UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff. Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris; Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Tractatvs In octo Libros Physicorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-95688

Visual Library

TRACTATVS
IN OCTO
LIBROS PHYSICORVM,
SEV DE NATVRALI AVSCVLTATIONE.

DVO genera librorum tradidisse Aristotelem ipsius animaduertere discipuli: vnum eorum, quos *populares* vocauit, quòd ad vulgi captum accommodati non magnam requirerent attentionem in auditoribus, hosque tempore pomeridiano dictare solebat: cuiusmodi erant Historia animalium, & ij, quos de Arte Rhetorica, & Poëtica scripsit. Alterius rationis libros composuit de rebus, quæ sine magno studio & diligentia capi non possent, quos propterea matutino tempore, vtpote studiis magis opportuno, dictabat, & *auscultatorios* vocabat, quod magna attentione audiri deberent. Huius generis sunt, quos de naturali Philosophia, & Metaphysica scripsit. Ex quibus cum sint hi octo libri, quorum explanationem, quantum ad difficultatum præcipuarum, quæ in controuersia possunt esse, iam aggredimur, facile est percipere cur de Physica, seu naturali auscultatione nuncupentur. Ratio enim est, quod tractent de natura, & rebus naturalibus vt sic, quæ vt recte intelligantur, magnam requirunt in auditoribus attentionem; vnde idem est dicere, quod hi libri sunt de naturali auscultatione, ac quod sint de rebus naturalibus exigentibus auditores valde attentos. Quamuis autem plurimi soleant ipsum textum Aristotelis, vel integrum, vel in compendium redactum proponere, & explanare; tamen ab ea cura mihi supersedendum videbatur; tum quod ab aliis satis accurate id factũ sit: tum & præcipue quia magis de ipsa veritate indaganda, quàm de mente Aristotelis solicitus non solum ipse semper eram, sed alios etiam omnes esse velim; & operam fere perdi existimem, dum multum temporis, ac laboris in hoc, vel illo modo explicandi ipsum collocatur.

LIBER I. PHYSICORVM.

DISPVT. I.

Proœmialis de natura physicæ.

QVAMVIS ex iam dictis constet hanc scientiam, quæ Physica vocatur esse scientiam, quæ agit de physi, id est natura ac de rebus physicis, seu naturalibus; tamen vt adhuc exactius, quid sit cognoscatur, instituenda erat hæc disputatio.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit obiectum Physicæ.

1. VT in omnibus, quæ de scientiarum obiectis mouentur, controuersiis, ita etiam in hac variæ sunt Doctorum sententiæ, quarum aliquæ inter se solo nomine discrepant, aliquæ etiam re.

Prima sententia, est ens mobile, vt est commune entibus & immaterialibus, v. g. Angelis, esse obiectum adæquatum Philosophiæ naturalis. Hanc tenent ex Scotistis *Antonius Andræas de tribus principiis quæst. 1. Trombetta 6. Met. q. 1. Ioannes Canonicus 1. Physicorum q. 1. Regentes Parisienses quæst. 4. Physic.* eam etiam sequendam arbitratur *Auersa*, ex suppositione quod Physica esset scientia distincta à Metaphysica, quam tamen suppositionem ipse putat falsam contra communiorem Philosophorum sententiam; de quo postea.

Secunda sententia est ens mobile, non vt comprehendit immaterialia & spiritualia, sed vt commune est ad materialia, tam substantialia, quam accidentalia, esse obiectum adæquatum Physicæ: sic sentiunt *Gratia Dei q. 1. Physicæ, Ferrar. q. 2.* & alij Thomistæ: eam teneret *Auersa*, si Physica à Metaphysica esset distinguenda, & non consideraret spiritualia.

Tertia sententia dicit obiectum Physicæ esse ens mobile, prout comprehendit omnes & solas substantias materiales mobiles, etiam includendo materiam & formam: hanc sequitur *Alphonsus à Veracruz. 1. Physic. spec. 2. proœm. Antonius Scaynus in præfatione Physicæ.*

2. *Quarta sententia* est, ens mobile, vt comprehendit solas substantias materiales compositas esse obiectum adæquatum huius scientiæ. Hanc proponit *Auersa*, sed nullum auctorem pro ea citat, nisi quod dicat eam videri *Arist. 6. Metaph. c. 1.*

Quinta sententia est quod nihil mobile, vt mobile, sit obiectum adæquatum Physicæ, sed potius aliquid naturale, vt naturale, & dicunt illud aliquid esse corpus, seu substantiam naturalem vt sic. Hæc est communior inter Scotistas, & eam tenet expresse *Faber theoremate 20.*

Sexta sententia est. quod obiectum eius sit corpus, aut substantia generabilis & corruptibilis. Hanc tenet *Ragusæus disp. 1. Peripatetica*, & attribuitur *Galeno ac Simplicio*

Septima sententia distinguit de Physica seu Philosophia naturali, & dicit Physicæ Peripateticæ, quam scilicet tradidit Aristoteles, obiectum esse substantiam materialem naturalem; Physicæ vero secundum se consideratæ, & non quatenus ab ipso tractabatur, obiectum esse substantiam naturalem, vt comprehendit Angelos, & in hoc sensu conuenit cum prima sententia. Hanc tenent *Regentes Perusini* ordinis Minorum Conuentualium hic, quos breuitatis causa deinceps nomine *Mastrij*, qui ex illis erat principalior, citabo, sicut feci in Logica. Aliæ etiam sententiæ citari possent, sed ex dicendis, quid de ipsis sentiendum sit constabit.

3. Pro decisione huius controuersiæ notandum est, agi hic de obiecto incomplexo aliquo vno ex pluribus, quæ in Physica considerantur, ad quod cætera omnia obiecta reuocari potius debent, quam ad aliquid aliud ex illis pluribus obiectis. Deinde notanda sunt cætera, quæ præmisimus de obiecto adæquato Logicæ, quæ hic etiam vsui erunt.

Mobilitas fundamentalis coincidit cum naturalitate.

Præterea aduertendum eos, qui dicunt ens, substantiam, aut corpus mobile esse obiectum Physicæ, non velle mobilitatem formalem ingredi rationem formalem istius obiecti, cum illa sit proprietas demonstrata de illo obiecto, sed intelligere per illam mobilitatem, mobilitatem radicalem, quæ est radix, ex qua pullulat illa mobilitas formalis; quæ mobilitas radicalis conuenit in re cum naturalitate, quam alij authores dicunt esse rationem formalem obiecti physici, vnde inter illos & hos non est nisi quæstio de nomine, quæ quam fieri potest, est vitanda, quando de re agitur.

CONCLVSIO I.

Obiectum adæquatũ Physicæ non est substãtia, nec naturalis, nec mobilis, vt sic.

4. *Nec substantia mobilis, nec substantia naturalis vt sic, quatenus comprehendit substantias immateriales, vt Angelos, est obiectum adæquatum Physicæ, siue secundum quod tradita est à Philosopho, siue secundum se.* Hæc est contra primam & septimam sententiam,& eam tenent reliqui authores cõmuniter,tam Scotistæ,quam Thomistæ. *Probatur*,quia Angeli non sunt per se cõsiderationis physicæ:ergo substantia vt sic in illa latitudine,in qua comprehendit Angelos,non potest esse obiectum adæquatũ Physicæ;eatenus enim substantia vt sic, esset huiusmodi obiectum, quatenus Angeli per se considerari deberent à Physica non minus quàm substantiæ materiales. *Probatur* antecedens,in quo solo potest esse difficultas,quia Angeli secũdum omnẽ rationem sunt considerationis metaphysicæ: ergo secundũ nullam rationem sunt cõsiderationis physicæ,supposito,quod Physica & Metaphysica sint scientiæ distinctæ,de quo postea. *Probatur* antecedens, quia secũdũ omnem considerationem abstrahunt à materia non solũ singulari,sed physica non minus quàm cætera obiecta,quæ sunt considerationis metaphysicæ;ergo sunt cõsiderationis metaphysicæ secundum omnem rationem non minus, quam cætera illa obiecta.

Angeli nõ sunt cõsiderationis physicæ.

Confirmatur,quia secundũ omnes,qui distinguũt Physicam à Metaphysica, est talis distinctio inter obiecta vtriusq; vt omnia obiecta metaphysica abstrahãt à materia physica;nulla autem obiecta physica abstrahant ab illa,sed potius inuoluant illam,aut dicant aliquem ordinem ad illam:ergo cum Angeli sint omnino spirituales, nec inuoluant aut dicant per se ordinem ad materiam, debent esse cõsiderationis metaphysicæ,& non physicæ.

Confirmatur secundo,quia non potest esse dubium,quin posset institui tractatus vnus de rebus omnibus materialibus , qui tractatus haberet pro obiecto adæquato vel aggregatũ ex omnibus rebus illis materialibus , vel aliquod vnum ex illis,& ad quem propterea non spectaret aliquod obiectum immateriale;nec potest etiam esse dubiũ quin de omnibus illis rebus detur ex natura rei aliqua vna scientia saltem vnitate aggregationis aut ordinis,quæ vna scientia ex natura sua intrinseca distinguatur à cæteris scientiis , quæ habentur de aliis obiectis quibuscumque , & nequeat considerare per se aliquod aliud obiectum;vnde ad talem scientiam,neque secundũ se,neque secundum quod traderetur ab vllo, spectarent Angeli, neque consequẽter obiectum adæquatum ipsius posset esse aliquid quod comprehenderet tanquam speciem Angelos,vt est euidens.Quod si huiusmodi scientia sola vocaretur Physica , certum esse debet quod Angeli non essent considerationis physicæ, neque secundum se, neque secundum quod tradita est à Philosopho ; sed de facto huiusmodi sciẽtia sola vocata est Physica, vt patet non solum authoritate Philosophi, sed cõmuniore Doctorum sententia , cui in quæstione de nomine multum est deferendum ; talis autem quæstio est,an sola scientia agens de rebus materialibus solis vocetur Physica, necne.Hæc confirmatio valde suadet conclusionem,& omnino inutilem reddit distinctionem illam Physicæ secũdum se,& secundum quod tradita est à Philosopho,qua vtuntur authores septimæ sententiæ.

Distinctio Physicæ secundum se,& secũdum quod tradita est à Philosopho, est inutilis.

6.Quibus authoribus nullo modo patrocinatur *Scotus 6. Met.q.*1. tantum abest,vt manifeste docuerit ipsorum sententiam;nam quamuis habeat quod substantia separata sit *subiectum secundæ scientiæ speculatiuæ possibilis intellectui cognoscenti ipsam sub propria ratione*, tamẽ non dicit, illam secundam sciẽtiam esse Physicam,quod nihilominus dicere deberet,vt doceret illorum sententiam. Itaq; sensus Scoti est satis clarus,quod nimirũ si ad Metaphysicam(quæ cum agat de ente vt sic,est prima scientia)solũ spectaret ens vt sic,& immaterialia quatenus à nobis imperfecte pro hoc statu cognoscuntur,secunda sciẽtia, quæ posset haberi de rebus, deberet agere de rebus immaterialibus seu substantiis spiritualibus separatis à materia:sed hoc posset esse verum, quamuis illæ substantiæ separatæ non spectarent ad Physicam , neq; secundũ se, neq; secũdum quod traditur à Philosopho, quandoquidem non sit necesse vt secunda illa scientia sit Physica: ergo ex Scoto non habetur in illo loco quod Angeli spectent ad Physicam , aut secundum se , aut secundum quod traditur à Philosopho.

Hæc omnia magis patebunt ex responsione ad fundamentum aduersariorum , quod iam proponetur per modum obiectionis.

7.*Obiicies primo*,Prima & cõmunissima passio seu proprietas,per quã Philosophia naturalis seu Physica à Metaphysica distinguitur,est mobilitas:ergo subiectũ huius proprietatis adæquatum debet spectare ad Physicam,vel secundum se,vel secundum quod traditur à Philosopho: sed adæquatum subiectum istius proprietatis est substãtia finita vt sic,communis Angelis,& corporibus : ergo illa substantia est obiectum adæquatum Physicæ,aut secundum quod traditur à Philosopho , aut secundum se.

Confirmatur hoc proponendo eandem difficultatẽ clarius:cuicumque conuenit proprietas, per quam Physica distinguitur à Metaphysica,&cæteris sciẽtiis,illud debet esse cõsiderationis physicæ,& non metaphysicæ,nec vllius alterius sciẽtiæ,aliàs per eã nõ posset distingui ab illis aliis scientiis:sed mobilitas est talis proprietas : ergo cuicumq; cõuenit, debet esse cõsiderationis physicæ:sed Angeli sunt mobiles non solum motibus instantaneis ad intellectiones, & volitiones, sed etiam motu locali etiã successiuo,ergo sunt considerationis physicæ. Hoc autẽ supposito sequitur substantiam vt sic , communem materialibus,& immaterialibus esse obiectum adæquatum Physicæ, & corruit totum nostrum fundamentum.

Confirmatur secundo , quia Angeli vt mobiles spectant ad aliquam scientiam : non ad Metaphysicam,quia hæc agit de substantiis immobilibus tantummodo : ergo ad Physicam saltem secundum se.

Respondetur negando antecedens ; non enim mobilitas vt sic,neq; mobilitas quæcumq; est adæquata possio,per quam Physica distinguitur à Metaphysica ; id quod etiã ipsis aduersariis fatẽdum est,quandoquidem fateãtur de facto in Metaphysica agi de mobilitate Angelorũ , cum negent Physicam,prout de facto à nobis habetur, agere de Angelis,licet dicant Physicam aliquã possibilẽ agere de illa.Mobilitas ergo, quam considerat sola Physica,& qua à Metaphysica discernitur,est mobilitas competens substantiis corporeis aut materialibus ; & per hoc patet ad duas confirmationes , quarum vtriusq; minor est negãda cum probatione minoris secundæ confirmationis.

Et hæc responsio in re conuenit cum illa,quam dant alij authores , qui dicunt mobilitatẽ Angelorũ non spectare ad Physicã:quia non est physica mobilitas;intelligunt enim per physicam mobilitatem illam,quæ cõpetit corporibus,siue ille motus sit instantaneus,&indiuisibilis siue sit successiuus ac diuisibilis. Verum est quod alij alio modo explicant mobilitatem physicam , sed hic modus explicandi, & clarior est,& minus difficilis.

CONCLVSIO II.

Physica habet obiectũ adæquatum distinctũ à Metaphysica.

8. *Physica est scientia sic distincta à Metaphysica, vt habeat obiectum adæquatum distinctũ ab obiecto adæquato Metaphysicæ.* Hæc est communissima cõtra *Auersam hic q.*1. *sect.*6.qui alios etiam pro se citat. *Probatur* autem manifeste, quia certum est,quod scientia agens de rebus corporeis solis distinguatur à sciẽtia,quæ agit de rebus spiritualibus,& gradibus qui sunt communes spiritualibus ac corporeis : sed per Metaphysicam intelligunt authores communiter scientiam, quæ agit de rebus abstractis à materia, seu incorporeis ; & per Physicam intelligunt scientiam,quæ agit de rebus corporeis indagando naturas,principia,&causas earum:ergo Physica,& Metaphysica secundum quod communiter intelliguntur hæc nomina,sunt scientiæ distinctissimæ,& distincta habẽt obiecta adæquata,siue intelligamus per obiectum adæquatum aggregatum ex omnibus obiectis,quæ considerantur in scientia,siue intelligamus vnum aliquod ex pluribus obiectis,quæ in scientia considerãtur.Quodsi *Auersa* non velit intelligere per Metaphysicam & Physicam hoc,quod cæteri, authores cõmuniter intelligũt, excitat tantum quæstionẽ de nomine,& eo ipso habebit peiorẽ

partem,

partem, quò vti voluerit nomine in particulari acceptione, in qua Doctores communiter eo non vtuntur absque vrgenti causa.

Confirmatur hoc, quia quamuis posset quis aggregatum ex omnibus particularibus scientiis, quæ includuntur in Metaphysica & Physica vocare vnam scientiam totalē, & quamuis hæc scientia totalis haberet vnum obiectum adæquatum, & vocari posset commode non solum Philosophia, sed etiam Philosophia naturalis, intelligendo per Philosophiam naturalem scientiam de naturis rerū, earūq; principiis ac causis acquisibilem viribus naturæ, quod vltro concedo; tamen non inde sequitur, quod Metaphysica vt Metaphysica, id est vt significat scientiam agentem de rebus abstractis à materia & corporeitate, non distinguatur & secundum se & secundum obiectū, à Physica vt Physica, id est à scientia tractante de rebus corporeis aut materialibus.

9. *Obijcies primo* pro *Auersa*: Non adest conueniens modus distinguendi Metaphysicam à Physica, quia non possunt assignari obiecta adæquata. *Respondetur* hoc negando, cuius ratio patebit ex dicendis.

Obijcies secundo: Res consideratæ in Metaphysica & Physica habent inter se magnam connexionem: ergo non debent esse distinctæ scientiæ.

Respondeo negando consequentiam, quia licet animal & homo sint maxime connexa, tamen scientia, quæ est de homine, est distinctæ rationis à scientia, quæ est de animali: & sane eodem modo, non obstante quacumque connexione, quæ est inter obiecta Physicæ & Metaphysicæ, certum est ipsas esse scientias diuersas, si intelligamus per Physicam scientiam de corporeis, & per Metaphysicam scientiam de incorporeis.

Obijcies tertio: De facto multa ex rebus, quæ dicuntur spectare ad Metaphysicam, tractantur in Physica, & è cōtra multa, quæ dicuntur spectare ad Physicam, tractātur in Metaphysica: ergo signum est, quod non distinguātur.

Respondeo negando consequentiam, quia metaphysicalia non tractantur per se in Physica, nec physicalia in Metaphysica, sed tantum per accidens, sicut metaphysicalia multa tractantur in Logica, & plurima quæ per se spectant ad vnam materiam Theologicam, tractantur in alia materia Theologica, cum tamen hoc non obstante Logica distinguatur à Metaphysica, & vna materia Theologica ab alia. Itaq; aliud est quod authores proponant inter proponenda obiecta physica aliqua obiecta metaphysica, quæ etiam in iis, quibus proponuntur, generant scientiam metaphysicam, quod non solum fieri potest & solet, sed etiā vtiliter fit; aliud est quod illa obiecta sint physica, aut scientia de ipsis habita sit physica scientia.

10. Et per hoc patet ad reliqua, quæ *Auersa* congerit in illa sectione, qui etiam sectione sequenti frustra conatur sententiam suam Aristotelis authoritate munire, vt facile esset ostendere, nisi sufficeret nobis quod ipsemet fateatur Aristotelem clare distinxisse Metaphysicam & Physicam tanquam duas scientias, id quod ex ipsis nominibus manifestum est: cur enim vna vocaretur Metaphysica, id est transnaturalis vel supernaturalis scientia, & altera Physica, id est naturalis scientia, nisi essent scientiæ distinctæ, & nisi haberēt obiecta adæquata distincta?

CONCLVSIO III.

Substātia generabilis non est obiectum Physicæ.

11. *Obiectum adæquatum Physicæ non est substantia generabilis & corruptibilis.* Hæc est communior contra sextam sententiam, & *patet*, quia certum est quod cœli spectent ad Physicam, & tamen non sunt substantiæ generabiles aut corruptibiles vt communiter supponitur.

Confirmatur, quia Aristoteles habet in sua Physica peculiarem tractatū, in quo per se & expresse de cœlis agit, nec est vlla ratio aut authoritas, cur excluderentur à cōsideratione Physicæ; nec spectat ipsorum cōsideratio ad Metaphysicam, aut vllam aliam scientiam: ergo dicendum est, quod spectent per se ad Physicam.

Obijcies: Nulla substantia est considerationis physicæ, nisi substantia naturalis, id est constans natura, sed cœli non constant natura, quia non constant materia & forma, quæ solæ sunt naturæ physicæ considerationis, nec vlla alia substantia constat materia & forma, quæ non sit generabilis & corruptibilis: ergo solæ substantiæ generabiles & corruptibiles sunt obiecta Physicæ.

Respondeo negando minorem, tum quia secūdum communiorem sententiam cœli constant materia & forma: tum quia quamuis non cōstarent materia & forma physica, sed essent substantiæ physicè simplices (de quo suo loco) adhuc tamen constarent materia, quia constarent principio corporeo primo motus & quietis, quod principium est natura, prout natura accipitur hic.

CONCLVSIO IV.

Substātia composita ex partibus physicis non est obiectū Physicæ.

12. *Substantia composita ex partibus essentialibus physicis non est obiectum adæquatum Physicæ sub illo conceptu.* Hanc tenet *Roccus* hic *q.* 3. vbi tamē male dicit corpus mathemathicum non distingui realiter à corpore naturali, cū tamen ibidem dicat corpus mathematicum esse quantitatem, quantitas autem secundum communem sententiā distinguitur à substantia: est autem conclusio contra *Complutenses q.* 4. *n.* 6. & videri potest esse contra illos authores, qui putant omnem substantiam corpoream esse compositam, sed reuera non reperio illam expresse negari ab illis.

Probatur autem, quia quamuis cœli non essent compositi ex materia, & forma, adhuc tamen essent considerationis physicæ: ergo substantia composita vt sic non est obiectum adæquatum Physicæ.

Confirmatur, quia quamuis cœli non essent sic compositi, nec etiam homo aut ignis, aut aqua, non essent considerationis metaphysicæ, nec vllius alterius scientiæ ex illis, quas de facto habemus; ergo essent considerationis physicæ, & consequenter substantia composita non est obiectum adæquatum Physicæ.

Confirmatur secundo, licet generabilitas, & corruptibilitas, non posset competere nisi substantiis compositis, tamen motus localis & alij motus ad qualitates possent competere substantiis, quæ de facto sunt compositæ, quamuis non essent compositæ: sed Physicæ est considerare substantias non solum vt mobiles motu generationis, & corruptionis, sed vt sunt mobiles aliis istis motibus: ergo substantia vt composita non est subiectum adæquatum Physicæ.

CONCLVSIO V.

Obiectum Physicæ nō est ens nec mobile, nec naturale vt sic.

13. *Neque ens naturale, neque ens mobile vt sic, quatenus comprehendit sub se tanquam species substantias, ac accidentia naturalia, est obiectum adæquatum totius Physicæ: neque etiam vt comprehendit sub se tanquam species substantiam completam, & materiam ac formam, est obiectum adæquatum ipsius.* Hæc est contra secundam, & tertiam sententiam, & communis apud alios authores.

Probatur primò, quoad primam partem, quia nulla pars Physicæ ex omnibus, quas de facto tradidit Philosophus, agit de tali ente: ergo saltē Physica provt tradita à Philosopho, non habet pro obiecto adæquato tale ens.

Probatur secundo, quia non potest dari conceptus communis vniuoce omnibus substantiis, & accidentibus naturalibus, ergo ens vt sic commune illis nequit esse obiectum adæquatum Physicæ, quia illud quod est obiectū adæquatam scientiæ totalis, debet esse quid vniuocum omnibus illis, quæ tanquam species continet. Probatur antecedens, quia substantia dicitur naturalis, quatenus habet principium motus, aut quatenus est substantia corporea aut materialis: at accidentia dicuntur naturalia, quatenus spectant ad talem substantiam; vnde manifestum est quod non possit abstrahi ab illis conceptibus aliquis conceptus vniuocus entis naturalis.

Quod si dicas posse ab accidentibus abstrahi, & substātiis conceptus entis mobilis, *Contra est*, quia si hoc intelligatur de mobilitate subiectiua, per quam scilicet aliquid possit moueri ad aliquā formā, cuius sit subectū, nō cōuenit omnibus accidentibus naturalibus seu physicis sic moueri; si vero intelligatur de terminatiua mobilitate, certū est quod potius ens mobile mobilitate subiectiua debeat assignari pro obiecto adæquato, quam ens mobile mobilitate terminatiua, neq; potest assignari aliquis conceptus vniuocus entis mobilis vt sic abstractus ab ente mobili terminatiue, & ab ente mobili subiectiue;

ergo non est dicendum quod ens mobile, vt sic commune substantiis mobilibus, & accidentibus mobilibus, sit obiectum adæquatum Physicæ.

Confirmatur, quia accidētia omnia, quæ considerantur in Physica, cōmodissime reduci possunt ad subst̄ātiā corpoream, ergo nō est necesse vt aliquid cōmunius ipsis ac tali subst̄ātia assignetur pro obiecto adæquato Physicæ.

Probatur secunda pars, tum quia materia, & forma, cum sint partes essentiales compositi substantialis, ad tale cōpositum reduci debent: tum quia non datur aliquis cōceptus abstractus vniuoce communis substantiis cōpletis, & subst̄ātiis incompletis: ergo nihil communius materia, forma & substantia composita aut completa potest assignari pro obiecto adæquato Physicæ tam conuenienter, quam substantia completa.

14. *Obiicies*, Ens naturale aut mobile, prout commune ad substantiam completam, substantiam incompletam, ac accidentia, est considerationis alicuius scientiæ; non alterius quam Physicæ; ergo est obiectum Physicæ; non aliud quam adæquatum, ergo, &c.

Respondeo negando maiorem, quia cum sit analogum, non debet assignari pro obiecto vllius scientiæ: quod si etiam deberet assignari pro obiecto alicuius scientiæ, non deberet assignari pro obiecto adæquato, quoties aliquid vniuocum assignari potest pro obiecto, ad quod cætera omnia reducantur.

Obiicies secundo: Accidentia aliqua sunt mobilia etiam subiectiue, quantitas enim potest moueri localiter, & ad calorem, frigus, albedinē, &c. & quidem quod per se moueri possit indepēdenter à subst̄ātia, patet tū in quātitate Eucharistica, quæ de facto naturaliter mouetur, & localiter, & ad frigus ac calorem; tum etiā quia videtur quod potius subst̄ātia moueatur ratione quātitatis motu locali, quā quantitas ratione subst̄ātiæ, nā si separaretur quātitas à subst̄ātia, & hæc cōseruaretur, non posset moueri naturaliter, saltem ab agentibus corporeis; si autē cōseruaretur quantitas absq; substantia, posset sic moueri: ergo aliquid communius substantia, & accidentibus mobilibus debet assignari pro obiecto adæquato Physicæ.

Respondeo negando consequentiā: quāuis enim quantitas ex eo, quod sit quid mobile mobilitate etiā physica, sit per se cōsiderationis physicæ, sicut terminus, & nomē, & verbum sunt per se cōsiderationis logicæ, tamen non sequitur quod aliquid continens ipsam, tanquā specie, sit obiectū adæquatū Physicæ: bene enim aliquid potest per se spectare ad scientiam, quod nō sit species obiecti adæquati ipsius, modo sit aliquo alio modo reducibile ad obiectum adæquatum, quam per modum speciei; id quod in omnibus scientiis totalibus videri potest. Hæc respōsio clarior ac facilior apparet, quam illa quæ assignatur ab aliis, qui negant quantitatem per se moueri; cuius respōnsionis difficultas ex obiectione præmissa apparet.

CONCLVSIO VI.

Substātia corporea completa est obiectum adæquatum Physicæ.

15. *Obiectum adæquatum Physicæ est substantia corporea completa.* Hæc videtur esse, & Scotistarum, & cæterorum authorum, qui dicunt corpus naturale aut corpus mobile fundamentaliter esse obiectum Physicæ. *Probatur* autem, quia ex suppositione quod nullum ex illis obiectis, quæ præcedentibus conclusionibus impugnauimus, sit obiectum adæquatum Physicæ, nullum aliud obiectū potest conuenientius assignari, quam huiusmodi corpus, quod sane credo neminem negaturum.

Confirmatur, quia cætera omnia obiecta, quæ considerantur à Physica, cōmodissime reduci possunt, vel tanquā species, vel tanquā partes essentiales, aut integrantes, vel tanquā proprietates & accidentia, vel tanquā principia, aut causæ ad huiusmodi corpus; & ipsum secundum se est quid vnum per se completum: ergo conuenientissime assignatur, tanquā obiectum adæquatū scientiæ physicæ.

Quid intelligitur per substantiam corpoream cōpletam.

Intelligo autē per substantiam corpoream cōpletam, substantiam, completam habentē partes extra partes cōnaturaliter loquēdo, qualis substantia vocatur ab aliquibus corpus metaphysicum, non quod sit considerationis metaphysicæ, sed ad distinctionē corporis mathematici, quæ est quantitas trinæ dimensionis, hoc est longa, lata, profunda, & corporis physici, quæ est altera pars viuentis, ipsum cum anima essentialiter constituens: quod corpus est quid incompletum, & per se quidē considerationis physicæ non minus, quam materia & forma, sed non per modum obiecti adæquati, nec per modum speciei directe sub obiecto adæquato contētæ. Malui etiam corpus sub hac consideratione assignare pro obiecto adæquato, quàm sub consideratione substantiæ compositæ ex materia & forma, propter dicta conclusione quarta.

16. *Obiicies ex Complutensibus*, qui licet fateantur in re corpus mobile, radicaliter sumpta mobilitate, esse obiectum adæquatum Physicæ, & licet in re secundum ipsos corpus mobile seu naturale, & ens mobile, seu naturale coincidant, tamen putant conuenientius assignari pro obiecto ens mobile, quā corpus mobile, aut naturale, & quam ens naturale. Certū est, illud, quod habet in se principiū motus, esse obiectū Physicæ, quia per hoc distinguitur Physica à cæteris scientiis, quòd agat de re habēte principiū motus: sed non est tam certū, quod omne mobile sit corpus, id enim probatur in Physica; est autē certū, quod omne quod mouetur sit ens; deinde nō est tā certū quod natura sit principium motus, sed est certum quod quidquid est principium motus sit ens: ergo melius assignatur pro obiecto adæquato Physicæ ens mobile, quam ens naturale, aut corpus mobile, aut naturale.

Confirmatur hoc obiectione communi apud Thomistas: Nulla scientia debet probare suum subiectum: sed in Physica probatur dari corpus naturale: ergo non debet assignari pro obiecto eius.

Respondeo distinguendo maiorem: illud quod habet in se principium motus cuiuscumque, nego maiorem, quia alias Angeli essent cōsiderationis Physicæ, quod negant aduersarij; motus naturalis, de quo agitur in Physica, cōcedo maiorē, & distinguo etiam minorē; non est certum quod omne mobile, id est omne illud, quod est vltimum subiectum motus cuiuscumque, sit corpus, concedo, quia oppositum potius est certum, constat enim Angelos esse vltimatum subiectū alicuius motus; non est certū quod omne mobile, quod est vltimatum subiectū omnis motus naturalis, sit corpus aut substantia corporea; nego minorē. Cū enim motus physicus seu naturalis sit motus competens corpori, & per hoc præcise distingui possit à motibus spiritualibus competentibus spiritibus, impossibile est intelligere, quod aliqua substantia, aut aliquod ens sit vltimatum subiectum motus physici, qui intelligatur eo ipso esse corpus à quocūque intelligente significationem huius nominis *corpus*. Similiter etiam intelligendo per naturam, vltimatum principium motus corporei, & per naturale, illud quod habet tale principium, prout cōmuniter intelligitur, euidens est non posse quē intelligere aliquid esse vltimū subiectum motus physici, quin intelligat illud esse naturale, & includere naturam.

Ad probationē autem minoris dico, quod si spectet ad vllam scientiam probare existentiam alicuius rei, non est inconueniens, quod Physica probet existētiam corporis, sicut ad illam spectat probare existētiam materiæ primæ & formæ substantialis materialis, imò id est necessariū, quia id nō spectat ad Metaphysicā, quæ nō agit de rebus materialibus, neque ad Mathematicam, aut Logicam, aut aliam scientiam. Quando autem dicitur quod scientia debet præsupponere suum subiectum, hoc non debet intelligi quoad existentiam, quia certum est quod possit dari scientia de re, quamuis non existeret, sed intelligi debet in hoc sensu, quod sciētia, per quam à priori cognoscitur aliqua passio, aut proprietas de re, debet habere pro præmissa suppositā propositionem, qua natura & essentia rei prædicatur de ipso, id quod certum est, quia sine tali propositione suppositā non posset haberi talis scientia.

Quomodo scientia debet præsupponere suum subiectum.

Dixi autē, si spectet ad aliquam sciētiam probare existentiam alicuius rei, quia sciētiæ abstrahere dicuntur ab existētiis rerum, & consequenter videri posset, quod non deberet vlla scientia probare existentiam alicuius rei. Et per hoc patet ad cōfirmationem, cuius vel maior est neganda, si spectet ad vllam scientiam probare existentiam rei, vel minor, si non spectet; an autē spectet, vel nō spectet, est quæstio de nomine, & dependens ab acceptione

scientiæ,

sciētiæ,quæ multipliciter accipitur,& in vno sensu ad eā potest spectare probare existentiā rei,in alio non potest.

CONCLVSIO VII.

Ratio sub qua obiecti physici non est mobilitas, nec naturalitas.

18. *Ratio formalis, sub qua Physica considerat corpus, non est mobilitas etiam radicalis præcise,nec etiam naturalitas,accepta naturalitate pro principio motus, quasi scilicet non consideraret corpus aliquod,nisi vt est principium motus,aut mobilitatis formalis.* Hæc videri potest esse contra communem sententiam,tam Scotistarum,qui dicunt corpus naturale, vt naturale,esse obiectum Physicæ, nam per hoc denotat, quod naturalitas sit ratio formalis,secundum quam consideratur corpus in Physica;quam Thomistarum,qui dicunt, quod ens mobile, vt mobile, sit obiectum eius; quod meliores Thomistæ,& nominatim *Complutenses* ac *Ioannes à S.Thoma* hic intelligunt de mobilitate radicali.Eam autem tenet *Auersa* hic *quæst.2.sect.4.* & *Mastrius* etiam in re eam tenere videtur, quia expresse dicit quod naturalitas,prout est ratio formalis obiecti Physicę,non tantum est principium motus,sed aliarum etiam passionum res naturales consequentium,& facile inferius explicabitur in hoc sensu sententia Scotistarum. *Probatur* autem,quia certum est Physicam agere de corpore substantiali, & quatenus est quid compositum ex partibus integrantibus,& quatenus est quid compositum ex partibus physicis; sub hoc autem conceptu præcise non consideratur vt mobile.Deinde certum est,quod agat de calore vt est calefactiuus, & de albedine vt est disgregatiua visus, & de quantitate vt est expulsiua aliarum rerum ab eodem loco, quæ tamen sub his considerationibus non sunt mobilia, nec formaliter nec radicaliter etiam sic, vt habeatur conceptus de radice mobilitatis, quatenus est radix mobilitatis.

19. Verum quidem est, quod omne id,quod consideratur in Physica, sit mobile physicè, vel spectans aliquo modo ad id,quod est mobile, & quod Physica possit distingui à cæteris scientiis per hoc,quod agat de rebus sic mobilibus,& habentibus principium radicale motus,& pertinētibus ad talia,& fortassis nihil aliud volunt Scotistæ ac Thomistæ, sed non negatur in conclusione, sed tātum in ea asseritur, quod non consideret Physica illas res præcise sub illa ratione. Ad quod etiam adiungi potest, quod possit Physica ab aliis sciētiis discerni per ordinem ad obiectum adæquatum sub alia ratione consideratum,etiam quamuis per impossibile illud obiectum non esset mobile aut naturale, prout naturale concipitur per modum principij radicalis motus, quia eo ipso quo consideraret substantiam corpoream vt corpoream, & pertinentia ad ipsam, vt sic distingueretur ab aliis scientiis, quæ de tali substantia non agunt.

CONCLVSIO VIII.

Quænā sit ratio sub qua obiecti physicæ.

20. *Ratio formalis, sub qua Physica considerat corpus, seu substantiam corpoream, est differentia illa per quam constituitur in esse corporis, & distinguitur à spiritibus ac cæteris, quæ non sunt corpora.* Hæc sequitur ex dictis,quia ex suppositione præmissæ conclusionis nulla alia ratio formalis conuenientius assignari potest, tum quia hæc est prima formalitas, per quam abstrahitur substantia corporea à cōsideratione Metaphysicæ,ac aliarum scientiarum:tum quia nulla alia agit de corpore sub hac formalitate, & etiam quia omnia, quæ considerantur in Physica, reducuntur ad corpus vt corpus, tum denique quia non possumus habere cōceptum de corpore, vt est mobile physice,quin consideremus ipsum,vt est corpus,&possumus considerare ipsum vt corpus, quin consideremus ipsum vt habens principium motus;ergo quandoquidem considerando ipsum vt corpus possimus distinguere Physicam per ordinem ad ipsum vt sic consideratum ab aliis scientiis,potius ratio, qua vt sic constituitur, debet assignari obiectum formale Physicæ, quàm ratio mobilitatis radicalis aut naturalitatis,vt hæc capitur pro principio motus,aut vlla denique alia ratio.

Obiicies Scotum,qui 6.*Metaph.q.*1.asserit corpus naturale vt naturale,id est vt habens principium motus, & quietis, esse obiectum Physicæ, & idem corpus, non tamen vt naturale, sed secundum aliam considerationem, nimirū vt est capax quantitatis,esse obiectū Mathematicæ,ergo cōtra ipsum est hæc,ac etiā præcedens cōclusio.

21. *Respondeo* explicando *Scoti* mentem,quæ non erat quod corpus naturale,id est vt habet principium motus, præcise esset obiectum adæquatum Physicæ, quasi non consideraretur alio modo, & quasi nihil consideraretur in Physica, nisi per modum mobilis, aut pertinentis ad mobile qua mobile;sed voluit tātum quod corpus naturale, id est corpus secundum naturam intrinsecam suam esset obiectum adæquatum, quod est quod asseritur in hac conclusione:nā natura intrinseca corporis,qua corpus,est differentia cōstitutiua corporis;vnde corpus naturale in hac significatione coincidit cum corpore quà corpus est.Nec refert,quod dicat corpus,etiam quà corpus,esse obiectum Mathematicæ: nam præterquā quod hoc ipsum difficile sit, cum communiter assignetur pro obiecto Mathematicæ quantitas, & cum reuera Mathematica non curet vlla ratione de corpore substātiali quà tale,quia etiamsi non daretur tale corpus,adhuc daretur corpus integrum Mathematicum,modo daretur quantitas;nec etiam credo quod agat de quantitate secundum propriā suam rationem, quia quamuis non daretur quātitas talis,modò daretur substantia extēsa cum coloribus extēsis,adhuc daretur Mathematica, vnde credo Mathematicam considerare corpus, quatenus corpus accipitur pro re extēsa sensibili trinæ dimensionis,siue illa res sit quantitas,siue sit color,siue sit substantia. Sed quidquid sit de hoc, quando *Scotus* vult quod corpus substantiale sit etiam subiectum Mathematicæ,non vult tamen quod vt corpus substātiale sit subiectū eius,sed vt aliquod habens trinam dimensionem præcise.Itaque potest cōsiderari corpus substantiale, vt est aliquid trinæ dimēsionis, & vt sic,non distinguitur à quantitate trinæ dimēsionis; & potest considerari vt est aliquid substantiale completum habens partes extra partes, & in hoc secundo sensu est subiectum Physicæ,& optime significatur per corpus substantiale,vt corpus substantiale,&potest etiam significari per corpus naturale.In primo vero sensu est subiectum Mathematicæ, & potest vocari propterea corpus Mathematicum, & corpus trinæ dimensionis,& corpus etiam capax quantitatis,quia quidquid est trinæ dimensionis, est capax quantitatis, quia vel potest subiectare quantitatem,vel subiectari in quantitate,aut in re quanta, vel esse idem realiter cum quantitate.

Quid sit corpus quod est obiectum Mathematicæ.

Quod totum dictum est ad explicationem *Scoti* in loco prædicto,quamuis non profitear defendere,quidquid ab eo asseritur in aliis operibus præter libros Sententiarum,& Quodlibeta,sicut nec Thomistæ defendunt omnia,quæ dicit D.Thomas in sententiis,aut aliis operibus præter Summam.

Obiicies secundo,Corpus substantiale est obiectum materiale adæquatum Philosophiæ: ergo aliqua alia ratio debet superaddi ipsi,quæ sit ratio formalis.

Respondeo primo,negando consequentiam,quia quando ratio quæ consideratur ab vna scientia non consideratur ab alia scientia,eadem ratio potest assignari pro obiecto formali,& materiali;pro materiali quidem, quatenus est illa quæ consideratur, pro formali autem quatenus secūdum illam solam rationem consideratur vt obiectum adæquatum:quod patet in Metaphysica,cuius obiectum adæquatum materiale,& formale est ens,vt ens.

Respondeo secundo,si velimus distinguere formaliter in obiecto Physicæ ratione formalem,& materiale, distinguendo antecedēs:corpus substantiale seu substantia corporea,vt corporea,est obiectū materiale,nego antecedēs; illa res quæ est substantia corporea sub consideratione aut entis aut substantiæ præcise est obiectū materiale, & corporeitas,quæ est differētia cōtrahens rem illā ad esse substātiæ corporeæ est ratio formalis,secundū quā consideratur, cōcedo antecedens;vnde distinguo etiā consequēs:debet superaddi aliquid substātiæ corporeæ consideratæ vt corporeæ,nego consequentiā;debet superaddi aliquid isti rei, quæ est substantia corporea, consideratæ aut sub ratione entis, aut sub ratione substantiæ vt sic, concedo consequentiam,superadditur enim corporeitas.

Obijcies tertio, Corpus substantiale vt sic, est obiectum adæquatum horum octo librorum Physicæ auscultationis, quos iam explicamus: ergo non est obiectum adæquatum totius Philosophiæ naturalis.

Respondeo distinguendo antecedens: secundum se præcise, & vt non comprehendit species suas, concedo, secundum quod comprehendit species, nego; & distinguo etiam consequens: secundum se, & vt non comprehendit species suas, concedo; vt comprehendit species, nego.

Et hæc sufficiant ad explicationem quæstionis huius, magis intricatæ quam vtilis: quantum autem ad rem ipsam sufficeret scire, quod Physica habeat pro obiecto res corporeas omnes secundum naturam suam, intrinseca principia, causas, & proprietates ita, vt non agat de aliqua alia re, & agat de omni tali, & quod in his octo libris ex omnibus rebus corporeis agatur de corpore naturali seu substantia corporea vt sic, secundum omnes affectiones, proprietates, principia, causas, reliquasque affectiones eius.

ADDITIO.

DOctrinã meam in hac quæstione conclusione prima conatur impugnare Mastrius disp. 1. Metaphysicæ *n.* 17. §. *quoad conceptum substantiæ*, & imprimis contra explicationem, quam *n.* 6. adhibeo authoritati Scoti in fauorem suæ sententiæ à Mastrio adductæ, instat, quod quicumque est in Aristotelis idiomate leuiter versatus, scit apud Aristotelem per primam scientiam, & Philosophiam intelligi Metaphysicam, & per secundam Physicam: cum ergo, inquit, Doctor vtatur phrasi Aristotelica per primam Philosophiam intelligit Metaphysicam, per secundam Physicam. Deinde addit gratis me negare mobilitatem, vt sic, esse passionem adæquatam obiecti adæquati Physicæ; nam per eam Philosophus præcise secernit Physicam à Metaphysica, qui propterea docuit Angelos ad Metaphysicam spectare, quia putauit eos immobiles, Quare concludit falsum esse vllum motum ad Metaphysicam spectare, & portentum esse in Philosophia oppositum asserere; neque ipse vnquam docuit agi in Metaphysica de motu Angelorum; & quamuis neget de eo agi in Physica, quæ habetur à nobis; non tamen ob id asserit de ipso agi in Metaphysica, quia secundum Aristotelem, & quantum potest colligi ex sensibilibus, sunt immobiles; nec vnquam dixit Aristoteles Physicam à Metaphysica distingui per mobilitatem corpoream & materialem, sed per motum absolutè loquendo. Confirmat hoc quia motus spirituales animæ, & etiam intellectiones ac volitiones ad Physicam spectant. Quia vero ad hoc respondi illos motus esse materiales quatenus sunt motus corporis seu rei materialis, quamuis intrinsecè sint spiritales; quia vt exercentur in corpore dependent à Phantasmatibus, & ab iis operari denominatur substantia corporea; dicitur enim de homine, quod intelligat & velit per illas operationes.

Contra hoc replicat Mastrius me, eam adhibẽdo mihi non constare, cum sæpius dicam mobilitatem corporeã, esse eam quæ substantiæ corporeæ competit, & in ea tãquam in subiecto recipitur: quod & ratio ipsa suadet, inquit, non enim dicitur motus corporeus & spiritualis, quia fit ab Agente corporeo & spiritali, sed quia recipitur in subiecto extenso vel inextenso.

Hinc soluit meas rationes & ad primam propositam *n.* 4. Respondet Angelos non abstrahere à materia, à qua non abstrahit obiectũ Physicæ, quia illa materia non est materia partis; sed materia, quæ secundum locum est mobilis, ab hac autem non abstrahit Angelus cum sit mobilis. Ad secundam propositam num. 5. §. *Confirmatur secundo*. Respondet negando minorem, nempe quod nihil impediat quo minus illa scientia, quæ de facto vocatur Physica, dicatur esse scientia tractans de solis corporeis; quia agit de ente mobili quocumque, non sola autẽ corporea sunt mobilia. Addit denique pro coronide censurã Canonici, ad quam quia Respondi in mea Apologia nihil hic dicam. Ad reliqua vero breuiter respondendum.

Dico ergo imprimis, quãuis per secũdã Philosophiã intelligatur Physica in idiomate Philosophi; & in hoc Scotus esset versatissimus, nõ sequi inde, quod secũda scientia de qua eo loci egit Scotus, sit Physica: nam Philosophus, egit de secũda scientia ex iis, quas nos de facto acquirimus, quæ est Physica; Scotus vero locutus est de secũda scientia, non quæ habetur, sed quæ possit haberi, vnde manifestũ est quod quamuis secunda scientia, de qua egit Philosophus sit Physica, non inde sequatur quod secũda scientia, de qua Scotus in illo loco mentionem facit, debeat dici Physica. Imo certum videri debet, quod iuxta doctrinam quam ibi proponit Scotus, scientia quæ de facto est secũda, & quæ vocatur merito Physica, esset tertia & non secunda respectiuè ad scientias illas, de quibus egit Scotus: prima enim esset scientia de ente vt sic, & cæteris immaterialibus eo modo, quo à nobis de facto cognoscuntur, secũda vero esset scientia illa possibilis, de qua Scotus, qua cognoscerẽtur immaterialia distinctè secundum propriã rationem; tertia denique esset scientia, quæ est de materialibus, quæque vocatur Physica, & est iam secunda.

Rursus quod illa scientia de immaterialibus, de qua Scotus, non esset Physica, sed alia scientia alio aliquo gaudẽs nomine, patet non solum ex communi acceptione vocis Physicæ, per quam Authores communiter intelligunt scientiam, quæ tractat solum de rebus materialibus & corporeis, quales non essent substantiæ separatæ, de quibus illa scientia ageret & quidem solis; sed etiam ex ipsomet eodem loco Scoti, qui sine dubio ibi agit de obiecto adæquato, quod dicit esse substantiam immaterialem, sed manifestum est, quod talis substantia non possit esse obiectum adæquatum Physicæ, cum hæc agat etiam secundum ipsum Mastrium de rebus corporeis: ergo secundum Scotum illa secunda scientia, de qua agit, non esset Physica.

Vlterius: Certum est me non negauisse gratis mobilitatem vt sic esse passionem adæquatam obiecti Physicæ; nam adduxi rationes satis apparẽtes, & quas iam ostẽdo non soluisse bene Mastriũ. Et quamuis Philosophus discriminet Metaphysicã à Physica per ordinem ad motũ, hoc tamen intelligẽdum est de motu sensibili & corporeo, seu de motu competenti rei materiali & corporeæ, cuius oppositum deberet hic probare Mastrius, si vellet facere aliquid ad propositum. Fateor neminem ad impossibile teneri; at nec tentandum esset, quod fieri non posset.

Deinde consequenter sane negat hic se docere mobilitatem Angelorum spectare de facto ad Metaphysicam, & ego fateri debeo me non adeo bene id suppossuisse: sed huic defectui veniam spero dabit Mastrius, quia occasionem ei dederat opinio, quam de ipsius doctrina conceperam; existimabam enim non posse tam crassam in ipsũ cadere ignorantiam, vt id negaret, præsertim cum fateatur illam mobilitatem non spectare ad Physicam, nam certè cum habeatur de factè cognitio naturalis de mobilitate Angelorum & illa non spectet ad Mathematicam, aut Physicam, debet sine dubio spectare ad Metaphysicã. Nec sat intelligo, quid velit hic bonus author, dum ait quantum ex sensibilibus cognoscere possumus, Angelos esse immobiles; nam certum est, quod ex sensibilibus nõ habemus argumenta vlla, quibus probemus Angelorum immobilitatem; & non minus certum est, quod naturaliter possimus potius colligere, quod sint mobiles quàm immobiles, quandoquidem ex limitatione & finitate ipsorum possimus cognoscere, quod non sint immensi & quod aliunde constat non magis eos petere esse in vna parte determinata vniuersi, quam in quacumque alia, & quod proinde non solum Deus possit eos ab vno ad aliũ locum mouere, sed longè verisimilius sit illam facultatẽ ipsismet cõpetere. Hæc ergo cognitio naturalis, quæ est de mobilitate Angelorum ad aliquam scientiam ex iis, quas de facto haberemus pertinet; si ad Physicam, malè negat id Mastrius: si non ad Physicam, ergo ad Metaphysicam (neq; enim vllus dixerit quod spectet ad Mathematicam) & consequenter id malè negatur à Mastrio, qui etiam propterea fateri debet nõ quemcumq; motum aut mobilitatem esse proprietatem adæquatam Physicæ; nec me gratis, sed cum summo fundamento id negasse.

Ad

Ad confirmationẽ, de motibus spiritualibus animæ qui spectant ad Physicam, persisto in mea responsione, eos propterea spectare ad hanc scientiam, quia licet intrinsecè sint spirituales, sicut & subiectum immediatum earum, nempe anima, tamen sunt materiales inquantum ad hoc, quod denominant substantiam materialem & spectant propterea ad illam: nam Physica, quæ considerat substantiam materialem, debet agere etiam de omnibus affectionibus, proprietatibus & accidentibus ipsius; operationes autem omnes, quibus denominatur operari sunt sine dubio affectiones eius & accidentia etiam ipsius, vel immediatè, vel mediatè inexistentes ipsi, quod manifestum est: nec habet apparentiam, quod hoc modo respõdendo non cohæream mihi, nam quando dixi mobilitatem corpoream spectantem ad Physicam esse eam, quæ competit corpori & in ea recipitur velut in subiecto, nó video, quomodo præiudicet huic responsioni: nam mobilitas & motus illi animi spirituales competunt etiam corpori & in eo subiectantur etiam, non quidem immediatè, sed mediante anima; neque ego dixi, quod omnis mobilitas corporea spectans ad Physicam debeat esse in corpore tanquã in subiecto immediato. Et quãuis motus habeat esse intrinsecè spiritualis, aut materialis à subiecto inhæsionis spirituali vel materiali, non tamen à solo subiecto inhæsionis habet esse sic materialis vt debeat spectare ad Physicá; sed etiam à subiecto denominationis; nam nihil aliud est esse sic materiale, quam esse aliquid spectans ad substantiam materialem aliquo modo, tanquã affectio, aut operatio, aut accidens ipsius spectat ad ipsum tanquam ad subiectum inhæsionis siue denominationis. In quo nulla prorsus est difficultas.

Ex quo patet nõ valere solutiones Mastrij ad mea fũdamenta. Non quidẽ prima ad primũ quia quando Metaphysica dicitur abstrahere à materia; hoc nõ debet vllo modo intelligi de materia quæ est subiectum motus tũ propter hactenus dicta, tum quia ex communi omnium sensu ex eo, quod Physica nõ abstrahit à materia & metaphysica abstrahat, intelligitur quod Physica agat de rebus materialibus tãtum & Metaphysica non agat: sed quamuis omnes concedant Angelos esse mobiles, nemo tamen vocauit illos substantias materiales: ergo non includunt materiam illam per ordinem ad quam secernitur Metaphysica à Physica, quia illa materia est à qua dicitur substantia materialis. Dicere autem quod Angeli constent materia, aut dicant materiam, quia sunt subiectum motus seu mobiles, est omnino abuti vocibus.

Non etiam ad secũdum, quia ex dictis patet, supposito quod possit institui sciẽtia de solis materialibus, quæ nõ ageret de Angelis vllo modo, nullam esse rationem cur talis non dicatur Physica, cum illa re vera agat de materialibus vt omnes fatentur, & non agat de Angelis: nec valet dicere cum Mastrio, quod propterea non agit de Angelis quia Aristoteles putauit illos omnino immobiles: nam imprimis male cõsulitur honori Aristotelis attribuendo ipsi absq; causa talem errorem, cuius nec probabilem rationem aliquam habere potuit; vnde satius esset dicere, quod si dicat eos alicubi immobiles, id intelligendum de immobilitate oppositа mobilitati Physicæ, quomodo sine dubio sunt immobiles; neque enim sunt mobiles tali mobilitate cum sint substantiæ spirituales.

Deinde quamuis essent immobiles immobilitate locali in sententia ipsius; tamen non habet apparentiam, quod voluerit ipsos esse immobiles, quoad intellectiones & volitiones; vnde si sufficeret quæcumque mobilitas ad comprehendendos illos sub consideratione physica, non deberet Philosophus ab illa eos excludere.

Denique quamuis secundum Philosophum essent penitus immobiles & propterea à Physica arcendi; tamen secundum omnes iam Philosophos sunt mobiles localiter & intentionaliter, & tamen nemo dicit, quod spectãt ad considerationem Physicam, nec quidem ipse Mastrius: ergo signum est, quod non quæcũque mobilitas sufficiat vt aliquid consideretur à Physica; & consequenter appareret Physicam esse scientiam quæ de solis materialibus agit, quod gratis negat Mastrius in hac sua responsione. Nec iuuat quod addit, si per materialitatem & immaterialitatem distinguendæ essent hæ duæ scientiæ, Metaphysica & Physica, eas non distinguendas per rationem motus: nam sequela neganda est, quamuis enim à priori distinguendæ sint per materialitatem & immaterialitatem, à posteriori tamen distingui poterunt & debent per motum, non tamen quemcumque sed sensibilem, quatenus Physica dicenda est de illa, quæ agit de re quacumque, quæ sic moueri possit; Metaphysica vero quæ agit de substantiis quæ sic moueri nequeunt, & propterea vnà dicenda sit diuersæ rationis ab altera.

QVÆSTIO II.

Vtrum Physica sit scientia speculatiua vnа.

24. TRes difficultates hic breuiter examinabimus, quoniam earum resolutio suppositis iis, quæ dicta sũt in Logica, est satis facilis, prima est an Physica sit scientia, secunda an sit speculatiua, tertia an sit vna.

Pro resolutione autem primæ partis, aduertendum est Philosophiam naturalem seu Physicam posse capi duobus modis; primo pro omni cognitione, quæ habetur de rebus naturalibus, & quæ traduntur in libris illis aut scriptis, quæ, quia tractãt de rebus naturalibus, communiter vocari solẽt Philosophia naturalis aut physica. Secundo potest capi pro solis cognitionibus sciẽtificis siue à priori siue à posteriori, quæ habentur de rebus naturalibus, & in hoc secundo sensu non potest esse controuersia, an Philosophia naturalis sit scientia, quia si capiatur Philosophia naturalis pro scientia rerum naturaliũ, tam certum est Philosophiam esse scientiam, quàm certũ est scientiam esse scientiam. Vnde difficultas non debet examinari in hoc sensu, sed vel in primo sensu, vel in hoc alio, an de rebus naturalibus detur scientia.

CONCLVSIO I.

Datur sciẽtia de rebus naturalibus.

25. *Datur scientia de rebus naturalibus, & consequenter Physica accepta pro aggregato ex omnibus cognitionibus, quæ habentur de rebus naturalibus, quantum ad aliquam partem sui est scientia.* Hæc in re ipsa est communis, & secunda pars euidenter sequitur ex prima, quæ sola propterea indiget probatione.

Probatur illa ergo prima pars, quia ex eo, quod corpus naturale sit illud, quod habet in se principium motus, sequitur scientificè, quod sit mobile; & ex eo, quod substantia materialis composita includat materiam dicentem aptitudinem ad omnes formas, sequitur scientificè, quod illa substantia sit corruptibilis, & quod alia substantia nimirum illa, quæ esset composita ex eadem materia & alia forma, ad quam diceret inclinationem, sit generabilis; & ex eo quod nullum compositum sit à se necessariò, sequitur scientificè, quod habeat dependentiam ab alio, à quo fiat, & aliæ multæ similes cognitiones scientificæ habentur de facto, & plures haberi possunt de rebus naturalibus, ergo datur scientia de illis.

26. *Obijcies*, Res naturales omnes sunt mutabiles, & aliquæ ex illis sunt generabiles, & corruptibiles, sed scientia non potest haberi de talibus rebus, quia est de subiecto inuariabili, ergo de rebus naturalibus non habetur scientia.

Respondeo distinguendo maiorem, sunt mutabiles, generabiles, aut corruptibiles quantum ad ea prædicata, quæ de ipsis scientificè cognoscuntur, sic vt possint esse quin habeant illa prædicata, nego; quantum ad suã existentiã & alia prædicata, quæ scientificè non cognoscuntur de ipsis, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem: non potest haberi de ipsis quantũ ad illa prædicata, quæ necessariò conueniunt ipsis, nego; quantum ad alia, concedo minorem, & nego consequentiam. Itaque mobilitas, corruptibilitas, generabilitas, & prædicata alia multa necessariò conueniunt rebus naturalibus, ita vt non possint esse sine ipsis, etiam de potentia absoluta; vnde potest dari cognitio scientifica de illis, qua cognoscãtur de illis talia prædicata; alia verò prædicata conueniunt illis, vt

esse in hoc loco, in hoc tempore, sub hac quantitate, aut qualitate, aut relatione, & hæc non possunt de ipsis scientificè cognosci.

CONCLVSIO II.

Physica quoad omnem partem nō est scientia.

27. *Si capiatur Physica pro omnibus cognitionibus, quæ habentur in libris & scriptis, quæ intitulantur Physica, tota Physica, quoad omnem partem sui non est scientia, sed quoad partem tantum est scientia, quoad partem intellectus, quoad partem opinio, quoad partem fides.* Hæc etiam in re est communis. *Probatur*, quia sicut dantur de rebus naturalibus aliquæ cognitiones scientificæ, ita dantur etiam cognitiones principiorum, ex quibus deducuntur istæ cognitiones scientificæ, quæ cognitiones, cum non sint discursiuæ, quandoquidem habeantur ex euidentia ipsorum principiorum, apprehensis terminis, non possunt esse scientificæ, quia omnis cognitio scientifica est discursiua, loquendo de scientia in rigore, prout de ea loquimur. *Deinde* dantur multæ cognitiones probabiles de rebus physicis, vt patet ex tanta opinionum diuersitate, quæ etiam post tot annorum diligentissimum examen per viros summi ingenij, & industriæ factum perseuerat; & dantur etiam plurimæ cognitiones fidei humanæ de illis, quæ scilicet innituntur authoritati Philosophi ac aliorum, ergo Physica hoc modo accepta partim tantum est scientia, partim intellectus seu cognitio principiorum, partim fides, partim opinio; imo cum plures tractentur cognitiones probabile in tractatibus ac disputationibus physicis de facto, quàm cognitiones scientificæ, videtur Physica accepta pro huiusmodi tractatibus, ac libris simpliciter potius vocanda cognitio opinatiua quam scientia. Quod etiam eodem modo de Logica ac cæteris totalibus disciplinis sentiendum puto.

CONCLVSIO III.

Physica est speculatiua.

28. *Physica quoad omnem sui partem, nisi quis ad eam velit reducere tanquam partem Medicinam, Alchimiam, ac similes facultates, est speculatiua.* Hæc est communissima, vt propterea non sit necesse citare authores vllos.

Probatur autem, quia non considerat obiectum vllum modo operabili dando scilicet præcepta & regulas in ordine ad illud faciendum, ergo quoad nullam partem est practica, & consequenter quoad omnem partem est speculatiua, quia, vt modo suppono ex dictis in Logica, non datur medium inter facultatem practicam & speculatiuam; quod qui negaret, non nisi quæstionem de nomine excitaret.

Confirmatur, quia nullus est qui non existimet Logicam potius, aut saltem æque, esse practicam, siue simpliciter, siue quoad aliquam saltem partem, ac Physicam: sed Logica, vt suppono ex dictis in Logica, non est practica nec simpliciter, nec quoad vllam partem, ergo nec Physica est aut simpliciter, aut quoad vllam partem practica.

Confirmatur secundo, quia omnis scientia practica est excogitata, & collecta simul ad remediandos errores, ac defectus, qui in aliquibus rebus faciendis committi solebant, vel in ordine ad hoc, vt aliquid de nouo fieret aut produceretur beneficio artis, quod alias fieri non solebat, aut non fiebat tam commodè: sed certum est Physicam non fuisse excogitatam ac collectam ob hoc, imo quamuis possemus absque Physica cognoscere, quomodo omnia naturalia commodissime fieri possent, adhuc cognitionis gratia excogitanda esset & colligenda Physica, ergo non est dicenda practica.

29. Dixi autem in conclusione, nisi quis velit ad Physicam, tanquam partes reducere Medicinam, Alchimiam & similes facultates, quia certum est, quod si quis acciperet Physicam pro aggregato ex omnibus cognitionibus, quæ esset de corporibus ac rebus naturalibus, quod Medicina, Alchimia, Agricultura, & similes facultates essent partes physicæ, & consequenter quod Physica, quoad aliquam partem esset practica; sed hoc esset mouere quæstionem de nomine contra communem Doctorum sententiam, qui existimant illas facultates non esse partes Physicæ, sed facultates omnino distinctas, subordinatas tamen & subalternatas ipsi; cuius etiam distinctionis commoda ratio esset, quod per Physicam intelligi debeat ex communi authorum vsu scientia speculatiua de naturalibus; vnde non debet tanquam partem includere aliquam scientiam seu facultatem practicam, nec consequenter Medicinam, Alchimiam, Agriculturam, aut similia. Cur Medicina nō sit pars Physicæ.

30. *Obijcies primò*, Physica inclinat nos ad amorem Dei, qui est praxis, ergo erit practica.

Respondeo distinguendo antecedens, directè ostendendo nobis nos debere amare Deum, & quomodo amari possit, nego antecedens; indirecte quatenus ex consideratione rerum naturalium, ac dependentia earum à Deo, possit quis assurgere in laudem ipsius, ipsumque reuereri ac amare, concedo antecedens, & nego consequentiã, quia non sufficit huiusmodi indirecta inclinatio ad praxim ad hoc, vt scientia sit practica, alias nulla esset scientia totalis, quæ non esset practica, & præcipue Metaphysica esset practica, quæ magis agit de Deo, ac proprietatibus eius, & quæ propterea magis deseruit ad ipsum amandum ac honorandum, quam Physica.

Obijcies secundo: Ethica est practica, quia agit de operationibus intellectus & voluntatis, sed Physica in parte illa, quæ agit de homine, contemplatur illas operationes, ergo quoad illam partem erit practica.

Respondeo distinguendo maiorem: quia agit de illis quomodocumque, nego; quia agit de illis modo practico ostendendo quomodo bene & male possint fieri moraliter, concedo maiorem, distinguo etiam minorem, agit de ipsis modo practico, nego; alio modo, concedo minorem, & nego consequentiam.

Obijcies tertio, Medicina & Alchimia sunt partes Physicæ, sed sunt practicæ, ergo Physica quoad partem est practica.

Hæc obiectio non currit contra conclusionem vt iacet, & patet solutio ex dictis, quia vel negandum est quod sint partes Philosophiæ naturalis, quamuis includant multas cognitiones physicas propter subalternationem earum ad Physicam iuxta illud, vbi desinit Physicus, ibi incipit Medicus; vel concedendum quod Physica quoad illas partes, si dicantur partes eius, sit practica; nec in re esset inconueniens, quod vna scientia totalis includeret plures partes, quarum aliqua esset speculatiua, aliqua practica.

CONCLVSIO IV.

Physica nō est vna simplex qualitas.

31. *Physica siue actualiter sumatur siue habitualiter, non est vna simplex qualitas, sed aggregatum quid ex pluribus qualitatibus.* Hæc est omnium Scotistarum, ac magis cõmunis apud recentiores, & patet ex dictis in proœmialibus Logicæ, quæ hic repetenda non sunt.

Probatur tamen breuiter, quia obiecta physica habent diuersam difficultatem in cognoscibilitate, ita vt quamuis aliquis acquireret facilitatem cognoscendi aliqua ex illis, possit habere difficultatem maximam in cognoscendis aliis, ergo nec eodem actu omnia cognoscuntur, quod omnes fatentur, nec eodem solo habitu facilitatur intellectus ad omnia cognoscenda. Antecedens patet experientia, & euidenter deducitur ex diuersis sententiis, quæ sunt de pluribus obiectis physicis apud authores, qui conueniunt in sententia de aliquibus obiectis; quod sane oritur ex diuersa difficultate.

Confirmatur, quia facilitamur ad plures cognitiones physicas per scientiam, ad alias per opinionem, ad alias per fidem; ergo non eodẽ simplici habitu facilitamur ad omnes cognitiones actuales physicas, & consequenter Physica habitualis totalis non potest esse vna simplex qualitas. *Nec refert* quod omnia obiecta physica habeant eandem abstractionem à materia, quia cum hoc potest stare maxima diuersitas specifica tam in actibus quam in habitibus, qui versantur circa illa obiecta. *Nec etiam refert* quod specificetur Physica ab illa abstractione: neque enim hoc intelligendum est, quasi tota ratio specificandi ipsam sit illa abstractio; sed sic, quod per ordinẽ ad talẽ abstractionem possit cognosci quod sit distinctæ speciei ab omnibus aliis scibilibus, quæ non habẽt ordinẽ ad talẽ abstractionem: ex hoc autem non infertur quod omnes

cognitio

cognitiones,ac habitus physici sint eiusdem speciei inter se, sed quod conueniant in vna ratione particulari, in qua distinguuntur à cæteris scientiis omnibus. Videantur dicta in proœmio Logicæ & in disputatione de Scientia.

An Physica subalternetur Metaphysicæ

32. *Quæres*, an Physica subalternetur Metaphysicæ. Ad hanc quæstionem mere nominalẽ,& parui momenti respondendum breuiter eam subalternari Metaphysicæ, quantum ad hoc, quod corpus naturale, quod est obiectum eius adæquatum, sit species cõtenta sub ente,quod est obiectum adæquatum Metaphysicæ; & quantum ad hoc etiam, quod propositio Metaphysica possit assumi tanquam principium ad probandum aliquam conclusionem physicam; quo etiam modo nulla fere scientia est, quæ alteri non possit subalternari: quia in discursibus, qui fiunt à paritate rationis,aut à maiori ad minus,aut è contra, potest assumi ex quacumque scientia aliqua propositio tanquam præmissa ad probandam aliquam conclusionem cuiuscumque alterius scientiæ.

Sed non est ipsi subalternata sic, vt Metaphysicæ sit assignare ipsi obiectum (quidquid dicant alij) nec enim Metaphysica vllo modo attingit obiectum Physicæ,cum vt suppono, sit extra obiectum eius adæquatum;quod si posset attingere obiectum Physicæ, sane illud obiectum esset considerationis metaphysicæ, & sic esset obiectum partiale Metaphysicæ,quod est absurdum ex suppositione communi quod Physica, & Metaphysica sint distinctæ scientiæ, & quod Physica non sit pars Metaphysicæ.

Nec etiam est ipsi subalternata sic, vt non habeat principia prima propria,ex quibus deducat suas conclusiones; nec sic, vt obiectum adæquatum eius sit illud ipsum obiectum Metaphysicæ cum additione cõditionis accidentalis tantum; vnde quandoquidem ad scientiam rigorosè subalternatã requirantur communiter hæ duæ vltimæ conditiones,Physica non est dicenda simpliciter, & rigorosè scientia subalternata Metaphysicæ.

DISPVTATIONES
In primum Librum Physicorum.

PHILOSOPHVS hoc libro, propositis ac refutatis aliorum Philosophorum de principiis corporum naturalium opinionibus, propriam statuit, tria docens esse rerum principia, *materiam, formam*,ac *priuationem*, de quorum singulis sigillatim tractabo, declarato tamen prius quid ipsum principium sit, & quomodo à principiato distinguatur.

DISPVT. II.
De Principijs Corporis Naturalis in Communi.

QVIA non potest cognosci, aut quænam, aut quot sint principia corporis naturalis,nisi quid sint ipsa principia, cognoscatur, hoc primò omnium hic declarandum videbatur.

QVÆSTIO I.
Quid sint principia corporis naturalis.

Multiplex principij acceptio.

1. PRincipium multipliciter capi potest. *Primò* prout coincidit cum prima parte rei,siue reliquæ partes habeant dependentiam aliquã ab illa,siue non:& in hoc sensu primus palmus panni potest vocari principiũ eius, & primum solium,vel etiam prima linea aut littera alicuius libri potest vocari principium istius libri. *Secundo* potest capi pro eo quod præsupponitur alicui rei, & à quo illa res habet aliquam dependentiam, & sic omnis causa rei,siue extrinseca, qualis est causa efficiens, & finalis, & etiam exemplaris; siue intrinseca quales sunt partes,ex quibus intrinsece componitur,& fit res;&omnia præsuppositа, sine quibus non posset habere suum esse,possunt vocari principia rei,siue ipsamet sint principiata,siue non. *Tertiò* denique potest capi principium strictius pro principiis, & causis primis rei, & hoc tam intrinsecis quam extrinsecis. *Demique quartò*, potest capi strictius adhuc pro principiis primis intrinsecis rei,& in hoc sensu hic agitur de principiis, quidquid dicat *Hurtadus* hic,tum quia in libro secundo agitur de principiis extrinsecis; tum quia alias falsum esset dari tantum tria principia rerum naturalium,quandoquidem præter materiam,& formam,& priuationem detur etiam causa efficiens, quod est principium necessarium ad esse rerum naturalium. Nec refert quod Philosophus in proœmio huius libri proposuerit se acturum de principiis omnibus rerum naturalium: nam inde non sequitur quod in hoc ipso libro omnia illa principia definierit.

CONCLVSIO

Descriptio principiorum primorũ.

2. *Bene describuntur principia prima intrinseca rerum naturalium esse,quæ neque ex se inuicem, neque ex aliis,sed omnia ex ipsis fiunt.* Hæc est communis Peripateticorum cum Philosopho hic *text.*42.

Probatur autem, quia omnibus, & solis huiusmodi principiis competit hæc descriptio: omnibus quidem competit, quia illud ex quo aliud fit, ex hoc ipso capite est principium intrinsecum eius, & si illud non fiat ex aliquo alio, non est principiatum intrinsece, nec aliud principium intrinsecum prius seipso: ergo est primum principium intrinsecum.Non conuenit etiam aliis principiis; quia si vllis, maximè principiis extrinsecis, v. g. causæ efficienti,aut finali,aut exemplari:sed non conuenit his,quia non dicitur proprie & in rigore res fieri ex causa efficiente,sed à causa efficiente,nec ex causa finali, sed propter causam finalem:nec ex causa exemplari, sed vel à causa exemplari, vel iuxta aut secundum similitudinem aut proportionem ad causam exemplarem: ergo hæc descriptio non conuenit aliis causis, quam intrinsecis.

Confirmatur ex solutione obiectionum, quæ certè occurrunt satis graues.

3.*Obijcies primo*:Tam materia prima,quam forma substantialis, quæ sunt principia corporis naturalis, & hic, vt talia, describi dicuntur, fiunt ex partibus suis integrantibus,&etiam possunt dici fieri ex partibus suis metaphysicis, ergo falsum est, quod principia corporis naturalis non fiant ex aliis.

Respondeo distinguendo antecedens: fiunt ex aliis tanquam ex partibus essentialibus physicis, aut ex termino à quo essentialiter præsuppositо,nego antecedens; fiunt ex aliis tanquam ex partibus integralibus aut metaphysicis,aut alio quomodocumque modo, concedo antecedens,& nego consequentiam,quia in definitione intelligitur quod principia non fiant ex aliis tanquam ex partibus essentialibus physicis,aut termino à quo essentialiter prærequisito.

4. *Obijcies secundo*, forma, quæ est vnum ex principiis corporis naturalis,fit ex materia, quæ est alterum principium eius:ergo falsum est,quod principia non fiant ex se inuicem.

Et si dicas,quod non fiat ex materia tanquam ex parte componente aut termino à quo:*Contra*,quia saltem fit ex priuatione tanquam ex termino à quo, quod sufficit ad impugnationem conclusionis.

Respondent plures Thomistæ formam non fieri proprie loquendo *& vt quod*; nec ex materia,nec ex priuatione, licet fiat improprie loquendo, *& vt quo*: in definitione autem principiorum intelligitur quod nõ fiant ex aliis, nec ex alterutris proprie loquendo, *& vt quod*, sed quod alia quæ fiunt *vt quod* & proprie loquendo,fiant ex principiis. Et sane hæc responsio potest accipi ex doctrina *Scoti in* 1.*dist.*3.*q.*2.*appendici difficult.*3.vbi docet ex mẽte Philosophi non posse dici proprie loquẽdo,quod forma

fiat

fiat aut producatur, aut generetur, aut habeat esse; sed hæc posse dici de compositio aut substantiali, & per se; aut accidentali & per accidens; vnde iudico hanc responsionem esse probabilem, nec sufficienter eam impugnari ab *Auersa* aut *Mastrio*.

Sed dices pro illis contra hanc explicationem: licet forma non fiat vt terminus totalis, tamen fit vt terminus partialis, & satis communiter dicitur formam fieri ex materia & ex priuatione: ergo falsum est quod forma non fiat.

Confirmatur ex Mastrio, quia Philosophus non posuit omnia contraria esse principia prima, sed contraria prima, eo quod hæc, nec ex aliis, nec ex se inuicem fiant. Sed nec secunda etiam contraria fiunt ex se aut aliis: ergo tam possent esse prima principia, quam prima contraria quantum ad rationem Philosophi, si vera esset prædicta explicatio.

Confirmatur secundò, quia Philosophus ideo dicit prima principia non fieri ex se inuicem, quia sunt contraria; sed quamuis non essent contraria, adhuc non fierent ex se inuicem, si nihil fieri dicatur, nisi compositum.

Respondetur negando consequentiam in sensu proprio & rigoroso, quia aliud est quod forma dicatur fieri vt terminus partialis, & aliud quod dicatur simpliciter fieri: & deinde licet dicatur communiter fieri ex materia & priuatione, tamen modus ille loquendi non est rigorosus, qualis est modus loquendi, quo vtitur Philosophus in definitione principiorum.

Ad primam confirmationem, *Respondeo* negando maiorem, quia non ideo excluſit secunda contraria ex eo quod possent fieri ex aliis, sed ex eo quod alia non fierent ex ipsis.

Ad secundam confirmationem, *Respondeo* distinguendo maiorem: ideo præcisè, nego: ideo partialiter seu partim, concedo. Itaque ex duobus capitibus sequitur prima principia non posse fieri ex se inuicem, primò quia non sunt composita, secundò quia sunt contraria.

6. *Nihilominus* quamuis prædicta responsio, & explicatio defendi possit, quia tamen est valdè nominalis, vtpotè dependens ab acceptione propria, & rigorosa ly *fieri*: *Respondetur* aliter ad obiectionem principalem distinguendo cõsequens: ergo falsum est quod non fiant ex se inuicem secundum talem rationẽ, secundum quam alia ex ipsis fiunt, nego consequentiam; secundum aliam rationem, concedo consequentiam. Itaque quando dicitur quod principia non fiant ex se inuicem, hoc sic intelligẽdum est, vt sensus sit, non quod non fiant ex se inuicem quomodocũque, sed quod nullũ ex illis fiat ex vllo alio ex illis, aut ex aliis rebus secundum eam rationem, secundum quã illud quod ex principio fit, fit ex illo principio; quia ergo compositum naturale fit ex materia, tanquam ex parte intrinseca subiectiua, propterea materia non debet taliter fieri ex vllo alio; & quia idem compositum fit ex forma tanquam ex parte intrinseca actuante partem subiectiuam, propterea forma non debet fieri ex alio tali modo, quamuis alio modo fiat ex materia tanquam ex subiecto; & denique quia compositum illud fit ex priuatione tanquam ex termino à quo, propterea priuatio non debet fieri ex alio tanquam ex termino à quo.

Melior responsio.

Contra hanc expositionem, quæ satis est communis, obiicit *Auersa* hic, quod si principia non deberent esse ex alterutris hoc modo, id oriretur potius ex eo quod sint prima, quam ex eo quod sint contraria, quod est contra Philosophum.

Sed facile respondetur hoc negando, nam eo ipso quo principia sunt contraria, id est, habent contrarium modũ causandi, sequitur quod non possint esse ex se inuicem. Deinde quamuis sequeretur ex primitate quod non possint esse ex se inuicẽ in eo genere, in quo sunt prima, hoc non esset contra Philosophum; nam adhuc ex eo quod essent contraria, sequeretur quod non possent esse ex se inuicem sic, vt in eodem instanti possent simul existere.

Impugnatur expositio Auersæ.

7. Nec sane vllo modo placet expositio ipsiusmet *Auersæ*, qui dicit intelligendum ly *ex* in prima parte definitionis sic, vt sensus sit, quod principia non debeant fieri ex aliis aut alterutris, tanquam ex parte intrinsecè componente. Non placet, inquam, hæc expositio, tum quia sua propria impugnatione impetitur: nam etiam ex eo quod essent prima, quamuis nullam haberent contrarietatem, sequeretur quod non possent esse ex se inuicem hoc modo; tum & præcipuè quia ly *ex* conformiter debet accipi, & in prima parte, & in secunda, quia alias cõmitteretur maxima æquiuocatio in descriptione principiorum: sed in secunda parte, vbi dicitur quod omnia ex principiis fiant, non significat quod omnia fiant ex ipsis tanquam ex partibus componentibus, quia id esset falsum, neque enim vllum compositum naturale fit ex priuatione, tanquam ex parte componente.

Confirmatur hoc, quia si particula *ex* potest vniformiter accipi semper in illa definitione, sic melius acciperetur: sed potest secundum nostrã expositionem, & non potest secundum *Auersa*: ergo nostra ipsius est præferenda.

8. *Obycies tertiò*: Angeli non fiunt ex illis principiis: ergo omnia non fiunt ex principiis. *Et si dicas* quod omnes omnino res non debent fieri ex illis principiis, nec id significari in illa definitione, sed solum omnes substantiæ materiales, & res corporeæ;

Adhuc instari potest, quod corpora cælestia sint entia corporea, & tamen non fiant ex illis. Nam si teneatur quod illa corpora sint simplicia, & nõ composita ex partibus essentialibus physicis, certum est quod non fiant ex materia, & forma. Et si etiam teneatur quod non sint sic simplicia, sed quod sint composita ex materia, & forma, adhuc non videtur quod fiat ex priuatione, quia priuatio non præcessit in materia formã cælorum, in eodem enim ipso instanti temporis, in quo fuit producta materia cælorum, fuit in illis producta eorum forma; vnde non fuit progressus à priuatione ad formam in illa materia, quod videtur requiri, vt priuatio diceretur esse principium, ex quo tanquam ex termino à quo fieret cælum.

9. *Respondetur* ex suppositione quod cælum esset corpus simplex, non esse necesse quod omnia etiam corpora naturalia fiant ex principiis intrinsecis, nec id intelligi in definitione, quæ potius intelligenda est cũ distributione accõmoda, sic scilicet, vt velit, quod omnia, quæ fiunt ex principiis, fiant ex principiis descriptis illa descriptione; aut quod omnia quæ fiunt per causas secundas, aut ex subiecto præsuppositio, fiãt ex principiis. Quod si cæli dicantur cõpositi, potest dici quod non fiant ex priuatione tanquam ex termino à quo præsuppositio, quia non fiunt ex materia tempore præsuppositia; potest etiam dici quod fiant ex priuatione, non quod præfuerit priuatio in materia positiuè ante formas cælorum, sed quod præfuisset quãtum est ex natura materiæ, quia ex se non habet coniungi cum forma, & semper haberet priuationem eius, nisi causa efficiens induxisset formam in illam, siue eductam ex potentia eius, siue creatam, & ipsi infusam.

Ex his omnibus habetur, quod principia prima intrinseca rerum naturalium sint illa, ex quibus fiunt res naturales, vel tanquam ex parte componente, vel tanquam ex termino à quo; & quæ non fiunt ex aliis, neque ex se inuicem in eodem genere, in quo alia fiunt ex ipsis, ita scilicet vt nullum ex ipsis fiat ex vllo alio in eo genere, in quo res naturales fiunt ex ipso.

Aduertendum autem pro maiori complemento, quando dicitur quod omnia corpora naturalia, quæ fiunt ex præsuppositio subiecto, fiant ex principiis huiusmodi, nõ esse sensum, quod ex principiis vllis particularibus omnia talia fiant, sed quod nullum tale fiat, quin fiat ex aliquibus principiis, nimirum hæc corpora ex his, & illa ex illis; ignis, verbi gratia, ex materia & forma ignis, aqua verò ex materia & forma aquæ, & sic de cæteris.

QVÆSTIO II.

Quot sunt principia rerum naturalium.

10. PHilosophi fere omnes, quotquot Aristotelẽ præcesserunt, mirum in modum circa principia rerum naturalium errauerunt, si tamen eas sententias amplexi sunt,

Variæ Philosophorum sententiæ.

sunt,quas ipsis attribuit Aristoteles. *Parmenides & Melissus* vnicum rerum naturalium principium,& illud immobile statuerũt, cum hoc tamen discrimine,quod illud principium fuisse infinitum voluerit *Melissus*: *Parmenides* finitum. Sed hos indignos,quibus responderet Philosophus naturalis, sensit Philosophus, quod negarint principia,quæ tanquã per se euidentia & nota sunt in Philosophia naturali;contra enim negantes principia alicuius scientiæ, non est,inquit Philosophus,disputandũ à professoribus istius scientiæ.Quod vero destruxerunt seu negauerint illa principia,probatur quia vnum ex principiis in hac scientia notissimis est,quod principiũ,& id quod principiatur,sint distinctæ res:sed illi duo, asserẽtes vnicum principium rerum naturalium non ponebant distinctionem inter principium & principiatũ;si enim principiatum non includit aliquid præter vnicum principium, non distinguitur ab ipso, & si includit aliquid vlterius, necessario habebit plura principia.Deinde euidens est res naturales moueri, destrui, & generari: sed si haberetur vnum tantum principium, quod esset immobile, hoc esset falsum.Nihilominus valde verisimile est prædictos Philosophos locutos de principio primo effectiuo rerum omnium,scilicet Deo;quod si ita est,rectissimè senserunt quantum ad vnitatem & immobilitatem eius, & *Melissus* etiam optimè concessit infinitatem ipsius,quam perperam negauit *Parmenides*.

13. Alij Philosophi admittentes motũ in rebus naturalibus,aliter de principiis philosophati sunt:& ex illis quidam statuerunt vnum principium,in quo tamẽ assignando dissentiebant, quibusdam assignantibus ignem, aliis aquam, aliis aërem, nonnullis vero terram. Præter hoc autem vnum principium requirebant contrarietatẽ raritatis & densitatis,ratione cuius ex illo vno principio res generarentur. Quidã alij Philosophi plura esse principia & illa contraria arbitrati sunt, quæ principia secundum ipsos continebantur in infinito quodam receptaculo, quod vocabant *Chaos*. Ex his *Empedocles* pro principiis ponebat quatuor elementa contenta in illo Chao,& ipsũ Chaos vt ea continens dicebat esse primum principium. *Anaximander* vero & *Anaxagoras* non putarunt ipsum Chaos vt continẽs illa plura, fuisse principia,sed potius ipsamet plura in eo contenta,quæ etiam non existimauerunt fuisse finita,sed infinitas particulas rerum omnium, vt carnis,ossis,sanguinis,&c.adeo paruas & indiuisibiles, vt propterea vocarentur atomi. Sed his Philosophorum omissis insomniis, vt veram statuamus sententiam.

Aduertendum est posse hanc quæstionem moueri & de principiis,quæ necessario prærequiruntur ad constitutionem essentialem physicam corporis naturalis cuiuscumque, quod fieri potest à causis secundis ex præsupposito subiecto,& etiam de principiis intrinsecis & necessariis, quæ prærequiruntur ad hoc vt fiat de nouo huiusmodi corpus, seu quæ requiruntur ad hoc vt generetur; quæ principia vocantur principia corporis naturalis in fieri, sicut prima illa principia vocantur principia ipsius in facto esse.Est autem hæc differentia inter vtramque considerationem principiorum, quod possit quis intelligere ex quibus principiis constet res essentialiter, quamuis non cognosceret,an fieri posset vllo modo ex præsupposito subiecto: nam quamuis aliquis cognosceret, quod homo constaret anima, & corpore, posset dubitare an haberet esse à se necessario;vnde plura requiruntur principia ad hoc quod corpus fiat, quam ad constitutionem essentialem intrinsecam eius.

CONCLVSIO I.

Duo sunt principia corporis naturalis in facto esse.

12. *Principia, ex quibus intrinsecè, & in facto esse fiunt corpora naturalia,tanquam ex partibus physicis, sunt duo tantum, materia scilicet, & forma.* Hæc est communis, & *probatur*, quia nullum aliud principium potest assignari, ex quo intrinsecè fieret.

Dices primò:constat intrinsecè & essentialiter ex genere & differentia, quæ non sunt nec materia, nec forma: ergo constat aliis principiis quam materia & forma.

Respondeo distinguendo consequens: aliis principiis metaphysicis, concedo: physicis, nego consequentiam: agimus autem modò de principiis physicis.

Dices secundò: constat intrinsecè vnione, quæ non est materia,aut forma,& est quid physicum,cum sit realiter distincta & à materia & forma,& ab ipso corpore: ergo constat ex aliis principiis physicis quàm materia & forma.

Respondeo, negando consequentiam;quia quamuis includat vnionem, tamen non constituitur ex ipsa, neque tanquam ex parte, neque tanquam ex termino à quo, & propterea impropriè diceretur fieri ex ipsa; sed potius dicendum est quod fiat mediante ipsa,aut per ipsam tanquam per conditionem necessario requisitam, vt fiat.

CONCLVSIO II.

Tria sunt principia corporis naturalis in fieri.

13. *Principia corporis naturalis in fieri, ex quibus generatio seu productio eius fit, seu quæ essentialiter requiruntur ad hoc quod fiat ex præsupposito subiecto, sunt tria, scilicet, materia, forma, priuatio.* Hæc est etiam communis.

Probatur primò,quia non potest aliud principium assignari, & hæc sunt principia:ergo.

Probatur secundò, quia illa sola sunt principia eius in fieri, quæ in definitione generationis ponuntur, & sine quibus nequit generatio intelligi per modũ mutationis: sed illa tria tantum in definitione generationis ponũtur, & sine illis nequit intelligi:ergo illa tria tantũ sunt principia corporis naturalis in fieri Probatur antecedẽs,quia generatio definitur transitus subiecti de non esse talis substantiæ ad esse talis, v.g. generatio ignis ex ligno est transitus materiæ ligni à priuatione formæ ignis ad formam ignis: sed in illa definitione nihil aliud exprimitur præter priuationem, quæ intelligitur per non esse substantiæ;& materiam, quæ intelligitur per subiectum; & formam, quæ intelligitur per substantiam,quia est ratio formalis physicè constituens substantiam.

Confirmatur,quia eo ipso,quo intelligitur aliquod subiectum mutari à non esse formæ substãtialis ad esse eius, intelligitur generatio fieri,& nisi id intelligatur,non intelligitur generatio:ergo illa tria sunt tantum principia, ex quibus fit, seu generatur corpus naturale.

14. *Obijcies primò*: generatio habet pro termino ad quem formali formam, nec præsupponit ipsam, quandoquidem per generationem fiat forma, saltem vt quo: ergo generatio non potest habere formam pro principio.

Confirmatur, quia si potest habere formam pro principio, ex eo quod sit terminus formalis ad quem eius, habebit etiam pro principio totum corpus,quod est terminus ad quem totalis, & ad quod eius, & sic dabuntur plura principia quam tria.

Respondeo,quamuis communiter dici soleat quod principia corporis naturalis in fieri,seu principia, ex quibus generatur corpus naturale, sint principia, ex quibus fit ipsa generatio,mihi tamen videri, quod reuera non sint propriè loquẽdo principia ipsius generationis,quia reuera nõ potest propriè dici quod relatio illa fiat ex termino suo, & quia vt dicitur in obiectione, terminus ad quem non præsupponitur ipsi; sed solum subiectũ,& priuatio. Vnde concedo consequentiam obiectionis,& confirmationis:nec id facit contra conclusionem,quia non asserit illa tria principia esse principia ipsiusmet generationis: sed esse principia prærequisita ad hoc vt generetur corpus, quia ad hoc vt generetur corpus in aliquo instanti, debet haberi,& partes intrinsecæ ipsius, & præterea debent præesse in vna parte ex ipsis antecedenter priuatio formæ, aliàs fuisset corpus ante, & sic non fieret in illo instanti;& credo in re hoc velle alios authores.

15. *Obijcies secundò*: Ex nihilo nihil fit:ergo ex priuatione, quæ nihil est, nihil potest fieri, & consequenter non erit principium.

Confirmatur, quia vnum contrarium non potest fieri ex altero:sed priuatio est contraria formæ,& consequenter rei constitutæ per formam:ergo talis res nequit fieri ex priuatione.

Respondeo, distinguendo antecedens;tanquam ex subiecto aut causa intrinsecè componente, concedo;tanquã ex termino à quo,nego antecedẽs;& similiter distinguo primum

primum consequens,& nego secundam consequentiam. Et hoc eodem modo respondendum est *ad confirmationem* distinguendo maiorem, & consequens eius : tanquam ex termino à quo,nego ; tanquam ex parte componente, concedo.

16. *Obiicies tertio*, Generatio dependet essentialiter à Deo,& à causa efficiente,& finali,& ab actione,& à forma etiam præexistente in materia,& à priuatione formæ præexistentis,& ab vnione;vt enim sit generatio, omnia hæc intercedere debent:ergo plura sunt principia generationis.

Respondeo non dependere ex his, tanquam ex principiis, ex quibus fit, nam non dicitur fieri ex Deo aut ex causa efficienti, sed potius à Deo, & à causa efficienti; nec dicitur fieri ex fine, actione, aut ex vnione, sed propter finem, & per actionem, & vnionem, seu mediante actione,& vnione(adde vnionem esse realiter ipsammet generationem,vt alias videbimus,& propterea non posse generationem esse ex vnione, cum idem non fiat ex seipso.)Quantum autem ad formam substantialem præexistentem,& ad priuationem eius,quæ ponitur per generationem,

Respondeo esse per accidens ad generationem, quod præcesserit talis forma,aut quod ponatur de nouo priuatio eius:namsi per impossibile vel possibile, non præesset aliqua alia forma in materia,sed poneretur in ea forma noua, cuius habuit ante priuationem, saluaretur essentialis ratio generationis,quæ etiam saluaretur,quamuis non tolleretur forma præexistens, modò poneretur cum ea simul alia forma;vnde manifestum est quod generatio non fiat nisi per accidens ex forma præexistente, & multo minus fit ex priuatione eius, tanquam ex termino à quo, quandoquidem priuatio formæ præexistentis maneat cum forma producta,quod est contra rationem termini à quo.

An cõueniant vniuoce in ratione principij tria principia.

17. *Quæres*,an hæc tria principia conueniant vniuoce in ratione principij,seu an detur ratio aliqua principij vt sic,quæ sit communis vniuoce his tribus principiis.

Fuentes hic q.3. art.3. negat hæc principia conuenire in aliqua ratione vniuoca,sed asserit ea conuenire in aliqua vna ratione, quæ vniuoce de ipsis prædicetur. *Mastrius disp.1. q.1.* absolute asserit dari his principiis aliquam rationem communem vniuocam, quæ etiam explicatur in prædicta definitione principiorum assignata à Philosopho.

Communior sententia negat hæc principia conuenire vniuoce ratione vlla principij vt sic, sed solum analogice,& hæc sententia mihi magis placet,& probatur,quia ex his principiis vnum est non ens, nempe priuatio, & aliud est ens reale, nempe materia:sed non datur aliquis conceptus vniuocus aut vniuoce communis enti reali, & non enti reali : ergo hæc principia non conueniunt inter se in aliqua ratione vniuoca principij vt sic, aut etiã vniuoce de ipsis prædicabili. Probatur minor, quia aut illa ratio esset ens, & tum sequeretur quod non ens esset ens:aut esset non ens, & tum sequeretur quod ens esset non ens;quod est absurdum:nec huius rationis ita propositæ vim tollit *Mastrius* supra, vt legenti patet.

18. *Confirmatur*,quia non potest concipi aut assignari aliqua vna ratio,quæ ipsis competat vniuoce,aut quæ sit ipsis vniuoca:ergo non est asserenda talis ratio.

Confirmatur secundo, quia in quacumque ratione assignabili debet poni ly *aliquid*,aut æquiualens : sed ly *aliquid*, vt dicitur de ente, & non ente, non significat aliquam vnam rationem : ergo non est assignabilis aliqua vna ratio principij,quæ de his principiis prædicari possit vniuoce, aut tanquam vniuocum prædicatum. Quod si etiam daretur ipsis aliqua ratio cõmunis,probatur contra *Mastrium*, quod illa ratio non exprimatur in definitione principiorum, quia in illa expresse ponuntur duæ rationes diuersæ principiorum, nimirum ratio termini & partis intrinsecæ ; quæ duæ rationes non dicuntur de quolibet principio nisi disiunctiue, sic scilicet vt verum sit quod quodlibet principiũ sit,aut terminus à quo, aut pars intrinseca corporis principati:ergo non exprimitur aliqua vna ratio determinata principij vt sic in illa definitione.

19. *Dices* pro *Fuente*, hæc omnia bene probare, quod non detur his tribus principiis aliqua ratio vniuoca,aut aliquod prædicatum vniuocum commune,nõ vero probare quin detur illis aliqua ratio vniuocè prædicabilis.

Contra,quia licet secundum *Scotum* 1.*disp.*8.*q.*3.*n.*14.ab ipso *Fuente* citatum, non omne prædicatum vniuocum vniuoce prædicetur in rigore logico, quia album respectu huius, & illius parietis albi est prædicatum vniuocum,sed tamen non vniuoce prædicatur,quandoquidem non sit de essentia ipsorum, quod requiritur in rigore logico secundum *Scotum*,vt aliquid vniuoce prædicetur; tamen nullum prædicatum vniuoce prædicatur, quod non sit prædicatum vniuocum, quia vt vniuoce prædicetur, debet esse ratio vna competens pluribus, & hoc sufficit,vt dicatur prædicatum vniuocum, quamuis non sufficiat vt diceretur vniuoce,nisi vlterius etiam esset de essentia istorum plurium:quod totum tam clare patet ex *Scoto* in prædicto loco, vt mirum sit oppositum venisse in mentem *Fuenti*.

Adde ad hæc,quod ratio principij conueniens priuationi conueniat ipsi intrinsece,& quidem essentialiter,si capiatur fundamentaliter:& similiter ratio principij cõueniens materiæ & formæ conuenit ipsis intrinsece, & essentialiter ; vnde si conueniant illæ rationes in aliqua vna ratione abstracta ab illis,profecto conuenient in ratione vniuoca & vniuoce de ipsis prædicabili.

20.*Obiicies* pro *Fuente*:ratio principij seu significatum per hoc nomen *principium* æque denominat hæc tria principia:ergo dicitur de illis vniuoce.

Respondeo negando suppositum antecedentis, nempe quod detur aliqua vna determinata ratio principij abstracta ab his tribus principiis, quod probare deberet hic author,vt aliquid concluderet.

Obiicies secundo pro *Mastrio* ex *Scoto* 1.*d.*3.*q.*2. quando intellectus est certus de aliquo conceptu, & incertus de aliis,ille conceptus,de quo est certus, debet esse conceptus communis vniuoce illis aliis:sed intellectus potest esse certus de priuatione quod sit principium corporis naturalis,& incertus an sit principium per modum termini ad quem : ergo datur conceptus principij vt sic cõmunis vniuoce tribus principiis.

Respondeo distinguendo maiorem : quando ille conceptus vnus, de quo est certus, est conceptus determinatus,concedo : quando non, nego maiorem, & instantiæ patent ex dictis in Logica de vltimis differentiis ac indiuiduis ; ex quibus etiam patet ad reliquas obiectiones, quæ contra hanc resolutionem opponi possent.

An principia sint contraria.

21. *Quæres secundo*, an hæc tria principia sint cõtraria. *Respondeo* breuiter esse contraria in modo principiandi,quatenus habent diuersissimũ modũ causandi. *Deinde* sunt etiam contraria in entitate, quatenus habent dissimiles entitates:non sunt autem contraria eo modo quo duæ formæ positiuæ expellentes se inuicem ab eodem subiecto dicuntur contrariæ, quia materia non habet subiectum, nec expellitur à forma, priuatio autem non est forma positiua. Priuatio vero & forma sunt contraria contrarietate large sumpta, provt scilicet coincidit cum oppositione, quia sine dubio opponuntur priuatiue,cum non compatiantur in eodem subiecto,nempe in eadem materia,& vnum ex ipsis sit priuatio alterius.Nec hæc res indiget maiori examine, quamuis ab aliquibus fuse tractetur, nimis anxie sollicitis de difficultatibus nominalibus,quæ tamen ex vocum significatione cuilibet patent.

DISPVTATIO III.

De materia prima.

QVandoquidem ex tribus principiis concurrentibus ad generationem corporum naturalium materia prima sit primum, & commune subiectum aliorum duorum principiorum, priuationis scilicet

scilicet & formæ, quæ propterea ipsam præsupponunt, semper naturâ, aliquando etiam tempore; ideo immediate post considerationem principiorum in communi, de ea [illegible]endum videbatur.

QVÆSTIO I.

An & quid sit materia prima.

CONCLVSIO I.

Datur materia prima.

1. *Datur materia prima.* Hæc est communissima inter omnes Theologos, & Philosophos cum Patribus *August. Ambrosio, Chrysost. Beda* citatis à *Masio* hic, & cum *Philosopho hic c.* 6. ac *Platone in Tymæo*, contra aliquos recentiores *Gallos*; quos nuper tenuisse oppositũ *Parisiis*, & propterea à *Parlamento Parisiensi* merito proscriptos fuisse asserit *Camerarius par.* 2. *quæst.* 1. qui tamen ipse in re videtur cum ipsis conuenire, dum negat materiam primam in sensu, in quo communiter accipitur à Philosophis, aliam non agnoscens pro materia prima, quam quatuor elementa, quæ à prædictis authoribus negata fuisse non est verisimile. Itaque ab eodem *Parlamento Camer.* ipse æque merito proscribi deberet.

Probatur à Complutensibus quia in qualibet mutatione necessario debet dari subiectum, quod transeat à priuatione ad formam: ergo & in mutatione substantiali; sed illud, quod est subiectum primum in mutatione substantiali, est materia prima: ergo datur materia prima. *Hæc probatio non placet*, quia supponit illud quod esset probãdum, nimirum mutationem substantialẽ: quamuis enim ab omnibus supponi debeat produci de nouo substantiam, tamen qui negaret materiam primam, merito etiã negaret substantias, quæ de nouo producuntur, produci per mutationes substantiales.

Alia probatio insufficiens.

Et propter eandem rationẽ non videtur mihi conuincere probatio communis Scotistarum ac aliorum, quæ supplere posset defectus præcedentis probationis: nimirum quod si non daretur materia prima ac mutatio substantialis, sequeretur quod agens naturale crearet, & annihilaret. Si enim quando corrumpitur lignum, & producitur ignis, tota substãtia ligni, nulla relicta parte, destruitur, & tota substantia ignis secundum omnem partẽ sui producitur, lignum annihilatur, hoc est secundum se totum, & omnes suas partes redigitur in nihilum, & ignis creatur, hoc est producitur de nouo secundum se, & omnes suas partes ex nihilo. Hæc, inquam, probatio se sola non sufficit, quia qui negaret materiam primam, non haberet pro inconuenienti totam hoc concedere. Vnde probandum est quod sit absurdũ ac inconueniens causam secundam aut annihilare aut creare: hoc autem probato, bona esset communis illa ratio.

Probatio melior.

2. *Probatur ergo hoc, & simul conclusio*: Causa naturalis non potest producere substantiam ignis de nouo, nec vllam aliam, nisi destructa alia substantia, verbi gratia, ligni, neque potest corrumpere vllam substantiam, nisi producta aliqua alia, vt euidens est experientia quotidiana: sed huius non est alia ratio, nisi quia non potest producere substantiam de nouo secundum omnes suas partes, sed potius requirit concursũ alicuius partis substantiæ corruptæ, quæ maneat in substantia producta; cur enim non posset producere de nouo substantiã absque destructione alterius, nisi propter dependentiam, quam habet substantia producenda à destructione alterius substantiæ? aut quam dependentiam potest illa substantia habere ab illa destructione, nisi quia non potest esse absq; parte aliqua istius substantiæ quæ destruitur?

Dices: Ideo productio ignis dependet à destructione ligni, verbi gratia, quia non est compatibilis cum ligno.

Contra: non potest habere incompatibilitatem cum ligno, nisi incompatibilitatem in eodem subiecto, vel incõpatibilitatem in eodem loco: primam incompatibilitatem non habet, quia ignis, & lignum, cum sint substantiæ completæ, non habent subiectum, in quo sint; & si haberent, iam illud subiectum esset materia prima. Secunda incompatibilitas non requirit destructionẽ, quia sufficeret expellere substantiam, quæ destruitur, ab eodem loco, sicut vnus homo expellit alium hominem: ergo quamuis habeant illam incompatibilitatem, non deberet lignum destrui ad productionem ignis.

3. *Dices*, esse naturam ignis aut causæ producentis ignem, expellere substantiam, in cuius loco producit substantiam ignis producti, eam destruendo, & non posse illam alio modo expellere.

Contra: non debet talis natura destructiua esse indita vlli causæ frustra: sed frustra inderetur ipsi, quandoquidẽ [illegible]ceret quod absq; destructione expelleret illã à loco.

Dices, agens naturale destruere vnam substantiam, vt per transubstantiationem produ[illegible]ceret aliam substantiam.

Contra, quia frustra illa virtus transubstan[illegible]tiatiua inderetur ipsis, per quam vnam substantiam destruere deberent totaliter vt aliam producerent, cum vtraque posset esse simul in rerum natura, modo vna tantum à loco remoueretur.

Alij addunt ad hoc, quod actio illa transubstantiatiua sit miraculosa, & fide tantum credita, & quod propterea non debeat attribui causis naturalibus. Sed hoc parum deseruit, nam quamuis de facto actio transubstantiatiua Eucharistica sit sine dubio miraculosa, quatenus ponit corpus Christi sub speciebus panis destructa substantia panis, tamen dubitari posset an detur de facto actio transubstantiatiua alterius rationis, per quam vna substantia conuerteretur totaliter in aliam substantiam, ita vt vna pariter cum suis accidentibus desineret, & altera maneret cum suis in eodem loco.

Confirmatur hoc, & tota probatio per omnia illa principia, ex quibus colligitur causam secundam non posse naturaliter creare; hoc enim supposito non potest dubitari de conclusione.

Obiectio alia non potest esse contra hanc conclusionem, nisi quod non esset necessaria materia prima; sed hoc falsum esse patet ex fundamento conclusionis.

CONCLVSIO II.

Descriptio materiæ primæ.

4. *Materia prima bene describitur esse primum subiectum, ex quo aliquid fit, cum insit, non secundum accidens, & si corrumpitur aliquid in hoc abibit vltimum.* Hæc est Philosophi capite vltimo huius libri, quem omnes Peripatetici sequuntur. *Probatur* quia omni, & soli conuenit, & ita significat naturam materiæ primæ, vt per eam posimus materiam distinguere ab omni, quod non est materia, nec in ea ponitur aliquid superfluum: ergo est bona descriptio eius, quia nihil aliud quam hoc requiritur ad bonam descriptionem. Probatur antecedens exponendo singulas particulas. Dicitur *subiectum*, quia recipit in se formã, quæ est altera pars corporis naturalis, & per hoc distinguitur à forma, & etiam à priuatione, quæ non est subiectum. Dicitur *primum*, quia ipsa non fit ex vllo alio subiecto, & per hoc distinguitur à quocumq; subiecto, quod fit ex alio subiecto, nempe à toto compositio. Dicitur *ex quo aliquid fit cum insit, & non per accidens*, quia reuera ex ea, tanquam ex parte componente, & per se fit totum compositum physicum. Aliqui autem excludunt per illas particulas priuationem, sed reuera priuatio erat excluſa antecedenter per ly *subiectum*: Alij existimant excludi compositum quod est subiectum, ex quo fit accidẽs quodcumque eductum ex eius potentia: sed hoc etiam compositum excluſum erat per ly *primum*. Vnde existimo per hanc particulam excludi potius substantiã quamcũque simplicẽ completam verbi gratia cælestem (supposito quod non constet materia) quæ substantia esset primũ subiectũ ex quo fierent accidentia connaturalia sua, sed non inesset illis accidentibus: esset etiam primum subiectum, ex quo fieret totum accidentale conflatum ex substantia illa, & quolibet ex illis accidentibus, & etiã inesset illi toti, sed non per se, sed potius per accidens, quia ipsũ totũ non esset vnum per se, sed per accidens. Deinde pari ratione excluderetur per hanc particulam materia prima per se existens, quatenus esset primum subiectum accidentium in ea subiectatorum, & totius per accidens resultantis ex ea, & quocumque ex illis accidentibus, etiamsi per impossibile ipsamet non peteret connaturaliter subiectari in alio subiecto. Vltima particula, *& si corrumpitur aliquid in hoc abibit vltimum*, adiungitur

à Philosopho non tanquam pars per se definitionis aut descriptionis, quia per priores particulas sufficienter describitur; vnde à pluribus omittitur hæc particula, dum describunt materiam etiam ex mente, & verbis Philosophi; sed adiungitur maioris declarationis causa, vt aduertatur quod sicut est primum subiectum ex quo fit generatio rei, ita etiam sit vltimum subiectū, in quod resoluitur corruptio, & destructio rei, quod tamen ipsum sufficienter colligi posset per hoc quod esset primū subiectum, nam ex hoc sequitur, quod non posset corrumpi, & quodcumque subiectum, quod non est primū subiectum, sed compositum ex primo subiecto, potest corrumpi, quantum ad naturam suam intrinsecam.

5. Ex hac descriptione sequitur materiam primam esse substantiam incompletam, nam eo ipso quod sit primum subiectum, non potest habere aliud subiectum, & consequenter non potest esse accidens, quia accidens quodcumque essentialiter dicit ordinem saltem aptitudinalem ad subiectum. Deinde ex eo quod ex ea, tanquam ex parte componente, fiat substantia vna per se, nempe compositum substantiale, sequitur quod compleri debeat per alteram partem, & consequenter quod sit incompleta. Deinde ex eo, quod ex materia tanquā ex parte subiectiua fiat compositum vnum per se, sequitur quod sit nata recipere aliam partem, & quod sit in potentia per se ad illam partem; & ex eo quod ex ea, tāquam ex subiecto primo, fiat huiusmodi compositum, sequitur quod ipsamet non includat plures partes essentiales physicas, quia alias non esset primum subiectum physicū, sed altera potius pars ex illis partibus essentialibus physicis ex quibus componitur; & consequenter ad hoc sequitur quod sit pura potentia physica non includens vllum actum physicum, hoc est vllam formam physicam tanquam partem essentialem, ex qua componitur, cum quo tamen stat, quod possit includere plures partes essentiales metaphysicas & plures partes integrales non essentiales physicas.

Obijcies contra hæc: *Philosophus* 1. *Met. tex.* 8. ait materiam neque esse quid, id est, substantiam; neque quantum; neque quale; neque aliquid eorum, quibus ens determinatur, id est, neque aliquid ex iis, quæ ponuntur in prædicamentis: ergo non est substantia, neque consequenter primum subiectum.

Respondetur explicando Philosophum: non est substantia completa, nec aliquid completū ex iis, quæ directe ponuntur in prædicamentis, concedo antecedens ex mente Philosophi: non est substantia incompleta, & indirecte tantum collocabilis in prædicamento vllo, nego antecedens, & in se, & ex mente Philosophi. Et similiter distinguo consequens: ergo non est substantia completa, concedo, incompleta, nego consequentiam.

CONCLVSIO III.

Materia prima distingui, tur realiter ab elementis.

6. Materia prima distinguitur realiter ab elementis, igne verbi gratia, aëre, aqua ac terra. Hæc etiam est communissima contra *Camerarium*, qui plures veteres, & aliquos recentiores pro se citat. *Probatur* manifeste, quia ignis de nouo generatur, vt patet experientia: ergo fit ex aliquo subiecto præsuppositō, alias crearetur, vt patet: sed illud subiectum præsuppositū est materia prima, non verò ignis, est enim primum subiectum, & ignis non est tale cum fiat ex illo alio subiecto. *Præterea* ignis de nouo desinit esse: aut ergo secundum totam suam substantiam nulla relicta parte substantiali intrinseca, & sic annihilaretur, quod est absurdū; aut relicta aliqua parte, & sic datur materia prima distincta ab igne, & cæteris elementis; neque enim illud, quod includitur per se in igne, & eo desinente remanet, potest esse vllum aliud elementum, vt patet.

Et per hoc patet ad fundamentum leuissimum *Camerarii*, nēpe quod non sit necessitas aut indiciū distinguendi materiam primam ab elementis, & quod elementa sint ingenerabilia ac incorruptibilia, quod probat ostēdēdo elementa non posse conuertere se in se inuicē. Sed quidquid sit de hoc, hinc non sequitur, quin ignis de facto producat de nouo aliū ignem, & non solū ignis, sed aliæ causæ, siue hoc fiat per conuersionem alterius elementi, siue non; ergo ignis est generabilis de nouo.

7. *Confirmatur primò*, per omnia illa argumēta, quibus in libris de generatione ostenditur mixta non componi ex elementis formaliter; hinc enim euidenter sequitur elementa non esse materiam primam mixtorum, & consequenter mixta habere aliam materiam primam.

Confirmatur secundò, quia sequeretur plura corpora esse naturaliter in eodem loco, verbi gratia, ignem, aërem, aquam, terram. Hanc confirmationem fusius proponam loco iam citato, eam iam proposui, vt impugnarem responsionem *Camerarij*.

Itaque ille respondet negando sequelam, quia sunt in eadem parte materiæ. Sed hæc responsio non est intelligibilis; si enim non sit materia distincta ab ipsismet elementis, quomodo possunt esse in eadem materiæ parte? Deinde quæro, quænam sit illa materiæ pars, in qua sunt. Si dicas ipsa elementa: ergo elementa sunt in seipsis, quod est ludicrum: si aliud quidpiam, ergo datur materia distincta ab elementis.

8. Pro complemento huius quæstionis proponenda videbantur varia nomina, quibus veteres materiam appellare consueuerunt, occasione accepta ex eius natura iam descripta. *Ægyptij* eam *fecem vitæ* dixerunt, quoniā substantiarum à Deo productarum est contemptibilissima: quam etiam ob rationem *August.* 12. *Confess.* eam ait esse *prope nihil.* Iidem *Ægyptij* eam Lunæ effigie hieroglyphice denotabant, quod Lunæ instar, alieno splendore eniteat, pulchritudinem omnem à forma, quam recipit, desumens; & etiam quod nimium mutabilis modo hanc, modo illam speciem induat, qua de causa vocatur adultera, ac etiam malefica; non vero quia machinatur cædem formæ, quam possidet, vt alia forma fruatur (vt dicunt *Complutenses*) hoc enim omnino falsum est, illa enim contentissima est quacumque, & mere passiuè se habet ad mutationes, quas subit, vt propterea merito posset ab his odiosis nominibus vindicari.

Plato eam vocat *magnum* & *paruum*; magnum quidem capacitate, quod scilicet omnes formas possit recipere, & in omnibus speciebus corporum naturalium compositorum reperiri; paruum autem, quod ex se nullas formas aut operationes habeat. Idem quoque *Matris* nomen illi attribuit, sicut & post eum *Aristoteles*, eo quod instar matris formas substantiales in sinum receptas sustentando foueret; vel quod composita corporea omnia ex ea, tanquam ex communi omnium matre generarentur. Ab *Hesiodo*, & Poëtis appellabatur *Chaos*, quia secundum se est rudis indigestaque moles, quod de chao dixerat *Ouidius*. Omitto alia nomina, quia hæc sunt præcipua, & magis vsitata apud veteres.

QVÆSTIO II.

Vtrum materia prima sit generabilis & corruptibilis.

CErtum est quod materia prima, cum sit quid finitū & limitatum, possit à Deo de nouo produci, & ita destrui, vt non existat in rerum natura: sed quæritur an sit proprie loquendo generabilis & corruptibilis.

CONCLVSIO I.

9. Materia prima est generabilis, & corruptibilis subiectiue, & est etiam radix generationis & corruptionis. Hæc est communis. Materia prima est radix generationis & corruptionis.

Probatur prima pars, quia est subiectum generationis & corruptionis: ex ea enim res omnes, tanquam ex primo subiecto, generantur & corrumpuntur, eaque est, quæ mutatur subiectiue motu generationis & corruptionis, illa enim est quæ transit à non forma ad formam, & à forma ad non formam.

Probatur secunda pars, quia illud est radix intrinseca generationis & corruptionis naturalis, cui est cōnaturalis generatio & corruptio: sed soli materiæ ex omnibus substantiis est cōnaturalis generatio & corruptio: ergo. Probatur minor, quia illa sola est, quæ per generationē, & cor

& corruptionem acquirit aliquam perfectionem, quam per se appetit, nimirum formam substantialem, qua intrinsece & per se perficitur.

Dices: compositum substantiale per generationem accipit esse, ergo acquirit aliquam perfectionem per generationem, & consequenter potest dici esse radix generationis. Et similiter potest discurri de forma.

Respondeo secundò, quamuis totum concederetur, nihil esse cótra nos, quia non esset radix corruptionis, dicitur autem in conclusione quod materia sit causa & radix generationis & corruptionis.

Respondeo tertiò, illud non dici proprie radicem generationis, quod per ipsam generationem fit: forma autem, & compositum fiunt per generationem, & propterea, quamuis acquirant esse per eam, non erunt radix eius intrinseca.

CONCLVSIO II.

Non est generabilis aut corruptibilis terminabilis.

10. *Materia prima non est generabilis aut corruptibilis terminative.* Hæc etiam est communis, & probatur, quia non potest produci nec destrui per generationem aut corruptionem: ergo, &c. probatur antecedens, quia quod producitur per generationem, aut distruitur per corruptionem, debet habere subiectum; sed materia non habet subiectum ex quo fieret, cum sit primum subiectum: ergo &c. Et sane hæc ratio probat quod neque per diuinam potentiam posset esse terminus generationis aut corruptionis. Hinc sequitur nullum agens naturale posse producere materiam primam, aut eam destruere; quia hinc sequitur quod non possit produci aut destrui nisi per creationem, aut annihilationem; agens autem naturale non potest creare, aut annihilare: ergo agens naturale nequit producere, aut destruere materiam primam. Probatur consequentia, quia substantia non potest produci nisi per generationem aut creationem, nec destrui nisi per corruptionem aut annihilationem.

11. *Sed obijcit* contra hoc *Laurentius Valla*, quia agens naturale potest producere formam, quæ perfectior est: ergo & materiam, quia quod potest in plus, potest in minus.

Confirmatur primò, quia non requiritur maior virtus in causa, quam sit in effectu: sed agens naturale habet omnem virtutem, quæ est in materia prima, & aliquid amplius: ergo potest esse causa respectu eius.

Confirmatur secundò, quia vermes producti in speciebus sacramentalibus non præsupponunt vllam materiã, ex qua fiant: sed eorum materia simul cum ipsis producitur ab agente naturali: ergo causa naturalis potest producere materiam.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione: nam homo est perfectior bruto, & lapide, & arbore, quæ tamen nequit producere, quamuis possit producere alium hominem. Itaque non ex perfectione materiæ oritur, quod non possit produci per causam naturalem, sed ex modo producendi, quí competit ipsi, nimirum creatione; qui modus etiam rebus imperfectissimis potest conuenire. Quod autem talis modus producendi competat materiæ, probatur, quia alias produceretur ex subiecto, & sic ipsa non esset primum subiectum.

Et per hoc patet ad primam confirmationem, quia non sufficit æqualis virtus, necetiam maior, sed vlterius requiritur quod effectus contineatur in virtute causæ, & quod non habeat modum producendi, qui non possit competere causæ.

12. *Ad secundam confirmationem respondeo* negando minorem, sed materia, quæ tum producitur, creatur à Deo de nouo, vel reproducitur antiqua. Et si quæratur, cur id facit, *Respondeo*, quia voluit concurrere cum illis speciebus, quantum ad omnes actiones naturales non minus quam si subesset illis substantia panis; vnde cum, si adfuisset substantia panis, agentia naturalia circumstantia tum, cum producuntur vermes, producerent vermes ex materia panis, Deus defectum istius materiæ supplet producendo de nouo vel illam vel aliam, ex qua vermes isti generentur.

Obiicies secundò, si materia est incorruptibilis naturaliter, erit perfectior formis substantialibus, quæ sunt corruptibiles.

Respondeo negando sequelam, nam ex hoc solum habetur quod sit magis durabilis naturaliter, sed hic excessus est excessus tantum secundum quid.

Confirmatur, quia homo facilius corrumpi potest naturaliter quam lapis aut ferrum, & tamen non propterea est imperfectior lapide aut ferro, quia scilicet inde sequitur tantum maior excessus in duratione, non vero in operationibus aut aliis perfectionibus.

QVÆSTIO III.

An materia prima sit ita pura potentia, vt non includat essentialiter vllum actum metaphysicum aut physicum.

13. NOn est quæstio de potentia actiua, quia communiter supponitur materiam primam non esse actiuam, & si sit aliquo modo actiua, certum est quod non sit solummodo actiua, sed etiam receptiua; nec etiam est quæstio de potentia obiectiua, prout illud dicitur potẽtia obiectiua, aut potius in potentia obiectiua, quod est possibile, sed nondum existit in rerum natura neque propria, neque aliena existentia; nam omnes fatentur materiam primam realiter existere. Quæstio ergo est de potentia susceptiua. Vt autem adhuc melius intelligatur controuersia,

Quid sit pura potentia susceptiua.

Aduertendum est, aliud esse potentiam susceptiuam, aliud esse puram potentiam susceptiuam. Illud est pura potentia susceptiua, quod potest recipere aliquem actũ seu formam, & sic paries est potentia susceptiua respectu albedinis, intellectus respectu intellectionis. Illud est pura potentia susceptiua, quod non includit intrinsece tanquam partem essentialem sui aliquem actum aut formam, & potest tamen recipere aliquam formam. Quia vero res potest includere intrinsece tanquam partem essentialem sui aliquam formam physicam realiter à se distinctam, vt homo includit animam, ignis formam substantialem ignis, & potest etiam includere aliquam formam metaphysicam, vt homo includit rationalitatẽ realiter sibi identificatam; si autem includat formam physicam, quamuis posset recipere aliam formam physicam, erit quidem potentia susceptiua physica, sed non erit pura potentia physica; si vero includat formam metaphysicam, quamuis posset recipere aliam formam metaphysicam, erit potentia metaphysica, sed non erit pura potentia metaphysica. Hinc illud est pura potentia physica, quod non includit intrinsecè, tanquam partem essentialem sui, formam physicam; & illud est pura potentia metaphysica, quod non includit tanquam partem essentialem sui formam metaphysicam.

Duplex sensus quæstionis.

14. Ex quo patet hanc quæstionem duplicẽ posse habere sensum, primus est, an materia prima sit ita pura potentia physica, vt non includat vllum actum, tanquam partem essentialem physicam sui. Secundus est, an sit ita pura potentia metaphysica, vt non includat vllum actum vel formam metaphysicam, tanquam partem sui.

Prima sententia est materiam primam esse ita puram potentiam, vt neque includat vllum actum physicum aut metaphysicũ. Hanc tenent puriores Thomistæ, quos citat & sequitur *Ruuius hic & Complutenses quæst. 2.*

Secunda sententia est materiam primam includere actum metaphysicum, non vero physicum, & propterea eam esse in pura potentia susceptiua physica, non vero metaphysica. Hæc est communior iam cum *Doctore 2. di. 12. q. 1.* cum suis omnibus, quos sequuntur *Suares disp. 13. Met. sect. 5.* & recentiores fere omnes.

CONCLVSIO I.

Materia prima est ita pura potentia susceptiua physica, vt nullum actum physicum includat tanquam partem essentialem physicam sui. Hæc est communis apud authores vtriusque sententiæ.

Materia prima est pura potẽtia physica.

Probatur euidenter, quia alias non esset primum subiectum physicũ, & consequenter non esset materia prima. Probatur sequela, quia si includeret aliquẽ actũ physicũ, ille

ille actus deberet habere aliquod subiectum, quod etiam esset inclusum in materia, quia alias non esset actus: sed illud subiectum esset prius quam esset materia prima, quia partes physicæ sunt priores toto physico: ergo materia prima non esset subiectum primum.

Probatur secundò, quia alias materia prima non esset primum principium rerum naturaliū, nam fieret ex alio principio in eodē genere causæ, in quo alia fiunt ex ipsa materia: fieret enim ex parte physica componente receptiua, nimirum ex illo subiecto quod actuaretur per formam physicam, quam includeret: sed hoc est absurdum.

Confirmatur: illud subiectum, ex quo fieret materia prima, vel includeret aliam formam physicam, & aliud subiectum, vel non includeret: si includeret, tum daretur processus in infinitum, quod in proposito hoc est absurdum, & gratis dictum; si non includeret, ergo idem dicendum de ipsa materia prima: quia est eadem ratio de ipsa, & illo alio subiecto quantum ad hoc.

CONCLVSIO II.

Includit. metaphysicum.

16. *Materia prima non est ita pura potentia, quin includat actum metaphysicum.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur, quia materia prima includit gradū entis incōpleti, & substantiæ incōpletæ, & partis physicę susceptiuæ, & isti gradus sunt eodē modo inter se distincti, quo gradus entis completi, & substantiæ completæ, & substantiæ compositæ ex partibus physicis; sed ex illis gradibus formalitas seu gradus substantiæ est differentia contrahens gradum entis, & gradus partis susceptiuæ est differentia contrahens gradum substantiæ incompletæ, & consequenter gradus substātiæ est actus metaphysicus actuans metaphysicè gradum substantiæ incompletæ; ergo materia prima includit tanquam partem essentialem metaphysicam sui actum metaphysicum, & consequenter non est pura potentia metaphysica.

Confirmatur: homo includit actum metaphysicum, quia includit rationalitatē, quę est actus metaphysicus actuās, & determinans animal ad esse hominis: sed materia prima includit susceptiuitatem, quæ est differentia contrahens rationem substantiæ incompletæ ad essē materiæ primæ: ergo includit essentialiter actum metaphysicum.

Confirmatur secundò, quia ideo colligitur quod homo includat actum metaphysicum, quia videmus quod includat plures formalitates, in quarum vna conuenit cum aliis rebus distinctæ naturæ ab ipso (nempe in animalitate) sed materia prima conuenit cum forma substantiali in ratione entis incompleti substantialis, & disconuenit ab illa in ratione partis susceptiuæ substantialis & primi subiecti: ergo debet dici quod includat actum metaphysicum, nempe differentiam illam, per quam distinguitur à forma & aliis rebus. Quod si quis negaret huiusmodi formalitates diuersas in materia prima, profecto eodem modo & æque facile posset negare formalitates diuersas in homine, aut quauis alia re.

Confirmatur tertiò, quia materiæ primæ sublunarium omnium sunt eiusdem speciei inter se, & diuersæ speciei à materia cælestium in sententia aduersariorum: ergo omnes materiæ sublunares conueniunt in differentia vna specifica, per quam distinguuntur specie à materia cælestium.

17. *Dices* cum *Complutensibus* materiam primā sublunarium esse eiusdem speciei negatiuè, non vero positiuè.

Contra, quia hæc responsio est gratissima, & eodem modo posset quis dicere quod humana natura esset eiusdem speciei negatiuè tantum & non positiuè. *Deinde* materiæ primæ sublunares habent positiuam formalitatē, secundum quam conueniunt inter se & disconueniunt ab aliis rebus: ergo sunt positiuè eiusdem speciei.

Dices materiam primam non esse eiusdem speciei positiue, quia non habet differentiam;

Contra, quia habet formalitatem per quam conuenit cum aliis rebus, & aliam per quam differt ab illis non minus quam homo: ergo habet differentiam non minus quam homo.

Dices eam differre seipsa, & non per differentiam. *Contra*, sic etiam posset quis dicere de homine ac de Angelo, quod nimirum differret se ipso ab illis rebus, à quibus differt. *Deinde*, si per hoc quis velit quod differat seipso, id est ratione alicuius formalitatis in ipsa inclusę, verum est, sed non ad rem, quia hoc non tollit, quin habeat differentiam per quam differat: si velit dicere quod seipsa totaliter differat, ita vt non conueniat in vlla formalitate cum aliis rebus, falsum est; quia conuenit cum forma in ratione entis incompleti substantialis.

Quod si dicatur cum *Ruuio*, quod materia non sit species completa directe collocabilis in prædicamento substantiæ, hoc vltro concedendum est; sed inde non infertur, quin includat actum metaphysicum incompletum, nec nos de alio actu loquimur.

Adde aduersariorum fundamenta esse leuissima, & multo facilioris solutionis quam nostra, vt ex eorum solutione patebit.

18. *Obiicies primò*: si materia secundum se, & prout distinguitur à forma, haberet actum, aut differentiam metaphysicam, per illam distingueretur ab aliis rebus: sed hoc est absurdum: ergo. Probatur minor, quia omnis distinctio positiua specifica est à forma: ergo si materia distingueretur secundum se positiue, & specifice ab vlla re, haberet formam, & non haberet formam; haberet quidem, quia distingueretur, non haberet autem, quia supponitur considerari quatenus non includit formam.

Respondeo negando minorem, & distinguendo antecedens probationis: omnis distinctio est à forma physica vel metaphysica, transeat; à forma physica sola, nego: tū quia certū est Angelos distingui specie inter se, quāuis non habeant formam physicam; tum quia cæli (si tamē constent materia diuersæ speciei à materia sublunarium, vt tenent aduersarij) sine dubio distinguuntur specie à sublunaribus non solum ratione formæ, sed etiā ratione materiæ; tum denique quia gratissime dicitur quod omnis distinctio sit à forma physica. Distinguo etiam cōsequens: si materia secundum se distingueretur, haberet formam physicam, & non haberet formam physicam, nego; haberet formam metaphysicam, & non haberet formam physicam, concedo consequentiam.

Non omnis distinctio est à forma physica.

19. *Dices cum Complutensibus*: ad hoc vt aliquid habeat formam seu differentiam specificam seu metaphysicā, debet habere principium aliquod, & radicem, vnde desumatur: sed tale principium non potest esse, nisi vel actus informans, qualis est forma substantialis, vel actus subsistens qualis est Angelus; ergo cum materia nec habeat vllum actum ex his, nec etiam sit vllus actus ex illis, non poterit includere actum metaphysicum.

Confirmatur ab iisdem, quia genus habet desumi, tanquam à radice, vel à materia prima, quæ est pura potentia, vel ab aliquo, quod habeat aliquid veræ potentialitatis admixtum: ergo differentia metaphysica desumi debet ab aliquo quod physicè habeat rationem actus vel informantis vel subsistentis.

Respondetur negando minorem; tale enim principium est quæcumque entitas realis, & physica, quæ est diuersæ naturæ ab alia entitate reali, & physica, & talis entitas est materia prima.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam, neque enim sequitur illud consequens, sed potius sequeretur hoc aliud: ergo debet differentia desumi ab aliquo, quod est actus vel habet aliquid actualitatis, & concedo libenter hanc consequentiam; materia autem habet aliquid actualitatis, quia habet in se gradum determinatiuum entis incompleti, & substantiæ incompletæ, quod sufficit.

20. *Obiicies secundò, ex iisdem Complutensibus*: si materia esset aliqua species positiua incōpleta, aut haberet differentiā, qua constitueretur in esse talis speciei, deberet reduci ad aliquam speciem completam: sicut n. species imperfecta reducitur ad perfectam, ita incompleta ad completam: sed non potest reduci ad vllam speciem completam, quia non ad omnes, cū non participet

natu

naturam omnium ; neque ad aliquam vnam , quia non potius ad vnam quam ad quamcumque aliam.

Respondeo negando minorem , potest enim reduci ad quamcumque speciem substantiæ materialis physice cõpositæ , quia est pars essentialis cuiuscumque talis substantiæ,& bene potest pars reduci ad totum; neque alio modo debet participare omnes illas species , nisi quatenus debet esse talis pars earum. *Adde* argumentum hoc posse retorqueri , quia omnis species incompleta negatiuè tam bene reduci debet ad speciem completam, quam species incompleta positiuè: sed materia secundum aduersarios est species incompleta negatiuè : ergo vel debet reduci ad aliam speciem completam , vel non debet : si debet & potest , ergo similiter poterit reduci, quamuis esset species incompleta positiuè; si non potest nec debet , ergo nec debet etiam sic reduci , quamuis esset species incompleta positiuè.

QVÆSTIO IV.

Vtrum materia prima sit actus entitatiuus.

21. QVæstio hæc potest, & solet etiam ita disputari , vt omnino sit de nomine , potest tamen etiam sic examinari , vt sit etiam de re. Si enim per actum entitatiuum intelligatur illud quod existit realiter , & non est potentia tantum obiectiua , prout est Anti-Christus iam , sicut *Scotus 2.d.12.quæst.1.* & multi Scotistæ intelligunt, nemo potest dubitare quin materia prima sit actus entitatiuus,& *Thomistæ*, qui absolute negant materiam primam esse actum entitatiuum non negant eam esse actum entitatiuum in hoc sensu ; vnde inter illos , & *Scotistas* , intelligentes hoc modo actum entitatiuum , est quæstio tantum de nomine.

Sensus quæstionis.

Alio modo potest per actum entitatiuum intelligi omne illud quod habet existentiam sibi propriam non existens per existentiam alienam , nec potens sic existere;& in hoc sensu est quæstio hæc realissima , nam sensus esset an materia prima habeat existentiam sibi propriam distinctam ab existentia formæ.

Prima sententia est quod materia non sit actus entitatiuus;nec includat talẽ actum. Ita pluriores *Thomistæ* citati à *Complutensibus hic quæst.2.* ex quibus tamen aliqui dicunt , vt *Ruuius* ibidem , quod materia prima habeat propriam existentiam communicatam tamen sibi à forma;alij vero communius dicunt , quod existat eadem ipsa existentia , qua forma existit.

Secunda sententia est Doctoris 2. dist. 12. quæst. 1. cum suis omnibus , & recentioribus communiter in hac materia , nempe quod materia prima sit actus entitatiuus.

CONCLVSIO.

Materia includit actum entitatiuum.

22. *Materia prima non est ita pura potentia, quin includat actum entitatiuum,aut sit actus entitatiuus.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur , quia si intelligamus per actum entitatiuũ illud , quod realiter existit , & non est in potentia obiectiua , aut si dicamus illud quod sic existit includere actum entitatiuum , certum est materiam primam esse actum entitatiuum,aut includere talem actum,quia certum est quod realissime existit ; alias composita non existerent realiter,nec formæ etiam materiales,quia hæ educũtur realiter è potentia materiæ , & dependent in esse ,& conseruari à materia ; quod fieri non posset,nisi materia realiter existeret. Si autem dicatur illud esse actus entitatiuus, aut includere actum entitatiuũ,quod habet propriam , & peculiarem existentiam , probatur quod materia , vt distinguitur realiter à forma , habeat peculiarem , & propriam existentiam distinctam realiter ab existentia formæ. Probatur inquam hoc primò, quia,vt in Metaphysica ostendetur, existentia realis realiter identificatur rei existenti per illam , neque aliquid potest existere realiter per aliquid à se realiter distinctum sed materia distinguitur realiter à forma'& ab existentia formæ : ergo existit per propriam existentiam distinctam ab existentia formæ.

23. *Probatur idem secundò:*quia omnis actio realis causæ effectiuæ habet pro termino aliquid,vt existens ; per talẽ enim actionem nihil aliud facit efficiẽs , quam cõmunicare existentiam rei,seu efficere vt aliquid , quod ante non existebat , existat;ergo vbi sunt duæ actiones realiter distinctæ, & habentes terminos realiter distinctos , quilibet ex illis terminis debet habere existentiam sibi correspondentem:sed actio productiua materiæ , & actio productiua seu eductiua formæ sunt actiones reales distinctæ rationis , quia vna est creatio , altera eductio,& habent etiam terminos distinctos , vna nempe materiam , & altera formam : ergo tam materia quam forma debet habere propriam existentiam.

Et si dicas, quod vterque terminus posset terminare actionem realem vt existens,quamuis vterque existeret eadem existentia, & consequenter quod non sit necesse vt existant diuersis existentiis.

Contra, quamuis hoc posset dici quando vterque terminus simul produceretur , tamen in proposito nostro nequit habere locum, quia materia prius natura producitur quam forma.

24. *Vnde probatur idem tertiò* , & confirmatur præcedens probatio:quidquid producitur realiter prius tempore aut natura quam aliud,debet pro illo priori habere existentiã & terminare actionem, vt existens:sed materia prius natura saltem producitur quam forma : ergo pro illo priori debet habere existentiam aliquam,secundum quam posset terminare actionem illam realem,per quam producitur:sed nõ habet existentiam formæ, quæ in illo priori nondum producta est:ergo aliam , & consequenter materia habet propriam existẽtiam, siue existentia distinguatur realiter a materia; siue non. Et hæc probatio conuincit contra *Ruuium* , quod materia non habeat existentiam suam distinctam quidem ab existentia formæ , sed communicatam tamen à forma.

Dices materiam esse priorem forma in genere causæ materialis , posteriorem vero in genere causæ formalis. Sed præterquam quod hoc sit falsum,vt agentes de mutua causalitate causarum dicemus : Adhuc contra est, quod vt est prior,in quocumque genere est prior,debet habere existentiam : sed non potest habere existentiam formæ, ergo aliam, & consequenter propriam.

Probatur idem quartò:si materia existeret existẽtia formæ aut existentia cõmunicata à forma,sequeretur quod produceretur à causa secunda productiua formæ, v. g. ab igne & aqua & similibus , & consequenter quod aut non produceretur semper per creationem , aut quod ignis naturaliter crearet, & aliæ causæ secundæ : consequens est cõtra omnes Peripateticos etiam aduersarios, ergo & antecedens.Probatur sequela maioris:quidquid communicat existentiam alicui rei, aut producit eius existentiam, producit ipsammet rem, eatenus enim potest aliquid produci , quatenus potest produci eius existentia aut communicari ipsi:sed ignis verbi gratia producit formam ignis cum eius existentia:ergo,si hæc ipsa existentia est existentia materiæ primæ, producit etiam materiam primam , & communicat ipsi eius existentiã.

26. *Probatur quintò*,quia potest forma existere , quin existat materia , vt est euidens in anima rationali , & in quacumque etiam alia forma absoluta substantiali,quæ de potentia absoluta potest existere non existente vlla materia,aut saltem sine quacumque materia , quam semel informauit : ergo materia non existit per existentiam formæ. Probatur consequentia, quia videtur impossibile quod rei alicuius existentia existat , non existente ipsametre, cuius est existentia.

Confirmatur hoc , quia de facto existit anima rationalis,& materia quæ informabatur per ipsam , & tamen illa materia non existit per animam rationalem : ergo per existentiam animæ nunquam existebat , & consequenter materia non existit per existentiam formæ. Secunda consequentia est euidens in sententia aduersario. rum , qui in homine non ponunt nisi vnam formam substantialem,quæ est anima.Probatur prima cõsequẽtia:quoties existit res aliqua,& existentia, per quam nata est existere , debet existere per illam existentiam:ergo si materia existit simul cum existentia animæ, sequitur quod non sit nata existere per existentiam animæ.

27 *Probatur sextò*, quia si materia existeret per existentiam formæ, aut etiam per existentiam communicatam à forma, sequeretur quod quoties destrueretur aliquod compositum, toties annihilaretur: sequeretur etiam quod toties crearetur materia, quia toties reciperet nouam existentiam: sed hoc est absurdum etiam secundum aduersarios, ergo. Probatur sequela maioris quoad primam partem, quia toties desineret esse secundum omnem partem sui; desineret enim quoad formam, quia alias non destrueretur; desineret etiam quoad materiam, quia desinente forma desineret existentia materiæ, & consequenter desineret ipsa materia: sed hoc est annihilari, ergo. Probatur idem antecedens quoad secundam partem, quia toties producitur noua forma, per cuius existentiam existit materia.

Respondent aliqui materiam non annihilari, nec creari, quia quamuis perdat vnam existentiam, succedit tamen alia, & sic semper manet in eodem esse, sicut lumen productum ab vno agente, & conseruatum ab alio, semper manet idem.

28 *Contra*, quia, si existentia materiæ sit existentia formæ, implicat materiam habere eandem existentiam, & consequenter manere in eodem existere, non manente eadem forma. Illud autem de lumine non est idem, quia nec actio productiua luminis, nec conseruatio eius sunt de intrinseca ratione luminis, & consequenter non est mirum quod iis variatis possit lumen idem quoad omnia sibi intrinseca manere: sed existentia est de ratione intrinseca materiæ existentis, & consequenter mutatis existentiis non manet materia in eodem esse existentiæ.

Respondent alij materiam semper manere eandem quoad esse essentiæ, quamuis varietur eius existentia. *Sed hæc responsio* non est ad rem, quia ad creationem sufficit quod res producatur de nouo secundum omnem sui partem quoad esse existentiæ, siue extiterit ante quoad esse essentiæ, siue non.

Confirmatur, quia esse essentiæ materiæ non potest alio modo destrui quam auferendo ab ipso existentiam: ergo si perdat existentiam, destruitur quoad esse essentiæ eo modo quo potest destrui quoad illud esse.

29 *Respondent* alij materiam ideo non destrui aut produci de nouo, quia nullo tempore vel instanti caret existentia, sed quando amittit existentiam prioris formæ, recipit existentiam posterioris.

Sed contra, quia de conceptu destructionis tantum est vt res perdat existentiam suam, siue eam, vel aliam iterum acquirat, siue non; & de conceptu productionis est, vt detur rei existentia, quam ante non habuit, siue aliam habuit, siue non; ergo reuera destruitur, & producitur materia de nouo.

Probatur septimò, quia si est eadem existentia veriusque, non magis debet dici, quod sit formæ quam materiæ; & consequenter non magis debet dici, quod materia existit existentia formæ, quam forma existentia materiæ: ergo tam bene potest dici quod materia habet propriam existentiam, quam id dicitur de forma, imo potius deberet dici quod forma existat per existentiam materiæ, quia materia præsupponitur formæ, & hæc ex illa educitur, & ab illa sustentatur.

Probatur vltimò, quia nullum prorsus est fundamentum, vnde colligatur (vel cum mediocri probabilitate) quod materia non existat, nisi per existentiam formæ: ergo non debet asseri.

30 *Obijcies primò*: si haberet existentiam à se, vel illa existentia esset quid realiter distinctum ab ipsa, vel non esset: sed neutrum dici potest, ergo. Probatur minor quoad primam partem, quia sequeretur quod materia non esset pura potentia, vt distinguitur à forma, cum includeret actum existentiæ. Probatur eadem ratione etiam quoad secundam partem, & præterea omnibus rationibus, quibus probatur existentiam esse realiter distinctam à rebus existentibus.

Respondeo negando minorem, ad cuius probationem pro vtraque parte respondeo distinguendo sequelam: non esset pura potentia metaphysica, concedo, non esset pura potentia physica, nego; ex eo enim quod includeret existentiam, non sequeretur quod includeret actum physicum, quia existentia non est talis secundum omnes. Ad rationes autem, quibus probatur existentiam distingui realiter à re existente, respondebitur suo loco, & ostendetur contrarium.

Obijcies secundò, si materia existeret propria existentia, esset ens in actu: ergo non posset facere vnum per se cum forma, quia ex duobus entibus in actu non fit vnum per se: sed est absurdum quod non faciat vnum per se cum forma: ergo non existit propria existentia.

31 *Respondeo primò*, quod si hoc argumentum valeret, probaret, quod materia non posset etiã existere per existentiam formæ, quia sic existens esset ens in actu tam bene, quam si existeret propria existentia, & de forma, & materia existentibus eadem existentia verum est dicere quod sint duo entia in actu: ergo non possent facere vnum per se; quod autem existentia eorum sit vna aut duplex, est omnino impertinens, quantum ad hoc.

Respondeo secundò distinguendo antecedens: esset ens in actu, id est esset ens actu existens, concedo antecedẽs, esset ens in actu, id est ens actuatũ forma physica informante, aut ens actuale completum, nego antecedens, & consequentiam, & distinguo eius probationem: ex duobus entibus actu existentibus, modo sint essentialiter incompleta, & vnum ex ipsis essentialiter ordinatũ ad alterum, non potest fieri vnum per se, siue existant existentiis diuersis, siue eadem existentia, nego probationem; alias certe non essent essentialiter incompleta: ex duobus entibus actu existentibus essentialiter completis, & non ordinatis per se ad se inuicem, non potest fieri vnũ per se, concedo: materia autem, & forma sunt essentialiter incompleta, & ordinata ad se inuicem. Quod vero duo entia actu exictentia etiam existentiis diuersis possint facere vnum per se, patet manifeste, quia manus existit existentia diuersa ab existentia pedis, & tamen tam manus quã pes cõcurrunt ad faciendũ vnũ per se hominem, & duæ partes aquæ totalis existunt existentiis diuersis, & tamen concurrunt ad faciendam vnam per se aquam. Nec refert, quod hæ partes sint partes integrales & non essentiales. Nam quemadmodũ duæ partes integrales existentes existentiis diuersis concurrunt ad faciendum vnum per se integrale, ita duæ partes essentiales existentes existentiis diuersis possunt concurrere ad faciendum vnum per se essentiale physicum, nec potest dari meo iudicio sufficiens ratio disparitatis.

Duo entia incomplete possũt facere vnũ ens per se.

32. *Dices*: existentia rei est vltimus actus rei: ergo quidquid existit, est vltimate completum, nec potest vlterius compleri, & consequenter si materia existit existentia propria, non potest compleri per formam, nec facere cum ipsa vnum per se.

Respondeo primò negando antecedens: tum quia reuera non est actus proprie loquendo, tum quia accidentia, quæ sunt actus aliquo modo substantiæ, adueniunt ipsi post existentiam, vt omnes fatentur.

Respondeo secundò, distinguendo antecedens; est vltimus actus metaphysicus rei, transeat, est vltimus actus physicus rei, nego antecedens; & similiter distinguo primum consequens: est vltimate completũ metaphysice, ita vt nulla alia formalitas metaphysica adueniat rei post existentiã, transeat; est vltimate completum physice ita vt non possit actus informans physicus aduenire rei, nego consequentiam primam. Distinguo etiã secundum consequens: non potest compleri metaphysice per formã vllam aduenientem post existentiam, transeat; per formam physicam, nego secundam consequentiam.

33. *Confirmatur hoc*, quia manus, nonobstante existentia, est per se coniungibilis cũ aliis partibus corporis; & ipsa forma non obstante quod existat per propriã existẽtiam, potest coniungi per se cum materia, & completur vlterius per materiam: ergo similiter materia, quamuis existeret propria existentia, potest tamen vlterius cõiungi & compleri per formã physicam. Et ex hoc ipso exẽplo patet falsum esse quod dicunt *Complutenses quæst. 5. nu. 54.* nẽpe repugnare quod dentur existentiæ partiales:

nam

nam existentia capitis est existentia partialis, & existentia manus, ac cæterarum partium integralium hominis.

Confirmatur secundò, quia anima rationalis separata, & existens propria existentia (& idem est de quacumq; forma substantiali, quæ conseruaretur à Deo absque materia, est quid physice incompletum, & non ponitur propterea directe in vllo prædicamento: ergo quamuis materia esset existens propria existentia, adhuc esset physice incompletum quantum ad hoc, nec poneretur directe in prædicamento vllo, quæ videtur mihi manifestissima instantia.

34. *Obiicies tertiò*: si materia existeret propria existentia; illa existentia deberet esse in per se potentia ad existentiam formæ, & deberet posse recipere effectum formalem ab existentia formæ: sed neutrum dici potest; non primum, quia illa, quorum vnum est per se in potentia ad alterum, debent esse diuersæ rationis formaliter: sed illæ existentiæ non videntur esse formaliter diuersæ rationis, ergo neutra ex illis est in per se potentia ad alteram: non etiam secundum, quia nec materia, nec eius existentia existunt per existentiam formæ, ergo non recipiunt effectum formalem istius existentiæ, nam affectus formalis existentiæ est facere existens.

Respondeo negando minorem; ad cuius probationem pro prima parte dico illas duas existentias esse diuersæ rationis, quia vna petit essentialiter identificari formæ, & facere ipsam existentem, altera petit essentialiter identificari materiæ, & facere ipsam existentem, quod sufficit ad diuersitatem earum. Quod si etiam essent eiusdē rationis, adhuc posset vna esse in per se potentia ad alteram realiter loquendo, & iuxta hoc potest distingui maior obiectionis: realiter loquendo, concedo, formaliter, nego; & similiter distinguo minorē & probationē eius pro prima parte. Ad probationē minoris pro secūda parte respōdeo negāndo cōsequētiā, ad cuius probationē dico quod effectus formalis existētiæ respectu ipsius rei, cui identificatur, est facere illā rem existentem, nō verō respectu alterius rei, cui coniungitur per vnionē realē: quare cum sic vniatur materiæ, nec identificetur ipsi, effectus formalis ipsius respectu materiæ, nō debet esse facere ipsā existentē, sed potius effectus ipsius est cōcurrere cum ipsa ad constituendum totum, & actuare seu cōplere eius existentiā in ordine ad constitutionē eius.

35 *Confirmatur* hæc responsio, quia ex coniunctione materiæ existentis cum forma existente non debet materia aut existentia eius existere per existentiam formæ magis, quam ex coniunctione substantiæ existentis cum accidente existente, substantia existere per existentiam accidentis, aut è contra: sed non obstante coniunctione substantiæ hominis, verbi gratia, cum accidente existēte, homo non exiitit existentia istius accidentis, nec è contra, ergo nec materia existens debet existere per existentiam formæ, quamuis coniungatur cum ipsa.

Deinde quemcumque effectum formalem tribuet existentia accidentis subiecto, cui inhæret, similem proportionaliter tribuet existentia formæ materiæ existēti; vnde vt aduersariis demus quē effectum tribuit existētia formæ existentiæ materiæ, petendum ab illis quem effectum tribuit existentia accidentis substantiæ, & statim apparebit, quam parum vrgeat hæc difficultas.

Rursus quærendum ab illis, quem effectum tribuit existentia manus existentiæ corporis; & quod respondebunt, poterit sufficere nobis.

36. *Obiicies quarto*. Non ponitur vlla mentio in desinitionibus materiæ primæ assignatis à Philosopho de actu entitatiuo, nec quod materia habeat propriam existentiam: ergo non est dicendum quod sit actus entitatiuus, aut quod habeat propriam existentiam.

Respondeo negando antecedens, nam eo ipso, quo dicitur primum subiectum, datur intelligi quod sit substātia distinctæ rationis à forma, & quod sit prior forma, & ex hoc satis colligitur, quod habeat etiam propriam existentiam.

37 *Obiicies quintò*. Ens diuiditur in actum & potentiā: ergo per hoc quod aliquid sit pura potentia realis, quāuis nullum diceret actum; posset esse ens reale, & consequenter falsum est vnum ex fundamentis communibus nostræ conclusionis, nempe quod materia non posset esse ens reale, nisi esset actus entitatiuus, aut nisi diceret talem actum.

Respondeo negando suppositum primi consequentis, nimirum quod possit habere rationem potentiæ realis absque inclusione actus metaphysici, & absque eo quod posset existere propria existentia, & consequenter absque eo quod diceret actum entitatiuum.

Obiicies sextò ex Complutensibus quæst. 5. num. 55. existere est esse extra suas causas: ergo nihil potest existere, antequam causæ exerceant suas causalitates: sed non exercent suas causalitates antequam sit totum: ergo materia non existit priusquam sit totum, & consequenter non existit propria existentia, sed existentia totius, quæ est etiam existentia formæ.

Confirmatur: ad hoc vt effectus existat, non sufficit vt exerceatur vna causalitas, sed omnes causalitates exerceri debent: sed omnes causalitates non exercentur, antequam sit totum: ergo. Probant maiorem, quia existētia non definitur esse, qua res sit extra causam, sed extra causas: ergo non sufficit exerceri causalitatem vnius causæ, sed debent exerceri causalitates omnium, causarum. Fusius proponunt hanc obiectionem *Complutenses*, tanquam secundum fundamentum sententiæ suæ asserentis materiam non existere propria existentia: sed ni fallor, tota vis consistit in hoc.

38. *Respondeo* ergo distinguēdo consequens: antequam causæ omnes immediate concurrentes ad productionē rei, quæ existit, exerceant omnes causalitates requisitas ad productionem istius rei, concedo; antequam exerceat omnes causalitates respectu aliarum rerum, nego consequentiam. Similiter distinguo subsumptum; sed causæ producentes compositum non exercent omnes causalitates requisitas ad existentiam materiæ antequam sit compositum, nego, omnes causalitates requisitas ad ipsum compositum aut alias res, concedo subsumptum.

Ad confirmationem respondeo distinguendo maiorem eodem modo: omnes causalitates requisitæ ad productionem ipsiusmet effectus, cōcedo; requisitæ ad productionem aliarum rerum, nego maiorem. Distinguo etiā minorem: omnes causalitates requisitæ ad productionē materiæ, nego: ad productionem totius, transeat, & persimiliter distinguo probationem istius maioris.

QVÆSTIO V.

Quomodo materia dependet quoad existentiam à forma, & an possit conseruari absque vlla forma.

40. QVemadmodum effectus causæ efficientis, licet habeat existentiam distinctam ab existentia ipsius causæ efficientis, dependet tamen ita à causa efficienti, vt non posset habere suam existentiam, nisi existeret causa efficiens aut conseruans ipsum: ita quamuis materia habeat existentiam distinctam ab existentia formæ substantialis, posset tamē dubitari, an ita dependeat in ordine ad habendā suam existētiā à forma, vt non posset habere existentiam, nisi existeret forma. Hoc ergo modo examinabimus quæstionem, & quidem in ordine ad potentiam non solum ordinariam ac connaturalem, sed etiam in ordine ad potentiam absolutam & extraordinariam Dei.

Prima sententia est quod materia ita absolutè dependeat ab existentia formæ, vt neque de potentia absoluta possit conseruari absque aliqua forma substantiali. Hanc tenent omnes *Thomistæ* (quos impugnauimus quæstione præcedenti) citati à *Complutensibus quæst. 5.*

Secunda sententia est quod materia, licet habeat existentiam distinctam realiter à forma, dependet tamen connaturaliter ita à forma, tanquā à communicante sibi existentiam, vt licet absolute & simpliciter possit cōseruari de potentia absoluta absq; omni forma substātiali; tamen hoc non possit fieri, quin Deus concursu particulari suppleat defectum influxus formæ; vnde si solū haberet talem influxum ad conseruationē materiæ, qualē habet

habet de facto cum forma, & destrueret formam; desineret necessario materia: ita *Suarez disp.15.Met.sect.* 8. *Fonseca* 5.*Met.c.*2.*quæst.*3.*sect.*1. *Molina* 1.*par. qu.* 3.*art.* 3.*disp.*2.& alij plures

Tertia denique sententia est, materiam nullo modo dependere quoad existentiam suam ab vllo influxu formæ, atque ideo non solum eam posse conseruari de potentia absoluta absque omni forma substantiali, sed etiam sic eam posse cõseruari absque vllo concursu particulari positiuo Dei supplente concursum formæ. Hæc est *Doctoris* 2.*dist.*12. cum suis omnibus, quem sequuntur etiam recentiores plurimi, & nominatim. *Auersa quæstione.*20 *Philosophiæ sect.*10. *Amic.tract.*5.*quæstione* 4. ac *Arriaga disput.*2.*sect.*6.

CONCLVSIO I.

Materia nequit existere absque forma naturaliter.

41. *Materia nequit naturaliter existere absque aliqua forma substantiali.* Hæc est communissima omnium Peripateticorum.

Probatur ab aliquibus, quia est incompletum quid essentialiter & physice, ergo nequit conseruari naturaliter absque forma, quæ est eius complementum.

Contra, quia manus potest conseruari absque aliis partibus, & corpus organicum absque anima, & ipsa anima absque corpore, non obstante quod sint incompleta entia, ergo similiter dici posset de materia non obstante incompletione sua.

Probatur secundò ab aliis, quia esset inutilis, ergo deberet connaturaliter destrui, si non poneretur in ipsa aliqua forma, sicut animæ brutorum separatæ, & formæ substantiales omnes non debent conseruari connaturaliter destructa earum vnione ad subiectum, quia essent inutiles.

Materia absque vlla forma esset vtilis.

Hæc etiam probatio non sufficit, negatur enim antecedens, nam esset vtilis ad hoc vt agens creatum applicatũ ipsi posset in ipso producere formam substãtialem.

42. *Probatur ergo melius*: si posset esse naturaliter absque vlla forma, maxime per actionem alicuius causæ secundæ naturalis: sed non potest id contingere, ergo.

Probatur minor, quia agens naturale non intendit per se destructionem vllius rei; sed eatenus destruit, quatenus intendit producere aliquem alium effectum quem absq; destructione nequiret producere: ergo nequit destruere compositum substantiale, aut separare formam substantialem à materia, quin eius loco producat aliam formam substantialem in illa materia, & consequenter nequit separare materiam ab omni forma substantiali.

Impugnat hãc rationẽ *Arriaga* supra: quia causæ naturales quandoque destruunt aliquas formas accidentales absque productione alterius incompatibilis cum ipsis, vt patet in luce aut lumine, quod destruitur absque vlla forma incompassibili: ergo similiter posset destrui forma substantialis aliqua absque forma incompatibili.

Contra: Lux non destruitur per actionem positiuam, sed per substractionem concursus positiui, & illa ipsa substractio non fit nisi per desitionem causæ conseruatiuæ, aut per remotionem eius, quæ remotio non fit nisi per productionem alicuius formæ positiuæ: sed formæ substantiales omnes habent causas naturaliter conseruatiuas semper applicatas, nec propterea conseruatio earum naturaliter substrahi potest, nisi tollantur dispositiones positiuæ illarum; hæ autem tolli nequeunt nisi per introductionem formarum oppositarum.

43. *Confirmatur hoc*, quia omne compositum substantiale habet virtutem productiuam accidentium sibi connaturalium, & est sibi sufficienter semper applicatum in ordine ad hoc: ergo nisi aliquod agens aliud adsit, quod per actionem positiuam producat alias dispositiones incompatibiles, semper manebunt illa accidentia, & consequenter semper manebit illud compositum ac forma eius in materia eius, quia semper debet manere quamdiu manent illa accidentia, quæ sunt dispositiones naturaliter conseruatiuæ eius.

Itaque existimo esse certum, quod nulla causa naturalis possit destruere aliquã formam præsertim permanentẽ, cum necessario produci debeat, aut per illud ipsũ agens, aut per aliud aliqua forma positiua incompatibilis cum forma destruenda, aut cum aliqua forma ad cõseruationem eius requisita: cuius ratio à priori est, quod causa naturalis applicata passo, naturaliter, & consequẽter necessario agere debet quidquid potest: ergo si produxit aut conseruauit formam substantialem, aut accidentalem in hoc instanti aut tempore in hoc subiecto, debet etiam illam producere, aut conseruare pro quocumque alio tempore, pro quo est eodem modo applicata: sed semper erit eodem modo applicata, nisi producatur aliqua alia forma incompatibilis aut cum illa forma, aut cum forma aliqua ad ipsam prærequisita: ergo nunquam potest destrui forma aliqua absque productione alterius formæ.

Nulla forma destruitur à causa naturali absque productione alterius formæ.

44. *Melius impugnari posset prædicta probatio*, quia quamuis causa naturalis non intenderet per se destructionem, & propterea deberet produci aliqua forma, vt alia forma destrueretur; tamen adhuc posset contingere, quod aliqua causa naturalis, verbi gratia ignis, intendẽs producere formam suam introduceret dispositiones ad hoc necessarias & expelleret dispositiones oppositas repertas, verbi gratia in aqua aut alio corpore, donec veniret ad aliquem terminum, in quo istæ dispositiones essent expulsæ quantum ad gradum, qui requireretur ad conseruationem formæ substantialis, non tamen essent introductæ dispositiones in gradu sufficienti ad introductionem formæ ignis: in hoc casu, qui est non solum possibilis, sed talis, vt non possit cognosci, quin naturaliter sæpe occurrat, destrueretur forma aquæ, & non introduceretur forma ignis, quia forma aquæ debet destrui statim ac desinunt qualitates, conseruatiuæ eius in gradu inquo sunt necessariæ ad eius conseruationem, forma & ignis non debet introduci, antequam introducantur dispositiones ad ipsam in gradu requisito.

Et si dicas, si forma ignis non debeat tum produci, aliquam aliam formam debere. *Contra* est, quod nulla alia forma debet produci, nisi sit producta dispositio sufficiens ad illam; nemo autem scire potest, an in casu proposito introducatur dispositio sufficiens ad vllam formam producendam.

45. Hæc impugnatio non facile tolletur ab illis, qui ponunt dispositiones positiuas requiri ad formam substantialem in ipsamet materia prima, & hanc absque talibus, non posse naturaliter recipere formam substantialem. Verum in nostra sententia, qui subiectamus accidentia absoluta, & dispositiua in toto composito, & asserimus dari resolutionem vsque ad materiam primam in generatione & corruptione totali, non habet difficultatem, quia pro quocumque instanti materia denudatur forma substantiali, qua afficitur, est sufficienter dispositа ad receptionem alterius formæ cuiuscumque, quæ possit produci ab agentibus circumstantibus, & hinc necessariò debet tum recipere aliquam formam.

Et hinc probatur secundo conclusio. Materia prima non potest poni naturaliter, nisi in aliquo loco sit applicata taliter causæ alicui, quæ possit in ipsa introducere formã, & sit ad hoc ex se determinata, nisi poneretur impedimentũ: ergo necessario deberet naturaliter loquẽdo in materia produci ab aliqua causa aliqua forma substãtialis, nisi ponatur impedimẽtũ: sed nullũ impedimentũ naturale esse potest nisi quod sit informata aliqua forma substantiali incompatibili cũ forma, quæ produci deberet: ergo non potest esse naturaliter absq; aliqua forma substantiali.

46. *Obiicies primò*: Materia fuit in initio creationis absque vlla forma: sed tum fuit naturaliter producta: ergo naturaliter potest esse absque vlla forma. Probatur maior tum authoritate *S. Augustini.* qui ita videtur sentire, tum ex illo *Gen.*1. Terra erat inanis, & vacua, id est, materia prima erat absque vlla forma.

Respondeo primo, negando maiorem, ad cuius probationem, nego *August.* dicere quod materia prima fuerit vnquam absque aliqua forma pro vllo instanti tẽporis, sed ad summum vult quod fuerit prius natura producta, quã esset producta vlla forma. Locus etiã ille scripturæ

non

non debet intelligi de materia prima, quæ non vocatur terra, sed de propria terra, quæ erat tum inanis & vacua, quia erat absque arboribus & plantis.

Respondeo secundo, conclusionem intelligendam de materia prima, quantum ad actiones causarum secundarum, ex suppositione productionis eius sub formis, non vero quantum ad actionem causæ primæ, quæ produceretur primo, antequam informaretur vlla forma.

56. *Obiicies secundò*, Ideo anima rationalis potest conseruari naturaliter absque omni corpore, quia est subsistés subsistētia partiali: sed materia est quid similiter subsistés, ergo potest naturaliter separari absq; omni forma.

Respondeo, quidquid sit de minori, distinguo maiorem: ideo partialiter, transeat; ideo totaliter, nego maiorem & consequentiam: & ratio disparitatis est, quod agens separans animam à corpore non sit naturaliter determinatum ad coniungendum aliud corpus cum ipsa, & propterea bene potest naturaliter existere absque corpore; sed agens separans formam substantialem à materia est determinatum ad producendam aliam formam in illa, vel aliquod aliud agens tum applicatum, & consequenter quando separatur vna forma, aduenit alia, & hinc corruptio vnius dicitur generatio alterius.

57. *Obiicies tertiò*, Agens separans animam à corpore, non est determinatum ad producendam aliam formam substantialem in corpore illo, licet corpus illud sit quid incompletum physice, & in per se potentia ad aliquam formam; ergo quamuis materia sit per se potentia ad formam substantialem, agens separans vnam formam non debet esse determinatū ad producendam aliam formam.

Respondeo negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quod quando separatur anima à corpore, corpus non reperitur dispositum sufficienter ad vllam aliā formam, & propterea agens non debet nec potest esse determinatum ad producendā vllam aliam formam in illo; sed quādo separaretur omnis forma substātialis à materia, esset tum dispositа optime ad recipiendum aliquam aliam formam, & consequenter deberet alia produci.

CONCLVSIO II.

Forma non habet vllum influxum in materiam.

58. *Forma non habet vllum influxum positiuum physicum in materiam aut eius existentiam, & consequenter si desineret forma, & non produceretur alia forma in ipsa, conseruaretur in rerum natura per illum ipsum influxum, quo conseruaretur simul cum forma absque alio concursu positiuo supplente defectum influxus formæ.* Hæc est iuxta tertiam sententiam contra secundam.

Probari posset ex *Arriaga disp. 2. sect. 6.* quia huiusmodi dependentia esset dependentia à priori; sed talis solum datur ad causam efficientem & materialem, ergo non datur in materia ad formam. Hæc probatio non valet, quia in minori manifeste petitur principium, & eam aduersarij tam bene negarent, quàm ipsammet conclusionem.

Probatur ergo melius primo, quia materia præsupponitur formæ tanquam causa materialis, ex cuius potentia forma realiter educitur, & à cuius influxu reali dependet: ergo materia non potest dependere ab vllo influxu reali formæ. Antecedens supponitur hīc ab omnibus etiam aduersariis, & probabitur disputatione sequenti. Consequētia probatur, quia non datur mutua causalitas inter causas realiter influentes, vt ostendimus libro secundo.

59. *Probatur secundo* impugnando præcipuum fundamentum, ex quo posset colligi dependentia aliqua in materia ad formam: ideo colligeretur potissimū, quod materia dependeat à forma, quia materia nequit naturaliter esse absque aliqua, & non videtur quod semper deberet coniungi cum forma, nisi quia dependeret à forma: sed hæc ratio non probat, quod dependeat ab influxu aliquo reali formæ; ergo non est dicendum quod sic dependeat. Probatur minor, tum quia non potest substantia esse naturaliter absque aliqua forma accidentali, & tamen non dependet ab influxu aliquo reali vllius formę accidentalis, saltem directe & per se (quod addo, quia dependet ab accidentibus indirecte, quatenus impediunt dispositiones cōtrarias suæ formæ, & deseruientes ad introducendam formam aliam substantialem incompatibilem) tum & præcipue, quia potest ostendi ratio, vnde proueniat illa necessaria connexio absque tali influxu, aut dependētia: ergo ex illa non colligitur sufficiēter illa dependentia. Probatur vltimum antecedens, quia eo ipso quo materia nō potest esse, nisi vbi adest aliqua causa effectiua determinata, aut ad conseruandam, aut ad producendam de nouo aliquam formam substantialem in materia, quamuis materia nō dependeret ab vlla forma, adhuc deberet necessario habere aliquam formam substantialē: sed sic est, quod materia nunquā ponitur, nec poni potest naturaliter, nisi in loco, vbi est aliqua causa naturaliter determinata, aut ad conseruandam, aut ad producendam formā substantialem aliquā in illa: ergo datur alia causa necessaria illius connexionis absque dependentia à forma.

60. Et sane hæc ratio necessariæ connexionis materiæ & formæ præferenda videtur illi, quam assignat *Mastrius hic q. 3. a. 1.* refundens illam connexionem in ordinem vniuersi, qui etiam male asserit coëxigentiam necessariam formæ oriri aliqualiter ex parte materiæ, quia hæc est, quæ essentialiter petit cōpleri; est potentia quæ petit actuari; est sic imperfecta, vt petat perfici. Nam corpus, quod est altera hominis, pars, est per se potētia, & quid imperfectum, & tamen non necessario coniungitur semper cum anima: ergo idem posset dici de materia.

Confirmatur: si non posset poni substantia aquæ, nisi in loco, vbi esset aliqua causa determinata ad producendum calorem in ipsa, aqua necessario, naturaliter loquendo, haberet semper calorem, nec posset esse naturaliter absq; calore, & tamen nō dependeret ab aliquo influxu caloris cū omnis influxus caloris potius tēdat in corruptionem, quā in conseruationem aquæ: ergo potest ex necessaria applicatione materiæ ad causam efficientē determinatā ad producendam formā aliquam oriri necessaria connexio materiæ cum forma absque influxu aliquo formæ in materiā, aut dependentia aliqua materiæ ab ipsa forma.

61. *Probatur tertio*, quia, si esset dependentia materiæ à forma, tanquam ab influente physice in illā, non crearetur materia: sed hoc est contra omnes, ergo non est talis dependentia. Probatur maior, quia sicut est contra creationem formæ, quod producatur cum dependentia ab influxu physico materiæ: ita videtur esse contra creationem materiæ, quod producatur cum dependentia ab influxu physico formæ, seu quod idem est, sicut est contra creationis rationem productio ex aliquo subiecto, quia debet esse totaliter ex nihilo, ita videtur esse contra rationem eius quod sit ex aliquo formæ; quia non magis debet esse ex nihilo subiecti quàm ex nihilo formæ, hoc est, æque debet esse cum independentia à causa tam materiali, quam formali realiter influente.

62. *Obiicies*: Ideo colligitur formam dependere à materia, quia nequit esse absq; illa naturaliter loquendo; ergo si materia nequeat esse naturaliter absque forma, dependet ab illa. *Confirmatur*: materia ordinatur ita essentialiter ad formam, vt si repugnaret forma, repugnaret etiam materia: ergo dependet à forma.

Confirmatur secundo, quia si materia non dependet à forma, forma autem dependet à materia, sequitur quod materia sit perfectior quam forma contra omnes.

Respondeo negando antecedens in sensu præciso: non enim ideo tantum, sed quia forma non creatur, sed producitur per agens creatum non potens ipsam producere nisi cum dependentia à subiecto, quam dependentiam si non haberet, non esset vlla ratio, cur non produceretur absque subiecto à causa naturaliter agente & nato producere ipsam.

Confirmatur hæc responsio, quia quamuis substantia nequit esse naturaliter absque accidentali aliqua forma, sicut nec forma accidentalis potest esse absq; substātia, tamen non asseritur depēdentia substantiæ ab influxu formæ accidentalis, sicut asseritur dependentia formæ accidentalis ab influxu substantiæ: ergo quamuis materia nequeat esse absque forma substantiali, sicut forma illa nequit esse absquę materia, non tamen æque debet asseri dependentia materiæ à forma substantiali, sicut asseritur dependentia formæ substantialis à materia.

Ad

Ad primam confirmationem, nego consequentiam in sensu conclusionis, quia potentia visiua ordinatur essentialiter ad visionem, & tamen non dependet ab influxu visionis, imo naturaliter conseruatur absque visione, & idem est de potentia intellectiua respectu intellectionis, & de potentia effectiua respectu effectus: ergo idem dicendum in proposito.

Ad secundam etiam confirmationem, nego sequelam, quia quantitas est imperfectior qualitate, & tamen est independens à qualitate; hæc vero est dependens ab illa. Verum quidem est, quod quantum ad independentiam, materia sit perfectior; sed quantum ad actiuitatem, forma est longe perfectior, & propterea simpliciter dicenda est forma perfectior, nisi quis velit dicere, quod habeat se sicut excedens & excessum.

CONCLVSIO III.

Potest conseruari materia absque vlla forma substantiali

63. *Deus potest conseruare materiam absque omni forma substantiali.* Hæc est authorum secundæ & tertiæ sententiæ contra primam sententiam. *Probatur primo* ex dictis, quia materia habet propriam existentiam, & est independens ab omni influxu formæ, nec dicit ordinem essentialem actualem ad formam: ergo nihil impedit, quo minus conseruari possit absque omni forma.

Confirmatur: quia non potest assignari vlla ratio tam necessariæ connexionis inter formam, & materiam, quin possit de potentia absoluta conseruari absque omni forma, præsertim cum certum sit de potentia absoluta posse multa separari, quæ naturaliter separari non possunt.

Confirmatur secundo: quia maior est dependentia formæ accidentalis à subiecto, quam materiæ à forma substantiali: sed forma accidentalis potest separatim ab omni subiecto conseruari, vt patet in accidentibus Eucharisticis: ergo & similiter materia potest conseruari absque omni forma substantiali.

Soluitur prima ratio necessariæ connexionis

Confirmatur tertio soluendo rationes necessariæ connexionis earum quas communiter assignare solent aduersarij. Dicunt ergo aliqui rationem esse quod materia existat existentia formæ. Sed præterquam quod hoc falsum est, vt patet ex dictis, adhuc non sequitur intentum ipsorum, si esset verum: quia res nata existere per vnã existentiam naturaliter, potest supernaturaliter sine illa existentia existere per aliam existentiam, & hoc maxime censendum est verum in sententia aduersariorum, quia existimant quod humanitas Christi, quæ nata erat ex se existere per propriam, de facto tamen existit sine illa existentia per existentiam Verbi. In nostra quidẽ sententia implicat vt res aliqua existat sine propria existentia, quia propria existentia secundũ nos non distinguitur realiter à re existente, nihil autem potest existere sine omni eo, quod ipsi realiter identificatur, & propterea etiam implicat in nostra sententia, vt materia existat per existentiã formæ, aut per existentiam communicatam à forma.

64. *Alii dicunt* rationem esse quod materia dependeat à forma in genere causæ formalis: quod enim sic dependet ab alio, nequit etiam supernaturaliter esse sine illo, hinc enim corpus nequit esse sine forma.

Sed cõtra, quia materia nõ depẽdet à forma, vt à causa formali intrinseca, sed vt à causa formali extrinseca, neq; n. forma est de essentia materiæ aut pars intrinseca eius: sed q. depẽdet ab alio vt à causa formali extrinseca præsertim si sit absolutũ, potest esse sine illo, nisi ostẽdatur alia ratio cõnexionis necessariæ præter hoc q. est esse causã formalẽ extrinsecã, vt patet manifeste; nã subiectũ accidẽtiũ depẽdet ab ipsis vt à causa formali extrinseca cõmunicãtibus ipsi effectũ suũ formalẽ, & tamen certũ est posse esse subiectũ sine aliquibus accidẽtibus, paries. n. potest esse sine albedine, à qua quoad esse albũ depẽdet, tanquã à causa formali. Illud autem de corpore nõ est ad rem, quia depẽdet à forma, vt à causa formali intrinseca.

65. *Et si dicas* subiectum non dependere ab accidentibus, vt à causa formali per se, sed vt à causa formali per accidens, & propterea posse esse sine ipsis.

Contra, quia non propterea potest esse sine ipsis quod sint causæ formales per accidens, sed quod non sint causæ formales intrinsecæ, nam si essent intrinsecæ, quantumuis non essent nisi causæ formales per accidens, adhuc non posset esse sine ipsis; vnde album, vt album, non potest esse sine albedine, quæ est causa formalis intrinseca ipsius, etiam de potentia absoluta.

Confirmatur hæc responsio: Non minus repugnat Deum posse conseruare rem, quæ dependet ab alia re in genere causæ materialis sine illa, quam rem, quæ dependet ab alia in genere causæ formalis, sine illa; & hinc quemadmodum nequit cõseruare corpus sine forma substantiali, quæ est causa formalis eius, ita nequit conseruare ipsum sine materia, quæ est causa materialis eius: sed Deus potest conseruare rem sine causa materiali eius extrinseca, quæ scilicet non est pars intrinseca eius, siue sit causa materialis per se, siue per accidens eius; ergo posset conseruare rem sine causa formali extrinseca eius; siue sit per se, siue per accidens. Probatur minor, quia potest cõseruare formam substantialem sine materia, vt fatentur aduersarij, & accidentia sine subiecto, vt patet de fide.

Confirmatur secundo: quia magis dependet quodcumq; accidens vnum numero à suo subiecto, quam quæcumq; materia vna numero à quacumque forma, vt patet ex eo quod naturaliter materia eadem numero posset esse sine quacumq; forma vna numero determinate, vnum autem numero accidens afficiens vnum numero subiectum, nequeat esse sine illo eodem subiecto: sed accidentia absoluta dependentia à subiecto, vt naturaliter nequeant esse sine ipso determinate, possent esse supernaturaliter sine ipso aut vllo alio; ergo materia potest esse supernaturaliter sine omni forma.

Soluitur tertia ratio necessariæ connexionis.

66. *Denique alij dicunt* materiam dependere à forma vt res modificata dependet à modo: sed res modificata, licet sit quid absolutum & prius modo, nec dependeat à modo, tanquam à causa materiali aut formali intrinseca; tamen non potest esse sine aliquo modo: ergo similiter materia non potest esse sine aliqua forma, quamuis sit prior forma, & non dependeat à forma vt à causa materiali aut formali intrinseca: quod autẽ res modificata nequeat esse sine modo, patet, quia natura singularis completa nequit esse sine subsistentia, quæ est modus eius, nulla res creata potest esse sine vbi, nullum corpus sine figura.

Forma non est modus materiæ. Soluitur quarta ratio

Sed contra, quia maior huius responsionis est manifeste falsa, nam forma non est modus materiæ, modus enim secundum aduersarios nequit esse sine re modificata, neque enim subsistentia potest esse sine re subsistente: neque figura sine re figurata, neque vbi sine re vbicata; forma vero potest esse sine materia vlla secundum aduersarios: ergo non est modus materiæ.

Confirmatur, quia quando dicitur quod materia se habet ad formã, vt res modificata ad modũ, vel intelligitur quod materia habeat se instar rei modificatæ, & forma instar modi; & præterquã quod sit iam ostensũ hoc esse falsum, adhuc militat cõtra aduersarios, quia magis difficile est conseruare modum sine modificato, quã modificatũ sine modo, vt omnes fateri debẽt, & patet inductione: ergo si forma, quæ est instar modi, potest conseruari sine materia, quæ est instar modificati, poterit materia cõseruari sine forma. Vel intelligitur quod materia sit modus seu instar modi, & forma instar rei modificatæ, & hoc nequit esse, tum quia materia est subiectũ formæ, & per formam determinatur; tum etiam quia idẽ numero modus non potest esse sine eadẽ numero re modificata, vt eadem numero re figura sine eadem numero res figurata, & idẽ numero vbi sine eodem numero vbicato; materia autẽ eadem numero potest esse sine eadem numero forma, quam semel habet. Vel intelligitur denique quod vtraque sit modus alterius, & tum quemadmodum materia nequit esse sine forma, ita nec forma sine materia, quod est contra aduersarios; & præterea si materia non sit modus formæ, nec forma materiæ vt iã ostendimus, sequitur manifeste quod altera alterius non sit modus.

67. *Ioannes à S. Thom.* dat pro ratione necessariæ connexionis, quod existentia sit actus secundus, & consequenter quod essentialiter præsupponat actum primum: sed talem non habet materia absque forma: ergo nec existentiam potest habere absque forma.

Respondeo

Respondeo existentiam non esse actum secundum, nisi quatenus est actus, qui non est essentialis, quod etiam hic ipse author concedere videtur. Hoc ergo supposito, concedo maiorem, nempe quod existentia sit actus secundus, id est non essentialis, & consequẽter præsupponens actũ primum, id est essentialem; nego autem minorem: habet enim materia ex se essentiam suam metaphysicã indepẽdenter ab omni forma, quod videtur euidens; & hæc essentia est actus primus sufficiens ad existentiam, quæ nõ præsupponit necessario alium actum, quã essentiã; quod si quis negaret essentiam rei esse actũ primũ, potest etiã negare existentiam esse actum, aut saltem negare ipsam esse actũ secundũ, quia eatenus habet rationem actus secũdi, quatenus præsupponit primum aliquem actum: sed nullum alium actum præsupponit præter essentiam, vnde si essentia non sit actus, existentia nõ erit actus secundus; quamuis autem essentia materiæ esset actus primus, adhuc maxime distingueretur materia à forma, & ab actu formali physico, quia huiusmodi actus præsupponit materiã, & in ea recipitur, & est radix distinctionis specificæ rerum materialium constantiũ, materia eiusdem speciei.

Cæteras rationes necessariæ connexionis ipsarum ponemus in obiectionibus.

68. *Probatur secundo* conclusio argumento communi Scotistarũ desumpto ex ipso Scoto variis locis. Quodcũque absolutũ prius natura, quam aliud absolutum distinctum realiter ab ipso, potest absq; contradictione esse ac conseruari absque illo alio absoluto posteriori: sed materia est aliquid absolutum, cũ sit substantia, & est prior quacumque forma materiali substantiali, saltem natura, & distinguitur realiter à quacũque tali forma, ergo absque contradictione potest esse absque quacũque forma substãtiali, & etiam pari ratione absque quacumque forma accidentali adsoluta. Maior videtur euidẽs, quia si sit quid absolutum, non potest dicere ordinem actualem ad aliud necessario, nisi ad causas requisitas ad ponendũ ipsũ in esse; in hoc enim consistit ratio absolutionis eius, & non potest habere pro tali causa aliquid posterius, vt est euidẽs, quia omnis causa, secundum quod causat, debet esse prius, saltẽ naturâ, quam effectus sic, vt si causet realiter, debeat esse existens realiter; si intentionaliter causat, pro vt causat finis, debeat esse prius intentione, quod si non dicat ordinem actualem ad aliud, non est actualiter connexum cum ipso necessario: ergo potest separari ab ipso, saltem per diuinam potentiam.

Absolutum prius alio potest esse absque illo explicatur.

69. *Contra* tamen hanc maiorẽ aduersarii proponunt aliquas instantias, quas hic ponam, vt ex earum solutione magis appareat veritas istius maioris. Dicunt ergo, substantiã singularem esse quid absolutum distinctũ realiter à quacumque subsistentia, quæ etiam est quid absolutum; sed nequit conseruari absque aliqua subsistentia.

Instantiæ contra illud axioma.

Deinde materia & forma vnitæ sunt priores toto cõposito, quod est quid absolutum, & tamen nequeũt absque illo conseruari. *Rursus* actio est prior effectu, sed nequit conseruari absque effectu. *Quarto* quãtitas est prior figura, & tamẽ nõ potest esse absq. aliqua figura. *Quinto* substãtia est prior vbi, sed nequit esse absque aliquo vbi.

Soluitur prima de substãtia.

Respondeo primo, falsum esse, quod subsistentia sit quid absolutum, vt videbitur in Metaphysica.

Respondeo secundo, si sit quid absolutum, posse naturam singularem conseruari sine ipsa.

Respondeo tertio, si non possit natura singularis conseruari sine aliqua subsistentia, adhuc veram esse maiorẽ in sensu Scoti, nam sensus eius potest dici esse, quod absolutum prius possit esse sine posteriori, nisi posterius sequatur ab ipso per emanationẽ sine actione aliqua particulari distincta, ac terminata ad illud posterius: si autẽ subsistẽtia sit talis, vt nequeat natura separari ab aliqua subsistentia, tum debet necessario sequi per emanationẽ aliqua subsistentia à natura, nisi ponatur in natura vnio ad aliã subsistẽtiã, vt contingit in Incarnatione: at forma nõ sequitur per emanationem à materia, quandoquidem requirat actionem aliquam nouam causæ educentis: ergo quamuis substantia non posset conseruari absque subsistentia, adhuc materia posset conseruari absque forma.

70. *Ad secundam dico*, quod materia & forma, vt vnita, non sunt quid absolutum, quia dicunt formaliter vt sic vnionem, quæ est respectus: vnde ex eo, quod nõ possint esse vt sic absque toto, non sequitur quin absolutum prius possit esse absq; posteriori absoluto. Adde vlterius, vel vnionem esse causalitatẽ, qua producitur ipsum totũ, & consequenter esse respectum actualem ad totum, quod non competit vni absoluto respectu alterius posterioris; vel certe ad eam sequi causalitatem talem per emanationem, quod etiam non conuenit absoluto priori respectu posterioris. Adde præterea aliquos Scotistas tenere, quod possint materia & forma vnita conseruari de potentia absoluta absque toto, quorum sententia impugnanda esset, vt valeret hæc replica.

Soluitur secunda de vnione.

71. *Ad tertiam*, dico actionem esse respectum, & consequenter, quamuis conseruari nequeat absq; termino, quem essentialiter respicit, idem non sequi de vno absoluto priori respectu alterius absoluti, quem non potest essentialiter respicere.

Soluitur tertia de actione.

Sed dices: quemadmodum aliquod respectiuum prius alio realiter distincto non potest conseruari sine illo, quare non posset aliquod etiam absolutum prius habere tam necessariam connexionem cum aliquo posteriori, vt non posset conseruari sine illo posteriori?

Respondeo rationem esse, quia respectiuum actuale ex eo, quod tale respectiuum, dicit essentialiter ordinem actualem ad aliud, seu potius est ordo essentialis ad illud, & consequenter nequit esse sine illo: sed absolutum nequit esse talis ordo, neque dicere talem ordinem, quia aliàs non esset absolutum.

Confirmatur hoc, quia omne respectiuum præsupponit extrema, nisi sit essentialiter positio extremorum, & propterea nequit esse vllum respectiuum sine extremis: ergo cum materia non præsupponat formam, nec sit positio formæ, bene potest esse sine forma.

Soluitur quarta de figura.

72. *Ad quartam* dico, quod quantitas posset forte reddi supernaturaliter ad punctum, & in tali casu non haberet vllam figuram, atq; adeo exemplum eius non est ad rem; quod si non posset, non præiudicat maiori præmissæ, quia figura non est quid absolutũ posterius quantitate: & ratio quare non possit poni quantitas absque figura, est, quia figura consistit in dispositione tali, vel tali partium extra se inuicem positarum, non potest autem esse res habens partes extra se inuicem sine eo, quod illæ partes sint extra se inuicem hoc vel illo modo, quia non potest habere illas, nisi aliquo modo, vt est euidens; talis autem ratio connexionis cum aliqua forma non reperitur in materia.

Ad quintam de vbi, dico primo, quod non sit quid absolutum, sed respectiuum; vnde instantia non est ad rem.

Soluitur quinta de vbi.

Dico secundò, quod res posset esse absque vllo vbi, scilicet si poneretur vnica res sola absque alia re, vt suo loco dicemus; si autem ponatur cum aliis rebus, necessario debet habere vel distantiam aliquã ab illis, vel indistantiam, & hoc ipso habebit vbi aliquod. Quod si etiam tenenda esset sententia recentiorum multorum, quod non posset poni res absque aliquo vbi, id propterea accideret, quia deberet poni in aliqua parte spatij imaginarij, quia implicaret quod esset, nisi in tali aliqua parte, vnde deberet necessario habere vbi, per quod in tali parte potius, quam in alia poneretur. At neque huiusmodi etiam ratio necessariæ connexionis reperitur ex parte materiæ, & alicuius formæ, etiam indeterminate: ergo.

Obiicies primò: sequeretur quod materia esset in actu, & non esset in actu; sed hoc implicat: ergo implicat eam separari ab omni forma. Probatur sequela maioris, quia esset in actu, quandoquidem actu existeret, vt supponitur; & non esset, quia non haberet formam, à qua haberet actu existere.

Respondeo negando sequelã pro secunda parte, ad cuius probationem dico, quod licet non haberet formam physicam substantialem, haberet tamen formam metaphysicam, & existentiam, quod sufficit, vt actu existeret; neq; enim à forma physica debet habere res actu existere, aliàs Angeli nõ existerẽt actu, nec cæli in sententia, quæ

tenet

tenet eos non constare materia & forma. Itaque materia esset actu, id est actu existeret sine actu formali physico & substantiali, quæ est forma; non autem esset actu sine actu existentiæ & entitatiuo, & sine actu metaphysico, quæ est differentia metaphysica eius.

74 *Dices cum Complutensibus*: ordo essentiæ distinguitur realiter ab ordine existentiæ, & etiam est prior illo indispẽsabiliter: sed forma est actus pertinens ad ordinẽ essentiæ ergo prior debet esse forma in materia, quã existẽtia, & cõsequẽter nequit materia existere sine forma. Probant minorẽ, quia materia ex se nõ habet actum etiam entitatiuum spectantem ad ordinem essentiæ: ergo sola forma est actus eius ad ordinem essentiæ spectans. *Confirmant primo*, quia materia prima inter omnia creata habet esse ex se maxime potẽtiale, & proinde nihil actualitatis includit: sed existentia est maxima actualitas, & nihil fere includens potentialitatis: ergo vt materia reddatur proportionata ad recipiendam hanc actualitatem, debet mediari forma substantialis, & specificatio ab ea desumpta, quæ aliquid potentialitatis, & aliquid actualitatis habet; non enim ad maximam actualitatem nisi per inferiorem, neque ad actum vltimum nisi per intermedium, & gradatim deueniri potest.

Confirmant secundo: ideo essentia diuina, vt habet rationẽ speciei intelligibilis, nequit vniri intellectui beatorum, nisi hic prius actuetur lumine gloriæ, quia intellectus creatus in genere intelligibili est pura potentia, & essentia diuina vt habet rationem speciei intelligibilis, est perfectissimus actus, & proinde, vt proportionetur illi, debet disponi per lumen gloriæ, quod & diuinum ordinem attingit, & habet actualitatem admixtam potentialitati: ergo materia prima similiter debet proportionari ad actualitatem existentiæ per formã substãtialem.

75 *Respondeo primo* negando maiorem, cuius rationem dabimus in Metaphysica.

Respondeo secundo distinguendo minorẽ: forma est pertinens ad ordinem essentiæ materiæ, tanquã quid intrinsecũ ipsi, nego minorẽ; est pertinens ad ordinem essentię compositi, & est pertinens etiam ad essentiam materiæ tanquã perfectiuũ physicum extrinsecum eius, concedo minorẽ, & nego consequẽtiam. Ad probationẽ minoris nego antecedẽs, materia enim habet suã essentiã propriã condistinctã à forma, est enim potentia pura secundum omnes, est susceptiuum formæ, est pars materialis compositi; nec hæc habet à forma vllo modo, vt est euidens.

Ad primam confirmationem distinguendo maiorem: est maximè potentiale physice, & nihil actualitatis physicę, hoc est nullam formã physicã includens, concedo maiorẽ; est maxime potentiale metaphysice, & nihil actualitatis metaphysicæ, hoc est nullam differentiam metaphycam includens, nego maiorem. Ens enim incompletum vt sic, abstractum ab omnibus entibus incompletis, est magis potentiale metaphysice, & minus habens actualitatis metaphysicæ quam materia. Data autem minori nego consequentiam: sufficienter enim proportionatur ad existentiam seipsa. Ad probationem consequentiæ dico, ad maximam actualitatem posse deueniri absque inferiori actualitate, nisi inferior sit necessario prærequisita, & ad vltimũ actũ posse perueniri absq; intermedio nisi intermedius sit necessario prerequisitus: negamus autem actualitatem formæ necessario prærequiri ad actualitatem existentiæ, in ordine saltem ad potentiam absolutã.

Ad secundam confirmationem nego suppositum antecedentis, nimirũ quod necessario requiratur lumẽ gloriæ, quod sit qualitas inhærens intellectui ad videndũ Deum sic, vt de potẽtia absoluta non possit videri absq; tali lumine, de quo suo loco. Adde, illud de sũma potentialitate intellectus in genere intelligibili, & sũma actualitate essentiæ diuinæ, vt habet rationẽ speciei intelligibilis, & actualitate luminis admixta potẽtialitati, esse verba quibus cooperitur veritas realis; & mihi certũ est intellectũ habere in genere intelligibili multũ actualitatis, quãdoquidẽ habet vltra virtutẽ receptiuã cuiuscũq; intellectionis creatæ virtutẽ etiã actiuã: sed de hoc in Theologia.

76. *Obiicies secundo*: sequeretur, quod materia esset alicuius speciei, quidquid .n. existit à parte rei, debet esse alicuius speciei; & q. nõ esset alicuius speciei, quandoquidẽ nõ haberet formã, quia sola forma est, quę dat speciẽ.

Respõdeo cõcedẽdo sequelã pro prima parte, & negãdo eam pro secũda, & distinguendo eius probationẽ: forma physica, nego; forma physica vel metaphysica, transeat. In tali autẽ casu, quãuis materia nõ haberet formã physicã, haberet tamẽ metaphysicã, quæ nihil aliud est, quam differẽtia metaphysica cõtrahẽs rationes superiores inclusas in materia prima, quib⁹ cõuenit cũ aliis reb⁹ ad esse materię primę. Quod autẽ forma physica nõ sit sola, quę dat speciẽ reb⁹ distinctę speciei, manifeste patet, quia Angeli sũt distinctę speciei tũ inter se, tũ ab aliis reb⁹, & tamẽ nõ includũt formã physicã: & in sẽtẽtia etiã probabili, cuius veritas nõ depẽdet ab hac difficultate, Cęli nõ cõponũtur ex materia & forma substãtiali, nec cõsequẽter eã includũt, & tamẽ distinguũtur specie ab aliis reb⁹; imo in sẽtẽtia aduersariorũ materię cælestis & sublunaris distinguuntur specie inter se, quæ tamẽ distinctio nõ prouenit à formis rerũ cælestiũ & sublunariũ, quia si ex diuersitate specifica formarũ esset distinctio specifica in materiis, quas informarent, tũ materiæ hominis & bruti distinguerẽtur specie, q. ipsi nõ affirmãt. Et si dicatur, q. nõ distinguãtur specie proprie loquendo, quãuis id esset verũ, nõ faceret ad rem, quia tũ dicere possemus ad obiectionẽ primariã, q. quidquid existit à parte rei, debet esse alicuius speciei proprie, vel improprie loquẽdo: non autẽ esset necessarium, vt esset alicuius speciei proprie loquẽdo & cõsequenter materia absq; omni forma poſset esse alicuius speciei improprie loquendo, licet non esset alicuius speciei proprie loquendo.

Forma physica non est quæ sola dat speciem

77. *Obiicies tertio* quæ sunt magis vnũ, sunt minus separabilia, quã quæ sunt minus vnum: sed materia & forma vnita sunt magis vnũ, quã subiectum, & proprietates, v.g. homo & risibilitas, quia hæc sunt vnum per accidens, secundum communem sententiam vtriusq; scholæ: illa vero vnũ per se: ergo quemadmodum subiectum nõ potest separari à proprietate, ita nec materia à forma.

Respondeo distinguendo antecedens: quæ sunt magis vnum vnitate eiusdem rationis, transeat; vnitate diuersæ rationis, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam, quia materia & forma habent vnitatem tantum vnionis physicæ; subiectum autem & proprietas habent vnitatem vnionis metaphysicæ, hoc est identitatis realis.

Respõdeo secũdo negãdo suppositũ cõsequentis, quia secũdũ aduersarios subiectũ & proprietates sũt separabilia.

Respondeo tertio negando minorẽ, quia materia & forma non sunt vnum, licet faciant vnum, & consequenter nequeunt esse magis vnum. Adde ipsos aduersarios debere necessario concedere, quæ sunt magis vnum vnitate vnionis realis, qualiter materia & forma dicũtur vnũ, esse magis separabilia, quàm quæ sunt minus vnum, eo modo, quo subiectum & proprietas sunt minus vnum, quam materia & forma: quia hæc materia & hæc forma sunt magis vnum sic quam hoc subiectum; & hæc proprietas, verbi gratia, hic homo, & hæc risibilitas: sed hæc materia & hæc forma, verbi gratia, hominis, sunt separabilia naturaliter, hic autem homo & hæc risibilitas nõ sunt sic separabilia, vt fatentur aduersarii; vnde patet hoc argumentum nihil valere.

Minus vna possunt esse minus separabilia.

78. *Obiicies quarto ex Ioanne à Sancto Thoma*: secundum Philosophum hoc libro materia prima se habet ad formas naturales, sicut materia artificialium ad formas artificiales: sed materia artificialium ita est pura potentia in genere artificiali, vt nullam habeat existentiam artificialem ante formam artificialem: ergo materia prima ita est in pura potentia in genere naturali & existentia naturali, antequam habeat formam naturalem.

Respondeo proportionem materiæ primæ in ordine ad formas naturales physica (quam intendit Philosophus, quæque sola faciebat ad eius institutũ, & probari poterat ab ipso) consistere in hoc, quod sicut materia artificialiũ, verbi gratia, lignum vel lapis, ex se nihil cõtinet formæ artificialis, distinctæ realiter ab ipsa, & introducẽdæ per artificem:

Proportio materiæ primæ ad materiam artificialium.

artificé:ita materia prima ex se nihil includit formæ naturalis physicæ distinctæ realiter ab ipsa,& introducédæ per causam generatiuam;q. totũ nos cócedimus.Sed inde non sequitur, quin possit includere ex se aliam formã alterius ordinis,nẽpe metaphysicam;& quin possit existere absque forma omni physica:imo potius sequitur oppositũ,quia materia artificialiũ potest esse absq; omni forma artificiali,& ex se includit formã alterius ordinis,quę nõ est artificialis,nẽpe physicã:ergo idem debet dici de materia prima,si habent omnimodã proportionem.Vnde in forma respõdeo cõcedendo maiorem & minorem, & negando cõsequentiã;illa .n. non est propositio,quæ sequitur ex præmissis,sed hæc alia:ergo materia est ita in pura potẽtia ad formas naturales physicas,vt nullam ex se includat,& nullã habeat existentiã dependentem ab illis sine aliqua illarũ:q.quidẽ verũ est,sed nõ cõtra nos.Posset etiã distingui cõsequens:ita est in pura potentia,vt careat omni esse naturali & existẽtia naturali,dependente à forma naturali physica,cõcedo;vt careat omni essẽ naturali & existẽtia depẽdẽte à forma metaphys.nego cõsequẽtiã.

Obiicit idem quinto, quod tolletur omnis via probandi formam substantialem. *Respondetur* hoc negando, cuius ratio patet ex dicendis de forma.

79. *Obiicies sexto* ex eodẽ:si materia haberet existentiã absq; omni forma,vel illa existẽtia esset corporea vel spiritualis,sed nõ esset spiritualis, quia talis nõ cõpetit materiæ, nec corporea, quia deberet esse actu corporea, & cõsequenter dependens à forma seu gradu corporeitatis, per quem materia est actu corpus, neq; .n. materia de se est actu corpus,sed per formã,quæ dat gradum corporeitatis:ergo non potest habere existentiam absque forma.

Respondeo negando minorem pro secunda parte, esset enim corporea non minus quam existentia formæ materialis, nam esset diuisibilis in duas partes entitatiuas exigentes vel mediate vel immediate quantitatem,quod sufficit ad corporeitatem. Ad probationem istius partis minoris dico quod esset actu corporea,sed nõ dependens tamen actu à forma physica,nec à gradu corporeitatis à tali forma desũptæ, bene tamen dependens à forma metaphysica,quæ est differentia,qua ens incõpletũ vt sic contrahitur ad ẽs incõpletũ corporeũ,& quę etiã est ipsemet gradus corporeitatis,quo cõstituitur materia corporea.

Quomodo materia est corpus,

80. Quod autẽ additur,materiã nõ esse de se corpus,inuoluit maximã æquiuocationẽ:nã ly *corpus* multiplicẽ habet significationẽ:aliquãdo.n. significat substãtiã cõpletã corporeã,quę directe ponitur in prędicamẽto substãtiæ,& si accipiatur sic,certũ est q.materia nõ sit corpus nec ex se nec etiã per formã,nec omne corporeũ in hoc sẽsu debet esse corpus,quia alias nec ipsa forma esset corporea. Aliquãdo capitur pro altera parte viuẽtis cõstituta in nostra sẽtẽtia ex materia 1.& forma incõpleta substãtiali subordinata animę,ac remanẽte post separationẽ animę,& sic etiã materia 1.nõ est corpus.3. denique; potest capi corpus pro omni eo,q.nõ est spiritus,nec spirituale,& sic materia est corpus. Nolo iã cõtẽdere,an hęc acceptio sit propria aut in vsu,sed,si sit materia erit corp. si nõ sit, tũ dici debet q. materia nõ sit proprie nec in sẽsu vulgari corpus. Et si dicas formã esse corp. vt quo,sane materia etiam sic vocari potest corp. quia est pars essẽtialis intrinseca&cõstitutiua corporis,& per ordinẽ ad eã etiam potest corpus distingui à spiritu nõ minus quã per ordinem ad formam.

81. *Obiicies* 7. Non potest materia esse sine dependentia à Deo, nec sine vnione suarũ partiũ,nec sine subsistẽtia partiali, ex suppositione q.dẽtur huiusmodi subsistẽtię,nec sinevbi,nec sine relationib.distinctionis&dissimilitudinis ad alias res: ergo nõ potest esse sine õni forma.

Respondeo distinguendo consequens:sine omni forma substãtiali,quę cũ ipsa faciat vnũ per se,nego cõsequẽtiã; sine aliis formis cõcedo cõsequentiã; sed nihil cõtra nos.

An materia possit esse absq; omni forma.

82. *Aliqui Scotistæ* existimãt posse ipsã cõseruari sine õni prorsus forma realiter distincta:& quãuis soluãt illud de depẽdẽtia&de subsistẽtia partiali,& de dissimilitudine ac distinctione ab aliis reb.& de vbi,dicẽdo q.depẽdẽtia materię ad Deũ nõ sit quid realiter distinctũ à materia,sicut nec vlla relatio,quã ad ipsũ dicit, & q. non detur subsistentia partialis,& q.possit creari sola materia à Deo sine eo, q. crearetur vlla alia res:in tali autẽ casu nõ haberet, nec relationẽ dissimilitudinis, nec distinctionis, nec vbi, tamen nescio quomodo poterunt satisfacere ad instantiã de vnione suarum partium.Alii vero Scotistæ dicunt eam posse esse sine omni forma absoluta realiter distincta, non vero sine omni relatiua, hi quidem facile euadere possunt instantiam de vnione dicendo, quod sit relatiua. Sed quid dicent ad indiuisibilia substantialia positiua, quę fatentur includi in materia prima,& in qualibet substantia corporea,sine quorũ aliquibus implicat, vt sit eadem numero materia 1.neque enim potest esse sine partib. copulatis,partes autẽ copulantur per huiusmodi indiuisibilia secundũ ipsos.Itaq.hi Scotistæ vel intelligẽdi sũt de formis omnib.superueniẽtib.materię secũdũ se intrinsece cõstituętibus,licet ipsi sic nõ videãtur loqui;vel nõ potest esse verũ,q. dicũt.Si autẽ sic intelligãtur,nec instãtia vnionis facit cõtra priores,nec instãtia indiuisibiliũ cõtra posteriores, quia materia potest esse sine omnib.tã vnionib.quã indiuisibilibus superuenientib. sibi secundũ se cõstituræ.

An possit intelligi absq; forma.

83 *Quares* vtrũ materia 1.sicut per se potest esse sine forma,ita possit intelligi sine forma. *Respondeo*,quamuis nos nõ possimus ob imperfectũ modũ cõcipiẽdi nostrũ intelligere materiã,nisi per ordinẽ ad formã,sicut necvllã substãtiã intelligimus,nisi per ordinẽ ad suas operationes vel effectus;Angelũ tamen,qui non ita alligatur sensib.posse habere cõceptũ de materia,& videre ipsã,quãmuis nõ videat, nec intelligat formã:est.n.entitas absoluta distincta realiter à forma,& cõstãs genere & differẽtia,& existẽtia ex se indepẽdẽter à forma; & Angelus posset videre formalitatẽ generis&differẽtiæ visa forma,&cõsequẽter haberet cõceptũ essentialẽ & quidditatiuum eius,nõ tamen quietatiuũ,quia ex eo,q.videret ipsã esse quid incõpletũ, adhuc cuperet scire,per quid deberet compleri & actuari.

QVÆSTIO VI.

De potentia susceptiua materiæ.

84 SÆpe diximus materiã esse in potẽtia ad formã:hoc autẽ variis modis potest fieri. 1.ita,vt materia habeat potẽtiã à se realiter distinctã, quæ immediate recipiat formã,eo modo,quo anima habet potẽtiã intellectiuã in sẽtẽtia Thomist.à se distinctã realiter:quę immediatè,*vt q.*recipit intellectionẽ.2.ita vt habeat potẽtiã à se realiter distinctã,nõ quidem quę recipiat formã,*vt q.*sed tantũ,*vt quo*, quatenus scilicet esset ratio talis, qua mediante ipsa materia immediate *vt q.*recipiat formã.3.ita vt nõ habeat potẽtiã à se realiter distinctã,habeat tamẽ potẽtiã formaliter à se distinctã,quę immediate recipiat formã,*vt q.*sicut in sẽtentia Scotist.anima habet potentia intellectiuã, quę immediatè recipit & producit intellectionẽ. 4. ita vt habeat potẽtiã à se formaliter distinctã,nõ quę immediate *vt q.*recipiat formã,sicut intellect.recipit intellectionẽ seu quę recipiat ipsã *vt quo* tãtũ,sicut homo habet risibilitatẽ,qua mediãte potest ridere.5.ita vt nullã habeat potẽtiã à se formaliter distinctã,sed ipsamet sit potẽtia.Examinãdũ igitur est hic,quomodo ex his sit in potẽtia;&deinde ex suppositione,q.dicat potẽtiam à se formaliter distinctã,examinabimus,vtrũ illa potẽtia sit de eius essẽtia.

Explicatur sensus quæstionis.

CONCLVSIO I.

85. *Materia prima secundum se immediate recipit formam substantialem,& non mediante aliqua potentia realiter distincta ab ipsa quæ immediatius eam recipiat,aut quæ sit ratio formalis,quæ possit eam recipere.* Hęc est cõmunior cõtra *Perer. Tolet. Iand.* & alios,qui existimãt materiã non posse recipere formã,nisi mediante potentia realiter distincta,quæ sit accidẽs pertinẽs ad prędicamẽtũ qualitatis, & cõtẽtũ sub illa specie qualitatis, quæ dicitur potentia naturalis.

Materia non habet potentiam realiter distinctam in qua reciperetur forma.

Probatur autem quoad primam partem,quia si forma substãtialis immediate nõ reciperetur in ipsa materia,nõ faceret cũ ipsa immediate vnũ per se,sed cũ illo,in quo immediate reciperetur,nimirũ cum illa potentia:sed hoc est absurdũ,tum quia illa potentia secundum aduersarios est accidẽs, & forma substãtialis cũ accidente nequit facere vnum per se,cũ sint diuersorũ prædicamentorũ,tũ etiam, quia illa esset de essentia substantiæ, quod est absurdum.

Probatur secundo quoad vtramque partem: quia nullum est indicium aut necessitas potentiæ distinctæ realiter à materia ad recipiendam formam; ergo non debet asseri.

Confirmatur: sicut materia potest recipere immediate illud accidens realiter distinctũ, similiter posset immediate recipere ipsãmet formã substãtialẽ, quę est per se actus eius.

86 *Obiicies primò*: potẽtia naturalis est vna ex speciebus qualitatis, secundũ Philosophũ: sed materia habet potẽtiã naturalẽ ad formã, & mediante illa eã recipit: ergo mediãte potẽtia realiter distincta, quæ sit accidẽs, eã recipit.

Respondeo distinguendo maiorem: potentia naturalis distincta realiter à re potente, concedo maiorẽ; indistincta nego: & similiter distincta minori, nego cõsequentiã.

Obiicies secundo, & simul replicabis cõtra hãc responsionem: adueniente forma, materia non est amplius in potentia ad illam: ergo potentia materiæ ad formam distinguitur realiter ab ipsa. Probatur antecedẽs, quia aliàs materia simul esset in potentia, & in actu.

Confirmatur, quia non habet potentiã naturalẽ ad formã semel perditam: ergo potentia naturalis materiæ est separabilis ab ipsa: probatur antecedens quia nullum agens naturale potest eam formam iterum in ea ponere.

87. *Respõdeo primo* negando antecedẽs, nã sicut nõ perditur potẽtia causæ efficiẽtis adueniente actu ipsius, verbi gratia potẽtia intellectiua adueniẽte intellectione, & calefactiua adueniẽte calore; ita nõ debet perdi potẽtia susceptiua, adueniẽtere susceptа. Ad probationẽ antecedẽtis respõdeo distinguẽdo sequelam: in potẽtia susceptiua aut productiua, & in actu qui recipitur aut producitur cõcedo, & hoc est necessariũ: neq; .n. potest esse forma susceepta, quin sit potentia suscipiens: in potentia obiectiua, & in actu existentiæ, nego sequelam: neque enim existeret, & non existeret simul.

Potentię, & actus quomodo possint, & non possint esse simul.

Respõdeo secũdo distinguendo antecedẽs: nõ est amplius in potẽtia ad illã, prout potẽtia dicit negationẽ aut carẽtiã actus seu formæ, cõcedo; prout dicit entitatẽ positiuã, quæ absẽte forma includit talẽ carẽtiã, nego antedens, & similiter distinguo probationẽ: esset in potẽtia, & in actu, prout potẽtia dicit negationẽ aut carẽtiã actus, nego; hoc .n. esset absurdũ: prout dicit positiuũ, cuicõiũgitur illa carẽtia, cõcedo; sed hoc nõ est absurdũ. Et certe hæc distinctio aduertẽda est, quia cõmuniter potẽtia capitur, prout habet annexã huiusmodi carentiã: nõ .n. solet dici q. Põtifex sit in potẽtia vt sit Pontifex, sed quod sit actu talis.

88. *Ad confirmationẽ* respõdeo negãdo antecedẽs, & distinguẽdo eius probationem: nullũ agens naturale potest eã iterũ producere simpliciter, nego, secundũ quid, concedo. Itaq; res potest habere potentiã naturalem ad accipiendũ aliquid, quoties agens naturale habet virtutẽ simpliciter productiuã istius, licet per accidens hic & nũc accideret, q. nõ posset illud producere. Quod autẽ agens naturale habeat virtutem simpliciter productiuã formę destructæ, patet, quia forma est eiusdẽ rationis iã & ante, & agẽs iã habet eãdẽ virtutẽ, quã ante habuit: ergo sicut ante simpliciter poterat eã producere, ita etiã iã, quãtũ est ex se, posset eã producere: per accidẽs autẽ nõ potest eã iã producere propter defectũ alicuius cõditionis requisitę, nimirũ quia Deus nõ vult cũ illo cõcurrere: de quo aliàs.

Cõfirmatur hac solutio, quia secundũ aduersarios potẽtia actiua, quã habet ignis ad producẽdũ ignẽ, est calor, & secũdũ omnes vel est calor, vel nõ est quid distinctũ realiter ab ipsamet substãtia ignis: sed ignis nõ perdit aliquid realiter sibi idẽtificatũ, nec suũ calorẽ, quoties destruitur calor ab ipso productus: ergo destructo illo calore manet, & nõ perit potẽtia, qua produxit ipsũ ignis, quãuis per illã potẽtiã nõ possit illũ denuo producere: ergo similiter posset manere potẽtia, qua materia recepit formã, destructa illa forma, quãuis per eã nõ posset iterũ recipere illã formã.

Hæc confirmatio est optima, & ad hominem, & ex ea potest aliter respõderi ad cõfirmationem obiectionis, negãdo antecedens, & admisso antecedente suæ probationis, negãdo eius cõsequentiã, quia tum habet aliquid potentiã naturalem ad aliquid, quando habet potentiã, qua vel potuit vel potest illud recipere; vnde nõ est necessariũ quod illud possit recipere, modò ante receperit illud.

89. *Obiicies tertio*: Causa effectiua mediãte aliqua potentia realiter distincta producit suum effectũ: ergo causa materialis mediante aliqua potentia realiter distincta producit suũ effectũ, & cõsequẽter mediãte tali potentia recipit formam: quia per receptionẽ formæ causat suũ effectiuũ.

Respõdeo primo negãdo antecedẽs, cuius rationẽ aliàs videbimus. *Respõdeo secundo* negãdo cõsequẽtiã: & ratio est, quia materia cum forma habet facere vnũ per se, & propterea immediate debet cũ ipsa coniũgi; causa autem efficiens non habet facere vnũ per se cũ suo effectu, & propterea nõ debet ex hoc capite immediate cũ ipso cõiũgi.

CONCLVSIO II.

Materia non recipit formã mediante potentia formali. ter distincta, q.ę immediatius recipiat formam.

90. *Materia non recipit formã mediãte aliqua potẽtia à se formaliter distincta quæ immediatius formã reciperet.* Hæc videtur esse communior. *Probatur*, quia materia ex se sufficiens est ad immediate respiciendã formã, & forma est actus per se ipsius: ergo magis congruum est dicere quod sine tali potentia formam recipiat. *Confirmatur*, quia nulla est ratio, vnde colligatur talis potentia: ergo &c.

Dices non esse maiorem rationem q. anima habeat potentiam intellectiuam distinctam à se formaliter, quę immediate reciperet intellectionẽ, quàm q. materia habeat potentiam à se formaliter distinctã, quæ recipiat formã.

Respondeo negando antecedens, quia forma est per se actus materiæ, intellectio vero nõ est per se actus animæ.

CONCLVSIO III.

Materia habet potentiam formali. ter distinctam.

91. *Materia habet potentiã à se formaliter distinctã, à qua formaliter dicitur potens recipere formã.* Hæc est communis Scotistarum; *& probatur*, quia ipsamet non est formaliter potentia, ergo quandoquidem possit recipere formã, habet necessario potentiã à se formaliter distinctã. Consequẽtia est euidẽs: probatur antecedẽs, tũ quia omnis potẽtia formaliter loquẽdo est alicuius subiecti potẽtia: sed materia nõ habet aliquod subiectũ nec physicũ, nec metaphysicũ, cuius sit potẽtia, ergo nõ est potẽtia. Tũ etiã quia potẽtia formaliter est respect. trãscẽdẽtalis; sed omnis respect. debet esse formaliter saltẽ distinct. à quacũq; re absoluta: ergo potẽtia materię, debet ab ea distingui formaliter

CONCLVSIO IV.

Potentia materię est proprietas eius.

92. *Potẽtia formalis, quã dicit materia ad formã, non est de eius essentia, sed proprietas eius quarto modo; potẽtia vero radicalis, quã dicit, hoc est radix, a qua pullulat ista potẽtia formalis, est de eius essentia.* Hæc est etiã cõmunis Scotistarum cũ *Doct. 2. d. 12. q. 1. 4. d. 11. q. 3.* & aliis locis, cõtra recentiores cõmuniter. *Probatur* prima pars, quia potẽtia formalis est respectus transcẽdẽtalis: ergo nõ potest esse de essentia absoluti. Præterea potentia formalis præsupponit aliquid ad q. sequitur, sicut risibilitas: sed illud q. præsupponit nõ est aliud quã materia prima: ergo præsupponit materiam primam: ergo non est de essentia materiæ primæ: nihil .n. potest esse de essentia rei sibi præsuppositæ.

Probatur secunda pars, quia necessario pullulat ab essentia materiæ primæ, sicut risibilitas ab homine, & omni ac soli conuenit, ergo est proprietas eius.

Probatur tertia pars, quia radix proprietatis quarto modo est maxime essentiale rei.

Dices si materia habet potẽtiã à se formaliter distinctã ad formã, quare nõ potest illa potẽtia esse receptiua formæ *vt q.* sicut intellectus, qui est potẽtia, qua anima potest intelligere, est productiuus, & receptiuus intellectionis *vt q.*

Respondeo, præter rationẽ assignatã cõclusione 2. aliũde etiam id colligi, quia scilicet quidquid potest recipere aut producere *vt quod* rẽ absolutam, debet esse absolutũ; neq; respectus potest esse subiectũ receptiuũ aut productiuũ talis rei. Cùm ergo ista potẽtia, quã habet materia, sit respectus, sequitur manifeste quod nõ possit, vt subiectũ, recipere formam: intellectus vero est quid absolutũ, & propterea potest producere, & recipere intellectionẽ

Authoritates & rationes, quæ cõtra hãc cõclusionẽ obiici possunt, tantũ concludũt materiã dicere essentialiter radicẽ, à qua prouenit potẽtia formalis susceptiua, & cõsequẽter de essẽtia eius esse potẽtiã susceptiuã radicalem.

An potẽtia receptiua materię distinguatur à sustentatiua.

93. *Quæres*, an potẽtia receptiua materiæ, quã habet ad recipiẽdã formã substãtialẽ quãcũq; distinguatur à potẽtia sustẽtatiua, quã habet ad sustẽtãdas illas formas quę educũtur ex ipsius potẽtia, & quã nõ habet in ordine ad animã rationalẽ, quę creatur & nõ educitur ex ipsius potẽtia.

Magistrius hic art. 4. respondet affirmatiue citans pro se plures authores. Fũdamentũ eius est, q. sustentatio, & receptio distinguãtur: ergo & potẽtia receptiua ac sustẽtatiua:

tiua: nã distinctio potẽtiarũ arguitur ex distinctione actuũ. Probat antecedẽs fusissime; sed melius probaret consequẽtiã, quæ secũdũ ipsiusmet principia articulo præcedẽti nõ sequitur, nec vera est eius probatio: in illo.n. articulo ostẽdit potẽtiã receptiuã materiæ esse eãdẽ formaliter respectu omniũ formarũ, & negat ex distinctione formarum argui posse distinctionẽ potentiarũ: ergo quamtumuis distinguatur specie receptio à sustentatione, adhuc non sequitur quod distinguatur formaliter potentia sustentatiua, & receptiua.

Ex distinctione actuum nõ sequitur distinctio potẽtiarum.

Confirmatur: Eadẽ ipsa potẽtia formaliter, quæ est volitiua, est nolitiua, & potest nolle quãdo nõ habet volitionẽ, aciuelle quãdo nõ habet nolitionẽ, & nolitio & volitio distinguũtur realiter, & specie. Similiter eadẽ est potẽtia formaliter, quæ apprehẽdit intellectualiter, & iudicat intellectualiter, & discurrit: ergo similiter posset eadẽ potentia formaliter recipere, & sustentare, nisi sit aliqua alia ratio præter diuersitatẽ sustẽtationis, & receptionis.

94. Itaq; nisi possit in aliquo reperiri potẽtia sustẽtatiua, in quo non sit potẽtia receptiua, aut è cõtra, existimo nõ esse distinctas formaliter has potẽtias, quia nulla est necessitas distinguẽdi illas. Quod si in aliquo possit potẽtia receptiua reperiri, in quo nõ reperitur potentia sustẽtatiua, aut è cõtra, tũ distingui debent formaliter propter principia omnia, ex quibus colligitur distinctio formalis inter animalitatẽ, & rationalitatẽ. An autẽ possint hoc modo separari, nõ mihi satis cõstat, quia nõ occurrit mihi exẽplũ aliquod vllius rei, quod habet virtutẽ sustẽtati suã materialẽ absq; virtute receptiua, nec è cõtra. Verũ est q. Verbũ diuinũ sustentet naturã humanã, & q. nõ proprie recipiat illã: sed nõ videtur sustẽtare ipsã materialiter, quia natura humana, cũ sit substãtia cõpleta, non potest habere dependentiã à causa materiali alia quã intrinseca, qualis nõ est Verbũ respectu ipsius, habet enim suã propriã materiã creatã, etiã vnitã Verbo. Verum etiã est quod Deus possit sustẽtare formas substãtiales, & accidẽtales absolutas supplẽdo defectum concursus causæ materialis: sed hoc facit efficienter, & non materialiter.

95. Quod si quis velit dicere q. virtus sustẽtatiua vt sic sit communis vniuoce virtuti sustentatiuæ materiali, & efficienti, quãdoquidẽ certũ sit q. aliquid possit habere virtutẽ sustẽtatiuã efficiẽtẽ, q. nõ habet virtutẽ receptiuã formæ substãtialis, aut vllius formæ physicæ, vt patet in Deo, potest dicere cõsequẽter quod virtus sustẽtatiua vt sic distinguatur à virtute receptiua quacũq; & consequẽter q. quæcũq; virtus sustẽtatiua particularis, in qua includitur ratio virtutis sustentatiuæ vt sic, distinguatur formaliter à quacũq; virtute receptiua. Sed quidquid sit de distinctione formali Scotistica harũ potẽtiarũ, certũ est quod ita distinguãtur potẽtia sustẽtatiua, & receptiua vt possint intelligi sub vna ratione, quin intelligãtur sub alia: sic .n. intelligimus materiã recipere formas substãtiales aliquas, dubitãdo adhuc an habeat virtutẽ sustẽtatiuã respectu earũ; vnde ponimus quæstionẽ particularẽ de hac re, quãdo examinamus, an & quænã formæ substãtiales educũtur è potẽtia materię, ac sustẽtãtur ab ipsa.

An potẽtia susceptiua formæ substantialis, & accidentalis distinguantur.

Quæres secundo an potẽtia receptiua formæ substãtialis & accidẽtalis distinguãtur formaliter. *Respõdeo* quod sic, quia potest reperiri in aliquo potentia receptiua formæ accidentalis, in quo nõ reperitur potentia receptiua formæ substãtialis: potest.n. Angelus recipere formas accidẽtales, & nõ substãtiales. Similiter totũ cõpositũ substãtiale potest recipere formas accidẽtales, & non potest recipere formas substãtiales, cũ sit cõpletũ, vt suppono: vniuersaliter autẽ huiusmodi separabilitas arguit distinctionẽ formalem in principiis Scoti, vt patet ex dicẽdis in disputatione de distinctione formali in Metaphysica.

QVÆSTIO VII.

De appetitu materiæ primæ ad formas substantiales.

96. APpetitus duplex est, elicitus & innatus; *elicitus*, qui & alio nomine vocatur intẽtionalis, est actus à potentia appetitiua productus, quo in aliquod cognitũ fertur, illud desiderãdo vel quomodocũq; volẽdo; *Innatus* est naturalis inclinatio cuiuscũq; rei ad suã perfectionem, indita à natura cuilibet rei, & sic ignis appetit esse sursũ. Distinguuntur autẽ hi duo appetitus, q. elicitus sit actus distinctus realiter, productus à re per ipsũ appetẽte, & quod præsupponat cognitionẽ, appetitus vero innatus, neq; producatur realiter à re appetẽte per ipsum, neq; cognitionẽ necessario exigat. Dico necessario, quia per accidẽs posset res appetẽs aliquid appetitu innato illud cognoscere: Angelus .n. potest cognoscere cognitionẽ lapidis, quã tamẽ appetit appetitu innato; sed hoc est per accidẽs ad appetitũ, quia quãtumuis illã nõ cognosceret, eam appeteret, imo numquam fit, vt præexigat appetitus innatus cognitionem, quia est proprietas rei, proprietas autem non præexigit operationem aliquam.

Quid appetitus elicitus, & quid innatus.

Porro appetitus innatus, quatenus cõparatur ad formam, quam respicit, dum abest illa forma, vocatur appetitus desiderij; dum autẽ comparatur ad formam illam dum actu coniungitur cum re appetente, vocatur appetitus complacentiæ; vnde dici potest & solet de re appetente aliam rem appetitu innato, quod desideret illam, quamdiu abest, & quod complaceat sibi quamdiu adest.

Sensus quæstionis.

97. Itaq; nõ quæritur in hac quæstione, an materia habeat appetitũ elicitũ circa formã, quia est extra cõtrouersiã quod nõ, quãdoquidẽ nõ habeat vim cognitiuã, sed an habeat appetitũ innatũ, seu naturalẽ inclinationẽ ad formas omnes substantiales, quas potest habere. Circa quod *aliqui* sentiũt materiã appetere omnes formas, sub ratione tamẽ formæ, vt sic, in qua omnes conueniũt, non tamẽ sub ratione particulari cuiuscũq; formę. *Alij* dicũt, quod dicat appetitum ad omnes formas, quas habet, & quas potest habere naturaliter, nõ vero ad formas, quas habuit, quia illas nequit naturaliter habere. *Alij* dicunt materiã appetere omnes omnino formas, sed nõ eodẽ tamẽ appetitu formaliter, sed tot appetitibus diuersis, quot sũt formæ diuersæ. Alij volũt, quod eodẽ appetitu realiter & formaliter recipiat omnes formas, quas recipit. Facilè cõtrouersia erit maxima ex parte de nomine; quid probabilius appareat, sequẽtibus cõclusionib. aperietur.

Diuersi modi dicendi.

CONCLVSIO I.

98. *Materia prima appetit omnẽ formã substãtialẽ, quæ potest ipsi inhærere, tã presentẽ quã absentẽ, tã habitã ac destructã, quã nõ habitã ac nõ destructã, & hoc nõ solũ secundũ rationẽ formæ vt sic, sed etiã secundũ rationẽ particularẽ cuiuscunq; formæ ex illis.* Hęc est cõmunior cũ *Scoto* 1.d.1.q.1. ac suis, excepto *Shgẽma* qui negat appeti formas secũdũ rationes particulares, *hic digressione* 5.q.6. Scotum sequũtur *Auersa* q.20. *sect.* 21. *Ruuius hic* q.7. *Amicus* ibidem cõtra plures alios, quos sequitur *Arriaga disp.*2. *physic. sect.* 4.

Materia appetit omnem formam.

Probatur, quia appetitus innatus materiæ respectu formæ est idẽtificatus materiæ, cũ nõ sit actus elicitus ab illa, nec qualitas vlla ipsi superaddita, & cõsistit proprie in perfectibilitate ipsius respectu formæ, quæ perfectibilitas non est aliud quã vnibilitas ipsius cum forma sic, vt faciat cum forma vnũ per se; sed potest facere vnũ per se cum quacumq; forma substantiali, quæ potest ipsi inhærere, siue præsens sit, siue absẽs, siue destructa, siue nõ destructa; & non solũ potest facere vnũ per se cũ illis secũdũ rationẽ formæ, sed etiã secũdũ rationẽ particularem, aliàs non resultaret ex materia, & forma vlla particulari cõpositũ aliquod particulare: sed omnia cõposita, quæ resultarent ex materia, & forma quacũque, essent eiusdem rationis, quod est absurdum: ergo vera est conclusio vniuersaliter, prout iacet secundum omnem partem.

99. *Confirmatur*: ideo appetit formam absentem, quia potest cum ipsa facere vnum per se: sed cum præsenti potest hoc facere, & cum destructa etiam, quantum est ex se, si v. g. iterum coniungeretur cum ipsa: ergo appetit etiam præsentes, & destructas formas.

Confirmatur secundo: ideo appetit formam secundum rationem formæ vt sic, quia potest cum illa facere vnũ per se secundũ illam rationem, nimirum compositum vt sic: sed potest facere cũ forma secundum rationem particularem formæ compositum tale determinatum: ergo appetit formam particularem secundum rationem particularem. Quæ ratio probat quod non solum appetat formas secundum rationes particulares specificas, sed etiam secundũ rationes particulares singulares: nã cum forma

singulari, qua talis est, facit compositum singulare tale, quod non posset facere cum vlla alia singulari forma, sicut cum forma tali specifica potest facere compositum tale specificum, quale non posset facere cum vlla alia forma diuersæ rationis specificæ.

Dices cum *Arriaga*, appetitum materiæ dicere formaliter negationem primæ productionis formæ: vnde, quia forma destructa fuit producta, materia non potest dicere talem negationem, & consequenter non potest dicere appetitum ad illam.

Contra quia gratis, & absque vllo fundamento dicitur illa negatio esse de ratione formali appetitus, & si esset verum, sequeretur quod materia non appeteret formam habitam. Deinde nos non loquimur de appetitu prout dicit talem negationem, sed prout dicit omnem entitatem positiuam, quam inuoluit.

100. *Obiicies primo*: Materia nequit coniungi cum forma vt sic, ergo nequit appetere formam vt sic, & consequenter falsa est conclusio, quatenus dicit quod appetat formas secundum rationem formæ vt sic.

Respondeo distinguendo antecedens: cum forma vt sic non contracta ad aliquas differentias in particulari, concedo; contracta ad aliquam differentiam particularem, nego antecedens, & consequentiam.

Obiicies secundo: si materia appeteret formam, quã non habet, præsertim secundum rationẽ particularem, deberet appetere destructionem formæ quã habet: sed hoc est absurdum, quia appetit formam habitam; absurdum autem est, quod appetat quis destructionẽ rei, quam appetit: appeteret enim ipsam, & non appeteret simul. Probatur sequela maioris, quia quod appetit aliquid, debet appetere media necessaria ad acquisitionem eius: sed mediũ necessarium ad acquisitionem formæ absentis est destructio formæ habitæ: sine hac enim destructione acquiri nequit; cum vtraque forma simul in ea esse nequeant: ergo deberet appetere illam destructionem.

101. *Respondeo primo*, negando sequelam, & distinguẽdo maiorẽ probationis, si medium sit simpliciter necessarium, transeat; si non sit, nego maiorem. Et iuxta hoc distinguo minorem: sed destructio formæ habitæ est medium simpliciter necessarium ad acquisitionem formæ non habitæ, nego: posset enim forma non habita acquiri, quamuis non præfuisset forma habita, & consequenter destructio formæ habitæ non est medium simpliciter requisitum: destructio illa est medium requisitũ secundum quid, id est, ex hypothesi quod habeatur, concedo minorem, & nego consequentiam.

Dices: saltem carentia formæ habitæ est medium simpliciter requisitum ad habendam formam non habitam, quia sine illa nequit haberi forma illa alia: ergo debet petere carentiam illam, & consequenter non potest appetere formam ipsi oppositam, quia alias appeteret formam & carentiam eius simul.

102. Propter hãc replicã & alias, quæ opponi possũt. *Respondeo secundo*, negando sequelam, & distinguendo alio modo maiorem probationis: si finis desideratus nequeat acquiri, nisi medium illud necessarium appetatur concedo: si possit acquiri, quamuis non appeteretur medium, nego maiorem, & consequentiam, quia posset materia acquirere formam non habitam, quamuis non appeteret destructionem formæ habitæ.

Responderi posset tertio, negando sequelam & distinguendo adhuc alio modo maiorem probationis: quod appetit aliquid appetitu elicito præsertim efficaci, transeat; quod appetit aliquid appetitu innato, nego maiorẽ; præsertim quãdo non appetit illud solum, sed æque appetit alia incompatibilia cum illa, vt contingit in casu nostro, quia materia non appetit vnã solã formam, sed alias cum illa incompatibiles; vnde non debet ad acquisitionem vnius appetere destructionem aliarum.

103. *Obiicies tertio*: si appeteret omnes formas appetitu innato idẽtificato sibi, deberet apetere illas simul: sed hoc est falsũ, quia alias deberet posse habere omnes simul.

Respondeo distinguendo maiorem: deberet appetere illas simultate actus, nego: simultate potentiæ, concedo maiorem, & nego minorem. Itaque ex eo, quod materia appetat apetitu innato omnes formas, non sequitur quod possit omnes formas simul habere, ita vt ipsæ formæ simul & copulatiue possint perficere ipsã, & hoc est quod intelligitur quando dicitur, quod non possit omnes formas habere simultate actus: sed sequitur quod habeat appetitum, qui simul respiciat omnes illas formas, ita vt pro eodem instanti, quo respicit vnam, æque respiciat quamcumque aliam, & quod possit pro eodem instanti, quo habet vnam, habere quamcunque aliam; non quidẽ in sensu composito cum alia forma, sed in sensu diuiso possibili, nempe ex suppositione, quod in illo instãti non haberet illam aliam formam: & hoc est quod intelligitur, quando dicitur, quod materia possit habere omnes formas simultate potentiæ. Exemplum huius est in voluntate respectu volitionis & nolitionis eiusdem obiecti volũtas enim potest vtramque producere, & quidem pro eodem instanti quo producit vnam ex illis, posset producere alteram, vnde habet simultatem potentiæ respectu vtriusque; non tamen potest habere vtramque simul copulatiue, quia opponuntur contrarie; vnde non potest illas habere simul simultate actus; quod idem directe occurrit in casu præsenti de materia.

Quomodo materia simul appetat omnes formas.

104. *Obiicies quarto*: sequeretur materiam esse in statu violento sub forma habita, si naturaliter tum appeteret formam non habitam secundum rationem suam particularem: sed hoc est absurdum: ergo & conclusio. Probatur sequela, quia tum videtur aliquid esse in statu violento, quando habet aliquid incompatibile cum illo, quod naturaliter appetit: & hinc graue, dum est sursum, est in statu violento; & leue quando est deorsum; & aqua, quando est sub calore.

Confirmatur: si materia prima esset sine vlla forma esset in statu violento, quia careret perfectione per se suâ, quam naturaliter appetit: ergo si materia existẽs sub vna forma appetat formam non habitam tanquã perfectiuũ suum, erit in statu violento, quandoquidem habeat tum carentiam eius. Nec sufficit dicere, quod habeat æquiualentem perfectionẽ, nempe formam habitam, quia posset fieri quod forma habita non esset æquiualens formæ absenti; forma enim absens posset esse perfectior forma habita, & consequenter forma habita non esset tum æquiualens formæ absenti. Nec tollitur hæc difficultas recurrendo ad diuersos formaliter appetitus, dicẽdo tot esse diuersos appetitus in materia, quot sunt formæ; imo potius augetur, quia hoc supposito sequeretur materiã secundum vnum appetitum suum carere sua perfectione per se, neq; aliam etiam æquiualentem habere secundum eundem: ergo esset in statu violento secundũ omnes illos appetitus, quibus respiceret formas absentes; & quandoquidem non esset in statu naturali, nisi secundum vnum appetitum, respicientem scilicet formam vnam habitam, potius dicenda esset simpliciter in statu violento, quam in statu naturali, vnde male astrueret *Fuentes* plures appetitus ad defendendum, quod materia sub vna forma nõ esset in statu violento: sed certe nec in ordine ad hoc illos plures appetitus asseruit: quare male id imposuit *Mastrius hic quæst. 6. artic. 1.*

105. *Respondeo* negando sequelã, & distinguendo probationem: si illud aliud incompatibile etiam non appetatur, nego: & dico quod nõ propterea graue sursũ est in statu violento, quia habet vbi incompatibile cum vbi deorsum, quod naturaliter appetit; sed quia vlterius non appetit vbi sursũ, sed abhorret ab eo, vt colligitur ex eo quod feratur deorsum ablato impedimento. Et idẽ dicẽdum de leui existente deorsum, & etiam de aqua, quæ sub calore nõ est in statu violẽto, ex eo præcise, quod calor sit incõpatibilis cũ frigore, quod appetit, sed ex eo, quod abhorret à calore, vt colligitur ex eo, quod reducat se ad frigus, & quod calor deseruiat ad eius destructionem.

Ad confirmationem respondeo primo, negando antecedens, quia quamuis non esset in statu cõnaturali, quãdoquidẽ non haberet vllã ex perfectionibus, quas connaturaliter exigit, tamẽ hoc nõ videtur sufficere, vt dicatur esse in statu violento, sed vlterius requiritur vt habeat

aliquam

aliquam formam nocuam, alias intellectus dormientis esset in statu violento.

Respondeo secundò, negando consequentiam, quia ratio quare materia diceretur tum esse in statu violento, non est quod careat aliqua perfectione, quã cõnaturaliter appeteret; sed quod careret omni tali perfectione: quando autem est sub vna forma, licet careat pluribus perfectionibus talibus, non tamẽ caret omni, & propterea nõ debet dici esse in statu violẽto: nec refert, quod careat maiori perfectione, quàm habet, quia sufficit quod habeat aliquã, quã appetit, & præsertim si illa perfectio sit talis, vt cũ ea nõ possit habere vlteriorẽ, naturaliter loquendo, sicut cõtingit in casu nostro. Quod si aliquis nihil aliud velit per statum violentum intelligere, quam statum in quo aliquid sit absque aliqua perfectione, quam naturaliter appeteret, quamuis haberet perfectionem aliam inter appeteret, quamuis haberet perfectionem aliam impatibilem, quam etiam appeteret, ne fieret quæstio de nomine, posset concedi ipsi, quod materia esset in statu violento, nec id esset absurdum ex ista hypothesi: verè tamen hic modus loquendi esset improprius & nouus.

Cur materia non sit in statu violento, carẽs formis, quas appetit.

106. *Obiicies quinto*: materia satiatur quacunque forma, quam habet: ergo non appetit aliam vllam. Probatur consequentia, quia si appeteret aliam, non esset satiata.

Respondeo negãdo consequentiam cum sua probatione; satiari enim materiam à forma non est aliud, quam eam à forma perfici sic, vt cum ipsa constituat vnũ per se compositum substantiale: hoc autẽ est compatibile sine dubio cum hoc, quod possit perfici per alias formas, & consequenter cum appetitu respectu aliarum formarum, qui consistit in hac perfectibilitate; vnde non sequitur ex eo, quod materia satietur per vnam formã, quin possit appetere alias formas. Verum quidẽ est, quod qui est satiatus, quantum ad appetitum elicitum, non possit appetere aliquid aliud, quam id quo sic satiatur, quia satietas huiusmodi inuoluit negationem vlterioris desiderii, & tunc iudicamus hominem satiari, quando nihil amplius appetit, præter id quod habet: at satietas materiæ orta à forma non inuoluit negationẽ appetitus innati respectu aliarum formarum, cum consistat in hoc solummodo, quod perficiatur materia taliter à forma, vt faciat cum ipsa vnũ per se compositum completũ. Quod si quis velit intelligere per satietatẽ materiæ, quod sic se habeat, vt non appetat aliquid præter id, quod habet, tum negãdum est materiam satiari per formã, aut etiam eam posse satiari vnquam, nisi haberet omnes formas possibiles: & in hoc sensu capiendo satietatem, negandum esset antecedens obiectionis, nec id esset vllo modo inconueniẽs.

Obiicies sexto: appetitus est respectu absentis tantum: ergo materia non appetit formam, quam habet.

Respondeo, distinguendo antecedens: innatus, nego: elicitus, transeat, & nego consequentiam; imo appetitus elicitus complacentiæ potest haberi circa res possessas, licet appetitus desiderij non habeatur circa illas: vnde *Respondeo secundo* negando absolute antecedens.

CONCLVSIO II.

Non æqualiter appetit omnes formas.

107. *Materia non æqualiter appetit omnes formas, sed magis appetit perfectiores formas.* Hæc colligitur ex *Scoto 4.d 49.q.10. & dist.50.q.5.* & eam tenet expresse *Mastrius hic q.6.a.2.* contra *Ruuium q.7. dub. 2. Auersam q. 20. sect. 11. Fuent. quæst. 2. diff. 3. art. 4.*

Probatur, quia appetitus materiæ nihil aliud prorsus est quam perfectibilitas eius: sed est magis perfectibilis per formam perfectiorem, quandoquidem cum ea componat compositum perfectius: ergo magis illam appetit.

Confirmatur, quia ideo appetit formam vllam, quia est eius perfectio: ergo magis appetit formam, quæ est maior perfectio eius.

Probat vlterius Mastrius conclusionem, quia ipsimet aduersarij concedunt, quod magis appetat formas substantiales, quam accidentales: ergo debent concedere, quod magis appetit magis perfectas formas.

Sed hæc probatio non vrget, quia nõ ideo magis appetit formas substantiales, quam accidentales, quia substantialis est perfectior præcisè, sed quia accidentales appetit propter substãtiales, & propter quod vnũquodq; est tale, & illud magis: qua ratione dicitur communiter, quod finis magis appetatur, quam medium, quia medium appetitur propter finem, forma autem imperfectior substantialis non subordinata, de qua loquimur, non appetitur propter formam perfectiorem, vt est euidens, quia potius est impedimentum perfectioris formæ, quam adiumentum; vnde ruit paritas obiectionis.

Probat idẽ vlterius ex proportione appetitus innati ad elicitũ: Appetitu elicito magis appetitur maius bonũ: ergo & innato. Hæc etiam probatio parum stringit, quia negari posset proportio quantũ ad hoc; neq; .n. in omnibus debẽt habere proportionẽ, vt patet ex eo, quod quãdo appetitus elicitus habet maius, nõ appetat bonũ minus; nõ obstãte vero, quod appetitus innatus habeat maius bonũ suum, appetit minus bonum, vt statim dicetur, ergo similiter nõ est necesse quod appetitus innatus magis appetat maius bonũ, licet appetitus elicitus id faciat.

108. *Obiicies*: appetitus materię est potẽtia passiua naturalis eiusdẽ: sed hęc est indifferens ad omnes formas, & quantum est ex se non magis determinata ad vnam, quam ad alteram, aliàs sub illa, quam determinate respiceret, esset naturaliter, sub aliis violenter: ergo æqualiter appetit omnes formas.

Confirmatur, quia hinc oritur, vt materia appetat minus nobilem formam existens sub nobiliori, & formam semel amissam: ergo appetit æqualiter omnes.

Respondeo distinguẽdo minorẽ, est indifferẽs ad omnes, quãtũ ad hoc, quod per omnes possit perfici, & quod ex se nõ magis posset habere vnã, quã alterã, cõcedo; est indifferẽs ad omnes ita, vt nõ magis appetat vnã, quã alterã, nego minorẽ, & cõsequẽtiã. Ad probationem minoris dico, quod quãuis magis esset determinata materia ad vnã, quã ad alterã, quatenus magis appeteret vnã, quã alterã; tamẽ nõ inde sequeretur, quod esset in statu violẽto sub iis quas minus appeteret, quia sufficit ad tollẽdã violẽtiã, quod illas etiã appetat, licet nõ tãtopere eas appetat.

Ad confirmationem dico, quod non ex æquali appetitu omniũ formarũ oriatur, vt appetat ignobiliores formas, & eas quas amisit; sed ex eo quod omnes appetat, licet magis vnas quã alias, vt colligitur euidenter ex hoc quod si per impossibile appeteret omnes, sed inæqualiter: non posset non appetere ignobiliores & amissas.

109. *Obiicies*: appetere magis maius bonũ est appetẽtiũ cognitiuorũ, qualis nõ est materia: ergo nõ sic appetit.

Respondeo distinguendo antecedens: appetitu elicito, concedo; innato, nego antecedens & consequentiam.

Obiicies tertio: materia appetit formas solummodo ad faciendum vnum per se cum illis: sed cum quacumque facit vnum per se: ergo æqualiter omnes appetit.

Respondeo distinguendo minorẽ: facit vnũ per se eiusdẽ rationis & æquè perfectũ, nego minorẽ; diuersæ perfectionis concedo minorẽ, & nego consequentiã; quia licet appetat facere vnum per se, magis tamen debet appetere facere vnum illud per se, quod est perfectius.

Obiicies quarto: sequeretur quod deberet appetere interitum formarum ignobiliorum, & quod ex nobiliori composito nunquam fieret ignobilius.

Respondeo negando vtrãq; sequelam, quia nõ obstãte maiori appetitu formæ perfectioris, manet appetitus ad formã imperfectiorẽ, & sic nõ inest materiæ desideriũ interitus eius. Deinde nõ obstãte eodẽ maiori appetitu poterit

CONCLVSIO III.

Materia quamuis habeat formam includentem perfectiones omnium formarum appeteret alias formas.

110. *Non solum materia appetit formas ignobiliores, dum est sub nobiliori, sed si haberet formam vnam includentem perfectiones omnium aliarum formarum, adhuc appeteret alias formas imperfectiores.* Hæc videtur communior, & prima pars colligitur ex *Scoto* 1. *d.* 1. *q.* 1. vbi inquit quod nulla forma satiat materiam totaliter, nisi in illa omnium aliarum formarum perfectiones contineantur: ergo manet appetitus in materia ad ignobiliores, quando est sub nobiliori non continente perfectiones aliarum formarum. Secunda vero pars videri posset contra ipsum in eodem loco, quia videtur supponere quod si esset aliqua forma, quæ contineret aliarum formarum omnium perfectiones, illa satiaret materiam, & consequentur non relinqueret in ipsa appetitum ad alias formas. Postea tamen explicabimus Scotum, & ostendemus neque hanc partem esse contra ipsum, sed potius iuxta ipsius principia.

Probatur ex dictis, quia appetitus materiæ est perfectibilitas eius: sed non obstante perfectioni ac perfectissima forma continente aliarum omnium formarum perfectionem, est perfectibilis per alias quascumq; formas, quandoquidem possit facere cum qualibet ipsarum vnum per se: ergo dicit appetitum ad illas.

Confirmatur, quia appetitus materiæ ad quamcumque formam est vel proprietas eius, vt tenet Scotus, vel quid essentiale ipsi, vt existimant alij: ergo semper manet non obstante quacumque forma, quam haberet materia etiam perfectissima illa.

111. *Mastrius* probat hanc conclusionem, quia si materia non appetat formam ignobiliorem, quando est sub nobiliori, non posset forma nobilior destrui, & consequenter compositum ex materia & anima rationali, quæ est forma perfectissima, quæ de facto dari potest, naturaliter iuxta legem ordinariam nequiret corrumpi, contra rationem, & experientiam.

Verum hæc probatio non placet, quia, vt ante dixi, quamuis nõ diceret materia appetitum ad formas ignobiliores, dum esset sub nobiliori aut nobilissima, tamen posset agens naturale introducere dispositiones contrarias illi formæ, & eam expellere ac educere aliã formã ex potẽtia materiæ, sicut potest educere calorẽ ex potẽtia aquæ, quamuis aqua non appetat illam: vnde nego sequelam.

Dices: ex appetitu materiæ ad alias formas præter habitam dicitur communiter materiam esse radicem corruptionis, & generationis: ergo si non haberet appetitum ad formam vllam, quando esset sub forma perfectissima, non posset fieri corruptio aut generatio ex ea.

Respondeo negando maiorem, in sensu præciso, quasi scilicet solus appetitus materiæ esset radix corruptionis ac generationis; nam etiamsi appetitus ille sit causa cur possit coniungi cum aliis formis, tamen quamuis non adesset, modo materia haberet coniungibilitatem cum aliis formis incompatibilibus, adhuc esset radix generationis & corruptionis, vt patet in exemplo aquæ.

Confirmatur hoc, quia materia cælestis (supponendo quod sit eiusdem speciei cum materia sublunari) habet appetitum ex se ad alias formas, & tamen non potest naturaliter perdere formam cælestem: ergo appetitus præcise non est sufficiens ad hoc, vt possint agentia naturalia generare & corrumpere.

112. *Obiicies primò*; Non datur appetitus innatus respectu mali: sed imperfectior forma esset malum materiæ, ergo non appetit ipsam.

Respondeo negando minorem aut potius distinguendo maiorem: respectu mali simpliciter, concedo; respectu mali secundum quid, nego maiorem; & similiter distinguo minorem: est ipsi malum secundum quid, concedo, & nego consequentiam, est ipsi malum simpliciter, nego minorem, quia quod perficit aliquid, non est ipsi malum simpliciter; licet esset aliquid quod impediret maius bonum, & præsertim si per accidens impediret illud maius bonum, vt contingit in proposito, quia forma ignobilior per accidens tollit formam perfectiorẽ, quia per accidẽs est quod infuerit illa perfectior forma, aut quod esset hic & nunc producenda, quando producebatur forma imperfectior. Exemplum huius potest esse in moralibus in eo, qui cum posset actum nobilioris virtutis elicere, eo, quando non adesset præceptum, neglecto, eliceret actum ignobilioris virtutis, ille enim actus ignobilioris virtutis incompatibilis cum actu nobilioris non esset dicendus actus malus, quia alias non esset virtutis, quamuis impediret formaliter actum meliorem; ergo similiter, quamuis forma imperfectior impediat perfectiorem, non debet dici mala simpliciter.

113. *Obiicies secundo*. Ideo Deus visus ita satiat appetitum beati, vt non desideret aut apperat aliud videre, quia aliorum obiectorum continet perfectiones: ergo quando materia haberet vnam formam aliarum perfectiones continentem, ita satiaretur, vt non appeteret aliam saltem inferiorem.

Respondeo primo, exemplum esse ad oppositum, quia non ita satiatur beatus Deo viso, quin appetitu innato appetat alia videre, quidquid sit de appetitu elicito; ergo similiter dicendum in proposito. Dixi *quidquid sit de appetitu elicito*, quia fortassis etiam appetitu elicito beatus aliqua alia præter Deum desiderat, nam certe quando beati orant pro nobis, desiderant nobis bona, verum tamen est, quod illud desiderium eorum sit cum summa resignatione ad voluntatem diuinam, & absque vlla molestia, ac propterea non impendit quo minus sint plene satiati eo non obstante, de quo tamen suo loco.

Respondeo secundo negando consequentiam, quia, vt supra dixi, non eodem modo discurrendum est de appetitu elicito, præsertim regulato ac conformi rationi ac de appetitu inato; vt patet ex eo quod aliquis posset quãtum ad appetitum elicitum satiari obtento minori bono, quod tamen ab aduersariis nõ dicitur de appetitu innato ergo non est eodem modo quantum ad hoc discurrendum de illis. Probatur maior, quando quis appeteret eleemosynam ab aliquo Principe, posset esse contentus ea, quam daret, & non appetere maiorem: ergo potest quis satiari quantum ad appetitum elicitum obtento minori bono, ita vt aliud non petat. Et hinc fit vt plurimi (proh dolor) sibi satisfactum existiment, quando ad votum suum consequuntur bona terrena, nec curant consecutionem vitæ æternæ, sed illa sorte essent contenti semper, si semper manerent in eodem statu.

Non eodem modo discurrendum de appetitu elicito ac innato.

114. *Obiicies tertio* Scotum supra, & 2. *d.* 14. *q.* 1. vbi docet quod forma includens virtualiter omnes perfectiones aliarum formarum, satiaret omnes appetitus materiæ etiam extensiue: ergo non appetit aliam formam vllam, si habet talem formam.

Respondeo negando consequentiam, quia cum hoc quod satietur materia per vnam formam, potest habere appetitum innatum ad aliam: neque enim satietas & appetitus innatus opponuntur, satietas enim materiæ consistit in completione quam dat forma informans faciens cum ipsa vnum per se; appetitus autem consistit in perfectibilitate seu complebilitate per formam; completio autem, & complebilitas compatiuntur adeo, vt nihil compleatur quod non sit complebile.

Dices: si satietas materiæ consistat in cõpletione tali: ergo per quamcumque formam satiatur, quod videtur cõtra Scotum, qui negat materiam satiari nisi per formã continentem perfectiones omnium aliarum formarum.

Respondeo, satietatem capi posse dupliciter, vno modo quatenus dicit completionem quamcumque, per quam fit vnũ compositum completum, & de hac non loquitur Scotus: alia est talis completio particularis, per quam possit dici, quod materia habeat actu omne suum cõplemẽtum aliquo modo, nimirum vel formaliter vel virtualiter ac eminenter, & de hac satietate loquitur Scotus: & certum est materiam non posse hoc modo satiari, nisi habeat vel omnes formas simul, vel aliquam formam continentem formaliter, ac eminenter perfectiones aliarum formarum: & certum est etiam quod satiaretur habita vna tali forma sic, vt posset dici simpliciter de ipsa, quod non haberet carentiam vllius perfectionis, quã potest habere, quandoquidẽ haberet omnes secundũ speciẽ vel formaliter, vel eminenter, quod sufficit vt simpliciter

dica

dicatur omnes habere,& hoc modo tantum vult Scotus, quod satiaretur materia per vnicam talem formam.

CONCLVSIO IV.

An vno appetitu materia appetat omnes formas.

115. *Vnico radicali & formali appetitu materia appetit non solum omnes formas eiusdem speciei, quas potest recipere, sed etiam omnes formas diuersæ speciei, si non possint dari materiæ diuersæ speciei, quarum aliquæ determinarentur ad has formas, ita vt nõ possint alias recipere, aliæ ad alias: si autẽ possint dari huiusmodi materiæ diuersæ speciei, tum non vno appetitu formali respicit omnes formas diuersæ speciei, sed diuersis formaliter appetitibus pro diuersitate formarum.* Hæc est conformis principiis Doctoris, quamuis videatur aliquibus Scotistis problematicus in 4. *d.* 11. *q.* 3. & quantum ad primam & secundam partem est communior contra *Fuentem art.* 4. quoad tertiam autem partem non solet proponi, credo quod negaretur à recentioribus ac *Thomistis*, & à *Mastrio* propter doctrinam quam habet *q.* 5. *a.* 3. obiectione prima ad tertium.

Probatur prima pars primò, quia si non respiceret omnes formas eiusdem speciei eodem appetitu radicali & formali, deberet habere tot appetitus actu sibi identificatos, quot sunt formæ tales possibiles & consequenter quandoquidem formæ tales possibiles sint infinitæ numero, deberent esse infiniti respectus aptitudinales in materia distincti formaliter, quod videtur inconueniens propter omnia illa principia, quibus probatur non dari de facto infinitum actu. Probatur sequela, quia omnis appetitus, quo materia appetit vllam formam, identificatur ipsi materiæ, & consequenter inexistit ipsi, dum ipsa existit, siue formæ, quas respicit, existant realiter siue non existant: neque enim respectus aptitudinalis dependet ab actuali existentia termini secundũ omnes.

115. *Probatur secundo*, quia non sunt multiplicandæ formalitates, nec respectus absque necessitate: sed nulla est necessitas multiplicandi appetitus formaliter ad multiplicationem formarum eiusdem speciei, nec vlla est ratio cur vnico formaliter appetitu non posset materia appetere omnes illas formas: ergo non habet plures appetitus formaliter distinctos; sed vnicum tantum formalem appetitum, & consequenter vnicum radicalem: quia potius multiplicari deberet formalis, quam radicalis appetitus, qui est de ipsamet essentia materiæ, & differentia constitutiua eius, ratione cuius pullulat appetitus formalis, qui est respectus aptitudinalis profluens ab essentia materiæ. Probatur minor: si esset aliqua necessitas multiplicandi respectus in materia, maxime quia posset intelligi cum respectu ad formam vnam, seu vt appetens vnam formam, sine eo quo intelligeretur cum respectu ad alias formas, seu vt appetens illas: sed hæc ratio non concludit quin eodem formaliter appetitu appetat omnes: ergo nulla est necessitas multiplicandi appetitus. Probatur minor, quia, vt diximus in disputatione de distinctione formali, potest vnica simplicissima formalitas intelligi cum ordine ad vnum quid, quin intelligatur cum ordine ad aliud, ad quod dicit ordinem.

Confirmatur hoc, quia secundum omnes eodem appetitu radicali, quæ est ipsa essentia materiæ, materia respicit omnes formas; sed ille appetitus radicalis potest intelligi, vt est principium appetitus formalis ad vnam formam, sine eo, quod intelligatur, vt est principium appetitus formalis ad aliam formam, & tamen non sunt plures appetitus radicales: ergo quamuis posset materia intelligi cum appetitu ad vnam formam sine eo, quod intelligeretur cum appetitu ad aliam formam, non debet dici quod habeat plures appetitus formales formaliter distinctos formalitate Scotistica ante omnem operationem intellectus, de qua loquor in conclusione, non de distinctione rationis ratiocinatæ aut ratiocinantis, neque enim curandum est an pluribus appetitibus ratione tantum distinctis appetat omnes formas; sed facile concedi potest, nec potest habere aliam difficultatem quam de nomine.

116. *Obiicies primo Scotum* 1. *d.* 1. *q.* 1. *n.* 6. vbi dicit tot esse appetitus materiæ ad formas, quot sunt formæ receptibiles in ipsa: ergo nostra cõclusio est cõtra Scotũ.

Respondeo primo, posse Scotum intelligi de appetitibus ad formas distinctæ speciei iuxta tertiam partem conclusionis.

Respondeo secundò, eum posse intelligi cum *Vigerio*, *Bargia* & *Mastrio* de appetitu proximo, quatenus inuoluit etiam dispositiones actuales, non de appetitu, qui est respectus identificatus materiæ; certum autem est, quod tot habeat dispositiones diuersas de facto materia, quot recipit formas diuersas.

Respondeo tertiò, eum intelligi optime de tot appetitibus distinctis ratione tantum, non à parte rei antecedenter ad omnem operationem intellectus.

Obiicies secundò. Relationes multiplicantur ad multiplicationem terminorum secundum doctrinam communem Scoti: ergo tot sunt appetitus in materia, quot sunt formæ receptibiles.

Respondeo distinguendo antecedens: relationes, quæ ita possunt respicere vnum terminum, vt non necessario debeant respicere alios terminos, concedo antecedens; quæ non possunt respicere vnum, quin necessario debeant respicere reliquos terminos, & quorum vnum nõ respiciunt prius quam reliquos, nego antecedens & cõsequentiam; quia materia æque primo respicit omnes huiusmodi formas; nec prius respicit vnam quàm alteram, vt est euidens.

Obiicies tertio ex Fuente: si esset vnus tantum appetitus in materia, satiaretur vnica forma, & non appeteret alias: ergo sunt plures, & consequenter tot, quot sunt formæ.

Respondeo negando antecedens, quia quandoquidem ille vnus respiceret alias formas, materia per illum appeteret etiam alias formas.

117. *Ex his probatur secunda pars conclusionis*, quia in tali casu non posset esset respectus materiæ ad formam vnius speciei, quin esset respectus ad omnes alias formas aliarum specierum: ergo non est necessitas pluificandi respectus illos formaliter.

Confirmatur. In tali casu eadem esset ratio multiplicandi respectus ad formas diuersæ speciei, ac ad formas eiusdem speciei: sed ad has non multiplicaretur: ergo nec ad illas.

Probat Mastrius, tum quia in homine sufficit vna inclinatio ad multos actus ridendi, in graui vna propensio ad multos descensus; tum quia in subiecto contrariorum receptiuo vna est potentia contrariorum: ergo vna erit potentia, & consequenter appetitus materiæ ad formas incompossibiles, & per consequens ad omnes. Tum quia si essent diuersæ potentiæ ac appetitus ad diuersas formas, possent omnes simul recipi.

Quæ probatio posset etiã adduci pro prima parte. *Sed certe non sufficit*, quia qui negaret conclusionem quoad has partes, negaret eandem inclinationem formaliter & hominis ad varios actus ridendi, & grauis ad varios descensus; & similiter negaret vnam formaliter potentiã ad formas contrarias, loquendo de potentia, quæ est respectus aptitudinalis, quo respiciuntur formæ; vnde hac probatione obscurũ per æque probatur. Deinde quãuis essent diuersi formaliter appetitus & potẽtiæ in materia, tamen formæ diuersæ non possent esse in ipsa propter incompatibilitatem realem ipsarum, incompatibilitas enim formarum attendi debet penes subiectum *quod* immediatum, quæ est ipsa materia, non penes ordinem istius subiecti ad illas formas, quæ est ratio sine qua non esset subiectum earum.

118. *Probatur tertia pars* conclusionis, quia signum præcipuum distinctionis formalis, antecedentis operationem intellectus est quod possit dari à parte rei aliquid sub vna consideratione, quin daretur sub alia consideratione, & hinc quia potest dari res à parte sub consideratione sensitiui, nimirum brutum, sine eo quod habeat rationem discursiui, colligimus quod in homine ratio discursiui distinguatur formaliter à ratione sensitiui: sed in

casu tertiæ partis posset dari à parte rei appetitus materiæ ad vnam formam, quin haberet annexum ordinem seu appetitum ad aliam formam: ergo in materia de facto existente ac respiciente per appetitum omnes formas, appetitus, quo respicit vnam, distinguitur formaliter ab appetitu quo respicit aliam.

Confirmatur: si idem formaliter appetitus respiceret omnes formas, impossibile est quod reperiretur à parte rei secundum eadem rationem formalem quin respiceret omnes: sed in casu conclusionis reperiretur appetitus vnius formæ, qui nō esset appetitus alterius formæ: ergo non eodem formaliter appetitu respiciūtur illæ formæ.

119 *Obiicies*: sequeretur quod in materia de facto essent infiniti respectus, quia sunt infinitæ formæ distinctæ speciei possibiles.

Respondeo primò, negando sequelam cum sua probatione, quia secundum Scotistas communiter datur status in speciebus, de quo suo loco.

Respondeo secundò, concedendo sequelam, & dico quod vel id non est inconueniens, vel si sit inconueniens, propter hoc ipsum inconueniens neganda est hypothesis huius partis conclusionis, nempe quod possint dari materiæ diuersæ speciei sic, vt vna sit determinata ad formas aliquas, & alia ad alias. Nec mihi occurrit melior ratio ad probandum quod non possint dari materiæ distinctæ cum hac diuersitate, (quidquid sit an habere possent aliam diuersitatem specificam, de quo postea) quam hoc ipsum, nempe quod inde sequeretur quod in qualibet materia darentur infiniti respectus actu formaliter distincti.

Dices: hoc non sequeretur in sententia Scotistarum, qui ponunt statum in formis. *Contra primo*, quia saltem sequeretur in aliorum sententia. *Contra secundo*, quia quamuis ex principiis Scotistarum sequeretur status in formis distinctæ speciei habentibus inæqualitatem perfectionis, quia scilicet sequeretur quod daretur aliqua forma infinitæ perfectionis, tamē non sequeretur status in formis diuersæ speciei, quæ non haberent inæqualitatem perfectionis. Diximus autem in Logica possibiles esse species distinctas æqualis perfectionis.

QVÆSTIO VIII.

De vnitate materiæ primæ.

120. EXaminādū hic quomodo materia prima sit vna in omnibus rebus cōstantibus materia prima, an sit vna numero, vel vna specie, vel vna tam numero, quam specie. Tres autem sunt ordines rerum, in quibus considerari posset materia prima, primus ordo est corporum sublunarium omnium, scilicet quotquot continentur sub concauo Lunæ, de quibus nemo dubitat, quin constent materia, præter eos, qui ipsius materiæ existentiam vertunt in dubium. Secundus ordo est corporum cælestium, cælorum scilicet ac stellarum tam fixarum, quam errantium, de quibus valde dubitari posset an cōstent vlla materia; sed dubium hoc ad libros de Cælo remittendum censui, & modo supponendum quod materia constent, ac ex ista hypothesi discutienda præsens quæstio. Tertius ordo est substantiarum spiritualium, Angelorum scilicet ac animarum rationalium: quas substantias, quamuis probabilius ac communius sit carere omni materia, ac esse physice indiuisibiles, tamen non defuerunt plures viri doctissimi, qui oppositum censuerunt: vnde remittendo huius controuersiæ examē ad tractatum de Angelis, hic examinabimus, an ex hypothesi quod constarent materia, illa materia, qua constāt, sit eiusdem vel diuersæ rationis à materia sublunarium ac cælestium corporum: sententiarum diuersitas facile colligi poterit ex conclusionibus, quas propterea enumerare non placuit.

Materia prima sublunarium est eiusdem speciei, sed diuersa numero.

CONCLVSIO I.

121. *Materia prima sublunarium omnium est eiusdem speciei, sed diuersa numero pro diuersitate corporum, in quibus simul inexistit, ita vt materia ligni sit diuersa numero à materia ignis simul existentis cum eodem ligno*; & dico *simul existentis* quia eadem numero materia, quæ est iam in vno corpore, posset esse postea in alio corpore. Hæc conclusio est communissima cum *Scoto* 4. *d.* 11. *q.* 3. *Suar. disput.* 15. *sect.* 3. *Auersa. q.* 20. *sect.* 2. *Amico tract.* 5. *q.* 8. qui reliquos authores citant.

Probatur prima pars de vnitate specifica, quia nullum est indicium aut fundamentum asserendi diuersitatem specificā harum materiarū, nisi quod inexistant corporibus distinctæ speciei, eaque essentialiter & physice constituant: sed hæc ratio nihil valet: ergo non est asserenda illa distinctio. Probatur minor, quia materia eadem numero, atque adeo eadem specie, quæ fuit in corpore ligni; postea reperitur in corpore ignis ex eodem ligno generati, ac diuersæ speciei ab illo: ergo inexistentia materiæ in diuersis specie corporibus non arguit diuersitatem specificam eius.

Confirmatur, quia nullum est corpus sublunare, quod non possit corrumpi, & ex eo generari aliud corpus distinctæ rationis: ergo non est vlla materia sublunaris ita determinata ad aliquam formam recipiendam, aut aliquod compositum constituendum, quin possit esse sub alia specie forma, & constituere aliud specie compositum: ergo nulla materia sublunaris distinguitur specie ab alia materia sublunari.

122. *Probatur secunda pars de vnitate numerica*, quia si naturaliter eadem numero materia posset esse in diuersis locis, & sub diuersis formis non subordinatis, ac cōstituere simul diuersa specie composita, verbi gratia lignum & ignem, non esset necessarium, vt ad productionem ignis ex materia ligni corrumperetur forma ligni, & ipsum lignum, vt patet: sed non potest generari vna substantia ex alia, quin illa alia destruatur: ergo non potest id fieri naturaliter, & consequenter tot sunt materiæ numero distinctæ, quot simul existunt corpora distincta numero.

Confirmatur, quia quidquid probat distinctionem numericam aliarum rerum eiusdem speciei, probat etiam distinctionem numericam materiarum inexistentium in diuersis corporibus simul existentibus: ergo distinguuntur numero. Nec contra hoc est, quod materiæ omnes continuarentur, aut quod sint talis naturæ: vt si separarentur à formis, continuarentur inter se, ac consequenter, vel actu faciunt, vel facerent, separatis formis, vnam numero materiam totalem. Tum quia quamuis, si omnes partes aquæ continuarentur, facerent vnam numero totalem aquam vnitate integritatis; verumtamen est, quod vna pars aquæ distinguatur numero ab alia parte, tum quia non loquimur in conclusione de vnitate integritatis & continuationis, sed de vnitate numerica metaphysica, qualem habet quælibet res singularis, quæ destrui potest manente altera re, ad quam comparatur, aut conseruari, destructa illa altera re.

123. *Obiicies primò*: secundum Philosophum in genito & corrupto, licet sit eadem numero materia, non tamen eadem specie: ergo multiplicatur specie materia, in sublunaribus.

Respondeo explicando mentem Philosophi per distinctionem antecedentis: non est eadem specie vnitate specifica intrinseca ipsius materiæ, nego antecedens, quia implicat esse aliquid idem numero, & non esse idem specie; hoc modo non est eadem specie vnitate specifica extrinseca ipsius compositi resultantis ex ipsa, concedo antecedens, & nego consequentiam. Sensus ergo Philosophi est, quod licet materia geniti & corrupti sit eadē numero, non tamen constituit eandem speciem in genito & corrupto, quia genitum est semper diuersæ speciei à corrupto, ex quo gignitur; neque enim ex indiuiduo vnius speciei generatur vnquam, naturaliter loquendo, aliud indiuiduum eiusdem speciei, saltem immediate.

124. *Obiicies secundò*, potentiæ distinguuntur specie, quando actus distinguuntur specie: sed formæ substantiales sublunares sunt actus materiarum sublunarium, & distinguuntur specie, & materiæ illæ sunt potentiæ respectu earum: ergo distinguuntur specie.

Respondeo distinguendo maiorem: ita vt vna species, ac

nume

ac numero potentia non possit respicere actus diuersæ speciei, nego maiorem, aliàs eadem specie, ac numero voluntas non posset habere volutionem & nolitionem, nec idem intellectus assensum & dissensum, nec eadem quantitas albedinem ac nigredinem, calorem ac frigus; nec vniuersaliter darentur formæ contrariæ expellentes se inuicem ab eodem subiecto: ita vt sensus sit, quod quando sunt aliquæ potentiæ, quæ respiciunt aliquos actus determinatæ speciei; quos aliæ potentiæ respicere nequeant, sicut oculus respicit calores, quos auris nequit respicere, istæ potentiæ per ordinem ad istos actus distinguantur specie, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam; quia nulla materia sublunaris respicit vllas formas, quas quæcunque alia materia sublunaris non possit æquè bene respicere, vnde per ordinem ad illas formas nequeunt distingui specie.

CONCLVSIO II.

Materia cælestis non distinguitur specie à sublunari.

125 *Materia corporum cælestium, (si detur) non distinguitur specie à sublunari.* Hæc est Doctoris 2. *dist.* 14. *quæst.* 1. cum suis. *D. Bonau.* 2. *dist.* 12. *quæst.* 1. *Molinæ* in opere sex dierum, & aliorum multorum, quos citant ac sequuntur *Conimbricen.* 1. *de cælo c.* 2. *quæst.* 6. *art.* 1. contra *D. Thom.* 1. *par. quæst.* 66. *art.* 1. cum suis, quos sequuntur *Suar. disp.* 13. *met. sect.* 11. *Auersa quæst.* 33. *sect.* 6. *ac alij. Probat Mastrius*, quia forma cæli non satiat totum appetitum materiæ, cum non contineat omnem perfectionem aliarum formarum sublunarium, non enim continet perfectionem animæ rationalis: ergo relinquit appetitum in materia ad formas sublunares, & consequenter est eiusdem rationis cum materia sublunarium.

Hæc probatio supponit, quod esset probandum, nimirum quod in materia cæli ex se sit appetitus ad formas sublunares, quod negant aduersarii. Itaque quantumuis non expleat forma cæli totam capacitatem materiæ cælestis, ac propterea posset habere alias formas, tamen non sequitur quod possit habere alias formas sublunares, aut tales, quas potest recipere materia sublunaris.

126 *Probari potest secundo*, quia non potest ostendi quid peculiare posset competere materiæ primæ physicæ vni, quod non competeret cuicunque alteri: cum enim quælibet materia physica prima sit potentia physica pura, & quælibet forma substantialis sit actus physicus correspondens potentiæ physicæ, videtur quod quælibet materia posset coniungi cum qualibet forma physica, & consequenter, quod materia sublunaris posset ex se cõiungi cum forma cælesti, & materia cælestis cum forma sublunari; atque adeo quod nullæ materiæ primæ possint inter se specie distingui.

Confirmatur, quia ex ratione materiæ primæ vt sic, habet materia prima sublunaris posse coniungi cum formis, cum quibus potest coniungi: sed materia cælestis habet rationem materiæ primæ, vt sic: ergo potest coniungi cum iisdem formis.

Ad hanc probationem posset dici, quod vna materia, nempe sublunaris, determinaretur ex natura sua intrinseca ad certas formas, ita vt non posset coniungi ac facere vnum per se cũ aliis formis, sicut corpus hominis determinatur ad animas rationales, & quod alia materia, nempe cælestis determinaretur ex natura sua intrinseca ad alias formas, nimirum cælestes, ita vt non posset vllam sublunarem recipere ac facere cum ipsa vnum per se; hoc autem supposito, sine dubio distinguerentur specie.

Ad confirmationem etiam responderi posset negando maiorem, & dicendo, quod ex ratione materiæ primæ, vt sic, habet posse recipere aliquam formam; ex ratione vero materiæ primæ talis habet recipere tales ac tales formas; vnde cum materia cælestis non habeat rationem talis materiæ, nempe sublunaris in sententia aduersariorum, non debet posse recipere formas receptibiles à materia sublunari; & cum hæc non habeat rationem particularem materiæ celestis, non debet posse recipere formas cælestes.

127. *Nihilominus*, quamuis propter hanc responsionem difficulter possit ostendi repugnantia in diuersitate specifica materiarum cælestium & sublunariũ, nisi ostendatur de facto, quod materia sublunaris determinet sibi solas formas sublunares, & materia cælestis determinet sibi solas formas cælestes, non debet asseri; patebit autem ex dicendis, quod id ostendi non possit.

Deinde quandoquidem materia prima sublunaris possit coniungi, & facere vnum per se cum anima rationali, quæ est perfectior forma quacunque cælesti, & cum formis imperfectioribus, quam sint formæ cælestes, videtur etiam coniungi posse ex se cum forma cælesti, atque adeo non determinare sibi formas sublunares tantũmodo; & quandoquidem materia sublunaris, quæ non asseritur ab aduersariis perfectior materia cælesti, possit facere vnum per se cum anima rationali, videtur etiam, quod materia cælestis possit facere vnum per se cum illa: & sane alias ex hoc capite posset colligi, quod materia sublunaris esset perfectior, quam materia cælestis, contra aduersarios, nam materia ex natura sua susceptiua formæ perfectioris est perfectior, vt patet.

128. *Præterea*, non potest assignari aliquid particulare in forma cælesti, ratione cuius determinaret sibi aliquam materiam particularem sic, vt non sufficeret ipsi quæcunque materia prima corporea: ergo materia prima sublunaris posset ipsam sustentare, ac facere cum ipsa vnum per se non minus, quam cælestis.

Confirmatur particulariter contra *Suarium*, quia secundum ipsum repugnat multiplicatio specifica in materiis sublunaribus: ergo etiam in quibuscunque materiis. Probatur consequentia, quia quemadmodum dici potest quod materia cælestis determinat sibi formas solas cælestes, ac sublunaris materia formas sublunares, ita sane potest dici, quod materia aliqua sublunaris possibilis determinaret sibi formas aliquas sublunares, atq; adeo esset diuersæ speciei ab alia materia sublunari possibili, quæ similiter posset sibi determinare alias formas sublunares: ergo si hoc dici nequit, neque illud etiam dici poterit. Nec refert quod formæ omnes sublunares conueniãt in ratione formæ amissibilis, aut corruptibilis; inde enim non sequitur, quod quæcunque materia correspõdens vni debeat esse correspondens alteri: nam sicut non obstante, quod formæ omnes tam sublunares, quam cælestes conueniunt in ratione formæ physicæ, vt sic, hoc non obstante secundum ipsum possunt dari plures materiæ, quarum vna determinat sibi cælestes propter rationem particularem suam, & istiusmodi formarum, ac alia sublunares: ita non obstante conuenientia formarum sublunarium omnium in ratione formæ amissibilis, aut corruptibilis, aut quacunque alia, possent tamen dari plures materiæ sublunares, quarum vna ex natura sua intrinseca determinaretur ad aliquas formas, & alia ad alias propter diuersitatem illarum formarum secundũ rationes particulares; quod si hoc nequit fieri, nec illud fieri poterit. Vnde consequentius multo tenet *Auersa* possibilitatem materiarum sublunarium diuersæ speciei ex suppositione quod materia cælestis & sublunaris sint, aut possint esse diuersæ speciei.

129. *Hinc probatur tertio conclusio*, quia si materia cælestis esset distinctæ speciei à sublunaribus, maxime quia determinaret sibi formas cælestes, nec posset coniungi cum formis sublunaribus: sed hoc dici nequit: ergo non distinguitur. Probatur minor, quia si posset dari aliqua materia determinata ad aliquas formas, sequeretur, quod tot essent materiæ distinctæ speciei possibiles, quot sunt formæ: quia quemadmodum materia Solis est determinata ad formam Solis, ita posset dari materia alia, quæ esset determinata ad formam lapidis, & alia ad formam ignis, & ita de cæteris formis: sed hoc est inconueniens, quia, vt dixi in fine quæstionis præcedentis, inde sequeretur, quod de facto darẽtur infiniti respectus aptitudinales, & infinitæ formalitates radicales ipsis correspondentes in materia prima de facto existente: sed hoc videtur inconueniens: ergo.

Probatur quartò, quia non dantur plures causę efficientes

tes primæ, nec plures causæ finales vltimæ : ergo nec plures materiæ primæ diuersæ rationis.

Dices : si ex vnitate causæ primæ,& finis vltimi colligi deberet vnitas materiæ primæ, quandoquidé non detur nisi vna numero causa prima, non deberet dari nisi vna numero materia prima, consequens est absurdum ex dictis conclusione præcedenti: ergo & antecedens,& consequenter non valet consequentia probationis.

130. *Contra*, quia licet non debeat esse omnimoda proportio inter materiam primam & causam primam, quantum ad vnitatem, tamen tanta debet poni proportio in hoc,quanta potest:sed potest poni proportio quãtum ad vnitatem specificam, licet non possit poni quantum ad numericam:ergo debet poni : & hoc est intentũ argumenti, quod propterea hoc modo facilius proponi potest:Tanta vnitas ponitur in causa prima & in fine vltimo,quanta potest poni : ergo tanta debet poni in materia prima;sed potest poni in materia vnitas specifica licet non posset poni numerica : ergo debet poni in illa vnitas specifica, licet non posset poni numerica.

Dices secundò : licet ponatur vna causa efficiens prima,non debet poni vna formalis prima:sed dantur plures specie distinctæ : ergo similiter debent poni plures materiæ.

Respondeo, negando consequentiam, & disparitas est,quod ad varietatem illam specificam corporum, quã certum est dari in vniuerso, necessaria sit varietas specifica formarum, non autem materiarum.

Probari potest quinto conclusio argumento Theologico desumpto ex authoritate *S. Augustini. de Genesi contra Manichæos cap.* 7. *& lib.* 12. *Confess. cap.* 20.& aliorum Patrum communiùs, qui asserunt cælum & terram facta esse ex eadem materia,& loquuntur sine dubio de eadé specie materia, non de eadem genere.

131. *Probatur conclusio* vltimo,& principaliter,quia nõ est vlla ratio, vnde colligatur distinctio specifica materiarum cælestis ac sublunaris:ergo gratis assereretur ipsarum distinctio, & contra vulgare principium,quod nõ sint multiplicanda entia sine necessitate:consequentiam omnes admittent.Probatur antecedens soluendo rationes,quas adferunt aduersarij. *Prima ergo ratio est*, quod cælum sit ab intrinseco incorruptibile, vt hic supponi debet; sed non esset sic incorruptibile, si constaret eadé specie materia cum sublunaribus:ergo:Probatur minor, quia materia sublunarium est radix corruptionis eorum ob appetitum suum ad diuersas formas: ergo si similis detur in cælestibus corporibus, debent esse corruptibilia ab intrinseco non minus, quam sublunaria.

Prima ratio aduersariorum.

Confirmant primò,quia ex incorruptibilitate intrinseca cæli debet materia ipsius esse determinata ad vnam formam, & consequenter distinctæ speciei à materia sublunari, quæ non est sic determinata.

Confirmant secundò, quia ideo sublunaria sunt corruptibilia, quia includunt materiam primam non determinatam ad certam formam, sed appetentem varias formas:ergo si cælum includit talem materiam,non erit incorruptibile ab intrinseco.

132. *Contra hoc fundamentum*, in primis facit, quod vel loquantur de incorruptibilitate simpliciter in ordine ad quodcumque agens, etiam Deum, vel de incorruptibilitate in ordine ad causas secundas ac ad Deum, vt est author naturæ, ac agens secundum potentiam ordinariam.Si de prima incorruptibilitate loquuntur,maior est manifeste falsa, nam certum est Deum posse dissoluere partes physicas, quibus supponimus constare cælum auferendo ipsarum vnionem, & consequenter extra dubium est,eum posse corrumpere cælum,& aliud cælum ex materia ipsius generare, vniendo cum materia ipsius aliam formam, saltem eiusdem rationis cum forma corrupta; nihil autem aliud, quam hoc requiritur ad proprie dictam corruptionem cæli.

Cælum posset esse incorruptibile, non obstante ma.

Quod si loquantur de secũda incorruptibilitate in ordine ad causas secundas & Deum, vt agit secundum potentiam ordinariã, minor est falsa, nam bene posset esse sic incorruptibile, quamuis constaret materia eiusdem speciei cum sublunaribus. Nam si Deus produxisset aliquam substantiã corpoream sublunarem talis rationis, vt exigeret cónaturaliter pro qualitatibus conseruatiuis aliquas, quibus non darentur aliæ qualitates contrariæ producibiles ab vlla causa secunda, nec à Deo saltem vt agit secundum potentiam ordinariam;illud corpus non posset destrui, aut corrumpi ab vlla causa secunda, nec à Deo, vt sic agente, quia nulla causa secunda de facto, nec Deus vt agit ordinarie,destruit aliquam substantiã, nisi expellendo qualitates conseruatiuas eius per qualitates ipsis contrarias:ergo non posset causa secunda destruere tale corpus, & consequenter esset incorruptibile ab intrinseco in ordine ad causas secundas ac ad Deũ, vt agit de potentia ordinaria, non obstante,quod constaret materia sublunari. Quod autem Deus posset huiusmodi substantiam aliquam producere, negari non potest, cum in hoc nulla sit prorsus implicantia. teria sub- lenari.

133. *Confirmatur hoc*,quia non obstante, quod sublunaria constent materia eiusdem rationis, sunt tamen aliqua ex illis facilius, aliqua difficilius corruptibilia per causas secundas,& illa diuersitas prouenit ex natura particulari eorum desumpta à forma particulari, quam habent,tanquam à radice; ergo non obstante, quod constarent simili materia, nihil impedit quo minus posset aliquod ex illis esse talis naturæ, vt nullo modo posset destrui per causas secundas, propter naturam suam particularem desumptam à sua forma particulari.

Confirmatur secundò : ex natura particulari substantiæ cæli oritur,quod quantitas eius, licet sit eiusdem rationis cum quantitate sublunariũ, non sit capax recipiendi à causis secundis calorem,vt aduersarii supponunt, quãuis possit recipere calorem, dum existit in sublunaribus: ergo ex natura particulari cæli posset accidere,vt materia eius non esset capax vllius formæ producibilis à causis secundis,& cõsequenter,vt cælũ esset incorruptibile ab intrinseco in ordine ad causas secũdas,quamuis materia eius esset eiusdem rationis cum materia sublunarium.

Deinde,licet cælum sit de facto incorruptibile per vllas causas secundas de facto existentes,non est adeo certum, quin possit Deus producere aliquam causam secũdam,quæ ipsum posset destruere;vnde posset negari maior, loquendo etiam de secunda incorruptibilitate. Nec refert, quod cælum dicatur simpliciter incorruptibile: hoc enim simpliciter posset intelligi quantum ad causas secundas de facto productas, aut producendas.

134. *Ex his respondeo* in forma ad prædictum fundamentum, distinguendo maiorem:cælum est incorruptibile in ordine ad potentiam absolutam, aut in ordine ad causas omnes secundas, comprehendendo possibiles non futuras,nego maiorem; in ordine ad causas secundas existentes,aut futuras, concedo maiorem, & nego minorem cum consequentia suæ probationis.

Ad primam confirmationem distinguo antecedens : ex natura ipsius materiæ,quasi illa ex se non posset coniungi cum aliis formis, nego antecedens; ex natura formę cælestis, seu ex defectu virtutis in causis secundis, qua possit expelli forma cælestis à materia cæli, concedo antecedens,& nego consequentiam.

Ad secundam confirmationem, distinguo antecedens: non determinatam, neque ex se, neque ex natura formæ,aut defectu virtutis expulsiuæ in causis secundis,cõcedo antecedens; non determinatam ex se præcise,nego antecedens & consequentiam. Alia aduersariorum fundamenta consistunt in sequentibus obiectionibus.

135. *Obiicies primo* Philosophum qui *lib.* 1. *de generat. tex.* 43. 53. 54. *&* 87. dicit, ea, quæ habent communem materiam inter se inuicem agere, & pati posse;sed cælestia & sublunaria non possunt inter se inuicem agere & pati, cæli enim non patiuntur à sublunaribus,sed agunt in illa, ergo non habent communem materiam.

Deinde 12. *met.* expresse asserit materiam cæli esse diuersæ rationis à sublunari : & hoc idem voluit, quando dixit,quod corruptibile,& incorruptibile distinguantur genere;intellexit enim per genus,genus physicum quod est materia.

Respon-

Respondeo omitendo diligentius examen locorum citatorũ, quæ bene considerata in ipso Philosopho inuenirentur meo iudicio non esse ad propositum: sed relinquendo hoc, inquam, respondeo quod Philosophus solum vult materiam cælestem esse diuersæ rationis, hoc est status ac conditionis non ex natura sua intrinseca, sed ex conditione formæ, quod non facit ad rem. Quam responsionem dedit *Gianinus*, & non sufficienter impugnat *Auersa* dicendo quod si materia cælestis esset diuersæ rationis & status ex conditione formæ, tum vna materia sublunaris posset dici esse diuersæ rationis à materia sublunari, quia diuersam habet formam. *Respondeo* enim mentem Philosophi, & intentum responsionis prædictæ esse, non quod materia cælestis sit diuersæ rationis quomodocumque; sed quantum ad non patiendum ab iis, in quæ agit, quam diuersitatem habet à forma cælesti, & nulla materia sublunaris habet similem conditionem, licet vna materia sublunaris habeat ex forma aliquam differentiã in patiendo ab alia materia, quia difficilius mutari potest motu generationis vna materia sublunaris, quam alia materia. Adde hic non tam defendere nos cõclusionem ex authoritate, quam ex ratione.

136. *Obijcies secundo.* Posset dari in cælis materia diuersæ rationis à sublunari, & determinata ad vnam formã in specie, & si daretur, incorruptibilitas cæli ab intrinseco sic facilius saluaretur, & daretur ratio cur non posset à causa secunda corrumpi: ergo ita dicendum est.

Respondeo primo, quod facilius ostenderetur incorruptibilitas cæli etiam in ordine ad diuinam potentiam, dicendo cælum esse corpus simplex, & tamen id non debet asseri, nisi sit aliqua ratio id concludens: ergo similiter in proposito discurrendum, & negari potest consequentia.

Respondeo secundo negando antecedens, pro secunda parte, quia non facilius assignatur ratio, cur non possit corrumpi cælum à causa secunda dicendo, quod materia ipsius sit determinata ad vnam formam, quam dicendo, quod qualitates conseruatiuæ eius non habeant qualitates contrarias, & consequenter quod expelli nequeant à causis secundis; quia hæ non sunt natæ expellere qualitates, nisi per introductionem qualitatum contrariarum.

137. *Obijcies tertio.* Nisi materia cælestis esset determinata ad certam formam, vnum corpus cæleste posset producere corpus sibi simile ex materia alterius cæli; & nisi forma cælestis esset determinata ad materiam talem, posset produci forma cælestis in materia sublunari: ergo materia cælestis est determinata ad formam vnam tantũ, & forma cælestis ad materiam cælestem, ac consequenter hæc erit diuersæ rationis à sublunari.

Respondeo negando antecedens pro vtraque parte, quia non est necesse vt cælestia corpora habeant virtutem productiuam sui similium.

Obijcies quarto. Frustra esset potentia & appetitus in materia cæli ad alias formas, quandoquidem nunquam possit naturaliter coniungi cum aliis formis: ergo non est in ea talis appetitus, & consequenter est determinata ad formam illam, quam habet, atque adeo est diuersæ speciei à materia sublunari.

Confirmatur, quia Deus posset in cælis producere materiam distinctam à materia sublunari, quæ scilicet esset determinata ad formas cæli, & non posset poni sub formis sublunaribus: ergo quandoquidem de facto nunquam sit ponenda materia cæli sub forma sublunari, probabilius est quod produxerit de facto in illis talem materiam, quàm materiam indifferentem ad formas etiam sublunares. Propter hanc confirmationem dicit *Arriaga disp. 2. num. 168.* forte probabilius esse quod materia cæli sit diuersæ speciei, quamuis idem author *num. 167.* absolute dicat id non posse certo definiri.

138. *Respondeo* negando antecedens, ad cuius probationem dico, quod imprimis posset reduci ad actum naturalissime, quantum est ex parte materiæ, & simpliciter quantum ad potentiam absolutam, non solum per Deũ, sed forte etiam per aliquam causam secundam possibilem.

Deinde non est frustranea potentia in aliqua specie, licet in aliquo indiuiduo non posset reduci ad actum, modo in aliis indiuiduis possit sic reduci: sic non est frustranea potentia ascendendi ad cælum Lunæ in igne nostro vulgari, qui tamen naturaliter nunquam eo potest transire, quia alius ignis ibi reperitur vt communiter supponitur, & bonum esset nostro igni esse ibi: sic etiam non esset frustranea potentia & appetitus in materia lapidis ad formam auri, licet non posset naturaliter acquirere formã auri, quia sufficit quod alia similis materia posset eam acquirere; & quod ipsa per illam perficeretur, si cõiungeretur cum ipsa: sic etiam demum non frustra est potentia, & appetitus in materia ad formam corruptam, licet nullum agens naturale posset restituere formam illam corruptam. Et si quæratur ad quid deseruiat ille appetitus? Respondeo ad hoc, quod materia cœli perfici possit aliis formis, si coniungerentur cum illa.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam propter fundamentum nostræ cõclusionis, & præsertim, quia non sunt multiplicãda entia sine necessitate: hic autẽ nulla est necessitas ponendi materiam distinctã in cœlis.

CONCLVSIO III.

Materia angeli esset distinctæ rationis à materia sublunari.

139 *Si Angeli essent physice compositi ex materia & forma, & adhuc essent spirituales substantia, quales modo sunt, nimirum indiuisibiles integraliter, & incapaces quantitatis, materia ipsorum esset diuersa speciei à materia sublunari ac cælesti.* Hęc est communis, & patet manifeste; quia materia qua constat Angelus, debet esse indiuisibilis entitatiue; alias ipsemet Angelus non esset indiuisibilis: ergo est distinctæ speciei à materia sublunari ac cælesti, quæ est diuisibilis entitatiue ex natura sua intrinseca: quod enim ex natura sua intrinseca includit partes entitatiuas, distinguitur sine dubio specie ab eo quod non includit tales partes. Hæc probatio mihi conuincit conclusionem ex suppositione sententiæ communioris & Scoti, quæ tenet distinctionem partium entitatiuarum substantiæ non prouenire formaliter à quantitate, sed omnem substantiam capacem quantitatis habere suas partes entitatiuas ex se. In opposita vero sententia non sufficeret, quia responderi posset materiam ex se non esse diuisibilem formaliter in partes entitatiuas, sed habere illam diuisibilitatem, & extensionem à quantitate; vnde quia in Angelis non habet quantitatem, & in corporibus habet quantitatem, propterea in his est diuisibilis, in illis non est: nec hæc responsio impugnari melius potest, quam per principia, quibus probatum est in Logica, substantias non habere à quantitate suas partes entitatiuas, sed à seipsis.

140 *Probari potest secundo* conclusio, quia materia Angeli est spiritualis, & materia corporum est corporea, ergo distinguuntur specie necessario.

Dices materiam Angeli secundum se non esse spiritualem, nec corpoream, sed materiam secundum se abstrahere ab vtraque illa ratione, & reddi spiritualem per formam Angeli, ac corporalem per formam corporis.

Contra, quia si poneretur à parte rei absque vlla forma, deberet esse vel spiritualis, vel corporea: videtur enim quod ens vt sic adæquate diuidatur in spirituale & corporeum, sic vt nullum ens reale detur à parte rei, quod non sit vel spirituale vel corporeum: ergo materia realiter existens secundum se non potest abstrahere à spiritualitate, & corporeitate.

Confirmatur, quia materia secundũ se existens absque vlla forma, vel debet habere partes integrales, vel debet carere talibus partibus; si careat talibus partibus (quandoquidem non sit indiuisibile continuatiuum aut terminatiuum aliarum partium, vt sunt indiuisibilia, quæ dicuntur esse in continuo) est spiritualis, quia in hoc videtur cõsistere ratio substantię spiritualis. Si habeat partes entitatiuas, ergo est substantia corporea, quia in hoc videtur consistere ratio substantię corporeæ: ergo non abstrahit ab alterutra ex illis rationibus. Verum quia hæc probatio dependet à conceptu substantię spiritualis, &

cor

corporeæ,qui non est tã obuias & facilis, ac videri posset, nolo in ea examinanda vlterius hærere,& sistendum suadeo in prima probatione, quæ magis est realis, & minus intricata,minusq;dependens à quæstione de nomine.

141. Fundamentum oppositæ sententiæ esse potest quod vel repugnent materiæ primæ diuersæ rationis,vel saltem de facto non dentur: ergo materia spiritualium non est diuersæ rationis à materia corporalium.

Respondeo primo: si verum sit antecedens, inde sequi vel quod repugnet etiam materia in spiritualibus, vel eam de facto in illis non dari, & consequenter si supponatur esse in illis, sequetur eam esse,& non esse eiusdem rationis cum materia corporum.

Respondeo secundo, negando antecedens pro vtraque parte, si detur materia in spiritualibus, vt supponitur ab aduersariis; absolute autem concedo antecedens, & distinguo consequens:non est distinctæ rationis ex vno capite,concedo;ex alio nego consequentiam.Itaq; vt dixi, ex hypothesi antecedentis esset, & non esset distinctæ rationis. Ceteræ difficultates,quæ moueri solent de materia prima, vt an sit de essentia corporum; an sit subiectum inhæsionis quantitatis ac qualitatum; an vllæ, & quænam formæ ex ipsius potentia educuntur; duabus sequentibus disputationibus tractabuntur.

Materia habet actiuitatem ad suarum proprietatum emanationem.

Quæres: An materia sit actiua.

142. Pro complemento huius disputationis hoc dubiũ videbatur proponendum. Ad quod breuiter *respondeo*,quod sine controuersia habeat actiuitatem sufficientem ad hoc,vt suæ propriæ passiones emanent ac fluant ab ipsa, siue sint realiter distinctæ ab ipsa, vt tenere solent Thomistæ, siue realiter ipsi identificatæ,vt asserunt Scotistæ,cuius ratio est illa ipsa, qua probari potest de vlla re quod habeat talem actiuitatem. Et hinc sequitur quod quantitas,si sit proprietas physica materiæ in ipsa subiectata,& ab ea inseparabilis, producatur effectiue à materia non secus ac calor producitur ab igne.

Deinde certum est quod habeat virtutem sufficientẽ vt pullulent ab ipsa relationes accidentales intrinsecus aduenientes, similitudinis verbi gratia ac dissimilitudinis,& aliæ tales: est enim materia vna similis alteri materiæ,& dissimilis formæ, & hoc tam necessario, modo existat alia materia, & alia forma, vt nec de potentia absoluta possit impediri, quin sit sic dissimilis ac similis, & consequenter quin emanent illæ relationes, si tamen ab vllis rebus emanant tales, de quo in Logica.

Item ad producendas species.

Rursus, gratissime negaretur quin possit mouere intentionaliter intellectum non alligatum sensibus ad cognitionem intuitiuam sui tam bene, quàm forma aut accidens vllum, & hoc vel concurrendo immediate cum intellectu in genere causæ efficientis,vel producẽdo speciem intelligibilem impressam in ipso, quæ immediate ipsum determinet. Ex quo sequitur quod materia non sit omnino ita passiua, vt non sit vllo modo actiua.

Item ad operationes physicas.

143. *Denique*, mihi videtur quod concurrat etiam actiue cum forma physica ad operationes physicas competentes per se ipsi toti;neque enim ipsa forma substantialis videtur mihi tota ratio agendi etiam actione physica, quidquid dicant communiter authores. Ratio autem mea est,quod forma sola non sufficiat absque materia, quemadmodum nec materia sola absque forma; & quod non videam vllam rationem, cur materia non haberet aliquam actiuitatem particularem circa tales actiones,quemadmodum forma habet, licet hæc haberet perfectiorem actiuitatem.

Confirmatur, quia ipsum compositum est quod agit: sed secundum aduersarios omnes,præter Scotistas, compositum non distinguitur à materia & forma vnitis: ergo materia etiam agit partialiter tali actione:& quamuis secundum Scotistas totum distinguatur à partibus vnitis tamen per se primo æquè includit vtramque partem:ergo sicut dicitur forma inclusa in ipso concurrere, materia etiam, quæ non minus includitur, debet dici per se concurrere.

144. *Obiicies* axioma vulgare,quod formæ sit agere,& materiæ pati. *Respondeo* optimum sensum huius posse esse quod passiones omnes, quæ competunt toti,ac tendunt in eius destructionem, competant ipsi,non ratione formæ,quæ non inclinatur ad destructionem sui, & consequenter auertitur ab illis mutationibus corruptiuis;sed competant ipsi ratione materiæ: quantum ad hoc, quod materia etiam inclinetur ad illas, sicut inclinatur ad formas,ad quarum introductionem tendunt: Actiones autem,quæ competunt totiin ordine tum ad conseruationẽ sui tum ad generationem aliarum rerum, competant ipsi ratione formæ, quantum ad hoc, quod determinatio earum sit refundenda in formam: quamuis enim materia ad illas concurrat; tamen quia materia est ex se indifferens ad illas ac quascunque alias, si petatur ratio quare sint tales actiones potius quam aliæ, recurrendum est ad naturam particularem formæ. Itaque sicut licet intellectus concurrat actiue ad intellectiones quascumque, ratio tamen, cur hanc intellectionem potius quam illam habet, oritur ex specie vel obiecto:ita licet materia concurrat actiue ad illas operationes, ratio tamen cur has præ illis habet,est quod habeat talem formam: & in hoc sensu dicitur formæ esse agere, hoc est formæ esse determinare ad actiones quascumque in particulari, & hinc etiam desumi potest optima ratio cur forma compleat materiam ac perficiat ipsam. Vnde etiam posset dici quod forma sit tota ratio agendi, id est tota ratio agẽdi hac determinata actione. Hinc quoque operationes arguunt formam: cum enim materia secundum se sit indifferens ad quascumque operationes tales, debet determinari ad has præ illis per formam, & consequenter ex eo quod videntur tales operationes particulares, optime colligitur adesse formam aliquam particularem, à qua originem ducunt.

Explicatur quomodo materia non sit actiua.

145. Nec refert, quod materia sit pura potentia passiua: hoc enim dicitur, quatenus non includit,tanquam partem sui, aliquam formam physicam. Nec refert etiam quod Philosophus dicat *secundo Physicorum* materiã, & efficientem non coincidere: hoc enim non potest sic intelligi,quasi idem realiter non possit esse efficiens respectu alicuius formæ, & materialis causa eiusdem, alias intellectus non posset producere intellectionem in se, nec graue mouere se deorsum, nec leue sursum, nec vniuersaliter idem mouere seipsum,quod postea ostendemus esse falsum.Sed si pro vero accipi debet, intelligendum est sic quod materia prima,& efficiens totale non possint coincidere:quod vltro concedendum, sed non præiudicat nostræ resolutioni, neque enim asserimus materiamcausam esse effectiuam totalem vllius operationis physicæ.

Quomodo materia & efficiens non coincidũt.

146. *Obiicies secundo ex Arriaga disp. 2. sect. 9.* quia effectiuitas materiæ non est necessaria ad illas operationes,forma enim caloris est sufficienter productiua alterius caloris absque concursu effectiuo materiæ, & idem est de formis substantialibus: ergo materia non est actiua in ordine ad formas aut actiones transeuntes.

Respondeo negando antecedens, & probationem pro secunda parte:quamuis enim calor sit productiuus alterius caloris absque concursu materiæ, vt patet tum experientia in accidentibus Eucharisticis;tum ratione,quia non facit ens per se cum suo subiecto aut materia, & propterea potest habere virtutem completam respectu formarum sibi similium; tamen forma substantialis non habet talem virtutem,& alias non video quomodo compleri posset per se à materia, aut quomodo cum materia possit facere vnum per se substantiale habeatque rationem actus per se respectu materiæ, & materia rationem potentiæ per se respectu formæ.

Obiicies tertio, ex eodem: Materia non continet formas substantiales: ergo non potest ad eas concurrere. *Respondeo*, in antecedenti peti principium manifeste; idem enim est continere formas illas, ac eas posse producere,vnde idem per idem probatur.Sed in forma,nego antecedens.

DISPVTATIO

DISPVTATIO IV.

DE FORMA SVBSTANTIALI.

1. MVLTIPLEX est forma, vna artificialis, altera naturalis; illa acquiritur per artē, hæc per natura, & diuiditur in subſtātialē, quæ est subſtantia, & accidentalē, quæ est accidēs. *Rursus* forma subſtātialis diuiditur in intrinsecā, quæ intrinsece cōponit subſtantiā, & extrinsecam, per quam intelligitur causa exemplaris, quæ intrinsece non componit subſtantiam, reſpectu cuius dicitur forma. *Denique* forma subſtantialis intrinseca est duplex, vna Metaphysica, quæ non distinguitur realiter à re, cuius est forma, aut si distinguitur, non est ratio distinguendi rem, cuius est forma, specifice aut essentialiter ab aliis rebus: quod addo propter existentiā; quæ quamuis esset distincta realiter, à re, esset tamē forma metaphysica ipsius. Alia Physica, quæ realiter distinguitur à re, cuius est forma, & constituit illam, seu facit cum illa rem essentialiter distinctam ab aliis rebus, vocaturque communiter forma informans, quia materiam quæ est altera pars compositi physici, intrinsece informat, & eam sic informando, constituit totum: & de hac forma; quia est vnum ex principiis corporis naturalis hic agitur.

Eam autem antiqui variis nominibus appellaure *Pythagoras* eam vocabat *vnum*, quod materiam, quæ communis est ad multas species, determinaret ad vnam; *Tymæus* apud Platonem, *mentem* propter similitudinem quam habet cum mente diuina, nam vt multiplex & mira rerum omnium materialium varietas à mente diuina efficienter, ita à forma prouenit formaliter, & hac etiam de causa vocabatur à Platonicis *diuina soboles*, *Plato* ipse nonnunquam *similitudines* & *effigies idearum* in mente diuina existentium, & nonnunquam etiam *vmbras*, quia non imitantur istas ideas nisi imperfectè, eo quod res in mente diuina perfectius esse habent, quàm in seipsis. *Aristoteles* aliquando *pulchrum*, quòd conferat rebus pulchritudinem; aliquando *optimum*, quòd ipsam maxime appeteret materia; aliquando *finem*, quia eam maxime intendunt agentia naturalia; aliquando *quidditatis rationem*, seu *quod quid est rei*, quod esset præcipua pars compositorum naturalium, & ratione cuius solummodo haberent inter se distinctionem specificam Alij *terminum*, quòd materiam ex se indeterminatam determinat ad certam speciem. Alii *characterem*, quod per eam cognoscatur differentia specifica compositorum. Alii *exemplar*, quod vt exemplar propositum artifici determinat ipsum ad certum opus, ita forma determinat agentia naturalia ad certas operationes.

QVÆSTIO I.

Quid sit forma subſtantialis, & an detur.

2. QVIA in hac quæstione nulla est controuersia inter Peripateticos, non erant enumerandæ sententiæ illæ, sed veritas ipsa simpliciter proponenda duabus conclusionibus.

CONCLVSIO I.

Descriptio formæ subſtantialis.

Bene describitur forma subſtantialis esse subſtantia incōpleta nata actuare materiam, faciendo cum ipsa vnum per se. Hæc in re est communis, & patet, quia omni & soli conuenit, & declarat naturam formæ, vt distinguitur ab omni alia re. Dicitur *subſtantia incompleta*, vt distinguatur à toto composito completo, & accidentibus. Dicitur *nata actuare materiam*, vt distinguatur ab ipsa materia, cum qua conuenit in ratione subſtantiæ incompletæ. Dicitur *faciendo cum ipsa vnum per se*, vt ostendatur quid sit ista actuatio, nihil enim est aliud quam determinatio materiæ ad compositum constituendum.

CONCLVSIO II.

3. *Dantur formæ subſtantiales.* Hæc est communissima cum Philosopho hîc contra quosdam antiquos, & eam etiam negare debent quotquot negant materiam primam: si enim hæc non detur, non dabitur forma ipsam actuans.

Probari solet communiter, quia alias non darentur composita subſtantialia: sed hoc est falsum, ergo. Hæc probatio non sufficit, nisi probetur minor, quæ ab aduersariis sine dubio negaretur.

Probari posset secundò, quia alias non darentur generationes subſtantiales: sed hoc est absurdum. Hæc etiam probatio similiter peccat ac præcedens, indiget enim probatione minoris, quam negarent aduersarij.

Probatur tertiò, quia datur materia, quæ est pura potentia, & appetens formam subſtantialem, vt probauimus disputatione præcedenti: ergo datur etiam forma subſtantialis perficiens ipsam. Hæc petit manifeste principium, quia supponit dari formàm subſtantialem: quia si forma non daretur, materia prima non daretur sub conceptu subſtantiæ incompletæ, & appetentis formam, nec disputatione præcedenti probatum est materiam primam dari sub tali conceptu, nisi supponendo quod darentur formæ subſtantiales, quod suppositum huc probandum remissum est, nec hic propterea supponi potest, sed probari. Probatum quidem est dari aliquod commune subiectum primum, quod sit in re producta de nouo & in re corrupta: sed illud habere rationem entis subſtantialiter incompleti, ac perfectibilis per aliam subſtantiam incompletam non tam est probatum quam suppositum, nec probari potest nisi probando dari formam; vnde non debet assumi tanquam principium ad probandum formam.

Probatur quarto, quia certum est experientia aliqua accidentia aliquibus rebus conuenire connaturaliter, & disconuenire aliis rebus: calor enim conuenit igni, & disconuenit aquæ, vt colligitur ex eo, quod non conueniat aquæ, nisi ab extrinseco agente, quo semoto reducit se ad pristinum frigus reiiciendo calorem; ergo debet esse in illis rebus aliquid, ratione cuius hoc accidat; cur enim esset disconueniens aquæ, quod non est disconueniens igni, nisi esset aliquid in aqua quod non est in igne? sed illud non est commune subiectum illud quod reperitur in aqua & igne, vt manifestum est, ergo debet esse aliquid aliud: sed illud aliud est, quod vocamus formā subſtantialē, ergo datur forma subſtantialis.

Dices illud aliud esse accidens, & non aliquid subſtantiale, quod probatur, quia est in materia prima seu communi illo subiecto, ac dependens etiam ab illo in esse & fieri, non minus quam accidens est in subiecto ergo est accidens non minus quam ipse calor, & consequenter non potest esse subſtantia nec completa, nec incompleta. Hæc est maxima huius rei difficultas.

5. *Respondent aliqui*, non esse accidens, quia licet sit in alio, non tamen est in alio per inhæsionem, sed per informationem.

Et si quæratur, cur non sit in alio per inhæsionem. *Respondent*, quia facit cum materia vnum per se, & quia est in per se potentia ad illud: quod autem est in alio per inhæsionem, non facit cum ipso vnum per se, nec ipsum est in per se potentia ad illud, & hinc accidentia non faciunt cum suis subiectis vnum per se.

Contra, quia ideo facit cum illo, in quo inest, vnum per se, nec est in ipso per inhæsionem, & subiectum est in per se potentia ad illud, quia est subſtantia incompleta: ergo antequam cognoscatur facere vnum per se cum illo subiecto, debet cognosci quod sit talis subſtantia; quod est id, quod modo examinari debet: vnde in hac etiam ratione petitur principium, quia supponitur id, quod est probandum.

Alii respondent, ideo illud non posse esse accidens, quia aduenit enti, quod est in potentia, & non actuatum per aliam formam, accidens autem aduenit enti actuato per aliam formam.

Contra, quia quantitas est accidens, & tamen secundum satis communem sententiam non aduenit enti actuato per aliam formam: ergo non est de ratione accidentis aduenire enti actuato alia forma.

Deinde, secundum Scotistas anima aduenit enti actuato per aliam formam, etiam substantialem, & tamen est substantialis: ergo non est de ratione formæ substantialis aduenire enti non actuato per aliam formam, & consequenter ex eo, quod aliqua forma adueniat enti actuato aliâ formâ, aut non actuato, non potest colligi, quod sit, vel non sit substantiale; Præterea vnde colligitur, quod illud, quod aduenit enti non actuato, non possit esse accidens & inhærere ipsi, quemadmodum intellectio, quæ aduenit Angelo, qui est ens non actuatum forma aliqua, inhæret ipsi, & est accidens?

7. *Auersa* dicit illud non esse accidens, quia respicitur à materia seu subiecto illo communi primario, & non vt aliquid ordinatum per se ad aliam formam, forma autem accidentalis respicitur à materia secundario, & tanquam aliquid ordinatum ad aliam formam.

Contra, quia forma corporeitatis, quæ præter animam est in viuentibus, ordinatur ad vlteriorem formã, nimirum ad animam, & tamen secundum veriorem Scotistarum sententiam est substantialis: ergo ordinatio illa non impedit substantialitatem.

Deinde vnde colligitur, quod aliquid existens in alio, & non ordinatum ad vlteriorem formam non sit accidens tam bene, quam alia accidentia, quæ ordinantur ad vlteriorem formam? quod enim sic ordinentur, vel non ordinentur, videtur esse impertinens ad accidentalitatem aut substantialitatem, nisi velimus hanc rem difficillimam reducere ad quæstionem de nomine.

Dices formas, quæ non sunt vlterius ordinabiles, esse altioris ordinis, atque adeo posse esse substantiales.

Contra, quia vel intelligitur per hoc, quod sint altioris ordinis ita, vt extrahantur extra genus accidentis, & hoc est petere manifeste principium: vel intelligitur esse altioris ordinis, id est perfectioris naturæ, & hoc non impediret quod essent accidentia. quia intra genus accidẽtis possunt esse, & sunt de facto alia aliis perfectiora.

Confirmatur primo, quia materia prima, quamuis sit ordinata ad aliam formam, & vlteriorem perfectionem, adhuc est substantialis: ergo ordinatio illa non impedit substantialitatem.

Confirmatur secundo, quia intellectio non videtur ordinata ad vlteriorem formam, & tamen est accidens.

Dices esse ordinatũ ad habitũ. *Contra*, quia prima apprehensio, & visio ocularis non est ordinata ad habitũ, & tamẽ sũt accidẽtia: ergo ordinatio illa nõ facit ad rẽ.

8. *Alii respondent* colligi, quod illud non sit accidens, quia non præsupponit aliam formam, ex cuius vi particulariter sequatur; omne autem accidens præsupponit in obiecto talem rationem.

Contra, quia relationes extrinsecùs aduenientes, Vbi, Situs, Quando, non præsupponunt in subiectis aliquam formam, ex qua sequantur; nec calor in aqua; & tamen sunt accidentia: ergo non præsuppositio talis formæ non arguit substantialitatem.

Cur forma quæ dicitur substãtialis non accidens.

9. *Melius ergo respondetur* formam substantialem esse illam, quæ non præsupponit aliquam aliam, ex qua sequatur. aut producatur, & est principiũ aliquarum aliarum formarum conseruatiuarum totius compositi conflati ex ipsa & subiecto in quo recipitur; vnde cum illud, ratione cuius conueniat aquæ frigus; & disconueniat ipsi calor, sit aliqua forma, quæ non sequatur ex forma præuia, & est principium aliquarum formarum consentanearum, ac conseruatiuarum totius compositi ex ipsa, & suo subiecto, propterea debet dici forma non accidentalis, sed substantialis: ex experientia autem præmissa in probatione constat dari huiusmodi, ergo constat dari formam substantialem.

Et si quæratur, vnde colligatur quod forma talis debeat esse substãtialis potius quã accidẽtialis, *Respõdeo*, id colligendum ex communi acceptione formæ substãtialis. Et hæc doctrina cõfirmari potest ex dictis in Logica disputatione de Accidenti vt sic, in prædicamẽtis.

10. *Probatur quinto conclusio*, quia certum est lignum & aquam substantialiter differre, ergo differunt in aliquo substantiali: sed non differunt in subiecto cõmuni, quod in vtroque reperitur, ergo in alio substantiali: sed illud aliud est forma substãtialis, ergo datur talis forma.

Confirmatur, quia differunt plus quam res alba & nigra: sed hæc differunt essentialiter in aliquo accidenti: ergo illa differunt in aliquo substantiali.

Confirmatur secundo: quando ex re alba fit nigra, aut ex calida frigida, non dicitur ipsa res alba aut calida destrui, & frigida ac nigra generari; nec dicitur aliam esse rem iam ab illa, quæ fuit ante: sed quando ex ligno fit ignis, dicitur destrui lignum, & ignis generari, & aliã esse rem ab illa, quæ fuit ante: sed ratio huius non potest esse alia quàm quod, quando ex re frigida fit calida, non destruatur aliquid substantiale, sed aliquid accidentale; quando vero ex ligno fit ignis destruatur aliquid substantiale: sed illud substantiale non est subiectum commune, ergo præter illud subiectũ commune datur aliud substantiale; illud autem est, quod vocamus formam substantialem: ergo datur forma substantialis.

Confirmatur tertio, quia certum est dari animam rationalem, quæ est forma substantialis, tum quia per se potest connaturaliter existere absque subiecto, quod non est verum de vllo accidenti; tum quia id definitum est in tertio Lateranensi Concilio sub *Leone X. sect.* 8. & *Clement. vnica de summa Trinitate*: ergo non solum datur forma substantialis, quæ est anima, sed aliæ formæ substantiales in cæteris rebus. Consequentia quoad primam partem est euidens. Probatur quoad secundam, quia aliàs cæteræ res per se existentes, v.g. lignum & lapis, essent entia incompleta substantialiter, constarent enim substantialiter sola materia prima, sed materia prima est substantia incompleta, aliàs non posset aduenire ipsi forma substantialis animæ.

11. *Arriaga disput. 3. sect. 1. num. 2.* putat hoc argumentum non esse efficax, quia dubitari posset an materia prima, quamuis sit quid incompletum; manere tamen possit absque suo complemento, quandoquidem anima ipsa rationalis, quamuis sit quid incompletũ, manet tamen absque suo complemento post mortem hominis. Sed argumentum tamen, hoc non obstante, habet vim, quia quidquid sit an manere possit vel maneat aliquando naturaliter materia absque forma; tamen absurdum est, quod esset incompleta in omnibus aliis rebus, & quod nõ nisi solo homine compleatur, & consequenter admittendum est dari alias formas substantiales præter animam rationalem, quod est intentum huius argumenti. Et sane quantum ad rationẽ naturalem eadem est ratio colligendi, quod materia compleatur in homine, per formam substantialem, & quod compleatur in aliis animantibus, etiam in aqua & igne per talem formam; vnde si ex fide hebetur quod sic compleatur in homine, argumẽto Theologico optimo colligi potest, quod similiter cõpleatur in aliis entibus.

12. Idem *num. 3.* opponit aliam difficultatem contra hãc cõfirmationẽ, nẽpe quod nõ sequeretur alias res esse substantialiter incõpletas, quamuis constarent sola materia prima, quia materia prima posset esse substantia completa, quamuis in homine cõpleretur vlterius per animã rationalem, quemadmodum Verbum diuinum, licet sit completum, potest tamen facere vnum per se cum natura humana, & in hoc sensu compleri per illã.

Circa quã difficultatẽ satis prolixè discurrit: sed facile respondetur, quidquid sit, vtrum substantia cõpleta posset vltetius cõpleri, constare materiam primã sicut non est sic cõpleta substantialiter in homine, vt sit tota substantia hominis; ita eam non esse sic cõpletã in aliis animãtibus ac substãtiis, vt sit tota substantia earũ, quia aliàs aliæ substantiæ nõ differrent substãtialiter, & quia

opera

operationes; & accidentia propria substantiarum non competunt ipsis ratione materiæ primæ, quæ est eiusdem rationis in illis: ergo sequeretur, quod si præter eam non darentur in aliis animantibus & substantiis aliæ formæ substantiales; quemadmodum aliæ dantur in homine, quod aliæ substantiæ non essent completæ substantiæ in ratione substantiarum particularium talium, quod est intentum argumenti.

Alia probatio Arriagæ examinatur

13. Idem *Arriaga* alio modo probat conclusionem *num.* 11. ex mysterio Eucharistiæ, quia constat ex fide totã substantiã panis perire, & manere accidentia ipsius: ergo nullũ accidens est pars substantialis ipsius, & consequẽter præter materiam primam datur aliqua forma substãtialis in pane. tum quia ipsa materia prima non est tota substantia panis, alias lapis esset panis; tum quia, quãdoquidem materia prima Christi manet sub accidentibus panis, sequeretur, quod maneret panis, si panis nihil aliud est quam materia prima cum talibus accidentibus.

Hæc probatio est bona probatio Theologica, si antecedens esset tam certum quoad secundam partem, nimirum quod accidentia omnia panis remaneant. Sed forte de hoc dubitari posset, & dici quod non constet alia accidentia ibi manere, præter accidentia sensibilia, præter quæ posset dici dari alia insensibilia, quæ essent principia illorum sensibilium, & quæ cum materia prima dicerentur panis: quod si ita esset, quamuis tota substantia panis periret, & ipse etiam panis, tamen non sequeretur panem cõstare forma substantiali, quia materia prima posset esse tota substantia panis, licet non esset vocanda panis, nisi habita forma accidentali illa insensibili.

Alia doctrina eiusdem.

14. Idem author *disp.* 4. *Met. sect.* 6. ait conceptum substantiæ, vt comprehendit omnem substantiam, esse quod intrinsece constituit primam rẽ: & per primam rẽ intelligit quod primo, & per se intenditur à natura, vel primo, & per se existit, vel quia est prima radix cæterorum, & hinc infert formas aliquas esse substantiales, quia dantur aliquæ formæ, quæ sunt primæ radices, ex quibus sequuntur aliæ formæ.

Si obiicias quod dispositiones ad formas substãtiales sint primæ radices illarum, cum tamen sint accidentia; respondeo eas non esse primas radices, tum quia illas nõ continent, tum quia formæ illæ substantiales non intenduntur propter dispositiones, sed è contra.

Impugnatur.

Hæc explicatio non placet vlla ratione, tum quia datur per disiunctionem, tum quia forma corporeitatis, quæ est in viuentibus cum anima, non esset substantialis, quandoquidem ordinetur ad animam, quod est absurdum; tum quia vbi sursum in graui non præsupponit vllam radicem in illo ad quod sequitur, neque ordinatur ad vllam aliam formam ex iis, quæ in graui reperiuntur, & tamen non est substantialis; & hinc manifeste impugnatur quod asserit idem author §. *Respondeo primo*, substantiam vt sic posse definiri esse quod non habet aliam sui priorem radicem.

Omitto aliam impugnationem, quam ipsemet proponit *num.* 38. & non bene soluit.

Fundamentum oppositæ sententiæ esset, quod non sit principium, vnde colligatur existentia formæ substantialis, nec differentia eius à forma accidentali; sed ex dictis constat hoc esse falsum.

QVÆSTIO II.

An formæ educantur de potentia materiæ.

Variæ sententiæ.

15. ALiqui existimauere formas substantiales, quæ de nouo producuntur in materia, præfuisse in eadẽ secundum se totas, sed latuisse tamen, & per actionem causarum naturalium prodire in lucem, ac apparere. Sic cum *Anaxagora* veteres quidã. *Alii* opinati sunt formas quidem præfuisse in materia ante generationẽ, sed secũdum partem tantum sui, & secundũ aliam de nouo produci. *Alii*. dixerunt eas præfuisse secundùm esse tantũ essentiæ, & educi secundùm esse existentiæ. *Alii* erant in sententia, quod nec secundum se formaliter præfuerint formæ, aut partialiter, aut totaliter, aut secundum esse essentiæ, aut existentiæ, nec etiam virtualiter. Alij denique tenent quod virtualiter tantum præsint in materia. Sed authores huius sententiæ, quæ communior, & verior est; diuiduntur adhuc in varias sententias: nam aliqui illam vniuersaliter tenent de omnibus formis præter animam rationalem, etiam formis cælorum, & elementorũ. Ita Scotistæ communiter, quos sequuntur *Molina*, *Vasq.* *Ruuius*. Alij excludunt cum anima rationali formas cælestes tantum, vt *Suares disp.* 15. *Met. sec.* 2. & 3. alij cum his excludunt quoque formas elementorum asserentes educi solum ex potentia materiæ solas materiales mixtorum. Sic *Fonseca* 5. *Metaph. cap.* 2. *Conimbricen.* 1. *Phys. cap.* 9. *quæst.* 12. Antequam resoluatur hæc quæstio, prius statuendum quid sit eductio.

De eductione.

16. CIrca eductionem formæ ex potentia materiæ varij sunt modi dicendi, sed omissis minus principalibus & facilis impugnationis, præcipui tantum proponendi videbantur.

Itaque *Conimbricenses*, 1. *Phys. q.* 12. *a.* 5. dicunt eductionem esse productionem formæ cum dependentia à materia prius tempore existente, ita vt, nisi materia prius tempore existat quam vniatur ipsi forma, productio formæ non possit esse eductio, quamuis dependeat à materia. Hanc sententiam etiam tenent *Complutenses* hic *q.* 2. *Ioannes à S. Thom. q.* 4. *a* 2. qui vlterius requirit, *articulo primo*, tanquam vnam conditionem necessariã ad eductionem, quod forma, quæ educitur, sit connaturalis subiecto, ex quo educitur.

Non requiritur præexistẽtia temporis ad eductionem.

17. Hic modus explicandi eductionem non placet, quia omnino impertinens est, quod materia præexistat tempore; sed sufficit quod forma producatur dependenter ab ipsius influxu; quemadmodum enim sufficit prioritas naturæ in causa efficiente, vt efficienter producat effectum, etiam sufficit talis prioritas in materiali, vt materialiter producat suum effectum.

Confirmatur, quia per actionem eductiuã seu per eductionem formæ hic intelligimus productionẽ eius, quæ sit distinctæ rationis à creatione, & aliud intelligere per eductionem est excitare quæstionem mutilem de nomine: sed actio illa, per quam produceretur forma cum dependentia à causa materiali, esset distinctissimæ rationis à creatione (quæ est productio formæ sine tali dependentia) etiam si materia non præexisteret: ergo potest esse eductio sine illa præexistentia.

Confirmatur secundo, quia causa secunda nõ potest producere formam vllam naturaliter nisi per eductionẽ: neque enim potest creare aut cõcreare: sed potest producere formam in aliquo subiecto, quod non præextitit tempore, nempe in eodem ipso instanti, in quo producitur istud subiectum: ergo eductio non requirit, quod subiectum prius tempore existat quàm forma educta.

Probatur minor, quia Sol, si in eodem instanti cum ipso produceretur simul aër, illuminaret aërem, & de facto Angelus in primo instanti, quo producitur, producit in seipso intellectionem, & aqua in seipsa frigus, ac cæteras qualitates connaturales suas.

Deinde specialiter contra *Ioannem à Sancto Thoma* facit, quod ignis educat calorem ex potentia aquæ, quam calefacit, qui tamen calor non est connaturalis propriè loquendo aquæ, cum sit contra inclinationem eius: ergo connaturalis formæ ad subiectum non requiritur ad eductionem.

18. *Dices* pro aduersariis. Eductio fit per mutationem subiecti ad formam eductam: ergo requiritur ad eam, quod subiectum prius tempore existat quã forma, quia alias non posset mutari ad formam.

Respondeo distinguendo antecedens: per talem mutationem, qua transeat de priuatione formæ, quæ realiter inexistat subiecto pro aliqua duratione temporis, ad ipsam formam, nego: tum quia id gratissime dicitur, tum propter impugnationes præmissas: per talẽ mutationẽ,

qua subiectum, quod de se haberet formam, nisi actio agentis interuenisser, recipit ipsam per talem actionem, concedo antecedens, & nego consequentiam, cuius probationem distinguo: non posset mutari mutatione prioris rationis, concedo; posterioris, nego.

Dices secundo cum Complutensibus. Actio eductiua formæ præsupponit materi productam: sed materia per se non potest produci, sed producitur productione totius, quandoquidem non habeat proprium esse: ergo debet produci vt existens sub alia forma, & consequenter eductio præsupponit materiam tempore.

Respondeo primo negando minorem cum sua probatione, cuius ratio patet ex dictis disputatione præcedenti.

19. *Respondeo secundo* primam formam quæ producitur in materia, esse dependentem à materia in genere causæ materialis, atque adeo eam præsupponere materiam non minus quam sequentes aliæ formæ, quæ educuntur ex ipsa: vnde quemadmodum talis dependentia & præsuppositio potest saluari absque eo, quod materia præsupponatur tempore secundum aduersarios, ita etiam præsuppositio materiæ ad eductionẽ potest saluari absq; eo, quod materia præsupponatur ipsi tempore: & quemadmodum ipsi saluant istam præsuppositionem cum dependentia materiæ à forma recurrendo ad diuersitatẽ dependentiæ, in genere scilicet causæ materialis, & formalis, ita in proposito posset etiam defendi quod materia, licet dependeat à productione compositi & eductione, sit tamen prior in genere causæ materialis, quam eductio aut compositum. Vnde in forma.

Respondeo distinguendo maiorem; tempore, nego: natura, concedo, & consequenter concessa minori, quæ tamen est omnino falsa, nego consequentiam.

Deinde, quamuis ob replicam *Complutensium* concederemus, eductionem formæ substantialis præsupponere materiam existere prius tempore; tamen eductiones formarum accidentialium, quæ natæ sunt inhærere toti cõposito, quod per se produci potest indepẽdenter ab illis, non præsupponerent tempore subiectum; quæ instantia conuincit, eductionem vt sic, non præsupponere tempore subiectum, quantum ad hanc replicam.

20. *Suares disput. 15. Met. sect. 2.* ait eductionem non esse aliud quam actionem eandem, qua simul producitur forma ex materia, & compositum: quando ergo eadem actione forma fit, qua fit ipsum compositum, tum forma educitur; quando vero forma fit vna actione & compositum alia, tum non educitur forma, sed creatur. Ad quod tamen addit, si materia fiat eadem actione, qua fit forma, tum non educi formam, nec generari, sed creari totũ; vnde vnica illa actio, per quam fit forma & compositũ, quæ sit eductio, non debet terminari ad materiam: ex qua doctrina infert cælorum formas non fuisse eductas, quia putat eadem actione materias & formas eorum, ac ipsum consequenter compositũ fuisse producta; at quia diuersis actionibus formæ elementorum ac ipsorũ materiæ fuerunt producta, & quia per actionem, qua producebantur ipsorum formæ in materia alia actione producta, producebantur ipsa elementa secundum ipsum; hinc formas elementorum in prima productione putat fuisse eductas, & generata, non creata elementa.

21. In hac doctrina multa displicent. *Primo* enim quod compositum fiat eadem actione, qua forma educta, quamuis fortasse verum sit, omnino impertinens videtur ad eductionem: nam si per impossibile aut possibile compositum non fieret eadem actione, sed diuersa, adhuc forma si produceretur dependenter à materia, omnino educeretur, nec enim crearetur.

Deinde, si per possibile aut impossibile forma non dependeret à materia, quamuis eadem actione & ipsa, & compositum producerentur, profecto non educeretur.

Confirmatur, quia in sententia plurimorum Scotistarũ non producitur compositum eadẽ actione, qua educitur forma; quod adeo verum est, vt *Mayronius* putet illas actiones posse separari, & formam conseruari posse vnitam & dependentem à materia sine eo, quod resultet totum; & tamen adhuc hi Scotistæ non negarent formas educi; & quamuis eorum sententia forte non sit vera, de quo alias, tamen signum maximum est posse haberi conceptum eductionis absque eo quod habeatur conceptus de productione formæ & totius vnica actione.

22. *Rursus* quod materia & forma producantur vnica actione, vel non producantur, modo adsit dependentia formæ à materia, non impedit eductionem.

Confirmatur, quia vel formæ cælorum dependent à materia, vel non dependent; non potest dici quod non dependeant, quandoquidem non possint connaturaliter cõseruari absque illa materia, nec habeant vllam proprtiam operationem independentem à materia, nec sint ordinis supernaturalis. Si autem dependent: ergo educuntur, gratis enim aliud requireretur ad eductionem, præsertim si non requiratur, quod materia sit prius tempore existens quàm forma educatur, quod non requirit *Suares*; & præterea materia præsupponitur ipsis, & consequentet non videtur posse produci eadem actione, qua producitur forma; aut si potest produci eadem actione, & tamen esse prius natura existens, ergo productio eadem actione nequit impedire eductionem.

Verum hæc impugnatio non sufficit, quia ad eductionem requiritur sine dubio dependentia rei eductæ ad rem, ex qua educitur, tanquam ad prius & communicans esse. Si autem materia, & forma vnica actione producerentur, licet forma dependeret à materia, & materia etiam à forma, quatenus neutra per illam actionẽ posset esse sine altera, tamen neutra communicaret esse alteri, quia neutra prius altera existeret, & consequenter neutra ex altera educeretur, & dependentia earum à se inuicem tanquam à concomitanti necessario ex vi actionis, & non tanquam à priori.

23 Melius ergo impugnatur illa sententia, quantum ad hoc, quia si actio ponatur ex parte termini producti, vt ponunt communiter Thomistæ, ac ipse Suares, materia & forma non possunt produci vnica actione, quia vnica forma non ponitur simul absque miraculo in pluribus subiectis realiter distinctis.

Deinde, qua ratione posset materia & forma cæli vnica actione produci, idem posset dici de materia & formis elementorum in prima productione, & æque deberet dici de vtrisque: ergo male asseritur de formis elementorum, quod in prima productione educantur, & id negatur de formis cælorum. Nec refert quod materia elementorum transeat postea ad alias formas, nam hoc posset fieri, quamuis eadem actione producatur cum forma, quam primo habuit. Verum quidem est quod perdita illa forma, deberet alia actione produci seu cõseruari distincta ab ea, qua simul producebatur: sed hoc non esset inconueniens, imo in sententia Thomistarum esset necessarium, nam de facto ad mutationem formarum sicut mutantur composita, mutantur actiones productiuæ seu conseruatiuæ materiæ, quia secundum ipsos producitur actione, qua producitur compositum.

Denique gratis fingit Suares materiam & formam cæli fuisse de facto productas vnica actione.

24. *Mastrius q. 7. a. 2.* ait formam educi aut eductam esse de potentia materiæ formaliter nihil aliud esse, quã fieri formæ necessario in materia, & esse suum esse necessario in materia, ita vt si sit, inquit, aliqua forma, quæ sit & fiat in materia, tamen absolute fieri possit, quantũ est ex se, sine materia, & esse sine materia, ista nõ dicitur educi de potentia materiæ. Hanc doctrinam adscribit Scoto pluribus locis & præsertim in 4. *dist. 1. quæst. 1.* vbi ait: *Formam autem materialem dico esse, quæ ex natura sua necessariò inclinatur naturaliter vt sit actus materiæ, siue sit substantialis, siue accidentalis.* Addit eam etiam esse *Auersæ & Amici.*

Sed re vera non est nec horum authorum, nec Scoti, nec etiam in se sufficiẽs. Quod probo manifeste, tũ quia anima rationalis habet suũ fieri naturaliter in materia, ita quod esset miraculum quod fieret nisi in materia, sicut esset miraculum quod forma materialis fieret extra

mate

materiam, & tamen non educitur ex materia; tum quia forma materialis efficitur ex materia, & tamen non ita necessario habet suum fieri in materia, quin quantum est ex natura sua, posset fieri & conseruari absque materia; tum quia quamuis connaturaliter forma materialis petat fieri & conseruari in materia, tamen si actu non dependet à materia quantum ad fieri, non educeretur; & similiter quamuis anima rationalis possit connaturaliter conseruari & fieri absque dependentia à materia, tamen, si dependeret à materia, educeretur: ergo male explicatur eductio dicendo, quod illa forma educatur, quæ petit connaturaliter non esse, nec conseruari absque materia. Fateor illas formas, quæ hoc petunt educi, sed tamen eductio earum non consistit in petendo hoc, nam possent petere hoc connaturaliter sine eo, quod educerentur, vt si, producerentur absque actuali dependentia à materia quemadmodum anima; & possent etiam educi, quamuis non peterent educi connaturaliter saltem de potentia absoluta, neque enim repugnat, quod anima rationalis educatur miraculose ex potẽtia corporis.

Confirmatur, quia habitus supernaturales creantur secundum Scotistas, & tamen connaturaliter petunt produci, & conseruari in subiecto: ergo productio, & conseruatio in connaturali subiecto non arguit necessario eductionem, nec est necessario eductio. Ille autem locus Scoti non est prorsus ad rem, nam aliud est, quod forma materialis sit, quæ inclinatur naturaliter vt fit actus materia, (intellige cum dependentia, alias anima rationalis esset forma materialis) aliud est, quod eductio ipsius consistat in hoc, quod id petat, aut quod eo ipso educatur quo necessario connaturaliter loquendo producitur, & conseruatur in subiecto aut materia.

25 *Fuentes*, hic *quæst.* 4. explicat eductionem consistere in dependentia formæ in esse fieri & conseruari à materia, & hunc modum dicendi tenent plures Scotistæ, & alij authores secundum ipsum, quos citat.

Sed quamuis omnes formæ, quæ educũtur, dependerent in fieri, & conseruari à materia connaturaliter loquendo, tamen non puto totum hoc requiri ad eductionis essentiam, quod probo euidenter, quia si albedo dependeret tantum materialiter à subiecto in fieri, & conseruaretur postea à Deo siue in materia siue extra materiam absque tali dependentia, profecto educeretur è potentia subiecti, & tamen non dependeret in conseruari: ergo dependentia in cõseruari, licet cõnaturaliter comitetur eductionẽ, nõ est tamen de intrinseca ratione eius.

Confirmatur, quia quantitas Eucharistica educebatur è potentia panis in prima productione, neque enim creabatur, & tamen non dependet in conseruari à pane: ergo dependentia in conseruari non necessario requiritur ad eductionem.

Deinde si esset aliqua forma, quæ non posset connaturaliter conseruari vltra instans in quo producitur, illa posset educi, & tamen non conseruaretur dependenter à subiecto: ergo illa conseruatio non requiritur.

Denique modo dependeret in fieri à materia tanquam influente, quamuis naturaliter posset conseruari absque materia, adhuc educeretur: ergo ad eductionem non necessario requiritur dependentia in conseruari.

26 *Alij explicant* aliter, eductionem esse productionẽ formæ cum dependentia à causa materiali receptiua, & hanc dependentiam explicant sic, quod quemadmodũ influit causa efficiens in formã, & propterea hæc ab illa dependet, tanquam à dante sibi essẽ, ita etiã causa materialis influit in ipsã dando ipsi esse recipiendo ipsam, & propterea dependet forma à materia: nec sufficit, vt hoc modo dependeat, quod nõ produceretur, nisi esset materia in qua produceretur, quia sic anima rationalis depẽderet à corpore in fieri, quia non produceretur à Deo, nisi adesset corpus dispositũ, in quo reciperetur, sed requiritur influxus aliquis positiuus materiæ, quo cõmunicet ipsi suũ esse, siue iste influxus cõsistat formaliter in ipsamet receptione formæ, siue in aliquo alio respectu, de quo *lib.* 2. Nec refert ad eductionẽ, quod forma depẽdeat secundum potentiam naturalem, aut obedientialem, aut neutram, aut violentam, aut quod producatur à solo Deo, aut à causa secunda, sed sufficit quod dependeat; nam eo ipso quo sic dependet, non creatur; & per actionem eductiuam intelligimus hic actionem nõ creatiuã.

27 Hic modus dicendi *probatur*, tum quia alias melior assignari non potest, tum quia non potest melius distingui actio eductiua à creatiua, quã quod sit productio formæ cum huiusmodi dependentia; tũ quia nihil habet difficultatis sicut cæteri modi; tum etiam quia est cõmunissimus iam, & fortassis eũ intendit *Mastrius*, vt patet ex probatione sua, quamuis ipsamet eius explicatio in terminis non sufficiat: est autẽ *Scoti* sine dubio, quia expresse asserit *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. quod forma, quę creatur, producatur prius natura, quam vniatur & consequenter quod non dependeat ab vnione ad subiectum: ergo intendit formam, quæ non creatur, non posse produci prius quã vniatur, & consequẽter eã dependere in fieri ab vnione, atque adeo à termino istius vnionis, qui est subiectum. Quam doctrinam habet etiã *in* 2. *d.* 17. *q.* 1. & aliis locis.

Aduerto autem hic obiter, aliquos Scotistas male concedere, quod forma educta dependeat quidem in fieri à receptione, sed non ab vnione, quia hæc ad receptionem sequitur, & præsupponit formam eductam; hoc enim non potest habere aliquid probabilitatis; neque enim potest intelligi forma recipi in materia, quin vniatur; imo receptio vnius est ipsamet vnio formalissima, neque vna alteram præsupponit, neque vlla ex ipsis præsupponit formam eductam.

28 *Dices* eductionem hoc modo explicatam non posse dari, quia materia non potest habere virtutem influendi hoc modo in tot formas tam diuersas, quot potest recipere, & quot possunt ex ipsius potentia educi, quia id videtur excedere imperfectionem materiæ: ergo eductio non debet explicari hoc modo.

Confirmatur, quia nullũ efficiens sublunare habet virtutem influendi tam perfectam, vt possit etiã partialiter concurrere ad productionem tot formarum: ergo multo minus id dici debet de materia. Propter hanc rationẽ & propter obiectionem inferius ponendam *num.* 39. *Lessius* de summo bono *num.* 49. negat causalitatem materialem in materia respectu formarũ, & *Arriaga disput.* 8. *sect.* 1. putat esse non vllam efficacem rationem, quæ id probet.

Datur causalitas materialis in materia respectu formarũ.

Respondetur tamen negando antecedens cum sua probatione, & ad confirmationem respondeo negando cõsequentiam, quia nõ habemus principia, ob quæ tribuamus illam virtutẽ efficienti, sicut habemus ad eã tribuendam materiæ. Quod autẽ hæc virtus debeat tribui materiæ probatur manifeste, quia alias sequeretur aut quod causæ secundæ nihil omnino producerent effectiue, aut quod crearent, quorum vtrumque est absurdum.

Probatur sequela, quia nisi dependeret actio ipsarum ab influxu materiæ, omnino actio ipsarum esset creatio; ergo si haberent vllam actionem, haberent creatiuam. Probatur antecedens, quia productio cum dependentia à subiecto, quæ tamen non arguit influxum subiecti, non impedit creationem, vt patet in productione animæ rationalis, quæ habet dependentiam à subiecto quantum ad hoc quod naturaliter nequeat produci absque subiecto, & tamen est creatio.

29 *Probatur idem secundo*, & confirmatur hæc probatio, quia si causa secunda, v. g. ignis posset producere formam absque dependentia à subiecto tanquam ab influente in eandem formam, non posset assignari ratio, cur non posset producere formam absque subiecto, & præsertim si poneretur in vacuo, vbi non esset vllum subiectum, in quo eam produceret: sed est absurdum quod id posset facere, tum quia est contra experientiam, tum quia sequeretur quod crearet producẽdo aliquid absque vlla prorsus dependentia à subiecto, siue tanquam à priori, siue tanquam à cõcomitanti, siue tanquã à posteriori: ergo non potest producere absque tali dependẽtia.

Dices maiorem esse falsam, quia præsuppositio subiecti posset exigi naturaliter ad productionem formæ tanquam conditio sine qua non absque vllo concursu ipsius positiuo.

Confirmatur, quia de facto prærequiritur ad animæ rationalis productionem subiectum solummodo per modum conditionis sine qua non, absque influxu: ergo eodem modo posset præexigi subiectum ad productionem, & conseruationem aliarum formarum absque indigentia concursus positiui ipsius.

30 *Contra primo*, quia sic posset dici quod creaturæ non agant aliquid, sed quod prærequiratur tamen connaturaliter existentia, & applicatio earum ad passum, tanquam conditio sine qua non, est enim eadem ratio: sed hoc est absurdū: ergo & respōsio illa vnde sequitur.

Contra secunda, quia non potest assignari aliquid per modum conditionis sine qua non, nisi habeat aliquem effectum positiuum conducentem ad formæ productionem, aut nisi tollat impedimentum positiuum illius productionis, vt disponendo subiectum ad remouenda impedimenta, aut applicando agens passo, aut aliquid simile faciendo, Quod posset intelligi particulariter deseruire ad productionem ita, vt non posset intelligi quomodo productio posset esse absque illa: sed existentia subiecti non potest habere huiusmodi rationem: ergo non potest dici esse conditio sine qua non.

Ad confirmationem respondeo primo, si valeret illa patitas, secuturum quod quemadmodum anima creatur, ita etiam aliæ formæ, quæ eodem tantum modo dependerent à subiecto, crearentur, vt ante dixi.

Respondeo secundo, negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quod anima producatur libere à Deo solo, & consequenter posset Deus ordinarie producere ipsam aut in subiecto aut extra subiectum ad libitum suū, quamuis non dependeret ab influxu subiecti; at aliæ formæ producuntur à causis naturalibus, & propterea deberent ab ipsis produci tam bene extra subiectum quam in subiecto, nisi dependerent à subiecti influxu. Nec refert quod formæ connaturaliter loquendo peterent esse in subiecto, quia adhuc deberent produci naturaliter à causa productiua adæquata, sicut calor, licet non petat connaturaliter esse in aqua, tamen debet necessario in ipsa produci, quando applicatur causa adæquata productiua ipsius.

Resolutio quæstionis.

His præsuppositis de eductonis natura, nunc determinanda est quæstio ipsa.

CONCLVSIO I.

Formæ non præexistunt in materia actualiter.

31 *Neque formæ quæ educuntur, neque vllæ aliæ aut secundum se totas, aut secundum partem sui, aut secundum statum perfectum aut imperfectum, aut secundum esse essentiæ, aut existentiæ, sunt formaliter in materia ante actionem causæ, per quam educuntur ex materia, aut inducuntur in ipsā*

Hæc est communissima Peripateticorum contra tres primos modos dicendi in principio huius quæstionis relatos.

Probatur primo vniuersaliter, quoad omnem partem, quia nullum est indicium aut ratio, vnde colligatur, quod præexistant formaliter vlla ratione ante illam actionem in materia: ergo id non debet asseri.

Probatur secundo, quia sequeretur, quod essent infinitæ formæ disparatæ, ac diuersæ naturæ in eodē subiecto simul, aut secundum se totas, vt dicit primus, aut secundum partem sui, vt dicit secundus; aut secundum esse essentiæ, vt dicit tertius modus; imo & quod essent infinitæ formæ eiusdē speciei, quia sunt infinitæ tales educibiles ex materia, nec est maior ratio, cur vna educibilis aut inducibilis, quàm omnes, inexisterent in illa, vt est euidēs: sed hoc est absurdū: ergo & id vnde sequitur.

Confirmatur contra primum modum, quia non potest imaginari quomodo agens posset eas, quæ latitarent ante, in lucem producere, nisi producendo aliquid de nouo quod ante non fuit. Sed qua ratione posset aliquid de nouo producere, posset ipsas formas de nouo producere: ergo id dicendum. Deinde sequeretur, quod nulla substantia de nouo produceretur contra experientiam.

32 *Confirmatur* contra secundum modum, quia sicut agēs potest de nouo producere partē, ita de nouo posset producere totam, & præterea nō est maior ratio, cur vna pars formæ, quam alia præexisteret in materia. Adde, multas formas, imo omnes substantiales esse indiuisibiles intensiue: ergo falsum supponitur, quod habeant partes, quarum vna præexisteret, & altera produceretur de nouo, nam hoc debet intelligi de partibus intensionis non de partibus extensionis, quia quælibet pars extensionis habet sibi subiectum proportionarum, & vel secundum se totam præextitit in eo, vel secundum nullā partem præextitit, nisi habeat partes intensionis.

Deinde præexistentia vnius nihil iuuat ad productionem alterius partis, nec facit quo minus illa pars producatur ex nihilo tā bene, quā si tota forma produceretur: neq; est minus absurdum, quod vna pars, quæ ante non fuit formaliter in alia parte, producatur de nouo ex illa parte, quā quod produceretur de nouo ex subiecto, quamuis in eo nō fuisset actu & formaliter vllo modo: ergo inutiliter excogitata est illa præexistētia partis in ordine ad saluandum, quomodo altera pars produci posset.

33. *Confirmatur demque conclusio quoad tertiam partem*, quia absurdissimum est & implicatorium, quod res quoad essentiam sit realiter in alio formaliter & actu, quin habeat existentiam, nam ab existentia habet actu existere: ergo si formæ sint in materia quoad essentiam, erunt in ea quoad existentiam aliquam.

Deinde quemadmodū existentia potest de nouo produci, potest etiam produci essentia; imo debet, quia eo ipso, quo producitur de nouo existentia, debet produci de nouo essentia. *Adde* essentiam formæ eatenus tantum esse in materia, quatenus possibiliter continetur in ipsa; sed existentia continetur etiam sic in illa: ergo si formæ sint in materia quoad essentiam, erunt etiam in ea quoad existentiam. Sed longior sum in impugnatione sententiarum futilium, pro quibus tamen

34. *Obijcies*: si formæ non præfuissent formaliter aliquo modo in materia, producerentur ex nihilo: sed sic, vel nullo modo posset produci, quia repugnat ex nihilo aliquid fieri, vel saltē nō possent fieri, nisi per creationē, & ab agente creatiuo, quale non est agens creatū, præsertim eductiuum, vt eductiuum est: ergo vel omnes formæ, quæ producuntur in materia, præfuerūt in ea aliquo modo, vel saltem sic præfuerunt formæ, quæ educuntur.

Quomodo ex nihilo nihil fit.

Respondeo distinguendo maiorem: ex nihilo sui ipsius, tanquam ex termino à quo; concedo maiorem, & nego minorē, quia sic produci possunt, & ab agente creatiuo, & ab eductiuo: ex nihilo subiecti, aut ex nihilo vllo, tanquā ex parte componente, aut subiecto, aut causa influēte, nego maiorē, nec sic producūtur de facto vllæ formę, quia omnes producūtur in subiecto, siue educantur siue non: quamuis possent sic produci absq; subiecto ab agēte primo, sicut potest Angelos & ipsam materiam primam producere, & sicut conseruat animam rationalē, & quātitatem eucharisticā. Nec est tam euidens lumine naturæ, quod nulla creatura posset etiam producere aliquid ex nihilo tam sui, quā subiecti, quin ad id probandū longo opus sit discursu; neque quantum ad apprehensionē, aut imaginationem facilius est concipere, quod aliquid producetur de nouo in subiecto, quod non fuit ante existens in rerum natura, quam quod produceretur absque vllo subiecto, si esset aliquid, quod ex natura sua haberet independentiam à subiecto, vt sunt Angeli & cæli, si sint simplices physice; vnde si Angelus haberet virtutē productiuam sui similis, quemadmodū calor habet, produceret sine dubio Angelum alium de nouo ex nihilo tam sui, quam subiecti: vnde ad probandum, quod id nequeat facere, oportet ostendere, quod nō habeat talem virtutē, nec meo iudicio sufficeret ad hoc probandum, quod creatura ex nihilo subiecti nequeat aliquid producere, sed recurrendum ad alia principia, de quibus suo loco. Quod totum fusius dixi propter vim, quam aliqui ponunt in illo axiomate: ex nihilo nihil fit.

35. *Obiicies secundo*: *S. Augustinus 3. de Trinit. cap. 3.* ait, omnium, quæ nascuntur, occulta quædam semina in mundi elementis latere, & *Aristoteles 7. Met. 29.* asserit in materia esse aliquam partē rei faciendæ: ergo formæ præexistunt quoad aliquam partem in materia.

Confirmatur

Confirmatur, quia ex quolibet non fit quodlibet, sed ex determinato subiecto determinata res, & consequenter determinata forma: sed huius non est alia ratio, nisi quod in determinato subiecto sit pars determinatæ formæ.

Respondeo S. Augustinum per semina illa occulta non intelligere partes formarum, quia reuera nō dicitur pars rei semen eius; sed virtutes productiuas & dispositiones quæ conducunt ad productiones rerum, & vult tantum, quod nihil de nouo producatur, ad quod producendum elementa mundi non habeāt virtutem concurrendi, siue immediate, siue mediate, aut dispositiue: vnde nego consequentiam. *Aristoteles* etiam, quamuis intelligeretur de ipsa materia prima (de qua tamen non loquitur, sed de materia secunda includente dispositionē ad rem faciendam, vnde locus iste non facit ad rem vllo modo) solum vellet, quod in materia, id est, in composito destruendo, circa quam versatur actio generatiua, sit pars aliqua rei faciendæ, id est, totius compositi generandi (neque enim vocat Aristoteles vnquam formam rem faciendam, sed compositum) quod verissimum est, quia in eo reperitur materia prima, quæ ipsa reperitur tanquam pars materialis physica in composito generando: vnde iterum nego consequentiam ex dicto Aristotelis.

Ad confirmationem respondeo negando minorem: sed ratio est, quod in re destruenda, ex qua aliqua res determinata potius quam alia producitur, sint dispositiones aliquæ particulares, propter quas potest corrumpi ab agentibus determinatis ad talem determinatam formam; aut quod sit applicatum agentibus illis, & quod non possit applicari aliis agentibus potentibus ex eo alias formas educere.

CONCLVSIO II.

Formæ eductæ præfuerunt vitualiter tantum.

35. *Formæ, quæ educuntur ex materia, præfuerunt in ipsa virtualiter tantum.* Hæc est communissima contra eosdem authores, ac modos dicendi, quantum ad partem exclusiuam, quæ conclusione præcedenti probata est, quia eatenus alio modo, quam virtualiter continerentur in ipsa, quatenus formaliter, aut secundum se totas, aut secundum partem sui, aut secundum esse essentiæ præexisterent in ipsa: ergo cum sic non præexistant, sequitur quod non præexistant alio modo, quam virtualiter. Quod autem præexistant virtualiter, patet, quia eo ipso quo educuntur, dependent à materia tanquam à causa materiali influente, vt patet ex dictis, & consequenter materia debet habere virtutem sic concurrendi ad ipsarum productionem; sed hoc est illas continere virtualiter: ergo sic eas continet.

Confirmatur, quia efficiens secundum omnes continet effectum virtualiter, quia potest concurrere ad eius productionem per influxum effectiuum: ergo cum materia possit concurrere per influxum materialem, debet dici continere eas virtualiter.

Confirmatur, quia ideo aliquæ formæ dependent à materia, & educuntur ex ipsa, quia continentur in eius virtute materiali: ergo quæ educuntur sic continentur in ipsa.

Dices: si illa esset ratio, quandoquidem contineantur in virtute efficientis, deberent educi de potentia ipsius: sed hoc est falsum: ergo.

Respondeo, negando sequelam maioris, quia non educuntur ex eo quod contineantur in virtute ipsius quomodocumque, sed ex eo quod contineantur in virtute materiali eius, quod non conuenit efficienti; vnde quando dicuntur educi de potentia materiæ, hoc debet intelligi de potentia passiua, non de actiua ex communi sensu.

CONCLVSIO III.

Omnes formæ præter rationalem educuntur.

37. *Omnes formæ substantiales præter animam rationalem educuntur de potentia materiæ, etiam formæ cælorum ac elementorum in prima creatione.* Hæc quantum ad formas, quæ producuntur per causas secundas, & etiam quantum ad omnes omnino, præter formas cælorum ac elementorum in prima creatione, est communissima contra *Platonem*, & *Auicennam*. Quantum autem ad formas cælorum ac elementorum in prima creatione est contra *Thomistas* communiter hic quos sequitur *Suarez disp.* 15, *Metaph. sect.* 2. quoad formas cælorum non quoad elementares. Eam autem vniuersaliter supponit *Doctor in distinct.* 17. quem præter suos sequuntur *Molina*, *Vasquez*, *Ruuius*, *Murcia*, *Auersa*, & alij plures. Excipitur autem ab omnibus anima rationalis, quia, vt supponitur ex dicendis de ipsamet suo loco, creatur, & non dependet nec in esse, nec in conseruari à suo subiecto.

Probatur quoad formas omnes, quæ producuntur à causis secundis, quia experientia constat causam omnem secundam in productione cuiuslibet formæ ita dependere à materia seu subiecto, vt non possit nec producere, nec conseruare aliquam absque subiecto: ergo signum est quod istæ formæ dependeant à subiecto in esse, & conseruari, & consequenter quod educantur ex ipsius potentia, quandoquidem ex dictis de eductione, nihil aliud sit eductio quam talis dependentia.

Propter hanc rationem asseritur *Platonem* tribuisse productionem formarum omnium substantiis separatis seu vniuersalibus, non vero singularibus. *Auicenna* vero, qui negabat tales substantias, adscribebat formarum productionem intelligentiæ seu Angelo cuidam rerum materialium gubernatori.

Et cum obiiciebatur ipsis experientia, qua compertum est res singulares aliquid facere in ordine ad formarum productionem, respōdebant eas nihil facere aliud quam disponere materiam ad formarum productionem.

Sed contra Platonem est, quod falsum sit dari tales substantias separatas vniuersales, non verò singulares. *Contra vtrumque* est *primo*, quod æque bene possent adscribere productionem dispositionum illis causis, ac formarum, & quod æque bene possent attribuere rebus singularibus productionem formarum, ac dispositionum, cum non sit magis inconueniens vnum quam alterum, & experientia tam doceat ignem producere formam ignis, quam dispositionem ad illam.

Deinde gratissime ac sine vllo fundamento recurritur ad illas causas, & negatur virtus actiua respectu formarum aliquarum causis materialibus singularibus. *Præterea* quamuis demus ad eas recurrendum, non tollitur adhuc vis argumenti, quia nec substantiæ illæ separatæ, nec intelligentiæ producunt vllas formas materiales, de quibus loquimur, nisi in subiecto, nec absque subiecto eas conseruare possunt: ergo in earum productione dependent à materia, & consequenter formæ educuntur ex illa tam bene, quam dependerent, si producerentur à rebus materialibus ac singularibus.

38. *Probatur conclusio*, quoad reliquas formas eadem ratione, quia non producuntur, nec conseruantur, nisi in subiecto: ergo sicut vllæ formæ educuntur, ita & illæ.

Confirmatur, quia sunt eiusdem ordinis cum materia, & non habent vllas operationes independentes à materia; sicut habet anima rationalis, quæ propterea secundum Doctores naturaliter potest existere absque materia; nec est inconueniens quod educantur: ergo potius dicendum est, quod educantur. Probatur antecedens quoad vltimam partem de inconuenientia, in qua est sola difficultas, quia si esset aliqua, maxime, quia vel producerentur formæ cælestes eadem actione, qua eorum materia produceretur, vel quia non producerentur nec illæ, nec elementares in prima creatione ex materia tempore præexistente: sed ex dictis de eductione patet neutrum horum impedire eductionem, nec arguere consequenter quod esset inconueniens, quod formæ cælestes ac sublunares, & consequenter omnes aliæ substantiales, præter animam rationalem, educerentur; ergo, &c. Addo tamen, cum Thomistis negantibus formas cælestes ac elementares educi, quia simul tempore cum materia creantur, non esse nobis in re aliam, quam de nomine quæstionem, cuius tamen ipsius illi peiorem partem habent, vt patet ex dictis supra.

39. *Dices*: eatenus colligimus formas substantiales, & præsertim cælestes educi, quia non possūt cōnaturaliter

produci, nec conseruari, nisi in subiecto: sed hoc non sufficit: ergo non habemus principium sufficiens ad colligendam earum eductionem. Probatur minor, quia anima rationalis non potest produci connaturaliter, nisi in subiecto, & tamen in fieri suo non producitur dependenter à subiecto, & tamen in fieri suo non producitur dependenter à subiecto dependentia sufficienti ad eductionem: ergo quod non possint formæ produci connaturaliter, nisi in subiecto, non arguit eductionem. Nec tollit difficultatem hanc disparitas, quæ communiter assignatur, quod nimirum anima, licet non possit produci connaturaliter, nisi in subiecto; possit tamen conseruari connaturaliter absque subiecto; formæ vero aliæ nec possint produci, nec conseruari nisi in subiecto. Hoc, in quâ, non tollit difficultatem, quia si anima non possit conseruari connaturaliter nisi in subiecto, nec tamen penderet à subiecto, nisi si cut dependet de facto quamdiu est in illo, sane non educeretur; & si aliæ formæ haberent talem solam dependentiam in esse, & conseruari à subiecto, vt non possent connaturaliter produci, aut conseruari absque subiecto, profecto non dependeret ab illo dependentia sufficiente ad eductionem: ergo quod non possint nec fieri nec conseruari, nisi in subiecto, non sufficit ad probandum, quod educatur.

Confirmatur hoc: quia sicut datur de facto aliqua forma, quæ potest connaturaliter conseruari absque subiecto, & non potest produci nisi in subiecto, quamuis non dependeat in fieri à subiecto: ita nihil impedit quo minus detur aliqua forma, quæ non possit produci, nec conseruari, nisi in subiecto, quamuis non dependeret ab ipso nec in fieri, nec conseruari: ergo quod forma non possit produci, aut conseruari absque subiecto, non arguit necessario eductionem eius.

40. *Respondeo* ad hanc difficultatem, quæ est potissima, quæ potest vrgeri contra eductionem formarum, non ex eo præcise, quod non producantur, nec conseruentur absque subiecto, nos colligere eductionem, quod & efficaciter conuincit hæc replica meo iudicio: sed vlterius, quia formæ eductæ habent maximam proportionem cum materia, cum sint eiusdem ordinis cũ ipsa, nec habeant vllam operationem independentem ab ipsa, vt habet anima rationalis, nec deniq; aliquid impediat quo minus dependeat à materia dependentia eductiua.

Confirmatur hoc: quia illæ formæ, quæ producuntur à causis secundis, dependent sic à materia, alias causæ secundæ crearent: ergo quandoquidem non sit inconueniens, quod formæ, quæ producuntur à solo Deo, etiam educantur ex materia, modo sint eiusdem ordinis cum materia, ac habeant ex se requisita omnia ad eductionem, id conuenientius dicitur.

Confirmatur secundo, quia non ex eo præcise anima rationalis dicitur creari, quod producatur à solo Deo, aut quod existat connaturaliter absque materia, quia posset dependere à materia atque educi in fieri, quamuis producerentur à solo Deo, & in conseruari non dependeret semper ab ipsa, sicut res dependens ab vna causa effectiua in fieri potest conseruari connaturaliter absque tali causa, sed id colligitur ex immaterialitate eius, atq; improportione ad dependendum à materia, & ex authoritate: ergo cum cæteræ formæ substantiales non sint immateriales, aut improportionatæ ad dependendũ à materia, nec sit authoritas vlla dicens, quod creentur, aut quod nõ educantur, debet dici quod educantur, & quod nõ creentur, etiam loquendo de illis, quæ à solo Deo producantur.

41. *Obiicies primò:* formæ cælorum sunt creatæ: ergo non eductæ. Probatur antecedens, quia alias cælum non crearetur, contra Scripturam dicentem: *In principio creauit Deus cælum & terram.*

Respondeo negando antecedens, & distinguendo eius probationem: non crearetur cælũ creatione proprie dicta, quæ est productio rei, aut omnino independentis à materia, aut rei: cuius forma producitur independenter à materia, concedo sequelam probationis; nec dicit Scriptura, quod tali creatione creata sint cælum & terra: non crearentur creatione in largiori significatione, prout significat productionem rei, quæ à solo Deo producitur & secundum formam, secundum dispositiones ad formam in vnico instanti, nego sequelam probationis; & in hoc sensu Scriptura dicit ea creata fuisse, sicut in eodem ipso sensu dicit inferius, Masculum, & fœminam creauit eos, scilicet Adamum, & Euam, quos tamen secundum communiorem sententiã produxit ex materia tempore præexistente: in eodem sensu dicitur inferius Deum etiam creauisse cæte grandia, quæ produxit ex materia aquæ.

42. *Dices:* omnis productio compositi substantialis est aut creatio proprie dicta, aut generatio: sed productio cælorum & elementorum non est generatio, quandoquidem priuatio non præcesserit tempore in ipsorum materia: ergo est creatio proprie dicta, & consequenter formæ ipsorum non educuntur.

Respondeo distinguendo maiorem: si ad generationẽ requiratur quod priuatio formam præcesserit tempore, vt supponitur in minori, nego maiorem, nec vnquam probabitur ab aduersariis, si non requiratur hoc, concedo maiorem, & nego minorem, & ad probationem dico illam priuationis præcessionem non requiri ad generationem: an autem requiratur illa præcessio, nec ne, est quæstio de nomine parui momenti, de qua tamen suo loco in tractatu de Generatione.

Formæ accidentales naturales educuntur.

Ex his patet formas omnes accidentales, saltem naturalis ordinis, educi è potentia subiecti, in quo inhærẽt, quia eadem aut maior est ratio de illis ac de substantialibus. Dixi autem, naturalis ordinis, quia secundum Thomistas, & Scotistas etiam communiter habitus supernaturales fidei, spei, & charitatis per se infusi non educuntur, sed creantur, quamuis actus supernaturales harum virtutum educentur, quia ad hos concurrunt effectiue causæ secundæ, quæ communiter supponuntur non attingere terminum creationis: de quo videri poterunt, quæ dixi in commentario ad primum sententiarum dist. 17. quæst. 6. num. 9.

QVÆSTIO III.

An possint duæ formæ substantiales non subordinatæ esse simul in eadem materia.

Quid forma subordinata.

43. INtelligo per formas subordinatas illas, quarum altera alterâ indiget, ita vt sine ea nequeat habere aliquas operationes, quas cum ea habere posset, & quarum vna aliam præsupponi tanquã constitutiuum physicum sui immediati subiecti: & suppono ex alias fusè probandis in tractatu de anima, in omnibus viuentibus corporeis dari plures huiusmodi formas, nempe animã, & formam incompletam corporeitatis, quæ physice cõstituit corpus, quo simul cum anima constat, tanquam partibus physicis, quodlibet viuens corporeum, & in quo recipitur anima, quæ sine eo requiret videre aut sentire, sicut nec ipsum sine anima. Per formas autem non subordinatas intelligo illas, quæ ita sunt completæ, vt non indigeant se inuicem ad aliquas operationes, nec vna alteram supponit tanquam subiectum suum aut constitutiuum subiecti sui, adeo vt si simul reperirentur in eodem subiecto, neutra ad operationem alterius cõcurreret, vt sunt forma ignis, & aquæ, anima hominis, & Leonis, de quibus non dubitatur an possint esse successiue in eadem materia, nam id fieri posse constat quotidiana experientia, in qua fundatur axioma commune, quod generatio vnius sit corruptio alterius, quatenus forma rei generatæ succedens in eadem materia formæ rei corruptæ eam ab illa expellit: sed controuersia est, an simul possint esse in eadem materia huiusmodi formę: quę controuersia examinanda est & quoad potentiam naturalem, & quoad supernaturalem.

Quid non subordinata.

Prima sententia est posse plures formas huiusmodi esse naturaliter in eadem materia simul, præsertim quando sunt formæ, quæ non exigunt naturaliter oppositas dispositiones. Hanc probabilem reputat *Arriaga disp. 3. num 101.*

Secunda sententia negat, id fieri posse naturaliter, supernaturaliter vero concedit. Ita *Gregorius in 1. dist. 12. Suarez disput. 15. Metaph. sec. 10. Hurtadus disput. 4. Physicæ sect. 3.* ac plures alij, quos ex Scotistis sequuntur

Sghemma,

Sghemma 1. *Phys digressione* 7. *Mastrius ibid. disp.* 5. *a.* 2. qui etiam attribuunt illam *Scoto* 4. *dist.* 10. *qu.*

Tertia sententia negat absolute per vllam potentiam id fieri posse. Hæc est Thomistarum communiùs cum *D. Thom.* 1. *p. q.* 76. quos sequuntur *Vasq. de Incarnatione disp.* 23. *Lorca disp.* 24. *Complutenses hic disp.* 4. *sect.* 6. *& ex Scotistis Aretinus & Fuentes hic* & alij.

CONCLVSIO I.

Plures nõ subordinatæ nequeũt naturaliter esse simul in eodem materia.

44. *Duæ formæ substantiales non subordinatæ nequeunt esse naturaliter in eadem materia simul.* Hæc est communissima.

Probatur primò experientia qua constat ad introductionem omnis talis formæ alteram, quæ præextitit, expelli à materia, ac corrumpi, quod non contingeret, si possent naturaliter simul inesse materiæ.

Probatur secundò per obiectiones, quæ adducentur contra secundam conclusionem sequentem, nam ex illis ad minus requiritur veritas conclusionis.

Obiicies primò, forma, quæ introducitur, expellit formaliter alteram formam, ergo est simul cum illa in materia. *Aliqui concedunt* consequentiam pro aliquo instãti, sed male, quia si possent cõpati duæ formæ in instanti naturaliter, possent compati simul per totam æternitatem, quia non esset maior ratio compatibilitatis earum pro instanti, quàm pro tempore quocumque, & quidquid inconuenientis sequitur ex eo, quod essent simul rempore, sequeretur ex eo quod essent simul pro instanti, vt mihi manifestum est.

Respondeo ergo aliter, negando consequentiam, cuius ratio assignabitur in libris de generatione.

45. *Obiicies secundo ex Arriaga*: de facto simul cum forma ferri remanet in eadẽ materia forma ignis, quando candet ferrum: ergo naturaliter manent simul huiusmodi duæ formæ. Probatur antecedens, quia in primis est ibi forma ferri; vt patet ex eo, quod postea cessante calore reperiatur ibi, & quod non adsit vlla causa, à qua producatur.

Deinde est ibi etiam forma ignis, vt patet ad sensum, sunt enim ibi omnia accidentia formæ ignis, non minus quam in carbone accenso. Propter hoc argumentum putat hic author oppositum conclusionis esse satis probabile.

Respondetur negando antecedens, & probationem pro secunda parte; nam licet sit ibi vehemens calor per totum ferrum, & fortassis multum ignis intra poros ipsius, ratione cuius appareat ignis, seu potius ignitum, non tamen est ibi forma ignis, quia nulla ratio suadet eam ibi esse, & consensus communis Philosophorum tenet oppositum.

Confirmatur hoc, quia si esset ibi forma ignis, falsum esset commune axioma Philosophi ab omnibus admissum, quod generatio vnius sit corruptio alterius, nam generaretur ignis ille absque vllius corruptione, & postea corrumperetur absque vllius generatione.

CONCLVSIO II.

Plures formæ nõ subordinatæ possunt dari de potentia absoluta simul in eodem subiecto.

46. *Possunt dari de potentia absoluta plures formæ non subordinatæ in eadem materia.* Hanc teneo cum authoribus secundæ sententiæ, non quod existimem eam doceri à *Scoto* in illo loco quarti, nam ibi tantum dicit: *quod si illa materia corporis locati in duobus locis transmutatur à duobus agentibus ad duas formas* (supple subtantiales non subordinatas) *non esse nouum miraculum, sed tantum per antiquam miraculum*) supple; quo ponebatur in duobus locis) *esset proportionata ad recipiendum actiones illorum agentium*: quibus verbis non ait, quod materia transmutaretur in illo casu ad duas formas, nec quod possit sic transmutari; sed quod si transmutaretur, non transmutaretur per nouum miraculum: quod non facit ad conclusionem præmissam quam non credo vllibi traditam à *Scoto*, quamuis putem eam non esse diffotmem ipsius principiis: sed potius conformem.

Probatur, quia multa alia, quæ naturaliter sunt incompatibilia, possunt esse simul supernaturaliter, sic duo corpora possunt supernaturaliter esse in eodem loco, vt aliàs dicemus: duæ qualitates contrariæ in summo, verbi gratia, albedo & nigredo, calor & frigus: ergo quamuis duæ formæ huiusmodi habeant naturalem incompatibilitatem; possunt tamen supernaturaliter esse simul in eadem materia, præsertim nisi sit aliqua implicantia in hoc, quod sint simul, qualem non esse iam ostendam.

Probatur secundò conclusio, & principaliter: Non est vlla implicantia in hoc, quod sint simul huiusmodi formę in eadem mareria: ergo per potentiam absolutam possunt esse simul. Consequentiam admittunt aduersarij, antecedens probari non potest melius, quam soluendo implicantias, quæ ab aduersariis adducuntur, & sunt fundamenta, cur tenent oppositam sententiam.

Prima implicantia est, quod expellere formam aliam à subiecto esset effectus formalis, & non esset effectus formalis formæ; esset quidem effectus formalis, vt omnes supponunt; non esset autem, quia in nostra sententia impediretur à Deo, quando poneret vtramque formam simul: sed Deus nequit impedire effectum formalem: ergo esset, & non esset effectus formalis.

Respondeo negando sequelam cum probatione eius pro secunda parte: bene enim potest Deus impedire effectum formalem secundarium formæ, qualis est expulsio alterius formæ, sicut potest impedire quo minus vnum corpus expellat aliud corpus, aut calorem frigus.

Dices: Ideo Deus nequit impedire effectum formalem primarium formæ positæ in materia, quia non potest supplere talem effectum sine forma, sed non potest supplere effectum secundarium formæ sine forma, ergo nequit eum impedire.

Respondeo, quidquid sit de maiori, negando minorem, nam potest sine dubio Deus expellere formam à materia absque introductione alterius formæ, solum subtrahẽdo concursum conseruatiuum, quo conseruat ipsam, à quo essentialiter dependet forma quantum ad existentiã: vnde hæc replica potest retorqueri: Potest Deus supplere effectum hunc secundarium expulsiuum formæ absque forma, quamuis non possit primarium: ergo potest illum impedire, quamuis non possit impedire primarium.

48. *Complutenses* confirmant hanc implicantiam hoc modo: Licet aliquis effectus secundarius formæ posset impediri, tamen non potest impediri, si sit negatiuus, & tam intimus formæ, quam expulsio vnius formæ est intima alteri formæ, quandoquidem proueniat ex intrinseca ratione formæ: ergo non potest impediri illa expulsio. Probant antecedens, quia ex eo quod forma cadaueris dat illi consequenter, & secundario priuationem vitæ ex intrinseca ratione sua, nec per potentiam Dei potest impediri quin sequatur ista priuatio, alias idem esset viuens, & priuatum vita.

Confirmatur hoc, quia quoties effectus primarius habet talem connexionem cum secũdario, vt saltem à posteriori colligatur non fore primarium, nisi sit secundarius, tũc secundarius non potest impediri: sed si non esset expulsio vnius formæ aduenientе altera, illa altera non haberet effectum suum primarium, quia non haberet rationem actus primi respectu materiæ, de ratione enim actus primi est quod non sit simul cum illo alius actus primus, neque præsupponat alium actum, sicut de ratione materiæ primæ est non præsupponere aliam materiam.

Confirmatur secundò, quia vt forma exerceat rationem actus primi circa materiam, debet & facere cũ ipsa vnum per se, & dare ipsi primum esse seu esse simpliciter. sed nisi expellatur alia forma, non potest tale esse ipsi tribuere quod enim aduenit enti in actu, seu materiæ actuatæ, non tribuit ipsi esse simpliciter, nisi expellatur illa forma, qua actuabatur; quemadmodum albedo aduenienѕ ipsi non tribuit ipsi esse simpliciter.

49. *Respondetur* negando antecedens, & ad probationem dico, quidquid sit, an detur forma cadaueris necessario dicens negationem vitæ, quod Scotistæ omnes meritissime negant; quamuis daretur, & quamuis etiam non posset totum ex ipsa constitutum recipere animã, tamen nullo modo importat negationem aut priuationẽ animę

in

in materia ipsius sic, quin in eadem materia de potentia absoluta possit esse anima; & sane oppositum asserere est petere directe principium: nam eadem prorsus est ratio, cur possint aut non possint duæ formæ simul in materia, ac cur possit, aut non possit esse forma cadaueris simul cum anima in eadem materia; quare non satis apte assumitur vnum ad probandum alterum, cùm vtrumque sit æque ignotum.

Ad primam confirmationem respondeo distinguendo maiorem, si colligatur bene à posteriori in ordine ad quamcumque potentiam, etiam absolutam Dei, concedo; si non colligatur, nisi in ordine ad potentiam ordinariam, nego maiorem, & nego minorem cum sua probatione: haberet enim rationem actus primi per hoc, quod constitueret vnũ per se cũ materia, & quod ipsamet non constituatur intrinsece ex alio actu, siue sit cum illa alius actus primus, siue non sit; sicut etiam & materia haberet rationem materiæ primæ, quamuis succederet alteri materiæ, modo ipsa non produceretur ex illa alia materia tanquam ex subiecto, aut parte componente.

Adde materiam dici primam, quia non præsupponit aliam materiam, aut subiectum, ex quo fieret, forma vero non dicitur primus actus ex eo, quod non præsupponat alium actum, & si propterea diceretur actus primus, non esset verum, quod esset actus primus, aut saltem non esset verum, quod essentialiter haberet talem rationem, ita vt per potentiã absolutam non posset præsupponere aliam formã, & simul cum illa in eadẽ materia manere: & dicere, quod haberet rationẽ actus primi in hoc sensu, est etiam petere principiũ, & assumere id quod probandum est. Vere autem dicitur actus primus, quia constituit vnum per se cum materia; hoc autem posset facere, quamuis adesset aliæ formæ simul in eadem materia.

Ad secundam confirmationem respondeo negando minorem; ad hoc enim, quod faciat vnum per se impertinens est, quod expellat aliam formam, aut non expellat, & hoc ipso, quod facit vnum per se cum ipsa, dat etiam ipsi esse simpliciter; nam dare esse simpliciter materiæ non est aliud, quam facere cum ipsa vnum per se; aut si sit aliud, est quid cum hoc necessario connexum; neque propterea albedo non dat esse simpliciter, quia aduenit materiæ actuatæ, & habenti esse simpliciter, quia quamuis aduenire ipsi non actuatæ, adhuc non daret ipsi esse simpliciter. Non dat ergo esse simpliciter ipsi, quia non est sustantialis, nec nata facere vnum per se cum illa. Ad illud quod additur, nempe quod aduenit enti in actu, esse accidens, & non dare esse simpliciter, respondebitur inferius ad implicantiam vndecimam.

51. *Secunda implicantia* est, quod idem numero esset de essentia specierum completarum distinctarum, verbi gratia, eadem numero materia de essentia compositi, quod fieret ex illa, & alia forma simul inexistente.

Respondetur, hoc non implicare, sicut nec implicat, quod naturaliter possit idem numero successiue esse de essentia specierum diuersarũ, verbi gratia ligni & ignis, & sicut non implicat, quod eadem anima de facto est de essentia carnis viuentis & ossis viuentis, quæ sunt diuersæ speciei, licet incompletæ.

Tertia implicantia est, quod materia haberet simul & semel duos effectus adæquatos, nimirum duo illa composita, quæ ex ipsa & pluribus formis illis sequerentur.

Respondetur negando sequelam, neutrum enim ex istis compositis esset effectus adæquatus materiæ sic, vt non possit alios effectus habere, imo naturaliter vltra sustentationẽ vnius formæ substantialis completæ, & constitutionẽ compositi ad illam sequentis, habet alios effectus, nempe sustentationem accidentium in ipsa receptorũ.

52. *Quarta implicantia* est, quod illæ formæ cõstituerent vnũ per se compositum, & non constituerent; non constituerent quidẽ, quia alias essent subordinatæ contra hypothesim conclusionis: quæ enim formæ natæ sunt constituere vnum per se compositum, sunt subordinatæ: constituerent autem, quia quæcumq; forma substantialis intrinsece includitur in aliquo composito, intrinsece constituit ipsum; sed forma ignis, verbi gratia, existentis in materia simul cum forma ligni intrinsece reperitur in composito resultante ex ipsa, & forma ligni; quia intrinsece reperiretur in materia ipsius, & quidquid intrinsece reperitur in materia compositi, reperitur intrinsece in ipso composito: ergo constitueretur intrinsece illud compositum.

Respondeo negando sequelam pro prima parte, quatenus dicit, quod illæ duæ formæ constituerent vnum per se compositum. Ad cuius probationem nego maiorem, nisi reperiatur in ipso intrinsece, tanquam pars; aut nisi sit pars alicuius, quod reperitur in illo tanquam pars. Itaque sicut accidentia, quæ inhærent materiæ primæ, licet reperiantur intrinsece in composito, in quo ineſt illa materia; quia tamen nec sunt partes intrinsecæ illius compositi, nec etiam materiæ, aut formæ ipsius, propterea non constituunt ipsum intrinsece; ita forma ignis informans materiam inexistentem ligno, licet sit in ligno, quatenus est in materia ligni, quandoquidem tamen non sit pars intrinseca ligni, nec materiæ ipsius aut formæ, propterea non est constitutiua ligni.

Dices: licet non sit constitutiua ligni, erit tamen constitutiua alterius compositi simul cum materia & forma ligni, quod sufficit ad ostendendum, quod subordinetur formæ ligni.

Respondeo negando sequelam; illæ enim formæ, quæ sunt subordinatæ ad faciendum aliquod compositum distinctæ rationis à composito, quod ab alterutra sola fieret, non immediate subiectantur in materia ptima, sed vna ex illis immediate subiectatur in ea, & altera subiectatur in composito resultante ex materia & illa forma, vt patet in forma corporeitatis, & anima: illæ autem formæ non subordinatæ subiectarentur in materia æque immediate, sicut æque immediate subiectantur in eodem subiecto albedo & dulcedo.

Deinde nullæ formæ sunt subordinatæ sibi, ac natæ facere vnum per se compositum, nisi istud compositum posset habere vnam aliquam operationem, quam operationem, quam non haberet compositum ex materia, & alterutra ex illis: sed non potest assignari aliqua vna operatio, quæ competeret composito vlli, quod resultaret ex forma ignis & ligni, quamuis illæ formæ essent in eadem materia: ergo non essent subordinatæ ad faciendum aliquod vnum compositum.

Quod si aduersarij non putant impossibile aliquod vnum compositum, quod resultaret ex illis formis casu, quo ponerentur in eadem materia, tum admitti potest absque præiudicio conclusionis, quod ex illis formis sequeretur vnum per se, & concedendum quod essent subordinatæ ad faciendum tale compositum, neque hoc est contra hypothesim conclusionis, quæ loquitur de formis non subordinatis naturaliter, vt sunt formæ ignis & ligni, non curando an sint supernaturaliter subordinatæ, nec ne.

54. *Quinta Implicantia* priori affinis est, quod compositum, quod resultaret ex materia, & illis formis, esset vnum & plura numero specie; vnum quia constaret ex eadem materia: plura vero, quia constaret diuersis formis non subordinatis, quarum quælibet est nata facere vnum per se completum.

Respondeo, quod quemadmodum ignis productus ex ligno, licet constet eadem materia, qua constabat lignum, non est vnum numero, nec specie cum ligno, ita compositum constitutum ex materia & forma ligni non debet esse vnum nec numero, nec specie cum composito resultante ex eadem materia, & forma ignis in eodem instanti temporis. Itaque in tali casu essent plures tertiæ entitates resultantes ex materia, & pluribus formis, quæ inter se differrent numero & specie, & consequenter duo composita.

Dices: quando albedo & dulcedo insunt eidẽ subiecto, non potest dici quod sint duo composita accidẽtalia: & hinc quãuis aliquis habeat duas scientias, non potest dici quod sit duo scientes, sed vnus sciens, quia concretum accidentale non multiplicatur ad multiplicationem formarum: ergo quando illæ duæ formæ substantiales essent

in eadem materia, non potest dici quod sint duo composita substantialia, aut duæ substantiæ distinctæ.

Respondeo negando consequentiam, & ipsimet aduersarij debent admittere disparitatem, quia etiam quando accidentia succedunt sibi inuicem in eodem subiecto, non admittunt duo concreta accidentalia sibi inuicem succedere, & tamen admittunt, quando duæ formæ substantiales sibi inuicem succedunt in eadem materia, duo composita substantialia sibi inuicem succedere: ergo non est eodem modo discurrendum de concretis accidentalibus, ac compositis substantialibus. Ratio autem disparitatis videtur esse, quod compositum substantiale dicat directe aut tertiam entitatem Scotisticam, si detur, aut saltem æque primo materiam & formam; vnde quotiescumque aut materiæ sunt distinctæ, aut formæ sunt distinctæ, potest dici absolute & simpliciter quod composita sint distincta: composita vero seu concreta accidentalia non dicunt æque primo, & eodem modo subiectum & accidens, sed vel subiectum dicunt in recto, & accidens in obliquo, vt aliqui dicunt, vel formaliter formam, & materialiter, ac connotatiue subiectū; vnde potest contingere, quod quamuis forma multiplicetur, non debeant concreta multiplicari, nisi etiā multiplicetur subiectū, quod totū pendet ex modo loquendi, & intelligendi, nec in re potest habere difficultatem.

56. Et hinc etiam soluitur *sexta implicantia*, quam aliqui dant, nimirum, quod sequeretur vnum compositum substantiale posse in recto prædicari de alio composito, nempe ignem de ligno, dicendo: lignum est ignis, & è contra; sicut prædicatur de albo, quod sit dulce, eo quod albedo & nigredo sint in eodem subiecto.

Respondeo negando sequelam, & paritatem: & ratio disparitatis est, quod quando dicitur: album est dulce, sensus sit, quod res illa, quæ est alba, sit etiā dulcis, quod verissimum est. Quādo vero diceretur, quod lignum est ignis, sensus esset, quod res illa, quæ est lignum, sit res illa, quæ est ignis, quod falsum est, quamuis eadem materia constarent; sicut falsum est dicere, quod digitus hominis sit caput hominis, quamuis digitus & caput constent eadem forma substantiali, nempe anima rationali, & quidem eâdem solâ in sententia Thomistarum ac recentiorum negantium formā corporeitatis. Quod exēplum etiam confirmat, quod diximus ad præcedentem obiectionē, sicut enim non possunt dici vnum realiter compositum illud, quod fit ex materia capitis & anima, & illud quod fit ex materia pedis ac anima eadē simul, licet constent eadem anima, quia materia est diuersa, & cōposita illa per se primo dicunt tam materiā quā animam: ita non debent dici vnum compositū illud, quod fit ex materia & forma ligni, & ex eadem materia simul & forma ignis, quamuis constent eadem materia, quia non constant eadem forma, quandoquidem tam per se primo illa composita dicant formam quam materiam.

Dices: saltem sequeretur quod duo suppositа essent sibi inuicem communicata, quandoquidem constarent eadem materia: sed hoc est contra rationem suppositi, quod debet esse incommunicabile.

Respondeo, quod, quemadmodum non repugnat suppositis etiam naturaliter participare eandem materiam successiue, & esse sibi inuicem communicabilia in hoc sensu, ita non repugnat ipsis supernaturaliter participare simul eandem materiam; nec incommunicabilitas, quam dicit suppositum, excludit talem communicabilitatem, sed aliam longe diuersam, de qua suo loco.

57. *Septima implicātia* est, quod si corpus hominis, verbi gratia, informaretur duabus animabus, constitueret duos homines; & vel volēte aliquid vno alter necessario vellet, quod est contra libertatē humanam; vel si posset nolle, tum volente vno ambulare, alius posset nolle ambulare: in casu autem tali non posset dici quid fieret, atque hoc est inconueniens: ergo inconueniens est quod duæ formæ simul possint poni in eadem materia.

Cōfirmatur, quia sequeretur quod corpus hominis posset informari simul cū anima rationali animâ bruti: sed hoc est inconueniens, cum animæ diuersæ speciei requirant subiecta diuersæ speciei.

Respondeo, quod volente vno, alter posset nolle, & tum si vnus vellet ambulare, & alter nollet, vel vnus esset maioris virtutis, quā alter, & sic fieret quod ipse vellet aut nollet, non obstante contradictione alterius; vel essent æqualis virtutis, & tum non sequeretur ambulatio de nouo, quia volitio vnius non esset sufficiēs ad eam ponendam, accedente nolitione alterius, quemadmodum de facto si esset aliquis sedens & vellet ambulare, accederet autem alius æque fortis, & impediret ipsum, tum non posset ambulare.

Ad confirmationem respondeo, in conclusione nos loqui de formis non requirentibus diuersa subiecta, sed potentibus naturaliter succedere sibi inuicem in eodē subiecto; vnde nego sequelam. Quod si subiectum animæ esset materia prima sola cum talibus vel talibus dispositionibus accidentalibus, concederem quod eidem materiæ possent aduenire anima hominis & bruti, quia etiam possent ipsi de potentia absoluta aduenire dispositiones, diuersæ quantumuis contrariæ, quæ ad illas animas requirerentur.

58. *Octaua implicantia* est, quod vna natura non possit simul affici immediate pluribus subsistētiis etiā diuinis secundū *Scotum* 3. *d.* 1. *q.* 2. *n.* 5. cuius ratio est, quia dependet adæquate ab vna, atque adeo nō potest depēdere vllo modo ab alia, quia aliàs dependeret, & nō depēderet: ergo similiter materia nequit informari pluribus formis. Probatur consequentia, quia tam materia depēdet adæquate ab vna forma, quam natura à subsistentia: ergo si haberet aliam formam, dependeret etiam ab alia, & consequenter dependeret & nō dependeret.

Respondeo negando consequentiam cum antecedenti probationis; materia enim nullo modo dependet à forma secundum suum esse, & si dependeret etiam non necessario dependeret adæquate ab vna forma: natura autem dependet, vt supponitur, à subsistentia, cui vnitur, & quidem adæquate de facto, quidquid sit de possibili, de quo in materia de Incarnatione.

59. *Nona implicantia* est, quod posset recipere infinitas formas simul, atque adeo quod esset infinitæ perfectionis.

Respondeo: Si receptio infinitarum formarū argueret perfectionem infinitam, tum materiam non posse simul recipere infinitas, sed limitari virtutē eius ad determinatum numerū Deo cognitū. Sicut ex eo, quod intellectus esset infinitæ virtutis, si infinita simul intelligeret, quamuis possit plura simul intelligere; limitatur tamen eius virtus ad certum numerum, vltra quē nequit plura simul cognoscere. Quod si illa receptio non arguit talē infinitatem, tum potest simul infinitas formas recipere, sicut communiter admittitur, quod idem locus absque infinitate potest supernaturaliter infinita corpora suscipere, si possint simul produci. An autem illa receptio arguat in materia infinitam virtutem, parum est curādum, quantum ad præsentem difficultatem; sed exemplum illud de loco videtur arguere quod non.

60. *Decima implicantia* est, quod implicet formam vnam esse in pluribus materiis: ergo materia vna nequit esse sub pluribus formis. *Suarius* & *Mastrius* concedunt antecedens, & negant consequentiam. Verum meo iudicio est eadem prorsus ratio; vnde nego antecedens, cuius rationem dabo quæstione sequenti.

Vndecima implicantia Thomistis familiaris est, quod sequeretur secundam formam esse substantialē & accidentalem: esset enim substantialis, vt supponitur, & esset accidentalis, quia aduenit enti in actu completo, hoc est materiæ actuatæ per formam substantialem cōpletam, ac non subordinatam; quod autem sic aduenit: est accidens.

Respondetur negando sequelam pro secunda parte, quamuis enim illud, quod aduenit naturaliter loquēdo enti in actu completo, hoc est materiæ actuatæ per formam completam, sit accidens; tamen non omne illud, quod aduenit ipsi supernaturaliter, debet necessario esse

acci

accidens,& ideo naturaliter non potest aduenire materiæ actuatæ aliqua forma substantialis, quia formæ non subordinatæ substantiales sunt incompossibiles naturaliter in eodem ; vnde vna alteri superuenire nequit quin expellatur altera.

61. *Duodecima implicantia* est, quam proponunt *Complutenses* supra pro ratione fundamentali suæ sententiæ, quod sequeretur materiam posse & non posse informari à pluribus formis; posset enim ex hypothesi; nõ posset autem, quia quod ex se non potest aliquid, non potest illud,nisi aliquid ipsi addatur, per quod posset illud:sed materia est impotens connaturaliter loquendo ad recipiẽdas simul duas formas:ergo nec supernaturaliter potest illas recipere, nisi addatur ipsi aliquid, per quod id possit. Hac eadem ratione applicata ad formam probant etiam vnam formam non posse informare plures materias.

Sed facile respondetur negando sequelam pro secunda parte. Ad cuius probationem dico, quod materia quantum est ex se etiam naturaliter posset recipere plures formas, nisi fuisset propter incompatibilitatem ipsarum formarum;quæ non est in ordine ad potentiam supernaturalem. Quod si argumentum hoc valeret, probaret quod subiectum idem non posset recipere supernaturaliter duas qualitates contrarias, nec idem locus duo corpora: & certum est multa facere posse multa supernaturaliter, quæ non possunt facere naturaliter, absque eo, quod aliquid ipsis addatur præter concursum causæ supernaturalis,qualis etiam concursus aduenire materiæ, quando haberet duas formas, nam tum adesset concursus, quo Deus produceret secundam formam in illa, qui concursus non adesset,quando vna sola forma informaret materiam, nec deberetur materiæ informatæ ab vna forma, imo potius deberetur ipsi negatio ipsius,quia vna forma exigit connaturaliter ablationem alterius formæ non subordinatæ.

62. *Obiici* præter hæc possunt aliqua loca Scoti, quibus oppositum conclusionis videri posset tenere; nam in 4 *l.*10.*q.*2.*n.*4.dicit non posse plures formas esse in eadem materia:quòd etiam insinuat in *secundo dist.* 2. *q.*7. *n.*4. & 4.*d.*11.*q.*3.*n.*33.

Respondetur illis locis nihil eum docere ad propositũ: nam in primo loco solum proponit difficultates contra conclusionem suam,& ad illas postea respondet. Neque quoties aliquis Doctor proponit obiectiones contra suã conclusionem, existimari debet ipsemet tenere omnes propositiones quas assumit in illis, vt manifestum est: quare miror illum locum adduci ad propositum hoc ab vllo Scotista. In aliis duobus locis supponere quidem videtur formas substantiales non subordinatas esse incompossibiles:sed intelligendus est quantum ad potentiam ordinariam, non quantum ad absolutam, de qua nullam facit mentionem.

QVÆSTIO IV.

An vna forma substantialis possit simul esse in duabus materiis.

63. OMnes qui negãt materiam posse esse simul sub pluribus formis, negant etiam vnam formam esse posse in pluribus materiis. Imo & aliqui etiam ex illis, qui concedunt materiam posse esse sub pluribus formis, negant tamen formam posse esse in pluribus materiis simul,vt *Suares* supra,& *Mastrius disp.*5.*q.*7. qui tamen distinctione vtitur, asserit enim vnam formam posse esse in pluribus materiis discontinuis inadæquatis, quas scilicet continuatas posset informare, propter exemplum S.Dionysij Areopagitæ, qui gestasse caput suum abscissum legitur, & eodem capite prædicasse populis:quod facere nequiret, nisi anima esset simul in capite, & reliquo corpore ; negat vero eandem formam posse esse in pluribus materiis adæquatis. Vocat autem materiam adæquatam, illam integram, quam petit forma connaturaliter informare, vt est corpus humanum respectu animæ ; materiam vero inadæquatam vocat partem materiæ adæquatæ.

CONCLVSIO.

64. *Eadem forma informare potest simul,& semel duas materias etiam adæquatas, hoc est tales, cum quibus potest facere vnum per se completum de potentia absoluta, non vero de ordinaria.* Hanc quoad secundam partem de potentia naturali tenent omnes,& patet tum experientia, tum quia vna materia non potest naturaliter subesse pluribus formis adæquatis simul, nec vnum corpus in pluribus locis. Quoad primã vero partẽ de potentia absoluta, eam expresse tenet *Ruuius*, & *Amicus* hic, & ex Scotistis *Sghegma*,& est conformis ad resolutionẽ quæstionis præcedentis, ac ad ea, quæ diximus in Logica, ostendentes non implicare, quod idem accidens possit esse in pluribus subiectis simul de potentia absoluta. Eadem forma potest simul informare duas materias.

Probatur autem quoad hanc partem, quia vnum corpus potest esse in pluribus locis simul de potentia absoluta, & vna forma accidentalis in pluribus subiectis, & vna materia sub pluribus formis, & vna subsistentia potest afficere plures naturas : ergo & vna forma potest esse de potentia absoluta in pluribus materiis. Probatur consequentia, quia eadem prorsus est ratio, & qui soluere poterit contradictiones, quæ afferuntur contra antecedens, poterit eadem facilitate soluere illas quæ adducuntur contra consequens: ergo æque debet tenere vtrumque.

Confirmatur, quia de facto naturaliter loquendo eadem anima rationalis reperitur in pluribus subiectis realiter distinctis, ac loco dissitis, vt in capite & pede, estque de essentia diuersorum specie corporum : ergo de potentia absoluta potest etiam informare diuersa corpora disunita ac completa. Quæ sane confirmatio mihi est valde magni momenti, nam quod diuersa subiecta, quibus anima inest, sint continuata ac incompleta, non sufficit pro disparitate, saltem in ordine ad diuinam potenttiam;nec enim illa diuersa corpora verbi gratia caput, & pes, sunt incompleta essentialiter & physice, quandoquidem non possint physice,& essentialiter compleri vlterius, licet possint compleri vlterius integraliter, quia possunt coniungi cum aliis partibus integralibus, ex quibus resultat aliquod ens integraliter completum, nempe homo.

Confirmatur vlterius, quia quemadmodum naturaliter eadem numero anima rationalis potest informare duo corpora distinctæ rationis continuata inter se, ita omnino videtur,quod eadem forma aquæ posset informare duas partes materiæ primæ saltem continuatas, quod sufficeret pro conclusione. Quod si posset etiam illas continuatas informare, profecto posset & discontinuatas,quemadmodum eadem anima secundum plures ex aduersariis,speciatim *Mastrium*, potest illas partes discontinuatas informare simul, quas simul posset informare continuatas,vt patet in exemplo S.Dionysij.

65. *Probatur secundò* principaliter conclusio,quia nõ est repugnantia, quod vna forma simul informet duas materias etiam adæquatas in sensu conclusionis: ergo asserendum est de potentia absoluta id fieri posse:consequentiam admittunt aduersarij.Probatur antecedens soluendo implicantias,quæ adducuntur ab ipsis.

Prima est,quam afferunt *Complutenses*,quod si forma ex se non possit naturaliter informare duas materias, non poterit etiã supernaturaliter id facere, nisi aliquid addatur,per quod possit:sed nihil potest addi,per quod id possit,ergo non potest simul informare tales materias.Sed hoc argumentum probaret æque, quod vnum corpus non possit esse in pluribus locis supernaturaliter contra ipsosmet Complutenses. Sed positiue.

Respondeo,vt supra respondi, multa posse fieri supernaturaliter per aliquã rẽ,quæ naturaliter nequeat facere,absque superadditione alicuius præter concursũ supernaturalem Dei,& terminum eius ; qualis concursus adesset in proposito cum termino suo, nẽpe concursus productiuus vnionis secũdæ in forma ad materiã alteram, & ipsamet vnio, quæ est terminus eius ; ac etiam secundum totum, quod resultaret ex anima, & altera materia.

Secunda

Secunda implicantia est ex *Mastrio*, quod sequeretur formam esse infinitæ virtutis, quia qua ratione posset informare duas materias, posset infinitas, si darentur, & hoc argueret in ipsa infinitatem virtutis informatiuæ, quæ est perfectionis. Fusissimè proponitur, & confirmatur hæc implicantia à prædicto authore, sed meo iudicio nihil vrget.

Respondetur enim primo quod sequeretur vnum corpus non posse poni in pluribus locis, quia posset in infinitis, & si est perfectionis in forma informare posse plures materias, est etiam perfectionis in corpore posse implere plura spatia; ergo æque sequeretur infinitas perfectionis in corpore ac in forma, contra ipsummet *Mastrium*.

Dices cum Mastrio disparem esse rationem, quia corpus in ordine ad plura loca mere passiue se habet, nullumq; habet exercitium virtutis in eorũ acquisitione: sed forma in informando exercet virtutẽ informatiuã.

Contra, quia corpus respectu locorum exerceret virtutem repletiuam tam bene, quam forma virtutem informatiuam.

Deinde eatenus corpus mere passiue se haberet ad plura loca, quia haberet esse in illis formaliter à pluribus vbi productis à solo Deo in genere causæ efficientis: sed forma etiam in pluribus materiis haberet esse per plures vniones, quæ à solo Deo produceretur: ergo mere passiue se haberet tam bene, quã corpus & consequenter à primo ad vltimum disparitas data nõ sufficit.

Alia instantia posset dari contra hanc implicantiam de ipsa materia, quæ secundum *Mastrium* potest recipere plures formas, atque adeo infinitas, si darentur, sine infinitate perfectionis, cum tamen reuera si sit maioris perfectionis in forma informare plures materias, sit etiam maioris virtutis in materia esse informabile à pluribus formis, & posse simul constituere plura tota: ergo vel tenendũ quod materia nequeat recipere plures formas, non obstante hac ratione, vel admittendum est vnam formam posse, ea non obstante, informare plures materias.

67. *Respondeo secundo*, directe negando sequelã, quia vel non arguit maiorem perfectionem in forma simul & semel informare duas materias quam vnam, atque ideo informare infinitas, si darentur, non argueret infinitam perfectionem in illa, vt est euidens; vel si arguat maiorem perfectionem, quamuis possit plures informare, non tamen poterit infinitas, sed limitabitur ad certum numerum, vltra quem simul nequeat plures informare. Cuius exemplum habemus clarum in virtute intellectiua, quæ licet posset plura simul intelligere ex vi sua naturali, non tamen posset infinita, sed limitatur ad certum numerum, quia intelligere plura supponitur arguere perfectionem maiorem, atque adeo intelligere infinita argueret infinitam perfectionem; ergo quamuis posset forma informare duas materias, non posset tamen infinitas, si informare plures argueret maiorem perfectionem. An autem arguat maiorem perfectionem in forma informare plures materias, est impertinens ad hanc difficultatem: & idem dicendum, quod dicitur de corpore respectu plurium locorum.

Confirmatur hoc vlterius exemplo animæ rationalis, quæ potest varias partes corporis informare naturaliter: quæro ergo, an ex eo quod possit plures partes categorematicas ac determinatas informare, possit infinitas, si darentur? Si dicatur quod non: ergo similiter non sequitur, quod si vna forma possit plures materias informare, possit informare infinitas: quæ consequentia videtur euidens à paritate rationis. Si dicatur quod possit: ergo quemadmodum anima potest informare infinitas partes determinatas, si darentur, absque infinitare virtutis, poterit vna forma informare infinitas materias absque infinitate virtutis. Quæ etiam consequentia videtur euidens non minus quam præcedens. Vnde corruit totaliter vis huius implicantiæ.

68. *Tertia implicantia* est, specialiter de formis dependentibus à materia, quia sequeretur, quod talis dependeret, & non dependeret à secunda materia, nam dependet totaliter & adæquate à prima materia.

Respondeo negando sequelam, quia posset poni in pluribus, vel sic, vt dependeret totaliter ab vna, & non dependeret vllo modo à secunda licet vniretur ipsi, per vnionẽ tamen, à qua non dependeret quoad existentiã; vel sic vt nec ab vna, nec ab altera depẽderet, licet vtrique vniretur, nec enim est necesse vt forma materialis dependeat à materia in fieri, vt patet ex eo; quod posset à Deo produci absque materia vllo modo: vel denique ita vt dependeret ab vtraque, sed partialiter à qualibet ex illis, & à nulla adæquate: non ergo sequitur necessario, ex eo quod esset in pluribus adæquatis, quod dependeret & non dependeret ab vlla ex illis, aut ab omnibus simul.

Quod si quæras, an sit idem numero compositum, quod sequeretur ex materiis pluribus, in quibus inesset eadem forma. Ex duabus materiis & vna forma fierent plura individua.

Respondeo, quidquid dicant alij authores tenẽtes nostram conclusionem, quod non, sed essent plura numero distincta pro distinctione materiarum: sicut enim, si eadem forma successiue informaret duas materias, non sequeretur ex ea vnum numero individuum, eodẽ modo prorsus dicendum, si simul esset in illis, vniuersaliter enim compositum est distinctum numero à quolibet alio, quoties vel forma ipsius est distincta numero à forma alterius, vel materia ipsius est distincta numero à materia alterius. Ad quod conducunt, quæ dixi quæstione præcedenti de distinctione specifica compositorum ex eadem materia & plurimis formis in ea positis.

69. *Obiicies Scotum. 3. d. 1. q. 2.* dicentem expresse ita impossibile videri vnum accidens esse in duobus subiectis, sicut vnam formam substantialem esse in duabus materiis; igitur si necessario sequitur infinitas ex eo, quod vna forma substãtialis sit in pluribus materiis, necessario sequitur infinitas ex eo, quod vnum accidẽs sit in pluribus subiectis: ergo Scotus tenet vniuersaliter nullã vnã formã posse esse simul in pluribus subiectis.

Respondeo negando consequentiam quia Scotus non negat aut vnam, aut alteram formam posse esse in pluribus subiectis, neque asserit inde sequuturum, quod alterutra esset illimitata, sed dicit quod si sequeretur infinitas vnius, sequeretur etiam alterius, & hoc sufficiebat eius intento, quod erat impugnare responsionem Varronis, in qua ponebatur aliqua differentia inter formam quæ substantialiter constitueret, & quæ accidentaliter aduenìret, vt patet ex contextu. Vide quæ dixi in Logica, de Accidente prædicamentali.

QVÆSTIO V.

An eadem actione qua conseruatur forma in materia conseruaretur absque materia.

70. SVppono hic formam habere suam propriã existentiã non minus quam materia habet, ac proterea quemadmodum materia potest conseruari absque forma ex dictis supra, ita formam posse etiã conseruari absque materia; quod quidẽ naturaliter contingit in anima rationali, quæ est indepẽdens in esse & cõseruari à materia; in aliis vero formis, quæ educuntur ex potentia materiæ non contingit naturaliter, quia alias non educerentur, sed bene posset contingere supernaturaliter, cũ in hoc nulla sit implicantia, sicut non est implicantia, quod accidentia Eucharistica, quæ à suo subiecto educta sunt, de facto cõseruentur extra subiectũ. Quod exemplũ ostendit formas etiã substantiales eductas posse similiter conseruari absque materia, nec negatur ab vllis Peripateticis aut Catholicis. Examinandũ ergo hic remanet, an si conseruarentur miraculose, destructo subiecto, aut vnione earũ ad subiectum, eadem actione qua ante, an diuersa, conseruarentur. Forma substantialis potest conseruari absque materia supernaturaliter.

Prima sententia est eodem modo, quo supra diximus materiam posse conseruari absque forma eodẽ influxu, quo conseruatur, quando habet formam, ita etiam formas eodem influxu conseruari posse sine materia, quo conseruantur, quando sunt in materia. Ita *Mastrius*

disp.2.q.3. affirmans esse Scotistarum cum *Scoto in 4. d. 12.qu. 1.*

Secunda sententia tenet formas materiales, quæ dependent à materia in fieri & conseruari, non posse cõseruari eodem concursu, quo conseruabantur in materia, sed necessario aduenire debere concursum aliquem nouum, qui suppleat defectum concursus, quo conseruabantur à materia. Ita *Auersa qu. 21. sect. 4.* & Thomistæ communiter, quorum plurimi vltra concursum effectiuum Dei requirunt etiam modum aliquem positiuum communicari formis, quando conseruantur absque materia, quem vocant perseitatis modum, qualem etiam attribuũt accidentibus Eucharisticis, & omnibus, quæ separata à subiectis conseruantur. Sic tenet *Ruuius* hic *qu. 5.* ac alij plures.

CONCLVSIO I.

Anima rationalis eodem concursu in & extra subiectũ conseruatur.

71. *Anima rationalis conseruatur extra corpus eodem ipso concursu, quo conseruabatur in corpore absque concursu aliquo particulari ipsi superaddito, aut modo aliquo positiuo.* Hæc quoad primam partem debet esse communissima, & probatur facile, quia est independens à corpore in omni genere causæ influentis: ergo eodem concursu continuato, quo conseruatur in corpore, conseruatur extra corpus. Secunda pars est Scotistarum omnium, & videtur esse contra Thomistas; Probatur autem per illa principia, quibus probauimus in Logica, accidentia absque tali modo superaddito posse cõseruari: & ratio sufficientissima est, quod haberet esse per se destructa solummodo vnione ipsius ad corpus, & quod propterea superflue poneretur modus vllus positiuus perfeitatis à quo habere sic existere.

CONCLVSIO II.

Formæ eductæ non conseruantur eodem concursu in & extra subiectum.

72. *Formæ eductæ non possunt conseruari eodem concursu extra subiectum, quo conseruabantur in subiecto, bene tamen possunt conseruari absque modo superaddito perfeitatis.* Hæc est contra *Mastrium* supra, & plures Thomistas; *secunda vero pars patet* ex dictis conclusione præcedenti, quia non solum non esset necessarius ille modus, sed omnino superflueret.

Probatur prima pars, quia si concursus ille Dei, quo conseruat eas in subiecto, esset se solo sufficiens ad conseruandas formas absque subiecto, esset etiam sufficiens se solo ad conseruandas ipsas, dum sunt in subiecto, vt est euidens: sed non est sufficiens ad conseruandas illas, dum sunt in subiecto; ergo. Probatur minor, quia si esset sufficiens absolute & simpliciter, sequeretur quod non dependerent à materia, dum sunt in materia, nec quoad esse, nec quoad conseruari, & consequenter sequeretur, quod non essent eductæ, contra suppositum conclusionis. Probatur sequela, alias depẽderent, & non dependerent adæquate à Deo; non dependerent quidem, quia dependent etiam à materia; dependerent autẽ, quia effectus adæquate dependet à causa, quæ habet actionem, per quam solam adæquate poneretur: sed Deus haberet actionem circa formam, dũ existit in materia, per quam solam adæquate poneretur, quamuis non esset concursus vllus materiæ aut alterius causæ: ergo dependeret adæquate à Deo.

Et sane, qui negaret hunc discursũ, posset negare esse inconueniens, quod idẽ effectus dependeret simul ac semel à duabus causis totalibus, contra manifestã doctrinam Scoti pluribus locis, & contra rationẽ. *Nec sufficit dicere cum Mastrio*, quod cõcursus Dei, quo producit in materia, sit sufficiens quoad substantiã, & insufficiens solum quoad modum, quia materia actu concurrit ad substantiam formæ producendã, ergo non sufficit concursus Dei ad substantiã. Adde non posse ostẽdi ad quẽ modũ formæ requiritur concursus materiæ. *Nec valet dicere* cum eodem, quod quamuis concursus Dei sit sufficiens, concursus creaturæ tamẽ nõ sit superfluus, licet non sit necessarius; nam illud est superfluũ ad ponendũ rem, sine quo res de facto necessariò poneretur, & quidẽ æque facile: sed si concursus Dei sit sufficiens, eo solo posito, necessario poneretur forma, & quidem æque facile: ergo concursus materiæ esset superfluus, imo esset impossibilis, ex principiis illis, ex quibus colligitur effectum dependentem adæquate ab vna causa nõ posse dependere nec partialiter ab altera.

73. *Nec etiam sufficit dicere*, quod ab actione illa conseruatiua Dei dependet adæquate in genere causæ effectiuæ, & à concursu materiæ dependet in genere causæ materialis, & quod non sit absurdum eundem effectum dependere adæquate à pluribus causis in diuerso genere causæ, licet sit absurdum, quod dependeret adæquate à pluribus causis in eodem genere. Hoc, inquam, non sufficit, quia licet dependere possit effectus à pluribus causis diuersi ordinis sic, vt à qualibet adæquate dependeat in suo ordine, non tamen potest ab illis dependere sic, vt ab vnaquaque dependeat adæquate simpliciter, ita vt actio vnius solius sufficeret sine actione alterius, quia sic dependeret & non dependeret ab altera; vnde nec de facto actio intellectus sola est sufficiens vt ponatur intellectio, nec actio obiecti solius, sed vtraque requiritur, & ab vtraque dependet intellectio, quod si vna sola sufficeret, profecto altera esset superflua, imo & secundum *Scotum* impossibilis.

74. *Confirmatur hoc*, quia potest optime colligi, quod aliquis effectus non dependet naturaliter ab aliqua causa, si videatur, quod alia causa ponat omnia, quæ sunt necessaria ad effectum, & quibus actu poneretur effectus, quamuis altera illa causa, non poneretur actu: ergo si actio illa Dei est talis naturæ, vt per eam poneretur forma, quamuis materia non poneretur, vt dici debet in aduersa sententia, omnino debet dici, quod non depẽdeat forma à materia. Et sane hinc optime colligitur, quod anima rationalis non depẽdeat in fieri à materia, licet non producatur, nisi in materia, quia concursus, quo ponitur à Deo, est se solo sufficiens, & eo posito poneretur anima, quamuis non esset materia.

Confirmatur secundo, quia res actu non dependet ab aliquo, quo non posito poneretur positis reliquis, quæ ponuntur, modo reliqua possint absque illo poni: sed posito concursu Dei secundum aduersarios absque materia, aut eius concursu (quemadmodum secundum aduersarios poni potest) esse t forma: ergo non depẽdet forma à materia, aut eius influxu, contra hypothesim conclusionis.

75. *Probatur secundo conclusio*, quia concursus Dei, quo conseruatur in subiecto, est volitio, qua vult ipsum producere cum dependentia à subiecto, & in hoc distinguitur concursus, quo Deus producit animam in subiecto, à concursu, seu actione, qua formas eductas producit in subiecto se solo effectiue, verbi gratia, formas cælorum, ac animas vegetatiuas, ac sensitiuas irrationales secundum *Scotistas*: concursus autem, seu actio, quo producit, aut conseruat eas extra subiectũ, est volitio, qua vult illas producere absque subiecto: sed certum est illas duas volitiones distingui formaliter, & quod distinguerentur etiam realiter, & inter se, & à Deo, nisi fuisset propter infinitatem, ac immutabilitatem Dei, ex qua etiam prouenit quod volitio, qua vult producere leonem ac hominem, non sint distincta realiter, quandoquidem potest Deus eadem volitione reali sua facere, quod faceret distinctis volitionibus limitatis, si esset capax talium.

Quod si non dicatur ille concursus esse volitio Dei formaliter, certe debet esse aliquid specialiter dependens ab illa volitione, & per ordinem, ad quod illa volitio debet posse saltem à posteriori distingui ab omni alia volitione Dei formaliter considerata: sed hoc æquè sufficit ad propositum, quandoquidem illud, per quod volitio, qua vult Deus producere aliquid cum dependentia à subiecto, distinguitur ab illa, qua vellet ipsum producere sine subiecto, debet distingui ab illo, per quod altera volitio distinguitur.

76 *Obycit Mastrius*: inuariato principio, & termino non variatur actio: sed forma extra subiectum, & in subiecto secũdum se est eiusdẽ rationis, & Deus est eiusdem

ratio

rationis:ergo actio Dei, quando forma est in subiecto, & extra subiectum est eiusdem rationis.

Confirmatur, quia conseruatio non distinguitur realiter à prima productione, quando causa conseruans & producens est eadem: ergo conseruatio, qua Deus conseruat formam extra subiectum & in subiecto, est eadem.

Confirmatur secundo, quia si non sufficiat illa actio, qua conseruabatur in subiecto ad formam conseruandam extra subiectum,ergo debet desinere illa prima actio, & succedere secunda,& consequenter debet desinere ipsa forma contra suppositum conclusionis; in ea enim supponitur formam semper continuari.

Respondeo: inuariato principio adæquato, transeat maior; principio partiali, nego maiorem, & concessa minori,nego consequentiam,quia Deus non est principium adæquatum formæ, quando producitur, & conseruatur in subiecto cum dependentia ab ipso.

Confirmari potest hoc vulgari exemplo, quia quando duæ causæ creatæ efficientes, verbi gratia, duo ignes concurrunt ad producendum alium ignem, qui à quolibet ex illis se solo posset produci, quilibet ex illis habet actionem distinctam ab illa actione,quam haberet, quando se solo produceret illum ignem, & tamen terminus & principiũ sunt eiusdem rationis: ergo non est verũ vniuersaliter, quod quando terminus & principiũ sunt eiusdem rationis,actio debet esse eiusdem rationis.

Deinde posset responderi alio modo: quando terminus est idem & eodem modo dependens,concedo:quando diuerso modo dependet, nego maiorem,& concessa minori, distinguo consequens:si terminus est eodẽ modo dependens,concedo;si non,nego.In casu autem nostro terminus non est eodem modo dependens: nam dum est in subiecto,dependet à Deo, & subiecto; dum non est in subiecto, dependet à solo Deo.

Posset etiam tertio responderi distinguendo maiorem alio modo:quando principium agit omnino necessario, concedo;quando agit libere,nego. In casu autem nostro principium est liberum,nempe Deus, atque adeo potest vel actione huius rationis, vel illius producere eundem effectum sicut potest formam in subiecto producere, vel extra subiectum; quod non competeret ipsi, si esset agens necessitatum ad agendum, nam eodem modo semper produceret ipsam.

Ad primam confirmationem respondeo distinguẽdo antecedens: quando causa conseruans, & producens est eadem,& adæquata,dum conseruat ac producit,concedo;quando est inadæquata ac partialis dum producit,& adæquata ac totalis dum conseruat, vt contingit in casu nostro,nego antecedens & consequentiam.

Ad secundam confirmationem, transeat prima sequela, & nego secundam,quia vt desineret,deberet esse verum pro aliquo instanti, quod non esset:in casu autem nostro, quamuis sibi inuicem succederent aliæ & aliæ actiones, tamen sic succedunt, vt non relinquant formã pro vllo instãti absque aliqua actione,& consequẽter forma nũquaã desinit.Quod etiam cõfirmari potest exemplo effectus producti ab vna causa, & conseruati absque intermissione per alteram:nam quamuis actio productiua sit destructa,succedente altera conseruatiua alterius agentis, tamen effectus semper conseruatur, & nunquam desinit; & exemplo effectus producti à duabus causis, & conseruati ab vna intendente vires suas, ac augente actionem.

79.*Dices cum Mastrio*: licet possit fieri,quod causa secunda possit augendo actionem conseruare effectũ productũ à se & alia,nec posset hoc facere,nisi aucta actione,aut posita alia noua maiori,quã adhibuit primo; tamen non est ita discurrendum de Deo, cuius actio quæcumque sufficere debet, vt se solo faceret, quod faceret cum causa secunda, quia aliàs dependeret actio ipsius à causa secunda, quod videtur derogare perfectioni eius.

Respondeo negando,quod actio Dei, qua aliquid cum causa secunda facit,debeat esse talis naturæ,vt possit facere se sola illud,quia aliàs nihil faceret causa secunda: nec est inconueniens, quod actio Dei dependeat à causa secunda,quando est actio factiua cum causa secunda, & quando Deus ex sua liberalitate vult admittere concursum causæ secundæ.

Confirmatur, quia certum est, quod concursus Dei, seu actio, qua vult producere compositum, dependeat necessario, à concursu causæ secundæ materialis & formalis,quia implicat vt sine illis faciat compositum:ergo non est inconueniens, quod aliquis concursus Dei dependeat ab aliqua causa secunda.

80. *Dices secundo* cum eodem *Mastrio*,quando dicitur,quod idem concursus diuinus non sufficeret, vel fit mentio de concursu diuino materialiter,seu fundamentaliter sumpto, & hic cum sit ipsa voluntas diuina, vel velle diuinum,est sufficiens; vel fit mentio de illo concursu formaliter, quatenus dicit terminationem dependentiæ effectus, & hæc etiam sufficit ad positionem & conseruationem effectus.

Respondeo negando, quod sit idem velle diuinum formaliter, quo vult conseruare formam cum dependentia à causa materiali, & quo vult producere ipsam sine tali dependentia:sicut non est idem velle formaliter, quo vult decernere Incarnationem in carne passibili,& Incarnationem quoad substantiam, in sententia *Scoti*. Et sicut non sufficeret decretum, seu velle diuinum, quo vult Incarnationem quoad substantiam ad ponendam illam cùm passibilitate:ita non sufficeret decretum, seu velle quo vult producere formam cum dependentia à subiecto ad producendam ipsam sine dependenria à subiecto.

Deinde negatur esse eandem terminationem dependentiæ formæ à Deo, quando producitur extra subiectum & in subiecto, quia quando producitur extra subiectum, Deus terminat adæquate dependentiam eius; & quando producit ipsam in subiecto, non terminat dependentiam eius adæquate.Ex quo patet hanc replicam ex omni parte deficere. Itaque vno verbo, neque velle diuinum, quo vult producere formam dependentem à subiecto, sufficeret vt produceretur extra subiectum: neque est eadem terminatio dependentiæ formæ in Deo, quando producitur dependenter à subiecto & sine subiecto.

81.*Obiicies vltimo Scotum* supra, qui videtur dicere, quod eadem actione conseruetur forma extra subiectum & in subiecto. *Respondeo* eum nihil aliud velle, quam quod eadem actione conseruetur sic, vt non requiratur aliqua alia specialis actio, per quam produceretur modus positiuus perfeitatis: quod vltro fateor,& non præiudicat conclusioni vllo modo.

Accidentia educta non conseruantur eadem actione in & extra subiectum.

Ex hac resolutione patet etiã accidentia educta è potentia subiecti,quę conseruarentur à Deo absque subiecto,non eadem actione conseruanda, qua conseruarentur in subiecto,contra eundem *Mastrium disputatione.3. quæst.4. artic.* 2. est enim eadem ratio prorsus de illis, ac de formis substantialibus eductis. Dixi autem *accidentia educta*,quia accidentia creata, vt sunt secundum *Scotistas* communiter habitus supernaturales in substantia, eadem actione conseruari possent extra subiectum, qua conseruantur dum sunt in subiecto, sicut diximus de anima rationali, de qua & de illis quantum ad hoc est eadem ratio.

An forma dicat aptitudinẽ ad materiam.

Quæri posset, an forma dicat potentiam, & aptitudinem ad materiam,& an illa sint de essentia eius, ac terminetur ad omnes materias. Sed eodem modo discurrendum,quo discurrimus supra de potentia & aptitudine materiæ.

82.*Quæri etiam posset*,an sit ita actiua,vt non sit etiam vllo modo passiua.*Respondetur* breuiter, quod sit passiua, hoc est receptiua suarum propriarum passionum ac relationũ similitudinis & dissimilitudinis,ac vnionis ad materiam,ac mutationis localis;& etiam, quod sit ratio quare compositũ recipiat connaturaliter has qualitates potius quam illas:nã non est dubium quin forma ignis sit principium physicum, quare ignis recipiat connaturaliter calorem potius,quam frigus, neque enim id oritur

ex materia, quæ ex se est indifferens ad vtrumque: & similiter forma aquæ est principium physicum, cur aqua recipiat violenter calorem potius, quam frigus; & forma cæli est principium, cur cælum moueatur naturaliter motu suo circulari.

DISPVTATIO V.

DE PRIVATIONE ET VNIONE.

IN hac Disputatione consequenter ad tractatum de duobus principiis corporis naturalis agitur de tertio principio, quod diximus supra esse Priuationem: & quia de eo paucissima hic examinanda sunt, ne disputatio breuior esset, agendum etiam videbatur in ea de vnione, quæ requiritur, vt forma tollat priuationem, & vt sequatur compositum, de quo agendum erit disputatione sequenti.

QVÆSTIO I.

Quomodo Priuatio principiet corpora naturalia.

1. SVppono priuationem secundum omnes esse carẽtiam formæ in subiecto apto habere formam, & consequẽter distingui solũ à negatione per connotationẽ istius aptitudinis: vnde etiã sequitur, quod priuatio duobus modis possit tolli à subiecto, primo per positionẽ formæ, qua priuat; secundo per ablationem istius aptitudinis, si auferri possit sine destructione subiecti.

Suppono secundò ex dictis in Logica in disputatione de ente rationis, priuationem non esse ens rationis, cũ sit in rebus independenter ab omni operatione intellectus & potentiæ cuiusuis vitalis; an autem debeat dici ens reale priuatiuum, est quæstio de nomine: & si intelligatur per ens reale priuatiuũ aliquid, quod non est ens rationis, nec ens reale positiuum, melius dicitur, quod sit ens reale priuatiuum: imo potest dici absolute & simpliciter ens reale, quatenus ens reale opponitur enti rationis, seu quatenus omne illud dicitur reale, quod non est ens rationis. Sumit autem specificationem suam à forma, cui opponitur non intrinsece, quasi forma esset de eius essentia; sed extrinsece, quatenus ex eo, quod priuet tali forma, cognoscitur, quod distinguatur specifice à priuatione, quæ priuat alia forma speciei distinctę; tot autẽ debent dici esse priuationes, quot sunt formæ realiter distinctæ, quibus priuatur subiectũ: si enim vna sufficeret, adueniente vna forma nõ tolleretur priuatio, & sic forma & priuatio essent simul, quod implicat.

Quid requiritur ad priuationem.

2. *Suppono tertio*, vt aliquid habeat priuationem proprie dictam, non sufficere quod habeat carentiã formæ & aptitudinem remotam, quia alias catulus ante nonũ diem diceretur cæcus, id est priuatus visu, quod est cõtra communem modum loquendi Philosophorum, à quo in quæstione de nomine non est recedendum. Itaq; requiritur ad priuationem talis aptitudo, vt pro eodẽ instãti reali, pro quo dicitur res priuata, possit naturaliter habere formam priuatam, & si habeat aliquod impedimẽtũ, non magis petat naturaliter pro illo instanti habere illud impedimentũ, quam ipsã formam. Et hinc patet, cur catulus ante nonũ diẽ non dicatur priuatus visu ex eo, quod ante illum diem habeat impedimentum ne possit recipere visũ; materia vero habens formã ligni dicatur habere priuationem formæ ignis, quamuis habeat impedimentũ positiuum ne possit recipere formã ignis; nã disparitas est, quod catulus petat habere naturaliter istud impedimentũ ante illũ diem ita, vt naturaliter nõ possit habere visum ante illũ diem; materia vero nõ petat habere naturaliter potius formã ligni, quo impeditur à forma ignis, quam ipsam formam ignis: cuius indiciũ est, quod naturaliter pro illo instãti possit esse sub forma ignis tam bene quam sub forma ligni, licet per accidens sit sub forma ligni ex eo, quod antecedenter ad illud instans non fuerint applicatæ causæ productiuæ formæ ignis.

CONCLVSIO I.

Priuatio non necessario præcedit generationem tempore.

3. *Non requiritur ad generationem, quod priuatio præcedat formam tempore in materia, neque extra materiam.* Hæc est conformis principiis *Doct. 2. d. 1. q. 2.* & eam sequitur *Auersa quæst. 10. de rerum principiis*; est autem contra Thomistas communiter, & contra *Mastrium disp. 4. quæst. 3.* quamuis forte in re quæstio sit de nomine.

Probatur quoad primam partem, quia generationem vermis ex speciebus sacramentalibus nõ præcessit tempore materia, quandoquidem, vt communiter tenent Theologi esse de fide, non sit vlla materia sub illis speciebus, ex qua fieret illa generatio, & consequenter à Deo miraculose producatur: ergo non præcessit priuatio in materia tempore istam generationem.

Confirmatur, quia si Deus produxit de nouo materiam sine vlla forma in instanti A. & in eodem instanti applicaret ipsi ignem taliter, vt posset formam suam in illa producere, fieret generatio ignis, & tamen non præcessisset illam tempore priuatio in materia, quandoquidem materia ipsa taliter non præcesserit.

4. *Et si dicatur* ad hæc, quod illæ actiones non sint generationes. *Contra*, quia non potest vllum prorsus discrimen intrinsecũ assignari inter actionem, qua ignis produceret formam ignis in materia tempore præexistente suam actionem, & actionem, qua produceret formam ignis in materia non præexistente: ergo si illa esset generatio, & hæc etiam erit generatio: quid enim conducit ad variationem actionis, quod materia præcesserit tempore vel non præcesserit; quando siue præcesserit, siue non præcesserit, semper habet eundem terminum ad quem, tam totalem, id est compositum, quam formalem, id est formam, præsertim cum forma etiam produceretur cum dependentia à materia tam in vno casu quam in altero.

Confirmatur, quia tam bene posset dici quod actio, qua produceretur aliquid ex materia prius habente formam ligni, distingueretur essentialiter, & specifice ab actione, qua produceretur aliquid ex ea, si prius haberet formam aquæ, quam quod actio qua producitur aliquid ex ea prius tempore existente, distingueretur specifice ab actione, qua produceretur aliquid ex ea non prius tempore existente: ergo sicut istud absurde diceretur, ita & hoc.

Probatur vtraque pars: in prima rerum creatione Deus potuit generare ignem, & tamen tum non præfuisset priuatio tempore, nec in materia, nec extra materiam, quandoquidem nec ipsum tempus præfuerit.

5. *Probatur secundò*, quia Deus ab æterno potuit generare aliquod compositum, cum in hoc nulla sit implicantia: sed in tali casu non præcessisset generationem illam priuatio in materia, nec extra materiam. Et quamuis aliqui negent hoc posse fieri, tamen reuera repugnantia non est ex parte generationis, quasi generatio essentialiter peteret, quod præcederet ipsam tempore priuatio: sed ex aliis capitibus, de quibus aliàs.

Confirmatur, quia potest optime intelligi, quomodo necessaria sit priuatio ad omnem generationem, & quomodo sit principium intrinsecum ipsius, quamuis non præcesserit tempore, vt statim ostendemus: ergo non est necesse vt præcedat tempore. Consequentia patet; quia ideo solum asseritur necessitas talis præcedentiæ, quia aliàs sequeretur, quod non esset intrinsecum & necessarium principium.

Obiicies ex Mastrio: productio qua produceretur compositum ex materia, in qua non præcessisset tẽpore priuatio, non esset generatio, sed creatio: ergo vt priuatio principiet corpora generata, debet præesse tempore.

Confirmatur, quia secundum *Scotum 4. d. 11. quæst. 4.* creatio & generatio differũt penes terminum à quo: sed creatio habet pro termino à quo negationẽ extra genus, quæ scilicet non insit vlli subiecto; ergo generatio debet

habere

habere negationem in genere, seu subiecto pro termino à quo.

Respondetur negando antecedens, cuius oppositum patet ex eo, quod ignis applicatus materiæ dispositæ posset ex ipsa producere alium ignem; sed non potest creare: ergo productio compositi ex materia non præsuppositæ tempore non necessario est creatio.

Ad confirmationem dico, quod generatio & creatio distinguantur penes terminum à quo, quatenus terminus à quo creationis, est negatio rei creatæ secundum se totam, ita, vt nec subiectum quidem ipsius præcesserit; terminus vero à quo rei generatæ sit negatio ipsius, non tamen ita quin præcesserit materia ipsius saltem naturâ, & quin etiam præcesserit aliquo modo negatio formæ ipsius in subiecto, seu materia eius.

CONCLVSIO II.

Priuatio debet præcedere natura generationem, non positiue tamẽ.

7. *Ad generationem requiritur vt priuatio sit prius natura in materia, quam forma, non tamen positiue, sed negatiue.* Hæc est *Scoti* supra & *Auersæ*.

Probatur, quia præcedere debet formam aliquo modo, quandoquidem sit terminus à quo generationis: ergo cum non debeat præcedere tempore, debet præcedere natura.

Confirmatur, quia non potest intelligi generatio, vt mutatio est, quin intelligatur per ipsam materia transire à non esse formæ ad formã: ergo necessario debet prius intelligi non esse formæ in materia, quam ipsa forma, vt intelligatur generatio. Antecedens, præterquam quod patet ex definitione mutationis, probatur vlterius, quia si materia haberet formam ex se, non posset intelligi mutari ad formam ex se: ergo vt intelligatur mutari, debet intelligi non habere formam ex se: ergo debet intelligi sub non esse formæ quantum est ex se, & consequenter sub priuatione.

Confirmatur secundo quia aliàs priuatio non esset principium intrinsecum generationis.

8. *Dices* esse principium intrinsecum generationum, quæ modo naturali fiunt, non vero quæ supernaturaliter, aut à solo Deo fierent.

Contra, quia sic etiam posset dici quod forma, quæ præcedit formam generandam, esset principium generationis, & etiam priuatio ipsius, quod est secundũ omnes absurdum. Probatur sequela, quia tam necessario in generationibus, quæ à causis secundis modo naturali fiunt, alia forma præcedit formam generandam, quam priuatio formæ generandæ, & etiam tam necessario ponitur priuatio formæ destruendæ, quæ ante fuit, quam priuatio formæ generandæ: ergo tam erunt intrinseca principia generationis forma destruenda, & eius priuatio, quam forma generanda, & eius priuatio.

9. *Probatur secunda pars*, quia quidquid est positiue prius natura alio, est simul tempore cum ipso, omnia enim instantia naturæ clauduntur in vnico instanti reali temporis: ergo si priuatio sit prius natura positiue in materia, quam forma, erit simul tempore cum forma, & sic priuatio & forma ipsi opposita erunt in eodem instanti temporis, quod implicat.

Confirmatur, quia materia est prius natura positiue, quam forma, & simul tempore cum forma, & idem est de animali respectu rationalitatis, & cæteris omnibus: ergo quod est prius natura positiue quam aliud, est simul tempore cum illo.

Probatur tertia pars, quia si debet esse prius natura, & non sit positiue prius, debet esse negatiue prius.

Confirmatur explicãdo quid sit priuationem esse prius natura negatiue, quia hoc non est aliud, quam quod priuatio formæ reuera inesset materiæ pro instanti generationis, si non fuisset per generationem forma producta in ipsa: sed certum est, quod hoc sit verum: ergo certum est, quod priuatio sit prius natura negatiue in materia, quam forma, etiam in instanti generationis.

Priuatio principiat per suum non esse.

CONCLVSIO III.

10. *Priuatio per hoc principiat, quòd non sit, seu vt alij dicunt, per suum non esse.* Hæc videtur esse magis communis, & probatur, quia tum principiat, quando educitur forma: sed quando forma educitur, priuatio non est, aliàs forma, & priuatio essent simul realiter: ergo.

Et si dicatur, illud quod non est non posse principiare.

Respondeo hoc esse verum de principio realiter influente, aut realiter constituente, non vero de principio, quod habet solum esse tale per hoc, quod sit terminus à quo, vt est priuatio.

Dices, ad hoc vt sit terminus à quo generationis, debet materia recedere ab ipso ad formam: sed iam dictum est quod non sit necesse vt sit priuatio in materia ad generationem: ergo non est necesse, vt materia transeat ab ipso, & consequenter non est necesse vt sit terminus à quo generationis.

Respondeo distinguendo maiorem, positiue vel negatiuè, concedo; positiue tantum, nego maiorem. Similiter distinguo minorem. Si autem quæras quid sit materiam negatiue transire de priuatione ad formam.

Respondeo non esse aliud, quam eam habituram fuisse priuationem si non habuisset formam, & non habere priuationem, quia habet formam.

ADDITIO.

DOctrinam, quam propono hac quæst. num. 1. Mastrius disp. 2. Met. num. 275. asserit adeo aperte esse falsam, vt nec in meis propriis principiis consistere possit, quia secundum me disp. 18. Met. num. 6. ens quod directe opponitur enti rationis, est ens reale; vnde si priuatio dici potest ens reale prout ens reale opponitur enti rationis, sequitur priuationem esse ens positiuum.

Sæpe infeliciter mecum contendit Mastrius; sed vix vnquam quam hic infælicius, nam est euidens ex terminis, quod si caperetur ens reale sic, vt significaret quidquid opponeretur enti rationis, hoc est pro omni eo siue positiuo, siue negatiuo, quod non est ens rationis, quo sensu manifestum est me fuisse locutum in hac quæstione, negationes reales ac priuationes omnes, quæ non sunt entia rationis, deberent esse entia realia; nec hoc magis impugnari potest, quam totum esse maius sua parte.

Deinde licet ego concesserim in Metaphysica loco citato ens reale positiuum opponi enti rationis directe, non tamen dixi, nec potui dicere, quod negatio realis non etiam opponeretur ipsi, cum sit euidens, quod non sit, nec possit esse ens rationis; vnde illa consequentia Mastrij: ens reale positiuum est, quod directe & immediate opponitur enti rationis, & negatio dici potest ens reale, prout ens reale opponitur enti rationis: ergo est ens reale positiuum, nihil prorsus valet; quia non solum ens reale positiuum opponitur enti rationis; nec quando ego dixi, quod negatio esset ens reale simplicite, quatenus ens reale opponitur enti rationis, id intellexi de ente reali positiuo; sed sensus manifestus erat, & quem quicumque vel mediocris iudicij perciperet, quod capiendo ens reale simpliciter pro omni eo, quod opponeretur enti rationis, negatio esset ens reale.

Deinde num. 278. conatur probare quod negationes & priuationes non debeãt dici entia realia, nec absolute vt ego dixeram, nec cum addito nempe priuatiua, aut negatiua, vt dicunt alij; quia ens reale vt sic ex suo primario conceptu dicit quid positiuum: ergo implicat in adiecto dicere ens reale negatiuum. Probatur antecedens, quia positiuũ & negatiuum contradictorie opponuntur: ergo nedum opponuntur secundũ rationes positiui & negatiui; sed secundũm rationem ipsam entis, seu tanquam ens reale & tanquam non ens reale. Probatur consequentia, quia si non opponerentur in ratione entis realis, tũc non opponerentur vt pura affirmatio & pura negatio; tum quia negatiuum ita directe opponitur positiuo, vt tollat quidquid positiuũ ponit: sed in ratione positiui inuenitur ratio entis realis: ergo ens reale vt sic nõ inuoluitur in ratione negatiui; tũ tandẽ quia quærit quid dicat ratio illius entis, quod negatiuum appellatur, & quare negatiuũ & priuatiuũ appellatur; si enim tale dicitur quia

excludit omnem rationem entis realem, habetur intentum, quod est purum nihil, & quod abusiue dicatur ens negatiuum reale, cum potius deberet dici realiter non ens; si autem dicatur negatiuum, quia tollit formam oppositam, licet etiam in se aliquam entitatem habeat, hoc non tollit, quin sit ens positiuum intrinsecè & formaliter.

Quod hæ impugnationes Mastrij nihil prorsus concludant, nec faciant ad rem, condonandum est, quia proposuit improbare, quod improbari reuera nequit; sed impossibile aggredi non deberet.

Dico ergo ex suppositione, quã admittit ipse Mastrius, quod detur à parte rei ante opus intellectus negationes & priuationes, quæ nõ sint entia rationis, nõ posse quẽpiam rationis capacem dubitare; quin capiendo per ens reale, quidquid est à parte rei & nõ est ens rationis, negationes tam bene ac proprie vocari entia realia quam ipse Mastrius, & capiendo per ens reale negatiuũ & priuatiuum, quod est à parte rei, & nullam formalitatẽ positiuam includit, nõ posse controuerti, quin negationes & priuationes sint entia priuatiua & negatiua: nec aliud ego, & illi alij, quos impugnat Mastrius, intẽdimus quã hoc quod euidentissimũ esse confirmo: quia certe possent homines instituere has voces ens reale ad significandũ quodcũque, quod nõ est ens rationis, siue sit positiuum, siue negatiuum, & possent instituere has voces; ens reale priuatiuum & negatiuum ad significãdum negationes & priuationes reales, voces enim sũt ex instituto: sed si hoc fieret, esset verũ quod ego docui, & illi alij, quos Mastrius impugnat. An autem de facto sit illa institutio, est mera quæstio de nomine: sed nõ est dubitandi locus, quin, quod ego dixi, sit de facto etiã verum, quia dixi tantũ quod capiendo ens reale, prout opponitur enti rationis, hoc est prout tale diceretur, omne illud, quod nõ esset ens rationis, negationes & priuationes absolute & simpliciter possẽt vocari entia rationis. Quod etiã de facto sit illa institutio de ente reali priuatiuo & negatiuo, sufficiẽter probatur per consensũ Authorũ, qui illo modo loquũtur; quamuis generaliter nõ esset admissa ab omnibus: nam Authores particulares aliquando vtuntur modo loquendi nouo ad declarandos suos coceptus, & quando significant sufficienter, quod volunt, sæpe faciunt optime. Ex quibus facile patet impugnationes Mastrii esse cæteris suis simillimas; sed placet respondere sigillatim.

Ad primam, Respondeo primò quamuis de facto ens reale simpliciter acceptum dicatur de ente positiuo, tamen non inde sequi, quin si caperetur prout opponitur enti rationis, seu prout omne illud diceretur ens reale, quod non esset ens rationis, posset priuatio & negatio dici ens reale; hoc est autem quod ego dico, vnde prima hæc improbatio nihil facit contra me.

Respondeo secundò, directe negando consequentiam; quia sicut licet esse hominem ex primaria significatione significat illud, quod est animal rationale, tamen non sequitur, quin aliquid quod non est, nec potest esse tale animal, dicatur homo cum aliquo adiuncto ex quo detur intelligi, quod non significet tale animal, sed aliquid aliud, vt patet ex eo, quod aliquid, quod non est tale animal vocatur homo secundum quid, verbi gratia, homo pictus: ergo quamuis ens reale significet primario ens reale positiuum, potest tamen cum adiuncto, ex quo detur intelligi, quod non capiatur in illa significatione, dici de aliquo, quod non sit tale ens: sed tale additum est ly negatiuum, vel priuatiuum: ergo potest dici de priuatione, quod sit ens reale priuatiuum.

Respondeo tertiò, negando etiam consequentiam; quia quãuis ex primaria significatione significaret ens positiuũ, posset tamẽ ex secundaria significatione significare aliquid, quod nõ est ens positiuũ propter proportionem, quam haberet cũ ente illo reali positiuo, sicut patet de Ly *sano* & aliis similibus analogis: sed negatio aliquã habet proportionẽ cum ente reali positiuo, quatenus scilicet potest esse à parte rei absque fictione, tam bene quam ens positiuũ: ergo posset vocari ens reale ex secundaria institutione & quidẽ congruentissime, quando ageretur de distinctione ipsius ab ente rationis, & à fortiori posset vocari ens reale negatiuum aut positiuũ.

Quod vlterius confirmo, quamuis non sit necesse; quia ipsum ens ex prima sua institutione significat ens reale positiuum, & tamen potest dici & dicitur de facto de ente rationis cum particula denotante, quod non capiatur pro ente reali, verbi gratia, cum ly *rationis*: ergo idem dici potest de ente reali, quod cum particula denotante, quod non capiatur pro ente reali positiuo, dici possit de aliquo, quod non sit tale ens reale, non obstante sua prima institutione.

Ad probationem antecedentis adductam à Mastrio, concedo totum; quia sine dubio negatio opponitur enti positiuo in omni ratione positiua quam includit & cõsequenter negatio non dicet ens reale positiuum, nec aliquid positiuum in ente reali positiuo; nec vllus oppositum somniauit; sed inde non sequitur quin negatio possit dici ens reale negatiuum, quia per hoc non denotatur, quod aliquid positiuum inclusum in ente reali inuoluat; sed potius oppositum; nec sequitur etiam, quod non possit dici ens reale; non quidem prout ens reale significat quid positiuum reale, sed prout capitur pro omni eo, quod non est ens rationis.

Ad primam probationem consequentiæ ipsius, concedo quod negatio opponatur enti reali positiuo in ratione entis realis positiui & entis realis simpliciter, & secundum primariam institutionem; sed nihil inde sequitur ad propositum contra nos. Similiter etiam peccat secunda probatio consequentiæ, quæ tota posset concedi absque præiudicio aliquo nostro, sed respõdeo tamen aliter distinguendo consequens: ergo ratio entis realis vt sic, quatenus significat ex primaria institutione ens positiuum reale non inuoluitur in negatiuo cõcedo: ergo ratio entis realis negatiui non inuoluitur in ipso, aut ratio entis realis prout ex secundaria institutione significat omne illud, quod opponitur enti rationis, non inuoluitur in ipso, nego consequentiam, quia hæc ratio non necessario importat positiuum quid.

Ad tertiam probationem, Respondeo per ens reale, quod dicitur de negatiuo intelligi aliquid, quod est à parte rei absque fictione, & illud dici negatiuum, quia nihil positiuum in se includit, vnde excludit omnem rationem entis realis vt sic, prout ens reale ex primaria institutione significat ens reale positiuum; non vero excludit rationem entis realis negatiui magis, quã homo pictus excludit rationẽ hominis picti, licet excludat rationẽ hominis veri, nec excludit rationẽ entis realis absolute, prout tale dicitur omne, quod nõ est ẽs rationis.

QVÆSTIO II.

An, & quid sit vnio materiæ ad formam.

11. OMnes concedunt materiam, & formam vniri debere inter se physice ac intime ad hoc, vt constituant totum per se substantiale, sed difficultas est, per quid formaliter vniantur, seu in quo cõsistat formaliter vnio ipsarum. Aliqui putant materiam & formam intime vniri seipsis, suppositis indistantia earum, ac intima præsentia, nec ad hoc requiri aliquam entitatem superadditam ipsis, qui esset modus absolutus, aut respectiuus. Ita *Occamus 1.d.30.q.1. Greg.d.28.q.2. Aureolus. 4.d.44. Caiet.3.p.q.art.7. Ioannes à S. Thoma q.6.a.3.* Alii vero tenent requiri aliquid tertium, quod sit nexus & vinculum earum: sic *Scotus 2.d.3.q.4. & in 4.d.12.* quem præter suos omnes sequuntur principaliores Thomistæ, & recentiores, quos citant & sequuntur *Complutenses disp.6.q.2. Auersa qu.19.sect.5. Arriaga disp. 4.sect. 1.* Inter hos autem authores est alia controuersia, an illud tertium sit respectus, vel modus positiuus absolutus. *Scotistæ* tenent, quod sit respectus, reliqui existimant, quod sit quid positiuum absolutum.

CONCLVSIO I.

Vnio est quid distinctum à rebus vnitis.

12. *Requiritur aliquid distinctum realiter inter materiã, & formam per quod formaliter vniuntur.* Hæc est communior cum secunda sententia contra primam.

Probatur, quia impossibile est, aliquod prædicatum reale

reale competere aliquibus de nouo sine aliqua mutatione reali, vt de se est euidens : sed materiæ cõpetit de nouo esse realiter informatam à forma , & formæ esse realiter informantem, & vtrisque esse realiter vnitas,& constituentes totum : ergo fit aliqua mutatio realis , ratione cuius hoc ipsis de nouo competat : ergo aliquid de nouo fit , à quo habent istas reales denominationes: sed illud non potest esse aliud quam vnio , quæ sit realiter ab ipsis distincta (capio autem hic distinctionẽ realem,prout comprehendit distinctionem modalem)ergo.

Probatur secundo:materia & forma possunt simul existere in rerũ natura sine eo,quod formaliter & intrinsece inter se vniantur : ergo non habent esse sic vnita à seipsis formaliter,quæcunque enim seipsis vniuntur,aut quomodocunque referuntur ad se inuicem , non possũt esse simul , quin ita vniantur & referantur : ergo vt formaliter vniantur , requiritur aliquid aliud ab ipsis ita distinctum,vt possint esse sine illo à parte rei : sed illud est,quod nos vocamus vnionem formalem : ergo datur inter illa talis vnio,

Dices sufficere , vt de nouo vniantur , quod ponatur vnio efficiens,hoc est actio agentis vnientis ipsa.

Contra primo,quia vel illa actio est in extremis vnitis, vel extra ipsa , si sit in ipsis , habetur intentum , quia conceditur aliquid dari inter ipsa, per quod vniantur,& sine quo non vnirentur ; si sit extra : ergo per illam nõ vniuntur:apparet enim absurdum, quod per aliquid extrinsecum illis vniantur.

13. *Contra secundo* , quia non potest dari actio noua realis de prædicamento actionis, de qua loquimur,quin sit terminus nouus realis per eam productus;nihil enim est aliud actio , quã id , per quod formaliter constituitur agens producens aliquid : ergo non potest agens habere actionem nouam & realem circa materiam & formam (si præexisterent non vnitæ , vt posset fieri secundum omnes)qua ipsas vniret,nisi aliquid inter ipsas produceret distinctum ab actione & materia ac forma.

Dices sufficere pro termino actionis totum compositum,quod constituitur per formam & materiam.

Contra,vel illud totum compositum est aliquid præter partes , vel non ; si sit , habetur intentum : si non, ergo nulla responsio , quia non ostenditur quomodo possit saluari noua actio.

Dices , illud non esse aliquid præter materiam & formam vnitas.

Contra, quia vel materia & forma vnitæ dicunt aliquid præter materiam & formam , vel non, & redit argumentum.

14. *Dices cum Caietano* , compositum dicere tertiam entitatem distinctam realiter à partibus , & illud per illam actionem produci, non tamen haberi intentum conclusionis, quæ vult aliquam vnionem præuiam ad tertiam entitatem.

Contra,quia efficiens non potest producere tertiã entitatem , nisi concurrentibus materia & forma , & consequenter iisdem applicatis sufficienter:sed non applicãtur ad constitutionem totius sufficienter , nisi vniantur, quia per hoc ipsum constituunt , quod inter se vniantur, ergo prius debet saluari vnio ipsorum quam compositum , & consequenter nulla responsio. Adde communiter ab aduersariis negari illam tertiam entitatem.

15. *Confirmatur* , quia debent necessario admittere vnionem inter albedinem & parietem,neque possunt illam saluare per illud de tertia aliqua entitate , cum non sit ibi vlla tertia entitas secundum vllum ex ipsis:sed si, vt paries & albedo vniantur , requiritur vnio distincta ab ipsis , etiam à paritate rationis requiritur , vt materia & forma vniantur, vt videtur euidens.

Dices,non posse quidem materiam & formam vniri de nouo , quin detur de nouo aliquid , quod non fuit ante;sed illud nouum non debere esse aliquid positiuũ, sed indistantiam, seu negationem distantiæ:vnde eo ipso , quo ponitur illa indistantia , materia & forma seipsis vniuntur.

Contra sic , illa indistantia esset vnio ipsarum,vel saltẽ conditio necessitans ad hoc , vt seipsis vnirentur ; sed hoc est falsum , vt dicemus conclusione sequenti : ergo & responsio est falsa , ex qua sequitur.

Contra secundo , quia ipsamet indistantia , seu præsentia intima est quid positiuum : ergo quamui in ea consisteret vnio , adhuc vera esset conclusio. Probatur antecedens tum quia ponitur per actionem nouã realem;tum quia ipsa distantia est quid positiuum, ergo & præsentia ; tum denique , quia secundum aduersarios ipsa distantia est negatio : ergo indistantia , seu præsentia non est negatio , quia alias vna negatio tolleretur præcise per aliam , quod implicat.

16. *Obijcies primo* : sequeretur quod non vnirentur immediate , & consequenter quod non facerent vnum per se, quod est absurdum.

Respondeo distinguendo sequelam , id est , sine aliquo ab ipsis realiter distincto , concedo:id est , sine aliquo quod prius informaretur à forma quàm materia , aut quod prius actuaret materiam vt *quod*,quam forma, nego sequelam , & consequentiam.

Obijcies secundo : sequeretur quod ipsa vnio vniretur per aliam vnionem , & sic in infinitum.

Respondeo negando sequelam, quia sicut quantitas nõ est quanta per aliam quantitatem , quia ipsa est ratio formalis faciendi quantum ; & sicut relatio alicuius ad aliud non refertur per aliam relationem ad illud aliud, quia est ratio formalis referendi ad illud ; ita vnio cùm sit ratio formalis vniendi materiam cum forma,non debet vniri per aliam vnionem ab ipsa.

Confirmatur,quia propterea colligitur quod sit requisita vnio distincta inter materiam & formã,quia possũt existere à parte rei sine vnione;& certe si nõ possent existere sine vnione,nõ deberet superaddi ipsis vnio distincta:sed sic est quod vnio nõ possit existere simul cũ materia & forma , quin vniatur vtrique vel alteri ex ipsis, nec è contra : ergo non debet dici , quod vniantur per aliam vnionem.Et hinc soluitur cur ipsa forma nõ possit dici seipsa vniri tam bene , quam vnio dicitur , & cur etiam forma & materia , quamuis possit existere sine vnione,non tamen vniuntur vnioni per aliam vnionem.

17.*Obijcies tertio*. Verbum diuinum vnitur naturæ humanæ siue vlla vnione ; neque enim potest esse capax vnionis , quamuis possit simul existere cum natura humana sine tali vnione:ergo quamuis materia possit existere simul cum forma absque vnione,tamen potest vniri ipsi sine vnione.

Respondeo distinguẽdo antecedens:sine vnione in ipso intrinsece subiectata,concedo:sine vnione ad ipsum terminata,nego antecedens. Vnde argumentum est ad oppositum:Verbum diuinum ex eo , quod possit existere simul cum natura absque eo quod vniantur , non potest ipsi formaliter vniri absque vnione, vel in se subiectata vel ad se terminata : ergo similiter dicendum est de materia & forma.

18. *Obiicies quarto*:vel illa vnio esset prior in materia quam forma,vel simul, vel posterior;primum & secundum nequit dici , quia respectus supponit extrema;si dicatur tertium , ergo superfluit , quandoquidem forma sit in materia absque illa.

Respondet Mastrius,quod sit posterius in materia , quã forma posterioritate naturæ , & tamen non superfluit, quia forma in illo posteriori non est in materia formaliter,sed fundamentaliter.

Contra,quia si est vllo modo in materia ante vnionẽ, est ibi secundum suum esse formale : ergo est ibi formaliter.

Deinde ad quid requiritur , quod sit ibi aliquo modo secundum suum esse formale?

Respondeo ergo aliter , quod vnio sit in materia priusquam forma , prioritate à quo , quia est ratio formalis ponendi formam in illa : neque est verum quod relatio vniuersaliter supponat extrema in esse aliquo , quando ab ipsa habetur formaliter , quod extrema habeant illud esse , de quo alias *lib.2. Physic.* dum agetur de causalitate efficientis & materialis causæ.

CONCLVSIO II.

Vnio non est indistantia aut intima præsentia.

19. *Vnio materiæ & formæ non consistit in indistantian aut intima præsentia localiipsarum ; neque etiam in dispositionibus vllis præuiis , quibus præpararetur materia ad formam,quæ dispositiones essent formæ absolutæ,vt quantitas cum qualitatibus talibus vel talibus ; neque etiam ad illam indistantiam ac dispositiones sequitur necessario , quod aut seipsis,aut per aliam vnionem superadditam vniantur.* Hæc est contra Nominales. *Probat Arriaga* hanc conclusionem, quia mors hominis est corruptio substantialis, ergo aliquid substantiale debet perire:sed nihil perit prætet vnionem, ergo vnio , qua vniuntur partes hominis,debet esse quid substantiale , & consequenter non consistet in illis dispositionibus,& indistantia seu præsentia locali , quæ sunt accidentia.

Hæc probatio non valet , falsum enim est subsumptum non solum in nostra sententia,qui ponimus tertiam entitatem distinctam à partibus vnitis;quæ entitas est substantialis & perit pereunte vnione , quæ prærequiritur necessario ad illam ; sed etiam in opposita sententia id negante , quia licet in ea vnio esset accidens;& licet nõ periret vlla entitas simplex præter illam vnionem,tamẽ verum esset dicere , quod periret aliquid,de quo prædicatur quod sit substantia,verum enim esset dicere,quod periret homo,qui simpliciter dicitur substantia , neque corruptio hominis dicitur substantialis alia ratione,quã quod aliqua substantia per illam pereat hoc modo.

20. *Dices cum Arriaga*, licet dicatur tum homo periisse, hoc tamen reuera non esse aliud quam aliquid periisse,quod essentialiter requirebatur ad constitutionem hominis , & inde denominari ipsum hominem periisse; ergo si vnio , quæ est illud , quod vere & formaliter perit,sit accidens , corruptio non debet dici substantialis , quamuis substantia hominis denominetur per illam corruptionem periisse.

Contra , quia reuera non solum vnio perit, sed homo perit siue denominatiue siue formaliter : sed nihil requiritur ad hoc , quod corruptio dicatur substantialis, quam quod substantia dicatur periisse per eam, siue denominatiue dicatur periisse,siue formaliter.

Confirmatur:nõ per corruptionẽ aut definitionẽ vnionis præcise habet desinere homo,quia si poneretur vnio absque materia & forma , & desineret , non posset tum dici desinere homo, nec illa desitio esset desitio substãtiæ hominis : ergo ab aliquo alio habet dici talis desitio , nimirum ex eo,quod fuit per illam vnionem positus homo,& ex eo quod postea ea desinente non remanet homo : sed hoc esset æque verum , siue vnio esset substantialis intrinsece, siue non:ergo posset saluari destructio substantiæ hominis , quamuis vnio non esset intrinsece substantialis , & consequenter posset destructiohominis vocari substantialis , quamuis vnio esset accidens.

21. *Dices* actionem specificari à termino formali , qualis est in casu nostro vnio , quæ desinit : ergo si vnio non sit substantialis, destructio non potest esse substantialis.

Respondeo , actionem etiam specificari posse à quocumque, de quo potest dici quod per ipsam ponatur aut tollatur quomodocumque ponitur aut tollitur per illam : sed potest dici quod substantia hominis tollatur per destructionem vnionis , ergo potest illa destructio ab hoc specificari & denominari substantialis ; quod adeo euidens est,vt mirum sit posse ab vllo dubitari.

Probat idem secundo conclusionem, quia si vnio consisteret in dispositionibus accidẽtalibus,sequeretur hominem non esse totum substantiale , quod est falsum. Hæc etiam nõ valet,nam falsa est sequela maioris; illud enim dicitur esse totum substantiale , cuius omnes partes sunt substantiales & ordinatæ per se ad compositionẽ physicam per modum actus & potentiæ, & non requiritur ad hoc,quod quidquid intrinsece reperitur in illo sit substantia,nisi sit intrinsecum ipsi per modũ partis. Quod si intelligat hic author, quod homo non diceretur totum substantiale in hoc sensu,quod non sit tale totum,in quo non includatur intrinsece aliquod accidens aliquo modo,concedo sequelam , sed nego id esse absurdum, imo existimo esse omnino necessarium.

Dices non sufficere vt aliquid dicatur totum substantiale per se vnũ,quod partes ipsius sint substantiæ, quia alias aggregatum ex pluribus hominibus esset totum substantiale per se : ergo vnio substantialis requiritur ad hoc vt ex partibus resultet totum substantiale.

Respondeo negando consequentiam , quia licet non sufficiat quod partes sint substantiales , sufficit tamen quod sint substantiales, & habeant se per modum actus & potentiæ, qualiter non se habent plures homines:sed se habent sic anima & corpus ; materia , & forma physica substantialis.

Confirmatur hoc: debet esse aliqua ratio disparitatis inter partes hominis , & partes aggregati ex pluribus hominibus , ratione cuius inter illas possit in sententia aduersarij intercedere vnio substãtialis & inter has non possit : sed illa ipsa disparitas sufficit ad hoc , quod dicantur facere vnam per se substantiam absque vnione substantiali, quamuis plures homines non possent facere vnam per se substantiam , quod videtur euidens.

22. *Probatur ergo melius conclusio primo* , quia multa inter se vnibilia , quæque non prærequirunt ad vnionẽ aliquas dispositiones quantitatis aut qualitatum , sunt sibi inuicem intime præsentia localiter ac indistantia, quæ tamen non vniuntur:ergo vnio non consistit in illa intima præsentia ac dispositionibus , nec etiam ad illas necessario sequitur. Consequentia est euidens. Probatur antecedẽs, quia Verbum diuinum est vnibile tam bene cum aliis naturis humanis existentibus quã natura de facto assumpta , & idem est de aliis Personis diuinis, & omnes tres Personæ sunt aliis naturis tam intime ptesentes localiter , ac indistantes omnibus naturis existẽtibus,quam Verbum est intime præsens naturæ assumptæ:sed non sunt vnitæ , ergo antecedens est verum.

Probatur conclusio secundo : Posita materia prima cum omni dispositione absoluta quantitatis & qualitatis,potest poni forma indistans ab ea localiter absque vnione physica , ad quam sequeretur ex forma,& ipsa vnum per se:ergo vnio non consistit aut in illa indistantia , aut in dispositionibus , aut in vtrisque simul;nec etiam ad illa necessario sequitur siue disiunctiue , siue copulatiue. Consequentia patet:probatur antecedens:quamuis subiectum animæ separatæ esset optime ad illam dispositũ, anima separata non posset vnire se subiecto;alias resurrectio hominis mortui esset naturalis,& posset fieri virtute ipsius animæ ; quod videtur absurdum : sed posset facere se intime præsentem illi subiecto , & casu quo id faceret esset illud subiectum cũ omnibus dispositionibus indistans localiter ab illa , neque tamen sequeretur vnio : ergo verum est antecedens.

23. *Probatur secundò* idem antecedens , quia si duo homines aut duæ aquæ essent simul penetratiue in eodẽ loco,formæ ipsorum essent eorum materiis intime præsentes , & illæ materiæ essent optime dispositæ ad illas, quia dispositio sufficiens ad vnam animam rationalem, aut ad vnam formam aquæ , est sufficiens æquè ad aliã animam rationalem , & aliam formam aquæ eiusdem omnino rationis ; sed tum anima vnius hominis non esset vnita corpori alterius , nec forma vnius aquæ materiæ alterius,vt est certum apud omnes : ergo possunt esse illæ dispositiones ac indistantia absque tali vnione, & consequenter neque consistit vnio in illis, neque necessario sequitur ad illa.

Dices, non esse dispositiones omnes in eo casu in materiis, quia vna ex dispositionibus aut conditionibus necessariis ad vnam formam est, quod sit negatio alterius formæ in materia;in eo autẽ casu non esset talis negatio.

Contra , quia negatio alterius formæ non potest esse conditio necessaria ; nisi quatenus vna forma esset incõpatibilis cum altera in materia : sed in primis non est incompatibilis de potentia absoluta , vt supra vidimus: ergo non impediret quo minus alia forma esset vnita quando simul ponerentur indistantes.

Deinde

Deinde non est vllo modo incompatibilis cum alia forma in materia, si eodem modo alia forma est, in materia ac ipsa est: sed in casu posito essent eodem modo in materia iuxta aduersariorum sententiam, quia vna non esset nisi per hoc quod esset indistans à materia sibi disposita: sed altera esset indistans ab eadem materia; & consequenter negatio formæ prioris non requiritur vt alia sit vnita materiæ simpliciter.

24. *Probatur tertio*, declarando conclusionem: possumus philosophari de duabus indistantiis seu præsentiis intimis localibus, de vna quidem; quæ haberet talem rationem, vt ea posita non posset vnum ex rebus indistantibus moueri localiter, quin altera moueatur: de alia vero, quæ haberet talem rationem, vt poneret quidem res indistantes, sed taliter tamen, vt ab agente loco motiuo vt sic posset vna ex illis rebus moueri loco, quin altera res moueatur. Et hæ duæ indistantiæ habentur de facto, vna quidem inter Angelum & corpora, quibus est præsens, & inter duo corpora penetrata; altera vero inter materiam & formam, subiectum & accidentia. Ex illis verò prima non solũ habet virtutem faciendi res indistantes localiter, sed etiã vniendi physice, vt patet; secundo solum habet virtutẽ faciendi res indistantes præcise.

25. Hoc supposito, quæro ab aduersariis, quando dicunt materiam, & formam vniri per indistantiam ac dispositiones, siue tanquam per vnionem, siue tanquã per conditionem sine qua non; an loquantur de indistantia primi generis, an secundi. Si de secunda, manifestum est quod falsa sit eorum sententia, quia vnio physica est talis naturæ vt vnum ex vnitis nequeat localiter moueri, quin alterum moueatur. Quamuis autem formæ essent indistantes indistantiã secundi generis, vnum ex ipsis posset moueri localiter altero non moto: ergo non vnirentur physice posita tali indistantia. Si vero loquantur de prima, in re conueniunt nobiscum, quia illa vnio, quam nos superaddimus, in re est talis indistantiæ: facit enim materiam & formam indistãtes sic, vt vna nequeat moueri localiter, quin altera moueatur; nec in hac conclusione negamus, quin vnio consistat in tali indistantia: sed quod negamus est, quod non eo ipso præcise quo materia & forma sint indistantes localiter secundum conceptum præcisum indistantiæ, habent esse vnita. Quod sic probo: haberent esse indistantes distantia secundi generis, sed non haberent esse vnitæ: ergo non sufficit quod sint indistantes præcise.

Dices: Indistantia est quid negatiuum, est enim negatio distantiæ, ergo non possumus tenere, quod vnio sit indistantia vllo modo.

Respondeo primo, distinguendo antecedens: indistantia quæ solum habet rationem indistantiæ, transeat; quæ non solum sit indistantia: sed etiam vnit, nego antecedens & consequentiam.

Respondeo secundo negando antecedens vniuersaliter, neque enim à sola negatione habetur esse indistans, sed ab aliquo positiuo, ad quod sequitur negatio: sicut enim ipsa distantia habetur à positiuo, ad quod sequitur negatio præsentiæ, ita præsentia est quid positiuum, ad quod sequitur negatio.

CONCLVSIO II.

Vnio est respectus extrinsecus adueniens.

26. *Vnio est respectus extrinsecus adueniens, & non modus absolutus substantialis aut accidentalis.* Hęc est *Doct. 3. d. 1. quæst. 1.* cum suis communiter contra Thomistas & recentiores admittentes vnionem realiter distinctam à materia & forma, & probatur ex iis, quæ diximus quæstione prima de sex vltimis prædicamentis.

Obiicies primo: sequeretur quod materia & forma non vnirentur substantialiter, sed accidentaliter, quod est absurdum.

Respondeo distinguendo sequelam: id est, non vnirentur nisi mediante accidente, tanquam ratione formali vniendi ipsa, concedo sequelã, nec hoc est absurdum: id est, non ita vnirentur vt facerent vnam per se substantiam nego sequelam, hoc enim esset absurdum.

Dices vnionem intrinsece includi in aliquo composito: ergo, si sit accidens, aliquod accidens per se intrinsece includitur in substantia, quod videtur absurdum.

Respondeo distinguendo antecedens: tanquam pars intrinseca eius, nego antecedens; tanquam causalitas partium, aut vinculum ipsarum, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens.

Dices: Vnio materiæ & formæ vocatur communiter substantialis, & actio, qua producitur, vocatur etiam substantialis: ergo vnio non est accidens, sed quid substantiale.

27. *Respondeo* negando consequentiam, quia vnio & actio illa vocantur substantiales, non quod vnio intrinsece sit substantia, sed quod ad eius productionem sequatur vna per se substantia, nempe homo aut aqua; & posset etiam vocari substantialis ad differentiam vnionis qua vnitur accidens subiecto, quia vnio materię cum forma habet pro vtroque extremo substantiam, quod non est verum de vnione qua vnitur accidens.

Dices denique: vnio debet esse proportionata composito: ergo si compositum sit substantia, vnio debet esse substantialis.

Respondeo distinguendo antecedens, id est, sufficiens ad copulandas partes eius, concedo, & nego consequentiam; alio modo, nego antecedens.

28. *Obiicies secundo*: vt copulẽtur partes integrales substantiæ, præter relationem vnionis ponenda sunt indiuisibilia positiua & absoluta & substantialia: ergo vt copulentur materia & forma, præter relationem vnionis debet poni aliquid substantiale positiuum.

Respondeo, quidquid sit de antecedenti, negando consequentiam, quia partes integrales ita copulãtur, vt possint esse non obstante sua copulatione extra se inuicem & non tangunt se inuicem immediate vt *quod*, secundum aduersarios, & consequenter debet necessario assignari aliquid aliud, quod tangant *vt quod* immediate, quod non est relatio, vt patet: materia autem & forma immediate se tangunt vt quod, & non mediante aliquo tertio, nec possunt esse extra se inuicem, dum coniunguntur; vnde non est idem de ipsis dicendum & de partibus integralibus. Adde, argumenta quibus probantur indiuisibilia positiua & absoluta in continuo, non currere in proposito, & consequenter non hic concludere, licet ibi concludant.

29. *Obiicies vltimò*: si esset quid respectiuum extrinsecum adueniens, deberet pertinere ad aliquod ex sex vltimis prædicamentis: sed non potest assignari ad quod pertineat, ergo.

Respondeo negando minorem, vel enim vnio materiæ, pertinet ad prædicamentum Passionis, & vnio formæ ad prædicamentum Actionis, vt insinuat. *Doct. 4. d. 10. qu. 1.* propter proportionem, quam habet causalitas materiæ, quæ est eius vnio, cum respectu passionis: quod omnis transmutata ad agens, & proportionẽ res quamuis causalitas formæ, quæ est etiã eius vnio, cum actione agentis, vt transmutat: nam forma agit formaliter in materiã, eam transmutando formaliter sicut efficiens transmutãdo ipsam efficienter, & consequenter materia aliquo modo patitur à forma. Et sane hæc est vna ex rationibus, cur materia dicatur esse potentia, & forma actus. Vel vt ait *Bassolus. 4. d. 12. qu. 1.* & æque probabile putat *Mastrius*, spectat vtraque vnio ad prædicamentum Habitus, quia per vnam dicitur materia habere formam, & per alteram forma haberi à materia. Vera autẽ resolutio dependet ab acceptione habitus vt sic, & actionis ac passionis vt sic. Contra vero *Bassolum* nihil magis video vrgere, quam quod si debet vnio materiæ dici esse de prædicamento habitus, quia per eam materia habet formam; similiter Vbi posset in eo poni, quia per ipsum non habet locum; aut saltem per vbi actiuum locus dicitur habere rem locatã: sed hæc res est parui momenti.

Ad quod prædicamentũ spectat vnio.

QVÆSTIO III.

Vtrum inter materiam, & formam, quando vniuntur detur duplex vnio.

30. SVppositio ex resolutione quæstionis præcedẽtis, quod detur aliqua vnio media inter materiam & formam,

formam, qua vniantur, sequitur statim controuersia alia, an solum sit inter illa vna vnio, quæ aut subiectaretur immediate in materia & forma simul; aut in materia sola, & terminaretur ad formam; aut in forma sola, & terminaretur ad materiam; an vero sint duæ vniones, vna subiectata in materia, & terminata ad formam; & altera subiectata in forma, & terminata ad materiam.

Prima sententia ait vnam tantum vnionem inter illas interuenire. Hæc est *Suarij disp. 15. Met. sect. 9. Complutensium disp. 6. quæst. 3. Ruuii 1. Physic. tract. 2. quæst 6. Auersa quæst. 18.* ex quibus *Suares* statuit eam in sola forma, *Ruuius & Auersa* in sola materia, *Complutenses* in vtraque.

Secunda sententia requirit duplicem vnionem, & est *Scoti 2. d. 1. q. 5.* & alibi sæpe, quem præter suos sequuntur. *Hurtadus disp. 5. sect. 7. Amicus 2. Physic. tract. 11. quæst. 10.*

CONCLVSIO.

31 *Datur inter materiam & formam componentes totum duplex vnio, vna in materia terminata ad formam, altera in forma terminata ad materiam.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur: quotiescumq, sunt aliqua, quæ denominãtur relatiue ad se inuicem denominatione mutua eiusdẽ rationis, si ponatur relatio in vno extremo ad dandã illam denominationẽ, debet etiam poni alia in altero extremo, si sit capax eius; sed materia & forma, quãdo cõponunt compositum, denominantur relatiue ad se inuicem denominatione eiusdẽ rationis, materia enim dicitur vniri formæ, & forma dicitur vniri materiæ: ergo si in alterutra ex ipsis ponatur relatio, quandoquidẽ altera etiam sit capax, debet poni alia relatio in illa altera: sed non potest poni vnus respectus in vtraque, tum quia accidens vnũ numero nõ potest subiectari in duobus subiectis realiter distinctis naturaliter, tum quia si poneretur vnus respectus vnionis in illis, deberet ille respectus referre illas vnitas alicui alteri termino, neque enim potest habere respectus pro termino suum subiectum.

Probatur maior huius discursus, tum quia hac ratione, quando sunt duo similia sibi inuicem, si vnum ex ipsis dicatur simile per vnum respectum superadditum, & alterum etiam dicitur simile per alium respectum; tũ quia non esset maior ratio cur poneretur in vno vnus respectus subiectiue, quàm alius in altero; quotiescumq; autẽ aliqua forma est ponenda in aliquo subiecto, & non est maior ratio, cur ponatur in vno quam in alio, debet poni in vtroque, aut si non possit poni in vtroque, debet vna in vno, & altera in altero poni, si id fieri possit.

32. *Dices cum Arriaga*, contra primam probationem maioris, disparitatem esse inter similia & vnita, quod vnita sint in eodem loco, similia vero sint in diuersis.

Contra, quia non ex eo, quod similia sint in diuersis locis, ponuntur plures relationes; nam si poneretur vnica tantũ relatio ex parte vnius extremi per possibile aut impossibile, adhuc essent similia, licet essent in diuersis locis; sed ex eo quod non sit maior ratio, cur vna poneretur in vno quàm altera in altero: sed non est maior ratio, cur vna vnio poneretur in vno ex vnitis, quãm altera in altero, licet sint eodẽ loco: ergo disparitas nulla est.

Dices secundo cum eodem disparitatem esse, quod extrema similitudinis sint omnino eiusdem rationis, & consequenter non esse maiorem rationem cur similitudo ponatur potius in vno quàm in altero, vnde duplex debet poni; extrema vero vnionis Physicæ de qua loquimur, sunt diuersæ rationis, & propterea posset excogitari ratio, cur in vno potius posset poni quàm in altero.

33. *Contra*, quia licet extrema similitudinis sint eiusdem rationis, verbi gratia, duo alba; tamen extrema dissimilitudinis sunt diuersæ rationis, verbi gratia, albũ & nigrũ; & tamen hoc non obstante duæ relationes ponũtur in illis, nec potest excogitari ratio; cur in vno potius quàm in altero debeat poni relatio: ergo idem dicendum de extremis vnitis non obstante distinctione eorum; & consequenter disparitas *Arriagæ* non est ad rem.

Confirmatur, quia omnis relatio habet correlationem sibi correspondentem in termino, si nihil obstet: sed nihil obstat, quod relatio vnionis posita in materia habeat aliam correlationem sibi correspondentem in forma, quæ est terminus eius, & nihil obstat quo minus, si dicatur esse in forma, habeat aliam correlationem sibi correspondentem in materia; ergo sunt duæ relationes vnionis inter materiam & formam, vna subiectata in materia ac terminata ad formam; altera subiectata in forma & terminata ad materiam; quæ duæ relationes sint sibi inuicem correlationes.

Dixi autem in maiori, *si nihil obstet*, quia potest aliquãdo interuenire impedimentum vel ex incapacitate termini, & sic in mysterio Incarnationis vnio hypostatica subiectata in natura humana non habet aliã correlationem sibi correspondentẽ in Verbo diuino, qui est terminus eius, quia Verbum propter immutabilitatem nõ est capax nouæ entitatis sibi inhærentis. Vel etiam impedimentum potest esse ex defectu rationis fundandi, & ob hunc defectũ in pariete viso non est correlatio vlla, neque forma correspondẽs visioni, quæ ponitur in oculo, & per quam oculus refertur, vt videns ad parietem.

34. Addunt aliqui ad hæc, quod etsi vna vnio subiectata in materia sufficeret, vt forma vniretur materiæ; nõ tamẽ sufficeret vt vniretur intrinsece: sed debet vniri intrinsece: ergo debet poni alia relatio vnionis in forma.

Confirmant, quia ex difficultatibus maioribus mysterij Incarnationis est, quod natura humana possit intime vniri Verbo, faciendo cum ipso vnum per se suppositũ, absque hoc quod Verbum habeat vnionem in se subiectatam, per quam vniatur intime naturæ: ergo non debet asseri, quod id contingat in naturalibus, quoties vniuntur materia & forma.

Verum hæc probatio parũ aut nihil roborat cõclusionem; nam si intelligatur per vnionem intrinsecã formæ, quod forma vniatur per vnionem in se subiectatã, manifeste petitur principium; id enim est, de quo quæritur, & quod negatur ab aduersariis. Si autẽ intelligatur per vnionem intrinsecam, quod intime coniungatur materiæ sic, vt vbicumque sit materia, ibi sit forma, & vbicũq; sit forma, ibi sit materia adæquata eius, falsum est, quod nõ vniretur forma materiæ intrinsece per hoc, quod poneretur vnica vnio in materia, per quam vniretur formæ. Necsanè est vlla difficultas, quod Verbũ cõstitueret vnũ per se cũ natura humana absque vnione in se recepta, modo ponatur vnio in natura ad ipsũ; sed difficultas summa est, quomodo posset vlla ratione terminare talem vnionẽ naturæ, ex qua sequeretur ex ipso & natura vnũ suppositũ, quod simul esset Deus & homo, nec ad hanc augendam aut diminuendã facit, quod recipiat ipsammet nouam vnionem, aut quod nõ recipiat.

35. *Obiicies primo*: Altera vnio esset superflua, quia eo ipso quo materia vniretur formæ, forma vniretur etiam materiæ, quamuis non haberet alteram vnionẽ.

Confirmatur, quia vnica vnio vnit naturam humanam sufficienter cum Verbo diuino ergo vna sufficit ad vniendam materiam & formam.

Respondeo negando sequelam, & distinguendo eius probationem; ita vtraque vniretur per modum subiecti, nego; ita vna vniretur per modum subiecti, & altera per modum termini, concedo.

Et si quæras, cur sit necesse, quod vtraque vniatur per modum subiecti.

Respondeo, quia est eadem ratio de vno atque de altero, & potest vtraque sic vniri.

Dices: Quamuis esset eadem ratio ex vtraque parte, tamen Deus posset determinare in qua deberet produci, sicut si essent duæ causæ applicatæ materiæ; & non esset maior ratio, cur vna ageret in ipsam quam altera, nec vtraque simul ageret, Deus determinaret, quæ causa ex ipsis deberet agere.

Respondeo, quidquid sit, vtrum Deus posset determinare vnam ad recipiendam vnionem præ altera, de facto non esse dicendum quod ita determinet, quandoquidem possit poni conuenienter in vtraq;, quia non est necesse recurrere ad determinationem causæ primæ, nisi quando

habetur

habetur talis indeterminatio ex parte causæ secundæ, quæ non possit nisi per causam primam tolli. Illud autem exemplum de duabus causis non est simile, quia, vt supponitur, illæ duæ causæ non possent simul agere, sicut posset materia & forma simul recipere vnionem.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiã, quia Verbum diuinum non est capax nouæ entitatis. Et confirmatur hæc responsio, quia quamuis Verbum diuinum sit simile vel dissimile creaturæ, non per relationem aliquam realem in ipso repertam ad creaturam, sed potius propter relationem similitudinis aut dissimilitudinis, quam habet creatura ad ipsum, non tamen vna creatura dicitur alteri creaturæ similis aut dissimilis, nisi à relatione in seipsa recepta; ergo quamuis Verbum diuinum diceretur vnicum creaturæ, non per vnionem in se ipso receptam, sed per hoc quod terminet vnionẽ creaturæ non tamen debet dici, quod vna creatuta vniatur alteri, nisi habeat relationem vnionis in seipsa receptam.

37. *Obiicies secundo*, Vnio adæquata materiæ & formæ est illud, quo coniunguntur inter se: sed per vnicam vnionem sufficienter vniuntur: ergo per vnicam vnionem adæquate vniuntur.

Respondeo distinguendo maiorem: ita vt vtraque vniatur per modum subiecti, concedo; ita vt vtraque non sic vniatur, nego maiorem; & distinguo similiter minorem; priori modo, nego, posteriori, concedo.

Obiicies tertio. Partes continui copulantur vnico termino communi, & non duplici: ergo similiter dicendum est de materia & forma.

Respondeo, quidquid sit de antecedente, negando consequentiam; quia ille terminus communis quo copulantur partes continui, non debet esse subiectatus in partibus copulatis; sed solum debet intercedere inter illas, & præterea est quid absolutum: vnio autem debet subiectari in rebus vnitis per ipsam, aut in aliqua ex illis, & est quid respectiuum.

Datur duplex vnio etiam in homine.

38. *Quæres primo*, vtrum inter animam rationalem & corpus debeat etiam poni duplex vnio.

Respondeo affirmatiue, eadẽ enim est ratio hic & alibi.

Dices: Vnio subiectata in anima non posset esse spiritalis ex eo, quod esset diuisibilis, nam haberet terminum diuisibilem, scilicet corpus, nec posset esse materialis cum subiectaretur in anima spiritali, nec posset esse spiritalis & materialis simul, quia hoc repugnat in re saltem non composita,

Vnio animæ est spiritalis.

Respondeo illam vnionem esse spiritalem, & etiam diuisibilem, neque repugnat spiritalitati talis diuisibilitas, quæ non petat habere diuisibile subiectum, vt alias ostendam in libris de anima.

Alij dicunt vnionem illam eo quod spiritalis sit, esse indiuisibilem. *Contra*, quia non eadem numero vnione vnitur anima pedi & capiti, quandoquidem possit esse vnio eius ad caput sine vnione ipsius ad pedem, vt patet in homine, cui abscinderetur pes: ergo vnio totalis animæ ad corpus habet partes, secundum quarum vnam vnitur capiti, verbi gratia, & alteram pedi.

Respondent ipsi negando antecedẽs, dicunt enim quod, quando fit vt aliqua pars corporis non informetur ab anima, tota vnio animæ tollitur, & vnio noua producitur, qua vnitur partibus, quas informat: & similiter dicunt quod, quando aliquam partem de nouo informat anima, vt verbi gratia, in nutritione tollatur vnio præcedens, & eius loco ponatur alia indiuisibilis vnio, qua vnitur & partibus præexistentibus & parti per nutritionem acquisitæ.

39. *Sed contra*, quia inde sequeretur quod destrueretur homo pro quolibet instanti, pro quo auferretur ab illo vlla pars corporis, & quo acquireretur vlla pars corporis per nutritionem; quod est absurdum. Probatur sequela, quia tum destruitur homo, quando tollitur vnio totalis animæ eius ad corpus. Nec refert quod succedat alia vnio, quia ad conceptum destructionis nihil aliud requiritur quam quod tollatur vnio, siue alia succedat, siue non; & certe *Scotistæ* tenentes hanc, viam parũ sunt consentanei Doct. & multum patrocinantur Thomistis in alia difficultate, vbi inferimus contra eos, quod si materia haberet existentiam à forma, toties quoties reciperet nouam formam, destrueretur & annihilaretur, vt facile consideranti patet. *Præterea* & præcipue, si potest saluari sine inconuenienti, quod tota hominis vnio non pereat ad acquisitionem aut perditionem cuiuslibet partis, sine dubio id conuenientius fit, & aduersarij non nisi necessitate compulsi asserunt oppositum; sed id potest fieri sine vllo inconuenienti tenendo vnionem esse diuisibilem, ergo id debet teneri.

An vniones partiales distinctæ vniantur inter se.

40. *Quæres secundo*, vtrum vniones partiales, quibus partes formæ vniuntur cũ partibus materiæ, aliis vnionibus inter se vniantur. *Respondeo* omnes vniones partiales, quæ possunt esse sine se inuicem, si secundũ se vniantur, inter se vniri per vnionem à se distinctam, qua alias non posset saluari quomodo haberent de nouo denominationem vniti. Dixi *secundum se*, quia forte de facto non secundum se vniuntur inter se, sed tantum ratione subiecti, quatenus scilicet omnes partes subiecti, in quibus subiectantur, inter se vniuntur integraliter, hoc enim ipso quo ita fieret, etiam partes vnionis correspondentes illis partibus inter se sufficienter vnirentur sine vlla speciali vnione, quæ secundum se inter ipsas intercederet.

An possit poni vnio in materia absque vnione in forma.

41. *Quæres tertio*, vtrum possit Deus de potentia absoluta ponere vnionem in materia ad formam non ponendo vnionem in forma ad materiam.

Respondeo difficile esse assignare repugnantiam cur id non posset facere, cum sit agens liberum, & vnus respectus non dependeat intrinsece, nec extrinsece ab altero: dicere autem quod sint simul natura, & quod propterea non possint esse sine se inuicem isti duo respectus, non satisfacit: quia vel intelligitur per hoc, quod ita sint simul natura, vt non possint esse etiam supernaturaliter sine se inuicem, & hoc est petere principium: vel intelligitur per hoc, quod sint naturaliter taliter simul, vt non possint naturaliter esse sine se inuicẽ, & hoc posset esse verum, quamuis supernaturaliter possent esse simul. Si tamen actio & passio, & vbi intrinsecum ac extrinsecum habeant tam necessariam connexionem, vt non possit poni actio sine passione, nec vbi extrinsecum absque intrinseco, cur etiam vnio materiæ & formæ non haberet talem connexionem? Itaque quod de istis dicetur, de his etiam dici debet; ego pro præsenti nihil resoluo.

DISPVTATIO VI.

DE COMPOSITO SVBSTANTIALI.

CONSEQVENS est vt post tractatum de principiis intrinsecis corporis naturalis, seu compositi substantialis, iam in hac vltima disputatione libri primi Physicorum de ipso composito agamus.

QVÆTIO I.

An compositum substantiale distinguatur realiter à suis partibus vnitis.

Cur sequatur vnũ per se ex materia & forma potius quam ex subiecto & accidente.

1. SVppono tanquam certum, ac ab omnibus admissũ, dari compositum physicum conflatum ac constitutum ex partibus physicis, nempe ex materia, & forma, quas propterea diximus fuisse principia corporum naturalium compositorum in facto esse.

Si autem quæratur cur ex materia prima & forma substantiali sequatur per se vnũ compositum, potius quam ex subiecto & accidẽte. Ex pluribus rationibus, quæ afferuntur, nulla melior est, quã quod materia & forma sint incompletæ substantiæ, quarum vna est in per se potẽtia ad alterã, & altera est per se actus ipsius: quod ex dictis de materia & forma colligi facile potest. Accidẽs vero nõ est per se actus subiecti, siue proximi, quod aliquãdo est aliud

aliud accidens, siue vltimati, quod semper est subsantia, quandoquidem sit diuersi prædicamenti ab illo, nũquam enim accidens vnius prædicamenti subiectatur in subiecto quod sit eiusdem prædicamenti, si excipias relationes intrinsecus aduenientes.

2. *Hoc itaque supposito*, omne huiusmodi compositum sine dubio distinguitur realissime à qualibet ex suis illis partibus seorsim sumptis, quandoquidem quælibet ex illis possit esse in rerum natura absque composito, imo ob eandem rationẽ distinguitur realiter ab ipsis simul sumptis & existentibus realiter, quia possent simul existere in rerum natura materia & forma ignis, verbi gratia, sine eo quod existeret ipsemet ignis, in casu scilicet quo conseruarentur à Deo absque vnione, qui casus ex dictis est omnino possibilis potentiæ extraordinariæ Dei, imo de facto partes hominis, nempe corpus & anima eius, existũt realiter, quando non existit realiter ipsemet homo, sed moritur. Sed controuersia grauissima hic examinanda est, an compositum physicũ dicat aliquid realiter distinctum à partibus suis physicis simul sumptis & vnitis ita, vt præter materiam & formam ac vniones ipsarũ reperiatur in composito substantiali physico alia entitas positiua, quam Scotistæ communiter vocant tertiã entitatem, ex eo quod ex entitatibus absolutis concurrentibus ad compositum substantiale illa sit tertia, materia enim est prima, forma vero secunda: vnde illa entitas, si detur, debet esse tertia, præsertim cum secundum Scotistas vnio sit respectus, & non aliquid absolutum.

CONCLVSIO I.

3. *Totum substãtiale physicum distinguitur realiter à suis partibus simul sumptis & vnitis.* Hæc est expresse *Scoti 3. d. 2. q. 2.* quem præter suos sequuntur *Capreolus, Caietanus, Ferrar. Iauellus, Conimbricenses* citati à *Suario disp. 36. Metaph. sect 3.* contra eundemmet *Suarium, Ruuium*, & alios, quos citat & sequitur *Auersa q. 19. sect 8. & Complutenses hic disput. 6. quæst. 4.*

Probatur primo ex Philosopho *2. de anima tex. 27.* & aliis, vbi diuidit substantiam corpoream in tria membra, materiam scilicet, formam & totum compositum: ergo totum est distinctum à materia & forma.

Deinde 5. Metaphys. c. 14. ait sex non esse bis tria, sed semel sex: quod esset falsum, nisi totum illud constitutum ex bis tribus esset distinctum à bis tribus.

Respondent aduersarii tantum sequi ex his, quod compositum seu totum distinguatur à partibus diuisim & seorsim sumptis, non à partibus vnitis.

Contra, quia Philosophus 8. *Met. c. 6.* ait totum compositum ex materia & forma non esse simile aceruo lapidum, sed aliquid præter partes, vbi expresse vult quod differentia totius compositi ex materia & forma à toto per aggregationem consistat in hoc, quod illud dicat aliquid præter partes; hoc nõ dicat. Sed si intelligeret quod totum compositum ex materia & forma diceret quid distinctum tantum à qualibet parte diuisim & seorsim sumpta, illa prorsus differentia esset nulla, quia totũ per aggregationem etiam sic distinguitur à suis partibus.

Dices, per illud, quod totum physicum dicit præter partes, intelligi vnionem. *Contra*, quia etiam totum per aggregationem dicit approximationem suarum partiũ, licet non dicat vnionem aliam: ergo nulla responsio.

Confirmatur, quia totum per accidens, vt album, dicit præter partes, parietem scilicet & albedinem, vnionẽ eorum; ergo non posset dici quod differret totum per se à toto per accidens, in hoc quod totum per se diceret aliquid præter partes; totum per accidens non diceret, si totum per se non diceret præter partes nisi vnionem.

4. *Probatur secundo*, quia omnis causa vera & realis, quæ causat per influxum verũ & realem, distinguitur à suo effectu realiter, quia idẽ nõ potest influere in seipsũ, neque in aliquid sibi realiter identificatum, & quia alias posset dici quod essẽtia diuina esset causa intrinseca physica influẽs in Deũ, quo nihil absurdius potest excogitari: sed materia & forma vnitæ, sunt veræ & reales causæ influentes realiter in compositum physicum: ergo materia & forma vnitæ distinguuntur realiter ab ipso cõposito.

Dicunt aduersarii materiam & formam vt vnitas, non causare totum, sed seorsim & diuisim sumptas.

Contra, quia implicat vt siue seorsim, siue simul ponantur in rerum natura, causent totum, nisi vniantur: ergo vt vnitæ causant. Probatur antecedens, quia non causant totum, nisi sufficienter applicentur, & applicatio ipsorum est prius aliquo modo quam effectus ipsorum: sed illa applicatio non potest esse alia ab ipsa vnione: ergo vt vnitæ causant.

Confirmatur, quia posita vnione aliquod causant, quod non causarent sine vnione; sed non causant seipsas, neque vnionem intrinsece, non enim sunt partes sui ipsius aut vnionis, ergo aliquid aliud.

5 *Hurtadus hic disp. 6.* respondet negando causas intrinsecas vere causare suum effectum, nempe compositum, quod constituitur solum modo ex ipsis, non vero causatur ab ipsis.

Contra primò quia tam deberet totum distingui ex eo quod constitueretur realiter, quam ex eo quod causaretur realiter ab ipsis, neque enim idem potest realiter cõstituere seipsum.

Contra secundò, quia secundum Philosophum, & omnes, quodlibet totum vnum per se habet quatuor genera causarum; ex quibus dependet: sed ex illis materia, & forma sunt duæ causæ, ergo causant.

Alij respondent causas intrinsecas non debere distingui à suo effectu, licet id sit verum de causis extrinsecis.

Contra, quia si id sit verum de causa extrinseca: ergo etiam & de intrinseca. Probatur consequentia, tum quia non potest assignari disparitas; tum quia non ex ratione causæ extrinsecæ oritur quod debeat distingui ab effectu, sed ex ratione causæ realiter influentis; causa autẽ intrinseca est realiter influens, vt supponitur; tum deniq; quia implicat quod idẽ influat realiter in seipsũ, siue per modum causæ extrinsecæ, siue intrinsecæ, vt est euidens.

6. Propter hæc, *Suarius, & Ruuius*, & plures alii concedunt, partes necessario exigere vnionem, vt causent totum, & eas non nisi vt vnitas causare, dicunt tamen eas vnitas copulatiue non causare, sed diuisim, ita scilicet, vt & materia quatenus vnita causet, & forma etiam quatenus vnita, non tamen ita vt vtraque simul vt vnita copulatiue causent.

Contra, quia compositum per se, sicut habet causam aliquam extrinsecam adæquatam, siue illa causa sit vna aut plures, ita debet habere causam aliquam intrinsecã adæquatam; vel vnam vel plures: & quemadmodum si plures sint causæ extrinsecæ, scilicet efficientes, requisitæ, vna illarum non potest agere sine altera, sed vtraque simul applicari debet, & vt sic applicatæ simul causant etiam copulatiue; ita si plures requirantur causæ intrinsecæ, vna non poterit agere sine altera, sed vtraque simul applicari debet, & vt sic applicatæ causant copulatim: atqui totum non habet pro causa adæquata intrinseca nisi materiam & formam: ergo causatur ab ipsis vt vnitis copulatiue sumptis, & non tantũ diuisim.

Confirmatur: Materia seorsim sumpta est causa inadæquata totius, & similiter forma seorsim sumpta: ergo vtraque simul sumpta est causa adæquata totius: ergo vtraque simul sumpta & vnita causat totum. Prima consequentia patet inductione in omnibus aliis causis partialibus.

7. *Probatur tertio* conclusio, quia secundum aduersarios homo non includit aliquid, præter materiam, & animam rationalem, & vnionem: sed materia non causat per modum partis intrinsecæ, aut animam rationalem, aut vnionem, aut seipsam: ergo debet causare aliquid aliud: & similiter potest discurri de anima, & hinc sequitur quod neque seorsim aut diuisim sumpta causet aliquid, quod est contra responsionem vltimam iam datam.

Confirmatur, quia partes vnitæ sunt partes alicuius: nõ sui ipsius: ergo alicuius alterius: ergo datur aliquid aliud, in quo includuntur, & consequenter conclusio est vera.

8. *Probatur*

8. *Probatur quarto* conclusio, quia per generationem substantialem debet produci aliqua substantia siue mediate, siue immediate; sed actio qua vnitur anima rationalis corpori, est generatio substantialis secundum omnes: ergo debet produci per illam aliqua substantia: sed non producitur per eam anima rationalis, aut materia prima, hæ enim & poterant esse ante productæ; & etiamsi anima tum produceretur, non tamen generatur, sed creatur, ergo aliquid aliud sustantiale distinctum.

Dices primo, produci vnionem, quæ est substantialis.

Contra primò, quia secundum multos aduersarios vnio est ipsamet generatio.

Contra secundò, quia quando dicitur quod vnio sit substantialis, vel intelligitur per hoc quod sit substantia, seu modus aliquis substantiæ, qui non sit accidens; & hoc est falsum, quia, vt disputatione præcedenti ostendimus, vnio illa est respectus extrinsecus aduenies Vel intelligitur quod sit substantialis ex eo quod illam sequatur aliqua substantia, quæ sine illa non sequeretur, & hoc etiam est falsum, nisi sit in homine aliqua entitas substantialis præter corpus, & animam, & vnionem. Vel intelligitur quod sit substantialis ex eo quod habet pro extremis substantias & in hoc sensu est quidem substantialis, sed esse substantiale sic non sufficit, vt generatio sit substantialis, alias actio, qua approximaretur vna substantia alteri, posset dici substantialis, quod communiter ab omnibus negatur.

9. *Dices secundò* per illam generationem produci materiam, & formam vt vnitas, quæ vt sic sunt substantia.

Contra primo, quia vt sic nihil dicunt præter materiam & formam, & vnionem: ergo si anima non producatur, nec materia, & productio vnionis non sufficiat ad hoc vt generatio sit substantialis, adhuc manet difficultas.

Contra secundò, quia vt vnitæ sunt ens per accidens; sed generatio debet habere pro termino ad quem ens vnum per se, ergo. Probatur maior, quia vt sic includunt vnionem, quæ est alterius prædicamenti. *Et hinc confirmatur probatio*, quia per generationem producitur homo: sed homo est quid vnum per se: ergo debet dicere aliquid præter materiam, & formam vt vnitas.

Confirmatur secundo, quia homo per se & directe ponitur in prædicamento substantiæ: sed materia, & forma vt vnitæ non ponuntur in eo: ergo homo est aliquid distinctum à materia, & forma vt vnitæ sunt.

Probatur quinto conclusio, quia totum compositum ex anima, & corpore, est quid distinctum realiter ab illis simul sumptis & vnitis: ergo & omne totum per se, à paritate rationis. Probatur antecedens, quia in illo toto subiectatur vnum per se accidens, nempe actus vitalis visionis oculatis, verbi gratia: sed non posset subiectari in illo nisi esset quid vnum distinctum à partibus, neque enim vnum accidens potest saltem naturaliter subiectari in diuersis subiectis.

10. *Obiicies primo*: vnum absolutum realiter distinctum ab alio potest separari ab illo: ergo si compositum physicum dicat aliquid realiter distinctum à suis partibus vnitis, poterit separari ab ipsis, aut saltem partes vnitæ, quæ sunt priores toto, possunt separari à toto: Maior est *Doct.* variis locis, & inde probat materiam posse esse sine forma.

Respondeo primo negando consequentiam, quia partes, vt vnitæ non sunt quid absolutum, cum vt sic formaliter dicant ipsam vnionem, quæ est respectus.

Respondeo secundò distinguendo maiorem: si illud absolutum non dependeat essentialiter ab alteto absoluto, transeat; si dependeat, nego; totum autem dependet essentialiter a materia & forma tam in esse, quam in fieri, cum sint partes essentialiter eius; vnde negatur consequentia.

Dices: ergo saltem partes vnitæ possunt esse sine toto, quia & sunt priores ipso, & non dependent essentialiter ab ipso, neque tanquam causa extrinseca, neque tanquam causa intrinseca,

Respondeo negando consequentiam, quia quamuis non dependeant ab ipso, vt à priori, dependent tamen ab ipso vt à posteriori eo modo, quo agens, vt agens dependet ab effectu producto per ipsum; quemadmodum enim agens, vt agens, formaliter dicit actionem, quæ nequit esse sine termino, ita materia & forma, vt vnitæ dicunt formaliter ipsam vnionem, quæ est causalitas earum respectu totius; vnde non est mirum, quod non possint esse vt sic, quin sit totum, quamuis totum sit quid realiter distinctum ab ipsis.

Alij Scotistæ, qui non tenent vnionem esse causalitatem materiæ & formæ respectu totius, magis premuntur hac difficultate, & ex illis, quidam dicunt, quod Deus possit conseruare materiam & formam, vt vnitas, sine toto: sed hoc communiter non reputatur probabile à Scotistis aut aliis. *Quidam vero alij* negant sequelam, quia quando vniuntur, sufficienter applicantur, vt causent, neque Deus potest eorum causalitatem, quando sic applicantur, impedire, cum non possit eorum causalitatem supplere; illius enim causalitatem solum potest saltem directe impedire, quam potest supplere. Sed prima responsio mihi multo magis placet; & hæc facile impugnari posset: sicut enim potest impedire quo minus forma informet; quamuis non posset supplere eius causalitatem: cur non posset impedire quo minus materia & forma causarent totum, quamuis non posset sine ipsis illud causare?

11. *Obiicies secundò*: si daretur tertia entitas distincta à partibus, faceret compositionem cum ipsis, & sic ex ea & partibus resultaret alia tertia entitas, & sic in infinitum.

Confirmatur, quia vel illa tertia entitas est aliquid compositi, vel non est: si non est, ergo non spectat ad compositum, nec compositum illam dicit; si sit, ergo est pars compositi, & consequenter compositum nihil dicit præter partes.

Respondeo negando sequelam, cum enim sit compositum ex partibus, non debet facere compositionem cum ipsis.

Confirmatur hoc, quia secundum aduersarios totum distinguitur realiter à qualibet parte seorsim sumpta, & tamen non facit compositionem cum illa, quia alias esset pars alicuius alterius compositi: ergo quamuis distinguatur à partibus simul sumptis, non deberet facere compositionem cum ipsis.

Ad confirmationem, quæ est vnicum *Arriagæ* fundamentum, propter quod putat oppositum nostræ conclusionis euidentissimum, explicatis terminis (nimirum omnia sua tam clara videntur huic authori) *Respondetur* negando antecedens; est enim ipsum compositum, idem autem non est aliquid sui ipsius. Quod si consideretur tertia entitas per modum abstracti metaphysici à composito considerato vt concreto, sicut humanitas se habet respectu hominis, tum potest dici, quod sit aliquid ipsius metaphysicæ loquendo, sed non sequitur, quod sit pars physica ipsius, nec consequenter sequitur quin totum sit quid distinctum realiter ab omnibus partibus physicis, & ab omnibus, quæ physice in ipso includuntur.

12. *Obiicies tertio*: quæ constant iisdem partibus, sunt eadem realiter: sed totum constat iisdem partibus, quibus constant partes vnitæ: ergo sunt idem realiter cum ipsis.

Confirmatur primo, quia totum non potest habere diuersam essentiam à partibus: ergo non distinguitur realiter ab ipsis. Probatur antecedens, quia definitio & definitum non habent diuersas essentias: sed partes sunt definitio physica totius.

Confirmatur secundò, quia quod est de essentia rei, non distinguitur realiter ab ipso: sed partes sunt de essentia totius, ergo.

Respondeo distinguendo maiorem, eodem modo se habentibus, concedo; alio modo se habentibus, nego maiorem. Et similiter distinguo minorē, & nego consequentiam, quia partes vnitæ, licet constent materia & forma, non tamen materia & forma, vt vnitis; totum autem constat iis, vt vnitis.

Reſpondeo ſecundò negando minorem, quia partes vnitæ non conſtant partibus, ſed ſunt ipſæmet partes, quibus conſtat totum.

Ad primam confirmationem reſpondeo negando antecedens,, & diſtinguendo maiorem ſuæ probationis, definitio phyſica & definitum, nego: definitio Metapyſica, concedo maiorem. Hæc reſponſio eſt optima ex ſuppoſitione, quod partes phyſicę ſint definitio phyſica, quæ ſuppoſitio fit in obiectione, alias enim non valet. In rei tamen veritate falſa eſt minor, quia illud eſt definitio, quod ponitur directe in definitione, aut ſaltem illud eſt de definitione: ſed in definitione totius ponitur aliquid aliud directe præter partes, nam quando volo definire hominem phyſice, non debeo dicere: eſt anima rationalis & corpus vnita, ſed eſt aliquid conſtans anima rationali & corpore vnitis: vnde manifeſte ſequitur quod partes phyſicæ non ſint definitio phyſica ſe ſolis.

Ad ſecundam confirmationem reſpondeo diſtinguendo maiorem: de eſſentia phyſica, id eſt, quod eſt pars eſſentialis phyſica eius, nego maiorem: quod eſt de eſſentia metaphyſica, id eſt, quod eſt pars eſſentialis metaphyſica eius, concedo maiorem, & ſimiliter diſtinguo minorem, & nego conſequentiam.

13. *Obiicies quarto*: ſi homo diceret tertiam entitatem, ſequeretur quod Verbum Diuinum illam entitatem aſſumpſit, & quod eam etiam dimiſit in triduo mortis, tum enim non extitit tertia entitas hominis: ſed hoc eſt contra *Damaſcenum* aſſerentem, Verbum diuinum nihil eorum, quæ ſemel aſſumpſit, dimiſiſſe.

Reſpondeo negando minorem, quia ſolum *Damaſcenus* vult, quod nullam dimiſit partem earum, quas aſſumpſit, cum quo poteſt ſtare, quod dimiſerit aliquid, quod non erat pars. Poſſet etiam dici, quod nihil dimiſit eorum, quæ aſſumpſit, ita vt poſt dimiſſionem exiſteret à parte rei; & hoc tantum voluiſſe *Damaſcenum*: hoc autem nobis non præiudicat, quia tertia entitas poſt dimiſſionem extitit in rerum natura. Quod autem non voluerit aliud quam hoc *Damaſcenus*, patet, quia ſine dubio Deus aſſumpſit vnionem animæ & corporis; alias non aſſumpſiſſet hominem; ſed certum eſt, quod illam vnionem dimiſerit in triduo ſuæ mortis, ſic tamen vt non exiſteret illa vnio in rerum natura in illo triduo.

14. *Obiicies quinto ex Ioanne à Sancto Thoma*: aut non vniretur tertia entitas partibus, aut vniretur; ſi primum, ergo non ſpectarent ad eandem entitatem, ſi ſecundum, ergo ex illa & partibus ſequeretur alia tertia entitas, & ſic daretur proceſſus in infinitum.

Confirmatur, quia aut perficeret partes, aut à partibus perficeretur; ſi primum dicatur; ergo eſſet actus partium. & ſic materiæ ſupra actum formæ alius actus adueniret quod videtur abſurdum; ſi ſecundum, ergo perfectius perficeretur ab imperfectioribus.

Reſpondeo primo, quod non vniretur proprie loquendo quia ſic vniri dicuntur, quorum vnum in alio non includitur.

Reſpondeo ſecundò, admiſſo quod vniantur, quia non poſſunt à ſe inuicem ſeparari, negando conſequentiam, quia tertia entitas eſt tertia entitas; & ſicut ad vnionem non ſequitur vnio, ita nec ad tertiam entitatem ſequitur tertia entitas.

Ad confirmationem Reſpondeo, quod totum perficiatur à partibus, tanquam à ſuis conſtitutiuis, ſicut perfectius poteſt perfici à minus perfectis.

15 *Obiicies ſexto*: tertia entitas eſſet ſuperflua, cum ea ſeclusa ipſæ partes vnitæ haberent perfectam rationem totius, & præterea non poteſt aſſignari vtrum illa tertia entitas ſit ſubſtantia, vel accidens: ergo.

Confirmatur, quia tertia entitas reſultans ex anima rationali & corpore, non poteſt eſſe nec corporea, nec ſpiritualis: ergo non eſt aſſerenda talis entitas.

Confirmatur ſecundo, quia illa tertia entitas adueniret enti in actu: ergo eſt accidens, quod eſt abſurdum.

Reſpondeo negando antecedens cum ſua probatione: iam enim diximus partes vnitas non eſſe totum, ſed partes intrinſecas, & cauſas intrinſecas totius. Ipſa vero tertia entitas ſine dubio eſſet ſubſtantia, & quidem ſi eſſet completa, directe collocari deberet in prædicamento ſubſtantiæ, & ab ipſa immediate promanant proprietates ſubſtantiæ, non à partibus vnitis.

Ad confirmationē reſpōdeo, quod eſſet ſpiritualis partim & partim corporea: quid enim impedit quo minus tertiæ entitati hoc poſſit cōpetere, ſicut ipſis partibus vnitis, quas aduerſarii volunt eſſe vnum per ſe, competit? Poſſet tamen dici ſimpliciter corporea, quia effectus ſequitur debiliorem partem, vt in aliis rebus patet, & quia, vt ſit ſimpliciter corporea, ſufficit vt includat aliquam partem corpoream; aliàs certe homo non poſſet collocari potius ſub ſubſtantia corporea, quam ſub ſubſtantia ſpirituali, quod eſt contra omnes.

Ad ſecundam confirmationem reſpondeo primo diſtinguendo antecedens: quod aduenirent ipſi, tanquam forma in ipſo recepta, tranſeat, quod aduenirent ipſi tanquam aliquid ex ipſo pullulans, & includens ipſummet, nego antecedens & conſequentiam.

Reſpondeo ſecundò negando antecedens, quia partes vnitæ non ſunt ens vnum per ſe in actu, niſi cauſaliter, hoc eſt quatenus poſſunt cauſare aliquid per ſe vnum.

16. *Obiicies ſeptimo*: ſi queretur, quod non includeret partes, nam quod diſtinguitur realiter ab alio, quatenus diſtinguitur ab illo, non includit illud aliud.

Reſpondeo negando ſequelam, ad cuius probationem dico: id, quod diſtinguitur ab alio realiter per modum includentis & incluſi, quo modo diſtinguitur totum à partibus, non obſtante ſua diſtinctione, includere illud aliud. Authoritates omnes, quæ vel ex Patribus, vel ex Philoſopho adducuntur contra cōcluſionem, nihil aliud volunt, quam quod totum nullam partem dicat præter materiam & formam, aut quod nihil conſtitutiue dicat præter illas: quod eſt verum, quia tertia entitas neque eſt pars, neque conſtitutiua totius. Si autem in aliquibus auctoritatibus dicatur, quod partes ſint totum, hoc debet intelligi cauſaliter, quia ſcilicet cauſant totum: qui modus loquendi eſt ſatis vſitatus.

CONCLVSIO II.

Tertia entitas eſt quid compoſitum includens partes.

17. *Totum phyſicum, ſeu tertia entitas diſtincta realiter à partibus ſumptis, & vnitis, eſt quid compoſitum includens ipſas partes* Hæc eſt communior inter *Scotiſtas* & *probatur* quia alias non eſſet totum nec compoſitum, nec partes illæ eſſent partes & cauſæ intrinſecæ eius; nec materia eſſet cauſa materialis eius aut forma formalis, ſed potius vtraque eſſet cauſa efficiens ipſius; quod tam clarum videtur, vt mirum ſit, quod ab vllo poſſet in dubium verti.

CONCLVSIO III.

Includit partes ſecundum proprias rationes.

18. *Totum illud phyſicum includit ipſas partes etiam ſecundum proprias rationes.* Hæc etiam eſt omnium *Scotiſtarum* præter *Fabrum*, qui ſingularem in hac re doctrinam amplexus eſt: nam *theoremate* 21. *& in* 3. *diſp.* 9. aſſerit partes vnitas tranſire, ſeu tranſigi in tertiam entitatem, & eas vt ſic tranſactas perdere proprias entitates, nec diſtingui realiter à toto, quem dicendi modum excogitauit hic author ad maiorem faciliratem primæ concluſionis, quæ tamen hoc modo explicata multo eſſet difficilior & improbabilior.

Probatur autem concluſio contra *Fabrum* non ſolum authoritate ipſius *Scoti in* 2. *d.* 12. *q.* 1. vbi expreſſe eam tenet, ſed variis rationibus: *Primo* quia de potentia Dei abſoluta nihil poteſt perdere propriam ſuam naturam. *Secundo*, quia alias ſecundum proprias ſuas naturas non eſſent partes intrinſecæ, nec cauſæ intrinſecæ totius, quo nihil abſurdius. *Tertio*, quia nō daretur materia prima in rerum natura ſecundum propriam ſuam rationem, quia non datur de facto, niſi in aliquo toto: ergo ſi in toto perdit propriam naturam, & induit naturam alterius, non datur de facto ſecundum propriam naturam. *Quartò*, quia anima rationalis in toto exiſtens habet aliquas ſuas proprias operationes ab ipſamet immediate procedentes, quæ nō procedunt immediate à toto homine: ergo manet ſecundum entitatem ſuam propriam in homine. *Quinto* quia alias totum phyſicum non eſſet compoſitum. *Sexto*, quia licet ſequeretur aliquid diſtinctæ rationis ad vnionem materiæ

&

& formæ, in quo non reperiretur materia & forma secundum proprias rationes, non esset verum quod materia & forma transiret in naturam ipsius; sicut nec ex eo, quod causa efficiens producat aliquid aliud à se, est verum quod transeat in naturam eius. *Septimo*, quia quæ semel distinguuntur realiter, nec de potentia Dei absoluta possunt identificari; ergo si materia & forma vnitæ distinguuntur realiter à toto, nec de potentia absoluta possunt ita transigi in ipsum, vt identificentur ipsi. Omitto alias plures rationes quibus hæc chymerica sententia, de cuius tamen inuentione sibi & *Scotistis* applaudit *Faber*, impugnari possit, quia hæ abunde sufficiunt, præsertim cum noua sit, & absque vllo solido fundamento excogitata.

19. *Obiicies pro Fabro*: materia & forma constituunt compositum, quia sunt ipsum, & fiunt etiam idem essentialiter compositio: ergo transeunt in ipsum.

Respondeo negando antecedens pro vtraque parte: sed potius constituunt compositum, quia includuntur in ipso tanquam partes essentiales physicæ.

Obiicies secundo: sequeretur quod homo nihil esset, quia non corpus nec anima, nihil autem aliud est in homine: deinde sequeretur quod in animali nihil viueret quia vita est proprietas animæ, quæ dicitur esse distincta ab animali.

Respondeo negando vtramque sequelam, & ad probationem primæ dico, quod quamuis nihil aliud sit in homine, tamen homo ipse est aliud, nempe compositum ex anima & corpore, quod sane non est nihil, sed aliquid positiuum reale magis perfectum, quam anima, aut corpus. Ad probationem secundæ sequelæ dico, quod ipsum animal viueret, quia est quid vegetabile & potens sentire: nec verum est quod vita, siue in actu primo, siue in actu secundo, sit proprietas animæ solius, nisi ad summū vt quo, quatenus scilicet est pars physica animalis, ratione cuius potissimum oritur, vt animal sit viuens, ita vt si non includeret animam tanquam partem, non viueret.

Tertio obiicit quod totum posset esse sine illis, si non transirent in totum: sed hoc est absurdum.

Respondeo negando maiorem, quia nihil potest manere sine partibus essentialibus, & quidquid habet partes essentiales, habet essentialem dependentiam ab illis, vt est euidens. Imo si partes non manerent secundum proprias rationes in toto; verum esset quod totum absolute, & simpliciter posset esse & conseruari sine partibus; vnde maior esset vera potius in sententia *Fabri*, quam nostra & communi.

20. *Obiicies quarto*: sequeretur quod Verbum diuinum prius assumpsisset partes quam totum, quod est contra *Scotum in 3. d. 1. q. 2.* Probatur sequela, quia priores natura essent quam totum, & consequenter prius vnibiles ac vnitæ.

Respondeo, si esset inconueniens quod prius assumerentur, negando sequelam maioris; quia quamuis essent priores natura, & etiam prius vnibiles, non tamen necessario deberent prius vniri, sed illud prius vniretur, quod placeret Deo prius vnire. An autem illud sit inconueniens, & quid sit dicendum de mente Scoti quantum ad hoc, examinandum est in materia de Incarnatione.

Obiicies quinto. Materia & forma causant compositum per conuersionem sui in ipsum, vt patet & ex differentia causarum intrinsecarum, & ex modis causandi materiæ & formæ; ergo &c.

Datur distinctio realis mutua inter totum & partes.

Respondeo negando antecedens cum vtraque probatione: imo potius ex vtroque capite materia & forma debent manere in toto secundum proprias rationes.

CONCLVSIO IV.

21. *Datur distinctio realis mutua inter totum ac partes simul sumptas ac vnitas, ita vt totum distinguatur realiter & essentialiter à partibus sic sumptis, & partes sic sumptæ distinguantur realiter & essentialiter à toto.* Hanc tenet *Mastrius*, & est conformior principiis *Scoti* contra *Trombetā tract. de formalitatibus*, qui negat distinctionem realem mutuam, contra *Canonicum hic q. 5.* qui negat essentialem mutuam, quamuis existimem reuera cum his authoribus non esse aliam quæstionem quam de nomine, cuius tamen illi peiorem partem habent.

Probatur autem conclusio, quia quam verum est dicere quod partes vnitæ distinguantur à toto, & quod habeat distinctam essentiam à toto, tàm verum est dicere, quod totum sit distinctum ab illis, & habet distinctam essentiam ab illis: ergo mutuo distinguuntur distinctione reali & essentiali: quid enim aliud requiri possit ad distinctionem mutuam talem, nisi quis velit fingere acceptionem nouam distinctionis mutuæ absque vlla causa?

Confirmatur primo, quia ex eo quod partes causent, dicuntur distingui realiter à toto: ergo ex eo quod totum causetur realiter à partibus, debet distingui realiter ab ipsis, & consequenter datur distinctio realis mutua inter totum & partes.

22. *Confirmatur secundo*, quia totum est quid essentialiter includens partes, & prærequirens illas simul sumptas & vnitas ex natura sua intrinseca: sed partes vnitæ non sunt essentialiter quid includens partes vnitas, aut eas simul sumptas & vnitas præsupponens: ergo sunt essentialiter, & ex natura sua intrinseca distinctæ à se inuicem mutuo. Nec refert quod partes vnitæ sint omnia & sola, quæ constituunt physice ipsum totum; & quod hoc nō habeat alias partes nec principia constitutiua præter illas: imo ex hoc ipso colligitur; quod totum distinguatur essentialiter ab illis, & illæ ab illo. Nec etiam refert, quod totum nequeat existere sine partibus & quod partes possint existere sine toto, nā in primis, si ex eo quod totum nequeat existere sine partibus, sequeretur quod non distingueretur ab ipsis, quandoquidem partes vnitæ nequeant existere sine toto, sequeretur quod partes illæ non distinguerentur à toto: & quod sic non daretur distinctio non mutua inter illa. *Deinde* quod possit totum existere, aut non possit existere sine partibus, non impedit distinctionem realem, quia alias Filius æternus, qui nequit esse sine Patre, non distingueretur realiter à Patre; imo ex eo quod totum sit talis entitas, quæ nequeat existere sine partibus, non vero è contra, sequitur quod sit distinctæ rationis ab illis.

QVÆSTIO II.

An totum integrale, ac totum per accidens distinguatur realiter à suis partibus

23. NOn solū quia in se vtilis est resolutio huius quæstionis, sed etiam quia ex ea sumi solet argumentum pro vel contra resolutionem quæstionis præcedentis, videbatur hic statim tractanda, antequam cætera, quæ ad compositum substantiale pertinent, adderentur.

Prima sententia est, omne totum integrale distingui realiter à suis partibus simul sumptis, & vnitis, non minus quam totum essentiale; totum vero per accidens non distingui à suis partibus. Hanc tenet *Rocus* sæcularis quidam Scotista non indoctus *1. Physic. q. 6.*

Secunda sententia est totum heterogeneum distingui à suis partibus, non vero totum homogeneum, nec totum per accidens: sic *Tartaretus 1. Physic. q. 2. dub. 2.* & *Sghegma ibidem digressione 3. q. 4.*

Tertia sententia est nullum totum integrale aut per accidens distingui à suis partibus. Quam sequitur *Trombeta tract. formalitatum, Mastrius disp. 5. q. 13. a. 2.* & *Fuentes hic q. 6. difficult. 1. a. 6.* quantum ad omne totum integrale.

Quid totum integrale.

Quarta denique sententia est, totum per accidens etiam distingui à partibus realiter: ita *Fuentes supra art. 7.*

24. *Pro resolutione* suppono totum *integrale* esse aliquid constitutum ex diuersis partibus, aut natis esse extra se inuicem localiter, vt homo constituitur ex manu, pede, capite &c. & aqua integra ex hac parte aquæ & illa parte; aut saltem non perficientibus se inuicem per modum actus & potentiæ, vt calor vt octo cōstituitur ex pluribus gradibus caloris natis recipi in eadem parte subiecti. Huiusmodi autē totum distinguitur in totum *homogeneum*, quod conflatur ex partibus integralibus eiusdem rationis, vt aqua conflatur ex hac & illa parte aquæ; & in *heterogeneum* quod conflatur ex partibus integralibus diuersæ rationis vt homo conflatur ex manu, pede, capite &c. *Deinde*

otum *per accidens* est, quod componitur ex subiecto & accidente sibi inhærente, vt album ex pariete & albedine, substantia quanta ex substantia & quantitate; intellectus intelligens ex intellectu & intellectione.

CONCLVSIO

Totum integrale nõ distinguitur à partibus realiter.

25 *Nullum totum integrale distinguitur realiter à suis partibus.* Hanc tenent autores tertiæ & quartæ sententiæ contra primam & secundam, & colligitur ex *Scoto* 4. *dist.* 12. *q.* 4.

Probatur primo de toto homogeneo, quia totum distinctum realiter à partibus debet esse distinctæ rationis ab illis: sed tota aqua integralis non est distinctæ rationis ab illa parte integrali. Probatur antecedens, quia partes, ex quibus nata est sequi tertia entias debent accipere aliquod complementum ab illa tertia entitate, & debent esse essentialiter incompletæ: sed si sint eiusdem rationis cum tertia sua entitate, hoc erit falsum: ergo non possunt esse eiusdem rationis, sed debent esse diuersæ rationis ab vlla.

Probatur secundo, quia sequeretur quod materia prima posset produci de nouo ac destrui à causa secunda, quia potest discontinuari & continuari de nouo à causa secunda; & quando discontinuaretur, destrueretur tertia entitas resultans ex partibus eius continuatis, quæ tertia entitas esset materia prima; & quando continuarentur eædem partes, aut aliæ de nouo, produceretur eadem tertia entitas, aut alia, quæ etiam esset materia prima; ergo posset produci ac destrui de nouo à causa secunda, quod est absurdum, cum supponatur esse ingenerabilis ac incorruptibilis terminatiue.

Deinde, vnum individuum semel corruptum iterum reproduceretur naturaliter, nam si resultat ex duabus aquæ partibus tertia entitas distincta aquæ, si separentur illæ partes, destruetur illa tertia entitas, & si iterum coniungantur (quod videtur optime fieri posse) iterum producetur illa ipsa tertia entitas, tunc enim est idem numero compositum quando sunt eædem numero partes constituentes: sed hoc etiam videtur absurdum, quamuis enim secundum Scotum posset naturaliter idem numero effectus produci in sensu, in quo infra dicemus *lib.* 2. tamen quod de facto producatur vnquam, nec a Scoto, nec ab vllo asseritur.

26. *Probatur tertio*, & mihi principaliter, tam de toto homogeneo quam de heterogeneo (de quibus sane est eadem ratio quantum ad hoc, nam quod vnum ex illis sit conflatum ex partibus diuersæ rationis, & aliud non, nihil facit ad hoc propositum, si bene res consideretur, vnde magis consequenter loquuntur authores primæ sententiæ quam secundæ) Probatur inquam de vtroque toto quia si vllum ex ipsis diceret tertiam entitatem, deberet ipsi aliquid competere, quod non posset competere partibus vnitis, si per impossibile ponerentur esse vnitæ absque illa tertia entitate, sicut conuenit toti composito ex materia & forma recipere quantitatem, quod non competeret partibus vnitis secundum se, quandoquidem vnum numero accidens nequeat subiectari in pluribus subiectis realiter distinctis; & sicut competit toti composito ex anima & corpore recipere visionem & alios actus vitales, qui non possunt recipi in partibus vnitis propter eandem rationem; si enim aliquid huiusmodi non competeret ipsi, esset omnino inutilis & frustranea illa tertia entitas: sed nihil prorsus competit de facto toti integrali, siue heterogeneo, siue homogeneo, quod non competit omnibus partibus vnitis, si per impossibile aut possibile ponerentur absque tertia entitate ex ipsis resultante; ergo nullum totum integrale siue homogeneum siue heterogeneum dicit tertiam entitatem.

27. *Obiicies primo*: Totum integrale fit ex suis partibus tanquam ex causis materialibus, non minus quam totum essentiale fit ex materia: ergo distinguitur à partibus simul sumptis & vnitis; vel certe non valet argumentum quo Scotistæ communiter vruntur ad probandum totum essentiale distingui a partibus ex eo quod causetur ab illis

Respondetur primo, hoc argumentũ æque concludere de toto per accidens ac de integrali, & tamen aduersarij negant totum per accidens distingui à partibus simul sumptis & vnitis: ergo non debent vti illo contra hanc conclusionem.

Respondeo secundo negando antecedens: non enim fit ex ipsis tanquam ex causis materialibus, quæ simul sumptæ vere influant in ipsum, sed solum fit ex ipsis, quatenus quælibet ex illis includitur in ipso: totum autem essentiale fit ex partibus ita, vt partes simul sumptæ & vnitæ causent ipsum, quod non ex causatione quomodocunque colligitur, sed ex causatione vera & reali, quam ex aliis capitibus colligere debemus competere partibus physicis respectu totius, quæ capita non adsunt ad probandum quod similis causatio competat partibus integralibus respectu totius integralis.

Alias obiectiones plures contra conclusionem ex *Tartareto* & alijs videre licet, quas, quia sunt facillimæ solutionis, non placuit hic proponere.

CONCLVSIO II.

28. *Totum per accidens non distinguitur realiter à suis partibus simul sumptis & vnitis* Hæc est communissima *Scotistarum* cum ipsomet *Scoto* 3. *d.* 2. *q.* 2. *n.* 10. vbi dicit totum per se distingui à toto per accidens ex eo quod totum per se dicat tertiam entitatem, totum vero per accidens non dicat.

Nec sufficit responsio *Fuentis* dicentis quod non distinguat *Doctor* vtrumque totum per hoc, quod vnum dicat tertiam entitatem & alterum non; sed per hoc quod vnum dicat tertiam entitatem per se vnam, & alterum dicat tertiam entitatem per accidens vnam. Hæc inquam, responsio non sufficit, tum quia *Scotus* absolute negat totum per accidens dicere tertiam entitatem, non addendo neque quod sit vna per se neque quod sit vna per accidens; tum quia volebat probare quod totum physicum diceret tertiam entitatem distinctam à partibus, non curando an esset vna per se, nec ne, & ad id probandum dixit, quod aliàs non distingueretur à toto per accidens.

Nec refert etiam, quod *Scotus ibidem num.* 7. dicat totum per accidens esse magis vnum quam totũ per aggregationem, & non esse suas partes: nam hoc potest esse verum, quamuis non dicat tertiam entitatem, erit enim magis vnum quia partes eius sunt magis vnitæ, & non erit suæ partes, quia partes eius possunt esse, quin ipsum sit, ablata scilicet inhæsione accidentis ad subiectum, & manente ipso accidente ac subiecto in rerum natura, vt potest contingere de potentia absoluta. Vnde expresse *Scotus* in eodem numero nihil ponit supperaddi partibus per totum accidentale præter illam inhæsionem: *ergo*, inquit, *totum* (intellige per accidens) *supra partes addit informationem & receptionem, quibus vnum accidentale dicitur à partibus realiter distinctum.*

29 *Probatur* autem conclusio ratione, qua probauimus totum integrale nõ distingui realiter à suis partibus, quia nihil potest facere aut præstare tertia entitas, quæ resultaret ex albedine inhærente subiecto, quod ipsum subiectum cum albedine inhærente præstare non posset, si per impossibile aut possibile non resultaret illa tertia entitas & consequenter non est asserenda.

Probatur secundo argumento communi, quia illa tertia entitas, quæ resultaret ex substantia, verbi gratia, & albedine sibi inhærente, vel esset substantia, vel accidens, neque enim videtur posse dari medium inter hæc: non esset substantia, quia includeret accidens tanquam partem essentialem: non esset accidens, quia includeret substantiam tanquam partem essentialem; accidens enim nequit esse pars essentialis substantiæ, neque substantia accidentis.

Confirmatur, quia si daretur tertia entitas resultans ex subiecto albedinis & ipsa albedine inhærente, æquè primo importaret vtramque partem, & sic album non diceret formaliter albedinem, & connotatiue subiectum contra Scotum & Scotistas vbique.

30 *Obiicies* fundamentum *Fuentis*: Ideo totum essentiale distinguitur à partibus, quia vlterius includit actualem causationem partium: sed totum per accidens vltra vnionem addit actualem informationem accidentis, & receptio

ceptionem subiecti;ergo distinguitur realiter à suis partibus simul sumptis & vnitis.

Respondeo distinguendo maiorem: causationem, per quam aliquid aliud realiter distinctum ab illis simul sumptis & vnitis, causaretur, concedo maiorem, causationem, per quam nihil aliud realiter distinctum causatur, nego maiorem & concessa minori (quamuis negari possit,quia receptio formaliter est ipsamet vnio subiectata in subiecto, & terminata ad accidens) nego consequentiam,quia per receptionem & informationem nihil aliud realiter distinctum à subiecto & forma inhærente ipsi producitur aut causatur. Quod si ex eo quod totum per accideus includat vnionem, ac informationem & receptionem deberet dicere tertiam entitatem,profecto totum integrale etiam diceret tertiam entitatem contra *Fuentem*, quia includit vnionem & continuationem huius partis cum illa parte;nec potius debet oriri tertia entitas ex vnione & receptione ac informatione formæ accidentalis,quam ex vnione & continuatione partis substantialis. Vnde non videtur satis consequenter philosophatus hic author, dum negat totum integrale dicere tertiam entitatem,& id asserit de toto per accidens.

QVÆSTIO III.

Vtrum compositum substantiale includat essentialiter materiam ac vnionem.

31. CErtum est quod præter formam materia etiam & vnio includatur in toto quouis composito substantiali,quia alias non esset compositum substantiale per se vnum,sed controuertitur,an includantur in ipso essentialiter: *Auerroes 7. Metaph. tex. 11. Iandunus ibid. q. 12.* & alij negant materiam esse de quidditate cõpositi,sed concurrere tantũ ad constitutionem ipsius,tanquam vehiculum formæ. *Durandus in 4. d. 44. q. 1.* concedit materiam in communi esse de essentia compositi in communi; negat vero materiam in particulari esse de essentia compositi in particulari: & hanc sententiam probabilem sentit *Fuentes hic q. 2. difficult. 5. a. 1. n. 69.*

Magister sententiarum 4. d. 44. q. 1. fatetur cum communi sententia materiam esse de essentia compositi substantialis,sed negat ad essentiam hominis pertinere vllam materiam, quam nutritione acquirit; sed solummodo illam materiam, quam acquisiuit à parentibus.

Communis sententia est non solum materiam in communi,esse de essentia,& quidditate compositi in communi,sed particularem materiam esse de quidditate & essentia compositi in particulari.Hanc tenet *Doctor in 3. d. 22. q. 1.* & *S. Thomas 1. p. q. 75.* quos præter suos sequuntur recentiores fere omnes & nominatim *Auersa q. 19. sec. 4. Amicus 1. Phys. trac. 6. q. 6.*

Quantum autem ad vnionem,*Scotistæ* communiter cum ipso *Scoto in 3. d. 2. q. 2.* negant eam esse de essentiali conceptu,aut quidditate cõpositi, sed conditionem ad ipsius constitutionem requisitam. Quam sententiam etiã tenet *Soncinas 7. Met. q. 42* & *Vasques* in eam inclinare videtur *tertia parte disp. 19. n. 20. Auersa* vero *supra sec. 7. Amicus trac. 11. a. 10. Hurtadus disp. 6. sec. 3.* & alij putant illam essentialiter includi in ipso, seu esse de essentia ipsius.

CONCLVSIO I.

32. *Non solum materia in communi est de essentia, & quidditate compositi in communi, sed materia particularis est de essentia compositi particularis.* Hæc est communissima cum *Doctore in 3. d. 22. contra Auerroistas* quoad vtramque partem, & contra *Durandum* quoad secundam partem.

Probatur prima pars authoritate *S. Augustini lib. 19. de ciuit. c. 3.* vbi ait animam non esse totum hominem, sed partem meliorem eius: ergo præter animam includit essentialiter aliã partem: quæ authoritas confirmatur,quia si anima esset totus homo essentialiter, profecto nũquam interiret homo vllus,quia nunquam vllius hominis interit anima, quod est absurdum. *Damascenus* etiam probat Christum debere habere veram carnem,quia alias non esset verus homo:quæ cõsequentia non valeret, si caro non esset de essentia eius:ergo caro est de essentia hominis,& consequenter à pari materia debet esse de essentia cõpositi.

Probatur eadem pars ratione, quia compositum, tam per se includit materiam, quam formam, & ex hoc habet esse compositum, eatenus enim includit formam, quatenus forma est pars eius: sed materia etiam est pars eius, aliàs forma non esset pars eius; quidquid enim est pars, debet habere aliud cum quo sit pars, vt est euidens, nec vlla prorsus est ratio cur per se essentialiter non includeret materiam:& si Philosophus,cuius soli authoritati inniti videntur aduersarij, dixisset materiam non esse de essentia compositi, potius esset authoritas eius neganda, quam conclusio tam clara. Dicere autem, quod materia sit pars intrinseca compositi,ac de substantia eius,non vero de quidditate,est prorsus nugari verbis: idem enim reuera est aliquid esse partem intrinsecam ac substantialem rei,ac esse de quidditate eius.Et deinde si materia,quamuis sit pars intrinseca compositi,non sit tamen de quidditate eius, profecto nec forma etiam erit de quidditate eius. Similiter dicere quod includat materiam, non vt partem, sed vt vehiculum formæ, est etiam nugari, quia nisi includeret eam vt partem,non esset compositum,nec forma esset pars eius, quod est absurdum.

33. *Probatur secunda pars* contra *Durandum*,quia sicut se habet materia vt sic ad compositum vt sic, ita materia particularis ad compositum particulare:ergo si materia vt sic sit de essentia compositi vt sic, materia in particulari erit de essentia compositi in particulari.

Confirmatur: ideo materia vt sic est de essentia compositi vt sic, quia compositum vt sic constituitur ex materia vt sic;sed compositum in particulari constituitur ex materia in particulari.

Probatur secundo; quia forma particularis est de essentia compositi particularis, etiam secundum *Durandum*,& non solum forma vt sic est de essentia eius: ergo etiam materia particularis, & non tantum vt sic, est de essentia eius.

Confirmatur;quia sicut non esset idem numero compositum, quando non esset constans eadem numero forma, ita non esset idem numero, quando non constaret eadem numero materia;nec prorsus potest dari in hoc vlla disparitas:ergo sicut forma in particulari est de essentia cõpositi particularis, ita materia in particulari erit de essentia eius.Vbi aduerte non velle me,quod singularitas materiæ aut formæ etiã sit de essentia compositi,seu quod sit ipsi adeo intrinseca,vt non esset idem numero compositum, si non constaret eadem numero materia ac eadem numero forma, & quod tam sit ipsi essentialis materia particularis, quam forma particularis.

34.*Obiicies* contra primam partem varia loca Philosophi, quibus indicare videtur formã esse quod quid rei,& materiam non esse de definitione rei:quæ loca in specie proponuntur & soluuntur à *Mastrio d. 5. q. 12. art. 1.* nec placuit hic iis recensendis,aut minutim examinandis inhærere,cum non contineant quidpam rationis.

Respondetur breuiter & facile,solum voluisse Philosophum,quod materia non sit de essentia corporum sic, vt per ordinem ad materiam possint inter se specie distingui corpora: quod certum est, quia materia omnium corporum,saltem sublunarium, de quibus Philosophus principaliter agebat, est eiusdem rationis, vnde distinctio essentialis & specifica, quam habent inter se, à sola forma desumi debet,tanquam à principio physico;& in hoc sensu sola forma est quod quid rei.

Posset etiam responderi alio modo, quod per formam, quam dicit esse quod quid rei,& per materiam,quam dicit esse extra definitionem rei,intelligat per formam quidem naturam metaphysicam, & per materiam singularitatem,quam sæpe vocat materiam, & sine dubio non est de essentia rei,nec ponẽda in eius definitione:quocunque autem ex his modis intelligatur,nihil facit contra conclusionem,& vt supra dixi, si non posset Philosophus commode explicari, potius esset neganda eius auctoritas.

35. *Obiicies secundo*: homo & equus distinguuntur in essentia: sed non distinguuntur in materia:ergo materia non est de essentia ipsorum.

Respondeo negando consequentiam: quia vt distinguantur in essentia, sufficit quod distinguantur in aliqua parte eius: nec est necesse vt non conueniant in vlla parte, vt patet euidenter in homine & bruto, qui conueniunt in animali, & tamen distinguuntur specifice, propter rationalitatem vnius, & irrationalitatem alterius.

Obiicies tertio, materia artefactorum, non est de essentia eorum, verbi gratia lignum non est de essentia scamni: ergo nec materia corporum naturalium erit de eorum essentia.

Respondeo negando consequentiam, & disparitas est, quod artefacta non sint vnum per se, sed vnum per accidens: atque adeo non dicũt æque primo ac directe vtramque partem, materiam scilicet & formam, sed vnam partem directe & formaliter; alteram indirecte ac connotatiue: vnde vnam tantum partem dicunt essentialiter: corpora vero naturalia sunt vnum per se, & æque primo ac directe dicunt vtramque partem: quare vtraque pars debet esse de eorum essentia. Quod si artefacta similiter æque primo, ac directe dicerent vtramque partem, vtraque pariter pars esset de eorum essentia, & qui id teneret, negaret antecedens obiectionis.

Respondeo quarto contra secundam partem: eadem numero materia esset de essentia diuersarum specierum: sed hoc videtur absurdum. *Respondeo* negando minorem; cur enim id esset absurdum?

Obiicies quinto contra eandem sequeretur quod non esset idem numero homo in initio vitæ ac in fine, præsertim si viueret longo tempore: sed hoc est absurdum: ergo quamuis materia vt sic sit de essentia compositorum substantialium; materia tamen particularis non potest esse de eorum essentia. Probatur sequela maioris, quia non constat eadem numero materia singulari initio ac fine vitæ nam in initio habet materiam acceptam à parentibus, quę materia postea paulatim perditur, & per nutritionem acquiritur alia materia loco eius.

Propter hanc obiectionem potuit *Magister sententiarum* induci ad sentiendum, quod non perdatur materia accepta à parentibus, & quod quæcunque alia materia per nutritionem acquisita non sit de essentia hominis: iuxta quam doctrinam negaret maiorem cum sua probatione.

Sed quia statim dicemus hanc doctrinam esse falsam, *respondetur aliter* negando sequelam maioris, & ad probationem dico primo, quod si valeret, probaret etiã formam substantialem materialem non esse de essentia corporum contra ipsum *Durandum*, & omnes, quia sicut perduntur partes materiæ, & acquiruntur aliæ, ita etiam perduntur partes formæ, & acquirũtur aliæ partes, nec partes materiæ possent pardi, aut acquiri, nisi simul cum partibus formæ, vt est certissimum.

Quomodo vnus homo maneat idem in principio, & fine suæ vitæ.

Dico secundo, licet perdantur aliquæ partes, & acquirantur plures aliæ, esse tamen eundem numero hominem in principio ac fine vitæ, tum quia constat eadem numero anima, quæ est pars principalior eius, tum quia manent etiam aliquæ partes eædem numero materiæ per totum vitæ tempus: tum etiam quia illæ partes, quæ perduntur & acquiruntur, succedunt sibi tali modo, vt non appareat mutatio facta nisi accidentaliter; vnde quamuis reuera physice loquendo non esset idem numero homo, quia non est constans iisdem numero partibus omnibus, tamen moraliter est habendus pro eodem numero. Quæ solutio præmissa obiectione modo sufficiat, nam postea iterum de ea agetur in libris de generatione.

CONCLVSIO II.

Partes materiæ acquisitæ per nutritionẽ sunt de essentia hominis.

37. *Non solum pars materiæ accepta à parentibus, sed etiam illæ, quæ acquiruntur nutritione, sunt de essentia hominis.* Hæc est communis contra *Mastrium*, & probatur quia illæ partes informantur anima ac forma hominis non minus quam aliæ partes: ergo non minus sunt de essentia eius, eatenus enim vllæ partes materiæ sunt de essentia hominis, quatenus informantur ab ipsius anima, atque adeo intrinsece per se primo includuntur in homine.

Confirmatur, quia est eadem prorsus ratio de partibus per nutritionem acquisitis, ac de partibus acceptis in generatione: ergo idem dicendum quantum ad hoc de vtrisque.

Obiicies illud Christi: *quod intrat in os non coinquinat animam, sed vadit per secessum*: ergo non conuertitur in substantiam hominis, & consequenter non acquiruntur nouæ partes materiæ, quæ sint de essentia hominis.

Respondeo explicando dictum illud Christi, quod intelligendum est sic, vt quod intrat per os, vadat per secessum quantum ad partes impuriores, quæ possent coinquinare aut animam aut hominem; non vero sic vt vadat per secessum quantum ad omnes partes materiæ: ita vt nulla prorsus conuertatur in substantiam hominis.

38. *Obiicies secundo*: Illa pars non est de essentia hominis, sine qua manet essentialiter totus homo, sed ante nutritionem erat essentialiter totus homo, hoc est animal rationale: ergo pars acquisita per nutritionem non est de essentia eius.

Respondeo primo, quod hinc probaretur partem aliquam acquisitam per generationem non esse de essentia hominis: tum quia ea perdita adhuc manet homo essentialiter, tum quia quamuis non acciperet in generatione digitum aut aliquam aliam partem, supposito scilicet quod nasceretur mancus, aut claudus, aut monoculus, adhuc esset homo completus essentialiter, quantum ad hoc quod esset animal rationale: ergo aliqua pars acquisita per generationem non est de essentia hominis.

Respondeo secundo distinguendo consequens: non est de essentia eius taliter, quin manentibus aliis partibus esset animal rationale sine illa, concedo consequentiam; non est de essentia eius taliter, quod nõn sit de integritate hominis tam bene quam aliæ partes acquisitæ per generationem, & taliter etiam quod si deficerent aliæ partes, quas supplet, & non succederet illa, remaneret homo in statu animalis rationalis, nego consequentiam.

36. *Vt melius intelligatur hæc responsio*, aduertendum aliquas partes integrales hominis esse requisitas necessario ad hoc, quod ipse homo possit sub denominatione hominis remanere in suo esse, alias vero esse partes integrales, quæ ad hoc non sunt necessariæ, licet sint de integritate hominis, & seruiant ad multas fũctiones faciendas. Facile est autẽ assignare multas partes posterioris generis, tales enim sunt quælibet manus, quilibet pes, quælibet auris, & multæ aliæ notabiles partes corporis, nam non obstante quod separetur manus aut pes ab homine, posset adhuc manere homo sub denominatione hominis, sub qua etiam denominatione maneret, quamuis multæ partes ex his simul separarentur ab ipso: separato autem capite non manet sub denominatione hominis reliquũ cadauer, nec contingit hoc solum, quia non solet viuere separato capite, quia etiam quamuis viueret non esset appellandus homo, vnde caput censendum est pars prioris generis. Quæ autem aliæ determinatæ partes sint ad hoc necessariæ, & sufficientes, non est tam facile assignare, nec necessarium est: sufficit scire quod illæ partes, quæ sufficiunt vt homo possit sentire, & discurrere, sint sufficientes vt maneat in esse hominis, quatenus homo est animal rationale, quia animal rationale non est aliud quã substantia corporea sensitiua potens discurrere. & homo essentialiter nihil aliud importat quã talem substantiam: quare partes huiusmodi censendæ sunt de essentia hominis stricte loquendo, & aliæ partes, sine quibus adhuc haberet hanc rationem homo, non sunt de essentia eius stricte, quamuis sint de integritate & complemento substantiali integrali eius. Potest autem fieri vt per nutritionem acquirantur partes vtriusque rationis, successiue tamen, adeo vt si aliqua tota pars acquisita per nutritionem multorũ annorum deperderetur, supposito quod ante perierint partes, quibus successerãt, homo non maneret amplius in rerum natura sub denominatione hominis; vt si, verbi gratia, maxima pars cordis habita à parentibus periisset successiue, & eius loco successiue adũenirent aliæ partes per nutritionem, sine dubio separatis partibus illis acquisitis, & non suppleto illarum defectu per alias partes, non maneret cor secundum rationem illam, secundum quam esset necessarium ad conseruationem hominis; vnde

eadem

eadem ratione, qua partes illæ cordis acquisitæ per generationem sunt de essentia hominis, etiam illæ partes acquisitæ per nutritionem sunt de essentia eius. Per quod manet quoque soluta hæc obiectio, si proponeretur contra præcedentem conclusionem.

CONCLVSIO III.

Vnio non est de essentia compositi substantialis.

40. *Vnio non est de essentia compositi substantialis.* Hæc est *Scoti* supra cum omnibus suis contra recentiores communiter supra citatos. *Probatur* quia vnio, vt suppono ex dictis, est respectus, substantia autem composita, v. g. homo, ignis, lapis, est quid absolutum: sed respectus nullus, & præsertim nullus respectus actualis (qualis est vnio) potest esse de essentia vllius absoluti, quia aliàs esset & non esset absolutum; esset enim ex hypothesi, & non esset, quia inuolueret essentialiter respectum; ergo vnio nequit esse de essentia eius.

Dices cum *Amico*: si respectus nequeant esse de essentia substantiæ, materia & forma nequeunt esse de essentia eius: sed hoc est contra nos: ergo & illud vnde sequitur, & consequenter falsa est minor nostræ probationis. Probatur sequela maioris; quia materia & forma dicunt essentialiter respectus transcendentales.

Respondeo negando sequelam maioris cum sua probatione: quamuis enim in materia includantur tales respectus, non tamen essentialiter, sed tanquam proprietates competentes ipsi per se in secundo modo dicendi, non in primo; vnde neque debent ex hoc capite includi in essentia compositi.

Triplicitèr potest aliquid esse absolutum.

41. *Melior replica* contra præmissam rationem, quæ est præcipua, quæ adduci potest pro hac conclusione est, quod tribus modis potest considerari aliquid esse absolutum: *vno modo*, quatenus non refertur essentialiter ad aliquid aliud, licet includeret essentialiter respectus, quibus suæ partes copularentur inter se, & in hoc sensu concedi posset compositū physicum esse quid absolutum, quamuis includeret essentialiter vnionem suarum partium, quia per illam vnionem non refertur ad aliquid aliud, sed potius partes ipsius referuntur ad se inuicem. *Alio modo* aliquid potest esse absolutum, ita vt nullo modo essentialiter includat respectum, neque quo ipsum referatur ad aliud, neque quo partes copulentur inter se; & in hoc sensu Angelus est quid absolutum, non vero vlla substantia composita physice. *Tertio denique modo* aliquid potest vocari absolutum, quod potest metaphysice concipi secundum genus & differentiam, quibus essentialiter metaphysice constituitur, quin intelligatur vllo modo includere respectum, præsertim actualem: & in hoc sensu etiam compositum physicum, verbi gratia homo, & lapis, & similia sunt entia absoluta, quamuis essentialiter includeret vnionem in essentia sua physice considerata, quia certum est, quod homo posset intelligi vt animal rationale, quin intelligatur includere vlla ratione vnionem aut alium respectum actualem.

42. *Iuxta hanc doctrinam responderi* posset in forma ad nostram probationem distinguendo maiorem pro secunda parte: substantia composita est quid absolutum in primo & tertio modo, quo accipitur ens absolutum; concedo maiorem: in secundo modo, nego maiorem; & distinguo etiam minorem: respectus non est de essentia absoluti, capiendo ens absolutum secundo modo, concedo minorem; non est de essentia absoluti, si capiatur absolutum primo aut tertio modo, præsertim loquendo de respectu quo partes absoluti vniantur inter se, nego minorem & consequentiam.

Hæc replica videtur mihi probabilissima; nec fortassis est contra *Scotum* ipsum, si bene intelligatur: sed quia cōmuniter intelligitur iuxta conclusionem, vt iacet à *Scotistis*, responderi potest primam & tertiam acceptionem entis absoluti esse valde impropriam & excogitatam gratis ad eneruandam prædictæ rationis vim; vnde cum composita physica dicantur absoluta simpliciter absque addito, debet hoc intelligi sic, vt nullo modo includant essentialiter respectum vllum præsertim actualem, & hoc tanto magis, quod nihil impediat, vt patebit ex solutione obiectionum.

43. *Obiicies primo* ex *Auersa q. 19. sect. 7.* de essentia cōpositi est ipsamet cōpositio: sed vnio est compositio eius: ergo vnio est de essentia ac intrinseca ratione compositi.

Confirmatur, quia compositum & vnitum sunt idem omnino; sed vnio est de intrinseca ratione vniti formaliter loquendo, non minus quàm album est de intrinseca ratione albi: ergo compositio est de intrinseca ratione compositi.

Confirmatur secundo, quia compositum est concretum dicens formaliter compositionem: sed illud quod formaliter dicit concretum, est de intrinseca & essentiali ratione eius, qua tale formaliter: ergo compositio, & consequenter vnio, quæ est ipsamet compositio, est de intrinseca ratione compositi.

Respondeo distinguendo maiorem; de essentia compositi est compositio, id est coniunctio formalis suarum partium nego maiorem; est compositio, id est, de essentia sua est quod sit entitas, quæ coalescit ex partibus, concedo maiorem: distinguo etiam minorem; vnio est compositio, id est, coniunctio partium compositi, concedo minorem; est compositio id est, est id, ratione cuius formaliter competat composito esse entitatem, quæ coalescit ex partibus, nego minorem & consequentiam.

44. *Ad primam confirmationem respondeo*, negando maiorem proprie loquendo, nam verum est quod materia sit vnita, & tamen non est verum quod sit composita proprie loquendo. Itaque vnitum est illud quod vnitur alteri, compositum vero, præsertim substantiale, non est quod vnitur alteri, vt patet, sed est quid cōflatum ex aliis. Quod si quis velit dicere quod id, quod vnitur alteri, cōponatur cum illo, & quod idem sit vniri illi, ac componi cum illo, potest distingui maior; compositum, id est id, quod componitur cum alio, idem est ac vnitum, concedo maiorem; compositum, id est, id quod fit ex aliis, idem est ac vnitum, nego maiorem & concessa minori distinguo consequens: ergo compositum, id est, id quod componitur cum alio, dicit formaliter compositionem, quæ est vnio, concedo consequentiam; ergo compositum, id est, id quod componitur ex aliis, dicit formaliter compositionem, quæ est vnio, nego consequentiam.

45. *Ad secundam confirmationem respondeo* distinguendo maiorem: compositum est concretum dicens formaliter compositionem, quæ est vnio, eo modo quo materia vnita dicit illam formaliter, nego maiorem; est concretum dicens formaliter compositionem, id est entitatem, quæ conflatur ex partibus, concedo maiorem, & concessa minori distinguo consequens: ergo dicit formaliter compositionem, quæ est relatio vnionis, nego consequentiam; quæ est ipsamet entitas conflata ex partibus, concedo consequentiam. Itaque compositum, quod conflatur ex partibus, est concretum substantiale, sicut homo, & abstractum ipsius est ipsamet sua entitas considerata, vt forma totalis metaphysica dans ipsi suum esse, sicut humanitas est abstractum hominis, & albedinitas est abstractum albedinis; non vero est concretum accidentale, sicut album, dicens formaliter ipsam vnionem, qua coniunguntur ipsius partes, nam si esset huiusmodi concretum, profecto deberet esse subiectum inhæsionis ipsius vnionis, & deberet consequenter alicui per vnionem vniri, quod patet esse falsum, vt bene aduertendum est.

Obiicies secundo: non potest esse, nec concipi compositum absque vnione magis quam album sine albedine: ergo vnio est de essentia eius, sicut albedo est de essentia albi.

Confirmatur, quia materia, & forma non constituunt compositum, nisi vt vnitæ: ergo vnio est de essentia compositi, non minus quam materia & forma.

Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia etiam relatio nequit intelligi, aut esse sine termino magis, quam album sine albedine, & tamen non propterea terminus est de essentia eius, sicut albedo est de essentia albi. Itaque licet compositum nequeat intelligi absque vnione, hoc tamen non oritur ex eo, quod

cõſtituatur formaliter ac eſſentialiter in eſſe cõpoſiti per vnionem propter rationes ſupradictas, ſed ex eo, quod vnio eſt conditio eſſentialiter prærequiſita, vt cõſtituatur per partes: & quemadmodum non poteſt intelligi, nec eſſe, quod ignis cauſet alium ignem, niſi applicetur alicui paſſo, & tamen ipſa applicatio non eſt de eſſentia cauſationis; ita licet nequeat eſſe aut intelligi, quod detur compoſitum abſque vnione, tamen non propterea vnio debet eſſe de ratione eius; ſed poteſt eſſe, & eſt conditio neceſſario prærequiſita, vt conſtituatur per partes, imo fortaſſis eſt ipſamet cauſatio partium, de quo poſtea *lib.* 2.

Ad confirmationem reſpondeo diſtinguendo antecedens: ita vt vnio concurrat cum ipſis eſſentialiter, ac intrinſece ad conſtitutionem totius, nego antecedens, ita vt ſit conditio neceſſario prærequiſita, concedo antecedens, & nego conſequentiam: & inſtari poteſt ad confirmationem huius in exemplo de applicatione ignis.

47. *Obiicies vltimo*: per vnionem præciſe diſtinguitur compoſitum per ſe ex materia & forma vnitis à compoſito per accidens reſultante, ſeu conflato ex eadem materia & forma intime applicatis, ſeu non vnitis: ergo vnio eſt de eſſentia compoſiti per ſe ex materia & forma reſultantis. Probatur antecedens; quia non diſtinguitur per partes, cum vtrumque habeat eaſdem partes, nec aliquid aliud poteſt aſſignari, per quod diſtinguantur; ergo diſtinguuntur præciſe per vnionem.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: per vnionem diſtinguitur, tanquam à poſteriori & arguitiue, ita ſcilicet vt poſſit quis colligere, quod vnum compoſitũ diſtinguatur ab alio per hoc, quod partes eius vniantur, non vero vniantur partes alterius, concedo antecedẽs: per vnionem per ſe primo & formaliter diſtinguũtur, nego antecedens: nam compoſitum ex ſe & ſua natura formaliter diſtinguitur ab altero compoſito, quandoquidem ſit vnum per ſe, & quid realiter diſtinctum à ſuis partibus ſimul ſumptis & vnitis, quod non eſt verum de altero compoſito; vnde nego conſequentiam, & diſtinguo probationẽ antecedentis: nihil aliud præter vnionem poteſt aſſignari, per quod arguitiue colligatur, quod diſtinguantur, tranſeat antecedens, & tranſeat etiam conſequentia in eodem ſenſu, nempe quod per vnionem ſic arguitiue diſtinguantur: nihil aliud poteſt aſſignari, per quod diſtinguantur per ſe primo, nego antecedens: poteſt enim aſſignari ipſamet entitas compoſiti per ſe, quæ ſeipſa eſt diuerſiſſimæ rationis ab entitate compoſiti per accidens: quod ſi non velit quis dare totam entitatem pro principio diſtinctiuo totius per ſe, ſed aliquam formalitatem ex multis, quæ in illa includuntur dicat formalitatem diſtinctiuam eſſe illam, ratione cuius petit conſtitui ex partibus vnitis, talem enim formalitatem non includit totum per accidens conflatum ex iiſdem partibus.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Quantitas ſubiectetur in toto immediate.

48. *Auerroes* 1. *Phyſicor. comm.* 63. Quantitatem ait eſſe materiæ coæuam, eam tamen antecedenter ad formæ aduentum eſſe interminatam, hoc eſt forte, nullius determinatæ figuræ, aut denſitatis aut raritatis: quam ſententiam quantum ad ſubiectationem quantitatis in materia & quantum ad præceſſionem eius ad formam ſubſtantialem, ſequuntur recentiores plurimi, & præſertim *Suarez diſp.* 14. *Metaphyſ. ſect.* 3. *Hurtadus diſput.* 3. *Phyſicæ, ſect.* 6. *Auerſa quæſt.* 21. *ſect.* 7. *Arriaga diſp.* 5. *ſect.* 2. quem tamen mitor ſuam ſententiam vocare communem, cum ſit contra *Thomiſtas* puros, & *Scotiſtas*, quorum ſine dubio maior eſt numerus, nec inferior qualitas, ne quid amplius dicam, quam recentiorum, ac *Ieſuitarum*, & quorumcumque aliorum tenentium ipſius ſententiam, imo ſolorum Scotiſtarum numerus excedit.

Secunda ſententia communiſſima *Scotiſtarum & Thomiſtarum cum* Scoto *in* 2. *d.* 3. *q.* 4. *num.* 5. *&* 17. *ac* 4. *d.* 11. *q.* 2. & aliis pluribus locis, ac *D. Thom. q.* 56. *& alibi*, tenet quantitatem nullo modo præcedere formam in materia, nec in ipſa ſubiectari immediate, ſed in toto compoſito ſubſtantiali conflato ex materia & forma. Verum cum duplex ſit totum compoſitum, *vnum*, quod ſit compoſitum ex corpore & anima; & *alterum*, quod ſit compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali immediate in materia recepta, ſiue ſit forma completa, qualis eſt forma ignis, aquæ, terræ, lapidis; ſiue ſubordinata & incompleta, qualis eſt forma corporeitatis; quæ cum materia facit corpus, quod eſt altera pars viuentis, dubitari poteſt adhuc, an in omni compoſito ex his ſubiectetur immediate quantitas; & ſi non, in quonam ſubiectari debet.

49. Pro maiori autem claritate aduertendum eſt duplex poſſe conſiderari ſubiectum quantitatis, vnum *denominationis*: alterum *inhæſionis*: ſubiectum *denominationis* eſt omne illud, quod poteſt denominari, ſeu dici quantum, ſiue quantitas immediate ipſi inhæreat, ſiue non: ſubiectum *inhæſionis* eſt illud, cui immediate inhæret quantitas. Quod autem non ſit idem ſubiectum denominationis, & inhæſionis quantitatis neceſſario, hinc patet, quod tam forma, quam materia, ac totum etiam compoſitum, imo & ipſa accidentia abſoluta, quæ dicuntur communiter ſubiectari in quantitate, denominentur quanta, atque adeo ſint ſubiectum denominationis quantitatis, cum tamen certum ſit omnia illa non poſſe eſſe ſubiectum inhæſionis eius: neque enim ſecundum *Auerroiſtas* inhærere poteſt formæ aut compoſito; nec ſecundum *Scotiſtas* materiæ, & formæ, nec ſecundum *Thomiſtas* aut vllos accidentibus ſubſequentibus: ergo non coincidit ſubiectum inhæſionis ſemper cum ſubiecto denominationis.

CONCLVSIO I.

50. *Quantitas rerum animatarum non ſubiectatur aut inhæret immediate in toto compoſito ex corpore, & anima ſiue ſpirituali ſiue corporali.* Hæc eſt eorum, qui tenent quantitatem ſubiectari in materia prima contra *Thomiſtas* communiter, & quoſdam etiam *Scotiſtas*, qui exiſtimant eam ſubiectari immediate in compoſito ex corpore, & anima materiali, non vero ſpirituali, non tamen contra ipſummet *Scotum*, qui licet aſſerat quantitatem ſubiectari in compoſito, nunquam tamen id dixit de toto compoſito ex corpore, & anima.

Probatur primo, contra *Thomiſtas*, quia ſecundum ipſos totum non diſtinguitur realiter à partibus: ergo quantitas non poteſt immediate ſubiectari in toto. Probatur conſequentia, quia vnum accidens abſolutum non poteſt naturaliter ſubiectari in rebus realiter diſtinctis immediate: ergo.

Confirmatur contra ipſos: quod ſubiectatur in toto compoſito immediate, debet neceſſario ſubiectari in partibus eius immediate, quandoquidem non diſtinguatur totum à ſuis partibus: ſed quantitas, cum ſit res materialis & corporea, non poteſt ſubiectari in anima rationali ſpirituali, ergo ſaltem quantitas non ſubiectatur in toto homine, ſed in materia hominis ſiue prima, ſiue ſecunda.

Probatur ſecundò vniuerſaliter contra omnes, quia non poteſt naturaliter manere accidens ſine ſuo ſubiecto inhæſionis immediato: ſed eadem numero quantitas rei viuentis manet, deſtructo toto compoſito ex anima, & corpore, & hoc, ſiue anima ſit rationalis, ſiue ſenſitiua, aut vegetatiua, vt patet experientia, mortuo enim homine, & equo, & arbore, corpus ipſorum habet eandem extenſionem numero, & plures alias qualitates eaſdem numero, quas habuerunt ante mortem.

51. *Reſpondet quidam Scotiſta* quantitatem ſubiectari in toto ex corpore, & anima materiali reſultante, ſecundum ſe totum, & ſecundum omnes ſuas partes, & conſequenter non eſſe mirum, quod deſtructa vna parte, & etiam toto, maneat adhuc quantitas in altera parte ſuperſtite.

Sed contra quia ſecundum *Scotum*, & hunc *Scotiſtam* quantitas debet neceſſario immediate ſubiectari in toto, & mediante toto in partibus totius, in quibus ſecundum ipſos non poteſt naturaliter ſubiectari immediate, propter primam probationem contra *Thomiſtas*: ergo deſtructo toto non poteſt manere quãtitas eadem numero,

nequit

nequit enim vllum accidens manere sine suo subiecto immediato.

Confirmatur, quia accidentia materialia educuntur è potentia sui subiecti immediati, ergo naturaliter dependent ab ipso in esse & conseruari, & consequenter nequeunt naturaliter conseruari sine ipso. Probatur prima consequentia, quia nihil est aliud educi de potentia subiecti, quàm in esse & conseruari dependere ab ipso.

Confirmatur secundo, quia quod non ineſt alicui, nisi mediante alio, destructo alio non ineſt ipsi: ergo cum quantitas non insit partibus, nisi mediante toto, non potest manere in ipsis destructo toto, nisi migrando de subiecto in subiectum, quod naturaliter implicat secundum omnes.

Confirmatur tertio, efficaciter, quia quantitas ligni, quæ secundum ipsum & veritatem subiectatur in toto composito ex materia prima & forma ligni, non potest naturaliter manere in materia prima destructo ligno: ergo similiter nec quantitas rei animatæ potest manere in parte ipsius destructo toto. probatur consequentia; quia tam immediate subiectatur quantitas lingni in partibus ligni, quam quantitas rei viuentis in partibus eius.

52. *Respondent Thomistæ* ad hanc probationem non manere eandem quantitatem numero, nec easdem numero qualitates destructo viuente.

Sed hæc responsio falsæ innititur doctrinæ, scilicet non dari in viuentibus, nisi vnam formam substantialem de quo alias; modo sufficit aduertere nihil magis mirum posse excogitari, quam non remanere post mortem animalium in suis cadaueribus vlla ex præcedentibus accidentibus ipsorum animalium, sed similia produci de nouo à causis, quas quia non sunt, non possunt vnquam assignare aduersarij.

53. *Obiicies*: anima corporea est extensa: ergo vel recipitur in quantitate, vel recipit quantitatem, neque enim apparet quomodo quantitas possit communicare effectum suum vlli, nisi in quo recipitur, vel quod ipsam recipit: sed certum est, quod non recipiatur in quantitate: ergo recipit in se quantitatem, & consequenter quantitas recipitur in toto composito ex corpore & anima corporea, seu materiali.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione; nam sufficit, vt habeat extensionem quantitatiuam, quod recipiatur in re habente quantitatem: nam eo ipso quo vna pars istius animæ subiectatur in vna parte corporis habentis quantitatem, & altera in altera, repugnat naturaliter illas partes animæ esse in eodem loco, quia non potest pars animæ informantis subiectum esse in aliquo loco, in quo non sit ipsum subiectum: ergo cum duæ partes corporis habentis quantitatem non possint esse simul in eodem loco, nec etiam duæ partes animæ informantis tale corpus.

Dices, animam rationalem recipi in corpore quanto, & tamen non esse extensam quantitatiue: ergo, vt forma sit extensa, non sufficit vt recipiatur in corpore quanto.

Respondeo distinguendo consequens: hoc solum non sufficit, concedo; hoc non sufficit, si cæteræ conditiones requisitæ adsint, quarum præcipua est, quod forma habeat partes entitatiuas, nego consequentiam. Itaque ratio, quare anima rationalis non sit extensa, etiamsi recipiatur in corpore quanto, est quia non habet huiusmodi partes.

54. *Dices secundò*, non aliunde colligi, quod qualitates recipiantur in quantitate, tanquam in subiecto proximo, nisi quia recipiuntur in corpore quanto: ergo si anima recipiatur in corpore quanto, debet dici quod recipiatur in quantitate tanquam in subiecto proximo: sed hoc est absurdum, ergo dicendum quod anima corporea non recipiatur in corpore quanto, & consequenter quod recipiat in se quantitatem.

Respondeo primo, negando antecedens, sed id potius colligitur ex mysterio Eucharistiæ.

Respondeo secundo negando consequentiam, quia sequitur inconueniens ex eo, quod anima reciperetur proxime in quantitate, quale non sequeretur ex eo quod qualitates in ea proxime reciperentur: inconueniens autem illud est, quod non reciperetur immediate in suo subiecto per se, cum quo facit vnum per se, cum tamen posset in illo recipi absque inconuenienti.

Dices tertio: Si quãtitas subiectaretur in corpore priusquam informaretur ab anima, sequeretur quod anima non esset actus per se ipsius: sed hoc est absurdum. Probatur sequela, quia actus qui non perficit subiectum nisi mediante accidente, non est actus per se ipsius.

Respondeo negando sequelam, & distinguendo eius probationem: nisi mediante accidente tanquam subiecto magis immediato ipsius, transeat; nisi mediante accidente non tamen vt subiecto immediatiori, nego. Et hoc vel simili modo deberet aduersarius Scotista saltem respondere, si simile argumentum vrgeretur contra ipsũ de anima rationali, quæ recipitur in corpore prius affecto quãtitate.

CONCLVSIO II.

55. *Totum compositum ex materia, & quacunque forma, & etiam ipsa materia, & forma quacunque corporea, siue sit anima, siue sit forma substantialis, quæ non sit anima, siue forma accidentalis absoluta, est subiectum denominationis quantitatis.* Hæc est communis, & *probatur* quia nihil ex his est, quod non denominetur magnum aut paruum magnitudine molis, & quod non habeat partes extensas impenetrabiliter: ergo nihil ex his est, quod non denominetur quantum, & consequenter quod non sit subiectum denominationis quantitatis. Quodnam subiectum denominationis quãtitatis.

Dices: hinc sequeretur quod nihil ex his esset, quod non sit subiectum immediatum inhæsionis eius contra sequentem conclusionem.

Respondeo negando sequelam, quia bene potest esse aliquid subiectum denominationis, quod non sit subiectum inhæsionis immediatum, vt patet ex eo quod totus homo dicatur intelligere, & videre, & esse corpus, cum tamen intellectio inhæreat immediate soli intellectui ac animæ, visio soli oculo, crispitudo soli capiti.

CONCLVSIO III.

56. *Subiectum immediatum inhæsionis quantitatis est totum compositum ex materia, & quacumque forma substantiali, quæ non est anima.* Hæc est *Scotistarum* communiter cum *Scoto* supra, ac etiam *Thomistarum*; quantum ad omnia præter exclusionem totius compositi ex anima & esset etiam ipsorum quantum ad hoc quoque, si putarent cum anima aliam formam substantialem reperiri in viuentibus: est autem contra tenentes quantitatem subiectari immediate in materia prima. Subiectum inhæsionis quantitatis est totum compositũ ex materia & forma quæ non est anima.

Probatur conclusio primo, quia huiusmodi compositum est capax quantitatis, & denominatur quantum, nec vllum inconueniens sequitur ex eo quod recipiat proxime in se quantitatem: ergo dicendum est, quod id faciat. Probatur consequentia, quia quod recipit denominationem à forma accidentali, debet dici recipere illam formam immediate, si sine inconuenienti id concedi possit. Probatur antecedens, quia est diuisibile in partes entitatiuas, quarum vna potest correspondere, tanquam subiectum vni parti quantitatis, & altera alteri: ergo est capax quantitatis. Deinde certum est, quod denominetur quantum, & non potest assignari inconuenientia vlla ex eo, quod dicatur immediate subiectare quantitatem. ergo antecedens quoad omnem partem est verum.

57. *Confirmant aliqui*, quia quidquid est diuisibile in partes entitatiuas, aut recipitur in quantitate, vel in re quanta, aut recipit quantitatem, aut rem quantam: sed huiusmodi compositum habet huiusmodi partes, & non recipitur in re quanta, nec recipit rem quantam: ergo recipit quantitatem.

Confirmant secundo, quia quidquid est quantum, debet vel recipi in quantitate, aut re quanta, vel recipere quantitatem, aut rem quantam: ergo cum huiusmodi compositum sit quantum, & non recipiatur in re quanta, aut quantitate, nec recipiat rem quantam, debet recipere immediate quantitatem.

Sed contra has duas confirmationes currit instantia de toto composito ex corpore & anima materiali; nam huiusmo

huiuſmodi totum eſt diuiſibile in partes entitatiuas;& eſt quantum,nec tamen recipit in ſe quantitatem , aut rem quantam, nec recipitur in quantitate, aut re quanta , ſed ſufficit ad illam denominationem , quod pars intrinſeca ipſius ſit res quanta,nimirum corpus.

58.*Probatur ſecundo*, quia generationis ſubiectum eſt materia prima , augmentationis vero & alterationis corpus ſubſtantiale,& in hoc diſtinguitur generatio ab augmentatione & alteratione ſecundum Philoſophum, 5. *Phyſic.tex.* 8.& 1. *de Generat. tex.* 24. ergo illud , quod mutatur per generationem ex materia prima , & illud , quod mutatur per augmentationem & alterationem non eſt materia prima,ſed corpus ſubſtantiale : ergo ſicut materia prima immediate recipit formam ſubſtantialem , quæ eſt terminus generationis;ita corpus ſubſtantiale immediate recipit quantitatem,quæ eſt terminus augmentationis.

Confirmatur , quia ſecundum ipſum nullum ſenſibile manet in genito ex iis,qnæ fuerunt in corrupto , vt patet ex definitione corruptionis:ergo accidentia ſenſibilia omnia ſubiectantur in toto, quia alias ad deſtructionem ipſius non deberent omnia deſtrui ; & quia ideo colligunt aduerſarij accidentia non ſubiectari in toto, quia putant cadē accidētia manere in genito,quæ fuerunt in corrupto.

59. *Reſpondet Suarez*, ſubiectum generationis , augmentationis,& alterationis eſſe materiam primam ; cum hac tamen differentia,quod ad generationem non ſupponatur eam informatam forma ſubſtantiali, ad augmentationem vero & alterationem ſic.

Sed præterquam quod hæc reſponſio non ſit conformis Philoſopho,ſed omnino violenta, vlterius contra eam eſt quod ſi materia prima eſſet ſubiectum augmentationis,& alterationis , nulla daretur alteratio violenta , quod eſt contra omnes : Probatur ſequela,quia alteratio nō poteſt eſſe violenta,quoties ſubiectum eius non auertitur & abhorret à qualitate per eam acquiſita : ſed à nulla prorſus qualitate materia prima abhorret , imo potius omnes æque appetit : ergo nulla daretur alteratio violenta.

Ad confirmationem Arriaga,reiecta aliorum ſolutione, negat conſequentiam , tum quia quantitas non eſt accidens ſenſibile,tum quia poſſent accidentia compoſiti deſtructi deſinere eo deſinente,quamuis non ſubiectarentur in ipſo, nimirum quia dependerent à forma ipſius in alio genere,quam in ratione ſubiecti,v.g in genere cauſæ efficientis,aut finalis,aut conditionis ſine qua non.

Sed contra, quia vt dixi in ſecunda probatione conſequentiæ confirmationis, ideo aduerſarii potiſſimum , & præſertim *Arriaga* colligit quantitatem & qualitates non ſubiectari in toto,ſed in materia prima,quia remanent eædem qualitates ac quātitas in genito & corrupto : ergo ſi hoc ſit falſum ſecundum Philoſophum, prout eſſe fatetur hic auctor,falſa erit eorum ſententia ſecundum Philoſophum. Nec refert quod quantitas non ſit ſenſibile , quia eadem eſt ratio de ipſa,ac qualitatibus ſenſibilibus , quantum ad ſubiectationem in compoſito , vt aduerſarij fatentur:vnde ſi ſecundum Philoſophum qualitates ſubiectentur in compoſito,ſequitur quod ſecundum eundem quantitas in eo ſubiectatur : & per hoc patet non valere reſponſionem eiuſdem authoris ad ſecundam probationem ab ipſomet pro noſtra ſententia adductam.

60 *Probatur tertio* : prius materia recipit formam ſubſtantialem,quam quantitatem : ergo dicendum eſt,quod quantitas recipiatur in compoſito. Conſequentiam non negabunt aduerſarii,quia propterea exiſtimant quantitatem non recipi immediate in compoſito ex eo,quod recipiatur prius in materia,quàm recipiatur forma ſubſtantialis in ipſa , & conſequenter priuſquam ſit compoſitum. Probatur ergo antecedens,quia actus per ſe materiæ qualis eſt forma ſubſtantialis,debet prius coniungi cum illa , quàm actus per accidens eius,qualis eſt quodcunque accidens, niſi actus per accidens requiratur , vt ratio recipiendi formam,aut aliquid præuie requiſitum ad eam recipiendam : ſed quantitas eſt accidens, & non requiritur, vt aliquid neceſſario præuium ad recipiendam formam ſubſtantialem,vt patebit ex ſolutione obiectionum:ergo prius materia debet recipere formam ſubſtantialem,quam quantitatem.

Dices:corpus,quod eſt altera pars hominis per ſe ordinatur ad animam rationalem (& idem eſt de corporibus aliorum animalium reſpectu ſuarum animarum) & tamen prius recipit quantitatem,quam animam, ergo poſſet materia conuenienter recipere quantitatem priuſquam formam ſubſtantialem, quamuis eſſet per ſe ordinata ad illam formam.

Reſpondeo negādo conſequentiam,&aſſignando diſparitatem maximā,quia corpus illud,cum conſtet materia prima,& forma ſubſtantiali,debet habere qualitates ſibi proprias,& conſequenter quantitatē, quæ eſt ſubiectum immediatum talium qualitatum,ſecus eſt de materia prima.

Confirmatur,quia eo ipſo,quo prærequiritur forma ſubſtantialis corporeitatis ante animam, etiam prærequiruntur qualitates conſeruatiuæ eius ante animam,& conſequenter non eſt eadem ratio de corpore illo , reſpectu animæ , ac de materia prima reſpectu formæ ſubſtantialis immediate recipiendæ in illa.

61 *Obiicies primo ex Suar.* quantitas poteſt ſubiectari in materia prima,& de facto ita aliquando fit;ergo dicendum eſt,quod ſemper ita fiat. Conſequentia patet, quia melius eſt vniforme aliquod ſubiectum tribuere quantitati, quam difforme, ſi poteſt ipſi tribui. Probatur antecedens quoad ſecundam partem, in qua videtur tantum eſſe difficultas, quia quantitas hominis non poteſt habere aliud ſubiectum quam materiam primam,quandoquidem non ſit aliquod ſubiectum aſſignabile , in quo ſit præter totum hominem , aut materiam primam; in toto autem homine non poteſt exiſtere immediate propter rationes ſecundæ concluſionis.

Reſpondeo hanc obiectionem contra Thomiſtas eſſe validam & propterea facile erat *Suario* eorum reſponſiones confutare,quod & bene facit;contra nos autem nihil valet:negamus enim antecedens quoad ſecundam partem (quidquid ſit de prima) cum ſua probatione ; eſt enim aſſignabile totum compoſitum ex materia prima & forma corporeitatis, quam licet *Suarius* neget , nos tamen aliàs ſufficienter probabimus in libris de Anima.

62.*Obiicies ſecundò*:non poteſt agens naturale agere in materiam , niſi diſpoſitam per certas qualitates determinantes ipſam ad formam introducendam : ſed ſic diſponi nequit ſine quantitate : ergo prius habet quantitatem quam formam ſubſtantialem.

Confirmatur, quia non poteſt eſſe ſubiectum proportionatum agentis corporei,niſi ſit extenſa per quātitatem, ergo prius debet habere quantitatem , quam agens corporeum agat in ipſam. Probatur antecedens primo, quia actio naturalis fit per contactum : ſed contactus fieri nequit, niſi inter ea, quorum extrema ſunt ſimul , quæ autem habent extrema ſimul , debent eſſe quanta.

Probatur idem antecedens ſecundo,quia non eſt vlla ratio cur corpus Chriſti Domini nō poſſit calefieri ſub ſpecibus Euchariſticis à corporibus calidis,aut calefacere corpora frigida,niſi quia non eſt ſub illis modo quātitatiuo: ergo quantitas prærequiritur ad actionem naturalem.

63.*Reſpondetur* diſtinguendo maiorē,niſi diſpoſitam per qualitates,quæ inſunt materiæ primæ ſecundum ſe, nego maiorē;quæ inſunt compoſito deſtruendo, cōcedo maiorē,& conceſſa minori diſtinguo conſequens:debet ſecūdū ſe immediatē prius habere quantitatē,nego;mediate,hoc eſt mediante cōpoſito deſtruēdo, cōcedo conſequentiam.

Ad confirmationem reſpondeo diſtinguendo antecedens: pro illo inſtanti,quo introducit formam,nego ; pro tempore præcedenti, tranſeat.

Ad probationem antecedentis dico primo in principiis Doctoris actionē naturalē non neceſſario eſſe per contactum phyſicum ſic,vt agens & paſſum debeant eſſe indiſtantia localiter,quia aliàs non poſſet dari actio in diſtans contra omnia principia *Scoti*,vt mirū ſit hanc probationem vrgeri à Scotiſta:ſed ſufficit,quod ſit per contactum virtutis , qui contactus non eſt ad propoſitum, vt patet. *Deinde*, quamuis deberet eſſe per contactum phyſicum ſic , vt agens & paſſum deberent eſſe indiſtantia,

falſum

falsum est, quod non possint aliqua se habere simul tali simultate; quamuis vnum ex illis non esset quantum: nam certum est, quod materia denudata ab omni quantitate posset esse localiter indistans ab igne, ac quocumque alio agente corporeo, neque enim quantitas aliquid facit ad illam indistantiam. Denique quamuis extrema, inter quæ intercedit actio, deberent esse quanta pro quocunque instanti temporis, pro quo esset actio, non deberent esse quanta pro quocunque instanti naturæ considerabili in illo instanti temporis; sic autem essent simul materia & agens, quamuis non esset eadem quantitas in genito & corrupto, quia materia in eodem instanti esset quanta alia quantitate.

64. *Ad secundam probationem respondeo primo* concedendo antecedens, & distinguendo consequens: actio per quam producitur calor, aut frigus, aut similia accidentia, quæ subiectantur in quantitate, transeat; actiones substantiales, quæ non principiantur à qualitatibus, aut quantitate, nego consequentiam.

Respondeo secundo negando antecedens, sed potius ratio est, quia corpus Christi est ibi modo indiuisibili; & fortassis agens corporeum non potest producere aliquam formam diuisibilem, nisi subiectum esset actu extensum; materia autem in nostro casu, licet non haberet quantitetem in instanti generationis antecedenter ad inductionem formæ substantialis; tamen haberet suas partes entitatiuas extensas.

Vt autè melius intelligatur obiectionis solutio, aduertendum est agens naturale de facto, antequam producit formam substantialem, producere aliquas qualitates in corpore destruendo, quia cum non possit formã substantialem producere in materia istius compositi, nisi ab ea expellat alteram formam, & hoc non possit facere, nisi expellendo qualitates conseruatiuas eius, debet necessario producere qualitates contrarias illis qualitatibus in composito destruendo, nõ quod istæ dispositiones sint per se requisitæ ad formam introducendã, sed per accidens tantum ratione scilicet alterius formæ. Quod si inueniret materiam nudam absque vlla dispositione, immediate sine vlla dispositione produceret suam formam in illa: & hinc patet in instanti generationis, quo producitur forma introducenda, & quo verum est dicere non esse formam præcedentem, non requiri quod vllæ qualitates antecedenter ad formam substantialem insint materiæ.

65. *Dices*: in solo instanti, si esset nuda, non esset magis determinata ad vnam formam, quam ad alteram, & consequenter non potius deberet produci vna forma, quam altera: ergo vt determinetur ad vnam præ altera etiam in illo instanti, debet habere aliquas qualitates dispositiuas.

Respondeo negando sequelam antecedentis pro secunda parte, quia vt producatur vna forma præ alia, sufficit quod agens, quod denudauit illam à forma præcedenti, sit ex se determinatum ad producendam vnam formam præ alia, sicut ignis est determinatus ad producendum formam ignis, & non formam aquæ.

Instabis: licet hoc curreret, quando causa esset determinata ad certam formam; tamen quando causa applicata esset potens producere diuersas formas, sicut sol. v.g. nullo modo curreret.

Respondeo talem causam determinandam ad vnam formam præ alia per alias causas circũstantes, vel per Deum vt causam vniuersalem, ad quã pertinet determinare causas efficientes, quoties ex se sunt indeterminatę. Et sane hoc ipso modo respondere debent aduersarij, si petatur ab ipsis; vnde habet talis causa producere in tali composito destruendo dispositiones ad vnam formam potius quam ad alteram. Itaque, quod est valde hic aduertendũ, quemadmodum quæcunque causa productiua formæ substantialis determinatur ad producendas tales dispositiones potius quem alias, cum tamen subiectum, in quo illas producit, sit ex se ad illas indeterminatum: ita potest determinari ad producendam vnam formam substantialem præ altera quamuis materia sit indeterminata.

66. *Obiicies tertio*: experientia constat aliquas qualitates, quæ erant in corrupto, reperiri in genito; quando enim generatur aqua ex corpore humido calido, ipsa aqua genita est calida; sed hoc non posset fieri, si qualitates, & quantitas subiectarentur in toto composito destructo.

Confirmatur, quia secundum Philosophum eadem perspicuitas est in aqua genita & corrupta.

Confirmatur secundo, quia secundum eundem facilius generatur vnum elementum symbolum, i. simile ex alio elemento symbolo, id est simili, quam ex dissymbolo. i. dissimili, v.g. facilius generatur aër ex aqua, cui similis est, seu cum qua cõuenit in humiditate, aut ex igne, quo cum conuenit in calore, vt supponitur communius, quam ex igne aqua, aut è contra, quia hæc in nullis qualitatibus conueniunt: cuius rationem assignat Philosophus, quia vt generaretur aër ex igne aut aqua, non esset necessarium omnes qualitates aquæ aut ignis destruere, sed solum illas, in quibus sunt dissymbola aëri; vt vero generaretur aqua ex igne, necesse esset omnes eius qualitates destruere cum in nullis conueniant: ergo sentit Philosophus easdem qualitates in genito, & corrupto manere.

Confirmatur tertio, quia secundum Philosophum quantitas est proprietas materiæ, ergo debet subiectari in illa.

Respondeo negando maiorem, ad cuius probationem dico, quod aqua genita non habeat illum calorem in numero, quem habuit corpus istud humidum corruptum, sed alium productum ab aliqua causa circumstanti; cuius indicium est, quod non semper habeat eundem calorem, dum producitur, sed aliquando maiorem, aliquando minorem, aliquando nullum, prout scilicet causæ circumstantes natæ sunt producere calorem in ipso.

Ad primam confirmationem respondeo, Philosophum loqui de eadem perspicuitate in specie.

Ad secundam confirmationem respondeo, negando consequentiam: solum enim Philosophus vult quod non est necesse, vt per se destruantur qualitates, in quibus corruptum est symbolum cum generando; non vero quod per accidens non debeant corrumpi.

Ad tertiam confirmationem respondeo: quantitatem dici proprietatem materiæ, non quod in ipsamet inhæreat aut subiectetur immediate, sed quod nulli subiecto conueniat, nisi subiecto constanti materia.

Confirmatur, quia qualitates sunt proprietates formæ secundum Philosophum, sicut quantitas materiæ, sed non sunt ita proprietates formæ, vt in ipsa forma subiectentur immediate secundum aduersarios; sed eatenus tantum sic dicuntur, quatenus conueniunt composito ratione formę: ergo non est necesse vt quantitas secundum Philosophum sit alio modo proprietas materiæ.

68. *Obiicies quarto Scotum in 2.d. 3. q. 4 n.* 10. vbi dicit, quod quantitas non interminata, sed terminata sit eadem in generato, & corrupto: sed hoc esset falsum, nisi subiectaretur in materia, si enim subiectaretur in composito, destructo composito destrueretur & consequenter non maneret eadem numero in genito & corrupto. Hic locus est fundamentum quibusdam *Scotistis* tenendi oppositum conclusionis ex mente *Scoti*, sed falluntur, vt patebit ex solutione iam danda.

Respondeo ergo Scotum eo loco impugnare sententiam aliquorum dicentium, quod substantia indiuiduetur per quantitatem aliquam, aut terminatam, aut interminatam: & optime arguit contra ipsos, non ex propria sententia, sed ad hominem, quod inde sequeretur, quod genitum & corruptum essent idem numero, quia in genito & corrupto est idem principium indiuiduandi, nempe eadem quantitas in eorum sententia, imo & in sua etiam propria sententia posset esse de potentia absoluta eadem numero quantitas in ipsis, & consequenter si quantitas esset principium formale indiuiduationis, essent idem numero, quod implicat.

Quod autem propria sententia *Scoti* non fuerit, eandem numero quantitatem manere in genito & corrupto, patet euidenter ex toto decursu istius quæstionis; nam in primis *n.* 5. expresse asserit substantiam singularem completam esse priorem quantitate, & consequenter infert non posse illam indiuiduari per quantitatem, & *num.* 16. respondendo ad vnum ex fundamentis aduersoriorum, nimirum

nimirum quod agens naturale non possit agere, nisi in materiam quantam,& consequenter quod materia debeat præsupponi quanta,antequam agens naturale possit inducere formam substantialem in illa,ac generare substantiam:respondendo,inquam,ad hanc difficultatem ait, quod debeat quidem quantitas præsupponi formæ generandæ; sed non tamen quantitas substantiæ generandæ sed quantitas substantiæ corruptæ; quod esset falsum, si esset eadem quantitas vtriusque, aut si quantitas esset coæua materiæ, ac in ipsa subiectata.

Deinde paulo inferius cum instaret adhuc,quod quantitas deberet præcedere in genito formam geniti,quia alias in instanti, in quo generans inducit formam & generat, induceret formam in materiam non quantam;quod videtur inquit, esse contra illam propositionem, quod agens particulare non attingat ipsam substantiam materiæ, sed præcise attingit eam, in quantum quantam: & contra *Auerroem de substantia orbis c.*1. dicentem, quod eadem quantitas maneat in genito & corrupto,alioquin generãs generaret de non corpore corpus. Cum, inquam, *Scotus*, sibi proponeret hanc replicam,& §.*contra illud* primò respondet ad hominem, postea *n.*17. respondet directe, & ex mente propria independenter à sententia aduersariorum(vt euidenter colligitur ex verbis vltimis paragraphi prioris: *hoc quoad hominem*: & ex verbis primis istius *n.* 17.*sed ad conclusionem in se dico*, id est independenter à particulari aduersariorum opinione) Respondet,inquam, directe quod nullum omnino accidens, quod requirit substantiam compositam, potest manere idem in genito, & corrupto,& ibidem expresse supponit quantitatem esse tale accidens, & consequenter ipsam esse posterius substantia, & corrupti, & generati.

70. Postea ad propositionem prædictam,nempe quod agens nequeat attingere substantiã materiæ nisi vt quantam, respondet dicens: *De illa propositione non multum curo, quia videtur impossibilis; nihil enim aliud videtur esse agens attingere passum in ratione passi, quam inducere in ipsum, actum, quo perficiatur: agens autem particulare inducit formam substantialem, qua materia perficiatur; in quantum materia, & non in quantum quanta*, &c.deinde addit: *Ad Auerroem dico, quod de eo, quòd aliquando non esset corpus,posset generari corpus, sed forte non posset agens naturale generare de non corpore corpus, sicut de corrupto, quia materia non corrumpitur: sed totum, sed de eo quod fuit corpus vsque ad instans generationis,& hoc quantitate sibi inhærente, potest agens naturale aliud quantum alia quantitate generare in illo instanti, quia sicut potest generare substantiam,qua non præfuit,ita potest producere alia accidentia consequentia eam.*

Denique vt tollatur omnis prorsus difficultas subiungit: *Ista responsio negat dimensionem interminatam manere eandem numero in genito, & corrupto.* Et addit: quod de hoc alias.Cui promissioni satisfacit in *4.d.*12.*q.*2.*& dist.* 13.*q.* 3. in quibus locis tenet etiam nostram conclusionem,vt prorsus mirum sit, quod ab vllo Scotista controuerti possit de eius mente quantum ad hoc. Quæ omnia fusius quam mea fert consuetudo in respondendo ad authoritates dicta sunt, tum vt innotescat germana Scoti sententia, tum vt confirmentur, quæ supra dicta sunt ad obiectionem secundam.

QVÆSTIO V.

Virum alia accidentia absoluta subiectentur immediate in composito substantiali.

71. SVppono qualitates spirituales absolutas, quales sunt intellectiones,volitiones,species intelligibiles,& habitus tàm intellectus quam voluntatis subiectari immediate in ipsismet intellectu,& voluntate,& non in toto homine,licet totus homo sit subiectum denominationis earum; homo enim dicitur intelligere, velle, esse inclinatus habitualiter ad bonum, ad malum, &c. Ratio autem cur non subiectentur in homine, est quia ipsa anima cum illis potentiis est sufficiens subiectum earum, & in ea remanent multa ex illis, quando separatur,vt docetur communiter in libris de anima.

Vnde difficultas præsens est de accidentibus absolutis corporeis,qualia sunt albedo,frigus,& similia;de quibus etiam non potest esse dubium, quin habeant totum pro subiecto denominationis; denominatur enim homo albus, calidus, & idem est de aqua & cæteris compositis, quare controuersia debet esse de subiecto inhæsionis, an scilicet inhæreant immediate totis. Et quidem si subiectentur immediate in quantitate, quandoquidem hæc ex dictis subiectetur in toto, accidentia illa subiectabuntur in toto, sed non nisi mediate, quia non nisi mediante quantitate. Vnde hic examinandum est num subiectentur cætera accidentia corporea in quantitate, an vero immediate subiectentur in ipso composito eo modo, quo ipsa quantitas; vel in aliquo alio subiecto distincto à substantia compositi & à quantitate, nempe in materia prima,aut aliquo accidente.

72. *Prima sententia* tenet albedinem,nigredinem, calorem,frigus,& similia accidentia absoluta corporea subiectari immediate in substantia illa, in qua subiectatur quantitas, siue illa sit substantia composita, siue materia prima. Ita *Nominales* omnes cum *Occamo in* 4.*q.*7.& satis sane consequenter ex suppositione alterius sententiæ quam tenent, nempe quod non detur quantitas realiter distincta à substantia; quia reuera aliud subiectum assignari non poterit; hoc supposito, in quo conuenientius subiectentur immediate quam in substantia,vt postea dicemus:Hanc sententiam etiam tenet *Hurtadus disp.* 6.§. 55. *& Arriaga disp.* 5.*n.* 37. quamuis quantitas distingueretur realiter.

Secunda sententia est cætera illa accidentia non subiectari in quantitate immediate,neque etiam in substantia, sed in quodam alio accidente de prædicamento qualitatis quæ est potentia naturalis susceptiua accidentium; & iuxta hanc sententiam ipsa quantitas non subiectaretur immediate in toto composito, sed mediante huiusmodi potentia. Hæc videtur *Caietani* 1.*par.q.*54. *art.* 3. *Masij* 1. *Physic.cap.*9.*q.*7. *Soncina* 12. *Met.q.*26. quos sequitur *Auersa* 21.*sect.*6.

Tertia sententia est prædicta accidentia subiectari immediate in quantitate. Hæc est communissima cum *Scoto in* 4.*d.*4.*dist.*12.*& D.Thoma* 3.*p.q.* 77. quos sequuntur præter suos omnes *Suar.disp.*14.*Met.sect.*4.& recentiores communiter.

CONCLVSIO I.

73. *Nec quantitas subiectatur immediate in aliqua qualitate de prædicamento qualitatis, nec etiam vllum aliud accidens absolutum subiectatur in alio accidente distincto à quantitate.* Hæc est contra secundam sententiam cum authoribus tertiæ sententiæ, & præsertim *Scotistis* quoad omnem partem, & *Thomistis* quoad secundam partem, si forte non teneant primam partem de quantitate. Quantitas nonsubiectatur in aliqua qualitate.

Probatur sufficientissime, quia ipsamet substantia habet sufficientissimam capacitatem ad recipiendam quantitatem in se immediate,& cætera etiam accidentia,si non recipiantur in quantitate immediate, nec est vllum prorsus indicium aut congruitas, cur daretur qualitas aliqua, quæ immediate reciperet quantitatem, aut alias qualitates absolutas,& consequenter frustra poneretur talis qualitas; ergo quantitas immediate subiectatur in substantia, & cæteræ etiam qualitates, nisi subiectentur in quantitate.

Confirmatur primo, quia quemadmodum substantia potest recipere immediate illam qualitatem, in qua reciperetur quantitas, & aliæ qualitates, ita posset recipere immediate ipsam quantitatem & cæteras qualitates, quæ non subiectantur in quantitate.

Confirmatur secundo:quia vt alias ostendemus, intellectus & voluntas non sunt qualitates distinctæ realiter ab anima: ergo nec potentia immediate receptiua quantitatis, aut aliarum qualitarum non receptarum in quantitate debet esse qualitas distincta realiter à substantia. Probatur consequentia à pari, nec credo ipsos aduersarios negaturos pariratem quantum ad hoc.

74. *Obiicies primo ex Auersa: Aristoteles* 3.*Met.c.*12. distin

distinguit potentiam in actiuam & passiuam: sed loquitur de potentia accidentali: ergo dantur tales potentiæ, quæ sint accidentia, & consequenter qualitates, quia ad nullum aliud prædicamentum conuenientius reduci possunt quam ad qualitatem.

Respondeo negando minorem, quam non sufficienter probat *Auersa* ex eo, quod potentia actiua dicat ordinem ad subiectum extrinsecum seu passum: passiua vero dicat ordinem ad agens extrinsecum; nam potentiæ actiuæ & passiuæ realiter identificatæ substantiis possent dicere tales respectus, & per ordinem ad illa distingui formaliter inter se, vt est clarissimum.

73. *Obiicit secundo* idem ex *Durando*: Accidentia variabilia, & mutabilia debent recipi in substantia mediante aliquo accidente inuariabili ac immutabili, quia accidentia inuariabilia nimis distant à substantia, atque ideo debent inesse ipsi mediante aliquo accidente, quod minus differt ab ipsa: tale autem accidens aliud non est, quam potentia receptiua: ergo, &c.

Respondeo primo negando maiorem, & ad probationem dico, quod non tam distent, quin possint immediate inhærere ipsi, casu quo non inhærerent quantitati; vnde superfluit prorsus accidens distinctum à quantitate, quod minus distaret à substantia, in ordine saltem ad recipienda illa accidentia variabilia.

Respondeo secundo, permissa maioti negando minorem, quia ipsa quantitas secundum se est tam inuariabilis, quam illa potentia accidentalis receptiua, & consequenter ipsa secundum se posset subiectari immediate in substantia, & cætera accidentia absoluta possent subiectari in quantitate.

76. *Obiicies tertio*: potentia debet esse eiusdem generis cum actu: ergo potentia receptiua accidentium debet esse accidens.

Respondeo primo negando absolute antecedens, quia aliàs potentia receptiua quantitatis deberet esse quantitas, contra omnes; & potentia, qua substantia recipit primum accidens, deberet esse accidens, quod implicat, quia alias illud accidẽs primum esset primum, & non esset primum; & potentia, qua recipit corpus locabile *vbi*, deberet esse de prædicamento *vbi*, quod est absurdum.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: potentia actiua, aut receptiua, nego antecedens; potentia obiectiua & actus entitatiuus, id est, res, quæ est possibilis, & res, quæ est existens, sunt eiusdem rationis, concedo antecedens, & nego consequentiam.

77. *Obiicies quarto*: substantia non ita essentialiter respicit accidentia, sicut materia prima respicit formas substantiales: ergo non debet illa respicere per potentiam sibi identificatam, sicut materia respicit illas formas.

Respondeo distinguendo antecedens; si sensus sit, quod substantia non respiciat accidentia in se subiectata per aliquid sibi identificatum & sequens ad suam essentiã æque bene, ac materia respicit formas substantiales, nego antecedens: si sensus sit, quod non respiciat illa, tanquam complementum substãtiale, sicut materia respicit illas formas, concedo antecedens, & nego consequentiam. Et sane si non sit absurdũ secundũ aduersarios, quod substantia respiciat se ipsa, aut per aliquid sibi identificatũ primum accidens, quod ipsi vocant potentiam accidentalem, sicut materia seipsa, aut per aliquid sibi identificatum respicit formas substantiales; non est absurdum, quod eodem modo respiciat cætera accidentia in se recepta.

78. *Obiicies quintò*: in speciebus Eucharisticis debet poni aliquod commune subiectum reliquorum accidentium, quod etiam subiiciatur mutationibus communibus, quæ fiunt naturaliter circa illas species, nempe calefactioni, frigefactionis & similibus: sed aliud assignari non potest conuenienter, nisi ponatur illa potentia receptiua, ergo illa debet poni.

Respondeo primo negando minorem, quia quantitas potest assignari pro tali communi subiecto, vt postea dicemus.

Respondeo secundo, ex suppositione, quod quantitas non sit tale commune subiectum, negãdo maiorem, sed potius recurrendum in illis nouis mutationibus ad miraculum ac concursum Dei extraordinarium cum causis secundis ad productionem formarum absque subiecto, quàm asserenda vlla qualitas occulta & superflua, cuius nullum est indicium, nisi ex suppositione illius mysterij miraculosi: & quemadmodum in mutationibus substantialibus, quæ fieri possunt circa illas species, verbi gratia, in generatione vermium recurritur ad miraculum, vt suo loco dicetur; ita non est inconueniens recurrere ad miraculum in mutationibus accidentalibus, si non possit assignari aliquod subiectum sufficiens, quod aliunde constet dari, quam ex hoc mysterio. Videantur, quæ dicta sunt in Logica *q.* 3. *de quantitate*, vbi particularius adhuc respondetur ad alia *Auersæ* fundamenta.

CONCLVSIO II.

79. *Qualitates illæ absolutæ, quæ subiectantur immediate in substantia, debent dici subiectari immediate in toto substantiali composito, & non in materia prima sola, neque in sola forma.* Hæc probatur iisdem principiis, quibus probatum est quantitatem debere recipi immediate in toto composito; est enim eadem ratio de quantitate, ac de illis qualitatibus, vt omnes fateri debent; neque aliquis negat hanc conclusionem, nisi qui negat quantitatem subiectari in toto composito.

Si qualitates non subiectarentur in quantitate, subiectarentur in composito substantiali.

CONCLVSIO III.

80. *Cætera qualitates absolutæ (exceptis saltem vitalibus actibus & habitibus ad illas concurrentibus) subiectantur immediate in quantitate, & mediate tantum in substantia illa, in qua subiectatur quantitas.* Hæc est iuxta tertiam sententiam contra secundam: credo autem quod non sit contra primam, nisi quatenus supponit dari quantitatem distinctam realiter à substantia & cæteris prædicamentis, quod negant authores primæ sententiæ, qui verisimiliter tenerent hanc conclusionem, si id non negarent: vnde censendi sunt tenere hanc conclusionem quantum ad difficultatem suam propriam, in qua debet supponi quod detur quantitas sic distincta.

Subiectantur in quantitate.

Probatur hæc conclusio, quia non repugnat vllo modo, vt vnum accidens absolutum subiectetur in alio accidẽte diuersæ rationis, quod ipsimet aduersarij pro maiori parte fatentur, & patet, quia non potest dari repugnantia vlla in hoc; supposito vero, quod id non repugnet, nihil impedit quo minus prædictæ qualitates subiectẽtur immediate in quantitate: ergo quãdoquidem ita tenet communior sententia, & quidem antiquorum, ita tenendum est.

81. *Probatur secundo*, quia secundum aduersarios, qui tenent secundam sententiam debet dari aliquod vnum accidens absolutum, quod sit cæterorum susceptiuum immediatum: sed nullum aliud potest conuenientius assignari, quam quantitas: ergo illa alia subiectantur immediate in quantitate. Probatur minor, quia si esset aliquod aliud, maxime illa qualitas susceptiua, quam impugnaui conclusione prima: sed illa non, vt patet ex illa impugnatione: ergo.

Confirmatur hoc ex mysterio Eucharistiæ, quia ibi debet dari aliquod commune subiectum transmutationum accidentalium ex illis, quæ alias cognoscimus naturaliter inesse, si potest dari absque inconuenienti, vt vitemus miraculorum multiplicationem absque necessitate: sed nullum aliud possumus assignare præter quantitatem, & hanc possumus assignare absque inconuenienti, ergo quantitas est subiectum commune reliquorum accidentium. Quod si non esset statuenda quantitas pro communi tali subiecto, profecto non posset meo iudicio probari, quod vllo modo daretur quantitas, quæ esset accidens absolutum distinctum à reliquis prædicamentis, vt facile colligi potest ex dictis in Logica *disp. de quantitate, quæst* 3

Confirmatur secundo, quia patet experientia, quod quantitas Euharistica ita physice coniungitur cum reliquis accidentibus, vt eâ motâ reliqua moueantur: ergo vel coniungitur cum illis sic, vt subiectetur in illis, vel sic vt subiectentur in illa, vel sic, vt & quantitas & illa subiectentur in eodem subiecto communi. Sed nemo dicit quantitatem subiectari in illis, nec id rationabiliter dici posset, cum quantitas soleat manere sine quocũque ex illis

naturaliter, quod non posset fieri, subiectaretur in illis; nec est ibi aliud subiectum commune, quidquid dicat *Auersa* præcedenti conclusione impugnatus: ergo illæ aliæ qualitates subiectantur in quantitate.

Dices posse aliqua duo coniungi, ac vniri physice inter se sic, vt vnum moueri non posset, quin moueretur alterum, absque eo, quod vel alterum in altero subiectaretur, vel vtrumque in tertio, eo modo, quo corpus Christi Domini de facto coniungitur cum speciebus Eucharisticis, aut quo duo corpora, quæ supernaturaliter penetratiue ponerentur in eodem loco, & taliter coniungeretur, vnum moueri nequiret altero non moto, ex quibus neutrum tamen in altero subiectaretur, neque vtrumque in tertio: neque enim est vlla repugnantia quin ita vnirentur: ergo ex eo, quod moueri nequeat quãtitas Eucharistica, quin moueatur albedo, non sequitur quod altera in altera subiectetur, aut vtraque in tertio.

82. *Contra*, quamuis aliqua sic possent vniri, tamen non debet dici quod sic vniantur quantitas, & albedo Eucharistica, quia alias sic dici posset de materia prima & forma substantiali, quod neutra in altera subiectaretur, & de accidentibus omnibus ac substantia.

Confirmatur hoc, quia ideo dicimus materiam primam esse subiectum formæ, quia forma aduenit ipsi vna post aliam, & quia agens nequit producere formam absque materia; & simili ratione dicuntur accidentia subiectari in substantia: sed inuariata quãtitate Eucharistica aduenirent ipsi qualitates post alias, & ex suppositione supra probata quod non sit aliud subiectum, ex cuius potentia educantur, debet dici quod educantur ex ipsius potentia: ergo dicendum est, quod subiectentur in illa.

Confirmatur secundo, quia corpus Christi non debet naturaliter moueri motis speciebus, nisi poneretur aliqua vnio in ipso ad species, aut nisi recurrendo ad miraculum, sicut nec Angelus intime præsens corpori absque vnione, aut extraordinario concursu deberet moueri ad motum corporis: ergo nisi ponatur aliqua particularis vnio inter quantitatem Eucharistiam, & qualitates, aut nisi adsit extraordinarius concursus, non deberent moueri ea mota: sed alia particularis vnio non debet asseri præter inhæsionis qualitatum in quantitate, nec absque necessitate recurrendum est ad extraordinarium concursum: ergo qualitates dicendæ sunt in quantitate inhærere.

Confirmatur tertio, quia ideo vnum corpus positum in eodem loco cum alio corpore deberet moueri eo moto, absque vnione, aut concursu extraordinario: quia causa mouens vnum esset æque applicata ad mouendum alterum, & alterum esset ex se æque capax motionis; vnde æque ex se deberet moueri, & non magis moueretur ad motum alterius, quam alterum ad motum illius: sed qualitates ex se non essent æque capaces, vt per se mouerentur, cum sint ex se penetrabiles, ac quantitas: ergo non deberent per se moueri, quando moueretur quantitas, nisi vnirentur, aut adhiberetur particularis concursus.

83. *Probat Mastrius* conclusionem, quia albedo, calor, ac similia extenduntur in superficie ad extensionem quãtitatis: vnde & Philosophus capite de Quantitate, *Quanta fuerit superficies, tantum album fore dices*: ergo qualitates huiusmodi in quantitate subiectantur. Et cum proponeret replicam *Auersæ*, nempe quod hinc solum sequatur quantitatem prius recipi debere in substantia, tanquam dispositio, non vero quod recipiantur in ipsa quantitate.

Respondet non posse hoc dici, quia quando aliquid præsupponitur alicui formæ vt dispositio, & non vt susceptiuum, forma non communicat ipsi effectum formalem: sed albedo communicat suum effectum formalem quantitati, quantitas enim est alba: ergo quantitas non præsupponitur ipsi vt dispositio, sed vt susceptiuum.

Verum reuera hæc probatio mihi non sufficit; nam in primis certũ est quod aliqua forma possit extendi ad extensionem quantitatis, eamque præsupponere, quæ tamen in ipsa quantitate non subiectetur; quod euidenter patet exemplo animæ sensitiuæ ac vegetatiuæ corporeæ, quæ in sententia *Scotistarum* sic extenditur, & præsupponit quantitatem corporis organici, nec subiectatur tamen in ipsa quantitate. Ad illud autem quod dicit *Mastrius* superficiem dici albam, atque adeo albedinem debere subiectari in quantitate, facile negari posset consequentia, quia dici posset alba ex eo quod coniungeretur intime cum albedine, licet non subiectaret illam.

84. *Et si dicas* contra hoc quod albedo in lacte, v. g. non dicatur dulcis, nec quantitas in bruto dicatur animata, licet coniungantur intime, sicut dicitur quantitas alba, & corpus animatum: sed huius ratio nequit assignari alia, quàm quod albedo non sit subiectum inhæsionis dulcedinis; ergo ad illas denominationes non sufficit intima coniunctio, sed requiritur subiectatio.

Responderi potest facile albedinem esse dulcem, & quantitatem animatam, duplicem posse habere sensum: *vnum*, quod albedo esset coniuncta intime cum dulcedine, & quantitas cum anima; & in hoc sensu falsum esset quod non posset dici albedo dulcis, & dulcedo alba, & quantitas corporis animati animata. *Alius sensus* esset, quod albedo esset dulcis, id est habens in se subiectatam dulcedinem, & in hoc sensu falsum esset quidem quod albedo esset dulcis, sed pariter diceretur falsum esse quod superficies aut quantitas esset dulcis aut alba, & supponere quod in hoc sensu diceretur alba, esset omnino petere principium: & quemadmodum albedo dicitur quãta, licet non habeat illum effectum formalem à quantitate, tanquam à forma sibi inhærente: quare quantitas non posset dici alba, licet non haberet illam denominationem ab albedine tanquam à forma sibi inhærente?

85. *Obiicies primo*: Vnum accidens nequit subiectari in alio accidente: ergo falsa conclusio. Probatur antecedens *primo* ex variis locis Philosophi, quibus ita significare videtur. Probatur *secundo*, quia nihil potest subiectare aliud quod non sit per se subsistens. Probatur *tertio*, quia substãtia non potest inhærere; ergo neque accidens subiectare. Probatur *quarto*, quia omne accidens est forma: ergo sicut materia nequit informare, ita neque forma potest recipere. Probatur *quinto*, quia quod dependet dependentia vnius generis, nequit dependentiam alterius in illo genere terminare: sed accidens dependet à substantia in genere susceptiui: ergo non potest terminare dependentiam alterius in illo genere, nec consequenter potest aliud accidens subiectare. Probatur *sexto*, sequeretur quod vnum accidens sustentaret aliud, & quod vnum educeretur ex potentia alterius, & quod quantitas posset moueri motu alterationis, & lationis: sed hæc sunt absurda. Sed omissa specificatione istorum locorum apud *Mastrium* videnda *disputat.* 3. *quæstione* 3. *art.* 1.

86. *Respondeo* negando antecedens, & explicando Philosophum, qui voluit solum accidens non posse subiectari in alio accidente, tanquam in subiecto primo, & substantiam propterea tanquam subiectum primum & vltimatum ponendam esse in ipsorum definitione, & ex accidentibus disparatis, & non subordinaris, qualia sunt albedo & dulcedo, vnum in alio non subiectari: quod quamquam sit verum, non est ad propositum. *Adde*, si Philosophus existimaret vnum accidens in alio recipi nõ posse, ipsius authoritatem non esse magni faciendam quãtum ad hoc, quia nec pro se vllã posset habere rationem.

Ad secundam probationem, nego antecedens, nihil enim deseruit per se subsistere ad subiectationẽ vt sic; sed requiritur tãtum ad subiectationem vltimatã, qualẽ non tribuimus quantitati nec vlli accidenti. *Ad tertiam probationem* negatur consequentia, illud enim consequẽs nõ sequitur, sed hoc aliud; ergo non potest accidẽs esse per se perfectate substantiali, quod concedimus. *Ad quartã probationem*, nego consequentiam, quia non est de ratione materiæ solius recipere, sicut est solius formæ informare ac inhærere. *Ad quintam probationem*, nego maiorem, pater enim dependet à suo patre in genere causæ efficientis, & in eodem genere terminat dependentiam filij. *Ad sextam* denique concedo sequelas omnes, & nego minorem tam facile quam ab aduersariis asseritur. *Mastrius* quidem negat vltimam sequelam de motu lationis & alterationis, quia sic moueri solũ potest substãtia, in cuius virtute mouetur quantitas: sed hoc esset reducere rem ad quæstionem de

quæstio

quæstione de nomine, & in rei veritate patet ex mysterio Eucharistiæ, quod quantitas absque substantia moueatur localiter, & etiam alteretur ad calorem & frigus.

87 *Obijcies secundo.* Non colligitur cætera accidentia absoluta inhærere quantitati; neque ex natura ipsorum, quandoquidem non possit ex illorum natura vllum argumentum deduci, ex quo id probetur; neque ex eo quod recipi nō possint nisi in subiecto quanto, quia anima sensitiua nō recipitur nisi in tali subiecto, & tamē recipitur in quantitate; neque ex eo quod extendantur quantitatiue, quia sic etiam extenditur anima sensitiua & vegetatiua; neque ex mysterio Eucharistiæ ad saluandum mutationes, quæ circa species Eucharisticas fiunt: tum quia illæ saluari possunt per qualitatem, quæ est potentia naturalis, & in qua ipsa quantitas subiectatur; tum quia circa illas fiūt alij quæ mutationes, quæ non possunt subiectari in quātitate, nempe rarefactio & condensatio, præsertim si per has mutationes producatur & deperdatur quantitas, vt multi Scotistæ tenent: sed aliud caput assignari nequit, ex quo colligeretur illa accidentia subiectari in quantitate; ergo asseri non debet.

Confirmatur, *ex Arriaga*, quia si ad vitanda miracula deberemus naturas rerum inuertere, propter eandem rationem deberemus dicere, quod quantitas non dependeat à substantia, ne dicatur scilicet miraculose conseruari absque concursu substantiæ, à qua dependere deberet. Nam quantum ad rationem & experientiam, sicut non potest probari accidentia non recipi in materia aut substantia, & propterea negatur à nobis, vt vitetur miraculum; ita etiā non potest probari ratione aut experientia, quod quantitas dependeat à substantia: ergo debet negari eodem modo quod sic dependeant, vt vitetur miraculum.

88 *Respondetur*, concedendo maiorem pro primis partibus, & eam negando pro vltima parte de mysterio Eucharistiæ: ad cuius primam probationem nego dari illam qualitatem, quæ sit potentia naturalis, & sit commune subiectum quantitatis ac reliquorum accidentium; cuius ratio patet ex prima conclusione. Ad secundam probationem nego illas mutationes condensationis ac rarefactionis præsupponere in illis speciebus subiectum necessario, quàm quantitatem, siue producatur aut corrumpatur quantitas per illas, siue non; de quo suo loco. Videantur dicta in Logica *de quantitate quæst.* 3. Posset etiam negari minor, & alia capita assignari, nempe cætera fundamenta nostræ conclusionis, præter illud de Eucharistia.

Ad confirmationem nego suppositum, nempe secundum nos inuerti naturas rerum ad vitanda miracula, licet merito negemus miracula superflua asserenda, quoties saluari potest quomodo iuxta naturas rerum, quæ miracula dicuntur, fieri possunt absque miraculo: & per hoc ruit tota hæc confirmatio. Illud autem, quod dicit æque constare quantitatem non dependere à substantia, ac qualitates subiectari in quantitate, omnino falsum est, nam nulla prorsus est ratio, vnde colligatur quod accidens non dependeat à substantia, & sunt aliquæ rationes, ex quibus colligitur accidentia subiectari in quantitate, & nulli dicunt accidentia non dependere à substantia, & tamen communis sententia dicit qualitates subiectari in quantitate. *Præterea* est certum non posse naturaliter conseruari quantitatem absque substantia, & propterea necessario recurrendum est ad miraculum, vt sic conseruetur: sed non est certum qualitates non subiectari in quantitate, ergo non est necessarium recurrere ad miraculum quoties de nouo producuntur qualitates in Eucharistia. Quod si vitari posset miraculum non necessarium in conseruatione quantitatis absque substantia, dicendo quod non dependeret vlla ratione à substantia, & non constaret quod dependeret; profecto optime diceretur quod non dependeret: ergo si potest vitari miraculum in productione qualitatum de nouo in speciebus Eucharisticis dicendo, quod subiectentur in quantitate; id dici debet, nisi constet quod non subiectentur. Sed certe hoc non constat, sed magis constat oppositum: ergo ita dicendum est.

89 *Obiicies tertio*: Albedo non debet potius subiectari in quantitate, quam quantitas in albedine: sicut enim videmus quantitatem esse albam, ita videmus albedinem esse quantam: ergo neutra in altera subiectari debet, vel subiectabuntur in se inuicem mutuo, quod est absurdius.

Respondeo negando antecedens, & ad probationem dico quod non ex eo colligamus albedinem subiectari in quantitate, quod quantitas dicatur alba, sed ex eo quod accedere soleat ipsi albedo, & recedere ab ipsa manente inuariata, & ex aliis principiis conclusionis.

90 *Obiicies vltimo* ex *Hurtado*: Munus quantitatis est disponere materiam ad recipiendam formam, & eam extendere impenetrabiliter, vt possit recipere actiones causarum materialium, ergo eius munus non est recipere alias qualitates.

Confirmatur, quia aliæ qualitates sunt dispositiones substantiæ ad formam substantialem producendam aut conseruandam: ergo potius debent in ipsamet substantia subiectari immediate, quam in quantitate: non videtur enim quomodo apte possint disponere substantiam ad formam, si non subiectentur immediate in illa.

Respondetur distinguendo antecedens: illud est solum munus, negatur; est munus ipsius, sed non solum, concedo, & nego consequentiam.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam, bene enim possunt disponere substantiam eo modo quo conuenit ipsis eam disponere per hoc quod insint ipsi mediate.

91 Dixi autem in conclusione: *exceptis qualitatibus vitalibus* quales sunt actus vitales immanentes, quia fortassis huiusmodi actus ex natura sua particulari exigunt subiectari in ipsamet potentia, quæ ipsas producit, quia alias non essent immanentes, nec determinarent fortassis potentiam sic, vt sensibiliter operaretur per illos; & hoc supposito etiam habitus & species ad ipsas concurrentes in ipsa eadem potentia substantiali corporea subiectari debent, præsertim cum non habeamus experientiam, quod separata quantitate animalis manerent in illa istæ qualitates, sicut manent de facto qualitates Eucharisticæ absque alio miraculo præter solam separationem ipsiusmet quantitatis: manere autem verisimiliter deberent, si in quantitate immediate subiectarentur non minus quam aliæ illæ qualitates.

Datur resolutio vsque ad materiam primam.

Ex resolutione huius & præcedentis conclusionis sequitur necessario in generatione cuiuslibet non viuentis substantiæ dari resolutionem substantiæ corruptæ ex cuius materia generatur, vsque ad ipsammet materiam primam, & accidentia relatiua in ipsa immediate subiectata, ac independentia à formis absolutis: fieri enim huiusmodi resolutionem non est aliud, quam, quando fit talis generatio, nihil prorsus remanere ex composito destructo nec substantiale nec accidentale præter materiam primam ac relationes in ipsa subiectatas ac independentes ab illo composito ac suis formis absolutis: sed quandoquidem ex dictis constet quantitatem subiectari in toto composito, & non in materia prima, & qualitates etiam subiectari in quantitate, certum est destructo toto, & formam substantialem ipsius, & quantitatem, & qualitates, tam in ipsa quàm in toto subiectatas, ac consequenter omnes relationes ab ipsis dependentes desinere esse: ergo datur tum resolutio vsque ad materiam primam. Quod si quantitas subiectaretur in sola materia prima, non esset necessarium fieri talem resolutionem, quia quantitas compositi destructi posset simul cum materia remanere in composito generato.

92 *Si autem quaratur* cur non fiat resolutio huiusmodi vsque ad materiam primam in viuentium generatione, quemadmodum fit in generatione non viuentium *Respondeo* rationem esse, quod in viuentibus sint duæ formæ substantiales, nimirum forma corporeitatis, & anima, vt suppono ex alias dicendis, quarum vna præcedit alteram etiam tempore: quando autem generatur viuens formaliter, solum producitur anima, & alia supponitur producta,

nec desinere debet intro ducta anima; vnde totum compositum ex ea, & materia prima simul cum quantitate ac qualitatibus suis manet cum anima in viuente. Secus autem est de non viuentibus, in quibus vnica tantum est forma substantialis, ad cuius introductionem alia destruitur simul cum toto constituto peripsam, ac suis accidentibus. Quod si pro eodem instanti temporis introduceretur & forma substantialis & anima, etiam in generatione viuentium fieret resolutio vsque ad materiam primam, quia forma corporeitatis introduci nequit, quin desinat esse aliquod compositum, in cuius materiâ illa introducatur. Sed nunquam in corruptione viuentis fit resolutio vsque ad materiam primam, quia quando moritur viuens semper manet forma corporeitatis aliquandiu post eius mortem in materia, vt patet experientia.

Posset hic commode examinari, an totum substantiale habeat aliquam subsistẽtiam aut suppositalitatem distinctam à natura sua & singularitate; & an existentia ipsius sit realiter ab ipso distincta. Sed hæ difficultates remittendæ videbantur ad Metaphysicam, vbi de ipsa subsistentia, & existentia vniuersaliter tradi solet, & debet. Quare hæc sola modo sufficiant quantum ad primum librum Physicorum.

LIBER SECVNDVS
PHYSICORVM.

SICVT in priori Libro Philosophus egit de principiis intrinsecis corporum naturalium, ita in hoc agit de principiis extrinsecis, seu causis eorum, de quibus multa scitu dignissima considerabilia sunt, quorum tamen plurima ad Metaphysicam spectant, licet hic communiter tractari soleant; prius tamen quam causarum harum iniret tractationem, de ipsa natura disserere voluit.

DISPVTATIO VII.
DE NATVRA.

Variæ acceptiones naturæ.

1. QVIA à natura habent corpora esse naturalia, ac considerationis physicæ, propterea in initio huius libri agit Philosophus de natura; non capitur autem hic natura, prout significat Deum, quem naturam naturantem aliqui appellant; nec prout significat vniuersitatem rerum omnium creatarum, quo sensu Philosophus ait, naturam pendere à primo principio, & Theologi asserunt illud esse miraculum, quod totius naturæ excedit virtutem; nec prout significat inclinationem naturalem accidentalem rei, quo sensu dicitur ex hominibus vnum esse ex natura sua hilarem, alium tristem, alium liberalem; nec etiam prout significat essentiam ac quidditatem rei, vt capitur communiter, quando dicitur, quod definitio sit oratio explicans naturam rei, & quod in tribus personis diuinis sit vna natura; quia in hoc sensu Deus & Angeli & entia etiam rationis constarent natura, & essent entia naturalia, quod tamen falsum est, prout natura hic capitur, quia alias essent considerationis physicæ, quod nemo asserit. Accipitur ergo, vt omittam alias acceptiones eius, hic natura, prout est principium motus corporalis, qui & physicus vocatur.

QVÆSTIO I.
Quid sit Natura.

2. SVppono dari naturam, id est principium intrinsecum motus, & quãuis id à priori demõstrari non possit potest à posteriori ex rerum mobilitate, licet id tam notum sit, vt frustra in eo probando quis hæreret, & hinc Philosophus asserit, ridiculum esse naturam demonstrare velle.

CONCLVSIO

Descriptio naturæ.

Bene definitur natura esse principium & causa motus & quietis eius, in quo est primo per se, & non per accidens. Hæc est communissima cum Philosopho hic: & patet tum ex eius explicatione, tum ex solutione obiectionum, quæ contra opponi possunt. Dicitur *principium & causa*, vt distinguatur ab illis, quæ non sunt nec principium nec causa; idem autem intelligitur per vtramque illam particulam, ex quibus secunda additur claritatis maioris gratia, nam alioquin alterutra sufficeret; nec definitiones debent esse sic per pauciora, quin aliqua non necessaria addi possint claritatis & elegantiæ etiam gratia. Dicitur *motus & quietis*, vt distinguatur natura à principiis, quæ non principiant motum & quietem, vt Deus quatenus est principium Angelorum, & ipsius materiæ primæ, quæ non producuntur per motum alicuius subiecti, quandoquidem creantur & non habent subiecta. Dicitur *eius in quo inest*, id est in quo inest ipsa natura, vt distinguatur à principiis motus & quietis aliarum rerum, in quibus non insunt illa principia, vt sunt causæ efficientes, quatenus mouere possunt alia corpora à seipsis. Dicitur *primo*, vt significetur naturam esse primum principium motus, nec præsupponere aliud principium, ratione cuius in sit rei: & per hoc excluditur potentia loco motiua, quæ est principium motus deorsum, sed non inest primo, lapidi, verbi gratia, sed inest ipsi, ratione alterius principij, nempe ratione formæ lapidis. Dicitur *per se & non per accidens* (per quas etiam duas particulas idem intelligitur, sed additur *non per accidens* etiam claritatis causa) vt excludantur principia motus accidentalia, vt grauitas.

Et si dicas, illa excludi sufficienter per præcedentem particulam *primo*. Respondeo id negando, posset enim aliquod principium accidentale motus competere alicui primo, id est non competere ipsi ratione alterius principij intrinseci, vt patet in impulsu proiectorum; ille enim impulsus est principium motus, quo proiecta mouentur, & non competit ipsis proiectis ratione alterius principij inexistentis ipsis proiectis: aduenit enim ipsis ab extrinseco.

Dices, saltem per particulam, *per se & non accidens*, excluduntur principia omnia accidentalia, siue quæ primo, siue quæ secundario competunt rei: ergo frustra ponitur altera particula *primo*.

Respondeo negando consequentiam, quia altera illa particula adiungenda erat, vt excluderentur potentiæ ad motum identificatæ rebus mobilibus, quæ per se secũdo & non per accidens, non vero per se primo competunt & insunt illis.

3. *Obicies primo.* Dantur multa corpora naturalia constantia natura, ac cõsiderationis physicæ, quæ non habent principium motus in seipsis, vt Cælum empyreum, & elementum Terræ, quæ nunquam mouentur nec moueri possunt naturaliter. Dantur etiam alia similia corpora, quæ non habent in se principium quietis, vt cæli mobiles, qui nunquam quiescunt, nec quiescere possunt naturaliter: ergo male dicitur, quod natura sit principium motus & quietis.

Omne corpus habet in se principium motus.

Respondeo negando antecedens: nam Cælum empyreum & Terra habet principium istius motus, quo mutabatur ipsorum materia ad formam substantialem suam in instanti generationis (si tamen Cælum constet materia) & deinde habent principia motus, quo mouebatur ipsorum substantia, ad accidentia sibi connaturalia: nec necesse est, quod omne id, quod constat natura, possit moueri naturaliter motu locali, aut etiam motu successiuo: non enim intelligitur per motum positum in hac definitione motus successiuus, sed motus vt sic, abstrahens à successiuo & instantaneo, vt omittam Terram quoad quamlibet partem sui posse naturaliter moueri motu etiam locali ac alterationis ad calorem, & frigus.

Deinde, cæli mobiles licet non haberent principium quietis

quietis oppositæ motui locali, quatenus non possent naturaliter quiescere ab illo motu; habent tamen principium quietis, qua quiescit materia illorum sub forma substantiali cœli; & qua quiescit ipsum cælum sub accidentibus sibi connaturalibus; nec etiam mouentur naturaliter motu illo locali magis, quam quiescerent naturaliter illo, quando intelligentia assistens, seu Deus, desineret sic eos mouere.

Alia respondio.

Alij respondent non esse necesse, vt quælibet natura in particulari sit principium motus & quietis, sed sufficere vt sit principium alterutrius; & sensum definitionis esse, quod illud, quod est principium motus, in quocumque reperitur motus, & illud etiam quod est principium quietis, in quocumque reperitur quies sit natura. Quæ explicatio admitti posset vt bona, si daretur aliquod, quod esset principium vnius ex illis tantum, quod tamen non credo dari, vnde sistendum in prima responsione.

4 *Obiicies secundo.* Motus & quies opponuntur priuatiue: ergo idem nequit esse principium vtriusque, & consequenter male dicitur natura esse principium vtriusque. Probatur consequentia, quia eo ipso, quo aliquid est naturalis alicui, eius negatio & priuatio nequit ipsi esse naturale; sed debet ipsi esse violenta: ergo eo ipso, quo aliquid est principium naturale motus, sic vt motus debeat ipsi esse naturalis, non potest esse principium quietis, sic vt quies debeat ipsi esse naturalis.

Confirmatur, quia priuatio est nihil: ergo non potest habere principium, & consequenter, quandoquidem quies sit priuatio motus, natura nequit esse principiū eius.

Pro solutione aduertendum, quietem posse capi dupliciter, vno modo pro negatione seu priuatione motus: alio modo pro perseuerantia sub aliqua forma seu vnione ad formam cum respectu ad esse præcedens ipsius formæ in illo subiecto. Hoc supposito,

Respondetur communiter distinguendo antecedens: si capiatur quies primo modo, conceditur, sed sic non capitur in definitione naturæ; si capiatur secundo modo, negatur antecedens: sic autem capitur in definitione naturæ.

Sed contra, quia licet quies in definitione naturæ non capiatur pro priuatione, sed pro illa perseuerantia sub forma, tamen certum est quod illa perseuerantia afferat secum negationem, aut priuationem motus: neque enim quies etiam in illa acceptione, potest esse simul cum motu; vnde adhuc videtur manere difficultas argumenti, quia idem non potest esse principium naturale & motus eius, ad quod sequitur negatio motus magis quam possit esse principium motus & negationis motus: est enim eadem ratio.

5. *Respondeo ergo aliter* negando consequentiam: sicut enim materia est principium naturaliter receptiuum formæ substantialis ligni, verbi gratia, & etiam formæ substantialis ignis, ad quam sequitur negatio seu priuatio formæ ligni; ita bene potest natura esse principium naturale & motus & quietis, quæ sit negatio motus, aut ad quam sequitur talis negatio. Ratio autem, cur possit natura esse principium naturale vtriusque, est quod motus sit via & medium ad quietem, & qui inclinatur naturaliter ad finem, debet etiam naturaliter inclinari ad medium, sine quo nequit haberi, quamuis non possit simul consistere medium cum fine. Vnde ad probationem consequentiæ distinguo antecedens: si illa negatio non sequatur illud, quod etiam est naturale ipsi, transeat; si sequatur, nego antecedens & consequentiam.

Ad confirmationem respondeo primo negando quietem, cuius natura dicitur principium, esse priuationem: est enim perseuerantia, vt dixi, sub forma.

Respondeo secundo negando consequentiam: potest enim nihil habere principium, ratione cuius competat naturaliter subiecto, licet non possit habere principium quod influat realiter & positiue in ipsum; nam certe negatio caloris conuenit naturaliter aquæ, quia est iuxta inclinationem eius, & ratio cur est iuxta inclinationem eius est, quia constituitur per formam, quæ exigit connaturaliter frigus, & abhorret à calore.

Negatio potest habere rationem cur naturaliter competat subiecto.

6 *Obiicies tertio.* Cælum constaret natura, quamuis non constaret materia & forma, sed esset substantia corporea simplex; sed non constaret aliquo, cui competeret prædicta definitio, neque esset aliquid in ipso per se primo competens ipsi, quod esset principium motus & quietis, quandoquidem non includeret partes physicas realiter distinctas: ergo mala est prædicta definitio naturæ, quandoquidem non adæquaret definito ex hypothesi antecedentis.

An definitio naturæ sit essentialis.

Respondeo negando minorem, quia constaret essentia sua, quæ includeretur in ipso conclusione metaphysica, quod sufficit.

Dices: hinc sequeretur quod non sola materia & forma essent natura. *Respondeo* concedendo totum, de quo post ea.

Dices secundo. sequeretur quod Angelus constaret natura; atque adeo, quod esset considerationis physicæ, quia constaret essentia sua, quæ etiam esset principium primum motuum quibus naturaliter moueretur ad multas qualitates, ad quas dicit inclinationem.

Respondeo negando sequelam: ad cuius probationem dico, quod Angelus non sit mobilis motu corporeo; nec consequenter essentia ipsius potest habere rationē naturæ, prout hic definitur, quia definitur esse principium motus corporei ac quietis corporeæ. Per hæc manet explicata sufficienter definitio naturæ à Philosopho tradita, excepto ly *Principium* de quo est aliqua controuersia; quam sequenti quæstione resoluam.

Quæres, an hæc definitio naturæ sit essentialis.

Respondeo breuiter, quia res est parui momenti: si capiamus ly *Principium* formaliter prout dicit respectum siue actualem siue aptitudinalem, definitionem non esse essentialem, quia neuter ex illis respectibus est de essentia rei, quæ est Natura, verbi gratia, materiæ, aut formæ. Si verò capiatur principium fundamentaliter, prout significat formalitatem positiuam absolutam, ratione cuius sequūtur illi respectus ad entitatem rei quæ est natura, potest concedi quod definitio sit essentialis. Et sanè prorsus perinde est, quo modo ex his capiatur ly *Principium & causa*, nec in re est vlla difficultas de hac definitione seu descriptione magis, quam de aliis similibus, quibus describuntur res absolutæ per ordinem ad suos effectus.

QVÆSTIO II.

An Natura sit principium actiuum motus & quietis an verò passiuum, vel vtrumque.

PRIMA *sententia est*, quando dicitur in definitione Naturæ, quod sit principium Motus, id intelligendum de principio actiuo, non de passiuo; ita, vt si sit aliquid, quod moueretur passiuè & haberet principium quo sic moueretur, non tamen moueret se actiuè, nec haberet principium sic se monendi, illud non constaret natura. Hanc tenet *Valles. contr.* 11. *& Vasquez* 1. 2. *disp.* 25. *cap.* 3.

Secunda sententia asserit per ly *principium* in definitione Naturæ intelligi solum principium passiuum ita, vt si esset aliquid, quod haberet principium passiuum motus naturalis, & non haberet actiuum, adhuc eo ipso constaret natura; & si haberet etiam principium actiuum simul cum passiuo, motus non deberet dici naturalis seu procedens à natura, quatenus procederet à principio actiuo, sed præcisè quatenus procederet à passiuo; vnde per accidens se haberet illud principium actiuum ad illum motum, quatenus naturalis est. Hanc tenent Scotistæ magis communiter *Doct.* 2. *d.* 2. *q.* 10. *n.* 8. *& dist.* 18. *n.* 4. *&* 4. *d.* 43. *q.* 4. *n.* 2. *&* 3. ac nominatim *Faber theorem.* 33. *c.* 1. *Fuentes hic quæst.* 2. *difficul.* 2. *a.* 2. *Sghemma disgressione* 8.

Tertia sententia est quod Natura non definiatur esse nec principium actiuum motus præcisè, nec passiuum; sed abstrahendo ab vtroque & comprehendendo vtrumque sic, vt & illud quod habet principium naturale passiuum motus, quamuis non haberet actiuum, debeat dici constare natura; & illud etiam, quod habet principium

actiuum ipsius,quamuis nō haberet passiuum,aut quamuis non consideraretur vt haberet passiuum. Ita Recentiores communiter & nominatim *Ruuius hic cap.* 1.*quæst.* 9. *sect.* 4. In quam sententiam ex nostris inclinat *Mastrius*, qui concedit Naturam secundum physicam considerationem esse principaliter principium passiuum, sed etiam esse principium actiuum immanens minus principaliter & cum dependentia à principio passiuo,quo sensu explicat sententiam Scoti;quem etiam pro se citat in quæstione prima prologi *n.* 25.

8. Vt resoluatur hæc difficultas,quæ meo iudicio magna parte est de nomine ac mente Philosophi, ac valde parum habet de re, vt propterea non tanti facienda sit; Aduertendum est principium motus posse dici naturale multipliciter *primò*, quatenus opponitur supernaturali sic, vt omne illud, quod est principium motus, & non est supernaturale principium, debeat dici principium naturale motus, & in hoc sensu quodcumque, quod haberet principium intrinsecum essentialiter sibi competés, quo mouere se posset,etiam motu violento ac libero,haberet principium naturale motus, & si nomen naturæ esset impositum ad significandum huiusmodi principium, negari non posset, quin principium actiuum motus quo moueretur illud ipsum, in quo inexisteret illud principium, esset Natura.

Multipliciter potest dici principiū motus naturale.

Secundo principium naturale motus capi potest,prout naturale opponitur libero,& in hoc sensu quidquid potest se mouere,sed non habet libertatem mouendi & non mouendi se, sed determinatur ad se mouendum, sicut graue determinatur ad motum deorsum, & aqua ad producendum in se frigus, & intellectus ad intelligendum, habet principium naturale motus;& si nomen Naturæ esset impositum ad significandum tale principium,omne tale,qua tale, esset natura & solum principium liberum,verbi gratia voluntas, non esset natura.

Tertio Principium naturale potest capi pro illo principio, à quo habet motus esse naturalis,prout motus naturalis opponitur violento & motui neutri,qui scilicet non sit nec naturalis nec violentus,si detur talis, de quo alias, & in hoc sensu capitur natura & principium naturale motus à Philosopho secundum Doctores communiter,& id negare esset excitare quæstionem de nomine, in qua semper melior pars est,quæ magis est communis, nisi adsit aliquod vrgens fundamentum, ex quo suaderi posset Autores communioris sententiæ fuisse deceptos in acceptione nominis,quale fundamentum in proposito nostro non occurrit; vnde standum est in hac tertia acceptione, quæ etiam suadetur vlterius, quia non capitur hic natura in primo sensu; quia alias quod haberet solum principium motus violenti, constaret natura, modo non esset agens supernaturale, quod est absurdum; nec etiam capitur in secundo sensu; quia alias homo, vt moueret se libere, non constaret natura, nec esset considerationis physicæ tam bene, quam vt moueret se necessario, quod etiam est absurdum. Itaque capitur hic à Philosopho natura, quatenus est tale principium motus, per ordinem ad quod potest colligi, quod motus sit naturalis, vt opponitur motui violento ac neutri, quæ est tertia acceptio motus naturalis: & in hoc sensu examinanda est præsens quæstio.

Quomodo capitur natura à Philosopho.

CONCLVSIO

9. *Solum principium passiuum motus & quietis est natura prout definitur hic à Philosopho.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra alias duas, & tam clarè asseritur à *Doctore* vt mirum sit ab vllo Scotista de eius mente dubitari posse:dicit enim expresè *in* 2.*d.*2 *q.* 10. *numero* 9. *Motus non est naturalis in se ex hoc quod habet (scilicet res mota) principium actiuum in se; sed solum ex hoc quod mobile habet principium intrinsecum passiuum naturalis inclinationis ad motum, quod patet per definitionem naturæ secundo Physicorum*;quod etiam probat ibidem; & postea subiungit:*Ita quod licet hic sicut in multis aliis principium actiuum sit principium mouendi, non tamen propter illud principium actiuum mouetur naturaliter, sed propter principium passiuum,propter quod sic mouetur: quam doctrinam etiam vlterius deducit ex Philosopho.* Nec sufficit responsio *Mastrij*, quod *Scotus* loquatur de principio, quod principaliter & independenter ab alio principio sit natura,quale est principium passiuum, cum quo posset stare, quod principium etiam actiuum esset natura, minus tamen principaliter ac independenter ab alio principio. Hęc inquam responsio non sufficit, tum quia Scotus absolutè & simpliciter excludit principium actiuum à ratione naturæ,& gratis explicatur cum restrictione illa Mastrij,tum quia reuera nullo modo habet motus esse naturalis à principio actiuo, vt statim patebit. Ad locum autem Scoti, quem ipse pro se attulit, respondebitur postea.

Natura cum principium passiuum solummodo.

Probari solet Conclusio authoritate Philosophi hic *text.* 61.dicentis mouentia mota esse considerationis physicæ, mouentia verò non mota nō esse:quia,inquit,(& in hoc consistit tota vis huius loci) mouentia non mota non habent principium motus in seipsis,mouentia verò mota habent:Sed certum est quod mouentia non mota habent principium actiuum motus in seipsis & quod solum desit ipsis principium passiuum:ergo signum est quod principium passiuum solum sit illud,ratione cuius res sunt considerationis physicæ,& consequenter, quod illud principium solum sit natura.

Ego tamen non multum innitor huic authoritati:quia facile video responderi posse dicendo, quod non propterea mouentia nō mota non sint considerationis physicæ,quia non habent principium motus in seipsis quomodocumque,sed quia principium motus nō habent quo ipsamet moueantur,nec passiuum nec actiuum, quod si haberent principium actiuū motus,quo ipsamet moueantur, etiam ex hoc capite possent esse considerationis physicæ,quantum ad illam auctoritatem, si sola verba spectentur.

10. *Probatur ergo conclusio* ratione,quia,vt supra aduerti,natura accipitur à Philosopho pro principio talis motus solummodo,à quo principio motus habet esse naturalis, prout motus naturalis opponitur motui violēto & neutri,ita scilicet,vt per ordinem ad illud principiū possit colligi,quod motus sit sic naturalis,vt omnes concedunt; sed solum principium passiuū est huiusmodi principium, & nequaquam principium actiuum habet talem rationē: ergo solum principium passiuum est natura. Probatur minor,quia eo ipso quo corpus haberet inclinationem naturalem ad motum & quietem,quamuis nullo modo haberet principiū actiuum respectu talis motus aut quietis, motus esset ipsi naturalis,& quamuis haberet principium actiuum, si non haberet talem inclinationem ad motum, motus non esset ipsi naturalis:ergo solum principiū passiuum est illud, à quo habet motus esse naturalis,seu per ordinem ad quod colligitur motus esse naturalis. Probatur antecedens pro prima parte,quia aqua mouetur naturaliter ad frigus, siue frigus producatur ab ipsa aqua, siue producatur ab extrinseco,quia frigus est secundum inclinationem ipsius: ergo sola inclinatio mobilis ad motum absque principio actiuo sufficit ad naturalitatem motus, prout motus naturalis opponitur motui violēto,& neutro.

Confirmatur hoc, quia secundum Aduersarios plurimos Aqua nō potest mouere se ad frigus, nec graue ad motum deorsum, quia idem non potest mouere seipsum:sed mouentur his motibus à generāte vel alia aliqua causa;& tamen motus illi sunt ipsis naturales:ergo motus potest esse naturalis per ordinem ad solum principium passiuum, intelligo enim cum omnibus per principium passiuum naturale hic, principium receptiuum cum inclinatione. Probatur antecedens quoad secundam partem,quia quando homo mouet se actiuè sursum, ille motus non est ipsi naturalis & tamen habet principium intrinsecum actiuum istius motus:ergo non sufficit ad naturalitatem motus;quod sit à principio actiuo intrinseco.

Confirmatur hoc, quia quamuis aliquis cognoscat aliquod corpus mouere se, potest adhuc dubitare, an motus ille sit naturalis, an vero violentus vel neuter,quia potest dubitare an aliquis posset se mouere violēter aut naturaliter;nec potest scire an motus sit naturalis,nisi tecurrendo ad principiū passiuū ac inclinationem mobilis:ergo motus non habet esse naturalis per ordinem ad principium

actiuum

actiuum, sed præcisè per ordinem ad principium passiuum.

Dices colligi benè quod Aqua habeat inclinationem ad frigus ex eo, quod reducat se ad frigus; ergo potest etiam colligi, quod motus ille sit naturalis ex eo, quod proueniat à principio actiuo intrinseco & essentiali aquæ.

Respondeo primo distinguendo consequens: mediatè, quatenus scilicet inde colligitur, quod insit aquæ principium passiuum naturale talis motus, transeat; immediate, negatur.

Respondeo secundò negando antecedens in sensu præciso: nam aliàs idem non posset mouere se actiuè motu violento, cuius oppositum patet in homine mouente se sursum. Itaque non ex illo capite præcisè colligitur adesse in mobili inclinationem ad motum illum, sed ex eo quod videamus per frigus conservari aquam, & per calorem eam disponi ad corruptionem; & deinde coniectura probabilis est, quod non haberet virtutem ita determinatam ad frigus magis, quam ad calorem, nisi haberet inclinationem: vnde non ex actiuitate præcisè colligitur inclinatio, sed ex actiuitate determinata.

Quod si quis vellet dicere Naturam esse quodcumque principium, per ordinem ad quod potest colligi quomodocumque motus esse naturalis, siue mediatè siue immediatè id colligitur, potest dicere principium actiuum determinatum ad vnam formam aut plures independenter à libertate, esse naturam, & hoc non esset contra conclusionem, quia loquimur de natura, prout est principium per ordinem ad quod solum sine alio principio posset colligi motus esse naturalis, & in hoc sensu satis probata manet.

Et confirmatur vlterius; quia illud principium non est natura, quod per accidens inest mobili in ordine ad hoc, quod motus sit naturalis, vt patet ex definitione naturæ, quæ dicitur inesse per se mobili & non per accidens: sed principium actiuum est tale: ergo non est natura. Probatur minor, quia illud inest per accidens in ordine ad naturalitatem motus, quo non posito adhuc haberetur naturalitas motus, sed non posito principio actiuo intrinseco in mobili, posito verò solo principio passiuo cum inclinatione, motus esset omnino naturalis: ergo per accidens inest principium actiuum mobili in ordine ad naturalitatem motus. Et per hoc patet falsum esse, quod dicit *Auersa*, scilicet principium actiuum non excludi à ratione naturæ per vllam particulam positam in definitione naturæ: excluditur enim per illam particulam *non per accidens*, nec refert quod principium actiuum esset essentiale mobili non minus quam passiuum, quantum ad entitatem & physicam suam constitutionem; quia deberet inesse ipsi per se in ordine ad naturalitatem motus.

12. *Obiicies primo*, Philosophus hic *cap.* 2. distinguit naturalia ab artificialibus, quod hæc non habeant principium sui motus in se, illa verò sic: sed hoc non esset verũ de principio passiuo: vtrumque enim habet principium passiuum in se: ergo Philosophus intelligit per principium motus, quod est natura, principium actiuum.

Confirmatur: quia propterea excludit Medicinam à ratione Naturæ, quia per accidens inest homini, qui sanatur, non verò quia est principium actiuum: ergo secundum ipsum principium actiuum est natura: aliàs male excluderet Medicinam Philosophus per hoc quod ei principium actiuum.

Respondeo distinguendo minorem, non est verum de principio passiuo naturali, per ordinem ad quod motus dicitur naturalis & non violentus nec neuter, nego minorem cum sua probatione: artificialia enim, qua talia, non habent principium intrinsecum passiuum tale: de principio intrinseco passiuo, abstrahendo à tali ratione particulari, concedo minorem cum probatione, & nego consequentiam.

Ad confirmationem respondeo primo negando consequentiam, ad cuius probationem dico, quod sufficiebat Philosopho excludere Medicinam ex vno capite à ratione Naturæ, nec erat necesse vt ex omnibus capitibus, bus, quibus excludi posset, excluderet ipsam.

Respondeo secundo negando antecedens pro secunda parte, quia eo ipso quo excludit illam ex eo, quod insit per accidens, exclusit illam quatenus est principium actiuum; nam, vt dixi, principium actiuum, qua tale, inest per accidens in ordine ad naturalitatem motus.

13. *Obiicies secundo*: Sequeretur formam non esse naturam contra Philosophum, qui dicit illam esse magis naturam quam materia. Probatur sequela, quia est principium actiuum tantum, & quatenus tale vocatur à Philosopho natura.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione, quoad vtramque partem: neque enim forma habet solummodo esse principium actiuum; est enim ratio, cur compositum habeat inclinationem ad recipiendas aliquas qualitates potius quam alias; verbi gratia, si quæratur à quo principio physico habet aqua inclinari ad frigus & non ad calorem, sine dubio recurrendum est ad formam aquæ, nam materia ipsius est æquè indifferens ad calorem ac frigus; vnde non potest esse principium, cur aqua exigit frigus: in hoc ergo sensu forma est principium passiuum & propter hanc rationem vocatur à Philosopho natura, & non ex eo, quod sit principium actiuum.

14. *Dices*: quatenus motus aquæ ad frigus prouenit à forma aquæ actiue, seu quatenus illa forma est principium, cur aqua habeat virtutem mouendi se ad frigus, ille motus est naturalis; & non solum est naturalis, prout motus naturalis opponitur motui supernaturali & motui libero; sed etiam prout opponitur motui violento & neutri, neque enim ille motus est violentus aut neuter, sicut non est supernaturalis, nec liber: ergo forma, etiam vt est principium actiuum motus, est natura; est enim natura secundum omnem considerationem, secundum quam habet motus ab ipsa procedens esse naturalis, prout motus naturalis opponitur motui violento, vt omnes fatentur.

Respondeo negando antecedens pro secunda parte, nempe quod ille motus habeat esse naturalis, vt opponitur motus naturalis motui violẽto & neutri, quatenus procedit à forma effectiue; ad probationem autem illius partis dico, quod quamuis omnis motus realis à parte rei realiter debeat esse vel naturalis, vt motus naturalis opponitur motui violento & neutro, vel violentus, vel neuter; tamen non debet esse talis secundum omnem considerationem repertam in illo; vnde quamuis ille motus aquæ ad frigus sit reuera naturalis à parte rei, quia non est violentus nec neuter, tamen non est naturalis in illo sensu, vt procedit à forma, tanquam à principio actiuo, quamuis vt sic etiam non sit violentus nec neuter: & quemadmodum omnis motus à parte rei debet esse vel liber, vel necessarius, non tamen debet esse, vel liber determinatè, vel necessarius, vt est secundum inclinationem subiecti: quia ab inclinatione subiecti non habet alterutrũ ex his rationibus, sed à principio actiuo, quatenus est indifferens ad eum ponendum vel non ponendum: ita quamuis omnis motus debeat esse vel naturalis, vel violentus, vel neuter, tamen non debet habere vllam ex his rationibus, quatenus procedit à principio actiuo vt actiuo, quia ab illo neutram ex his rationibus habet; sed ab inclinatione subiecti, vel auersione, vel negatione inclinationis ac auersionis: sicut ergo abstrahit motus, vt est secundum inclinationem subiecti, à libertate & necessitate: ita, vt procedit à principio actiuo, abstrahit à naturalitate, violentia ac neutralitate.

Forma est principiũ passiuum motus.

15. *Obiicies tertio* ex Mastrio: non minus naturale est igni debite applicato calefacere, & aquæ reducere se ad frigus, quam graui descendere deorsum, nec magis violentaretur graue, si impediretur à descensu, quam ignis si impediretur à calefaciendo subiectum capax debitè applicatum, aut aqua, si impediretur à frigefaciendo se actiuè: ergo quemadmodum motus grauis deorsum est ipsi naturalis, ita etiam calefactio est naturalis igni, & frigefactio aquæ, etiam prout motus naturalis opponitur motui violento: sed calefactio conuenit igni & frigefactio sui aquæ quatenus sunt actiua: ergo principium actiuum, qua tale, est natura. Probatur consequentia, quia illud principium

est natura, à quo habet motus esse naturalis pro vt motus naturalis opponitur violento ac neutri: ergo, si calefactio conuenit naturaliter igni tanquam principio actiuo adeo, vt nisi conueniret ipsi, violentaretur, principium actiuum vt sic, est verè natura.

Hoc est potissimum Mastrij fundamentum recedendi à communiori Scotistarum & fusè ab ipso proponitur ac stabilitur. *Sed facile respondetur* concedendo quod calefactio actiua igni & frigefactio actiua conueniat aquæ naturaliter sic, vt violentarentur saltem priuatiue, vt ait Mastrius, si impediretur ab istis actionibus, eo quod illæ actiones conueniant illis vt sunt actiua: sed nego consequetiam, quod scilicet inde sequatur principium actiuum, qua tale, esse naturam, prout natura definita est à Philosopho. Ad cuius probationem dico, quod illud quidem sit natura, à quo habet motus, quo mouetur mobile esse naturalis ipsi mobili & non esse ipsi violetus nec neuter, calefactio autem quo calefacit Ignis non est motus, quo mouetur ipse ignis; vnde principium, ratione cuius competit Igni, non debet esse natura. Similiter frigefactio actiua non est motus, quo mouetur aqua, sed calefactio passiua, & propterea principium actiuum, ratione cuius competit ipsi calefactio actiua, non potest esse natura, prout natura definitur à Philosopho: & sane si calefactio, qua ignis calefacit alia subiecta, esset naturalis, hoc est proueniens à natura, prout natura describitur à Philosopho, male negaret Philosophus mouentia non mota esse considerationis physicæ: nam ignis vt calefaciens alia subiecta est mouens non motum.

Responderi potest secundo negando calefactionem actiuam, aut frigefactionem esse motus naturales igni, aut aquæ, prout motus naturalis opponitur violento, sed sunt naturales ipsis prout motus naturalis opponitur motibus supernaturalibus & motibus liberis; nec refert quod si impedirentur ab ipsis, essent in statu violento priuatiuo, quatenus scilicet non haberent aliquid, quod connaturaliter exigerent, quia hinc non sequitur, quod istæ actiones sint motus naturales, prout motus naturalis opponitur violento, quia reuera non sunt motus, cum non sint actus mobilis, sed potius mouentis.

16. *Obiicies quarto* ex eodem Mastrio plures authoritates Philosophi, quibus significat principium actiuum etiam esse naturam: sed Respondetur breuiter ad omnes generaliter, Philosophum non vno modo & sensu semper capere naturam, sed aliquando in vno sensu, aliquando in alio, vt ex secundo Physicorum capite secundo patet. Quando ergo vocat principium actiuum naturam, non capit naturam, prout ipsam definiuit principium motus & quietis, sed quatenus significat principium actiuum naturaliter prout natura distinguitur ab arte aut proposito, quas duas naturæ acceptiones aduertit *Scotus quæstione prologi num.* 25.

Obiectio quinta.

Obiicies quinto ex eodem: *Scotus illa ipsa quæstione prologi eodem num.* 25. admittit principium actiuum esse naturam, prout natura definitur secundo Physicorum, dicit enim: *non correspondet omni passiuo naturaliter principium actiuum, quod sic sit natura,* (hoc est quod sit natura, prout natura describitur secundo Physicorum) *quia multa sunt naturaliter receptiua alicuius perfectionis, cuius non habent principium intrinsecum actiuum.* Ergo principium actiuum est natura, prout natura definitur secundo Physicorum. Probatur consequentia, quia alias non daret Scotus pro ratione, cur omni passiuo naturali, non correspondet principium actiuum, quod esset natura definita à Philosopho, quod multa essent receptiua perfectionum, quarum non haberent principium intrinsecum actiuum: sed potius deberet dare pro ratione, quod principium actiuum non sit natura sic.

Respondetur, de mente Scoti clarè patere ex locis citatis pro conclusione; vnde Mastrius ipse fatetur ipsum magis inclinare in nostram conclusionem, quam in oppositum.

Ad locum autem iam oppositum negatur consequentia cum sua probatione, quia sufficiebat Scoto ostendere ex quocumq; capite, quod principium intrinsecum actiuum, quod esset natura sic definita, non posset correspondere cuicumque passiuo naturaliter, nec erat necesse, quod ostenderet id, ex quocumque capite posset ostendi; imo melius id ostendit per hoc, quod non inesset principium actiuum intrinsecum omni illi, quod est receptiuum perfectionis, quam per hoc quod principium actiuum non esset natura, quia de hoc controuerti poterat, vt de facto controuertitur; de illo autem nullo modo: vniuersaliter autem melius soluitur vna difficultas sine dependentia à controuersia particulari, si potest solui, quam cum dependentia.

Cur definiuit Philosophus solū principium passiuum.

Quares, cur Philosophus voluerit definire solum principium passiuum motus, non verò actiuum.

Respondeo, quia voluit solum considerare motum naturalem vt distinguitur à motu violento & neutro, & quia voluit agere de corpore, vt mobili, & non vt motiuo.

QVÆSTIO III.

Quibusnam conueniat ratio Naturæ.

17 QVamuis ex dictis vtraque quæstione precedenti, non sit difficile colligere huius quæstionis resolutionem, tamen maioris claritatis gratia, hic distinctius decidenda videbatur.

CONCLVSIO I.

Materia prima est natura.

Materia prima est natura secundum quod describitur à Philosopho. Hæc est communis cum *Scoto 2. d. 15. & D Thoma super secundum Physicorum capite secundo*, quos sui & recentiores fere omnes sequuntur contra *Valles contr.* 11.

Probatur primo authoritate Philosophi eodem capite *tex.* 10. & 11. vbi expresse asserit materiam esse naturam.

Probatur secundo ratione, quia ipsi conuenit tota definitio naturæ supra posita: est enim principium motus & quietis eius, in quo est primo, per se, & non per accidens, est enim primo per se & non per accidens in composito substantiali, & propter inclinationem suam ad formam substantialem est principium physicum, cur motus generationis substantialis, quo dicitur moueri passiue compositum generatum, in quo est, sit naturalis & non violentus, nec neuter.

Dices: Ille motus generationis non est subiectiue in composito, sed in materia prima: ergo materia non est principium motus naturalis vllius, qui est in composito, cui ineft ipsa materia: sed requiritur ad naturam, quod sit principium talis motus: ergo materia nō est natura prout natura describitur à Philosopho.

18. *Respondeo* (quidquid sit de antecedenti, de quo alias) distinguendo consequens, qui est in composito subiectiue, transeat consequentia: qui est in eo denominatiue, nego consequentiam, & similiter distinguo subsumtum: sed requiritur ad naturam, quod sit principium motus, qui est subiectiuè in composito, nego subsumptum ex suppositione antecedentis: qui est in ipsa denominatiue vel subiectiue, concedo subsumptum, & nego consequentiam, quia motus ille generationis, cuius materia est principium, si non sit subiectiuè in composito, certum est quod sit in illo denominatiue, nam denominatur ab eo compositum generari & generatum, vt est euidens, & in omni sententia multa denominantur à formis, quæ non sunt in ipsis subiectiue. Sic enim in sententia eorum, qui subiectant quantitatem in materia prima, substantia composita & forma substantialis denominantur quanta à quantitate quæ in ipsis non subiectatur, & in omni sententia qualitates sic denominantur ab eadem, cum tamen in ipsa non subiectentur.

Adde ad hæc pro vlteriori probatione conclusionis, & solutionis huius replicæ, materiam etiam esse principium physicum partiale, cur aliquis motus subiectatus etiam in composito sit naturalis: nam motus, quo subiectiue mouetur oculus ad visionem, habet etiam esse naturalis à materia ex eo, quod materia etiam inclinetur ad illum motum, nam si non inclinaretur, sed ab horreret ab illo,

profecto

profecto esset motus violentus non minus quam motus quo mouetur compositum ad formam, à qua abhorret ipsius forma, est motus violentus, verbi gratia motus aquæ ad calorem.

19. *Obiicies primo* aliquas authoritates Philosophi in specie videndas apud *Auersam & Mastrium*, quibus videtur significare, quod materia non sit natura. Sed cum clare teneat oppositum loco citato pro conclusione, explicandus est cum communi, & dicendum quod solum velit materiam non esse tam perfecte naturam, quam forma; aut quod non sit natura, prout natura capitur pro principio actiuo determinato ad particulares actiones: quod potest esse verum quamuis esset proprie natura, prout natura describitur supra vt patet.

Obiicies secundo: quod est in potentia ad naturam non est natura: materia est in potentia ad naturam, nempe ad formam, ergo non est natura.

Respondetur negando maiorem: sicut enim vnum principium ex tribus principiis rerum potest esse subiectum alterius: ita vna natura potest esse subiectum alterius, & consequenter in potentia ad illam recipiendam.

20. *Obiicies tertio*: quod demonstratur esse, non est natura, sed materia demonstratur esse: ergo non est natura.

Respondeo primo, hoc argumento æque probari, quod forma non esset natura contra aduersarios, quia tam demonstrabilis est forma quam materia, imo vix vnum ex ipsis demonstrari potest absque altero. Vnde

Respondeo secundo negando maiorem, aut potius illam distinguendo: quod demonstratur à priori, concedo, quia nihil prius competit rei, quam ipsamet natura; vnde non habetur medium à priori, per quod demonstrari possit, & in hoc sensu solo naturam dari est indemonstrabile: quod demonstratur à posteriori, non est natura, nego maiorem, & similiter distinguo minorem: materia demonstratur esse à priori, nego, à posteriori, concedo, & nego consequentiam.

Obiicies quarto Materia non est causa motus: ergo non est natura. Probatur antecedens, quia si esset causa, maxime esset causa materialis: sed non est causa materialis, quia non est subiectum motus: motus enim cum sit accidens, subiectatur in composito & non in materia.

Respondetur negando antecedens; cuius oppositum patet ex fundamento nostræ conclusionis: ad probationem nego minorem, & ad probationem dico primo, quod materia sit subiectum mutationis, per quam mutatur ad formam substantialem: nec refert quod illa mutatio sit accidens, quia aliqua accidentia respectiua immediate subiectantur in materia prima.

Dico secundo, quod principium materiale motus non debeat esse subiectum istius motus; sed sufficit quod sit ratio, cur compositum moueatur naturaliter tali motu; sicut nec principium actiuum debet esse principium *quod* motus secundum aduersarios, sed sufficit quod sit principium *quo*, hoc est, ratio physica, ob quam conuenit composito habere talem motum determinatum, qui sit secundum suam inclinationem.

21. *Obiicies quinto*. Vnius rei vnica est natura: ergo cum forma sit natura, materia non potest esse natura: alias compositum non vnam tantum, sed duas haberet naturas.

Confirmatur, quia nomen naturæ significat perfectionem: ergo non conuenit materiæ, quæ est ens imperfectissimum.

Respondeo, distinguendo antecedens: vnius rei vna est natura physica, præsertim si res sit physice composita, nego antecedens: vna est natura metaphysica, quatenus natura conuenit cum essentia rei, concedo antecedens, & nego consequentiam; nec est inconueniens, quod compositum physicum, sicut habet duas partes physicas, ac duo principia prima physica in facto esse, habeat etiam duas naturas physicas, secundum quod descripsit Philosophus naturam.

Ad confirmationem nego consequentiam, quia materia non est tam imperfecta, quin perfectio naturæ vt sic, quatenus descripta est à Philosopho, conueniat ipsi.

CONCLVSIO II.

22. *Forma physica, etiam anima rationalis, qua rationalis, & quatenus est principium intellectionum & volitionum, est natura, quatenus natura descripta est à Philosopho.* Hæc etiam est communissima cum Authoribus præcedentis Conclusionis contra *Simplicium* in proœmio de anima, *Albertum magnum* 2. *Physicorum capite primo*. *Andream Cisalpinum lib.* 3. *quæstionum Peripateticarum quæstione prima*, putantes animam non esse naturam. Forma physica est natura, etiam anima rationalis.

Probatur Conclusio tum authoritate Philosophi 2. *Physicorum c.* 1. vbi absolute ait formam vt sic, nulla excepta, esse naturam: tum quia cuilibet formæ, etiam animæ rationali, conuenit esse principium motus naturalis compositi, in quo ineest: nam forma ignis est principium, cur motus ignis ad calorem sit ipsi potius naturalis, quam motus ad frigus; & forma aquæ est principium, cur frigefactio sit ipsi potius naturalis, quam calefactio; & anima vegetatiua est ratio, cur nutritio & accretio conueniat naturaliter plantis potius quam aquæ; & anima sensitiua in brutis est ratio, cur conueniat ipsis naturaliter & nutritio & augmentatio, & etiam operationes sensitiuæ; & denique anima rationalis in homine est ratio cur conueniat ipsi & nutritio & augmentatio & operationes etiam sensitiuæ; neque enim solummodo est principium operationum spiritualium intellectus & voluntatis: suppono enim ex dicendis in libris de anima, non esse aliam in homine animam præter rationalem.

Deinde, etiam homo mouetur naturaliter motibus intellectionis & volitionis & habet inclinationem ad illas, illæque sunt, pro hoc statu saltem, dependentes à corpore; & anima, vt rationalis, est principium *quo*, ratione cuius illi motus sunt ipsi naturales: ergo anima, etiam vt rationalis, est natura.

23. *Obiicies primo*. Natura debet esse principium passiuum, sed quamuis aliæ formæ substantiales habeant rationem drincipij passiui; anima tamen non habet, sed rationem principij actiui: ergo anima non est natura.

Respondeo negando minorem: & sane est eadem ratio quantum ad hoc de anima ac aliis formis: omnis autem forma, etiam anima, est principiū, quo conueniant composito aliqui motus naturaliter, hoc est cum inclinatione, etiamsi isti motus non prouenirent effectiue ab ipsamet forma aut anima; quod sufficit, vt habeant rationem principij passiui respectu motuum illorum.

Obiicies secundo Natura est determinata ad vnum, sed anima non est determinata ad vnum, quandoquidem animalia variis motibus moueantur sursum, deorsum, circulariter, progressiue: ergo anima non est natura.

Respondeo distinguendo maiorem: ita vt vnus solus motus debeat competere naturæ, nec possit habere alios, nego maiorem: nam aqua à sua natura habet moueri naturaliter ad frigiditatem & humiditatem & ad vbi deorsum sub aëre; nec est assignabile vllum corpus naturale, quod non habeat plures motus sibi naturales ex natura sua: ita vt cuicumque composito constanti naturis, aliqui motus sint naturales, non vero omnes, sed aliqui etiam sint violenti, transeat maior; & concessa minori, nego consequentiam. Itaque illud axioma, quod natura sit determinata ad vnum, vel intelligitur de natura, non prout natura definitur à Philosopho, sed prout distinguitur natura ab agente libero, ita vt sensus sit, quod agens naturale non liberum ita determinetur ad vnum, quando debite applicatur, vt non possit desistere ab actione, cuius oppositum conuenit agenti libero: & in hoc sensu axioma non facit ad propositum; vel intelligitur de natura, vt hic definitur, & tum sensus est, quem dixi, quod natura totalis cuiuscumque compositi aut substantiæ sit determinata ita ad certos motus, vt alij motus ipsi sint violenti; & quamuis hoc sit verum, nihil inde infertur contra conclusionem.

24. *Obiicies tertio*, ad probandum quod anima rationalis, saltem qua talis, reduplicatiue & secundum quod est principium operationum ac motuum solis hominibus

conue

conuenientium,non sit natura.Omnis natura vel est subiectum, vel est in subiecto, vt patet ex diuisione naturæ, quam habet Philosophus capite primo huius libri: sed anima rationalis non est subiectum,nec in subiecto, cum creetur independenter à subiecto.

Confirmatur: quia forma, quæ est natura, debet educi è potentia materiæ, & nequit naturaliter conseruari absque materia: sed anima non educitur è potentia vllius subiecti,& conseruatur naturaliter absque omni subiecto.

Respondetur distinguendo maiorem: in subiecto cum dependentia ab ipso quoad esse,aut conseruari, nego maiorem: est in subiecto aliquando informando ipsum absque tali dependentia, concedo maiorem; & nego minorem, nimirum quod anima non sit taliter in subiecto, & ex hoc nego maiorem *Confirmationis*.

Obiicies quarto ad idem: anima rationalis vt rationalis præcise, & vt est principium operationum soli homini conuenientium,non est principium operationum aut motuum naturalium:ergo vt sic non est natura.Probatur antecedens quia non est principium vt sic aliarum operationum quam intellectionis ac volitionis; sed hæ non sunt operationes naturales, id est physicæ,quia alias Angelus haberet operationes ac motus sic naturales, & consequenter esset considerationis physicæ, ergo vt sic non est natura.

25. *Respondeo* negando antecedens cum minori probationis:quia intellectio,& volitio, quas habet anima coniuncta, sunt operationes naturales ac physicæ, tum quia sunt operationes,quibus denominatur operari, & moueri substantia corporea, nam homo denominatur intelligere & velle:tum etiam quia licet secundum se sint spirituales, tamen habent adhuc dependentiam à phantasmatibus, quamdiu exercentur ab anima coniuncta,quod sufficit,vt dicantur materiales sufficienter ad hoc, vt sint considerationis physicæ;ex quo patet non esse idem de ipsis, ac de intellectionibus ac volitionibus Angelicis dicendum, quia hæ nec aptæ natæ sunt denominare substantiam corpoream operantem aut motam,nec habent dependentiam à phantasmatibus quoad fieri, aut conseruari. Nec video qui circa hoc vlterius possit controuerti, nisi reducendo rem ad quæstionem de nomine.

Aduerto autem non sufficienter probari à *Complutensibus disput.7.q.5.n.*30.animam rationalem,qua talem, esse naturam ex eo, quod sit forma informans materiam aut corpus organicum, & consequenter pars intrinseca hominis:nam quamuis esset talis,non esset natura, nisi conueniret ipsi esse principium motus, & quietis naturalis. Melius ergo id probant *n.*31. ex eo, quod vt rationalis sit principium fletus, risus, admirationis, quæ sunt operationes corporeæ. Et hinc posset responderi ad vltimam hanc obiectionem alio modo negando antecedens,& maiorem probationis,quia vt sic, est principium,vt iam dictum est; admirationis, fletus, risus, &c.

CONCLVSIO III.

Compositum non est natura nec forma totalis metaphysica eius.

26. *Ipsum totum compositum non est natura vt hic definitur natura, nec etiam forma totalis metaphysica eius quæ est ipsamet essentia eius in abstracto considerata, verbi gratia humanitas respectu hominis: bene tamen forma totalis substantiæ corporeæ completæ, simplicis (si daretur talis) esset natura, vt hic definitur.*

Prima pars est communissima, & patet quia tale compositum, præsertim si sit completum,non inest alicui,cui esset principium motus & quietis; natura autem vt hic definitur debet sic inesse alicui, vt patet ex ipsamet definitione.

*Secunda pars est Auersa qu.*9. §. 6. *Amici hic, & Complutensium disp.* 7.*num.*44.*contra Fuentem hic q.* 1.*art.* 8. *& Mastrium disp.* 6.*art.*1.

Probatur primo authoritate Philosophi hic *c.* 1. vbi cum præmisisset materiam esse naturam,ac etiam formam, dicit: quod autem ex his, natura quidem non est, sed à natura. Sed certum est non solum compositum in concreto metaphysico, verbi gratia lignum, sed etiam formam totius seu naturam eius in abstracto metaphysico consideratam,nempe ligneitatem realiter componi,& fieri ex partibus non minus, quam ipsum lignum: ergo secundum Philosophum nec lignum,nec ligneitas,nec homo, nec humanitas est natura.

Probatur secundo, quia reuera forma totius seu quidditas composita non est principium primum physicum motus,& quietis,quandoquidem præsupponat alia principia physica,ex quibus fit, nempe materiam, & formam; sed natura prout definitur à Philosopho,debet esse principium primum motus,& quietis, vt patet ex eius definitione: ergo non est natura.

Forma totalis metaphysica substantiæ completæ simplicis esset natura.

Tertia pars non proponitur per se ab vllo quod sciam, sed est conformis iis, quæ dixi in proœmio; quia reuera illa substantia simplex completa esset considerationis physicæ,& haberet principium motus,& quietis naturalis ad accidentia sibi connaturalia:ergo deberet constare natura;quæcumque enim substantia habet motus naturales, & est considerationis physicæ,vel debet esse natura vel constare natura: sed illa substantia non esset natura, propter rationes primæ partis:ergo deberet constare natura:sed non constaret natura,quæ esset pars physica,vt materia aut forma,alioquin non esset simplex, & incomposita, vt supponitur, nec potest alia natura, qua constaret, assignari, præter formam totius seu quidditatem metaphysicam suam: ergo talis forma eius est natura.

Confirmatur, quia neque authoritas, neque ratio secundæ partis impedit veritatem huius partis;non quidem authoritas,quia illa quidditas non est composita ex naturis:non etiam ratio quia,illa est primum principium motus naturalis conuenientis tali substantiæ, quandoquidem non præsupponat aliud principium:ergo nihil impedit quo minus sit natura, prout natura est definita à Philosopho.

28. *Obiicies primo* contra secundam partem. In toto composito recipiuntur omnia accidentia absoluta, & fiût consequenter in illo motus naturales,quibus mouetur ad illa accidentia:ergo est principium passiuum in se istorum motuum: sed hoc sufficit vt sit natura: ergo.

Respondeo distinguendo consequens: est principium passiuum primum istorum,nego;secundum,transeat consequentia,& nego hoc sufficere vt sit natura.Quando vero *Scotus* vocat quidditatem compositi naturam eius,non loquitur de natura,prout hic definitur, sed in alio sensu ex multis,quibus accipitur nomen natura, vt patet ex dictis in initio huius disputationis:& per hoc patet ad omnia quæ contra hanc partem congerit *Mastrius*.

Obiicies contra tertiam partem. Si quidditas talis substantiæ posset vocari natura, & primum principium motus competentis naturaliter ipsi,sequeretur quod materia prima non esset primum principium physicum motus;nec consequenter natura, sed potius quidditas ipsius natura dici deberet,sed hoc est contra primam conclusionem:ergo talis quidditas non est natura.

Respondeo, negando sequelam: cum enim materia prima insit physico corpori, & sit etiam ipsum principium physicum motus naturalis, bene vocari potest primum principium physicum:& licet possit abstrahi ab ipsa sua quidditas; tamen non est necesse vt fiat illa abstractio,vt intelligatur materia habere rationem naturæ;vnde quidditas illa,& materia censenda sunt vna natura realis, & physica, quamuis ratione distinguantur. Vt autem consideretur corpus simplex habere naturam,quandoquidem non sit natura, vt concipitur in concreto, debet abstrahi ab ipso sua quidditas, & illa sic abstracta debet dici esse natura respectu ipsius; nec potest reduci ad aliquid aliud, quod sit natura, sicut quidditas materiæ reducitur ad ipsam materiam, quæ est natura secundum se considerata.

CONCLVSIO IV.

Nec priuatio nec accidens vllum, nec quidditas Angeli est natura.

29. *Nec priuatio nec accidens vllum, nec quidditas Angeli est natura, prout hic describitur natura.* Hæc est communissima, & *patet de priuatione*, tum quia hæc non est causa motus; natura autem dicitur non solum princi

principium, sed causa motus; tum & præcipue quia priuatio per se non est causa, cur motus dicatur naturalis composito aut rei motæ, nisi quatenus priuatio supponit inclinationē: vnde si per impossibile esset priuatio formæ absque tali inclinatione, profecto motus ad talem formam non esset naturalis, & si posset esse motus subiecti inclinati ad formam absque priuatione, motus esset naturalis: ergo priuatio non est natura.

Probatur etiam de accidentibus, quia nullum accidens per se primo inest enti mobili, sed natura debet inesse per se primo tali enti: ergo nullum accidens est natura.

Probatur tertia pars de quidditate Angeli: quia non est principium motus corporei, quandoquidem Angelus tali motu non moueatur per se: sed in definitione naturæ hic definitæ intelligitur per motum motus corporeus, vt patet, tum ex communi interpretum sensu, tum etiam quia Philosophus egit de natura, quæ est considerationis physicæ, qualis non est quidditas Angelica, vt patet.

3o Obijces contra secundam partem. Quantitas Eucharistica mouetur naturaliter ad qualitates aliquas, & ad vbi deorsum, vt patet experientia: ergo habet principium talis motus, & consequenter naturam, quia natura est principium motus naturalis.

Respondeo negando antecedens: quantitas enim ex se est indifferens ad quamcumque qualitatem & quodcumque vbi, nec potest assignari ratio cur aliqua qualitas aut vbi esset ipsi perfectio: & quamuis experientia constet, quod moueatur deorsum quantitas Eucharistica, & quod videatur reducere se ad aliquas qualitates, quibus priuabatur, remotis impedimentis, tamen isti motus non debent adscribi ipsimet quātitati per se, sed substantiæ, cui debeatur illa quantitas: quamuis enim illa substantia non existat atque adeo non possit realiter principiare illos motus, neque passiue neque actiue, tamen Deus intuitu eius concurrit ad omnes motus, ad quos ipsamet concurreret ad cooperiendum mystetium Eucharistiæ; sicut supplet defectum materiæ ad generationes, quæ fiunt ex illis speciebus, quæ generationes aliàs succedere non possent ob defectum materiæ, vt patet.

CONCLVSIO VLTIMA.

Materia & forma conueniunt vniuoce in ratione naturæ.

31. *Materia & forma conueniunt vniuoce in ratione naturæ tam bene, quam conueniunt ratione partis aut substantiæ incompletæ.* Hæc conclusio hoc modo proposita vix negari potest, & videtur esse *Masirij disput. 6. a. 2.*

Probatur autem, quia vtraque est principium passiuum motus naturalis, vt patet ex dictis; & ex hoc capite vtraque est natura: ergo conueniunt vniuoce in ratione naturæ vt sic, tam bene quam conueniunt in ratione substantiæ incompletę. Quod si forma esset principium actiuum motus naturalis, & materia passiuum; fortassis esset aliqua difficultas, quia posset aliquis dubitare, an possit ratio principij motus, prout competit naturæ præcisè, abstrahi à materia & forma; at cum vtrumque sit principium passiuum & fortassis etiam actiuum motus, vt supra insinuaui, tollitur hæc difficultas.

32 *Dices*: materia & forma sunt primo diuersa: ergo non conueniunt in aliquo vniuoco conceptu.

Respondeo hanc difficultatem non esse contra conclusionem, prout hic proposita est, quia si non obstante illa diuersitate possunt conuenire in ratione substantiæ incōpletæ, possunt etiam conuenire in ratione naturæ: quod si illa diuersitas impediat, quo minus cōueniant vniuoce in ratione substantiæ incompletæ, transeat quod etiam impediat, quo minus conueniant vniuoce in ratione naturæ; nec in conclusione diximus absolute, quod conueniant in ratione naturæ vniuoce, sed tam bene quā in ratione substantiæ incompletæ: absolute autem loquendo dicendum puto, quod conueniant in ratione substantiæ incompletæ vniuoce, & consequenter in ratione naturæ, quia nihil prorsus impedit quo minus quemadmodum ex substantiis completis pluribus potest abstrahi vna ratio vniuoca substantiæ completæ vt sic; ita etiam ex substantis incōpletis pluribus possit abstrahi vna ratio vniuoca substantiæ incompletæ vt sic: & sane sic supponitur communiter quod ab omnibus animabus abstrahatur ratio animæ vt sic, licet omnes animæ sint substantiæ incompletæ; nec refert quod forma, & materia sint magis diuersa quam plures animæ, quia hoc non obstante posset ab ipsis abstrahi aliqua ratio communis.

Quomodo materia, & forma sint primo diuersa.

Nec refert etiam *Scotum* dicere *in 2. d. 12. q. 1. num. 26.* quod materia & forma sint primo diuersa: quia, vt bene ibidem aduertit Scholiastes, non vult quod per hoc non conueniant vniuoce in aliquo cōceptu positiuo, quādoquidem ipsummet ens de eis dicitur in quid; sed solum vult, quod nihil materiæ, qua materia est reduplicatiue, includatur in forma, & nihil formæ, qua forma est reduplicatiue, sit de conceptu materiæ, quod verissimum est; nec aliud probat ratio Scoti ibidem, vt videre est ex ipso textu.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quomodo distinguitur Natura ab arte, & an ars possit efficere opera naturæ.

33. PEr artem aut intelligitur hic facultas illa industria acquisibilis, qua mediante quis est facilis ad aliqua facienda mediante cognitione cum maiori dexteritate quàm aliàs fecisset, vt ars saltandi, & sonandi; aut forma quæ inducitur per huiusmodi facultatem, vt dispositio illa corporis, à qua habet esse rotundum, aut quadratum.

CONCLVSIO I.

Quomodo distinguitur à natura.

Ars distinguitur à Naturæ per hoc quod natura per se primo insit composito, aut substantiæ mobili; ars vero non nisi per accidens; & per hoc etiam quod motus substantiæ mobilis dicatur ipsi naturalis, & secundum inclinationem à natura, non vero ab arte. Hæc est communis, *& patet prima pars*: quia reuera natura inest per se primo tali composito ac substantiæ, vt patet ex definitione; ars vero non inest per se primo rei, quæ mouetur, neque etiam quæ mouet, cum sit accidens eius.

Patet etiam secunda pars, quia à natura sine dubio habet motus, quod sit naturalis mobili, vt patet ex dictis; sed motus non habet esse naturalis, vt prouenit ab arte, tum quia motus prouenies ab arte posset esse contra naturam mobilis, tum quia si sit secundum inclinationem mobilis, esset talis quamuis non proueniret ab arte. Est etiam alia differentia inter naturam, & artem, quod motus non proueniat ab arte quoad substantiam, sed solum quoad modum: nam saltatio hac illac, sursum, deorsum, quantum ad substantiam posset haberi absque arte, per artem autem habetur illa saltatio cum quodam ordine, & facilitate; sed à natura prouenit motus quoad substantiam.

CONCLVSIO II.

Quomodo ars potest efficere opera naturæ.

34. *Ars non potest efficere opera naturæ, nisi quatenus posset ostendere, quomodo actiua naturalia possent applicari passiuis naturalibus.* Hæc est etiam communis, & patet quia vel ars consistit in cognitione, quam habemus de modo faciendi aliquas res naturales, siue habituali siue actuali, vel in facilitate applicandi iuxta cognitionem res illas naturales, ex quibus aliæ res fiunt, vel in dispositione aliqua corporum, ratione cuius fieret, vt sequerentur res naturales, quæ alias non sequerentur: sed quocumque ex his modis capiatur, non potest facere opera naturæ, nisi applicando actiua passiuis: ergo, &c. Probatur minor, quia si capiatur pro cognitione, certum est, quod non faciat nisi directiue, & quod directio illa versetur circa res, quæ ex natura sua, si applicentur, habent virtutem producendi illas res quæ fiunt. Si autem capiatur pro facilitate applicandi res illas, ex quibus aliæ res fiunt; illa facilitas non facit illas res, nisi per modum principij applicantis, & res applicatæ sunt, quæ ex natura sua faciunt illas alias res; vnde, si sic applicarentur absque arte, facerent illas res. Si capiatur etiam tertio modo pro dispositione illa corporum, illa non potest habere aliam causalitatem, quam applicatiuam ac dispositiuam; & res ipsæ, quæ

quæ sic disponuntur,&applicantur, ex natura sua faciunt illas res suppositas illa dispositione ac applicatione, tanquam conditione sine qua non. Quod vero ars per modum conditionis applicantis faciat res naturales, quæ est secunda pars conclusionis, patet quotidiana experientia rerum quæ fiunt per artem chymicam.

35. *Obiicies* contra hoc: Ægyptij sapientes per artem magicam faciebant serpentes, vt habetur *Exodi* 7.& statuæ Dædali fiebant tali arte, vt ambularent hac illac, & columba quædam ab Archita facta ambulabat.

Respondetur. Sapientes illos non potuisse facere serpentes vllos arte alio modo, quam applicando actiua naturalia passiuis naturalibus: facile autem erat Dæmonibus talia actiua,& passiua subitaneè adducere, petentibus id illis sapientibus, ex quibus cito generarentur illi serpentes, & poterant etiam ijdem Dæmones serpentes aliunde generatos subito eò adducere tam inuisibiliter, & dextre, vt apparere posset eos à Magis generatos, quamuis reuera non generarentur ab ipsis: & poterant etiam non minus facile ipsorum opera facere, vt statuæ illæ discurrerent, & columba volaret, quod si ita fieret, experientiæ illæ non essent ad rem.

36. *Obiicies secundò.* Aurum fit arte chymica: ergo ars facit opera naturæ.

An aurum possit fieri arte chymica.

Respondeo, si antecedens esset verum, negando consequentiam, quia non producitur aurum illa arte, nisi applicando actiua naturalia passiuis naturalibus, vt patet ex determinatis rebus, quas Chymici solent applicare, & sine quibus nec ipsimet profitentur se aurum facere posse. Quod si quæratur de veritate ipsius antecedentis, an scilicet reuera per artem chymicam fieri possit aurum?

Respondeo primo, mihi non apparere vllam rationem, propter quam non posset fieri verum aurum ministerio cuius artis, quæ ostenderet, quæ actiua quibus passiuis applicari deberent, vt id fieret: nec magis difficile videtur aurum sic facere, quam multa alia, quæ compertum est per artem fieri: & speciatim non magis difficile videtur aurum facere ex aliis corporibus applicatis aliquo determinato modo, quam ex secta equina generari vermem, quod fieri quotidiana compertum est experientia; aut ex baculo aliquibus aquis immerso fieri ferrum, quod in Hibernia nostra contingere plures grauissimi testantur Historici.

37. *Respondeo tamen secundo*, mihi videri, quod per artem chymicam, quæ de facto habetur, absque saltem aliqua maiori perfectione non possit fieri aurum verum, atque ideo illos, qui eo fine in ea laborant, oleum perdere & operam. Moueor ad hoc, quia non apparet mihi verisimile, quod ars aliqua sufficiat ad aliquid præstandum, quam plures doctissimi, & ditissimi homines multis annis, summo labore, magnis expensis, & incredibili attentione ac diligentia exercuerunt, nec tamen consecuti sunt intentum: sed ita est de arte chymica: ergo non sufficit absque aliqua alia maiori perfectione. Nec credendum est illis, qui dicunt fuisse huius artis adminiculo factum verum aurum: tum quia id non refertur à talibus, quibus fides in re tali est adhibenda, tum quia Ecclesia in extrauag. *sponden*t, vsum huius artis prohibet, & ne aurum vllum beneficio eius factum vendatur præcipit, obligans vendentes ad restitutionem. Non est autem verisimile, quod hoc faceret si putaret, verum aurum beneficio eius factum fuisse; & quanquam posset prohibere vsum eius, nonobstante, quod aliquando per eam factum fuisset aurum; quia posset fieri magnus abusus in eius exercitio, qui præponderaret emolumento auri; tamen non deberet obligare absolute ad restitutionem, quia si verum esset aurum, non curreret, nec vtilis esset illa obligatio, modo adhibitis omnibus diligentiis compertum esset, quod reuera esset verum aurum Nisi forte diceretur, quod obligaret ad restitutionem, vt deterreret homines, quos facile lucri cupiditas ad huiusmodi studium impelleret, ab exercitio artis quæ plus adferret Reip. detrimenti, quam emolumenti.

DISPVTATIO VIII.

DE CAVSIS VT SIC, ET de causa materiali & formali.

Antequam de causis in particulari agamus, præmittenda sunt aliqua de illis in communi, quæ ad notitiam illarum in particulari conducere poterunt: & quia pauca præter dicta libro primo de materia & forma, dicenda sunt de causa materiali & formali, ad vitandam disputationum multiplicationem, in hac eadem disputatione illa tractanda videbantur.

QVÆSTIO I.

Quid sit Causa vt sic?

1. NOn agitur hic de causa, neque in acceptione largiori, in qua comprehendit etiam priuationem, quam supra vocauit Philosophus principium & causam rerum naturalium; neque in acceptione strictiori, in qua solum comprehendit causas, quæ verè efficiunt; sed in acceptione media, qua comprehendit quatuor vulgaria causarum genera, materiam scilicet, formam, efficientem, finem. In qua acceptione non vno modo ab omnibus describitur, & alteri alterius displicet descriptio, cum tamen in re ipsa fere quælibet ad eundem sensum reduci possit, & æque approbari vel improbari, vt ex dicendis patebit.

Variæ explicationes causæ.

Prima descriptio.

Ruuius & alij recentiores explicant Causam vt sic esse principium per se influens in effectum. Dicitur *principium*, quia in hoc, tanquam in genere, conuenit cum priuatione, quæ est principium corporis naturalis; puncto, quod est principium lineæ; instanti, quod est principium temporis. Dicitur *influens*, vt distinguatur ab illis aliis principiis, quæ non influunt in rem illam, respectu cuius dicuntur principium. Dicitur *in effectum*, vt distinguatur à Patre æterno, qui est principium influens in Filium æternum, sed non in effectum, quia Filius non est effectus eius.

Hanc impugnant Complutenses, quia non ponitur aliquid in hac definitione, per quod probetur quod Pater æternus non influat in Filium, tanquam in effectum, deberet autem aliquid tale poni. Verum hæc impugnatio non sufficit; negari enim deberet minor: satis enim ex perfectione infinita Filij æterni constat, quod non possit esse effectus; quia per effectum omnes intelligunt aliquid dicens imperfectam dependentiam, vnde non erat necesse, vt ex hac definitione probaretur, quod non esset effectus; sed quantum ad hoc abunde sufficiebat, quod aliquid poneretur in hac definitione, per quod constaret, quod Patet æternus non esset causa, vt hic agimus de causa; ponitur autem aliquid tale, nimirum ly *effectus*.

Impugnatio Complutensium reiicitur.

2. *Melius impugnatur hæc descriptio*: quia licet reuera causa influat in effectum, & per hoc distinguatur ab aliis principiis, quæ non sunt causa; tamen si quis ignoraret naturam causæ, per hanc definitionem non posset deduci in cognitionem eius; quia non posset intelligere hanc descriptionem, nisi intelligeret quid sit effectus, vt patet: sed nó posset intelligere, quid sit effectus formaliter (sic enim loquor de effectu) nisi intelligeret quid sit causa, & sic prius deberet, vel saltem æque primo cognoscere quid sit causa, quam cognoscere sensum huius descriptionis; vnde per hanc non deduceretur in cognitionem causæ.

Confirmatur hoc: quia vniuersaliter male describitur vnum correlatiuum per ordinem ad alterum, formaliter loquendo; quia in tali descriptione semper interuenit circulus, vt patet ex dictis in Logica pluribus locis: & sane ridiculum satis esset declarare alicui naturam Patris formaliter, dicendo, quod est id quod habet Filium formaliter. Quod si in hac descriptione non ponatur effectus formaliter, sed fundamentaliter, tum potest reduci ad sensum sequentis descriptionis.

3. *Fonse*

Alia descriptio.

3. *Fonseca* 1. *Met. c. 7. q. 1. sect. 3.* describit causam esse, à quo aliquid per se dependet, & per hoc excluditur Pater æternus à ratione causæ respectu Filij, quia Filius non dependet ab ipso.

Impugnatio Complutensium reiicitur.

Hanc impugnant Complutenses ex eo, quod non explicetur in ea, quid sit dependere, aut cur Filius non dependeat à Patre æterno, quandoquidem habeat esse ab illo, & sine illo nequeat habere suum esse.

Verum nec hæc impugnatio sufficit, quia poterat hic supponi tanquam satis notum, quid sit dependentia inuoluens imperfectionem, de qua hic, & quod Filius non posset ob suam infinitatem summam habere talem dependentiam.

Magis faceret contra illam, quod proprietates metaphysicæ dependeant à prædicatis essentialibus, à quibus emanant, & tamen ista prædicata essentialia non sunt causa respectu eius: Et etiam corpus naturale in fieri dependeat à priuatione, cum tamen priuatio non sit causa ipsius in fieri, vt hic definitur causa.

Sed responderi ad hoc quoque posset, hic per dependentiam intelligi dependentiam per influxum positiuum physicum, ad quam requiritur & entitas positiua in influente, & distinctio realis rei sic dependentis à re, à qua sic dependet: priuationi autem deest entitas positiua, & proprietatibus metaphysicis deest distinctio realis à prædicatis essentialibus, vnde nec priuationi, nec prædicatis essentialibus respectu proprietatum metaphysicarum potest competere hæc definitio sic explicata.

Descriptio D. Thomæ.

4. *S. Thomas hic lect.* 10. definit causam esse, ad quam sequitur esse alterius, *& opus*; 1. esse id, ex cuius esse sequitur aliud: quas descriptiones parum aut nihil discrepantes, tanquam profundi sensus, ac subtiliter ac proprie explicantes id, quod aliæ definitiones non explicabant, probant *Complutenses hic*.

Examinatur.

Sed reuera vt bonæ sint, quod negant alij, & nominatim *Fuentes* hic, nihilo meliores sunt, quam prædictæ bene explicatæ, nec ipsæ absque explicatione bona vlla ratione valent. Nam in primis si verba ipsa spectes, certum est quod ad priuationem sequatur esse compositi generati, & quod ad esse Patris sequatur esse Filij & Spiritus sancti, sequela originis. Vnde ipsimet Complutenses addunt hanc sequelam alterius ad causam debere esse sequelam mediante influxu aliquo, & ad hoc vt sit talis influxus, requirit distinctione numericam, ac realem inter essentiam rei, quæ per ipsum accipit; ac rei quæ per ipsum dat ac communicat esse, & propterea negant definitionem competere aut priuationi, aut Patri æterno. Itaque quemadmodum illi hoc modo explicant hanc definitionem, & sic defendunt eam esse bonam, quæ alio modo intellecta non valeret, cur non possent alij intelligere per suam dependentiam, dependentiam non quacumque, sed dependentiam rei realiter distinctæ & habentis diuersam numero naturam à re, quæ est causa, & mediante influxu positiuo talis rei: nihil ergo continet subtilitatis & profunditatis hæc definitio magis, quam aliæ definitiones; imo influxus causæ in effectum magis explicite denotatur per hoc, quod dicatur esse id, à quo aliud dependet, quam per hoc, quod dicatur aliud ad illud sequi.

Descriptio Atriagæ.

5. *Arriaga* definit causam esse illam, quæ per se influit producendo essentiam. Hanc præfert cæteris à se ex aliis Doctoribus adductis, quia excludit bene, cur Pater non dicatur causa Filij, quia non producit eius essentiam; & quia non specificat, quod illud, respectu cuius dicitur causa esse talis, debeat esse aliud, hoc est, distinctum realiter; nam ipsa specificatio impediret bonitatem descriptionis, quandoquidem idem possit esse causa sui ipsius supernaturaliter.

Reiicitur.

Sed sane, vel ex hoc ipso hæc descriptio cæterarum omnium pessima est, quia implicat, idem posse esse causam sui ipsius, vt postea dicetur. Deinde, quamuis Pater æternus non possit dici causa Filij, quatenus filius Deus est, quia non producit essentiam sibi realiter identificatam, tamen non sequitur quin esset causa ipsiusmet filiationis secundum se consideratæ, quæ vt sic ab ipso realiter distinguitur, & habet esse ab ipso, tanquam à principio.

CONCLVSIO.

Vera descriptio causæ.

6. *Bene describitur causa esse id, quod per se communicat esse alteri, seu quod influit esse in aliud, quod ex se & ex natura sua intrinseca posset non esse, atque adeo dependet cum imperfectione ab illo, quod sibi communicat suum esse.* Hæc in re est communis, quamuis his verbis à nullo proponatur, quod sciam; præsertim quantum ad illam partem, *quod ex se*.

Probatur autem, quia omni & soli conuenit, & declarat sufficienter naturam causæ absque circulo, aut obscuritate, aut superfluitate, vt patebit ex eius declaratione. Dicitur *quod communicat seu influit esse*, quia reuera omnis causa communicat, seu dat esse, & in hoc differt à priuatione, quæ licet necessaria sit ad composita generanda; non tamen dat ipsis esse, nec influit esse in illa, tum quia non est quid positiuum, tum quia non est quando composita generantur aut producuntur. Additur *per se*, vt excludatur causa per accidens, de qua postea, & etiam moralis causa, quæ nimirum præcipit, suadet, iubet, de qua hic non agitur. Dicitur *alteri* seu alij, per quod denotatur, illud respectu cuius aliquid potest esse causa, debere esse distinctum realiter à causa, & habere naturam numero distinctam ab ipsa; nam aliàs non esset aliud aut alterum, proprie loquendo, à causa, sicut nec Filius æternus dicitur aliud à Patre, quia licet distinguatur realiter ab ipso, atque adeo posset dici alia persona ab ipso, & aliud etiam suppositum ab ipso; tamen quia habent eandem numero naturam, non potest dici aliud simpliciter ab ipso, vt docent Theologi in materia de Trinitate; quod tamen totum spectat ad vocem, nec alia controuersia potest esse, quam de nomine: vnde per hanc particulam excluditur essentia creata à ratione causæ respectu proprietatum metaphysicarum; quia hæ non distinguuntur realiter ab essentia in nostra sententia; & etiam ob eandem rationem excluditur essentia Diuina à ratione Causæ respectu attributorum Diuinorum, & relationum originis, quæ ab ipsa emanant. Similiter Pater æternus excluditur à ratione causæ respectu Filij æterni; quia licet distinguatur realiter ab ipso, tamen, vt dixi, non est aliud ab ipso, quia habet eandem naturam cum ipso. Addidi vlterius *quod ex se*, *&c.* vel necessitatis vel certe maioris claritatis gratia, quia licet per prædictas particulas sic explicatas possit excludi Pater æternus à ratione causæ respectu Filij, & licet etiam Filius possit dici non dependere à Patre, quemadmodum effectus dependet à causa, quia dependentia effectus à causa dicit imperfectionem, qualem nequit dicere Filius; tamen adhuc non videtur sufficienter, aut saltem æque clare explicatum, cur non dicatur causa filiationis, quia filiatio realiter distinguitur ab ipso, & secundum se formaliter considerata non est eiusdem naturæ cum Patre, siue consideremus Patrem, vt dicit essentiam Diuinam, siue vt dicit paternitatem, siue vt dicit vtramque.

7. Itaque in ordine ad hoc explicandum addidi illam particulam; quia nihil potest dependere dependentia inuoluente imperfectionem, nisi quod simpliciter, quantum est ex ratione sua formali, posset non esse; neque aliquid potest esse causa (vt hic agimus de causa) nisi respectu alicuius, quod sic dependet: vnde cum filiatio non possit simpliciter non esse, quia ex natura sua identificatur realiter essentiæ diuinæ, quamuis distinguatur realiter à Patre, & habeat etiam naturam distinctam minero à Patre; & quamuis etiam non habeat esse nisi à Patre, propterea non dependet à Patre dependentia inuoluente imperfectionem: nec est effectus Patris, aut Pater, causa eius: præsupponit quidem esse Patris, & indiget illo esse sic, quod si non esset Pater, non esset filiatio: tamen hoc non sufficit vt dicat dependentiam imperfectam, quæ iam communiter intelligitur per dependentiam, quando ponitur simpliciter absque addito in aliqua definitione; sed vt dixi, ad huiusmodi dependentiam requiritur illa possibilitas non existendi. Quod confirmari potest, quia non potest assignari ratio, cur habere aliquid ab alio esset imperfectionis magis, quam habere illud à seipso, nisi quatenus, ex eo

Quæ nam dependentia inuoluit imperfectionem.

quod haberet ab alio, sequeretur quod posset carere illo, & quod illa carentia esset imperfectio: quod valde considerandum est ad soluendum quomodo absque quæstione de nomine Filius æternus sit tam perfectus, quam Pater, & independens ab illo quantum ad dependentiam, quæ minoraret imperfectionem; & dico talem dependentiam, quia aliàs, si quis vellet vocare dependentiam necessariam indigentiam, quam habet Patris, posset dici dependere: sed talis dependentia non esset imperfecta.

8. *Obijcies primo*: Patres Græci dicunt Patrem æternum causam Filij: ergo non requiruntur omnes particulæ positæ in prædicta descriptione ad describendam causam; nec debet excludi à ratione causæ Pater diuinus, vt hactenus supposuimus.

Respondeo explicando Patres Græcos, qui loquuntur de causa in latiori significatione, quam hic facimus, quatenus coincidit cum principio influente; non vero loquuntur de causa in strictiori acceptione, in qua hic agitur de ipsa; vnde distinguo consequens: ad describendam causam in latiori illa acceptione, concedo consequentiam quoad vtramque partem: in strictiori acceptione, in qua accipitur causa hic, nego consequentiam.

Obiicies secundo. Finis est vera causa: sed non influit in aliud, quoties causat: ergo male dicitur quod causa debeat influere in aliud. Probatur minor, quia aliquando causat semetipsum, vt cum actus bonus cognitus vt talis, ob intrinsecam sui bonitatem mouet voluntatem ad ponendum realiter à parte rei talem actum: ergo tum non influit in aliud à se, & tamen tum exercet rationem causæ finalis.

Respondetur hic breuiter negando minorem; ad cuius ptobationem dico, quod nunquam finis causet immediate semetipsum, nec actus bonus ob bonitatem suam causat seipsum aut mouet immediate ad productionem sui, sed immediate finis mouet ad amorem sui & mediante hoc amore mouet ad productionem sui, siue sine mediis, siue cum mediis, vnde sequitur manifeste quod semper causet aliud.

Cæteræ obiectiones quæ opponi possunt, tum ex explicatione causæ iam proposita, tum ex dictis circa aliorum definitiones facile solui possunt.

QVÆSTIO II.

De diuisione causæ in materialem, formalem, finalem, & efficientem.

Variæ diuisiones causæ.

9. PLuribus modis potest diuidi causa vt sic, & quidem adæquate: nam *in primis potest diuidi in primam & secundam*, intelligendo per primam DEVM, qui quoniam & in sua entitate independens est ab vlla alia causa, & in operando etiam non habet talem dependentiam à

Quid prima causa.

causis aliis, quin multa operari possit absque vllius alterius causæ concursu, nempe Angelos, & omnes substantias simplices, & omnia accidentia absoluta, propterea merito prima causa vocari debet. Dixi autem *multa* non omnia, quia nullum compositum substantiale potest producere independenter à concursu causæ materialis & formalis, & secundum Thomistas nequit etiam producere se solo effectiue actus vitales absque concursu potentiæ vitalis.

Quid secunda.

Per causam vero secundam intelligi debet quælibet causa creata, quæ cum & in sua entitate, & etiam in operatione à Deo dependet sic, vt esse nequeat, nec operari nisi Deo causante, causa secunda merito appellari potest. Certum autem est, quod detur causa prima, & secunda in hac acceptione; & quod non detur vlla causa, quæ non sit prima vel secunda hoc modo: vnde hæc diuisio sine dubio est bona, & adæquata.

Alia diuisio in mediatam & immediatam.

Et eodem modo patet esse bonam & adæquatam diuisionem causæ *in mediatam & immediatam*, intelligendo per causam immediatam illam, à qua immediate dependet effectus, sicut calor productus dependet à calore, qui ipsum immediate producit; per causam vero mediatam, illam, quæ non immediate effectum producit, sed producit tamen mediate vel immediate causam immediatam eius, sicut Adam est causa omnium hominum, & propterea vocatur primus parens noster, à quo omnes originem ducimus.

Diuisio in causam extrinsecam & intrinsecam.

10. *Tertia diuisio* adæquata eius esse potest in causam intrinsecam, & extrinsecam. *Causa intrinseca* est, quæ essentialiter & intrinsece rem constituit, tanquam pars eius, sicut hominem constituit corpus, & anima: *Causa extrinseca* est, quæ non constituit intrinsece, vt ignis producens alium ignem, & Deus respectu omnium Creaturarum, & vniuersaliter omnis causa efficiens, & finalis, & materialis etiam, in qua res producitur, sicut forma producitur in subiecto: vnde sola causa materialis & formalis, ex quibus res fit & componitur, sunt causæ intrinsecæ; cæteræ omnes extrinsecæ.

Quarta diuisio in causam per se & per accidens.

11. *Quarta diuisio* adæquata est in causam per se & per accidens. *Causa per se* est, quæ per se & ex natura sua habet virtutem productiuam effectus, sicut calidum potest producere calorem, & Musicus potest cantare. *Causa per accidens* est, quæ denominatur quidem producere effectum; sed ex se tamen non ordinatur ad talem effectum; sed casu quodam illam producit, ex eo quod reperiatur in ipso alia virtus ordinata ad talem effectum: & sic Musicus dicitur ædificare, si simul cum Musica habet virtutem ædificatiuam; vel ex eo quod casu cum effectu, ad quem ordinatur, coniungatur alius effectus, ad quem non ordinatur ex se; sic fodiens terram ad seminandum, si cum fossione illa coniungatur per accidens inuentio thesauri, dicitur esse causa illius inuentionis.

Quinta diuisio in adæquatam, & inadæquatam.

12. *Quinta diuisio* potest esse in causam *adæquatam* seu totalem, & in *inadæquatam*, seu partialem. Totalis est, quæ se sola ponit effectum; partialis est quæ non nisi partialiter, & concurrente alia causa, ipsum ponit.

Sexta diuisio, adæquata etiam, est in principalem & instrumentatem, de qua diuisione per se postea agemus.

Sexta in principalem & instrumentalem.

Sed omissis his diuisionibus & aliis pluribus, circa quas non est controuersia vllius momenti, alia satis vulgaris est diuisio causæ vt sic in materialem, formalem, efficientem & finalem, & de hac diuisione per se hic agendum. Et quidem plures circa eam examinandæ sunt difficultates: prima an dentur huiusmodi causæ; secunda, an sint distinctæ rationis; tertia, an adæquate in illas diuidatur causa, vt sic: quarta, num requirantur in ordine ad omnem effectum: quinta, an sint species infimæ causæ vt sic, vel species subalternæ: sexta, an diuisio sit vniuoci in vniuocata.

CONCLVSIO I.

Bene diuiditur causa vt sic in quatuor genera.

13. *Bene & adæquate diuiditur causa vt sic superius descripta in materialem, formalem, finalem & efficientem.* Hæc conclusio satisfacit primis tribus difficultatibus, vt patebit ex eius probatione. Est autem communis omnium Peripateticorum.

Probatur, quia dantur tales causæ, & sunt distinctæ rationis, & nulla causa assignari potest, quæ non sit aliqua ex illis: ergo recte & adæquate causa vt sic diuiditur in illas. Consequentia patet quia nihil aliud potest requiri ad hoc, quod diuidatur bene & adæquate in illa, quam quod ponitur in antecedente. Probatur antecedens quoad primam partem, nimirum quod dentur, quia ad compositum substantiale (quale dari supponimus ex argumentis, quibus probauimus materiam, & formam substantialem) producendum requiritur materia, & forma, vt est euidens, & illud quod producit materiam & formam, & vnit illas inter se; & illud etiam quod mouet ipsum ad eas producendas ac vniendas: sed quodlibet ex his influit esse in compositum eo modo, quo influere esse spectat ad causam vt sic: ergo quodlibet ex ipsis est causa. Sed vnum ex ipsis est, quod vocatur causa materialis, nempe materia: alterum formalis, nempe forma: tertium efficiens, nempe quod producit materiam ac formam, easque vnit: quartum finalis, nempe quod mouet efficiens ad eas vniendas: ergo re vera dantur illæ quatuor causæ.

14.

14 *Deinde*, quando producitur calor in subiecto cum dependentia à subiecto, certum est, quod subiectum concurrat ad eius productionem, & quod præter subiectum concurrat etiam Deus, qui vel se solo, vel cum causa secunda producit calorem illum; & præterea illud à quo mouetur Deus ad illum producendum: sed subiectum vocatur materialis; Deus causa efficiens; illud, à quo mouetur, causa finalis, ergo dantur illæ tres causæ: sed non minus certum est quod calor ille productus sit causa formaliter constituens subiectum, in quo producitur, album: ergo etiam datur quarta causa.

Probatur secunda pars quod sint distinctæ rationis in esse causæ; quia diuersissimo modo concurrunt, materia enim concurrit recipiendo; forma informando aut inhærendo; finis mouendo & excitando efficiens; ipsum efficiens dando esse, nec informãdo, nec recipiendo, nec mouendo aliud, quatenus est efficiens; vnde etiam compositum dicitur fieri *ex materia*; *per formam*; *ab efficiente*; *& propter finem*; non autem dicitur fieri propter efficiens; nec à fine; nec propter materiam aut formam; nec à materia aut à forma; nec per materiam; quæ diuersitas modi loquẽdi de ipsis arguit diuersum modum causandi. Cur enim, si eodem modo causarent à parte rei, non diceretur æque quod fieret compositum propter efficiens tam bene ac ab efficiente?

Probatur denique tertia pars de adæquatione, quia non potest assignari vlla causa in particulari, quæ non habet aliquam ex his rationibus, & consequenter, quæ non sit aliqua ex his quatuor causis: ergo causa vt sic adæquate diuiditur in illas.

15 *Obijcies primo*: nec forma nec materia est æque perfecta, aut perfectior toto: sed causa debet esse perfectior vel æque perfecta ac effectus: ergo nec materia, nec forma est causa totius, & consequenter non datur causa materialis, vel formalis.

Respondeo distinguendo minorem: causa totalis, transeat; causa partialis, nego minorem. Et similiter distinguo primum consequens: causa partialis, nego; totalis, concedo; & nego secundam consequentiam.

Obiicies secundo. Si forma esset causa, deberet esse causa generationis: sed nequit esse causa generationis, quia est effectus eius, & idem nequit esse effectus & causa eiusdem actionis: ergo non est causa.

Respondetur negando maiorem: est enim causa formalis intrinseca compositi, & extrinseca materiæ, & est terminus actionis, per quam educitur; & consequenter generationis, si generatio coincidat cum illa actione.

Obijcies tertio efficiens non debet moueri à fine, qua ex natura sua determinatur ad agendum, quando applicatur, absque vllatali motione, vt patet de igne: ergo non datur causa finalis.

Respondeo distinguendo antecedens: efficiens, quod est naturaliter agens, qualis est ignis, concedo: efficiens, quod est agens à proposito, nego antecedens & consequentiam; quia vt detur causa finalis, sufficit quod detur respectu alicuius efficientis, nec requiritur, quod detur respectu omnis, quamuis etiam reuera detur respectu omnis, mediate vel immediate.

16 *Obijcies quarto*: finis non potest esse causa realis, quandoquidem caret, quando non existit: sed causa vt sic est causa realis: ergo male diuiditur in prædictas quatuor causas.

Respondebitur ad hanc obiectionem inferius in disputatione de Fine.

Obijcies quinto. Vnio est causa compositi; & approximatio ignis, verbi gratia, ad lignum est causa combustionis: sed nec vnio, nec approximatio est causa vlla ex illis quatuor: ergo dantur aliæ causæ, & consequenter diuisio hæc non est adæquata.

Respondetur negando maiorem: non enim influunt esse in compositum, nec in formam aut materiam; sed sunt solummodo conditiones, sine quibus non, & necessariæ solummodo ad applicationem causarum, quæ influunt: vnio quidem ad applicandam materiam formæ, & approximatio ad applicandum efficiens subiecto, ex quo forma est educenda, aut in quo est inducenda; nec vllus vnquam dixit vnionem causare compositum, aut approximationem causare calorem; quod si essent causæ, cur id non diceretur?

Obiicies sexto, datur causa exemplaris, & causa instrumentalis, vt postea ostendetur, sed natura est aliqua ex his quatuor: ergo dantur plures causæ, & consequenter diuisio non est adæquata.

Respondetur negando minorem; ad quam autem ex his spectent, dicitur inferius agendo de causa exemplari & instrumentali.

CONCLVSIO II.

An hæc diuisio sit vniuoca.

17. *Hæc diuisio est tam vniuoca, quam diuisio vniuersalis metaphysici in quinque vniuersalia metaphysica; & etiã quam diuisio efficientis vt sic in omnem causam efficientem particularem.* Hæc hoc modo proposita est nullius, quod sciam, sed vix potest esse in controuersia.

Probatur, quia eodem modo potest ab his quatuor causis abstrahi ratio causæ vt sic superius descripta, quo ab omnibus efficientibus ratio causæ efficientis vt sic, & ab omnibus vniuersalibus metaphysicis ratio vniuersalis metaphysici vt sic: ergo diuisio, qua diuiditur causa vt sic in illas, erit tam vniuoca, quam illæ aliæ diuisiones.

Ratio autem cur non dicam, quod sit simpliciter vniuoca, sed cum illa restrictione, est, quia eadem argumenta possent vrgeri cõtra vniuocationem huius, quæ vrgentur contra vniuocationem aliarum illarum diuisionum, de quibus in Logica quantum ad diuisionẽ vniuersalis vt sic actum est: & quia accidentia diuersorum prædicamentorum possunt habere rationem causæ non minus, quam substantia, & tamen supponuntur non conuenire vniuoce in ratione vlla cum substantia præter rationem entis finiti; ex qua tamen ratione non habent rationem causæ.

CONCLVSIO III.

Est diuisio in membra realiter distincta.

18. *Hæc diuisio est in membra ita realiter distincta, vt reuera dentur de facto quatuor causæ vnius effectus realiter distinctæ, quarum vna sit materialis, altera formalis, altera efficiens, altera finalis, non vero est in membra ita realiter distincta, quin eadem res realiter posset habere rationem finalis, materialis, efficientis, & formalis etiam.* Hæc in re debet esse communis: *& patet prima pars*, quia materia, forma, efficiens, & finis hominis sunt realiter distinctæ, vt est extra controuersiam. *Patet etiam secunda pars*, quia calor habet rationem causæ efficientis respectu alterius caloris, quem produceret; materialis respectu relationum in ipsomet subiectarum, formæ respectu sui subiecti, & finis respectu mediorum, quæ ad ipsum producendum essent applicata.

CONCLVSIO IV.

Non requiruntur in ordine ad omnem effectum.

19. *Non requiruntur quatuor illæ causæ in ordine ad omnem effectum; requiruntur tamen in ordine ad omnem effectum compositum, & in ordine ad omnem formam eductam.* Hæc etiam debet esse communis, & patet prima pars; quia in ordine ad effectus simplices, quæ non sunt formæ informantes aut inhærentes, vt sunt Angeli, & materia prima, non requiritur causa materialis, nec formalis necessario, nec in ordine ad formas creatas, vt est anima rationalis, requiritur causa materialis, saltem à qua dependeat quantum ad existendum.

Probatur secunda pars ex probatione primæ conclusionis.

CONCLVSIO V.

Membra illius diuisionis species subalternæ non infimæ.

20. *Illa membra sunt species subalternæ, non infimæ causa vt sic.* Hæc quoque est communis, & probatur quia quodlibet ex ipsis habet plures species sub se; nam efficiens diuiditur tanquam in duas species in causam efficientem naturalem ac liberam: materia diuiditur tanquam

in duas species, in materiam ex qua, & in materiam in qua: forma diuiditur tanquam in duas species, in formam informantem & inhærentem: & finis diuiditur tanquam in duas species, in finem cui & finem cuius, de quibus postea.

Solet hic examinari, quid sit causalitas causæ vt sic. Sed resolutio patebit ex dicendis de causalitatibus causarum in particulari. Solet præterea examinari, an causa debeat esse prior ac perfectior quam effectus: sed hoc etiam examinandum refero ad disputationem de comparatione causarum inter se, & cum effectibus.

QVÆSTIO III.

Quid sit causalitas causæ materialis ac formalis.

Quid causalitas.

21. PEr causalitatem intelligitur hic illud, à quo res formaliter denominatur causa; vnde quia res denominatur causa dupliciter, nempe in actu primo, & in actu secundo, duplex considerari potest causalitas: vna in actu primo, à qua scilicet res denominatur causa in actu primo, qualiter denominari potest, etiamsi nihil actu causet, modo habeat virtutem, qua possit causare. Altera in actu secundo, à qua formaliter denominatur causa actu causare, qualem denominationem nequit habere, quin habeat effectum in actu existentem. Non agimus autem hic de causalitate in actu primo, quia non est difficultas vllius momenti, quin consistat in ipsamet entitate materiæ & formæ, & in respectu aptitudinis identificato ipsis realiter, quem dicunt, quatenus sunt aptæ & potentes producere illos effectus, respectu quorum dicuntur causæ.

Quid causalitas in actu primo.

Quid in actu secundo.

Agitur ergo hic præcipue de causalitate in actu secundo, à qua denominantur hæ causæ causare actu suos effectus. Vt autem, in quonam consistit hæc causalitas, melius declaretur, præmittendum est quosnam effectus habeat causa materialis; & quos formalis: circa quod non video aliam posse esse controuersiam, quam de nomine, suppositis iis, quæ diximus libro primo de eductione formarum ex potentia materiæ, ac subiecti.

Quos effectus habet materialis causa.

22. Itaque in primis effectus principalissimus tam materiæ, quam formæ est compositum substantiale ex illis resultans, maxime si sit quid distinctum realiter ab illis simul sumptis & vniris, vt docuimus supra cum Scotistis communiter.

Deinde, alius effectus materiæ est quæcumque forma ex ipsius potentia educta, saltem quæ non sit causalitas eius. Omnis enim talis dependet à materia, tanquam à priori in esse, & conseruari; nec aliquid impedit, quo minus dicatur effectus eius tam bene, quam efficientis; cū non minus ab ea quam ab efficiente dependeat dependentia etiam à priori. Quamuis autem hoc ita sit, posset adhuc tamen dubitari, an hic effectus competat materiæ, qua materia est formaliter; nam quemadmodum intellectus habet virtutem effectiuam intellectionis in se ipso, & exercet circa intellectionem rationem causæ materialis & efficientis; ita posset quis imaginari, quod materia exerceret ratione causæ materialis circa illas formas, eas recipiendo præcisè, quemadmodum recipit animam rationalem, & præterea rationem causæ efficientis, in eas influendo, & quod sint effectus ipsius sub hac ratione, nō sub prima; quod si ita esset, nō essent huiusmodi formæ effectus materiæ, qua causa materialis est, sed qua causa efficiens.

Formæ eductæ sūt effectus causæ materialis vt materialis & non vt efficientis.

Verum tenendum est cum communi sentētia, quod hi effectus sunt effectus materiæ, qua materia est, non qua efficiens, tum quia harum formarum dantur aliæ causæ effectiuæ sufficientes, absque eo, quod materia effectiue ad illas concurrat, quales non dantur respectu intellectionis, vt suo loco ostendetur: tum quia nemo dicit materiam efficere etiam partialiter illas formas, quod tamen dici deberet, si ab ipsa dependerent, tanquam ab efficiente, sicut dicitur quod intellectus producat in se intellectionē; & est verisimile, quod propterea iste modus loquēdi non sit in vsu, quia omnes Philosophi supposuerunt non adesse talem concursum effectiuum in materia ad illas formas: vnde quamuis non posset ostēdi aliquo efficaci argumento, quod non sit talis concursus, tamen quia etiam nec potest ostendi quod sit, melius tenetur communis sententia, & accommodatur res ipsa communi modo loquendi, præsertim cum possit forma habere dependentiam in fieri, & conseruari à materia absque influxu effectiuo materiæ.

23. Alius effectus materiæ recensetur vnio ipsius ad formam, & generatio passiua seu mutatio ipsius ad formā: & quidem *Mastrius disp. 5. q. 3. a. 2.* videtur supponere vnionem illam, & generationem hanc esse diuersos effectus. Sed imprimis quantum ad hoc omnino fallitur, per hoc enim formaliter, quod vniatur materia formæ, quamuis nihil prorsus aliud in illa poneretur, mutaretur à priuatione ad formam; nec vllum prorsus est indicium distinctionis realis inter generationem illam, & vnionem.

An vnio sit effectus materiæ.

Quantum ad illud, an vnio sit effectus materiæ, est quæstio de nomine, & dicendum est quod si sit causalitas qua mediante causat, melius dicitur non esse effectum ipsius, sicut nec actio dicitur esse effectus causæ efficientis. Si vero non sit causalitas eius, potest vocari effectus eius non minus, quam aliæ relationes, quæ non sunt causalitates, & habent pro causa materiali suum subiectum.

Quinam sint effectus formæ.

24. Quantum autem ad effectus formæ alios à composito, quod supra dixi esse effectum eius, assignatur communiter pro effectu iuformatio seu actuatio materiæ, seu communicatio sui ipsius materiæ. Verum si rem ipsam explicemus; in hac actuatione nihil reperitur, quod sit aliud à forma, & respectu cuius forma potest habere rationem causæ secundum definitionem præmissam causæ, præter ipsam vnionem, qua vnitur materiæ. Certum autem est, quod non sit causa formalis istius vnionis, imo potius est causa materialis eius, si tamen sit causa eius vllo modo. Dicitur tamen causa formalis extrinseca materiæ, quia est forma adueniens materiæ, & non concluſa essentialiter in ratione materiæ, & dicitur esse causa formalis, cur materia dicatur actuata, & determinata, ac informata, quia non ab alio habet formaliter has denominationes, quam à forma sibi vnita; de quo quantum ad rem non potest esse difficultas, parum autem curandum est de nomine. Alter effectus formæ est expulsio alterius formæ secum incompossibilis, vt expulsio formæ ligni per formam ignis, expulsio frigoris per calorem. Et hic effectus vocatur effectus secundarius formæ, tum quia per accidens est ad introductionem formæ, quod præcesserit alia forma incompossibilis, quæ expelleretur, tum quia reuera forma primario ordinatur ad informandum subiectum, & constituendum totum, non vero ad expellendam aliam formam, quia natura per se non intendit destructionem rerum; sed mere per accidens illam meditatur.

Prima sententia.

25. His suppositis de materiæ & formæ effectibus, communior sententia videtur esse quod causalitas materiæ circa formam eductam & compositum sit vnio, qua mediante vnitur formæ tali vnione, vt forma ab illa dependeat in fieri & conseruari, & quod causalitas formæ circa compositum sit etiam vnio, qua forma vnitur materiæ informando ipsam. Ita *Suarez disp. 15. sect. 4. Ruuius hic tract. de materiali causa. Auersa q. 12. sect. 3.*

Secunda sententia.

Hurtadus vero hic disp. 5. sect. 3. & Amicus tract. 10. q. 4. dub. 1. concedunt vnionem esse causalitatem, tam materiæ, qnam formæ circa compositum; negant vero vnionem materiæ esse causalitatem eius respectu formæ, & dicunt hanc causalitatem consistere in receptione actionis agentis.

Fonseca 5. Met. c. 2. q. 3. sect. 2. assignat duplicem causalitatem materiæ circa formam, vnam, qua recipit, & hanc exercet etiam erga animam rationalem; alteram, qua sustentat, quam exercet circa formas eductas solummodo.

Tertia sententia.

Complutenses tenent causalitatem materiæ in fieri, esse generationem receptam in materia; causalitatem vero in facto esse, esse vnionem substantialem, prout recipitur in materia.

Quarta sententia.

Mastrius dicit causalitatem materiæ non consistere in receptione actionis agentis, aut in vnione; sed in concursu eductiuo explicato per habitudinem, ex quo aliud educitur.

Quinta sententia.

Alij Scotistæ putant necessarium esse influxum aliquem materiæ in formam eductam, qui influxus antecedat, saltem natura, vnionem.

CONCLVSIO I.

Causalitas materiæ respectu formæ absolutæ est quid distinctum ab illa & forma & aliqua vnione.

26. *Causalitas materia in actu secundo respectu cuiuscumque formæ absolutæ siue substantialis, siue accidentalis distingitur realiter & à materia & à forma, & etiam ab aliqua vnione etiam simul sumptis.* Hæc est iuxta principia communia Scotistarum ac ipsius Scoti, quibus probat relationes extrinsecus aduenientes dari. Eam etiam ex recentioribus tenet *Arriaga disp.8.sect.2.*

Probatur manifeste, quia posset materia, & forma quæcumque talis esse vnita absque eo, quod materia causaret actu formam, sicut de facto est vnita animæ, quam tamen non causat: ergo id, à quo habet actualiter causare formam, & id à quo formaliter forma habet dependere à materia, est distinctum realiter ab omnibus illis simul sumptis, & à fortiori, à quolibet ex illis in particulari seorsim sumpto.

Confirmatur efficaciter, quia potest Deus producere formam & postea eam vnire materiæ tali vnione, qualis vnitur anima rationalis corpori: sed tum materia non causaret illam formam, cum non dependeret illa forma à materia, neque in fieri, neque in conseruari: ergo possunt omnia illa stare absque causalitate materiæ. Maior patet quia in hoc nulla est repugnantia. Dixi in conclusione, ab aliqua vnione, & non ab omni propter dicenda conclusione sequenti.

CONCLVSIO II.

Causalitas materiæ circa formam, & compositum non est distincta ab vnione.

27. *Non datur aliquid positiuum realiter distinctum à materia, & vnione, qua vnitur formæ, per quod causet actu formam aut compositum siue in fieri, siue in facto esse.* Hæc est iuxta primam, & communiorem sententiam contra reliquos dicendi modos aliorum authorum supra specificatos.

Probatur, quia si poneretur vnio talis, à qua dependeret in esse, & fieri forma, in materia, secluso quocumque alio, causaret formam, & compositum, forma enim necessario dependeret tum à materia, mediante tali vnione & compositum necessario resultaret ex materia, & forma sic vnitis: ergo nihil aliud realiter distinctum à materia, & tali vnione datur in materia, per quod causet actu aut formam, aut compositum in fieri aut facto esse.

Confirmatur, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla prorsus est necessitas ponendi aliquid distinctum realiter à materia, & vnione, quod dicatur actu causare formam aut compositum in fieri aut facto esse.

Dices necessitatem esse ex eo, quod compositum & forma sunt realiter distincta, & consequenter, quod debent produci per actiones seu causalitates realiter distinctas.

Respondeo negando sequelam; nam quamuis effectus disparati realiter distincti exigant causalitates realiter distinctas; tamen quando effectus ita sunt subordinati, vt ad productionem vnius necessario sequatur alterum ita, vt de potentia absoluta nequeat produci primum, quin secundum producatur, causalitas vna realis sufficit ad vtrumque in eadē causa; ita autē contingit in proposito: ergo ex hoc capite non sunt multiplicandæ causalitates.

Confirmatur quia ideo potissimum colligimus causalitatem causæ efficientis esse distinctam realiter ab applicatione ad passum, & vnionem formæ ac materiæ esse distinctam realiter ab indistantia ac dispositionibus materiæ, quia potest esse causa efficiens applicata absque causalitate; & materia indistans à forma ac disposita ad ipsam absque vnione: ergo cum vnio nequeat esse absque causalitate materiæ circa compositum, non debet dici quod causalitas eius circa compositum sit distincta ab vnione.

28. *Probatur secundo.* Si esset aliquid distinctum à materia, & vnione in materia, per quod causaret formam ac compositū, vt distingueretur realiter ab vnione, deberet posse separari ab vnione, aut è contra vnio ab ipso; vel deberet produci ab vnione, aut producere vnionem; vel deberet subiectari in subiecto realiter distincto à subiecto vnionis: quia nullum est indiciū distinctionis realis præter alterum ex tribus: sed illud non subiectaretur in diuerso, sed in eodem subiecto cum vnione, nempe in materia prima; nec produceret, aut esset productio vnionis, aut è contra: id enim gratis assereretur; nec posset esse absque vnione, aut vnio absque illo: ergo non distingueretur realiter ab vnione.

Materia non habet influxum præuium ad vnionem in formam.

29. *Probatur tertio* specialiter contra illos, qui ponunt influxum aliquem præuium materiæ in formam antecedenter ad vnionem, quia ille influxus non posset distingui ab influxu efficienti, quem habet intellectus in ordine ad intellectionem, quam in seipso producit: ergo non deberet dici influxus causæ materialis, sed efficientis, & consequenter nequit esse causalitas causæ materialis.

Adde, non posse dari influxum terminatum ad formam eductam antequam vniatur, quia alias forma educta non educeretur, sed crearetur, quod est absurdum: nam per hoc dicitur anima rationalis creari, quod priusquam intelligatur induci in subiectum, aut vniri ipsi, intelligatur produci ac terminare influxum causæ sui productiuæ.

Hinc sequitur, per idem realiter causari formam & cōpositum in fieri & facto esse, & consequenter si per generationem intelligant *Complutenses* aliquid distinctum ab vnione, male eos dicere quod generatio sit causalitas materiæ in fieri, & vnio in facto esse.

Sequitur secundo, si per concursum eductiuum explicatum per habitudinem *ex quo aliquid*, intelligat *Mastrius* aliquem concursum actualem, qui dicat aliquid positiuum reale distinctum à materia & vnione, male eum sentire, dum multiplicat entia sine necessitate.

Sequitur tertio, male dicere eundem *q.4.a.5.* quod forma existat antequam sit intime præsens materiæ; nam non existit, nisi per vnionem; & pro quocumque instanti temporis aut naturæ est vnio, forma est intime præsens materiæ, nec existentia realis præsupponitur præsentiæ, quando per præsentiam ponitur ipsa res existens.

30 *Obiicies primo* authoritatem *Scoti* qui in *4.dist.13. q.1.* cum enumerasset plures respectus agentis, qui interueniunt, dum producit aliquod compositum, nempe respectum trāsmutationis ad subiectum, in quo producitur forma; respectum eductionis ad formam, quæ educitur; respectum productionis ad compositum, quod producitur; dicit respectum eductionis esse intrinsecus aduenientem: ergo non potest consistere in vnione materiæ, quia hæc est extrinsecus aduenies.

Respondeo Scotum ibi non facere mentionem vllam de causalitate materiæ, sed solum de causalitate & actione agentis: vnde quamuis eductio actiua pertinens ad agens esset relatio intrinsecus aduenies, tamen eductio materialis, qua materia influit in formam, non debet esse talis.

Dices esse eandēm rationem de vtraque eductione: ergo vel vtraque, vel neutra est talis respectus.

Respondeo conformiter ad ea, quæ dixi in Logica disputatione de actione, Scotum, quando vocat eductionem respectum intrinsecus aduenientem, non loqui de eductione, à qua habet res educi in fieri, sed de alia eductione, à qua habet res educi in facto esse, quæ sequitur ad illam necessario iuxta communiorē sententiam: illa autem prima eductio, à qua causa denominatur actualiter educere, est respectus extrinsecus aduenies, & coincidit cum actione transmutatiua, quam expresse vocat Doctor relationem extrinsecus aduenientem: vnde eductio, qua materia dicitur materialiter causare formam, eodem modo potest esse respectus extrinsecus aduenies, & consequenter potest consistere in vnione, non obstante hac difficultate.

31. *Obijcies secundo*, potest dari vnio materiæ ad formam, quæ educitur, absque eo, quod educatur illa forma, aut quod materia causet ipsam materialiter, sicut datur de facto vnio corporis ad animam rationalē absque eductione animæ, aut causatione materiali eius: ergo

causalitas materiæ aliquid addit supra entitatem materiæ, ac vnionem. Probatur antecedens, quia, si Deus produceret extra subiectum formam ignis, & eam postea vniret materiæ; non educeretur ex potentia materiæ, nec consequenter materia magis causaret ipsam, quam de facto causat animam rationalem, & tamen vniretur ipsi, & faceret cum ipsa vnum per se, non minus quam de facto facit; nam eductio impertinenter se habet ad constituendum vnum per se cum materia.

Confirmatur, quia ex vi vnionis forma non dicitur produci, aut recipere esse, sed supponitur prius habere esse, antequam sit vnio: ergo aliquid aliud debet superaddi, per quod materia dicatur dare esse formæ.

Confirmatur secundo, quia recipiens, quatenus tale, non dat esse recepto: sed materia quatenus habens vnionem ad formam est recipiens: ergo vt sic non dat esse formæ, quam recipit, & consequenter debet superaddi ipsi aliquid aliud, per quod det esse formæ.

Respondetur distinguendo antecedens: vnio talis, à qua dependeat forma in esse & fieri, nego: à qua non dependeat, nec in esse, nec in fieri, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Ad primam confirmationem respondeo negando antecedens, loquendo de vnione, quæ de facto est ad formas eductas.

Ad secundam confirmationem, respondeo etiam negando maiorem, loquendo de recipiente tali modo particulari, quale recipiens est de facto materia respectu formarum, quæ ex ipsa educuntur.

32. *Obiicies tertio*, prius est formam existere, quam habere vnionem ad materiam: sed non habet existere causaliter à materia in illo priori absque causalitate distincta à materia, nec illa causalitas distincta potest esse vnio materiæ, quia vnio materiæ non præcedit vnionem formæ, vnio autem formæ non est in illo priori: ergo aliquid aliud distinctum à materia & vnione superaddi debet. Probatur maior, quia omne subiectum est prius natura existens, quam forma in ipso subiectata: sed vnio formæ est forma subiectata in forma, tanquam in subiecto: ergo forma debet prius existere, quam sit vnio.

Confirmatur primo, quia potest intelligi forma existere sine eo, quod intelligatur vnio eius; non vero potest intelligi vnio eius, quin intelligatur existere: ergo prius natura est formam existere, quam esse vnitam.

Confirmatur secundo, quia sicut modus essendi per se competit materiæ; ita modus essendi in alio competit formæ: ergo sicut materia est prius existens, quàm competat ipsi modus essendi per se: ita forma debet esse prius existens, quàm competat ipsi modus essendi in alio, & consequenter quàm competat ipsi vnio, per quam formaliter habet esse in alio.

Confirmatur tertio, quia vnio formæ habet pro causa materiali formam, & dependet à forma in fieri & conseruari magis, quam ipsa forma dependet à materia, quandoquidem forma possit esse absque materia supernaturaliter; vnio vero nec supernaturaliter quidem potest esse absque forma: ergo forma præsupponitur vnioni; & ergo vlterius vnio non potest esse ratio ponendi formam, quia aliàs daretur mutua causalitas in causis realiter agentibus, quod est contra Scotistas & veritatem, vt videbimus postea.

33. *Respondetur* negando maiorem, & distinguendo maiorem probationis: si forma illa non sit ratio ponendi ipsum existens, concedo; si sit, nego; & concessa minore, nego consequentiam, quia vnio est ratio ponendi formam in esse existentiæ, quoties educitur.

Ad primam confirmationem, respondeo distinguendo antecedens: potest intelligi forma existere absque vnione dependenter à causa materiali, nego; independenter à tali causa, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Ad secundam confirmationem, respondeo negando antecedens, quia modus essendi per se identificatur materiæ, & est inseparabilis ab ipsa: modus autem essendi in alio non identificatur formæ: potest enim forma esse absque vllo subiecto de potentia absoluta, & consequenter absque modo essendi in alio.

Deinde falsum est suppositum consequentis, nempe, quod modus essendi per se competat materiæ post existentiam: est enim vel de essentia eius, vel saltem proprietas ipsius, & consequenter præsupponitur potius existentiæ, quam postponitur.

Dices, modus essendi sub forma tam naturaliter competit materiæ, quam modus essendi in materia competit formæ, & est etiam æque inseparabilis ab ipsa: ergo sicut ille modus non est causalitas, per quam ponitur materia: ita neque vnio formæ est causalitas, per quam ponitur forma.

Respondeo, negando consequentiam, quia supponuntur ad modum illum materiæ principia, & causalitates sufficientes ad eius productionem, & consequenter non debet dici produci per illum modum; antecedenter vero ad vnionem, non supponitur causalitas sufficiens, per quam producatur forma, quia aliàs crearetur & non educeretur; vnde potest dici produci per vnionem, tanquam per causalitatem: adde ab extrinseco prouenire, quod necessario materia habeat illum modum, & non ex indigentia ipsiusmet materiæ in ordine ad habendum suam existentiam propriam, vt patet ex dictis supra *disp.* 3. *n.* 59. secus autem est de forma.

34. *Ad tertiam confirmationem*, quæ longe certe difficilior est, respondeo primo, nisi posset solui commode, potius propter eam dici debere, quod non detur duplex vnio inter materiam, & formam, sed vnam sufficere subiectatam in materia; quàm quod aliquid aliud præter vnionem ponendum sit in materia, per quod causet formam. Et quamuis superius dexerimus dari duplicem vnionem, hoc tamen dictum est ex suppositione quod hæc difficultas solui possit; vnde si non possit solui commode, oppositum esset tenendum, & hæc ipsa ratio posset assignari, quare vnio non deberet poni ex parte formæ, licet poneretur ex parte materiæ: quod sincere insinuate placuit pro veritate examinanda.

Respondeo secundo, distinguendo antecedens pro vtraque parte, pro prima quidem sic; vnio habet pro causa materiali proprie dicta formam, hoc est, pro causa influente in vnionem materialiter, nego; pro causa materiali improprie dicta, hoc est pro causa, in qua producitur absque influxu, concedo antecedens. Pro secunda parte sic: magis dependet à formâ, tanquam ab influente, nego; tanquam ab aliquo cum quo habet maiorem connexionem, concedo antecedens, & nego consequentiam primam: secunda autem habet connexionem cum prima. Itaque quemadmodum relatio actionis subiectata secundum nos in agente, habet tam necessariam connexionem cum termino, vt non possit esse absque termino, & tamen non præsupponit terminum, nec dependet ab ipso, tanquam à priori, quia est ratio ponendi terminum: ita vnio formæ, licet habeat tam necessariam connexionem cum forma, vt nequeat esse absque forma, tamen non præsupponit formam nec dependet à forma tanquam à priori, sed potius forma dependet ab ipsa, tanquam à priori.

35. *Dices*: ergo creatur; quia omnis forma, quæ non educitur, nec dependet à subiecto tanquam à priori, creatur: ergo vnio illa crearetur, quod est absurdum.

Respondeo negando consequentiam, & distinguendo probationem, si non sit essentialis ratio ponendi subiectum, transeat; si sit, nego.

Dices iterum (quidquid sit de creatione, in qua posset esse quæstio de nomine) quantum ad rem ipsam, si possit produci vnio formæ independenter à materiæ influxu, non esse vllum inconueniens, quia cæteræ formæ possint similiter produci, & sic vniuersim tolleretur influxus causæ materialis. Nec refert, quod sit hæc disparitas, quod vnio illa sit causalitas passiua, cæteræ autem formæ non sint tales; nam adhuc restat ostendendum, cur si causa secunda potest producere formam, quæ est causalitas absque influxu subiecti aut causæ materialis, non possit similiter absque tali influxu producere

formam,

formam, quæ non est causalitas; nam ex eo, quod sit causalitas non sequitur aliud, quam quod sit ratio producendi, quod reuera non videtur facere ad propositum.

Sunt aliqui, etiam Scotistæ, qui propter hanc difficultatem putant admittendam mutuam causalitatem realem, & physicam, saltem inter causalitatem passiuam, qua producitur effectus, & ipsum effectum, & consequenter inter vnionem subiectatam in forma, si sit causalitas formæ, & ipsam formam: sed hic suppono, nihil absurdius quam hoc admitti posse in doctrina Scoti.

Cur vnio formæ possit produci absque dependentia subiectialiæ vero formæ non possint.

Itaque respondeo negando sequelam, & dando disparitatem inter vnionem formæ & alias formas, quæ non sunt causalitates, præsertim absolutas, quod possit dari ratio, cur vnio illa nequeat produci nisi in subiecto, absque influxu subiecti, nimirum quia ex natura sua essentialiter est determinatio subiecti talis, & consequenter, quamuis subiectum non influat in ipsum, debet produci in subiecto: non potest autem dari ratio, cur aliæ formæ absolutæ nequeant produci, nisi in subiecto, si subiectum non debeat influere in ipsas, quandoquidem non sint essentialiter determinationes subiecti, vt patet ex eo, quod possint existere absque omni subiecto supernaturaliter: ergo non eodem modo de ipsis quantum ad hoc discurrendum, ac de vnione.

Dices: ergo saltem posset dici quod vt vnio illa non producitur dependenter à subiecto, tanquam à causa influente, eodem modo aliæ relationes non educerentur à suis subiectis.

Respondeo primo, hoc potius concedendum, quam negandam hanc doctrinam.

Respondeo secundò, negando consequentiam; quia est ratio specialis, ob quam hæc vnio non posset causari materialiter, quæ non est de aliis relationibus, vnde non est eodem modo discurrendum de illis.

36. *Obiicies quarto*: vnio materiæ causatur à causa efficiente: ergo non est causalitas materiæ, quia causalitas vnius non causatur per aliam causam.

Respondetur primo, negando consequentiam, quamuis enim causalitas efficientis nequeat causari per aliud efficiens præsertim creatum, tamen non video ex quo capite esset inconueniens, quod causalitas materiæ posset produci per causam efficientem, quæ educit formam ex potentia materiæ.

Respondeo secundo negando antecedens: neque enim illa vnio producitur per efficiens sic, vt efficiens habeat actionem aliquam propriam immediate terminatam ad illam; sed eo modo quo actio efficientis emanat ab ipso immediate, quando applicatur sufficienter materiæ, ac adsunt cæteræ dispositiones requisitæ: ita etiam causalitas materiæ, ac consequenter illa vnio, si sit causalitas eius, emanat ab ipso quando applicatur efficienti, & dependet quidem illa causalitas ab efficiente in hoc sensu, quod non emanaret, nisi adesset efficiens, quemadmodum causalitas efficientis dependet à materia; neutra vero causalitas dependet ab altera causa tanquam ab influente in illam, & in hoc consistit subordinatio illarum causarum, quod neutra possit habere actionem suam, nisi applicetur altera.

37. *Obiicies quinto*, non remanet causalitas materiæ, nisi quamdiu remanet causalitas efficientis, sed materia cum vnione manet desinente causalitate efficientis, materia enim ignis producti ab alio manet vnita formæ istius ignis, etiam destructo igne producente: ergo causalitas materiæ dicit aliquid vltra materiam, & illam vnionem.

Confirmatur, quia causalitas materiæ in fieri non manet in facto esse, sed materia & vnio manent in facto esse: ergo causalitas materiæ, in fieri saltem, dicit aliquid distinctum à materia & vnione. Probatur maior quia causalitas in fieri solum manet pro instanti, pro quo verum est dicere, iam forma & compositum est, & immediate ante non fuit: sed hoc non est verum in facto esse: ergo.

Respondetur distinguendo maiorem; non remanet causalitas materiæ, nisi quandiu remanet illa ipsa causalitas efficientis, quod primo cum ea concurrebat ad productionem formæ & compositi, nego maiorem: nisi quamdiu manet illa causalitas, vel aliqua alia æquiualens, concedo maiorem; & concessa minori, nego consequentiam. Itaque quemadmodum illa forma & compositum manet semper, dum remanet eadem materia sub forma, quamuis varietur causa productiua: ita etiam potest manere eadem causalitas materialis circa ipsa, quandiu manet eadem materia sub forma, quamuis variarentur causæ efficientes & suæ causalitates.

Ad confirmationem Respondeo etiam distinguendo maiorem, sub denominatione illa in fieri, concedo maiorem; secundum se sine illa denominatione, nego maiorem; & concessa minori, distinguo consequens; dicit aliquid aliud, quod sit causalitas, aut quid positiuum, nego consequentiam; dicit aliquid, quod requiritur ad illam denominationem in fieri, concedo consequentiam, sed hoc non iudicat conclusioni.

38. *Ad probationem maioris*, distinguo similiter maiorem, sub illa denominatione in fieri, concedo maiorem; secundum se & sine illa denominatione, nego maiorem, & concessa minori, distinguo consequens; sub denominatione illa in fieri, concedo, secundum se, nego consequentiam. Itaque eadem omnino est causalitas materiæ, qua primo influit in formam & compositum, & qua postea conseruat illa materialiter; & illa causalitas dicitur esse in fieri solummodo, quandiu verum est dicere, iam est, & immediate ante non fuit, est autem in facto esse, quamdiu verum est dicere: iam est, & immediate ante fuit; vnde vt habeat denominationem in fieri, requiritur quidem aliquid vltra suam propriam entitatem, nempe negatio existentiæ ipsius pro tempore immediate præexistente; vt vero habeat denominationem causalitatis in facto esse, requiritur, quod exiterit pro tempore vel instanti immediate præcedenti: sed nec negatio existentiæ ipsius pro tempore antecedenti est causalitas aut aliquid positiuum; nec etiam existentia ipsius pro tempore antecedenti est causalitas qua conseruat rem in facto esse, sed est conditio requisita vt sic conseruet: quod totum est conforme principiis eorum, qui tenent, actionem, & conseruationem non esse productiones realiter distinctas, quando eadem est causa, quæ producit & conseruat absque interruptione, de quo postea.

39. *Obiicies sexto ex Arriaga disputat. 4. numero 83.* compositum substantiale productum de nouo, verbi gratia ignis, est idem numero in primo instanti, ac in secundo & tertio: ergo vnio non est actio, qua producitur fuit; & consequenter distinguitur realiter vnio à causalitate, per quam producitur.

Probatur consequentia prima, quia actio non est in secundo instanti, posset enim desinere causa productiua in secundo instanti, sine qua tamen actio conseruari non potest; sed si sit idem numero in primo, & secundo instanti, vnio debet esse in vtroque instanti: ergo actio & vnio distinguuntur. Probatur minor, quia vnio est de essentia istius compositi, ergo si vnio non sit eadem numero, compositum non erit idem numero.

Respondetur primo, concedendo primam consequentiam & distinguendo secundum consequens: ergo distinguitur à causalitate causæ efficientis, concedo; causæ materialis, nego: nec verum est, vt postea dicam, quod vtraque hæc causalitas sit eadem realiter, vt hic author videtur supponere.

Respondeo secundo, admittendo gratis quod causalitas efficientis & materialis esset eadem realiter, negando consequentiam: ad cuius probationem dico actionem causæ productiuæ, & causalitatem materiæ identificatam ipsi, non esse in secundo instanti, negãdo tamen quod non esset idem numero compositum, dicitur enim idem numero ex identitate numerica partium, quamuis variarentur vniones, quæ non sunt de essentia eius, sed conditiones sine qua non, aut causalitates quibus causatur. Quod si etiam vniones essent de essentia compositi, nõ esset absurdum dicere, quod non esset idem numero aut specie compositum, in quantum formaliter dicit vnionem. Vnde patet quam parum vrgeat hæc obiectio.

CONCLVSIO II.

Vnio eſt cauſalitas materiæ.

40. *Ex ſuppoſitione quod nihil aliud requiratur, parum refert an dicatur vnio eſſe cauſalitas materiæ, an vero dicatur vnio eſſe conditio, qua poſita, materia ſe ipſa cauſaret; melius autem videtur dicendum, quod ipſa vnio ſit cauſalitas.* Hæc non proponitur ab vllo. Probatur prima pars, tum quia ad cognoſcendum quomodo compoſita producantur, ac educantur formæ, ſufficit cognoſcere ex præcedenti concluſione, quod materia, poſita tali vnione ſola, cauſet, non curando an ipſa vnio ſit formaliter cauſalitas nec ne, tum quia vtrumque poteſt probabiliter defendi.

Dices, non poſſe defendi probabiliter, quod cauſa efficiens ſe ipſa agat, & quod actio ſit conditio, ſine qua non ageret, non vero ratio formalis agendi: ergo ſimiliter non poteſt defendi probabiliter, quod materia ſe ipſa cauſet, & quod vnio ſit conditio prærequiſita vt cauſet.

Reſpondeo negando conſequentiam, & ratio diſparitatis eſt, quod omnis conditio ſine qua non, habet aliquem proprium effectum phyſicum formalem, vt applicatio habet approximare agens paſſo, calor habet expellere frigus: actio vero non habet aliquem effectum alium formalem, quam facere cauſam agentem: ergo debet neceſſario dici eſſe cauſa formalis tribuens illam denominationem agenti, non vero conditio ſine qua non requiſita ad illam denominationem. Vnio vero materiæ habet alium effectum formalem, quàm eſſe cauſalitatem, nimirum vnire materiam formæ, & conſequenter poteſt dici eſſe conditio requiſita vt cauſet materia ſeipſa, totum ſaltem; & dico *totum ſaltem*, quia difficile eſt aſſerere quod ſit conditio requiſita vt cauſet materia formam, nam vt eſſet talis conditio, deberet præſupponi ad cauſalitatem: ſed hoc implicat, quia non prius poteſt vniri forma educta materiæ, quam educatur, nec è contra, etiam noſtro modo cognoſcendi.

Probatur ergo ſecunda pars, tum propter hoc vltimum, quia nonniſi difficillime capi poteſt, quomodo vnio poſſet eſſe cõditio requiſita ad cauſationem formæ, tum quia nulla eſt difficultas in eo quod dicatur ipſamet eſſe cauſalitas, ex ſuppoſitione quod nihil aliud aſſignari debeat, quod ſit cauſalitas; tum denique quia quando cauſa poteſt exiſtere in rerum natura ſimul cum effectu, ſine eo quod cauſet illum, melius videtur aſſerere quòd cauſet per aliquid diſtinctum realiter, niſi id ſit incõueniens: ſed materia poteſt exiſtere ſimul cum forma, vt ſi ſepararetur ac conſeruaretur forma ſine ſubiecto, abſque eo quod cauſet formam, nec eſt inconueniens, quod per aliquid diſtinctum realiter cauſet illam: ergo melius dicitur quod ſic cauſet: ſed nihil aliud diſtinctum realiter aſſignari poteſt, præter vnionem: ergo per vnionem debet dici cauſare formaliter, tanquam per cauſalitatem.

CONCLVSIO III.

Cauſalitas formæ eſt vnio.

41. *Cauſalitas, qua mediante forma communicat ſe materiæ, & producit partialiter compoſitum, non eſt aliud diſtinctum ab vnione: & idem eſt dicendum de cauſalitate, qua expellit aliam formam.* Hæc ſequitur ex dictis, & eſt omnium, quantum ad primam, & tertiam partem.

Probatur, quantum ad omnes partes, quia, poſita vnione ſola, communicatur materiæ, & cauſatur compoſitum, & expellitur alia forma, ſi præfuerit: ergo cauſalitas ipſius, qua præſtat omnes illos effectus, non eſt quid diſtinctum ab illa vnione.

Confirmatur per omnia, quæ diximus circa concluſionem primam, & ſecundam, quæ huc facile applicari poterunt.

Obijcies contra tertiam partem, poteſt eſſe vnio formæ ad materiam, abſque eo quod expellatur alia forma, ergo cauſalitas, per quam expellit aliam formam, non poteſt eſſe illa vnio, quia cauſalitas nequit eſſe abſque ſuo effectu.

42. *Reſpondeo* diſtinguendo antecedens: ſi præfuerit alia forma, nego: ſi non præfuerit, concedo, & nego conſequentiam: ad cuius probationem dico quod cauſalitas poſſit eſſe abſque effectu ſecundario, ſi ad illum effectum neceſſario requiritur aliqua conditio ſeparabilis à cauſalitate. Ita autem contingit in propoſito: nam deſtructio alterius formæ eſt effectus ſecundarius vnionis formæ, & requirit, tanquam conditionem ſine qua non præexiſtentiam formæ deſtruendæ; quæ conditio eſt ſeparabilis ab vnione: vnde bene poteſt eſſe vnio abſque illa deſtructione, quamuis ſit cauſalitas formalis, per quam ſit formaliter illa deſtructio.

Cauſalitas poteſt eſſe abſque effectu ſecundario.

Dices: etiam poſſet, de potẽtia ſaltem abſoluta, eſſe forma vnita abſque eo quod deſtruatur altera forma, quamuis præexiſteret, de potentia enim abſoluta duæ formæ contrariæ poſſent eſſe ſimul: ergo vnio non eſt cauſalitas, per quam ſecundario expellatur forma præexiſtens.

Reſpondeo negando conſequentiam, illa enim deſtructio non eſt effectus ſecundarius vnionis ſic, vt debeat neceſſario ſequi ad illam; ſed eſt effectus ſecundarius connaturalis ſolummodo ipſius, ſic ſcilicet, vt connaturaliter exigat expulſionem ipſius: poteſt autem Deus impedire huiuſmodi effectum, quamuis ponatur cauſa formalis, & etiam cauſalitas ſua.

43. *Dices* adhuc: non poteſt dici quod cauſa formalis iam non expellat, & poſtea expellat, niſi poſtea habeat cauſalitatem aliquam, quam ante non habuit: ſed forma vnita poteſt eſſe abſque eo, quod actu expellat aliam formam præexiſtentem, caſu quo Deus vellet miraculoſe aliã formam expellendam conſeruare, & poſtea illa forma vnita poſſet expellere illam formam, caſu quo Deus non vellet ſuum miraculoſum modum agendi continuare: ergo poſtea accederet formæ aliquid, per quod formaliter expelleret, quod antea non habebat, ſed illud non eſt vnio, quia illa ante fuit: ergo aliquid aliud diſtinctum realiter.

Reſpondeo negando maiorem: ſufficit enim quod poſtea Deus nolit conſeruare formam deſtruendam, & hoc intuitu formæ vnitæ, ſicut conſeruauit ipſam in priori inſtanti vel tempore ſimul cum forma expellente.

44. *Obiicies ſecundo*, contra ſecundam partem ex *Maſtrio d. 5. q. 4. ar. 2. Scotus* expreſſe ait *in 3. d. 2. litt. F.* vnionem materiæ, & formæ in compoſito non eſſe cauſalitatem earum, ſed conditionem ſine qua non: ergo hæc concluſio, & etiam prima eſt contra Scotum.

Reſpondeo negando antecedens, neque enim eo loco mentionem facit de cauſalitate, ſed dicit vnionem requiri quidem ad hoc quod totum ſequatur tanquam conditionem, ſed non eſſe tamen ipſum totũ aut de eſſentia ipſius: poteſt autem vnio, quamuis ſit cauſalitas, eſſe cõditio ſine qua non: nulla enim conditio ad effectum prævia eſt magis ſine qua non, quam cauſalitas per quam producitur formaliter; & ſane quamuis compoſitum ſequatur ad partes vnitas, & partes intelligantur vnitæ antequam cauſent totum, adhuc tamen non ſequeretur quin vnio eſſet cauſalitas earum realiter, quidquid ſit an formaliter ſub ratione vnionis præciſe deberet dici cauſalitas, vt patet ex dictis circa concluſionem primam.

QVÆSTIO IV.

An Deus poſſit ſeipſo ſupplere cauſalitates materiæ ac formæ, earumque effectus.

45. QVandoquidem in confeſſo ſit Deum poſſe ſe ſolo ſupplere cauſalitatem cauſæ efficientis, & illam etiam impedire non obſtante quacumque applicatione prævia, primum quidem, producendo ſe ſolo abſque concurſu effectiuo cauſæ ſecundæ effectum, qui cum illo concurſu produci ſolet connaturaliter; ſecundum vero, ſubtrahendo concurſum ſuum à cauſa effectiua, à quo concurſu cum illa eſſentialiter dependeat, non poterit ſine dubio, eo ſubtracto, aliquid producere. Quærimus ergo ſimiliter hic, an pari ratione poſſet impedire cauſalitates cauſæ formalis ac materialis, aut ſe ſolo præſtare illos effectus, qui iis mediantibus præſtari ſolent.

CONCLVSIO I.

Nequit Deus producere totum abſque concurſu materiæ & formæ.

Deus nequit ſe ſolo abſque concurſu materiæ & formæ producere totum compoſitum, atque adeo non poteſt ſupplere cauſalitatem materiæ aut formæ circa ipſum.

Hæc

Hæc debet esse omnium : & omissis aliis probationibus, quæ afferri solent, probatur hac vnica euidenti ratione, quia si posset producere compositum absque materia & forma, verbi gratia, hominem absque corpore & anima rationali, sequeretur quod esset homo & non esset homo, esset quidem ex hypothesi, quod produceretur; non esset autem, quia non includeret suas partes essentiales, quibus essentialiter constat ; constat enim, vt suppono, homo essentialiter ex anima & corpore : & sane hæc ratio conuincit conclusionem, quamuis non sequeretur imperfectio in Deo ex hoc, quod esset causa materialis aut formalis alicuius compositi, quia hoc non obstante non posset aliquid producere absque partibus intrinsecis essentialibus suis: & probat etiam, quod Deus non possit eminenter præstare quidquid potest formaliter præstare materia & forma; quia implicat quod vlla ratione faciat ignem aut hominem absque partibus essentialibus ignis aut hominis; vnde illud axioma, Deus potest facere se solo quidquid potest præstare mediatibus causis secundis, si vniuersaliter intelligatur, est falsum ; quare addi debet ad eius veritatem, nisi in hoc faciendo esset implicantia aliqua.

CONCLVSIO II.

Potest supplere Deus causalitatem materiæ circa formam.

46. *Deus potest supplere causalitatem illam materiæ, quæ dat formæ esse, se solo dando ipsi esse & producendo ipsam absque vlla materia.* Hæc est communis & certa, tum quia in hoc nulla potest assignari implicantia ; tum quia de facto conseruat accidentia Eucharistica absque concursu materiæ, nec difficilius ipsi est eas absque illo concursu conseruare, quã producere. Verum quidem est quod hoc non faceret in genere causæ materialis, quia sic non posset eas producere aut conseruare, nisi recipiendo illas; hoc autem nequit facere, quia mutaretur physice, quod argueret in ipso imperfectionem: sed id faceret in genere causæ efficientis, nec est inconueniens quod causa efficiens suppleret defectum causæ materialis, in qua forma producitur, quantum ad dandum esse formæ.

CONCLVSIO III.

Posset Deus supplere causalitatem formæ qua daret esse materiæ.

47. *Deus non potest supplere causalitatem illam, quam in nostra sententia causa formalis exerceret circa materiam, per sui communicationem, bene tamen posset supplere causalitatem illam formæ circa materiam (si talis daretur) qua forma dat esse materiæ.* Hæc est communis quantum ad primam partem, *& probatur* quia non potest facere se solo cum subiecto absque albedine, quod subiectum sit album, nec vt materia sit informata forma substantiali aquæ: ergo nequit supplere illam causalitatem formæ circa materiam aut effectum formalem ad ipsam sequentem: quæ probatio multo facilior est, quam alia, quam adducunt communiter, nimirum quod suppletione huiusmodi causalitatis sequeretur imperfectio in ipso, quam tamen nolo hic reiicere, quia forte reduci potest vltimate ad illam à me propositam.

Secunda pars est contra Thomistas communiter, sed communis tamen apud alios authores, qui tenent nobiscum materiam posse conseruari absque omni forma, quod supra probauimus *disp.* 3. & ex hoc ipso principio *probatur* conclusio, quia quando sic Deus produceret ac conseruaret materiam, profecto suppleret defectum istius causalitatis.

CONCLVSIO IV.

Quomodo Deus potest supplere causalitatem expulsiuam.

48. *Deus potest supplere defectum causalitatis expulsiuæ, quam habet forma in ordine ad aliam formam, quam ex eodem subiecto expellit, quantum ad hoc, quod ipsemet solus posset tollere illam formam à subiecto illo absque interuentu formæ alterius.* Hæc est absque controuersia vlla, & patet tum quia in hoc nulla est repugnantia ; tum quia forma ignis verbi gratia, & calor dependent in conseruari à Deo libere illas conseruante : ergo si nolit exhibere concursum conseruatiuum, desinent esse in subiecto; sed potest id nolle absque productione formæ contrariæ: ergo absque tali forma potest efficere, vt tollatur forma à subiecto.

Et si dicas quod tum non tolleretur formaliter, *contra*, quia vel intelligis per hoc quod non tolleretur ita, vt reuera non esset ibi illa forma, & hoc manifeste falsum est: vel intelligis, quod non tollatur per aliam formam positiuam, & hoc quidem verum est, sed non ad rem, quia nec asserit conclusio sic eam posse à Deo tolli ; nec id venire potest in controuersiam: euidens enim est quod non possit tolli per formam absque forma.

CONCLVSIO V.

Deus non potest impedire causalitatem materiæ, & formæ circa positam vnionem.

49. *Deus non potest impedire causalitatem materiæ, & formæ circa totum aut se inuicem, supposita ipsarum vnione ; potest vero supposito quocumque alio priori se tenente ex parte materiæ, & formæ ; & potest etiam supposita vnione impedire ne vna forma expellat alteram.* Hæc non habet vllam controuersiam præter eas, quas antea decidimus.

Probatur prima pars: quia ipsa vnio est causalitas productiua totius, & qua mediante educitur forma, & informatur materia, & consequenter implicat quod sit, quin sit totum, & quin causetur forma ac communicetur materiæ. Quod si non esset causalitas productiua totius, sed illa causalitas sequeretur vnionem, & esset ab illa realiter distincta, valde difficile esset assignare rationem, cur Deus suppositis etiam vnione nequiret impedire, quo minus sequeretur totum : nec refert quod ille non posset supplere causalitatem ipsarum circa totum causando totum sine ipsis ; nam inde non sequitur quin illam posset impedire in casu nostro: nam nequit ipse supplere causalitatem informatiuam formæ, & tamen potest illam impedire, posito quocumque præuio ex parte materiæ & formæ, quod non sit actio productiua vnionis.

50. *Probatur secunda pars*, quia non necessitatur ex vi vllius præuij ad vnionem se tenentis ex parte materiæ aut formæ ad concurrendum ad ipsam vnionem producendam: ergo posset quocumque tali non obstante, non concurrere; & consequenter eo etiam non obstante, impedire quo minus causarent totum aut seipsas.

Probatur tertia pars ex dictis supra *disputatione* 4. *quæstione* 3. vbi ostensum est plures formas substantiales non subordinatas posse esse simul in eadem materia de potentia absoluta : hinc enim sequitur quod possit impedire quo minus forma vnita materiæ expellat alteram sibi contrariam ab eadem materia, vt patet.

DISPVTATIO IX.

DE CAVSA EFFICIENTE.

AGGREDIMVR iam tractatum de causis extrinsecis corporum naturalium, ac aliarum rerum, quæ producuntur, ex quibus principalissima est causa efficiens, à qua propterea res, quæ producitur, desumit denominationem effectus.

QVÆSTIO I.

Quid sit causa efficiens.

Communis descriptio causæ efficientis reiicitur.

1. COmmuniter describitur *causa efficiens esse principium primum vnde, id est, à quo est mutatio ac quies* ; & quamuis verum sit quod hæc ratio conueniat soli causæ efficienti, & non materiali aut formali aut finali, quia res, quæ producitur, non dicitur produci à fine, sed propter finem : nec à materia, nec à forma, sed ex materia & per formam ; tamen reuera mihi nunquam placuit: primo quia causa creans est causa efficiens, & tamen non potest dici proprie esse principium, vnde est mutatio, quatenus est creans ; neque enim, dum Deus creat Angelum aut materiam primam, fit aliqua mutatio proprie dicta, cum nullum subiectum mutetur à priuatione ad formam ; & quamuis Angelus productus transeat à non esse ad esse, reuera tamen non dicitur proprie mutari. Secundo & præcipue quia non sufficienter explicatur hic, cur dicatur res ab efficiente potius, quam

à

à materia produci, verbi gratia, compositum non solum dependet ab efficiente, sed etiam à materia, & idem est de forma educta: vt autem intelligeremus an possent dici à materia produci, sicut dicuntur produci ab efficiente, oporteret significare, quo modo particulari efficiens concurrat ad earum productionem, vt ab illa potius quam à materia dicantur produci, & si hoc non fiat, non declaratur sufficienter natura causæ efficientis, vt distinguitur ab aliis causis; ille autem modus particularis non significatur sufficienter in prædicta descriptione, præsertim si explicetur solummodo, vt communiter solent auctores illam explicare; sed quidquid sit de eius sufficientia, vix enim vlla descriptio afferri potest, quin additis aut subintellectis aliis particulis defendi possit, aliam clariorem proponemus.

CONCLVSIO I.

Melior descriptio causæ efficientis.

2. *Bene describitur causa efficiens esse quæ secundum suum esse reale facit, vt aliquid existat realiter, neque cum eo, qua talis, compositionem faciens, neque ipsum componens.* Hæc in re debet esse communis, & patet, quia omni & soli causæ efficienti conuenit, & declarat naturam eius, quatenus distinguitur à cæteris causis absque superfluitate, vt patebit discurrendo per singulas particulas. Dicitur *causa*, quia in hoc conuenit tanquam in genere cum cæteris causis.

Dicitur *quæ secundum suum esse reale facit vt aliquid existat realiter*, id est non quatenus existit obiectiue in intellectu, vt distinguatur à causa finali, quæ non concurrit ad productionem alicuius, nisi quatenus existit obiectiue in intellectu, & mouet voluntatem. Dicitur *neque cum eo, qua talis, compositionem faciens*, vt distinguatur à causa materiali, ex cuius potentia educitur forma, nam illa secundum suum esse reale facit vt forma illa existat; sed non nisi recipiendo ipsam, ac consequenter faciendo cum ipsa compositionem, siue per se, siue per accidens. Additur in eadem particula, *qua talis*, quia causa efficiens aliquando facit compositionem cum effectu, quem producit, quando illum in seipsa producit, vt intellectus producit in se intellectionem; sed non quatenus efficiens facit illam compositionem, sed quatenus est causa materialis, in qua ille effectus producitur. Dicitur denique *neque ipsum componens*, vt excludatur à ratione efficientis materia & forma secundum quod causant compositum: nam quamuis secundum suum esse reale concurrant ad productionem compositi, & faciant partialiter vt existat, & quidem per influxum realem; tamen id non faciunt nisi componendo ac constituendo ipsum, tanquam partes essentiales physicæ ipsius; efficiens autem facit vt res existat, non constituendo ipsum tali modo.

Iuxta hoc autem posset explicari communis definitio, intelligendo per ly *vnde*, aut *à quo* hunc particularem modum causandi iam descriptum: & restringendo definitionem non ad causam efficientem vt sic, sed ad causam efficientem cum dependentia à materia, qualis est causa efficiens spectans ad considerationem physicam.

CONCLVSIO II.

Quæ causalitas causæ efficientis.

3. *Causalitas causæ efficientis in actu primo est virtus illa, à qua habet posse aliquid producere, causalitas in actu secundo, à qua formaliter denominatur causare actu effectum, est actio ipsius.* Prima pars est extra controuersiam, & patet quia nihil aliud intelligitur per causalitatem in actu primo, quam illud, à quo habet res formaliter denominari causa in actu primo, etiam cum nihil producit; & in hoc distinguitur causalitas in actu primo, & in actu secundo, quod hæc non denominet causam, nisi quando actu causat; illa vero denominat, etiam quando non causat actu: sed illa virtus est talis: ergo est causalitas eius in actu primo.

Confirmatur, quia eo ipso quo res habet talem virtutem, potest vocari causa, & eo ipso, quo nõ habet illam, nequit vocari causa; nec aliqua alia forma potest conuenientius assignari, quæ tribuat formaliter denominationem causæ, quam illa virtus: ergo illa virtus tribuit denominationem illam formaliter, & consequenter est causalitas in actu primo.

Secunda pars est etiam communis contra *Soncinam 5. Met. q. 4. Ianellum ibidem. Fonsecam ibidem q. 13. §. 3. Masium hic q. 3.* quorum sententiam quantum ad modum loquendi præferunt *Complutenses disp. 10. n. 135.*

Probatur autem, quia posita actione sine vllo alio denominatur causa actualiter agere, & efficere ac causare: ergo illa causalitas sola est in actu secundo.

Causalitas causæ efficientis est actio eius.

Confirmatur, quia frustra poneretur aliquid aliud, quod esset forma denominans causam causantem præter actionem: ergo actio est forma sic denominans, & consequenter causalitas in actu secundo.

4. *Dices* cum *Complutensibus* actionem non dare illam denominationem, nisi vt exercitam; sed vt sic, nõ est actio in abstracto, sed in concreto, idem enim est actio exercita, ac agere seu causare, non vero idem est ac actio.

Confirmatur, quia si per impossibile poneretur actio absque agente, non daretur causalitas formaliter, sed daretur actio: ergo actio formaliter non est idem ac causalitas.

Respondeo negando maiorem: actio enim secundum se est forma, quæ tribuit illam denominationem, sicut albedo secundum se est forma, quæ tribuit denominationem albi: & sane dicere, quod actio non tribuat illam denominationem nisi vt exercitam, mihi videtur idem ac nugari verbis: nam si actio vt exercita, sit idem ac agere seu causare, dicere quod agere, & non actio sit, quod tribuat denominationem illam, ratione cuius potest dici causam agere, est dicere quod agere tribuat denominationem, à qua dicitur agere: quod est ridiculum.

Confirmatur, quia non bene diceretur quod album tribueret denominationem *albam*, sed bene dicitur quod albedo tribuat illam denominationem: ergo non bene dicitur quod agere tribuat denominationem agere, sed debet dici quod actio tribuat illam denominationem.

Ad confirmationem obiectionis respondeo negando sequelam; tam bene daretur enim causalitas in illo casu, quam actio: & si per impossibile daretur agere absque causa, tam bene sequeretur non dari causalitatem, quam sequitur eam non dari, si per impossibile daretur actio absque causa; vnde ex hoc argumento æque sequeretur causalitatem non consistere in agere, ac in actione.

Obiicies. Causalitas debet esse in causa; sed actio est in effectu: ergo causalitas distinguitur ab actione.

Confirmatur, quia actio est quid realiter distinctum ab agente: ergo egreditur ab illo mediante aliquo alio modo: sed ille modus non est aliud quam causalitas: ergo causalitas distinguitur ab actione.

Respondeo, in sententia communi falsam esse maiorem; in sententia vero *Scotistarum* falsam esse minorem; & sane absolute & simpliciter vbicumque ponitur actio, ibi poni debet causalitas, siue ex parte causæ, siue ex parte effectus & termini.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam; quia quemadmodum illa causalitas egrederetur seipsa absque alio modo secundum aduersarios, ne detur processus in infinitum: ita actio potest se ipsa egredi absque modo alio distincto.

Obiicies secundo. Vna causa vnam tantum habet causalitatem; sed plures potest habere actiones: ergo causalitas non coincidit cum actione.

Respondeo, si vna tantum sit causalitas vnius causæ, vnam etiam esse actionem ipsius, & si plures sunt actiones, plures esse causalitates: eadem enim est ratio multiplicationis vtriusque: vnde si vera est maior, falsa est minor; & si vera est minor, falsa est maior.

Hic ostendendum esset in quo consistit actio agentis, & in quo subiectatur: sed de hoc satis actum in Logica.

QVÆSTIO II.

Quomodo substantia producit effectiue alias substantias.

6. PRima sententia est substantias, quæ producuntur de nouo, produci à solo Deo immediate, ita *Aresius 1. de generatione, qu. 10.*

Secunda sententia est eas produci à sola aliqua intelligentia separata, sic *Auicenna lib. 1. de suff. c. 5.*

Tertia

Tertia sententia est eas produci à solis substantiis cælestibus: ita *Ragusseius disp. 16. c. 16.*

Quarta sententia est substantiam nullo modo concurrere effectiue ad productionem earum, sed eas produci ab accidenti tanquam à causa principali. Hæc est *Pereyræ 8. Physicorum c. 11. 12. & 13.*

Quinta sententia est substantiam, etiam sublunarem esse principalem causam productiuam alterius substantiæ sublunaris, sed nō attingere tamen immediate productionem illius, sed illam attingi ab accidentibus solis immediate, licet non nisi in virtute substantiæ. Hæc est *Thomistarum* communiter cum *D. Th. 1. p. q. 54. a. 3.* quos sequuntur *Fonseca 5. Met. cap. 2. quæst. 6. Complutenses hic disp. 10. num. 22. Auersa quæst. 37. sect. 5.*

Sexta sententia est substantiam sublunarem attingere immediate productionem substantiæ productæ, sed accidentia etiam attingere æque immediate eandem productionem. Hanc tenet *Suarez disp. 18. Met. sect. 2.* & plures recentiores.

Septima sententia est substantiam solam attingere immediate illam productionem, & nullo modo attingi eam ab accidentibus immediate: ita *Scotistæ* omnes cū *Doct. 1. d. 37. & in 4. d. 12. q. 3 quem sequitur Durandus 2. d. 1. q. 4. Occamus 2. q. 23. Dandinus 1. de anima q. 8. Valles. contr. 3. Arriaga disp. 11. §. 2.* & plures alij.

Pro solutione huius grauissimæ controuersiæ aduertendum, illud attingere immediate productionem substantiæ, à quo immediate egreditur actio, per quam producitur. Deinde aduertendum esse mentionem hic potissimum de substantia corporea, quatenus est productiua independenter ab intellectu & voluntate.

CONCLVSIO I.

Agentia sublunaria concurrūt ad productionem substantiarum.

7. *Nec Deus solum, nec Intelligentia separata sola, nec corpora cælestia sola producunt effectiue omnes substantias corporeas, quæ de nouo producuntur; sed etiam agentia sublunaria corporea, concurrunt etiam immediate ad aliquas substantias, quæ de nouo producuntur.* Hæc est contra tres primas sententias.

Probatur autem, quia in ipsismet substantiis sublunaribus, verbi gratia in igne est sufficiens proportio & virtus ad producendas alias substantias, & gratissime recurreretur siue ad solum Deum, siue ad intelligentiam separatam, quæ esset datrix formarum, siue ad corpora cælestia.

Confirmatur, quia substantiæ sublunares habent virtutem producendi accidentia, & dispositiones ad formas substantiales aliquas, vt fatentur aduersarii, quia alias non esset potior ratio, cur ad præsentiam ignis, verbi gratia, alius ignis produceretur, quam aqua: ergo cum nihil impediat, dicendum est etiam quod habeant virtutem productiuam formarum aliquarum substantialium. Dixi autem in conclusione *omnes substantias corporeas*, quia ad Deum solum recurrendum est, quantum ad productionem animæ rationalis, & etiam probabiliter aliarum animarum, vt alias dicemus.

8 *Dices*, non habetur maior experientia, quod ignis generet ignem, quam quod homo generet hominem; sed homo nō generat hominem nisi dispositiue: ergo nec ignis ignē.

Confirmatur, quia eadem experientia, qua probatur ignis producere ignem, constat animalia generata ex putri materia produci à causis sublunaribus; sed fallit experientia quantum ad hoc; nam illa animalia non producuntur à sublunaribus, nisi dispositiue, sed producuntur vel à solo Deo, vel à corporibus cælestibus: ergo idem dicendum est de productione ignis.

Confirmatur secundo, recurrendum est ad Deum, vel ad corpora cælestia in productione immediata animalium imperfectorum generatorum ex putri: ergo etiam in productione animalium perfectorum.

Respondetur negando consequentiam, quia non experientia sola colligimus potius ignem producere ignem, quam hominem producere hominem; sed quia præterea non constat nobis, quin ignis habeat virtutem sufficientē ad producendā formā ignis, quemadmodū constat, quod non possit homo immediate producere animā rationalem.

Ad confirmationem primam respondeo, similiter negando consequentiam propter eandem rationem, quia non experientia sola dicimus ignem producere alium ignem, sed quia præterea non est inconueniētia vlla quod illum producat: esset autem inconuenientia, quod illa animalia producerentur à causis secundis, quia supponimus non adesse causas sublunares, quæ sint tam perfectæ.

Ad secundam confirmationem respondeo negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quod, vt supponitur, adsint causæ sublunares, quibus ascribi possit productio animalium perfectorum; non vero quibus possit attribui animalium imperfectorum, quando generantur ex putri.

9 *Obiicies secundo.* Nec Angeli, nec corpora cælestia habent virtutem productiuam sui similium: ergo nec sublunaria habent talem virtutem.

Respondeo negando consequentiam, tū quia non cōstat, quod producant sibi similia Angeli aut corpora illa; tum quia Angeli non possunt produci nisi per creationē, qualis actio nō competit causis secundis: sed sublunaria possunt produci per generationem, qualis actio competere potest causis sublunaribus. Retorqueri etiā potest argumētū: Nec Angeli nec corpora cælestia possunt producere dispositiones ad sibi similia producenda: ergo nec sublunaria: hæc consequentia non valet: ergo nec illa aduersariorum.

CONCLVSIO II.

Substantia attingit immediate productionem substantiæ.

10. *Non sola accidentia attingunt immediatè productionem substantiæ.* Hæc est iuxta sextam, & septimam sententiam.

Probatur primo, quia aliqua accidentia possunt seipsis immediate producere effectiue alia accidentia, verbi gratia calor calorem; & colligitur ex eo, quod ad applicationem corporis calidi producatur calor; nec dari possit vlla ratio cur illa productio non attribuatur calori: sed ad applicationem substantiæ ignis producitur alia substantia ignis, nec est vlla ratio cur illa productio non attribuatur igni: ergo non sola accidentia immediate producunt substantiam.

Confirmatur, quia virtus immediate actiua est perfectior cæteris paribus: ergo si ascribatur accidētibus, debet ascribi substātiæ, quæ est perfectior accidētibus, si nihil impediat.

Dices esse proprium substantiæ infinitæ agere per suam substantiam immediate absque virtute realiter distincta; ergo non potest id competere substantiæ creatæ.

Contra, non est ita proprium substantiæ infinitæ, quin conueniat accidenti creato secundum aduersarios: ergo non debet dici esse ita proprium ipsi, quin conueniat substantiæ creatæ.

Dices illam virtutem attribui accidenti necessario, quia est instrumentum substantiæ, nullam vero esse necessitatem, cur tribuatur substantiæ.

Contra, quia si intelligas quod accidens sit virtus substātiæ in ordine ad productionem alterius substantiæ, petis principium, hoc est enim quod negatur. *Deinde*, si virtus immediate actiua vlla ratione tribuatur accidentibus, quæ sunt creaturæ, cur non tribueretur ipsimet substātiæ creatæ, aut cur est necesse tribuere substātiæ virtutem à se realiter distinctam in ordine ad productionem immediatam substātiæ alterius, & non est necesse tribuere talem virtutem accidēti in ordine ad productionem alterius accidentis? Et si tribuatur accidenti ex eo quod sit instrumentum substantiæ; quare non tribueretur ipsimet substantiæ?

Imperfectius nequit producere perfectius.

11. *Probatur secundo* conclusio, quia implicat quod imperfectius possit immediate producere, tanquam causa totalis effectiua aliquid se ipso perfectius: sed substātia est perfectior quam sit accidens: ergo nequit immediate produci à solo accidente tanquam à causa effectiua. Hæc est principalissima probatio ostensiua huius conclusionis, & propterea stabiliri debet & declarari magis refutatione responsionum, quas aduersarij solent adhibere.

Aliqui, quos sequitur Pererius, dicunt accidens esse quidem imperfectius substantia in ratione entis, esse tamen perfectius in ratione actiui, atque adeo posse ipsum producere substantiam.

Contra primo, quia virtus agendi in accidente non est distincta realiter ab entitate accidentis: ergo si accidens est perfectior substantia in ratione actiui, erit etiam perfectior in entitate, quod est absurdum, & contra responsionem.

Contra

Contra secundo, quia si accidens est perfectior in ratione actiui quam substãtia, nihil impedit quo minus possit producere substantiam, tanquam causa principalis, quod est contra aduersarios, aut si nõ sufficit maior perfectio in ratione actiui ad hoc, vt producat tanquã causa principalis substantiã, sed vlterius ad hoc requiritur maior vel æqualis perfectio in ratione entis; profecto illa maior perfectio non sufficiet etiam, vt ab ipso solo substantia procedat.

Contra tertio, quia si posset aliquid perfectius in ratione actiui, & imperfectius in entitate producere aliud, ex productione; effectus perfectioris non potuissemus colligere à posteriori perfectionem maiorem causæ, quod videtur absurdissimum.

12. *Alij, cum quibus videtur sentire Amicus, aiunt* imperfectius non posse per modum principij *quod* producere perfectius, bene tamen per modũ principij *quo*; nã potentia generatiua ignis est imperfectior igne, & tamẽ per ipsã tanquam per principiuum *quo* producitur ignis: ergo accidẽs quamuis sit imperfectius substãtia, & quamuis propterea nõ possit producere substãtiã vt principium *quod*, potest tamen illam producere tanquam principium *quo*.

Contra, quia falsum est quod virtus generatiua ignis sit imperfectior realiter ipso igne, quia identificatur ipsi realiter, & solum formaliter vel ratione distinguitur ab ipsa: ergo nec principium *quo* potest esse imperfectius realiter quam terminus productus; & consequenter quandoquidem substantia sit realiter perfectior quocumque accidenti, vt supponitur, non potest accidens vllum esse principium *quo* immediate productiuum substantiæ.

Contra secundo, quia in sententia Aduersariorum Accidens non solum est principium *quo*, sed principium *quod* productiuum substantiæ: ergo responsio prædicta non facit ad propositum. Probatur antecedens, quia secundum ipsos potest ab ipso substantia produci, etiam si nullum aliud existat, quod producat vt *quod* illam substantiam; nam colligunt ipsi suam sententiam ex eo, quod ad applicationem accidentis producatur substantia, non applicata vlla substantia, cui illa productio attribui possit: sed quod producit aliquid se solo, producit vt *quod*: ergo accidens producit vt *quod* secundum ipsos.

Morisanus, aut potius P. Iesuita aliquis præceptor ipsius (nam mihi certum videtur illum Cursum, qui impressus est nomine Morisani, compositum esse ab aliquo Iesuita in Vniuersitate Duacena, vbi ille studuit; nam sæpius citat Iesuitas hoc modo, Patres nostræ Societatis) plures dat responsiones nullius momenti. Melior est, quod forma accidentalis cum materia sit perfectior, quam forma substantialis: ergo potest cum materia producere formam substantialem.

Sed quidquid sit de antecedenti, *negatur consequentia*, quia causa efficiens totalis debet esse perfectior effectu: materia autem non efficit cum forma accidentali formam substantialem efficienter, sed sola forma accidentalis est causa efficiens proxima in sententia, quæ impugnatur hic.

13. *Communior Thomistarum responsio* est quod aliquid imperfectius possit producere perfectius, non tamen in virtute sua propria, sed in virtute alterius æque perfecti aut perfectioris: & sic dicunt quod accidens producat adæquate substantiam, non in virtute sua propria, sed in virtute alterius substantiæ.

Hanc responsionẽ impugnat Scot. 4. d. 1. 2. q. 3. sũma impugnationis cõsistit in hoc: quãdo dicitur quod accidẽs in virtute substantiæ aliam substantiam producit, vel intelligitur, quod producat per aliam virtutem communicatam ipsi à substantia, vt tenet *Capreolus*; vel quod agat in virtute substantiæ per hoc quod ipsummet sit virtus substantiæ, vt tenet *Caetanus*. Si dicatur primum, *contra est*, quia gratis, & absque fundamento vllo dicitur, quod communicetur accidenti talis motus: & deinde illa virtus quæ communicatur ipsi, vel est substantia, vel est accidens: si substantia, ergo vera conclusio: si accidens, ergo erit imperfectior substãtia producenda, non minus quam ipsum accidens cui communicatur; & consequenter quemadmodum ipsum accidens sine illa virtute non posset producere substantiam, quia est imperfectius: ita nec per solam virtutem poterit illam producere.

Si dicatur secundum, præterquam quod sit impropriissima locutio, quod aliquid agat in virtute substantiæ ex eo, quod sit virtus substantiæ; adhuc manet difficultas prætermissa, quia ex hoc quod accidens sit virtus substantiæ, non sequitur quod sit æque perfectum aut perfectius quam substantia: ergo ex eo non sequitur, quod possit producere substantiam. *Deinde* ex natura sua propria habet esse virtutem substantiæ; ergo si ex eo quod sit virtus substantiæ possit producere substantiam, etiam ex natura & virtute sua propria potest producere substantiam: & sic distinctio illa Caietani est impertinens.

Confirmatur primo, quia calor ex eo quod sit virtus substantiæ, vel habet aliquam virtutem aut perfectionem intrinsecam, quam non haberet, si non esset virtus ejus, vel non habet. Si non habet: ergo per hoc quod sit virtus substantiæ, non potest producere magis, quam si non esset; si habet, ergo vltra entitatem caloris recipit aliquid aliud, & hoc esset conuenire cum sententia Capreoli supra impugnata.

Confirmatur secundo, quia quæro cur calor, verbi gratia, dicatur esse virtus substantiæ in ordine ad producendam aliam substantiam: si propterea quod substantia non producat aliam substantiam nisi per calorem; ergo potest dici, quod sit virtus substantiæ in ordine ad producendum alium calorem: & consequenter potest dici hoc non obstante, quod sit causa principalis productionis substantiæ, quemadmodum est causa principalis caloris: sed hoc est contra aduersarios: ergo.

14. *Complutenses disp. 10. quæst. 5. num. 43.* dicunt accidentia per hoc, quod sint virtus substantiæ, recipere aliquid virtualiter distinctum ab illis, ratione cuius eleuantur ad producendum aliquid seipsis perfectius.

Sed contra, quia causa totalis immediate effectiua debet esse realiter æque, aut magis perfecta quã effectus; sed accidens non obstante illa eleuatione, per illud virtualiter distinctum, adhuc est realiter imperfectius substantia: ergo, non obstante illa eleuatione nequit producere substantiam.

Confirmatur, quia vel per illud virtualiter distinctum remanet in esse accidentis, vel non: si sic, ergo manet difficultas principalis: si non, ergo fit substantia, & præterquam quod hoc sit absurdum, adhuc vera est conclusio. Adde eleuationem illam per aliquid virtualiter distinctũ esse excogitatam gratis ad euadendam difficultatem.

5. *Probatur tertio conclusio*, quia sequeretur quod substantia, qua substantia est, non esset causa principalis productiua alterius substantiæ, sed quod accidens esset talis causa: sed hoc est contra aduersarios; ergo vera est conclusio. Probatur maior; illa non potest dici esse causa principalis effectus, à qua effectus immediate non emanat aut producitur, sed effectus secundum aduersarios non emanaret immediate à substantia, sed ab accidente: ergo accidens esset causa principalis, non substantia. Probatur maior hęc, quia non potest ostendi cur substantia esset causa principalis effectus, si nullo modo immediate influit in ipsum: nam quod influeret in ipsum mediate, quatenus scilicet influit in accidẽs, quod accidẽs influit in substãtiam, non arguit causalitatem principalem; alias auus esset causa principalis nepotis, non vero patet ipsius, quod est absurdissimum, & alias etiam substantia esset causa principalis caloris producti per calorem sibi inhærentem.

Confirmatur hoc quia si sufficeret ad hoc, quod substantia diceretur causa principalis alterius substantiæ, quod producat accidens productiuum eius, aut quod habeat accidens tanquam virtutem producendi ipsam, sequeretur quod Deus esset causa principalis creaturarum, quamuis immediate ipsas non produceret, modo produceret ipsas mediate per alias causas secundas, quæ essent virtutes Dei in ordine ad producendum: & sic non posset commode impugnari sententia Durandi de qua postea: sed hoc est inconueniens: ergo.

16. *Obiicies primo* substantia nequit immediate & formaliter producere aliam substantiam: ergo accidens solum immediate illam producit. Probatur antecedens à Compluten-

plutehsibus ratione Diui Thomæ : In creaturis esse & operari distinguuntur realiter : est enim proprium Dei, quod sit sua operatio : ergo potentia, quæ ordinatur ad esse seu existentiam, distinguitur realiter ab illa, quæ ordinatur ad operari: sed essentia substantiæ est potentia ordinata ad esse substantiale, & potentia operatiua est potentia ordinata ad operari : ergo substantia & potentia operatiua distinguuntur realiter. Probant primam consequentiam, quia potentiæ distinguuntur realiter, si actus sic distinguantur.

Respondeo primo, si loquamur de operatione, id est actione, qua producitur aliquis effectus, falsum esse in magis communi sententia, quod sit proprium Deo esse suam operationem; nam actio qua producit ad extra, distinguitur realiter ab ipso, quandoquidem se teneat ex parte effectus, vt communiter ipsimet Thomistæ & recentiores tenent.

Respondetur secundo, hanc obiectionem æque militare contra aduersarios : nam sequeretur quod calor non posset producere per semetipsum alium calorem; quandoquidem potentia ad esse ipsius, quæ est ipsius essentia, debeat secundum hanc obiectionem distingui à potentia ad operari ipsius : quæ instantia mihi est euidens.

Respondetur tertio directe in forma, negando antecedens cum consequentia suæ probationis : quemadmodum enim eadem potentia materiæ primæ potest respicere plures formas substantiales, & eadem causa efficiens respicere plures effectus, & idem intellectus plures intellectiones : ita eadem realiter potentia substantiæ potest respicere & esse & operari; vnde negatur probatio consequentiæ. Adde falsum etiam esse, quod substantia dicat potentiam proprie dictam ad esse, seu existentiam, quandoquidem hæc non distinguatur realiter à substantia. Sed supposito quod distingueretur, adhuc bene posset substantia per semetipsam & respicere existentiam tanquam aliquid, per quod recipiat esse extra causas, & operari, tanquam aliquid, per quod posset producere aliquid aliud, & sic eadem substantia, vt operatiua quidem, formaliter respiceret primo operari, sed simpliciter & realiter respiceret primario esse, & secundario tantum operari; in omni autem sententia aliquid potest respicere duo, modo vnum respiciat primario, & alterum secundario : ex quo patet ad doctrinam, quam tradunt *Complutenses num.* 23. §. *sed hæc solutio.*

17. *Obijcies secundo*, Accidentia se solis destruunt formam substantialem: ergo se solis producunt formam substantialem, quia nisi producerent vnam formam substantialem, aliam non destruerent.

Confirmatur, quia actio alteratiua est productiua substantiæ : sed accidentia sunt sufficiens principium actionis alteratiuæ : ergo & generatiuæ.

Confirmatur secundo, experientia constat substantias creatas non agere, nisi mediantibus accidentibus; ergo accidentia attingunt productionem substantiæ.

Respondetur, negando antecedens : solummodo enim destruunt formas substantiales dispositiue; vnde vt destruantur, debet adesse aliud agens, quod ipsas destruat, Ex quo patet ad confirmationem primam distinguendo antecedens : dispositiue concedo, formaliter nego antecedens & consequentiam.

Ad secundam confirmationem, respondeo primo, inde solum sequi ad summum, quod accidentia partialiter concurrant immediate ad productionem substantiæ.

Respondeo secundo, distinguendo antecedens, tanquam principijs disponentibus, concedo antecedens; tanquam immediate attingentibus omnes effectus qui producuntur à substantijs, nego antecedens : & distinguo etiam consequens; dispositiue, concedo; immediate & formaliter, nego consequentiam.

18. *Dices* : imperfectius potest corrumpere perfectius, non solum dispositiue, sed etiam immediate & formaliter: sic enim ignis corrumpit hominem : ergo potest etiam producere perfectius.

Respondet Mastrius ad hanc replicam ex doctrina quadam, quæ habetur in additione ad *Scotum in 4. distinct. 12. quæst. 3. litt. x.* sed responsio satis obscura est, & non necessaria ad solutionem difficultatis huius, vt legenti facile constare potest; nec additiones omnes ad Scotum sunt magnæ authoritatis.

Respondetur ergo breuiter, negando consequentiam, quia ad destructionem vnius sufficit productio alterius incompatibilis; vnde cum forma ignis sit incompatibilis cum forma viuentis, quicunque potest producere formam ignis, potest corrumpere formam viuentis, nec ad destruendum viuens requiritur maior virtus, quam quæ requiritur ad producendã formam ignis in eadem materia.

Ad quod addo contra eundem *Mastrium*, bene posse destrui viuens per virtutem accidentis vnius aut plurium, quia licet non sit formalis repugnantia inter formam viuentis, & accidens, est tamen aut esse potest formalis repugnantia inter dispositionem necessariam ad formam viuentis, nempe ad animam, & accidentia alia, quæ virtute aliorum similium accidentium possunt produci; vnde si producerentur illa accidentia destrueretur dispositio necessaria ad formam viuentis, & consequenter destrueretur forma viuentis, & sane sæpius hoc modo destruuntur verisimiliter animalia, & ipsimet homines : vel propter excessum aliquorum accidentium vt caloris, verbi gratia, vel propter defectum : & tam excessus, quam defectus iste oriri potest, & verisimiliter solet, ob virtutem aliorum accidentium applicatorum : & hinc negabimus suo loco in generatione viuentium axioma illud verum esse : Corruptio vnius est generatio alterius.

19. *Instabis* contra hoc: Si posset accidens corrumpere substantiam : ergo posset non solum viuens, sed & quæcunque substantia corrumpi virtute accidentis absque concursu substantiæ, & consequenter posset dari corruptio alicuius substantiæ, etiam non viuentis absque generatione viuentis : sed hoc est contra prædictum axioma & communem sententiam Scotistarum. Probatur sequela, quia posset accidens destruere dispositionem necessariam ad conseruationem aquæ, & ea destructa destrueretur aqua, quamuis nulla alia forma substantialis succederetur aqua, quamuis nulla alia forma substantialis succederetur at que adeo relinqueretur materia prima nuda absque vlla forma substantiali.

Respondetur negando sequelam, quia accidens non potest corrumpere substantiam non viuentem, nisi introducendo in ipsam alia accidentia (suppono enim hic accidentia subiectari in toto composito non viuenti) sed quamdiu introducit accidentia in ipsam, non potest illa corrumpi, immo debet necessario remanere, vt accidentia illa conseruentur; vnde vt destruatur illa substantia, debet interuenire concursus alicuius substantiæ, quæ possit introducere formam substantialem in materiam eius; qua forma introducta, destruetur illa substantia. Quod si illæ dispositiones accidentariæ subiectarentur in materia prima mediante quantitate, & non in composito, vt plurimi tenent, fateor, quantum est ex vi accidentis præcise, posse destrui substantiam (ex suppositione quod non posset connaturaliter conseruari absque dispositione accidentali conseruatiua) absque concursu substantiæ, & sic posset materia prima conseruari absque omni forma substantiali, & non esset necessarium, quod corruptio vnius, etiam non viuentis, esset generatio alterius : sed tamen de facto hoc nunquam contingit; quia quoties de facto peruenitur ad illud instans, in quo verum est dicere, iam non est aliqua pars dispositionis necessario conseruatiuæ formæ substantialis, adest aliqua causa, quæ producat formam substantialem, & consequenter quæ generet aliam substantiam: & si non adsit causa secunda, recurrendum est ad causam primam, quæ disposuit de facto nunquam tollere concursum, quo conseruat vnam formam substantialem, quin producatur alia forma substantialis : loquendo de non viuentibus.

20. *Obiicies tertio* fundamentum principale recentiorum aduersariorum : Experientia constat, multas substantias de nouo produci, quarum non potest assignari causa aliqua immediata, quæ sit substantia, saltem tam perfecta quam sint substantiæ illæ productæ : ergo dicendum est quod accidentia illa immediate producant substantiam,

& quod imperfectius possit producere quid perfectius se ipso. Probatur antecedens, quia ferrum candens producit ignem, & calor solis transiens per vitrum concauum : & semen hominis immediate producit corpus hominis : & metalla generantur in viscetibus terræ: & ranæ generantur ex putri materia sine præsentia alterius ranæ, aut causæ substantialis sufficientis ad illam productionem.

Respondetur, negando antecedens : & ad illas experientias, Respondetur primo generaliter, quod quotiescunque aliquis effectus producitur sine applicatione causæ perfectioris, vel æque perfectæ, cui possit illa productio adscribi, recurrendum sit ad Dominum Deum, tanquam ad auctorem naturæ, cui incumbit supplere defectus causarum secundarum efficientium sic, vt quotiescumqua reperit vltimas dispositiones ad formam aliquam, quam nulla causa secunda tum applicata producere potest, ipsemet connaturaliter loquendo debeat eam producere, quemadmodum producit animam rationalem positis vltimis dispositionibus ad illam.

Dices cum *Auersa*, esse valde inconueniens recurrere ad Deum in operationibus, quæ tam ordinarie fiunt ; sed potius dicendum quod in causis secundis sit virtus sufficiens ad illas.

Respondeo, non esse inconueniens, sed necessarium recurrere ad Deum, quoties non potest assignari causa secunda sufficiens, etiam si singulis momentis producerentur; at certe imperfectius nequit esse causa sufficiens ad producendum effectum perfectiorem. Et ex ipsismet aduersariis in casibus valde ordinariis, nempe quoties moritur aliquod animal, plurimi recurrunt ad Deum, tanquam ad causam immediate productiuam formæ cadaueris, quam tum fingunt produci in materia prima; & alii ex ipsis recurrunt ad alias causas vniuersales.

Soluuntur experientiæ prædictæ.

21. *Respondeo secundo* in particulari ad illas experientias, ignem, qui producitur ad applicationem ferri candentis, vel produci ab igne reperto in poris istius ferri, vel à corpore aliquo cælesti; à quo etiam producitur ignis productus ad applicationem caloris transeuntis per vitrum ; & ignis ille, qui excutitur è silice (si tamen elementa non reperiantur formaliter in mixto) & mineralia in viscetibus terræ. Ad semen dico, quod seipso non sufficit ad generationem vllius animati immediate, sed potius est materia secunda, ex qua corpus animati producitur à causis circumstantibus. An autem anima, qua postea informatur istud corpus, producatur à corporibus cælestibus, concurrentibus, vel non concurrentibus causis sublunaribus, dependet ab alia quæstione, an cælestia corpora sint perfectiora animalibus, de quo suo loco, quod si corpora cælestia non sufficiunt, recurrendum est ad ipsum Deum.

Dices, hinc sequiturum, quod equus non generaret alium equum. *Confirmatur*, si ignis non produceret aliud, quam dispositionem ad ignem, non diceretur producere alium ignem; ergo si animal non produceret, nisi dispositionem ad aliud animal, non debet dici ipsum producere.

Respondeo, id certum esse de generatione immediata, sicut & certum est hominem nõ generare immediate alium hominem: sed tam equus, quam homo dicuntur generare alium equum & hominem; quia effundunt semen, ex quo adaptatur corpus eius cum talibus dispositionibus, quæ connaturaliter exigunt infusionem animæ, & ad quas propterea sequitur illa infusio.

Ad confirmationem respondeo primo negando antecedens. *Respondeo secundo* negando consequentiam : & disparitas est, quod ignis non habeat solum virtutem immediate productiuam dispositionis, sed etiam ipsiusmet ignis; vnde posset censeri non producere ipsum, nisi ipsummet immediate produceret. Equus autem non habet virtutem immediate productiuam alterius equi, sed solum productiuam dispositionis præuiæ, & consequenter quoties illam dispositionem producit, potest dici producere equum, quantum est ex parte sua, quia fecit totum quod potuit in ordine ad illam productionem. Sed hoc totum est de nomine, & parum propterea curandum.

22. *Replicabis* cum aduersariis: ille concursus, quo Deus suppleret defectum causæ secundæ, vel esset naturalis, vel supernaturalis, & miraculosus : non naturalis, tum quia Deus nihil agit naturaliter, tanquam causa particularis; tum etiam, quia sequeretur, quod aliqui effectus particulares possent naturaliter produci à diuersis causis particularibus. Non secundum, quia alias miraculose producerentur ranæ ex putredine & animalia alia omnia, quæ immediate producuntur à solo Deo, si ipse solus producit illorum animam.

Respondeo illum concursum esse naturalem, sicut est concursus quo producit animam rationalem, quia est iuxta connaturalem exigentiam creaturarum; vnde nego subsumptum pro prima parte, nempe quod concursus ille non sit naturalis. Ad cuius primam probationem, respondeo esse quæstionem de nomine, an Deus dici debeat causa vniuersalis, vel particularis talis effectus: si enim intelligatur per causam particularem illa, quæ se sola producit immediate effectum, dicendus erit Deus causa particularis; nec propterea tamen ageret miraculose, sed naturalissime; si vero intelligatur per causam vniuersalem illa, quæ non magis ex se determinatur ad vnum effectum, quam ad alios omnes; aut illa, quæ hic, & nunc agit propter curam vniuersalem, quam habet supplendi defectus aliarum causarum, erit dicendus Deus causa vniuersalis talis effectus. Et eodem modo vel simili respondendum erit ipsis aduersariis, si quæratur ab ipsis quomodo Deus concurrat ad productionem animæ rationalis, ac formæ cadaueris.

Ad secundam probationem subsumpti respondeo non esse inconueniens, quod idem effectus in specie possit produci à diuersis specie causis, quod ipsis aduersariis fatendum est: nam concedunt ranas aliquando produci seminis virtute, aliquando sine semine. Quod si fiat mentio de eodem effectu numerico; quod ipsis sufficiet in casu murium generatorum ex semine, & sine semine, nobis sufficiet: & in re ipsa fortassis non est idem numero effectus, qui producitur à solo Deo quando supplet defectum causæ secundæ, & qui produceretur ab ipsamet causa secunda, si immediate illum produceret ; sed sufficeret, quod sit idem in specie : quod si debeat esse idem numero effectus, tum falsum est quod idem numero effectus non possit diuisim à diuersis causis produci.

CONCLVSIO III.

Si accidentia sola immediate producerent substantiam, essent causæ principales productiuæ ipsius.

23. *Si accidentia sola immediate producerent substantiam, essent causæ principales productiuæ ipsius.* Hæc est iuxta sententiam *Pereiræ*, , & mihi probatur efficaciter ex eo, quod, modo actio ab ipsis solis immediate procedat, nihil impediat, quo minus sint causæ principales istius actionis, præsertim cum ex substantia nullam virtutem recipiat aut motionem aut impulsum, præter suammet entitatem : recipere autem suam entitatem ab ipsa non tollit, quo minus sint causæ principales. Quod si etiam ipsa non producerentur à substantia, in qua subiectantur, profecto non video, quomodo posset illa substantia vllo modo dici causa productionis alterius substantiæ, nisi denominatiue & materialiter ; sicut substantia, quæ est alba, dici potest disgregare visum, cum tamen sola causa principalis, & per se disgregationis sit albedo.

Obiicies ex Complutensibus : Actiones sunt proprie suppositorum seu subsistentium : sed forma substantialis est, qua suppositum habet esse tale : ergo quamuis actio illa, qua producitur substantia, immediate egrediatur ab accidentibus, accidentia tamen non possunt esse causæ principales ipsius, sed forma substantialis. Probatur antecedens tum *Aristotelis* authoritate 1. *de anima c.* 4. tum ratione, quia operari præsupponit esse : ergo operari per se conuenit saltem principaliter soli illi, quod habet esse per se: sed solum subsistens seu suppositum substãtiale habet esse per se: ergo solum illud operari poterit. Probatur prima consequentia, quia ex eo quod suppositum est id quod est, ideo est efficiens vt *quod* principale: ergo quia forma substantialis est id, quo ipsum suppositum est, est etiam id, quo principaliter agit.

Confirmatur, quia si forma substantialis in composito

non

non esset ipsi principium primum operandi, frustra esset in ipso: ergo debet esse tale principium.

24. *Respondeo* ad hanc difficultatem, quæ multum habet nominis, & parum rei; primo ex ea secuturum, quod etiam causa principalis calefactionis non esset calor; quod videtur absurdum. Sequela patet, quia calefactio est actio: ergo si actio debet esse necessario suppositorum, & illius, quod primo constituit suppositum, calefactio debet habere pro causa principali vt *quo* formam substantialem rei, in qua est, & consequenter calefactio orta ab aqua calida deberet principaliter procedere à forma aquæ, quod est prorsus ridiculum.

Ad actiones sint suppositorum.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem, denominatiue concedo, formaliter, & ita vt ipsum suppositum sit causa vllo modo actionis nisi quatenus est causa sustentatiua accidentis, à quo oritur actio; sicut materia potest dici causa actionum prouenientium à forma, quam sustentat nego maiorem. Ad cuius probationem dico Aristotelem non alio modo velle quod actiones sint suppositorum, quam denominatiue. Imo nec vult ille aut alius vllus, quod actiones sint ita necessario suppositorum, vt nõ possint dari actiones, nisi prouenientes à suppositis, quia anima rationalis separata non est suppositum, & tamen habere potest etiam naturaliter plures actiones, & accidentia Eucharistica separata habent actiones, cum tamen non sint suppositа.

Ad secundam probationem respondeo distinguendo consequens: ergo operari per se, id est sine consortio alterius principij concurrentis, aut per modum causæ principalis, competit illi, quod habet esse per se, id est, quod non est existens in alio, nego consequentiam: ergo operari per se, id est, operari non existendo in alio competit soli substãtiæ naturaliter loquendo, concedo consequentiam, sed consequens non est ad propositum.

25. Breuius potest responderi absolute negando consequentiam, quia ad hoc quod aliquid operetur per se, tanquam causa principalis, impertinens est, quod habeat esse per se, seu quod sit in alio inhærens. Quod confirmo, quia causa per se, vt quo, principalis est secundum aduersarios forma substantialis; & tamen non habet esse per se, prout esse per se opponitur esse in alio, quia est in materia: ergo habere esse per se, prout esse per se opponitur esse in alio, est omnino impertinens ad causandum per se aliquid per modum causæ principalis.

Respondetur tertio, concessa maiori, distinguendo minorem: forma substantialis est, qua habet esse tale, id est, esse productiuum istius effectus, qui immediate egreditur ab accidentibus, nego; esse tale secundum quamcumque aliam rationem transeat minor, & nego consequentiam. Ad cuius probationem dico suppositum, non ideo esse efficiens quia est id quod est quomodocumque, sed quia est habens virtutem efficiendi: sed non habet virtutem efficiendi à forma substantiali ex hypothesi conclusionis; sed à forma accidentali, id quod manifeste constat, quia perinde est quam formam substãtialem habet ad habendas illas actiones, quæ egrediuntur à solis accidentibus; nam quodcunque suppositum quacunque forma substãtiali constat, si habeat formas tales accidentales, habebit eadem actiones immediate prouenientes ab illis accidentibus, vt patet in aqua calefaciente: sed sane si forma substantialis esset principium principale istarum actionum, non esset perinde, quam formam haberet.

Ad confirmationem respondeo, ex ea, si valet, sequi quod actiones immediate non egrediantur à solis accidentibus, quia sic inutiles essent in ordine ad illas actiones tales formæ.

Respondeo secundo, non futuram inutilem illam formam quamuis non esset causa operationum prouenientium ab accidentibus, tum quia constitueret ipsammet substantiã; tum quia esset principium productiuum ipsorum accidentium connaturalium isti substantiæ.

26. *Obiicies ex Ioanne à S. Thoma*, si forma substantialis esset immediatũ principium operationum, habens formam, semper haberet operationem in actu, sicut habẽs animam est semper viuens: sed hoc est falsum; vt patet experientia: ergo & antecedens; Probatur sequela, quia in quantum forma, est actus non ordinatus ad alium actum, sed in quantum actus non est principium operãs; alias esset operans actu & non potentia: ergo ratione alicuius superadditi fit operans.

Respondeo primo, hoc argumentum retorqueri posse contra aduersarios hoc modo: si forma accidentalis esset principium immediate operatiuum, habens formam illam semper haberet operationem in actu: sed hoc est tam falsum, quàm quod habens formam substantialem semper haberet operationem in actu: ergo & antecedens. Sequela probari potest eodem plane modo, quo probatur sequela probationis; nec prorsus facit ad rem quod forma accidentalis sit instrumentum vel non sit.

Respondeo secundo, negando sequelam, & distinguendo consequens probationis: ratione alicuius superadditi, quod sit principium operatiuum, nego: quod sit actio reducens principium operatiuum ad actum secundum, concedo consequentiam.

CONCLVSIO IV.

Accidentia non producunt partialiter substantiam.

27. *Accidentia non producunt, partialiter etiam, immediate ipsam substantiam.* Hæc est iuxta septimam contra reliquas.

Probatur, quia ex suppositione ante probata, quod substantiæ habent aliquam actionem immediate terminatam ad substantias productas, habent sufficientem proportionem ad actionem totalem habendam, vel enim erit eiusdem vel maioris perfectionis quam effectus: ergo superflue recurreretur ad concursum aliquem etiam partialem accidentis.

Confirmatur, quia non sunt multiplicandi concursus absque necessitate & quotiescunque sunt duæ causæ, de quarum concursu ad effectum dubitatur, si inueniatur, quod vna necessario concurrat, & quod nihil impediat quo minus concurrat adæquate, nec constet aliunde, quod altera concurrat, debet dici, quod illa sola concurrat & quod altera non concurrat omnino: sed ita contingit in proposito, vt patet, ergo.

Confirmatur secundo, quia experientiæ superius positæ de substantiis productis ad applicationem accidentium, non magis probant concursum partialem, quam totalem accidentium ad productionem illarum substantiarum: sed non probant totalem: ergo nec partialem.

28. *Dices*: non repugnare concursum immediatum accidentis, nec repugnare quod substantia, etiam maioris virturi non haberet virtutem adæquate productiuam alterius substantiæ, licet haberet virtutem partialiter productiuam ipsius: ergo ita dicendum est.

Respondeo, negando consequentiam; quamuis enim ita posset esse: ita tamen non est dicendum absque causa aliqua aut ratione.

Probari solet vlterius conclusio: quia nulla est formalitas in substantia correspondens accidenti, ergo accidens non concurrit ad productionem ipsius. Respondet *Arriaga*, hoc argumentum esse debile, propter aliquas instantias: sed argumentum tamen est bonum, si bene intelligitur: Sensus ergo est, quod quotiescumque præsentes sunt plures causæ, dum producitur effectus, si non reperiatur aliqua formalitas in effectu correspondens vni ex illis causis, sed omnes formalitates correspondent alteri causæ, nec aliunde constet, quod requiratur concursus causæ non habentis formalitatem sibi particulariter correspondentem, non debeat dici, quod illa causa concurrat ad illum effectum; quod quidem satis apparens videtur; ad quid enim id diceretur? sed ita contingit in casu nostro, ergo &c.

29. *Obiicies pro Suario*, accidentia non sunt data substantiis pro ornamento solummodo, sed etiam vt iis mediantibus omnes suas operationes exerceant, ergo concurrunt ad productiones substantiales.

Respondeo primo, negando antecedens, quia prima productio ipsorum accidentium non fit mediantibus accidentibus: ergo omnes operationes substantiarum non fiunt mediantibus accidentibus.

Respondeo secundo, distinguendo antecedens: iis mediantibus, tanquam immediate concurrentibus, nego antecedens: tanquam immediate, vel mediate ac dispositiue concurrentibus, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Obiicies secundo. Substantia est de se indeterminata ad hanc, & illam formam substantialem producendam: ergo debet determinari per accidens, & consequenter accidens debet concurrere immediate ad productionem substantiæ.

Respondeo primo negando antecedens, si intelligatur vniuersaliter, quia ignis est ex se determinatus ad ignem producendum tam bene, quam calor est determinatus ad producendum calorem.

Respondeo secundo, distinguendo primum consequens; debet determinari per accidēs dispositiue, transeat; tanquā per aliquod comprincipium immediate concurrens, nego cōsequentiam primam, & secundam etiam. Quod si calor etiam immediate concurreret ad productionem ignis, potius deberet dici quod ignis determinaret calorem ad producendum ignem alterum, quam calor determinaret ignem: nemo est enim qui bene negare possit, quin ignis ex natura sua sit magis determinatus ad ignem producendum, quam calor. Itaque quæcunque substantia est indeterminata ad plures effectus substantiales, determinatur ad vnum præ alio, vel per dispositiones præuias exigenter connaturaliter vnam formam præ alia, & consequenter per accidentia producentia illas dispositiones, tanquam per causas disponentes; vel per alias substantias applicatas, & immediate concurrentes ad productionem substantiæ illius, quæ producitur.

QVÆSTIO III.

Vtrum substantia producat immediate accidens.

30. DVobus modis posset substantia producere accidens: primo in semetipso: secūdo in alio subiecto: & de vtroque modo esse potest difficultas.

Prima sententia vniuersaliter negat substantiam vllam per semetipsam immediate producere productione vera, & reali vllum accidens, siue in se, siue in alio subiecto. Hanc tenent *Complutenses disp. 10. nu. 92.* pro eaque citant D. Thomam variis locis ac plures alios Thomistas; fatentur tamen substantiam aliquo modo effectiue se habere ad accidentia sua propria, & hæc à substantia immediate emanare, *verbi gratia* calorē à substantia ignis, frigus ab aqua; sed non tamen per veram actionem, & explicat postea *nu. 106.* illam emanationem consistere in ordine exeundi passionum post essentiam: & *num. 101.* dicunt ideo substantiam habere se per modum causæ effectiuæ licet non producat passiones per veram actionem, quia scilicet exigit connaturaliter illa accidentia; & propterea est ratio cur generans producat illa accidentia propria eadem ipsa actione, qua producit substantiam: quæ cum difficili, valde sint, mirabile est, cur absque necessitate vlla quis velit in eas se angustias conferre.

Secunda sententia est substantias immediate producere in semetipsis aliqua accidentia actione proprie dicta, non vero posse producere accidentia vlla, realia saltem, in alio subiecto per virtutem suam substantialem, *verbi gratia* aquam per suam virtutem substantialem posse producere in se frigus, sed non in alio corpore sibi quomodocunque applicato. Hanc quoad primam partem tenent *Scotistæ omnes cum D. 2. d. 16. & in 4. d. 12. q. 3.* quem recentiores communiter sequuntur, & nominatim *Suar. disp. 14. met. Hurtad. disp 9. Physicorum, Arriaga disp. 11 sec. 2. Auersa disp. 21. sec. 8.* quo ad secundam vero partem est *Suaris* & *Auersa.*

Tertia sententia est, quod substantia producat aliqua accidentia etiam in alieno subiecto. Hanc tenet *Maior 4. dist. 12. q. 2. Rubion. ibidem q. 6. Arriaga supra*, & *Mastrius disp. 7. ar. 3.* qui eam tribuit *Scoto 2. d. 9. q. 2.*

Substantia immediate producit aliqua accidentia actione proprie dicta.

CONCLVSIO I.

31. *Substantia immediate producit aliqua accidentia in semetipsa actione proprie dicta.* Hæc est communior cum secunda, & tertia sententia contra primam.

Probatur primo authoritate *Aristotelis 7. Met. tex. 32.* vbi videtur tenere conclusionem. Sed quidquid sit de authoritate, quæ in rebus Philosophicis parui mihi est momenti, nisi vbi deficit ratio pro alterutra parte.

Probatur secundo ratione, quia aqua calida producit in semetipsa frigus, vt patet experientia, & quidem actione tā reali ac vera, quam est vlla actio: sed non producit in se frigus per vllum gradum frigoris, tum quia posset forte tātum calefieri, vt nihil maneret frigoris, tum quia quantumuis aliquis gradus maneret, nulla qualitas potest seipsam intendere: vt suo loco dicemus; nec vlla alia qualitas potest assignari, per quam illud frigus producat: ergo producit illud per virtutem suam substantialem.

Dices adesse ibi qualitatem aliquam occultam, quæ illud producat.

Contra: Si est occulta, vnde intelligitur adesse, si ex productione frigoris, petitur principium, quia quæritur cur frigus non posset ab ipsa substantia produci. Itaque gratis omnino asseritur qualitas occulta, & eam asserens multiplicat entia sine necessitate.

32. *Dices secundo cum Toleto*, frigus illud produci ab aëre circumstante.

Contra, quia aër circumstans non est tam frigidus quam aqua, & consequenter non potest tantum frigoris producere quantum habet aqua: Addit ad hoc *Mastrius* quod aqua in vacuo reduceret se ad frigus, vbi non adesset aër aut aliud corpus circumstans; sed hæc experientia incerta est & negaretur propterea à Toleto.

Dices tertio, illud frigus à generante aquam produci.

Contra, posset illud generans non esse, sufficienter applicatum; imo posset tum non existere in rerum natura.

Dices quarto, produci illud frigus à Deo, aut causis superioribus, supplentibus defectum causæ secundæ.

Contra, quia non est recurrendum ad Deum, nisi vbi deficit causa secunda sufficiens: sed hic non deficit, quia prorsus nihil impedit quo minus ipsamet substantia virtute sua illud producere possit.

Dices quinto, illud frigus produci à tali principio, à quo producitur in speciebus Eucharisticis vini, quando calefactæ reducuntur ad frigus connaturale: sed non producitur in his à substantia vlla, cum nulla sit substantia sub illis speciebus, à qua illud produceretur: ergo neque in aqua producitur à substantia aquæ.

Respondeo negando maiorem, quia illud frigus producitur à Deo supplente defectum substantiæ, quæ esset sub illis speciebus, nisi propter miraculum Eucharistiæ: in casu autem aquæ adest ipsamet substantia aquæ, cui potest illa productio adscribi sine recursu ad Deum.

33. *Probatur secundo* Conclusio quia intellectus effectiue concurrit immediate ad producendum in se intellectionem: sed vt suppono ex dicendis in libris de anima intellectus est substantia: ergo substantia immediate concurrit ad productionem accidentis.

Probatur conclusio tertio, & confirmatur vtraque præcedens probatio, quia nihil impedit quo minus substantia immediate producat aliqua accidentia: si enim potest producere substantiam, & si vnum accidens potest producere aliud accidens immediate, nulla ratio assignari potest, cur substantia non posset producere accidens.

Hinc sequitur quod substantiæ producant in seipsis in primo instanti, quo producuntur, qualitates suas connaturales; quæ dicuntur ab ipsis emanare: si enim habeant virtutem productiuam accidentiū, potius ipsis debet adscribi productio illorum accidentium, quam aliis causis, & quamuis dicantur emanare ab ipsis, tamen illa emanatio non excludit, quin fiant per veram, & realem actionem, quia quotiescunque aliquis terminus distinctus realiter ab aliquo emanat ab ipso, produci debet per actionem veram & realem, præsertim si ille terminus possit esse existens in rerum natura simul cum illo principio, à quo emanat, absque eo quod emanet: Sed sic est quod frigus aquæ distinguatur realiter ab aqua, & quod posset tam aqua quā frigus existere in rerum natura quin frigus emanet: ergo frigus nequit emanare ab aqua absque vera actione:

&

& sane qui hoc negaret, posset negare omnem veram actionem. Quod si etiam frigus non produceretur ab aqua, sed à generante aquam, profecto adhuc dicendum esset quod non produceretur per actionem, qua producitur ipsamet substantia aquæ, vt pessime aiunt Complutenses: tum quia bene posset esse actio productiua aquæ sine productione frigoris, de potentia saltem absoluta: sed nequit esse actio sine omni termino per illam posito; tum quia eadem ratione, qua actio productiua aquæ est actio productiua frigoris, etiam actio conseruatiua aquæ est actio conseruatiua frigoris; sed hoc est falsũ, quia actio conseruatiua aquæ remanet, etiam naturaliter, sine conseruatione frigoris, quando scilicet caleſit aqua; actio autẽ non remanet naturaliter sine omni termino per illam producto.

Dices: generanti adscribitur communiter productio illarum qualitatum, quæ sunt rei proprietates: ergo ab ipso producuntur.

Respondeo distinguendo consequens: ab ipso immediate, nego; mediate, concedo, quatenus scilicet ab ipso prouenit substantia, à qua producuntur in eodem instanti illæ operationes.

Quæ accidentia possit substantia in se producere.

Hic vlterius explicari solet, quænam accidentia possit substantia in semetipsa producere. Sed facile respondetur omnia illa, quorum productio absque inconuenienti ipsi adscribi possit; nec necesse est descendere in particulari ad specificationem maiorem.

CONCLVSIO II.

Substantia aliqua potest producere accidentia in alieno subiecto.

34. *Substantia aliqua potest producere accidens in alio subiecto per suam virtutem substantialem immediate.* Hæc colligitur ex *Doct. 2. d. 9. q. 2. num. 32.* vbi supponit calorem posse produci à sole: eam tenet *Arriaga* & *Mastrius* supra.

Probatur ex illo ipso exemplo Scoti: Sol producit calorem: sed non producit illum per alium calorem, quia sol non est formaliter calidus, sed virtualiter tantum: nec assignari potest alia qualitas in sole, per quam potius quam per suam formam substantialem illum debeat producere: ergo per suam substantialem formã illum producit. Aliud exemplum, quo probari potest conclusio, est impulsus, qui imprimitur proiectis per virtutem loco motiuam, quæ in probabiliori sententia est substantia. Similiter instari potest in pipere, & vino, quæ producunt calorem maiorem, quam habent in seipsis formaliter: sed non est dicendum quod hoc faciant mediante qualitate aliqua occulta potius, quam per suam substantiam, quia multiplicaretur illa qualitas occulta absque necessitate, quod non est dicendum. Adde, nihil impedire quo minus huiusmodi virtus tribuatur substantiæ: ergo quoties ad applicationem substantiæ producuntur aliquæ qualitates in alieno subiecto, quæ non alij potius principio quam substantiæ attribui debent, dicendum est quod substantia immediate illas producat.

CONCLVSIO III.

Productio aliquarum qualitatũ in alieno subiecto non est attribuenda substantiæ.

35. *De facto productio qualitatum in alieno subiecto, quæ sunt similes qualitatibus substantiæ, ad cuius præsentiam producuntur illæ qualitates, non est attribuenda ipsi substantiæ immediate, neque quidem partialiter, sed qualitatibus ipsius, & probabilius videtur substantiam se sola non posse illas qualitates producere.* Hæc quoad primam partem est *Auersæ*, & *Arriagæ* supra contra *Mastrium*, qui dicit oppositum doceri à Doctore supra. Sed toto cælo fallitur, Scotus enim tantum dicit quod calor possit produci tam à substantia, quam ab accidente; sed nullo modo dicit quod possit à substantia formaliter calida produci in alieno subiecto.

Dices cum Mastrio: calor à calore nequit produci, nisi in alieno subiecto, ergo si simul producatur calor à calore & substantia, debet etiam produci à substantia in alieno subiecto.

Respondeo distinguendo consequens: à substantia affecta calore, nego, ab alia substantia, *verbi gratia* à substantia cæli, transeat, quia non impedit conclusionem.

Probatur conclusio quoad primam partem: quia ipsæmet qualitates substantiæ sunt sufficientissima principia producendi alias qualitates illas in alieno subiecto: ergo illis solis adscribenda est illa productio.

Confirmatur, quia illæ qualitates aliquando producunt se solis, & quidem tam velociter ac perfecte qualitates sibi similes in alieno subiecto, vt patet in aqua calefacta, quæ calefacit per calorem solum immediate: ergo dicendum est, quod semper producant illas, quando applicantur se solis absque concursu substantiæ; neque enim maioris virtutis sunt in aqua, quam in substantia, cui sunt connaturales, *verbi gratia* igne aut homine.

36. *Obiicies ex Mastrio contra hanc partem.* Illud quod continet effectum aliquem in actu primo, potest illum producere in quocunque subiecto capaci talis effectus, si debite applicetur ipsi: sed ignis, verbi gratia, continet calorem in actu primo, aliàs non posset ipsum producere in semetipso, & alienum subiectum, verbi gratia aqua, est capax caloris, & sufficienter applicatur igni, quando ab igne calefit: ergo producit per suam formam substantialem calorem in aqua. Maior est Scoti; simili enim argumento probat intellectum posse producere intellectionem in alieno subiecto.

Respondetur in primis certum videri, quod aliqua causa contineat aliquem effectum virtualiter sic, vt possit eum in se ipso producere, qualem tamen effectum nequit producere in alieno subiecto etiam capaci talis effectus; nam substantia grauis producit in semetipsa grauitatem, quam nequit in alieno subiecto producere, & idem est de substantia leui; & similiter substantia materialis completa producit in seipsa quantitatem, quam nequit producere immediate in aliena substantia. Deinde oculus potest producere in seipso sensationem, quam nequit producere in alieno oculo, quod ipsemet Mastrius fatetur; nec tamen magis videtur illa sensatio petere immanenter produci, quam intellectio, quæ potest secundum ipsum etiam transeunter produci. Sed quidquid sit de experientiis, id certum est quod posset aliqua causa habere virtutem sic limitatam, vt non posset effectum in alio subiecto capaci & applicato producere, quem posset in semetipso.

37. *Vnde respondeo* in forma distinguendo maiorem: Si non limitetur ad determinatum subiectum, concedo; si limitetur, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam; quia substantia calida formaliter limitatur ad calorem in semetipso producendum, vt magis apparebit ex probatione secundæ partis conclusionis. Ad probationem autem maioris & authoritatem Scoti respondeo, eum intelligendum esse iuxta distinctionem iam datam, vt quotiescunque scilicet non sit inconueniens, quod causa continens formam producat ipsam in quocunque subiecto applicato debeat dici quod producere possit ipsa; si vero sequatur inconueniens aliquod ex eo, quod producat formam, quam possit producere in alieno subiecto, in seipso, non debet producere illam in seipso; & si rursus sequatur inconueniens ex eo, quod producat in alio subiecto formam quam potest producere in seipso, debeat dici quod non possit producere illam in alieno subiecto: est autem inconueniens, quod producat substatia calida formaliter per suam substantiam calorem correspondentem illi calori in alio subiecto, vt statim dicam; non vero est inconueniens, quod intellectus possit producere intellectionem in alio intellectu mere passiue se habente (si vera sit illa sententia, de quo suo loco) vnde non est idem dicendum de intellectu in ordine ad producendum intellectionem in se & alio subiecto, ac de igne in ordine ad producendum calorem per suam substantiam in se, & in alio subiecto.

Confirmatur hæc responsio, quia vinum & piper sunt capacia tanti caloris formalis, quantum possunt producere in alio subiecto, & tamen non possunt tantum producere in semetipsis, vt patet experientia: ergo non est verum, quod agens omne potens formam producere in alio subiecto, possit eam in quocunque subiecto capaci, & applicato producere, & consequenter quamuis

ignis per suam substantiam possit producere in seipso calorem,non sequitur,quod per eam possit producere calorem in alio subiecto.

38. *Probatur secunda pars conclusionis*, quæ est contra *Arriagam*, & *Mastrium*, quia imprimis nulla est experientia aut ratio,quod id possit facere, nec debet adscribi illi vlla productio,nisi colligatur competere ipsi per rationem aut experientiam. *Deinde* si posset illas producere, nulla est ratio cur de facto illas non produceret;sed secundum Arriagam de facto eas non producit:ergo neque potest ex natura sua.Maior patet,quia non potest vel probabiliter dici,quod sit minoris virtutis ad illas producendas, quam ipsemet calor: ergo præsentia caloris non impedit illam productionem;sed aliud impedimentum afferri nequit;ergo.

Dices cum Arriaga calorem esse magis proportionatum ad producendum alium calorem,quam substantia ignis.

Contra,quia hoc gratissime dicitur, nam quamuis sit eiusdem speciei:tamen si res diuersæ speciei habet etiam virtutem, non debet dici minus proportionata propter a: neque enim agens vniuocum est magis proportionatum ad producendum suum effectum,quam agens æquiuocũ; vnde illa similitudo specifica nihil prorsus facit ad rem.

39. *Dices secundo* cum eodem:videmus quod calor,verbi gratia in subiecto inepto ad producendum calorem, vt in aqua,tam bene producat calorem, quam in igne, aut alio subiecto,cui est connaturalis : ergo signum est,quod se solo producat calorem,etiam in subiecto,cui est connaturalis,sicut se solo producit illum in alio subiecto.

Respondeo negando consequentiam ex suppositione quod subiectum connaturale habeat virtutem productiuam caloris in alio subiecto per suam substantiam : nam sicut licet ignis,se solo produceret ignem absque concursu alterius ignis,tamẽ si applicetur æque bene alius ignis,debet æque dici quod simul concurrat, quia non est maior ratio de vno,quam de altero , præsertim si vterque posset habere actionem partialem,ita quamuis calor se solo posset producere calorem,tamen quando applicatur alia causa naturalis æquè potens illum producere,productio caloris debet æque vtrique adscribi,præsertim cum vtrumque posset habere actionem partialem respectu illius:negare autem hoc propter maiorem proportionem caloris cum calore,quàm ignis cum calore in ratione productiui, est petere principium , constanter enim neganda est illa maior proportio,si ignis habeat virtutem productiuam.

40. *Probatur secundo* eadem pars, quia si ignis posset per suam substantiam producere calorem in alio subiecto, frustra daretur illi calor à natura , sed hoc non est dicendum:ergo.Probatur minor , quia quidquid posset facere per calorem,posset facere per propriam substantiam,nihil enim physicum præsertim,de quo potissimum loquimur, potest facere per calorem formaliter , & immediate quam producere alium calorem , aut resistere frigori in se producendo : sed hoc posset tam bene ac tam celeriter facere per suam substantiam:ergo frustra daretur ipsi a natura calor.

Mastrius Respondet calorem in igne non esse superfluum,quia cedit ad perfectionem substantiæ,vt citius possit agere, & perfectius existere iuxta statum suum connaturalem,ac denique vt esset perceptibilis à sensu tactus.

Sed contra primam rationem,quia sicut habet virtutem producendi calorem in se ipso in instanti:ita posset in instanti producere calorem in alio subiecto æque capaci, si non poneretur impedimentum , & posito impedimento frigoris verbi gratia , nulla prorsus est ratio cur non tam cito posset illud successiue tollere,quàm posset per calorem solum,nec haberur experientia vlla,quod subiectum, cui connaturale est frigus vt tria, citius calefaciat aquam applicatam,qua alia aqua calida vt tria ; ergo non citius ignis cum calore calefacit,quam tantus calor sine igne in simili subiecto, quantum ad raritatem & magnitudinem ; nec etiam citius consequenter potest cum calore , quam sine calore calefacere.

Contra secundam est,quod ex suppositione quod calor ad nihil deseruiat igni, non existeret ignis connaturalius sub calore quam sine calore , imo connaturalius existeret sine illo,quia existeret tum sine superfluitate.

Contra tertiam est, quod sentiretur ignis sine calore inhærente,mediante calore producto ab illo,nec alio modo sentiri deberet à sensu tactus.

41. *Obiicies pro Mastrio* contra vtramque partem conclusionis : agens naturale agit in distans vniformiter difformiter ita, vt quo magis passum distat, eo minus intensam producat qualitatem : sed calor v. g.in summo est producibilis ab igne in subiecto distanti,& de facto producitur,quando comburitur tale subiectum:ergo necessatio concurrit ad illum calorem in tali subiecto producendum substãtia ignis,quia solus calor non potest in distans tantum calorem producere.

Respondeo primo:Si vera est maior,falsam esse minorem: si enim non potest agens naturale producere tam intensam qualitatem, *verbi gratia* calorem , in subiecto distanti, quam potest in magis vicino ; ergo neque ignis etiamsi curreret cum calore poterit illud facere;quod si ignis possit in remoto magis intensum calorem producere quam in propinquo,nulla ratio est,cur etiam calor id facere non possit.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem, quando totum medium est eiusdem rationis, transeat : quando pars remotior eius est diuersæ rationis,& magis capax ad recipiendum calorem , nego maiorem, & permissa minori(de qua dubitari etiam posset,quia forte non est necessarius tantus calor ad introducendam formam ignis in stupa aut subiecto quocunque combustibili:)nego consequentiam, quia sicut ignis posset producere in tali parte calorem tantum , non producendo tantum in parte viciniori : ita etiam & calor posset facere,vt ante dixi.

Confirmatur hoc, quia si aliud subiectum tam calidum quam igis,verbi gratia aqua , applicaretur tali modo stupæ in tali distantia , disponeret stupam ad formam ignis, quamuis nullo modo esset productiuum caloris per suam substantiam,neque in se , neque in alio:ergo signum est, quod concursus substantialis formæ non sit necessarius ad talem dispositionem producendum.

QVÆSTIO IV.

An accidentia conseruentur à substantia ?

Doctrina Mastrii.

MAstrius supra conclusione tertia mirabilem proponit doctrinam:negat enim accidentia etiam connaturalia,quę ipsemet concedit produci à substantia,cui sunt connaturalia, conseruari ab eadem conseruatione proprie dicta,quam explicat per dependentiam effectus in fieri & conseruari;fatetur tamen ea conseruari ab illa,conseruatione improprie dicta,qualem explicat consistere in remotione,& impedimento contrariorum ne agant in illa accidentia.Verum est quod paulo post addat vlteriorem explicationem conseruationis proprie dictæ,dicendo,quod consistat in dependentia essentiali rei non solum in fieri, sed etiam in facto esse.

CONCLVSIO I.

Accidentia producta à substantia conseruantur ab ipsa.

42. *Accidentia illa,quæ producuntur effectiue in substantia à semetipsa, vere etiam conseruantur a substantia eadem. Probatur* , quia virtus productiua non magis debet adscribi substantiæ respectu illorum accidentium , quam conseruatiua;nec alia causa secunda conseruatiua assignari potest conuenientius , & certum est quod illa accidentia in fieri , & conseruari dependent ab illa substantia. Quod autem non essentialiter dependeant sic , quin possent conseruari ab aliis causis sine dependentia ab illa substantia, nihil facit ad rem:falsum est enim, quod conseruatio proprie dicta inuoluat talem dependentiam , sufficit enim dependentia per se, quemadmodum enim proprie producuntur illa accidentia à substantia, & ab illa proprie vere dependent in fieri,licet non dependeant essentialiter sic,quin possint produci independenter ab illis;ita etiam possent proprie,& vere conseruari,& possunt vere & proprie dependere in facto esse ab illa , quamuis in facto esse non ita dependeant , quin possint esse conseruata in facto esse absque illa; quod totum mihi videtur euidens.

43. *Dices*:calor in aqua non dependet ab aqua effectiue

in

in conseruari: ergo neque in igne; quia dependentia est imperfectionis, & calor in aqua non est perfectior aut perfectionis conditionis quam in igne, vt patet: ergo non dependet ab igne, sicut non dependet ab aqua.

Respondeo primo. Si argumentum hoc valeret, secuturum quod non dependeret per se in fieri ab igne, quia non dependet per se in fieri ab aqua, & dependentia etiam in fieri est imperfectionis.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia aqua non habet virtutem conseruatiuam eius, sicut nec productiuam, vt statim dicetur; ignis vero sicut habet productiuam, habet conseruatiuam. Ad probationem consequentiæ.

Respondeo primo negando consequentiam, quia quamuis non dependeat ab aqua, sicut dependet ab igne, dependet tamen ab alio æquiualenti; vnde non obstante dependentia ab igne, non est peioris conditionis in igne quam in aqua.

Respondeo secundo negando antecedens pro secunda parte, quantum ad conditionem dependentiæ, quia sicut conditio dependentiæ est imperfectionis, ita conditio illius, à quo fit dependentia, est perfectionis, & potius debet substantiæ, cuius est accidens, tribui conditio hæc terminatiua dependentiæ, quæ est perfectionis, quamuis poneretur imperfectio, sine qua nequiret esse in accidente, quam poni conditio perfectionis consistens in independentia in accidente, negando conditionem illam perfectionis in substantia, quæ potest ipsi competere.

CONCLVSIO II.

Accidentia destructiua substantiæ non conseruantur ab ea.

44. *Accidentia destructiua substantiæ non conseruantur ab illa*, verbi gratia *calor ab aqua. Probatur* hoc quia illa substantia non habet virtutem productiuam ipsorum; imo habet virtutem destructiuam: non est autem probabile, quod idem subiectum habeat virtutem conseruatiuam, & destructiuam respectu eiusdem formæ: quod autem habeat aqua virtutem destructiuam caloris, patet experientia, quia ipsum destruit producendo in se frigus contrarium.

Dices: non potest assignari alia causa conseruatiua illorum accidentium: ergo conseruantur ab illa substantia.

Respondeo negando antecedens: conseruabuntur enim vel à causis superioribus, vel à Deo vt authore naturæ.

CONCLVSIO III.

Quæ accidentia alia non conseruantur à substantia.

45. *Accidentia substantiæ, quæ neque sunt conseruatiua ipsius, nec destructiua, neque etiam ab illa sola producibilia, non conseruantur ab ipsa sola, verbi gratia species impressa phantastica, habitus intellectus, & voluntatis, habitus supernaturales in substantia, & similia. Probatur*, quia imprimis nulla est ratio, nec experientia, vnde constet, quod huiusmodi accidentia à substantia conseruentur: ergo non debet asseri.

Deinde, sicut non habet virtutem totalem productiuam illorum, ita videtur non habere conseruatiuam: conseruatio enim est continuata productio rei: & sicut potest aliqua causa habere virtutem, ex qua sola effectus naturaliter, & necessario egrediantur pro vno instanti, ita posset pro omni, nisi ponatur impedimentum: ergo si non potest pro vno, neque potest pro vllo: sed intellectus v. g. respectu speciei intelligibilis impressæ, si conseruet ipsam se solo pro instanti aliquo, habet virtutem in actu primo, ex qua sola necessario egreditur, pro illo instanti: ergo & pro instanti primo quo producitur, si nullum ponatur impedimentum: sed etiamsi nullum ponatur impedimentum, non posset à solo intellectu egredi illa species pro instanti primo: ergo neque pro secundo, & consequenter nequit se solo conseruare illam speciem.

46. *Confirmatur hoc*, quia pro quocunque instanti producitur aut conseruatur res aliqua, debet in illo instanti esse causa sufficiens in actu primo applicata ad productionem aut conseruationem illius; nec sufficit, quod præfuerit pro vllo alio instanti: ergo pro instanti, pro quo conseruatur species intelligibilis in intellectu, debet esse prius natura aliqua causa effectiua continens illam conseruationem: sed illa causa non potest esse intellectus solus, aliàs posset exire ab illo solo species illa pro primo instanti, sicut exit pro illo instanti: ergo necessario recurrendum ad aliquid aliud, quod est intentum.

Dices, intellectum solum sufficere, vt exeat illa species ex suppositione, quod semel fuerit producta pro alio instanti.

Contra, quia productio ipsius pro alio instanti non potest iuuare pro hoc instanti, quandoquidem non sit in hoc instanti illa productio, qua ratione probamus quod productio causæ pro vno instanti non iuuet, vt illa causa producat in alio instanti, nisi causa etiam producatur in illo alio instanti.

QVÆSTIO V.

An causa prima concurrat immediate ad effectus causarum secundarum efficientium.

Causæ secundæ producunt aliquid.

47. SVppono hic, quod etiam suppositum erat præcedentibus quæstionibus, nempe Creaturas, quas vocamus hic causas secundas, habere aliquam efficientiam physicam respectu multarum rerum, quæ de nouo producuntur: quamuis enim id negare videantur *Petrus Aliacensis*, & oppositum probabile teneat *Gabriel*; tamen horum sententia omnino falsa est, quod probatur primo argumento Theologico ex Scriptura desumpto: nam in ea sæpissime actiones tribuuntur Causis secundis, vt Genes. 1. *Germinet terra herbam virentem. Producant aquæ reptile. Crescite & multiplicamini. Quid fecisti quia fecisti rem hanc*, & *Concilium Tridentinum* expresse definit, quod non habeamus nos respectu actuum supernaturalium mere passiuè, tanquam inanime instrumentum, sed actiuè.

Probatur secundo, quia homines aliàs non peccarent nec mererentur; & consequenter nec pœna plecti deberent, nec affici præmio.

Probatur tertio authoritate communissima ceterorum Philosophorum ac Theologorum, cui absque ratione aliqua vrgenti, qualem aduersarij non habent, contrairi non debet.

Probatur quarto experientia qua constat ad præsentiam aquæ produci frigus; ignis, calorem & ignem, obiecti & oculi non impediti visionem: ergo dicendum est, quod causæ secundæ illæ, ad quarum præsentiam ita illæ res producuntur, vt non nisi iis præsentibus producerentur, habeant efficientiam circa illas.

Dices cum Aduersariis Deum solum illas res ad præsentiam illarum aliarum rerum producere absque concursu physico illarum.

Contra: quia si Deus solus id faceret ad præsentiam tantum illarum non esset maior ratio, cur ignem produceret ad præsentiam ignis, quam ad præsentiam aquæ: cur enim ignem produceret ad præsentiam ignis potius, quam aquæ, nisi quia ignis vel concurreret ad productionem ignis, vel disponeret ad illam productionem? Sed disponere non potest ad illam, neque concurrere absque efficientia physica: ergo necessario attribuenda est illi efficientia physica.

48. *Dices*, se habere per modum conditionis sine qua non.

Contra, quia omnis conditio sine qua non, præstat aliquam vtilitatem ad productionem effectus, alias cur esset aut quomodo posset esse conditio sine qua non? sed ignis absque efficientia non potest præstare aliquam vtilitatem ad producendum alium ignem aut calorem: ergo absque efficientia nequit esse conditio sine qua non.

Replicæ Arriagæ.

Arriaga hunc discursum reuocat in dubium *disp.* 11. *n.* 3. asserit enim non satis solide resolutionem communem eo fulciri; quia, inquit, sicut nos tenemur explicare, cur ignis producat alium ignem, non vero vnus Angelus alium, & id reuocamus in proprias eorum naturas (quia scilicet natura ignis est efficere alium, non vero Angeli) ita aduersarij possent dicere, quod ex natura ignis proueniat, quod Deus eo præsente producat ignem, non vero aquam; & natura aquæ est, quod ea præsente producatur alia aqua, vel frigus, non vero ignis aut calor. Sed immerito sane tãtum probabilitatis tribuit hic author iner-

simæ sententiæ: nec est prorsus par ratio vtriusque casus: nam optime potest vna creatura habere ex natura sua virtutem effectuam sui similis, & alia non habere: nec est difficile intelligere, quod possent habere talem diuersitatem: eo autem supposito posset intelligi, cur vna produceret, alia non produceret, quia scilicet vna haberet virtutem productiuam, alia non haberet: sed quod vna ex natura sua haberet exigere, quod Deus producat vllum effectum, ad quem effectum producendum ipsamet creatura non habet virtutem productiuam aut dispositiuam remote aut proxime, est omnino inimaginabile & ridiculum: ergo non eodem modo possunt aduersarij recurrere ad naturas rerum in casu præsenti, ac nos in productione ignis per ignem; non vero Angeli per Angelum.

49. *Obiicies* contra hoc suppositum. Deus ipse solus potest omnes effectus causarum efficientium producere, & viderur esse perfectionis in ipso id facere: ergo ita est dicendum.

Respondeo primo, retorquendo argumentum. Deus solus posset illos effectus producere absque præsentia aliarum causarum, & id, etiam videtur esse perfectionis: ergo ita dicendum est. Aduersarij hic negare debent vel antecedens, vel consequentiam: ergo debent permittere nobis negare antecedens, vel consequentiam primi argumenti sui, quia est eadem ratio.

Respondeo secundo, negando antecedens pro secunda parte: imo esset imperfectionis in Deo se solo producere effectus peccaminosos; quantum autem ad alios effectus sufficit ad perfectionem Dei, quod ipse possit eos producere: & perinde prorsus est quod ipse solus actu illos producat, aut quod producat ipsos admittendo libere concursum causarum secundarum, quibus ipsemet tribuit virtutem concursiuam.

Suppono secundo, tum ex fidei principiis, tum ex rationibus naturalibus, dari Deum, qui est causa prima omnium rerum aliarum; quæ principia in Theologia proponi solent: sufficit modo vnicum Scoti, quo vtitur *Arriaga disput. 10. n. 1.*

Nulla res potest producere seipsam, nec potest dari mutua causalitas in causis efficientibus: ergo omnes res productæ habent dependentiam ab aliqua causa improducta: ergo datur talis causa: sed illa est Deus, & est causa prima in quam vltimo resoluitur tota collectio omnium rerum productarum.

Suppono tertio, quod nulla causa effectiua secunda possit producere aliquem effectum, nisi dependenter à Deo ita, vt si Deus nollet vllum effectum produci, non posset produci; quod probo, quia hoc est maximæ perfectionis, & esset magnæ imperfectionis, quod creaturæ aliquæ Deo inuito producerentur: & hinc habet ille rationem causæ primæ, creaturæ vero non nisi rationem causæ secundæ essentialiter subordinatæ causæ primæ.

His suppositis grauissima difficultas est, quomodo Deus concurrat cum causis secundis ad effectus suos producendos.

50. *Prima sententia est Durandi 2. d. 1. q. 5.* qui negat Deum influxu immediato producere effectus causarum secundarum; sed solum mediate, quatenus tribuit illis virtutem effectiuam, eamque in ipsis conseruat.

Secunda sententia est, de facto Deum quidem immediate concurrere ad illos effectus, sed posse tamen produci illos effectus sine eo, quod ipse sic concurrat. Hanc sententiam non putat absurdam *Hurtadus disp. 10. sect. 2.* & *Arriaga* non inuenit in ea repugnantiam, quamuis eam putet non esse veram, quia olet sententiam Durandi, quæ apud Theologos male audit.

Tertia sententia communissima est, Deum de facto concurrere immediate ad omnes effectus, qui immediate producuntur à causis secundis, & eos aliter produci non posse, etiam de potentia absoluta. Hanc tenet *D. in 1. d. 8. q. 5. & d. 42. in 2. d. 1. q. 1. & d. 37. in 4. d. 43.* quem omnes sui sequuntur, cum quibus etiam conueniunt omnes Thomistæ, & recentiores quantum ad primam partem, & quantum ad secundam quoque præter *Hurtadum* & *Arriagam*. Sed ex Thomistis aliqui dicunt Deum ad effectum causarum secundarum concurrere immediate immediatione virtutis non vero immediatione suppositi: alij dicunt cum *Ferrar. 3. contra gentes c. 7.* quod concurrat immediate etiam immediatione suppositi: & hi sunt, qui nobiscum totaliter sentiunt. Vt autem intelligatur diuersitas vtriusque modi dicendi, & nostra conclusio.

Quid est agere immediatione suppositi & virtutis.

Aduertendum illam causam dici agere immediatione suppositi, quæ causa per actionem à se immediate egredientem & immediate terminatam ad effectum producit effectum illum; sic obiectum concurrit cum intellectu ad intellectionem; ignis ad producendum alium ignem. Illa vero causa dicitur producere effectum, seu ad ipsum producendum concurrere cum alia causa immediatione virtutis & non suppositi, quæ non habet actionem immediate à se ipsa egredientem terminatam ad effectum, sed communicat tum alteri causæ producenti virtutem productiuam eius, sine qua nequiret ipsum producere: & sic concurrit causa calefaciens aquam cum eadem aqua ad calefaciendum. Illa denique causa concurrit immediate immediatione virtutis & suppositi, quæ habet actionem immediate terminatam ad effectum, & vlterius communicat alteri causæ, cum qua concurrit, virtutem productiuam, sine qua illa causa nequiret concurrere cum ipsa ad illum effectum.

CONCLVSIO I.

51. *Deus concurrit ad effectus omnes causarum secundarum immediate, etiam immediatione suppositi.* Hæc est commissima cum *Scoto* supra & Thomistis contra *Durandum* & *Ferrariensem* ac paucos Thomistas hunc sequentes.

Probatur prima pars, scilicet, quod immediate concurrat, variis Scripturæ testimoniis, quæ eam sic suadent, vt sententia Durandi, tanquam erronea communiter iudicetur: ego ex multis pauca proponam, 1. Corinth. 15. *Deus operatur omnia in omnibus.* Isai. 26. *Omnia opera nostra operantes es in nobis.* Act. 17. *In ipso viuimus, mouemur & sumus.* Ex primis duobus locis habetur, quod omnes operationes & actiones creaturæ attribuantur Deo: ex tertio vero, quod omnes creaturæ dependeant ab ipso in fieri & conseruari & operari etiam: ergo Deus immediate concurrit ad omnes effectus.

Dices, sufficere, quod mediate concurrat, quia eo ipso posset absolute & simpliciter dici, quod concurrat & quod effectus dependeant ab ipso: ergo non infertur bene, quod immediate concurrat. Ego fateor, loca illa & quæcunque alia ad propositum spectantia, posse, quantum est ex se, sic intelligi: sed quandoquidem communiter Doctores intelligant illa ad sensum conclusionis, & nihil impediat quin sic intelligantur, & præterea rationes adsunt efficacissimæ ad probandum, quod effectus dependent immediate à Deo, sic intelligenda sunt, & temerarium esset alio modo illa intelligere. Imo addo quod per eadem loca probetur etiam æque bene secunda pars conclusionis: quia licet posset intelligi, quod Deus immediate produceret omnia immediatione virtutis, ramen, quia potest etiam immediatione suppositi, & communiter loca illa intelliguntur de illa immediatione, quam etiam rationes efficacissimæ confirmant; propterea sic etiam intelligi debet.

52. *Probatur prima pars ratione à Complutensibus*: quia creaturæ sunt entia per participationem essentialiter, & ideo dependent à Deo essentialiter: sed sine respectu ad causam secundam intermediam sunt talia entia: ergo immediate debent dependere à Deo.

Confirmant, & declarant amplius prædictam probationem: quia Deus consideratus, vt præsupponitur decreto suo absoluto, quo instituit, vt creaturæ haberent vim productiuam suorum effectuum, habet tale esse, vt ex ipso, tanquam ex causa immediata omne ens à creaturis producibile haberet dependentiam necessariam; sed per huiusmodi decretum non est mutatus modus essendi in Deo: ergo non obstante illo decreto, creaturæ debent habere immediatam dependentiam à Deo.

Hæc

Hæc probatio mihi nequaquam placet, & multo minus confirmatio; vnde respondeo pro Durando ad probationem, distinguendo maiorem: sunt entia per participationem, quatenus necessario debeant habere aliquam dependentiam à Deo, siue immediatam, siue mediatam, concedo; quatenus debeant habere dependentiam immediatam, nego maiorem, & id asserere absque vlteriori probatione, est petere principium; hoc enim est, quod directe negatur a Durando: distinguo etiam minorem: sine respectu ad creaturas sunt entia per participationem, seu dependentes essentialiter eodem modo, quo sunt cum illo respectu, nego; alio modo, concedo minorem & nego consequentiam.

Ad confirmationem etiam respondeo, (omittendo falsam hypothesim, quod scilicet per decretum Diuinum habeant creaturæ vim productiuam communicatam sibi, quasi possent esse sine tali virtute) concedendo maiorem, hoc est, quod creaturæ omnes deberent necessario à Deo immediate dependere, si non fuisset decretũ, quo ordinaretur quod creaturæ ad alias creaturas producendas concurrerent. Distinguo autem minorem: non est mutatus modus essendi Dei quantum ad seipsum concedo, quantum ad modum quo produceret creaturas, nego: est enim euidens, quod tum mutaretur ille modus etiam in omni sententia; nam tum produceret creaturas se solo, supposito vero decreto non produceret se solo: & nego consequentiam. Itaque quemadmodũ non obstante quod creaturæ sunt essentialiter entia per participationem à Deo, & non obstante etiam quod si aliæ creaturæ ad eas producendas non concurrerent, deberent necessario produci à Deo solo; tamen de facto dependent etiam à creaturis & non producuntur à Deo solo, nec ab eo solo omnes conseruantur: ita etiam eo non obstante, si aliud non impediret, possent ab ipso dependere mediate tantum.

53. *Probat Mastrius* hanc partem, imo totam conclusionem variis rationibus, quarum aliquæ mihi non probantur. *Prima est*: Ens creatum dependet à Deo immediate in conseruari, ergo & in fieri: probat consequentiam tum quia conseruatio & productio sunt eadem omnino actio, tum quia dependet in conseruari, quia est ens participatum: sed in fieri est etiam tale ens, ergo dependet etiam sic in fieri.

Respondeo primo antecedens, licet sit verum de aliquibus creaturis, vt v.g. Angelis, & corporibus cælestibus & fortasse substantiis omnibus; non esse tamen magis certum de accidentibus, quæ necessario de facto exigunt causam secundam effectiuam tam bene ad conseruationem quam ad productionem (vt est calor in igne intellectiones & actus vitales) quam ipsamet conclusio; vnde male assumitur ad probandam conclusionem.

Respondeo secundo negando consequentiam: quemadmodum enim, licet conseruetur creatura aliqua à solo Deo, verbi gratia homo, inde tamen non sequitur quod in fieri dependeat à solo Deo: ita licet in conseruari dependeat à Deo immediate, inde tamen non sequitur quod in fieri ab ipso dependeat immediate. Vnde ad primam probationem consequentiæ respondeo negando conseruationem & productionem esse eandem actionem, quando non est eadem causa, quæ conseruat & producit: quod si etiam esset eadem actio, tamẽ hoc non obstante vt potest esse conseruatio Dei solius, quamuis productio non sit ipsius solius: ita etiam, eo non obstante, posset conseruatio esse à Deo immediate, quamuis productio non esset ab ipso immediate; neque enim facilius est actionem eandem nunc esse à duobus, nunc ab vno solo, quam nunc esse ab vno immediate, nunc non esse ab eodem immediate. Ad secundam probationem consequentiæ respondeo, non ideo esse conseruationem à Deo immediate, quia res conseruata est ens participatum solummodo; sed quia vlterius supponitur non esse aliam causam, à qua immediate proueniat: nam si esset talis causa, Durandus negaret eam esse à Deo immediate; & sane, an ita esset nec ne, tam incertum est quam conclusio. In fieri autem adest alia causa, à qua immediate fit: vnde non est eadem ratio de fieri, & conseruari.

54. *Probat idem secundo conclusionem*; quia essentialior est dependentia creaturæ cuiusque à Deo quam ab vlla alia creatura: ergo si dependeat ab alia creatura immediate in fieri, debet etiam sic dependere à Deo. Alia probatio eiusdem.

Contra, quia quidquid sit de antecedenti vniuersaliter loquendo (de quo dubitari posset propter accidentia respectiua, quæ essentialiter dependent à subiecto sic, vt non minus repugnet illa esse absque Deo, quam absque subiecto) negatur consequentia: quia essentialior illa dependentia potest consistere in hoc, quod non possit existere sine Deo, possit verò existere sine causa effectiua secunda; hoc autem posset stare, quamuis à Deo solum mediate procederent, quando procedunt à causis secundis.

55. *Probatur idem tertio* ex Scoto specialiter, eo quod Deus concurrat immediate ad actus voluntatis nostræ, quod si concurrat sic ad illos, certum est quod sic concurrat ad omnes effectus alios, quia nullus potius eximi deberet, quam actus voluntatis. Probat autem sic; quia aliàs Deus non esset nec omnipotens, nec omniscius: non omniscius, quia non posset cognoscere quid voluntas creata esset factura, nisi quatenus cognoscit determinationem suæ voluntatis, à qua immediate dependet actus voluntatis creatæ; non esset etiam omnipotens, quia non obstante determinatione suæ voluntatis efficaci, voluntas posset non habere illum actum, quem determinaret Deus: si enim est causa totalis actus, nec dependet ab immediato concursu Dei in productione eius, cur non posset eum non habere? Hæc probatio valeret, si ostenderetur, quod non posset impediri determinatio voluntatis creatæ à Deo absque necessitate concursus immediati ipsius ad illam determinationem; si enim posset eo non obstante impedire, & scire poterit quidquid illa determinabit, & nihil fiet, nisi quod ipse voluerit, patet: an autem posset Deus sic impedire iam declarabimus.

Probatur ergo primo melius conclusio, quia, vt dicemus postea; ad Deum spectat determinare ad individuum cuiuslibet speciei, quod produci debet, & impossibile est quod illa determinatio proueniat à causa secunda, siue libera, siue naturali: sed illa determinatio non posset prouenire à Deo nisi haberet concursum immediatum: ergo debet habere talem concursum.

56. *Probatur secundo*, principaliter conclusio, quia Deus potest impedire quoscunque effectus causarum secundarum, alias sufficientissime applicatarum cum omnibus conditionibus prærequisitis ad agendum, præter concursum immediatum Dei: sed hoc nequiret facere, nisi ille concursus esset necessarius; ergo est necessarius. Major patet tum ex igne Babilonico, qui applicatus tribus pueris non combussit illos sine vllo alio impedimento adhibito, præter impedimentum subtracti concursus diuini, tum etiam quia huiusmodi dependentia effectuum à Deo arguit perfectionem, ex suppositione, quod sit possibilis; sed est possibilis, cum nulla possit dari implicantia: ergo debet asseri. Nec valet dicere, quod Deus posset impedire tales effectus per productionem contrarij effectus, aut destructionem passi, aut causæ sufficientis: quia arguit perfectionem in Deo, quod possit directe absque productione contrarij, & absque destructione vllius alterius creaturæ tales effectus impedire.

57. *Dices*, posse Deum impedire huiusmodi effectus per hoc solum, quod nolit illum produci, quamuis effectus non dependeat à concursu ipsius immediato. Propter hanc replicam vulgarem existimat *Arriaga* non sufficere hanc replicam nostram probationem, nec tamen ipse meliorem affert; vnde fatetur difficulter posse ratione improbari sententia Durandi. Vt autem intelligatur melius vis replicæ, imaginandum est duobus modis posse creaturas in operando subordinari Deo: primo sic, vt indigerent concursu immediato eius, qui modus subordinationis est, quem assemimus in conclusione. Secundo sic, vt eo solum permittente, creaturæ, tãquam causæ adæquatæ, producerẽt suos effectus, & eo nolente non possent producere: & hæc subordinatio est, quam intendit replica hæc, & quæ sufficit Durãdo; vnde vt valeat prædicta probatio, & impugnetur replica

replica, impugnandus est hic secundus modus subordinationis.

Contra quem sic argumentor: vel illa permissio diuina consistit in volitione aliqua positiua Dei, qua vult, vt effectus producatur à causa secunda, vel consistit in suspensione omnis actus. Si primum dicatur, habetur intentum nostrum, quia nullum alium concursum immediatum requirimus præter huiusmodi volitionem efficacem, qua posita ponitur infallibiliter effectus, & qua non posita non ponitur. Secundum dici nequit; quia nulla negatio potest esse principium physicum aut conditio physica requisita necessario ad aliquem effectum, nisi ista negatio tollat aliquod impedimentum physicum effectus: sed illa permissio diuina consistens in negatione non est negatio vllius impedimenti physici effectus necessario, quia suppono, quod posset impedire effectum absque impedimento aliquo physico, præter suam nolitionem; vnde si permissio diuina esset negatio impedimenti physici, quando absque impedimento physico impediret Deus effectum, haberet permissionem effectus, quia haberet negationem talis impedimenti, quod implicat: ergo permissio diuina nequit consistere in negatione impedimenti physici.

58. *Dices*, illam permissionem esse negationem nolitionis diuinæ, qua nollet effectum produci, quæ nolitio est impedimentum physicum effectus, quandoquidem ea posita non poneretur effectus.

Contra, quia nisi volitio diuina requiratur ad positionem effectus, nolitio diuina non potest esse impedimentum effectus, quia nolitio diuina non est forma vllo modo directe opposita effectui producendo, verbi gratia, calori aut volitioni creatæ sic, vt possit eam expellere eo modo, quo opposita expellunt se mutuo ab eodem subiecto, nec per eam tollitur aliquod principium positiuum requisitum ad productionem istius effectus, præter volitionem diuinam (quæ hic supponi debet non requiri, quia alias requireretur concursus immediatus) ergo non potest esse impedimentum physicum effectus.

Dices, tolli per eam permissionem Dei, quæ est conditio necessario requisita ad productionem effectus.

Contra, quia per hanc replicam committitur circulus vitiosus; nam prius dicebatur permissionem requiri, quia tollebat nolitionem, quæ erat impedimentum physicum; & modo dicitur nolitionem esse impedimentum physicum, quia tollit permissionem, quæ requiritur, vnde vnum per alterum, & è contra probatur.

Contra secundo, quia si per impossibile posset esse permissio diuina simul cũ nolitione, nolitio non esset impedimentũ physicum effectus, & tamen effectus non egrederetur tum à causa secunda magis, quam si non esset illa permissio: ergo illa permissio non potest esse ex se conditio necessario requisita. Probatur antecedens, quia omnis conditio necessario requisita ad hoc vt causa aliqua agat, debet præstare ipsi aliquid, quod alias non haberet: sed illa permissio negatiua nihil prorsus præstat causæ ex se: ergo non minus ageret ea absente, quam præsente. Maior patet inductione in omnibus aliis requisitis: nec mihi videtur posse bene concipi, quomodo vna causa posset ita esse subordinata alteri causæ, vt ab vlla negatione, quæ esset in ipsa, dependeret, nisi illa negatio esset negatio aut principij requisiti ad agendum, aut impedimenti positiui: nec possum concipere quomodo posset nolitio vllius esse impedimentum physicum vllius effectus, nisi volitio physica ipsius esset requisita ad talem effectum: circa quod videri possunt vlterius quæ dixi in commentario ad tertium sententiarum *disp.* 25, *n.* 37. & seqq.

59. Ad hanc probationem reduci debet alia desumpta ex perfectissimo dominio Dei, quod exigere videtur, vt creaturæ ab ipso immediate dependeant. Si enim posset ita se habere, vt absque influxu aut concursu immediato producerentur, conseruarentur ac destruerentur res, etiam absque tali concursu haberet tam perfectum dominium, quam deberet habere, & perinde prorsus esset quod dependerent ab ipso mediate aut immediate: sed quia ex dictis, nisi concurreret immediate non posset immediate ac directe destruere res, sequitur quod absque tali concursu nõ haberet perfectissimum dominium quod posset habere.

Iam peobatur secunda pars conclusionis, quia illa volitio Dei, quæ necessario exigitur ad productionem effectus, immediate egreditur ab ipso Deo: ergo per eam concurrit immediatione suppositi: sic enim concurrere non est aliud, quam concurrere per actionem à se immediate egredientem. Quod si etiam præter volitionem diuinam reperiretur alia actio, vt per eam produceretur effectus, quæ actio reperiretur ex parte effectus, non esset vlla prorsus ratio, cur illa actio non diceretur immediate egredi à Deo tam bene, quam à causa secunda: vnde nulla esset ratio cur Deus non diceretur per eam producere effectum immediate immediatione suppositi.

Obiicies primo pro Durando: ipsæmet causæ secundæ habent sufficientem virtutem ad producendos effectus sibi correspondentes, verbi gratia ignis ad producendum ignem, calor ad producendum calorem: habent enim vel tantam perfectionem, vel maiorem, quam habent effectus: ergo se solis producunt effectus absque concursu diuino immediato.

Respondeo, negando antecedens: nam ex ratione causæ secundæ habent essentialem subordinationem ad causam primam sic, vt indigeant concursu ipsius, vt patet ex rationibus conclusionis: nec refert quod habeant tantam aut maiorem perfectionem, quia cum hoc potest stare talis subordinatio.

61. *Obiicies secundo*, Si Deus, & ignis deberent concurrere ad ignem, deberet aliqua pars ignis esse correspondens Deo, & alia igni: sed hoc est absurdum, quia illa pars, quæ correspondet igni, esset creatura non minus, quam alia pars, & consequenter non minus deberet à Deo immediate dependere.

Respondetur, negando sequelam; sed totus ignis indiuisibiliter ab vtroque debet prouenire, sicut intellectio indiuisibiliter producitur ab intellectu, & obiecto, aut specie impressa.

Dices inde sequeretur, quod Deus esset causa partialis, sed hoc est inconueniens. *Respondeo* negando minorem præsertim cum id accidat ex mera voluntate sua, quia posset se solo efficienter illum producere.

Obiicies tertio, non possunt dari duo fines immediati vnius effectus: ergo neque duæ efficientes.

Respondeo distinguendo antecedens: quorum quilibet sit finis totalis, transeat; quorum quilibet sit finis partialis, nego antecedens, & similiter distinguo consequens. Quod si non possent dari duo fines subordinati, & partiales, id oriretur ex natura particulari causæ finalis, seu ex repugnantia aliqua, quæ inde sequeretur ob illam naturam particularem, qualis repugnantia non sequitur ex pluralitate efficientium: vt patet quotidiana experientia: Vnde si verum esset simpliciter antecedens, negari deberet consequentia.

62. *Obiicies quarto*. Sequeretur Deum concurrere immediate ad actus peccaminosos, & consequenter eum esse causam peccati contra *Trid. sess. 6. canone 6. Si quis dixerit mala opera ita, vt bona Deum operari, non permissiue solum, sed etiam proprie, & per se, adeo vt sit proprium opus eius non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli; anathema sit.*

Respondeo primo hanc obiectionem soluendam esse ipsi Durando: nam in ipsius sententia, saltem debet esse causa mediata peccati, sicuti est causa mediata actus boni: ergo tam est causa actus mali, quam boni: quod si non obstante concursu mediato ad vtrumque actum, dici possit simpliciter causa actus boni, & non mali: ita etiam dici poterit non obstante concursu immediato.

Quomodo Deus non sit causa peccati.

Respondeo secundo relinquendo exactiorem huius rei discussionem pro materia de peccatis, distinguendo sequelam primam: per modum causæ vniuersalis, sine cuius concursu causa secunda non committeret talem actum, concedo sequelam: alio modo, nego sequelam primam: distinguo etiam secundam: eum esse causam physicam vniuersalem ipsius, concedo; causam physicam particularem,

larem, aut causam moralem, cui deberet imputari culpabiliter, quod committatur peccatum: nego sequelam secundam. Itaque quia Deus non concurrit nisi per modum causæ vniuersalis ad peccatum, & quia ipsemet dissuadet, & prohibet, ne committatur, nec alia auxilia dat in ordine ad commissionem ipsius, propterea non debet attribui ipsi, quod committatur peccatum; sed causæ secundæ, quæ non obstante prohibitione, & sine vlla obligatione causæ vniuersalis ipsum committit. Quia vero non solum per modum causæ vniuersalis concurrit ad actus bonos, sed etiam inuitat ad eos, ordinando, & præcipiendo illos, dandoque auxilia particularia, quæ non deberet præstare, quatenus causa vniuersalis est, propterea est causa non solum vniuersalis, sed particularis actuum bonorum, & ipsi acceptum referri debet quod exerceantur.

Confirmatur hæc responsio; quia quamuis Deus non concurreret immediate ad actus malos, tamen certum est quod eos posset impedire.

63. Quod si aliquis argumentaretur inde, quod ipse esset causa moralis peccatorum, cui ipsorum commissio attribui deberet, eodem modo, quo homo potens impedire commode peccatum alterius, deberet illud impedire, & maxime si esset superior ipsius, quemadmodum Deus est omnium creaturarum, & si non impediret, censeretur causa moralis peccati sic, vt commissio ipsius deberet ipsi attribui, si non impediret.

Responderetur negando pariratem, quia Deus licet posset impedire, deberet tamen ex ratione causæ vniuersalis præstare concursum, & non teneretur se gerere, vt causam particularem; homo autem non haberet obligationem causæ vniuersalis, & præterea habet præceptum charitatis, ex quo tenetur, si potest commode, impedire damnum proximi: ergo similiter quamuis Deus præstaret concursum immediatum ad actum peccaminosum; si tamen illum præstaret ex obligatione causæ vniuersalis, non deberet commissio peccati ipsi attribui culpabiliter, sic scilicet, vt deberet dici male facere præstando talem concursum, quamuis homo præstando talem concursum deberet dici male facere. Sed de hoc, vt dixi, fusius alibi.

CONCLVSIO II.

Non potest effectus produci absque concursu immediato.

64. *Non potest etiam de potentia Dei absoluta produci aliquis effectus exigens concursum immediatum causæ secundæ, absque concursu immediato Dei.* Hæc est communissima contra *Hurtadum* & *Arriagam* supra.

Probatur ex dictis; quia si possent produci etiam de potentia absoluta absque tali concursu, de facto sic producerentur, & sane superflue præstaretur ille concursus de facto; id quod in causis naturalibus mihi est euidens, de quibus tamen ac causis liberis creatis, quantum ad hoc est eadem ratio.

Confirmatur efficaciter; quia si posset absque concursu Dei immediato ignis produci ab alio igne sufficienter applicato: ergo Deus non posset, nec de potentia absoluta, impedire immediate illam productionem, neque enim potest sic illam impedire, vt supra ostendi, nisi subtrahendo concursum: sed adhuc subtracto concursu illo esset sufficiens principium illius productionis: ergo adhuc sequeretur talis productio.

Dices posse illam impedire per nolitionem: quamuis enim posset effectus produci volente Deo, atque adeo ipso immediate concurrente, & etiam permittente Deo, hoc est, nec volente, nec nolente; tamen sufficeret ad impediendum effectum, quod accederet nolitio, quia aut volitio aut permissio essent conditiones necessario requisitæ ad illam, ergo quamuis absque concursu immediato posset effectus produci, tamen posset adhuc immediate impediri.

65. *Contra*; quia inintellibile est quomodo per nolitionem posset impedire, nisi quatenus per nolitionem illam tolleretur aliquod ex principiis, aut conditionibus prærequisitis, aut per eam poneretur aliquod impedimentum distinctum à se ipsa: sed, si volitio diuina non sit necessario requisita ad effectum, per nolitionem non tollitur aliud ex necessario requisitis; & ex alio capite suppono nihil aliud positiuum poni per illam nolitionem, quod esset impedimentum: ergo per nolitionem illam nequit impediri.

Dices per nolitionem tolli permissionem, quæ est conditio necessario requisita, ex suppositione, quod volitio non sit necessario requisita nec habeatur.

Contra: quia illa permissio Dei tam impertinens est ad effectum, quam permissio negatiua cuiuscunque alterius creaturæ, nisi quatenus nolitio Dei esset impedimentum, & nolitio creaturæ alterius non esset, sed nolitio non potest esse impedimentum, nisi quatenus volitio est necessario requisita, ergo si non sit requisita volitio, Deus de facto nequiret impedire directe illam productionem.

Probatur vltimo: impossibile est, quod aliquis effectus proueniat à causa secunda, quin sit aliquid, quod determinet ipsam ad vnum indiuiduum præ alio: sed nihil potest sic determinare absque concursu immediato Dei: ergo necessario debet adesse in omni casu concursus immediatus Dei.

66. *Obiicies*: potest Deus producere aliquid aliud, quo suppleatur immediatus concursus suus; ergo de potentia absoluta potest effectus produci absque tali immediato concursu. Probatur antecedens, quia licet de facto videatur Deus à Beatis, absque specie, ipsomet Deo immediate concurrente per modum obiecti, potest tamen produci à Deo species, quæ suppleat concursum illum immediatum obiecti: ergo similiter licet Deus concurreret de facto immediate ad effectus causarum secundarum; tamen posset producere aliquid aliud, quod suppleat talem concursum.

Respondetur, negando antecedens; ad cuius probationem respondeo primo negando consequentiam; quia ex eo, quod posset suppleri concursus ille immediatus Dei per modum obiecti, non sequeretur aliqua imperfectio in Deo; sequeretur autem ex eo, quod suppleretur concursus ille immediatus ipsius, qui est necessarius, vt ipse posset immediate & directe impedire productionē cuiusc nque effectus, non obstante applicatione causæ secundæ.

Respondeo secundo ad eandem probationem, concursum immediatum Dei per modum obiecti non esse concursum effectiuum, sed terminatiuum; neque enim per essentiam diuinam producitur etiam partialiter illa visio, quatenus essentia est, sed quatenus est omnipotens: concursus autem ille terminatiuus nequit suppleri per aliquid aliud, quia etiam si Deus posset videri mediante specie, tamen illa species non terminaret illam visionem, quia alias esset abstractiua, sed species concurreret per modum principij effectiui ad illam visionem, & si daretur, suppleret illam partem, vt ita dicam, illius concursus, quem Deus præstaret de facto ad illam intellectionem, ex suppositione, quod de facto illa visio nō producatur per speciem, sed posset tamen produci; quod totum intelligetur melius ex dicendis in materia de visione: neque enim hic omnia pertinentia ad alias materias exacte tradenda sunt, sed multa ad sua propria loca referenda.

QVÆSTIO VI.

An præter concursum immediatum Dei requiratur vt præmoueat causas secundas per aliquam qualitatem Physicam.

67. EXaminando hanc quæstionem philosophicè, & quoad actus ac effectus pure naturales absque dependentia à principiis fidei, quæ examinanda relinquo in materia de auxiliis: tum quia illa principia Theologica sunt, tum vt obediam decretis Apostolicis cauentibus ne indirecte etiam hic aut alibi tractetur materia de auxiliis absque speciali licentia.

Prima sententia est Thomistarum dicentium quod ex principiis Aristotelis, & per rationem naturalem colligitur, ad hoc vt causa secunda agat, non solum necessarium esse quod Deus cum illa actualiter & immediate concurrat ad effectum, sed etiam quod debeat præmoueri per aliquam

aliquam qualitatem physicam antecedentem actionem: hac ratione dicunt quod Deus concurrat immediate ad effectus quoscunque, non solum immediatione suppositi, sed etiã immediatione virtutis, quatenus scilicet communicat virtutem causis secundis, à qua egreditur immediate actio causæ secundæ. Hanc expresse tenent *Complut. disputat.* 11. & dicunt eam esse communem inter antiquos Philosophos, ac inter Thomistas tam antiquos quam recentiores.

Secunda sententia, iam absolute communior est, non præmouere Deum causas secundas per communicationem huiusmodi qualitatis distinctæ à qualitatibus connaturalibus ipsarum causarum secundarum, & transeuntis statim ac transeunt effectus, aut producuntur. Hæc est *Doctoris in 4. distinct. 1. quæstion.* 1. quem præter suos recentiores omnes sequuntur.

CONCLVSIO I.

Causa secunda non debet præmouere physicè à Deo vt agat.

68. *Nec secundum Philosophum, nec secundum rationem naturalem vllam, causa secunda debet præmoueri ad agendum per aliquam qualitatem Physicam præuiam ad actionem, & transeuntem transacta actione.* Hæc est iuxta secundam contra primam; loquor autem, vt ante dixi, de actione pure naturali.

Probatur prima pars, nimirum quod secundum Philosophum talis præmotio non requiritur, maxime quia *lib. 8. physicorum tex. 33.* habet hæc verba. *Vtrumq; igitur mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium, sed magis primum; illud enim mouet vltimum, sed non hoc, primum; & sine primo quidem vltimum non mouebit, illud autem sine hoc, vt baculus non mouebit non mouente homine.* Sed ex hoc loco nihil inferri potest contra conclusionem pro aduersariis; ergo secundum Philosophum, illa præmotio per physicam qualitatem asserenda nequaquam est. Probatur maior quia aduersarii alium locum saltem magis fauentem non adducunt. Probatur minor, primo, quia Philosophus optime intelligi potest de corporibus, quæ mouent se subordinate motu locali, & quorum vnum non mouet alterum localiter, nisi ipsummet sic moueatur: de his enim verum est quod necessario recurrendum sit ad aliquod primum quod sit immobile, & à quo cætera quæ mouent, mouentur, quia alias daretur processus in infinitum; sed quamuis esset verum quod huiusmodi corpora deberent physice præmoueri per qualitatem physicam, non esset eadem ratio de cæteris causis secundis, quæ agunt: ergo ex illo loco nihil habetur contra conclusionem. Probatur minor ostendendo disparitatem inter talia corpora, & alias causas; quia cum illa corpora non moueant alia corpora nisi ipsamet moueantur localiter, vt patet experientia: mouent enim alia corpora occupando eorum loca, quandoquidem ipsa ex se non habeant virtutem loco motiuam sui, quod supponendum est, vt probatio Aristotelis valeat, debent necessario præmoueri ab aliqua causa, cui propterea principaliter omnes motus sequentes primam motionem tribuuntur. At aliæ causæ secundæ, verbi gratia, aqua, vt frigefaciat se non debet moueri localiter; nec est vlla ratio aut congruitas, cur, vt se frigefaciat, debeat præmoueri physice; ergo non est idem dicendum de cæteris causis, ac corporibus mouentibus localiter alia corpora. Confirmatur hæc explicatio exemplo baculi, & hominis, quo vtitur ipsemet Philosophus: nam & hominis, & baculi motus sunt locales.

69. *Complutenses* mirantur viros doctos adhibere hanc responsionem: quia Aristoteles inuestigat ibi ex causis secundis mouentibus primum motorem æternum, immobilem, infinitum: ergo non agit de corporibus tantum mouentibus, & mobilibus, sed de subordinatione causarum secundarum ad primum motorem.

Sed facile negari posset hæc consequentia: nam ex illismet corporibus mouentibus, & mobilibus posset inuestigare primum illum motorem.

Probatur eadem minor principalis secundo, explicando locum Aristotelis alio modo: Primum mouent mouet vltimum mouens, quatenus infundit ipsi talem qualitatem, qualem asserunt aduersarii, nego id voluisse Philosophum; quatenus dat ipsi occasionem mouendi aliud, seu agendi, applicando ipsum ad passum, & auferendo impedimenta ac præstando ipsi concursum suum ad effectum, concedo locum Aristotelis: sed in hoc sensu non præiudicat cnnclusioni.

Confirmatur hoc, quia alius sensus non debet adscribi Philosopho cum honore ipsius, quam ille, quem ipse discursu naturali poterat colligere: sed quod causæ secundæ deberent moueri per huiusmodi qualitatem, non poterat colligere vllo naturali discursu, poterat autem sic colligere quod applicatio causarum tali tempore, loco, circumstantiis, & ablatio impedimentorum deberet vltimate in primum motorem refundi: ergo quod asserit de motione causarum secundarum, potius intelligendum est, vt nos intelligimus, quàm intelligunt aduersarij.

70. *Probatur conclusio quoad secundam partem*, nimirum, quod ratione naturali probari non possit præmotio illa aduersariorum, soluendo rationes, quas aduersarii afferunt.

Prima ratio, quam ex S. Thoma adducunt Complutenses: Deus concurrit ad actionem causæ secundæ, non solum quatenus est causa illius actionis, sed quatenus per suum concursum est causa eiusdem actionis, prout est ab illa causa secunda; causa vero secunda non est causa illius actionis, quatenus est à Deo: ergo Deus per suum concursum facit actu, quod causa secunda necessario agat, & consequenter concurrit per aliquid præuium & intrinsecum, per quod physice mouet causam secundam ad operandum. Probant antecedens, quia illa actio, prout à causa secunda est aliquid creatum: ergo vt sic est à Deo. Probant etiam vltimam consequentiam, quia si Deus facit, vt causa secũda habeat illam actionem, oportet vt ponat in illa aliquid, quo faciat, vt habeat illam actionem, quia si solum daret ipsi vt ageret, quatenus dat ipsi esse & potentias operatiuas, solum remote concurreret ad illam actionem, prout est à creatura: ergo. Quinta ratio aduersariorum.

Confirmant, quia ratio entis creati transcendit omnes rationes, quæ in creaturis sunt: ergo non solum actio creaturæ debet esse à Deo quomodocumque, sed etiam ipsa causa secunda habebit à Deo tum esse, tum virtutem operatiuam, tum etiam principium actuale operandi.

Respondetur (quidquid sit de antecedenti, circa quod multa dici possent) distinguendo vltimum consequens: per aliquid præuium distinctum ab ipsa causa secunda & suis accidentibus connaturalibus, & applicatione ac remotione impedimentorum, nego consequentiam: per aliquid præuium, quod sit ipsa virtus agendi connaturalis causæ secundæ, & applicatio illa ac ablatio impedimentorum, transeat consequentia. Ad probationem vltimi consequentis similiter distinguo antecedens: aliquid intrinsecum, quod sit virtus agendi connaturalis, concedo; quod sit quid ab illa distinctum, nego antecedens: & ad probationem illius dico non esse inconueniens, quod Deus non sit alio modo ratio agendi causæ secundæ, quam quatenus dat ipsi seipsam, & suas virtutes, ac applicationem, & quatenus præterea immediate cum ipsa concurrit.

71. *Ad confirmationem respondeo* concedendo totum, sed nego illud principium actuale operandi antecedens actionem; esse quid distinctum à virtute actiua connaturali causæ secundæ. Quod si intelligunt per illud principium actuale, aliquid aliud distinctum ab illa virtute, nego consequentiam pro illa parte: quia actio creaturæ, & quidquid est in illa secundum omnem considerationem, inuoluet rationem creaturæ absque communicatione talis principii actualis.

Confirmatur tota hæc responsio: actio, quæ procederet ab illa qualitate physica, vt ab illa procederet formaliter loquendo, vel esset creatura & procedens à Deo, vel non esset: si non esset: ergo non esset inconueniens, quod actio, quæ procederet à creatura absque illa qualitate, vt procederet à creatura, non esset à Deo, nec esset creatura: quidquid enim monstrat primum non esse inconueniens, monstrat idem de secundo.

Si esset

Si esset vt sic à Deo, & si esset creatura : tunc sic: Actio vt procedit à tali qualitate, est à Deo, & est creatura, quamuis Deus aliam qualitatem non communicet illi qualitati: ergo quamuis procederet ab ipsamet virtute connaturali causæ secundæ absque qualitate aliqua superaddita, vt sic procederet esset à Deo, & esset creatura; & consequenter, neque ex ratione creaturæ, nec ex eo quod sit à Deo, quatenus procedit à creatura, debet prouenire ab aliqua qualitate distincta à virtute actiua creaturæ.

72 *Secunda ratio* eorundem est hæc: sequeretur, quod causa secunda esset primum se mouens, & primum se determinans ad illam operationem; sed hoc est falsum, quia aliàs darentur plura prima principia, & prima mouentia.

Confirmatur, quia ignem esse principium actuale operationis, & determinatum ad eam, est aliquid realiter distinctum, tum ab operatione, tum à principio habituali & potentiali operandi, quod quandoque operatur, quandoque non operatur; vel ergo habet à Deo esse tale principium actuale, vel à se: si primum, ergo mouetur ab illo ad operandum: si secundum, ergo est principium primum actuale operandi.

Respondetur, distinguendo maiorem: esset primum se mouens, ac determinãs, id est mouens ac determinans se, absque eo, quod moueatur ab alio priori per qualitatem illam physicam, concedo maiorem, nec id est inconueniens; primum se mouens ac determinans, ita vt non dependeat à concursu alterius, ac applicatione & ablatione impedimentorum per aliam causam facienda, nego maiorem.

Dices Deum indigere concursu creaturæ ad actiones vitales: & tamen hoc non obstante est prima causa istarum actionum; ergo quamuis causa secunda indigeret concursu Dei, hoc non obstante posset esse prima causa aut primum mouens.

Respondeo negando consequentiam; quia alio modo Deus indiget concursu causæ secundæ ad operationes vitales (si tamen hoc ipsum sit necessarium, de quo suo loco) alio modo dependent causæ secundæ à concursu Dei; nam causæ secundæ indigent concursu Dei sic, vt nec ipsæmet possint vlla ratione efficere, vt necessariò præstetur ipsis ille concursus. Deus verò non sic indiget, quin ipso volente omnino præstetur concursus causæ secundæ. Deinde causæ secundæ non solùm indigent concursu Dei ad suas operationes, sed ad suum proprium esse; Deus verò non sic indiget causis secundis.

73 *Confirmatur* totum hoc, quia ignis, verbi gratia, qui cum qualitate illa aduersariorum est causa secunda, vel mouet se primo ad operationem sequentem, vel non. Si mouet se primo: ergo est primum mouens, & consequenter non est inconueniens, quod causa secunda sit primum mouens. Si non mouet se primo: ergo nec ignis solus absque tali qualitate moueret se primo. Quod si dicas non esse inconueniens, quod causa secunda mota à Deo per qualitatem aliquam primo se moueat, absque vlteriori motione: ergo similiter non esset inconueniens, quod ignis absque qualitate illa aduersariorum, per hoc, quod moueatur à Deo per qualitates sibi connaturales, primo se moueat absque vlteriori motione.

Ad confirmationem aduersariorum respondeo negando antecedens: si enim loquamur de principio actuali operationis, id est, de principio, quod actualiter operatur, & de principio, quod est ex natura sua determinatum in actu primo ad talem operationem, non distinguitur à causa secunda aut virtute actiua & applicatione ad tale passum in talibus circumstantiis, &c. Si verò loquamur de principio actuali operationis, id est, de principio actualiter operante ac determinato in actu secundo, formaliter loquendo, non distinguitur realiter à causa secunda, & operatione, per quam operatur & determinatur in actu secundo.

74 *Tertia ratio* eorundem est: causa secunda nequit agere, quin Deus cogat simultaneè cum illa: ergo debet præmoueri ab illo. Probatur consequentia, quia quando duæ causæ coagunt ad aliquem effectum, vel vna alteram mouere debet, vel vtraque moueri debet ab aliquo tertio, aliàs casualiter sequeretur illa simultas concursuum, & Deus cæco modo & ignoranti influeret, quia nesciret, quando causa secunda esset adhibitura suum concursum.

Confirmatur; vt Deus concurrat cum igne simultaneè, oportet, vt prius ordine naturæ intelligatur paratus concurrere cum illo: sed non potest intelligi sic paratus, nisi aliquid imprimat ipsi præuium ad actionem: ergo. Probatur minor, quia esse sic paratum est aliquid, quod non esset, si Deus decerneret non velle concurrere: ergo debet esse aliquid distinctum à Deo, & causa secunda; sed non potest se tenere ex parte Dei: ergo ex parte creaturæ, & consequenter debet esse quid superadditum creaturæ, quia nihil aliud mutaret ipsam.

75 *Respondetur*, negando consequentiam cum sua probatione, quandoquidem enim Deus scit naturam ignis, v.g. esse cõburere in tali applicatione, si tribuatur ipsi concursus generalis; & cognoscat etiam illum hic & nunc esse sufficienter applicatum; & præterea liberè præstet suum concursum, quomodo potest dici, quod casualiter, aut cæco modo concurrat cum igne ad talem effectum? Quod si Deus naturaliter ageret ad talem effectum cum igne absque scientia, cæco quidem modo concurreret sicut ignis, sed non casualiter, nisi quatenus casus esset, quod sic applicaretur ignis; sed omnino per se.

Confirmatur; quia Deus concurrendo cum igne præmoto per qualitatem illam, vel cæco modo concurrit, vel non: si cæco modo: ergo non est inconueniens, quod cæco modo concurrat: si non; ergo nec quando concurrit cum igne non præmoto per talem qualitatem. Probatur hæc consequentia; quia ignis sine qualitate illa est tam determinatus ad agendum, supposito concursu Dei, quàm cum illa; & Deus tam scit, quod ignis sit combusturus in talibus circumstantiis, supposito suo concursu actuali, ac si haberet illam qualitatem; ergo si posita qualitate non concurreret cæco modo nec casualiter, nec ea non posita sit concurrit.

76 *Dicunt Complutenses*, naturam ignis esse comburere, si non impediatur, posse autem impediri illum, aut per causas secundas fortiores, aut per miraculum: ergo nisi Deus præmoueret, nescire an hic & nunc concurrerent.

Miror sane replicam: sed breuiter *respondeo*, negando consequentiam, quia Deus hic & nunc quando concurrit scit non futurum miraculum, nec adfuturas causas secundas fortiores impedientes, siue scientia media, siue absoluta; quod mihi euidens apparet.

Ad confirmationem aduersariorum respondeo, negando minorem, & distinguendo consequens probationis: aliquid positiuum, nego: aliquid negatiuum, concedo, & nego subsumptum, quia illud negatiuum, quod vlterius requiritur, vt Deus dicatur paratus concurrere in actu primo antecedenter ad actualem determinationem vllam concurrendi, est negatio istius decreti de non concurrendo; quæ negatio se habet ex parte Dei.

CONCLVSIO II.

77 *Absolutè & simpliciter dicendum est, quod causæ secundæ non debeant præmoueri à Deo per qualitatem vllam physicam distinctam à suis qualitatibus connaturalibus ad effectus naturalis ordinis.* Hæc est eorum, qui tenent præcedentem contra Thomistas: & sensus directus est, quod ignis, verbi gratia, cum suo calore applicatus stupæ, & remotis cæteris causis impedientibus, possit cum concursu actuali DEI comburere ac calefacere absque eo, quod DEVS præmoueat ipsum in illo instanti, quo applicatur & quo comburit, per vllam qualitatem distinctam à calore, & reliquis, quæ sunt connaturales igni.

Causæ secundæ non debent præmoueri physicè ad effectus naturales.

Probatur primo sufficientissimè ex communissimo, & verissimo axiomate, quod non sint multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla prorsus est necessitas talis qualitatis, ergo non est afferenda, Maior patet primò, ex reiectione authoritatis Philosophi, ac rationum,

quibus aduersarij potissimum innituntur: patet secundò, quia ipsemet ignis ex se habet sufficientem proportionẽ, quantũ requiritur ex parte causæ secundæ, ad calefaciendum, quando debitè applicatur, ablatis impedimentis, & ad hoc, quod plenissimè subordinetur causæ primæ, sufficit, quod non possit agere, nisi dependenter à concursu causæ primæ, quem concursum possit causa prima, vel negare vel præstare ad libitum, sicuti sufficienter subordinatur intellectus obiecto per hoc, quod non possit agere, nisi concurrente obiecto per se aut suam speciem, quamuis obiectum non imprimeret ipsi aliquam qualitatem præuiam: ergo non est necessitas qualitatis præmouentis.

Confirmatur hoc, quia ideò ignis cum suo calore non esset determinatus sufficienter absque illa qualitate ad calefaciendum, vel quia est creatura, & causa secunda, vel quia non est æqualis aut maioris perfectionis, quam effectus productus; vel quia non constat experientia, quod ad eius præsentiam ablatis impedimentis fiat calefactio: sed secundum, & tertium membrum sunt manifestè falsa; primum autem nõ impedit; quia ignis cum qualitate superaddita est sufficienter determinatus, & tamen est creatura & causa secunda, ergo ignis etiam cum calore, non obstante, quod sit causa secunda & creatura, potest dici sufficienter determinatus absque qualitate superaddita, atque adeò superfluit qualitas superaddita.

78 *Dices* non ideò ignem non determinari sufficienter, quia est creatura quomodocunque; sed quia creatura talis rationis possit impediri ab effectu suo, vel miraculosè, vel per causas secundas alias fortiores; cum autem cum qualitate illa esse quidem causam secundam, sed talis naturæ, vt non possit, nec miraculosè, nec per alias causas secundas impediri.

Contra primò, quia hinc sequeretur, quod ignis supposito, quod Deus decerneret non facere miraculum impeditiuũ ipsius, nec permittere vt aliqua causa secunda adesset, quæ ipsum posset impedire, esset determinatus ex se absque qualitate superaddita; ergo nõ exigitur illa qualitas vniuersim, vt dicunt aduersarij. Deinde si non requiritur nisi vt impediat miraculũ, ac alias causas, illa possunt æquè commodè impediri per decretum Dei, quo non vellit facere miraculum, nec applicare alias causas secundas impeditiuas: ergo ad hoc etiã frustra ponitur illa qualitas.

Contra secundò, ista qualitas nõ sufficit vt ponatur effectus absque concursu actuali Dei, vt aduersarij communiter docent, quia aliàs conuenirẽt cum Durando, quandoquidem Deus non cõcurreret ad calefactionem immediatè immediatione suppositi, sed solùm immediatione virtutis: ergo posset per miraculum impediri, vt si Deus vellet negare illum suum concursum actualem; vnde cum non posset impedire ignem applicatum nisi miraculosè, sequitur quod ignis ex se sit tam determinatus, quàm illa qualitas. Dicere autem quod Deus necessitetur ad dandum suum concursum actualem posita illa qualitate, est omnino inconueniens, quæ enim virtus posset esse in causa vlla creata imaginabili, vt posset Deum omnipotentem ex se cogere ad coagendum?

79 *Contra tertiò*, si illa qualitas sit ita determinata ad agendum, vt supponitur in replica, erit ipsamet actio, per quam in actu secũdo determinatur agens ad producendũ effectum: sed hoc est contra aduersarios, tum quia dicunt actionem non esse in agente, sed in passo; tum quia illi dicunt esse eam qualitatem præuiam ad actionem. Probatur sequela maioris; quia habet omnes conditiones requisitas ad actionem, ea enim posita, necessariò determinatur causa agere ita vt, nulla ratione possit non agere, & ea posita, effectus similiter necessariò ponatur; nec remanet, nisi quandiu effectus est in fieri, & conseruari dependens ab illo agente: sed nihil prorsus aliud requiritur ad actionem, de prædicamento actionis.

80 *Confirmatur*: ideò ponitur aliqua actio distincta à virtute agendi, qua constituitur agens potens producere effectum in actu primo; qua agens potest esse existens cum illa virtute absque eo quod agat; & si non posset, profecto gratis, & absque vllo fundamento requireretur actio distincta: ergo si posita illa qualitate, necessariò causa est agens, & non potest esse agens absque illa, non debet habere actionem distinctam ab illa qualitate, & consequenter illa qualitas erit actio ipsius, & consequenter vlterius non erit qualitas.

Alias probationes quas principalissimas, nempe quod sequeretur tolli libertatem, si ad actus liberos requireretur huiusmodi qualitas; & quod etiam Deus esset per se causa actus peccaminosi, omitto tractare ac proponere, ne videar, vel indirectè tractare aliquid spectans per se ad materiam de auxiliis.

81 *Obijcies*: causæ secundæ non agunt nisi in virtute primæ, & nisi ab ea promoueantur, excitentur, adiuuentur, & applicentur; ergo aliquam entitatem recipiunt à Deo quando agunt; non aliam, quàm qualitatem prædeterminantem: ergo.

Confirmari posset variis locis Patrum, & Conciliorum quibus significetur, quod Deus antequam agant causæ secundæ liberæ, moueat ipsas intrinsecè.

Respondeo distinguendo consequens: aliquam entitatem, quæ sit talis qualitas, quã asserunt aduersarij, nego consequentiam; quæ non sit talis, transeat consequentia. Itaque causæ secundæ omnes possunt dici non agere, nisi in virtute primæ, quatenus non agunt nisi per virtutem communicatam ipsis à prima, id est per suas potentias, & qualitates connaturales, quas recipiunt à causa prima; & etiam quatenus non agunt, nisi concurrente prima per concursum immediatum actualem, quo non concesso nihil agerent: & in hoc ipso sensu possunt dici non agere, nisi adiuuentur & confortentur à prima.

82 *Deinde*, quia non possunt agere circa subiecta distincta, nisi applicentur illis, & nõ possunt applicari nisi concurrente Deo, optimè sequitur quod nequeant agere circa talia obiecta aut passa nisi applicẽtur à Deo; vel tãquam causa totali, vel tanquam causa partiali applicationis, quamuis nullam qualitatem actiuam reciperent, aut aliam vllam entitatem præter applicationem. Dixi autẽ, *circa obiecta aut passa distincta*, quia absque vlla applicatione propriè dicta posset producere in se frigus, si produceretur sine frigore aut cũ calore; vnde illud de applicatione, si intelligatur propriè, non debet intelligi vniuersaliter necessariò, sed quando agens, & passum possunt esse sine applicatione sufficienti.

83 Quantum denique ad illud, quod non agant causæ secundæ, nisi excitentur aut moueantur; dico; si intelligatur aliud per moueri, & excitari, quàm applicari, non esse verum quod causæ secundæ naturales non agant, nisi moueantur & excitentur; neque enim ignis applicatus stupę exigit vlteriorem aliquam excitationem, aut motionem præter concursum Dei immediatum, & actualem, quo sanè concursu non mouentur nec excitãtur propriè. Quod si quis tamen velit dicere, quod per illum concursũ moueantur aut excitentur, cum illo non erit nisi quæstio de nomine, & eo concesso nihil sequitur contra nos ad beneficium aduersariorum. Causę verò liberę debent etiam moueri & excitari à Deo, non tamen per qualitatem aduersariorum, sed per propositionem obiecti tali vel tali modo: nam obiectum sic propositum excitat & mouet illas, & ipsamet voluntas per vnum actum suum mouetur & excitatur ad alios actus, quos non eliceret sæpè, nisi haberet priores actus: loquor autem semper de actibus naturalibus.

84 *Ad confirmationem respondeo* relinquendo exactiorem solutionem pro Theologia, in illis locis Patrum, & Conciliorum non fieri mentionem nisi de motione, excitatione, & auxilio particulariter requisito ad opera bona conducentia ad vitam æternam, de quibus operibus modò non agimus, neque de auxiliis ad ea requisitis, sed de operibus naturalis ordinis præcisè, ad quæ opera in multis ex illis locis significatur esse potentia naturalis in causis liberis & naturalibus, absque motione, & excitatione aliqua particulari; vnde illa loca potius confirmant quàm infirmant nostram conclusionem.

85 *Respondeo secundò*, distinguendo antecedens: nisi moueat ipsas per qualitatem illã, quam astruunt aduersarij, nego

nego antecedens: nisi prius moueat ipsas per applicationem obiecti aut passi, & per communicationem cognitionis talis aut talis, concedo antecedens, & nego consequentiam. Cæteræ obiectiones solutæ sunt quæstione præcedenti.

QVÆSTIO VII.

In quo consistit concursus, quo concurrit Deus cum causis secundis?

86 SAtis communis sententia est eandem omnino actionem, qua causa secunda producit suum effectum, esse illam ipsam, qua Deus cum illa eum producit: & iuxta hoc dicendum videtur, quod concursus Dei non sit aliud quàm actio creaturæ, quatenus egreditur immediatè à Deo, quemadmodum egreditur immediatè à creatura, verbi gratia igne, aut aqua, aut voluntate. Ita *Suarez disp. 22. Met. sec. 3. num. 2. Hurtadus disp. 10. §. 50.* qui hanc sententiam omnibus Iesuitis tribuit.

Secunda sententia est concursum Dei esse actionem distinctam à concursu seu actione creaturæ. Hanc proponit *Hurtadus §. 41.* sed neminem pro ea citat, sed videtur insinuare eam satis probabilem, & eatenus tantùm sibi displicere, quia absque vrgenti fundamento est contra communiorem.

CONCLVSIO.

Concursus Dei non est actio creaturæ sed alia concomitãs.

87 *COncursus Dei non est actio creaturæ, sed alia concomitans actio.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam, eámque plurimi Scotistæ in suis manuscriptis amplectuntur.

Probatur, quia volitio Dei sine dubio distinguitur ab actione creaturæ, siue illa actio subiectetur in passo, siue in agente: sed volitio Dei est concursus ipsius cum creatura: ergo concursus ipsius cum creatura non est actio creaturæ, sed alia concomitans.

Probatur minor, quia quoties Deus concurrit, habet volitionem concurrendi, & nihil impedit quominus per illam volitionem actualiter concurrat; ergo volitio Dei debet dici esse concursus ipsius.

Confirmatur: quia ex dictis in Logica, disputatione de actione, actio qua Deus se solo producit aliquem effectum, est volitio ipsius: ergo & actio, quia concurrit cum creatura: eadem enim prorsus est ratio.

Probatur secundò: quando duæ causæ creatæ partiales subordinatæ producunt aliquem effectum verbi gratia intellectus & obiectum intellectionem, non eadem actione concurrunt, sed diuersa: ergo idem dicendum, quando Deus & creatura concurrunt, si non possit assignari aliqua disparitas particularis, qualem non facilè ostendent aduersarij. Probatur antecedens, quia vt suppono ex dictis in Logica de actione, actio subiectatur in agente, sed vnica indiuisibilis actio non potest subiectari naturaliter in duobus agentibus realiter distinctis: ergo quodlibet ex diuersis agentibus habet suam propriam actionem, qua concurrit: & hinc sequitur falsum esse quod dicit Hurtado, eandem actionem posse immediatè egredi à diuersis causis subordinatis.

88 *Obiicies primò.* Actio creaturæ dependet à Deo, cùm sit quid creatum, sed non dependet ab ipso per aliã actionem, quia ad actionem non datur actio, vt communiter supponitur: ergo immediatè egreditur à Deo, & cõsequenter est actio Dei: sed etiam est actio creaturæ, vt supponitur: ergo eadem est actio Dei & creaturæ: hoc autem supposito non requiritur vlla alia actio ex parte Dei; cur enim illa sola, quæ ipsius est, non sufficeret ipsi?

Responderi posset primò negando minorem, quam responsionem putat probabilem *Arriaga n. 25.*

An actio creaturæ producatur per aliam actionẽ Dei.

Sed contra: quia si actio creaturæ dependeret ab actione Dei ad ipsam immediatè terminata: sequeretur necessariò ad positionem istius actionis Dei: sed hoc est absurdum, ergo: probatur minor, quia tolleretur libertas creaturæ, tollitur enim libertas creaturæ, quando ex suppositione alicuius antecedẽtis necessariò sequitur actio illa creaturæ quæ dicitur libera, si illud antecedens non sit in potestate voluntatis: sed actio Dei, quæ terminaretur ad actionem causæ secundæ liberam est antecedens ad illam, & non est in potestate voluntatis, eáque posita, necessariò sequitur actio illa libera: ergo tolleret libertatem.

89 *Respondetur* ergo aliter, distinguendo consequ s: egreditur ab ipso tanquam actio ipsius aut absque eo quod ipse habeat aliam concomitantem actionem, nego: egreditur ab ipso, quatenus non egrederetur à creatura, nisi Deus aliam concomitantem actionem haberet, concedo consequentiam. Itaque quemadmodum in causis creatis partialibus ac subordinatis actio partialis vnius dependet ab alia, quia non posset egredi, nisi alia actio partialis egrediatur ab altera, licèt neutra producat actionem alterius per aliam actionem, & licèt neutrius actio procedat ab altera tanquam ipsius actio; sed dicitur procedere cum dependentia ab illa altera, quatenus non egrederetur à suo subiecto, nisi alia actio egrederetur ab alia causa propter essentialem subordinationem: ita planè in proposito dicendum est.

Dices cum Hurtado num. 51. non sufficere hanc dependentiam tanquam à concomitante: quia talem dependentiam habet concursus Dei à concursu causæ secundæ, & tamen non propterea potest dici, quod concursus Dei dependeat à causa secunda: ergo quamuis concursus creaturæ diceretur dependere à concursu Dei, tamen non propterea deberet dici, quod concursus ille penderet à Deo ex illo capite præcisè.

Respondeo negando illam dependentiam non sufficere, ad cuius probationem, dico etiam concursum Dei dependere à causa secunda, cum qua vult cõcurrere: si enim dependet à concursu causæ secundæ, vt fatetur Hurtado, cur non dependeret à causa secunda, à qua ille concursus dependet? Verum quidem est quod concursus causæ primæ non depẽdeat à causa secũda, neque à concursu eius, tanquam à principio à quo emanat; sed tanquam à cõditione sine qua non esset: & eodem modo cõcursus causæ secundæ non dependet à Deo, tanquam à principio, à quo immediatè emanat; sed tanquam à principio remoto, quod scilicet est causa principij proximi, à quo emanat, & tanquam ab aliquo à quo dependet alter concursus, sine quo non posset esse.

90 *Dices secundò*, omnis creatura dependet à Deo immediatè ex dictis quæstione præcedenti: sed concursus causæ secundæ est creatura: ergo dependet à Deo immediatè, & non sufficit dependentia mediatè.

Respondeo distinguendo maiorem: omnis creatura, quæ producitur per actionem effectiuam veram, & realem, transeat; quæ non sic producitur, sed vel emanat, vt emanant relationes intrinsecùs aduenientes, vel est ipsamet actio causæ effectiuæ, negatur: sufficit enim vt huiusmodi relationes, & actiones dependeant sic ab eo, vt possit ipsas pro quocunque instanti, aut producere aut destruere: sic autem potest facere absque dependentia, immediata, quæ prætenditur in replica, quia relationes potest destruere destruendo earum fundamenta aut terminos aut rationem fundandi: actiones verò aut subtrahendo concursum suum, aut destruendo causam effectiuam, aut ponendo alia impedimenta aliqua.

Dices 3. Sequeretur mutua causalitas inter concursũ Dei, & creaturæ, quia alter ab altero mutuò dependeret.

Respond. negando sequelam, & distinguendo eius probationem: tanquam à priori, nego; tanquam à concomitãti, cõcedo: sed inde non sequitur mutua causalitas, quia causalitas solùm reperitur in illo, quod est prius natura.

91 *Dices quartò*, Sequeretur Deum in productione talis creaturæ æquè dependere à causa secunda, ac causa secũda ab ipso, & consequenter non magis dependere à Deo creaturam, quàm hãc ab ipsa in illa productione: sed hoc est absurdum, ergo. Probatur sequela, quia ideò creatura depẽdet ac subordinatur in illa actione, quia actio ipsius, seu concursus non potest esse absque concursu Dei, sed idem est de concursu Dei: ergo.

Respondetur negando sequelam, quia creatura dependet à Deo & secundum concursum & secundum entitatem suam propriam, Deus verò solùm dependet à creatura, quantum ad concursum.

Rursus Deus non ita dependet à creatura quoad illam productionem, vt in manu creaturæ sit quod ponatur vel non ponatur; sed creatura, præsertim naturaliter agens, ita dependet à Deo quoad illam productionem, vt in manu Dei, sit posita quacumque præuia applicatione, quod creatura habeat vel non habeat suam actionem.

92 *Obiicies secundò:* Volitio quæcumque, quam Deus habet circa creaturas, est ab æterno, ergo si esset actio ipsius aut concursus actualis, quo procedit creaturas aut concurrit ad earum productionem, creaturæ producerentur ab æterno.

Probatur consequentia; quia nec actio nec concursus actualis potest esse absque termino suo: ergo si volitio, quæ est ab æterno, sit concursus actualis, aut actio qua producitur creatura, creatura producta esset ab æterno.

Respondetur primò, aduersarios etiam soluendam hanc difficultatem; quia ratio cur Deus actualiter habet in tempore vnam actionem potius quàm aliam, est quia habet volitionem talis actionis potius, quàm alterius: ergo quãdoquidem volitio sit ab æterno, actio quæcunque, quæ sequitur ad ipsam, deberet esse ab æterno; quod si volitio possit esse ab æterno, & actio sequens ad ipsam in tempore & non ab æterno, similiter quamuis ipsamet volitio esset actio, posset esse ab æterno, quamuis terminus per ipsam producendus, non esset ab æterno.

Respondetur secundò directè negando sequelam, quia licèt sit ab æterno, tamen non determinat Deum ad producendum nisi pro tali tempore; est enim volitio producendi rem pro tali tempore. Ad probationem consequentiæ respondeo distinguendo antecedens, si non determinetur actio ad certum tempus ex natura sua intrinseca, concedo: si sic, nego.

93 *Dices:* si sit actio ligata ex natura sua ad aliquod tempus, non potest existere ante illud tempus; aliàs potuissemus dicere, quod actio qua ignis producit hodie alium ignem, extiterit heri, quando illum non produxit: ergo volitio Dei non potest existere sine termino producto, si sit actio qua producitur.

Respondeo distinguendo antecedens: si sit quid limitatum, & solùm habeat rationem actionis, concedo: si sit illimitatum, & non habeat solùm rationem actionis: nego antecedens cum sua probatione; quia actio ignis est quid limitatum, & solùm habet pro munere causam producentem effectum. Volitio autem Dei est quid illimitatum, cum identificetur ipsi Deo, & non solùm habet facere ipsum producentem effectum, sed etiam facere ipsum volentem producere; vnde quia ipse debet esse volens producere ab æterno, debet esse volitio illa in ipso ab æterno.

Dices iterum: si actio sit ab æterno, debet tribuere suum effectum formalem ab æterno: sed effectus formalis ipsius est facere causam agentem seu concurrentem actu: ergo debet hoc præstare Deo ab æterno; sed non præstat: neque enim verum est dicere quod Deus agat aut concurrat ab æterno.

Respondeo distinguendo maiorem: si sit ab æterno sub ratione formali actionis, concedo: si non sit sub tali ratione, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam, quia sufficit vt id ipsi præstet in tempore, quando habet rationem actionis. Itaque ipsamet volitio Dei, quæ est actio ipsius, non habet rationem formalem actionis, nisi pro illo tempore, pro quo determinat Deũ ad producendũ effectum; non autem determinat nisi pro illo tempore, quo producitur effectus. Et si quæratur quare non determinat, ratio est quia est volitio determinatiua pro tali tempore.

94 *Obijcies tertiò.* Volitio Dei habet pro obiecto concursum seu productionem, qua Deus producit effectum: ergo non est ille concursus aut actio; neque enim potest esse obiectum sui ipsius. Probatur antecedens, quia Deus habet hunc actum voluntatis seu hanc volitionem: volo concurrere cum causa secunda ad productionem effectus: seu volo producere effectum: sed huius actus seu volitionis obiectum est ipse concursus seu actio: ergo.

Respondeo, loquendo de volitione Dei, in qua constituimus rationem actionis seu concursus, negãdo antecedens (quidquid sit de aliis volitionibus reflexis) ad cuius probationem dico quod licèt nos explicemus actum voluntatis Diuinæ, quo producit effectum, per hæc verba, volo producere effectum; & hoc modo loquendo significetur, quod reuera volitio illa tendat in productionem, tanquam in obiectum; reuera tamen à parte rei actus ille formaliter non habet productionem pro obiecto, sed est ipsi ipsamet productio, & habet pro obiecto aut potius termino ipsam rem quæ producitur: & verus sensus est formalis, nempe volo te producere, id est per volitionem te produco: sicut quando dicimus: volo te amare, sensus sæpè saltem, est: quod per volitionẽ talem te amo, amor enim est quædam volitio, quæ terminatur ad rem amatã. Quod si aliquis velit in Deo distinguere & volitionem qua producit, & volitionem qua vult producere, dicere poterit eandem volitionem Diuinam esse virtualiter reflexam, & eam propterea posse considerari, vt per eam res producitur, & vt per eam Deus vult rem producere. Si consideretur autem primo modo, habet rationem actionis, & non habet actionem pro obiecto, sicut nec habet seipsam; si verò consideretur secundo modo, non habet rationem actionis & propterea potest habere actionem pro obiecto.

Vrgeri posset hîc difficultas illa maxima, quid dicat volitio libera Dei, qua vult producere effectum supra volitionem necessariam ipsius: sed differenda est solutio ad Theologiam.

QVÆSTIO VIII.

Qualis sit concursus, quo concurrit Deus cum causis secundis.

95 COncursus Dei cum causis secundis altero ex duobus modis se habere potest; primo ita vt sit taliter indeterminatus & indifferens respectu effectus producendi, vt mediante eodem concursu possit non solùm ille effectus, qui producitur, sed quicunque alius produci, si aliæ causæ applicarentur, sic scilicet, vt mediante eodem concursu, quo Deus producit cum igne ignem, posset aqua producere frigus, & eodem concursu, quo mediante voluntas amat obiectum, posset illud obiectum odio prosequi. Hæc sententia videtur esse *Suarij*, & Iesuitarum communis. Alio modo potest se habere sic, vt sit tam determinatus ex natura sua ad effectum, qui producitur, vt nullus alius effectus, nec numero, nec specie distinctus, qui tum non producitur, possit per illum produci. Hæc est *Doctoris in 1. d. 39. & d. 41.* quem præter suos plurimi Thomistæ sequuntur. Quærimus ergo hic, quo ex his modis se habeat concursus diuinus.

CONCLVSIO.

96 *CConcursus diuinus est omnino physicè determinatus ad effectum, qui producitur, in specie ac individuo; sic vt per eundem, quo producitur amor, non possit produci odium, nec eodem quo producitur Petrus, possit produci Paulus: loquor autem de concursu, prout formaliter habet rationem concursus.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam. Concursus diuinus est physicè determinatus ad effectum qui producitur.

Probari solet à Scotistis; quia aliàs Deus non cognosceret, quinam effectus essent absolutè futuri: sed hoc est falsum, & contra fidem: ergo. Probatur sequela, quia eatenus potest cognoscere, quænam sunt absolutè futura, quatenus cognoscit determinationem voluntatis suæ: sed si illa determinatio non sit absoluta, non potest cognoscere ea mediante, quod absolutè sint futura: si sit determinata habetur intentum.

Hæc probatio difficilis mihi videtur, quia posset aliquis dicere quod Deus posset cognoscere quid creatura esset factura suppositâ determinatione sua, & concursu indifferenti ex plenitudine suæ infinitæ scientiæ; quod quidem de causis naturalibus applicatis bene, non habet difficultatem, quia ex natura sua sunt determinatæ ad agendum hoc vel illo modo, supposito concursu Dei sufficienti, qualis esset secundum aduersarios indeterminatus ille ac indifferens. De causis verò liberis

suaderi posset: quia quamuis non obstante concursu indifferenti, possent oppositum effectum: tamen difficile est ostendere cur Deus non cognosceret quid essent facturæ ex pluribus quę possent facere; sed de hoc fusius in Theologia.

Facilior probatio

97 *Probatur conclusio aliter, primò* quidem ex suppositione sententiæ probatæ quæstione præcedenti: concursus Dei est volitio, qua vult cum hac causa producere realem effectum: sed per illam volitionem non posset alius effectus produci: ergo concursus Dei non est indeterminatus, sed determinatissimus.

Probatur minor, quia sequeretur, quod esset & non esset illa volitio; esset quidem ex hypothesi; non esset autem, quia esset volitio producendi alium effectum: volitio autem producendi vnum effectum distinguitur formaliter aut ratione à volitione producendi alium, quando præsertim effectus non habent necessariam connexionem, aut quando ad productionem vnius non producitur alius necessario.

Probatur secundò aliter, independenter ab hac sententia, quia concursus Dei secundum aduersarios communiter, est identificatus concursui creaturæ, eadem enim actione secundum ipsos Deus & creatura producunt effectum, sed certum est actionem creaturæ, qua producit hunc effectum, esse ita determinatam ad illum effectum, vt non possit per eam alius effectus, qui tum non producitur, produci: ergo idem dicendum est de concursu Dei ipsi identificato: quæ quidem probatio mihi conuincit conclusionem supposita illa identificatione. Quod si etiã actio Dei esset aliqua particularis actio distincta ab actione creaturæ, & à termino, omnino necessarium esset, quod pro distinctione terminorum distinguerentur, quia determinatio actualis causæ ad effectum producendum nequit esse, quin causa determinetur per ipsum, præsertim si determinatio non sit infinita ac illimitata: ergo si determinatio, qua Deus determinatur de nouo ad producendum amorem, esset etiam determinatio, qua determinaretur ad producendum odium, sequeretur quod quoties produceret odium, produceret etiam amorem, quod est absurdum: ergo signum est, quod pro variatione terminorum debent variari determinationes, tum quia effectus non magis dependet à causa secunda, quàm à prima: ergo sicut non potest egredi à causa secunda per concursum, indeterminatum, sed per determinatum ac sibi soli correspondentem, nequit etiam per talem egredi à causa prima.

98 *Obiicies.* Sequeretur, quod effectus deberet necessario poni; & consequenter tolleretur libertas. Probatur sequela: quia quidquid Deus determinat absolutè futurum esse, ex ista hypothesi debet necessario fieri, quia aliàs non determinaret futuritionem eius absolutè, aut saltem determinatio absoluta Dei posset impediri, quod implicat.

Respondeo distinguendo sequelam, necessitate consequenti, aut concomitanti, transeat: necessitate antecedenti, negatur: nec id probatur per probationem sequelæ. Vt hoc intelligatur, aduertendum tum tolli libertatem causæ in ordine ad effectum, quando ex suppositione alicuius antecedentis determinationem istius causæ, non potest non ponere effectum, sed ipsum necessario ponit: cuius ratio est, quia potentia libera est illa, quæ positis omnibus prærequisitis ad agendum non necessario agit: ergo si ponatur hypothesis alicuius antecedẽtis determinationem actualem voluntatis; seu si supponatur esse in rerum natura aliquid antecedens illam determinationem, quo posito causa nequit non agere, non erit verum de causa dicere, quod positis omnibus præhabitis ad actionem possit agere, & non agere, & consequenter tollitur libertas eius, quæ in illo posse consistit: necessitas ergo agendi orta ex huiusmodi re antecedenti actionem, quæ vocatur necessitas antecedens, tollit omnino libertatem. Alia potest esse necessitas agendi ex suppositione alicuius consequentis actionem causæ, aut concomitantis ipsam, & hæc vocatur necessitas consequens, aut concomitans, aut secundum quid, nec tollit libertatem causæ; quia non obstante, quod supponatur tale quid, adhuc verum erit dicere de causa quod positis omnibus præhabitis ad actionem, possit habere actionem, vel eam non habere, quod sufficit ad hoc vt libere dicatur habere talem actionem.

Quid necessitas antecedens & consequens.

99 *Dices:* volitio Diuina, & decretum absolutum, quo decernit futuritionem effectus, antecedit determinationem voluntatis creatæ, ergo si eo posito non potest non poni effectus, tollitur libertas, quia infertur necessitas agendi, etiam ex suppositione antecedenti.

Respondeo distinguendo antecedens: antecedit illam determinationem voluntatis creatæ per se & ex indigẽtia causæ secundæ, aut effectus ab ea producendi sic, vt antecessio illa habeat aliquem influxum in causam secundam magis, quam si non antecederet, sed concomitaretur, nego antecedens: per accidens, & ex conditione Dei, qua non potest habere decreta noua, sed necessario habet ab æterno, quidquid habet in tempore, concedo antecedens, & nego consequentiam ac distinguo eius probationem: infertur necessitas ex suppositione antecedenti, quatenus antecedens est, nego; quatenus non est antecedens, sed concomitans, concedo, sed nihil inde infertur contra conclusionem.

Quomodo concursus Dei antecedit actionem creaturæ.

Quod autem æternitas decreti Diuini, aut volitionis concurrendi non faciat ad determinationem voluntatis creatæ, patet; quia nihil potest conducere ad determinandam aliquam causam, nisi quatenus existit pro illo instãti, pro quo causa determinatur: ergo decretũ aut volitio Diuina non habent aliquam vim influendi aut determinandi voluntatem creatam; quatenus sunt ab æterno, sed quatenus sunt coexistentia volũtati pro illo instanti, quo operatur; nec vt sic etiam possunt habere vllam prioritatem naturæ, & consequenter debent esse vel concomitãtia vel sequentia, atque adeo suppositio eorum non est suppositio antecedens determinationem voluntatis; Itaque suppositio antecedens, seu suppositio alicuius antecedentis determinationem voluntatis, & tollens libertatem, debet esse suppositio alicuius, quod, quatenus antecedit, habet virtutem necessario tractiuam voluntatis: talem autem non habet decretum Diuinum, quantumuis efficax, nec concursus quicumque Diuinus, quo cum voluntate concurrit, quia quidquid habere potest virtutem determinatiuam voluntatis, vel debet illam habere quatenus est aliquid quod habet rationem actus primi, vel ratione actus secundi: sed neutro modo ex his potest decretũ Diuinum, aut concursus eius determinare voluntatem necessario ad actum per modum antecedentis, ergo. Probatur minor: non per modum actus primi, quia quod sic determinat voluntatem: aut debet proponi ipsi per intellectum, aut debet habere aliquam actionem antecedentem actionem voluntatis, per quam actionem produceretur aut actus voluntatis, aut actio voluntatis; neque enim concipi potest, qua alia ratione posset determinari volũtas sed non est necessarium, vt decretum Diuinum proponatur ipsi, vt patet experientia; nec decretum Diuinum habet ante actionem voluntatis aliam actionem in ipsã voluntatem, qua producitur actus voluntatis, quia alias ante actionem voluntatis produceretur actus voluntatis; & sic non dependeret actus voluntatis effectiue à voluntate, contra omnes, nec habet etiam actionem, qua producatur actio voluntatis, quia secundum aduersarios præsertim non datur actio actionis; & quia gratissime poneretur talis actio; & quia vel illa actio se sola produceret illam actionem voluntatis, & sic non esset actio voluntatis; vel simul cum voluntate, & sic non determinaret voluntatem taliter, quin voluntas posset abstinere à suo cõcursu, atque adeo non sequeretur, necessario illa actio. Non etiam per modum actus secundi, quia aut esset actio totalis actus voluntatis, aut partialis, si totalis, ergo actus non produceretur à voluntate: si partialis ergo deberet simul natura adesse actio voluntatis, & sic non determinaretur voluntas determinatione antecedenti.

100 *Dices:* si decretum Diuinum non haberet aliquam vim determinatiuam voluntatis per modum antecedẽtis, non deberet esse necessarium, quod ex suppositione quod

antecederet decretum Diuinum, deberet sequi determinatio voluntatis creatæ: sed hoc est falsum: ergo.

Respondeo distinguendo sequelam maioris: ex suppositione quod antecederet præcisè, nisi etiam ex ista hypothesi sequeretur, quod concomitaretur concursum voluntatis creatæ, concedo maiorem: ex suppositione præcessionis, quatenus cum illa coniungitur, quod debeat concomitari concursum voluntatis, nego maiorem, & minorem.

Dices secundò: Sufficit ad tollendam libertatem, quod supponatur aliquid antecedens, cum quo coniungitur aliquid, quo posito necessariò ponitur effectus, siue illud antecedens secundum se determinet voluntatem, siue nó: sed ex dictis, ex suppositione decreti æterni, debet necessariò esse concomitantia concursus Diuini cum voluntate, & consequenter debet etiam necessariò esse concursus ipsius voluntatis creatæ, quia concursus diuinus non potest esse sine concursu creato: & his suppositis necessariò ponitur effectus.

Respondeo negando maiorem, quando illud, quod necessariò coniungitur cum antecedenti, non est antecedens determinationem voluntatis. Ad quod etiam intelligendum aduertendum est, quod illud quod ex natura sua non necessitat voluntatem, sed solùm ex ratione alterius coniuncti, non potest necessitare, nisi illud coniunctum necessitet: vnde cum decretum Diuinum non determinet secundum se, sed quatenus consequitur ipsum concursus, aut quatenus habet rationem concursus, non necessitabit nisi concursus necessitet: concursus autem non determinat voluntatem, quandoquidem non sit antecedens, sed concomitans: ergo nec decretum aut secundum se, aut secundum aliquid concomitans necessitat voluntatem, nisi ex suppositione consequenti aut concomitanti.

101 *Obiicies secundò*, Deus potest ita determinare futuritionem effectus, vt voluntas non possit impedire, quominus effectus sit futurus, sed omnino necessitetur ad illum: sed non potest id facere magis, quàm per decretum ac concursum absolutum; ergo posito illo decreto necessitatur voluntas, nec potest non ponere effectum.

Respondeo distinguendo minorem: per decretum absolutum, quo determinaret futuritionem effectus, provt determinat de facto, nego minorem: per aliud decretum: quo ita determinaret absolutè, vt voluntas non liberè, sed necessariò concurreret, concedo minorem, & nego consequentiam; seu potius distinguo consequens: per decretum, quod habet de facto, nego: per aliud decretum distinctæ rationis, transeat. Itaque si vellet Deus decernere futuritionem amoris absque dependentia à voluntate in genere causæ efficientis, sine dubio amor ille non produceretur liberè à voluntate; nec video cur Deus id decernere non posset præsertim in nostra, & meliori sententia tenente, quod Deus se solo possit producere actus vitales. Si autem Deus decerneret futuritionem amoris cum dependentia à concursu voluntatis absque eo, quod proponeretur voluntati aliquid ipsam intentionaliter determinans, aut aliquid physicum, ex quo necessariò sequeretur actio voluntatis, difficile est quomodo posset etiam Deus facere vt necessitaretur voluntas.

102 *Obiicies tertiò.* Si non necessitaretur voluntas per decretum absolutum ac concursum determinatum, eo non obstante posset oppositum facere; sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor, quia sic posset frustrari decretum diuinum, & consequenter posset falli scientia diuina, qua infallibiliter cognoscit futurum esse, quod per tale decretum decernitur, quod est absurdissimum.

Confirmatur: quia non potest quis imaginari quomodo possit falli aut frustrari decretum diuinum magis quàm per hoc, quod eo non obstante in sensu composito possit poni oppositus effectus, seu non poni effectus, seu decretum.

Confirmatur secundò, quia voluntas non potest facere oppositum effectum absque concursu diuino, ac decreto de illo effectu: sed supposito decreto absoluto de amore, verbi gratia; ac concursu ad ipsum, non adest decretum nec concursus de odio, aut de omissione amoris: ergo voluntas nequit producere odium aut omissionem amoris, & consequenter necessitatur ad amorem.

Probatur minor, quia decretum ac concursus actualis ad odium aut omissionem amoris infert alterutrum, ergo cum non sit futurum odium, aut omissio amoris, non est decretum de illis.

Deinde, ex suppositione quod voluntas creata determinat se ad vnum, non habet vllam determinationem, nec potest habere in sensu composito ad aliud oppositum, & incompatibile: ergo idem dicendum est de voluntate diuina, quia eadem est ratio quantum ad hoc de vtraque voluntate.

103 *Respondetur* distinguendo maiorem: in sensu composito, nego maiorem: in sensu diuiso, & absolutè ac simpliciter, concedo maiorem, & nego minorem cum sua probatione. Ad hoc enim vt posset voluntas frustrare decretum diuinum, aut efficere fallibilem scientiam diuinã, non sufficit quod absolutè, & simpliciter posset ponere oppositum effectum in sensu diuiso, hoc est, ex suppositione, quod non esset tale decretum aut concursus; sed vlterius requiritur, quod in sensu composito, hoc est, ex suppositione decreti, ac concursus possit oppositum ponere: negandum autem est, quod dici possit voluntas creata facere magis, quàm potest facere, vt si quis sedeat, possit in sensu composito stare.

Dices: si in sensu composito decreti non possit oppositum: ergo quandoquidem ille sensus compositus de facto sit, de facto nequit oppositum, atque adeo de facto necessitatur.

Respondeo, distinguendo consequens pro prima parte: de facto, id est, ex suppositione omnium, quę de facto supponenda sunt, includendo concursum ipsiusmet voluntatis, concedo consequentiam; non includendo illum concursum, nego consequentiam pro prima parte; & absolutè, nego illam pro secunda parte; quia vt necessitetur voluntas, non sufficit, quod non possit oppositum quomodocunque; sed requiritur, vt non possit oppositum ex suppositione alicuius antecedentis determinationem suam, quod antecedens ex vi sua, aut ex vi alterius concomitantis, aut sequentis, quod etiam antecedit determinationem voluntatis, trahit illam determinationem necessariò.

104 *Ad primam confirmationem*, concedo totum', sed nego, quod in sensu composito decreti & concomitantiũ decretum possit voluntas oppositum ponere. Verum quidem est quod alij fateantur, non obstante decreto voluntatem posse etiam in sensu composito ponere oppositum, licèt non sit positura oppositum: & quia licèt possit ponere oppositum, infallibiliter tamẽ non est positura oppositum, propterea existimant, eo non obstante, decretum ac scientiam esse infallibilia. Imò addunt quod, si voluntas non posset, propositum, decretum, & scientia fallerentur, quia decretum & scientia sunt de effectu futuro liberè à voluntate: non esset autem sic futurus, nisi proueniret à voluntate tali modo, vt possit voluntas oppositum ponere si velit.

Sed quamuis non dubitem quin voluntas absolutè, & simpliciter producat effectum sic, vt posset oppositum ponere, & non requiritur ad hoc vt decretum diuinum, & scientia sint talia, qualia sunt de facto; tamen non credo debere voluntatem posse oppositum in sensu composito decreti, quia hic sensus inuoluit ipsam determinationem voluntatis vel actualem, vel futuram; & certum est quod in sensu composito determinationis suæ ad amorem non possit non habere amorem.

Dices: si decretum inuoluit determinationem voluntatis, ergo trahit illam necessariò: vel si non trahit: ergo non obstante decreto, in sensu composito eius, potest voluntas non habere determinationem illam.

Respondeo distinguendo sequelam, si inuoluat ipsam, ita vt ipsum decretum sit prius quam concursus; aut actualis, aut futurus, concedo sequelam; itavt sit concomitans, nego sequelam. Itaque decretum inuoluit determinationem voluntatis, non quasi ipsummet determinaret voluntatem ad illam, sed quia non esset

decretum,

decretum, nisi esset illa determinatio voluntatis, vel actu, vel futura, liberrimè egrediens à voluntate.

105 *Ad secundam confirmationem respondeo* negando maiorem: ad hoc enim vt possit oppositum effectum absolutè, & simpliciter, non requiritur, quod sit actualis cõcursus aut actuale decretum ad oppositum, sicut non requiritur, quod sit suus proprius concursus; sed sufficit, quod possit habere concursum ad oppositum, & quod possit esse decretum de oppositio; siue sit de facto, siue non.

Dices: Sed neque potest esse decretum de odio ex suppositione decreti de amore in sensu composito: ergo ex ista hypothesi in sensu composito nequit voluntas odium habere.

Respondeo concedendo totum, cuius ratio patet ex dictis. Hæc omnia valde difficilia sunt pro captu Tyronum, qui propterea non debent adiicere animum, si non tam facile possint illa percipere, persuadentes sibi quod successu temporis faciliora reddentur.

106 *Obycies quartò*, Deus concurrit cum causis secundis iuxta eorum naturam: ergo alio modo concurrit cum causis naturalibus, quàm cum liberis: sed cum naturalibus concurrit concursu determinato; ergo cum liberis concurrit concursu indeterminato.

Respondeo distinguendo antecedens: iuxta naturam suam, id est, tali concursu, qui sufficit vt ipsæ agant iuxta suas naturas, concedo: id est, dat ipsis concursum, qui sit absolutus ac determinatus, si causa secunda sit determinata in actu primo; qui sit indeterminatus, si causa secunda sit indeterminata in actu primo, nego antecedens. Quemadmodum enim actio causæ secundæ cuiuscumque siue liberæ siue naturalis est semper determinata ad effectum, nec in hoc est differentia inter actionem causæ naturalis, & causæ liberæ: ita etiam concursus actualis exhibendus vtrique causæ debet esse determinatus absque vlla disparitate.

Confirmatur: quia concursus Dei cum vtraque causa est liber vt patet, quamuis ex causis vna sit libera & altera naturalis: ergo similiter concursus eius cum vtraque causa potest esse determinatus, quamuis vna ex causis sit naturalis, & altera libera.

CONCLVSIO II.

Præter concursum efficacem, & absolutum non requiritur alius vllus.

107 *Præter hunc concursum efficacem, & absolutum non requiritur alius concursus indeterminatus & inefficax ad oppositum; vel ad alium effectum.* Est contra quosdam, qui ad saluandam libertatem causæ liberæ exigunt huiusmodi decretum efficax.

Probatur tamen: quia vt saluetur libertas sufficit, quod voluntas habeat in actu primo totum, quod requiritur, vt possit agere vel non agere, & non requiritur aliquid pertinens ad actum secundum: ergo nullus concursus actualis Dei requiritur ad saluandam libertatem.

Confirmatur primò, concursus Dei actualis est simul cum actione voluntatis secundum aduersarios: sed voluntas ante actionem intelligitur, & est potens producere talem effectum: ergo & ante concursum Dei.

Confirmatur secundò: ante concursum absolutum est potens absolutè habere talem concursum: ergo ante concursum indifferentem, seu inefficacem est potens inefficaciter ponere effectum talis concursus.

Confirmatur tertiò concursus absolutus non ponitur, vt possit agere, sed vt agat efficaciter: ergo concursus inefficax non est necessarius, nec debet poni, vt possit inefficaciter, sed vt agat inefficaciter; si tamen vllo modo ponatur, quod additur, quia fortè de facto non datur, quia esset superfluus; imò forte est impossibilis, quia omnis actio, quæ ponitur debet habere aliquem terminum positum per ipsam, & consequenter omnis concursus actualis; sed nullus terminus aut ponitur, aut ponetur per illum concursum indifferentè & inefficacem: ergo omnino nequit dari.

Dices, per omnem concursum efficacem poni necessariò aliquid, non verò per concursum inefficacem.

Contra, quia implicat in terminis esse concursum actualem, per quem non ponitur, aut ponetur aliquid actualiter & consequenter qui sit inefficax, quia eatenus dicitur actualis, quatenus causa aliquid actualiter ponit vel ponet per illum.

Confirmatur hoc: quia ille concursus, quo nihil ponitur, sed per quem tamen aliquid potest poni, non potest distingui à concursu in actu primo: ergo non potest dici, quod sit concursus in actu secundo.

108 *Obycies:* voluntas non potest facere oppositum ipsius, quod facit, nisi tum, cum facit illud, habeat concursum Dei paratum ad illud oppositum; sed ille concursus paratus ad oppositum est inefficax: ergo præter concursum, quo concurrit Deus, vt faciat aliquid, debet dari alius concursus inefficax, quo possit oppositum facere.

Respondeo distinguendo maiorem: nisi habeat concursum Dei paratum in actu secundo, seu aliquem concursum, qui sit distinctus ab ipsamet voluntate Dei nego: nisi habeat concursum paratum in actu primo, id est, ipsammet voluntatem paratam dare ipsi concursum, licet non det, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem & consequentiam. Itaque, sicut ego possum esse paratus ad auxiliandum alicui, licèt non dem ipsi vllum auxilium, ita etiam potest intelligi Deus paratus ad dandum concursum, licet non det vllum concursum.

109 *Obycies secundò:* Deus de facto habet duas volitiones, vnam efficacem damnandi aliquem, & aliam inefficacem saluandi illum ipsum: ergo potest habere concursum efficacem ad aliquid, & alium inefficacem respectu oppositi ipsius simul & semel. Antecedens quoad primam partem est certum: quoad secundam verò probatur ex Scriptura, vbi dicitur, quod Deus vult omnes homines saluos fieri, qui locus secundum communiorem & probabiliorem Patrum & Theologorum sententiam intelligitur de omnibus omnino hominibus tam damnandis, quàm saluandis, licèt Sanctus Augustinus & aliqui alij aliter exponant illum locum.

Respondeo, distinguendo antecedens: & aliam inefficacem saluandi illum, quæ immediatè terminetur ad salutem per modum concursus, quo proximè posset acquirere salutem, nego; quæ immediatè terminetur ad aliquod aliud, quod possit ipsi concurrere ad acquisitionem salutis, si vellet ipse bene vti eo, concedo antecedens: similiter distinguo consequens, ita vt vterque terminetur immediatè ad illos oppositos effectus, nego; ita vt vterque terminetur immediatè ad effectus non oppositos simul & semel, concedo. Exactior huius rei discussio relinquenda est pro Theologia, sufficit modò aduertere, quod licèt posset dari huiusmodi volitio inefficax simul cum efficaci, non tamen est necessaria ad saluandam libertatem pro illo instanti, pro quo voluntas agit liberè.

QVÆSTIO IX.

A qua causa prouenit determinatio effectus, quoad speciem & indiuiduum.

110 CErtum est ex dictis hucvsque, & Deum & causam secundã concursu suo immediatè attingere effectus, qui ab ipsis producuntur; tum quoad rationes specificas, tum quoad indiuiduales, atque adeo effectum quemcunque productum accipere ab vtraque & speciem & indiuiduationem. Sed quia, quando effectus procedit à pluribus causis subordinatis, solet accidere, & vni potius quàm alteri attribuatur, quod effectus habeat talem vel talem rationem particularem: sicut contingit in intellectione, quæ licèt procedat indiuisibiliter ab intellectu & obiecto, quoad speciem & indiuiduum, quod tamen sit talis particularis rationis, adscribitur obiecto, & non intellectui, quia intellectus, quantum est ex se, non magis petit producere intellectionem talis speciei, quàm alterius; obiectũ verò determinatur ad tales intellectiones, ita vt non possit concurrere ad alias quascumque, ad quas potest concurrere intellectus; quia inquam hoc accidit, ideo hîc etiam quæritur, cuinam per se formaliter attribuendum sit; Deone, an creaturæ, verbi gratia, igni, quod applicato igne in debitis circumstantiis, producatur ignis potius quàm aqua; & hoc numero indiuiduum

ignis potius,quam aliud indiuiduũ ex infinitis similibus, quæ possent produci:Quæ difficultas non solum in causis naturalibus procedit, sed etiam in liberis;vt cum voluntas cum Deo producit volitionem alicuius obiecti, circa quod posset habere nolitionem , cuinam adscribendum sit,quod producat volitionem , & ex infinitis volitionibus,quas habere posset,cuinam adscribendum sit , quod hanc numero volitionem habeat potius quam aliam?

Ego quoad me attinet,fateor difficile esse in casu huius controuersiæ,nimirum quando Deus , & causa secunda concurrunt , attribuere specificationem aut indiuiduationem effectus (secludendo præsertim peccatum)potius vni , quam alteri ; nam sicut non esset ignis productus quoad speciem, nisi adesset alius ignis aut alia causa secunda determinata ex se in illis circumstantiis ad producendum ignem:ita sane non esset productus,nisi Deus determinaret se ad productionem ignis ; nec quod ignis sit determinatus ad talem speciem efficit , vt Deus determinetur ad productionem;quod si Deus esset agens naturale,tam determinaretur naturaliter in talibus circumstantiis ad producendum ignem,quam ipsemet ignis.

Confirmatur hoc , exemplo causarum naturalium subordinatarum,verbi gratia intellectus, & obiecti:tam intellectus est ex se determinatus ad talem intellectionem in talibus circumstantiis,quam obiectum : ergo non potest attribui obiecto potius quam intellectui quod in talibus circumstantiis producatur talis intellectio. Nec refert quod intellectus sit causa magis vniuersalis,& quod possit producere ex se plures intellectiones diuersæ speciei: hoc enim non facit quin in talibus circumstantiis sit determinatus ad talem speciem,sicut ipsum obiectum,quod etiam in aliis circumstantiis non esset sic determinatum sed posset alios effectus producere. Itaque reuera censeo, si res bene examinetur,specificationem ac indiuiduationem absolute , & simpliciter non posse refundi in vnam tantum ex causis huiusmodi,sed in vtramque. Ex suppositione tamen communi,quod vni attribuenda sit, resoluam quæstionem,vt (quod dicitur) cum multis loquar.

CONCLVSIO I.

Indiuiduatio effectus intra talem speciem refundenda est in causam primam.

111 *Determinatio effectus quoad indiuiduationem intra talem speciem absolute in causam primam refundenda est.*Hæc colligitur ex *Scoto in* 4.*dist.*43.*qu.*3. & est *Suar.disp.*5.*met.Hurt.disp.*10.*Phys.*§.4. *Auersæ quæst.* 16. *sect.*3.contra *Vasq disp.*74.*in* 3.*part.cap.*8.*Fonsecam* 3.*met. cap.*2.*qu.*14.*Raco.sect.*3.quibus fauet ex Scotistis *Eber* 1. *disp.*54.*num.*84.

Probatur conclusio quoad effectus procedentes à causis naturalibus:quia illi causæ absolutè illa conditio effectus attribuenda est,in cuius manu positum est in iisdem omnino circumstantiis intrinsecis & extrinsecis omnibus , præcedentibus concursum actualem, ponere illum , vel non ponere,etiam concurrentibus iisdem causis,ac velint nolint,nulla facta iis violentia,vt videtur euidens ; quia nihil aliud potest requiri vt conditio illa talis causæ attribuatur potius,quam alteri:sed in manu Dei est , quando applicatur ignis,verbi gratia ad stupã, vt in iisdem omnino circumstantiis,etiam concurrente igne,æque connaturaliter,intra speciem ignis hoc indiuiduum ignis, aut illud aliud ex infinitis,quæ produci possent,producatur: ergo illa indiuiduatio est illi attribuenda. Probatur minor:quia ignis in illis circumstantiis,licet sit ex se determinatus ad talem speciem connaturaliter loquendo;tamen non est magis determinatus ad hoc indiuiduum talis speciei,quam ad multa alia eiusdem omnino rationis, quæ possibilia sunt ab ipso produci:ergo æque connaturaliter in talibus circumstantiis posset alia indiuidua producere,ac illud,quod producit,si Deus concurreret;ergo in manu Dei positum est cum illa æque connaturaliter in iisdem circumstantiis omnibus producere quodcumque ex illis indiuiduis;& consequenter quod hoc indiuiduum producat,Deo attribuendum est.

Non possunt aduersarij,vt credo,tollere vim huius argumenti nisi dicendo quod inter indiuidua producenda ab aliqua causa secunda , detur talis,ordo , vt in talibus circumstantiis non possit nisi tale particulare indiuiduum produci.Sed hæc doctrina gratis excogitata est ad euadendam difficultatem:& præterea cùm indiuidua sint omnino eiusdem rationis, absurdum videtur quod vnum diceret aliquem respectum ad alias circumstantias, ratione cuius in iis deberet produci potius,quam aliud , de quo plura inferius.

112 *Probatur conclusio* quoad effectus procedentes à causis liberis:quia voluntas verbi gratia neque est ex se determinata ad vnam volitionem intra hanc speciem potius quam ad aliam,neque potest se determinare : ergo debet determinari à causa prima,& consequenter determinatio ad tale indiuiduum debet adscribi causæ primæ.

Probatur minor quoad primam partem;tum quia voluntas quoad effectus, ad quos est ex se determinata,habet rationem causæ naturalis, & consequenter eodem modo discurrendum est de ipsa ac de causis naturalibus,quibus iam probatum est non posse attribui illam determinationem:tum quia cum volitiones sint eiusdem rationis , non potest concipi quomodo ex se potius ad vnam,quam ad cæteras esset determinata.

*Probatur eadem minor quoad secundam partem:*quia voluntas non potest semetipsam determinare ad vnum præ alio , nisi proponatur ab intellectu ipsi vnum vt distinctum ab alio:sed intellectus(saltem pro hoc statu,de quo loquimur) non cognoscit vnum indiuiduum vnius speciei, vt distinguitur ab alio indiuiduo eiusdem omnino rationis sine vlla differẽtia etiam accidentali(qualia sunt duæ volitiones,quas in iisdem circumstantiis æquè connaturaliter habere potest voluntas)ergo non potest proponere voluntati vnum ex illis,vt distinguitur ab alio.

*Confirmatur:*eadem cognitio intellectus æque bene repræsentat quodcumque indiuiduum eiusdem rationis: ergo non potius proponit vnum quam aliud quodcumque.

113 *Obycies:*sequeretur Deum esse causam per se actus peccaminosi talis in indiuiduo, cui per se potius, quam causæ secundæ attribuendum sit quod producatur : sed hoc est absurdum:ergo.

Respondetur breuiter,sed sufficienter , ad hoc propositum:quantum ad hoc quod potius hoc indiuiduum talis speciei producatur, quam aliud , concedo maiorem;nec hoc est absurdum;nihil enim mali est in tali determinatione:& præterea,quia causa secunda , quæ vult talem speciem producere , nequit hoc facere , nisi causa prima determinet ad talem indiuiduationem, spectat ad ipsam tanquam ad causam vniuersalem illa determinatio:quantum ad hoc quod absolutè,& simpliciter indiuiduum talis speciei potius,quam alterius producatur, nego maiorem hoc enim esset inconueniens.

*Obycies secundò:*causa secunda attingit illud ipsum indiuiduum,quod producitur:ergo determinat ad ipsum, & consequenter indiuiduatio effectus illi est adscribenda.

Respondeo negando consequentiam , quia licet attingat,ideo tamen attingit , quia Deus vult potius ipsum produci,quam aliud , quæ tamen determinatio Dei non est antecedens determinationem causæ secundæ,sed concomitans.

CONCLVSIO II.

Causa prima nõ determinat secundã ad speciem actus.

114 *Causa prima non determinat causam secundam naturalem ad speciem actus,ex suppositione applicationis & circumstantiarum , in quibus connaturaliter sequitur talis effectus in specie potius quam alius.* Hæc est communis & certa,quia ipsemet causa secunda naturalis est ex se determinata sufficienter in talibus circumstãtiis ad talem effectum;alias effectus ille non esset connaturaliter producendus potius,quam alius,ab illa causa,contra suppositionem cõclusionis. Addidi autem illam suppositionem data opera;quia si esset applicatio causarũ naturalium talium,quibus connaturaliter non potius deberetur Dei concursus ad vnum effectum,quam ad alium,ex eo scilicet,quod ipsæmet non potius exigerẽt producere

vnum

vnum,quàm alium ; determinatio ad speciem talem potius,quàm aliam,in causam primam refundenda esset, sicut determinatio ad vnum indiuiduum præ alio propter eandem rationem.

CONCLVSIO III.

Causa secunda non determinat Deum simpliciter ad speciem effectus.

115 *Causa secunda naturalis non determinat Deum : simpliciter ad speciem talem,etiam ex suppositione cuiuscumque applicationis : sed bene determinat ipsum ex suppositione, quod velit concurrere modo connaturali.* Hæc etiam debet esse communis:& *probatur prima pars*;quia Deus absolutè & simpliciter,non obstante tali applicatione,posset non producere talem speciem;& forte etiam posset de potentia absoluta cum eadem causa producere alios effectus,etiam incompatibiles cum illa specie:ergo absolutè & simpliciter non determinatur à causa secunda ad talem speciem;neque est in manu causæ secundæ, quod ponatur,aut non ponatur talis species.

Causa secunda determinat Deum ex hypothesi, quod velit concurrere connaturaliter.

Probatur secunda pars:quia ex suppositione , quod sic velit concurrere,necessario exigit causa illa secũda,quod concurrat ad talem speciem , aliàs effectus ille in specie non connaturaliter produceretur à causa secunda potius, quàm alius contra hypothesim : ergo determinat causa secunda ipsum hoc modo.

Dices, ipsemet Deus ex ista hypothesi determinatur ex se:ergo nõ debet dici,quod determinetur à causa secũda.

Hæc replica mihi videtur optima,& est conformis ad dicta in initio quæstionis:sed supponendo tamen, quod vni causæ attribuendà est determinatio,dicendum,quod ex ista hypothesi Deus necessariò determinetur quidem ex se ad talem speciem; sed ratio tamen positiua , quare habet illam volitionem , est , quia causa secunda exigit connaturaliter illam volitionem:vnde finaliter in causam secundam refundendum est, quod talis effectus in specie producatur connaturaliter ex suppositione , quod in vllam vnam refundendum sit.

CONCLVSIO IV.

Causa secunda libera determinat Deum ad speciem actus.

116 *Deus non determinat causam secundam liberam ad speciem actus in illis circumstantiis,in quibus liberè producit talem speciem , sed potius causa secunda libera determinat ipsum sicut causa naturalis.* Hæc est etiam communis,loquendo præsertim de actibus naturalis ordinis,& non conducentibus ad vitam æternam(de determinatione autem,quę fit per gratiam actualem,agendum est in materia de auxiliis.)

Probatur prima pars:quia licèt talis causa sit indifferens ad plures species,tamen habet ex se virtutem sufficientem determinandi se ad quamcunque ex illis ; sicut causa naturalis habet ex se esse determinata ad vnam speciem in talibus circumstantiis.

Confirmatur : quia aliàs determinaret tanquam causa per se ad speciem actus peccaminosi,cui esset attribuendum, quod potius talis species produceretur , quàm alia species,quod est absurdum.

*Dices:*non determinaret nisi ad actum peccaminosum materialiter.

117 *Contra*;quia homo non est causa per se actus peccaminosi,nisi quatenus per se concurrit ad speciem actus materialiter sumpti, sic vt ipsi sit determinatio eius per se adscribenda : ergo si Deo sit adscribenda illa determinatio,ille erit causa per se,cui debet per se attribui etiam ipsa malitia.

*Confirmatur hoc:*quia illi potius adscribendum est aliquid necessariò sequens ad aliud , cui adscribendum est præcipuè illud , ad quod sequitur necessariò , quàm illi cui non est adscribendum:ergo si Deo sit adscribendum, quod producatur tale materiale , ad quod necessariò sequitur talis malitia,ipsi erit potius adscribenda malitia quàm causæ secundæ.

Probatur secunda pars : quia si ipse velit connaturali modo agere cum causa libera,non potest non producere illam speciem,quam ipsa vult,& ideò vult illam speciem in talibus circumstantiis,quia causa secunda libera,quæ se determinat ad illam speciem;sicut ideò vult talem speciem determinatam producere cum causa naturalis, quia causa naturalis connaturaliter loquendo determinata est ad talem speciem.

Confirmatur,quia aliàs determinatio ad peccatum non esset tribuenda causæ secundæ potius,quàm primæ;quod videtur absurdum.

QVÆSTIO X.

Virum causa secunda possit cum prima concurrere ad producendos effectus supra suam naturam.

Quid potentia obedientialis actiua,quid passiua.

118 IN hac quæstione inuoluitur celebris illa controuersia de potentia obedientiali, quam aliqui asserunt esse in qualibet re creata ad producendum quamlibet aliam rem creatam.Potest autem quæstio hæc versari,tam de potentia obedientiali passiua, secundum quam scilicet aliquid possit aliquam formam recipere,quæ nec esset ipsi connaturalis,nec producibilis in ipso naturaliter , quàm de potentia obedientiali actiua secundum quam aliquid possit producere aliud , quod naturaliter non posset producere.

Prima sententia est , non dari in creaturis potentiam obedientialem actiuam vllo modo; benè tamen passiuam Hanc videntur tenere *Thomistæ* communius,& præsertim *Martinez p.2.tom.1.Caraffa disp.2.de concursu*:eam etiam adscribit *Mastrius* Scotistis ferè omnibus: sed certum est Scotistas non negare intellectum habere virtutem actiuam ad visionem beatificam,quam tamen nequit absque supernaturali auxilio producere ; vnde si potentia obedientialis actiua dicatur illa , secundum quam potest res aliquid producere,quod naturalibus viribus solis absque supernaturali auxilio producere nequit, non possent negare potentiam obedientialem actiuam aliquam in creatura aliqua:propterea iudico , quod Scotistæ vel negant solùm potentiam obedientialem in sensu tertiæ sententiæ inferius ponendæ , vel in alio aliquo sensu, in quo tantum habent quæstionem de nomine cum admittentibus talem potentiam.

119 *Secunda* sententia est dari potentiam obedientialem actiuam in omnibus rebus ad omnia producenda, & passiuam ad omnes formas recipiendas. Ita *Suarez p. 3. disp.31.§.5. & disput.43. Met.§.4. Hurtadus disp.9.Phys. Arriaga disp. 9. Phys.num. 72.* qui eam dicit esse ferè omnium Iesuitarum recentiorum.

Est autem hîc aduertendum , quod aliqui dicunt potentiam obedientialem actiuam hanc esse qualitatem aliquam superadditam rei : sed qui sic eam explicant non possunt dicere,quod actu sit in omnibus rebus,sed quod possit esse in illis.Alij verò dicunt eam esse aliquid identificatum cuilibet creaturæ,& propterea quamlibet creaturam habere virtutem actiuam inchoatam ad producendum quamlibet rem producibilem , non tamen sufficere illam,vt dicatur causa principalis,etiam partialis,cuiusliber effectus,sed instrumentalis tantum ; quod tamen existimo spectare potissimum ad quæstionem de nomine.

Tertia denique sententia est dari potentiam obedientialem actiuam in aliquibus rebus ad aliquos effectus , non tamen in omni re ad omnem effectum. Hanc in re puto esse sententiam Scotistarum omnium , & expressè tenet *Mastrius disp.7.qu.6.art.5.* Scotum citabo in conclusionibus:eam sequuntur *Coninch. de Sacramentis qu. 62.art. 4.Turrianus opusc.2.disp.2.Morisanus disp.3.phys.4.q.28. Vasquez 3.p.d.132.num. 95.* Vnde nisi hos Iesuitas inter recentiores non reputet *Arriaga*, mirum est, quod suam sententiam ferè omnium Iesuitarum asserat.

CONCLVSIO I.

Datur potentia obedientialis passiua ad aliquas formas.

120 *Datur potentia obedientialis passiua in qualibet re ad quamlibet formam , quæ non dicit essentialem dependentiam actualem ad determinatum subiectum.* Hæc videtur mihi communissima contra *Mastrium* supra.

Probatur,quia nõ videtur esse maior improportio vllius subiecti ad vllam formam talem,quàm naturæ humanæ ad vnionem hypostaticam ; sed in natura humana est talis potentia obedientialis ad vnionem hypostaticam vt

vt est de fide;ergo datur talis potentia in quolibet subiecto ad quamlibet formam,quam naturaliter nequit recipere,& quæ non dicit essentialiter ordinem actualem ad determinatum subiectum.

Dixi autem,*quam naturaliter nequit recipere*,quia potentia passiua,quam habet res ad formas,quas naturaliter potest recipere,non est obedientialis, sed potius naturalis. Dixi etiam, *quæ non dicit essentialiter ordinem actualem ad determinatum subiectum*,quia vnũ subiectum nequit recipere in se relationes alterius subiecti ; nec actus vitalis ex suppositione , quod essentialiter dependeret à potentia vitali,cuius est actus,potest recipi etiam supernaturaliter in alio subiecto,quàm in illa potentia, an autem sic dependeat, dicemus alibi.

Confirmatur conclusio,quia forma spiritualis potest esse in subiecto materiali,vt patet in anima,quæ recipitur in corpore;& forma supernaturalis in subiecto naturali,vt patet in gratia, quæ recipitur in anima;& forma etiam materialis in subiecto spirituali,vt patet ex dictis in Logica:ergo non debet negari , quin in qualibet re , talis forma supernaturaliter recipi debeat.

121 *Dices cum Mastrio*, antecedens huius confirmationis esse contra *Scotum in 4. d. 1. quæst. 3.* vbi negat spiritualia recipi in corporeis , & *d. 12. quæst 2.* vbi dicit nec lapidem posse recipere sapientiam, nec Angelum albedinem.

Respondeo, quantum ad primum locum Scotum non posse negare quin spiritualis forma possit recipi in corporeo , quandoquidem de facto anima recipitur in corpore;solùm ergo dicit,quod spiritualis forma non possit poni cum extensione in corpore,quandoquidem sit indiuisibilis;& quod non debeat de facto asseri,quod forma accidentalis spiritualis detur in subiecto corporeo, tota in toto,& tota in qualibet parte corporei subiecti, quia inquit ipsemet , *sola anima intellectiua ponitur taliter in corpore:* cum quo constat,quod de potẽtia absoluta possit forma accidentalis spiritualis poni taliter in subiecto.

Cur albedo in Angelo non faceret ipsum album.

Quantum ad secundum locum , dico Scotum intelligendum sic,vt velit tantùm dicere,quòd albedo non possit poni in Angelo sic,vt denominaret illum album,nec sapientia in lapide,sic vt denominaret illum sapientem; cuius ratio est, quod albedo non denominet album,nisi subiectum,in quo ponitur extenso modo, quo modo nequit poni in Angelo, qui est indiuisibilis ; nec sapientia denominat sapientem , nisi potentiam , quæ sapienter agere potest,qualis potentia non ponitur in lapide.

Confirmatur secundò conclusio,quia non potest assignari repugnantia in hoc,quod Deus posset, quamcunque formam talem cuicunque subiecto coniungere per inhæsionem,aut informationem.

CONCLVSIO II.

Datur in aliquibus rebus potentia obedientialis actiua.

122 *Datur in aliquibus rebus potentia obedientialis actiua in ordine ad aliquos effectus, mediante qua concurrere possunt physicè ad productionem talium effectuum,tanquam causa principalis , sed non tamen tanquam causa instrumentalis.* Hæc est tertiæ sententiæ,& à fortiori secundæ, saltem quantum ad primam partem,colligitur autem ex *Scoto in 3. d. 4.* & omnibus principiis & locis, quibus probat intellectum concurrere,tanquam causam partialem physicam & principalem,ad visionem beatificam,& actus supernaturales.

Probatur breuiter , quantum ad primam partem, quia intellectus habet talem potentiam in ordine ad actus supernaturales in substantia,fidei scilicet;ergo.

Probatur antecedens; quia concurrit physicè ad illos producendos,& non potest absque auxilio supernaturali illos producere : ergo habet talem potentiam. Vltimum antecedens , quoad secundam partem conceditur ab omnibus , & patet, quia aliàs actus illi non essent supernaturales in substantia. Probatur idem antecedens quoad primam partem , tum quia in actibus illis reperitur vitalitas , quæ ipsis à nulla alia causa tribui potest; tum & magis præcipuè , quia in actibus illis reperitur aliqua specialis ratio , ratione cuius ab intellectu debeant connaturaliter potius produci , quam ab vlla alia causa , aut potentia ; tum quia nihil impedit quominus concurrat effectiuè ad illos , ac etiam physicè.

Probatur conclusio quoad secundam partem , quia intellectus est perfectior,quàm sit aut ipse actus supernaturalis,quem producit,aut habitus supernaturalis, quem dicunt aduersarij esse causam principalem talis effectus;nec aliquid impedit quominus dicatur causa principalis, respondétque ipsi aliqua formalitas propria in effectu, nimirum ratio intellectionis,quæ secundum aduersarios ita exigit prouenire ab intellectu,vt nec de potentia absoluta possit produci sine concursu intellectus: ergo debet dici causa principalis partialis:neq; enim aliud quippiam ad talem causam requiritur : quod totum amplius probandum remitto in materia de actibus supernaturalibus ac visione beatifica,vbi etiam soluentur obiectiones, quæ non possunt esse quàm Theologicę.

123 *Obycies.* Sequeretur,quod naturaliter posset videre Deum,& producere actus supernaturales : sed hoc est absurdum,ergo.Probatur sequela,quia si habet virtutem physicam innatam , debetur ipsi connaturaliter concursus,quo reducat ipsam in actu, quando obiectum præsertim sufficienter proponitur , non minus, quàm debetur aquæ concursus ad producendum frigus.

Respondet Mastrius disp. 7. qu. 6. art. 5. vbi bis sibi hanc obiectionem proponit , negando consequentiam , quia intellectus non habet virtutem completam respectu visionis,aut actuũ supernaturalium, nec potest producere dispositiones exigentes connaturaliter ipsos : non debetur autem concursus ad effectum , nisi causæ, quæ habet virtutem completam sufficientem,vel quæ potest producere dispositiones sufficientes.

Hæc responsio non placet propter duo,*Primum est*,quia in probabili sententia debentur Angelo connaturaliter concursus ad producendas cognitiones naturales, & species ad illas requisitas quamuis non possit disponere se ad ipsas , nec habeat virtutem completam productiuam earum : ergo vt concursus debeatur intellectui ad visionem , non est necesse vt habeat virtutem completam ad illam.Nec refert,quod Mastrius fortè negaret antecedens,quia saltem antecedens est in controuersia , & absque necessitate vna quæstio non est soluenda cum dependentia ab alia controuersia.

Secundum est,quod etiam nulla creatura habeat virtutem completam ad aliquem effectum,& tamen debetur ipsi concursus ad illum producendum, & principia necessaria, quando debitè applicatur , etiamsi non possit etiam disponere se ad ipsum , vt patet in aqua , quæ non est causa totalis frigoris in se producti,nec potest ad ipsum se disponere, & tamen debetur ipsi concursus ad ipsum producendum ablatis impedimentis extrinsecis : ergo similiter posset deberi intellectui concursus ac visionem & actus supernaturales,quamuis non sit causa totalis, & completa eorum secundum se absque concursu Dei,nec possit etiã se ad illa producendã disponere.

Respondeo ergo aliter negando antecedens , quia, vt supponendum est ex principiis fidei, illi actus sunt supernaturales in substantia: vnde quamuis sit in intellectu actiuitas aliqua in ordine ad illos , non tamen sufficiens cum concursu vniuersali connaturaliter debito , sed indigens concursu particulari indebito , aliàs non essent supernaturales in substantia,vt patet.

CONCLVSIO II

Non datur in qualibet re ad quamlibet rem potentia obedientialis actiua.

124 *Non datur in qualibet re ad quamlibet rem potentia obedientialis actiua.* Hæc est primę & tertiæ contra secundam : colligitur etiam expresè ex *Scoto 4. d. 1. q. 1. & q. 5. & d. 44. q. 4. Probari solet* , quia non omnes effectus continentur intra sphæram actiuitati: cuiuscumque creaturæ ; nec est proportionatus ipsis ergo nequit omnis creatura concurrere physicè ad quoscumque effectus.

Non placet hæc probatio,quia petit principium in anteeedenti:hoc ipsum enim est in controuersia, an omnis effectus sit proportionatus cuilibet creaturæ quantum ad

potentiam

potentiam obedientialem,& an contineatur intra sphæram actiuitatis eius,quatenus dicit talem potentiam : id enim asserunt aduersarij,nos negamus.

Probat Vasquez conclusionem,quia illa potentia, vel esset supernaturalis,vel naturalis;non naturalis, quia est ad effectus supernaturales;non supernaturalis,quia identificatur entitati naturali creaturæ.

Hæc etiam probatio non placet, quia est totaliter de nomine : & respondetur breuiter, posse illam esse & supernaturalem,& naturalem sub diuersis considerationibus; naturalem quidem capiendo potentiam naturalem pro ea,quæ reperitur in entitatibus naturalibus:illa enim in tali entitate reperitur ; supernaturalem autem, quia nequit reduci ad actum absque auxilio supernaturali. Quomodo autem simpliciter debeat vocari, dependet à quæstione de nomine.

Confirmatur hoc, quia simili argumento posset impugnari potentia obedientialis, quam habet intellectus ad visionem beatificam,& actus supernaturales, quam asseruimus conclusione præcedenti : ergo sicut contra illam non valet, neque valere debet contra aduersarios huius conclusionis. Antecedens patet appli cando argumentum ad potentiam illam intellectus:nam vel est naturalis,vel supernaturalis:non supernaturalis, quia identificatur intellectui, qui est ens naturalis ordinis ; non naturalis etiam,quia respicit effectus supernaturales.

Omitto alias probationes æquè inutiles, quarum aliquas adducit *Mastrius & Arriaga*.

125 *Probatur conclusio melius,primò*,quia sequeretur quod aqua posset producere calorem : sed hoc est absurdum,ergo.

Probatur minor,quia absurdum videtur, quod aliqua entitas habeat inditam virtutem destructiuam sui ipsius, seu productiuam qualitatum sibi nociuarum & tendentium in destructionem eius : sed si aqua haberet potentiam obedientialem productiuam caloris,haberet talem virtutem inditam sibi, calor enim iuuat summoperè ad destructionem aquæ,cum expellat frigus, quod est ipsi connaturale:ergo absurdum est, quod habeat talem virtutem.

Confirmatur, quia si a qua haberet virtutem vllam sibi inditam productiuam caloris non posset conuinci, quin naturaliter concurreret ad eius productionem, quando calesit aqua:quod videtur valdè inconueniens.

Probatur sequela,quia nihil impediret, nisi quod expellat calorem remotis causis extrinsecis, à quibus calefiebat:sed hoc non impedit, quia posset habere virtutem adæquatam productiuam frigoris, & inadæquatam tantum caloris productiuam,vnde separatis aliis causis posset producere frigus,& non posset calorem,nisi præsentibus aliis causis.

Dices:aliæ illæ causæ essent ex se sufficientes:non ergo debet adscribi causalitas aliqua aquæ circa calorem.

Respondeo primò, posse negari antecedens,si aqua haberet talem virtutem.

Respondeo secundò, negando consequentiam,quia sæpè duæ causæ concurrunt ad vnum effectum, quem vna posset producere:cur ergo quamuis causæ illæ extrinsecæ possent sufficere,non posset tamen aqua cum illis concurrere?

126 *Probatur secundò*,adhuc meo iudicio fortius,quia si aqua,verbi gratia, habet virtutem partialem inditam sibi ad producendum ignem cum concursu aliquo,quem sibi præstare potest Deus, sequeretur, quod naturaliter posset ipsum producere:sed hoc est absurdum, vt omnes fatentur:ergo.

Probatur sequela maioris, quia ideò producit naturaliter frigus,aut quodcumque aliud, quia producit ipsum mediante virtute innata;& quia ipsummet non est supernaturale in substãtia, nec altioris ordinis,quàm sit aqua: sed ignis non est supernaturalis in substantia,neque altioris ordinis,quàm aqua : ergo si habet virtutem innatam ad ipsum producendum,sequitur,quod naturaliter possit ipsum producere.

Dices,vt producat naturaliter,debere ipsum producere per potentiam naturalem,& non per obedientialem:vnde quia per potentiam naturalem potest producere frigus,& non nisi per obedientialem,calorem aut ignem,licèt producat ipsa per virtutem innatam, non producit illa naturaliter.

Contra : non potest assignari ratio cur illa potentia innata, qua potest concurrere ad producendum calorem, sit obedientialis potius quàm altera,qua potest producere frigus.

Dices,primam esse obedientialem, quia non est nata concurrere,nisi cum concursu extraordinario,ac indebito,atque adeo supernaturali,ac miraculoso;secundam verò esse naturalem,quia nata est concurrere cum concursu ordinario,ac debito.

Contra : quia si habet virtutem innatam producendi vtrumque,non potest assignari,cur concursus ad vtrumque non sit æquè connaturalis,ac debitus,quantum est ex parte aquæ : quod autem vnus concursus præstetur ordinariè,& alter extraordinariè tantùm & rarò,nihil facit ad propositum:id enim oritur ex decreto Dei,ac dispositione,quam de facto habuit ab æterno;vnde si aliter disposuisset,ordinando scilicet concurrere cum aqua semper ad calorem,& non nisi rarò & extraordinariè ad frigus,aqua non posset producere frigus, nisi cum concursu extraordinario,& produceret calorem cum concursu ordinario. Quæro ergo tum, an esset dicendum, quod naturaliter per potentiam naturalem produceret calorem, & supernaturaliter,ac potentiam obedientialem frigus. Si dicatur,quod sic:ergo quantum est ex parte aquæ,æquè petit connaturaliter producere vtrumque,quod est absurdum. Si dicatur,quod non;ergo alia ratio assignanda est præter hoc,quod ad vnum non concurrat, nisi per concursum ordinarium, & ad alium per concursum extraordinarium : talem autem rationem non facile assignabunt aduersarij,si ad vtrumque habet virtutem innatam.

127 *Dices*:aquam exigere concursum ad frigus & non ad calorem,quia frigus est conseruatiuum aquæ,non verò calor.

Contra, quia si haberet virtutem innatam productiuam caloris in se ipso, etiam calor deberet esse conseruatiuus ipsius.

Confirmatur hoc,quia ideo frigus dicitur conseruatiuum aquæ,quia videmus aquam manere dum manet frigus,& eam etiam reducere ordinariè se ad frigus ablatis impedimentis:sed si Deus ordinariè decerneret concurrere cum aqua ad producendum calorem in se,& alio, ablatis impedimentis,aqua ordinariùs reduceret se ad calorem quã ad frigus,& conseruaretur etiam conseruato calore:ergo ex hoc capite non debetur potius concursus Dei aquæ ad producendum frigus,quàm calorem,quantum est ex partæ aquæ.

Dices tertiò,ex hoc discursu sequeretur, quod intellectus tam naturaliter concurreret ad actus supernaturales,quàm ad alios actus,quandoquidem habeat virtutem innatam ad vtrosque.

Respondeo,negando sequelam,quia eo ipso,quo actus sunt supernaturales in substantia, debent excedere potentiam naturalem intellectus;vnde non poterit ad illos concurrere nisi per concursum aliquem supernaturalem; sed in casu nostro ignis non est supernaturalis in substãtia;quare non est,vnde colligatur,quod si aqua habeat virtutem innatam partialiter productiuam ipsius, non possit per porentiam naturalem, absque aliquo auxilio supernaturali ipsum producere.

Dices quartò,saltem sequeretur, quod D. Virgo concurrerit per potentiam naturalem ad organizationem corporis Christi Domini factã in instanti,aut in breuiori tempore, quam solet naturaliter fieri;& similiter quod calor posset per potentiam naturalẽ concurrere ad productionem instantaneam caloris in subiecto,in quo naturaliter non solet sic produci:sed hoc videtur falsum & contra Doctorem in 3.*d*.4.Probatur sequela, quia organizatio illa non est supernaturalis in substantia, neque etiam calor instantaneè productus est sic supernaturalis.

An B Virgo cõcurrerit per potentiam naturalem ad organizationem Christi.

Respondeo concedendo sequelam maioris & negando

id

id esse aut falsum, aut contra Doctorem: non quidem falsum, quia nulla ratio assignari potest, cur falsum sit; non etiam contra Doctorem, quia licet dicat quod D. Virgo fuerit in potentia tantum obedientiali vt esset mater Christi, tamen capit ibi potentiam obedientialem, non vt dicit potentiam, quæ verè secundum se sit supernaturalis, sed vt dicit potentiam quæ non potest habere effectum nisi cum concursu extraordinario & præter leges vniuersales de facto positas & statutas. Itaque censeo, concursum quem Deus exhibuit D. Virgini ad organizationem Christi, & quem exhiberet calori ad producendum calorem in instanti, quantum est ex parte D. Virginis, & caloris, æquè connaturalem esse ipsis applicato obiecto, ac concursum, qui de facto exhibetur matribus ac calori ad organizationem & calefactionem quæ ordinariè fit; sed illum de facto dici extraordinarium & miraculosum, hunc verò ordinarium & connaturalem, quia ille rarissimè confertur, & habet oppositum modum concurrendi, quàm habet concursus communis & ordinarius: & licet hoc fortè difficile apparebit multis; tamen credo difficilius esse ipsis assignare rationem, cur vnus potiùs quàm alter exigatur à causis illis, aut sit ipsis connaturalis.

Responderi potest secundò negando sequelam; quia licèt organizatio, & productio caloris sint naturales in substantia: tamen modus ille producendi ipsos est supernaturalis, vnde ad illum modum non possent concurrere causæ illæ, nisi per virtutem verè obedientialem; neque est inconueniens quod causa potens connaturaliter attingere aliquem effectum quoad substantiam, possit miraculosè attingere aliquem modum eius: quamuis esset valdè inconueniens quod causa posset attingere substantiam aliquam naturalem miraculosè per virtutem innatam, quam connaturaliter nulla ratione posset attingere.

129 *Probatur tertiò conclusio:* quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate authoritatis aut rationis: sed nulla necessitas ex his est ad ponendam hanc potentiam obedientialem: ergo non debet statui.

Dices, necessitatem eius esse ad hoc, quod Deus possit per creaturam quamcunque quemcunque effectum producere.

Contra, quia non est necessitas vlla, quod possit Deus hoc facere.

Dices secundò, id arguere in ipso maiorem perfectionem, quod sufficit pro necessitate; quia necessarium est Deo attribuere omnem perfectionem possibilem.

Contra: quia non est perfectionis in Deo posse facere per creaturam, nisi creatura habeat ad hoc virtutem, quia sine virtute nequit id facere: ergo prius est colligendum, quod creatura habeat talem virtutem, quàm quod Deus per creaturam possit illud facere, aut quod id sit maioris perfectionis in Deo.

Confirmatur hoc: non est perfectionis maioris in Deo, quod possit facere chymeram, aut quod possit efficere vt id, quod est præteritum, non sit præteritum; quia illa sunt impossibilia: ergo prius colligendum quod aliquid sit possibile, quàm colligatur quod sit perfectionis in Deo illud facere.

130 *Dices tertiò:* Colligitur possibilitas illius virtutis ex eo, quod non repugnat, hoc modo: non repugnat illam virtutem esse in creatura: ergo datur in ipsa.

Aliqui negant consequentiam, quia multa non repugnant esse, quæ non sunt: non repugnat enim Petrum esse nigrum, aut doctum, aut sanctum, qui tamen posset non esse aut niger, aut doctus, aut sanctus.

Sed qui sic respondent, non intelligunt vim replicæ, provt adhiberi solet à Doctoribus; neque enim volunt quod omne illud, quod non repugnat, sit, sed quod omne illud quod non repugnat identificari alicui, debeat necessariò esse ipsi identificatum; quod quidem certum est mihi, & ratio est manifesta, quia si non identificatur aliquid alicui, omnino repugnat vt identificetur ipsi; quæ enim realiter distinguuntur, nequeunt identificari de potentia absoluta, vt est notum ex terminis: ergo, quod non repugnat identificari, identificatur necessariò: quia si non identificaretur, repugnaret identificatio eius, vt dixi. Itaque in propositionibus contingentibus non valet illa consequentia, non enim sequitur, non repugnat hominem esse album, ergo est albus: sed bene valet in propositionibus necessariis: si enim non repugnat hominem esse necessariò animal aut album, omnino debet esse animal aut albus.

Quidquid non repugnat identificari alicui identificatur illi.

Replica ergo prædicta consistit in hoc: non repugnat virtutem seu potentiam obedientialem, identificari cuicumque creaturæ: ergo identificatur ipsi.

131 *Ad quod respondeo negando antecedens:* repugnat enim ex dictis: nam sequeretur quod esset naturalis, & quod non esset naturalis; quod deberetur ipsi concursus Dei connaturaliter, & quod non deberetur: deberetur enim, quia est innata aquæ, & eiusdem ordinis cum multis effectibus ex illis, quos respiceret; non deberetur ex hypothesi. Deinde esset connaturalis creaturæ, & non esset: esset quidem, quia identificatur ipsi realiter, vt supponitur: non esset autem, quia tenderet in destructionem ipsiusmet creaturæ, vt patet in aqua, si haberet virtutem productiuam caloris aut ignis. Per quod patet ad principale fundamentum aduersariorum, quod in non repugnantia huius virtutis, & in eo quod cederet in maiorem perfectionem potentiæ Diuinæ, fundatur. Sed libet tamen simili argumento contra eos vti.

132 *Probatur ergo vltimò conclusio:* quia non repugnat quod Deus creet aliquâ creaturam, quæ sit ita limitatæ virtutis, vt non possit omnes effectus producere, & id videtur cedere in maiorem perfectionem Dei: neque etiam repugnat quod negatio talis virtutis, aut principium aliquod aut formalitas aliqua positiua, ad quam sequatur necessariò talis negatio, necessariò comitetur aliquam creaturam: ergo dicendum est quod talis negatio aut talis formalitas positiua aliquam creaturam comitetur; & quod possibilis sit creatura, quæ sit ita limitatæ virtutis, vt non possit concurrere ad quoscumque effectus. Hanc consequentiam si negauerint aduersarij, negari potest tam facilè illa consequentia: non repugnat dari talem virtutem in creaturis: ergo datur.

Dices cum *Arriaga* non esse similem rationem vtriusque casus, quia in casu aduersariorum admittendo potentiam obedientialem, dilatatur potentia Dei, poterit enim producere per quascumque causas quoscumque effectus: in casu autem nostro restringitur, quia non poterit per quascumque causas quoscumque effectus producere.

Contra primò, quia non debet extendi potentia Dei, nisi ad res possibiles; vnde prius cognoscendum est, quod in creaturis sit illa potentia, quàm dilatanda sit potentia Dei eò vsque, vt per quascumque causas quoscumque producat effectus.

Contra secundò, quia non magis extenditur potentia Dei in casu aduersariorum quàm in nostro; nam in casu nostro potest producere aliquas creaturas, quas non potest producere in casu aduersariorum, nempe illas quæ non haberent potentiam obedientialem; imò magis videtur extendi in sententia nostra quia in sententia nostra potest producere aliquos effectus, qui possint à causa secunda produci, & aliquos, qui non possint; & potest producere aliquas creaturas, quæ habent potentiam obedientialem ad aliquos effectus & quæ habent solam potentiam naturalem ad alios effectus, & non habent neque obedientialem, neque naturalem ad alios effectus: quæ varietas effectuum videtur habere maiorem perfectionem & dilatationem, seu extensionem omnipotentiæ diuinæ, quàm si non posset producere vllas creaturas, nisi quæ haberent potentiam obedientialem.

133 *Obicies secundo ex Arriaga:* datur potentia obedientialis passiua in omnibus rebus ad omnes formas: ergo & potentia actiua ad omnes effectus. Probat consequentiam; quia difficilius videtur esse, vt aliqua forma dependeat à subiecto, quod ex se non respiciebat, quàm vt aliquis effectus dependeat à causa extrinseca, ad quam non dicebat ordinem, quia imperfectior modus dependendi est dependere à causa materiali, quàm à causa efficiente.

Respondeo primò negando antecedens, quia, vt ex dictis patet,

patet, sunt plurimæ formæ, quæ non possunt, nisi in determinatis subiectis recipi; vnde retorqueri posset argumentum: non datur in qualibet re potentia obedientialis passiua ad quamlibet formam; ergo neque actiua ad quemlibet effectum.

Respondeo secundo, negando consequentiam cum sua probatione, quæ si valeret, sequeretur omnino, quod quemadmodum calor naturaliter dependet ab aqua, in qua naturaliter potest produci ab igne tanquam à subiecto, similiter posset naturaliter produci effectiue ab aqua; si enim difficilius est, vt dependeat à subiecto non connaturali, quam à causa non connaturali, quandoquidem dependeat de facto, tanquam à subiecto, à subiecto non connaturali, dependere etiam poterit, tanquam à causa efficiente.

Confirmatur hoc: de facto materia prima habet virtutem materialem respectu omnium sublunarium materialium, & nulla causa effectiua habet virtutem effectiuam respectu omnium illorum; ergo facilius est dilatare virtutem materialem quam effectiuam, & consequenter ex eo, quod aliquid habet virtutem materialem respectu omnium, non sequitur quod habeat effectiuam.

Adde: licet quælibet res posset recipere quamlibet formam, iuxta conclusionem primam, non tamen necesse est, quod quælibet forma possit dependere à qualibet re, tanquam à causa materiali influente (vt supponitur in obiectione) quia possent multæ formæ ex illis creari.

134 *Obycies tertio ex eodem*: intellectus habet potentiam obedientialem actiuam, qua mediante possit accedente auxilio diuino, ac concursu particulari indebito producere aliquid, quod excedat suas vires naturales: ergo & aqua ad producendum calorem habet talem virtutem.

Et si dicas consequentiam non valere, quia in actibus supernaturalibus, quos potest sic producere intellectus, datur aliqua formalitas, ratione cuius habent proportionem sufficientem, vt possint sic dependere ab intellectu, nempe formalitas vitalitatis: calor vero nullam habet formalitatem, ratione cuius possit habere proportionem sufficientem ad hoc, vt dependere possit ab aqua.

Contra vrgeri potest, quod in hac responsione petatur principium: supponitur enim, quod vertitur in controuersiam, an scilicet aqua habeat talem proportionem, vel ratione alicuius formalitatis, vel ratione omnium. Deinde formalitas vitalitatis in actu supernaturali sufficit, vt possit supernaturaliter produci ab intellectu, licet illa formalitas coniungatur cum aliis formalitatibus, quæ naturaliter attingi non possint ab intellectu; quia intellectus potest attingere naturaliter formalitatem vitalitatis vt sic: ergo similiter formalitates accidentis, & primæ qualitatis vt sic, quam potest naturaliter attingere aqua in frigore, quod producit, poterit sufficere, vt possit supernaturaliter attingere calorem, in quo reperitur illa formalitas, licet in calore coniungatur cum aliis formalitatibus, quas naturaliter nequit attingere.

135 *Respondeo* ergo aliter negando consequentiam; primo, quia constat nobis ex Scriptura & Patribus dari talem potentiam in intellectu in ordine ad aliquos actus supernaturales; non autem constat idem de aqua respectu caloris: & ex alio capite non repugnat, quod vna res habeat talem virtutem, quamuis repugnaret, quod alia res habeat illam.

Secundo, quia sequitur inconueniens ex eo, quod aqua haberet illam potentiam ad calorem, nempe quod haberet virtutem destructiuam sui, & quod calor esset ipsi ex parte sua tam connaturalis, quam frigus; non autem sequitur tale inconueniens ex eo, quod intellectus habeat virtutem obedientialem productiuam actuum illorum supernaturalium.

Tertio: quia quandoquidem intellectus habeat virtutem naturalem attingendi Deum, & obiecta actuum supernaturalium per cognitionem abstractiuam; & possibilis sit cognitio supernaturalis eiusdem obiecti, non videtur difficile, quod intellectus possit adiuuari ad producendas cognitiones illas supernaturales, tam abstractiuas, quam intuitiuas; imo est tanta congruitas in hoc, quod saltem valde probabiliter suaderi possit possibilitas cognitionis intuitiuæ ex cognitione naturali, quam habemus de ipso. Imo cum non repugnet cognitio supernaturalis producibilis à creatura, quandoquidem nulla creatura potius possit illam producere, quã intellectus, dicendum est, quod intellectus habeat talem virtutem obedientialem productiuam illarum cognitionum supernaturalium. At aqua nullam habet actionem naturalem tendentem in calorem aut ignem; quare non est, vnde colligamus vel probabiliter quod possit calorem etiam supernaturaliter producere. Et iuxta hanc doctrinam probari potest facile illud quod communiter dici solet ab authoribus nostræ sentẽtiæ, quod obiecta actuum supernaturalium omnium sint intra obiectum adæquatum intellectus, & ipsimet actus intra sphæram actiuitatis eius, atque adeo quod possit producere tales actus, ac tendere in talia obiecta; calor autem non sit intra sphæram actiuitatis aquæ; quandoquidem enim tendat intellectus naturaliter in illa obiecta, debent dici contineri sub obiecto adæquato eius: & hoc supposito, vt dixi, nulla est difficultas in eleuatione eius ad actus quoscumque perfectissimos, qui haberi possint de talibus obiectis: quandoquidem vero aqua non tendat naturaliter vllo modo in calorem, non est vnde colligatur, quod sit iutra actiuitatem eius, aut proportionatus ipsi tanquam effectus.

Ex eadem doctrina colligi etiam potest cur oculus corporeus non possit videre Deum aut producere visionem eius, de qua late agi solet in Theologia; quandoquidem enim non habeat vllum actum naturalem, qui tendat in Deum vllo modo, non est vnde colligi possit, quin Deus sit totaliter extra obiectum adæquatum eius, sic vt nec diuinitus eleuari possit ad eum producendum. Cur oculus corporeus nequeat videre Deũ.

136 *Obiiciunt præterea* dari potentiam obedientialem in Sacramentis sensibilibus ad producendam gratiam: ergo datur talis in qualibet re ad producendam quamlibet rem; quia non videtur vlla res minus proportionata ad producendam quamcumque aliam rem, quam Sacramenta illa sunt ad producendam gratiam. Antecedens probatur ex Patribus, & Conciliis dicentibus quod Sacramenta producant gratiam.

Respondeo breuiter, quia hæc obiectio est Theologica, & tractanda in materia de Sacramentis negando antecedẽs, & distinguendo eius probationem: physice vel moraliter, concedo: physice, nego. Et sane quod Sacramenta non causent physice gratiam mihi certissimum est, non solum ea certitudine, qua constat quod non detur huiusmodi potentia obedientialis actiua in Sacramentis, & quod creatura nõ possit creare; sed multo maiori ex eo scilicet quod Sacramenta nõ existunt quando producitur gratia.

Resolutum iam est, in quibusdam rebus dari potentiam actiuam obedientialem ad aliquos effectus, non tamen ad omnes, neque in omnibus; modo restat examinandum, quid sit illa potentia, & in quibus, ac ad quos effectus detur.

CONCLVSIO IV.

137 *Potentia obedientialis est virtus ipsa actiua creatura identificata, quatenus potest cum auxilio supernaturali & extraordinario concurrere ad effectum, quem sine tali auxilio non posset attingere.* Hæc est communior contra Thomistas illos, qui putant eam esse accidens aliquod superadditum. Quid sit potentia obedientialis.

Probatur autem sufficienter, quia nihil impedit, quominus per illam virtutem identificatam possit attingere cum auxilio superaddito tales effectus: ergo nihil impedit quominus illa virtus dicatur obedientialis potentia, & ex alio capite absque necessitate multiplicaretur aliquid superadditum præter ipsum auxilium, quod cum potentia obedientiali requiritur.

Confirmatur, quia intellectus secundum se immediatè attingit actus supernaturales: tum quia alias non essent vitales, nec intellectus requireretur ad ipsos, nisi materialiter, & per accidens, sicut aqua requiritur ad

calefactionem, quæ fit, quando aqua calida calefacit: tum quia nihil impedit quominus sic concurrat tanquam causa partialis: licet enim actus sit superioris ordinis, quia supernaturalis, hoc non impedit, quominus intellectus partialiter concurrat: nam eo ipso erit actus supernaturalis, & altioris ordinis quod requirat auxilium supernaturale in substantia, quantumuis procedat ab alia causa, quæ non sit supernaturalis.

CONCLVSIO I.

In quibus debet poni potentia obedientialis.

IN omnibus illis rebus, & solis debet poni potentia obedientialis, quæ possunt habere actus circa aliquod obiectum naturaliter, circa quod possunt haberi ab iisdem potentiis actus perfectiores, quos naturaliter nequeunt habere; & in illis etiam quæ possunt producere aliquos effectus naturaliter aliquo modo, qui tamen alio modo ab ipsis possunt prouenire quàm naturaliter procedunt. Hæc est conformis principiis positis conclusione tertia: *& patet* quia nulla alia ratione potest colligi quod detur in vllis, quam in huiusmodi: in huiusmodi autem quod poni debeat, probatur tum exemplo intellectus, & potentiæ generatiuæ Virginis, qua concurrebat ad organizationem corporis Christi in instanti, & etiam quia nihil impedit quominus in huiusmodi ponatur: nec hoc indiget meo iudicio alia meliori probatione.

Quod si quæras, an illud auxilium quo compleri debeat potentia obedientialis, debeat esse intrinsecum illi, nec ne.

Respondeo posse esse intrinsecum, sicut de facto in fidelibus in quibus ponuntur intrinsece habitus supernaturales communiter, tanquam complementa intellectus & voluntatis in ordine ad actus supernaturales; & in Beatis, in quibus intrinsece ponuntur lumen gloriæ in ordine ad visionem beatificam, & habitus charitatis in ordine ad amorem beatificum. Vel etiam potest esse extrinsecum, vt ipsamet omnipotentia Dei in actu primo, & concursus specialis supplens defectum concursus comprincipij intrinseci, sicut contingit in iis, qui per actus supernaturales disponunt se ad recipiendos habitus supernaturales: de quo fusius agi solet in Theologia: & sufficit modo pro principio ad vtrumque probandum, quod non implicet vtroque modo compleri potentiam illam, & quod de facto sic fiat, vt patet in exemplis allatis.

DISPVTATIO X.

De Causa Exemplari, Finali, & Instrumentali.

CONIVNGO in vnam disputationem omnes has Causas, quia pauca de iis consideranda sunt, & ad vitandam nimiam disputationum multiplicationem.

QVÆSTIO I.

Quid sit Causa Exemplaris, & ad quod genus causæ reduci debeat.

1 QVoad primam partem huius quæstionis, potissima difficultas est, an exemplar sit ipsamet cognitio, quam habet artifex agens exemplariter; an vero obiectum talis cognitionis: circa quam difficultatem communior sententia *Thomistarum* cum suo Doctore 1. *p. q.* 25. *a.* 1. est quod exemplar sit conceptus formalis seu cognitio artificis: quos sequitur *Suarez disp.* 25. *met. Fonseca* 7. *met. c.* 8. *q.* 2. *Ruuius hic tract.* 6.

Secunda sententia est quod exemplar sit conceptus obiectiuus, seu obiectum, quod intuetur artifex per cognitionem, dum operatur, & hoc vniuersaliter, tam in creatis, quam in Deo. Hanc tenet *Doctor.* 1. *d.* 35. quem præter suos communiter citatos à *Mastrio disp.* 7. *n.* 1. sequitur *Arriaga disp.* 8. *s.* 8.

Tertia sententia media asserit causam exemplatem creatam seu exemplar, quod respicit causa creata, esse conceptum obiectiuum non formalem, causam vero exemplarem seu exemplar, quo vtitur Deus, esse vel suam cognitionem, vel essentiam diuinam. Hæc est *Molinæi* 1. *p. q.* 1. *disp.* 2. *Vasquez disp.* 71. *c.* 2.

CONCLVSIO I.

Quid sit exemplar.

2 EXemplar seu Idæa est id, ad quod respicit causa efficiens, dum operatur, vt ad eius imitationem producat effectum. Hæc descriptio in re est communis & conuenit cum aliis, quæ adduci solent ex mente Philosophi & Doctoris.

Probatur autem quod sit bona, quia omni & soli conuenit, & sufficienter declarat naturam exemplaris seu ideæ, vt patet ex eius declaratione. Dicitur, *ad quod respicit artifex seu causa efficiens dum operatur*, quia in hoc conuenit cum fine, quia finem etiam respicit artifex. Dicitur: *vt ad eius imitationem effectum producat*, vt distinguatur à causa finali, quæ respicitur quidem ab efficiente, sed nõ ad hunc finẽ. Hic quæri solet qua cognitione respici debeat exemplar: & communiter asseritur, quod cognitione intellectuali, vnde tenetur solas causas efficiẽtes intellectuales vti exemplari in operando: sed tamen, quia experientia constat Simias ad imitationem actionum humanarum facere multa, potest dici, quod ad exemplariter perfectè agendum requiratur cognitio intellectualis; sed quod sufficiat cognitio sensitiua ad agendum exemplariter imperfectè; nec in hoc alia quæstio potest esse quam de nomine.

Quæ causa agit exemplariter.

Quæri etiam solet vlterius, an causa agens per exemplar debeat esse causa libera. In quo etiam est alia quæstio de nomine, & mihi magis placet quod absolutè, & simpliciter sit per accidens ad causam exemplarem, quòd vtens illa sit agens liberum nec ne, & quod sufficiat quod conetur effectũ ad imitationem exemplaris sibi per cognitionẽ propositi producere. Dixi *conetur producere effectũ ad imitationem*; quia non est necesse vt actu sic producat, quia posset fieri, quod propter imperitiam, aut defectum instrumentorum non posset producere effectum sic vt imitetur, & tamen ageret exemplariter; sufficit ergo quod conetur imitari exemplar dum operatur.

CONCLVSIO II.

Idæa seu exemplar non est conceptus formalis, sed obiectiua.

3 IDæa seu exemplar non est conceptus formalis, quam habet agens: sed conceptus obiectiuus, quem cognoscit conceptu formali. Hæc est secundæ sententiæ contra primam, & tertiam.

Probatur primò ex Philosopho 7. *met. text.* 26. vbi ait sanitatem corporis procedere ex sanitate, quæ est in anima; sed sanitas quæ est in anima, id est, illa quam respicit medicus dum conatur restituere infirmo sanitatẽ, est causa exemplaris; & non est conceptus formalis; neque enim vllus vnquam vocauit conceptum seu cognitionem sanitatis sanitatem; sed est ipsamet sanitas obiectiua; ergo exemplar est conceptus obiectiuus non formalis.

Probatur secundò ratione, & confirmatur præcedens probatio: Illud est exemplar & idæa operis faciendi, quod agens respicit & intuetur, dum operatur: sed patet experientia, quod non respiciat suam cognitionem, sed obiectum aliquod aliud; ergo illud obiectum quod est, quod vocamus conceptum obiectiuum, est exemplar.

Respondet Suarez, respicit ipsammet cognitionem per aliam cognitionem reflexam aliquando, quamuis quis id non aduertat: & aliquando per eandem ipsam cognitionem obiecti, quæ reflexa est supra seipsam.

4 *Sed contra*: præter quam quod gratis asserat cognitionem respici per aliam cognitionem quæ non aduertitur: si enim non aduertitur, ad quid deseruit, seu vnde colligi potest quod habeatur talis cognitio: Præter, inquam, hoc, si nõ daretur vlla alia cognitio reflexa formaliter, aut si ipsamet cognitio directa obiecti non esset virtualiter reflexa, sed sufficeret solum modo ad repræsentandũ obiectum, & sufficienter determinaretur agens ad

producen

producendum talem effectum exemplariter, potius quam alium effectum: ergo tum haberet exemplar sibi propositum: sed non haberet aliud quam conceptum obiectiuum: ergo conceptus obiectiuus est exemplar, & non cognitio ipsius.

Deinde vlterius non tollit respõsio *Suarij* vim rationis fundatæ in experientia, qua constat si quis reflectat supra se, dum agit exemplariter, non respici cognitionem, nec ad cognitionis similitudinem fieri effectum, sed respici obiectum cognitionis, & ad similitudinem eius produci effectum. Quod confirmatur exemplo Pictoris, qui sensibiliter respicit ipsum prototypum, non vero cognitionem eius.

Obiectiones Aduersariorum tendentes ad probandum, quod exemplar diuinum, quo vtitur Deus, sit conceptus formalis non obiectiuus, relinquo pro Theologia, quia Theologicæ sunt; quamuis etiam facile solui possint ex iis quæ hic dicuntur.

5 *Obiicies primo.* Si conceptus obiectiuus esset exemplar, vel esset ipsamet res, quæ facienda est, vel alia. Non primum: quia idem esset causa sui ipsius, & simile sibi: exemplar enim est causa exemplaris, & simile ipsi: non secundum, quia saltem sæpe artifex non habet aliud sibi propositum, quam ipsammet rem faciendam.

Respondeo exemplar esse obiectum cognitionis, quam dicunt aduersarij esse causam exemplarem, & fatentur haberi, quoties aliquid exemplariter fit; siue illud obiectũ sit ipsa res facienda, siue non. Quod si illud obiectum sit alia res, quam quæ facienda est, tollitur tota difficultas obiectionis; si vero sit ipsamet res facienda, vt fatentur aduersarij sæpe contingere, tum dicendum, non esse absurdum, quod idem seipsum causet exemplariter, tum quia causa exemplaris est intentionalis, & non requirit existentiam realem causæ; nec est etiam absurdum, quod res exemplata producta à parte rei sit similis sibi ipsi, quatenus habet esse obiectiuum in intellectu, sicut idem homo, qui est hodie, dicitur similis sibi ipsi, vt fuit heri; quamuis hæc similitudo dicenda sit potius negatiua quam positiua, quia potissimum consistit in negatione dissimilitudinis, & non in positiua aliqua relatione reali, quia omnis relatio realis requirit extrema realiter distincta & existentia.

An artifex respiciat rem faciendam.

Et si quæras, an ipsa res facienda sit, quæ respicitur, tanquam exemplar ab artifice; an vero aliquod aliud obiectum.

Respondeo, si loquamur de Deo, qui est perfectissimum agens, exemplar ipsius esse eandemmet rem, quæ producitur, quia ipse sua cognitione infinita attingit omnia indiuidua, quatenus inter se distincta sunt; vnde & potest vnum determinatum indiuiduum sibi proponere, dum agit, & illud ipsum conformiter producere: nec imaginabile est, quodnam aliud exemplar posset habere ad vnum indiuiduum potius quam aliud producendum, præter ipsummet indiuiduum, quod vult producere: de quo in Theologia fusius.

Si vero loquamur de causis secundis; respondeo ipsas nunquam habere ipsammet rem faciendam secundum propriam suam rationem numericam pro exemplari; quia non potest creatura vlla habere pro hoc statu cognitionem determinati indiuidui ipsius solius repræsentatiuum, nec ad vnum indiuiduum consequenter præ omnibus aliis determinare potest; & certum est quod per quamcunque cognitionem, quæ de facto habetur de indiuiduo, possit æque repræsentari aliud indiuiduum ita, vt nos non possemus discernere quodnam ex ipsis cognouimus primo; aut si successiue proponantur, an duo indiuidua proposita nobis sint, an vero idem bis; & in hoc sensu verum est quod indiuidua non cognoscantur vt indiuidua pro hoc statu.

6 *Obiicies secundo.* Exemplar debet esse expressiuum rei exemplatæ seu productæ exemplariter & principium cognoscendi ipsam: sed hoc conuenit conceptui formali, non obiectiuo: ergo conceptus formalis est exemplar, non obiectiuus.

Respondeo, distinguendo maiorem quoad primam partem: debet esse expressiuum ipsius, quatenus debet esse simile ipsi, transeat; alio modo, nego maiorem. Distinguo etiam maiorem pro secunda parte debet esse principium cognoscendi formale, id est ipsa cognitio eius, nego maiorem: principium cognoscendi obiectiuum, id est, obiectum quod determinat intellectum ad talem cognitionem, concedo maiorem; & conformiter ad hoc distinguenda est minor pro vtraque parte, & neganda consequentia.

CONCLVSIO III.

Exemplar reduci debet ad causam efficientem.

7 *Exemplar reduci debet ad genus causæ effectiuæ & non formalis.* Hæc est *Doctoris in* 1. *d.* 8. cum suis & *D. Bon.* 3. *d.* 11. quos plures alij sequuntur contra *Albertum Magnum*: & alios.

Probatur: Causa efficiens vt sic diuiditur in causã naturalem, & artificialem: ergo sicut quidquid constituit ipsam in esse causæ naturalis, reduci debet ad causam efficientem; ita etiam quidquid constituit ipsam in esse causæ artificialis, debet ad causam efficientem reduci, & quidquid etiam habet similem rationem: sed exemplar vel constituit causam in esse causæ artificialis, vel certe similem habet rationẽ causandi, seu eodem modo reduci debet ad causam efficientem, ad quod constituit ipsam in esse causæ artificialis: ergo ad causam efficientem reduci debet.

Dices, artem constituere causam in esse causæ artificialis, non vero exemplar: ergo ex eo, quod causa artificialis sit species causæ efficientis, non sequitur, quod exemplar debeat reduci ad causam efficientem; sed solum requiritur quod ars ad illam reduci debet.

Contra primo, quia non est maior ratio, cur causa artificialis sit species causæ efficientis vt sic, quam causa exemplaris: ergo si ars ex eo, quod constituat causam artificialem, reduci debet ad causam efficientem, etiam exemplar, quia constituit causam exemplarem, similiter ad causam efficientem reduci debet.

Contra secundo, quia ars distinguitur ab exemplari penes hoc, quod ars sit principiũ vniuersale respiciens plures effectus, exemplar vero determinatur ad vnum: sed principium vniuersale, & particulare ad idem genus causę reduci debent: ergo si ars reducitur ad genus causæ efficientis, idem dicendum erit de exemplari, & idæa.

8 *Obiicies*: exemplar est forma: ergo potius debet dici causa formalis, quam efficiens.

Confirmatur: quia dat speciem effectui: sed quod dat speciem est formalis causa: ergo.

Respondeo distinguendo antecedens: est forma consistuens causam exemplariter agentem in esse talis, sicut forma ignis constituit ignem in esse causæ efficientis naturalis, cõcedo antecedens, sed nego consequentiam: est forma effectus constituens ipsum intrinsece aut alio modo, quam quatenus determinat agens ad ipsum producendum, nego antecedens. Quod autem sic sit forma eius, non facit ad hoc vt reduci debeat ad causam formalem, quia aliàs forma ignis, quæ determinat ignem ad producendum alium ignem, reduci deberet ad causam formalem alterius ignis, quod est contra omnes.

Ad confirmationem similiter Respondeo, distinguendo antecedens: dat speciem ipsi, quatenus intrinsece constituit ipsum in tali specie, nego; quatenus determinat agens ad producendum ipsum in tali modo potius quam alio, concedo antecedens, & nego consequentium: quia etiam forma ignis dat speciem igni producto, quatenus determinat ignem producentem ad producendum alterum ignem, qui producitur; & species intelligibilis talis determinat intellectum ad producendam talem cognitionem potius, quam aliam; ac consequenter dat ipsi speciem extrinsece, nec tamen aut forma ignis est causa formalis ignis producti, aut species intelligibilis causa formalis intellectionis. His tamen non obstantibus, si quis vellet extendere causam formalem non solum ad formam intrinsecam, qua constituitur res in esse tali; sed ad formam extrinsecam, ad cuius similitudinem produceretur, posset dicere quod exemplar sit causa formalis rei, & fortassis aduersarij nihil aliud volunt in re.

CONCLVSIO IV.

Quid sit actio causæ exemplaris.

9 *Actio, qua exemplar producit effectum, aut concurrit ad productionem, est ipsamet actio realis, qua causa efficiens exemplariter agens producit realiter effectum cum aduertentia ad exemplar.* Hæc *probatur primo*, quia exemplar debet habere aliquam actionem, alias non esset causa in actu secundo; sed non habet causalitatem aliquam realem propriam sibi, & egredientem à se solo; tum quia illa esset superflua; tum quia non apparet huiusmodi influxus aliquis in causa exemplari: ergo aliam non habet præter assignatam in conclusione.

Probatur secundo, quia exemplar non habet aliam causalitatem circa effectum, quam quod maneat obiectiue coram agente, & quod sic manendo determinet causam ad producendum effectum talem potius quam alium: sed non determinat ipsum producendo aliquid in causa: ergo determinat ipsum, quatenus, eo posito, actio terminata ad talem effectum egreditur à causa, & consequenter actio illa est causalitas ipsius, quatenus procedit à causa respiciente exemplar.

Confirmatur hoc: quia forma ignis, qua constituitur ignis, in esse causæ naturaliter agentis, non habet aliam actionem præter illam realem, qua causa constituta per ipsam producit effectum: ergo nec exemplar, quo constituitur causa in esse causæ exemplariter agentis, habet aliam actionem præter illam, qua causa exemplariter agens producit effectum respiciendo exemplar.

10 *Dices* actionem realem illam non posse procedere ab exemplari, quia hoc non agit nisi intentionaliter: ergo vel nullam habet actionem, vel certe aliam distinctam ab illa.

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dico actionem realem posse prouenire partialiter à principio *quo* intentionaliter actiuo, modo adsit aliud principium reale *quo* physice actiuum; sicut contingit in proposito nostro, & maxime quando illa actio refunditur in principium illud solum, quatenus non procederet à causa efficiente, nisi respiciendo exemplar, sicut etiam contingit in proposito: vnde reuera videtur quod actio illa nõ dicat ordinem essentialem ad exemplar; quia non video cur eadem actio non posset esse in causa, quamuis exemplar non ageret, nec proponeretur: sed tum non esset actio exemplaris; quia ad hoc requiritur, vt egrediatur ab agente respiciente exemplar, & volente effectum ad proportionem ipsius vel similitudinem producere; quare esse ab exemplari videtur esse denominatio extrinseca desumpta à respicientia exemplaris.

QVÆSTIO II.

Quid sit, & quotuplex est causa finalis?

CONCLVSIO I.

Quid sit finis.

11 *Finis bene describitur esse id, cuius gratia aliquid fit, seu illud propter quod aliquid fit.* Hæc est communissima, & *patet*, quia omni & soli conuenit hæc descriptio, nec in ea aliquid deficit aut superfluit.

Dices: propter causam efficientem res fit, & propter reuelationem aliquis credit, nec tamen causa efficiens est causa finalis, nec reuelatio est finis fidei: ergo non valet prædicta descriptio.

Respondeo distinguendo antecedens: propter causam efficientem, & reuelationem, id est, nisi esset causa efficiens aut reuelatio, non fieret res, nec haberetur fides, concedo antecedens: propter causam efficientem aut reuelationem ita, vt cedens aut faciens rem aliquam ordinet illam rem aut fidem ad reuelationem aut causam efficiẽtem, nego antecedens. Itaque quando dicitur, quod propter finem aut gratia finis aliquid fit, sensus est, quod id, quod fit, fiat ex amore finis; seu quod causa efficiens determinetur à fine amato ad illud faciendum, vel dirigendum in ordine ad finem: & hoc sufficiat ad resolutionem quæstionis pro prima parte. Pro resolutione vero secundæ partis solum sunt proponendæ & breuiter examinandæ aliquot principaliores diuisiones finis.

Diuisiones finis.

12 *Primo diuisio* est finis in finem cuius, & finem cui. *Finis cuius* est, propter quem consequendum alicui, quis operatur: sic Deus est finis omnium operationum nostrarum bonarum, quas ad eum nobis promerendum elicimus: & sic etiam sanitas est finis medicinæ, quia ad sanitatem infirmo procurandam quis applicat medicinam. *Finis cui* est illud, cui volumus & appetimus finem cuius, vt persona infirmi, cui desideramus sanitatem. Hic controuertitur, quisnam ex his finibus sit principalior: sed communis & vera resolutio est; vtrumque esse principalem in suo genere, & neutrum esse finem alterius, quia neuter ordinatur vt medium ad acquisitionem alterius, licet finis cuius ordinetur, vt perfectio, ad finem cui, & finis cui ordinetur, vt perfectibile, ad finem cuius; nec potest fieri quod finis cuius moueat, quin moueat finis cui; nec finis cui sine fine cuius.

Quid finis cuius.

Quid finis cui.

Secunda diuisio est finis cuius in finem efficiendum, & non efficiendum: *finis efficiendus* est, qui mouet vt producatur à parte rei, & talis est sanitas, quando deficit & applicantur remedia ad eius restitutionem: *finis non efficiendus* est ille, qui præsupponitur in esse, sed non coniungitur cum fine cui; mouet autem efficiens vt procuret illam coniunctionem: talis est Deus, quando mouet nos ad procurandam beatificam possessionem eius. Vbi tamen aduertendum, quod non appetatur huiusmodi finis, quin simul appetatur aliquid non existens, nempe ipsamet consecutio seu adeptio eius.

Quid finis efficiendus & non efficiendus.

13 *Tertia diuisio*, est in finem obiectiuum, & formalem: *finis obiectiuus* est illud bonum, quod nobis aut aliis desideramus, vt Deus & sanitas: *finis formalis est* ipsamet acceptio seu consecutio talis boni. Ex his finibus vterque est principalis in suo genere, & neuter mouet, non mouente altero, atque adeo integrant vnum finem totalem cuius gratia.

Quid finis obiectiuus.

Quid finis formalis.

Quarta diuisio, est in finem operis, & finem operantis. *Finis operis* est, ad quem opus ex natura sua ordinatur, vt sanitas est finis ad quem extractio tanti sanguinis ordinatur. *Finis operantis* est ille quem intendit operans: vt si intenderet medicus procurans sanitatem lucrum suum aut detrimentum alterius, quod ex sanitate succedere posset, non vero bonum illius quem sanaret, istud lucrum esset finis sanitatis, quantum est ex parte operantis, Posset autem contingere vt idem esset finis operis, & operantis, quando scilicet operans intenderet illum finem, ad quem opus ex natura sua ordinatur.

Quid finis operis, & operantis.

Quinta diuisio est finis cuius in finem vltimum, & non vltimum. *Finis vltimus est*, qui non ordinatur ad vlteriorem finem, tanquam medium ad ipsum consequendum aut producendum. *Finis non vltimus* est, qui ad vlteriorem finem ordinatur: v. g. si quis sumat potionem ad procurandam sanitatem, & desiderat ipsam sanitatem, vt ea mediante acquirat beatitudinem, sanitas erit finis respectu potionis, sed non vltimus, quia vlterius ordinatur ipsamet sanitas ad adeptionem beatitudinis. Beatitudo autem est finis vltimus, quia non ordinatur vlterius ad vlteriorem finem, vt suppono. Sunt tamen, qui cum *Vasquez* negant finem non vltimum habere veram rationem finis, quia scilicet non mouet gratia sui, sed gratia finis vltimi, quo non mouente non moueret finis non vltimus. Probabilior tamen videtur sententia opposita, quam ex Doctore 4. *d.* 14. *q.* 2. colligit *Mastrius*.

Quid finis vltimus, & non vltimus.

14 Ratio est, quia sufficit ad veram causam finalẽ, quod intentionaliter proposita moueat voluntatem ad applicanda media apta ad sui consecutionem seu productionẽ: sed hoc competit fini non vltimo, vt patet in exemplo allato: nã sanitas desiderata mouet ad sumptionẽ potionis, ad quam sumptionem ipsamet beatitudo non moueret secundum se, quia sumptio potionis nullam habet proportionem cum beatitudine, nisi quatenus sumptio potionis habet connexionem cum sanitate, quæ connexionem habet cum beatitudine. Nec refert, quod sanitas non moueret, nisi moueret beatitudo; hinc enim solum habetur, quod sanitas non habeat rationem finis vltimi; & sane sufficit, quod sanitas moueat ad sumendam potionem ex suppositione, quod appetatur, sine appeteretur absque appetitu beatitudinis, siue non.

Dices

Dices cum Vasquez, medium non potest habere rationem finis: sed finis non vltimus est medium, ergo nequit habere rationem finis. Probatur maior, quia medium, qua medium; non potest appeti propter se, sed propter aliud: sed vt haberet rationem finis, debere t appeti propter se: ergo nequit habere rationem finis.

Confirmatur quia secundum Philosophum 2. *Phys. text.* 29. omnia fiunt gratia finis: ergo finis nequit esse gratia alterius, & consequenter finis non vltimus, qui fit gratia alterius, nequit esse vere finis.

Respondetur distinguendo maiorem: finis vltimi, nego; non vltimi, concedo. Ad probationem maioris respondeo distinguendo minorem: vt haberet rationem finis vltimi, concedo minorem; non vltimi, nego minorem. Itaque sufficit ad rationem finis vt sic, quod moueat ad applicandum medium; per hoc enim habebit esse id, cuius gratia aliquid fit; siue ipsummet referatur ad aliud, siue non. Quando autem dicitur, quod finis appetatur propter se, vel hoc non est intelligendum vniuersaliter de omni fine, tam vltimo, quàm non vltimo, sed de vltimo tantum; vel certe intelligendum est sic, vt sensus sit, quod omnis finis comparatus ad media applicanda gratia ipsius appetatur propter se, quatenus scilicet non appetitur propter media; sicut media appetuntur propter ipsum aut gratia ipsius: cum quo bene stat, quod finis non ita appetatur propter se, quin ordinetur ad aliud tanquam medium. Ad confirmationem dico, quod omnia fiant gratia finis, in quantum omnia media, quæ applicantur ad consecutionem finis, fiunt gratia ipsius, non in quantum illud, quod est finis, non applicetur ad aliud, tanquam medium. Quod si Philosophus dicat, quod causa finalis non debet vlterius ordinari, vt aliqui existimant, exponendus est de causa finali vltima, vel negligenda est eius authoritas.

15 *Dices secundò*; illud quod appetitur, vt medium ad aliud, quatenus sic appetitur, non habet propriam bonitatem, sed bonitatem illius, propter quod appetitur: ergo nequit mouere tanquam finis.

Respondeo primò distinguendo consequens; tanquam finis vltimus, concedo; tanquam non vltimus, nego consequentiam; sufficit enim, vt moueat tanquam finis, quod moueat sic, vt volentes propter ipsum consequendum velit applicare media.

Media habent propriam bonitatem.

Respondeo secundò, negando antecedens: nam non potest negari, quin medicina ex natura sua intrinseca habeat conducentiam aliquam & vtilitatem in ordine ad sanitatem acquirendam, quem non habent aliæ res, quæ non sunt medicinæ; & quod huiusmodi conducentia sit bonitas vtilis, & tale quod merito moueat voluntatem desiderantem sanitatem ad illam applicandam: cur enim aliàs applicaret medicinam potius, quàm lapidem, aut vnam medicinam potius quàm alteram? Itaque hæc ipsa vtilitas medij in ordine ad consecutionem finis, est ratio sufficiens, propter quam aliquis possit applicare alia media ad eius consecutionem, & propter quam consequenter possit habere rationem finis, non vltimi seu intermedij.

Dices adhuc: bonum vtile, qua, non dicit ordinem, nisi ad illud, respectu cuius est vtile: sed non est vtile mediis: ergo non dicit ordinem ad media, & consequenter nequit esse finis mediorum.

Respondeo distinguendo maiorem: non dicit ordinem, qua tale, ad media sic, vt deberet esse bonum mediorum aut mediis, concedo antecedens: sic vt possit per media produci, nego antecedens; & concessa minore, nego consequentiam. Sicut enim ipsum bonum honestum, seu delectabile, quod potest constituere finem vltimum, non est bonum mediis, sed illi cui appetitur, & tamen habet rationem finis respectu mediorum, quia per media acquiri potest: ita bonum vtile, quamuis non sit vtile mediis, sed illi fini, propter quem acquirendum est vtile; potest tamen habere rationem finis respectu mediorum conducentium ad eius productionem. Fateor quidem quod ex eo, quod sit bonum vtile, non possit appeti, nisi appetatur illud aliud in ordine ad quod dicitur vtile, sed quandoquidem tamen ipsummet acquiri possit per alia bona vtilia, potest habere rationem finis ob quem illa appetuntur.

QVÆSTIO III.

Vtrum finis sit vera & realis causa.

HVrtadus *disp.* 13. de anima negare videtur finem esse causam realem & physicam: & idem sentire videtur *Mastrius d.* 7. *art.* 5. qui plures alios citat.

Communior sententia est finem esse veram & realem causam physicam. Ita tenet *Suar. disp.* 22. *metap.* §. 1. *Auersa qu.* 13. §. 1. *Complutenses disp.* 14. *quæst.* 3. & plures alij.

CONCLVSIO.

Finis est vera & realis causa.

16 *Finis est vera & realis causa.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam. Et probatur: quia vere & non fictionem finis propositus per intellectum voluntati mouet voluntatem; & effectus, qui ordinatur ipsum, habet veram & realem dependentiam ab ipso si vt si finis non moueret voluntatem, voluntas non produceret illum effectum: sed nihil aliud præter hoc requiritur, vt sit causa realis & physica: ergo.

Dices: hoc totum, quod asseritur in maiori, posse esse verum, quamuis finis esset causa moralis tantum: sed causa moralis non est causa realis & physica: ergo falsa est minor.

Contra: quia causa moralis vel est illa, quæ non ex natura sua, sed ex ordinatione alicuius causæ extrinsecæ operatur; vel quæ per modum meriti aut demeriti obligat alteram causam ad ponendum effectum, quem aliàs posset ponere absque tali obligatione; vel illa quæ eatenus causat, quatenus iubet aut consulit alicui ponere effectum, quem aliàs ipsemet posset producere: nec est assignabile aliud genus causæ moralis: sed finis neutro ex his modis causat: ergo non debet dici causa moralis, nisi velimus quæstionem de nomine excitare, & vti nomine causæ moralis alio modo, quam communiùs Doctores vti eo solent, quod inutiliter & male fieret.

Deinde: quamuis esset causa moralis, non sequitur, quod non esset causa realis hoc est habens actionem veram & realem, quod est intentum conclusionis: nam certè causæ etiam morales verè influunt, & non ficte.

17 *Obijcies*: ad causam veram & realem requiritur, & quod ipsamet res, quæ talis dicitur, sit existens realiter, & causat, & quod habeat influxum verum & realem in effectu, respectu cuius dicitur causa; sed finis, qua finis, non debet existere realiter, vt patet in eo, qui habet pro fine sanitatem non existentem; & si aliquando existat realiter, hoc non est ex ratione causæ finalis vt sic, sed ex ratione particulari talis finis; nec etiam potest habere influxum realem in effectum, quia quod non existit realiter, non potest habere influxum realem: ergo non est causa realis.

Respondetur, negando maiorem pro prima parte: sufficit enim quod causet realiter, siue ipsamet sit realiter existens in se, siue non. Negatur verò minor pro secunda parte: quamuis enim nó posset res non existens habere influxum realem, non intentionalem; bene tamen potest habere influxum realem intentionalem, si proponatur intentionaliter per cognitionem potentiæ appetitiuæ; id quod videtur valde conforme doctrinæ communiori Scotistarum dicentium, quod passiones delectationis, tristiæ & similes producantur in potentiis pure passiue se habentibus ab obiectis propositis per intellectum; illa enim obiecta non necessario existunt realiter, quando causant illas passiones, & si existant, non causant quatenus existunt, sed quatenus obiectiue & intentionaliter proponuntur: ergo aliquid non realiter existens propositum intentionaliter potest causare aliquid realiter: imo non solum potest causare aliquid in genere causæ finalis, sed in genere causæ efficientis: nam sic causat bonum propositum delectationem, aut desiderium.

18 *Obijcies secundò*: Finis secundum Philosophum 1. *de gen.* non est actiuus, nisi metaphorice, & propterea satis cómuniter vocatur causa metaphorica: ergo non est causa

Cur finis accipitur causa metaphorica.

vera & realis ac Physica. Probatur consequentia, quia si esset talis, non deberet vocari metaphorica potius, quam causa efficiens.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione: vocari enim debet causa metaphorica, potius quam efficiens; quamuis non minus sit causa realis & vera, quia non causat, nisi intentionaliter propositus; quod si hoc non intendatur per causam metaphoricam, negari deberet finis esse causa metaphorica.

19 *Obijcies tertio*: si finis causaret aliquid realiter, maxime actus voluntatis aut appetitus, nimirum intentionem finis, aut electionem mediorum: sed non influit realiter in hos actus, quia voluntas est causa adæquata suorum actuum: ergo finis nihil causat realiter.

Respondetur, negando minorem, & ad probationem dico voluntatem esse ad summum causam efficientem adæquatam suorum actuum, & causam etiam materialem, cum quo bene stat, quo concurrat cum ipsa ad illos producendos causa finalis. Posset etiam ita esse quod finis non inuat immediatè in illos actus, sed mediatè tantum, quatenus scilicet causat illas passiones delectationis aut amoris, qui præsupponuntur volitionibus, & nolitionibus voluntatis; si tamen semper aliqua ex illis passionibus præcedat omnem volitionem aut nolitionem; nam hoc supposito volũtas, vt excitata per illas passiones, posset se sola absque immediato influxu finis causare in se illas volitiones, & nolitiones. Quod si illæ passiones nõ semper præsupponuntur, tum necessario dici debet quod finis concurrat cum voluntate immediate ad producendos actus illos voluntatis.

QVÆSTIO IV.

Quanam sit causalitas finis in actu primo.

20 QVemadmodum causa efficiens habet virtutem effectiuam, à qua, etiam cum non efficit aliquid, habet esse potens efficere; & hæc virtus vocatur causalitas ipsius in actu primo: ita pariter causa finalis, etiam cum non finalizat, habet virtutem à qua potens est finalizare seu causare aliquid finaliter: & hæc est causalitas eius in actu primo. Rursus quemadmodum causa efficiens, quando actu causat, habet aliquid, à quo dicitur actu causare, quod vocatur causalitas in actu secũdo, & est actio ipsius, vt supra resoluimus: ita etiam quando finis actu causat finaliter, debet habere aliquid, à quo habeat illam denominationem actualem actu causandi; & illud ipsum, quodcumque sit, est causalitas eius in actu secundo. Quæritur ergo hic, quidnam sit illud, quod est causalitas finis in actu primo: & quæstione sequenti quæremus, quid sit causalitas ipsius in actu secundo.

21 *Prima sententia* est ipsammet cognitionem seu apprehensionem finis esse virtutem causatiuam ipsius, seu causalitatem in actu primo. Hæc est *Socinæ 5. Metaphys. quæst. 3. Medinæ 1. 2. quæst. 1. art. 1.* & aliorum Thomistarum.

Secunda sententia est cognitionem esse quidem conditionem necessario requisitam, vt finis possit causare; non esse tamen eam rationem causandi in actu primo, sed hanc esse vel bonitatem, vel etiam malitiam finis, quia vtramque potest appetere voluntas. Hanc tenent Nominales, & ex Scotistis *Faber 1. disp. 13. c. 7. & disp. 9. de pœnitentia c. 8.* cum *Iribarne* & *Sghem.* quibus fauere videtur ipsemet *Scotus 1. d. 1. q. 1. & q. 4. ac in 1. d. 43. qu. 2.*

Tertia sententia est, solam bonitatem esse virtutem causatiuam finis; neque enim existimant authores huius sententiæ voluntatem vllo modo posse amare malum, vt malum: sic Thomistæ communius, & nominatim *Complutenses disp. 14. qu. 3.* cum *D. Thoma 1. 2. qu. 1. art. 1. & Scotistæ* etiam ac nominatim *Lychet. 2. dist. 43 qu. 1. Canellus* de anima *disp. 2. sect. 2. Mastrius disp. 7. qu. 8. art. 2.* qui tamen putat probabile esse, bonum præfixum etiam habere posse rationem finis, & vocat bonum præfixum illud, quod secundum se ante actum voluntatis non apprehenditur sub ratione boni, sed habet tamen esse bonum ab ipsem. t actu voluntatis ad ipsum terminato; ad quod putandum mouetur hic author propter loca Scoti fauentia secundæ sententiæ.

CONCLVSIO I.

Cognitio finis non est causalitas ipsius.

22 *Cognitio non est causalitas finis in actu primo, sed conditio sine qua non posset mouere.* Hæc est communior eum secunda, & tertia sententia contra primam.

Probatur prima pars: quia illud est causalitas finis in actu primo, à quo habet posse mouere voluntatẽ ad amorem sui, seu à quo habet esse amabile: sed non à cognitione habet hoc, sed à sua perfectione aut bonitate: ergo cognitio nequit esse causalitas finis in actu primo. Probatur minor: quia certum est experientia, illud quod cognoscitur in fine esse id, à quo habet mouere, & esse amabile; sed ipsamet cognitio non cognoscitur esse in ipso: ergo ab illa non habet mouere tanquam à ratione formali. Probatur eadem minor secundo, quia ratione illius mouet aliquem, quod est perfectio ipsius, aut alterius cui desiderat finem, & secundum quod desiderat consequi finem, & quo adepto satiatur, si finis sit satiatiuus: sed non ratione cognitionis est perfectio, neque desiderat ipsam cognitionem, nec finis ratione cognitionis satiat, vt patet: ergo cognitio non potest esse virtus motiua.

Confirmatur: quia ideo potissimum cognitio esset virtus motiua, quia non mouet finis nisi habeatur cognitio: sed hoc nõ sufficit ad hoc vt dicatur cognitio esse talis virtus, quia posset esse talis dependentia à cognitione, quamuis cognitio esset tantum conditio sine qua non, vt patet de approximatione, & aliis conditionibus sine quibus non.

Cognitio finis est conditio sine qua non.

Probatur secunda pars experientia: quia nunquam mouemur à fine nisi cognito, & quia finis non causat nisi intentionaliter, hoc est dependenter à cognitione: ergo quandoquidem cognitio non sit ratio formalis motiua debet ad minus esse conditio sine qua non: sed nec de hac parte potest esse vlla controuersia, supposita prima parte.

23 *Obijcies primo*: ab illo habet finis esse causa finalis in actu primo, seu potens mouere, à quo habet esse prius effectus; sed à cognitione habet esse prius, quandoquidem secundum esse suum reale sæpe sit posterius effectu quem causat: sanitas enim, quæ mouet ad applicanda media acquirendæ sanitatis, est posterior realiter quoad esse existentiæ quàm ipsamet media, quandoquidem per illa realiter causetur.

Respondeo negando minorem: nam à seipso habet finis esse prius quoad essentiam, quam effectus ipsius sint quoad esse existentiæ; nec refert quod sit posterior effectibus quoad esse existentiæ suum, quia non causat illos effectus vt existit realiter. Quod si velit obiectio, finem habere à cognitione, quod applicetur voluntati prius quam voluntas causet effectus finis cum fine, verum quidem est; sed inde tantum habetur, quod illa cognitio sit conditio sine qua non applicatiua finis, quod asseritur in secunda parte conclusionis.

Obijcies secundo: diuersitas specifica actuum procedentium à fine debet procedere à virtute causatiua ipsius; sed ob apprehensionem variatam oriuntur actus distincti specie à fine; ergo apprehensio est virtus causatiua finis.

Probatur minor: quamuis finis secundum se esset honestus, si apprehensio habeatur de ipso sub ratione inhonesti, actus erit inhonestus, & è contra: ergo ab eodem fine ob varietatem apprehensionum procedunt varij specie effectus.

Confirmatur primo: quia idem malum, apprehensum vt præsens, causat tristitiam, vt futurum, timorem: ergo varietas apprehensionum sufficit ad varietatem effectuum.

Confirmatur secundo, eadem ipsa bonitas diuina cognita per fidem mouet ad amorem specie distinctum ab illo, ad quem mouet eadem bonitas cognita per visionem beatificam: ergo varietas cognitionum sufficit ad varietatem effectuum, & consequenter cognitio erit ratio motiua, & non conditio sine qua non, quia non videtur solam variationem conditionum sine quibus non sufficere ad effectuum varietatem specificam.

Respondetur, distinguendo minorem: ob solã varietatem cognitionis.

cognitionis, nego minorem: ob illam varietatem quatenus cum illa coniungitur varietas in ipsomet obiecto, seu fine, concedo minorem. Ad cuius probationem dico, quod quamuis à parte rei non mutetur obiectum, sed semper habeat eandem rationem, tamen variatur in apprehensione quoties ita variatur cognitio, vt vna proponat ipsum per modum honesti, & altera per modum inhonesti; neque enim posset talis variatio esse in cognitione, quin esset talis variatio ex parte obiecti in apprehensione, vt est euidens. Vnde diuersitas actus non prouenit à cognitione, nisi tanquam à proponente, & prouenit ab obiecto, propter diuersitatem rationis, quæ in ipso consideratur.

Ad primam confirmationem respondeo, distinguendo consequens: ex se præcise absque variatione obiecti in apprehensione, nego: quatenus cum ea coniungitur varietas ex parte obiecti, transeat.

Non omnis varietas cognitionis variat amorum sequentem.

25 *Ad secundam confirmationem respondeo primo*, non quamcunque varietatem etiam specificam cognitionum sufficere ad varietatem, seu distinctionem specificam amorum sequentium: alias amor naturalis hominis cogniti per fidem humanam esset distinctæ speciei ab amore ipsius cogniti per opinionem probabilem, aut per discursum certum, quod videtur falsum.

Respondeo secundo, negando secundam consequentiam: quia sicut ignis applicatus in tali distantia potest producere ignem, & in alia maiori non posset producere ignem, sed alium effectum distinctæ speciei, verbi gratia, calorem; cum tamen applicatio illa non sit aliud, quam conditio sine qua non; ita etiam variatio cognitionum, quamuis sit tantum conditio sine qua non, posset sufficere aliquando, vt amores essent distinctæ speciei; & hoc maxime locum habet, quando obiectum amoris sit causa libera, quæ posset ad talem cognitionem amorem vnius speciei producere, & ad aliam cognitionem amorem alterius speciei, vt accidit in casu confirmationis. Reuera autem existimo, à sola variatione conditionis applicantis, nisi cum illa aliquid aliud coniungatur, non posse fieri vt eædem causæ naturaliter agentes possint producere effectus distinctæ speciei, licet possit sine dubio oriri inde, vt possint effectus produci citius, aut cum maiori intensione. Quod autem ignis producat calorem vbi non possit producere ignem, inde accidit, quod in tali distantia, licet possit producere aliquid caloris, non tamen tantum, quantum requiritur tanquam dispositio ad formam ignis; quod si posset tantum in quacumque distantia, posset etiam & ignem. Et si quæratur tum, vnde oriatur distinctio amoris beatifici & amoris supernaturalis viæ?

Respondeo, quod posset oriri ex eo; quod charitas viæ & patriæ distinguantur specie. Posset etiam oriri ex eo, quod Deus ipse in se proponatur in patria, in via autem non proponatur in se, sed in specie aliqua confusa abstracta à creaturis; Deus autem, vt in se, est distinctæ rationis obiectiuè à seipso, vt propositus in specie.

CONCLVSIO II.

Sola bonitas apprehensa in fine est ratio motiua.

26 *Sola bonitas illa, quæ apprehenditur in fine, est ratio motiua ipsius ac causalitas eius in actu primo.* Hæc est tertiæ sententiæ: & probatur: quia illud solum est talis causalitas eius, quo mediante potest excitare ad amorem, & propter quod potest appeti ac amari: sed hoc est bonitas sola: ergo bonitas sola est causalitas eius in actu primo.

Probatur secundo, quia malitia, qua talis, non potest excitare voluntatem ad amandum, seu appetendum: ergo sola bonitas potest sic excitare. Probatur antecedens; quia sequeretur, quod malitia esset bonitas, & non esset bonitas: non esset quidem, vt supponitur; esset autem, quia constitueret obiectum amabile & appetibile: illud autem, quod sic constituit est bonitas; cur enim aliquid potest dici potius bonitas, quam id, quod sic constituit?

Confirmatur, quia Philosophus 1. *Ethic. Ansel. de l. arb.* & *Dionysius de diuinis nominibus*, describunt ipsum bonum esse, quod omnes appetunt: quæ descriptio non valeret, si aliquid appeti posset, quod non esset bonum.

Deinde: iidem dicunt neminem aspicientem ad malum operari: quod esset falsum, si malum. vt malum posset appeti aut amari.

Confirmatur secundo, quia quamuis voluntas ex libertate sua posset velle malũ, vt malum, tamen omnino incredibile videtur, quod malum, vt malum, ipsam ad hoc excitet aut moueat: ergo adhuc, quamuis illud esset verum, malum qua tale non posset mouere finaliter: sed ideo potissimum asseritur malitiam, qua talis est, posse esse causalitatem finis, quia voluntas posset malum, quà tale, velle: ergo, cum hoc ipsum, quamuis esset verum, non sufficiat, sequitur malitiam non posse esse virtutem motiuam finis aut causalitatem ipsius in actu primo.

Confirmatur tertio, quia non obstante libertate voluntatis tam in exercitio, quam in specificatione, posset esse sic determinata, vt non posset vllo modo velle malum, qua malum, nec nolle bonum qua bonum; ergo cum non habeatur aliqua experientia aut ratio in oppositum, & communis sententia confirmata authoritate Patrum ita sentiat, id longe probabilius est dicendum.

27 *Dices*, maiorem futuram esse libertatem voluntatis, si posset etiam malum velle, & nolle bonum: ergo danda est ipsi illa perfectio maioris libertatis, si non implicet.

Respondeo negando consequentiam, quia non debemus maiorem libertatem aut perfectionem ipsi concedere, quã ratione aut authoritate aut experientia possumus colligere competere ipsi. Videri autem posset implicare contradictionem, quod posset velle malum qua malum; aut nolle positiue bonum qua bonum, quia volibile, qua volibile est essentialiter bonum, & nolibile, qua nolibile, est esse, essentialiter malum. *Scotus* autem in locis fauentibus aduersariis, solum loquitur dubitatiue & absque vlla resolutione, vt patet ex contextu. In primo autem loco nihil prorsus dicit, quod faueat aduersariis: quamuis enim dicat voluntatem posse sibi præstituere finem pro sua libertate, qui reuera non sit finis, loquitur de fine vltimo, & solum vult quod voluntas possit, si velit, præstituere sibi pro fine vltimo aliquid, quod reuera finis vltimus eius non sit; non dicit autem, quod ille finis vltimus non debeat habere aliquam bonitatem, ratione cuius ipsum possit voluntas appetere, imo expresse innuit oppositum.

28 *Obiicies*: eadem est potentia contrariorum: ergo voluntas potest tendere in bonum & malum, quæ sunt contraria, & consequenter malum potest esse causalitas in actu primo, respectu istius actus voluntatis, quo tenderet in illud.

Respondeo, distinguendo consequens primum: potest tendere per amorem in vtrumque, aut per odium, nego: per amorem in bonum, & per odium in malum, concedo primam consequentiam. Et ad secundum consequens dico primo cum *Scoto* 2. *d.* 6. *q.* 2. causalitatem, quæ mouet voluntatem ad fugam mali, esse bonitatem, cui illud malum opponitur; ideo enim moueretur ad fugiendum malum aliquod, quia amat bonum aliquod, cui illud malum opponitur aliquo modo: & iuxta hoc neganda esset secunda consequentia.

Dico secundo, ipsammet malitiam posse esse sufficienter motiuam ad odium absque vllo amore explicito boni vllius, & iuxta hoc concedi potest vltima consequentia; nec faciat contra conclusionem, quia in ea loquimur de causalitate finis in ordine ad actus persecutionis, non in ordine ad actus fugæ.

29 *Obiicies secundo*: experientia constat, quod velimus malum inimicis, quatenus malum ipsorum est, & multi inferunt sibi mortem, quam apprehendunt vt malum: ergo possumus tendere in malum sub ratione mali.

Respondeo negando consequentiam, quia illud ipsum malum inimicorum, licet consideremus ipsum, vt malum ipsis, tamen etiam consideramus vt bonum nobis, aut aliis, quòd illud malum accidat ipsis, & ratione huius bonitatis volumus illud. Similiter qui inferunt sibi mortem, apprehendunt mortem per modum boni, quia per modum alicuius, quod liberat eos à malis aliquibus præsentibus aut imminentibus; aut per modum medij ad vindicandum se de aliis, de quibus vindicare se existimant

esse sibi ipsis bonum, etiam cum præiudicio vitæ.

Obijcies tertiò: Si aliquis apprehendat odium Dei absque errore vllo per modum mali, nullam habentis rationem boni, vel voluntas poterit ipsum velle, vel non: poterit: si poterit, habetur intentum, quod possit scilicet amare malum qua tale: si non, ergo non erit liberum ipsi omittere illud odium, sed necessario nolet ipsum.

Respondetur voluntatem in casu illo non posse elicere odium Dei: si non posset habere puram omissionem non esset inconueniens quod in tali casu necessario nollet odium Dei; at si possit, vt communiùs Scotistæ tenent, habere puram omissionem, quamuis necessario omittere debeat illud odium, non tamen necessario debet ipsum nolle; quia poterit suspendere se à nolitione positiua, & mere negatiue se habere circa ipsum; quod sufficit vt libere se habeat circa illud odium, quamuis necessario debeat ipsum non habere.

CONCLVSIO III.

Bonitas præfixa non potest sufficere pro causalitate finis.

30 *Bonitas præfixa non potest sufficere pro causalitate finis in actu primo*, est contra *Mastrium & Montepilosum*. Intelligo autem per præfixam bonitatem, illam, quæ ab ipsamet voluntate amante finem desumeretur, & non appareret in fine ante actum voluntatis: sic enim explicat *Mastrius*, vt ante dixi.

Probatur, quia finis ante actum voluntatis debet habere virtutem, qua possit mouere voluntatem, & excitare ad talem actum: sed non potest per aliquid sequens actum voluntatis mouere aut excitare ad actum: ergo nihil sequens talem actum potest sufficere pro tali causalitate.

Dices cum Mastrio intellectum concipere posse malum, vt malum, & concipere etiam posse bonitatem in se, ac posse voluntatem applicare illam bonitatem isti malo, & sic præfigere sibi malum pro fine.

Sed contra primo: per hoc quod voluntas velit aliquid esse bonum, quod non est bonum, nec concipitur ab intellectu vt bonum, non sequitur quod illud sit bonum, vt manifestum est: ergo per hoc quod voluntas applicaret bonitatem apprehensam malo apprehenso, non sequitur quod illud malum esset bonum.

Contra secundo: malum illud non habet rationem finis, antequam habeat rationem boni, & quamuis habeat rationem boni, non poterit mouere voluntatem per modum boni, antequam apprehendatur ab intellectu vt bonum, quia talis apprehensio est ad minus conditio necessario requisita, vt moueat: ergo debet sequi applicationem voluntatis, qua applicat bonitatem malo cognito, qua facta illa applicatione, cognoscatur malum istud esse bonum, & postea tantum illud malum poterit exercere rationem finis; sed tum non exercet rationem finis vt malum, sed vt bonum: ergo bonitas præfixa per voluntatem non potest sufficere pro causalitate finis, respectu istiusmet actus, quo præfigitur. Quod si velint aduersarij voluntatem posse aliquod malum habere pro bono, & postea illud tanquam tale amare.

Contra illud, quod primo dixi, non apparere qua ratione posset voluntas habere pro bono illud, quod non ostenditur ipsi ab intellectu esse bonum; nec quomodo possit tribuere bonitatem illi, quod cognoscit esse malum, & cuius malitiam auferre non est in manu sua.

CONCLVSIO IV.

Bonitas finis non debet esse realis.

31 *Bonitas illa, quæ est causalitas finis, aut etiam mediorum, hoc est, illa, secundum quam mouet voluntatem ad amorem sui, non debet esse realis, id est realiter existens; nec etiam debet esse possibilis: in re*: sic scilicet, quod possibile sit finem cui posse acquirere finem cuius gratia, aut quod possibile sit media habere à parte rei illam vtilitatem, quæ apprehenditur in ipsis; *imo nec illa bonitas secundum se debet esse possibilis*, abstrahendo à fine cui, aut subiecto tali, aut mediis talibus. Hæc in re debet esse communis.

Patet prima pars: quia quando amamus nobis sanitatem, quam non habemus, per modum finis, certum est, quod illa sanitas non sit existens à parte rei: ergo non requiritur, quod bonitas finis sit realiter existens. Et idem patet de mediis non existentibus, quæ tanquam media amamus, antequam existant, & postea producimus à parte rei.

Patet etiam secunda pars: quia quamuis sit impossibile, quod equus cognoscat cognitione intellectiua à parte rei, si aliquis tamen iudicaret per errorem, quod esset ipsi possibilis, posset moueri ad eam desiderandam ipsi tanquam finem, vt patet experientia. Et quando medicus considerat aliquam medicinam, vt vtilem pro aliqua infirmitate, quæ reuera inutilis est, & per quam impossibile esset infirmitati illi succurrere, adhuc mouetur ab illa vtilitate apprehensa ad eam applicandam: ergo bonitas à parte rei impossibilis potest sufficere, vt finis, & media possint mouere.

Tertia etiam pars patet; quia æqualitas cum Deo, casu saltem quo Deus non esset trinus (quod addo, quia supposita Trinitate Pater est æqualis Filio, & hic Spiritui sancto) esset etiam secundum se impossibilis, & non solum impossibilis homini: sed illa æqualitas posset apprehendi vt possibilis per iudicium erroneum; & sic apprehensa posset mouere per modum finis.

Ex quibus omnibus patet, bonitatem, quæ est causalitas finis, esse bonitatem abstrahentem à bonitate reali, & impossibili; non quod possit dari vlla vna talis vniuoce abstracta ab illis; sed quod indifferenter voluntas possit moueri à bonitate reuera reali, & etiam à bonitate reuera impossibili, modò tamen hæc non cognoscatur vt talis: si enim cognosceretur vt talis, quamuis forte posset mouere ad simplicem complacentiam, & desiderium aliquod inefficax, non tamen ad amorem efficacem aut desiderium efficax; ex quo sequeretur consultatio, electio aut applicatio mediorum: quis enim vellet applicare media ad consecutionem illius, quod absolute iudicaret impossibile?

QVÆSTIO V.

Quid sit causalitas finis in actu secundo?

VArij etiam sunt modi dicendi de causalitate finis in actu secundo, seu de eo, à quo formaliter denominatur actu causare effectum, respectu cuius dicitur finis.

Quid causalitas finis.

32 *Conimbricenses 2. Phys. c. 7.* existimant causalitatem finis consistere in motione quadam antecedente actionem efficientis, per quam mouetur efficiens ad illam actionem habendam. *Herueus quod 1. quæst. 8.* dicit eam consistere in communicatione appetibilitatis ac vtilitatis mediis. *Suarez disputat. 23. sect. 4.* & alij plures dicunt eam consistere in actione agentis, quatenus fit propter finem. *Mastrius quæstione 8. art. 3.* dicit eam consistere in motione, qua actu mouet finis agens ad agendum, & postea explicat hanc motionem in re non esse aliud quam actionem agentis, vt in gratiam finis factam: formaliter verò dicere imputationem illam, qua in genere moris effectus fini imputantur; vnde non est entitas realis, nec absoluta, nec relatiua, sed potius moralis. *Arriaga disputat. 8. sect. 7.* dicit causalitatem finis circa complacentiam de fine ac possessione eius, ac electionem mediorum esse hos ipsos effectus, vt habiti dependenter à cognitione finis: causalitatem verò eius circa executionem mediorum esse, & intentionem finis & electionem mediorum, & ipsammet executionem externam; non verò vllam ex illis seorsim sumptam.

CONCLVSIO I.

Causalitas finis non est communicatio appetibilitatis mediis.

33 *Causalitas finis in actu secundo non consistit in communicatione appetibilitatis, bonitatis aut vtilitatis mediis.* Hæc est communis contra *Herueum & probatur primo*, quia media ex seipsis habent suam appetibilitatem, & bonitatem, vt supra dictum est: quamuis enim non habeant bonitatem talem, qua media sunt, propter quam possent appeti propter se aut vllo modo, nisi appeteretur finis; tamen habent ex seipsis talem bonitatem, ob quam ex suppositione, quod apperatur finis, possent appeti; & sane aliàs omnia media æquè desciscerent ad finem, quod est absurdum.

Probatur

Probatur secundò, quia media habent bonitatem ac vtilitatem suam, siue à se, siue à fine, antequam finis moueat efficiens actu, ergo causalitas finis, qua mouet actu efficiens, de qua modo agimus, non potest consistere huiusmodi communicatione appetibilitatis ac bonitatis.

Adde, non explicari ab Heruæo, in quonam formaliter consistit hæc ipsa communicatio, in qua ponit causalitatem finis: vnde quamuis in ea consisteret, adhuc non satis bene explicaret naturam huius causalitatis.

CONCLVSIO II.

Causalitas finis non consistit in actione agentis ordinata ad agens, nec in effectu vt habito propter finem.

43 *Causalitas finis non consistit in actione efficientis vt ordinata ad finem, nec in effectu ipso vt habito propter finem.* Hæc est contra *Suarium* & *Arriagam*, & probatur: quia sine dubio consistit in motione, qua actu mouet efficiens ad agendum propter finem: sed illa motio non consistit in actione aut effectu; non quidem in actione, quia causalitas finis potius debet esse in ipso fine subiectata, quam in efficiente; actio autem subiectatur in efficiente. Non etiam in effectu, quia effectus posset esse à solo Deo absque concursu efficientis aut finalis, & idem effectus, qui est ab vno fine, posset esse ab alio & non ab illo: ergo causalitas, qua fit ab vno fine, non identificatur illi; & quia causalitas causæ potius debet esse in ipsa causa quam in alio, vt iã dixi, & patet ex dictis in Logica de Actione.

CONCLVSIO III.

Quid causalitas finis.

35 *Causalitas finis consistit in motione ac determinatione formali obiectiua, qua mouet voluntatem ad agendum; quæ motio & determinatio non est respectus vllus, nec aliquid positiuum distinctum ab ipsomet fine proposito per potentiam cognitiuam.* Hæc est iuxta *Conimbricenses*: & *probatur prima pars primo*, quia communiter dicitur, quod finis sit prima causarum; sed hoc non potest tam bene saluari in vlla alia sententia, quam si dicatur causalitas ipsius consistere in illa motione, vt ex se patet, quia non potest esse prima, nisi quatenus prius causet; sed non potest prius causare, nisi quatenus causat mouendo: ergo mouendo causat.

Dices, finem esse primam causarum, non quod prius causet; sed quod sit dignior cæteris.

Contra, quia non potest esse dignior cæteris, nisi quatenus causat mouendo efficiens: ergo causat mouendo: sed non potest causare mouendo, nisi quatenus prius causat; nec potest prius causare nisi quatenus causalitas ipsius consistit in illa motione, ac determinatione: ergo consistit in illa.

Probatur secundò, quia certum est experientia: prius natura moueri voluntatem à fine ad effectus, quos producit gratia finis, quàm producat illos effectus; & certe si non prius moueretur, non posset dici, quod moueretur magis à fine, quam finis moueretur per ipsum; & vniuersaliter quotiescumque duæ causæ concurrunt ad effectum, quarum neutra habet causalitatem prius, quam altera, tũ non potest dici vere quod vna moueat alteram, sed debet dici, quod vtraque vel determinent se, vel determinetur simul: ergo datur huiusmodi motio, & quidem antecedens actionem efficientis sed ex suppositione quod detur, nihil impedit quominus sit causalitas finis; & frustra omnino requireretur aliqua alia causalitas: ergo causalitas finis consistit in illa causalitate.

36 *Probatur secunda pars*: quia nihil impedit quin finis propositus seipso absque vllo respectu determinet voluntatem: ergo motio, qua mouet, non debet dicere aliquem respectum.

Probatur secundò, quia si motio, qua mouet, esset aliquis respectus deberet esse respectus terminatus ad effectũ, vel ad voluntatem, vt est euidens; sed neutrum dici potest: ergo. Probatur minor quoad primam partem, tũ quia prius mouet quam producatur effectus; tum quia hoc præcise, quod haberet respectum terminatum ad effectum, non diceretur mouere voluntatem: ergo vt moueat voluntatem, debet aliquid aliud esse in ipso præter respectum illum. Probatur etiam minor quoad secundam partem: quia poshoc, quod haberet respectum terminatum ad voluntatem non moueret voluntatem formaliter, nec voluntas moueretur formaliter à fine.

Confirmatur: quia illud, per quod mouemur formaliter, est quod proponitur nobis, & illud ipsum est, quo sentimus nos moueri: sed respectus ille non proponitur nobis, nec sentimus nos illo moueri: ergo respectus non est quo mouemur.

Aduertendum autem hic, quod, quando dico finem mouere formaliter seipso, & non mediante aliquo respectu, hoc intelligendum de fine, quando immediate mouet; non vero quando mouet mediate, vt si moueret quatenus causaret delectationem in voluntate, tunc enim posset dici causare per respectum, quo produceret illam delectationem.

Probatur tertia pars; quia nullum est iudicium alicuius absoluti alterius, quæ esset causalitas.

Obiicies: causalitas finis non potest esse, nisi quando causat efficiens effectum finis: causalitas enim infert secũ effectum suum: sed motio illa sæpe habetur, quando non est effectus: ergo motio illa non est effectus. Probatur minor tum experientia, tum quia quando proponitur bonũ delectabile, & bonum honestum, & aliquis sequitur cum difficultate bonum honestum, tunc mouetur à bono delectabili, & ex illa motione oritur illa difficultas, quam habet in prosecutione boni honesti: sed tum non est aliquis effectus istius boni delectabilis productus à causa efficiẽte: ergo motio illa finis habetur quandoque absque effectu, qui producitur à causa efficiente.

Confirmatur: quia causa finalis est causa partialis essentialiter subordinata causæ efficienti: ergo nequit habere causalitatem, quin causa efficiens habeat causalitatem; sed potest habere illam motionem sine causalitate efficientis: ergo illa motio non est causalitas eius.

Respondetur distinguendo maiorem: non potest esse sub denominatione causalitatis, concedo maiorem: secundum se, & quoad omnia intrinseca, quæ dicit, nego maiorem, & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Ad confirmationem, eodem modo distinguo consequens: sub denominatione causalitatis, concedo consequentiam; secundum entitatem suam intrinsecam, nego consequentiam.

Dices: causalitas causæ efficientis aut materialis non potest esse, quin habeat determinationem causalitatis: ergo nec finis: & consequenter, si motio illa potest esse absque denominatione causalitatis, non potest esse causalitas.

Respondeo negando consequentiam; quia quandoquidem causa finalis ex ratione sua particulari habet causare mouendo, propterea debet etiam ex ratione sua particulari habere, quod possit habere motionem suam absque eo, quod causa efficiens producat aliquid; & consequenter non est inconueniens, quod causalitas eius quoad omnia intrinseca possit esse absque causalitate aliarum causarum.

Et quia reuera non habet alium influxum in effectum præter istam motionem, quæ reuera non tendit in effectum per aliquem respectum realem actualem, propterea credo quod finis vocetur causa metaphorica, non quod moueat realiter intentionaliter efficiens, sed quod non habet aliquem influxum tendentem in effectum præter motionem illam efficientis.

CONCLVSIO IV.

Si consistit in respectu intentionali, erit realis.

37 *Si causalitas finis consistit in respectu intentionali, quo concurrit cum voluntate ad producendos illos effectus, quos causat, erit realis.* Hæc est contra *Mastrium*.

Probatur quia ille respectus reuera daretur à parte rei independenter ab omni operatione intellectus aut potẽtiæ vllius potentis facere ens rationis: ergo esset realis: nihil enim aliud requiritur ad ens reale.

Conf. quia terminus eius est realis: & fundamentum etiam ac ratio fundandi: ergo nihil deest ad realitatem eius.

Dices cum Mastrio, sufficere quod dicatur esse moralis.

Contra,

Contra,quia ille respectus,quem vocas moralem, vel est aliquid positiuum,quod est à parte rei, vel non est:si est à parte rei, ergo est realis, prout ens reale opponitur enti rationis,siue vocetur postea moralis,siue non.

Deinde non video cur vocari commode possit moralis, cum ex natura intrinseca causæ finalis sequatur absque vlla ordinatione aut æstimatione voluntatis alicuius.

38 *Obycies*:Fundamentum istius respectus est ipsamet causa finalis cum sua bonitate:sed vt plurimum causa finalis non existit realiter,& aliquando est aliquid impossibile:ergo non potest respectus ille esse realis,quia quod non est reale,non potest fundare aliquid reale.

Propter hanc difficultatem,*P.Fuentes* concedit causalitatem finis esse respectum realem tum solum,quando actualiter existit.

Responsio Fuentes reiicitur.

Sed certe si non sit realis quando actualiter non existit, non erit talis,quando realiter existit,quia quamuis realiter existat,hoc tamen est omnino impertinens ad causationem eius,nam non causat,nisi vt cognitus,& posset eadem cognitione, qua cognoscitur quando actualiter existit,cognosci,quamuis non sic existeret,& vt sic cognitus eodem modo mouere efficientem; ergo existentia realis eius est impertinens ad influxum ac motionem eius; & consequenter, si influxus eius ac motio non est realis, quando non existit,nec erit realis quando existit: absurdum enim esset quod aliquid conduceret ad realitatem respectus,quod est impertinens ad ipsum.

Res impossibiliter existens potest fundare respectum realem.

Respondeo ergo aliter distinguendo minorem pro prima parte:non existit realiter secundum esse suũ proprium,& physicum,concedo minorem;secundum esse suum intentionale,nego minorem.& consequentiam Ad cuius probationem dico, quod illud quod non est reale secundum esse suum proprium,& physicum, nequeat fundare aliquid reale,nisi existat intentionaliter;sed si existat intentionaliter,bene potest vt sic existens fundare aliquem respectum realem.Finis autem semper quando causat,existit intentionaliter,vnde potest causare aliquid intentionaliter:& quia nõ causat nisi vt sic existens,propterea dixi in conclusione,quod respectus realis,in quo consistit causalitas finis,sit respectus intẽtionalis.Sicut ergo illud,quod existit obiectiue in intellectu,mouet voluntatem,& causat in ipsa delectationem in genere causæ efficientis,siue totalis siue partialis,quamuis illud non existeret à parte rei,nisi solum in intellectu,non video cur non posset fundare aliquem respectum realem.

39 *Dices*:illud esse obiectiuum,quod habet finis in intellectu,non est esse reale:ergo nequit fundare respectum realem.

Respondeo distinguendo antecedens;non est reale physicum, quale sufficeret ad producendas alias operationes præter intentionales,concedo,non est reale intentionale, quale sufficit ad producendas operationes intentionales, nego antecedens.

Quod si videatur difficile quod ipsemet finis fundet relationem realem, dici poterit non esse ipsum finem, qui fundat illam, sed speciem impressam supplentem locum finis.Quemadmodum enim licet dicatur cognitio produci ab obiecto, & intellectu, tamen non est ipsummet obiectum secundum se, quod causat ipsam, sed quandoque species impressa supplens locum eius,& quę propterea dicitur vicaria obiecti:Ita,quamuis dicatur finis mouere,& fundare huiusmodi respectum, nõ tamen est necesse quod secundum se immediate moueat aut fundet ipsum;sed sufficit quod id faciat mediante specie impressa obiectiue ipsum repræsentante.Iuxta quod potest

Responderi secundò ad obiectionem,concedendo maiorem,& minorem,& negando consequentiam, ac distinguendo eius probationem:quod non est quid reale, non potest secundum se immediate fundare relationem realem nec mouere realiter,transeat:non potest fundare talem respectum,& sic mouere mediante aliquo alio quod sit reale,& supplet locum eius, nego. Hæc responsio est facilis & in re conueniens cum priori responsione.

QVÆSTIO VI.

De effectibus Finis.

41 PLures effectus producuntur,qui respiciunt finem, nempe ipsamet delectatio;quam, quando proponitur,causat in voluntate;amor seu desiderium eum consequendi,consultatio de mediis opportunis ad eius consecutionem;electio vnius medij præ alio,applicatio eiusdem,complacentia de eius consecutione;quibus addi possent alij plures,sed ex dicendis de his, de reliquis etiam quid dicendum facile constare poterit.

CONCLVSIO I.

Consultatio de mediis est effectus finis, & electio, & executio.

Consultatio de mediis,electio,& executio seu applicatio mediorum sunt effectus finis. Hæc est communissima, *& probatur*, quia finis mouet efficiens ad hos effectus producendos:ideo enim consultat de mediis,& medium electum applicat,quia amat finem,& desiderat eum consequi:sed nihil aliud requiritur,vt sint effectus finis.

Confirmatur:Finis habet rationem causę,quia est illud, gratia cuius aliquid fit:ergo quidquid fit gratia finis,seu ob amorem finis,vel in ordine ad illum acquirendum,debet dici effectus eius:sed consultatio,electio,& applicatio prędicta fiunt gratia finis,seu in ordine ad eum acquirendum,ergo sunt effectus finis.

41 *Obycies*: Si finis esset causa respectu horum effectuum,vel si hi effectus essent effectus finis,deberet finis habere causalitatem aliquam immediate terminatam ad illos:sed non haberet:ergo.Probatur minor;quia eo ipso, quo causatur desiderium finis,ac amor eius,quamuis finis nullam aliam vlteriorem causalitatẽ haberet,illi effectus producerentur ab efficiente: ergo non dependet ab vlla causalitate immediata finis.

Respondetur negando maiorem.sufficit enim quod moueat formaliter efficiens vel seipso,vel mediante delectatione,vel amore in ipso causato.

CONCLVSIO II.

Amor finis non est effectus finis vt finis.

42 *AMor finis,seu desiderium eius non est effectus finis, vt finis*.Hæc videtur mihi *Doctor.q.4.Prol.n.11.* quamuis ab aliis citetur pro opposito.Eam tenet *Fuentes hic q.7.n.21.Vasq.1.2.q.1.d.3.c.2.Lorca d.3.*& alij plures contra *Suarium disp.23.met.sect.3.Ruuium tract. de causa finali.Arriagam disp.8.n.74.* & alios quos sequitur *Mastrius disp.7.q.8.*

Probatur primo, quia finis non habet rationem finis, nisi quatenus est id,cuius gratia aliquid fit, seu ob cuius amorem aliquid fit,vt patet ex ipsius definitione.Et hinc Doctor supra ait,quod *finis non est causa*, nempe finalis formaliter loquendo,nisi *in quantum amatus ac desideratus mouet efficiens ad efficiendum*:sed non mouet,in quantum amatus ac desideratus,ad ipsum amorem & desiderium primum,quod habetur de ipso(de quo amore ac desiderio modo loquimur)vt patet, ergo non habet rationem causæ finalis formaliter loquendo,quatenus mouet ad illum amorem ac desiderium.

43 *Dic.*illud *cuius gratia* positum in definitione,finis non debere intelligi,vt nos intelligimus,ita sc.vt sensus sit,quod sit illud,ob cuius amorem aliquid fit;sed sensum esse, quod finis sit illud,ob cuius bonitatem aliquid fit.

Contra,quia quod aliquid fieret ob bonitatem finis,nisi fieret ob bonitatem eius amatam,& in ordine ad finem acquirendum ac perficiendum ordinaretur,non sufficeret ad hoc, quod diceretur fieri à fine in alio genere causæ, quam in genere causæ efficientis:ergo male explicatur in replica illud *cuius gratia*.Probatur antecedens;quia illud quod fit ob veritatem propositam intentionaliter,nempe cognitio tendens in illam veritatem,non fit à veritate aut ab obiecto vero in alio genere causę,quam in genere causæ efficientis:ergo nec amor ille,qui causatur ab obiecto ob bonitatem ipsius,& terminatur ad ipsum vt ad obiectum,debet dici fieri ab ipso in alio genere causę quam in genere causæ efficientis. Consequentia patet à paritate rationis.

Dices,

Dices, disparitatem esse, quod cognitio veritatis non determinet ad applicationem mediorum, sicut amor finis: vnde quamuis illa cognitio non fiat à veritate, nisi in genere causæ efficientis, amor tamen fiet à bonitate in genere causæ finalis.

Contra: ergo saltem ille amor præcisè & abstrahendo à mediis non causatur finaliter à bono, nec bonum, quatenus præcisè causat illū; aut debet dici causa finalis, quod est nostrum intentum. Hoc concedunt ex aduersariis aliqui, quia dicunt amorem illum solum non esse effectum finis, sed vt coniungitur cum voluntate mediorum. Sed certe si secundum se solum non est effectus, neque erit effectus finis non obstante, quod coniungatur cum illa voluntate mediorum, quia eodem modo influit finis in illum, quando sic coniungitur, ac influeret, si per impossibile aut possibile nunquam cum illa coniungeretur, aut posset coniungi.

45 *Probatur secundo conclusio*: quia voluntas non ordinat suum amorem ad bonū, nisi quatenus ipsemet amor est formaliter ex natura sua ordinatus ad illum tanquam ad obiectum: sed hoc non sufficit, vt dicatur ordinare illum ad obiectum tanquam ad finem, seu causam finalem, quia aliàs cognitio, quæ ordinatur ad illud, in quod tendit, tanquam in obiectum, ordinatur ad illud tanquam ad causam finalem, quod nemo dicit.

Confirmatur: quia bruta feruntur amore sensitiuo in bonum delectabile; & tamen secundum multos ex aduersariis non feruntur in ipsum, tanquam in finem; nec amor ille causatur ab ipso, tanquam à causa finali, sed tanquam à causa efficienti: ergo non sufficit, quod voluntas habeat amorem boni propositi ordinatum ad ipsum ex natura sua ad hoc, vt dicatur tendere in illud tanquam in finem, aut vt illud dicatur esse causa finalis istius amoris.

46 *Obiicies primo* ex *Mastrio*: *Scotus d. 2. q. 1.* ait omne infinibile, id est, illud, quod non habet finem pro causa, esse incausabile, ergo quidquid est causabile habet finem: sed amor finis est causabilis, cum causetur de facto: ergo habet finem: non alium quam obiectum, quod respicit. ergo habet obiectum pro fine. Probatur maior, non solum authoritate Scoti, sed ratione ipsius: omne agēs per se habet aliquem finem in agendo: ergo quidquid causat debet causare propter illum finem, & consequenter si sit aliquid, quod non habet finem debet esse incausabile.

Confirmatur: quia in *2. dist. 40.* ait idem *Scotus*, omnes actus humanos habere finem: sed amor primus ipsius finis est actus humanus: ergo habet finem: non alium quam ipsum finem, cuius est amor: ergo.

Respondeo primo, Scotum posse intelligi de fine non formaliter sumpto, sed realiter sumpto, ita scilicet vt omne illud, quod non respicit illam rem, quæ est finis, siue respiciat illum formaliter, vt finem, siue respiciat illum, vt obiectum, aut causam efficientem, non possit causari: quod non præiudicat conclusioni; & eodem modo potest responderi ad probationem maioris & ad confirmationem.

Respondeo secundo, Scotum posse intelligi cum distributione accōmoda, ita scilicet vt velit, omne illud, quod non habet causam finalem præter illos actus, quibus amamus & desideramus ipsam causam finalem, seu qui immediate in illum tendunt, esse incausabile, nisi sit finibile: quod etiam non præiudicat conclusioni.

Quod si ex his responsionibus neutra placeat, dicatur Scotus fuisse in hac re problematicus, & fundamentum hoc dicendi sit, & hic locus pro vna parte, & pro altera parte locus citatus pro nostra conclusione.

47 *Obiicies secundo*, obiectum fruitionis est finis vltimus, vel verus, vel apparens, vel præfixus secundum Scotum *in 1. dist. 1. q. 1. nn.* Sed fruitio est amor finis propter se: ergo amor finis propter se est effectus finis, & causatur à fine in genere causæ finalis.

Confirmatur: quia amor charitatis supernaturalis habet Deum pro finali causa: ergo amor finis est effectus eius in genere causæ finalis.

Respondeo distinguendo maiorem: ita vt sit dependens ab illo in genere causæ finalis, nego: ita vt tendat in illud, quod habet pro fine vltimo; quem vltimate, & principaliter intendit acquirere, concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam: aliud est quod versetur ille amor circa illud, quod habetur pro fine; aliud verò est, quod dependeat ab ipso, tanquam à fine, seu in genere causæ finalis formaliter.

Dices: reuera illud obiectum est finis ipsius: nec enim alium finem habet, ergo dependet ab ipso, tanquam à fine.

Respondeo distinguendo antecedens: est finis ipsius, id est illud, in quod vltimate, tendit, concedo antecedēs: est causa finalis ipsius, id est à qua in genere causæ finalis dependet, nego antecedens, & consequentiam. Quod autem non sufficiat quod habeat ipsam pro fine priori modo, sic scilicet, vt tendat in ipsum vltimate, nec ex se petat tendere in aliud, patet: quia cognitio obiecti tendit in obiectum suum vltimate hoc modo, & tamen non habet obiectum pro causa finali, sed pro causa efficienti. Per quod patet ad confirmationem, cuius antecedens est negandum, loquendo de causa finali proprie dicta, quod scilicet influat in illum amorem per modum causæ finalis.

Dices, amor charitatis potest esse medium in ordine ad consequendum Deum: ergo potest causari à Deo, tanquam à finali causa proprie dicta.

Respondeo distinguendo consequens, quando vt medium assumitur, concedo; nec id negari debet ex dictis hactenus; quando non assumitur vt medium, nego consequentiam. Tunc autem assumitur vt medium, quando procedit ex desiderio finis consequendi, & ipsemet proponitur, vt quid vtile ad finis consecutionem.

Obiicies tertio: amor finis dependet à fine in aliquo genere causæ, sed non in alio, quam in genere causæ finalis: ergo sic dependet. Probatur minor; quia si in alio genere dependeret, maxime in genere causæ efficientis: sed sic non dependet; quia vt suppono ex dicendis in libris de anima disputatione de voluntate, voluntas est causa effectiua totalis sui actus, nec cum ea concurrit tanquam causa partialis obiectum.

Respondeo: si loquamur de amore finis, qui causatur à fine mediante delectatione aliqua præuia quæ causaretur à fine, illum amorem causari à fine, quatenus finis habet rationem causæ efficientis istius delectationis, quæ trahit voluntatem formaliter ad producendum amorem illum. Sed hoc fit absque vlla causalitate subiectata in fine aut delectatione illa, & terminata ad amorem, quia immediate causatur ab ipsa voluntate, tanquam à causa immediata adæquata sine concursu alterius causæ, quam causæ primæ. Si verò loquamur de amore finis, qui producitur à voluntate absque receptione vllius qualitatis præuiæ, qua inclinaretur voluntas ad amorem illum producendum; dico quod ille non proueniat vllo modo effectiue ab obiecto amato; sed ad eum producendum concurrit illud obiectum, quatenus ab intellectu propositum inclinat seipso voluntatem ad eum producendum: quod magis patebit ex dicendis in disputatione de voluntate, & de habitibus.

48 *Obiicies vltimo*: Finis mouet ad amorem sui, quia est per se appetibilis: ergo causat illum amorem in genere causæ finalis.

Confirmatur, quia finis, vt finis, est per se obiectum voluntatis: ergo voluntas in omni actione sua tendit in illum.

Respondeo negando consequentiam; quia posset sic mouere in genere causæ efficientis; sicut verum causat cognitionem sui.

Ad confirmationem respondeo, distinguendo antecedens: finis, vt finis, id est vt exercens actu rationem causæ finalis, nego antecedens; bene enim potest voluntas habere plures actus circa finem absque eo quod finis exerceat rationem talis causæ. Finis, vt finis, id est, vt est quid habens bonitatem, quæ sit virtus causatiua ipsius, qua potest causare in genere causæ finalis, transeat antecedens, & distinguo consequens: tendit in ipsum tanquam in obiectum, transeat: tanquam in aliquid, à quo dependet in genere causæ finalis proprie dictæ, nego consequentiam.

Hinc vniuersaliter patet, quod nulli, actus voluntatis, nec

nec effectus procedentes à fine, ac tendentes in illum sint effectus eius in genere causæ finalis, nisi illi, qui procedũt ab ipso, vt amato, & qui ordinantur ad ipsius consecutionem aut perfectionem; ac propterea sola media vere esse effectus causæ finalis, & quæ sequuntur ad media tanquam effectus; vnde gaudium de fine possesso, licet causetur immediate ab ipso fine, tanquam à causa efficiente, tamen etiam dependet ab ipso tanquam à causa finali, quia nisi vt talis causa moueret efficiens ad applicationem, non haberetur illud gaudium, sicut nec ipse finis obineretur: loquor autem de fine, qui non acquireretur, nisi per applicationem mediorum.

QVÆSTIO VII.

Quænam agunt propter Finem.

Homines, & Angeli agunt propter finem.

49 CErtum est homines, & Angelos agere propter finem à se amatum, & ordinare posse ac solere media ad acquisitionem finis, quem amant: cum enim cognoscant finem, & media; non solum materialiter, sed formaliter; & cum sint capaces actuum, quibus tendant in finem, & media illa, vt sic cognita, qui actus vere efficienter producuntur, non potest dubitari, quin conueniat ipsis sic agere: si enim non possent sic agere, maxime quia vel non cognoscerent finem, & media vllo modo, quemadmodum non cognoscuntur ab illis, quæ non sunt animalia, nec rationalia; vel quia non cognoscerent illa formaliter, prout communiter supponitur ea non cognosci à brutis; vel quia actus, quibus tenderẽt in finem essent ineffecti, quemadmodum actus Dei sunt ineffecti: ergo cum neutrum ex his sit verum de hominibus & Angelis, debet concedi, quod possint agere propter finem.

Inanimati non agunt propter finem à se intentum.

Præterea, æquè certum est inanimata, ac ea omnia quę non habent virtutem cognoscitiuam, non posse agere propter finem à se intentum, quia vt sic agerent, deberent cognoscere finem, agunt tamen propter finem intentum à Deo, non quod ipsa proprie intendant illum finem, cum eum non cognoscant; nec quod moueantur ab illo, dum agunt, sed quod Deus dirigat omnes effectus ab illis productos ad aliquem finem à se intentum. Itaque sola difficultas huius quæstionis versatur circa Deum ipsum, & bruta, an scilicet agant propter finem à seipsis intentum.

CONCLVSIO I.

Deus agit propter finem.

50 *DEus agit propter finem.* Hæc est communissima, & *probatur primo*, Prouerb. 6. *Omnia propter seipsum operatus est Dominus.*

Probatur secundo ratione: quia reuera in ordine ad manifestationem perfectionũ suarum condidit Mundum, eumque gubernat & protegit: ergo agit propter illum finem.

Confirmatur: quia agere propter finem arguit potius perfectionem, quam imperfectionem: ergo non debet Deo negari: imo esset maxima imperfectio, quod ipse efficeret aliqua quæ posset ordinare ad bonos fines & non ordinaret.

Obijcies: vt Deus ageret propter finem, deberet actio ipsius causari à fine, seu oriri ab ipso: sed hoc est falsum, quia actio Dei est ipsamet volitio eius, quæ esset, quamuis non moueretur à fine: ergo non potest agere propter finem.

Confirmatur: quia quod agit propter finem debet à fine moueri ad agendum: sed Deus nequit ab vllo fine moueri: ergo nequit agere propter finem.

Probatur minor: quia quod mouetur à fine debet quando sic mouetur, aliter se habere, quam si non moueretur; sed Deus non aliter se haberet, quando de facto fecit mundum aut decreuit illum facere, quam si non fecisset aut decreuisset: ergo non mouetur à fine ad faciendum aut decernendum.

Respondeo distinguendo maiorem: si posset ordinare res ad finem, seu producere eas propter finem, absque eo quod actio ipsius causetur aut oriatur à fine, nego maiorem: si non posset, concedo maiorẽ: & distinguo etiam minorem: ex suppositione quod actio ipsius sit ipsamet volitio identificata ipsi, concedo minorem: ex suppositione quod non sit, nego minorem & consequentiam. An autem volitio ipsius sit illa actio, nec ne, non spectat ad præsens; & propterea respondi conditionaliter, vt abstraherem hanc difficultatem ab illa alia de actione Dei.

51 *Respondeo secundo* distinguendo etiam maiorem: ita vt oriatur ex fine quod habeat denominationem formalem actionis, concedo: secundum suam entitatem realem, nego maiorem: & distinguo minorem: est falsum quod oriatur à fine ita, vt à fine oriatur quod habeat denominationem formalem actionis, nego; quod oriatur à fine ita, vt ipsamet actio secundũ entitatem suam realem identificatam Deo oriatur à fine, nego minorem, & consequentiã.

Respondeo tertio, distinguendo etiam maiorem, deberet oriri à fine: ita, vt Deus non diceretur formaliter agere aut decernere facere aliquid, nisi à fine moueretur aliquo modo, concedo maiorem: deberet oriri à fine alio modo, nego maiorem: distinguo etiam minorem: hoc est falsum, in sensu quo conceditur maior, nego minorem: in alio sensu, concedo minorem, & nego consequentiam.

Ad Confirmationem respondeo, distinguendo maiorem: deber moueri motione proprie dicta inuoluente imperfectionem aut mutationem aliquam realem in Deo, nego maiorem: deber moueri motione improprie dicta non inuoluente talem imperfectionem, sed æquiualente tamen motioni tali, quantum ad hoc quod æque propter illam Deus ordinat media ad finem, ac si sic moueretur, concedo maiorem, & distinguo similiter minorem: nequit priori modo, concedo; posteriori, nego. Ad cuius probationem dico quod sicut Deus potest decernere aliquid non habendo se aliter intrinsece quam ante haberet, si tale quid non decerneret: ita etiam potest moueri ad faciendum aliquid, non habendo se aliter intrinsece, quam haberet se, etiamsi sic non moueretur: & licet tale quid non posset accidere in creaturis propter earum finitatem, & limitationem; potest tamen in Deo ob suam illimitatam ac infinitam perfectionem; de quo tamen exactius spectat ad Theologiam tractare.

An Deus habeat causam finalem respectu actionum suarum immanentiũ.

52 *Quæritur* hic, an Deus habeat causam finalem respectu actionum suarum immanentium, verbi gratia, respectu intellectionis, & volitionis essentialis, qua intelligit, & vult se suaque attributa, & respectu actionis, qua producitur ac generatur Verbum, ac spirationis, qua spiratur Spiritus sanctus.

Communis resolutio est negatiua: quia illæ actiones non habent causam efficientem, cum sint indentificatæ Deo; causa autem finalis solum habet causare illa, quæ ab efficiente producuntur; quandoquidem non causat nisi mouendo efficiens. Verum quandoquidem detur principium productiuum verum, & reale in Diuinis, quod producit aliquid ad intra distinctum realiter à se ipso, productione vera, & reali, licet non efficiat illud, verbi gratia, Pater respectu Filij, & vterque respectu Spiritus sancti; non videtur excludi causa finalis à productionibus ab intra sufficienter per hoc, quod intra non sit principium effectiuum: gratis enim videtur dici quod requiratur causa efficiens, & non sufficiat principium productiuum. Itaque non video cur Pater & Filius non possent dici habere principium finale mouens ipsos absque imperfectione in ordine ad productionem Spiritus sancti: cur enim non ex amore essentiæ Diuinæ & communicationis perfectissimæ eius dicerentur producere Spiritum sanctum? & præsertim, si libere producatur ac non naturaliter, vt tenent *Scotistæ*. Sed de hoc nihil resoluo, solum propono hoc tanquam rationem dubitandi, & resolutionem vltimatam relinquo pro Theologia.

An actiones transeuntes.

53 *Quæritur* etiam similiter, an actiones transeuntes Dei habeant causam finalem: & *Respondeo* breuiter quod, si actiones transeuntes eius se teneant ex parte effectuum, eodem modo possint dici habere causam finalem, quo actiones transeuntes creaturarum producentium effectus propter finem: eadem enim est ratio. Si vero se teneant ex parte Dei, dicendum est quod habeant causam finalem in hoc

hoc sensu, quod non denominarent Deum causantem, nisi moverentur suo modo à fine ad producendos effectus: & hoc sufficit, vt dicantur simpliciter habere causam finalem, nisi quis velit reducere rem ad quæstionem de nomine.

CONCLVSIO II.

Bruta agunt propter finem.

54 *Probabile est quod Bruta agant aliquando propter finem, vt bonum ab ipsis apprehensum, & applicando media cognita vt vtilia in ordine ad assecutionem eius.* Hæc videtur contra communiorem sententiam, eam tamen tenet expresse *Arriaga disp. 8. num. 65.* & mihi semper à tyrocinio placebat. Pro ea ipse citat *D. Thomam 1. p. q. 78.*

Probatur à posteriori similibus omnino rationibus, quibus probari posset de hominibus quod operentur propter finem: nam videmus manifeste quod ad propositionem boni, quod ipsis est delectabile, appetant illud, & moueant se ad acquirendum ipsum, applicentque media opportuna ad eius cósecutionem, quod patet mille exemplis animalium domesticorum. Quod si quis dicat animalia appetere hæc bona materialiter, & applicare media etiam materialiter; sane idem poterit dicere de hominibus. Nec refert quod homines habeant rationem & discurrat; hinc enim solum sequitur, quod perfectius cognoscant finem & media, quam animalia; & quod possint per discursum excogitare media nunquam proposita, & quæ aliàs non scirent esse media apta; quod brutis non conuenit, discursu carentibus: sed non sequitur hinc quin bruta etiam operentur propter finem, applicando media, licet non operentur tam perfecte quam creaturæ rationales.

55 *Obijcies:* non cognoscunt finem; vt acquisibilem per media vt vtilia formaliter, quia acquisibilitas est respectus & vtilitas etiam; cognitio autem materialis, qualem solummodo habent bruta, non tendit in respectus: ergo non agunt propter finem formaliter, sed tantum materialiter.

Respondeo negando antecedens, quia aliàs nunquam applicarent media. Ad probationem autem antecedentis dico, vel cognitionem sensitiuam tendere etiam in respectus transcendentales huiusmodi, vel certe acquisibilitatem, & vtilitatem, quæ debet considerari in fine & mediis ad hoc vt aliquis agat propter finem formaliter, & vt applicet media formaliter, non esse respectum secundum esse, sed secundum dici, hoc est tale, quod reuera non est respectus, sed nequit tamen explicari nisi per modum respectus.

Dices, Brutum, quando applicat medium, id facere ex instinctu naturali, & non in ordine ad acquisitionem finis quasi intenderet ipse per medium finem.

Contra, sic posset dici de hominibus, & sane ridiculum videtur dicere, quod quando felis auertit oculos à mure capto: dum ludit cum ipso, quasi negligeret ipsum, non intendat deceptionem muris; & quod dum catulus interprandendum assurgit in pedes posteriores, aut trahit vestimentum comedentis, non intendat inducere ipsum ad dandum sibi buccellam.

QVÆSTIO VIII.

De causa instrumentali.

56 LIcet fuse à multis tractari soleat de instrumentis in communi & particulari, quia tamen fere omnis controuersia est tantum de nomine, breuiter quid dicendum explicabo.

Vtiæ acceptiones instrumenti.

Aduerto autem primo, instrumentum varias habere acceptiones, *primo* enim capitur pro omni causa alteri superiori subordinata, & sic omnis creatura dici solet instrumentum Dei in ordine ad res, quæ producuntur per creaturas; quamuis alias dubium non sit, quin creaturæ multæ sint causæ principales suorum effectuum.

Secundo vocatur instrumentũ omne illud, quod deseruit alicui causæ in ordine ad producendum suum effectũ, disponendo subiectum virtute sua propria, vt ille effectus producatur, & non attingendo immediate ipsum effectum ad quem disponit: sic calor est instrumentum ignis ad producendum alium ignem, & idem est de cæteris accidentibus connaturalibus substantiarum, quæ similiter disponunt subiectum, vt forma substantialis producatur in materia eius per causam principalem, cui accidentia sunt instrumenta.

Capiendo Instrumentum in his duabus acceptionibus, facile est ipsũ distinguere à causa principali, & assignare quid sit causa principalis, quatenus opponitur instrumẽtali; erit enim illa causa, quæ non subordinatur alteri nec eatenus tantum causat, quatenus disponit ad effectum: causa vero instrumentalis est, quæ subordinatur alteri; aut quæ non causat nisi quatenus ex virtute sua propria disponit ad effectum, respectu cuius dicitur causa instrumentalis. In vtroque vero sensu certum est, quod sit actiua & quod non requirat eleuationem vllam: nec de hoc est vlla lis inter authores.

57 *Alia acceptio strictior instrumenti,* est illa, in qua instrumenta artificialia, vt sigillum, securis & similia dicuntur esse causæ instrumentales effectuum, qui per ipsa instrumentaliter produci dicuntur, & in qua Sacramenta dicuntur causare gratiam, tanquam instrumenta: & difficultas principalis huius quæstionis consistit in assignanda descriptione instrumenti hoc modo accepti.

Descriptio Instrumenti proprie dicti.

Communior explicatio videtur esse, quod Instrumentum sit id, quod agit vt motum à causa principali, aut quod sit illud, quod agit in virtute causæ principalis, non vero virtute propria.

Sed contra hanc descriptionem facit primò, quod serra omnino immota scinderet lignum, si nimirum ipsum lignum moueretur supra ipsam: & idem est de sigillo, quod imprimeret sine dubio figuram in cera, quæ moueretur supra ipsum immotum: in his casibus serra & sigillum agerent instrumẽtaliter, & tamen non mouerentur à causa principali, nec reciperet aliquam virtutem ab ipsa in seipsis, ergo non sufficit prædicta descriptio.

Rursus, aqua calida calefaceret, quatenus mota ab aliqua causa calida ad calorem, & per virtutẽ ab illa causa acceptam, & tamen non dicitur esse causa instrumentalis, sed principalis istius calefactionis, qua calefaceret aliud subiectum: ergo prædicta descriptio conuenit aliis, quam instrumentalibus, & consequenter non est bona.

58 *Præterea,* quando dicitur, quod causa instrumentalis agat, vt mota à principali, vel intelligitur, quod moueatur localiter ab alia causa, aut quod alia causa cõmuniceit ipsi aliquam virtutem in actu primo, quam à se non habet; aut quod concurrat alia causa cum ipsa, aut quod actio, qua producit alia causa effectum, egrediatur ab ipsa, quamuis non habeat in se virtutẽ correspondentem in actu primo, nec enim videtur, quo alio modo possit dici agere vt mota: sed nullus ex his modis sufficit: ergo non bene describitur esse illud, quod agit, vt motũ ab alia causa. Probatur minor: non primus, nec secũdus, quia sigillum absque cõcursu alterius causæ, aut absque, eo quod moueatur localiter ab alia causa, quando caderet deorsum ob grauitatẽ suam naturalem, ablato tantum impedimento, quo detinebatur sursũ, omnino imprimeret figuram in cera molli supra quam caderet. Deinde aqua calida accipit virtutem calefactiuam ab alia causa & tamen non dicitur causa instrumentalis calefactionis: ergo accipere virtutem ab alia causa non sufficit ad causam instrumentalem faciendam. Rursus omnes creaturæ accipiunt virtutem productiuã à Deo, & dependent vlterius ab actuali concursu eius, & tamen non propterea dicuntur causæ instrumentales in sensu in quo iam agimus de causa instrumentali; licet in alio sensu dicantur tales, vt dictum est supra.

59 *Tertius* etiam modus non sufficit, quia, vt iam dixi, Deus concurrit cum omnibus causis secundis, & vniuersaliter quando sunt causæ partiales plures principales, quælibet cum altera concurrit, & neutra respectu alterius dicitur causa instrumentalis.

Deniq; non sufficit quartus modus, quia impossibile est quod actio egrediatur ab aliqua causa, in qua nõ sit virtus productiua in actu primo, quæ est ratio fundãdi actionem; ergo si in aliqua causa non sit virtus productiua

in actu primo, non potest actio egredi ab ipsa. Probatur antecedens; quia actio est determinatio virtutis actiuæ in actu primo, qua actualiter constituitur causa habens illam actualiter causans.

Secunda explicatio. *Alia explicatio* causæ instrumentalis est quod sit illa, quæ agit per virtutem minus nobilem seu perfectam: quam ipsemet effectus, qui producitur. Quæ explicatio consequens est ad alteram explicationem, qua dicitur quod causa principalis sit illa quæ agit per virtutem æquè perfectam, aut perfectiorem effectu.

Sed contra hanc explicationem facit, quod species expressa, quæ concurrit partialiter cum oculo ad visionem, non sit causa instrumentalis propria respectu ipsius; & tamen est imperfectior illa; & vniuersaliter loquendo non est inconueniens quod aliqua causa principalis partialis sit imperfectior effectu, quamuis sit absurdum quod aliqua causa totalis sit illo imperfectior.

Deinde, si Deus eleuaret gratiam ad producendum calorem, sicut eleuat aquam ad producendum gratiam, grátia tum esset causa instrumentalis respectu caloris, & tamen esset perfectior quàm calor; ergo causa instrumentalis potest agere per virtutem æque principalem, aut principaliorem. Quod confirmari potest alio exemplo de Angelo superiori, qui esset eleuatus à Deo ad producendum alium Angelum inferiorem aut æque perfectum. Quæ exempla maximè deseruiunt contra asserentes potentiam obedientialem in quolibet ad quodlibet: sed & contra alios etiam, qui id negant, possunt seruire.

Tertia explicatio. 60 *Tertia explicatio* est, quod causa instrumentalis sit illa, quæ concurrit ad producendum effectum, in quo nulla sit formalitas particulariter correspondens ipsi: vnde quia in gratia nulla est formalitas particulariter correspondens aquæ, propterea aqua est causa instrumentalis gratiæ.

Contra: quia habitus non est causa instrumentalis actus; & tamen nulla videtur esse formalitas particulariter correspondens habitui in actu.

Deinde, in sole non videtur esse vlla formalitas particulariter correspondens calori, quem producit, aut motui, neque in igne respectu caloris: & tamen Sol est causa principalis caloris à se producti & ignis est causa principalis sui caloris.

Rursus, si Angelus vnus produceret alium ad hoc eleuatus à Deo, non esset causa principalis (maxime secundum, authores, qui vtuntur hoc modo dicendi) & tamen in Angelo producto essent omnes formalitates correspondentes Angelo producenti, non minus quam formalitates ignis producti correspondent formalitatibus ignis producentis.

CONCLVSIO I.

Descriptio instrumentorum artificialium. 61 *INstrumenta artificialia bene describuntur esse illa, quæ concurrunt ad effectus, respectu quorum dicuntur instrumenta, ratione figuræ suæ, & quantitatis, absque vllo alio concursu effectiuo, præter illum, quem præstant ad expellendum aliud corpus à loco.* Hæc est nullius quod sciam in terminis. Sed quantum ad rem ipsam potest colligi ex *Scoto in 4. d. 1. q 4 n. 4.*

Probatur autem, tum quia non potest melius explicari, tum quia reuera declarat naturam instrumentorum huiusmodi, vt distinguuntur à causis efficientibus physicis, quæ non sunt instrumenta: tum denique considerando naturam particularium quorundam instrumentorum, & ex ea hanc descriptionem stabiliendo. Itaque sigillum est instrumentum artificiale, & habet pro effectu suo figuram illam, quam relinquit in alio corpore capaci, verbi gratia, in cera aut plúbo. Certum autem est, quod imprimat sigillum illam figuram ratione figuræ, quam habet in se, & ratione quantitatis suæ, vnde si haberet quantitem absque figura tali, aut figuram absque quantitate, non imprimeret illam: vtrumque ergo requiritur. Deinde si ponatur nullam habere virtutem actiuam præter illam, quam habet in ordine ad expellendum partes corporis, in quo figura imprimitur, per illam solam, suppositá figura & quantitate sua, poterit imprimere figuram, aliquando quidem absque vllo impulsu alterius causæ vt si caderet supra ceram mollem, ex grauitate sua: aliquando verò non nisi accedente tali impulsu, vt cum non cadit supra corpus figurandum ex sua grauitate, sed per impulsum alterius causæ, qui impulsus quandoque debet esse maior, quandoque minor iuxta resistentiam corporis figurandi; & aliquando etiam absque motione locali ipsius instrumenti, sed per motionem localem corporis figurandi ad ipsum, vt si cera applicetur fortiter sigillo immoto.

62 *Rursus*: penna est instrumentum scribendi, & certum est, quod concurrat ad scribendum ratione figuræ talis vel talis, ac quantitatis absque actiuitate vlla præter illam; quam habet ad expellendum aërem, aut aliud corpus à loco, per quem transit: suppositá enim illa figura, quantitate & expulsione, attramentum pennæ coniunctum adhæret tali modo chartæ iuxta concursum pennæ, qui cursus pennæ prouenit effectiue à causa ducente ipsam.

Præterea, fistula organica ratione figuræ & quantitatis suæ admittit tantum aëris & non plus, & impedit quominus progrediatur alio modo, quam iuxta concauitatem suam, propter quantitatem & virtutem expulsiuam alterius corporis, & non habet aliam causalitatem respectu soni causati per illum aërem.

Et si discurramus per singula instrumenta artificialia, videbimus, quod hoc modo tantum concurrat ad suos effectus: ergo bene describuntur per ordinem ad hunc modum causandi.

63 *Quod si quæras*, an huiusmodi instrumenta habeant virtutem actiuam. An instrumenta artificialia habeant virtutem actiuam.

Respondeo, quod illa instrumenta, quæ expellunt positiue alia corpora à loco, in quo alias fuerunt, habeant virtutem actiuam in ordine ad hoc faciendum, & quidem aliquando independenter ab vlla alia causa mouente aut impellente ipsa, vt cum sigillum grauitate sua naturali caderet supra ceram. Nam quamuis non effectiue sed formaliter expellat vnum quantum aliud quantum à loco, in quo ipsum est, & aliud antecedenter fuit, sicut frigus expellit calorem formaliter tantum, & non effectiue; tamen aliud vbi, quod corpus expulsum habet in alio loco, quando expellitur à primo loco, habet aliquam causam efficientem, & non aliam saltem aliquando, quam instrumentum, vt in casu, quo cadit instrumentum ob grauitatem naturalem.

Non est autem necessarium quod omne instrumentum habeat hanc virtutem actiuam expulsiuam, sed sufficit quod formaliter impediat accessum alterius corporis, absque eo, quod det ipsi effectiue vllum vbi, vt patet in fistula organica.

Nec Scotus supra, huiusmodi actiuitatem negauit instrumentis, sed solum voluit illam non esse necessariam ad rationem instrumenti vt sic: quod verum est, vt patet ex iam dictis de fistula organica; & in exemplo etiam Scoti de serra: quamuis enim ex motu serræ fiat, vt partes ligni secti occupent alium locum, tamen hoc est per accidens ad sectionem, nam eo ipso formaliter expellerentur à loco priori quamuis destruerentur sicut destruitur frigus quando expellitur à suo subiecto, lignum esset sectum eodem modo per serram. Vnde illa occupatio alterius loci est impertinens ad illam sectionem formaliter loquendo.

64 *Si etiam quæras* Vlterius, an causæ instrumentales huiusmodi subordinatæ aliis causis principalibus, ita vt effectus ipsorum debeant principalius tribui aliis causis, quam sibi ipsis. An causæ instrumentales sint subordinatæ aliis causis.

Respondeo imprimis sæpe contingere, vt effectus ipsorum nulli alij (non loquor de Deo) debeat adscribi immediate, nisi ipsimet instrumento, vt patet in casu quo sigillum caderet supra ceram mollem ex grauitate naturali. Dico autem *immediate*, quia mediate posset adscribi causæ efficienti sigillum, quod non facit ad rem, & posset adscribi causæ applicanti ceram, aut auferenti impedimentum motus deorsum tanquam causis applicantibus, & remouentibus prohibens, quod etiá non facit ad rem. Et vniuersaliter, quãdo nulla alia causa alio modo concurrit ad effectus instrumenti, quam applicando varia corpora

tali modo ad se invicem, quo modo quando applicantur naturaliter ex se ipsis debent causare talem effectum, vt contingit in organis artificiosis, quæ sonant seipsis, illa causa non debet censeri causa principalis physica istius effectus, sed solum causa applicans: sicut seminantes sunt causæ, quod crescat granum in tali loco, quod non cresceret ibi, nisi ab ipsis esset seminatum. Quando verò instrumentum non causat effectum, nisi per motum sui localem aut per motum localem alterius corporis, & iste motus localis prouenit ab alia causa, illa alia causa dicitur causa principalis effectus; quod tamen non existimo sic intelligendum, quod magis conducat ad effectum, quam ipsum instrumentum, sed quod magis effectiue se habeat.

63 *Et si vlterius quæras*, quomodo possit dici instrumentum esse causa instrumentalis, quando non subordinatur alteri causæ: nam videtur tum dici debere causa principalis, quandoquidem nulla alia sit principalior.

Respondeo, dici causam instrumentalem, non quia subordinatur alteri causæ, sed quia, vt plurimum, solet sic subordinari quia solet data opera reduci ad talem figuram in ordine ad effectus tali modo producendos; & quia producit effectum alio modo, quam soleant aliæ causæ efficientes physicæ, quæ non dicuntur instrumentales; hæ enim non producunt suos effectus ratione figuræ & quantitatis suæ, sed independenter à figura vlla; instrumentum autem producit suum effectum ratione figuræ. Et per hæc patet ad omnia, quæ contra hãc conclusionẽ obiici possunt.

CONCLVSIO II.

Præter artificialia non dantur alia instrumenta actiua.

66 *PRæter huiusmodi instrumenta artificialia non potest dari aliquod physicum instrumentum, quod effectiue & physice attingat effectum, respectu cuius diceretur instrumentum, & non sit causa principalis physica ipsius eo modo, quo aliæ causæ, quæ non dicuntur instrumenta dicuntur causæ principales.* Hæc est conformis doctrinæ *Scotistarum* omnium, & contra *Thomistas*, & recentiores, qui dicunt intellectum esse causam instrumentalem physicam respectu actuum supernaturalium, & Sacramenta esse causas instrumentales gratiæ.

Intellectus non est causa instrumentalis actuum supernaturalium.

Probatur autem: quia si darentur huiusmodi causæ instrumentales, maxime essent intellectus respectu actuum supernaturalium, & Sacramenta respectu gratiæ, & quæ haberent se eodem modo respectu suorum effectuum, quo illa respectu illorum se habent; sed hæc non possunt esse causæ instrumentales physicæ; ergo non dantur tales, nec dari possunt etiam de potentia absoluta. Probari posset minor ostendendo, & quod intellectus virtute sua propria concurrat ad actus supernaturales, quamuis non nisi concurrente aliqua concausa supernaturali; & quod Sacramenta non attingant physice gratiam, sed solum moraliter. Sed quia hæc probatio dependet ab aliis principiis controuersis examinandis in Theologia, consultius est conclusionem probare alio modo, etiam supponendo illud ipsum, quod asserunt aduersarij in illa controuersia, nempe quod intellectus non concurrat ad actus supernaturales vllo modo virtute sua propria, sed quod tota ratio agendi habeatur à qualitate supernaturali ipsi ad agendum supernaturaliter cõcessa, & supponendo etiam, quod sacramenta concurrant physice ad productionem gratiæ: quæ tamen omnino falsa sunt

67 *Hoc* inquam, *supposito*, probatur minor: Intellectus & Sacramenta sunt causæ principales physicæ istorum effectuum, si attingant illos physice: ergo non sunt causæ instrumentales eorum in sensu, in quo modo loquimur. Probatur antecedens: quia non possunt attingere illos effectus physice, nisi quatenus habent virtutẽ aliquã cõmunicatam ipsis à Deo, quæ virtus est sufficiens ratio in actu primo, ratione cuius ipsa habeant actionem terminatam ad illos effectus; sed si habeant talem virtutem, omnino erunt causæ principales: ergo. Probatur minor: tum quia nihil aliud requiritur ad hoc, vt aliquid sit causa principalis quam quod habeat, in se subiectatam virtutem principalem, & sufficientem ad actionem; tum quia si quid impediret, maxime; quia illa virtus non esset connaturalis illis causis, sed communicata ipsis aliunde: hoc autem non impedit, quia aqua calida causat tanquam causa principalis alium calorem, & tamen calor, qui est virtus, qua mediante illum producit, non est ipsi connaturalis, sed communicata ipsi per aliam causam.

68 *Dices*, ad hoc vt esset causa principalis, deberet virtus illa esse eiusdem ordinis cum ipsamet, quod non contingit in proposito.

Contra, quia ex hac responsione ad minus habetur, quod non possit dari causa instrumentalis physica naturalis ordinis præter artificialia.

Contra secundo, quia quod virtus sit supernaturalis ordinis non facit aliud, quam constituere causam in ordine supernaturali, quæ absque illa virtute non esset in tali ordine: sed posset esse principalis causa hoc non obstante: ergo supernaturalitas virtutis non impedit, quominus causa illam habens sit principalis causa.

Confirmatur: quia quod aliquid constituatur potens agere per virtutem naturalem, non connaturalem, non impedit quominus sit causa principalis effectus naturalis producti per illam virtutem; ergo quod aliquid constituatur potens agere per virtutem supernaturalem non connaturalem, non impedit, quominus sit causa principalis effectus talis virtutis.

69 *Dices secundo*: causa principalis debet habere virtutem agendi, per quam constituitur talis causa in esse quieto & permanenti: sed Sacramenta & intellectus non habent virtutem causatiuam prædictorum effectuum in esse quieto & permanenti: ergo non possunt esse causæ principales.

Respondeo: in primis falsum esse, quod intellectus non habeat virtutem supernaturalem actiuam in esse quieto & permanenti: nam lumen gloriæ est quid permanens, & habitus etiam supernaturales in substantia.

Deinde, quod virtus illa sit quid transiens & dependens actualiter in esse & conseruari à causa alia, non tollit quin causa sit principalis pro illo instanti, quo habet illam virtutem: quid enim refert, quod permaneat, aut non permaneat pro aliis instantibus, quandoquidem pro illo instanti eodem modo causat per illam, ac si maneret vel non maneret pro aliis instantibus sequentibus.

Confirmatur: species visibilis, quæ est virtus, qua oculus producit visionem, dependet in esse & conseruari ab obiecto, à quo immittitur, & est quid transiens, si transeat obiectum: sed hoc non obstante oculus non dicitur esse causa instrumentalis visionis: ergo quod transeat vel non, nihil facit ad rem.

Deinde, si Deus communicaret virtutem aliquam supernaturalem permanentem Sacramentis, (prout in sententia aduersariorum debet esse possibile) certe Sacramenta non nisi instrumentaliter causarent gratiam, si modo sic illam causant, & tamen haberent virtutem permanentem, ergo permanentia aut defectus eius nihil iuuat nec impedit propositum.

CONCLVSIO III.

Quid sunt instrumenta moralia.

70 *INstrumenta moralia sunt illa, quæ licet non attingant ipsamet physice effectum, ordinantur tamen ab alia causa ad causationem effectus in hoc sensu quod ijs applicatis, ipsamet physice causet effectum ex eo, quod illa sunt applicata.* Hæc est *Scotistarum*, & non video, quod ab vllo negari possit nisi faciendo quæstionem de nomine.

Probatur autem: quia hoc modo solummodo Sacramenta causant gratiam, vt suo loco dicetur, sed Sacramenta sunt causæ instrumentales gratiæ: ergo bene describitur causa instrumentalis per hunc modum causandi.

Et si quæras rationem, cur causa causans hoc modo vocetur instrumentalis.

Respondeo, in primis sic posse vocari, quia ea vtitur Deus in ordine ad producendos effectus, in ordine ad quos dicitur talis. Quo etiam sensu diximus in initio quæstionis omnes causas secundas posse vocari instrumentales.

Deinde potest vocari instrumentalis, quia non agit per virtutem aliquam physicam, mediante actione physica, & consequenter habet proportionem aliquam cum instrumentis artificialibus physicis, saltem quæ non sunt à vita.

1 *Quares* ad quod genus causæ debet reduci instrumentalis.

Respondeo: sine dubio ad genus causæ efficientis, quia non ad genus causæ finalis, nec materialis, nec formalis, nec exemplaris; nullum autem aliud genus causæ assignari posset, ad quod reduceretur, præter genus causæ efficientis nec circa hoc est vlterius immorandum, cum nulla in eo sit controuersia.

DISPVTATIO XI.

De Collatione Causarum inter se cum suis effectibus.

HAc disputatione complebitur tractatus de causis per se, de quibus cum seorsim antea actum sit restat iam, vt ad inuicem & ad suos effectus comparentur.

QVÆSTIO I.

An causæ debeant esse priores & perfectiores suis effectibus.

CONCLVSIO I.

Nulla causa debet esse prior tempore suo effectu.

1 *CAusa non debet esse prior tempore existens, quam effectus: potest tamen naturaliter contingere, vt causa materialis & efficiens, ac etiam finalis cuius assequendi gratia, præcedant effectum tempore, & etiam sequantur; non potest autem naturaliter contingere, vt causa formalis præsupponatur tempore effectui suo.* Hæc est extra controuersia. *Et probatur prima pars*: quia vt aliquid habeat rationem causæ, nihil aliud requiritur, quam vt habeat influxum in ipsum effectum: sed eo ipso, quo existat pro illo instanti aut tempore, quo existit effectus, poterit habere influxum in ipsum effectum, quamuis non existeret antecedenter: ergo non requiritur: quod existat antecedenter.

Confirmatur: quia influxus actualis causæ non habet dependentiam à causa, nisi pro instanti, quo existit ipsemet influxus, & idem est de effectu producto per talem influxum; sed influxus ille non existit, nisi pro instanti vel tempore, quo existit effectus; ergo habet dependentiam à causa, pro vllo instanti antecedenti, & consequenter existentia causæ pro instanti antecedenti est impertinens in ordine ad rationem causæ exercendam.

Confirmatur secundo: si causa non existeret antecedenter, & existeret in hoc instanti, haberet suum influxum & effectum in hoc instanti; & si existeret antecedenter, & non existeret in hoc instanti, non posset habere influxum aut effectum pro hoc instanti; quod enim non est, non potest aliquid realiter producere efficienter, & non intentionaliter, quamuis antea extiterit: ergo sola existentia pro illo instanti, pro quo producitur effectus, sufficit, nec existentia præcedens requiritur, nisi quatenus non haberet existentiam in hoc instanti, nisi extitisset antecedenter.

2 *Dices*: nisi Deus esset prior duratione effectu, non posset effectum producere, quia si non esset prior duratione, non posset esse simul duratione: non enim potest incipere de nouo: ergo requiritur prioritas durationis in causa.

Confirmatur: quia si Deus non existeret ab æterno, & haberet decretum ab æterno creandi, non possent creaturæ produci in tempore; quia Deus nihil potest producere in tempore, quod non decreuit ab æterno: ergo debet necessario præcedere effectus suos duratione, præsertim si effectus producantur in tempore.

Respondeo distinguendo antecedens: si posset ipse existere in tempore & decernere in tempore, nego: si non posset, concedo, & distinguo consequens: quando causa est infinita & nequit habere esse in tali instanti, aut decernere aliquid in tali instanti, quin habuerit esse & decretum tale ab æterno, concedo; quando non, nego consequentiam. Et per hoc patet ad confirmationem, quæ concedenda est totaliter. Itaque quod Deus debeat præcedere duratione necessario effectus suos, non oritur ex ratione causæ vt sic sed ex immutabilitate sua; & necessitate essendi.

3 *Dices secundo*: Sunt aliqui effectus, qui necessario præsupponunt tempore alios effectus etiam ab eadem causa producibiles: sed illi effectus necessario præsupponunt causam, etiam tempore, nimirum vt producat illos alios effectus: ergo causa, saltem aliquando, debet esse prior tempore.

Respondeo primo, concedendo totum, quia conclusio non dicit, quod non possit aliquando etiam necessario præsupponi tempore causa, sed quod non debeat semper sic præsupponi.

Respondeo secundo, distinguendo consequens: quando effectus necessario præsupponit alium effectum ab eadem causa producendum, vt secundus gradus intensionis præsupponit gradum primum, & secunda pars motus præsupponit primam, concedo; quando non præsupponitur alius effectus tempore ab eadem causa producendus, nego consequentiam: & in hoc sensu intelligenda est conclusio, ac probationes eius.

4 *Secunda pars conclusionis probatur*: quia de facto parentes hominum præcedunt ipsos tempore & sæpe sequuntur, & idem est de materia prima hominis, & quando aliquis habet pro fine Deum aut diuitias, certum est quod Deus, & diuitiæ illæ præcedant tempore actiones illas, quæ tanquam media applicantur ad earum acquisitionem, & quod etiam existant post transactas illas actiones.

Forma non præcedit tempore suum effectum.

5 *Tertia pars patet*, quia de facto omnis forma producitur in subiecto, nec potest naturaliter produci aliter, siue educatur, siue creetur, vt patet experientia, & ex dictis de eductione formarum: sed in eodem instanti, quo sic producitur, sequitur ad ipsam necessario compositum, & expellitur forma contraria: ergo non præcedit nec præcedere potest naturaliter, aut compositum aut expulsionem formæ incompossibilis. Bene tamen forma animæ rationalis existit tempore post suos effectus; alias non esset immortalis, sed desinente homine desineret, contra fidem, reliquæ autem formæ non existunt post suos effectus absque illis, loquendo præsertim de composito siue per se, siue per accidens, quod ex ijs & materia aut subiecto sequitur.

CONCLVSIO II.

Omnis causa debet esse prius natura existens secundum illud quo causat quam effectus.

6 *OMnis causa debet esse prius natura existens secundum illud esse, secundum quod causat, quam suus effectus*, Dico autem *secundum illud esse secundum quod causat*, vt intelligatur, quod si causet secundum esse realis, existentiæ proprium suum, sicut causat causa efficiens, materialis, & formalis, & non intentionaliter tantum, debeat existere secundum illud esse prius natura. Si verò non causet secundum illud esse, sed secundum esse intentionale, quatenus scilicet proponitur in intellectu, tum non debet esse prius natura, nisi secundum illud ipsum intentionale, & potest esse posterius natura suo effectu secundum esse reale proprium suum. Hæc conclusio est communis omnium.

Probatur: quia esse prius natura, vt hic de eo agimus, est habere suum esse reale, & suam existentiam realem independentem ab illo, quod dicitur posterius natura, sic scilicet, vt absque concursu vllo illius posterioris habeat suam existentiam, vel à se ipso, sicut Deus habet, vel ab aliis causis sufficientibus ad dandam ipsi illam existentiam; sed quidquid causat aliam rem debet habere suam existentiam hoc modo independentem ab illa alia re: ergo debet esse prius natura quam illa. Minor probatur: quia existentia illa, secundum quam causat, est conditio necessario prærequisita ad hoc quod causet: ergo debet esse prior quam effectus per illam causatus.

Confirmatur: quia omnis talis causa habet alia principia sufficientia ad communicandum ipsi esse existentiæ suæ abq; influxu effectus & effectus non habet alia principia sufficientia absque influxu causæ; alias non esset effectus; ergo causa est independens ab effectu, & effectus dependens à causa, & consequenter causa debet esse prior natura quam effectus; quia nihil aliud, vt dixi, intelligitur per, esse prius natura, quam huiusmodi independentia ab illo, quod dicitur posterius, & dependentia huiusmodi posterioris ab ipso.

7 *Quod*

7 *Quod si quæratur*, an hæc prioritas sit realis & à parte rei, an vero rationis & dependens ab intellectu.

In prioritas causæ ad effectum sit realiter vel rationis.

Respondeo si explicetur hoc modo, quo iam explicatum est, esse sine dubio realem & à parte rei, quia certum est, quod à parte rei causa sit indepẽdens ab influxu effectus, & quod effectus non sit à parte rei, nisi cum dependentia ab influxu causæ. Si vero propter huiusmodi independentiam causæ, & dependentiam effectus, quod alij asserunt esse fundamentum prioritatis, & posterioritatis, intellectus velit fingere aliquod instãs in quo causa sit, & nõ sit effectus, & aliud instans posterius illo instanti, in quo sit effectus, & concipere causam coexistentem priori illi instanti, & effectum posteriori, atque adeo causam esse priorem formaliter effectu per hanc coexistentiam ad instans illud prius, cui nõ coexistit effectus, existimo prioritatẽ & posterioritatẽ causæ & effectus esse omnino rationis; quia est dependens à fictione illa intellectus: neque existimo esse à parte rei aliquod instans, in quo causa debeat necessario existere, & in quo non existat necessario effectus.

8 *Dices* verum hoc esse de instanti durationis, quia in eodem instanti reali durationis, quo existit effectus, debet causa existere: & licet causa possit antecedenter existere, hoc est impertinens, & non necessarium, vt causet effectum pro illo instanti: vnde quamuis non existeret antecedenter, modo existeret in illo instanti, causaret æque bene effectum, ac si antecedenter extitisset: sed tamen id non esse vlla ratione verum de instanti naturæ.

Sed contra, quia non potest explicari quid sit illud instans naturæ, nisi recurrendo ad conceptus intellectus: nihil enim à parte rei independẽter ab operationibus intellectus reperitur ex parte causæ & effectus, quod sit necessarium ad hoc, vt causa producat, nisi instans illud reale temporis, in quo existit causa: & effectus, independentia causæ ab effectu, virtus causatiua, applicatio sufficiens, & dependentia effectus à causa: neutrum autem ex his potest proprie aut solet, quod sciam, vocari instans, ergo à parte rei nõ reperitur instans aliquod naturę independenter ab operatione intellectus. Vnde mihi videtur hic dicendum, quod, quemadmoduminter illa, quorum vnum est prius alio dignitate, non debet assignari instans aliquod, in quo vnum sit, & aliud non sit; sed solum debet ad verificandam illam locutionem assignari maior dignitas in vno, quam in altero; ita etiam inter illa, quæ dicuntur priora naturâ aliis prioritate causalitatis, non debet à parte rei assignari aliquod instans, in quo vnum sit, & aliud non sit; sed solum assignari debet, quod vnum sit independens causaliter ab altero, & alterum è contra dependens causaliter ab ipso, quia reuera prioritas, & posterioritas naturæ, quam habent, consistit in hoc. Intellectus vero considerando hanc dependentiam in effectu, & independentiã in causa, potest fingere aliquod instans, in quo quasi prius existeret illud, quod est independens, & illud potest dici esse instans naturæ; & potest similiter fingere aliud instans, in quo potest imaginari, quod sequatur effectus & illud instans sic conceptum ac fictum potest vocari aliud instans posterius natura.

CONCLVSIO III.

Causæ materialis, & Formalis sunt imperfectiores effectu, qui est compositum.

9 *Causa materialis, & formalis sunt semper imperfectiores composito, quod habent pro effectu; & causa finalis potest esse vel perfectior vel imperfectior effectu, ad quem applicandum mouet voluntatem.* Hæc est communis, & *probatur prima pars:* quia compositum tale vltra perfectionem materiæ, includit perfectionem formę, & vltra perfectionem formæ includit perfectionem materiæ: ergo est perfectius tam materia, quam formâ. Imo est perfectius quam vtraque simul sumpta, quia includit illas vnicas & actuantes se inuicem, illæ autem vt sic sunt perfectiores semetipsis, quando non vniuntur, nec actuant se inuicem.

Rursus, ex suppositione quod sit quid distinctum à materia & forma simul sumptis & vnitis, erit perfectius ipsis sic sumptis; quia habet virtutem receptiuam perfectionis, quam ipsæ non habent; verbi gratia compositum ex anima & corpore potest recipere actum vitalem, qui actus recipi nequit in partibus illis vnitis, vt dictum est libro primo disput. de Composito.

Probatur secunda pars conclusionis: quia quis potest moueri à delectatione aliqua corporea ad applicãdas operationes intellectuales intellectus & voluntatis, quę sunt illa perfectiores, in ordine ad illam acquirendam; & quis potest moueri à beatitudine ad eliciendos actus fidei ac charitatis, qui sunt imperfectiores beatitudine, vt patet experientia; ergo finis potest aliquando esse perfectior, aliquando imperfectior effectu suo.

CONCLVSIO IV.

Finis potest esse perfectior suo effectu.

10 *Causa efficiens partialis potest esse imperfectior effectu, totalis vero non potest, sed necessario debet esse vel perfectior vel æque perfecta.* Hæc est communissima cum *Doct. in 4. dist. 12. qu. 3. num. 13.* & *patet prima pars:* tum quia species impressa concurrit tanquam causa partialis ad speciem expressam illa perfectiorem; tum quia nihil impedit, quominus aliquid imperfectius cum auxilio alterius posset aliquid perfectius se producere partialiter; tum quia, vt effectus producatur, sufficit esse in causa totali virtutem æque perfectam vel perfectiorem; sed posset esse talis virtus in causa totali, quamuis in aliqua parte ipsius non esset: ergo non est necessarium, vt causa partialis sit æqualis aut maioris perfectionis, & consequenter potest esse minoris.

Causa efficiens partialis potest esse imperfectior effectu, totalis non potest.

Probari solet secunda pars: quia si aliquid imperfectius posset esse causa totalis efficiens alicuius rei perfectioris, non potuisset ex actiuitate colligi perfectio causæ, & cõsequenter non posset ex omnipotentia Dei colligi infinita perfectio ipsius. Sed non video quomodo hęc sequela valeat; quamuis enim nõ posset præcise ex actiuitate respectu alicuius effectus colligi maior vel æqualis perfectio cum perfectione effectus, tamen posset colligi aliqua perfectio, quia ipsamet actiuitas est perfectio, & consequenter quo maior erit actiuitas, eo maior erit perfectio, & si actiuitas sit infinita, perfectio erit infinita. Imo quamuis perfectio causæ esse posset minor perfectione effectus, tamen adhuc ex perfectione effectus posset colligi perfectio causæ, sic, vt si vna causa posset producere perfectiorem effectum quam alia causa, esset iudicanda perfectior illa alia causa, licet non deberet iudicari perfectior effectu vel æqualis perfectionis cum ipso.

Confirmatur hoc: quia licet causa partialis non debeat esse perfectior effectu, vt patet ex prima parte conclusionis; tamen potest colligi ex eo quod possit concurrere ad effectum, quod dicat aliquam perfectionem; & si perfectior est effectus, quem potest producere, quam qui est producibilis ab alia causa, etiam causa erit perfectior altera causa; ergo similiter quantum ad hoc, dicendum est de causa totali.

11 *Dices* Scotum supra vti hac ratione.

Replica reiicitur.

Respondeo id negando: solum enim dicit, quod sequeretur non posse colligi Deum esse perfectissimum omnium rerum ex actiuitate; quod quidem videtur; verum nam si imperfectius potest producere perfectius, ex eo quod Deus producat omnia præcise, non posset colligi quod esset omnibus perfectior: sed non propterea tamen sequeretur quin diceret perfectionem, & quin aliũde posset colligi quod illa perfectio, quam diceret, esset infinita.

Probari solet secundò, quia nemo dat quod non habet, ergo si causa totalis non habet perfectionem tantam aut maiorem, quam effectus, non poterit dare effectui suam perfectionem.

Confirmatur: quia si effectus haberet maiorem perfectionem quam causa, posset per intellectum diuidi in plures gradus, nimirum in illos, in quibus esset æqualis causę, & in illos, quibus superaret causam. Sed causa non posset illos, in quibus superaretur, communicare. Hac probatione sicut & præcedenti vtitur *Mastrius disputatione septima, quæst. sexta articulo secundo.*

12 *Sed contra* posset responderi, quod imperfectius contineret virtualiter illam maiorem perfectionem, licet non contineret illam formaliter: & similiter posset dici, quod contineret gradum illum, in quo superaretur.

Dices: non posset continere illam vel vniuoce vel æquiuoce: non vniuoce, quia alias esset eiusdem rationis, ac consequenter perfectionis æqualis contra hypotesim: non æquiuoce, quia causa æquiuoca est maioris perfectionis.

Contra, quia in hac replica petitur manifeste principium; controuertitur enim hic an causa æquiuoca possit esse imperfectior: ergo non debet supponi, quod non possit; sed probari.

13 *Probatur tertio conclusio*: quia alias posset dici quod musca posset producere totum vniuersum, etiam Angelos, quod videtur absurdum.

Probatur sequela: quia id dicens non posset impugnari melius, quam hoc argumento, quod musca sit longe imperfectior vniuerso, & quod imperfectius nequeat producere perfectius: ergo, si hoc principium non sit verum, poterit dici, quod musca possit creare vniuersum.

Contra hoc argumentum, quod est ipsiusmet Scoti, vrgeri potest, quod aliunde quam ex imperfectione possit colligi muscam non posse producere Angelum, sicut potest colligi quod non possit producere multos effectus imperfectiores se, vt aquam, aut ignem, aut herbam: quæcunque enim principia sufficerent ad ostendendum quod musca, licet sit perfectior lapide, nequeat producere lapidem, sufficerent ad colligendum quod non posset producere vniuersum, quamuis imperfectius possit producere perfectius.

Verum hæc responsio non est ad intentum Scoti, nec probationis huius, vt ea vtitur *Scotus*. Vis enim probationis consistit in hoc, quod videatur absurdum non posse colligi ex imperfectione muscæ, quod non possit esse causa productiua vniuersi, quamuis id posset colligi ex aliis capitibus; sed non posset ex imperfectione eius id colligi, si imperfectius posset producere perfectius, aut quidquid sit de toto vniuerso, certe ex imperfectione eius non posset colligi, quin posset producere perfectissimam vniuersi creaturam.

14 *Probatur quarto eadem pars*: quia omnis causa perfectior debet necessario posse habere perfectiorem effectum quàm imperfectior causa, alias non esset perfectior, sed causa, quæ esset vniuoca respectu effectus perfectioris, qui produceretur à causa imperfectiori, esset perfectior, quam causa illa imperfectior, à qua produceretur ille effectus, quandoquidem esset æqualis perfectionis cum effectu illo: ergo deberet posse habere perfectiorem effectum. Sed non posset habere perfectiorem effectum, quam illum, qui esset eiusdem rationis, ergo talem non posset producere causa illa imperfectior.

Confirmatur hoc, Supponamus quod ignis sit perfectior in ratione causæ aquâ, & quod non possit producere perfectiorem effectum quam alium ignem: tum sic: Ignis, si sit perfectior aqua in ratione causæ, necessario debet posse habere perfectiorem effectum: quam aqua possit: sed non posset habere perfectiorem quam ignem: ergo implicat contradictionem quod aqua possit producere ignem, & hoc ex præcisa ratione imperfectionis, quantumuis non esset vlla alia ratio, ob quam non posset ignem producere.

Confirmatur secundo, quia non potest à posteriori colligi maior perfectio in causa, quam ex maiori perfectione effectus & modo producendi: ergo quotiescumque causa aliqua nequit habere perfectiorem effectum quam alia causa, nec perfectiorem modum agendi, non potest colligi quod sit perfectior: Sed in casu nostro ignis non posset habere perfectiorem effectum quam altum ignem; nec perfectiorem modum agendi quam haberet aqua, si aliqua produceret ignem; & præterea aqua posset eundem effectum producere; ergo non posset colligi quod ignis esset perfectior in ratione causæ, quam aqua.

15 *Probatur vltimo conclusio*: quia nulla est experientia, nec ratio probans quod imperfectius possit producere aliquid se perfectius per modum causæ totalis efficientis: ergo non est dicendum quod possit.

Dices, accidentia sæpe producere substantiam, quæ tamen sunt imperfectiora: ergo.

Respondeo negando antecedens, vt patet ex dictis supra.

Dices secundo, causas intrinsecas totales esse imperfectiores suo effectu, verbi gratia: composito, vt dictum est supra *num.* 9. & idem est de causa finali totali: ergo causa totalis efficiens potest esse imperfectior.

Respondeo negando consequentiam & disparitas desumenda est ex rationibus & experientiis, quibus probatur causas intrinsecas & finales posse imperfectiores esse effectu, quæ non habentur de causa totali efficienti; sed potius habentur rationes concludentes oppositum de ipsa.

Obiictes contra totam conclusionem: si causa partialis possit esse imperfectior effectu, & sufficit, quod causa totalis sit perfectior, non posset assignari casus, in quo ex defectu virtutis, ac perfectionis non posset quicunque effectus à quacunque causa secunda produci: sed hoc videtur inconueniens: ergo non sufficit causam totalem esse perfectiorem, aut æque perfectam cum effectu. Probatur sequela: quia in quocumque casu assignabili, causa totalis erit semper perfectior, quia causa totalis non est sola causa secunda, sed causa secunda cum prima; sed causa secunda cum prima est perfectior quocunque effectu, qui producitur: ergo.

Respondeo per causam totalem, quam dicimus debere esse maioris; aut æqualis perfectionis cum effectu, intelligi debere causam, quæ cum habet virtutem totalem productiuam effectus absque vlla dependentia à concausa alia effectiua præter illam dependentiam, quam habet à causa prima, & concursu generali ipsius, qui requiritur ex essentiali subordinatione causæ secundæ ad primam. Vnde non sufficit ad hoc, quod producatur effectus; quod causa totalis efficiens includens causam primam & secundam sit perfectior effectu, sed requiritur, quod ipsamet causa secunda sit perfectior, aut æque perfecta ac effectus; vel si non sit æque perfecta ex se, & tamen producat effectum, suppleri debet imperfectio ipsius per concursum aliquem particularem Dei, qui non præstatur ab ipso, quatenus causa vniuersalis, nec requiritur ex subordinatione essentiali causæ primæ, & secundæ, sed requiritur ex defectu sufficientis virtutis in causa secunda.

16 Quod vt melius adhuc intelligatur, aduertendum causam secundam, posse habere duplicem dependentiam à Deo, vnam quatenus Deus est causa vniuersalis, cui essentialiter subordinatur quæcunque alia causa, adeo vt quamuis causa secunda esset maioris perfectionis, quam effectus, & haberet actiuitatem respectus, non posset tamen illum producere absq; concursu Dei. Aliam dependentiam potest habere à Deo; quatenus hic & nunc non haberet virtutem adæquatam productiuam effectus; sed cum concursu vniuersali, vt illum produceret, deberet habere concursum aliquem particularem Dei. Prima dependentia non potest colligi ex improportione aliqua, quæ esset inter causam & effectum, nec ex ratione aliqua particulari, sed ex ratione æquè militante de omnibus causis, quoad omnes effectus, ac de quacunque particulari causa, quo ad quemcunque particularem effectum. Secunda dependentia potest colligi ex ratione particulari causæ, quo ad particularem effectum, & propter eam, quamuis poneretur causa secunda, non habere primam dependentiam à causa prima, sed dicerentur creaturæ agere posse absque immediato concursu Dei, adhuc tamen non posset producere effectum se sola, quia videlicet non haberet perfectionem sufficientem, aut proportionem ad effectum, Itaque illa causa, quæ non habet dependentiam aliam à prima causa, quam dependentiam illam priorem, debet necessario esse æqualis aut maioris perfectionis; quæ verò habet dependentiam posteriorem, potest esse minoris perfectionis sed non erit causa totalis se sola, sed ipsa simul cum Deo particulariter concurrente, erit causa totalis effectus; vnde in forma.

Duplex dependentia potest esse causæ secundæ ad primam.

17 *Respondeo*, negando sequelã: nam in casu, quo Deus cum causa secunda imperfectiori non vellet concurrere nisi per modum causæ primæ, causa totalis communicans perfectionem effectui non daretur, atque adeo non posset produci ille effectus: quamuis autem in tali casu adesset Deus, & Deus cum causa secunda esset perfectior effectu,

tamen

tamen Deus non concurrit particulariter ad perfectionem illm maiorem communicandam; vnde quod ille sit per se actior secundum se, materialiter se habet. Ad probationem maioris dico adesse quidem semper causam totalem perfectiorem; sed eam tamen non agere ad effectum vt perfectior est, quia non agit Deus nisi iuxta perfectionem secundæ: quod manifeste colligitur ex eo, quod quando concurrit tantum vt causa vniuersalis, non producitur vllus effectus; nisi qui posset à sola causa produci casu quo non haberet essentialem subordinationem ad causam primam; vnde si effectus sit causâ secundâ perfectior, sicut non produceretur ab ipsa in casu, quo non dependeret in agendo à causa prima, ita neque poterit produci, dũ depẽdet ab ipsa vt causa prima tãtũ, & vniuersalis.

18 *Quæres*, an causa æquiuoca totalis debeat esse perfectior effectu.

An causa æquiuoca debeat esse perfectior effectu.

Respondeo hoc dependere ab alia quæstione, an scilicet duæ res diuersæ speciei possint esse æqualis perfectionis, si enim possint, quando vna haberet æqualem perfectionem cum altera, nihil impedit quominus posset illam producere: & si produxisset, esset causa æquiuoca ipsius, ac consequenter causa æquiuoca non deberet necessario esse maioris perfectionis: si autem non possint duæ res diuersæ speciei esse æqualis perfectionis, tum quandoquidem causa æquiuoca debet esse diuersæ speciei, & non possit esse minoris perfectionis, debet esse maioris. Quid autem absolute dicendum sit, resolutum est in Logica.

QVÆSTIO II.

Vtrum idem numero effectus possit produci, simul & semel à pluribus causis adæquatis.

19 CErtum est, eundem effectum posse produci à pluribus causis diuersi ordinis simul, & semel; quarum quælibet sit adæquata in suo ordine; nam à quatuor generibus causarum, & à causa etiam prima vnus effectus de facto producitur, ex quibus quælibet in suo ordine est adæquata: nec minus certum est posse, & de facto produci eundem effectum à diuersis causis eiusdem ordinis, verbi gratia ordinis efficientis, modo tamen neutra ex ipsis sit simpliciter adæquata causa effectus: sic enim à Deo, & igne producitur de facto aliis ignis efficienter. Difficultas autem est, an possit idem effectus produci à diuersis causis, quarum quælibet est ita adæquata ipsius, vt eodem modo se habente, produceretur effectus per illam non minus bene quoad modum aut substantiam, siue altera produceret effectum, siue non. In hoc enim consistit ratio causæ adæquatæ, quod scilicet sit causa producens effectum absque dependentia actuali ab alia causa sic, vt quamuis alia causa non applicaretur nec concurreret, illa causa, quæ dicitur adæquata, vere produceret illum effectum eodem modo se habendo, quo se habet præsente alia causa.

Prima sententia est, quod possit idem effectus, etiam naturaliter, produci à diuersis causis, quarum quælibet adæquate effectum produceret. Hæc tribuitur *Nominalibus*, cum quibus conuenit *Hurtadus disp.* 13. *de anima sec.* 7. *Auersa q.* 16. *sec.* 5. & plures alij quantum ad causas finales diuersas.

Secunda sententia est, id non posse fieri naturaliter, saltem quoad efficientis causas, posse tamen supernaturaliter. Hanc tenent *Suares disp.* 26. *sec.* 4. *Auersa iam citatus. Arriaga disp.* 7. *n.* 116. *Caiet.* 1. *p. q.* 52. *a.* 3. quamuis oppositum teneat 3. *p. q.* 67.

Tertia denique sententia est, nec quidem supernaturaliter id contingere posse Ita *D.* 1. *d.* 2. *q.* 3. & alibi sæpe cum omnibus suis; & *D. Thoma* 1. *p. q.* 52. *a.* 3. & aliis locis citatis à *Complutensibus* ipsum in hoc sequentibus.

CONCLVSIO.

Idem effectus nequit dependere à pluribus causis adæquatis.

20 *NOn potest idem effectus dependere à pluribus causis adæquatis simul, & semel, nec naturaliter, nec supernaturaliter.* Hæc est iuxta tertiam sententiam contra alias duas.

Probatur quoad primam partem, nimirum quod fieri nequeat naturaliter; quia superflue concurreret altera causa, quando vna producit adæquate effectum: ergo non potest naturaliter tum concurrere. Probatur consequentia, quia non debet attribui naturæ actiuitas vlla frustranea & inutilis: ergo si superflueret alter concursus, proposito primo adæquato, non debet asseri quod natura habeat virtutem actiuam respectu eius.

Confirmatur hæc pars maxime per secundam partem, quia si supernaturaliter id fieri nequeat, à fortiori non poterit fieri naturaliter.

Probatur conclusio quoad secundam partem: quia sequeretur effectum dependere per se, & non dependere per se ab alterutra ex illis causis, imo à neutra, & quamlibet ex illis esse causam adæquatam, ac non esse causam adæquatam: sed hoc implicat: ergo. Probatur sequela maioris: quia dependeret per se effectus, & quælibet ex causis esset adæquata vt supponitur: non depende-ret per se effectus nec vlla ex causis esset adæquata, quia nihil dependet per se ab aliquo, quo non posito, adhuc per alia, quæ tum ponuntur, sine vllo nouo superaddito poneretur, sed ablata alterutra ex illis causis, adhuc effectus per alteram absque vllo superaddito poneretur, alias non esset causa adæquata ipsius: ergo non dependet per se ab altera.

Deinde, illa non est causa adæquata, quæ non ponit effectum nisi concurrente altera causa: sed si altera causa poneret etiam effectum, neutra causa poneret effectum; nisi altera causa concurrente: ergo neutra esset causa adæquata. Hæc est probatio communissima huius conclusionis, qua tam Scotistæ quam Thomistæ vtuntur.

Responsio aduersariorum.

21 *Sed respondent aduersarij*, dependentiam per se effectus à causa totali non excludere simultatem dependentiæ eiusdem effectus ab alia causa; sed importare tantum quod ita producatur totaliter per illam causam, à qua sic dependere dicitur, vt eadem ipsa actione, qua producitur effectus per illam causam, produceretur, quamuis altera causa non haberet suam actionem.

Deinde, esse causam adæquatam non dicit exclusionem alterius causæ necessario, sed solum dicit quod illa causa, quæ talis dicitur, tali actione effectum producit, quæ sola sufficeret, quamuis non adesset alia vlla causa, nec actio vlla altera.

Impugnatur.

Impugnatur hæc responsio primo: quia quidquid sit, an excludat dependentia per se ab vna causa totali, dependentiam ab altera, saltem inuoluit hoc, quod res non esset pro illo instanti, pro quo dicitur dependere, nisi esset illa causa, à qua dicitur dependere, aut nisi esset aliquid aliud loco ipsius, quod non esset, quando res ab illa dicitur dependere: neque enim potest concipi quomodo aliàs dependeret. Sed in casu nostro, quamuis nihil poneretur loco vllius ex illis, à quibus dependere dicitur effectus, adhuc effectus maneret in esse, ablata quacunque ex illis: ergo non dependeret ab vlla ex illis.

Dices, effectum non dependere in tali casu proprie ab vlla ex illis determinate, licet determinate accipiat esse à qualibet ex illis.

Contra: quia dependentia effectus à causa consistit in acceptione sui esse ab illa: ergo si determinate accipit suum esse à qualibet ex illis, etiam dependebit à qualibet ex illis determinate.

Dices secundo, dependentiam vltra acceptionem esse, dicere vlterius, quod non esset res, nisi esset causa, à qua dicitur dependere, aut aliquid aliud loco eius, quod non est, quando dependet ab illa causa; vnde, quandoquidem effectus recipiens esse à duabus causis, haberet esse quamuis vna non esset, sine positione vllius alterius, quod in eodem ipso instanti non esset propterea absolute non debet dici dependere ab vlla ex illis determinate.

Contra: quia ad minus habemus, non obstante hac responsione, quod effectus non possit dependere proprie à pluribus causis adæquatis simul; quod videtur intentum potissimum Scoti. Deinde non videtur aliquid posse accipere esse ab vllo, quo non posito, adhuc haberet suum esse.

22 *Impugnatur secundo eadem responsio principalis*: quia si causa totaliter producit effectum actione tali, per quam solam absque consortio alterius necessario ponere-

cur effectus, & si effectus dependeat per se totaliter ab vna causa sic, vt ab ea haberet esse, quantumuis nulla alia adesset: ergo effectus non habet indigentiam, vllius alterius causæ, sed si non habeat indigentiam, non habet dependentiam, neque potest habere: ergo supposita vna causa totali, & vna dependentia totali, nequit adesse alia causa, neque totalis neque partialis, quæ actualiter influat in illum effectum, aut à quo ille effectus dependeat actualiter vllo modo. Probatur sumptum: quia indigentia actualis est ratio fundandi, aut conditio necessario requisita ad fundandam relationem actualis dependentiæ, non minus quam albedo est ratio fundandi relationem similitudinis: & hinc sequitur quod Deus non possit dependere ab vllo alio, quia nullo alio indiget; & sane, si non posset creatura indigere Deo, non posset ab ipso dependere, & si non indigeret ipso actu, non dependeret actu ab illo; quæ est etiam ratio cur idem non posset dependere à se ipso: ergo vbi non est indigentia, non potest esse dependentia.

23 *Dices* effectum habere indigentiam vt si ab illa alia causa, quia sic perfectius existet, & minus poterit destrui, nam posita dependentia ab altera causa, si destrueretur vna causa cum actione ipsius, non destrueretur tamen effectus, quia conseruaretur ab altera causa.

Contra: quia in illo instanti, in quo producitur effectus ab vna causa, non potest destrui: ergo non potest pro illo instanti habere indigentiam vlla ratione ab altera causa: tam enim perfecte existit pro illo instanti, & tam erit pro eodem instanti indestruibilis, quam si dependeret à mille. Quoad alia autem instantia sequentia, vt conseruetur, destructa vna causa, sufficit quod in illo instanti, quo destruitur illa causa, ponatur dependentia ipsius ab altera causa, neque potest habere indigentiam vllam alterius causæ, nisi in ordine ad hoc, quod deficiente concursu vnius, ponatur concursus alterius: ergo omnino superfluit in ordine ad quemcunque effectum possibilem duplex dependentia totalis eiusdem effectus à pluribus causis pro eodem instanti simul, & consequenter non potest esse indigentia respectu talis dependentiæ, quandoquidem impossibile est vt aliquid indigeat eo, quod est omnino superfluum.

Dices, non esse quidem indigentiam in effectu, respectu duplicis talis dependentiæ, & propterea connaturaliter loquendo, non debere vtraque poni: sed supernaturaliter non est inconueniens, quod aliquid superfluum ponatur.

Contra est, quia si illud quod superflue poneretur, necessario præsupponeret aliquam determinatam conditionem, profecto non poterit poni sine illa, nec supernaturaliter, sicut nec similitudo fundata in albo potest poni etiam supernaturaliter absque albedine: sed dependentia præsupponit necessario indigentiam: ergo vbi non est indigentia, nequit poni dependentia, quamuis alias non esset inconueniens, quod produceretur aliquid superfluum supernaturaliter.

24 *Probatur secundo conclusio*: quia eadem causa non potest habere plures effectus adæquatos simul & semel, licet posset successiue plures tales habere: ergo nec vnus effectus potest habere plures causas adæquatas simul & semel, quamuis successiue posset. Antecedens conceditur ab aduersariis communiter, & ratio eius est, quia alias sequeretur, quod effectus esset adæquatus & non esset adæquatus virtuti ipsius: esset quidem, vt supponitur, non esset autem, quia vltra illum effectum haberet alium effectum. Probatur consequentia à paritate rationis, quia tam sequitur causam non esse adæquatam, quæ admittit aliam causam, quam effectum non esse adæquatum si admittat alium effectum: ergo si sequeretur ex pluribus effectibus neutrum esse adæquatum: etiam sequitur ex pluribus causis neutram esse adæquatam.

Quod si dicas, causam non dici adæquatam ex eo, quod excludat alias causas, sed ex eo, quod se sola totaliter producit effectum tali actione, quæ sufficeret ad effectum ponendum, quamuis nulla alia causa, nec actio adhiberetur. Similiter dici poterit effectum non dici adæquatum ex eo, quod excludat alios effectus, sed ex eo, quod adæquate producatur à causa.

Confirmatur hæc probatio: quia sicut est in causa productiuitas tam limitata in ordine ad aliquem effectum tantæ perfectionis, vt non possit vllo modo extendere se ad vlteriorem gradum, nec quidem supernaturaliter, ita etiam videtur esse in effectu producibilitas talis rationis, quæ non possit extendere se, nisi ad causam talem simul & semel: sed nullam causam potest sic melius respicere, quam causam, quæ totalitet ipsum effectum ponit: ergo talem solum potest simul respicere, & consequenter nequit respicere simul aliquam aliam causam.

Ex hac probatione patet male argumentari aduersarios ex eo, quod idem effectus possit diuisim & successiue, & etiam pro eodem instanti iuxta dicenda quæstione sequenti, produci à pluribus causis, quod possit produci ab ipsis simul & collectiue: quia si valeret ista collectio, sequeretur quod quemadmodum eadem causa potest successiue & etiam pro eodem instanti diuisim producere plures effectus adæquatos, quod possit simul illos producere copulatiue, quod ipsimet negant.

25 *Complutenses* probant hanc conclusionem vlterius: quia sequeretur, quod actiones illarum causarum essent duæ, & non essent duæ, & consequenter etiam virtutes ac essentiæ earum essent, & non essent duæ, quod implicat. Probant secundam sequelam: quia confusio actionum redunditur in confusionem virtutum, quia quæ causæ agunt per diuersas actiones, debent agere per diuersas virtutes; quæ vero agunt per eandem actionem, si sint præsertim causæ eiusdem ordinis, debent agere per eandem virtutem. Probant etiam primam sequelam: quia essent duæ actiones, vt supponunt aduersarij, & patet ex eo, quod corresponderent diuersis virtutibus & rationibus agendi eiusdem ordinis; & ex eo quod, deficiente actione vnius causæ, effectus procederet ab altera causa, non essent autem duæ actiones, sed vna tantum, quia cum effectus sit vnus, fieri ipsius debet esse vnum, & consequenter actio debet esse vna, quia accidentia indiuiduantur à subiecto. Probatio Complutensium.

Hæc probatio parum vrget, nam non probat sufficienter quod in casu, de quo agitur, actio deberet esse vna: si enim actio ponatur in agente, certum est, quod pro diuersitate causarum debent esse diuersæ actiones, & si ponatur actio ex parte termini, seu effectus, non minus debet multiplicari pro diuersitate agentium, quando præsertim agentia non sunt essentialiter subordinata, nec sic concurrunt ad effectum quin quodlibet ex ipsis suum possit habere concursum, quamuis alterum non haberet suum. Falsum etiam est accidentia ita indiuiduari à subiecto, quin plura distincta possint subiectari in eodem numero subiecto, & præsertim si sint accidentia, quæ essentialiter respiciunt terminos distinctos, & quorum vnum non possit referre subiectum ad illud, ad quod referret alterum, vt contingit in casu proposito.

26 *Obiicies primo*: idem numero accidens potest esse simul in pluribus subiectis, & eadem numero forma in pluribus materiis: ergo & idem effectus à pluribus simul causis potest dependere adæquate. Probatur consequentia: quia accidens illud vnum dependeret à pluribus illis subiectis, & eadem illa forma dependeret à pluribus illis materiis, si poneretur in illis, tanquam à pluribus causis adæquatis.

Respondeo distinguendo antecedens: ita vt à quolibet ex illis subiectis adæquate dependeret, aut à qualibet ex illis materiis, nego antecedens: ita vt partialiter à quolibet ex illis, aut totaliter ab vno, & nullo modo, ab altero, concedo antecedens, & nego consequentiam cum probatione ipsius.

Obiicies secundo: vnum corpus potest simul supernaturaliter poni in pluribus locis: ergo & vnus effectus à pluribus causis.

Respondeo negando consequentiam: quia corpora non dependent in suo esse per se à locis, sicut effectus dependet à causis; vnde non militant eædem rationes de corpore respectu plurium locorum, & de effectu respectu plurium causarum.

Confirmatur

Confirmatur hæc responsio contra aduersarios: quia quãuis ipsi cõcedant vnum locum posse recipere plura corpora, non tamen concedunt eandem causam posse producere plures effectus adæquatos: ergo quamuis nos admittamus vnum corpus posse esse in pluribus locis, non debemus tamen admittere vnum effectum posse produci à pluribus causis adæquatis: & quæcunque disparitas dabitur ab ipsis pro sua parte sufficiet nobis, vel alia habens cum ipsa proportionem pro nostra parte.

27 *Obycies tertio*: si duo ignes applicarentur eidem stupæ æqualiter, & eodem omnino modo, vt si penetrarent se inuicem, producerent eundem calorem, & eundem ignem; ergo duæ causæ totales, producere possunt eundem omnino effectum.

Respondetur distinguendo antecedens, ita vt quilibet ex illis, aut etiam vnus sit causa totalis, nego antecedens: ita vt quilibet ex illis sit causa partialis, concedo antecedens.

Et si quæratur vter ex ipsis potius debeat dici producere illum effectum.

Respondeo neutrum ex natura sua, vnde spectabit ad Deum determinare quisnam debeat producere, nisi velit ita rem disponere, vt ab vtroque procedat partialiter; neque enim vterque potest toto conatu concurrere, tum quia sequeretur, quòd dependeret effectus adæquate ab vtraque causa; tum quia implicat causam perfectiorem agentem toto conatu non posse habere perfectiorem effectum, quam imperfectior possit; sed duo ignes sunt perfectior causa, quam vnus ignis, ergo si agant toto conatu quo possunt agere, debent habere perfectiorem effectum, quam vnus tantum ex ipsis: ergo quando producunt vnum effectum, qui tam cito & bene ab vno potest produci, quàm à duobus, non possunt habere tantum concursum, quantum haberent quando seorsim agerent, & consequenter tum concurrunt solum partialiter.

Aliorum responsio reiicitur.

28 *Obiicies quarto*: de facto si simul duo Sacerdotes proferrent formam consecrationis supra eandem hostiam, vterque adæquate illam consecraret: ergo illa consecratio haberet duas causas totales.

Respondent aliqui, aliud esse de causis physice agentibus & aliud de iis quæ agunt moraliter, qualiter Sacerdotes agunt ad consecrationem. Sed reuera videtur mihi eandẽ esse rationem de vtrisque; nam si ædæquate procedat effectus ab vna causa morali, non remanebit indigentia in ipso, vt possit dependere simul ab alia causa morali.

Ex duobus Sacerdotibus consecrantibus neuter adæquate consecraret.

Respondeo ergo aliter, negando antecedens: nam in tali casu vterq; tantum inadæquate producit illum effectum quia licet habeant virtutem adæquate productiuam moraliter loquendo, quando seorsim applicantur; tamen quando applicantur simul, non habent talem virtutem propter implicantiam, quæ inde sequeretur.

29 *Obiicies quinto*: de facto moueretur quis ad ponendum effectum aliquem propter duos fines adæquatos, quorum quilibet, si solus esset, moueret tam bene, quam mouet, quando vterque proponitur: ergo non solum supernaturaliter, sed naturaliter etiam potest idem effectus à duabus causis totalibus eiusdem ordinis; & non subordinatis produci.

Nequit quis habere duos fines adæquatos.

Respondeo negando antecedens: quamuis enim quis ambularet propter sanitatem solam, aut propter recreationem solam, & tum sanitas esset finis adæquatus, & recreatio etiam; tamen quando mouetur ab vtroque fine simul, ambulatio dependet ab vtroque, tanquam causis partialibus integrantibus vnicum finem totalem, nec eadem actione, qua alteruter ex ipsis concurrit concurrente altera concurreret quando ille solus moueret, quia actio ipsius, quando concurrit alter, est actio qua mouet ad volitionem effectus propter vtrumque finem; actio verò, qua mouet, quando solus mouet, est actio qua mouet ad volitionem effectus propter illum solum finem. Ex his autem duabus volitionibus vna distinguitur specie ab altera, & consequenter actio, quæ terminatur ad vnam: debet distingui specie ab illa, quæ terminatur ad alteram.

30 *Obiicies sexto*, quælibet creatura dependet essentialiter à Deo, tanquam à causa totali, mediante actione, quæ sola sufficeret ad ponendam creaturam, & tamen hon non obstante dependent multæ creaturæ ab aliis creaturis; ergo cum concursu causæ totalis & adæquatæ potest manere concursus alterius causæ.

Responsio aliquorum reiicitur.

Respondent multi, distinguendo consequens: concursus alterius causæ diuersi ordinis, conceditur; eiusdem ordinis, negatur. Sed hæc responsio nunquam placuit, nihil enim refert, quod sit eiusdem vel diuersi ordinis, quantum ad hoc. Si enim cum causa simpliciter totali, per quam solam eodem modo se habentem produceretur effectus, potest stare alius concursus qualiscunque, profecto argumenta supra posita pro nostra conclusione ex adæquatione causæ & indigentia effectus, omnino eneruantur, vt considerãti rem bene facile patet.

Itaque respondeo aliter, negando maiorem: quando enim concurrit alia creatura, profecto Deus non est causa simpliciter adæquata effectus; nec est possibile, vt actio illa, per quam producit effectum concurrente creatura formaliter considerata vt actio talis est, possit esse totalis productio effectus; nec est possibile, vt ponatur absque actione creaturæ concurrentis, & si poneretur, profecto non sufficeret se sola.

Dices, hoc argueret imperfectionem, in actione diuina.

Respondeo negando consequentiam: sicut enim non arguit imperfectionem in actione ipsius formaliter considerata, qua producit Leonem, quod per eam non possit produci lapis, quia ex natura sua intrinseca dicit ordinem tantum ad Leonem; ita etiam non arguit imperfectionem in actione, qua vult producere cum creatura, quod non sufficeret absque creatura, quia dicit ex natura sua ordinem, qua talis actio formaliter est, ad concursum creaturæ & non est productio effectus absolute, sed productio ipsius cum creatura.

QVÆSTIO III.

Vtrum idem numero effectus possit produci à pluribus causis totalibus diuisim.

31 HÆc quæstio in duplici sensu examinari potest. Primus est, an idem effectus, qui est productus ab vna causa, si destrueretur, possit iterum ab alia causa produci. Secundus sensus est, an effectus qui pro vno instanti productus est ab vna causa, posset idem numero produci ab alia causa, si eodem modo fuisset applicata cum omnibus circumstantiis & conditionibus intrinsecis & extrinsecis, ac causa illa fuit applicata, quæ illum produxit: v.g. an calor, qui hodie productus est in Hybernia à tali igne in tali subiecto, potuisset produci ab igne omnino simili Romæ existente, si poneretur in Hybernia loco illius alterius ignis.

Quantum autem ad primum sensum, ex suppositione, quod eadem causa, quæ semel produxit effectum, posset illum destructum reproducere, non est difficultas vlla, quin altera causa posset eundem iterum æque bene reproducere præter illam difficultatem, quæ est in secundo sensu. Vnde solutio quæstionis in secundo sensu est, quæ principaliter hic intenditur. Sunt autem de hac re tres sententiæ.

Prima est, quod neque supernaturaliter possit fieri, vt effectus procedens ab vna causa, possit produci ab altera. Pro hac citantur *Conimbricenses* 1. *Physicorum*, *c.* 9. *q.* 11. *Masius* 1. *Physicorum tract. de causis*, *sect.* 5. *Complutenses* 2. *Physic. disp.* 15. *Amicus* 1. *Phys. tract.* 14.

Secunda sententia est non posse id fieri naturaliter, posse tamen supernaturaliter. Ita *Marcia* 2. *Phys. disp.* 4. *q.* 8. *Franciscus de Raconis tract. de principiis sect.* 2. & quoad primam partem eam tenent omnes auctores prioris sententiæ.

Tertia denique sententia est id posse fieri absolute: ita *Scotus* 2. *d.* 20. *q.* 2. cum suis omnibus, & *Nominalibus*, quos sequuntur *Suar. disp.* 26. *met. sec.* 5. *Ruuius hic tract.* 7. *q.* 2. *Auersa q.* 16. *sec.* 4. Non autem determinant tam clarè hi authores, an dicant id fieri posse naturaliter nec ne: sed credo Scotum sic intelligendum, quia id vrgent eius rationes.

Vt autem tollatur omnis quæstio de nomine, quæ posset

rosset esse circa hoc quantum ad illud de naturaliter,& supernaturaliter,aduertendum,quod si effectus aliquis ex natura sua intrinseca non magis petat connaturaliter produci ab vna causa quam ab alia,quod tum debet dici,si naturaliter posset produci ab vna, quod naturaliter etiã possit produci ab altera,non obstante quod fortassis de facto ex libertate sua Deus determinauerit non concurrere cum vna ex ipsis,etiam si applicaretur ad talem effectum.

CONCLVSIO I.

Idem numero effectus, qui producitur ab vna causa posset produci ab altera.

32 *IDem numero effectus, qui producitur ab vna causa, posset ab alia causa eiusdem speciei & perfectionis produci, si applicaretur eodem modo eidem passo in iisdem circumstantiis,etiam naturaliter.* Hæc est tertiæ sententiæ contra duas primas.

Probatur:omnis causa potens in vnum effectum naturaliter, potest in quemcunque similem effectum etiã naturaliter,nisi sit aliqua ratio particularis ex parte vnius effectus,ob quam non posset produci,quæ ratio non esset ex parte alterius:sed nulla est ratio particularis ex parte ignis producti,à *B*,ob qua non posset produci ab *A*,tã bene quam alius ignis eiusdẽ rationis,qui ab ipso producitur; ergo *A*,poterit producere naturaliter ignem producũ à *B*.Maior & consequentia sunt euidentes: Probatur minor:ignis qui producitur à *B*,est eiusdem omnino rationis cum igne producto ab *A*,absque vlla prorsus differentia præter indiuidualem:sed ex differentia indiuiduali non potest habere rationem particularem,ob quam non possit produci ab *A*,quia ex differẽtia indiuiduali nõ habet aliud quam esse numero distinctũ ab altero illo igne, qui producitur ab *A*,hoc autem non sufficit;quia ignis *A*, potest sine dubio producere alium ignẽ numero distinctu ab alio igne; ergo nullam habet rationem particularem ignis productus à *B*,ob quam non posset æque benè produci ab *A*,ac alius quicunque ignis ab ipso producibilis.

33 *Confirmatur hoc*:quia ignis productus à *B*,non est essentialiter determinatus ex natura sua ad hoc,vt producatur à *B*:ergo potest produci ab *A*, tam benè quam alius ignis,si sit distinctus realiter ab *A*,quod addo,quia si nõ esset distinctus,nõ posset ab ipso produci, quia inter producens & productum realiter requiritur distinctio realis. Probatur antecedens;tũ quia potest sine dubio à solo Deo produci,quod non negant aduersarij, tum quia de facto conseruatur connaturaliter absque *B*,quod esset falsum si ex natura sua intrinseca essentialiter peteret produci à *B*; tũ deniq;quia id gratis diceretur;nec potest cõmode stare cum sola distinctione numerica ignis producti ab *A*,& illius qui producitur à *B*;nam sane si aliquid essentialiter peteretur ab vno,quod non peteretur ab altero,præsertim si id nõ peteretur,ex eo quod ex natura sua intrinseca haberet essentialem connexionem cum illo quod peteret, plusquam numero differrent,atque adeo differrent vnus specie:In tali autẽ casu ignis petet ex natura sua intrinseca produci ab alio igne,cum quo non habet necessariã connexionem;& alius ignis ex natura sua intrinseca peteret non produci ab illo : ergo non distinguerentur solo numero,& consequenter distinguerentur specie.

34 *Confirmatur secundò*,quia quando aliqua causa limitatur ad certos effectus potius quam ad alios eiusdẽ specici,debet osteẽdi aliqua ratio,ob quam id dicatur:sed aduersarij nullam possunt assignare rationem,cur ignis qui producitur ab vno igne,non posset produci ab altero:ergo non debent id asserere.

Probari solet à Scotistis & Scoto ipso conclusio argumento Theologico huiusmodi:Idem homines,qui de facto sunt prædestinati essent prædestinati si manerent statu innocẽtiæ:sed plures ex illis de facto sunt nati à reprobis, qui non fuissent in illo statu:ergo in illo statu deberent nasci ab aliis & consequenter idem effectus,qui producitur ab vna causa posset produci ab aliis causis.Hæc probatio efficaciter conuincit conclusionem, sed quia dependet à principiis Theologicis, quæ hic examinare non placet sufficit modo eam innuere.

35 *Obiicies primo*:Effectus per se dependet à causa:sed hoc est falsum,si potest ab alia causa produci;neque enim per se dependere potest ab eo,quo non posito poneretur: ergo effectus vnicus causæ nequit ab alia causa produci.

Confirmatur:quia vnica numero actio ita petit ab vna numero causa egredi,vt non possit,nec quidem de potentia absoluta,egredi ab alia causa;ergo effectus,qui per illam producitur, nequit produci ab alia causa. Probatur consequentia:quia si ab alia causa produceretur,deberet produci per aliam actionem, si actio determinat sibi vnã causam;sed illa alia actio non posset habere eundem effectum,quia actiones distinctæ petunt terminos distinctos.

Respondeo negando minorem cum sua probatione:vt enim dependeat per se,sufficit quod ab illa directè producatur per actionem ad ipsummet terminatam,siue possit dependere ab alia causa,siue nõ. Et sane aliàs nec Deus ipse se solo posset effectus creaturarũ producere quod est absurdum. Aduertendum autem hic,vt vitetur quæstio de nomine,dependentiam per se posse capi duobus modis: primo sic vt nihil aliud velit,quam quod res accipiat suũ esse ab illo,à quo dicitur dependere & in hoc sensu accipitur in responsione & supponitur accipi in argumẽto. Alio modo accipi posset sic,vt coincidat cum dependentia essentiali,qualem habet res,quæ sine alia re nequit esse. Et in hoc sensu non accipitur in respõsione,& si accipiatur sic in obiectione neganda erit maior,quæ propterea absolute & simpliciter posset distingui,& cõcedi de depẽdentia per se in prima acceptione, & negari in secunda. Dependentia per se capitur duobus modis.

Ad confirmationem, nego consequentiam cum minori probationis:quamuis enim de facto forte actiones totales semper habeant terminos distinctos,tamen nõ est inconueniens quod diuersæ actiones possint terminari ad eundem effectum & certe alias Deus ipse non posset se solo producere effectum causæ secundæ, quia vt se solo produceret ipsum,deberet habere aliam actionem realissime distinctam ab actione causæ secundæ,quę vt supponitur, nequit existere absque causa secunda, quia essentialem habet connexionem cum ipsa.

36 *Dices cum Ioanne a S.Thoma hic q.10.a.5.* disparitatem esse,quod actio Dei sit infinita ac illimitata,& propterea per eam fieri potest,quod fit per actionem causæ secundæ.

Sed contra,quia est euidens,quod per eã formaliter,qua producitur calor,non producatur frigus,alias implicaret calorem produci,quin produceretur frigus;nequit etiam per eam, qua producitur vnus ignis,produci alius;aliàs vnus nequiret produci absque altero,nunquam enim est actio formalis qua producitur aliquid,quin sit illud quod producitur per ipsam:ergo actio Dei,quamuis sit infinita, tamen vt habet rationem talis actionis formalis, nequit habere rationẽ alterius actionis formalis,& consequẽter nequit esse eadem actio formalis,qua Deus cum causa secunda & sine causa secunda producit aliquid,atque adeo possunt diuersæ actiones terminari ad eundem terminũ. Adde falsum esse,quod actio causæ secundæ,vt supponit hic author,identificetur effectui,& sane,si identificaretur, non posset effectus produci,nisi per illam actionem,quod est absurdum.

37 *Obiic.secundò*:differentia specifica determinat rationem genericam ad certos specie effectus,vltra quos non potest producere alios effectus:ergo differẽtia indiuidualis determinat rationem specificam ad certa indiuidua, contenta sub illa specie,vltra quæ nequit alia producere.

*Respond.*negando consequentiam,& ratio disparitatis est,quod differentiæ specificæ cõtentæ sub ratione generica sint dissimilis naturæ,& plurimum,inæqualis perfectionis vnde non est mirum, quod vna differentia, licet posset ad aliquas species producendas sufficere cũ ratione generica,non possit tamen sufficere ad alias species omnino dissimiles,& forte maioris perfectionis:at differentię indiuiduales rerũ,de quibus loquimur,sunt omnino eiusdem rationis, absque vlla dissimilitudine, præter quam quod vna non sit altera,vnde mirum esset,quod quę causa posset sufficere ad productionem vnius,non posset sufficere ad cæterarum productionem.

38 *Obiicies tertiò*:quando aliquod indiuiduũ producitur

deber

debet assignari aliqua causa, cur illud potius quam aliud producatur, sed hoc esset falsum, nisi causa ex natura sua peteret ipsum producere, & non alium, & nisi effectus ex natura sua peteret produci ab illa: ergo ita dicendum est.

Respondeo negando minorem, nam determinatio provenit à causa prima, ad quam spectat, vt dictum est *disp. de causa efficiente* determinatio effectus quoad indiuiduum.

Dices, non esse recurrendum ad Deum, vt ad causam determinantem, quando potest recurri ad causam secundam: sed potest recurri ad causam secundam. Si dicatur, quod quælibet causa secunda habet determinatam seriem effectuum, qui ab ipsa sola naturaliter saltem possunt prouenire; ergo ita dicendum est, & consequenter effectus vnius causæ nequit produci ab alia causa.

Respondeo primo, quamuis si assignaretur cuilibet causæ sua propria series effectuum, determinatio ad talem effectum præ alio refundi posset in causam secundam, & non esset propterea recurrendum ad Deum: tamen si in effectibus non sit aliqua ratio particularis, ob quam possent appropriari vni causæ magis quam alteri, potius recurrendum ad Deum tanquam ad causam determinantem, quam dicendum, quod causa quælibet habeat ex natura sua tales effectus producere, & non alios eiusdem omnino rationis. Iuxta quod in forma concedo maiorem si commode recurri potest ad causam secundam, sed nego suppositum minoris, quod scilicet absque inconuenienti possit id dici: & nego etiam consequentiam.

Respondeo secundo, negando minorem: quia quamuis tribueretur sua propria series cuique causæ, tamen vt ex illa ipsa serie vnus effectus potius quam alius producatur debet recurri ad Deum, tanquam ad causam determinantem: ergo per determinatam illam seriem non vetatur recursus ad Deum.

39 *Dices*, non solum determinatam seriem effectuum tribui debere cuilibet causæ; sed etiam in ipsa serie effectus subordinari inter se ita vt in talibus circũstantiis talis effectus, & nullus alius possit à causa prouenire: quod si hoc dicatur, non erit recurrendum vllo modo ad Deum tanquam ad causam determinatam.

Causæ non habent determinatas series effectuum.

Contra, quia omnino absurdum videtur, quod cum vllis circumstantiis vllus vnus effectus, qui non necessario respicit illas sic, quin absque illis posset produci, habeat magis necessariam connexionem, quam alius omnino similis effectus. Deinde Deus ipse posset in quibuscunque circũstantiis effectum se solo producere: ergo si hoc non faciat, sed admittat simul concursum creaturę debet dari aliqua ratio: sed nulla potest, nisi quod ita ipsi placeat, aut ita velit: ergo vt effectus producatur à creatura debet necessario recurri particulariter ad Deum, & consequenter non vetatur ille recursus, neque per determinatam seriem effectuum, neque per subordinationem effectuum inter se, qualem fingunt aduersarij.

Confirmatur tota hæc responsio: quia si ponatur, quod effectus habeant inter se inuicem determinatum ordinem sic, vt hoc tempore & in illis circumstantiis talis numero & non alius produci debeat; quamuis vnus effectus posset produci à pluribus causis diuisim, posset assignari ratio, cur vnus effectus hic & nunc potius quam alius producatur ab illa causa. Nam ratio erit quod non sit alia causa applicata productiua talis effectus, & consequenter, quod illa causa sit determinata ex se ad talem effectum: ergo adhuc posset vitari recursus particularis ad Deum, quamuis diceretur, quod vnus effectus posset produci à pluribus causis.

Dices: hoc posse dici, quando altera causa abest, sed non posse, quando adesset.

Contra, quando adest altera causa; potest dici, quod effectus ille ipse, qui alias ab vna causa, si sola adesset, peteret ex natura sua produci potius, quam vllus alius, quando adest alia causa similis æquè applicata, petat ab vtraque produci potius, quam vllus alius effectus.

40 *Obiicies quarto* pro *Complutensibus*: per hoc, quod indiuidua sint eiusdem speciei, non habent in se inuicem eandem realiter naturam, sed similes naturas: ergo per hoc, quod habeant potentiam actiuam eiusdem rationis, non sequitur aliud, quam quod possint facere effectus similes: possent autem producere effectus similes, quamuis non possent facere eosdem numero effectus.

Confirmant: quia differentia indiuidualis limitat rem, cuius est, non solum in ratione essentiæ, sed etiam in ratione potentiæ actiuæ: sed per hoc quod limitat animam, v.g. rationalem in ratione essentiæ, facit quod anima nequeat constituere idem numero compositum, quod alia anima constituere potest: ergo per hoc, quod limitat eandem animam, v.g. in ratione naturæ seu potentiæ actiuæ, facit quod non possit eadem anima efficere illud ipsum, quod alia anima efficere potest.

Confirmant secundo, quia ratio potentiæ actiuæ abstractæ à cunctis particularibus potentiis actiuis aliquid amplius includit, quam quæuis singularis potentia, quæ sub illa continetur, quandoquidem in illa contineatur vis & perfectio totius speciei, cum tamen in quolibet indiuiduo non reperiatur, nisi partita: sed in illa potentia abstracta non reperitur nisi vis factiua respectu omnium indiuiduorum speciei, quam potest producere: ergo non potest tanta vis reperiri in quolibet indiuiduo sub ipsa contento; & consequenter hoc indiuiduum sub ipsa contentum non poterit producere, nisi aliqua indiuidua eiusdem speciei, & aliud alia.

41 *Respondetur* concedendo antecedens & consequentiam, etiam in sensu præciso: neque nos ex eo quod res sint præcise similes, colligimus quod possint eosdem effectus producere: sed ex eo, & quia nulla est ratio nec inconuenientia, cur effectus ille ipse numero, qui prouenit ab vna, non posset prouenire ab altera, quandoquidem æque distinguatur numero ab vtraque, & æque conueniat specifice cum vtraque: neque est eadem ratio, cur indiuidua eiusdem speciei nequeant habere eandem realem positiue naturam, & cur vnus effectus realis non possit prouenire à duabus causis; nam in primo est manifesta repugnantia; non in secundo. Quod si quemadmodum duo indiuidua, licet sint similia, non conueniant in eadem natura realiter: ita etiam vnus effectus non posset prouenire à duabus causis; profecto neque à Deo ipso posset produci effectus ille ipse idem numero, qui à creatura procedit contra aduersarios.

Ad confirmationem primam respondeo negando consequentiam: quamuis enim limitet rem quoad vtramque rationem, tamen non debet limitare rem eodem modo, quoad effectus, quos constituit per modum causæ intrinsecæ, & quoad effectus, quos causat per modum causæ extrinsecæ; effectus enim quos constituit intrinsece inuoluunt intrinsece illam ipsam rem, & consequenter, si non sit illa ipsa, nec erit ille ipse effectus, etiam de potentia absoluta; effectus autem quos causat extrinsece, & efficienter, non inuoluunt essentialiter illam, sic quin possint esse absque illa, etiam naturaliter; ergo bene posset produci ab alia causa ille ipse effectus, quamuis compositum idem numero nequeat esse absque iisdem numero causis intrinsecis.

42 *Et si quæras*, quomodo limitabitur in ratione potentiæ actiuæ.

Respondeo, quod limitetur ad talem numero potentiam quæ distinguitur numero ab omni alia potentia actiua, à sua singularitate. Quod si quemadmodum eadem numero anima non potest constituere idem numero compositum, quod constitueret alia numero anima: ita vnum indiuiduum nequiret producere eundem effectum, quem posset producere aliud indiuiduum, sequeretur quod nec Deus ipse posset effectus causæ secundæ absque concursu causæ secundæ producere, quod est absurdum.

43 *Ad confirmationem secundam respondeo primo*, concedendo totum, nec facit contra conclusionem nostram: neque enim nos dicimus quodlibet indiuiduum vnius speciei posse producere omnia indiuidua istius speciei, non enim potest producere seipsum. Itaque quandoquidem potentia productiua ignis, vt sic comprehendat omne indiuiduum ignis, ita vt nullum sit indiuiduum ignis;

nis, quod non possit per illam potentiam produci; nulla autem potentia productiua particularis ignis possit omne indiuiduum ignis producere, quia non seipsum; sequitur quod nullum indiuiduum comprehendat tantum, quantum ratio specifica abstracta, quamuis posset vnum indiuiduum omnia alia indiuidua præter seipsum producere, quæ ab aliis similibus indiuiduis produci possunt.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem: si intelligatur, quod possit se extendere simul & semel ad plura, quâ vlla potentia factiua particularis, aut quod possit in pluribus reperiri, concedo maiorem; si intelligatur, quod possit producere aliquod particulare indiuiduum, quod potentia particularis, in qua contracta reperitur, nequeat producere (excipio semper illud ipsum indiuiduum potentiæ particularis) nego maiorem & consequentiam. Itaque quemadmodum potentia visiua vt sic non potest tendere in aliquod obiectum, in quod quęcunque potentia particularis non possit tendere; & quemadmodum potentia actiua vt sic, abstracta à Deo & creaturis siue vniuoce, siue analogice, nequit aliquid producere, quod non possit potentia actiua Dei producere: ita etiam non est inconueniens, quod potentia actiua ignis, vt sic, non possit aliquod indiuiduum particulare, quod non possit produci à quocumque igne particulari: cuius ratio à priori est, quod potentia quælibet particularis actiua comprehendat in se virtutem illam actiuam, vt sic, quoad omnia præter extensionem indiuidualem, quæ extensio est impertinens ad productionem cuiuslibet indiuidui producibilis per potentiam actiuam vt sic.

CONCLVSIO II.

Effectus semel corruptus posset redire idem numero naturaliter.

44 *Effectus semel corruptus posset iterum produci etiam naturaliter, vel ab eadem, vel à diuersa causa, si applicaretur eadem materia, & Deus vellet concurrere simili concursu quo concurrebat antecedenter ad eius productionem.* Hæc est *Doct. 4. d. 43. q. 3. num. 11. cum suis*; & *Richardo 16. a. 3. q. 7.* contra eos, qui existimant causam quamcunque habere determinatam seriem effectuum, quos certo ordine ex natura sua debet producere; & contra communiorem sententiam recentiorum, quantum ad productionem naturalem.

Probatur primo ex Philosopho 5. *met. c.* 3. dicente, quod si agens est idem & materia eadem, effectus erit idem: quod intelligendum est, modo adsit concursus etiam diuinus determinans ad eundem effectum.

Probatur secundo, quia determinatio effectus quoad indiuiduum prouenit à Deo, nec causa secunda connaturalitet respicit vnum indiuiduum magis quam quodcunque eiusdem rationis ex se: ergo tam naturaliter potest quemcunque producere pro quocunque tempore. Nec refert quod productus fuerit effectus antea, modo desierit & sit iterum producibilis: quid enim facit illa præcedens productio ad rem? aut cur magis connaturaliter peteret causa concursum Dei ad alium numero effectum, quam ad illum ipsum, qui fuit destructus?

45 *Obycies*: Conclusio est contra experientiam: ergo non debet asseri.

Respondeo negando antecedens, non est enim vlla experientia, quin effectus posset produci in casu conclusionis. Fortassis est contra experientiam, quod causa secunda de facto produxerit effectum semel, destructum, sed aliud est quod produxerit; aliud, quod possit producere si applicaretur eadem materia & præstaretur concursus.

Dices, concursum illum non posse præstari, nisi miraculose: ergo conclusio inuoluit implicantiam, dum dicit, quod posset naturaliter effectus produci.

Respondeo distinguendo antecedens: nisi miraculose, quantum est ex natura causæ secundæ secundum se consideratæ, nego: ille enim concursus esset tam connaturalis illi, quam quicunque alius, aut quam ipsemet fuerat dum primo producebatur effectus: quantum est ex parte Dei, quatenus scilicet de facto generaliter instituit non præstare concursum talem vlli causæ secundæ, transeat antecedens: & similiter distinguo consequentiam: non produceret ipsum naturaliter, quantum est ex parte sua, nego consequentiam; quantum est ex parte Dei, modo iam explicato, concedo consequentiam.

46 *Dices secundo*: sequeretur quod non posset ostendi quin de facto plures effectus iterum reproducantur; nam non constat decretum aliquod diuinum de non præstando tali concursu, nisi quatenus ex natura rerum colligitur, quod non exigant illum concursum connaturaliter, sed potius exigunt illum non præstari.

Respondeo, si non possit id ostendi aliter, quam ex natura causæ secundæ secundum se consideratæ, concedendo sequelam, quia reuera ex parte causæ secundæ non sunt vllæ rationes ad hoc sufficientes: vnde absolute quantum ad rationem incertum existimo, an sint aliqui effectus iterum reproducti: sed quia communis authorum sententia est id non contigisse, ita cum multis loquendum & sentiendum etiam, quia nulla ratio est in oppositum.

Obiicies secundo: Philosophus asserit à priuatione ad habitum non dari regressum, nec eandem numero sanitatem posse redire: ergo conclusio est contra ipsum.

Respondeo negando consequentiam, quia Philosophus id non asserit, nisi ex suppositione, quod non præstetur concursus Dei ad eundem effectum determinans; conclusio autem loquitur ex suppositione talis concursus, & applicationis materiæ, ac dispositionum sufficientium ad eundem effectum.

QVÆSTIO IV.

Vtrum idem possit producere seipsum efficienter.

Idem nequit seipsum producere quo ad primum esse.

47 CErtum est idem non posse, quoad primam productionem realem effectiuam producere seipsum, quia causa effectiua debet esse prius natura existens, quam causet aut producat: ergo productio, qua primo producitur nequit ab ipsamet causa procedere: quę etiam ratio probat, quod non possit conseruare seipsam pro vllo posteriori instanti, quantum ad primam conseruationem, sed quod necessario debeat esse alia conseruatio ipsius pro quocunque instanti, pro quo conseruatur præter suam conseruationem. Sed in controuersia est, an ex suppositione, quod producatur causa efficiens, verbi gratia, ignis ab aliqua alia causa pro aliquo instanti, ipsemet ignis posset seipsum iterum producere pro eodem instanti. *Suar.* tenet partem affirmatiuam in materia de Eucharistia, & eius sententiam probabiliorem existimat *Arriaga disp. 7. sect. 9.* Oppositam sententiam tenet *Vasq.* & alij recentiores: & videtur communissima veterum omnium, qui semper exigebant distinctionem realem inter causam effectiuam, & effectum.

CONCLVSIO.

48 *Idem nequit agere in seipsum.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur primo: quia implicant duæ actiones, quarum vna sit totalis & adæquata, & alia sit siue totalis, siue partialis, vt patet ex dictis *q.* 2. sed causa efficiens, vt habeat actionem, debet esse producta per actionem totalem: ergo nequit superaddi alia actio vlla pro eodem instanti. Hæc probatio est euidens ex suppositione resolutionis nostræ in prædicta quæstione secunda; nec aduersarij oppositum huius conclusionis tenerent, nisi ex suppositione, quod non implicarent duæ causæ totales respectu eiusdem effectus. Vnde reuera difficultas particularis huius quæstionis, quatenus non coincidit cum difficultate illius alterius quæstionis, est, an ex suppositione, quod possint dari plures actiones totales respectu eiusdem effectus, possit causa efficiens habere actionem secundam terminatam ad seipsam.

49 Probatur ergo in hoc sensu à *Vasquez*, quia nihil potest esse subiectum sui ipsius, seu forma sui ipsius: ergo neque causa efficiens sui ipsius.

Respondet Arriaga, negando consequentiam, cuius negationis duplicem dat rationem. Prima est, quod materia non possit subiectare aliam materiam, quamuis distinguatur realiter ab ipsa: ergo ratio quare non possit sustentare seipsam non est defectus distinctionis realis quia quamuis distingueretur realiter à se ipsa, non posset sustentare seipsam, sicut non potest alteram, à qua distinguitur realiter. Secunda ratio assignat disparitatem

inter

inter causam effectiuam & materialem, nimirum ; quod causalitas materialis, vel est vnio, vel requirit essentialiter vnionem : vnio autem nequit esse, nisi inter extrema realiter distincta. Causalitas autem efficiens non requirit essentialiter vnionem, vnde, si aliunde non implicat, poterit dari absque vlla distinctione.

Contra primam ex his rationibus : quia licet ostendat defectum distinctionis realis non esse causam præcisam, aut solam, quare materia nequeat subiectare seipsam, tamen non ostendit quin illa sit vna causa & sufficiens, quamuis nulla alia causa esset. Vnde in forma *Respondeo* distinguendo consequens : ratio præcisa & sola, transeat, ratio sufficiens, negatur. Imo ipsemet *Arriaga* in secunda ratione fatetur rationem cur causa materialis nequeat materialiter causare seipsam esse, quod illa causalitas requirat distinctionem realem.

50 Contra secundam rationem: quia non magis videtur vnio exigere extrema distincta, quam actio, & qui negaret vnum, posset optime negare alterum.

Probatur tertio, idem nequit esse dominus aut rex aut pater sui ipsius: ergo nec causare seipsum.

Negat Arriaga consequentiam, & dat pro disparitate; quod dominus, ac rex debet esse superior, cui fiat obedientia; vnde requirit distinctionem voluntatum : non est autem idem de causa, quoad secundam productionem.

Contra, quia non debet magis requiri distinctio voluntatum ad superioritatem, aut obedientiam, quam entitatum ad causalitatem effectiuam. Imo sane videtur facilius multo quod aliquis posset obedire sibi ipsi, quam quod posset produci realiter a seipso.

Probatur quarto conclusio : quia implicat aliqua actio totalis respectu alicuius effectus, per quam solam non possit poni effectus : sed per actionem illam secundam non posset poni effectus, quia desinente prima actione deberet desinere res per illam producta, nec posset haberi illa secunda actio, quia alias causa non esset prius natura existens, quam actio ipsius contra ipsosmet aduersarios.

Confirmatur hoc : si darentur duæ causæ totales eiusdem effectus, esset hoc emolumentum ad minus, vt putant tenentes illam sententiam, quod destructa alterutra sola, effectus adhuc maneret in esse per actionem alterius, & hac ratione asserunt possibilitatem talis casus : ergo si id non ita se haberet, casus non esset possibilis: sed si destrueretur in casu nostro, causa quæ primo producit rem, non posset conseruari nec manere in esse per actionem à se ipsa procedentem: ergo quamuis non repugnarent duæ actiones totales, respectu eiusdem effectus, adhuc repugnaret, quod idem posset producere seipsum.

Probatur quinto: quia actio videtur repugnare in rerum natura etiam de potentia absoluta, quæ nullum prorsus præstare potest emolumentum, & per quam nihil potest fieri, quod alias non fieret necessario absque illa : omnis enim entitas possibilis habet aliquam bonitatem, & vsum: sed nihil prorsus fieri potest per illam actionem, nisi productio effectus in illo instanti, in quo fit: & effectus in eodem instanti necessario deberet esse per illam actionem, nec posset fieri per illam, quin fieret per illam aliam actionem: ergo prorsus habet vsum possibilem.

Ex qua ratione potest deduci implicantia hoc modo: Illa actio haberet vsum, & non haberet, haberet quidem, quia esset ens, & possibile ac volibile à Deo; non haberet autem, quia nihil posset fieri per illam solam, nec per illam, vt coniunctam cum alia actione, quod non æque bene fieret, & æque necessario per aliam actionem.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrum causæ possint esse sibi inuicem causæ?

52 IN præcedentibus quæstionibus comparatæ sunt causæ ad effectus, nunc ad se inuicem comparabuntur. Quamuis autem varie comparari possint ad se inuicem, tamen hæc comparatio in ratione causandi se mutuo est potissima & maioris difficultatis ; ac propterea de ea specialiter instituta est quæstio, sed breuiter aliquid etiam de aliis comparationibus dicetur.

Pro intelligenda autem principaliori difficultate aduertendum est, quod quæstio posset intelligi tam de causis eiusdem generis, vt sunt duæ causæ efficientes, aut duæ materiales; quam de causis diuersi generis, vt sunt causa materialis, & causa formalis, & controuersiam esse, an in eodem instanti, quo causatur vna causa ab altera, verbi gratia, forma à materia, possit materia à forma vicissim causari simul & semel.

Præterea, vt veniamus ad ipsam difficultatem, supponendum est, quod causa efficiens, & finis possint se inuicem causare, quia calor, qui efficitur realiter ab igne, posset esse causa finalis mouens aliud efficiens ad producendum illum ignem, à quo causatur, & de facto ambulatio, quæ causat sanitatem efficienter, habet pro fine eandemmet sanitatem. Ratio autem à priori est, quia causa efficiens non causat intentionaliter, sed physice effectum suum, & ad hoc sufficit, quod existat realiter independenter ab existentia reali sui effectus; vnde quia sic existere potest independenter à causæ suæ finalis existentia reali, nihil impedit, quo minus possit causare suam causam finalem, si alias habeat virtutem productiuam eius. Causa verò finalis causat intentionaliter, & vt sic causet, non requirit existentiam realem propriam; vnde potest habere prioritatem intentionalem sufficientem, vt causet illam causam, à qua ipsamet causatur realiter.

Causa efficiens & finis possunt se inuicem causare.

Deinde omnes fatentur, materiam in genere causæ materialis non posse causari ab alia materia, quam ipsamet causaret in genere causæ materialis; nec formam posse causari ab alia forma, quam ipsa formaliter causaret; nec efficiens posse causare formam, aut materiam, à quibus ipsummet constituitur formaliter & materialiter.

Materia nequit causari à materia, nec forma à forma mutuo.

Ratio primæ partis est, quis causa materialis non potest causare materialiter, nisi illud, quod recipit in se, aut in quo intrinsece reperitur per modum potentiæ, sicut corpus reperitur in homine, & materia prima in igne: sed non potest recipere aliam materiam in se tanquam in subiecto, nec recipi tanquam pars potentialis in alia materia, quæ causaret ipsam, vt est euidens : ergo non potest causare materialiter illud, à quo causaretur materialiter.

Ratio secundæ partis de forma est similis, quia forma non potest causare formaliter, nisi vel illud, in quo recipitur, tanquam subiecto, vel illud in quo recipitur tanquam pars intrinseca essentialis actuans alteram partem, vt anima se habet in homine : sed neque illud, in quo recipitur altero ex his modis, potest esse forma ipsius, ergo nequit causari formaliter ab vllo ex illis.

Ratio denique tertiæ partis est, quod efficiens non possit causare antequam existat realiter : non potest autem existere realiter pro vlla prioritate, etiam naturæ in quo aut à quo, antequam existant materia, & forma ipsius, vt est euidens : ergo nequit efficere materiam aut formam quibus constituitur. Verum quidem est, quod causa efficiens posset causare formam, quæ forma constitueret ipsammet causam in esse tali; verbi gratia ignis potest causare calorem, qui calor constituit, & causat ignem in esse calidi, sed non potest tamen constituere aut causare ignem in esse ignis.

Efficiens nequit causare formã aut materiã ex quibus constat.

Tota ergo difficultas huius quæstionis reducitur quantum ad causas eiusdem generis ad causas efficientes, & quantum ad causas diuersi generis, ad causam materialem, & formalem.

CONCLVSIO II.

53 *CAVSÆ efficientes nequeunt sibi inuicem esse causæ pro eodem instanti ita, vt altera ab altera realiter dependeat in genere causæ efficientis.* Hæc est communissima.

Causæ efficientes nequeunt se mutuo causare pro eodem instãti.

Probatur, quia causa efficiens est prior suo effectu quoad realem existentiam prioritate naturæ, id est independens ab effectu tanquam ab aliquo dante sibi suum esse: ergo nequit causari ab illo, quod est suus effectus : sed sic causaretur, si daretur mutua causalitas pro eodem tempore inter duas causas efficientis : ergo non potest dari talis mutua causalitas.

Probatur antecedens: quia impossibile est quod possit egredi actio realis physica ab aliquo, quod non supponitur realiter existere, seu quod non habet sufficientia principia, per quæ realiter existat, independenter ab ipsamet actione, nisi saltem per actionem ipsam existat realiter aut recipiat suam existentiam: sed causa non existit per actionem suam, neque ab illa recipit existentiam suam, alias causaret seipsam: ergo independenter ab actione habet sufficientia principia: quibus existere possit, taliter vt, si per impossibile aut possibile non esset actio illa, adhuc existeret: sed si habet independentiam talem ab actione, debet necessario habere independentiam ab omni eo, quod ponitur per actionem, quodque non poneretur nisi per actionem; ergo habet independentiam à suo effectu, qui ponitur per actionem.

55 *Obiicies.* Duæ causæ efficientes possunt se mutuo conseruare: sic enim duo carbones & duæ manus calidæ se conseruant mutuo: similiter calor conseruatur ab igne & conseruat ignem; ergo possunt etiam se mutuo producere, neque magis repugnat duarum causarum efficientium mutua productio; quam mutua conseruatio, conseruatio enim & productio eatenus solum distinguuntur, quod productio dicat respectum ad non esse immediate præcedens, conseruatio verò dicat respectum ad esse immediate præcedens.

Respondeo negando antecedens, loquendo de conseruatione directa: neque enim sic carbones conseruant se inuicem, sed indirecte tantum, quatenus scilicet coniuncti magis possunt resistere contrariis, quam si essent separati à se inuicem. Eodem modo negandum est quod calor conseruet ignem per actionem aliquam directe terminatam ad ignem, licet conseruet ipsum indirecte, quatenus impedit introductionem dispositionum, quibus introductis destrueretur.

CONCLVSIO II.

Materia & forma non possunt se mutuo causare.

56 *Materia & forma non possunt se mutuo causare realiter.* Hæc est *Doctor. 1. d. 12. q. 2.* cum suis omnibus, quos sequitur *Suar. disp. 15. Met. Hurtadus disp. 8. Arriaga disp. 7. Phys. n. 102.* contra *D. Thomam 1. p. q. 66. art. 1.* cum suis communiter, ac *Rubio, Fonseca, Conimbricensibus, & Complutensibus hic.*

Probatur primo conclusio ex Aristotele hic *tex. 30. & 5. Metaph. c. 2.* quibus locis agens de mutua causalitate, quam agnoscit causas diuersi ordinis posse habere circa se inuicem, solum adducit exemplum de causa finali, & efficienti, ergo sentit nullas alias causas posse habere mutuam causalitatem circa se ipsas præter illas. Probatur consequentia: quia eius institutum, & propositum erat declarare, quæ possent esse sibi inuicem causæ: ergo vel non est assecutus propositum, vel certe sentit solam causam efficientem, & finalem posse sibi inuicem esse causas. Et licet argumentum ab authoritate negatiua non soleat valere, tamen quando vnus ex proposito debet numerare omnes species, & solum enumerat duas, optime possumus colligere, quod saltem non existimauerit dari plures species.

57 *Probatur secundo ratione:* quia materia secundum totum esse realiter intrinsecum suum præsupponitur formæ: ergo secundum esse reale intrinsecum suum non potest dependere à forma tanquã à priori in vllo genere causæ influentis esse reale suum in materiam. Antecedens patet euidenter in materia prima ligni, quæ multis annis posset existere antequam sit in ipsa forma ignis: & præterea secundum suum esse reale causat ipsam formam: ergo habet præsupponi quoad totum suum esse reale ipsi formæ. Patet etiam consequentia, quia dependentia non potest esse sine indigentia: sed materia nullam habet indigentiam quoad esse suum intrinsecum à forma, cum habeat suum esse intrinsecum priusquam sit forma: ergo quoad esse suum intrinsecum non dependet à forma.

58 *Confirmatur primo*, quia si materia dependeret à forma, & forma à materia, idem esset prius & posterius alio; secundum idem esse, quod est absurdum. Probatur sequela: quia materia quoad esse suum reale existentiæ esset prior formâ, quandoquidem ad eam concurrit per influxum realem, & secundum illud ipsum esse reale existentiæ esset posterior eadem forma, si forma influeret realiter in ipsam.

Confirmatur secundo, quia idem esset existens, antequam esset, quod est absurdum. Probatur sequela: quia causa debet esse existens antequam causat: ergo forma, si esset causa materiæ, deberet esse existens antequam eam causare: sed tum deberet esse existens, antequam esset existens, quia non est existens antequam causetur à materia, & materia non posset eam causare antequam existeret.

Responsio aduersariorum.

Respondent ad hæc Aduersarij, non esse absurdum quod idem sit prius alio in vno genere causæ, & posterius ipso in alio genere, licet in eodem genere causæ non posset vnum esse prius & posterius altero: materia autem secundum ipsos, tantum habet esse prior in genere causæ materialis, & posterior in genere causæ formalis.

Reiicitur.

59 *Contra* quia ideo causa efficiens non potest vllo modo causari ab effectu suo in vllo genere causæ, quia præsupponitur secundum totum esse reale existentiæ ipsius suo effectui: & ideo colligitur quod sic præsupponitur quia non potest realiter causare, nisi sic præsupponeretur: ergo cum materia causet formam realiter, debet præsupponi formæ secundum suum esse reale existentiæ, & consequenter debet concedi quod secundum illud esse nequeat causari à forma in vllo genere causæ realiter influẽtis: & certe si hoc negetur de materia, æque bene potest dici, quod causæ in eodem genere causæ, nimirum in genere causæ efficientis, possint se inuicem causare; nam illa diuersitas generis quantum ad propositum est impertinentissima; quare enim res præsupposita alteri quoad totam entitatem realem suam posset causari ab altero in diuerso genere magis, quam in eodem & sane existimo aduersarios nunquã daturos in hac re sufficientem disparitatem.

60 *Confirmatur tertio*: quia ideo efficiens non potest causare materiam suam, à qua causatur materialiter tantum, in alio genere causæ, nimirum efficientis, quia materia præsupponitur in esse existentiæ efficienti, aut actioni ipsius: ergo si materia præsupponatur formæ, nequaquam poterit etiam in diuerso genere causæ à forma causari quoad entitatem intrinsecam suam.

Præterea: quando dicunt materiam esse priorem in genere causæ materialis, & posteriorem in genere causæ formalis, quid volunt per hoc? an materiam quoad aliquam formalitatem aut partem sui esse priorem, & quoad aliam posteriorem? Quod si hoc dicant, patet esse falsum, nam vt iam ostensum est, tota entitas materiæ primæ, verbi gratia ligni, est prior forma ignis, quæ postea producitur in ea, aliàs enim non potuisset causare realiter illam formam. Si verò dicant materiam esse priorem forma, secundum quod non informatur à forma, posteriorem verò secundum quod informatur, verum quidem dicunt, se nihil ad propositum: neque enim dubitatur materiam quoad informationem dependere à forma, sed vtrum quoad illud esse quod informatur per formam, eamque recipit, dependeat à forma. *Vlterius*: per illam limitationem in genere causæ materialis vel volunt significare, quod non prius existat simpliciter sed tantum in tali genere, vel non volunt; si non volunt: ergo admittent quod simpliciter prius existat, & consequenter admittere debent quod superflue addant illam limitationem, & quod nullo modo dependeat simpliciter à forma in sua existentia, & hoc est nostrum intentum. Si secundum volunt, falsum est quod sic prius existat, quia nihil prius existere dicendum est alio in aliquo genere, à quo illud aliud non existit, sicuti non potest res dici albior re, quæ nullo modo est alba.

Confirmatur secundo: quia si materia habeat suam existentiam in genere causæ materialis independenter à forma, vt concedunt aduersarij iuxta illam distinctionem: ergo in genere causæ materialis non dependet à forma; sed nullum aliud genus causæ habet: ergo in nullo genere causæ dependet à forma.

Confirm. tertio: quia si habeat suã existentiã in genere causæ materialis indepẽdenter à forma, non est opus quod habeat ipsam dependenter ab illa in genere causæ formalis, cũ nihil per hoc possit præstare quod sine eo non posset.

Probatur

Probatur tertiò: Ideo colligunt aduersarij dependentiam materiæ à forma; quia non potest naturaliter existere absque aliqua forma; sed hæc ratio non sufficit: ergo, cum aliunde mutua illa causalitas sit valde difficilis, non debet dici quod materia causetur à forma, si forma causetur à materia. Consequentia videtur ab omnibus admittenda, quia non debemus inuoluere res difficultatibus non necessariis.

Probatur antecedens: quia illa necessaria connexio posset facile & absque vlla difficultate prouenire ex eo, quod nunquam materia existeret vllibi, nisi vbi esset causa naturaliter inclinata, ac determinata ad producendam in ipsa formam aliquam, quamuis materia secundum se non dependeret ab vlla forma & posset sine vlla existere: ergo illa necessaria connexio materiæ cum aliqua forma potest aliunde prouenire, quam ex dependentia materiæ ab ipsa forma, tanquam dante sibi suum esse.

62 *Confirmatur:* quia ignis nequit esse naturaliter absque calore, & tamen non dependet à calore in vllo genere causæ per se dantis ipsi esse existentiæ ipsiusmet ignis.

Deinde materia, & forma vnitæ cum composito habent necessariam connexionem ita, vt non possint esse absque illo, & tamen compositum non causat illas.

Rursus relatio nequit esse absque correlatione, à qua tamen non recipit suum esse: ergo multa possunt habere necessariam connexionem cum aliis, à quibus tamen non dependent, tanquam à causis influentibus, & consequenter ex eo, quod materia nequeat esse absque aliqua forma, non sequitur quod dependeat à forma, tanquam à causa dante ipsi esse.

Confirmatur secundo: quia si aqua non posset esse vllibi, nisi vbi causæ essent calefactiuæ, non posset esse absque calore, & tamen non dependeret à calore, cùm potius calor tenderet in destructionem eius: ergo si similiter materia non posset esse naturaliter absque causa productiua alicuius formæ substantialis, necessario haberet aliquam, quamuis à nulla dependeret.

63 *Dices:* ideo colligimus formam dependere à materia, quia nequit esse naturaliter absque materia: ergo si materia nequeat esse naturaliter absque forma, debet dici quod dependeat à forma.

Respondeo negando antecedens in sensu præciso, quasi scilicet illa sola ratio sufficeret: sed vlterius addi debet quod si forma non dependeret à materia, crearetur, quod supponitur absurdum; & deinde quia si non dependeret, non esset ratio cur non produceretur absque materia à causis naturalibus, & præterea quia non esset vlla difficultas aut inconuenientia in dependentia eius: ex quibus rationibus nulla adest ad arguendum dependentiam materiæ à forma. Itaque connexio naturalis & necessaria vnius cum alio non semper arguit dependentiam illius ab illo altero tanquam à priori aut causa, sed solummodo quando aliunde non posset prouenire, nisi adesset talis dependentia. Ex his habemus quod causæ realiter influentes in effectum, prout realis influxus opponitur intentionali, non possint se mutuo causare neque in eodem, neque in diuerso genere causæ.

65 *Obiicies primo:* ingressus venti est causa formalis apertionis fenestræ, & rursus apertio fenestræ est causa materialis ingressus venti: non enim ingrederetur ventus, nisi aperiretur fenestra, neque fenestra hic & nũc aperiretur, nisi ingrederetur ventus. Similiter calor introductus est causa formalis expellendi frigus & expulsio frigoris est causa materialis introducendi calorem propter eandem rationem: ergo datur mutua causalitas inter causam formalem & materialem.

65 *Respondeo* negando antecedens proprie loquendo, hoc est loquẽdo de causa formali & materiali, quæ habent aliquam causalitatem positiuam directe terminatam ad suos effectus: neque enim ingressus venti, qui consistit formaliter in vbicatione noua venti, habet aliquem influxum in apertionem fenestræ, quæ consistit in alia vbicatione fenestræ, & si haberet vllam, profecto non haberet formalem, nam certe vbi venti non est forma vbi fenestræ vlla ratione; neque etiam apertio fenestræ consistens in vbi ipsius habet vllam causalitatem in vbi venti ingredientis; & si haberet vllam, non haberet materialem, cum non sit causa materialis in qua, aut ex qua constituatur illud vbi venti. Similiter calor introductus non habet vllam causalitatem positiuam in frigus quandoquidem frigus quod expellitur non fit in illo instant, in quo est calor, & implicat causalitatem realem & positiuam esse pro vllo instanti, pro quo non est terminu ipsius, & si haberet causalitatem vllam, non video quomodo possit esse formalis, quandoquidem calor introductus non sit forma frigoris aut expulsionis eius. Nec prius est vllo modo realiter ingressus venti quam apertio fenestræ, sed pro eodem instanti aut tempore quo ingreditur ventus, aperitur fenestra ab eadem causa, à qua mouetur ventus, quæ causa simul producit vtrumque vbi absque vlla prioritate temporis aut naturæ: & eodem modo discurrendum est de introductione frigoris, & expulsione caloris. Dicitur tamen apertio fenestræ esse causa materialis ingressus venti, quia videtur se passiue habere cum cedat suo loco; & ingressus venti dicitur esse formalis, quia nisi sisteretur ventus per modum formæ in loco, in quo fuit ante fenestra, non recederet fenestra ab illo loco ob incompossibilitatem quasi formalem, quam habent duo corpora naturaliter ad occupandum eundem locum: sed ex hac incompossibilitate non oritur quod exerceatur causalitas aliqua proprie dicta formalis, quæ directe terminaretur ad apertionem fenestræ.

66 Ad probationem antecedentis dico illum modum loquendi: nisi hoc esset, illud nõ esset, non arguere semper dependentiam à priori: nam si esset aliquis effectus necessario sequens aliquam causam, à quo non causaretur ipsa causa, verum esset dicere quod nisi esset ille effectus non esset illa causa; & tamen causa, vt suppono, non dependeret ab illo effectu tanquam à priori aut communicante sibi suum esse. Vnde de facto, licet verum sit dicere: nisi quis esset risibilis, non esset homo; tamen non est verum dicere, quod risibilitas sit causa à priori, à qua habet esse homo. Similiter etiam quando sunt duo effectus sic connexi, vt vnus non possit esse à causa sua, quin alter etiam sit à sua; verum erit dicere, quod nisi sit vnus effectus, non sit etiam alter, & tamen non necessario sequitur quod vnus dependeat ab altero tanquam à priori: & ita sane contingit in casu apertionis fenestræ ac ingressus venti, & in casu expulsionis frigoris & introductionis caloris.

Aliud exemplum solent afferre ad probandam mutuam causalitatem: nempe si lapis appensus filo frangat filum, descendet deorsum, tum autem motus lapidis esset causa fractionis fili, & fractio fili esse causa motus lapidis: ergo datur mutua causalitas. Hoc exemplum non est ad propositum, quia motus sequens fractionem fili non est causa istius fractionis, sed motus antecedens, cuius motus fractio non est causa, sed potius effectus.

67 *Obiicies secundò:* Fieri solet vt duo baculi cadentes occurrant sibi inuicem, & se mutuo ab vlteriori casu conseruent, sustentando se inuicem realiter: ergo causæ realiter influentes possunt se mutuo causare.

Respondeo negando consequentiam: & vt intelligatur quare, aduertendum est tria posse considerari in illo casu: *primum* ipsos baculos secundum existentiam realem suam: & certum est quod quoad illam non dependeant à se inuicem. *Secundum*, illa duo vbi noua, quæ habent: & si diceremus quod causarent in se inuicem illa vbi, non esse contra conclusionem, quia non est inconueniens quod duæ causæ efficientes agant in se inuicem, vna producente aliquem effectum in altera alium in ipsa.

Dices: vbi vnius baculi est causa vbi alterius & è contra, aut saltem sunt priora se inuicem, quia nisi vnum esset, alterum non esset.

Respondeo negando antecedens cum sua probatione, quia vt paulo ante dixi, posset fieri quod vnum non esset absque altero, quamuis non habeant prioritatem vllam inter se, ex eo scilicet, quod essent effectus simultanei.

Tertium quod considerari potest, est negatio vlterioris motus: & negatio motus vnius baculi sequitur ad vbi eiusdem, & negatio alterius sequitur ad vbi alterius.

Præterea ipsis aduersariis respondendum est, quia in quocumque genere causæ vnus baculus sustentat alterum, sustentatur ab altero: ergo ex hoc exemplo sequeretur mutua causalitas realis in eodem genere causæ, quod est contra aduersarios.

68 *Obiicies tertio:* si materia non dependeret realiter à forma tanquam à causa, esset perfectior forma, quandoquidem forma dependeret ab ipsa, & duobus comparatis ad inuicem illud videatur perfectius, quod minus dependet ab altero.

Maior perfectio rei non semper ex minori dependentia desumitur.

Respondeo negando sequelam, & ad probationem dico, quod maior perfectio rei non semper ex maiori, vel minori dependentia, sed aliquando etiam ex perfectiori operatione, vel actiuitate desumatur: ita vt si sint duo, quorum vnum dependet ab altero, & cum hoc habet maiorem actiuitatem quam ipsum, possit esse perfectius illo altero, quamuis alterum ab ipso non dependeat: sic qualitates, quamuis dependeant à quantitate materialiter, & quantitas non dependeat ab ipsis, sunt tamen perfectiores quam quantitas propter maiorem actiuitatem quam habent: sic etiam homo est perfectior cælo, à quo dependet, quia habet perfectiores operationes quam cælum.

69 *Obiicies quarto:* sequeretur quod materia esset perfectiua, & forma perfectibilis, contra omnes: patet sequela, quia illud est perfectiuum, quod dat perfectionem, & perfectibile, quod recipit perfectionem.

Respondeo negando sequelam, proprie loquendo, & distinguendo eius probationem: quod dat perfectionem distinctam à re, quæ dicitur perfectibilis seu perfici, concedo; indistinctam, nego: materia autem non dat perfectionem formæ distinctam ab ipsa forma, & consequenter non erit perfectiua ipsius, proprie loquendo.

Obiicies quinto: materia in ordine ad operandum indiget forma: ergo & in ordine ad existendum.

Respondeo negando consequentiam, quidquid sit de antecedenti: quamuis enim anima in operando intellectualiter dependeat ab obiecto, tamen non dependet in existentia ab ipso; & vniuersaliter causæ partiales dependent à se inuicem in operando, non tamen in essendo, vt patet in causa efficiente, quæ dependet à materia in operando, non in essendo.

70 *Obiicies 6.* Esse accidentale semper dependet à forma accidentali; ergo & esse substantiale à forma substantiali.

Respondeo negando consequentiã: & disparitas est, quod omne accidens sit forma accidentalis, omnis autem substantia non sit forma substantialis. Ex his patet, si Deus vellet conseruare materiam sine forma, quod eadem prorsus actione, qua de facto conseruat, id faceret, & non deberet vlterius supplere vllam causalitatem alterius causæ quia nulla est alia causalitas terminata ad materiam secundum se, & suam propriam existentiam, quam deberet supplere Deus.

Obiicies vltimo: Passio seu productio passiua dependet realiter ab effectu, in quo subiectatur eodem modo, quo cætera accidentia dependent à suis subiectis inhæsionis sed idem effectus dependet etiam realiter ab ipsa, quandoquidem per illam ponatur, & sit ratio formalis, per quam recipit esse: ergo datur mutua causalitas realis vel in eodem vel in diuerso genere, & consequẽter alterutra ex præmissis conclusionibus est falsa. Hæc est difficillima obiectio, quæ opponi potest; sed non habet locũ contra eos Scotistas, qui putant passionem esse posteriorẽ effectu, & effectũ ab illa non dependere tanquam à priori, neque tanquam à concomitanti; quorum tamen doctrina ex aliis capitibus displicet ob rationes positas in Logica *disp. de Action.*

71 *Respondetur autem primo* potius me negaturum, quod detur vlla passio ex parte effectus ab ipso realiter distincta, quam concessurum mutuam causalitatem à priori inter aliqua: principia enim suadentia hanc mutuam causalitatem esse impossibilem, sunt vrgentiora, quam quæ probant dari talem passionem; vnde si non posset solui hæc obiectio, propter illam non concederem mutuam causalitatem, sed negarem dari talem passionem.

Respondetur secundo negando maiorem: cum sit enim ratio formalis, à qua effectus habet recipere suam existentiam realem, nequit effectus habere existentiam realem ad causandum istam passionem antecedenter ad ipsam passionem: neque enim est eadem ratio de hac passione ac de aliis accidentibus, quia alia accidentia non sunt rationes formales, per quas sua subiecta recipiunt suas existentias, & propterea absque inconuenienti possunt causari à suis subiectis, quod non potest dici de illa passione. Sed neque passio etiam habet prioritatem *in quo*, sed *à quo*, respectu effectus; vnde vterque egreditur à causa pro eodem instanti temporis ac naturæ, cum hoc solo discrimine, quod actio sit ratio formalis, per quam ponitur effectus, effectus verò non sit ratio formalis, per quam ponatur ista passio, vt patet ex eo quod effectus posset esse absque passione illa, passio autem illa nequeat esse absque effectu.

72 *Dices:* si passio non dependeret ab effectu, in quo subiectatur in genere causæ materialis, crearetur: illud enim dicitur creari, quod producitur inde pendenter à concursu causæ materialis. Deinde non esset ratio vlla, cur non posset produci absque effectu, si non dependeret ab eo vt subiecto.

Respondeo negando sequelam pro vtraque parte: illud enim non creatur, quod vel producitur dependenter à subiecto tanquam ab influente & dante esse, vel etiam habet tam necessariam connexionem cum subiecto, vt nulla ratione possit esse absque subiecto, siue ab ipso dependeat tanquam à priori, siue non. Præterea quamuis passio illa non recipiat suum esse à subiecto, posset necessario exigere subiectum, quia ex natura sua intrinseca est essentialis determinatio talis subiecti.

Confirmatur hoc: quia relatio nequit esse absque termino, & tamen non recipit esse à termino in vllo genere causæ: ergo potest fieri quod aliquid nequeat esse sine alio, quamuis non recipiat suum esse ab illo.

Adde ad hæc, quamuis esset mutua causalitas inter effectum & passionem, non esse id contra conclusionem, quia conclusio loquitur de causis, & non de causalitatibus.

Modi causandi quatuor genera causarum non exigunt res realiter distinctas.

73 *Quæres*, an modi causandi quatuor causarum sint ita diuersi quin eidem rei possint competere.

Respondeo negatiuè: nam intellectio, verbi gratia, potest esse causa formalis reddens formaliter intelligentem; & causa materialis respectu relationum in ipsamet immediate subiectarum, vt similitudinis, dissimilitudinis; & causa efficiens respectu habitus ad illam sequentis; & alterius intellectionis, ad quam producendam obiectiue concurreret; & causa finalis respectu multorum mediorũ, quæ ad ipsam acquirendam possent conducere. Imo respectu eiusdem effectus aliquid potest esse causa efficiens & materialis; graue enim est causa efficiens; & materialis vbi; quod de nouo acquirit ablato impedimento, & posset esse finis etiam eiusdem vbi aliquo modo: sed nequaquam potest idem esse causa materialis, & formalis respectu eiusdem effectus ob rationes particulares harum causarum: calor enim nequit esse causa materialis calidi, cuius est causa formalis; nec anima hominis: nec materia potest esse forma compositi, aut alterius formæ, quæ cum ipsa facit compositum.

An causæ habeant in causando ordinem aliquem prioritatis.

74 *Quæres secundo*, an quatuor causæ, quando concurrunt ad aliquem vnum effectum, habeant aliquem ordinem in causando ita, vt vna prius natura agat quã altera, ex qua sequeretur, quod causalitas vnius causæ posset esse absque contradictione absque causalitate aliarum causarum; talis enim prioritas implicat, quia causæ hæ, quando concurruut, sunt essentialiter sibi inuicem subordinatæ, & causalitates ipsarum sunt essentialiter partiales ac dependentes ab inuicem sic, quod vna non possit egredi à sua causa, quin aliæ à suis egrediantur. Hec prorsus video quomodo etiam vna causalitas possit esse prior alia causalitate, etiam ratione, cum fundamento vllo in re; nisi quatenus potest dici quod, quia finis prius causat amorem sui ac desiderium, quam mouet ad applicanda media; causalitas ipsius sit prius quã causalitas, qua causa efficiens causat; seu applicat illa media: non tamen potest dici prior quam causalitas causæ efficientis producentis effectiue illum

illum amorem ac desiderium. Et quia efficiens prius producit formam, quàm forma constituit compositum, potest dici quod causalitas efficientis sit prior causalitate formæ. Sed reuera quando quatuor hæ causæ habent quatuor causalitates immediate terminatas ad aliquem effectum, aut quando quælibet ex ipsis immediate causat aliquem effectum siue vna causalite, siue pluribus; non credo esse vllam prioritatem, etiam rationis, cum fundamento in re inter causalitates illarum, aut ipsasmet quatenus causant.

An habeant ordinem dignitatis.

75 *Quares secundo*, an habeant aliquem ordinem dignitatis inter se, ita vt vna sit dignior altera.

Respondeo cum *Scoto in 1. disp. 2. quæstione secunda, numero decimo sexto*, in primis causas extrinsecas esse nobiliores in ratione causæ, seu habere nobiliorem modum causandi, quam habent intrinsecæ. Ratio est, quod causalitas causæ materialis inuoluit potentialitatē ipsius & limitationem, & causalitas etiam causæ formalis inuoluit limitationem & dependentiam ab alia comparte: efficiens autem, & finis non inuoluunt huiusmodi imperfectionem; vnde Deus ipse potest habere & de facto habet rationem causæ efficientis & finalis omnium rerum, & hac ratione vocatur *Alpha & Omega* in Apocalipsi.

Ex causis verò intrinsecis causa formalis est nobilior, quia causat actuando ac perficiendo; materia verò causat recipiendo. Nec refert, quod materia causat ipsam formam, cum tamen ipsamet non causetur à forma; nam comparamus ipsas in ordine ad effectum, quem causant, & dicimus, quod causa formalis habeat nobiliorem modum causandi quemcumque effectum, quem cum materia causat, quam ipsamet materia; quidquid sit an secundum alias considerationes materia posset esse perfectior, quam forma.

Denique si comparentur causæ extrinsecæ ad se inuicem, finis nobiliorem modum causandi videtur habere, quia agit qua bonum, & mouet ipsum efficiens, vt propter seipsum agat; & in moralibus magis attenditur ad finem, quam ad alias causas in ordine ad colligendam perfectionem actuum humanorum.

DISPVTATIO XII.

De Fortuna, Casu, Fato, Monstro.

ABSOLVTO Causarum per se tractatu, pauca restant dicenda de causis per accidens, de quibus Philosophus à *tex. 39.* vsque ad 68.

QVÆSTIO VNICA.

Quid sit Fortuna, Casus, Fatum, & Monstrum.

Quid sit Fortuna.

76 FORTVNAM Deam esse, aut certe aliquid diuini numinis habere existimarunt veteres quidam, non solùm Poëtæ, quibus hoc suo mentiendi iure licuit, sed etiam Philosophi; sed ridicula eorum somnia optime arguit *S. August. 4. de ciuit. cap. 18. & Lact. lib. 3. cap. 28.* Itaque Fortuna vere loquendo nihil aliud est, quam causa per accidens in iis, quæ ex electione agunt. Dicitur *causa*, quia aliquo modo est principium, à quo prouenit effectus fortuitus, qui etiam aliquando vocatur fortuna, translato nomine causæ ad effectum. Dicitur *in iis, quæ agunt ex electione*, quia non omnis causa per accidens alicuius effectus est fortuna, sed sola causa libera, quæ dicitur fortuna, quando actionem eius intendentis per se aliquem effectū, alius effectus, quem non intendebat, aut qui, si intendebatur, non nisi accidentalem connexionem habebat cum actione causæ, sequitur: nec cognoscebatur ab operante habere connexionem cū effectu primario, quamuis haberet aliquam suspicionem, quod fortassis coniungeretur cum illo. Scotus vlterius requirit, vt effectus sit alicuius momenti, quia ex communi modo loquendi non dicitur quis fortunatus, aut infortunatus ex eo, quod præter intentionem eius acciderit aliquid parui momenti: requirit etiam vlterius, quod effectus, qui dicitur fortuitus, sit rarus, & non sequatur ad effectum per se intentum, vt plurimum; sed quæstio esset de nomine, si quis hoc non requiri contenderet.

Quamuis autem omnis talis effectus vocari posset fortuna in hoc sensu, non tamen dicitur quis fortunatus, cui sufficit talis effectus, nisi effectus sit bonus; nam si sit malus, potius dicitur infortunatus.

Quid sit Casus.

Casus dupliciter accipitur, primo large, vt etiam comprehendit fortunam, & non est aliud vt sic quam causa per accidens vt sic. Secundo sumitur stricte, prout distinguitur à fortuna: & secundum Aristotelem, nihil aliud est, quàm causa per accidens in iis, quæ non operantur ex electione, verbi gratia, in causis non liberis. Ex quibus constat primo dari fortunam, ac casum contra veteres; quia sine dubio dantur causæ huiusmodi.

Patet secundo, nihil esse fortuitum aut casuale respectu Dei: quia determinate cognoscit quidquid futurum est, siue per se, siue per accidens producatur à causis secundis.

77 *Obycies primo:* omnis actio humana seu libera est propter aliquem effectum, ergo nulla actio libera est fortuita, & consequenter causa libera non est fortuna.

Respondeo distinguendo primum consequens: respectu effectus per se intenti, concedo: respectu effectus connexi accidentaliter, & contingenter cum tali effectu, nego consequentiam.

Respondeo secundo distinguendo consequens alio modo, est fortuita, quantum ad hoc quod non producatur data opera, concedo; quantum ad hoc quod non habeat connexionem incertam cum alio effectu ratione cuius dicitur fortuna, nego consequentiam.

Obiicies secundo: Effectus necessario coniunctus cum sua causa non est fortuitus: sed effectus, qui dicitur fortuitus, necessario coniungitur cum fortuna, impossibile enim est esse effectum fortuitum, & non esse fortunam.

Respondeo distinguendo minorem, materialiter nego, formaliter concedo, & nego consequentiam. Itaque cum causa illa, quæ est fortuna, quatenus est fortuna, formaliter loquendo, necessario coniungitur effectus, ratione cuius dicitur fortuna, quia alias non esset fortuna, sed cum causa illa quæ est fortuna specificatiue loquendo, & materialiter, non necessario coniungitur ille effectus.

Obiicies tertio: Ludens ex lusu dicitur fortunatus, & tamen ipse intendit lucrari: ergo effectus fortuitus per se intenditur, & consequenter male descripta est fortuna.

Respondeo negando vltimam consequentiam: quia licet intenderet lucrum, tamen sequebatur valde contingenter ad actionem eius; & ipsemet non habet vllum principium, ex quo possit etiam cum probabilitate colligere quod sequeretur ex natura talis actionis, quam ipse applicat: vnde merito tales effectus vocantur præter intentionem actionis, quamuis non sint præter intentionem agentis.

Quid sit Fatum.

Fatum vno modo accipitur pro dispositione causarum inter se, non comprehendendo Deum, ex qua contingeret vt effectus omnes ineuitabiliter succedere debeant; & hoc sensu non datur: nulla enim potest esse dispositio causarum, quæ non posset inuerti per Deum, & causæ liberæ non patiuntur talem necessitatem. Alio modo sumitur pro tali dispositione causarum, secundum quam subsunt Diuinæ prouidentiæ, vt infallibiliter illi soli effectus sint futuri, & eo ordine ac tempore, iisque circumstantiis, quibus ordinatum fuit à Deo ab æterno vt euenirent: & Fatum sic sumptum datur sine præiudicio libertatis.

Quia tamen communiùs intelligitur fatum in priori acceptione illa, in qua non datur, quàm in posteriori, melius absolute negatur dari fatum, quam asseritur, & inter indoctos ac simpliciores caueri debet, ne asseratur.

Quid sit Monstrum.

79 *Monstrum* est effectus naturalis à recta solitaque dispositione secundum speciem degenerans. Dicitur *effectus naturalis*, quia proprie loquendo Mōstra reperiuntur tātū in naturalibus, & effectus artificiales deficiēres à regulis consuetis artis, non dicūtur Monstra nisi analogice. Dicitur: *degenerans à recta dispositione*, quia deflectit à lege statuta per naturā. Dicitur *solit a*, quia quāuis res deficeret

à lege naturæ, tamen si id semper accideret, non diceretur monstrum, sicut nec Pygmæi dicuntur, quia quamuis deflectant ab ordinaria lege naturæ, quantum ad magnitudinem, semper tamen tales nascuntur in certis mundi partibus. Sed hoc spectat magis ad quæstionem de nomine quã dere. Dicitur, *secundum speciem*, quia monstrum semper deficit à speciei generante, vel secundum partem, vt si quis cum vno oculo vel tribus nasceretur; vel secundum totum vt si bos parturiret agnum, quod ante excidium Hierosolymæ contigisse narrat *Nicephorus lib. 3. cap. 4.*

Dixi autem, quod deflectat seu deficiat à specie generante semper: quod tamen intelligendum est quando producitur ab aliquo individuo talis; nam posset produci ab aliis causis, & tum non deficeret à specie generante. Vnde clarius illa particula explicaretur dicendo quod deficiat à specie quantum ad hoc quod deficiat à perfectione, quam exigunt individua istius speciei, à quocumque demum producatur.

8o Multis de causis accidit vt generentur monstra: *Primo* ex abundantia aut defectu materiæ: & hinc provenit, quod aliqua animalia nimis magna vel nimis parua procreentur, & hoc secundum se totum, vel secundum aliquas sui partes. *Secundo* ex indispositione primar qualitatum. *Tertio* ex indispositione secundinæ, quæ est pellicula quædam, in qua continetur fœtus, dum est in ventre. *Quarto* ex debilitate virtutis productricis. *Quinto* ex influxu Astrorum, & temperamento Regionum. Deinde ex vi uida aliqua imaginatione: scribit enim Auicenna gallinam incubantem ouis milui aspectu perterrefactam, edidisse pullos miluino capite.

Quæres, vtrum Monstrum intendatur à natura.

Respondeo cum communi sententia, ipsum non intendi primario, quia est imperfectum, sed secundario tantum, quatenus cum non possit assequi effectum perfectum, ipsum imperfectum quærit producere. Sed si loquamur magis propriè de illis Monstris, quæ producuntur à causis naturalibus non cognoscitiuis, non potest dici, quod nec intendantur, nec non intendantur ab illis, nisi quatenus idẽ esset intendere, ac esse determinatum ad eorum productionem: sic autem potest concedi, quod intendantur. Si verò loquamur de monstris, quæ producerentur à causa libera, possent aliquando intendi, & aliquando non intendi: & certe non est dubium, quin Deus intendat illa non minus quam alios effectus non monstruosos, propter multa emolumenta quæ ex eorum productione succedere possent vniuerso.

LIBER III. ET IV.
PHYSICORVM.

HIs duobus libris agit Philosophus de Motu præcipue, & quia motus successiuus est de genere continuorum, continuum autem omne est aliquo modo diuisibile in infinitum, ideo ante absolutum tractatum de motu agit etiam libro tertio de infinito. Quæ autem in vtroque libro explicanda sunt, duabus Disputationibus sequentibus expedientur.

DISPVTATIO XIII.
De Motu.

QVANDOQVIDEM superiori libro definita est natura per ordinem ad motum, & omnia, quæ per quatuor causarum genera producuntur, indigent motu vt producantur, opportune satis hic de motu ipso agitur.

QVÆSTIO I.
Quid sit Motus.

1 SVPPONENDVM est ex quotidiana experientia dari motum, quidquid senserint quidam antiqui Philosophi, quos tamen existimo non in eadem acceptione vsos fuisse nomine motus, qua nos eo vtimur, neque enim calefieri se ac frigefieri, & ab vno ad alium locum transire dubitare poterant.

Philosophus autem definit Motum esse *actum entis in potentia, prout in potentia.* Et hanc descriptionem approbant omnes Peripatetici. At circa eam duæ sunt difficultates hic examinandæ: vna quoad explicationem ipsius; & altera an conueniat etiam motui instantaneo. Vt verò tollatur omnis quæstio de nomine, aduertendum quod aliquid possit dici moueri dupliciter: vno modo ex eo, quod transeat à non esse ad esse, Et sic Angelus posset dici moueri quando creatur; ac in hoc sensu accipit motum Doctor quando in *4. d. 1 2. q. 4.* dicit non esse de essentia motus respicere subiectum aliquod existens, quod moueretur per illum ad aliquam formam. Alio modo dicitur aliquid moueri, quod transit à negatione formæ ad ipsam formam, aut à forma ad negationem formæ: & in hoc sensu; qui est prior, & communior, motus essentialiter respicit subiectum, adeo vt etiamsi calor produceretur post frigus extra subiectum, nihil tamen diceretur propterea moueri, nec daretur etiam tum motus vlla ratione. Et in hoc eodem sensu agimus hic de motu.

CONCLVSIO I.

2 *BEne describitur Motus esse actus entis in potentia prout in potentia.* Hæc est communissima cum Philosopho *Et probatur:* quia omni & soli competit absque superfluitate aut defectu, vt patebit ex eius explicatione. Dicitur *actus*, non ex eo, quod perficiat subiectum, quia posset fieri quod non perficeret, vt quando esset neuter aut violentus, sed quia determinat subiectum, seu quia est determinatio actualis ipsius ad aliquid quod alias non haberet. Dicitur *entis*, vt significetur agi de motu in propriori significatione præmissa: vbi vlterius aduertendum, quod ly *ens* capiatur hic secundum communiorem opinionem, non nominaliter aut transcendentaliter prout significat illud quod existit vel potest existere; sed principaliter prout significat illud quod realiter est existens, quia motus nequit actuare aut determinare aliud subiectum quam illud quod realiter existit; imò debet existens realiter ante ipsum motum, & aliter non diceretur proprie moueri, vnde ignis simul productus cum calore non dicitur proprie moueri ad calorem, quia nunquam fuit absque calore. Verum mihi videtur quod possit ens capi hic nominaliter, modo capiatur per actus, non id quod actualiter actuat, sed quod potest actuare; nam quamuis motus non possit actuare nisi quod actu existit, tamen est aptus actuare tam id quod actu, quàm quod non actu existit. Imo videtur hoc modo melius intelligi & ens & actus, quia definitiones abstrahunt ab existentia, sicut scientiæ ipsæ, cui deseruiunt. Nec credo de hoc in re posse esse controuersiam. Definitio motus.

3 *Si quæras*, autem, quare Philosophus non posuit in definitione motus corpus naturale potius quam ens, præsertim si corpus naturale sit Physicæ obiectum adæquatum.

Respondeo, quia nondum determinauerat quidnam esset statuendum pro obiecto adæquato Physicæ, aut quia volebat abstrahere à controuersiis, quantum poterat, quod semper faciendum esset in definitionibus.

Dicitur *in potentia*, vt significetur, quod motus sit actus ordinatus essentialiter ad alium actum, nempe ad terminũ, qui per illum acquiritur; & hinc vocatur communiter actus imperfectus; ad differentiam aliorum actuum, qui essentialiter non ordinantur ad alios actus, vt forma substantialis, & formæ etiam accidentales, verbi gratia calor, frigus, vbi, & similia, quæ vocantur actus perfecti, quia

scilicet

scilicet essentialiter non ordinantur ad vlteriores actus, seu quod idem est, quia non sunt acquisitiones formales aliorum actuum, sed actus qui acquiruntur. Additur *prout in potentia*, vt intelligatur præcedens particula *in potentia* in sensu reduplicatiuo, non vero in specificatiuo: nam si intelligeretur in sensu specificatiuo sic, vt idem esset, ac ens, quod est in potentia, descriptio competeret calori; calor enim est actus entis, quod ens est in potentia ad calorem recipiendum, & consequenter non esset bona. At si intelligatur reduplicatiue ita, vt sensus sit, quod motus sit actus entis, quod est in potentia ad aliquam formam, & quod sit actus ipsius, prout in potentia, hoc est talis actus, qui se ipso non ita actuat, quin debeat vlterius actuari per aliam formam, ad quam essentialiter ordinatur, tum non conueniet calori nec vlli alteri actui, qui non est motus: quæ explicatio est facilis, & videtur satis genuina.

Facilius tamen meo iudicio explicaretur natura motus, si diceretur, quod sit ratio formalis, à qua habet aliquid aliter se habere nunc quam immediate ante se habuit, quamuis fatear libenter hanc ipsam descriptionem conuenire in re cum priori Aristotelica & communi, contra quam.

4 *Obijcies primo*: si motus esset actus mobilis, mobile esset in potentia ad ipsum, omne enim perfectibile, vel determinabile per aliquem actum est in potentia ad illum actum, potest enim determinari per illum: sed si est in potentia ad illum, potest moueri ad ipsum; & sic ad motum dabitur motus, atque adeo processus in infinitum, quod est absurdum: ergo motus nequit esse actus mobilis.

Respondeo distinguendo minorem pro prima parte: potest moueri ad ipsum per alium motum, nego: seipso, concedo minorem pro prima parte, & nego ipsam pro secunda, & nego etiam consequentiam. Itaque sicut agens principiat actionem non per aliam actionem distinctam, quia actio seipsa egreditur ab ipso; ita etiam mobile mouetur ad motum, non per alium motum, sed per ipsummet motum, quo mouetur.

Obijcies secundo: illa definitio non conuenit motui corruptiuo: ergo non est bona.

Respondeo primo negando consequentiam, quia Philosophus voluit solum describere motum per se intentum à natura, qualis non est motus corruptiuus, neque enim natura per se intendit corruptionem.

Respondeo secundo negando antecedens: nam motus quo mouetur aliquid à forma ad non formam, est etiam actus ipsius, quatenus est in potentia.

5 *Obijcies tertio*: motus est tendentia à termino à quo ad terminum ad quem, ergo deberet vterque terminus in eius definitione poni: sed non ponuntur in præmissa descriptione: ergo non est bona.

Respondeo negando subsumptum: nam per hoc, quod dicatur esse actus entis in potentia, vt in potentia, significatur terminus à quo nempe negatio illius formæ, quæ per motum acquiritur, & significatur etiam, quod motus sit acquisitio termini, ad quem mobile mouetur.

Obiicies quarto: prædicta definitio non conuenit motui instantaneo: ergo non est bona.

Respondent Scotistæ negando antecedens: *Thomistæ* vero respondent negando consequentiam, quia motus instantaneus non est proprie motus, sed mutatio: Philosophus autem hic definire voluit motum proprie dictum, qualis secundum ipsos est solus successiuus. An autem definitio in rei veritate conueniat motui instantaneo nec ne, sequenti conclusione declarabitur. Intelligo autem per motum instantaneum illum motum, quo aliquid mouetur in instanti acquirendo formam aliquam secundum omnes partes simul; & per motum successiuum intelligo illum, quo mouetur aliquid in tempore, acquirendo aliquam formam secundum partes vnam post alteram sine intermissione.

CONCLVSIO II.

6 *Prædicta definitio conuenit etiam motui instantaneo.* Hæc est communior cum *Doctore* 2. d. 12. q. 1. cum suis omnibus, quos sequuntur *Ruuius*, *Hurtad.* *Auersa.* *Arriag. hic & Complut.* etiam, nisi quod hi distinguant de duobus motibus instantaneis. Primus est quo mouemur ad intellectiones & volitiones, aliasque sensationes, quem motum vocant actum rei perfectæ. Alius motus instantaneus est, quo mouemur ad alias formas, vt generatio substantialis, quem motum vocant actum rei imperfectę: primum motum negant, secundum affirmant comprehendi hac descriptione: vnde partim tenent conclusionem, partim negant.

Probatur conclusio ex Aristotele *tex.* 4. vbi antequam definiret motum, agit de rebus, quæ mouentur ac mutantur motu, quem intendit describere inquiens: *Mutatur enim semper id, quod mutatur, aut secundum substantiam, aut secundum quantitatem, aut secundum qualitatem, aut secundum vbi:* Sed motus ad substantiam, qui distinguitur à motu ad quantitatem, qualitatem, & vbi, est motus generationis & instantaneus: ergo Aristoteles volebat hunc motum in sua definitione comprehendere.

Confirmatur primò: quia hic debebat agere de motu omni, cuius dixerat naturam esse principium: sed non solum motus successiui, sed instantanei natura est principium: ergo de vtroque motu hic agit.

Confirmatur secundò: de motu vt sic abstrahente à successiuo & instantaneo spectabat ad ipsum agere, & ad Physicam, neque enim ad aliam vllam scientiam spectat magis per se: ergo quandoquidem nullo alio loco egerit in Physica de ipso, nisi egisset de eo hic, non satis fecisset suo muneri, quod absque graui causa non est dicendum: ergo de eo hic agit, & consequenter descriptio motus complectitur vtrumque motum.

7 *Probatur secundò ratione*: quia reuera motus, quo mouetur in instanti aër ad lumen, & motus, quo mouetur in instanti corpus ad animam, & materia prima ad formã substantialem, est actus imperfectus entis, quod est in potentia, & vt est in potentia, quandoquidem sit actus essentialiter ordinatus ad vlteriorem terminum, in ordine ad quem mobile est in potentia: ergo omnes particulæ descriptionis illi conueniunt.

Et hęc probatio æque currit de motibus, quibus mouemur ad intellectiones & volitiones, similesque actus vitales, præsertim si illi actus producantur per actiones distinctas, vt in nostra schola tenetur, de quo suo loco. Quod si etiam seipsis producerentur, adhuc definitio prædicta potest optime ipsis accommodari, quia vt habent rationem motus, quo mouetur quid ad ipsas, sunt actus entis in potentia, vt in potentia & ordinãtur ad seipsos, vt sunt formæ, quibus subiectum suum fertur vitaliter in obiectum ipsorum, nec huiusmodi actus vitales, vt seipsis egrediũtur à subiecto, sunt magis perfecti, quam motus, quo aliquid mouetur ad lumen, aut quamcunque aliam formam instantaneè acquisitam; vnde patet frustra Complutenses limitasse conclusionem & excluisse ab ea motum, quo mouemur ad actus vitales.

Obiicies primò: motus hic definitus debet esse actus, tam imperfectus, vt relinquat subiectum partim in potentia & partim in actu, & consequenter debet terminari ad terminum diuisibilem, cuius pars acquiritur & pars non est acquisita: sed hoc nequit competere motui instantaneo: ergo non definitur hic.

Confirmatur: quia pro illo instanti, quo est motus instantaneus, est etiam terminus eius in subiecto, ergo subiectum non est in potentia ad illum terminum, nec ad motum: ergo motus ille nequit esse actus in potentia vt in potentia.

Respondeo distinguendo maiorem: quantum ad hoc, quod per ipsum motum solum absque vlteriori termino non actuetur subiectum sic, quin vlterius actuari debeat per terminum, ad quem ordinatur motus, concedo maiorem, & nego consequentiam inde deductam, quia hoc potest bene contingere absque diuisibilitate termini. Quantum ad hoc quod debeat ipsum constituere sub parte termini acquirendi per motum, & relinquere ipsum sub carentia alterius partis, nego maiorem, & similiter distincta minori, nego consequentiam.

Ad confirmationem respondeo distinguendo primum consequens: simpliciter loquendo, concedo consequentiam, loquendo de potentia inuoluente carentiam seu negationem termini, seu formæ, ad quam est potentia: quātum est ex parte motus ita, vt motus ipse non sufficeret absque termino eius, nego consequentiam. Itaque, vt sæpe dixi, motus relinquit subiectum in potentia, quatenus vltra motum debet necessario acquirere aliquid aliud, sine quo esset indeterminatum, & inutiliter sub motu solum.

9 *Obiicies secundò*: motus vt sic, non est communis vniuoce vtrique motui, ergo non definitur hic motus vt sic.

Respondeo primò negando antecedens: nam quæcumque differentia, quæ est inter vtrumque motum, ratione cuius dicerentur non esse eiusdem rationis, prouenit ex differentia specifica ipsorum, & non ex ratione communi, quam participant.

Respondeo secundò negando consequentiā, maxime secundum aduersarios, qui fatentur illa, quæ cōueniunt solū analogice, posse vnica definitione analogica describi, & sic etiam secundū Scotistas definiuntur vltimæ differentiæ, & alia, quæ non conueniunt in aliquo vno conceptu positiuo vniuoco; ergo quamuis hi motus nō conuenirent vniuoce, quandoquidem negari non potest, quin ad minus conueniant analogice, poterunt definiri aut describi vnica definitione.

10 *Obiicies tertiò*: sequeretur creationem fuisse definitam hic à Philosopho, quod videtur absurdum, quia neque cognouit creationis possibilitatem: ergo non comprehenditur mutatio instantanea sub prædicta definitione.

Respondeo negando sequelam, quia creatio dicit independentiam à subiecto, motus autem hic definitus, tam qui successiuus est, quam qui instantaneus, dicit ordinem ad subiectum. Quod si etiam comprehenderetur creatio, nō esset inconueniens quod descriptio data ab Aristotele conueniret aliquibus rebus ab ipso nō cognitis, modo illæ res conuenirent cum rebus ab illo definitis, secundum quod definitæ sunt. Et certe definitio causæ efficientis, quod sit principium influens esse in aliud, sine dubio cōuenit causæ creatiuæ, quamuis hanc non agnouerit Philosophus.

11 *Obiicies quarto pro Complutensibus* quatenus tenent mutationes ad actus vitales nō comprehendi hac definitione: *Philosophus 3. de anima tex. 22.* ait motus ad actus vitales esse alias species motus à motibus aliis ac mutationibus imperfectis: ergo motus ad sensationes seu actus vitales non comprehenduntur sub motu hic definito.

Respondeo negando consequentiam, quia possunt specie distingui ab aliis motibus, quamuis cōuenirent cum illis in ratione motus vt sic, qui hic definitur. Nec Philosophus vocat motum ad actus vitales actum rei perfectæ, vt supponunt Complutenses, sed dicit ipsosmet actus vitales esse actus rei perfectæ, id est rei, quæ per illos actus non acquirit vlteriorem perfectionem, quod est longe diuersum.

12 *Obiicies quinto pro iisdem*: motus hic definitus est actus entis existentis in potentia: sed sensationes sunt actus entis existentis in actu: ergo non definiuntur hic. Probant minorem: quia illæ sensationes sunt operationes sensus vel intellectus iam facti in actu per suam speciem, non enim sentire conuenit sensui nisi actu existenti per illam, & prout in illo priori continet perfectionem specificam sensationis, & consequenter prout sic intelligitur perfectus & fœcundus.

Confirmatur: quia motus de quo hic, petit terminum à quo: sed motus ad actus vitales non requirunt terminum à quo: ergo non sunt motus, vt motus hic definitur.

Probatur minor: quia in instanti, quo creatur subiectum, possunt esse sensationes in ipso, vt patet in Adamo.

Respondeo: distinguendo minorem: si per sensationem intelligitur motus ad actus vitales, nego minorem: si intelligatur ipsemet actus vitalis, qui acquiritur per motum, aut se ipso, concedo minorem, Et similiter distinguo consequens: si per sensationes intelligatur motus ad actus vitales, nego consequentiam; si ipsimet actus vitales, qui acquiruntur per motum, concedo consequentiam. Probatio autem minoris non est prorsus ad rem; neque enim ad propositum facit, quod sensationes proueniant effectiuè à re, quæ mouetur ad ipsas, aut per ipsas; quia hoc non impedit: quo minus motus ille posset esse propie dictus motus: nam motus, quo mouet se aqua ad frigus, & quo graue mouet se deorsum, est proprie dictus motus, & prouenit tamen effectiue ab ipsis mobilibus, contineturque in eorum virtute quoad suam speciem. Et sane, si actus vitales non procederent effectiue à potentia vitali constituta per speciem, eodem modo haberent rationem actus rei perfectæ, quo de facto habent quantum ad propositum.

Ad confirmationem respondeo negando minorem: ad cuius probationem dico quod sensationes, prout habent rationem motus, nequeant esse in instanti, quo sentiens producitur, quamuis sub aliis rationibus possint esse in illo instanti. Itaque quemadmodum acquisitio caloris potest esse in instanti, in quo producitur ignis, & in illo instanti non habet rationem motus, quia motus vt sic, formaliter necessario præsupponit carentiam termini ad quē in subiecto, loquendo de motu in rigore, quamuis acquisitio caloris in quocunque instanti postea haberet rationem motus: ita quamuis sensatio habita in instanti, in quo sentiens produceretur, non haberet rationem motus, nec produceretur per motum, tamen quando haberetur in aliis instantibus, aut haberet rationem motus, aut produceretur per motum.

QVÆSTIO II.

Quid sit subiectum Motus, & quomodo Motus à subiecto, termino, actione & passione distinguatur.

13 EX resolutione huius quæstionis multo magis patebit natura motus quantum ad entitatem suam intrinsecam.

CONCLVSIO I.

SVbiectum Motus, quo mobile mouetur ad aliquā formam intrinsecam, est ipsum mobile. Hæc est communissima contra *Soncinam, Hernaum & Fonsecam 5. met. c. 15. q. 10.* qui licet concedant alios motus subiectari in mobili præter motum localem, dicunt hunc non subiectari in illo, sed in corpore locante. Subiectum Motus est mobile.

Probatur: omnis forma debet in ipso subiectari quod nominat, nisi sit aliquod inconueniens in tali subiectatione: sed motus est forma denominans mobile moueri actu, nec est vlla inconuenientia quod subiectetur in ipso: ergo debet in ipso subiectari.

Probatur secundo, quia motus est acquisitio termini, ad quem mobile mouetur cum respectu ad non esse immediate præcedens termini illius in mobili: sed illa acquisitio est in ipso mobili, & illa negatio termini fuit in illo in tempore aut instanti antecedenti: ergo motus est in illo, & quidem immediate.

Confirmatur: quia implicat quod aliquid moueatur ad aliquem terminum, quin vel ille terminus sit in illo, vel respectus aliquis aut vnio realis ad illum terminum: ergo motus debet esse in illo tanquam in subiecto.

Probatur consequentia: quia si terminus sit in illo receptus, etiam acquisitio termini quamuis identificaretur termino, debet esse in illo: si vero ipse terminus non sit in ipso receptus, sed solum dicitur moueri, quia vnitur realiter de nouo alicui in se non recepto, sicut corpus quasi vnitur loco extrinseco, quando mouetur localiter; tum ipsamet vnio seu applicatio illius ad locum illum extrinsecum debet esse in illo.

14 *Obiicies*. Secundum Philosophum *lib. 8. c. tex. 59.* per motum localem mobile nullam formam intrinsecam acquirit; ergo motus, quo mouetur localiter, non est in ipso, tanquam in subiecto, præsertim inhæsionis, quamuis sit in ipso tanquam in subiecto denominationis, quod scilicet denominatur ab ipso moueri, quod non negant aduersarij.

Respondeo

Respondeo distinguendo antecedens nullam formam intrinsecam absolutam, transeat; relatiuam, nego antecedens.

Obiicies secundò: Terminus motus localis est locus: sed locus est in corpore locãte, & nullo modo dicitur esse in locato, sed potius locatum dicitur esse in loco, ergo terminus motus localis non est in mobili: sed si terminus motus non sit in illo, nec ipse motus poterit esse in illo, quia aliàs fieri termini esset in subiecto & factum esse in alio.

Respondetur, loquendo de motu locali passiuo, quo mobile dicitur formaliter moueri, de quo hic loqui debemus (nam motus localis, actiuus, quo aliquid mouet effectiue aliud aut seipsum, non est ad propositum, non enim est actus mobilis, sed mouentis) concedendo totum primum syllogismum, & negando subsumptum cum sua probatione, quia fieri termini motus localis, vt est terminus, non est aliud, quam acquisitio ipsius, & consequenter ipse motus, prout dicit respectum ad nõ esse immediate præcedens; quæ acquisitio est in mobili; factum autem esse termini; prout est terminus motus localis, non est aliud quàm acquisitio loci prout dicit ordinẽ ad esse immediate præcedens, quæ etiam acquisitio est in mobili. Itaque de duplici fieri formæ possumus loqui, vel de illo, à quo recipit formaliter forma suum esse existentiæ, & concedo hoc fieri esse in ipsa forma tanquam in subiecto; nec hoc est motus proprie dictus, de quo hic loquimur; bene enim huiusmodi fieri posset esse absque eo, quod aliquid moueretur proprie. Aliud fieri formæ est fieri, quod habet in subiecto, & hoc etiam fieri potest dupliciter considerari; vel enim intelligitur de fieri, à quo formaliter dicitur forma vniri subiecto & recipi in ipso, & hoc fieri est in ipsa forma; vel de fieri formæ, ideſt, de eo, à quo subiectum dicitur formaliter recipere formam, & huiusmodi fieri est in ipso mobili immediate, & terminatur immediate ad ipsam formam.

CONCLVSIO II.

Motus distinguitur realiter ab agente mobili, & termino.

15 *Motus distinguitur realiter ab agente, & mobili, & termino, quem per motum acquirit mobile.* Hæc est communissima tam *Scotistarum* quam *Thomistarum* contra *Masium* hic aliquos veteres Thomistas pro se citantem, & existimantem, quod non distinguatur realiter à termino.

Probatur autem: quia possunt existere simul in rerum natura agens, verbi gratia ignis, & mobile, verbi gratia aqua, & terminus per motum acquisitus, verbi gratia calor, quin moueretur aqua, & quin consequenter daretur motus, quo moueretur aqua ad calorem; vt si calor produceretur à Deo absque subiecto vllo, aut in alio subiecto: ergo motus, quo mouetur aqua ad calorem, distinguitur realiter à mobili, agente, & termino, siue sumantur seorsim siue simul.

Dices, terminum vt acquisitum non posse esse absque motu.

Contra primo: quia hic loquimur de termino, qui acquiritur, non vt acquiritur reduplicatiue loquendo, sed specificatiue tantum.

Contra secundò: quia vt acquisitus etiam distinguitur realiter à motu, quia motus subiectatur immediate in mobili quod mouetur; illud autem à quo formaliter habet terminus esse acquisitus subiectatur immediate in ipso termino: sed quæ subiectantur in subiectis distinctis realiter, distinguuntur realiter: ergo terminus, etiam vt acquisitus, distinguitur realiter à motu.

Contra tertio: quia potest esse terminus acquisitus à mobili, & coniunctus illi, quin mobile moueatur motu rigoroso, de quo hic loquimur: nam quando producitur ignis cum calore, in eodẽ ipso instanti, quo producitur, habet calorem acquisitum, & tamen non mouetur proprie ad calorem, quia vt sic moueretur, deberet existere pro aliquo instanti ante acquisitum terminum: ergo motus dicit aliquid distinctum realiter à termino acquisito.

16 *Obiicies*, motus est forma in fieri: sed forma in fieri non distinguitur re ipsa à forma In facto esse: ergo motus non distinguitur realiter à termino siue in fieri, siue in facto esse.

Respondetur negando maiorem, quia potest forma esse in fieri, absque eo quod aliquid moueatur, vt si produceretur extra subiectum, aut si produceretur in illo ipso instanti, in quo producitur subiectum in ipso subiecto: & quia fieri ipsius formæ subiectatur in ipsa forma, motus autem subiectatur in mobili: vnde quamuis forma non posset esse in fieri, quin motus esset, adhuc distingueretur realiter.

Obiicies secundò: sequeretur, quod mobile moueretur duplici motu, moueretur enim ad terminum, & moueretur ad motum, si realiter distingueretur à termino; seu quod idem est, acquireret duas realitates realiter distinctas, & consequenter moueretur duplici motu, non secus ac illud, quod moueretur simul ad calorem & siccitatem, moueretur duplici motu, quia moueretur ad duas realitates realiter distinctas.

Respondetur, negando sequelam, quia licet acquireret duas realitates, tamen vna tantum ex illis est motus, & altera non est motus, sed terminus acquisitus per motum.

17 *Dices*, eo ipso, quo acquirit mobile aliquam realitatem, quam ante non habuit, mouetur, quia eo ipso, quod aqua habet calorem, quem ante non habuit, mouetur ad calorem: ergo etiam eo ipso, quod habet motum, quem ante non habuit, mouetur: ergo mouetur duplici motu.

Respondeo, distinguendo antecedens: itavt omnis realitas iam habita, & ante non habita tribuat ipsi denominationem moti formaliter loquendo, nego antecedens; ita vt quoties sit realitas aliqua iã habita, & non habita antecedenter, mobile vere moueatur, & sit aliquid, à quo habet formaliter illam denominationem moti, concedo antecedens: & similiter distincto primo consequente, nego vltimam consequentiam. Itaque quãuis quoties aqua habet calorem de nouo, necessario moueatur, tamen non necessario mouetur per ipsum calorem formaliter & proxime loquendo, sed mouetur per aliquid aliud ad calorem, nempe per ipsum motum; & consequenter quandoquidem, dum calefit, non sint in ipsa duo motus, non debet moueri duplici motu.

Obiicies tertiò: eo ipso quo intelligitur aqua, verbi gratia, recipere calorem, intelligitur moueri, etiamsi non intelligatur recipere aliquid realiter distinctum; ergo frustra poneretur aliquis motus realiter distinctus à calore.

Respondeo, antecedens implicare contradictionem, quia implicat intelligere intellectione vera, quod aqua recipiat calorem formaliter absque eo, quod intelligatur habere aliquid, à quo habeat illam denominationem recipientis; & implicat quod intelligatur vere habere illam denominationem; quin habeat aliquid distinctum à calore, à quo habeat illam denominationem; quandoquidem nec à se ipsa, nec à calore possit illam habere, nec ab vtroque simul.

CONCLVSIO III.

Motus nihil positiuũ dicit distinctum ab vnione mobilis ad formam.

1 *Motus nihil positiuum dicit, quod sit realiter distinctum ab vnione mobilis ad formam, ad quam dicitur moueri.* Hanc puto in re communem esse, &

Probatur: quia impossibile est ponere motum, quin ponatur hæc vnio; aut vnionem hanc, quin ponatur motus; & præterea subiectatur hæc vnio in eodem subiecto, in quo debet subiectari motus, & motus in illo subiecto, in quo subiectatur hæc vnio: deinde vnio hæc habet illũ ipsum terminum, quem habet motus, nimirum formam, quæ acquiritur per motum: ergo non debent distinguí realiter.

Confirmatur: quia nulla est necessitas ponendi aliquid aliud positiuum distinctum realiter ab illa vnione, quod sit motus; ergo non debet poni, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Dices: posset esse vnio illa absque motu, vt si vniretur subiectum

subiectum formæ,verbi gratia aqua calori in illo ipso instanti in quo producitur aqua,ergo est necessitas ponendi aliquid aliud, à quo denominetur aqua moueri ad calorem.

Confirmatur: quia manet illa vnio quando aqua est calefacta transeunte calefactione & motu,ergo vnio illa distinguitur realiter à motu.

Respondeo distinguendo consequens: aliquid aliud prærequisitum ad motum,concedo; aliquid aliud superueniens ipsi mobili, quod dicitur moueri pro illo instãti quo mouetur,nego consequentiã.Itaque ad hoc vt illa vnio habeat denominationem motus,requiritur necessario quod præextiterit subiectum quod mouetur;nec hoc negatur in conclusione,& qui id negaret, excitaret tantum quæstionem de nomine. Sed quod asserimus est, quod vt subiectum,quod existebat absque motu,moueatur de nouo,non requiratur aliquid positiuum,à quo formaliter denominetur moueri, præter illam vnionem: & quando diximus in probatione,quod vnio non posset esse absque motu, hoc intelligendum est sic,vt non possit esse in subiecto præexistenti;seu sic, vt non possit aduenire subiecto præexistenti tempore, quin sit motus, & quin moueatur illud subiectum,quod certum est.

19 *Ad confirmationem respondeo* concedendo totum,sed negando id esse contra conclusionem:nam aliud est quod motus nihil positiuum dicat distinctum realiter ab vnione;aliud quod nihil dicat aliud præter vnionem.

Et si quæras, quid aliud dicat?

Respondeo, quod dicat præter vnionem, negationem existentiæ vnionis pro instanti aut tempore immediate præcedenti:nunquam enim potest moueri subiectum aliquod,quin recipiat vnionem ad aliquid, quam vnionem non habuit antecedenter dum existebat absque motu,& quoties aduenit ipsi vnio,quam ante non habuit, quamuis nihil aliud prorsus adueniret ipsi præter vnionem & terminum eius,quem necessario affert secum vnio, non posset non moueri;vnde motus formalissime sumptus est vnio cum negatione existentiæ pro tempore aut instanti immediate præcedenti, quam negationem solet aliquãdo Scotus explicare per respectũ ad non esse immediatè præcedens;quia licet non detur à parte rei aliquis respectus talis,tamen potest intellectus concipere talem respectũ in forma aut vnione de nouo producta.Et si quæras,cur non daretur talis respectus,Respondeo,quia deberet esse vel realis vel rationis;neutrũ autem potest dici:non realis quidem,quia terminus eius non est quid positiuum, cum sit non esse immediate præcedens;non etiã rationis, quia est independenter ab operatione intellectus,vt supponitur.

Quomodo distinguitur motus ab actione & passione.

20 *Ex his patet*, quomodo distinguatur motus ab actione & passione:in sententia enim communi Scotistarum,qui ponunt actionem subiectatam in agente,distingui debet motus realiter ab actione,quia motus subiectatur in mobili;quæ autem subiectantur in diuersis realiter subiectis, distinguuntur realiter, maxime si illa subiecta distincta realiter,non faciant vnum per se,quod non contingit in proposito.Nec refert quod aliquando mobile,& agens coincidant,vt cum idem mouet seipsum:nam hoc contingit per accidens,& posset illud ipsum mobile eodẽ motu moueri,quamuis ipsum non moueret se,sed Deus, quod sufficit ad distinguendum realiter,motum & actionem eiusdem mobilis.In eadem etiam sententia Scotistarum,si capiatur pro passione respectus, quo forma formaliter recipit suum esse, etiam motus & passio distinguentur realiter,quia motus subiectatur in mobili immediatè,& passio illa subiectatur in forma, quæ acquiritur per motum. Si vero capiatur passio pro transmutatione subiecti, aut pro illo à quo habet formaliter mobile seu subiectum transire de non forma ad formam, quandoquidem illud sit vnio ipsius cum forma, motus & passio identificabuntur realiter.

In sententia verò aliorum philosophandum est cõformiter ad sua principia,secundum quod idẽtificant actionem & passionem inter se & cum vnione. Nam si idẽtificant actionem, & passionem inter se, & præterea cum vnione,motus,actio,& passio non distinguentur realiter; si verò identificent actionẽ & passionem inter se,sed nõ cum vnione, motus distinguetur realiter ab actione & passione;si denique distinguant realiter actionem & passionem; sed passionẽ identificent cum vnione subiecti ad formam;tum actio distinguetur realiter à motu,passio vero identificabitur illi,Quid autẽ dicendum sit à parte rei absolute,patet ex dictis in Logica de actione,& passione.

21 *Addendum autem* hic obiter, non facile posse defendi quod aiunt *Complutenses* citantes alios Thomistas hic *disp.*17.*n.*13.nempe formalitates actionis, passionis & motus distingui inter se formaliter secluso intellectu, licet in vna entitate modali identificentur:nam in primis secundum ipsos & Thomistas non datur distinctio vlla actualis antecedens operationem intellectus,quæ non sit realis; ergo quæ identificantur inter se aut in alia tertia entitate, non possunt habere vllam distinctionem actualem secluso intellectu;nec video quomodo si realiter identificantur aliqua, possint habere distinctionem actualem realem.

Reiicitur sententia Complutensium.

Deinde, vel entitas motus potest esse absque entitate actionis,aut è contra;vel habebunt subiecta distincta realiter,vel vnum est principium productiuum alterius; vel certe habebunt idem subiectum, & neutrum potest esse absque altero,nec alterum alterius est causa.Si hoc secũdum dicatur,ergo non distinguuntur realiter actualiter; alias poterimus dicere quod animalitas & rationalitas sic distinguantur.Si primum dicatur:ergo non identificabuntur realiter;alias poterimus dicere quod similitudo subiectata in hoc pariete identificetur realiter similitudini subiectatæ in altero pariete;& quod Pater æternus identificetur realiter Filio,& quod paries identificetur realiter similitudini de nouo sibi aduenienti.Nec refert quod actio & passio,& motus habeant diuersas definitiones, ac ponantur in diuersis prædicamentis;nã hoc nihil facit contra eos,qui tenent prædicamenta nõ distingui necessario realiter.Contra alios verò,qui putant,prædicamenta distingui realiter, probaret quidem quod distinguerentur realiter, sed ex hoc ipso capite colligeretur, quod non identificarentur realiter.

Eodem modo respondendũ est ad illud de definitionibus:nam qui tenebunt ea distingui realiter,concedent diuersas definitiones adæquatas,& negabunt consequenter identificationem realem eorum.Qui vero dicent illa identificari,negabunt diuersas definitiones adæquatas.

Motus non habet rationem subiecti quo respectu actionis, & passionis.

22 *Addendũ secundo*, contra eosdem,*n.*22.motum non habere posse rationem subiecti *quo* respectu actionis, & passionis:tum quia vel subiectantur inseparabiliter de potẽtia etiam absoluta in eodem subiecto,& identificabuntur realiter, nec alterum respectu alterius potest esse subiectum *quo*:vel subiectantur in diuersis subiectis,& sic etiam neutrum respectu alterius potest esse subiectum *quo*, quia subiectum *quo* se tenet ex parte subiecti,in quo subiectatur alterum, respectu cuius dicitur subiectum *quo*. Tum quia impossibile est intelligere, quod aliquid moueatur ad aliquam formam, quin patiatur recipiendo illam formam:ergo non abstrahit motus à passione sic, vt possit esse subiectum *quo* ipsius, & consequenter falsum est fundamentum Complutensium consistens in eo,quod motus abstrahat à passione.

Quæres, ad quod prædicamentum spectet motus.

23 *Respondeo*, quod ad prædicamentum passionis, non quidem capiendo passionem prout est correlatio actionis, & illud,à quo habet aliquid recipere esse existentiæ,sed prout dicit illud,à quo habet aliquid pati formaliter loquendo, siue ab agente dante ipsi esse existentiæ,siue à forma,quæ informat ipsum.

Dices: Philosophus excluſit motum à prædicamentis, & ideo de ipso egit in postprædicamentis.

Respondeo negando antecedens: sed solum non determinauit ipsi proprium prædicamentum distinctum à reliquis: & quia non determinauit ad quod ex reliquis spectauit,ideo de eo seorsim egit in postprædicamentis.

QVÆSTIO

QVÆSTIO III.

Vnde sumatur vnitas numerica ac specifica Motus.

24 CErtum est, motum, sicut & quamlibet aliam rem, habere ex natura sua & entitate vnitatem tam specificam quã numericam; sed quia nos non possumus naturas rerum declarare, nisi per ordinem ad aliqua extrinseca, quæritur hic per ordinem, ad quæ extrinseca possimus colligere, quod vnus motus distinguatur specie vel numero ab alio motu, sicut quæsiuimus in Logica, per quæ principia potuissemus colligere, quod vna relatio distinguatur specie vel numero ab alia relatione.

Pro resolutione aduertendum est motum habere duplicem terminum à quo, vnum negatiuum, & est negatio termini ad quem, quæ necessario debet præexistere in subiecto vt moueatur ad alium terminum, & hic est terminus à quo essentialis motus, quia sine ipso nequit esse de potentia absoluta. Alius est terminus à quo positiuus, & est aliquid positiuum, quod tollitur à subiecto quando mouetur; vt ab aqua tollitur frigus quando calefit seu mouetur ad calorem, & hic terminus vocatur terminus à quo per accidens motus, quia motus posset dari, quamuis non præexisteret hic terminus, aqua enim sine dubio posset calefieri quamuis non fuisset ante frigida; neque enim frigiditas iuuat, sed potius impedit calefactionem.

Aduertendum præterea duplicem posse considerari causam effectiuam motus, vnam adæquatam, sine qua scilicet non posset motus esse; sicut intellectus esset causa adæquata intellectionis, ex suppositione, quod non posset intellectio produci ab alia causa absque concursu intellectus. Alia est causa inadæquata, quæ scilicet potest quidem mouere mobile, sed non ita quin aliæ etiam causæ possint ipsum mouere simili motu. Talis causa supponitur esse ignis respectu calefactionis, quia non solus ignis potest calefacere, sed etiam Deus & Sol & aliæ causæ.

CONCLVSIO I.

Distinctio specifica motus desumitur à distinctione specifica termini.

25 *DIstinctio specifica motus desumitur à distinctione specifica termini ita vt eo ipso quo termini distinguuntur specie, etiam motus debeant distingui specie.* Hæc est omnium, *& patet* manifeste: quia cum motus tendat essentialiter in terminum, ex eo quod sit acquisitio eius, non potest fieri, quin, si termini distinguantur specie, motus distinguantur specie.

Confirmatur: quia relationes distinguuntur specie quoties termini sic distinguuntur: sed motus est relatio: ergo quoties termini motuum distinguuntur specie, & motus etiam sic distingui debent.

Confirmatur secundo: quod essentialiter ex natura sua intrinseca dicit ordinem ad aliquid determinatæ speciei, ad quod alterum non dicit ordinem, debet distingui specie ab illo altero: sed motus ad vnam speciem, verbi gratia calorem, dicit ex natura sua intrinseca ordinem ad aliquid determinatæ speciei, ad quod non dicit ordinem motus ad aliam speciem, verbi gratia albedinem: ergo motus tendentes in diuersas species debent necessario distingui specie inter se. Hinc habetur quod vnitas specifica duorum motuum inter se, debeat partim desumi ab vnitate terminorum ad quos, ita vt non possit quis scire an aliqui motus sint eiusdem speciei, quin cognoscat quod termini sint eiusdem speciei, nam si distinguerentur specie ex distinctione specifica terminorum, debet cognosci, quod non sit talis distinctio in terminis, vt cognoscatur quod non sit distinctio in motibus.

Vnitas specifica motus desumitur partim ab vnitate specifica termini.

CONCLVSIO II.

Et diuersitate specifica subiecti etiam desumitur distinctio motus.

26 *ETiam ex diuersitate specifica subiecti potest diuersitas specifica motus colligi.* Hanc tenet *Auersa q. 26. sec. 12.* & est contra communiorem, vt videtur sententiam, & speciatim contra *Mastrium d. 15. a 1.*

Probatur manifeste: quia motus quo mouetur vnum subiectum, verbi gratia homo, dicit essentialem ordinem ad hominem, nec de potentia absoluta potest esse motus alterius subiecti, verbi gratia leonis, aut motus leonis motus hominis, etiamsi haberent terminos eiusdem rationis, verbi gratia calores, vt si tam homo quam leo calefierent: ergo distinguuntur specie illi motus, & eorum distinctio specifica optime colligi potest ex eo, quod dicant ordinem ad subiecta specie distincta sine recursu ad terminum, sicut potest ex ordine motuum ad diuersos specie terminos colligi diuersitas specifica illorum absque recursu ad fundamentum seu mobile. Quæ probatio mihi euidentissima est. Et intelligenda est conclusio quocumque subiecto siue adæquato, siue inadæquato; si tamen detur aliquod subiectum inadæquatum motus, quod non puto, quia reuera nullus motus vllius subiecti distinctæ speciei ab altero subiecto potest esse eiusdem speciei cum motu vllo illius alterius subiecti propter rationem conclusionis. Fateor quidem communiter respici magis distinctione motus; quæ desumitur à termino, quam illam quæ desumitur à fundamento, & quamuis reuera non minus sit illa, quæ desumitur à fundamento, tamen habetur communiter tanquam si non esset; vnde communiter censeri solent motus distinctæ speciei, qui habent distinctos terminos, & eiusdem speciei, qui habent terminos eiusdem speciei. Et hoc tantum vult Philosophus *tex. 31.* & sic etiam quicumque alius ex antiquis Doctoribus, cuius authoritatem non placeret negare, exponi potest.

27 *Obijcies.* Idem calor erit in specie siue in ligno, siue in aqua: ergo & eadem eductio in specie, & consequenter idem motus in specie; ergo non desumitur specifica diuersitas motus à diuersitate subiectorum.

Confirmatur: quia denominatio motus accipitur à termino solummodo: ergo & specificatio. Probatur antecedens: quia motus ad calorem dicitur calefactio, motus ad albedinem dealbatio, & ita de reliquis.

Respondeo negando consequentiam: quia eductio dicit ordinem essentialem ad subiectum sic, vt non possit esse in alio, calor autem non dicit talem ordinem.

Ad confirmationem respondeo, negando consequentiam, quia denominatio illa est arbitraria, & si placeret hominibus possent etiam desumere illam à subiecto; vt si vellent vocare motum ligni ad albedinem ligni albationem, hæc enim denominatio non à termino solum, sed à subiecto desumitur.

CONCLVSIO III.

Non desumitur specificatio motus à termino positiuo à quo.

28 *NOn desumitur specificatio motus à termino positiuo à quo.* Hæc est communior, *& patet*: quia acquisitio termini ad quem eadem numero & specie posset esse, quamuis diuersissimi essent termini positiui à quibus: eadem enim numero & specie dealbatio posset esse, siue subiectum mutaretur à nigredine, siue à rubedine, siue à quocumque alio calore, imo esset eadem, quamuis nullus præcessisset terminus à quo positiuus, quia reuera nullam habet essentialem connexionem cum termino positiuo à quo; frustra enim & absque vllo fundamento asseretur talis connexio. Quæ res tam clara est, vt non indigeat vlteriori probatione, præsertim cum oppositæ sententiæ nullum sit vllius ponderis fundamentum.

CONCLVSIO IV.

Quomodo ab agente posset desumi specificatio motus.

29 *SI daretur aliquod agens, quod posset mouere determinatis motibus, quibus non posset mouere aliud agens diuersæ speciei, motus illi qui prouenirent ab ipso, possent specificari per ordinem ad illud agens, non recurrendo ad terminum ad quem; quando autem motus prouenies ab agente vnius speciei potest prouenire ab agente diuersæ speciei, distinctio specifica motus non potest prouenire ab agentibus.* Hæc videtur esse quoad primam partem contra *Mastrium*. *Sed probatur illa pars prima* ex dictis: quia ad cognoscendum quod aliqua distinguantur specie, sufficit quod cognoscatur vnum ex ipsis dicere ordinem ex natura sua intrinseca ad speciem aliquam, ad quam alterum non dicit ordinem, quia ex illo ipso ordine sequitur necessario distinctio specifica ipsius; ergo eo ipso, quo motus aliquis petit ex natura sua intrinsece prouenire ab agente vnius speciei, à quo alius motus nequit prouenire, debet colligi esse distinctæ speciei ab alio motu, & consequenter in tali casu specificaretur motus à tali agente.

Probatur etiam secunda pars: quia non potest colligi diuersitas specifica aliquorum per ordinem ad aliqua, nisi quatenus vnum respiceret aliquid, quod alterutrum non respicit: ergo quoties vnus motus potest prouenire à diuersis specie agentibus, non potest colligi quod motus

prouenies

proueniens ab vno ex illis agentibus distinguatur specie a proueniente ab altero agente.

30 *Obycies* contra primam partem: Aristoteles agens de specificatione motus, non facit mentionem de motore: ergo putauit motum specificari à motore.

Respondeo, quidquid sit de antecedente, negando consequentiam: quia sufficiebat intento ipsius dare aliqua principia, vnde specificatio motus posset colligi, nec erat necesse, vt assignaret omnia specificationis principia.

Obycies secundo quotiescumque sunt motus qui exigunt determinata agentia ita, vt vnus non possit prouenire ab eo, à quo alter prouenit, necessario illi motus habebunt distinctos specie terminos: ergo in tali casu sufficienter desumi potest specificatio eorum à terminis, nec est recurrendum ad agentia.

Respondeo primo concedendo totum; nec id est contra conclusionem, quæ non dicit, necessario debere desumi specificationem motus ab agente ita, vt aliunde non posset desumi; sed eam ab ipso etiam posse aliquando desumi in casu tali, si casus ille sit possibilis.

Respondeo secundo dubitari posse de antecedente, quia posset fieri quod calefactio vnius subiecti non posset prouenire ab vno agente, & posset ab alio: in tali autem casu motus istius subiecti specificaretur ab agente, hoc est colligeretur distinctio specifica ipsius ab alia calefactione alterius subiecti prouenientе ab alio agente; cum tamen vtraque calefactio haberet terminum eiusdem speciei.

31 *Dices*: si terminus vtriusque calefactionis sit eiusdem speciei & etiam subiectum; non videtur possibile quod vna posset ab vllo agente prouenire, à quo nō posset altera: vel ex parte termini vel ex parte fundamenti habetur specificatio motus, & cōsequenter nō specificatur ab agēte.

Respondeo negando vltimam consequentiam, tum quia licet sufficienter haberetur specificatio ipsius à termino & fundamento, tamen posset etiam sumere specificationem ab agente; tum præcipue quia posset distinctio subiectorum aliquando desumi ab agentibus: nam eo ipso quo videretur vnum subiectum posse calefieri ab aliquo agente, à quo alterum non posset, colligi posset optime distinctio vtriusque subiecti.

Quod si quæras absolute & simpliciter, an distinguantur etiam specie ex distinctione specifica agentium.

Respondeo, in sententia eorum qui identificant motum & actionem, affirmatiue, quia quoties agentia distinguuntur specie, toties necessario actiones distinguuntur specie, & consequenter motus, propter easdem rationes, quibus probatum est motus distingui specie, quoties subiecta distinguuntur specie. At in sententia nostra, qui distinguimus realiter actionem à motu, existimo eundem numero motum qui prouenit ab vno agente, posse prouenire ab alio agente specie distincto, & consequenter non necessario distingui specie motus ad distinctionem agentium specificam.

Quando motus sunt eiusdem speciei.

32 *Ex his patet* quomodo poterit colligi quinam motus sint eiusdem speciei: nam omnes illi motus, ad quos distinguendos specie non habemus principia sufficientia, neque ex parte termini ad quem, neque ex parte subiecti, neque ex parte agentis, debent dici esse eiusdem rationis, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Dices: motus successiuus & instantaneus sunt diuersæ speciei, & tamen posset fieri quod ab eodem agente idem subiectum moueretur ad eundem terminum specie, nunc successiue nunc instantaneè, vt si Deus aquam calefaceret hodie in instanti & cras successiue: ergo non debet dici quod motus omnes sint eiusdem speciei, quando non habemus sufficientia principia ad eos distinguendos specie neque ex parte agentis, neque ex parte subiecti, neque ex parte termini ad quem.

Quomodo motus successiuus & instantaneus distinguantur specie.

Respondeo distinguendo maiorem: in quantum dicunt acquisitiones terminorum, nego maiorem: in quantum acquisitiones illæ, quæ sunt in motu successiuo, includunt negationem coexistentiæ in prima productione sui concedo maiorem; & concessa minori, distinguo consequens: in quantum dicunt acquisitiones terminorum, nego consequentiam; in quantum vnus ex ipsis dicit negationem istius coexistentiæ suarum partium pro prima productione, quam negationem non dicit alter motus, nempe instantaneus, concedo consequentiam.

33 *Dices secundo*: motus successiuus, vt successiuus, dicit essentialiter illam negationem: ergo si distinguitur ab instantaneo vt dicit illam negationem, distinguitur essentialiter ab illo, vt est successiuus, & consequenter si non potest colligi quod sit successiuus ex termino agente aut subiecto, non poterit esse vera doctrina præmissa.

Respondeo, negando consequentiam vltimam, quia doctrina præmissa tantum vult, quod motus, qui non apparent distinctæ speciei ex semetipsis, sed quorum distinctio specifica debet colligi ab extrinseco, non debeant distingui specie, nisi vel termini, vel subiecta, vel agentia sint distinctæ speciei, & non sufficere etiam quod agentia sint distinctæ speciei, distinctio autem illa successionis & instantaneitatis apparet in ipsis motibus ex semetipsis absque recursu ad extrinsecum principium. Deinde conclusio loquitur de motibus quo ad positiua, quæ includunt, non quoad negatiua, quæ ab illis positiuis separari possunt.

34 *Dices tertio*: motus quo mouetur voluntas libere, & quo mouetur necessario, sunt distinctæ speciei: sed ipsorum distinctio non apparet ex ipsismet motibus, neque colligi potest ab agente aut subiecto aut termino: ergo adhuc nō significatur sufficienter quomodo potest colligi distinctio aut vnitas specifica motus. Probatur minor quoad primam partem: quia qui videt hominem volentem aliquid, non scit eo ipso vtrum necessario velit an libere: ergo non apparet ex ipsis motibus quod sint distinctæ speciei motus liber, & motus qui est necessarius. Probatur quoad alias partes: quia si moueret voluntas se ipsam libere ad eandem volitionem, ad quam alias moueret se necessario, esset idem terminus & idem subiectum, & idem agens, & tamen motus illi essent distinctæ speciei: ergo distinctio illorum motuum non posset desumi à termino, subiecto aut agente.

Respondeo negando minorem: nam quando mouetur libere mouetur à se ipsa, quando verò mouetur necessario, mouetur ab aliquo alio, & consequenter illi motus habent agentia distinctæ speciei, imo & terminos, etiam ex suppositione, quod voluntas non possit necessitari ad volitionem aliquam quam libere producit, quæ est sententia multorum.

Ad probationem minoris, quoad alias partes, Respondeo negando suppositum, nempe quod voluntas posset mouere se necessario ad volitionem illam, quam libere producit, saltem absque concurrentia alicuius alterius causæ, quæ non concurreret, quando produceret illam libere; quod si concurreret alia causa, tum distinctio volitionum illarum, quantum ad libertatem & necessitatem posset desumi ab ordine ad illam aliam causam.

Quomodo distinguitur volitio libera à necessaria.

35 Sed vt rem ipsam declaremus, vel illa ipsa volitio, quæ est libera voluntati, potest esse necessaria ipsi, vel non; si non potest, tollitur tota difficultas, quia quando mouetur libere & necessario, habet terminos distinctæ speciei. Si potest, dicendum est, quod volitio libera & necessaria, & motus liber, ac necessarius non distinguantur specie, quoad entitatem suam, sed quod distinguantur accidentaliter, quia vna nimirum prouenit à voluntate, vt est potens eam producere, vel non producere, eadem verò volitio, vel alia eiusdem speciei, vt est necessaria, habet prouenire à voluntate, vt ponhabet falcultatem ponendi oppositum; de quo in libris de anima disputatione de voluntate.

CONCLVSIO VI.

Vnitas numerica motus requirit vnitatem subiecti ac termini ad quem non vero temporis nec agentis.

36 *VNitas numerica motus requirit necessario vnitatem subiecti, ac termini ad quem; non verò temporis, nec termini à quo positiui, nec agentis, nisi quando agens conicidit cum subiecto.* Hæc est communior, *& probatur prima pars*: motus est respectus, & consequenter dicit essentialem connexionem cum fundamento, ac termino; ergo nequit esse vnus numero, nisi sit vnus numero terminus, & vnum numero subiectum.

Probatur, quoad secundam partem de tempore, ac termino à quo positiuo, quia non potest assignari, cur haberet necessariam connexionem cum illis sic, vt non

posset

posset esse absque illis idē numero motus: quæ etiā ratio probat de agente, nisi in casu, quo excipitur: excipitur autem ille casus, quia quando coincidunt agens & subiectū sicut motus idem numero nequit habere plura subiecta, sed numeratur pro numeratione subiectorum; ita etiam numerari debet pro numeratione agentiū. Quod si motus & actio identificarentur, vniuersaliter deberet motus numerari pro numeratione agentium: nam sicut vna numero actio non posset prouenire à pluribus numero agentibus, ita etiā vnus numero motus ab illis prouenire posset.

Aduertendum porro, quod de facto motus producti diuerso tempore sint distincti numero, quia idem terminus numero non producitur diuersis temporibus; & eodem modo etiā diuersificatur numero de facto pro diuersitate agentiū quia diuersa agētia adæquata (de quibus loquor) non producunt eundem numero terminum; nec hoc est contra conclusionem, quæ solum asserit, quod non necessario simpliciter loquendo motus numeretur pro numeratione temporis, aut agentis.

Addēdum deinde, quod quando dicimus motum specificari à termino, id præcipue intelligendum de termino proximo, qui per motum illum immediate acquiritur; nō vero de termino remoto, & mediate ad quem disponeret, & esset ordinatus à natura terminus ille proximus; nam calefactio ordinata ad ignem non necessario distinguitur specie ab ea, quæ ordinatur ad lapidem.

QVÆSTIO IV.

Quomodo Motus opponuntur inter se, & cum quiete, & ad quæ prædicamenta datur.

Quomodo motus inter se contrariantur.

37 QVinque modis ait Philosophus motus inter se cōtrariari. *Primo* si terminus à quo vnius est terminus ad quē alterius: vt si mobile moueatur ab aliquo alio ad calorē, & si à calore moueatur ad aliquid aliud: cōtrariantur autem hi motus, quia non potest fieri, vt simul & semel mobile moueatur duobus motibus, quorum vno moueretur à calore, verbi gratia, & alio moueretur ad calorem, alias moueretur & non moueretur ad calorem.

Secundo, si termini à quibus sint contrarij, vt si quidpiā moueretur à nigredine & ab albedine; hi motus sunt cōtrarij: quia non potest fieri saltem naturaliter, vt mobile idem possit moueri simul & semel à formis cōtrariis, verbi gratia, à calore & frigore: tum quia vel calor & frigus non possunt esse simul in eodem subiecto, atque adeo nec poterit simul ab illis moueri; vel certe si possint esse simul, non potest moueri à calore, nisi per introductionem frigoris: sed quando introducitur frigus in mobile, non potest moueri à frigore, quia mouetur ad frigus, aliàs moueretur simul à frigore & ad frigus.

Tertio, si termini ad quos sunt contrarij, vt si moueretur quis ad calorem & frigus: & quidem hi motus sunt contrarij, quando termini ad quos, perueniunt ad illum gradum, in quo sunt incompatibiles, quia tum certum est idē mobile non posse simul illis motibus moueri; quia alias termini ad quos nō essent incompatibiles: at licet termini ad quos aliquorum motuum essent secundum speciem contrarij, si tamen hoc non obstante possunt esse incompatibiles in aliquibus gradibus remissis, motus ad illos in illis gradibus non erunt contrarij, proprie loquendo, quādoquidem idem subiectum posset illis simul moueri.

38 *Quarto*, si terminus à quo vnius est contrarius termino ad quem alterius, vt si quidpiam moueretur à frigore, & aliud vel idem ad calorem. Addit autem Philosophus, inter duos motus non esse contrarietatem, quia vnus & idem motus potest esse & à termino à quo & ad terminum ad quem, qui sunt termini contrarij, vt si quis moueatur à frigore ad calorem.

Sed contra hoc dices: si quis moueretur à frigore ad aliquid aliud quod non esset calor, vt verbi gratia, albedinem, & idem vel aliud moueretur ad calorem, non esset vnus & idem motus, sed duo motus distincti simi: ergo non obstante ratione Philosophi huiusmodi motus possent esse co trarij.

Respondeo, negando consequentiam, quia quotiescúque, transitur à frigore ad aliquid aliud, quod non est caloro ille motus erit compatibilis cum motu ad calorem: ergo nūquā potest fieri quod motus à termino, à quo qui est cōtrarius termino ad quem, sit contrarius motui, quo acquiritur terminus ille ad quem.

Quinto denique, si tam termini ad quos, quam termin à quibus sint contrarij, vt si detur motus à calore ad frigus, & à frigore ad calorem: & hi motus sunt contrarij propter rationes illas, propter quas motus contrarij secundo & tertio modo sunt contrarij.

Dices: motus à frigore ad albedinem, & à calore ad albedinem sunt eiusdem speciei: ergo non sunt oppositi, & consequenter falsa est secunda oppositio. Probatur antecedens quia motus non specificatur à termino à quo positiuo, vt dictum est quæstione præcedenti: probatur consequentia quia res eiusdem speciei non opponuntur.

Respondeo, distinguendo consequens: non opponuntur inter se proprie loquendo, concedo; non opponuntur in hoc sensu, quod idem vtroque motu nequeat simul moueri, sicut potest aliis diuersis motibus, nego consequētiam.

39 Et hoc sufficiat quantū ad oppositionem motuum inter se; quantum autem ad oppositionem motus cum quiete, aduertendum est duplicem posse considerari quietem mobilis: vnam quæ consistit in permanentia eius sub forma, à qua recedit per motum, & quæ est terminus à quo eius; alteram, quæ consistit in permanentia mobilis sub termino ad quem motus. Certum autem est, motum, vt motum, vtique quieti contrariari & opponi in hoc sensu, quod motus, vt motus, cum nequit quiete possit simul esse in eodem mobili: non quidem cum quiete, quæ est permanentia eius sub termino à quo, quia per motum tollitur illa quies, sicut & ipse terminus à quo, aliàs non esset terminus à quo: nec etiam cum quiete, quæ est permanentia eius sub termino ad quem; quia quando permanet sub illo termino, iam non est amplius motus, nec verum est proprie, quod mobile moueatur, sed quod fuerit motum. Quia tamen motus ordinatur ad illam quietem, & hæc acquiritur mediante motu; sicut tollitur per motum altera quies, potest dici quod non tam proprie contrarietur, aut opponatur quieti, quæ est permanentia sub termino ad quem; sicut contrariatur quieti, quæ est permanentia sub forma, quæ est terminus à quo: nec de hoc potest esse alia difficultas, quam de nomine, nec etiam indiget alia probatione quam explicatione: & propterea ad determinandas has duas quæstionis huius partes, non adhibui conclusiones vllas expressas, sicut iam ad vltimæ partis solutionem adhibebo.

CONCLVSIO I.

Datur motus ad subſtantiā quantitatem qualitatem.

40 *Datur motus ad substantiam; quantitatem & qualitatem.* Hæc est communior, & *probatur quoad primam partem* de substantia: quia materia prima mouetur ab vna forma substantiali ad aliam, & mediante hoc motu ipsius producitur substantia ex materia & forma illa resultans: ergo datur motus ad substantiam.

Dices illum motum non esse motum proprie dictū, quia non est successiuus, sed esse instantaneam mutationem.

Contra, quia hic agimus de motu vt sic, abstracto à successiuo, & instantaneo.

Deinde, quando comburitur successiue palea, est satis probabile, vt alias dicemus, quod producatur successiue forma substantialis ignis, & quod materia prima paleæ moueatur successiue: ergo quamuis ageretur hic de motu successiuo, adhuc verum esset, quod daretur motus ad substantiam.

Probatur quoad quantitatem: quia quantitas de nouo acquiritur in augmentatione, ita vt substantia quæ antea erat minor, postea fiat maior, & quidem acquiritur successiue mediante actione vera & reali: ergo datur motus ad illam.

Confirmatur in illa sententia, que tenet quod in rarefactione acquiratur noua quantitas sine subiecto nouo substantiali, quia hoc supposito nō potest esse vlla tergiuersatio, quin admitti debeat hęc pars cōclusionis. An autē illa sentētia sit vera, suo loco dicetur in libris de generatione.

41 *Aduerte autem hic* quod si ponatur quantitas coæua materiæ, & in ipsa subiectata; & præterea negetur quãtitas noua absque nouo subiecto acquiri in rarefactione, nõ posse admitti motum ad quantitatem, quo moueretur aliquod subiectum inhæsionis ad quantitatem, quamuis posset admitti & deberet motus, quo aliquod subiectum acquireret nouã quantitatẽ, quæ continuaretur cum præcedenti sua quantitate per continuationem aut contiguationem, sic vt haberet denominationem aliquam quãtitatiuam nouam, quam ante non habuit. Quod sufficit ad veritatem cõclusionis quoad hanc partem. Si vero teneatur magis communis sententia Scotistarum, quam in Logica probauimus, quod sc. quantitas subiectetur in toto composito, quamuis dicatur, ab ipsomet composito physice & quidem per veram actionem realem produci, adhuc non deberet admitti motus proprie dictus, nec successiuus, nec instantaneus ad quantitatẽ sic productã, quo moueretur ad illam aliquod subiectum inhæsionis; quia substãtia illa composita, à qua emanaret ac produceretur quantitas non existit pro vllo instanti temporis, pro quo non existit quantitas; requiritur autem ad motum formaliter loquendo, & rigorose, quod sit trãsitus subiecti prius existentis ad formam, quam ante non habuit. Vnde in hac sententia non debet admitti motus subiecti inhæsionis ad quantitatem, nisi teneatur quãtitas noua absque subiecto acquiri per rarefactionem; sed solum debet admitti motus ad acquisitionem maioris quantitatis.

Probatur conclusio quoad tertiam partem de qualitate, experientia quotidiana, qua constat subiectum non calidum fieri de nouo calidum, & quidem successiue, de quo nulla est controuersia.

42 *Obijcies primo* ex Complutensibus contra primam partem: substantia non habet latitudinem successiue percurrendam, quia ratione sui non habet partes, sed ratione quantitatis: ergo non potest dari motus proprie dictus ad illam.

Confirmatur: quia non habet aliquod contrarium, cui determinare contrarietur, ergo non habet contrarietatem requisitam ad motum, quia hæc debet esse inter determinata extrema. Probatur antecedens: quia substantia non fit per se ex alia substantia, sed ex priuatione.

Confirmatur secundo: quia contraria sub eodem genere maxime distant, ergo in illo genere debent esse duo extrema, à quorum vno ad aliud non potest veniri, nisi ordinatim & per medium: sed materia, dum exuitur vna forma, potest indifferenter recipere quamcunque aliam formã, absque vllo ordine: ergo formæ substantiales non habent contrarietatem sufficientem ad motum.

Respondeo negando antecedens cum sua probatione: tam enim substantia habet ex se partes, quam quantitas, vt ostendimus in Logica. Deinde negari posset consequentia, quia non requiritur ad motum talis latitudo in termino suo.

Ad primam confirmationem respondeo, negando consequentiam, neque enim requiritur ad motum quod terminus eius habeat aliquid magis determinate contrarium quàm forma substantialis habet: & sane quamuis nullo modo haberet contrarium calor, sed mutaretur ad ipsum successiue aliquod subiectum, daretur motus successiuus ad ipsum: & quamuis de facto contrarietas qualitatis determinatæ conducat ad successionem motus, tamen non est sola ratio, cur detur in eo successio sic, quin posset dari successio in ipso, quamuis terminus eius non haberet qualitatem determinate contrariam. Adde, moueri aërem ad lucem motu physico, quamuis lux non habeat qualitatem vllam contrariam.

Ad secundam confirmationem respondeo, distinguendo antecedens: contraria propriissime dicta, qualia sunt qualitates, transeat: contraria quæcunque, nego antecedens, & admissis cæteris propositionibus, nego vltimam consequentiam, quia non requiritur ad motum contrarietas tã stricta; imo nullo modo requiritur per se contrarietas ad motum; nam vt iam dixi, sufficeret quod acquireretur vna forma de nouo præsertim successiuè, siue illa forma haberet aliquam formam contrariam, siue non: quod si etiam necessario requireretur contrarietas, sufficeret talis, vt vna forma formaliter excluderet alteram ab eodem subiecto.

43 *Obijcies* contra secundam partem: quantitas non habet aliquid contrarium, ergo non datur per se motus ad illam, quia contrarietas requiritur ad motum. Probatur antecedens, tum quia proprietas quantitatis est habere contrarium secundum Aristotelem; tum quia si quantitas haberet contrarium, maxime quantitas parua haberet pro contrario quantitatem magnam: sed quantitas parua, & magna nõ opponuntur contrariè, sed solum relatiuè: vnde non tollitur quantitas parua adueniente magna, sed illa ipsa manens simul cum adueniente quantitate facit maiorem quantitatem.

Complutenses negant antecedens, ad cuius primam probationem dicunt, Philosophum loqui de contrario propriissimo, quale solum habet qualitas, cum quo stat quod quantitas habeat contrarium minus proprium, quod sufficit ad motum. Ad secundam probationem dicũt quantitatem paruam sub ratione paruæ formaliter non manere, licet eadem quantitas, quæ erat parua specificatiue loquendo, maneat; & hoc sufficere ad hoc vt dicatur contraria quantitati magnæ.

Sed facilius respondetur negando requiri ad motũ contrarietatem, licet ad motum successiuũ in qualitatibus id fortassis de facto requiratur: & sane si sufficeret ad hoc quod quantitas parua cõtrarietur magnæ, quod sub ratione paruæ non maneat cum magna, similiter vnus gradus caloris posset dici contrarius duobus gradibus, quia sub ratione vnius nõ manet, quando aduenit secũdus. Videtur autẽ absurdũ dicere, quod calor paruus, seu minus intẽsus opponatur cõtrarie calori magno. Omitto breuitatis causa impugnare aliam doctrinam, quam Complutenses eodem loco adducunt ad probandum, quod quantitas parua dicatur parua absolutè & non respectiue ad aliam quantitatem; quæ quidẽ doctrina est facillimæ impugnationis.

CONCLVSIO III.

Non datur motus proprie dictus ad relationes tertij prædicamenti, nec ad vbi nec ad alia prædicamenta.

44 *NOn datur motus proprie dictus ad relationes tertij prædicamenti neque ad vbi intrinsecum aut extrinsecum: neque ad entia reliquorum prædicamentorum bene tamen potest dari motus ad locum extrinsecum, hoc est ad superficiem continentem rem, quæ localiter mouetur.* Hæc est cõmunis præter illam partem de vbi intrinseco, quæ minus communis videtur.

Probatur prima pars: quia motus proprie dictus nõ datur ad aliquid, nisi ad illud, ad quod datur actio physica proprie dicta vt patet ex cõmuni consensu & acceptione motus proprie dicti: sed non datur talis actio ad relationes tertij prædicamenti, quæ habent suum esse per resultantiam & propterea debent necessario resultare suppositis prærequisitis ita, vt nec Deus ipse possit impedire earum resultantiam: ergo non datur ad ipsas motus.

Probatur conclusio quoad secundum partem de vbi: quia secundum communem sententiam non datur motus ad motum: sed vbi intrinsecum est formalissimus motus, quo mouetur mobile ad superficiem talem; ergo ad illud non datur motus.

Probatur secundò quoad eandem partem: quia mobile non acquirit vbi intrinsecum per alium respectum distinctum, tum quia daretur processus in infinitũ, tũ quia gratis assereretur aliquis talis respectus: sed illud, ad quod datur motus proprie dictus, debet acquiri per respectum distinctum; ergo ad vbi non datur motus proprie dictus.

Confirmatur: quia non est maior ratio cur daretur motus ad vbi intrinsecum, quam ad quando intrinsecum, & habere intrinsecum, sed ad hæc secundum omnes non datur motus: ergo nec ad vbi intrinsecum.

Probatur tertia pars de aliis prædicamentis, quia si nõ detur ad vbi, nec ad illa dari potest propter similem rationem, aut fortassis propter maiorem; quia multi dicunt dari motum ad vbi, qui negant dari motum ad alia prædicamenta.

Datur motus ad locum continentem.

Probatur quarta pars: quia reuera acquirit mobile de nouo locum extrinsecum, & quidem successiue, per vbi intrinsecum tanquam per acquisitionem formalẽ ipsius, non minus quam aqua acquirit calorem. Nec refert quod

consequen

locus ille intrinsecus non subiectetur in mobili:hoc enim non requiritur ad motum;nec etiam refert quod non accipiat esse per motum quantum ad substantiam : sufficit enim quod quando fit motus ad ipsam,accipiat per actionem causæ efficientis aliquid vndè contineat actu locatum,quod non habeat ante illam actionem.

45 *Obiicies*:Ad vbi intrinsecum datur actio:ergo & motus;ad omne enim illud , ad quod datur actio præsertim successiua,qualis datur ad vbi,datur motus proprie dictus.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione;nam ad hoc quod detur motus ad aliquid , vltra hoc quod terminet actionem , debet esse aliquid acquisibile per aliud,& quod non sit acquisitio alterius essentialiter: tale autem non est vbi.

*Obiicies secundo:*Philosophus dicit dari motum ad vbi.

Respondeo cum loqui de vbi extrinseco materialiter sumpto,id est de superficie continente.

Obiicies tertio:Scotus explicãs Philosophum,dum dicit ad relationem non dari motum,ait ipsum intelligendum de relationibus intrinsecus aduenientibus;non de relationibus extrinsecus aduenientibus:ergo secundum ipsum datur motus ad relationes extrinsecus aduenientes : sed ad nullas potius quam ad vbi,ergo &c.

Respondeo Scotũ loqui de motu agẽtis,vt agens est,qui motus coincidit cum actione:& concedo ad vbi dari talẽ motum,nec id est contra conclusionem:non vero loquitur de motu mobilis,vt mobilis est,qualis est ille,quẽ negamus terminari ad vbi,aut ad alia prædicamẽta vltima.

DISPVTATIO XIV.

De Infinito.

QVAMVIS Infiniti natura finiti intellectus capacitatem transcendat,qui in earum quæ limites habent,rerum contemplatione vt plurimum cæcutit ; non poterat tamen omnium manibus trita præteriti materia absque aliquo examine, vt vel inter vulgares dicendi modos,qui probabilior apparet,in nostra sententia, declaretur ; aut si nihil resolui possit,vtriusque partis difficultas appareat.

QVÆSTIO I.

Quid sit Infinitum,& an dari possit.

NOn agitur hic de re infinitæ & illimitatæ perfectionis qualis est Deus,quẽ certum est dari à parte rei, & quo non dato nihil aliud daretur ; sed de aliquo toto includente infinitas partes separabiles. Huiusmodi autẽ Infinitum describitur à Philosopho esse *illud,cuius semper est aliud extra accipere* : cuius descriptionis ab omnibus communiter admissæ sensus est,quod Infinitum sit illud, quod habet tot partes finitas,vt capiendo partẽ post partẽ semper remaneat aliqua pars accipienda sic,vt nunquã possit assignari aliquis numerus determinatus partium quas habet,nec quidem ab ipso Deo. Huiusmodi autem infinitum duplex communiter assignari solet:vnum quod vocant Categorematicum;alterum Syncategorematicum.

Descriptio infiniti.

Quid categorematicum.

Categorematicum,quod simpliciter infinitum dicitur,est quod includit actualiter tot partes determinatas,quarum vnaquæque assignabilis sit, vt si numeraretur,aut destrueretur vna post alteram , semper restarent aliæ numerandæ,ac destruendæ,tale infinitum esset linea infinite protensa,& aggregatum ex infinitis hominibus.

Quid syncategorematicum.

Infinitum syncategorematicum est , quod habet quidem tot partes,vt nunquam possit assignari numerus determinatus partium eius,quin plures adhuc partes habere possit,licet nunquã possit habere tot partes determinatas simul existentes,quin possit assignari numerus determinatus partium determinatarum eius:huiusmodi infinitũ est quodlibet continuum finitum ex suppositione quod non constet solis indiuisibilibus,quia nunquã potest assignari,nec ab ipso Deo , numerus determinatus partium eius sic , quin possit ostendi quod necessario debeat habere plures partes;reuera tamen potest assignari numerus determinatus omnium partium determinatarum eius:potest enim dici quod habeat tres pedes aut quatuor aut quinque aut mille,& quod nõ habeat plures:tale etiã infinitũ est collectio cogitationum omnium,quæ futuræ sunt per totam æternitatem,quia non potest assignari numerus vllus determinatus earum quæ erunt,quin necessario possit assignari maior numerus;& quia nunquam erũt nec fuerunt tot actu ex ipsis,quin possit assignari numerus determinatus earum,quo maior nec est nec erat,ex ipsis.Tale etiã infinitum est collectio omnium hominum possibiliũ, si simul poni nõ posstũt à parte rei,propter eandẽ rationẽ.

2 *Hoc supposito* de natura infiniti ; de triplici infinito communiter quæri solet an sit possibile;de infinito quoad numerum, vt an possit dari numerus infinitus hominum:de infinito quoad extensionem , vt an possit dari quãtitas verbi gratia linea infinite protensa:& de infinito quoad intensionem,vt an possit dari qualitas infinitæ intensionis. Additur denique,an etiam possit dari in creaturis infinitas perfectionis essentialis.

Plures in hac re sunt sententiæ, sed principaliores sunt tres:*prima negat* vllum infinitum categorematicum esse possibile.Ita *Thomistæ* magis communiter, quos & alios plures citat & sequitur *Auersa quæst. 24.sect. 5.* & *Complutenses disp.18.*

Secunda concedit infinitum in multitudine,extensione & intensione esse possibile de potentia absoluta. Hanc tenent *Nominales* cum *Occamo quodl. 1.q.5.*quos plurimi recentiores sequuntur & præsertim *Hurtadus & Arriaga hic & Fasolus* fusi ssime *1.p.q.7.*

Tertia sententia negat infinitum in magnitudine seu extensione , & concedit in multitudine : in hanc inclinat *Amicus* hic citans multos alios.

CONCLVSIO I.

3 *DAtur infinitum syncategorematicum in magnitudine & intensione,& etiam in numero.* Hæc est communissima, *& probatur quoad magnitudinem*:quia quodcumque continuum finitum,quod de facto datur,est tale infinitum,nam quodcumque tale habet in se tot partes, vt nunquam possit assignari numerus aliquis determinatus partium eius,quin euidenter possit ostendi, quod habeat plures partes;quocunque enim numero assignato, verum erit dicere,quod quælibet pars ex illo numero sit diuisibilis in duas partes vlteriores:potest tamen assignari numerus aliquis determinatus partiũ determinatarum eius: ita vt ex similibus partibus non habeat plures:hoc autem est esse infinitum syncategorematicum quoad extensionẽ.

Nec refert,quod aliqui dicãt nullum continuum habere partes actu,sed solum potentia:nam præterquam quod hoc falsum sit,non facit ad propositum:sufficit enim ad veritatẽ conclusionis,quod habeat illas partes in potẽtia, modo possit habere illas in potẽtia,quin habeat eas actu.

Probatur conclusio quoad intensionem : quia quæcunque qualitas intensa,quæ de facto datur , potest diuidi in infinitas partes , alias constaret ex indiuisibilibus : non in infinitas determinatas, quia alias esset infinita categorematice:ergo in infinitas indeterminatas,hoc est , non in tot, quin possit in plures : ergo est infinita syncategorematice,quoad intensionem.An autem quælibet qualitas habeat aliam infinitatem syncategorematicam sic scilicet,vt non possit dari vnquam vlla tam intensa,quin possit dari alia intensior:alias dicetur : sed resolutio non est necessaria ad probandam hanc conclusionem, quamuis probaret etiam illam,si teneretur pars negatiua.

Probatur denique conclusio quoad numerum:quia numerus partium continui est Infinitus syncategorematice , vt patet ex probatione primæ partis,& etiam quia collectio cogitationum futurarum per totam æternitatem à parte post in cælo & in inferno est sic infinita:neque enim pro vllo vnquam tempore aut instanti dabitur tanta multitudo earum , quin possit assignari determinatus numerus omnium cogitationum:quæ sunt in illa multitudine;& præterea nunquam assignari potest vllus numerus determinatus cogitationum,quæ futuræ sunt per totam æternitatem,quin necessario plures adhuc sint futuræ.

CONCLVSIO II.

4 *Probabilius est dari posse infinitum categorematicum tam secundum extensionem, quam secundum numerum.* Hæc est iuxta secundam sententiam: pro qua non citaui Scotum, sicut nec modo cito illum pro hac conclusione, quia de hac re nihil resoluit, quoniam vel erat problematicus, vel dubius; nec immerito sane, quia sunt ingentes difficultates ab vtraque parte, quas vix, aut ne vix quidem quis bene soluere possit, vt ex dicendis patebit.

Probatur primo & principalissimè: quia huiusmodi infinita non repugnant: ergo possunt produci per infinitam potentiam Dei. Probatur antecedens: quia nulla potest assignari repugnantia in huiusmodi infinitis, cui similis nó potest reperiri in infinito syncategorematico ab omnibus concesso: ergo non est repugnantia vlla, quæ impediat possibilitatem infiniti categorematici, sicut non est, quæ impediat possibilitatem infiniti syncategorematici.

Probatur secundo: quia omnis collectio entium realium potest simul poni à parte rei, nisi sit aliqua incompossibilitas inter partes eius, sed non est vlla incompossibilitas inter partes collectionis infinitorum hominum, aut infinitarum partium continuatarum vnius lineæ: ergo potest vtraque collectio poni, & consequenter potest dari infinitum categorematicum, quoad numerum & extensionem, collectio enim illa infinitorum hominum erit infinitum, quoad numerum, & collectio infinitarum partium continuatarum lineæ erit infinitum, quoad extensionem. Probatur minor: quia non est incompossibilitas inter illas partes, nisi vel ex ratione sua specifica, aut indiuiduali, vel ex ratione infinitatis: sed non est incompossibilitas inter illas ex ratione specifica, aut indiuiduali, alias collectio duorum hominum, aut duarum linearum nequiret esse simul: nec ex ratione infinitatis; quia datur infinitum syncategorematicum à parte rei.

Dices: Incompossibilitatem non oriri ex ratione infiniti vt sic: sed ex ratione infinitatis particularis talis, nempe categorematicæ.

Contra, non debet dici id oriri ex ratione talis infinitatis, nisi possit ostendi aliqua repugnantia particularis, quæ sequeretur ex positione huiusmodi infinitatis, qualis non sequeretur ex positione infinitatis syncategorematicæ: sed non potest talis ostendi, vt dictum est in prima probatione & patebit ex dicendis: ergo &c.

5 *Confirmatur vtraque hæc probatio*: quia Deus videt actu infinitos homines simul, & vnumquemque ex ipsis cognoscit, quatenus ab aliis omnibus distinguitur, & cognoscit etiam actu infinitas partes coniungi posse cum quacumque linea, quæ de facto datur: sed omnis repugnantia, quæ adduci potest contra illos homines & illas partes lineæ, si darentur à parte rei, possunt afferri contra illos, vt terminant cognitionem diuinam: ergo quandoquidem reuera actu terminant hoc non obstante cognitionem diuinam; licet non possimus bene soluere difficultates oppositas, debet etiam iudicari, quod possint poni à parte rei, quamuis non possimus soluere satis commode difficultates oppositas. Et sane hæc sola est ratio cur existimem hanc partem esse probabiliorem; quia quotiescumque aliqua conclusio, de qua dubitatur, non habet maiorem difficultatem, quam alia conclusio, de quà non dubitatur, debet omnino teneri non obstante illa difficultate, quamuis esset insolubilis.

Respondent aduersarij ad hanc confirmationem distinguendo antecedens: cognoscit infinitos homines syncategorematice, concedunt; categorematice, negant; cum enim secundum se non sint infiniti, nisi syncategorematice, non possunt à Deo alio modo cognosci, nam Deus debet cognoscere res vt sunt.

6 *Contra primo*: quia implicantiæ, quæ sunt contra infinitos homines categorematice, sunt contra infinitos syncategorematice: ergo si infinitos categorematice non vider, nec videbit infinitos syncategorematice: antecedens patebit postea.

Contra secundo quia certũ est quod ipse actu videat aliquem numerum hominum possibilium, sed ille numerus debebit esse infinitus categorematice, vel finitus categorematice, nec enim inter hæc datur medium, nam numerus infinitus syncategorematice, qui solũ posset cogitari medius, debet necessario esse vel finitus categorematice vel infinitus: sed non potest dici, quod sit finitus categorematice, quia si numerus ille, quem actu videt hominum possibiliũ, sit finitus categorematice, potest illum producere actu sine dubio, quia nemo negat quin Deus possit producere quemcunque numerum determinatum & finitum hominum: ergo Deus non posset plures homines producere quã essent in numero aliquo determinato & finito; quod est absurdum: tum quia hinc sequeretur contra aduersarios quod numerus hominum possibilium non esset infinitus categorematice: tum quia absurdum est potentiam infinitã Dei non posse extendere se ad maiorẽ numerum indiuiduorum alicuius speciei non incompatibiliũ, quã est quicumque numerus determinatus & finitus.

Confirmatur: quia quando dicunt quod cognoscat infinitos syncategorematice tantũ, vel intelligunt quod ipse nó videt tot, quin plures possit videre, quod est absurdissimum, quia poneret in Deo aliquem defectum scientiæ, cum nó videret omnia possibilia; vel intelligunt quod nó videat infinitos homines vt possibiles simul existere, & hoc non facit ad rem quia iam non quærimus an videat infinitos homines qui simul possint existere, sed an videat infinitos homines, quorum quilibet seorsũ possit existere.

7 *Dices* per hoc intelligi quod videat infinitos homines in infinitum.

Contra, quia non potest actu videre finitos in infinitũ, quin actu videat plures homines quam sint in numero quocumque determinato finito: ergo numerus ille quem actu videt, debet esse absque fine & infinitus consequenter.

Aduertendum autem pessime & mala fide ab *Hurtado* adduci Scotum pro sententia, quæ negat Deum cognoscere actu infinita; neque enim id ipsi vnquã venit in mentem: quamuis enim in 3. *dist.* 13. *quæst.* 4. neget gratiam actualem posse intendi in infinitum: hoc tamen est longe diuersũ ac dicere quod Deus nó cognoscat infinitos homines possibiles; & quamuis etiã gratia non posset intendi in infinitum secundum Scotum, tamen non sequeretur inde quod homines nó essent multiplicabiles in infinitũ; neque in toto Scoto quidpiã reperitur certius quã quod sint possibiles infiniti homines, seu quod numerus hominum possibiliũ sit infinitus, vel categorematice, vel syncategorematice, & quod vt sic debeat necessario cognosci à Deo, qui omnia cognoscibilia necessario cognoscit.

Solutio obiectionum.

8 VAriæ afferuntur ab aduersariis implicantiæ contra possibilitatem infiniti, ex quibus plurimæ nullius sunt momẽti, & ab aliquibus ex ipsismet soluuntur, vt videre est apud *Auersam q.* 24. Aliæ vero sũt sane valde difficiles, & propter quam oppositam sententiam tenerẽ, nisi militarent contra obiecta possibilia cognita à Deo, & cõtra infinitum syncategorematicum. Has ergo difficiliores hic proponam, & quantum possum soluere conabor.

Prima implicantia est contra infinitum in extensione; si daretur linea infinita ab hoc puncto protensa in Orientẽ in infinitum, posset ab eodem puncto alia linea infinita protendi in Meridiem in infinitũ; non n. est maior ratio de possibilitate vnius lineæ, quam alterius: sed si hoc fieret, sequeretur vtramque lineam à se inuicem in infinitum distare, quia facerent angulum in pũcto, à quo vtraque duceretur, & quia duæ lineæ facientes angulum, quò longiores sunt, eo magis inter se distant, & consequenter si sint infinitæ longitudinis, distabunt in infinitum: sed implicat quod distent in infinitum, quia daretur distantia infinita inter duo puncta determinata, seu inter duas lineas illas determinatas.

Respondeo primo, huiusmodi argumentum posse proponi contra illas lineas vt terminant cognitionem diuinam nam extensio possibilis quam actu videt Deus linearum duarum ab hoc puncto incipiendum & protrahendarum ad orientẽ & meridiẽ, est omnino infinita, & cõsequenter

distantia

distantia possibilis,quæ est inter vtramque,debet esse infinita:non obstante, quod claudatur illis duabus lineis possibilibus.

Respondeo secundo, negando subsumptum:quemadmodum enim si daretur circulus aliquis infinitus,qualē possibilem iudico nō minus,quam quodcunque aliud infinitum,daretur punctum,in quo inciperet,& finiret, & tamen hoc non obstante linea illa incipiens in illo puncto, & in eodem desinens esset simpliciter infinita:ita etiam non est inconueniens,quod linea incipiens ab vna ex illis lineis,& desinens in alia esset infinita:& ratio vtriusque est,quod ad infinitum sufficiat habere tot partes determinatas,quæ non possent reduci ad vllum numerum determinatum, & quæ si numerarentur vna post alteram,non posset quis ad finem peruenire,nisi infinito tempore.

Secunda implicantia contra idem infinitum est,Si Deus crearet lineam aliquam, quæ & versus orientem & versus occidentem esset protracta in infinitum,posset illā diuidere in puncto A,& applicare partem illam, quæ erat versus orientem ad partem illam, quæ erat versus occidentem lateraliter.In hoc casu quæritur,an in quocunque puncto fieret diuisio,lineæ essent æquales;vel potius vnū certum punctum sit,in quo si secentur, erunt æquales: neutrum dici possit.Non primum,quia si quando secarētur in puncto A,essent æquales,si secarentur in puncto B, non essent æquales, quandoquidē vna linea haberet aliquas partes,quas non haberet, quando fieret sectio in puncto A,& altera non haberet aliquas partes, quas tum haberet,nimirum illas,quas haberet altera.Non etiam secundum,quia non esset ratio cur sectæ in hoc puncto essent potius æquales,quam in alio puncto,quandoquidem vbicunque secaretur vtraque linea esset infinita.

5 *Confirmatur*:quia si daretur linea infinita,posset auferri ab ea vnus palmus,& adhuc maneret infinita.Tum quæro an cum illo palmo ablato esset maior, quam sine illo:si esset maior,ergo vno infinito daretur aliquid maius:si non esset maior,ergo additio partis non facit maius:quod videtur absurdum.

10 *Respondetur* hanc obiectionem non vrgere magis contra infinitum in extensione,quam contra infinitū in numero: vrget simile argumentum de ablatione vnius hominis à numero infinito hominum; vnde non potest bene proponi ab illis authoribus,qui concedunt possibilitatem infiniti in numero,& negant possibilitatē infiniti in extensione.Qui sane authores minus consequenter loquuntur;nam vel eædem implicantiæ de vtroque infinito concludunt, vel non minus difficiles implicantiæ adduci possunt de infinito in numero; quam de infinito in extensione;vnde idem sentiendum est de vtroque.

Respondetur secundo directe, quod in quocunque puncto secaretur illa linea,si vtraque pars esset infinita,vtraque etiam esset æqualis, & si adderentur post sectionem milliones partium vni ex illis lineis, nulla addita alteri, adhuc essent æquales in ratione infiniti,quia non obstāte illa additione, altera esset diuisibilis in tot finitas & determinatas,& in tot partes infinitas, in quot posset diuidi altera;quod tamen omnino difficile est,nec admitti deberet,nisi cogeremur ad idem admittendum in infinito syncategorematico; nam lignum bipedale est æquale in ratione infiniti syncategorematici ligno millepedali,quādoquidem hoc nequeat diuidi in plures partes quam illud. Vnde in forma nego subsumptum quoad primam partem cum sua probatione. Ad confirmationem patebit ex statim dicendis de infinito in multitudine.

11 *Implicantia tertia* contra idem infinitū:si Deus crearet corpus quantum infinitorum palmorum, posset destruere infinitos semipalmos ex illo corpore,relictis aliis infinitis semipalmis;vel ergo illi infiniti semipalmi relicti occuparēt totum locū occupatum ab infinitis palmis,vel non.Si sic,ergo essent æquales infinitis palmis,& præterea est euidens ex terminis quod non deberent occupare illud spatium, quandoquidem non necessario mouerentur localiter ad illud.Si non, ergo daretur finis loci occupati ab ipsis,& consequenter locus ipsorum non esset infinitus. Et deinde quandoquidem in infinitis semipalmis sunt infiniti palmi, videtur quod necessario debent occupare locum infinitorum palmorum.

Confirmatur:quia infiniti non est assignabilis prima & vltima pars:sed si daretur linea circularis infinita(qualis sine dubio dari posset si infinitum categorematicum in multitudine esset possibile)posset assignari prima & vltima pars eius, quia vbicunque scinderetur à Deo, duo eius extrema apparerent.

12 *Respondeo primo*, hoc etiam argumentum currere contra corpus quantum possibile cognitum à Deo, nam Deus videt actu infinitos palmos possibiles, & in illis videt actu infinitos semipalmos, & videt actu spatium possibile,quod ab illis posset occupari: vel ergo totum spatium quod posset occupari à palmis,posset occupari à semipalmis, vel non:& sequitur omnino idem inconueniens obiectionis.

Respondeo secundo directe, quod Deus posset quidem infinitos semipalmos istius corporis infinitorum palmorum destruere,nec in tali casu necesse esset vt semipalmi relicti occuparent spatium ante occupatum à semipalmis destructis;occuparent tamen tantum spatij quantum ad infinitatem ita,vt non essent plures partes in spatio occupato ab vtrisque semipalmis infinitis quam à semipalmis infinitis derelictis, sicut non sunt plures partes proportionales,& indeterminatæ in ligno bipedali,quam in pedali.

Ad confirmationem dico non repugnare infinito primam & vltimam partem, modo inter illas intercedant partes infinitæ.

13 *Implicantia quarta* contra Infinitum in multitudine;si essent infiniti homines,numerus suorum oculorum, pedum & capillorum,esset maior quam numerus illorum hominum,vt apparet ex terminis:ergo vnum infinitum esset maius alio;& sic infinitum minus esset finitum.

Confirmatur: si cum quolibet ex infinitis hominibus produceretur vnus liber, tunc sequeretur quod repositis illis libris in vnum cumulum, quilibet hominum posset accipere ex eodem cumulo centum libros, & sic cum creati essent solum cum singulis libris absque noua productione,aut multiplicatione librorum,singuli haberent centum libros,quod videtur impossibile.

Confirmatur secundo,quia si ex infinitis hominibus destruerentur centum,adhuc remanerent infiniti homines, non minus quam si nullus destrueretur;vel ergo numerus remanens,esset tantus,quantus numerus præcedens, includens centum illos destructos, vel esset minor:tantus nequit esse,quia numerus præcedens includit aliquid vltra id quod includit numerus remanens: minor esse non potest,quia alias daretur numerus maior infinito,& vnum infinitum maius alio,quod videtur repugnare.

14 *Respondeo*; hæc etiam omnia currere contra infinitos homines possibiles, quos actu videt Deus:nam videt illos possibiles cum suis oculis, dentibus & capillis, vel ergo numerus capillorum, quem videt, est maior, quam numerus hominum,vel non est maior,sed æqualis aut minor.Et quidquid dicetur,nos poterimus dicere in proposito.

Respondeo secundò,mihi in re videri obiectionem insolubilem esse reuera,sed non propterea negari debet conclusio,quia contra oppositam conclusionem militat argumentum deductum ex possibilibus cognitis à Deo: quod æque insolubile est.Et similiter argumentum deductum ex æternitate à parte post: nam animæ creatæ post centum annos non durabunt tamdiu quam animæ creatæ hodie, quandoquidem intercedat differentia durationis centum annorum, & tamen illæ durabunt in infinitum non minus quam hæ:vel ergo vnum infinitum est maius alio,vel potest non esse maius, quamuis vnum infinitum includat aliquas partes vltra illas, quas includit aliud infinitum.

Respondeo tertio, distinguendo antecedens: in ratione infiniti,nego antecedens,quia non potest diuidi numerus oculorum aut capillorum in plures partes; quam numerus hominum infinitus;nam in hoc numero sunt infiniti binarij & centenarij hominum, sicut in illo sunt infiniti

quo oculi & infinities mille capilli: numerus ille est maior materialiter loquendo, quantū ad hoc quod cuilibet parti determinatæ infinitorum hominum correspondent plures partes determinatæ capillorum & pedum, concedo antecedens.

Ad primam confirmationem, quæ etiam militat contra infinitum cognitum à Deo; *Respondeo* sicut in infinito numero hominum, sunt infinities centum homines, ita non esse inconueniens, quod ex numero infinito librorum possent accipi infinities centum libri, sed non acciperentur tamen plures quam fuerunt creati, quia creati fuerunt infiniti. Ego tamen iterum fateor me capere non posse, quomodo postea quilibet homo posset habere centum libros, cum ante non haberet nisi vnum, nec vllus liber de nouo sit productus præter libros, quos habuerunt homines ante, cum singuli singulos haberent. At ex alio capite video necessarium esse concedere, quod possent singuli centum libros accipere, quia alias sequeretur quod numerus librorum esset finitus.

15 Fasolus *1.p.q.7.de infinitate Dei dub.6.num.14.* negat posse in tali casu ex infinitis hominibus quemlibet accipere plures libros ex illo infinito librorum cumulo quàm vnum; sicut vnum tantum quilibet reposuit. Quam doctrinam deducit ex conclusione, quam præmisit *num.1.* eiusdem dubij, quod dari possit vna multitudo semel infinita infinitate afficiente per se primo, & adæquate vnitates tantum, & non numeros binarios, nec ternarios: talis autem numerus infinitus esset numerus hominum & librorum in casu præmisso; vnde non possent reperiri infiniti duo libri, nec infiniti duo homines in illo numero.

Verum hæc doctrina admodum difficilis est: si enim non repugnat vnus numerus totalis, qui diuidi possit in duos numeros, quorum quilibet sit infinitus, vt ipse fatetur de numero conflato ex oculis infinitorum hominum: profecto difficile est negare cur numerus conflatus ex infinitis hominibus non possit diuidi in duos numeros, quorum quilibet sit infinitus: cur enim numerus hominum hoc non haberet, & numerus oculorum haberet? aut cur infinitas hominum afficeret immediate & adæquate vnitates hominum, infinitas vero oculorum non afficeret immediate vnitates oculorum.

Rursus; Deus videt in infinito cumulo librorum reperiri aut numerum determinatum & finitum categorematice omnium duorum librorum, aut numerum infinitum categorematice. Si videt numerum omnium duorum librorum quotquot reperiuntur: ibi, esse finitum: ergo totus numerus est finitus contra hypothesim. Si videat esse infinitum, ergo quilibet homo ex infinitis posset accipere duos libros non minus quam potest accipere vnum librum ex eo quod numerus singulorum librorum, qui sunt in illo, sit infinitus. Sed in re vndequaque inexplicabili non est curiosius in qualibet difficultate insistendum.

Ad confirmationem secundam respondeo, quod in ratione infiniti numerus remanens post destructos aliquos homines sit æqualis, aut saltem non sit minor, nec maior numero anteriori, licet numerus anterior includeret vltra aliquas vnitates hominum destructorum, quæ vnitates non includerentur in numero remanente.

16 *Implicantia quinta* contra vtrumque infinitum: sequeretur partem esse æqualē toti contra primum principium. Probatur sequela quia numerus conflatus ex decem hominibus, & ex infinitis hominibus, aut ex decem partibus, & ex infinitis partibus quantitatis extensæ in infinitum esset totum respectu infinitorum hominum & partium, & respectu istorum decem hominum aut decē partium. Sed infiniti homines, quos præter decem homines includeret, sunt pars istius numeri, & illa pars est æqualis isti numero, quia non minor nec maior; non maior quidem, cum nulla sit ratio id asserendi, sed potius oppositum deberet dici, non etiam minor quia est numerus infinitus, nec infinito numero maior excogitari potest.

Confirmatur: quia in infinitis hominibus dantur infiniti centenarij hominum, & in infinitis his centenariis includuntur infiniti decennarij tanquam pars, sicut decem est pars inclusa in centum. Sed numerus infinitorum decennariorum est æqualis numero infinitorum centenariorum, aut saltem non est minor illo, tum quia est infinitus, tum quia etiam in eo sunt infiniti centenarij: ergo pars est æqualis toti, aut saltem non est minor toto, quod æquè repugnat.

Confirmatur secundo: quia si daretur corpus pyramidale infinitum, illud corpus constaret lineis finitis, nimirum illis quæ essent prope punctum in quo costæ pyramidis facerent angulum, & etiam lineis infinitis, quæ à parte superiori costæ deberent in infinitum distare, alias pyramis non esset infinita. Tum sic: Deus cognosceret omnes lineas finitas istius pyramidis, & vltimam determinatam ex ipsis, quæ esset omnium maxime linea: ergo linea determinata immediate sequens esset, & non esset infinita: esset, quia excederet lineam maxime longam ex omnibus finitis, non esset autem, quia non deberet excedere illam nisi excessu finito duorum v.g. punctorum.

17 *Respondeo primo*, hanc etiam obiectionem cum his confirmationibus mihi esse insolubilem, sed currit æquè contra possibilia cognita à Deo.

Respondeo secundo, si consideremus partem, vt pars est, eam necessario semper debere considerari vt minor toto, quia consideratur vt inclusa in toto simul cum aliis partibus; si vero consideretur secundum se, modo sit infinita, potest esse æqualis toti aut non minor illo, quantum ad hoc quod possit esse diuisibilis in tot partes, in quot poterit ipsum totum; & exemplum huius habemus in quanto semipedali, quod licet, si consideretur vt pars quanti pedalis, sine dubio sit minus illo, tamen si consideretur vt diuisibile in partes indeterminatas, esset æquale ipsi; quia quantum bipedale non potest diuidi in plures partes, quam semipedale possit. Vnde in forma distinguo sequelam: pars vt pars, nego sequelam; vt diuisibilis in partes suas, concedo sequelam, quando est infinita; quod autem hoc non sit inconueniens, patet in exemplo iam dato, & in possibilibus hominibus.

Ad primam confirmationem respondeo, distinguendo minorem: numerus infinitorum decennariorum, si consideretur vt pars, est æqualis numero infinitorum centenariorum in quo includitur, nego minorem; si consideretur vt diuisibilis in partes suas, concedo minorem, & similiter distinguo consequens.

Ad secundam confirmationem respondeo, quemadmodum Deus non videt de facto vltimum numerum determinatum & finitum hominum, quem potest producere simul, etiam secundum aduersarios, quia non potest simul tot producere, quin plures possit, & quemadmodum in numero infinito hominum, quem produceret, non potest cognoscere numerum finitum supremum, quia quocunque assignato, si adderetur vnus homo ex reliquis, qui vltra illum numerum reperiuntur in infinito, daretur numerus maior: ita etiam non posse illum cognoscere in tali pyramide quænam sit linea finita vltima & suprema. Et quamuis hoc sit mirabile, cum ipsemet omnes illas lineas producat, & quidem liberè, tamen simile quid æquè mirabile contingit in cōpositione continui, nam quāuis Deus totū continuū producat cum suis indiuisibilibus (suppono indiuisibilia in continuo dari) non potest secundū indiuisibile assignare, quamuis necessariū sit aliquid secundū dari, & ipsemet Deus liberè illud producat.

Aliæ obiectiones plures afferri solent, sed nullæ maioris difficultatis quam præcedentes, quas qui soluere poterit, facile reliquis satisfaciet.

Pro maiori autem intelligentia huius rei hic breuiter aliquot dubitationes particulares, quę de infinito proponi solent, sigillatim soluendæ sunt, quamuis ex dictis earum solutio colligi posset.

Dubia aliqua concernentia hanc materiam.

18 QVæres 1. An Infinito aliquid addi, vel detrahi possit? *Resp.* affirmatiuè, quia ex infinitis hominibus Deus posset destruere vnum hominem, imo & quemcunque numerum finitum, & adhuc restaret infinitus numerus hominum, nam alias si destructo numero finito hominū restaret numerus finitus, ex duobus numeris finitis, nimirum

An infinito aliquid ad di, vel detrahi possit.

nimirum ex numero finito destructo, & numero finito remanente coalesceret numerus infinitus, quod est absurdum, ergo potest aliquid detrahi ex infinito.

Rursus, posset Deus iterum producere eosdem homines, & sic adderentur numero infinito: ergo potest aliquid addi infinito. Imo quandoquidé in infinito numero hominum essent duo infiniti numeri oculorũ, & plures infinitates capillorum, possent ex toto numero oculorum infiniti oculi destrui, & adhuc manere numerus infinitus oculorum: posset enim Deus destruere omnes & solos oculos dextros, & adhuc manerent infiniti oculi sinistri: & rursus quandoquidem posset restituere iterum eosdem oculos dextros, sequitur quod possit numero infinito detrahi, & addi numerus infinitus.

Quomodo pars possit esse æqualis toti.

Contra hoc nihil obiici potest grauius, quã quod sequeretur partem esse æqualem toti, & posse aliquid dari maius infinito. Sed ex dictis constat partem posse esse æqualem, si consideretur vt diuisibilis in suas partes, modo habeat infinitas partes, licet non possit esse æqualis toti, si consideretur vt pars totius, quia vt sic consideratur, vt inclusa in toto simul cum aliis partibus. Deinde constat etiam ex dictis, posse dari aliquid maius infinito quantum ad inclusionem alicuius vltra illud, quod necessariam est ad constitutionem infiniti, licet non possit dari aliquid maius infinito quantum ad diuisibilitatem in partes, ita sc. vt possit aliud esse in plures partes diuisibile, quantum infinitum possit.

Quomodo possit aliquid dari maius infinito.

19 *Quæres secundo*, an vnum infinitum possit esse æquale alij infinito, & maius aut minus illo.

An vnum infinitum possit esse æquale alteri.

Respondeo, in ratione infiniti, formaliter loquendo omnia infinita esse æqualia, aut saltẽ non esse inæqualia (quod addo quia æqualitas proprie dicta supponitur cõuenire tantum posse quantitati finitæ, quo supposito infinitum non posset esse æquale vlli proprie loquendo, de quo non posset esse alia controuersia quam de nomine) quia omnia æque possũt diuidi in infinitas partes determinatas, & quot binarij, ternarij, centenarij ac millenarij reperiuntur in vno infinito quocumque, tot reperiri possunt in quocumque alio. Vnum tamen infinitum potest esse inæquale alteri quantum ad inclusionem alicuius vltra omnia quæ includit alterum, nam numerus conflatus ex infinitis oculis sinistris & dextris includit aliquid vltra illa quæ includit numerus conflatus ex solis dextris oculis, aut sinistris solis.

An infinito posset conuenire figura & motus.

20 *Quæres tertiò*: An infinito possit conuenire figura & motus.

Respondeo figuram circularem posse competere infinito corpori & motum etiam localem circularem.

Ratio primæ partis est, tum quia alias non posset dari corpus infinitum, non enim potest dari corpus nisi cum aliqua figura, nulla autem figura potius poterit competere corpori quam circularis; tum quia si quid impediret, maxime quia possent assignari duo extrema circumferentiæ istius corporis: sed supra diximus hoc non esse inconueniens, quoties inter illa extrema darentur infinitæ partes.

Ratio secundæ partis conclusionis est, quia si daretur linea infinite longa, quamuis non posset (de quo modo non curo) moueri motu directo secundum longitudinem, posset tamen ad latus moueri, quia nihil impedit. Deinde corpus circulare infinitum posset tẽpore infinito moueri ab hoc puncto spatij imaginarij ad idem pũctum, & posset in instanti pars illa, quæ infinite distat ab hac parte, poni in loco huius partis, & hæc pars poni loco illius: neque in hoc est maior difficultas rationis aut imaginationis, quam in ipsamet constitutione infiniti, vt mirum sit, eum qui concedit vnum negare alterum.

An infinita corpora possint poni extra se in loco.

21 *Quæres quarto*, An infinita corpora possint poni in loco, verbi gratia infiniti homines, ita vt sint extra se inuicem & non penetrent se.

Respondeo affirmatiue contra *Fasolum* supra dub. 8. num. 4. *Probatur*: quia si non repugnant infiniti homines, & infinita linea, non repugnabit infinitum spatium: sed si non repugnat infinitum spatium, nõ repugnabit illos homines in illo poni, aut infinitam lineam, quandoquidem spatium infinitum habeat sufficientem proportionem ad recipiendos infinitos homines.

Obiicies ex Fasolo: nulla infinita multitudo potest occupare totum spatium hinc versus Orientem in infinitũ: ergo nulla multitudo infinita potest poni in spatio. Probatur consequentia: quia si multitudo hinc incipiens nõ occupat totum: ergo spatium à multitudine occupatum est finitum, tum ex hac parte, vt supponitur, tum ex parte Orientis, & consequenter illa multitudo non est infinita: & sic esset finita & infinita. Probatur antecedens: quia spatium illud hinc in Orientem, non solum est capax infinitorum lapidum vnius palmi, sed infinitorum lapidum mille palmorum; nec est assignabile vllum corpus tam magnum multiplicabile in infinitum, quin corpus maius possit creari æque multiplicabile in infinitum: ergo nulla infinita multitudo potest totum illud spatium implere, quandoquidem sit capax multitudinis corporum maiorum.

22 *Respondetur*, sicut non repugnat secundum *Fasolum*, vt sit vnus numerus conflatus ex pluribus infinitis numeris: ita non repugnare, vt spatium hinc in Orientem in infinitum protensũ includat plures infinitas partes, atque adeo quod possit sufficere ad recipiendos infinitos homines, & infinitos montes. Vnde in forma.

Respondeo admisso antecedente, negando consequentiam cum sequela probationis: quia quamuis non occupet totum, sed possit Deus assignare quousque pertigerit, hoc non impedit infinitatem eius, aut spatij ab ipso occupati, modo inter punctum, quo hinc incipit & ibi terminatur, intercedant infinitæ partes: & sicut non impedit infinitatem hominum, quod infinitas oculorũ sit aliquo modo maior ipsa in hoc sensu, quod infinitas oculorum possit diuidi in plures infinitates, infinitas autem hominum non sic secundum Fasolum, ita non debet impedire infinitatem vnius spatij, quod aliud spatium possit diuidi & in partes illius spatij & in alias infinitas partes.

Confirmatur hoc: aut numerus infinitus mõtium est maioris extensionis aliquo modo, quam numerus infinitus hominum, aut muscarũ, aut non est, Si non est; ergo quodcumque spatium occupabile ab vno potest totaliter occupari ab altero, & sic numerus infinitus hominum posset totum spatium hinc in Orientem occupare, quamuis in eodem spatio posset poni numerus infinitus montium & quorumcunque aliorum corporum maiorum, atque adeo falsum esset antecedens obiectionis, & neganda esset consequentia probationis. Si sit maioris extensionis, nonobstante infinitate numeri hominum infinitorum: ergo non est inconueniens, quod quãuis numerus hominum occuparet spatium infinitum versus Orientem, adhuc remaneret spatium infinitum occupandum per excessum infinitorum montium supra infinitos homines.

23 *Quæres quintò*: an infinitum sit numerabile & pertransibile.

Respondeo, si quis viueret infinito tempore, & moueretur infinito tempore, quod posset numerare infinitus partes numeri infiniti, easque perrtansire. Si daretur etiã actu, Deus posset numerare omnes partes eius, easque distinctè cognoscere & significare nobis, quod essent in corpore illo infinitæ partes; nos vero de facto nostra experientia non possemus peruenire vnquam ad cognitionem, an esset infinitum nec ne, quia deberemus viuere infinito tempore, vt per omnes transiremus, easque numeraremus.

QVÆSTIO II.

An Creaturæ habeant infinitatem in perfectione essentialis.

24 Dupliciter considerari possent creaturę habere infinitatem in perfectione essentiali. *Primo*, si esset aliqua ex illis quæ haberet infinitam perfectionem aliquam simpliciter loquendo, vt si haberet sapientiam infinitam; aut actiuitatem infinitam. *Secundo*, si ita se haberent creaturæ in perfectione, vt nulla creatura determinabilis, etiam ab ipso Deo, esset tantæ perfectionis, quin Deus posset aliam creaturam maioris perfectionis,

producere. Si creaturæ vel plures vel vna haberent infinitam perfectionem priori modo, haberent perfectionem infinitam categorematice; si posteriori, non haberent infinitam perfectionem, nisi syncategorematice.

Alij proponunt hanc quæstionem hoc modo: an possit dari infinitum categorematicum in essentia, vel syncategorematicum: Sed quamuis prima pars quæstionis huius hoc modo propositæ habeat sensum, reuera tamen secunda pars vix ad bonum sensum reduci posset. Licet enim verum esset, quod non possit dari aliqua creatura, qua perfectior dari non potest, nó apparet quomodo propterea posset bene dici, quod daretur infinitum syncategorematicum in essentia: quæro enim quodnam illud sit; nó certe creatura illa, qua perfectior dari possit: cur enim illa vocari deberet vllo modo infinita ex eo quod alia perfectior illa, & aliæ etiam in infinitum perfectiores dari possint: Sed hoc ipsum maxima ex parte est de nomine.

Quantum ad rem autem ipsam, sententia communior est, quod nó detur infinitum categorematicum creatum in substantia, nec dari possit: cuius contrarium docere videtur *Auersa q. 24 sect. 8. & 9.* quoad vere infinitatem syncategorematicam, aliqui putant dari terminum in speciebus sic, vt vna aliqua detur de facto aut dari possit, qua, licet sit finitæ perfectionis, non possit dari maior. Sic *Henricus quod l. 8. Aureolus 1. d. 44 ar. 4. Durandus ibidem q. 2. Occam. q. vn. Scotus 2. met. q. 6.* & cum eo communior Scotistarum opinio, ac nominatim *Vulpes, Smising. Fuentes*, quos sequi videtur *Arriaga disp. 13. n. 20.*

Alij existimant non dari huiusmodi terminum in speciebus; sed quacumque possibili assignata posse dari perfectiorem. Hæc est communior *Thomistarum* sententia cum *Suario disp. 30. metaphys. Conimbricen. hic c. 8. q. 3.* quos ex nostris sequuntur *Herrera 1. dist. 15. Canelus 2. met. q 6. schol. 2. Mastrius disp. 10. ar. 2.* qui dicunt Scotum ipsum de hac re tantum dubitatiue locutum fuisse.

CONCLVSIO I.

Non potest dari aliqua creatura infinitæ perfectionis essentialis.

25 *NOn potest dari aliqua creatura infinitæ perfectionis essentialis.* Hæc est communissima contra *Auersam.*

Probant *Complutenses disp. 18. q. 2.* conclusionem: quia omnis creatura completa, qualis esset illa creaturæ, quæ esset infinita essentialiter, deberet constare genere & differentia: ergo nequit esse infinita essentialiter, quia clauderetur terminis generis & differentiæ.

Confirmatur: quia omnis creatura debet habere esse suum receptum à creatore, & dependens, ergo nequit esse infinita.

Hæc probatio non sufficit, quia quamuis constaret genere & differentia, & clauderetur illis extremis, si tamen differentia illa esset infinitæ perfectionis, certe essentia per illam constituta esset sic infinita, sicut Deus qui constituitur per rationem entis & modum infinitatis, vel quemcunque alium, quo contrahitur ratio entis ad ipsum, est infinitæ perfectionis, licet possit dici claudi illis extremis tam bene quam clauderetur substantia illa genere & differentia sua. Quod si esset inconueniens substantiam infinitam constare genere & differentia, tum dici posset illam substantiam creatam, quatenus infinita esset, non constare talibus; licet secundum alias rationes, secundum quas esset finita, illis gradibus constaret.

Ad confirmationem responderi posset cum sententia communi aduersariorum, & non tantum iunioris illius, quem citant Complutenses, distinguendo consequens: nequit esse infinita in omni genere, concedo: nequit esse infinita in aliquo genere particulari, nego consequentiã. Quam responsionem non sufficienter impugnant Complutenses recurrendo ad illud de constitutione ex genere & differentia.

26 *Probat secundo Fasolus quæst. 7. de infinitate Dei dub. 13. num. 11.* Quacumque specie creata assignabili Deus potest facere perfectionem: ergo non potest vlla species esse infinita essentialiter. Probatur antecedens: quia inter quamlibet speciem creatam & Deum est infinita distantia in perfectione, ergo semper remanet in essentia Diuina aliqua ratio imitabilitatis, & participabilitatis maioris, quam habet vlla species creata. Probatur consequentia prima, quia infinito, qua parte infinitum est, non potest dari aliquid maius: ergo si potest dari species perfectior quacumque specie creata, nulla species creata potest esse infinita in perfectione.

Hæc etiam probatio non sufficit, quia si daretur species infinita possibilis, falsum esset antecedens; & ad probationem eius responderi posset, quod Deus non posset, quamuis esset infinities perfectior illa creatura, perfectius participari quam ab illa in illa ratione in qua illa species esset perfectior, quidquid sit de aliis rationibus; quod magis patebit ex dicendis in secunda conclusione.

27 *Probatur ergo conclusio* aliter: quia si posset dari aliqua perfectio creata infinita, nulla potius assignari posset, quam sapientia aut iustitia aut potentia actiua: sed repugnat vllam ex his perfectionibus esse infinitam in creaturis: ergo repugnat vllam creaturam esse perfectionis vllius essentialiter infinitæ. Probatur minor: quia repugnat vt perfectiones particulares Dei non excedant in ratione sua formali particulari perfectiones particulares cuiuscumque creaturæ: sed perfectiones sapientiæ, iustitiæ, & potentiæ actiuæ infinitæ sunt perfectiones particulares Dei, & si darentur tales in creaturis, non excederentur ab illis: ergo repugnat vt dentur in creaturis tales.

Confirmatur: ex infinitate cuiuscumque perfectionis absolutæ in diuinis oritur quod debeat identificari omnibus aliis perfectionibus absolutis: ergo si daretur perfectio aliqua absoluta infinita essentialiter in creatura, deberet in illa creatura identificari cæteris perfectionibus absolutis infinitis, & sic illa creatura nó solum esset infinita in determinato genere, sed in omni; atque adeo esset Deus, quod extremum est absurditatis.

Confirmatur secundo: quia non magis conuenire potest vlli rei, quæ non est Deus, infinita perfectio aliqua determinata, v. g. potentia actiua infinita, aut sapientia infinita, quàm independentia aut necessitas essendi à se: sed hæc nequit, etiam secundum aduersarios, competere vlli creaturæ: ergo nec illa. Probatur maior: tum quia non potest assignari disparitas, tum quia reuera independentia in essendo, non videtur maior perfectio, quam sapientia infinita, aut potentia infinita essentialiter: ergo non magis potest vna alicui rei competere quam altera.

28 *Dices* esse manifestam repugnantiam in eo, quod independentia in essendo seu necessitas essendi à se poneretur in vlla re, quæ non esset Deus, quia sequeretur manifestè quod esset creatura, & non esset; esset quidem, quia quidquid non est Deus est creatura: non esset verò, quia non dependeret à Deo in esse suo, cum ex se haberet necessario esse.

Contra: quia si poneretur illa necessitas existendi à se in re aliqua, quæ non esset Deus, illa res non deberet dici creatura, & falsum esset, quod omnis res deberet esse vel Deus vel creatura: & quamuis de facto id verum sit, tamen veritas huius dependet ab alio, quod non possit poni necessitas essendi simpliciter, nisi in solo Deo: at certè si posset poni sapientia infinita in creatura, posset dubitari, an in ea similiter, talis necessitas implicaret: & quod ad me attinet existimo vtrumque æque implicare: vnde qui concedit vnum, difficulter poterit assignare rationem, cur implicaret alterum.

Confirmatur tertiò: quia si non implicaret sapientia infinita in creatura, non repugnaret etiam in eadem intellectus infinitus, & posito intellectu infinito, deberet etiam in ea poni voluntas infinita & actus voluntatis infinitæ: at certe absurdissimum videtur, quod creatura vlla posset esse tam perfecta in intelligendo, & volendo, quam Deus ipse; esset autem in hoc casu, ergo non est admittendus, nec consequenter id vnde sequitur.

Fundamentum vnicum aduersariorum esse potest, non implicare in creatura infinitam perfectionem essentialem in aliquo genere, sed hoc esse falsum patet ex probationibus conclusionis.

CONCLV

CONCLVSIO II.

Dari status in speciebus quantum ad perfectionem.

29 *DAtur status in speciebus quantum ad perfectionem essentialem, ita vt inter omnes possibiles species cognitas à Deo vna sit, qua magis perfectam nequeat producere.* Hæc est iuxta secundam sententiam supra relatam, & communior Scotistarum.

Probatur primo, supponendo omnes species esse inæqualis perfectionis, vt communius tenent Doctores: quamuis enim reuera ad propositum perinde est ita esse vel non, tamen facilius apparebit vis huius rationis, si id supponatur. Itaque eo supposito.

Probatur conclusio: Deus actu videt omnes species rerum, quas potest producere, vt est euidens: alias non esset omniscius, nec posset producere illas species, quas non videret: videt etiam vlterius omnes illas excedere se inuicem ita, vt nullæ duæ sint æqualis perfectionis: ergo videt ex omnibus illis vnam aliquam, quæ excedit cæteras omnes: sed illa non est infinitæ perfectionis, quia species creata infinitæ perfectionis essentialis repugnat: ergo est finitæ perfectionis: sed illâ, quæ omnes alias species possibiles excedit, non potest dari alia perfectior: ergo datur in speciebus possibilibus status talis quantum ad perfectionem, vt vna aliqua sit possibilis, qua perfectiorem Deus nequeat producere.

Dices, species omnes possibiles esse infinitas, atque adeo Deum non posse determinare, quænam ex illis sit maioris perfectionis, quia excedunt se inuicem in infinitum: sicut enim ex circulationibus cæli, si sint in perpetuum conseruandæ, Deus non potest cognoscere vltimum, nec vltimam etiam cogitationem ex omnibus, quas Beati per æternitatem sint habituri in Cælo: & sicut non potest assignare vltimam partem continui: ita non est mirum quod nequeat Deus assignare, quænam sit species, quæ excedat cætera omnia, nec etiam est mirum quod non sit assignabilis vlla talis species.

Reiicitur primo.

30 *Contra primo*, quia si essent possibiles infinitæ species, possent produci à parte rei simul, non minus quam infinita hominum multitudo, cum nulla esset maior implicantia in productione infinitarum specierum, quarum quælibet esset possibilis, quàm in productione infinitorum indiuiduorum: si autem producerentur actu quandoquidem vna aliqua determinata ex ipsis haberet excessum supra cæteras, certum est quod Deus posset determinate assignare speciem illam, quæ esset perfectior: sed illa species deberet sine dubio esse vel finitæ vel infinitæ perfectionis: non infinitæ: ergo finitæ.

Confirmatur hoc: si producerentur infiniti homines, quorum vnus tantum haberet albedinem, Deus posset determinate assignare, quis esset ille homo, qui esset albus: ergo si in infinitis illis speciebus vna aliqua esset, quæ haberet conditionem aliquam particularem, quam nulla ex cæteris haberet, Deus posset ostendere, quænam illa esset, quæ haberet illam conditionem. Nec est eadem ratio de assignatione illius speciei & vltimæ circulationis Cæli, aut vltimæ cogitationis habendæ à Beato, aut vltimæ partis continui: quia quandoquidem circulationes & cogitationes illæ sunt sibi inuicem succeßuræ absque fine, vt supponitur, implicare videtur in adiecto assignari posse vltimam, quia vltra illam non essent aliæ cogitationes aut circulationes succeßuræ, & sic aliquando haberent finem. Deinde vltima pars, seu minor pars continui debet necessario includere plures partes, quarum vna sit potius dicenda vltima & minor, quàm pars illa in qua includebatur, propterea repugnat, vt possit assignari vlla quæ esset vltima: at non est vlla inconuenientia in eo quod assignaretur ex omnibus speciebus illa quæ esset perfectior cæteris.

Contra secundo, quia implicat infinitus numerus specierum diuersæ perfectionis essentialis; quia in tota collectione omnium illarum daretur infinitas perfectionis essentialis, siue posset assignari, siue non: sed infinitas illa est omnino propria Deo: ergo nequit conuenire toti illi collectioni.

Arriaga pluribus conatur probare hãc conclusionem, sed omnes fere rationes eius patiuntur instantiam in parte minima continui, & in vltima circulatione Cæli, quorum neutrum potest Deus aut assignare aut producere determinate. Melior probatio est præmissa iam, quæ confirmari potest, tum soluendo obiectiones aduersariorum, tum quia non repugnat dari statum in perfectione essentiali creaturarum.

31 *Obiicies primo*: non implicat quod quacunque specie data possit dari perfectior, neque ex parte potentiæ Dei, quæ est infinita, neque ex limitatione creaturæ: ergo.

Confirmatur primo, quia infinita perfectio Dei est infinitè participabilis & imitabilis à creaturis: ergo non potest per vllam speciem limitatæ perfectionis essentialis participari tam perfectè, quin possit participari perfectius, aliàs non esset infinities participabilis, sed limitato modo.

Confirmatur secundo, quia si Deus non posset quacumque specie limitatæ perfectionis perfectiorem producere, limitaretur illius potentia, atque adeo non esset potentiæ infinitæ: hoc est absurdum: ergo.

Respondeo negando antecedens; implicat enim ex limitatione creaturæ, quæ non potest sortiri infinitam perfectionem essentialem, qualem sortiretur, si non daretur huiusmodi status.

Ad primam confirmationem respondeo distinguendo antecedens: quantum ad numerum & extensionem, concedo; quantum ad perfectionem essentialem, nego.

Ad secundam confirmationem respondeo distinguendo etiam antecedens: quantum ad hoc quod non posset perfectiorem speciem producere quam illam, quæ est supremæ perfectionis, concedo, simpliciter loquendo, aut ita vt non deberet dici infinita, nego antecedens. Itaq; sicut non est inconueniens, quod ita limitetur potentia Dei, vt non possit producere chymeram, quia hæc est impossibilis: ita non est inconueniens quod limiteretur ita, vt non possit producere perfectiorem speciem quam supremam, in qua est status, quia perfectior non est possibilis.

Et si quæras, quomodo ergo sit infinita, si non possit producere nisi finitum effectum.

Respondeo esse infinitam, & quia potest infinita indiuidua omnium specierum possibilium producere æque facile ac vnum, & hoc absque dependentia à causis efficientibus secundis; & quia est perfectio identificata Deo, quæ ex se sufficeret ad infinitas etiam species producendas, si essent possibiles.

Confirmatur hoc: secundum aduersarios potentia Dei est infinita categorematice, & tamen non potest producere vllum infinitum categorematicum, saltem quoad perfectionem essentialem, sed limitatur ad productionem limitatam categorematice: ergo non est inconueniens quod sit infinitæ perfectionis, quamuis non possit species infinitæ perfectionis producere.

32 *Obiicies secundo*: Deus potest producere quamcumque speciem limitatæ perfectionis; sed data quacumque specie assignabili finitæ perfectionis; species, quæ excederet ipsam, non deberet necessario esse infinitæ perfectionis, quia vt excederet, sufficere posset excessus in vno gradu: sed excessus vnus gradus supra perfectionem finitam non constitueret perfectionem infinitam: ergo quacumque specie finita assignabili potest dari alia species finitæ perfectionis etiam superior illa, & consequenter Deus potest illam producere.

Respondeo negando suppositum minoris, nempe quod sit possibilis alia species quæ excederet illam, in qua esset status.

33 *Obiicies tertio*: Si daretur creatura aliqua perfectißima cæterarum & limitatæ perfectionis, sequeretur infra illã non dari infinitas species, quia alias esset limitatæ perfectionis & non esset: esset quidẽ vt supponitur, non esset autem, quia quandoquidem superaret infinitas species diuersæ perfectionis, deberet esse infinitæ perfectionis.

Respondeo primo in sententia eorum, qui putant intra quaslibet duas species assignabiles, v. g. intra hominem & formam, posse dari infinitas species, quarum quælibet sit perfectior formica & imperfectior homine argumẽtum nihil valere, quia non obstãte quod homo excedat in perfectione illas infinitas species, adhuc erit finitæ perfectionis

fectionis in illa sententia, quæ est satis communis inter aduersarios, contra quos ad hominem valet hæc solutio.

Responderi posset secundo concedendo sequelam; nam si infinitæ species inæqualis perfectionis essent possibiles, non daretur status in perfectione essentiali: si enim homo excederet infinitas species inæqualis perfectionis, esset infinitæ perfectionis, sicut linea excedens infinitas lineas esset infinitæ extensionis. Nec refert quod excessus ille quem haberet homo supra infinitas species non ita fiat vt cuilibet speciei correspondaret in homine particularis gradus, sed ita vt vnico indiuisibili gradu excederet omnes. Hoc inquam non refert, quia si sequeretur infinitas in homine, ex eo quod haberet infinitos gradus perfectionis, multo magis sequeretur infinitas in ipso ex eo, quod includeret vnicum gradum æquialentem illis infinitis.

Sed contra hanc responsionem facit, quod quemadmodum licet linea finita excedat lineas infinitas syncategorematice, quas includit; quandoquidem sit infinita syncategorematice; inde tamen non sequitur quod sit infinita simpliciter: eodem modo, quamuis homo excederet alias perfectiones syncategorematice infinitas, non deberet esse simpliciter infinitus.

Itaque melius respondetur distinguendo sequelam; infinitas species categorematice, cõcedo sequelã; nec hoc est inconueniens, sed necessarium; quia alias illa creatura esset illimitatæ ac infinitæ perfectionis simpliciter: infinitas species syncategorematice, nego sequelam; nec hoc etiam esset inconueniens, quia non sequeretur quod illa species esset illimitata, aut infinita, simpliciter.

34 *Obycies quarto:* in numeris potest in infinitum iri, nec vllus assignabilis est finitus numerus, cui non possit addi vnitas, qua redderetur maior, vt docet *Aug. 12. ciuit. c.* 18. & ex se patet: sed quælibet vnitas variat speciem numeri: ergo non est dabilis status in speciebus numeri, quin alia & alia in infinitum perfectior possit dari.

Confirmatur: quia in actibus reflexis potest dari processus in infinitum, qui tamen actus reflexi sunt distinctæ speciei; ergo non datur status in speciebus.

Confirmatur secundo: quoniam si sequeretur infinita perfectio in aliqua specie ex eo, quod excederet infinitas species inæqualis perfectionis, sequeretur, quod visio beatifica esset infinitæ perfectionis, quia excederet visionem, qua videretur Angelus, & infinitas visiones reflexas, quæ haberi possent de visione illa Angeli.

In aliquibus speciebus dari processum in infinitum.

Respondeo ad hoc, quod est præcipuum aduersæ sententiæ fundamentum. In omnibus illis speciebus, quarum quælibet ex natura sua intrinseca dicit ordinem ad aliam speciem vlteriorem, ita vt repugnet assignari vnam, supra quã alia addi non debet necessario, dari processũ in infinitum, & infinitatem syncategorematicam tantum. Tales autem sunt species numerorum, & actus reflexi, ac similia quæ proportionem habent cum partibus infinitis syncategorematice, quæ includuntur in continuo; & propterea sicut in continuo, licet possit assignari pars includens infinitas partes syncategorematicas, illa tamen pars non est infinita categorematice, sed syncategorematice, quia non potest assignari vltima pars etiam de potentia absoluta: ita etiam in huiusmodi speciebus multiplicabilibus in infinitum, licet esset assignabilis aliqua, qua excederet infinitas alias, quia tamen illæ non sunt infinitæ, nisi syncategorematice ex eo, quod non potest assignari vlla ex illis supra quam aliæ in infinitum non possint superaddi, non debet dici illa species esse simpliciter infinita; sed secundum quid tantũmodo & syncategorematice. Vnde in forma distinguo cõsequens obiectionis & confirmationis: non datur status in speciebus illis quæ ex naturæ sua exigunt vlteriores species, concedo consequentiam: quæ non exigunt, nego.

Ad secundam confirmationem respondeo distinguendo sequelam: sequeretur, quod visio beatifica esset infinitæ perfectionis secundum quid & syncategorematice, concedo: simpliciter & categoramatice, nego sequelam.

Fateor tamen syncere, hanc obiectionem reddere mihi oppositam sententiam valde probabilem, & in rebus his concernentibus infinitatem, nullam partem esse, quæ non habeat magnam difficultatem.

Quæres, an sicut potest dari in creaturis aliqua perfectissima, quæ excedi nequeat in perfectione essentiali, ita etiam possit dari aliqua imperfectissima, qua imperfectior dari nequeat.

Respondeo mihi videri quod sic, quod etiam docet *Arriaga* supra. Fundamentum potissimum est, quod non implicet talis species, & quod quemadmodum dari potest status in perfectione summa, ita etiam possit in minima, à paritate rationis. Sed aduertendum tamen, quod quemadmodum sunt aliquæ species, in quibus potest procedi ad maiorem perfectionem in infinitum, v. g. species numeri; ita etiam esse aliquas species, in quibus possit procedi ad minorem & minorem in infinitum: vt sunt species visionum reflexarum, quarum prima habeat obiectum perfectius seipsa, quia eadem prorsus est ratio.

Potest dari imperfectissima species.

Posset hic agi de infinitate intensionis, an scilicet possit dari qualitas infinite intensa: sed de ea agemus in libris de generatione & corruptione.

LIBER IV.

PHYSICORVM.

QVandoquidem mobilitas localis, secundùm quam moueri possit res à loco in locum, sit vna ex proprietatibus corporis physici, vt melius intelligatur natura talis mobilitatis & motus localis correspondentis ipsi, agit hic de Loco Philosophus, & hac occasione agit pariter de Vacuo. Deinde quia omnis motus aut fit in tempore aut in instanti, agit præterea de Tempore.

DISPVTATIO XV.

De Loco.

NOn agimus hic de loco, provt capitur metaphorice pro subiecto, in quo inhæret forma, quo sensu materia solet vocari locus formarum, & mens locus specierum intelligibilium; nec etiam de loco artificiali, qualis est vas respectu liquoris in eo repositi, & sedes seu cathedra vocatur locus hominis in ea sedentis: sed de loco proprie dicto, qui necessario requiritur ad motum localem tanquam terminus à quo & ad quem eius, qualem locum dari tanta experientia constat, quanta constat ipsemet motus.

QVÆSTIO I.

Quid sit Locus?

PRima sententia circa hanc quæstionem est, locum esse spatium imaginarium repletum corpore locato, quod spatium intercedit inter latera corporis continentis, & est tantæ extensionis quantæ est ipsum corpus locatum. Hanc plures ex recentioribus tenent, speciatim *Auersa q. 27. a. 1. Amicus tract. 20. q. 3.* Et si opponatur ipsis Aristoteles, qui antiquos Philosophos hanc sententiam tenentes acriter impugnauit, respondet ipsum non locutum de spatio imaginario hoc, sed de spatio vero & reali iuxta sequentem opinionem.

Variæ sententiæ.

Secunda sententia est locum esse corpus reale trinæ dimensionis, in quo penetratiue recipitur corpus locatum, quod corpus vocatur spatium reale ad distinctionem spatij imaginarij. Hæc pluribus antiquis Philosophis adscribitur, & ita placuit *Masio*, vt in eam fateatur se iturum, nisi authoritate Philosophi & D. Thomæ moueretur.

Tertia sententia est ipsum vbi esse locum: hanc referunt *Complutenses*, sed nullum pro ea citant authorem.

Quarta sententia est, locum esse vltimam superficiem corporis ambientis locatum. Hæc est communior Scotistarum & Thomistarum cum Philosopho hic.

CON

CONCLVSIO I.

2 *Nec spatium imaginarium nec spatium, reale, nec vbi nec aliquid intrinsecum locato est locus proprie dictus.* Hæc est iuxta quartã sententiam contra tres primas.

Spatium nec imaginarium nec reale est locus.

Probatur prima pars: quia spatium imaginarium est quid fictum, nullo modo existens à parte rei, nec potens existere; ergo locus realis & physicus, de quo loquimur, non potest consistere in illo. Probatur antecedens: quia non est substantia aliqua realis, nec accidens, nec negatio aut priuatio aliqua realis; alias non esset imaginarium.

Confirmatur: quia si esset substantia aliqua, deberet esse creata ià Deo, & sic conueniret hæc sententia cum secunda: si esset accidens, deberet habere aliquod subiectum, quale nequit assignari: si esset negatio, idem esset rem esse in loco, ac esse in negatione, quod est absurdum. *Deinde*, si spatium imaginarium est negatio, non alia negatio quam corporis: sed illa negatio corporis tollitur posito ipso corpore: ergo quando poneretur res in loco, tolleretur locus, quod est absurdum.

Rursus, si dicatur illud spatium esse capacitatem ad recipienda corpora, quæro quid sit illa capacitas; an positiuum quid, an negatiuum: si positiuum, ergo vel substantia, vel accidens reale, quod non asserunt aduersarij: si negatiuum, ergo vt ante dixi, idem esset corpus esse in loco, ac in negatione, quod viderur absurdum.

3 *Probatur secunda pars*: quia spatiũ reale debet esse substantia trinæ dimẽsionis: sed absurdũ est dari talẽ substantiã, in qua penetratiuè darẽtur corpora quæ locantur: ergo nõ debet asseri quod locus sit tale spatiũ. Probatur minor: tũ quia nullum est iudiciũ talis substãtiæ, ex quo colligeretur dari nihil autẽ debet dici dari absq; aliquo indicio, ex quo colligatur dari: tũ quia vel esset substantia corporea, vel spécialis; non corporea, quia aliàs duo corpora penetrarent se naturaliter; non spiritualis, quia locus proportionatus corporibus non debet esse spiritualis; tũ quia illa ipsa substantia extensa trinæ dimensionis deberet esse in loco alio non minus, quam substantiæ corporeæ quæ in loco ponuntur; quæro ergo de illo alio loco, an sit alia substantia? si sic, dabitur processus in infinitum: si non, ergo quemadmodum istius substantiæ locus non debet dici alia substantia, quam penetraret, sed aliquid aliud: ita etiam neque substantiarum corporearum locus debet dici alia substantia quam penetrarent: quæ ratio mihi conuincit hanc partem conclusionis, sicut & prima ratio.

Probatur tertia pars conclusionis: quia vbi est illud, per quod ponitur res in loco: ergo non est ipsemet locus.

Probatur quarta pars: quia nihil intrinsecum potest excogitari, quod sit locus, nisi materia vel forma, vel quantitas, vel aliqua qualitas, vel presentia localis, quæ est ipsum vbi intrinsecum: sed neutrum ex his est locus corporis; non præsentia aut vbi, vt paulo ante ostensum est, non materia nec forma, aut qualitas aut quantitas, tum quia hæc comitari solent corpus: locus autem deseritur ab ipso, quando mouetur; tum quia ipsamet materia & forma, & quantitas & qualitas sunt in loco, & de loco in quo sunt, hic æque quæritur de loco ipsius corporis; tum denique, quia nemo dicit corpus esse in sua materia aut quantitate aut qualitate, tanquam in loco.

Locus non est vbi nec aliquid intrinsecum.

5 *Obijcies primo*, maius spatium occupatur à corpore magno quam paruo, & à toto mundo quam à parte mundi: ergo datur spatium vel reale vel imaginarium, in quo sit corpus magnum distinctum à spatio, in quo sit corpus paruum, & in quo sit totus mundus secundum se totum: sed illud spatium non est corpus aliquod ambiẽs; nullum enim est corpus ambiens totum mundum; & quodcunque corpus ambiens aliud corpus posset destrui relicto illo corpore adhuc occupante tantum spatij, quantum ante occupauit: ergo aliquod aliud spatium: sed nullum assignari potest præter spatium, quod asseritur à prima aut secunda sententia, & quod negatur in conclusione: ergo conclusio est falsa.

Respondeo nullum spatium occupari ab vllo corpore, nisi superficiem corporis ambientis, quæ si habet partes suas magis distantes quàm partes alterius speciei ambientis aliud corpus, dicitur esse maius, quam spatium occupatum à corpore circumscripto per aliam superficiem, cuius partes minus à se inuicem distant. Quod si nulla superficies ambiat corpus, sicut nulla ambit totum mundum, includendo in mundo cælos omnes, profecto corpus illud non debet dici occupare vllum spatium nec magnum nec paruum; sed solum potest dici, si partes ipsiusmet magis à se inuicem distant, quam distant inter se partes alterius corporis, quod possit occupare maius spatium, quam alterum corpus. Vnde in forma.

Respondeo distinguendo antecedens: si vtrumque occuper spatium sibi proportionatum, concedo; si non occuper, nego antecedens; distinguo consequens similiter pro prima parte, negando vero ipsum pro secunda parte, nempe quod detur spatium maius occupatum à toto mundo quam à parte mundi: & per hoc patet ad reliquam partem.

6 *Obijcies secundo*: omnia incompossibilia habent incompossibilitatem respectu alicuius tertij duo corpora quanta habent incompossibilitatem localem: ergo respectu alicuius tertij: non respectu superficiei ambientis, quia ea ablata adhuc maneret incompossibilitas eorum nec aliud tertium assignari potest præter spatium: ergo spatium illud est locus.

Respondetur negando subsumptum pro prima parte: habent enim incompossibilitatem respectu superficiei sic vt non possint naturaliter sub eadem superficie contineri simul: nec refert ad hoc quod superficies existat aut non existat; sufficit enim, quod duæ quantitates non possint naturaliter intra se inuicem sic applicari, vt eadem superficies vtrique correspondere possit, si ponerentur sub superficie aliqua.

CONCLVSIO II.

7 *Locus est vltima superficies corporis continentis immobilis.* Hæc est iuxta quartam sententiam cum Philosopho hic. *Probatur*: tum quia nihil aliud potest conuenientius assignari, quod locus: tum quia reuera eo ipso, quo aliquod corpus sub tali superficie continetur, dicitur esse in loco, & eo ipso, quo aliquod corpus non habet superficiem talem, sub qua contineatur, quemadmodum de facto non habet vltimum cælum, non dicitur esse in loco proprie loquendo: ergo locus consistit in huiusmodi superficie, loquendo de loco circumscriptiuo corporeo, de quo hic agimus.

Confirmatur conclusio declarando singulas descriptionis particulas: Dicitur *vltima superficies*, quia hic loquimur de loco immediato & proximo. Dicitur *corporis*, quia agimus de loco corporeo, in quo corpora actualiter extensa locantur. Vbi tamen aduertendum, non esse loco essentiale quod sit superficies, quæ sit actu alicuius corporis superficies; quia si daretur per potentiam absolutam aliqua superficies circumscribens aliud corpus absque vllo corpore, cuius esset superficies, esset tam bene locus illius corporis contenti sub illa, ac si esset superficies alterius corporis. Et hinc optime *Scotus in 1. d. 2. q. 6. n. 7.* negat vltimitatem esse de ratione loci: sicut est continentia. Dicitur *continentis*: id est circumscribentis seu intra se tenentis illud, quod dicitur esse in loco totali; per quod significatur agi hic de loco totali; vnde per hanc particulam etiam excludi potest à ratione loci, cathedra respectu hominis, & vltima superficies eius, quia non circumscribit singulas partes eius, prout debet facere locus totalis. Dicitur denique *immobilis*, quia locus, vt locus, debet esse terminus à quo motus localis; non esset autem talis, si moueretur cum locato. Et hinc optime negat Philosophus, vltimam superficiem dolij, quod simul cũ vino mouetur, esse locum vini; quæ tamen superficies si maneret immobilis, & inde moueretur vinum ad alium locum, posset habere rationem loci non minus, quam quæcumque alia superficies.

8 *Obijcies* contra hanc particulam, quæ valde difficilis est, & totam conclusionem. Superficies aëris ambientis turrim est locus eius, & tamen facile mouetur huc illuc vel flante vento vel succedente quocunque alio corpore: ergo vel locus non est superficies corporis continentis vel non debet locus esse immobilis.

Complutenses,

Complutenſes, hic ex doctrina D. Thomæ, reſpondent ſuperficiem materialiter conſideratam poſſe moueri localiter, non vero ſi conſideretur formaliter, vt ſcilicet dicit talem vel talem diſtantiam ad partes fixas mundi, v. g. ad polos primi mobilis.

Sed contra, quia etiam vt dicit talem diſtantiam ad illas partes, poteſt moueri localiter: nã, ſi Deus moueret totum mundum ac cælos (vt bene poſſet facere) relictis omnibus partibus in eadem diſtantia inter ſe, quam iam habent, ſuperficies continens turrim moueretur localiter ſimul cum turri etiam vt diceret eandem diſtantiam ad partes fixas mundi: ergo ſuperficies non ſolum poteſt moueri materialiter conſiderata, ſed etiam formaliter.

Propter hoc reſpondent alij locũ dici immobilẽ nõ à reſpectu ad partes fixas mũdi, ſed ad partes ſpatij imaginarij.

9 *Sed contra*: quia ſpatium imaginarium non eſt aliquid reale, ſed aliquid imaginatium; ergo ſi ſuperficies habet eſſe locus formaliter à reſpectu ad ſpatium imaginarium non eſt formaliter loquendo, aliquid reale, ſed aliquid imaginarium, quod videtur abſurdum.

Confirmatur: quia omnis reſpectus realis debet habere terminum realem: ergo reſpectus terminatus ad ſpatium imaginarium nequit eſſe realis; quandoquidem nec ipſum ſpatium ſit quid reale.

10 *Reſpondeo ergo aliter* immobilitatem loci deſumi à tali diſtantia ad terminum ad quem motus localis, quo mouetur corpus à loco ad illum terminum: nam locus vt dicit talem diſtantiam, nequit moueri etiam de potentia abſoluta. Vnde in forma.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: ſecundum ſe præciſe, nego maiorem; vt dicit talem diſtantiam ad terminum ad quem motus localis, concedo maiorem, & ſimiliter diſtinguo minorem, & nego conſequentiam.

Dices: ſuperficies cæli Lunæ poteſt retinere eandem diſtantiam ad ſuperficiem conuexam terræ, quæ ſuperficies poteſt eſſe terminus ad quẽ motus localis, quo moueretur aliquid graue à ſuperficie illa cæli Lunæ ad ſuperficiẽ illã connexam terræ; & tamen moueri: nam ſi moueretur totus mũdus ſimul retineretur eadem diſtantia inter vtramque ſuperficiem, ſed tum vtraque moueretur, etiam vt habens eandem diſtantiam: ergo non ſufficit noſtra reſponſio magis, quam Complutenſium, quæ reiecta eſt.

Reſpondeo, immobilitatem loci deſumi debere à diſtantia prædicta, non in hoc ſenſu, quod locus cum eadem diſtantia non poſſit moueri localiter quomodocunque ſed quod non poſſit moueri localiter ad terminum ad quẽ, neque recedere ab ipſo. Ratio autem quare debet huiuſmodi immobilitas conſiderari in loco, eſt quia ſine ea non poſſemus ſcire extenſionem motus localis, qui fieret à termino à quo, ad terminum ad quem.

Dices: etiam Complutenſes poſſent hoc modo dicere quod immobilitas loci deſumi debeat ad partes fixas mũdi in ordine tamen ad motũ, qui fieret à ſuperficie à partibus illis diſtante, ad quemcunq; alium locum: nam vt ſic eſt immobilis & ſeruans eandem diſtantiam neceſſario ad terminum ad quem iſtius motus.

Contra: quia quamuis non darentur vllæ partes fixæ mũdi, poſſet motus talis eſſe à loco ad locum: ſi enim ſolũ eſſent duo corpora diſtantia, vnum poſſit moueri localiter ad alterum: ergo ordo ad partes fixas mundi eſt impertinens ad locum.

Confirmatur: ad hoc vt poſſit dari motus localis, ſufficit dari duas ſuperficies inter ſe diſtantes, à quarum vna ad alteram tranſire poſſit corpus mobile, & ad hoc vt locus vnus ſit immobilis ad alterum locum, ſufficit quod vt ſic diſtans non poſſit ad ipſum moueri.

Deinde, hæc ſola neceſſario requiruntur ad motum localem: ergo impertinenter conſideratur aliqua alia diſtantia loci præter hanc, aut aliqua alia immobilitas per ordinem ad quodcunque aliud.

12 *Obijcies ſecundo*: ſequeretur quod corpus immotum localiter poſſet mutare locum: ſed hoc eſt abſurdum: ergo. Probatur maior: quia turris manens in eodem loco, non retinet ſemper eandẽ ſuperficiem continentẽ, ſed nunc habet hanc ſuperficiem nunc illã; ergo ſi ſuperficies etiam cũ reſpectu quocunque diſtantiæ ad quæcũque ſit locus corpus immotum mutat locũ & tranſit ab vno loco in aliũ locum.

Reſpondent Complutenſes: ſupra diſtinguendo maiorem mutare locũ materialiter, concedunt; formaliter, negant; & ſimiliter diſtinguunt maiorem probationis. Intelligunt autem per locum formaliter, ſpeciem, vt ſubſtantem tali diſtantiæ, abſtrahendo ab eſſe numerico talis numero ſuperficiei & talis numero diſtantiæ, per locum autem materialiter intelligunt hanc numero ſuperficiem, & hanc numero diſtantiam.

Hæc reſponſio, quamuis fortaſſis in re conueniat cũ alia communi Scotiſtarũ ſtatim adducenda, non tamen placet quoad modum loquendi: quia licet aliqua duo individua humana conueniant formaliter in ratione ſpecifica hominis, tamẽ peſſime diceretur deſtructo vno individuo, v. g. Petro, non deſtrui hominem formaliter, ſed materialiter tantum; ergo licet duæ ſuperficies cum tali reſpectu diſtãtiæ conueniant in ratione ſuperficiei vt ſic, & diſtantiæ etiam, male dicitur, deſtructa vna non deſtrui ſuperficiem cum diſtantia formaliter, ſed tantum materialiter.

Confirmatur: quoties cunque deſtruitur individuum, deſtruitur etiã ratio ſpecifica in illo incluſa formaliter; ergo ſi deſtruatur hæc ſuperficies cum tali reſpectu diſtantiæ, deſtruitur ratio ſuperficiei vt ſic, & ratio diſtantiæ in illa incluſa.

Confirmatur ſecundo, quia quoties locatũ tranſit de vno numero loco ac alterũ numero locũ, videtur debere moueri localiter: ſed turris immota ſecundũ aduerſarios trãſit de vno numero loco tam quoad rationem, formalẽ, quàm materialem ad alium numero locum; neque enim eadem numero ratio formalis loci poteſt reperiri in ſuperficiebus numero diſtinctis: ergo adhuc manet vis obiectionis, non obſtante hac reſponſione.

13 *Reſpondetur ergo aliter* diſtinguendo maiorem: poſſet mutare locum accipiendo alium locum numero diſtinctũ à priori loco, ſed æquiualentem tamen illi & non diſtantẽ localiter ab illo; concedo maiorem: accipiendo aliũ locũ diſtantem localiter à priori loco, & propterea non æquialentem illi, nego maiorem, & conformiter ad hoc diſtinguo minorem, & nego conſequentiam.

Itaque vt aliquid moueatur localiter, non ſufficit quod acquirat varia loca quomodocunque, ſed requiritur quod ab vno loco tranſeat ad alium locum diſtantem localiter; vnde quia turris immota, licet tranſeat ab vno loco ad alium, quãdo variæ ſuperficies ſibi inuicẽ ſuccedentes eã ambiunt, quia tamẽ non eſt diſtantia localis inter illas ſuperficies, propterea non dicitur moueri localiter, & hinc etiã dicuntur illa plura loca, quæ ſuccedunt circa illã turrim eſſe æquialẽtia ſibi inuicẽ: & quaſi vnus locus æquialenter; quia quantum ad motum localem turris perinde eſt, quod ſuceedant ſibi inuicem, aut quod maneat ſemper vnus tantum locus, nã quemadmodum ſi maneret ſemper vnus locus, turris non moueretur localiter, ita etiam nec mouetur localiter, quamuis ſuccedant circa ipſam varia illa loca non diſtantia à ſe inuicem localiter.

14 *Obiicies tertio*. Quidquid mouetur localiter, acquirit alium & alium locum: ſed primum mobile poſſet moueri localiter, quamuis non daretur aliud cælum, aut corpus ſupra ipſum, ſub cuius ſuperficie contineretur; ergo acquirit alium & alium locum: ſed non acquirit ſuperficiem: ergo ſuperficies non eſt locus.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: ſi ſit in loco, dum eſt in termino à quo, & in termino ad quem, concedo maiorem: ſi non ſit, nego maiorem, & conceſſa minore nego conſequentiam: quia non eſſet in loco, ſi non eſſet aliud corpus ſupra ipſum, ſub cuius ſuperficie contineretur.

Et ſi quæras quomodo ergo poſſit moueri localiter quandoquidem motus localis ſit motus mobilis à loco in locum.

Reſpondeo, dici moueri localiter, quia mutat præſentiã ſuam localem ad corpora contenta ſub ipſa: & in hoc etiã ſenſu poteſt dici eſſe in loco, quia ſcilicet dicit talem præſentiã ad alia corpora: quod tamen non ſufficit vt dicatur eſſe in loco, prout locus hic definitur, & eſt aliquid continens aliud ſeu in quo aliud continetur.

Diuiſionis

Diuisiones Loci.

15 PRo maiori autem declaratione loci aduertendæ sunt aliquot loci diuisiones.

Quid locus intrinsecus, & extrinsecus.

Prima est, qua diuiditur in locum extrinsecum & intrinsecum: *intrinsecus* est ipsum vbi, seu id à quo formaliter res habet poni in loco; quod tamen meo iudicio satis improprie locus dicitur, quia ex hac ipsa illius explicatione non tã locus dici debet, quã id quo res collocatur in loco. *Locus intrinsecus* est illa alia res, ad quam aliquid dicitur habere præsentiam, sic enim explicandum sentio locum extrinsecum, vt sic; commuuem omni loco extrinseco, tam definitiuo quam circumscriptiuo; quod si velit quis restringere locum extrinsecum ad locum physicum, & proprium, quatenus de eo egit Philosophus, dicat locum extrinsecum esse vltimam superficiem corporis continentis immobilis.

Quid definitiuus & circumscriptiuus.

16 *Secunda diuisio* loci est in circumscriptiuum, & definitiuum. *Locus circumscriptiuus* est, qui continet corpus totaliter ambiendo illud sic, vt vna pars corporis cõtinentis correspondeat parti corporis locati, & alia alteri; & hic est locus proprie dictus, de quo hic agitur præcipue; quia est locus competens corporibus naturalibus. Porro aduertendum quod huiusmodi locus possit considerari vel cum impenetrabilitate, vel cum penetrabilitate: si consideretur cum penetrabilitate, aliqui reducunt ipsum ad locum definitiuum, & competeret substantiæ, quamuis non esset affecta quantitate, sed haberet tamen partes extra partes: verum quoad etymologiam nominis, penetrabilitas nõ impedit circumscriptionem: vnde non obstante penetrabilitate posset superficies esse locus circumscriptiuus, sed de hoc non potest esse alia quæstio, quàm de nomine.

Locus definitiuus est ille, cui alia res est præsens sine commensuratione partis loci ad partes locati, sed sic, vt tota res locata sit correspondens cuilibet parti loci: sic corpus Christi est in Eucharistia, seu in superficie continente Eucharistiam, & Angelus indiuisibilis sic potest esse in loco diuisibili, palmari verbi gratia.

Quid cõmunis ac proprius,

Tertia diuisio loci est in communem, & proprium: *communis* est qui continet multa locata: sic aqua dicitu locus piscium, aër auium terra animalium terrestrium: *proprius* est qui vni soli correspondet.

Naturalis violentus, neuter.

Quarta diuisio est in naturalem, violentum & neutrum: *naturalis* est, ad quem res inclinatur; *violentus* à quo abhorret: *neuter* ad quem res nec inclinatur, nec ab eo abhorret.

Aliæ diuisiones loci in dextrum, sinistrum, sursum, deorsum ante, retro, totalem, partialem patent ex ipsis nominibus.

Dubia circa locum.

17 *Quæres primo*, an locus possit esse in loco?

An locus possit esse in loco.

Respondeo quod sic: certum enim est quod superficies aëris, qua continetur terra, sit saltem mediante reliquo aëre, contenta sub superficie concaua Cæli Lunæ, aut sphæræ ignis, si detur talis inter aërem & Cælum Lunæ; nec denique est aliqua inconuenientia in eo, quod vnus locus sit in alio loco.

Dices: sequeretur processus in infinitum.

Respondet negando sequelam: quia stabitur in loco vltimo, qui alium circa se non habet, qualis est superficies connexa Cæli primi superioris.

Quæres secundo, an locus dicat essentialiter continentiã actualem, an vero solum potentialem aut aptitudinalem.

An locus dicat essentialiter continentiã actualem.

Respondeo quæstionem esse de nomine, atque adeo vtrumque posse dici, prout explicabitur illa particula definitionis *continentis*: melius tamen est dicere quod dicat solum essentialiter continentiam aptitudinalem aut radicalem, tum quia definitiones communiter, quamuis dentur per verba significantia actum, intelliguntur tamen aptitudinaliter: & deinde dicimus communiter vnam rem tendere in talem locum antequam actu eo perueniat, qui tamen locus eo tempore non continet ipsam actu. Nec oppositum huius traditur à *Scoto in 2.d.2.q.6.litt.G.* aut *n.* 10. quidquid dicat *Mastrius*, pro quo.

18 *Dices*: si potentialis continentia sufficeret, pars deberet dici esse in toto, tanquam locatum in loco: sed hoc est contra omnes; ergo.

Respondeo negando sequelam, quia licet vna pars totius ambiatur à superficie conuexa alterius partis, tamen vnitur physice illi parti ambienti, ita vt necessario secũ deferre debeat alteram partem; locatum autẽ non vnitur sic loco.

Deinde hæc replica retorqueri potest contra *Mastrium*; quia alia pars actu ambitur ab altera parte totius: ergo si continentia actualis constituat locum, illa pars erit in loco; quod si non obstante quod locus sit superficies actu continens secundum *Mastrium*, illa pars non sit in toto tanquam in loco, quia scilicet aliquid impedit: sic similiter quãuis locus esset superficies aptitudine continens, illa pars non esset in toto tanquam in loco, propter idem impedimentum, quod tam bene sufficiet nobis quã *Mastrio*.

Dices secundo pro eodem: sequeretur quod baculus extractus in aqua, adhuc posset dici esse in aqua tanquam in loco & quod aqua esset locus eius, quia aqua potest eum recipere.

Respondeo negando sequelã pro prima parte: cum enim non sit an aqua vllo modo, quomodo possit esse in illa tãquam in loco? concedo autem sequelam pro secunda parte: verum enim est quod aqua sit locus baculi etiam extracti non quidem in quo sit actu, sed in quo possit esse.

An materiale & formale loci faciant vnum per se.

19 *Quæres tertio*: An superficies, quam materialiter importat locus, & continentia ac immobilitas quam dicit formaliter, faciant vnum per se ex genere & differentia, aut potius vnum per accidens ex subiecto & accidente, aut ex subiecto & propria passione.

Respondeo, si loquamur de continentia actuali, clarum esse quod illa sit accidens superficiei, quandoquidem possit ipsi adesse, & abesse, & sit respectus, nec habeat vllam proportionem actus per se respectu superficiei magis quã albedo habeat respectu parietis: & idem dicendum est à paritate rationis de respectu distantiæ talis, à quo habet locus esse immobilis. Si vero loquamur de continentia aptitudinali, illa est proprietas superficiei, non secus ac risibilitas est proprietas hominis. Si denique loquamur de continentia radicali, illa conuenit cum vltima differentia superficiei, nec consequenter facit vnum per se cum superficie, sicut nec rationalitas cum homine; sed bene facit vnum per se cum genere, in quo conuenit superficies cum aliis rebus, sicut rationalitas facit cum animali: nec hæc res maiori digna est consideratione, aut examine.

QVÆSTIO III.

Vtrum possit aliqua creatura produci absque vllo loco, aut vbicatione.

20 CErtum est, siue loquamur de loco extrinseco circumscribente, siue etiam de respectu aut modo, quo haberet res aliqua collocari in tali loco, supremum Cælum esse absque vllo loco, aut vbicatione: si autem loquamur de respectu, aut modo, à quo habet res distare tantum, vel tantum ab alia re, siue esse indistans ab illa; & dicamus rem esse in loco, quæ ab alia re distat, aut indistat; non minus est certum, quod de facto nulla res sit, quæ non sit in loco, & quæ non habeat vbicationem; vel enim inter quamcumque rem assignabilem, & aliam rem quamcumque potest interponi alia res, vel non potest. Si potest, iam distant: si non potest, iam non distabunt: ergo necessario debet omnis res habere vbicationem in hoc sensu. Sed si Deus crearet aliquem Angelum solum, nulla alia re simul creata, ille Angelus non esset in loco nec priori nec posteriori modo; nec enim circumscriberetur, nec esset distans aut indistans ab vlla re magis, quam corpora iam existentia possunt dici esse distantia, aut indistantia ab Antichristo nondum existente.

Res potest poni absq; distantia aut indistantia ab alia &c.

22 *Dices*: esset indistans à Deo Angelus ille: ergo esset in loco posteriori modo.

Respondeo negando consequentiam, quia esse in loco posteriori modo dicit distantiam, vel indistantiam, ab eo à quo possit res localiter discedere, vel accidere magis aut minus, hoc autem non conuenit creaturæ in ordine ad Deum, quia Deus ob immensitatem debet necessario esse indistans ab omni creatura existente, vnde creatura nulla potest ab illo recedere, aut ad illum accedere.

In alio ergo sensu examinari debet præsens quæstio, vt habeat controuersiam; nempe, an res creata quæcumque debeat necessario habere aliquam vbicationem determinatam, à qua dicatur esse hic & non alibi, verbi gratia, in hoc loco reali vel imaginario. *Suarez 4. de Angelis c. 3.* tenet partem affirmatiuam, quem sequitur *Arriaga* hic affirmans eam esse communem sententiam. *Vasquez, Moncæus* & alij tenent negatiuam.

CONCLVSIO.

Potest res creari à Deo absq; vlla præsentia aut vbi.

22 POtest res creari à Deo absque vlla præsentia aut vbi. Hæc est conformior Scoti principiis dicentis, vbi esse relationem extrinsecus aduenientem, & eam expresse tenet *Vasquez & Moncæus.*

Probatur autem: quia si Angelus solus crearetur à Deo, nec esset imaginabile, ad quid ipsi deseruiret aliquod vbi aut præsentia; nec posset explicari effectus formalis, quem tribueret Angelo; nec potest etiam assignari vlla ratio, ob quam Angelus deberet vllum vbi habere.

Dices Angelum habere necessario esse suum in aliqua parte spatij imaginarij.

Contra: quia spatium imaginarium non est aliquid reale, sed quid fictum, vt etiam aduersarij fatetur, præsertim *Arriaga*; sed omnino absurdum est, quod aliquid debeat habere necessario præsentiam realem ad aliquid fictum.

Dices: Deus ipse coexistit spatiis imaginariis, & quidem necessario, ergo creatura potest illis coexistere.

Deus non coexistit spatijs imaginarijs.

Respondeo negando antecedens, quamuis enim Deus sit immensus & sic se habeat, vt nihil possit produci, cui non sit intime præsens; tamen non propterea censendus est coexistere spatiis imaginariis extra mundum positis, quia talia spatia eo ipso, quo solum sunt imaginaria, nequeunt habere Deum sibi realiter coexistentem.

Confirmatur: quia vel vbi quodcumque debet esse quid absolutum, vel respectiuum; si absolutum: ergo debet habere aliquem effectum absolutum: sed talis non potest assignari, qui necessario sit coniunctus cum Angelo, qui solus esset productus. Si respectiuum, ergo debet necessario habere aliquem terminum realem: sed nullus esset terminus relationis, quam diceret Angelus; ergo non solum non haberet vbi, sed nec posset habere.

23 *Probatur secundò*, quia vbi quodcumque, siue sit absolutum, siue respectiuum, est quid posterius re vbicata, & producibile per actionem realiter distinctam ab actione, per quam producitur res, quæ vbicatur: ergo potest res vbicata produci absque vllo vbi. Antecedēs cōceditur cōmuniter: probatur consequentia axiomate celebri Scoti, quod omne prius realiter distinctum à posteriori & producibile per actionem distinctam ab actione qua producitur posterius, possit conseruari, ac produci absque posteriori, & ratio est primo, quia aliàs non esset prius, quia dependeret in suo esse reali à posteriori, quandoquidem non posset habere suum esse absque posteriori: secundo, quia non potest assignari cur prius tale haberet tam necessariam connexionem cum posteriori tali, vt nō posset esse absque illo posteriori: quod maxime locum habet, quando prius est quid absolutum, & non est actualis relatio habens posterius pro termino.

Prius potest conseruari absque posteriori.

24 *Dices* contra hanc rationem primo: partes vnitæ sunt priores toto compositō, & tamen nequeunt esse absque illo: ergo falsum est prædictum axioma.

Respondeo negando sequelam, tum quia partes vnitæ, vt vnitæ, non sunt priores prioritate in quo, quam totū, sed prioritate à quo, quia vt suo loco diximus, ipsamet vnio est causalitas, qua producunt totum: causalitas autē non est prior prioritate in quo, sed à quo, respectu termini, qui causatur ea mediante; tū etiā quia in partibus vnitis reperitur relatio vnionis, quæ, cum etiā sit causalitas, qua causant totam, ex natura sua intrinseca exigit totum, quemadmodum omnis relatio exigit suum terminum. Quod si etiā non esset causalitas, vt alij plures tenent ex Scotistis, tamē esset talis naturæ, vt ea supposita, emanaret necessario causalitas partium circa totum sine vlla actione causæ efficientis præter actionem productiuam vnionis & partium vnitarum: vnde non est idē de partibus vnitis, ac toto, & de cōseruatione prioris absque posteriori, quando vtrumque est producibile per actionem propriam ad se immediatè terminatam. Ex quo patet retorqueri posse hoc argumentum: si totum esset producibile per actionem ad se immediate terminatam distinctā ab actione, qua producitur vnio partium, posset vnio partium esse producta absque eo quod produceretur totum: ergo similiter dicendum in proposito.

25 *Dices secundò*. duo alba sunt priora similitudine, & tamen nequeunt produci absque similitudine: ergo falsum est axioma.

Respondeo, admittendo similitudinem distinctam, negando consequentiam, quia similitudo sequitur per emanationem, & non producitur per actionem vllam physicam ad se immediatè terminatam: axioma verò loquitur de posteriori producibili per actionem ad se immediatè terminatā. Quod si similitudo produceretur per actionē ad se immediatè terminatam, falsum esset antecedens, & ex falsitate eius confirmari posset axioma nostrum.

Dices tertiò, linea est prius quam curuitas aut rectitudo, & corpus quam figura vlla: sed tamen nec linea potest esse absque curuitate, aut rectitudine, nec corpus absque aliqua figura: ergo falsum axioma.

Respondeo negando minorem, quia tam linea, quam corpus possunt reduci ad punctum indiuisibile, & tum non haberent, nec curuitatem, nec rectitudinem, nec figuram vllam.

26 *Dices*: saltem linea extensa & corpus extensum sunt priora curuitate & rectitudine ac figura quacumque: sed tamen nequeunt esse absque aliqua ex illis: ergo adhuc axioma est falsum.

Respondeo distinguendo maiorem: sunt priora eo modo, quo gradus superior est prior gradu inferiori, concedo maiorem: sūt priora eo modo quo aliquid singulare realiter distinctum ab alio singulari est prius illo, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

Quod vt intelligatur, aduerte lineam curuam & rectam conuenire vniuoce in ratione lineæ extensæ vt sic, sicut homo & brutum in ratione animalis; & similiter corpus extensum figuratū hac figura & illa figura, verbi gratia orbiculari, & quadrangulari, conueniunt in ratione corporis, extensi, vt sic, eodem modo: vnde quemadmodum non est idem realiter animal quod contrahitur ad hominē & brutum, licet sit idem formaliter, aut similitudinarie; ita etiā non est idem realiter corpus extensum vt extensum, quod contrahitur ad corpus extensum quadrangulare & orbiculare; nec eadem realiter linea extensa, quæ contrahitur ad lineam extensam rectam, & lineam extensam curuam. Axioma autem loquitur de aliquo priori, quod nō est gradus superior ad posterius, sed quid determinatum singulare. Vnde hæc replica nōn facit ad propositum: nec credo vllam posse haberi, quæ infringat prædictum axioma.

27 *Obycies primò*: Angelus ille solus, qui esset productus à Deo, necessario deberet habere distantiam à Mundo, qui postea produceretur, aut indistantiam: ergo necessariò deberet habere aliquod vbi, quia distantia ac indistantia concomitantur necessario vbi.

Respondeo primò, distinguendo consequens: quando produceretur Mundus aut alia creatura, transeat; antea, nego consequentiam.

Respondeo secundò, & melius distinguendo antecedens: deberet habere distantiam aut indistantiam, capiendo indistantiā pro negatione distantiæ, concedo antecedens: capiendo ipsam pro proximitate aut contiguitate, aut pro eo, à quo res habet non esse procul, nego antecedens & consequentiam. Itaque existimo quod de facto non obstante creatione mundi Deus posset producere hominem absque eo quòd esset in mundo, aut distans aut indistans à mundo, capiendo indistantiam secundo modo iam explicato.

Aliquid posset produci nec intra nec ex tra mundum positum.

Et si quæras vbi esset. *Respondeo*, nullibi, sicut respōderem de Deo antequam vllam rem creauit.

Dices: ille homo deberet esse extra hunc mundum, & consequenter

consequenter in spatiis imaginariis, ac in aliqua parte determinata illorum spatiorum.

Respondeo distinguendo antecedens: extra, id est non intra mundum concedo; extra, id est in aliquo alio loco, qui non esset in mũdo, nego antecedens & consequentiã, quia spatia imaginaria sunt vere nihil, & absurdum est quod res realiter producta sit in nihilo, & quod nihil habeat partes determinatas.

28 *Obiicies secundo*: Posset Deus mouere realiter totum mundum à loco, in quo iam est, ad vlteriorem locum versus occidentem aut orientem: ergo iam habet vbi aliquod determinatum, quod non haberet tum, quando sic moueretur: sed si totus modus iam habet aliquod vbi determinatum, etiam Angelus haberet tale vbi, etiamsi solus crearetur. Probatur antecedens: quia posset Deus creare alium mundum extra hunc mundum ad Orientem, & posset hunc mundum loco illius mundi ponere, vel ponere ipsum magis aut minus vicinum illi: ergo potest de facto absque creatione alterius mundi illum à loco, in quo iam est, mouere ad orientem vel occidentem.

Num. Posse mundus totus de facto moueri, si creatur vel alia creari.

Respondeo negando antecedens & suppositum: neque enim mundus totus secundum se totum est in aliquo loco iam; neque potest moueri ad alium locum de facto, nisi creetur de nouo alius locus, quia non datur alius locus ad quem posset moueri. Ad probationem antecedentis concedo antecedens, & nego consequentiam, quia creato alio mundo, & hic mundus haberet locum, quia haberet talem distantiam ad alterum illum mundum, & alius etiam ille mundus haberet similiter locum, vnde possent ad se inuicem moueri localiter & vnus loco alterius poni.

29 *Obiicies tertio*: Non potest aliqua res produci, quin habeat aliquam durationem, ergo nec potest res produci quin habeat aliquod vbi. Consequentiã putat euidentem *Arriaga*, quia sicut se habet duratio ad diuersa tempora, siue vera, siue imaginaria; ita vbi se habet ad diuersa loca, siue vera, siue imaginaria: & sicut res potest durare, & non in hoc, sed alio tempore, ita res potest vbicari, & non in hoc, sed in alio loco.

Respondeo primo, ex suppositione antecedentis, negando consequentiam: & disparitas desumi debet ex ipsismet principiis, ex quibus colligitur necessaria connexio rei existentis cum aliqua duratione, talia enim principia non habentur ad probandam necessariam connexionem rei existentis cum aliquo loco.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: si loquamur de duratione, à qua habet res existere tanto, vel tanto tempore, seu taliter, vt si existeret tempus, illa res haberet coexistere necessario vel instanti eius, vel tantæ aut tantæ parti eius, concedo antecedens: & sic etiam transeat, quod corpus non possit produci, quin habeat se taliter, vt si existeret aliud corpus, cui commensuraretur, & relinqueretur illo modo, quo producitur, deberet commensurari tantæ parti alterius illius corporis; nec posset etiam Angelus produci, quin si relinqueretur eodem modo, quo producitur, & daretur alia creatura simul producta, deberet habere talem vel talẽ proportionem cum illa alia creatura, quantum ad commensurationem; sed hoc non est habere vbi.

30 *Respondeo tertio*: si loquamur de duratione, à qua res haberet esse tali vel tali tempore, nego antecedens: Angelus enim solus productus à Deo non esset productus in vllo tempore proprie loquendo, nisi in hoc sensu, quod non esset productus ab æterno, aut sic quin alia creatura posset antecedenter produci, & aliæ postea, & aliæ simul: & in hoc ipso sensu intelligendus est mundus ipse esse productus in tempore. In quo etiam eodem sensu potest dici, quod quidquid producitur, ita producatur, vt possit aliquid aliud produci in tanta, vel tanta distantia ad illud, quod non est contra nos.

Si vero loquamur de duratione, à qua habet res durare tanto vel tanto tempore, hoc est taliter, vt si existeret tempus reale, quando producebatur, deberet coexistere aut instanti eius, aut tantæ vel tantæ parti eius, concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas autem est, quod duratio rei non distinguatur à re & actione, per quã producitur: vnde res durans non est prior quoad existentiam realem quam duratio, vt manifestum est, res autem, quæ vbicatur, prior est, vt supponitur, quam vbicatio; quare non est eadem ratio de illis quantum ad hoc.

31 *Quares*, An præsentia localis sit res an modus. Hoc dubium proponitur particulariter ab *Arriaga hic num.* 49. qui absolute asserit eam esse rem, & non modum, contra communem sententiam.

Vt soluatur autem hæc difficultas, ac videtur quæstio de nomine, aduertendum rem posse capi multipliciter. *Primo* prout opponitur enti rationis, & sic certum est, quod vbicatio seu præsentia realis sit res. *Secundo* pro eo quod est quid absolutum, & sic, si præsentia sit relatio, vt tenent Scotistæ, non erit res, sed modus. *Tertio* pro eo quod potest existere sine alia re, cum tamen alia res non possit existere sine illa: & in hoc sensu materia prima comparata ad formam est res, quia potest existere sine vlla forma, præsertim in nostra sententia: & idem est de forma substantiali respectu materiæ primæ: in hoc verò sensu videtur *Arriaga* dicere quod præsentia sit res, quia potest existere sine re præsente. Modus autem, prout opponitur rei in hoc sensu, est illud quod non potest existere sine re, respectu cuius dicitur modus; & sic cognitiones cæteræque actus vitales essent modi in sententia Thomistarum negantium eos posse de potentia absoluta conseruari absque subiectis; in Scotistarum vero sententia tenentium oppositum essent res. Hoc supposito.

Respondeo absolute contra *Arriagam*, præsentiam localem esse modum in secundo & tertio sensu: quia est quid pure respectiuum & consequenter impotens existere de potentia absoluta absque subiecto, hoc est, re locata, & non potens: vniri ipsi per vnionem distinctam: ergo est modus & non res in secundo & tertio sensu.

Probatur antecedens quoad primam partem: quia est determinatio actualis rei locatæ ad locum, ergo est respectus non minus quam similitudo est respectus purus.

Confirmatur per omnia illa, quibus probauimus sex vltima prædicamenta esse respectus extrinsecùs aduenientes.

32 *Dices*: cognitio est determinatio actualis intellectus ad obiectum, & tamen est qualitas absoluta: ergo non obstante quod præsentia localis sit determinatio actualis rei ad locum, poterit esse quid absolutum.

Respondeo primo, si non sit aliqua ratio particularis, ob quam dicatur cognitionem esse quid absolutum magis, quam præsentiam, vtramque debere dici quid respectiuũ; si autem sit ratio aliqua particularis, quamuis propter eam debeat dici, quod cognitio sit quid absolutum, non debet idem dici de præsentia: quæ solutio est mihi realissima respectu huius difficultatis, & satis sufficiens.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: est determinatio actualis, quæ fit per formationem similitudinis expressæ obiecti in intellectu, qualis similitudo nequit esse absque qualitate absoluta, concedo antecedens; est determinatio actualis, quæ non exigit productionem vllius qualitatis, nego antecedens, & consequentiam, quia determinatio, quæ fit per præsentiam, non exigit productionem vllius absoluti.

Probatur antecedens quoad secundam partem: quia nullus respectus petit vniri per vnionem à se distinctam, nec potest existere absque subiecto.

33 Quod si etiam præsentia esset quid absolutum adhuc potius deberet dici seipsa vniri subiecto absque vnione distincta, quàm per vnionem distinctam (præsertim si aliquid absolutum possit seipso vniri, vt tenent recentiores de actione & vnione) & consequenter, si id censendum est modus, quod vnitur subiecto seipso, & nequit existere absque subiecto, quamuis sit quid absolutum, potius præsentia dicendus est modus, etiam tenendo quod sit quid absolutum, quàm res: quod est directe contra *Arriagam*, qui, nescio cur, tam sollicite contra communem sententiam contendit præsentiam esse rem & non modum. Probatur hoc, quia licet sit absolutum, tamen adhuc est determinatio actualis sui subiecti

ad locum non minus quam vnio aut actio: ergo quemadmodum hæc vniuntur seipsis: ita & præsentia seipsa vniri debet.

Confirmatur: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed non est necessitas dicendi quod præsentia debeat vniri per aliam vnionem: ergo non debet asseri alia vnio, per quam vniatur, sed debet potius dici quod vniatur seipsa.

34 *Dices*, non esse necessitatem multiplicandi vniones, per quas alia accidentia, verbi gratia albedo & nigredo vniantur: & tamen vniuntur per alias vniones: ergo argumentum hoc à multiplicatione entium sine necessitate non vrget.

Respondeo negando antecedens, quod si verum esset, profecto non deberent multiplicari illæ vniones; sed deberent dici illa accidentia seipsis vniri. Ratio autem cur vniri debeant aliis vnionibus est, quod, cum sint absolutæ entitates, & non determinationes actuales subiecti ad aliud, non possit assignari ratio, cur de potentia absoluta saltem non possint conseruari absque subiecto: ex suppositione autem, quod possint sic conseruari, sequitur manifeste, quod debeant vniri per alias vniones, & non seipsis; quia quæ seipsis vniuntur non possunt simul existere, quin vniantur.

QVÆSTIO III.

An vnica præsentia sufficiat substantiæ corporeæ, suisque partibus ac accidentibus.

35 QVamuis certum sit quod non solum substantia corporea, verbi gratia equus, sed etiam materia prima, forma substantialis, quantitas, qualitates omnes in ipsa subiectatæ, sint in loco; dubitari tamen posset, an quodlibet ex his debeat habere præsentiam particularem distinctam, an vero sufficiat vt vnum ex ipsis habeat præsentiam, & cætera omnia solum sint in toto per accidēs, ratione coniunctionis cum illo alio. Non est ergo hic cōtrouersia, an vnica indiuisibilis vnio sufficiat pro substantia corporea distincta. quia sine dubio non sufficit, debet enim præsentia substantiæ corporeæ esse entitatiue diuisibilis sicut ipsamet substātia; neque enim præsentia manus est præsentia pedis, sed quælibet pars integralis habet propriam præsentiam. Sed vt dixi quæstio est, an quælibet pars essentialis, & quodlibet accidens, præsertim absolutum, debeat habere suum proprium vbi, aut præsentiam localem ad illum locum, in quo ponitur.

CONCLVSIO.

Quælibet pars essentialis & quodlibet accidens absolutum substantiæ habet propriam præsentiam.

36 *Quælibet pars essentialis substantiæ corporeæ, & quodlibet accidens absolutum ita separabile ab aliis accidentibus & partibus illis essentialibus, vt posset esse in loco absque illis habet propriam præsentiam in loco.* Hæc est communior sententia cum *Suario disp. 51. met. sec. 5. Hurtado disp. 14. sect. 4. Auersa qu. 28.* contra *Vasquez, Ruuium & Complutenses hic qu. 6.*

Probatur ab Amico: quia si aliquod vnum vbi sufficeret, maxime vbi quantitatis: sed illud vbi non potest modificare aliquid nisi ipsam quantitatem: ergo non potest reddere alias formas vbicatas aut præsentes: modificatio enim exercetur in genere causæ formalis, forma vero non communicat effectum formalem nisi subiecto.

Contra: quia esse præsens hic non magis est effectus formalis præsentiæ, quam esse quantum quantitatis: sed quantitas non solum potest tribuere hunc effectum suo subiecto, verbi gratia substantiæ, sed formis etiam subiectatis in seipsa, aut in suo subiecto, vt qualitatibus; ergo Vbi posset dare suum effectum præsentiæ non solum suo ubiecto, sed illis etiam quæ coniungerentur illi. Itaque quamuis forma non posset communicare suum effectum directe nisi subiecto (quod tamen ipsum non est verum vniuersaliter) tamen posset sine dubio indirecte & quasi secundario; & aduersarij non volunt aliud, quam quod vnum vbi sufficiat ad reddendum aliquod vnum per se directe præsens & cætera indirecte, quæ coniunguntur cum illo vno.

37 *Probat Auersa:* quia si quantitas aut substantia posita hic cum suis qualitatibus poneretur in alio loco absque illis qualitatibus, & postea ponerentur illæ qualitates in illo alio loco, non essent in loco illo per præsentiam substantiæ, sed per præsentiam distinctam: ergo in quocumque loco habent præsentiam distinctam.

Impugnat Mastrius hanc rationem, quia falsum in ea supponitur, nempe quod possit poni substantia in illo loco, vbi non debeant poni omnes qualitates absolutæ suæ. Verum quia hæc etiam impugnatio dependet ab illa cōtrouersia, melius impugnatur negando antecedeus, quia essent illæ qualitates in alio loco quantū ad hanc probationem per præsentiam ipsiusmet substantiæ existentis in alio loco, supposita tamen vnione inhæsionis, aut informationis illarum cum illa substantia, vt existente in alio loco.

38 *Probat Mastrius*: quia si destrueretur quantitas absque substantia, non ideo deberet substantia perdere locum, in quo fuit ante; &, si substantia destrueretur relicta quantitate, quantitas non deberet mutare suum locum: ergo neutra est in loco per alterius præsentiam, sed quælibet per suam: & hæc ratio æque militat pro omnibus à se inuicem mutuo separabilibus, vt patet.

Sed contra resp. potest: quod si destrueretur illa vna res, in qua vnum vbi illud, quo omnia coniuncta cum illa re, sunt præsentia loco, reliqua quidem possent manere in eodem loco, quo ante, sed non per illud ipsum vbi quo ante erant in illo loco; sed per aliud de nouo à Deo producendum. Nec maius inconueniens videtur, quod Deus de nouo producere debeat nouum, si velit ea manere in eodem loco quo ante, quam quod ab initio producat duo vbi aut plura, cum vnum solum sufficeret: quod si vnum non sufficiat, alia ratio præter hanc assignanda est.

39 *Probatur ergo melius primo:* quia non est potior ratio, cur ex pluribus rebus absolutis, quæ reperiuntur in substantia corporea, præsentia vna subiectetur in vna, quā in cæteris; nam quemadmodum si poneretur vna præsentia in substantia, & cætera absque præsentia coniungerētur cum illa substantia, deberent cætera necessario esse in quocumque loco, in quo esset illa substantia; ita etiam si vna præsentia poneretur in quantitate, & coniungeretur substantia cum illa quantitate, deberet poni in quocumque loco poneretur quantitas, saltem naturaliter: ergo similiter, si poneretur vna præsentia in albedine, & hæc inhæreret quantitati, & quantitas substantiæ, vbicunque esset albedo naturaliter, ibidem deberet esse substantia, & quantitas: ergo non est maior ratio ponendi præsentiam in vna ex rebus, quam in reliquis: sed quotiescumque forma aliqua potest poni in pluribus, & non est maior ratio cur ponatur in vno quam in reliquis, debet poni in omnibus: ergo tot debent poni præsentiæ, quot sunt res in substantia à se inuicem mutuo separabiles.

40 *Confirmatur:* quia non habet accidens aliquod subiectatum in substantia aut quantitate esse in loco substantiæ aut quantitatis per hoc præcise, quod inhæreat aut coniungatur cum illa substantia aut quantitate: ergo ab aliquo alio: sed nihil aliud potest assignari nisi præsentia particularis: ergo talis admittenda est.

Probatur antecedens: quia secundum *Scotistas* formæ dependentes à loco non ponuntur in alio loco, quo replicaretur substantia, quamuis coniungerentur cum illa substantia intime; & secundū plures recentiores idem sequitur de formis absolutis quantum ad hoc, quod non necessario quæ sunt in vno loco, sint in alio loco, in quo simul esset subiectum earum: ergo ex coniunctione formæ alicuius cum quantitate aut substantia, non habet quod sit in loco, in quo est quantitas, & substantia: & fortassis *Auersa* in sua probatione nihil aliud intendit quam hoc.

Aduertendum autem hic, quod data opera limitauerim conclusionem ad formas à se inuicem realiter & mutuo separabiles, quia si essent aliquæ necessario connexæ, vnum vbi sufficeret ipsis, & sic vnum vbi sufficit toti & partibus vnitis, tam in sententia Thomistarum quam nostra: Thomistarum quidem, quia non distinguunt totum à partibus vnitis, nostra vero quia quāuis distinguamus totum à partibus, tamen non sunt mutuo separabilia, &

consequenter

consequenter eo ipso quo partes vnitæ ponuntur in loco, necessariò sequitur totum esse in loco, & è contra.

Si autem quæras, in quo debeat poni ipsum vbi.

In quo subiectatur vbi quo totum ponitur in loco.

Respondeo, quod potius in partibus: tum quia priores sunt toto, tum quia possunt manere in eodem loco in quo est totum, absque eo quod totum sit in illo loco, separata scilicet vnione; totum autem nequit esse in loco, quin illæ sint in loco ipsius.

41 *Obiicies*. Superfluit omnis alia præsentia præter præsentiam quantitatis aut substantiæ, quæ est subiectum quantitatis: nam eo ipso, quo poneretur illa sola præsentia, & cætera coniungerentur cum quãtitate aut illa substantia, ponerentur in loco; & eo ipso quo quantitas aut illa substantia moueretur ab hac præsentia ad aliam, cætera illa mouerentur similiter; ergo sufficit vna præsentia.

Respondeo negando antecedens, nam aliæ præsentiæ requiruntur vel ex hoc ipso capite, quod non sit maior ratio ponendi præsentiam in vno quam in reliquis, & quod possit poni in omnibus. Ad probationé antecedentis dico primo, eam posse negari iuxta principia posita in nostra confirmatione: dico secundo, quamuis concederetur, tamen non inde sequi sufficientiam vnius præsentiæ sic, quin aliæ debeant poni propter rationem iam dictam: quod totum confirmari potest per ea quæ diximus de duplici vnione lib. 1.

42 *Obiicies secundò*: In illo solo debet poni præsentia, quod per se moueri potest motu locali: sed quantitas aut substantia affecta quantitate est quæ sola per se moueri potest localiter: ergo in illa sola debet poni præsentia.

Respondeo negando maiorem, debet enim poni in omni illo, quod mouetur, quomodocumque moueatur, si possit habere præsentiam absq; eo quod illud aliud, quod per se moueri dicitur, habeat præsentiam in eodem loco. Deinde quando dicitur quod sola quantitas aut substãtia affecta quantitate per se moueatur; si intelligatur per hoc, quod illæ solæ moueantur, aut illæ solæ habeant præsentiam, falsum est: si intelligatur quod motus illorum solum intendatur à mouente, etiam falsum est: nam sæpe mouens per se solum intẽdit motum qualitatis alicuius, vt caloris, verbi gratia; si vero intelligatur quod per se moueatur illa substantia, quantum ad hoc quod denominationes effectuum potius simpliciter debeant dici de toto, quam de partibus aut accidentibus, quando etiam istæ denominationes competunt toti, concedi potest minor, & negari, vt dixi, debet maior.

43 *Obiicies tertiò*: omnia, quæ sunt in toto quanto, sunt quanta eadem quantitate: ergo omnia quæ sunt in toto præsentia localiter sunt præsentia eadem præsentia.

Respondeo negando consequentiam, quia plures quantitates sunt incompassibiles, non vero plures præsentiæ.

Dices: quantitas est fundamentum seu ratio fundandi præsentiam, ergo si quantitas sit vna, præsentia debet esse.

Respondeo, distinguendo antecedens: præsentiam circumscriptiuam impenetrabilem, concedo antecedens; præsentiam definitiuam & penetrabilem nego antecedens, & similiter distinguo consequens: præsentia circũscriptiua & ex se impenetrabilis, transeat; præsentia definitiua & ex se penetrabilis, nego consequentiam.

QVÆSTIO IV.

Vtrum duo corpora possint esse simul in eodem loco.

44 CErtum est plures res & substantias etiam materiales esse de facto naturaliter in eodẽ loco, vt patet de materia prima, forma substantiali, quantitate & accidentibus omnibus competentibus composito ex materia prima & forma illa: & hinc sequitur, quod ex pluralitate rerũ ac distinctione non sequatur, quin possint omnes esse in eodem loco naturaliter; & consequenter, quandoquidem nulla alia ratio sit, ob quam Angeli plures non possunt naturaliter esse in eodem loco, dicendum esse potius quod possint. Difficultas ergo est de substantiis aut rebus affectis diuersa quãtitate seu de substantiis aut rebus, quę nõ vniũtur inter se mediãte informatione aut inhęsione.

CONCLVSIO I.

Plura corpora possunt esse in eodem.

PLures substantiæ, quæ naturaliter expellunt se ab eodem loco, atque adeo naturaliter nequeunt esse in eodem loco, possunt diuinitus seu supernaturaliter esse in eodem loco. Hæc est communissima cum *D. 4. d. 49. quæst. 16. & D. Thom. ad 44. quæst. 2. art. 2.* contra *Durandum* ibidem.

Probatur autem primò, quia nulla est in hoc repugnantia, vt patebit ex solutione obiectionum.

45 *Confirmatur primo*: quia difficilius captu est, quod vnum corpus possit simul & semel esse in duobus locis, quam quod duo corpora possint esse in eodem loco: illud potest fieri, vt dicemus quæstione sequenti: ergo & hoc. Maior patebit comparando obiectiones huius conclusionis ad obiectiones, quæ proponuntur contra replicationem corporis vnius in diuersis locis.

Confirmatur secundò, quia non magis repugnat duo huiusmodi corpora poni in vno loco, quam duo contraria in summo in eodem subiecto: sed hoc potest fieri supernaturaliter: ergo & illud.

Probatur secundò, quia de facto corpus Christi dum exiuit ex vtero Virginis, & ingressus est ad suos Discipulos ianuis clausis, necessario fuit pro aliquo tempore vel instanti simul cum vtero Virginis, & parte illa domus, per quam intrauit. Præterea quando in Ascensione sua penetrauit Cælos, vt ait Paulus ad *Hebræos quarto*, necessario fuit simul cum Cælis, neque aliter intelligi potest, quomodo penetraret Cælos: ergo possunt duo esse naturaliter in eodem loco.

Confirmatur: quia Patres exponunt modum, quo Christus fecit hæc omnia sic, vt velint ipsum penetrasse illa corpora, per quæ transiuit, absque apertione eorum: ergo ita sentiendum est potius quam tenendum cum Durando oppositum, qui frustra & gratis confugit ad aliam explicationem, dicendo Christum exiuisse è claustro Virginis, intrasse ad Discipulos, & penetrasse Cælos, transeundo de extremo in extremum non transito medio; nam hic modus operandi est aut difficilior, aut æquè difficilis, ac modus ille penetrandi corpora, quem communis sententia, & Patres amplectuntur.

46 *Obiicies*. Expulsio alterius quantitatis est effectus formalis quantitatis: ergo quando quantitas ponitur in loco, debet necessario expellere aliam quantitatem; effectus enim formalis non potest impediri, quando applicatur sufficienter ipsamet forma.

Confirmatur: impenetrabilitas, quæ est passio quantitatis, non distinguitur realiter ab ipsa: ergo necessario semper debet esse impenetrabilis, & consequenter nequit admittere simul aliam quantitatem.

Respondeo distinguendo antecedens: est effectus formalis primarius, & inseparabilis ab illa, nego antecedens est effectus formalis & separabilis, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Ad confirmationem respondeo distinguendo primam consequentiam: debet esse impenetrabilis illa impenetrabilitate, quæ est proprietas ipsius, concedo consequentiam: alia impenetrabilitate, nego consequentiam primam, & secundam etiam. Itaque, vt dixi in prædicamento Quantitatis, solum impenetrabilitas naturalis, seu in ordine ad potentiam naturalem, est proprietas quantitatis, non verò impenetrabilitas in ordine ad potentiam supernaturalem.

Obiicies secundò: Duæ partes eiusdem quantitatis nequeunt penetrari vlla ratione: ergo nec vna quantitas cũ alia quantitate. Probatur consequentia: quia est eadem ratio de penetrabilitate duarum partium eiusdem quantitatis, ac de penetrabilitate duarum quantitatum distinctarum. Probatur antecedens: quia de essentia quantitatis est habere suas partes extra se inuicem; ergo nequeunt partes ipsius esse simul.

Confirmatur: quia duæ partes motus aut durationis, nequeunt coexistere vni durationi: ergo nec duæ partes quantitatis possunt coexistere eidem loco.

Respondeo negando antecedens cum sua probatione, cuius ratio patet ex dictis in disputatione de Quantitate.

Ad confirmationem nego cõsequentiam, & disparitas est: quod partes motus dicunt successionem essentialiter, qualem non possent dicere, si essent simul: duæ vero partes quantitatis nihil essentialiter dicunt, propter quod repugnaret eas esse simul. Imo ipsis aduersariis concedenda est disparitas inter partes motus, & quãtitatis, quia alias, quemadmodum duæ partes motus nec simul nec successiue possunt coexistere eidem durationi: ita nec duæ partes quantitatis possent coexistere eidem loco, quod est absurdum, ac contra experientiam.

48 *Obiicies tertiò*: sequeretur eundem locum bis repleri, & latera eius à duobus causis totalibus extendi, & reddi à se inuicem distantia; & præterea eundem locum, in quo esset vnũ corpus, repleri & esse vacuum: repleri quidem, quia contineret vnum illud corpus; esse vero vacuum, quia non haberet corpus aliud, cuius esset capax.

Respondetur, si per bis repleri intelligatur repleri à duobus, quorum quodlibet sufficienter repleret, quamuis alterum non adesset, concedendo illam partem sequelæ; si aliud intelligatur, quod sit inconueniens, nego illam.

Ad illud de distantia laterum *respondeo*: si illa duo corpora penetrata mouerẽtur simul à seipsis ad locum, quòd effectiue efficerent vt latera loci, quem occuparent, distarent à seinuicem, non tamen ita, vt quodlibet esset causa totalis, sed vt partialis tantum. Si vero illa extensio laterum nõ fiat ab ipsis effectiue, sed ab alia causa; minus vrget difficultas, vt patet. Quod si de extẽsione formali loquamur, quæ scilicet fit per hoc, quod illa corpora impediant, quo minus latera loci possint cõuenire inter se, sicut facerent si non essent illa corpora inter illa: Dico illam formalem extensionem & impedimentum illud prouenire à duobus illis corporibus, tanquam a pluribus causis partialibus totalis extensionis & impedimenti; quamuis enim quodlibet ex ipsis esset sufficiens impedimentum, & actu totaliter impediret, si alterum non fuisset; tamen quando alterum est, neutrum est totale impedimentum.

Ad tertiam partem sequelæ respondeo eam negando, quia nõ ab eo dicitur locus vacuus, quod careat corpore quod posset habere, sed ex eo quod nullum contineat corpus, & quod posset tamen continere; vnde locus continens vnum corpus sibi commensuratum, non est vacuus, quamuis careat alio corpore, quod simul cum priori corpore posset habere.

CONCLVSIO II.

Substantiæ sublunares nequeunt naturaliter esse in eodem loco.

49 *Substantiæ illæ corporeæ, quæ naturaliter expellere solent se inuicem à loco, non possunt naturaliter esse in eodem loco; & huiusmodi substantiæ sunt omnes sublunares ad minus.* Hæc est omnium quantum ad primam partem, & communissima quoad secundam contra *Fernelium*, *Petrum*, *Ioannem*, & *Argentinam*.

Probatur prima pars: ideo illæ substantiæ expellunt se inuicem naturaliter, quia habent virtutem naturalem expellendi se inuicem, quando debitè applicantur: sed non potest naturaliter ab illis tolli illa virtus: ergo nõ potest fieri quin naturaliter expellant se inuicem, & consequenter nequeunt naturaliter esse simul in eodem loco.

Probatur minor: quia principium naturale expellẽdi se inuicem à loco est quantitas: sed non possunt priuari naturaliter quantitate: ergo nequeunt priuari virtute naturali expulsiua.

Confirmatur: quia nulla potest experientia aut ratione ostendi, qua suadeatur contrarium; sed omnis experientia fauet nostræ conclusioni: ergo tenenda est potius quam opposita.

Probatur secunda pars conclusionis: quia omnes substantiæ sublunares habent quantitatem: ergo omnes expellunt se inuicem à loco, & nequeunt esse in eodem loco.

Confirmatur experientia, quæ de qualibet substantia sublunari corporea haberi potest.

50 *Dixi* autem in conclusione: *substantia corporea sublunares ad minus*; quia non est adeo certum quod Cæli sint impenetrabiles, neque enim adest sufficiens principium colligendi cum certitudine, quod astra errãtia nõ moueantur per Cælum penetrando ipsum, vt etiam non est certum quod afficiantur quantitate, quę est principiũ impenetrabilitatis cum enim hæc vocetur proprietas materiæ, & non sit certum, quod Cæli constent materia, non erit etiam certum quod habeant quantitatem: & licet etiam haberent quantitatem, posset adhuc dubitari, an quantitas in Cælis petat connaturaliter expulsionem astrorum errantium ab eodem loco: licet enim esset eiusdem rationis cum quantitate sublunari, adhuc tamen posset in Cælis non exigere expulsionem aliorum corporum omnium ab eodem loco, quamuis illam exigeret in sublunaribus. Sed de hoc in libris de Cælo.

51 *Obiicies*. In condensatione plures partes quantitatiuæ reducuntur ad eundem locum, & consequenter penetrant se.

Confirmatur: quia scyphus plenus aqua admittit vlterius aliquos nummos, si dimittantur in ipsum, absque effusione aquæ: & panis recens vino immersus imbibit vinum ita, vt vtrumque retineat eundem locum: ergo naturaliter fit penetratio corporum sublunarium quantitatiuorum.

Respondeo, abstrahendo iam à modo, quo fit condensatio, negando consequentiam in hoc sensu huius conclusionis, quia hæc conclusio vult quod non possint res quãtitatiuæ penetrare se inuicem fic, vt manente re vna in eodem situ, quo ante, alia res possit occupare eundem locum, quidquid sit an possit occupare eundem, mutato situ prioris corporis per qualitates aut agentia condensantia. Sed de hoc melius, quando agemus de generatione & corruptione.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam: quia dum iniiciuntur nummi in scyphum, aqua intumescit, & crescit in cumulum in medio scyphi, accipiendo tantum loci ex parte aëris, quantum reliquit nummis, & ideo potius crescit sic in cumulum: quàm superfluit, quia siccitas labiorum scyphi impedit superfluentiam, cuius signum est, quod humectatis labiis statim incipiat defluere. Ad illud de pane dico, manifeste apparere quod intumeat, & acquirat plus loci quam ante: & deinde quamuis non acquireret, non sequeretur consequentia, quia vinum recipitur in poris panis, expulso aëre, aut aliis substantiis tenuibus.

QVÆSTIO V.

An idem corpus possit esse simul in duobus locis.

52 CErtum est experientia & communi consensu, vnũ corpus non posse naturaliter esse in pluribus locis simul, nec circumscriptiue, nec definitiue. Certum est etiam vnum corpus posse esse in plurib us locis, ita, vt in vno sit circumscriptiue, & in alio definitiue aut sacramentaliter, acita etiam, vt in pluribus locis sit definitiue, vt patet in mysterio Eucharistiæ: nam corpus Christi est sacramentaliter in pluribus locis, & circumscriptiue in cælo. Itaque difficultas huius quæstionis est, an idem corpus possit esse supernaturaliter in pluribus locis circumscriptiue, hoc est cum correspondentia partium sui ad partes cuiuslibet ex illis locis; quæ tamen difficultas, ex suppositione quod corpus posset vlla ratione esse simul in pluribus locis, meo iudicio non deberet moueri in dubium, quia prorsus est eadem ratio de existentia corporis in duobus locis circumscriptiue, ac definitiue, seu sacramentaliter, vt ex dicendis apparebit.

CONCLVSIO.

Idem corpus potest esse in pluribus locis circumscriptiuè.

53 *IDem corpus potest esse in pluribus locis simul circumscriptiue*. Hæc est *Scoti in quarto distinct. 10, quæst. 1. art. 2.* cum suis & recentioribus fere omnibus, quos citat & sequitur *Suar. tom. 3. in 3. par. disput. 8. sect. 4. Arriaga hic sect. 8.* contra *D. Thomam 4. distinct. 10. qu. 2. & alios Thomistas*, quos citant, & sequuntur *Vasquez tom. 3. in 3 partem disp. 189. & Complutenses hic*.

Probatur

Probatur primo, quia de facto id contingit: ergo potest fieri. Probatur antecedens: quia multi authores dignifide referunt, sæpè Christum Dominum apparuisse extenso modo in terris: sed non est dicendum, quod non fuerit in cælis etiam tũ extenso modo, quia id esset contra illud Act. 4. *Quem oportet cælum suscipere vsque ad tempus resurrectionis hominum*, & contra sanctum Augustinum relatum *distinct. 2. cap. prima hæresis, Donec finiatur sæculum, su sum est Dominus*, & denique contra ipsum *S. Thomam 3. par. quæst. 76.* ergo fuit in cælo, & terra simul extenso modo. *Bellarminus* refert prædictas historias ad longum *lib. 3. de Eucharistia, cap. 3. & 4.*

Confirmatur, quia in Breuiario Romano legitur de sancto Ambrosio, quod simul fuerit Mediolani, & adfuerit funeri Sancti Martini in ciuitate Turonensi: cui simile quid etiam refertur de Sancto Antonio nostro de Padua, ac aliis Sanctis. Nec sane ex hypothesi quod non possit manifesta implicantia ostendi in simultanea existentia corporis in duobus locis, debent hæ historiæ aliter quam sonant explicari, aut negari.

54 *Probatur secundo*, quia de facto corpus Christi ponitur extensum, & circumscriptiue in cælo, ac simul intensum, & definitiue in Altari sub speciebus panis: ergo potest poni extensum simul in cælo & alio loco. Probatur consequentia primo, quia omnes ferè implicantiæ, quas adducunt Aduersarij contra extensam existentiam corporis in duobus locis, militant contra existentiam extensam in vno loco & inextensam simul in altero: ergo si iis non obstantibus potest poni corpus extensum in vno loco, & inextensum in altero; poterit etiam iis non obstantibus poni extensum in pluribus locis. Probatur eadem consequentia secundo, quia difficilius est ponere corpus Christi inextensum in Altari, quam intensum: ergo si non obstante existentia extensa, quam habet in cælo, potest adhuc poni inextense in Altari, poterit etiam poni, ea non obstante, extense in Altari. Probatur antecedens: nam vt ponatur inextense in altari: debent fieri duo miracula, vnum quo ponatur in pluribus & alterum quo poneretur absq; modo suo connaturali, hoc est extensione. Vt autem ponatur in altari modo extenso, non esset necesse vt fieret aliud quam vnum miraculum, quod scilicet poneretur in pluribus locis.

Confirmatur: quia facilius est ponere in materia simul duas formas, quorum vtramque potest successiue recipere naturaliter, quam quarum vnam nec successiue quidem potest recipere naturaliter: ergo facilius est ponere in corpore simul duas vbicationes extensas, quarum quamlibet potest naturaliter recipere successiue; seu seorsim sumptã, quam duas vbicationes, quarum vnam; nempe intensam, nequit recipere naturaliter successiue, aut seorsim sumptam

Confirmatur secundo. Vnus locus potest circumscribere simul supernaturaliter duo corpora, quæ nequit naturaliter circumscribere: ergo vnum corpus potest circumcribi à duobus locis supernaturaliter, licet ab illis naturaliter circumscribi non possit. Probatur consequentia, quia vnum non est magis difficile quam alterum, ergo si vnum fieri potest, potest & alterum.

55 *Probatur tertio*, & quidem principalissime conclusio, soluendo implicantias, quæ contra conclusionem proponi solent, tam à Thomistis, quam ab hæreticis, quorum hi ad impugnandam veritatem Catholicæ fidei de existentia reali corporis Christi sub dinersis hostiis eadem ipsa arma sumunt, quibus illi vtuntur aduersus nostram conclusionem.

Obiicies primo: idem nequit esse simul in pluribus temporibus, ergo nec in pluribus locis.

Respondeo negando consequentiam, quia ipsa tempora plura nequeunt esse simul, vt possit idem simul coexistere ipsis, loca vero possunt simul coexistere, & propterea poterit corpus, quantum ad hoc, ipsis simul esse præsens: quod si diuersa tempora possent esse simul, corpus posset cœxistere illis simul, imo necessario coexisteret, si coexisteret vni. Adde contra Thomistas, si velint vti hoc argumento, idem posse vrgeri contra præsentiam sacramentalem in pluribus locis: si enim ex eo quod corpus idem nequit esse simul in pluribus temporibus, sequitur, quod nequeat esse in pluribus locis circumscriptiue, sequitur etiam æque bene, quod nequeat esse in pluribus locis sacramentaliter: quod si ipsi negent hanc consequentiam, nos æque bene primam negare possumus: nec ipsi dabunt vnquam disparitatem sufficientem.

56 *Obiicies secundo*: sequeretur quod corpus existens, Romæ naturaliter, coexisteret corpori existenti Corcagiæ; quia si Deus poneret vnum corpus Romæ & Corcagiæ, illa loca, in quibus esset, deberent necessario esse simul: quæ enim sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.

Respondeo primo, hoc argumentum probare æque, quod vnum corpus nequeat esse definitiue in diuersis locis, & quod eadem indiuisibilis anima non possit esse vnita simul capiti & pedi, quin caput & pes sint simul loco: sed hæc non probat: ergo nec illud.

Respondeo secundo negando consequentiam: ad cuius probationem dico, si intelligatur axioma, vt debet in hoc proposito intelligi, quod ea quæ sunt eadem loco cum vno tertio, debeant esse eadem loco inter se, axioma esse verum: sed non facit ad propositum, quia illa duo loca, in quibus existeret idem corpus, non essent eadem loco cum illo, quia non essent in eodem vno loco, in quo ipsum esset, sed vnum esset in vno loco cum illo, & alterum in altero. Si vero intelligatur sic, quod illa, quæ coniunguntur, aut sunt præsentia vni alicui intime & indistanter, debeant intime & indistanter esse præsentia inter se, falsum est, vt patet in capite & pede præsentibus eidem animæ rationali, & tamen non præsentibus intime inter se, sed à se inuicem distantibus.

57 *Obijcies tertio*: sequeretur idem esse æquale maiori & minori loco, quod manifestè implicat, quia alias maior non esset maior, nec minor esset minor. Probatur sequela: corpus positum in duobus locis esset æquale cuilibet ex illis, & etiam vtrisque simul: sed vterque simul est maior, quam quilibet seorsim sumptus: ergo esset æquale maiori & minori.

Respondeo primo, simile argumentum posse formari contra aduersarios: sicut enim sequitur, quod corpus positum in diuersis locis esset æquale illis simul & seorsim sumptis, atque adeo æquale maiori & minori: ita etiam sequitur, quod locus circumscribens duo corpora posita in eo supernaturaliter, esset æqualis vtrique simul & seorsim sumpto: ergo non possent duo corpora poni in ipso, quod est contra aduersarios, & communem Catholicorum sententiam probatam quæstione præcedenti. Quod si aduersarij aut negauerint secuturum quod ille locus esset æqualis maiori & minori, aut affirmauerint id non esse inconueniens, permittant nobis idem dicere in nostro casu: & quæcumque alia responsio sufficiet ipsis, eadem nobis æquè bene sufficiet.

Respondeo secundo directe, distinguendo sequelam: id est habere tot partes, quot locus maior, & tot solum partes quot minor habet, nego sequelam; neque enim corpus positum in duobus locis habet tot partes, quot vterque locus simul sumptus habet, sed tot solum, quot locus vnus ex ipsis, quem occuparet connaturaliter: esset æquale maiori & minori loco, id est repleret totaliter maiorem & minorem locum secundum easdem partes replicatas, concedo sequelam, nec i dest inconueniens, nec sequitur inde quod locus maior non esset maior; quamuis enim repleretur eodem ipso corpore, quo repleretur minor, replicato tamen, semper esset maior minori loco, qui plures partes includeret, quam minor.

Confirmatur hoc: quia anima de facto est æqualis capiti in quantum ad hoc, quod informet ipsum totaliter; & est etiam æqualis toti corpori, quod est maius capite, quia informat ipsum totum: ergo similiter non est incõueniens quod vnum corpus secundum se totum positum in pluribus locis sit æquale vtrique, & cuilibet ex illis, quantum ad hoc, quod occupet totaliter vtrumque, & quamlibet ex illis.

Rursus, de facto corpus Christi habet æqualem præsentiam sacramentaliter vni loco & pluribus locis: ergo

posset habere æqualem præsentiam circumscriptiuam vni loco & pluribus locis.

58 *Obiicies* ex *D. Thoma & Complutensibus*: De ratione loci circumpscriptiui est, quod vndequaque circumscribat & comprehendit locatum, & quod sit adæquatus ipsi: ergo implicat quod corpus ab eo circumscriptum ac comprehensum, sit extra illum locum; quia alias locus ille esset & non esset adæquatus.

Confirmatur: Implicat locatum contineri ac adæquari ab aliquo loco, & partem ipsius esse extra illum locum: ergo multo magis repugnat quod totum sit extra illum locum.

Confirmatur secundo, quia non vtcumque continet locus locatum, sed tanquam terminus: sed id quod continetur in alio tanquam in termino, nequit esse extra illud: ergo. Maior patet ex definitione loci tradita à Philosopho, quod sit terminus seu extremitas corporis continentis: probatur minor: tum quia extremum seu terminus definitur à Philosopho esse id, extra quod nihil rei possumus vsurpare; tum quia terminus vltimus motus est id, extra, vel vltra quod nihil datur motus.

Confirmatur tertio: quia sicut de ratione infiniti est, quod non possit perueniri ad terminum eius: ita de ratione finiti est, quod non possit perueniri ad amplius esse eius: sed de ratione locati circumscriptiue est quod terminetur & finiatur ab hac mensura loci: ergo non est peruenire ad amplius esse in loco circumscriptiuo.

Confirmatur quarto, quia quantitas ratione suæ essentiæ est prima ac principalis ratio, per quam corpus redditur formaliter aptum ad extensionem & præsentiam localē: ergo si non potest naturaliter reddere substantiam idoneam ad duplicem extensionem, nec id poterit facere per ordinem ad Diuinam omnipotentiam, & consequenter nequit corpus poni circumpscriptiue in pluribus locis. Probatur consequentia: quia effectus proueniens ab aliqua forma, vt à causa formali principali, causatur ab illa, ratione suæ natiuæ virtutis, vnde non potest causari ab ipsa naturaliter. Hoc est primum fundamentum D. Thomæ secundum Complutenses.

59 *Respondetur* distinguendo antecedens: quod circumscribat, & comprehendat, & sit adæquatus in quantum ad hoc, quod totum locatum quoad omnes suas partes intra se contineat, & quod superficies extima locati habeat proportionem cum superficie concaua corporis locantis, concedo antecedens: in quantum ad hoc, quod nihil locati, aut totum locatum sit etiam extra illum locum, manendo tamen intra illum, nego antecedens, & consequentiam; & distinguo probationem consequentiæ: esset adæquatus, & inadæquatus, capiendo inadæquationem vniformiter & vniuoce, nego: æquiuoce, seu difformiter, transeat. Itaque locus circumscriptiuus potest dici esse adæquatus dupliciter.

Primo in hoc sensu tantum, vt sufficiat ad continendum totum locatum, nec possit aliquid vlterius continere absque penetratione: & in hoc sensu esset adæquatus corpori, quamuis corpus esset in alio loco; sed in eodem sensu non esset inadæquatus.

Secundo potest dici adæquatus, id est, quod sit talis, vt in eo solo possit poni corpus, cui dicitur adæquatus; & in hoc sensu non esset adæquatus, si corpus posset poni in alio loco. At falsum est locū circumscriptiuum debere esse adæquatum locato in hoc sensu: nisi quis velit facere quæstionem de nomine, intelligendo per locū circumscriptiuum illum, extra quem res locata non est; quod si quis hoc intelligat per locum circumscriptiuum, verum est quod nō posset poni corpus in duobus locis circumscriptiue, imo nec in vno circumscriptiue, & in alio definitiuè; & sic Christus de facto non esset circumscriptiue in cælo, contra omnes. Quod si etiam vellet quis intelligere per locum circumscriptiuum, illum in quo esset res, ita vt non esset alibi circumscriptiue, Christus quidem posset esse circūscriptiue in cælo, non obstante quod alibi esset definitiue, sed vnū corpus nequiret esse etiam supernaturaliter in duobus locis circumscriptiue, quia sequeretur quod quilibet ex locis esset & nō esset circumscriptiuus; esset quidem, vt supponitur; non esset autem, quia corpus esset extra illum circumscriptiue. At hæc acceptio loci circumscriptiui non facit ad propositum, vbi agitur de quæstione vere reali, & quæritur an corpus, quod est extēsum impenetrabiliter in vno loco vbi correspondente secūdum proportionem partis ad partem, posset esse in alio loco cum simili extensione, & proportione partis ad partem, siue vocetur ille locus circumscriptiuus, siue non vocetur, nos autem contendimus quod sic; & contrarium non suadetur hoc argumento, cum vlla probabilitate.

60 *Ad primam confirmationem respondeo*, distinguendo antecedens: contineri & adæquari ab aliquo loco ita, vt totum locatum sit in illo loco & nihil amplius, nego antecedens: ita vt non sit extra illud, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens.

Confirmatur hoc: quia corpus Christi continetur intra locum, in quo sunt species ita, vt sit totaliter intra illum, & non sit extra illum locum in partibus vicinioribus, aut vllis omnino sublunaribus, casu, quo vna tantum hostia esset consecrata: & tamen hoc non obstante potest poni extra illum locum; ergo quod corpus contineatur circumscriptiue ab hoc loco sic, quod totum intra illum ponatur cum proportione partis ad partem, non impedit quo minus ponatur in alio loco. Simile exemplum potest etiam proponi de anima, quæ circumscribitur à capite quantum ad hoc, quod tota reperiatur in capite, quamuis etiam reperiatur extra caput in pede.

61 *Ad secundam confirmationem* respondeo distinguendo maiorem: tanquam à termino sic, quod nulla pars ipsius sit extra illum vlla ratione: ita quod hoc esset de ratione formali loci: quæ contineret locatum cum proportione partis ad partem, nego maiorem: sic quod nulla pars locati sit, quæ non sit intra illum, nec etiam extra illum absque replicatione, concedo maiorem, & similiter nego minorem, & nego consequentiam.

Ad probationem maioris, dico definitionem loci à Philosopho traditam intelligi debere de termino, id est includente locatum totaliter ita, vt nihil ipsius sit extra, quod non sit intra. Ad probationem etiam minoris respondeo extremum dici esse id, vltra quod nihil est, quod non sit intra. Ad alteram probationem minoris eiusdem, dico nō esse eandem rationem de termino motus, ac de termino locati: quia motus, cum sit successiuus, nequit existere post terminum suum, vnde nec extra, seu post terminum eius aliquid ipsius potest existere: res autem locata existit sic, vt possit poni in alio loco extra locum primum; quod si motus posset existere post termium suum, aliquid ipsius posset reperiri post terminum, nec destrueretur per hoc ratio termini, quia sufficeret ad hoc, quod totum motum clauderet, quamuis rursus idem motus inciperet de nouo, & clauderetur alio termino.

92 *Confirmatur responsio*: quia corpus Christi continetur in loco suo in cælo, tanquam à termino & extremo circumscribente, & tamen reperitur in alio loco, nimirum in hostia: ergo falsum est, quod locus circumscriptiuus contineat tanquam terminus, extra quem non sit res locata.

Dices, locum circumscriptiuum non continere tanquam terminum, vltra vel extra quem res non sit vllo modo, sed extra quem non sit circumscriptiuè, seu cum proportione partis ad partem.

Contra: quia si ex eo quod sit totaliter in loco circumscriptiuè, hoc est cum proportione partis ad partem, non sequitur quin possit esse in alio loco definitiuè, seu sine tali proportione, profecto non sequitur quod non possit esse extra illum locum in alio cum tali proportione; imo, vt in tali in secunda probatione, facilius esset ponere ipsum extra cum tali proportione.

64 *Ad tertiam confirmationem respondeo* distinguendo minorem: quod ita finiatur, vt nihil ipsius sit, quod non sit in illo loco, concedo; vt nihil ipsius sit extra illum locum, nego minorem & consequentiam.

Ad quartam confirmationem respondeo, quidquid sit de maiori, distinguendo consequens: si non potest naturaliter, seu ex natura sua reddere substantiam aptam, seu potentem,

potentem,vt possit supernaturaliter poni in duplici loco, neque supernaturaliter poterit,concedo consequentiam: si non potest ex natura sua,seu naturaliter reddere ipsam aptam,vt possit naturaliter poni in duplici loco, neque poterit reddere ipsam aptam,vt supernaturaliter ponatur in duplici loco,nego consequentiam.

64 *Confirmatur hæc responsio*:quia non magis quantitas in natura sua est ratio formalis,quare possit substantia habere extensionem in loco,quam ipsamet substantia est ratio formalis,cur possit ipsamet habere vbi definitiuum in loco secundum aduersarios;sed quamuis hoc cõpetat substantię ex se,potest tamen supernaturaliter poni in diuersis locis,in quibus naturaliter nequit poni:ergo quamuis id competeret quantitati,poterit tamẽ poni supernaturaliter in pluribus locis,in quibus non potest naturaliter poni:& ratio vtriusque est,quia licet substantia & quantitas habeant ex ratione sua formali esse fundamentum vbi extensiui,aut intensiui, tamen illa vbi possunt causari à causis extrinsecis effectiuis,quę causæ,si nõ possint naturaliter causare duo vbi,non poterit substãtia nec quantitas esse naturaliter in pluribus locis;si vero aliqua causa possit supernaturaliter duo vbi ponere in illis, poterunt esse supernaturaliter in illis,vt manifestum est.

Confirmatur secundò,quia quantitas ex natura sua non petit esse in loco vno circumscriptiuè taliter,quin possit poni naturaliter in alio definitiuè,licet nõ possit poni in alio loco naturaliter,vt patet in corpore Christi existẽte in Cælo circũscriptiuè,& in Eucharistia sacramentaliter: ergo similiter posset poni supernaturaliter in alio loco circũscriptiuè,licet naturaliter poni nequeat in alio loco.

65 *Obiicies quintò*,sequeretur idem corpus posse poni in infinitis,si possent dari infinita loca:sed hoc est absurdũ, quia inde sequeretur quod esset immensum sicut Deus.

Respondeo primò, quod secundum aduersarios posset poni corpus idem definitiuè in pluribus locis,atque adeo in infinitis,& tamen hoc non obstante non esset immensum sicut Deus;aut esse sic immensum non repugnat creaturæ : ergo similiter quamuis corpus posset esse circumscriptiuè in pluribus,& consequenter in infinitis,non sequeretur,quod esset immensum,sicut Deus , aut si id sequatur;non est inconueniens.

Confirmatur:quia si corpus esset definitiuè in infinitis locis potius esset immensum , sicut Deus , quam si esset circũscriptiuè in infinitis, quia si esset definitiuè in infinitis locis,magis accederet ad modum quo Deus est, aut esse potest in infinitis locis,quam si esset circumscriptiuè in illis , cum Deus ipse sit definitiuè in loco , & non circumscriptiuè.

Respondetur secundò, negando minorem cum sua probatione:& ratio quare non esset immensum, sicut Deus, est, quia nõ habet necessario esse in infinitis illis locis,si darentur,sicut Deus debet esse:immensitas enim quæ est perfectio propria Deo & incommunicabilis creaturæ,est illa perfectio,ratione cuius competit ipsi necessario existere in omni loco existenti;sed corpus,quod poni posset in omnibus locis , non haberet necessario existere in illis , & consequenter non esset immensum immensitate , quæ est proprietas Dei. Quod si esset inconueniens admittere quod corpus posset poni in infinitis locis,si darentur,tum

Responderi posset tertiò , negando maiorem : quamuis enim posset poni in pluribus locis simul,non tamen necessario inde sequeretur quod posset poni in infinitis , quia restringi posset ad aliquẽ determinatum numerum locorum,propter limitationem,& finitatem suam:sicut quamuis intellectus posset plura simul intelligere , non tamen infinita propter suam limitationem.

66 *Obiicies sextò* : sequeretur idem corpus esse diuisum à seipso & indiuisum ; indiuisum quidem quia esset vnum corpus,diuisum vero,quia esset distans à seipso.

Respondeo primò,nõ magis sequi,quod corpus existens in pluribus locis circumscriptiuè,esset diuisum,ac indiuisum à seipso,quam si existeret in pluribus locis definitiue & sacramentaliter;ergo cum admittant aduersarij , hoc non obstante,quòd possit esse in pluribus locis sacramentaliter,debent etiam admittere , quod possit esse in pluribus locis circumscriptiuè , quantum ad hanc rationem;quod mihi videtur euidentissimum. Et mirum est , Complutenses non proposuisse solutionem hanc obuiã & communem,vt eam impugnarent ; nisi data opera id fecerint,quia non poterant sufficienter ei satisfacere:quã etiam ob causam omisisse credo proponere sibi primam responsionem ad obiectionem præcedentem, quæ etiam est communis & obuia.

Respondetur secundò,distinguendo sequelam maioris : diuisum substãtialiter,aut entitatiue,ac indiuisum,nego; diuisum localiter ac indiuisum localiter,nego etiam maiorem:diuisum localiter ac indiuisum substantialiter, ac entitatiue,concedo maiorẽ.Itaque non sequeretur aliud, quam quod vnum indiuisum corpus esset à se ipso, vt in vno loco,distans ac seiunctum,seu diuisum localiter, vt existens in alio loco:sicut corpus Christi, vt existens sacramentaliter Romę est seiunctum, ac diuisum localiter se ipso,vt existens circumscriptiuè in Cęlo,& vt existens sacramentaliter Corcagiæ;& sicut anima, vt existens in capite,est diuisa à se ipsa vt existit in pede, non quidem entitatiue,sed localiter.

67 *Dices* cum *Complutensibus*,non posse corpus diuidi à se ipso localitet,quin diuidatur entitatiue,quia nõ potest diuidi localiter,quin habeat plures extensiones locales:sed nequit habere plures extensiones locales,quin habeat plures quantitates,nec pssunt plures quantitates esse simul absque pluribus corporibus.

Confirmatur:quia nequit multiplicari effectus formalis, etiam secundarius,quin multiplicetur forma;at extensio, & præsentia quantitatiua est effectus formalis secundarius quantitatis;ergo nequit multiplicari, non multiplicata quantitate.

Probatur maior:tum quia posterius dependet à priori; ergo effectus,qui est posterior causa,nequit multiplicari immultiplicata causa : tum quia effectus formalis affert formam vt communicatam subiecto:ergo multiplicatio effectus affert multiplicationem formæ.

Confirmatur secundò,quia sicut se habent principia essentialia ad constitutionem rei specificam : ita quantitas se habet ad constituendam rem aptam, vt sit in loco circũscriptiuè:sed implicat quod sine multiplicatione principiorum essentialum res constituantur in multiplici specie,ergo sine multiplicatione quantitatis nequit corpus collocari in multis locis.

68 *Respondetur* negando sequelam cum minori probationis:quemadmodum enim eadem anima ponitur in diuersis locis naturaliter,nimirũ in loco capitis & pedis, & idem Angelus potest poni naturaliter in diuersis partibus eiusdem loci totalis,& potest poni supernaturaliter in diuersis locis discretis:ita etiam eadem quantitas potest poni in diuersis locis per diuersas extensiones,hoc est per diuersas vbiationes extensas , & mihi mirum est id verti in dubium.

Ad primam confirmationem respondeo primo , negando minorem, nam ab eadem numero anima rationali de facto naturaliter constituitur caput animarum formaliter, & pes animatus,& reliquæ partes viuentes; nec est idem effectus formalis, quem tribuit capiti & pedi , supposito quod effectus formalis distinguatur à forma , nec enim idem est formaliter:caput est animatum,& pes est animatus;sed sunt distincti effectus formales etiã realiter, cum bene possit stare quod caput sit animatum,& pes non sit animatus:ergo distincti effectus formales possunt prouenire ab eadem forma indiuisibili.Itaque vniuersaliter loquendo,quando eadem causa formalis potest communicari diuersis subiectis, potest tribuere ipsis diuersos effectus formales absque multiplicatione sui:& sane in sentẽtia aduersariorum eadem quantitas facit materiam , & formam substantialem quantam in genere causæ formalis,nec est idem realiter effectus,quem tribuit materiæ & formæ,sicut nec materia & forma sunt idem realiter.

96 Ad probationem autem primam maioris , nego consequentiam ; & instantiæ infinitæ sunt in effectibus variis,qui dependent ab eadem causa efficiente,vt mirum

sit quod aduersarij inferant ex multiplicatione posterioris multiplicationem prioris, à quo dependent. Quod si loquantur non de quocumque posteriori, sed de posteriori in genere effectus formalis, probant idem per idem, & instari potest non solum exemplo effectuum causæ efficientis, sed exemplis præmissis de animatione capitis & pedis, extensione quantitatiua materiæ & formæ, albedinis, & dulcedinis.

Ad secundam probationem eiusdē maioris, *Respondeo* etiam negando consequentiam, propter easdem instantias, & quia quamuis effectus formalis affert formam communicatam, tamen quando eadem forma potest communicari pluribus, non est necesse quod multiplicato effectu, multiplicetur forma.

70 *Respondeo secundo* ad eandem confirmationem distinguendo minorem: extensio & præsentia quantitatiua, id est, præsentia illa extensa, quam habet quantitas, est effectus formalis ipsius, nego: est enim forma aduenies ipsi per actionem causæ effectiuæ: extensio illa seu præsentia, vt est quantitatiua, & habet à quantitate, quæ est subiectum ipsius, esse impenetrabilis, est effectus formalis ipsius, concedo minorem: nam sicut albedo vt impenetrabilis potest dici effectus formalis quantitatis, non obstante quod sit secundum se forma quantitatis, non effectus eius, ita similiter potest discurri de præsentia quantitatiua. Distinguo etiam conformiter ad hoc consequens; ergo nequit multiplicari extensio, quæ est in quantitate, nego consequentiam: ergo nequit multiplicari vt est impenetrabilis à quantitate, non multiplicata quantitate, si nequeat effectus formalis multiplicari non multiplicata forma, à qua prouenit, concedo consequentiam. Sed quamuis corpus poneretur extense in duobus locis per diuersas præsentias, quarum quælibet esset quanta, non tamen sequeretur, quod illæ diuersæ præsentiæ essent, vt quantæ, distinctæ, aut multiplicatæ: quia vt quantæ, dicerent eandem numero quantitatem: & sicut non est inconueniens, quod albedo, & dulcedo sint quantæ eadem quantitate, ita non est inconueniens quod duæ extensiones in loco, seu duæ præsentiæ sint quantæ eadem quantitate.

71 *Ad secundam confirmationem respondeo* negando consequentiam: sed solum sequeretur, quod sicut sine multiplicatione principiorum essentialium non possint multiplicari species; ita sine multiplicatione quantitatis nequeant multiplicari aptitudines ad essendum in loco, loquendo de aptitudinibus identificatis ipsi quantitati.

Confirmatur hæc responsio: quia non magis quantitas est principium constituendi rem aptam, vt sit in loco circumscriptiue, quam ipsamet natura substantiæ, aut qualitatis, aut Angeli, aut animæ separatæ, est principium constituendi rem aptam, vt sit in loco definitiue: sed hoc non obstante substantia potest poni in diuersis locis sine multiplicatione sui: ergo & quantitas similiter.

Confirmatur secundo: non obstante quod quantitas sit principium constituendi rem aptam, vt sit in loco circumscriptiue, potest poni supernaturaliter in alio loco definitiue absque multiplicatione sui: ergo & circumscriptiue, quia ex hac ratione æque repugnaret vtrumque.

Confirmatur tertio: ideo principia essentialia nequeunt absque multiplicatione facere diuersas species, quia sunt determinatæ essentialiter ad vnam speciem; & quia nequit intelligi quomodo facerent eadem principia diuersas species, imo id aperte repugnat, tum quia essent & non essent distinctæ realiter & specie inter se: sed quantitas, licet sit principium constituendi rem aptam vt sit in loco; non tamen determinatur ad vnum locum, ita, vt non possit poni in alio: nec est repugnantia in hoc, quod sic constituatur, aut maior difficultas in modo intelligendi quomodo constitueretur in diuersis locis circumscriptiue quàm definitiue: per quod totaliter ruit prædicta confirmatio.

62 *Obijcies septimo ex Ioanne à S. Thoma* principalem implicantiam, ad quam cæteræ reducuntur, & quæ in re forte coincidit cum præcedentibus, & soluitur sufficienter ex dictis, quamuis non absque erit eam particularius proponere & soluere, vt clarius veritas conclusionis nostræ appareat: Sequeretur diuisio quantitatis & consequenter corporis, & sic tam quantitas, quam corpus esset & non esset diuisa à seipsa, quod implicat. Probatur sequela: quia illud corpus haberet duplicem superficiem terminantem: ita vt si simul accederent, aut si poneretur corpus in duobus locis immediate coniunctis, tangerent se inuicem non secus ac tangunt diuersa loca, in quibus poneretur illud corpus: sed illa dicuntur tangere se, quorum extrema sunt simul; ergo deberet habere duplicem superficiem, qua se inuicem tangerent, & consequenter diuideretur eius quantitas.

Confirmatur: quia inter quantitatem corporis existentis Romæ, & quantitatem corporis existentis Corcagicæ, intercedunt aliæ quantitates non continuatæ: ergo diuideretur, quia tum quantitas diuiditur, quando inter hanc & hanc quantitatem interponitur alia quantitas, aut aliud corpus intermedium, quod non continuatur cum illa quantitate.

73 *Respondetur* negando sequelam cum sua probatione: sicut enim esset idem corpus in diuersis locis, ita etiam & eadem quantitas, & consequenter eadem, & non duplex superficies terminans: nec etiam illæ duæ superficies aut tangerent se, aut tangerent duo loca, in quibus ponerentur, quia omnino non sunt duæ, sed vna quæ tangeret illa duo loca; & illa vna quantitas, si replicaretur in loco proximo, non tangeret seipsam, quia tactus est inter realiter distincta; sed apparet tamen sensui, quod essent duæ superficies tangentes se; quia quantū ad sensum, eodē modo se haberet illud corpus replicatum in illis duobus locis, ac si essent duæ quantitates in illis. Quod si nihil aliud velit hic author per tactum quantitatis, quam quod quantitas existens in vno loco sit etiam in alio loco contiguo, concedo, quantitatem existentem in duobus locis contiguis vt est in vno loco ex illis, tangere seipsam, vt est in alio loco.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam, & distinguendo eius probationem: quando inter hanc & hanc, id est aliam distinctam, interponitur alia quantitas, aut corpus ab vtraque distinctum, concedo: sed id non accidit in casu nostro: quando inter hanc & hanc, quæ non est alia, sed eadem replicata, interponitur alia quantitas distincta & discontinuata, nego: & ita accidit in casu nostro.

74 *Confirmatur vtraque hæc responsio*: de facto inter quantitatem corporis Christi existentis in hoc altari, & eandem quantitatem existentem in alio altari interponitur alia quantitas discontinuata ab illis, & tamen nequit dici discontinuari, aut diuidi propterea: ergo nec ex eo, quod poneretur quantitas eadem circumscriptiue in diuersis, & interponeretur alia quantitas inter ipsam vt existentem in vno loco, ac seipsam vt existentem in alio loco, sequitur quod debeat diuidi entitatiue; licet possit dici quantum ad hoc, quod occupet loca inter se diuisa. Rursus corpus Christi, vt existens sub vna hostia, potest esse in loco contiguo, quatenus existit in alia hostia, & tamen nequit dici tangere seipsum: & idem est de Angelo existente in loco bipalmari, nam vt coexistit & commensuratur secundo palmo istius loci, non potest dici tangere se vt commensuratur primo palmo: ergo quamuis eadem quantitas esset circūscriptiue in diuersis locis contiguis, non debet dici quod tangat se. Nec refert, quod corpus existat modo indiuisibili in hostia, atq; adeo quod non possit discontinuari aut tangi, vel tangere: nam si nihil aliud requiratur ad tactum, quam quod ponatur in locis contiguis, omnino sequitur quod tangat se; aut si aliud requiritur ad tactum, ergo eadem quantitas circumscriptiue posita in locis contiguis, ex hoc præcisè non debet dici tangere se.

Rursus, si nihil aliud requiritur ad diuisionem quantitatis, quam quod ponatur in locis separatis, & alia quantitas ponatur in locis intermediis, est euidens, quod quantitas Christi diuidatur; quod si aliud requiratur ad diuisionem, ergo ex hoc præcisè, quod quantitas circumscriptiue ponatur in diuersis locis separatis, & quod alia quantitas

ponatur,

ponatur in locis intermediis, nō sequitur quod diuidatur, differētia enim illa existendi modo diuisibili, & modo indiuisibili omnino nihil facit ad rem; neq; poterit vnquā assignari ratio, cur debeat dici diuidi quantitas diuisibiliter posita in diuersis locis separatis, posita alia quantitate in locis intermediis, & non debeat dici diuidi quantitas similiter posita indiuisibiliter: nec poterit similiter dari ratio cur quantitas diuisibiliter posita in duobus locis contiguis tangat se (loquor de tactu physico, qualem possunt habere duo lapides; non de sensibili aut intētionali, qui fit per potentiam vitalem tactiuam, & conuenit solis animalibus, nec facit ad propositum) & non tangeret se, si poneretur in locis contiguis indiuisibiliter.

Ex hactenus dictis patet, præcipuas difficultates, quæ proponuntur ab aduersariis contra existentiā corporis in duobus locis circumscriptiue, militare contra existentiam corporis sacramentaliter in duobus locis, Vnde si quis admitteret ob illas difficultates implicare vnum, nō posset defendere alterum, quo sane fateor meum intellectum conuinci.

71 *Obiicies octauo*: sequeretur quod idem posset ponere se naturaliter in pluribus locis discontinuis, sed hoc est absurdum.

Probatur sequela: quia homo existens Romæ posset se ibi localiter mouere & naturaliter quidem; & idem si replicaretur Corcagiæ, posset similiter se mouere: ergo poneret se naturaliter in illis duobus locis.

Respondeo distinguendo sequelam: absolute, & simpliciter, nego: ex suppositione miraculi replicationis, concedo. Sicut enim nō est inconueniens quod Angelus Romę existens intelligeret naturaliter res existentes in Indiis, ex suppositione quod replicaretur in illis; ita etiam non est inconueniens quod corpus idē positū in diuersis locis miraculosè, posset se deinceps ponere in diuersis locis simul. Quod si id etiam esset absurdum, tum negari deberet sequela maioris cum sua probatione: neque enim posset mouere se ab illo loco, in quo replicaretur miraculosè.

Confirmatur, quia non magis difficile est ponere naturaliter corpus circumscriptiuè in duobus locis discontinuis, quam diffinitiuè, sed secundum Aduersarios potest quis naturaliter ex suppositione miraculosè trāsubstātiationis in diuersis hostiis ponere corpus Christi in diuersis locis definitiue: ergo ex suppositione miraculosę replicationis in loco circūscriptiuo, non est inconueniens, quod naturaliter possit poni in duobus locis circumscriptiuè.

Obiicies nono: sequeretur quod idem corpus calefieret, & frigefieret; moueretur & quiesceret, esset viuum & mortuum loqueretur & taceret; amaret & odio haberet idem obiectum; esset plenus cibo ac consequenter satur, sine vllo cibo ac consequenter famelicus; duceret choreas; construeret integrum exercitum, & huiusmodi alia, quæ videntur absurda.

Respondetur primò, has etiam difficultates procedere cōtra positionē corporis circumscriptiue in vno loco, & sacramentaliter in pluribus, nam vt in vno loco, moueretur, & loqueretur, & posset amare, & esset plenus cibo, & vt in alio loco, nihil ex his ipsi competeret; aut si competeret, non esset absurdum quod hæc competerent eidem subiecto, replicato tamen in diuersis locis, & sic minor argumenti esset neganda.

Respondeo secundò directe, distinguendo sequelam: si affectiones aut formæ contrariæ possint competere eidem subiecto, vt tenent plurimi, & speciatim *Auersa*, concedo sequelam & nego minorem: si non possint, vt tenent plures alij, & speciatim *Arriaga* cum Scotistis, nego sequelam. An autem formæ contrarię possint competere eidem subiecto replicato, nec ne, quæstione sequenti examinabitur. & quia cōmuniter tenetur quod non à Scotistis, pro distinctiori solutione huius obiectionis iuxta principia eorundem Scotistarum, negandum est, corpus replicatum habere maiorem virtutem actiuam ad aliquid faciendum, quàm si non esset replicatum; nec etiam maiorem virtutem receptiuam vllarum formarum absolutarum. Vnde si existens in vno loco, non posset tollere plus ponderis, quam centum libras; nec replicatum poterit tollere centum libras in vno loco, & alias centū in alio imo si tollat centum in vno loco, non poterit tollere vnam libram in alio loco: Similiter si duo agentia, verbi gratia frigefactiuum & calefactiuum non possent producere in ipso frigus & calorem, quando applicarentur in eodem loco, nec poterunt id facere, si applicarentur in diuersis. Sed eodē modo discurri debet de actione eorum agentium, quando applicarentur corpori in diuersis locis posito, quo si applicarentur ipsi in eodem loco. Hoc supposito.

77 *Respondetur* in particulari, quod non sit absurdum quod corpus moueatur in vno loco & quiescat in altero, loquendo de motu locali, quia hoc non est aliud quam quod ab vno ex duobus locis, in quibus esset, recederet, non recedendo ab altero loco: & idem est de loquendo & tacendo. Quantum autē ad frigefactionem & calefactionem, negandū est quod posset frigefieri & calefieri in diuersis locis, nisi posset in vno: & idem est de amore & odio eiusdem obiecti, & de fame & saturitate, quatenus fames includit sensationem illam, qua sensibiliter molestamur, dum famem patimur. Quantum autem ad hoc, quod corpus esset plenum cibo in vno loco, & sine cibo in altero, hoc non esset inconueniens, quia nihil aliud sequeretur, quam corpus applicari alteri corpori in vno loco: cui non esset applicatum in altero; quod necessario contingit quando corpus ponitur in duobus locis. De vita & morte iuxta hæc principia neganda est sequela, quia si corpus afficiatur anima, aut vlla forma absoluta in vno loco, debet necessario affici eadem forma in alio loco, & sic non poterit in vno loco esse viuum, id est coniunctum cum anima, & in alio loco mortuum, id est priuatum anima; vnde si occideretur quis in vno loco, desineret anima esse in eius corpore in omnibus aliis locis, atque adeo nullibi esset viuum. Illud de exercitu & choreis concedendum est, nec habet difficultatem.

78 *Quares*, per quam actionem ponererur corpus in duobus locis; an per adductionem, hoc est per actionem, qua produceretur solummodo nouū vbi in ipso; an vero per actionem substantialem, per quam reproduceretur ipsamet substantia ante producta. Per quam actionem ponerentur corpus in duobus locis.

Respondeo quod connaturaliter deberet produci per adductionem solam, quia illa sola sufficeret & debet adesse, & altera omnino esset superflua, imo verisimilius esset impossibilis, quia ex suppositione, quod res sit semel producta: non potest nisi destruatur iterum reproduci: sicut nec pro eodem instanti bis reproduci, propter principia illa, ex quibus sequitur quod non potest idem effectus dependere à pluribus causis totalibus.

Dices: tale corpus transit de non esse in hoc loco, secundō verbi gratia in quo replicarentur, ad esse in hoc loco: ergo per productionem nouam ponitur in illo loco.

Respondeo distinguendo consequen. per productionem nouam terminatam ad vbi, à quo formaliter habet corpus esse in secundo loco, concedo consequentiam: per productionem nouam, quæ terminaretur ad ipsum corpus, nego consequentiam.

Confirmatur: quia licet corpus habeat esse de nouo album, cum ante non esset album, aut habeat de nouo poni sub albedine; tamen hoc non habet per actionem aliam, nisi per illam, quæ terminatur ad albedinem eductam ex ipsius potentia: ergo similiter quando corpus de nouo ponitur in hoc loco, id fit per actionem solam illam, per quam producitur vbi intrinsecum in ipso eductum ex eius potentia.

79 *Dices secundo* cum *Coninko de Sacramentis, qu. 76. art. 4. dub. 3.* Si Deus Ioannem Romæ existentem vellet in instanti ponere Dublinij, hoc non posset facere per adductionem, seu per reproductionem: ergo quotiescumque replicatur res, debet replicari per reproductionem. Patet consequentia à paritate rationis: probatur antecedens: quia si fieret per adductionem, vel produceret illud vbi in Ioanne Romæ existente, vel existente Dublinij: non primum, quia aliàs vbi Dublinense esset Romæ, quod est absurdum: non secundum, quia sic deberet Ioannes Dublinij prius existere, quam haberet *vbi* Dublinense, & sic frustra poneretur tale *vbi*, & præterea

non

non posset esse prius ibi, nisi per actionē reproductiuam.

Confirmatur: quia illa duo vbi habent se, sicut calor, & frigus respectu sui subiecti: ergo vbi Dublinense deberet recipi in Ioanne habente vbi Romanum, & sic illud vbi Dublinense deberet esse Romæ.

Respondet Mastrius quod illud vbi Dublinense produceretur in Ioanne, non Romæ, sed Dublinij existente, pro aliquo priori naturæ fundamentaliter.

Sed contra: quia quæro à quo habet Ioannes formaliter pro illo priori naturæ esse Dublinij fundamtaliter? non à seipso, quia Ioannes ex se est differens vt sit fundamentaliter in quocumque loco, in quo potest esse formaliter: non ab aliqua alia forma distincta, quia nulla potest assignari, & si assignaretur, frustra poneretur vbi sequens; nec esset ratio cur ab illa forma non esset formaliter Dublinij, & non tantum fundamentaliter: non etiam ab actione quia nullam admittit *Mastrius*, nisi adductiuam, quæ non versatur circa Ioannem, nisi quatenus dat ipsi, vbi, & consequenter non versatur circa ipsū pro vllo priori instanti naturæ in quo antecedit vbi.

80 *Melius Respondetur* negando antecedens cum minori probationis pro secunda parte, & probatione eiusdem partis: nam cum ab ipso vbi habeat Ioannes formaliter esse Dublinij, non debet prius vlla ratione esse Dublinij quàm habeat ipsum vbi.

Quæ responsio confirmatur, & simul impugnatur doctrina *Coninchij*: quando homo mouet seipsum ab vno loco ad alium locum, non habet actionem substantialem, per quam producat suam substantiam, vt est euidens, sed tantum actionem adductiuam, per quam producit vbi: Sed posset probari quod haberet actionē substantialem, & quod non sufficeret adductiua, si valeret obiecto Coninchij, aut si non sufficeret nostra responsio: ergo illa non valet, & hæc sufficit: probatur minor proponendo eandem obiectionem contra actionem, qua Petrus ponit se naturaliter in alio loco: Vel per illam actionem producit vbi in seipso existente in loco priori, vel existente in loco nouo: non in loco priori, quia implicat vbi, quod ponitur in secundo loco, esse in primo loco, tam benequam implicat vbi Dublinense esse Romæ: non in seipso existente in secundo loco, quia sic prius esset in secundo loco, quam produceretur in ipso secundum vbi, quod æque absurdum est, ac quod prius existeret Dublinij quàm haberet vbi Dublinense. Ecce argumentum Coninchij directe æque probare quod homo mouens se ab vno loco ad alium, moueat se per reproductionem, ac quod homo motus à Deo ab vno loco in alium per talem moueatur. Itaque quemadmodum potest quis se ab vno loco ad alium mouere per actionem adductiuam seu productiuam noui *vbi* solummodo: ita etiam potest Deus per talem actionem ponere illum in alio loco, relinquendo ipsum in priori.

81 *Ad confirmationē respondeo* negando consequentiam: imo si *vbi* Dublinense reciperetur in Ioanne, vt habente vbi Romanum, non expelleret *vbi* Romanum, & consequenter non haberent se sicut calor, & frigus contra suppositum antecedentis. Itaque illa duo *vbi* expellunt se formaliter ab eodem subiecto, quia in instanti, quo producitur vnum, desinit esse alterum: & verum est dicere quod iam non sit, & ante immediate fuit: & sicut quando vnus homo mouet se ab vno loco ad alium, solum producit vbi nouum absque vlla alia actione, qua produceret suam substantiam, licet illud nouum vbi non sit productum in ipso, vt existente sub priori vbi: non obstante quod illa duo vbi habeant se sicut calor, & frigus quantum ad expulsionem connaturalem sui inuicem ab eodem subiecto; ita etiam Deus potest ponere subiectum productum in hoc loco in alio loco absque vlla alia actione præter adductiuam.

82 *Dices tertio*. Homo primo productus Romæ, & replicatus Corcagiæ, quamuis non conseruaretur vbi Romanum, conseruaretur Corcagiæ non solum quoad vbi, sed quoad substantiam: ergo signum est quod productus fuerit Corcagiæ non solū actione adductiua, sed substantiali, quia alias non deberet conseruari substantialiter ibi, nec consequenter vlla ratione, quia nisi conseruaretur substantia ipsius, non posset conseruari vbi ipsius, quod habet pro subiecto substantiam.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione, quia deberet conseruari ibi quoad substantiam, quandoquidem non desiit, vt supponitur, actio conseruatiua ipsius, quæ independens est ab hoc & illo vbi, & potest cum quolibet ex ipsis coexistere, imo præsupponitur omni actioni adductiuæ, & omni vbi: quod si illa desisteret, periret res quoad substantiam, & quoad omnem locum, & vbi consequenter.

QVÆSTIO VI.

Quas formas debet, & potest habere corpus positum in diuersis locis.

Variæ sententiæ.

83 PRima sententia est, formas omnes absolutas, independētes à loco, eoque priores, quæ insunt corpori in vno loco, debere necessario ipsi inesse in quocumque loco ponātur, ita, vt oppositum nequeat fieri de potentia Dei absoluta; formas vero dependentes per se à loco non debere inesse corpori in omnibus locis, sed aliquas in vno, & alias in alijs locis. Hanc tenent *Scotistæ* communiter hic, & 4. d. 10. q. 1. n. 13. vbi Doctor videtur idem sentire & *in q. 4. n. 10.* Hos sequuntur *Vasq. 3. p. disp. 189. c. 4. Ruuius hic q. 7.*

Secunda sententia tenet formas absolutas omnes, quæ insunt in vno loco, debere inesse in quocumque connaturaliter loquendo, oppositum tamen posse contingere de potentia absoluta. Hanc tenet *Gabr. lect. 46. in can. Scotus & Hurtado hic, Pesantius 3. par. quæstione 76. art. 5. disp. 3.*

Tertia sententia est, posse naturaliter contingere vt aliquæ affectiones seu formæ absolutæ sint in vno loco in corpore, quæ non sint in illo in alio loco. Ita *Alens. 4 p. q. 44. Occam. 4 q. 4. Maior. d. 10. q. 4. Auersa q. 27. sec. 7. Arriag. disp. 14. sec. 7.* Et si quæratur quænam sint illa accidentia, aut formæ absolutæ, quæ possunt naturaliter non replicari: respondent illa, quæ non sunt de complemento naturali corporis, nec proprietates physicæ eius. Ex iis autem qui tenent hanc sententiam, aliqui, vt *Suarez* & *Auersa* tenēt posse corpus in diuersis locis habere formas oppositas, vt calorem, & amorem in vno, & frigus ac odium in alio, quamuis eas non posset habere simul in vllo loco. Alij vero, vt *Arriaga*, negant formas absolutas, quæ sunt ita contrariæ, vt nequeant esse in eodem subiecto in eodem loco, posse esse in ipso in diuersis locis simul.

CONCLVSIO.

Naturaliter loquendo formæ absolutæ existentes in substantia in vno loco, debent existere in altero.

84 NOn potest naturaliter contingere vt vlla forma absoluta sit in corpore in vno loco, quæ non sit in illo in quocumque alio loco. Hæc est iuxta primam, & secundam sententiam contra tertiam.

Probatur autem: quia ideo nequit naturaliter corpus moueri ab vno loco ad alium locū absque eo, quod moueantur cum ipso omnia accidentia, quæ erant in priori loco, & ab ipso independentia: quia & erant independentia à priori loco, & quia vnicbantur physice corpori tanquam subiecto: ergo quando corpus poneretur in pluribus locis, talia accidentia debent naturaliter ipsum comitari. Probatur consequentia à paritate rationis.

Confirmatur: quia non solum accidentia, quæ sunt de complemento naturali corpotis, ipsum sequuntur à loco in locum, sed etiam quæ sunt ipsi violenta, vt calor est aquæ: ergo, quando corpus replicatur: non solum debent in ipso replicari accidentia connaturalia, & quæ sunt de complemento ipsius; sed etiam alia quæcumque absoluta, ac independentia à loco, etiamsi non sint connaturalia, sed violenta.

65 *Obiicies* cum *Auersa*: aliquæ affectiones sunt, quæ ex natura sua dependenti à circumstantia loci, & rerum vicinarum in loco, videlicet visio albedinis dependet ab obiecto albo posito in hoc loco, & non in alio, & calor

dependet

dependet ab igne applicato in hoc loco,& nō in alio:ergo tales affectiones nequeūt esse nataraliter in alio loco.

Confirmari potest:quia actus vitales non sequūtur corpus ab vno loco in alium locum propter dependentiam, quā habe nt ab obiecto posito in tali loco.& nō in alio: ergo non debent naturaliter replicari in aliis locis.

Respondeo distinguendo antecedens : quantum ad productionem,& conseruationem etiam,loquendo de actibus vitalibus,qui in esse, & cōseruari dependent à præsentia obiecti,concedo;quantum ad hoc,quod non possent esse in alio loco, modo tamen corpus permaneat in illo loco,vbi erat obiectum, à quo causabantur,& conseruabantur,nego antecedens,& consequentiā. Et sane mirum est adduci illud exemplum de calore ab *Auersa*: nam quemad modum ille calor, licet dependeat in fieri ab obiecto applicato in tali loco, tamen conseruatur in aliis locis vel à subiecto vel ab aliis causis ex suppositione quod semel productus sit:ita ex tali suppositione deberet connaturaliter conseruari in corpore replicato vel ab ipsomet corpore,vel aliis causis à quibus conseruaretur,si corpus produceretur in aliis locis relicto priori in quo productus est in ipso calor.

Ad confirmationem nego consequentiam:ideo enim non comitatur corpus, quia in alio loco nō est causa conseruatiua ipsius:at si maneat in priori loco est causa conseruatiua ipsius,&consequenter poterit esse in aliis locis.

86 *Obiicies secundo*:Actiones sensuum externorum non possunt naturaliter exerceri, nisi circa obiectum præsēs: nec obiectum aut ignis hic existens habet virtutem siue producendi aliquid in India,siue replicandi aliquid:ergo non potest fieri vt visio aut calor hic productus connaturaliter sit in India,quamuis idē ipsū corpus,in quo produceretur,& conseruaretur hic,esset replicatū in Indiis.

Confirmatur, quia si corpus Christi,dum esset in terris in statu suo naturali, calefieret à causa naturali,&existeret sacramentaliter in alio loco,non posset fieri naturaliter, quod calor in illo productus reperiretur in illo in Eucharistia, quia causa naturalis nihil potest producere in corpore Christi existente modo sacramentali.

Respondetur distinguendo antecedens quoad primā partē ; nisi circa obiectum quod sit præsens alicubi corpori habenti istas actiones,cōcedo antecedēs:quod sit præsēs in omnibus locis, in quibus reperitur illud corpus , aut illæ actiones, nego antecedēs,& cōsequentiā.Distinguo etiā idē antecedēs pro secūda parte:nec obiectū nec ignis existēs hic habet virtutem productiuā alicuius in India, directe & immediate,cōcedo:indirecte, & quasi secūdario,quatenus scilicet producit illud hic in eodē subiecto, quod est etiam in India,nego antecedens:nā ex suppositione replicationis corporis,& quod obiectū aut ignis producat formā hic in illo subiecto , sequitur connaturaliter saltē,quod debeat replicari in India, quia vel illū ipsum vbi corporis in India replicatū facit etiā accidētia absoluta replicata,vt tenere debēt qui nō multiplicāt vbi in eodē subiecto, vel certe cōnaturaliter debetur replicatio per vbi distinctū accidentibus absolutis ex suppositione quod ponatur replicatio in eorū subiecto,sicut datur connaturalis vis motiua respectu accidentium absolutorum illi,cui datur vis motiua respectu subiecti eorum.

A quo produceretur vbi replicatiuum accidentis absoluti.

Quod si quæratur,à qua causa produceretur vbi replicatiuum,quo replicaretur calor hic productus ab igne hic existentē,in India,vbi idem subiectum reperiretur:

Mastrius respondet virtutem productiuam ipsius vbi, non posse tribui igni,quia virtus ignis hic existentis non potest se extendere ad producendum immediate aliquid in India;vnde tenet illud vbi debere produci à soloDeo immediate,qui ea voluntate qua decreuit ponere corpus in duobus locis , decreuit etiam replicare cum ipso omnia accidentia absoluta,quæ aduenium ipsi , in quocumque loco aduenium ipsi.

Ego certe fateor, difficile esse adscribere igni hic existēti productionem immediatam vbi Indici , quod ibi tantum producitur,atque adeo recurrendum esse ad Dominum Deum:sed non video tamen quomodo possit Dominus Deus simpliciter obligari ad illud producendum etiā ex suppositione replicationis ac productionis formę hic productæ:quandocūque enim actiones sunt realiter distinctæ,& separabiles à se inuicem,non videtur quod possit Deus ex suppositione vnius obligari necessario ad positionem alterius:Sed actio , qu replicatur corpus,& actio qua producitur hic calor,& actio, qua producitur vbi Indicū iitius caloris,sunt actiones realiter distinctæ, potest enim corpus replicari absque eo quod producatur calor hic , & potest replicari calor in Indiis absque eo quod producatur hic ab igne,& potest esse actio productiua ipsius hic absq; eo quod replicetur in Indiis:ergo Deus nō potest obligari ad producendum vbi Indicum quamuis replicauerit corpus in Indiis,&productus sit in ipso calor hic. Quod si ad replicationē corporis,& productionem caloris in ipso hic necessario deberet produci vbi Indicum , sic vt de potentia absoluta non posset nō produci,deberet tū vbi Indicum produci per resultātiā,& non per actionē ad se immediate terminatā,sicut discurrimus de relationibus intrinsecūs aduenientibus; hoc autē aliunde esset inconueniens,quandoquidem directe per actionem ad se immediate terminatam posset produci;quod non debet dici de formis producibilibus per resultantiā.Itaque suppositō quod vbi Indicū producatur à solo Deo,existimo Deū posse absolute illud non producere,non obstante replicatione corporis, ac productione caloris in ipso;& hoc ipsum est fundamentum satis bonum pro conclusione sequenti.

88 *Obiicies tertio*:Si corpus replicaretur hic,vbi adesset ignis,&in Indiis,vbi adesset nix,deberet necessario naturaliter loquendo habere calorē hic causatū ab igne, & frigus ibi causatū à niue.Probatur sequela:quia ignis hic esset causatiuus caloris naturaliter,& nullū haberet impedimentum,&similiter nix in Indiis est naturaliter causatiua frigoris,nec habet impedimentum : nec enim credibile est in casu tali ignē impedirià niue,aut niuem ab igne:ergo etiam connaturaliter loquendo non deberent qualitates absolutæ replicari cum corpore.

Respondeo iuxta secundam propositionem *Doctoris in 4. dist.10.quæst.2. n. 13.* eodē modo posse diuersa agentia agere in corpus applicatum ipsis in duobus locis,ac si applicarentur ipsi in eodē loco;vnde sicut si ignis & nix applicarentur corpori in eodem loco , non possent ipsū frigefacere & calefacere in gradibus, in quibus calor & frigus sunt cōpossibiles naturaliter;sic nec si applicarētur ipsi in diuersis locis;vnde in forma, nego sequelā cū sua probatione : nam illud ipsum impedimentum quod haberet ignis & nix,si applicarentur in vno loco,haberent, quando applicarentur in diuersis locis:nec in hoc est vlla difficultas ; nam distantia ipsorum ad hoc nihil facit ; cum non debeant impedire se agendo in se inuicem;sed impediant se præcise propter incompatibilitatem, quam habent effectus eorum ; ex hac enim oritur quod vterque non possit agere ad illos effectus, sed vel fortius agens producet suum effectum, & alterum nihil producet, impeditum ab effectu alterius;vel vtrumque producet aliquem effectum medium, ad quem vtrumque concurrere potest;vel si vtrumque sit æqualis virtutis,neutrum aget,vel non aget nisi illud quod determinabitur à Deo.

89 *Obiicies quarto*. Petrus positus Romæ deberet cone naturaliter videre obiecta sibi ibi proposita,& existens in Hibernia deberet connaturaliter videre obiecta proposita in Hibernia : sed hoc non posset facere, si vtrobique haberet visiones habitas in vtroque loco: ergo non deberet illas habere.

Respondeo iuxta tertiam propositionem Scoti , nempe quod corpus positum in diuersis locis non haberet maiorem actiuitatem circa obiecta sibi applicata in illis , quam haberet , si applicarentur in eodem loco , quia diuersitas loci non auget virtutem ipsius.

Respondeo,inquam, iuxta hoc,distinguendo minorem: si deberet connaturaliter illa videre, casu quo applicarentur in eodem loco , transeat ; sed nego minorem: si non deberet , nego maiorem.

Si quæratur autem, quænam videret? *Respondeo*, illa ad quæ determinaret Deus, aut quæ essent fortius motiua.

CONCLVSIO II.

Potest nō replicari accidens absolutū in corpore replicato.

90 *De potētia Dei absoluta fieri potest vt replicato corpore non replicetur accidens absolutum in illo subiectatū.* Hæc est iuxta secundam, & tertiam sententiam contra primam: & quamuis Doctor dicat absolute, debere replicari accidens quodcumque absolutum replicato corpore, & secururam alias contradictionem, hoc tamen debet intelligi in ordine ad potentiam naturalem, & ordinariam, sicut intelligitur id, quod dicit Philosophus, nempe quod si contraria possent esse simul in eodem subiecto, etiam contradictoria possent esse simul.

Probatur conclusio: quia non debent accidentia absoluta replicari necessario, nec ex eo quod coniungātur physice cum subiecto replicato, nec ex eo quod sint independentia à loco, ac ipso priora, nec ex vtroque capite simul, nec vlla alia ratio necessariæ connexionis afferri potest in ordine ad potentiam extraordinariam Dei: ergo non debent sic necessario replicari. Probatur antecedens quoad primam partem: quia secundum aduersarios nō replicatur vbi, nec aliquod accidens dependens à loco, & tamen subiectantur physice in corpore replicato: ergo coniunctio illa physica non infert necessario replicationem. Probatur antecedens quoad secundam partē, quia independentia à loco, & prioritas respectu ipsius, non facit aliud, quam quod posset replicari, licet accidens dependens à loco non posset replicari; sed ex hoc non sequitur quod debeat necessario replicari, cur enim id sequeretur? aut cur necessariū est, vt accidēs independens à loco debeat replicari replicato subiecto, quātum ad potentiam absolutam? Probatur antecedens quoad tertiam partem, quia si nec coniunctio physica secundum se, nec independentia à loco secundum se infert necessario illam replicationem, non est vlla ratio cur vtrumque simul inferat illam.

91 *Probatur secundo* idē antecedens, & ipsa etiam conclusio directe; de facto naturaliter loquendo, aliquid absolutum, & prius loco ac independens ab illo coniungitur, & vnitur physice ac intime cū alio absoluto, nec tamen reperitur vbicumque reperitur illud aliud absolutū: ergo licet ex duobus absolutis vnum ponatur in alio loco, manendo in priori, non est necesse, vt aliud absolutū, quamuis coniungatur physice cum ipso, & sit prius loco, ponatur in illo alio loco. Probatur antecedens: quia caput vnitur physice animæ rationali, & est quid absolutū ac prius loco, & tamen non ponitur vbicunque ponitur anima, nec enim ponitur in loco pedis, vt etiam reperitur anima. *Nec valet dicere* quod anima sit illimitata, atque adeo quod possit poni in diuersis locis simul, in quibus nequeat vlla pars corporis poni simul. Non inquam, valet hoc, tum quia quemadmodum anima habet hanc illimitationem naturaliter, ita etiam quæcumque alia forma absoluta potest habere talē illimitationem in ordine ad potentiam supernaturalem; tum etiam quia vis huius argumenti, solum consistit in hoc, quod non repugnet replicari vnum ex absolutis coniunctis, quin replicetur alterum, id quod euidenter ostendit hoc exemplum de anima, vndecumque proueniat, quod id competat animæ. *Nec etiam valet dicere*, quod non sit quidem necesse vt replicata forma replicetur subiectum formæ, sed quod sit necesse, vt replicato subiecto replicetur forma: nam est eadem ratio de vtroque, nec vnquam poterit dari disparitas vlla sufficiens.

92 *Confirmatur hoc*: quia non ratione formæ, vt sic, oritur vt replicato subiecto replicari debeat, quandoquidem secundum aduersarios aliquæ formę non replicentur, verbi gratia illę, quę dependent à loco: nec etiam oritur ex ratione formę talis, verbi gratia absolutæ, quia non potest ostendi cur ex ratione absolutionis, vt ita loquar, oriatur quod necessario debeat replicari replicato subiecto, licet ex illa oriatur, quod possit replicari.

Arriaga confirmat hanc conclusionem exemplo intellectionis, quæ est in capite cū anima, non vero in pede: sed aduersarij id negant, nec probatur ab *Arriaga*, aut ab vllo probari potest.

Melius exemplum potest afferri de humanitate Christi, quæ est intime coniuncta Verbo, & in ipso subsistēs, quę tamen non reperitur vbicumque reperitur ipsum Verbum: ergo non est necessarium vt vbicumque reperitur subiectum reperiatur ipsa forma etiam absoluta; & consequenter quamuis replicetur subiectum, non debet necessario replicari forma absoluta in ipso subiectata.

93 *Probatur tertio cōclusio*: quia nō potest assignari vlla implicantia in eo, quod nō replicaretur forma absoluta replicato subiecto: ergo dicendum est, quod de potentia absoluta possit non replicari, licet replicaretur subiectum: antecedens probatur ex solutione obiectionum.

Probatur quarto, ex dictis supra *n.* 84. Calor productus hic in corpore hic, & in Indiis posito nō replicatur absq; vbi nouo Indico in ipso producto, quod vbi à solo Deo est producibile: sed Deus non tenetur necessario illud producere: ergo potest calor non replicari. Probatur minor: quia actio, qua produceretur, distinguitur realiter ab omnibus aliis actionibus, quæ ibi reperiuntur: ergo non obstantibus illis Deus potest non habere illā actionem, videtur enim necessarium, quod Deus possit abstinere à quacumque actione realiter distincta ab alia actione, non obstante, quod sit altera actio.

94 *Obicies primo* authoritatē Scoti *in 4. d. 20. q. 2. n. 13.* vbi proponit tres propositiones ad soluendas implicantias, quæ proponi possent contra replicationem corporis circumscripti uam: quarum propositionum prima est, quod quæcumque sint priora vbi, vniformiter insint corpori habenti diuersa vbi: ergo debent accidentia absoluta replicari, si replicetur subiectum eorum.

Respondeo, Scotum non velle, quod illa absoluta debeant ita necessario inesse subiecto suo vbicumque ponitur, quin oppositum fieri possit de potentia absoluta; sed tantum quod naturaliter loquendo, deberent accidentia illa subiectum comitari, ac replicari cum illo. Hæc explicatio patet, tum quia ipsa verba nihil aliud præ se ferunt; tum quia ratio Scoti, qua probat illam propositionem, nihil aliud concludit; propositiones autem ac conclusiones Doctorum non debēt extendi ad aliquid, nisi ad quod se extendit probatio & fundamentum, quo vtuntur. Quod ratio vero eius nihil aliud cōcludat, patet quia hæc est ipsius ratio: Prius naturaliter nō variatur propter variationem posterioris: hoc est dicere, ex eo, quod aduenient plures formæ subiecto, quæ sunt posteriores aliis formis, in ipso existentibus, non debet subiectū variari quoad illas formas priores, sed quoad illas, non obstantibus formis posterioribus, vniformiter se habere potest. Sed hæc probatio imprimis nō dicit quin possint variari formæ priores, sed solum, quod non variantur, aut quod non debeant variari. Deinde non dicit, quod non possit esse variatio in subiecto quoad formas absolutas, sed quod illa variatio nō oriatur necessario ex vi varietatis, quæ est in formis posterioribus: quod verū est, quia sine dubio possūt formę absolutæ manere eodē modo in subiecto aduenientibus pluribus respectibus posterioribus: vnde si fiat variatio quoad formas absolutas, nō oritur præcise ex variis vbi, sed ex alio capite: ergo hæc probatio nō cōcludit nō posse fieri variationem quoad formas absolutas, quando fit variatio quoad formas respectiuas posteriores.

95 *Obicies secūdo* Doctorē in eadē distinctione *q. 4. n. 10.* vbi expresse habet, quod necesse sit easdē proprietates & partes inesse corpori in diuersis locis: ergo nō potest fieri quod habeat aliquod accidens absolutum in vno loco, quin habeat illud in quocumque alio loco existit.

Respondeo imprimis, illud necesse posse optime intelligi, vt ante dixi, de necessitate quoad potentiam ordinariam & connaturalem; hoc autem non esse contra nos. *Respondeo secundo*, Scotū solum velle, quod necesse sit vt eędem proprietates absolutę sint in subiecto in omnibus locis, si non fiat alia variatio circa ipsū, quā quod sit in pluribus locis; at si aliquid aliud fiat circa subiectum & proprietates illas, illud non erit necesse, nec vult Scotus quod sit in tali casu necesse. Hæc etiā expositio patet ex

ratione,

rationē, quam affert Scotus, quæ est hæc: Nullum absolutū desinit esse in aliquo adueniente sibi præcise, nouo respectu extrinsecùs adueniente. Ex hac ratione nihil aliud sequitur, vt patet ex terminis, quam quod ex vi præcisa plurium vbi, non debeat desinere aliqua forma absoluta, & cōsequenter, quod nisi aliquid aliud fiat circa subiectum, & formas suas absolutas, præter hoc quod dentur in subiecto plura vbi, quod illæ formæ absolutæ necessario debeant inesse ipsi in omnibus locis, in quibus ponitur: non vero consequenter quod ex aliis capitibus non possit oriri, vt non haberet easdē formas absolutas in omnibus illis locis, si alia capita possint afferri, ex quibus id oriri possit; sed possunt afferri alia capita: nam ex eo, quod Deus nollet producere vbi replicatiuum in aliqua forma absoluta, illa forma tum non replicaretur, & consequenter non esset replicatū cum suo subiecto: ergo ex hoc loco Scoti nihil concluditur contra nostram conclusionem, quod sane mihi videtur euidens.

96 *Obijcies tertio*: sequeretur contradictoria verificari de eodem. Si enim paries in hoc loco afficitur albedine, & in alio loco non afficitur albedine, absolute & simpliciter potest dici, quod sit album, & non album.

Respondeo negando sequelem; nam si subiectum habeat formam in vllo loco, quamuis non habeat illam in alio loco, absolute, & simpliciter debet dici de illo quod habeat illam formam, & non potest dici de ipso absolute & simpliciter, quod non habeat illam, quamuis possit dici de ipso, quod non habeat illam in tali loco. Habere autem formam absolute, & simpliciter, & non habere ipsam in aliquo particulari loco, non est contradictio; nec habere ipsam in vno loco, & non habere ipsam in alio loco.

Confirmatur hoc primo ad hominem, quia aduersarij concedunt corpus in vno loco habere vbi, quod non habet in alio, nec tamen, admittent inde sequi contradictionem: ergo habere formam in vno loco, & non habere ipsam in alio loco, non est contradictio.

Confirmatur secundo: anima est in vno loco vnita capiti & in alio loco cum negatione vnionis ad caput, nec inde sequitur vlla contradictio; & similiter humanitas est in vno loco vnita Verbo, & in alio loco non vnita absque contradictione: ergo potest subiectum esse vnitum formæ in vno loco, & in alio loco non esse vnitum ipsi absque contradictione.

97 *Dices cū Mastrio*, non esse contradictionem, quod anima sit vnita capiti in vno loco, & non vnita in alio, non quidem propter diuersitatem locorum, sed propter diuersas vniones, quas habet ad diuersas partes corporis. Deinde non est contradictio, quod humanitas sit vnita Verbo in vno loco, & non in alio, quia non vnitur Verbo nisi inadæquate, propter illimitationem subiecti, sicut nec caput vnitur animæ nisi inadequate propter illimitationem animæ: sed forma vnitur subiecto adæquate, & sic debet esse in ipso vbicumque.

Cōtra primū ex his de anima: anima quia potest habere diuersas vniones ad diuersas partes, potest etiā ratione istarum diuersarū vnionum accidere vt aliquid sit coniunctū cū illa, vt subest vni vnioni, quod non est coniūctū cū illa, vt subest alteri vnioni: ergo si corpus potest habere diuersas præsētias locales ad diuersa loca, poterit ratione istarum diuersarū præsentiarum habere aliquid coniunctū secum, vt subest vni præsentiæ, quod nō est coniunctum cum ipso, vt subest alteri præsentiæ, à paritate rationis. Deinde falsū est quod diuersitas vnionum animæ sit ratio præcisa, cur habeat coniunctionē cum capite, & negationem coniunctionis cū capite: nā si omnes partes corporis ponerentur in eodē loco, haberet illas diuersas vniones, & tamen non esset verū de illo dicere, quod haberet vllibi negationē coniūctionis cū capite: vnde vt habeat hanc negationem, necessario requiritur, quod sit in diuersis locis, & hoc sufficit ad hoc, vt absq; contradictione possit habere coniunctionem in vno loco, & negationē coiunctionis in altero loco, quāuis non haberet diuersas vniones ad diuersa subiecta: quod probo euidenter alio exemplo de Angelo: Angelus potest esse intime præsens penetratiue cum corpore Petri in loco Petri, & simul existere in alio loco absque illa præsentia intima ad Petrū, & hoc precise ex eo, quod habeat diuersas præsentias locales, seu vnam præsentiam æquiualentem diuersis: ergo diuersitas præsentiæ localis præcise sufficit, vt subiectum habeat formam, vt sub vna præsentia existit, & negationem eius vt existit sub altera præsentia.

98 *Contra secundum* de Verbo & humanitate: Ideo humanitas non dicitur vniri Verbo adæquate, sed inadæquate, quia non sic vnitur ipsi, vt debeat esse vbicumque sit Verbum; sed si subiectum replicaretur absq; replicatione formæ, etiam dici posset de forma, quod non vniretur subiecto illi adæquate: ergo falsum supponit *Mastrius*, quod forma vniatur subiecto adæquate sic, vt non posset inadæquate vniri ipsi.

Confirmatur: quemadmodum Verbum est quid illimitatum, quoad locum naturaliter, ita corpus quod poneretur supernaturaliter in pluribus locis, esset quid illimitatum quoad locum, non tamen naturaliter, sed supernaturaliter: ergo quemadmodum ex illimitatione Verbi potest etiā fieri, quod humanitas non vniatur ipsi adæquate, potest etiā fieri, quod accidens non vniatur subiecto existenti in diuersis locis, nisi inadequate; & hoc supposito posset forma esse coniuncta cum ipso, vt in vno loco, quin coniungeretur cum ipso, vt in alio loco: quemadmodum humanitas coniungitur cum Verbo, vt in vno loco quin coniungatur ipsi vt existenti in alio loco.

99 *Obijcies quarto*: non alia ratione anima Christi ponitur sub speciebus Eucharisticis cōcomitanter & cęterę affectiones Christi, quā quod habeat naturalem connexionē, & vnionem cū corpore, quod per se ponitur sub illis speciebus: ergo non potest poni subiectum vnitum cum forma absoluta, vllibi absque illa forma absoluta.

Respondeo distinguendo antecedens: non alia ratione, quam quod habeat naturalem connexionem, & vnionē præcise, nego antecedens; & sane alias caput deberet poni vbicunque ponitur anima, quia habet naturalem connexionem, & vnionem cū anima, non minus quam anima cum illo: non alia ratione quā quod habeat illā naturalem connexionem, ac vnionem, & quod preterea connaturalius est vt vbicunque ponitur subiectum ibi ponatur quidquid spectat ad complementum ipsius, nec sit vlla ratio, cur separaretur etiam loco corpus Christi ab anima ipsius & aliis affectionibus absolutis, concedo antecedens, & nego consequentiam.

100 *Dices*: actio, quia ponitur corpus Christi sub speciebus, est extraordinaria: ergo nō deberet obseruare modū connaturalem rerum, sed tantum modum simpliciter necessarium: & consequenter, si non separat corpus, quod per se respicit, ab anima quam non respicit, nisi secūdario, signū est, quod non possit ab anima separari corpus.

Respondeo distinguendo consequens primum: non deberet sic, quin bene posset aliter fieri connaturaliter loquendo, nego consequentiam primam & secundam. Itaque, quemadmodum actio, qua Deus resuscitaret mortuum, licet sit supernaturaliter, potest tamen terminari ad mortuum cum iisdem accidentibus, quæ connaturaliter petit, aut sine illis, prout placet resuscitanti: sic actio qua ponitur corpus Christi sub speciebus, licet sit supernaturalis, potest tamen ponere corpus sub illis, vel cum anima, prout exigit connaturaliter, vel sine anima, prout placet Deo; & connaturalius est, vt primo modo ponat illud, quam secundo modo; & ex hoc connaturali modo colligit Concilium Tridentinum, quod de facto ita fiat; non ex eo, quod aliter fieri non posset.

Dices, proprietates inseparabiles concomitantur corpus necessario ita, vt non possit vllibi reperiri absque illis: sed huius ratio est, quia sunt absoluta, & priora loco, ac ab ipso independentia: ergo quæcumque accidentia absoluta sic priora ac independentia debent necessario concomitari corpus.

Respōdeo negādo minorē: sed ratio est quia supponuntur absolute inseparabiles ac identificatæ consequenter

subiecto; non autem essent tales, si poneretur subiectum absque illis; vnde si non concomitarentur necessario corpus, sequeretur contradictio, quod scilicet essent, & non essent separabiles; qualis contradictio non sequitur ex eo, quod accidentia absoluta separabilia non concomitantur ipsum.

101 *Ex hac conclusione* sequitur vel à pari, vel à fortiori, quod accidētia respectiua & dependentia à loco non debeāt replicari cum corpore, quod communiùs docent Doctores, & videtur asserere Doctor supra in prima propositione sua: si enim non debent replicari formæ absolutæ, quæ non dependent à loco, cur deberent replicari relatiuę à loco dependētes? Quod si tamē necessario deberent replicari formæ absolutæ propter necessariam connexionem cum subiecto; & quia alias sequeretur, quod subiectum haberet & nō haberet illas; profecto, ego cōsequenter tenerem formas, etiam respectiuas dependentes à loco debere replicari, quia & æque vniūtur physice subiecto, & æque sequeretur contradictio illa, si non replicarentur. Nec refert, quod dependeāt à loco determinato; nam dependentia illa non debet esse talis, vt non possint esse in alio loco; sed vt non determinent subiectum nisi in ordine ad illum locum; & licet sint in alio loco, non tamen faciunt subiectū præsens in illo alio loco, à quo dicuntur dependere: & hoc tantum credo voluisse Scotum. Vnde licet respectus sessionis, à quo corpus hic positū habet sedere, poneretur simul cum eodem corpore in Indiis, non faceret illud corpus sedere in Indiis, & consequenter posset corpus illud non obstāte illo respectu stare in Indiis: sicut enim si poneretur intellectio obiecti hic existentis in India, faceret intellectū intelligētem hoc obiectum, & non aliquod obiectum Indicum, quia ex natura sua determinatur ad hoc obiectum; ita sessio, qua corpus sedet hic, posita in Indiis, faceret corpus sedere hic & nō in Indiis, quia ex natura sua ad hoc determinatur. De facto autem, quandoquidem non sit necessarium replicare formam replicato subiecto, melius est dicere, quod illi respectus non replicentur, quia frustra ponerentur in illis locis, in quibus non haberent aliquem effectum magis quam si non ponerentur in illis.

CONCLVSIO III.

Corpus habere nō potest formas repugnā tes in diuersis locis.

102 *Corpus positū in diuersis locis non potest habere formas repugnantes in eodem loco*, vt v.g. amorem & odium, calorem & frigus in gradibus incompatibilibus. Hæc est communior cum Scotistis, quos nouissime sequitur *Arriaga* contra *Suarium & Auersam*.

Probatur: quia formę incompossibiles in eodem loco inferunt absolutam negationem, altera alterius; vnde ex eo quod dicatur absolute, & simpliciter de aliquo subiecto quod amet, debet dici de ipso absolute & simpliciter, quod non prosequatur odio; & ex eo quod absolute dicatur de aliquo, quod sit calidū vt octo, debet dici de ipso, quod nō sit frigidū vt octo, spectata potētia naturali: quia alias non essent incompatibiles: sed si ex huiusmodi formis vna esset in subiecto in vno loco, & altera in altero, non inferret vna negationem alterius simpliciter loquēdo, quod enim habet odium in vno loco, licet in cæteris illud non habeat, non potest dici de eo simpliciter, & absolute, quod non habeat odium, vt patet: quia vt diceretur simpliciter non habere odium, deberet nullibi habere illud: & idē est de amore, & frigore ac calore: ergo non potest fieri, vt corpus replicatum in duobus locis habeat odium in vno, & amorem in alio.

Confirmatur: non potest de subiecto aliquo dici absolutè, & simpliciter, quod amet & odio habeat, alias non essent formæ incompatibiles: sed si in vno loco haberet amorem, & in alio odium, absolute & simpliciter posset vtrumque de ipso dici, sicut potest absolute dici de ipso replicato in duobus locis, quod sit in illis duobus locis, & sicut potest dici de ipso absolute, quod habeat odium, si odium solus haberet: ergo nequit habere in diuersis locis.

Probatur secundo: contrarietas, quam habent amor, & odium, oritur, vel ex natura sua formali respectiue ad dem subiectū, vel ex limitatione & incapacitate subiecti, quod non habet virtutem sufficientem ad illa simul recipienda; & non oritur ex ratione loci, vnde potest intelligi absque ordine ad locum, sed in diuersis locis retinent naturam suam; & subiectum ex eo, quod ponatur in diuersis locis, non redditur maioris capacitatis, quam esset in vno loco, vt manifestum est: ergo illæ formæ erunt sibi contrariæ respectu eiusdem subiecti, quamuis ponatur in diuersis locis, non minus quam essent, si poneretur in vno tantum loco.

Confirmatur: quia si possent huiusmodi formæ contrariæ esse simul de potētia illa in subiecto replicato, posset vnus & idem homo damnari ac pati omnia torměta infernalia, & cōmittere omnia peccata mortalia, ac rursus beari ac frui omnibus consolationibus cælestibus, & exercere omnes actus virtutum: quod videtur valde ridiculum & inintelligibile: & si ita fieret, quæro quid potius deberet optare secundum affectum commodi, an carere vtroque statu, vel vtrumque possidere, & magisnè displiceret cruciatus Inferni quam gaudium paradisi placeret.

104 *Obiicies primo*: Potest quis diuersis temporibus odio habere, & amare idem obiectum: ergo & diuersis locis.

Respondeo, negando consequentiam: quia diuersa tēpora non sunt simul, & sic non est contradictio, quod subiectum in illis afficiatur formis incompatibilibus: diuersa vero loca, in quibus replicaretur corpus, essent simul, & sic contractio verificaretur, si in illis afficeretur formis incompatibilibus.

Obiicies secundo: oppositio contradictoria est magis, quam cōtraria; sed diuersitas loci sufficit vt eidem subiecto posito possint competere contradictoria: ergo sufficiet etiam vt formæ contrariæ possint ipsi competere. Probatur minor: quia ex conclusione præcedenti potest subiectum habere calorem hic, & negationem caloris in alio loco: sed calor, & negatio caloris sunt cōtradictoria: ergo diuersitas loci sufficit, vt contradictoria possint competere eidem subiecto.

Confirmatur: quia quidquid saluat contradictionem simpliciter quando poneretur forma hic, & negatio formæ in alio loco, saluat etiam contradictionem simpliciter quando poneretur vnum contrarium hic, & alterum alibi in eodem subiecto; ergo si primum potest fieri, potest esse secundum.

Respondeo negando minorem, & distinguendo minorem probationis: calor & negatio absoluta caloris, secūdum quam scilicet diceretur absolute de subiecto, non habet calorem, concedo minorem; calor & negatio caloris non simpliciter, sed respectiue ad aliquid aliud, v.g. ad locum hunc vel illum, nego minorem. Itaque quemadmodum non est contradictio, quod anima sit vnita capiti simpliciter, & non sit vnita ipsi provt in pede, ita non est contradictio, quod corpus sit calidum simpliciter in summo, & non calidum vt in hoc vel illo loco.

Ad confirmationem, nego antecedens, quia saluatur contradictio posito calore in subiecto hic & non ibi, quia ex eo, quod non sit ibi non sequitur simpliciter, & absolutè, quod non sit in subiecto: sed si ponerētur amor & odium in diuersis locis, sequeretur simpliciter, quod esset amans, & odio habens, atque non amans. vnde non saluaretur contradictio.

105 *Obiicies tertio*: nihil impedit positionem formæ compatibilis subiecto in ipso, nisi forma opposita, nec aliqua dispositio requiritur ex parte subiecti quam negatio formæ oppositæ; ergo si Petrus Romæ habet negationem amoris, poterit habere Romæ odium oppositum.

Respondeo, concedendo antecedens pro prima parte, & distinguendo ipsum pro secūda: quàm negatio absoluta, concedo: quam negatio secundum quid seu in ordine ad aliquid particulare, nego antecedēs, & nego consequētiā: quia licet Petrus Romæ non habeat odium, non inde sequitur quin absolute, & simpliciter habeat odium, nec consequenter sequitur, quod habeat absolutā negationem odij, secundū quam diceretur de ipso absolute, & simpliciter; non habet odium: talis autem negatio requiritur in ipso, vt possit habere amorē obiecti odio habiti.

Obiicies

Obiicies quarto:non sequeretur contradictio in illo casu,quia non competerent ipsi formæ contrariæ secundum eundem locum,sed secundum diuersa.

Respondeo negando sequelam,quia illud idem, secundum quod cõtradictoria nequeunt eidem conuenire,est idem subiecti,& non idem loci:in casu autem nostro esset idem subiectum, & diuersitas loci nihil facit ad rem.

DISPVTATIO XVI.

DE VACVO.

SVperiori disputatione ostensum est quomodo corpora replere possint loca , nunc agendum est de Vacuo, quod inuoluit quid oppositum huic repletioni.

QVÆSTIO I.

Quid sit , & an dari possit Vacuum.

Quid vacuum interminatum. DVplex communiter assignari solet vacuum:vnum impropriè dictum,quod interminatum vocant,& est spatium imaginariũ,non cõtentum intra aliquod corpus vel superficiẽ corporis,in quo tamen posset produci corpus,& tale vacuum est,quod imaginamur esse extra totum vniuersum. Alterum est vacuum propriè dictũ,de quo hic principaliter agimus,quod vocatur terminatũ, & describitur esse *locus seu superficies non repleta corpore quantitatiuo,apta tamen repleri*,& tale esset in schola , si parietes eius distarent à se inuicem sicut modo, nec aer aut aliud aliquod corpus esset intra illas,& intra concauum lunæ,si omnia inferiora corpora distruerentur aut annihilarentur.Dixi autem *corpore quantitatiuo*,quia si in huiusmodi spatio essent substantiæ spirituales, aut corpora non quantitatiua, adhuc esset vacuum , provt hic agitur de vacuo;& si esset plenum quantitate absque vlla substantia,non esset vacuum:vnde superficies continens species Eucharisticas non est vacua, quamuis non contineat intra se substantiam quantitatiue extensam.

Quid terminatũ.

2 Per hoc patet ad primam partem quæstionis,in qua nulla est controuersia vllius momenti. In secunda vero parte varij sunt Authores.

Prima sententia est,nec naturaliter,nec supernaturaliter posse dari vacuum huiusmodi terminatum.Ita *Vulpes 1. part. disp.* 18. *art.* 3. *num.* 6. *post Bannem ibidem quæst.* 8. *art.* 2.

Secunda sententia est non posse Vacuum dari vlla virtute creata,posse tamen Diuina & extraordinaria.Hanc tenent *Conimbric.Complutenses,Ruuius & Fuentes,Arriaga*,& alij hic.

Tertia sententia est,non solum Diuina virtute,sed etiã creata posse dari vacuum , si considerentur creaturæ secundum vires suas,& non vt substant Diuino decreto ac prouidentiæ ordinanti de facto , vt non detur vacuum,quamuis,vt subsunt tali decreto,non possint procurare vacuum.

CONCLVSIO I.

Potest dari vacuum supernaturaliter.

3 *Potest supernaturaliter dari vacuum.* Hæc est communissima cum *Doctore in 4. dist.* 43. *q.* 5. *& quodl.* 11. *art.* 2. contra primam sententiam, quam miror *Vulpem* tenere.

Confirmatur manifestè:nihil impedit,quo minus Deus omnes Creaturas sublunares annihilaret conseruatis Cælis,provt de facto sunt:nec enim conseruatio Cælorum habet vllam dependentiam à conseruatione sublunarium,vt manifestum est:sed in tali casu daretur vacuum intra concauum Lunæ:ergo potest dari vacuum supernaturaliter.

Confirmatur : quia nulla potest assignari implicantia in hoc , quod Deus , vel annihilaret , vel expelleret totum aërem in schola contentum , non permittendo aliud corpus succedere ipsi:sed tum daretur vacuum:ergo potest dari vacuum.

Confirmatur secundo,quia difficile est ostendere rationem à priori,cur naturaliter non possit dari vacuum,nec est adeo euidenter certum,quin de facto detur in Cælis, vt de eo aliqui non dubitauerunt : ergo non est negandum Diuinæ omnipotentiæ.

4 *Obiicies primo*, corpus locatum , & repletiuum loci est,quod facit formaliter latera corporis continentis distare : ergo nequeunt esse distantia absque corpore replente , & consequenter nequit dari vacuum, quia deberet esse superficies habens latera distantia. Probatur prima consequentia:quia effectus formalis nequit suppleri à Deo:ergo nequit Deus facere vt distent latera continentia,absque corpore replente.

Respondeo negando antecedens,ipsamet enim distantia est,quæ formaliter facit latera illa distare,& corpus replens solum effectiue facit illa distare,vel quatenus producit illam distantiam,vel quatenus dat occasionem,vt aliud agens illam producat:quod si etiam formaliter hoc faceret,non nisi per modum effectus secundarij:effectus autem formalis secundarius potest produci absque causa,cuius est effectus,vt patet in nigredine,quæ potest expelli absque albedine, quia albedo non expellit illam formaliter,nisi per modum effectus secundarij.

5 *Obiicies secundo* : vacuum est contra ordinem vniuersi,qui est repræsentatio Diuinæ bonitatis, & sapientiæ Diuinæ:ergo est quid inordinatum,ac contra repræsentationem diuinæ bonitatis, ac Diuinam artem ; ergo nequit à Deo causari.

Respondeo distinguendo antecedens:contra ordinem de facto statutum,transeat:contra ordinem omnem possibilem,quem posset habere,nego antecedens , & similiter distinguo consequens:quid inordinatum,hoc est contra ordinem de facto institutum,concedo : inordinatum, id est contra ordinem aliũ possibilem,nego consequentiam quoad primam partem:distinguo etiam idem consequens quoad secũdam partem:contra illam repræsentationem diuinæ bonitatis,quæ de facto est,concedo:contra omnem repræsentationem eius, nego consequentiam pro illa parte,& absolute nego secundam consequentiam.

6 *Obiicies tertio*:ex discontinuatione partium hominis destruitur homo:ergo ex discontinuatione partium vniuersi destruitur vniuersum : sed discontinuarentur partes eius,si daretur vacuum:ergo nequit dari vacuum remanente vniuerso.

Respondeo primo distinguendo vltimum consequens: remanente vniuerso secundum esse totale quale de facto habet,transeat;secundum partes eius, nego consequentiam. Sicut enim ex discontinuatione partium hominis, licet destruatur homo , non tamen destruuntur partes eius , sic nec ex discontinuatione partium vniuersi destrui debent partes eius,licet ipsummet destrueretur:nec ad nostram conclusionem necessarium est quod possit dari vacuum manente vniuerso,sed sufficit, quod possit dari quomodocumque.

Respondeo secundo negando subsumptum , quia quamuis aër expelleretur ex schola,nullo alio corpore accedente,partes vniuersi essent continuæ mediate vel immediate,vt patet,quia parietes continuarentur inter se, &cum aëre,& aliis corporibus vniuersi extra se positis.

7 *Obiicies quarto*,Latera illa essent & non essent distantia;essent quidem,vt supponitur;non essent autem, quia nihil mediaret inter illa.

Respondeo negando sequelã pro secunda parte,ad cuius probationem dico,posse distare illa absque aliquo medio positiuo interiacente,modo sic se habeant,vt absque recessu à loco suo possit poni medium positiuũ inter illa.

Obiicies quinto,sequeretur quod daretur locus,& non daretur ; daretur quidem,quia vacuum dicitur esse locus non repletus corpore : nõ esset autem,quia locus formaliter dicit respectum ad locatum, tum autẽ nihil esset locatum in illo loco : ergo non esset locus.

Respondeo distinguẽdo sequelã:sequeretur,quod daretur locus fundamentaliter,id est superficies apta fundare respectum,à quo constituitur formaliter in esse loci,& nõ daretur talis locus,nego sequelam : aut sequeretur quod

daretur & non daretur locus formaliter, id est superficies actu continens aliud, nego etiam sequelam: sequeretur quod daretur locus fundamentaliter; & non daretur formaliter, concedo sequelam; nec hoc est inconueniens aut contra nos.

CONCLVSIO II.

Non potest dari vacuum naturaliter.

8 *Non potest dari vacuum naturaliter, nec quidem virtute angelica; & hoc oritur ex defectu virtutis propriæ in creaturis, & non tantum ex decreto extrinseco Dei.* Hæc quoad primam partem est communis, & quoad secundam est iuxta secundam & primam sententiam contra tertiam.

Probatur prima pars variis experientiis, quibus cõstat, multa corpora moueri contra propriam inclinationem ad impediendum vacuum, sicut aqua quandoque mouetur sursum; & alia corpora non mouentur iuxta inclinationem propriam: sic oleum ex lampade turrita non effluit dum lampas est à parte superiori bene obturata, quod tamen effluereret totaliter si non esset bene obturata. Alia etiam corpora rumpuntur eandem ob causam, vt patet in vase pleno aqua, quod positum in loco frigido vbi condensetur aqua, rũpitur, quia aqua ex illa condensatione occupat minus locum quam ante: & propterea, quia nisi rumperetur vas, non succederet aliud corpus, & daretur vacuum, rumpitur vas. At certe quamuis communiter adducatur hæc experientia ad hoc propositum, valde incertum mihi est, an rumpatur ad impediendum vacuũ, propter dicenda in quæstione sequenti *n. 26.* quare potius aliis experientiis est fidendũ, quę plurimæ sunt & satis obuiæ, vt propterea superfluum sit illas hic adducere, ex quibus satis patet naturam abhorrere à vacuo, & consequenter non posse naturaliter dari.

Complutenses probant hanc conclusionem: quia Deus & natura nihil agunt frustra, sed vacuum esset frustra.

9 *Confirmatur*; quia cederet in detrimentum vniuersi: ergo non potest causari à natura, quæ sibi nequit esse aduersa.

Sed contra: quia vacuum non esset frustra, quandoquidem ostenderet ad quid posset se extendere natura. Et præterea quamuis ex se esset frustra, tamen non esset frustra, quantum ad eiectionẽ corporis à loco, & impedimentum alterius corporis succesſuri; hoc autem esset, quod intenderetur per se à natura causante vacuum, non ipsum vacuum.

Ad confirmationem facile negari posset antecedens, loquendo de vacuo aliquo, paruo præsertim.

Deinde quid impedit, quo minus Angelus posset facere aliquid, quod caderet in damnũ vniuersitatis rerũ corporearum; aut quid esset inconuenientiæ, quod aliquæ partes vniuersi possint per accidens facere aliquid quod aliqualiter cederet in damnum vniuersi?

10 *Secunda pars probatur*: tum quia potest satis commode & absque difficultate negari talis potentia creaturis, & potius dicendum est, quod ex defectu ipsius non possint efficere vacuũ, quam recurrendum est ad Dominum Deum; tum quia nulla potest assignari ratio, cur Deus haberet illam ordinationẽ extrinsecam: si non exigeretur à creaturis; non autẽ exigeretur ab his, nisi quia ipsæmet non haberent talẽ virtutem; tum quia non constaret nobis, quod haberet illã ordinationem, quamuis enim in casibus illarum experientiarum id constaret; tamen quis scit, quin in aliis casibus multis nobis incognitis habeat oppositam ordinationem, & consequenter, quin detur vacuum?

Dices contra secundam probationem: ratio cur Deus haberet talem ordinationem esset, vt vniuersum esset perfectum, quale non esset si daretur vacuum; vel vt possent res omnes in se inuicem agere, aut à se inuicem pati, & præcipue vt cælestia corpora possint habere influxus in omnia inferiora corpora quod non possent, si daretur vacuum, quia non potest dari actio in distans; vel ne aliquid esset otiosum, & inutile.

Contra primam ex his rationibus: quia vniuersum non debet esse necessario tã perfectũ quin possit esse perfectius quam est, & etiam imperfectius: ergo ex perfectione, quam debet habere, non necessario caret vacuo. Probatur consequentia: quia habendo vacuum, non sequitur aliud quam quod non esset tam perfectum, quã si careret illo, ergo si non debet habere omnem perfectionem possibilem, aut si potest esse imperfectius quam est, poterit habere vacuum non obstante perfectione, quam debet habere.

11 *Contra secundam*: quia possent res omnes agere & pati inter se inuicem mediate vel immediate, quamuis daretur vacuum, nec etiam poset dari actio in distans: continuantur enim, aut contiguãtur omnia corpora cũ superficie non continente intra se corpus, & partes superficiei illius continuantur inter se non obstãte vacuo: ergo non obstante vacuo possent agere inter se inuicẽ & pati: quæ etiam ratio probat, quod corpora cælestia possent agere & influere in inferiora omnia, nõ obstante, quod daretur vacuum in hac aula, verbi gratia; quamuis non agerent in inferiora, si daretur vacuum inter totum concauum Lunę & superficiem conuexã terræ & aquæ; nisi possit dari actio in distans.

Contra tertiã negat *Arriaga*, vacuum esse otiosum aut inutile, quia est nihil, & tamen ipsemet postea *n.* 160 dicit Deum loco corporum Christi & B. Virginis in Cęlum assumptorum creasse alia corpora, quia vacuum, quod alias daretur esset inutile: ergo male negat rationem, cur vacuum non detur, esse, quod vacuum esset otiosum, aut male ipsemet assignat eandem rationem.

12 *Melius contra tertiam illam rationem* facit, quod non esset inutile, quia ostenderet virtutem causæ secundæ; & quamuis esset inutile, ac otiosum quantum ad hoc, quod nõ esset necessarium, nec haberet effectum positiuum, tamen talis inutilitas, ac otiositas non sufficit ad probandum, quod non posset dari: nam datur naturaliter negatio huius, aut illius intellectionis in homine, quę in hoc sensu est inutilis, quia nõ est necessaria, nec habet effectum positiuum. Deinde licet vacuum per se nõ esset vtile, quia est nihil, tamen per accidens poset esse vtile, nimirum ratione motus, quo moueretur corpus à loco, & detineretur aliud corpus à succedendo ipsi.

13 *Probatur secundo hæc secunda pars conclusionis*: quia nulla creatura nec quidem Angelica potest penetrare duas quãtitates, hæc enim sunt naturaliter impenetrabiles; sed nõ poset fieri vacuum absque penetratione: ergo nulla creatura potest efficere vacuum. Probatur minor: vt ponatur vacuum hic, debet tolli corpus hic positum: ergo cum vniuersum sit plenum antea, vt suppono deberet poni in alio loco, & ab eo alio loco expelli corpus, quod ibi fuit, nisi fieret penetratio; ac tandem vltimum corpus quod expelletur, deberet poni hic, & consequenter hic non esset vacuum.

Dices quando expellitur corpus ab hoc loco, posse condensari alia corpora, & corpus hic expulsum posse occupare partem illam loci, quam ante condensationẽ occupabant, & post condensationẽ non occupant, & sic non esse necesse, vt aliud corpus moueatur ad hunc locum, atque adeo posse dari vacuum saltem, virtute Angelica, quæ videtur posse impedire, quo minus aliud corpus succedat corpori hinc expulso.

Solutio huius replicæ dependet à doctrina danda de rarefactione & condẽsatione; nam si dicatur condensatio fieri absque deperditione quantitatis vllius, aut absque egressu corpusculorum, replica erit bona, & sufficienter tollit vim huius probationis. At si dicatur non posse fieri absque egressu corpusculorum quantorum, non valet, quia ipsamet corpuscula egressa occupabunt partẽ illam loci relictam à corpore densato, & sic non erit locus corpori hinc expulso. Hæc ergo probatio est bona ex suppositione huius secundæ sententiæ, & non proponitur hic, nisi ex ista hypothesi.

14 *Obiicies* contra primam partem: Dum consumitur oleum in lucerna turrita, seu ad modum turris cõfecta, nõ potest ingredi aër: ergo remanet vacuũ in sũmitate lucernæ. Deinde in lapidibus quibusdam durissimis, quãdo franguntur, reperiuntur quædam concauitates, in quibus nulla corpora erant, integris lapidibus. Præterea

rea dum extrahitur clauus cum violentia ex trabe, debet reperiri vacuum in interiori parte foraminis, quia aër eo pertingere non potuit.

Respondetur, dum consumitur oleum, & extrahitur clauus, semper ingredi aërē, quamuis imperceptibiliter quoad sensum. In concauitatibus autē illis lapidum reperiebatur aër ab initio simul cum lapidibus productus.

Obijcies cum *Mastrio* contra secundam partem: Doctor in *quarto dist. 43. quæst. 5.* ait: Si natura in instanti faceret minus ex maiori, vacuum posset esse absque miraculo: ergo datur virtus ad faciendum vacuum in natura secundum Scotum.

Respondeo negando consequentiam; quamuis enim daretur talis virtus, ex suppositione prioris virtutis, nō tamen sequitur, quod de facto, quandoquidē de facto non detur prior virtus; sicut quamuis equus esset risibilis, si esset rationalis, non sequitur, quod de facto sit risibilis.

15 *Obiicies secundo* pro eodem: secundum Scotum in *3. dist. 27. n. 12.* Aqua non mouet se sursum ad impediendum vacuum, sed à virtute regitiua vniuersi: hoc supposito sic argumentatur: Secludenda diuina ordinatione, nulla vis in vniuerso reperitur resistens separationi, seu disiunctioni illi corporum, ad quam sequeretur vacuum: imo potius corpora vniuersi inclinantur ad illam separationem: ergo secluſa illa ordinatione diuina dari posset vacuum naturaliter.

Respondeo concedendo authoritatem Scoti, qui nihil aliud vult, vt patet ex ipsa littera, quam quod aqua moueatur à causa aliqua extrinseca ad impediendum vacuū: nego vero antecedens, quia vel impenetratio corporum erit causa impediens illam separationē: vel aliquæ causæ creatæ contentæ in vniuerso habent virtutē naturaliter impulsiuam aliorum corporum ad impediendum vacuum, quæ virtus nequit impediri ab vlla causa creata.

16 Fateor tamen, mihi non satis constare, si impedimentum vacui non proueniat ex impenetratione iuxta secundam probationem, quin Angelus posset impedire, quo minus impelleretur corpus ad impediendum vacuum, & sic non satis constare, quin virtute Angelica posset dari vacuum, nisi, vt dixi, impedimētum eius proueniat ex illa impenetrabilitate: nam illæ experientiæ, quibus suadetur non dari de facto, nec posse naturaliter dari, habent locum quantum ad alias causas naturaliter agentes, non vero quantum ad Angelos.

Dices cum Complutensibus: vacuum esset miraculosum: ergo nequit fieri ab Angelis.

Contra: quia in antecedente petitur principium: supponitur enim quod esset probandum, & quod negarent quotquot dicerent Angelos posse vacuum causare.

QVÆSTIO II.

Quæ causa impedit vacuum.

Causæ impedientes vacuum.

17 TRibus aut quatuor modis, vt plurimum impediri censetur vacuum. *Primo* per motum localē, quo aliqua res mouetur contra propriam inclinationem, vt quando aqua ascendit sursum. *Secundo* per rarefactionem, qua corpus in ampliorem molem reducitur, vt possit impediri vacuum, quod alias oriretur ex condensatione aliorum corporum. *Tertio* per fractionem alicuius vasis. *Quarto* per detentionem corporis in loco sic vt dimoueri nequeat, vt in follibus, quorum latera, obstructo orificio, nequeunt à se inuicem diuelli, quia non datur locus aëri aut alij corpori, quod succedere posset. Quæritur ergo hic, à qua causa effectiue oriantur hæc impedimenta, & particularius id examinari solet de impedimento primo, quod fit per motum localem rei contra suam propriam inclinationem.

Prima sententia est, huiusmodi corpora moueri à seipsis per virtutem sibi intrinsecam. Authores vero huius sententiæ in assignanda hac virtute inter se discrepant: nam *Scaliger exercit. §. 1.* eam esse grauitatem ac leuitatem existimat, non tamen vt sunt naturæ particulares, sed vt respiciunt bonum vniuersi. *Conimbricenses* autem dicunt eam esse qualitatem quandam aliam, cuius munus sit impedire semper vacuum.

Secunda sententia est, ea moueri à causa aliqua extrinseca, quam alij dicunt esse Deum, alij intelligentiam aliquam rectricem vniuersi, alij formam totius vniuersi, alij influentiam quandam cælestem, alij corpus secedens à loco, quod attrahit post se aliud corpus, vel sicut Magnes attrahit ferrum, vel propter viscositatem, quæ causa est cur aliud corpus adhæreat ipsi, ac sequatur. *Mastrius* vero sequens *Amicum*, ait causam huius motus esse, quod ex ordinatione Diuina, corpora debeant esse contigua, ac colligata inter se, & quod hoc supposito, corpus motum à loco trahat post se aliud corpus. Vnde quod est causa, cur moueatur corpus à loco, est etiam causa, cur aliud corpus sequatur ipsum.

CONCLVSIO I.

Corpora non mouentur seipsis ad impediendum vacuum.

18 *Corpora non mouentur seipsis seu ex sua propria virtute ad impediendum vacuum, sed ab aliqua causa extrinseca.* Hæc est expresse Doctoris *in 3. d. 27. & Probatur*: quia non habent virtutem motiuam respectu talis motus: ergo non se mouent illo motu.

Probatur antecedens: quia nec grauitas aut leuitas est talis virtus, nec alia adscribi debet: non quidem grauitas in corpore graui, v. g. aqua, quia grauitas ex se est principium formale descendendi, & ad hoc naturaliter determinatum: nec pari ratione leuitas in corpore leui: absurdum enim est, quod principium vnum naturale possit habere duos effectus incompatibiles non dependentes à propositione aliqua obiecti, nec à causa aliqua libera: nec etiam alia virtus debet attribui aquæ, v. g. à qua moueatur sursum, quia omnis virtus aquæ est naturalis, & consequenter deberet habere effectum suum semper quoties non ponitur impedimentum: ergo si aqua ex se haberet virtutem adæquatam ac totalem respectu motus sursum, deberet semper moueri sursum, quoties non ponitur impedimentum: sed non ponitur impedimētum de facto aquæ expositæ aëri, nā aër ipse non est impedimētum sufficiēs; sicut enim non impedit motum aquę deorsum prouenientem à grauitate aquæ determinatæ naturaliter ad talem motum, ita nec deberet impedire motum aquæ sursum, qui prouenire deberet ab alia illa qualitate tam naturaliter, quam motus deorsum à grauitate.

Dices illam aliam qualitatem datam esse aquæ ad bonum vniuersale, ne scilicet daretur vacuum in vniuerso, atque adeo non debere causare motum, nisi quando est periculum vacui; vnde impedimentum istius motus est negatio periculi vniuersi.

Contra: licet ignis haberet virtutē combustiuam in ordine ad bonum vniuersi, tamen quia illa virtus est causa adæquata combustionis, si applicaretur hic, & nunc materiis combustibilibus, ex quarum combustione sequeretur malum vniuersi, aut non sequeretur bonum ipsius, deberet comburere: ergo & illa virtus si esset causa adequata motus sursum, deberet illum causare quotiescumque esset applicata sufficienter; nec haberet aliud impedimentum, quā quod non sequeretur bonum vniuersi ex motu ipsius. Et ratio vtriusq; à priori est quod causa naturaliter agens non potest impediri à negatione vlla nisi à negatione concausæ aut conditionis positiuæ applicātis ipsum ad materiam, vel disponētis materiam aut obiectum, circa quod agit; periculum autem vacui non est concausa motus illius, nec conditio applicans aquam ad motum, aut disponens siue aquam, siue aliud subiectum ad recipiendum motum: ergo aqua non obstante negatione eius potest tantum agere, quantum si non fuisset.

Probatur secundo: Si aqua haberet virtutem aliquam intrinsecam motus sursum, illa non deberet esse nisi in ordine ad impediendum vacuum, vt fatentur aduersarij: ergo non deberet mouere nisi quantum sufficeret ad impediendum vacuum: nec consequenter deberet mouere aquam ascendentem per fistulam nisi vsque ad extremitatem fistulæ, sic vt nulla pars aquæ deberet effluere, quia eousque ascendendo impediretur vacuum: sed experientia constat quod moueatur amplius, ergo non mouetur ab illa virtute.

Confirmatur: non deberet potius dari virtus aquæ contra propriam inclinationem ad motum illum, quē solum

causare potest impendente periculo vacui, quam virtus attractiua ipsius corpori recedenti; imo potius videtur concedenda illa virtus corpori recedenti, quia corpus recedens non habet virtutem contrariam tali virtuti, sicut habet aqua virtutem contrariam virtuti motiuæ sursum, nimirum grauitatem, vt motiua est deorsum: ergo non solum gratis, sed minus probabiliter asseritur illa virtus motiua esse in aqua ac cæteris corporibus, quæ sic mouentur.

CONCLVSIO II.

Motus impediēs vacuum non oritur à corpore recedente.

21 *Motus ille non prouenit à corpore recedente, nec etiam à colligatione corporum orta ex decreto Dei, & motore corporis recedentis.* Hæc quoad primam partem est contra *Mastrium & Amicum.*

Probatur prima pars: quia corpus recedens haberet virtutem attractiuam, vel propter adhærentiam aliorum corporum, vel propter virtutem occultam attractiuam: neutrum dici potest: ergo.

Probatur minor: quia non propter adhærentiam ortã scilicet ex viscositate aliqua, quia falsum est talem dari inter duo corpora dura præsertim, quorum tamen vnum sequitur alterum, ne fiat vacuum; tum quia si daretur talis viscositas seu adhærentia, ratione illius sentiremus difficultatem separandi vnum corpus ab alio, quando non adesset periculum vacui, contra experientiam; tum quia certum est illam adhærentiam non esse tantam, quin deberet superari à grauitate aquæ, sicut superatur quando descendit.

22 *Et si dicas* illam adhærentiam non impedire separationem nisi occurrente vacuo.

Contra opponi potest totus discursus Conclusionis præcedentis vsque ad vltimam confirmationem, quo etiam discursu probatur, quod corpus recedens non habet virtutem illam quasi magneticam attractiuam corporis, quia si talem haberet, semper deberet attrahere etiam non occurrente periculo vacui.

Confirmatur, quia si esset illa adhærentia corporum inter se, non potius propter illã deberet sequi aqua, verbi gratia ad impediendum vacuum, quam aër recedens manere in loco suo proprio: ergo illa adhærentia non est causa adæquata istius motus.

Confirmatur hoc ipsum: quia folles, quando est periculũ vacui, non possunt extẽdi, sed remanent compressæ non minus quam aqua ascendit ad impediendum vacuum: ergo aër ad impediendum vacuum posset remanere immobilis contra naturam particularem suam, non minus quam aqua posset moueri contra suã inclinationem sursum: ergo adhærentia viscosa aquæ ad aërem ad impediendum vacuum non potius deberet esse ratio, cur aqua moueretur sursum, quam cur aër aut aliud corpus recedens deberet manere immobile iuxta aquam.

23 *Probatur secunda pars*: tum quia male asseritur illa coniunctio, & colligatio oriri ex decreto Diuino, si non sit exigentia aliqua in ipsis rebus ex natura sua: quod si sit talis exigẽtia colligatio ipsismet naturis rerum potius attribuenda est, quam ordinationi extrinsecæ Dei. Tum quia, vt paulo ante dixi, si sit talis colligatio ex ordinatione Diuina inter corpora, non potius ex ea deberet oriri, quod corpus recedens deberet mouere seu trahere post se corpus subsequens, quam corpus subsequens detinere corpus illud quod recedit; tum denique, quia sicut illa colligatio attribuitur Deo, ita etiam & motus illi attribui debet; non vero motori corporis recedentis, nisi per modum conditionis sine qua non, quatenus scilicet si ipsum non moueret corpus recedens, nec Deus moueret corpus subsequens.

Probatur hoc: quia ipsamet colligatio non est aliud, quã positio corporum in locis cõtiguis: ergo si colligatio aquæ cum aëre recedente oriatur à Deo, positio aquæ in loco contiguo loco aëris attribui debet Deo: sed positio illa fit per motum localem aquæ: ergo motus ille debet adscribi causæ contiguationis.

CONCLVSIO III.

Ille motus non debet adscribi Deo nec Angelo nec formæ totius vniuersi.

24 *Ille motus non debet adscribi Deo, nec Angelo rectori vniuersi, & multo minus formæ totius vniuersi.* Hæc est iuxta eos, qui adscribunt motum illum virtuti intrinsecæ, & eos etiam, qui assignant aliam causam extrinsecam.

Probatur prima pars, & secunda: tum quia ad Deum ac Angelos in effectibus naturalibus non est recurrendum, nisi vbi deficiunt aliæ causæ naturales, quales hic non deficiunt, vt patebit postea: tum quia ad impediendum vacuum nec Deus nec Angelus deberet potius mouere corpus contra propriam inclinationem, quam detinere alia corpora in loco priori, aut impedire actiones illas, quę darent occasionem vacuo, nec deberet etiam mouere illa corpora plusquam necesse esset ad impediendum vacuum. Cur enim Deus, quemadmodum detinet graue sursum aliquãdo, ne fiat vacuum, vt dicunt aduersarij, nec permittit, vt aut ex se moueatur deorsum aut ab alio agente, quod alias ipsum moueret, similiter nõ detinet aërẽ in fistula ne fiat vacuum tam bene quã impelleret aquam renitentem ad motum sursum vacui impediendi gratia, aut cur potius frangeret vas, in quo congelaretur aqua, quam impediret condensationem aquæ in illo vase, quæ alias succedere deberet, nisi immineret vacuum, vt supponitur?

Probatur tertia pars tum iisdem rationibus, tum etiam quia non datur forma aliqua vna totius vniuersi, nisi aggregatum ex omnibus formis particularibus repertis in illo, illa autem forma aggregata non habet hoc facere, nec secundum se totã, quia secundum se totam non applicatur; nec secundum partem vllam determinatam, quia talis assignari non potest; &, si possit, ipsamet potius deberet dici causa quam forma totius, vt distinguitur ab illa.

CONCLVSIO IV.

Motus corporis ascendẽtis ad impediendum vacuũ prouenit à corpore succedẽte, & impediẽte.

25 *Motus corporis ascendentis contra propriam inclinationem ad impediendum vacuum, fit ab alio corpore succedẽte ac impellente ipsum immediate, & mediate ab agente mouente primum corpus, quod mouetur, quando incipit motus, quo fieret vacuum, nisi succederet corpus ascendens.* Hæc est conformis principiis supra insinuatis, quod in rarefactione acquiratur noua quantitas cum subiecto nouo, & in condensatione deperdatur aliqua quantitas simul cum subiecto suo: supposito enim hoc, ac impenetrabilitate corporum, facile

Probatur conclusio: quia non potest vnum corpus à loco recedere quin expellat aliud corpus, & illud aliud, & sic necessario debet vnum aliud expellere donec perueniatur ad corpus succedens primo corpori, quod impellitur à corpore sibi immediate succedẽte, etiam contra propriam inclinationem, sicut impellimus lapides sursum. Itaque sic fit hic, quemadmodum in rota, cuius cum vna pars impellitur, illa impellit aliam, & hæc alteram, donec pars immediate succedens impellatur ad succedendum: quod exemplum magis ostendet propositum, si rota fieret ex partibus omnibus contiguis, & non continuis: nam si partes sint continuæ, non potest moueri vna quin altera succedat, etiam absque impulsu aliquo partis succedentis, vt patet in linea mota seu tracta à capite; at si partes sint contiguæ, & non continuæ, nec adhærentes sibi inuicem, quamuis vna pars moueretur, alia sequens moueri non deberet, nisi ab altera succedente impelleretur vt patet. Quod si etiam posset fieri conuersatio per deperditionem aut quantitatis, aut modi quantitatiui, absque deperditione subiecti; tamen adhuc neganda esset contingere in casu, quo moueretur corpus sursum ad impediendum vacuum, aut saltem negari deberet contingere in tanta mensura, quanta sufficit ad excludendum hunc modum mouendi aquam sursum.

26 *Adde*, in hoc modo dicendi non esse aliquid difficultatis, nisi quod mirum videatur, quomodo ab aëre moto in fistula possit etiam moueri tã cito mediate aqua à parte inferiori, à qua aer ille posset distare secundum lineam illam, qua progreditur motus per multa miliaria:

at

at hæc difficultas imaginationis debet tolli per rationé, qua colligitur necessarium esse ita fieri, & per aliam imaginationem de rota facta ex globulis non continuatis, sed contiguis, quæ quamuis esset maximæ magnitudinis, supposito quod impelleretur vnus globulus, 'deberet necessario per huiusmodi impulsum partis ad partem tota moueri tam breui tempore, quam moueretur primus globulus impulsus propter impenetrabilitatem corporum; quod exemplum est valde aptum ad persuadendum hoc quod dicimus.

Ex hoc patet, cur non descendat graue deorsum, quãdo ex descensu sequeretur vacuum, quia scilicet cũ non possit propter impedimentum succedere ipsi aliud corpus, non potest impellere ante se alia corpora, & consequenter debet manere vbi est: quæ est etiam ratio cur follium latera extendi nequeunt obstructo orificio. Fractio vero vasis nullo modo oritur ad impediendum vacuum, quando condensatur in ipso aqua, v. g. tum quia natura non potius tam deberet extraordinarie rumpere vas in ordine ad hunc finem, quam impedire illam condensationem: tum quia reuera, quando condensatur aqua, tantum corpusculorum egreditur ex aqua, quantum sufficit ad occupandum illam partem loci ab aqua relictam, & sic non daretur vacuum, licet non rumperetur vas: oritur ergo illa fractio ex impetu aquæ retrahentis se ad vnam partem, vel ex aliis capitibus, de quo suo loco.

Non frãgitur vas ad impediendum vacuum.

Quæres, an motus aquæ sursum ad impediendum vacuum sit naturalis an violentus.

An motus aquæ sursum ad impediendum vacuum sit naturalis.

Omnes quotquot dicunt illum motum prouenire ab intrinseca aliqua virtute aquæ ob inclinationem, quam habet quasi vniuersalem ab bonum vniuersi, *Respondent & merito, affirmatiue*: & similiter debent omnes respondere, qui ponunt talem inclinationem, vndecumque oriatur efficienter motus eius: motus enim tendens in bonum quodcumque quod est secundum inclinationem rei motæ, est ipsi naturalis. At quia reuera probabilius puto motum illum non esse ad bonum vniuersi, magis quam quicumque motus etiam violentus potest dici cedere in bonum ipsius, & quia quamuis cederet etiam in bonum vniuersi, adhuc pars appetitu innato non appetit bonum totius, nisi quando bonum ipsius partis ab ipso dependet, bonum autem aquæ non dependet à bono illo vniuersi quod sequitur ex motu ipsius contra propriam inclinationem, quandoquidem sæpe ex illo motu oritur, vt applicetur causis destructiuis; ideo simpliciter censeo motum illum non debere esse naturalem, sed bene posse esse violentum; & dico posse esse, quia non est necesse, vt sit semper violentus, quandoque enim posset mediante illo motu aqua acquirere aliquam perfectionem licet hoc esset per accidens ad illum motum, & hæc est expressa sententia *Scoti supra dist.* 27. Nec refert quod *in* 4. *dist.* 49. *q.* 13. *n.* 13. dicat: *Aquam esse sursũ, vt saluetur plenum in vniuerso, non est simpliciter violentum: imo si tunc descenderet relicto vacuo superiùs, esset simpliciter violentum, & secundum quid naturale, quia natura totius vniuersi magis est principium naturalitatis quam natura istius particularis, & magis naturale est, quod tali toti conuenit, quam quod proprie huic parti*: quæ verba sũt fundamentum P. *Fuenti*, vt teneat oppositum huius resolutionis: sed non sunt tam expresse in fauorem ipsius, quam ipse putat, vnde

28 *Respondeo*, aliud esse quod motus ille sit violentus simpliciter, aliud quod sit violentus aquæ: vt sit enim simpliciter violentus, requiritur, quod nulli sit naturalis, aut quod non sit naturalis principaliori: vt sit autẽ violentus aquæ, sufficit esse contra inclinationem ipsius, quamuis esset secũdum inclinationem alterius, & quidem dignioris. Itaque Scotus his verbis dicit motum illum non esse simpliciter violentum, quia non est violentus vniuerso, sed potius secundum inclinationem vniuersi; sed non dicit non esse violentum aquæ, imo in loco pro nobis citato dicit esse violentum, & nullo modo naturalem aquæ, & hæc expositio patet ex ipsis verbis, si quis ponderauerit illa.

QVÆSTIO III.

An possit dari motus in vacuo, & qualis.

29 Quamuis per se hic solum agere oporteret de vacuo terminato, tamen non erit abs re aliquid adiungere de vacuo interminato.

Prima sententia est, non posse fieri motum in vacuo vllo, & si fieret, illum debere esse instantaneum. Ita *Albertus*, *Ægidius*, *Burlæus* hic.

Secunda sententia communissima cum *Doctore* 2. *dist.* 2. *quæst.* 9. asserit possibilem esse motum in vacuo, & quidẽ successiuum: sed adhuc tamen inter huius sententiæ authores non conuenitur adequate: nam aliqui dicunt in vacuo non esse possibilẽ motum causatum à rebus corporeis, sed bene tamen à Deo, vel Angelis: aut *Complutenses*. Alij aiunt in vacuo interminato non posse fieri motum grauium, aut leuium, bene tamen posse esse motum animalium, & proiectorum. Alij existimant in vacuo terminato nõ posse esse motum progressiuum rei positæ in medio istius vacui, nec motum volatiuum. Alij putant etiam quod, si esse vacuum inter terram & Cælum, non posset quispiam ab vno loco ad alium mouere se, neque eleuare se super terram.

CONCLVSIO I.

Potest dari motus grauium, & leuium in vacuo terminato, & progressiuus.

30 *Potest dari motus grauium, & leuium in vacuo terminato, & motus progressiuus corporis existentis super superficiem terræ ab vna parte ad aliam partem, & motus progressiuus in medio vacui virtute Diuina ac Angelica, non verò virtute corporea, loquendo de motu progressiuo totius corporis, seu animalis.*

Probatur prima pars: quia nihil impedit quo minus lapis positus supra terram in vacuo, quod esset intra terrã & Cælum Lunæ ad altitudinem hominis descenderet ad terram, quæ est locus naturalis eius; nec enim aer iuuat illum motum, sed potius impedit ipsum: ergo debet concedi ipsi virtus: & certe si ipsimet non concederetur virtus descendendi, nõ potest cum vlla probabilitate negari, quin Deus posset ipsum deorsũ aut sursũ impellere, prout placeret ipsi: & idẽ dicendũ est de Angelo. *Deinde* nihil impedit, quo minus leue ascenderet sursum ad locum suum naturalem v. g. ignis ad concauum Lunæ, supposito quod sit locus naturalis eius.

Dices: motus ille si daretur, deberet esse instantaneus: sed hoc implicat.

Respondeo, negando ante cedens, cuius ratio patebit ex dicendis.

Dices secundo, Motus istius corporis dependet ab influxu cœlorum: sed talis non potest communicari ipsi in vacuo, quia non datur actio in distans.

Respondeo primo, illam dependentiam non esse tam necessariam, quin possit suppleri à Deo: ergo saltem à Deo possent moueri corpora sursum & deorsum in vacuo.

Respondeo secundo, negando maiorem: neque enim omnis effectus sublunarium debet dependere immediate à cælestibus corporibus: & oppositum gratis asseritur.

31 *Probatur secunda pars*: quia nihil prorsus impediret, quo minus homo existens super hanc partem terræ moueret se ad aliam: ergo asserendum est quod sic: quandocumque enim datur virtus loco motiua, & terminus à quo & ad quem sufficiens, nec aliquod impedimentum assignari potest, gratissime & male negaretur possibilitas motus ab illo, quod haberet illam virtutem.

Dices, ex diuina ordinatione, aut ex natura rerum de facto procedere, vt nunquam aliquid recedat à loco in quo est, quin aliud ipsi succedat, vt patet experientia: sed in tali casu nihil succederet homini recedenti à suo loco: ergo non posset ab illo recedere.

Respondeo distinguendo maiorem: ex natura rerũ præcise, aut ordinatione aliqua Diuina non supponente rationem ex parte rerum, nego maiorẽ: ex illa natura supposita contiguitate rerum & defectu vacui, ex qua natura, & defectu oritur quod vna remota, alia moueri debeat, donec perueniatur ad corpus succedens, concedo maiorem, & nego consequentiã, quia in casu nostro non esset necessitas successionis, sicut est de facto propter defectum vacui, & impenetrabilitatem corporum.

Probatur

Probatur tertia pars simili ratione, quia nihil impedit.

Probatur denique quarta pars: quia motus progressiuus fit cum dependẽtia à corpore, supra quod quis progreditur, & hinc non possumus progredi supra terram eleuati, licet moueamus pedes nostros, quos etiam mouere possemus taliter in medio vacui; neque enim ille motus dependet à corpore sustentante.

Obiicies contra primam partem: non potest dari aliquis motus, qui non sit vel sursum, vel deorsum, vel dextrorsum, vel sinistrorsum: sed in vacuo terminato non potest motus habere vllam rationem ex his: ergo nequit dari motus in eo.

Respondeo primo, distinguendo maiorem: vbicumque dantur aliqua, per ordinem ad quæ possunt desumi istæ denominationes, concedo maiorem: vbi non dantur talia, nego maiorem; & permissa minori, nego consequentiam, quia si non possint in tali casu reperiri aliqua, per ordinem ad quæ motus aliquam ex illis denominationibus habere possit, non habebit vllam ex illis, & sic non erit nisi accidentale motui illas habere.

Respondeo secundo negando minorem: quia si motus fiat à terra ad Cælum, erit motus sursum, si à Cælo ad terram, erit deorsum.

Obiicies secundo: motus ille non haberet vbi reale pro termino: ergo non potest esse realis. Probatur antecedens: quia vbi reale terminatur ad superficiem ambientem, qualis non daretur in casu conclusionis.

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dico, vbi reale nõ necessario debere terminari ad superficiẽ ambientẽ immediate contiguã rei motæ, & vbicatæ; sed sufficit quod ambiatur ab aliqua remota, nec hoc etiam requiritur necessario; quia satis esset quod ponatur distans tantũ vel tantum ab alia re, siue ambiatur siue nõ.

CONCLVSIO II.

Qualis motus posset dari in vacuo.

35 *Si poneretur corpus graue, verbi gratia homo, extra cælum in vacuo interminato, non posset habere motum progressiuum, posset tamen mouere manus, & pedes motu animali, imo moueretur naturaliter ad Cælum ob grauitatem suam, sed corpus leue non posset mouere se ob leuitatem.* Prima, & secunda pars est communis, tertia videtur contra communem.

Probatur prima pars: quia si non potest animal positum in vacuo terminato mouere se progressiue, non poterit etiam in interminato à paritate rationis.

Secunda pars patet: quia nihil impedit talem motum, quo scilicet approximaret manus ori, pedes ad se inuicẽ.

Tertia pars probatur: quia cum haberet suum centrum seu locum naturalem sub se, deberet eò ferri naturaliter, cum nihil impediat. Itaque perueniret ad cælum Empyreum; & quia hoc non posset penetrare, maneret supra ipsum, & posset supra ipsum ambulare, ex suppositione quod posset viuere supra ipsum.

Quarta pars etiam patet: quia non haberet locum naturalẽ supra se: ergo non deberet eò ferri virture grauitatis; si tamen duo corpora ponerentur in illo vacuo, vt aqua, & oleum, oleum tum positum sub aqua moueret se naturaliter ob leuitatem supra aquam, quia petit naturaliter esse supra aquam, & aqua petit esse sub oleo.

CONCLVSIO III.

Motus qui fieret in vacuo à causis secundis esset successiuus.

34 *Motus localis, qui fieret in vacuo quocumque à corporibus virtute propria vel aliena creata, esset successiuus.* Hęc est communis cum Doctore 2.*d*.2.*q*.9.& *D. Thoma hic lect*.12. quos sequuntur præter suos, etiam recentiores, contra authores primæ sententiæ.

Probatur: quia implicat ex corporibus æqualibus aut virtute sua aut virtute extrinseca creata æqualiter applicata, quod æquali tempore, vnum pertranseat distantiam vnius milliaris, & alterum distantiam centũ milliariorũ: sed si in vacuo motus corporũ proueniens à virtute propria aut aliena creata fieret in instanti, hoc esset falsum: ergo non debet esse in instanti. Probatur minor: si lapis à concauo Lunæ ad terram, supposito vacuo inter vtrũque & manente eadem distantia, quæ est de facto, moueretur in instanti, deberet illam totam distantiam, quę est maior quam mille milliariorum, in instanti pertransire: sed etiã in instanti deberet lapis descendens per vacuũ, cuius latera distarent vno tantum milliari, pertransire illud spatium: ergo æquali tempore vtrumque pertransiret suum spatium.

35 *Confirmatur*: quia si à concauo Lunæ ad terrã protenderetur vna hasta, & corpus palmare iuxta illam moueretur ad terram in instanti, deberet esse simul præsens omnibus partibus, & sic esset æqualis longitudinis cum hasta, quod est absurdum: ergo non posset moueri in instanti. Probatur minor: quia si non esset simul præsens omnibus, ergo deberet aliquando esse præsens vni parti, & aliquando alteri, & sic non moueretur in instanti.

Confirmatur secundo: quia lapis positus iuxta summitatem istius hastæ, & alter iuxta medium non possent æque cito pertingere ad terram, si essent æqualis grauitatis, & æquali impulsu impellerentur à causis mouentibus: ergo vnus moueretur citius alio, & consequenter motus vnius esset successiuus, quod est intentum.

Probatur secundo, quia successio in motu non solum oritur ex resistentia medij, sed ex limitata virtute mouẽtis, & ex distantia maiori vel minori, qualis posset esse in vacuo: ergo posset esse motus successiuus in illo, & deberet cõsequenter esse quoties proueniret à causis creatis.

Dixi autem: quoties proueniret ab huiusmodi causis, quia Deus, sicut potest in spatio pleno mouere in instanti corpus ab vno loco ad alium, quantumuis distantem, non pertransito tamen formaliter, & positiue medio: ita etiam posset mouere corpus in spatio in vacuo, vel à potiori, vel à pari.

36 *Obiicies primo*, ex Philosopho *hic text*.71. quæ est proportio medij ad medium in densitate, & subtilitate, ea est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate: sed medij vacui ad medium plenum nulla est proportio: ergo nulla est proportio motus facti in spatio pleno ad motum factum in vacuo in velocitate aut tarditate: ergo alter ex illis debet esse instantaneus, quia si vterque esset successiuus, necesario deberent habere aliquam proportionem ad inuicem, ita scilicet, vt necessario vel essent æqualis tarditatis aut velocitatis, aut alter altero esset tanto vel tanto velocior aut tardior.

Confirmatur ex *tex*.72. Non potest motus factus in vacuo esse æqualis motui facto in pleno, quantum ad velocitatem, si cætera sint paria, quia medium plenum aliquo modo resistit motui: sed si daretur motus successiuus in vacuo, hoc esset falsum: ergo nequit esse successiuus. Probatur minor: quia si motus factus in vacuo esset successiuus, deberet peragi in media hora verbi gratia, & motus factus in pleno esset ipso tardior aliquo determinato tempore, verbi gratia media hora. Tũ sic: possibile esset quod daretur aliud medium duplo subtilius, & minus resistens quam illud medium, in quo motus corporis erat vnius horæ: sed si daretur, motus in ipso factus deberet esse mediæ horæ tantum: ergo motus in alio medio factus esset æqualis motui facto in spatio vacuo.

Confirmatur secundo: quia Sol illuminat in instanti aërem, eo quod nihil reperiat resistentiæ: sed nihil est resistentiæ in vacuo: ergo debet motus fieri in ipso in instanti, & consequenter non erit successiuus.

37 *Respondeo* distinguendo maiorem, ac sic explicando Philosophum: quantum ad tarditatem ac velocitatem ortam ex resistentia positiua medij maiori vel minori, concedo; quantum ad tarditatem aut velocitatem ortam ex aliis capitibus; nego antecedens, quia certum est quod duo corpora inæqualis grauitatis aut inæqualiter impulsa per idem spatium aut per duo spatia eiusdem subtilitatis aut densitatis inæqualiter mouerentur.

Ad Confirmationem Respondeo negando minorem, ad cuius probationem dico impossibile esse dari medium aliud tanto subtilius medio in quo fieret motus, vt motus in ipso factus, esset cæteris paribus æqualis velocitati cum motu facto in vacuo, quia quæcunque subtilitas admittit aliquid resistentiæ supra resistentiam vacui; vnde proportio medij positiui ad medium positiuum quodcunque, semper debet esse talis, vt minor sit proportio nædij negatiui ad ipsum, quam ipsius.

Ad

Ad secundam confirmationem respondeo negãdo minorẽ, est enim resistentia distantiæ termini à quo ad terminum ad quem, quæ sufficit; non est autem talis resistentia ad illuminationem: neque enim gradus luminis productus in vna parte aëris est qui trãsit ad aliam, sed simul producuntur varij gradus, & partes luminis, vna in hac parte, & alia in altera: hic vero in casu nostro est idem corpus quod transit ab hac distantia maiori ad minorem.

DISPVTATIO XVII.

DE TEMPORE AC DVRATIONE.

QVamuis natura temporis tã difficilis visa sit *S. Augustino*, vt, licet qualis fuerit, ipse conceperit, fateatur tamen se verbis eam explicare non posse, ac propterea nõ immerito præsumptioni attribui posset quod alius inferioris ingenij ac doctrinæ eius explicationem aggrederetur; tamen quia Philosophus, & cum eo cæteri expositores de ea agunt, non erat prætermittendum, quin quam clare ac breuiter fieri posset, Scoti sententia proponeretur.

QVÆSTIO I.

Quid sit duratio, & quomodo distinguatur à re durante.

1 QVamuis durare in esse videatur importare perseuerantiam quandam seu permanentiam, in esse, nec consequenter deberet dici quod res existens vnico tantum instanti duraret, aut haberet durationem vllam: tamen vsus communior dicendi iam obtinuit, vt omnia quæ existunt, dicãtur durare, siue existant tempore aliquo diuisibili, siue solo instanti; vnde solemus respondere quærẽtibus quam diu solent durare res istæ vel illæ, anno, horâ, instanti; & iuxta hunc vsum Scotus *in 2. d. 2. q. 4.* ait quod si Angelus existeret pro vnico tantum instanti, adhuc duraret: hoc autem negare aut contendere quod sit improprius modus loquendi, est reducere rem ad quæstionem grammaticam de nomine, parui semper faciendam Philosopho, rem ipsam examinanti. Itaque iuxta hunc communiorem loquendi modum hic agendum de Duratione.

CONCLVSIO I.

Duratio non est actualis coexistentia rei ad tempus.

2 *Duratio non est actualis coexistentia rei ad tempus.* Est conformis Scoto *in 2. d. 2. q. 2.*

Probatur: quia potest res durare, existere ac perseuerare in esse, etiam si nullum tempus esset, cui actualiter coexisteret, verbi gratia si Deus ante productionem Mũdi produceret Angelum: ergo duratio nõ consistit in coexistentia actuali ad tempus.

Dices hinc sequi quod non consistat necessario in coexistentia actuali ad tempus reale, non vero quin consistat in coexistentia ad tempus imaginarium.

Contra Duratio in tali casu esset realis, & actualis: sed coexistentia ad tempus imaginarium non est realis & actualis, sed imaginaria: ergo duratio realis non consistit in coexistentia ad tempus etiam imaginarium.

Confirmatur: quia res secundum eandem durationem posset realiter coexstiere diuersis temporibus realibus: sed non potest habere eandem coexistentiam, siue realem ad diuersa tempora realia, siue imaginariam ad diuersa tempora imaginaria: ergo duratio non consistit in coexistentia actuali. Minor patet: quia diuersi termini, saltem qui non possunt simul existere, exigunt diuersas relationes, & consequenter cùm coexistentia sit relatio, non potest esse eadem ad diuersa tempora, quæ nõ possũt esse simul. Maior probatur, quia duratio est res illa, à qua formaliter quid sit tanto vel tanto tempore, verbi gratia per tres horas vel dies, &c. sed potest res habere hoc quocumque tempore tanto existit: ergo, &c.

3 *Obijcies tertio*, non potest res intelligi durare sine ordine ad tempus, vel verum vel imaginarium: ergo dicit essentialiter ordinem ad tempus: sed non alium quam coexistentiæ: ergo &c.

Respondeo distinguẽdo antecedens, sine ordine actuali, nego, sine aptitudinali, concedo.

Dices ipsa res, quæ duraret per mediam horã, haberet aptitudinem ad durandum per integram horã, & tamen non haberet durationem vnius horæ: ergo duratio dicit aliquid vltra aptitudinem.

Respõdeo distinguendo maiorem: aptitudinem remotã, concedo; proximam, seu talem qualem haberet, si haberet durationem horæ, nego: & concessa minore similiter distinguo consequens. Itaque res durans duratione horaria verbi gratia habet talẽ aptitudinem proximam, vt eo ipso, quod sic duraret, sine vlteriori conseruatione durationis posset coexistere cuicumque horæ tẽporis simul cum ipso incipienti; res vero existens, & durans media hora non haberet coexistere toti horæ incipienti simul cũ ipsa, nisi vlterius conseruaretur: ergo nõ haberet aptitudinem tam proximam quam haberet res, quæ duraret duratione horaria.

Obijcies secundo, eo ipso quo intelligatur res actu coexistere tempori, intelligitur durare; ergo coexistentia actualis est durato eius.

Respondeo, negando consequentiam, quia id non prouenit ex eõ, quod coexistentia illa sit duratio eius, sed ex eo quod necessario præsupponatur duratio ad illã coexistentiam. Sicut ergo non posset intelligi quod subiectũ reciperet actu calorem verbi gratia, quin intelligeretur existere, non quod receptio caloris esset existentia, sed quod præsupponeret existentiã, ita in proposito. Ex his patet quod male explicetur durario esse illud, à quo res habet formaliter esse nunc, vel tunc actu; sed potius dicendũ est quod sit illud, à quo haberet res quod possit tanto vel tanto tẽpore existere, comprehendendo sub nomine temporis non solum partem diuisibilem eius, sed etiam instans indiuisibile.

CONCLVSIO II.

5 Duratio si consisteret in coexistentia relatiua actuali ad tempus; esset quid successiuum: & idem dicendum est, si esset aliquis modus, aũ forma distincta à re durante, & actione, seu cõseruatione eius, loquendo ea de duratione tẽporaria rei permanentis. Est cõformis *Scoto* supra.

Probatur prima pars: quia coexistentia qua coexisteret vni parti temporis, non esset illa, qua coexisteret alteri parti, nec illę duæ coexistentiæ possent esse simul: ergo coexistentia totalis, qua coexisteret toti isti tẽpori esset quid successiuũ. Cõsequentia patet, quia illud est successiuũ, quod constat partibus nõ potentibus simul existere. Probatur antecedens quoad primam partem: quia quod est essentialiter determinatio ad vnũ, nõ est essẽtialiter determinatio ad alterum, quod nõ potest esse simul cũ illo vno, alias esset, & nõ esset essẽtialiter determinatio ad illud alterum; sed partes temporis, vt tales, non possunt esse simul: ergo quod est essentialiter determinatio ad vnã partem, nõ est essentialiter determinatio ad alteram partem; sed coexistentia rei ad tempus est essentialiter determinatio ipsius ad tẽpus: ergo &c. Probatur antecedens quoad secundã partem, quia coexistẽtiæ partiales ad aliqua nõ possũt esse simul, nisi illa possint esse simul: ergo cũ partes tẽporis nequeant esse simul, coexistẽtię partiales rei ad illas nõ possũt esse simul.

Confirmatur: quia istæ coexistentiæ sunt relationes, sed relationes multiplicãtur ad multiplicationem terminorum, qui possunt esse sine se inuicem, & nequeunt simul existere nisi termini simul existant, aut possint existere.

6 Probatur secũda pars: quia non posset illud, à quo haberet dur re alia media hor, esse illud ipsũ, à quo haberet durare alia media hora sequenti; ergo deberet illud, à quo dur ret integra hora, esse quid successiuum. Probatur sequela antecedẽtis: quia illud, à quo durar t prima media hora, non deberet necessario existere pro secunda: ergo esset indifferens, vt existeret vel nõ existeret pro secunda media hora: ergo vlterius, vt existeret pro secũda deberet superaddi ipsi aliquid quo determinetur ad existendum pro secunda illa media hora: quemadmodum enim

enim ideo ponitur duratio distincta à re, quia res est indifferens ad existendum, vel non existendum tali, vel tanto tempore: ita etiam, si duratio, qua durat res pro prima media hora, sit indifferens, vt duret pro secunda media hora, debet necessario superaddi aliquid distinctũ alioquin si non obstante indifferentia sua potest absque aliquo distincto durare pro secunda media hora, etiam ipsamet res posset durare absque aliquo distincto, non obstante indifferentia.

7 *Dices* illud, à quo res durans per horam habet durare pro media hora istius horæ, necessario debere durare pro altera media hora, & sic non esse indifferens, vt duret pro altera media hora, nec indigere consequenter aliquo distincto, vt sic duret.

Contra, quia si necessario deberet durare pro secunda parte horæ, Deus necessitaretur ad eius conseruationem pro secunda parte horæ: sed omnino absurdum est, quod Deus ex suppositione solum, quod producat creaturam vllã pro hoc instanti, necessitaretur ad eius conseruationem pro vlteriori instanti; tum quia productio rei non magis debet esse libera Deo, quã conseruatio; tum quia alias non esset sub perfectissimo dominio Dei, quandoquidẽ non posset ipsum productum destruere pro omni tempore, seu instanti posteriori; tum quia qua ratione posset res exigere, vt conseruaretur pro secundo instanti necessario à Deo, posset etiam dici quod exigeret necessario produci pro aliquo instanti, quod absurdum sine dubio ab omnibus admittetur; tum denique, quia non potest concipi qua ratione res vlla creata existens in hoc instanti haberet trahere necessario, ac determinare Deum ad sui conseruationem pro secundo instanti.

8 *Dices*, posse habere rem hanc naturam, vt si existat, debeat existere tamdiu, quemadmodum duratio horaria ex natura sua intrinseca petit esse horaria, & lignum trium palmorum petit habere tres palmos.

Contra, licet duratio horaria debeat sine dubio, si existat, existere pro hora, quia alias non esset horaria, & lignum trium palmorum necessario debeat includere tres palmos, quia aliàs non esset trium palmorum: & vniuersaliter licet vnaquæque res debeat, si existit, habere suã naturam, quia sine ea nequit existere; tamen implicat quod illud, quod existit totaliter secundum omnem naturam intrinsecam suam pro vno instanti, debeat necessario obligare Deum ad dandum ipsi existentiam pro alio instanti, & implicat quod naturam habeat hoc necessario exigentem, propter rationes dictas.

Confirmatur: quia existentia rei pro hoc instanti nullam habet necessariam connexionem cum alio instanti sequenti: ergo ex suppositione existentiæ ipsius pro primo instanti, non necessario sequitur existentia ipsius pro alio instanti.

Confirmatur secundo: quia nihil potest determinare Deũ ad aliquid faciendum physice, nisi vel moraliter vel physice; sed nihil existẽs in hoc instanti potest alterutro modo determinare Deum ad conseruationem eiusdẽ rei pro alio instanti: ergo. Probatur minor: non potest ipsum determinare moraliter, vt fatentur aduersarij, & patet quia non potest assignari, qua ratione sic ipsum determinaret. Non etiam physice, quia nihil determinat aliũ physice nisi producendo aliquid in ipso, vel concurrendo physice cũ ipso, ad aliquid: sed res existens in hoc instanti nihil producit in Deo, vt patet, nec concurrit cũ ipso ad aliquid producendũ pro secundo instanti, nihil enim produci debet præter ipsammet rem: sed ipsamet res non concurrit ad productionem sui in vllo instanti, & si concurreret etiã, absurdum esset quod creatura ex concursu suo physico habeat determinare Deum necessario ad concurrendum secum. Hinc patet male dicere *Arriagam*, quod non repugnet creatura indiuisibilis, quæ deberet necessario existere pro aliquo tempore.

9 *Obiicies* pro *Camerario p* 2.*q*.22. vbi tenet æuum & consequenter durationem cuiuscumque rei permanentis esse indiuisibilem, ac totam simul. Duratio sequitur modum essendi rei durantis, vnde tempus est duratio successiua, quia sequitur modum essendi motus; ergo duratio rei permanentis ac indiuisibilis debet esse tota simul ac indiuisibilis.

Confirmatur; ideo in æternitate Dei nulla est successio, quia in Diuino esse nulla est successio: ergo duratio rei permanentis, in suo esse nullam habentis successionem; debet esse tota simul.

Respondeo negando antecedens, loquendo de duratione, qua ponitur coexistens alicui successiuo, suppositio, quod illa duratio esset forma aliqua se tenens ex parte rei durantis; nec ideo præcise & solum tempus est duratio successiua, quia sequitur motum successiuum, quamuis hæc ratio sufficeret; sed etiam quia est duratio, qua ponitur motus coexistens tanto tempori.

Ad confirmationem respondeo negando antecedens in sensu præciso: sed potius ratio est, quia æternitas est infinita, ac se ipsa determinata ad coexistendum necessario cuicumque tempori existenti. Duratio autem, qua Angelus existit hodie, si sit quid creatum, non est infinita, nec determinata ex natura sua necessario ad faciendum ipsum existentem cras; vnde necesario debet addi aliquid quo determinetur ad existendum cras, & consequenter tota duratio Angeli nequit esse tota simul.

CONCLVSIO III.

10 *Duratio creata non distinguitur realiter à re durante, & actione qua producitur ac conseruatur.* Hæc est conformis Scoto qui *in* 2.*dist*.2.*q*.2. dicit non esse necesse ponere aliquid reale siue absolutum siue respectiuum intrinsecum Angelo, quod sit mensura eius: sequuntur *Scotistæ* communius, & recentiores, *Suar. met. Valentia* 1. *tom. disp. & q*.10. *Hurtad. disp*.17 contra *Thomistas* communius, præsertim *Ruuium, Conimbricenses, & Complutenses, & Arriagam hic.*

Probatur: quia eo ipso, quo res aliqua producitur ac cõseruatur, seu eo ipso quo terminat actionem productiuã ac cõseruatiuã, durat vel instãti vel tẽpore; ergo nihil aliud requiritur vt duret, & cõsequẽter duratio nõ est aliquid realiter à re durãte, & huiusmodi actione distinctũ.

Confirmatur: quia nullum est indicium distinctionis realis inter rem conseruatam ac durantẽ, seu inter durationem, & conseruationem rei: ergo non debent distingui, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Probatur antecedens solutione Argumentorum, quibus innituntur Aduersarij.

11 *Complutenses* hic *q*. 3. Respondent durationem non esse quamcumque permanentiam rei in esse, sed permanentiam formalem.

Ad quod intelligendum *aduerte secundum ipsos*, quemadmodum datur inter duo similia duplex similitudo, vna fundamentalis, quæ consistit in albedine, v.g. reperta in duobus similibus; & altera formalis, quæ consistit in respectu adueniente albedini, ac ipsa posteriori; ita duplex etiam permanentia in rebus reperitur: vna fundamentalis. quæ est permanentia illa in esse, quam habet substantia ab actione conseruatiua; & altera formalis, quæ est duratio formalis, & accidentalis.

Contra hanc responsionem: quia gratis, & absque vllo fundamento asseritur permanẽtia illa formalis distincta à fundamẽtali, & gratis dicitur illam, quam ipsi vocant fundamentalem, non esse durationem formalem: nã eo ipso, quo illa poneretur, & adesset tẽpus, res coexisteret tanto vel tanto tempori: quod si non esset fundamentũ aliquod distinguendi similitudinem formalem, & fundamentalem, profecto male distinguerentur.

12 *Probatur secundo*, quia si esset aliquid distinctum, vel esset quid absolutum, vel respectiuum: neutrum dici potest: ergo non est aliquid distinctum ab illis.

Probatur minor: non respectiuũ, quia omnis respectus realis debet habere terminum realem, potest autem res durare absq; eo quod sit aliquid reale aliud, ad quod diceret respectũ, vt si Deus vnum Angelum solum produceret. Non etiam absolutum, quia esset posterius re durãte, & consequenter res durans posset produci absque illa, quod est absurdum: quia sic duraret, & non duraret, duraret quidem, quia produceretur; non duraret autem, quia non haberet durationem, quæ esset aliud absolutũ

posterius

posterius quod non esset productum. Quod autem posset res durans produci absque illo positiuo posteriori, patet, quia omne absolutum prius alio posteriori potest produci absque illo posteriori, alias dependeret ab illo posteriori, & sic non esset prius illo, & hoc maxime locum habet quando non potest dari ratio necessariæ connexionis vtriusque absoluti, vt contingit in proposito; nec enim potest ostendi quænam sit ratio cur homo, verbi gratia, realiter distinctus à modo absoluto durationis non posset poni sine illo.

Dices, quia sequeretur, quod durarer, & non duraret.

Contra: si durare haberet ab illo posteriori, id nō sequeretur: neque esset inconueniens, quod aliquid esset in rerum natura absque duratione: & quamvis reuera absolute loquēdo nihil potest esse existens absque duratione tamen hoc ideo verum est, quia non habet res durare ab aliquo se ipsa posteriori, sed ab hoc, quod producatur ac conseruetur secundum esse suum proprium.

13 *Dices secundo*, actio ipsa habet durare tanto tempore ab aliquo à se realiter distincto: ergo & res producta per actionem.

Respondeo, quidquid sit de consequenti, negando antecedens. habet enim formaliter à seipso durare, & efficienter à causa efficiente per ipsa, quatenus talis causa vel naturaliter determinatur ad talem actionem habēdam; vel libere se ad eam determinat: & quemadmodum illa ipsa duratio, si esset aliquid distinctum à re durante, haberet se ipsa durare formaliter, & efficienter à causa, à qua producitur; ita de actione, & re terminante actionem est dicendum.

Dices tertio. Actio, qua conseruatur Angelus, verbi gratia, per vnam horam, est actio, qua producitur pro qualibet parte istius horæ: ergo Angelus nō habet durare per horam à seipso, & illa actione. Probatur consequētia: quia si haberet à se, & illa actione durare per horam, non posset esse cum illa actione, quin duraret per horam: sed potest, quia actio illa est cum ipso pro prima parte horæ, pro qua tamen parte Angelus nō durat per horam.

Respondeo, distinguendo antecedens: est actio illa præcise & secundum se, nego: vt continuatur pro hora concedo antecedēs & similiter distinguo consequēs. à seipso & illa actione quomodocūque, concedo consequentiā: à seipso & illa actione continuata, nego consequentiam.

Et si quæras: à quo habet continuari: *Respondeo*, à se ipsa, & causis efficientibus, à quibus procedit.

14 *Probatur tertio*, quia si deberet poni aliquid distinctum à re & actione seu cōseruatione, quod esset duratio rei, maxime quia res est indifferēs vt sit tali vel tanto tēpore: sed hoc non sufficit: ergo nō debet poni duratio distincta à re & actione. Maior probatur, quia in eo consistit principale aduersariorum fundamentum ab *Arriaga* fuse propositum, & confirmatum.

Probatur minor primò, quia determinari potest res ad durandum tandiu absque recursu ad modum aut formā distinctam à re, & actione, vt patebit ex solutione obiectionū. *Probatur secundo eadē minor*, quia si proper indifferentiā rei ad existendū vel tādiu vel tādiu, debet aliquid distinctū in ipsa poni, quo determinetur, sequeretur quod deberet poni aliud quid distinctū à re durāte hoc tēpore, ad hoc vt coexistat cuicunque alteri rei, cui coexistit sed hoc est inconueniens: Probatur maior, quia est indifferens ad coexistendum cuicunque tali, quāuis enim res existat pro hora, nō tamē eo ipso debet coexistere alteri rei, quæ existit pro illa hora: ergo vt duratio huius rei coexistat alteri durationi, debet superaddi alia duratio. probatur minor, nempe quod hoc sit inconueniens: quia inde sequeretur maxima ac incredibilis modorū superaddendorum multiplicatio, deberent enim in vna, & eadē re productę esse tot coexistentiæ, quot sunt res, & accidentia, & modi realiter distincti in toto mundo.

15 *Obiicies primo*: si res posset durare à seipsa & actione sine vllo alio superaddito, etiā posset esse in loco à seipsa & actione absque superaddita forma illa, quam vocamus vbi, contra nostram propriam sententiam: ergo nō debet id asseri: probatur sequela à paritate rationis.

Respondeo, negando sequelam cum sua probatione, & disparitas est, quod res non habeat necessario esse in loco ex eo, quod producatur, posset enim produci absque eo, quod esset in loco; habet autem durare eo ipso quo producitur, ac conseruatur; vnde vt sit in loco aliquid aliud debet aduenire præter actionem & conseruationem; non debet autem aliquid, præter actionem, ac conseruationem aduenire, vt duret.

Confirmatur hoc: quia res potest poni in loco ab aliqua causa, à qua non potest produci, nec conseruari; nō potest autem per actionem vllius durare, nisi illius, qui potest producere & conseruare vt patet; ergo signum est, quod non ponatur in loco per actionem productiuam, aut conseruatiuam, sed per actionem distinctam; quamuis per talem actionem poneretur durans.

16 *Obiicies secundo*: Angelus, v.g. est tam indifferens, vt sit in hoc & illo tempore, ac vt sit in hoc & illo loco: ergo quemadmodum propter illam indifferentiam ponitur vbi distinctum, quo determinatur ad hunc locum potius quam alium, etiam vt ponatur in hoc tempore potius quam alio debet poni aliquid superadditum; illud autem non est aliud, quam duratio: ergo duratio est aliquid superadditum, ac distinctum realiter à re durante.

Respondeo primo, negando subsumptum, quia duratio non est illud, à quo res habet esse hoc, vel illo tempore, vt dictum est in prima conclusione.

Respondeo secundo, concedendo totum, sed non facit contra conclusionem, quia non dicimus durationem non esse distinctam à re durante, sed eam non esse distinctam à re durante, & actione ac conseruatione eius.

Dices: ipsamet actio est indifferens, vt sit hoc vel illo tempore, aut vt duret tantum vel tantum: ergo vt sit hoc tempore, aut vt duret tantum, debet aliquid ipsi superaddi, quemadmodum ipsimet Angelo debet aliquid superaddi vt sit hoc tempore, aut vt duret tamdiu, quia est sic indifferens

Respondeo, distinguendo antecedens: ex suppositione, quod causa ipsius sit applicata cum illis circumstantiis, in quibus sequitur actio, nego antecedens: ex suppositione, quod non sit, concedo antecedens, & consequentiam. Itaque actio causæ naturalis determinatur ad hoc, quod sit hoc tempore, & quod tamdiu duret per hoc præcise, quod causa eius ponatur cum omnibus conditionibus requisitis ad agendum in hoc tempore, vel tam diu. Actio autem causæ liberæ similiter determinatur ad esse per volitionem causæ liberæ existentis tali tempore.

17 *Dices iterum* ipsamet causa tam naturalis quam libera est indifferens, vt sit tali vel tali tempore: ergo debet determinari per aliquid aliud.

Respondeo primam determinationem prouenire à Deo, qui voluit producere creaturas tali tempore, & nō alio: suppositā autē illa prima productione aliæ determinationes proueniunt à causis secundis concurrente Deo.

Dices: ipsæ res primo productæ à Deo sunt indifferentes, vt producantur hoc vel illo tempore, & vt durent tam diu vel tam diu: ergo debent determinari per aliquid aliud.

Respondeo, eas determinari per volitionem Diuinam, qua vult eas producere ac conseruari tali ac tanto tempore, vel ab actione distincta ab illa volitione, si detur talis actio.

18 *Dices*: volitionem Diuinam, qua vellet Deus rem conseruare pro vna hora, v.g. non posse distingui à voluntate, qua vellet rem conseruare pro media hora, nisi obiectum vnius ex illis habeat aliquam differentiam ab obiecto alterius: sed nisi illud à quo res haberet durare per horam esset quid distinctum ab ipsa re, & volitione Diuina, non esset aliqua differentia ex parte obiecti vt patet: ergo necessario admittendum est aliquid distinctum à re & volitione Diuina, à qua res, quæ est indifferens, vt duret tam diu vel tam diu, habeat durare tam diu, & non plus nec minus. Hæc est summa difficultas huius rei, ad quam tamen

Respondeo, negando antecedens, ex infinitate enim

volitionis Diuinæ oriri potest vt possit circa idem obiectum inuariabile alio,& aliomodo se habere,& obiectū idem potest ab illa habere diuersas denominationes. Quod probo vlterius ; quia Deus potest per eundem actum voluntatis suæ velle producere Petrum, & nolle producere Petrum pro eodem instanti in sensu diuiso;& Petri productio posset consequenter habere denominationem noliti,& voliti ab illa eadem volitione Diuina: ergo similiter posset res habere denominationem durātis per horam,& denominationem durantis per mediam horam ab eadem volitione Diuina,absque vlla variatione ex parte obiecti præter variationem ortam ex ipsamet voluntate Diuina formaliter.

Dices, nolitionem habere pro obiecto, negationem productionis, non vero ipsam productionem, & consequenter non esse idem obiectum vtriusque istius actus.

Contra : quia non haberet nolitionem negationis, sed potius volitionem:ergo obiectum nolitionis non est illa negatio,sed ipsamet productio, quam nollet.

Confirmatur hoc:quia nolitio,& volitio sūt actus essentialiter diuersi non minus quam amor, & odium:ergo non potest fieri quod actus,qui est nolitio, sit volitio, aut è contra : ergo nolitio productionis,non est volitio negationis productionis.

Rursus per eundem actum voluntatis suæ potest instituere Regem aliquem, quem actum realiter posset habere absque eo,quod instituat ipsum Regem absque vlla variatione ex parte obiecti, præter variationē desumptā formaliter ab ipsamet volitione Diuina. plura de hac re tractanda sunt in materia de voluntate Dei.

20 *Obiicies tertio*:sequeretur,quod illa res,quę ponitur in prædicamento *quando*,non esset respectus intrinsecùs aduenies:non est enim aliud,quam id, quo coexistunt tempori tali vel tali:sed secundum doctrinam hic traditam non esset aliquid distinctum à productione, & conseruatione rerum, à quo haberent coexistere tempori, vel inter se:ergo non daretur respectus aliquis coexistentiæ pertinens ad prædicamentum *quando*,quod est contra Scotum, & dicta in Logica in eodem prædicamento.

Probabile quod non detur respectus quādo.

Respondeo,mihi probabilissimū esse propter hanc ipsā rationem quod non detur ille respectus,*quando*:& quatū ad auctoritatem Scoti dico ipsum posse intelligi sic, vt non voluerit absolute, quod daretur ille respectus ; sed ex suppositione tantum, quod entitas istius prædicamēti esset forma distincta realiter ab actione, & conseruatione tenens se ex parte rei durantis : ex qua suppositione melius fine dubio ponitur esse respectus extrinsecùs aduenies, quam forma absoluta.

21 *Confirmatur* autem hæc sententia:quia si coexistentia ad alias res esset respectus extrinsecùs aduenies,deberet produci per actionē ad se immediate terminatam, aut se ipsa egredi à causa producente rem, vt sic coexistentē:& consequenter causa,quæ produceret rē hodie, deberet simul cum re hodie producta producere tot respectus extrinsecùs aduenientes in illa re, quot sunt res realiter distinctæ in rerum natura,quod absque necessitate maxima dici nequit.

Deinde causa producens respectū extrinsecùs aduenientem in vno subiecto,est illa ipsa,quæ causat correlatiuū istius respectus in termino eius : verbi gratia,causa quæ producit in Ioanne coexistentiam ad Petrum producit etiam in Petro coexistentiā ad Ioannem:hoc autem videtur valde difficile,quia sequeretur,quod Ioannes existens Romæ produceret per actionem physicā respectū coexistentiæ in illis, qui sunt in Indiis ; aut si illi respectus non producuntur per actionem, sequeretur, quod respectus illi in India physice egrederētur immediate à Ioanne existente Romæ:quod videtur durum non solū in sententia non admittentium actionem in distans:sed etiam in sententia admittentium, quia non admittunt actionem creaturæ posse naturaliter esse in quacumque distantia,sed concedunt sphærā determinatam actiuitatis cuicumque creaturæ iuxta naturam, & vires eius.

Respondeo secundo, negando sequelam : quia quamuis illud,à quo haberet res durare tam diu, non sit quid distinctum à re conseruata& conseruatione : tamen illud à quo res haberet esse coexistens alij rei, esset quid respectiuum,quia denominatio illa coexistentiæ ad aliam rem est relatiua,& separabilis à productione,ac conseruatione rei tanta vel tanta. Angelus enim solus productus posset conseruari in æternum, quamvis nulla alia res creata esset producta, cui coexisteret.

22 *Obiicies quarto pro Complutensibus* : duratio motus distinguitur realiter à motu, & est aliquod accidens ipsius ipsi intrinsece aduenies : ergo & duratio cuiuscumque rei à paritate rationis.

Respondeo,negando antecedens, de quo quæstione sequenti. Quod si antecedens esset verum, ideo esset verum, qui aliqua ratio particularis id probaret de motu, quæ non curreret in aliis rebus. Et hoc supposito, quāuis antecedēs esset verum,neganda esset consequentia, & dandum pro disparitate,quod ratio id suadens de motu,non curreret in aliis durationibus.

Obiicies quinto:prius est rem existere, quam durare:ergo duratio habet se vt accidens respectu existentiæ,seu rei existentis:probatur antecedens, quia existentia est magis intrinseca rei,quam duratio.

Confirmatur,quia duratio Dei intrinseca,nempe æternitas,solum distinguitur virtualiter eminenter ab essentia,& esse diuino;ergo in creaturis duratio earum distinguetur actu ab illis etiā vt existentibus. Probatur cōsequētia,quia distinctio virtualis,quæ est in Deo inter esse eius,& attributa,sumitur ex distinctione reali,quæ est in creaturis inter similes rationes,vt distinctio virtualis sapientię & iustitiæ desumitur ex distinctione reali,quæ est inter sapientiam creatam, & iustitiam creatam.

23 *Respondeo*,distinguendo antecedens : prius est rem existere,quam durare,capiendo durationem,prout extēditur ad durationem instantaneā, nego antecedens, ab eodem enim habet formaliter recipere existentiam & durationem:& si duratio sit formaliter existentia, non est magis intrinseca vna, quam altera;si vero duratio sit actio productiua, aut conseruatiua, quamvis magis sit intrinseca existentia quam actio,non sequitur quod duratio sit accidens distinctum ab actione & conseruatione:nos autem solum contendimus non esse aliquod accidens ab his distinctum;& Complutenses volunt,quod sit accidens ab his distinctum.

Respondeo secundo,negando consequentiam, quia licet sit prius,hominem esse rationalem, quam resibilem,nō sequitur,quod risibilitas sit accidens distinctum realiter ab homine;ergo quamvis prius esset hominem existere quam durare,non sequitur vi formæ,quod duratio sit accidens distinctum realiter ab homine.

Respondeo tertio, distinguendo consequens:vt accidens distinctum ab actione,& conseruatione,nego ; vt accidens identificatum realiter illis;transeat consequentia: nec hoc sufficit Complutensibus,aut officit nobis.

24 *Ad confirmationem respondeo primo* negando consequentiam:ad cuius probationē,nego ex sola distinctione reali rerum creatarum argui distinctionem virtualē aut formalem in diuinis:nam talis daretur distinctio inter intellectum diuinum,& voluntatem diuinā,quę tamen in creaturis secundum meliorem Scoti sententiam non distinguūtur realiter. Quod si solummodo ex distinctione reali creaturarum infertur distinctio virtualis in Deo, petunt Complutenses principiū,dum dicunt dari distinctionem virtualem inter esse diuinum,& durationē;aut probant ignotum per æque ignotum, quia tam ignotū erit dari illam distinctionem inter esse diuinū & æternitatem, quam dari distinctionem realem inter durationem creatam,& existentiam creatam, vt patet.

Respondeo secundo distinguendo consequens : distinguitur actu ab illis,vt existentibus,& actione,& conseruatione earū,nego consequentiā:ab illis solis,non connotatis actione,& conseruatione, concedo consequentiā: sed non est contra conclusionē, nec inde sequitur quod duratio sit accidens aliquod distinctum ab actione, &

conserua

conseruatione, & intrinsece afficiens rem existentem. *Scotistæ* communiter, vt dixi, conueniunt in hac conclusione, nimirum quod nihil requiratur, vt res duret, quam ipsamet res cum actione productiua, & conseruatiua. Sed *Magistri* tamen dicit ipsammet existentiã esse formaliter durationem. Et si opponatur ipsi quod existentia possit esse absque eo quod duret per horam aut annum; Respondet hinc sequi solummodo, quod duratio vltra existentiam, quam per se primo formaliter dicit, importet per modum connotati aliquid aliud; & explicat illud aliud esse respectum coexistentiæ alicui durationi imaginariæ, qui est respectus rationis.

Verum, quidquid sit, an duratio formaliter, & per se primo sit sola existentia rei, licet præterea dicat cõnotatiue, & secundario aliquid aliud, nempe actionem aut cõseruationem, aut respectum aliquem: an vero per se primo sit ipsamet actio seu conseruatio: an denique dicat per se primo vtrumque, & existentiam, & actionem seu conseruationem: quidquid inquam sit de hoc, quod parui prorsus momenti est; cum sufficiat ad cognitionem realé durationis scire, quot, & quæ realia requiruntur ad hoc, quod res duret; nullo modo placet illud de respectu rationis: neque enim duratio, à qua realiter res durat, potest dependere, etiam tanquam à connotato, à respectu rationis: quamuis enim nullus esset intellectus possibilis, nec consequenter vllus respectus rationis esset possibilis adhuc res possent durare, & vna res magis, quam altera: ergo impertinens est ad rationem durationis realis omnis talis respectus.

26 *Confirmatur*: quod vna duratio realis connotet respectum aliquẽ rationis, quem non connotet alia duratio, non oritur præcise ex operatione intellectus absque fundamento aliquo ex parte durationis, alias vna duratio haberet esse maior altera per hoc præcise quod cõsideratur ab intellectu maior altera; aut per hoc quod fingeret intellectus aliquem respectum in vna, quem non fingeret in altera, quo nihil est absurdius: ergo debet ad illum respectum præsupponi aliquod fundamentum reale, ratione cuius sit talis in vna, qualis non est in altera: sed illud fundamentũ non est ipsamet existentia præcise absque aliquo alio reali distincto: ergo debet aliud connotatum distinctum ab illo respectu assignari pro durationes: sed illud solũ sufficit, vt res à parte rei duret tãdiu, vel tamdiu: ergo non requiritur respectus ille rationis, vt res dicatur durare à parte rei, quidquid sit, an requiratur, vt intellectus intelligat rem durare tamdiu vel tamdiu: Quod argumentum mihi videtur conuincere intentum, non solum intelligendo per respectum rationis respectum aliquem, qui fingeretur ab intellectu, sed etiam illum, qui esset à parte rei independenter ab intellectu, & vocaretur rationis, non quod haberet esse à ratione, sed quia non haberet terminum realem.

CONCLVSIO VLTIMA.

Duratio adæquate diuiditur in æternitatem, æuum & tempus. Hæc est communissima, & *probatur* quia nulla est duratio, quæ non sit vel rei permanentis, id est existentis secundum omnes suas partes simul; vel rei successiuæ, id est non existentis secundum omnes suas partes simul, vt est motus successiuus. Si sit duratio rei successiua, erit tempus, si rei permanẽtis, vel rei permanentis carentis principio & fine, & est æternitas; vel est duratio rei permanentis carentis principio siue careat fine, siue non, & est æuum: ergo nulla est duratio, quæ non spectet ad aliquã ex his tribus, & consequenter duratio vt sic adæquate diuiditur in illas. Nõ nego tamen quin ex his tribus duratio, quæ est æternitas, posset diuidi in illã, quæ est talis ex natura sua intrinseca necessario sine dependentia, qualis est æternitas propria Dei; & illam quæ non est talis sine dependentia à causa efficiente extrinseca, qualis esset æternitas, quæ cõpeteret creaturæ, si produceretur à Deo aliqua creatura ab æterno, & conseruaretur in æternũ; quæ vocatur æternitas participata. *Rursus*, æternitas participata potest diuidi in illã, quæ caret principio & fine, & illam quæ caret principio, sed non caret fine, qualem haberet Angelus productus ab æterno; & destructus hodie. *Præterea*, æuum potest diuidi in durationẽ rei permanentis habentis principium & carentis fine, qualis est duratio quam habent Angeli, & animę rationales, & secundum aliquos corpora cælestia; & illam quæ habet principium & finem, qualis est duratio rerum permanentium, quæ corrumpuntur, ac destruũtur de facto, vt ignis, caloris, brutorum, hominum in mundo degentium. Sed de æternitate, & æuo fusius agi solet in Theologia, hic pauca de Tempore subiungere sufficiet.

QVÆSTIO II.

Quid est tempus?

28 DVplex considerari solet ab authoribus Tempus, vnum intrinsecum, alterum extrinsecum. Tempus *intrinsecum* est *duratio rerum successiuarum*, vt duratio motus localis, quo quis ab vno loco ad alium locum se conferret: quemadmodum enim æuum, & æternitas est intrinseca duratio rerum permanentium, ita tempus intrinsecum est duratio rerum successiuarum. Tempus *extrinsecum* est *numerus motus secundum prius, & posterius*, pro vt communiter explicatur id est, quod est aptum natum declarare, & certificare nos de duratione intrinseca motus, itavt per ordinem coexistentiæ motus ad illud possimus scire, quamdiu durauit motus. & quinam motus alio diutius durauerit. De vtroque hoc tempore aliquot hic difficultates expediemus, ex quarum solutione vtriusque natura melius percipietur.

CONCLVSIO I.

29 *Tempus intrinsecum non distinguitur realiter à re successiua, vt successiua est, cuius tempus dicitur esse duratio intrinseca: v.g. Tempus intrinsecum, seu duratio intrinseca motus, quo nauis mouetur ex Hibernia in Angliam, seu Sol ab oriente ad occidentem, non distinguitur realiter ab ipso motu.* Hanc insinuat *Scotus 6. metaph. q. 10 2. d. 2 q. n. 8.* sed longe expressius in opere de rerum principio *q. 28.* nuper reperto, ac inter opera Scoti excuso. Est autem contra *Thomistas*, ac illos, qui putant vniuersaliter durationem creatam esse modum superadditum existentiæ rei durantis: & nominatim contra *Complutenses hic q. 3. Camerarium q. 22.* qui multos Scotistas pro se citat.

Probatur: quæ distinguuntur realiter, aut possunt realiter separari, aut subiectantur in diuersis subiectis, aut ex illis vnum producitur realiter ab altero: sed idem numero motus nequit separari realiter à duratione sua intrinseca, aut hæc ab illo; nec alterum ab alio causatur realiter, nec subiectantur in diuersis subiectis: ergo non distinguuntur realiter.

Confirmatur: quia nulla est necessitas ponendi durationem distinctam realiter à motu: ergo non est ponenda: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Confirmatur secundo: quia duratio rerum permanentiũ non est quid intrinsecum ipsis, & realiter distinctum, vt patet ex dictis: ergo nec duratio rerum successiuarum, à pari, vel à potiori: quia res permanens videtur magis indifferens, vt duret diuersis durationibus, quam res successiua, vt successiua.

30 *Obiicies primo*: Idem motus potest esse duplo velocior, vt si primum mobile spatio duodecim horarum circũiret orbem, quem de facto non circumit, nisi viginti quatuor horis; potest etiam esse duplo tardior, vt si quadraginta octo horis eũdem conficeret circuitum: sed idem tempus non potest esse velocius, aut tardius, quàm semel est; alias ex coexistentia aliquorum ad idem tempus non posset colligi, quod æque diu durarent: ergo tempus distinguitur realiter à motu.

Confirmatur: quia potest contingere, vt duo motus sint inæquales in partibus suis, & æqualis durationis: ergo duratio distinguitur à motibus illis, & consequenter tempus intrinsecum. Probatur antecedens: quia motus Solis per orbẽ posset esse æqualis durationis cũ motu lapidis à S. Petro ad S. Ioannem Lateranensem, v.g. si lapis tam tarde moueretur, vt nõ perficeretur motus eius, nisi vigintiquatuor horis: sed nõ posset habere tot partes, quot haberet motus Solis, cũ non percurreret tantum spatij.

Probatur etiam consequētia: quia si duratio non distingueretur, deberet habere tot partes, quot haberet motus, & sic duæ durationes æquales nequirent esse in motibus inæqualibus, seu inæqualium partium.

Confirmatur secundo: aliæ sunt proprietates motus, & aliæ temporis, seu durationis motus: ergo distinguuntur realiter: Probatur antecedēs: quia proprietas motus est, quod sit tardus, vel velox; hoc autem non est proprietas temporis; sed quod sit longum vel breue.

31 *Respondetur* negando maiorem: quamuis enim idem spatium possit velocius aut tardius percurri, tamen non eodem numero motu, vt motus dicit successionem talem vt talem; vt sic autem tempus non distinguitur realiter ab illo. Itaque in motu possumus considerare & acquisitiones particulares termini ad quem fit v.g in motu locali vbi particularia intrinseca, quibus fit corpus successiue præsens spatio per quod transit, & possumus etiam considerare moram illam quam faciunt istæ acquisitiones, seu ista vbi partialia in succedendo sibi inuicem; si autem per motum intelligeretur aggregatum ex istis acquisitionibus absque successione, sine dubio tempus distingueretur realiter à motu: quia motus sic acceptus posset esse in instanti, quidquid enim acquiritur per motū vnius horæ ad calorem, posset acquiri in instanti, saltem supernaturaliter: sed si per motum intelligeretur, vt certe debet intelligi, loquendo de motu ptoprie dicto, qui est successiuus, nō aggregatū ex illis acquisitionibus quomodocumque, sed aggregatum ex illis & ex successionibus particularibus etiam, quas illæ acquisitiones habent inter se, tempus nō distinguitur realiter ab illo.

32 *Si autem quæras*, à quo habeant istæ acquisitiones, quæ possunt esse simul, non esse simul, sed succedere sibi inuicem, & aliquando quidem cum minori mora, aliquando cum maiori.

Respondeo, quod efficienter habeant hoc à causa efficiente motum, & impedimentis, aliisque conditionibus concurrentibus, formaliter autem habent hoc à se ipsis suppositа actione tali, quali producuntur; saltem nihil aliud requiritur realiter, vt sit talis successio inter illas quam quod tali actione à tali causa in illis circumstantiis proueniente producantur.

Per hoc patet ad confirmationem, cuius antecedens est distinguendum: potest contingere vt duo motus, quorum partes sunt inæquales, quantum ad acquisitiones, quas motus importat, sint æqualis durationis, cōcedo antecedens; vt duo motus inæqualium partium, quantum ad successionem, quam vltra istas acquisitiones motus importat, sint æqualis durationis, nego antecedens, & similiter distinguo consequens: ergo duratio distinguitur à motu, in quantum dicit istas acquisitiones, concedo consequentiam; in quantum dicit successionem, nego consequentiam.

33 *Ad secundā confirmationem respondeo primo*, negando consequentiam, quia possent habere diuersas proprietates formaliter, & essentialiter, quamuis distinguerentur solum formaliter, vt habet intellectus & voluntas.

Respondeo secundo, distinguendo antecedens; quatenus motus includit tot partes quæ succedunt sibi inuicē, cōcedo antecedens; quatenus includit tot partes ipsiusmet successionis, nego antecedens: & similiter distinguo probationē antecedentis: quatenus motus includit illas partes quæ succedunt sibi inuicē, cōcedo, quatenus dicit ipsam extensionē successionis, secundū quā potest coexistere tanto vel tanto tēpori extrinseco, nego antecedēs.

Itaque motus dicitur tardus vel velox precise, quatenus partes formæ, quæ acquiruntur per motum, citiùs vel lentius acquiruntur quam alias possent acquiri, aut quam tot partes acquisitæ per alium motum acquiruntur; sub hac autem ratione non habet rationem temporis intrinseci aut durationis, sed quatenus habet tandiu durare aut tamdiu.

Obiicies secundo, secundum Augustinū 11. *Confess. c.* 24. motus non est tempus, quia fit in tempore: quæ etiam ententia videtur Philosophi variis in locis hoc libro. *Respōdeo primo*, Augustinum ac Philosophum loqui de tempore extrinseco, quo mensuratur motus, & in quo dicitur motus fieri; non verò de tempore intrinseco.

Respondeo secundo, eos intelligi posse optime in sensu formali, sic vt velint quod tempus non sit formaliter idem quod motus: quod est verum; sed non sequitur, quod tempus & motus non sint realiter idem. Quod autem motus & tempus formaliter distinguantur, patet, quia motus consideratur in ordine ad formam, quæ acquiritur: tempus vero in ordine ad quantitatem durationis, quam habet motus.

CONCLVSIO II.

34 *Tempus extrinsecum est necessario quid successiuum.* Hæc est *Doctoris in 2.d.2.q.3.* quem præter suos sequitur *Suarez disp.50.met.sect.5. Vasquez 1.p.d.34. c.2.* Tempus extrinsecum est necessario quid successiuum.

Probatur: quia nihil, nisi successiuum potest mensurare nobis quantitatē motus, hoc est certificare nobis, seu certiores nos facere de extensione durationis eius: sed tempus extrinsecum est id, quod potest mensurare motum: ergo nihil præter aliquid successiuum potest esse tempus extrinsecum.

Cōfirmatur: quia ex coexistentia motus ad quid permanens, vt sic, non potest cognosci, an vnus motus magis durauerit, aut minus quam alius, imo quam motus instantaneus, quia hic etiam posset eidem rei permanenti coexistere: ergo res permanens nequit esse mensura motus, quatenus permanens, & cōsequenter res permanens nequit esse tempus extrinsecum, sed necessario pro tali tempore requiritur quid successiuum.

Dices, ex coexistentia motus ad æternitatem, quæ est quid indiuisibile & permanens, posset cognosci, quamdiu duraverit, ex eo scilicet; quod longius, vel breuius coexiterit illi.

Contra, quia non possemus scire, quod lōgius vel breuius coexisteret æternitati, nisi quatenus compararemus æternitatem alicui successiuo: ergo æternitas ex se non certificaret nobis quanta esset duratio motus; sed tantū ratione successiui, cui compararetur. Quod autem duratio permanens, vt coexistens alicui successiuo possit habere rationem temporis extrinseci, non est nec incōueniens, nec contra conclusionem, quæ solum loquitur de eo, quod potest per se esse tempus, & ratione alterius, & de necessitate successiui ad tempus, ita vt nihil possit esse tempus, nisi vel successiuū vel aliquid coexistens successiuo, vt coexisteus ipsi. Hoc modo autem explicata conclusione, credo eam esse cōmunem: & saltem non est contra *Auersam quæst. 29. sect.7.* quamvis citetur pro oppositо ab aliquibus.

CONCLVSIO III.

35 *Motus quicumque successiuus præsertim finitus est tempus extrinsecum particulare: motus vero primi mobilis est tempus extrinsecum vniuersale.* Hæc est communis, quia omnis motus successiuus, præsertim finitus, potest certificare nobis quātitatem alterius motus: ergo omnis talis est tempus extrinsecum, quia per tempus extrinsecum nihil aliud intelligimus, quam id, quod potest nobis declarare quandiu durauit motus aliquis. Dixi *præsertim si sit finitus*: quia supponitur communiter quod mēsura debeat esse certa & limitata, qualis nō videretur esse motus etiam infinitus. Sed certe motus etiā infinitus posset mensurare nobis quantitatem alterius motus infiniti, ita vt quicumque cognosceret vnum motum esse infinitum, posset etiam eo ipso cognoscere, quod alius motus semper coexistens ipsi debeat esse infinitus. Motus omnis successiuus potest esse tempus.

Probatur secunda pars conclusionis: quia illud est tempus vniuersale, quo communiter omnes homines vti solent ad mensurandas durationes rerum: sed illud est motus primi mobilis, & hinc iste motus est diuisus ad hominum commoditatem in horas, dies, menses, annos; & motus qui coexistit vel coexistere potest vigesimæ quartæ parti motus, quo voluitur primum mobile circa terram, dicitur durare per horam; ille vero, qui coexistit motui eius circa terram, dicitur durare per diem ac noctem, seu per viginti quatuor horas. Motus omnis successiuus potest esse tempus.

Et si quæratur, cur iste motus sit tam vniuersaliter aceptus.

Respondeo

Respondeo, quia est valde regularis, inuariabilis, ac notus omnibus, nec alius aptior assignari potest, quod deberet assumi.

Et si quæras præterea: cur motus Solis ipsius non dicatur esse tempus vniuersale? *Respondeo* secundum communiorem sententiam, de qua tamen in libris de Cælo, Solem habere duos motus, vnum proprium, & alterum ratione alterius. Proprius autem motus non est tam notus, quam motus illius ratione alterius, qui est ille motus, quem habet ratione motus primi mobilis, & coincidit cum motu illo primi mobilis; vnde motus primi mobilis potius pro tempore vniuersali acceptari debebat quam motus Solis, nempe proprius.

Obijcies contra primam partem: si quicumque motus posset esse tempus, vnum tempus posset mensurari alio tempore: vnus enim motus potest mensurari alio motu; sed hoc videtur inconueniens.

Respondeo negando minorem: sicut enim vna vlna, quæ est mensura panni, potest mensurari per aliam vlnam; ita vnum tempus, licet esset mensura alterius, potest tamen per aliud mensurari absque inconuenientia.

CONCLVSIO IV.

Tempus extrinsecum est quid reale.

37 *Tempus extrinsecum est quid reale, & nullo modo necessario indigens entis rationis, neque tanquam rationis formalis, neque tanquam complementi.* Hæc est communior, & vix in re ipsa potest esse controuersia, quamvis aliqui autores aliter videantur loqui.

Probatur prima pars: quia motus est ens reale: res enim realissime nouentur, vt euidens est: sed tempus realiter identificatur motui: ergo erit quid reale.

Confirmatur; quia motus realis habet ex natura sua posse certificare intellectum de extensione durationis rerum; sed quod hoc habet facere, est tempus: ergo tempus est quid reale.

Dices, non posse certificari intellectum per motum, nisi intellectus aduertat ad coexistentiam rei, de cuius duratione redditur certus, cum motu; ergo tempus dependet ab aduertentia intellectus, vt certificet, & consequenter licet habeat rationem mensuræ remotæ absque intellectu, non tamen rationem mensuræ proximæ. Sed quando dicitur, quod tempus sit mensura motus, id debet intelligi de mensura proxima, non de remota: ergo tempus non est quid reale, quod enim dependet ab intellectu aduertente & considerante, non est quid reale, sed rationis.

Respondeo, quidquid sit de subsumpto, quod posset negari tanquam gratis assertum: cur enim potius de mensura proxima, quam de remota id debet intelligi? sed quidquid sit inquam de hoc,

Respondeo negando vltimam consequentiam cum sua probatione. Itaque quamvis tempus extrinsecum vltra motum diceret formaliter aduertētiam intellectus, sicut res cognita dicit formaliter cognitionem, tamē cum illa aduertentia sit quid reale, tempus etiam sic acceptum erit quid reale, non minus quam cognitum vt cognitum, & visum vt visum.

38 *Hinc probatur secunda pars conclusionis*: nō indiget tempus aliquo ente rationis vlla ratione, nisi quatenus indiget aduertētia intellectus, seu applicatione eius: sed posset indigere hoc absque eo quod indigeat ente rationis, sicut potest habere hoc absque eo, quod accedat ipsi ens rationis: ergo nulla ratione indiget ente rationis.

Confirmatur per omnia illa, quibus in Logica probauimus non necessario sequi entia rationis ad denominationes extrinsecas.

Ex quo etiam patet, quod quamuis tempus vniuersale dependeret ab intellectu, quantum ad distributionē determinatā eius in tales vel tales partes, verbi gratia, in horas, dies, menses, annos, quod adhuc non diceret ens rationis, quia haberet illam denominationē ab actibus realibus intellectus ac voluntatis, absque eo, quod esset necessarium fingere, aut concipere aliquid realiter impossibile.

39 *Obijcies*: tempus est compositū ex partibus successiuis vt successiuis, atque adeo talis naturæ, vt implicet vllam partem eius simul existere, & multo minus totum tempus: ergo non est quid reale. Probatur consequentia: quia illud non est reale, quod neque secundum partem sui, neque secundum totum vnquam existit, aut existere potest.

Confirmatur: tempus componitur ex præterito & futuro: sed nec præteritum est realiter existens, nec futurum; nec vt sic possunt existere: ergo nec tempus.

Hæc obiectiō æquè probaret motum successiuum non esse quid reale, contra omnem experientiam & rationē; vnde sicut id non probat; nec probare poterit, quod tēpus non sit quid reale. Tolleretur autem difficultas eius, si diceretur tempus componi ex indiuisibilibus vltimatē sibi inuicem succedentibus, quia omnis pars vltimata ipsius aliquando existeret.

Sed respondetur independenter ab illa sententia, negando consequentiam, cum suppositō probationis; tantum enim tempus existit, & secundum se totum, & secundum omnes partes, sed successiue tamen & non simul. Sicut enim res permanens debet posse existere secundum omnes partes simul, & res indiuisibilis nequit existere secūdum successionem partis ad partem, quia hoc esset contra rationem, ac naturam ipsius: ita etiam res successiua, vt successiua, non debet existere secundum partes simul, quia sic non esset successiua. Itaque motus hodiernus existit hodie realissime, & externus extitit realiter heri, & futurus existet realiter postea, & possibilis potest existere, non tamen pro vllo instanti.

40 *Ad confirmationem respondeo*, negando, quod omne tempus componatur ex præterito & futuro; nam ipsum præteritum non includit aliquid futurum, nec futurum includit aliquid præteritum: solum ergo tēpus aggregatum ex præterito & futuro componitur ex præterito & futuro, & illud ipsum est reale, quia præteritū fuit realiter, & futurum erit realiter. quod si sensus antecedentis sit, quod tempus componatur ex partibus, quarum vna necessario est prior, & altera posterior; & consequenter quarum vna, id est prior, debet esse præterita, quando aduenit altera, quæ est posterior, & quarum vna, id est posterior, debet esse futura, quādo altera, id est prior est præterita, concedo antecedens, sed nego consequentiā: quia hoc non obstante potest esse quid reale, quandoquidem, & illa pars præterita sit præterita realiter, & pars futura sit realiter futura.

Alij respondent, tempus esse reale ratione instantis realis, quod partes ipsius copulat, & quod existit realiter: sed sane ipsæ partes temporis non essent reales, nec instans temporis copularet illas; nec esset verum, quod tempus realiter existeret, quamuis instans ipsius existeret, præsertim cum instans non sit pars temporis, quod si partes temporis sint reales, ipsum tempus conflatum ex illis, vt conflatum ex illis erit reale absque eo, quod sit recurrendum ad instans eius, vt ab eo sumat denominationem realitatis.

Addo, quando quæritur, an tempus sit reale, non esse quæstionem, an sit reale per denominationem desumptam ab aliquo, quod non est tempus, nec pars temporis: sed an secundum entitatem suam propriam, & secundū suas partes sit reale. Huic autem quæstioni non satisfacit responsio illa de instanti, vt patet; vnde reuera non est ad propositum.

Alij dicunt, partem aliquam proportionalem indeterminatam temporis simul existere; sed cum illa pars debeat esse successiua, ac includens prius ac posterius, implicare videtur, quod secundum se totam simul existat. Itaque in nostra responsione, quæ est satis communis, sistendum est. Et hæc de hoc libro difficili sufficiant ad Dei gloriam.

LIBER VI.

PHYSICORVM.

SIcvt libro quinto egit Philosophus de vnitate numerica & specifica motus, ita hoc libro agit de partibus integralibus, ex quibus integratur, & fit vnum continuum, seu vnum quid integratum, & constitutum ex partibus inter se continuatis.

DISPVTATIO XVIII.

DE CONTINVO.

QVia omnes difficultates, quæ sunt de motu, quantũ ad hoc æque concludunt de quocumque continuo; propterea consultius est quæstiones proponere de continuo vt sic.

QVÆSTIO I.

An dentur partes actu in Continuo?

2 PEr *Continuum* intelligitur hic quodcumque compositum ex pluribus partibus integralibus continuatis inter se ac vnitis physice sic, vt vna pars non possit moueri motu progressiuo, quin cæteræ partes, cum quibus continuatur, etiam moueantur, nisi ablata vnione discõtinuentur, & per hoc facile distingui possunt ea, quæ cõtinuantur, ab ijs, quæ contiguantur, nam hæc, nempe contigua, sunt, quæ tangunt se inuicem absque vnione physica & quorum propterea vnum moueri potest localiter, immoto altero; vnde nec cõstituunt vnum quid nisi per aggregationẽ: ex quo patet bene distinxisse Philosophum continua & contingua, quod, quę continuantur, faciunt vnum quid, quæ vero contiguantur, non faciunt vnum.

Prima sententia est in continuo non dari partes actu realiter distinctas, sed solũ in potentia, ante designationem, quæ fit per intellectum, aut per aliqua accidẽtia distinctæ rationis. Hanc tenent aliqui recentiores citantes pro se *Simplicium*, *Auerroem*, *D. Thomam*, *Durandum*, *Capreolum*, *Gregorium*, quos tamen ab hac sententia vindicant alij. *Cameracius* 2. *p. q.* 18. absolute ait partes non esse inter se actu distinctas in cõtinuo; sed id explicat sic, vt idem sit, ac partes in continuo non esse actu secundum multitudinem realem, licet sint actu secundum entitatem suam, & eam sententiam putat esse *D. Thomæ*, *Scoti*, & antiquorum communiter.

Secunda sententia est reuera dari in continuo plures partes actu realiter distinctas ante omnem designationem per quodcumque extrinsecum factam. Hæc est sine dubio communissima cum *Scoto in* 2. *d.* 1. *q.* 3. *ac* 4. *d.* 12. *q.* 4. *& D. Tho.* 5. *met. c.* 1. 2. *lect.* 15. quos præter suos sequuntur *Conimbricenses*, *Ruuius*, *Suarez*, *Hurtadus*, *Auersa*, *Arriaga*, *Complutenses*.

CONCLVSIO

2 *Dantur in continuo quolibet plures partes actu, quæ ante omnem designationem factam per extrinsecum quodcumque distinguuntur realiter.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam, quæ tam absurda *Hurtado* visa est, & sane merito, vt propterea dixerit nullam esse fœditatem sine amatore, nec fatuitatem sine patrono.

Probatur prima pars primo, ex descriptione continui data à Philosopho, nempe quod sit *illud, quod componitur ex partibus copulatis termino communi, ac facientibus vnum*: ergo habet partes actu, quod enim actu componitur habet actu partes, ex quibus componitur.

Confirmatur ex definitione, quam dat Philosophus, Quantitatis, quod sit *diuisibilis in ea, quæ insunt*: ergo quantitas habet actu partes in quas potest diuidi, secundum Philosophum.

Respondet Cameracius, solũ velle Philosophum, quod in continuo sint partes assignabiles.

Contra: quia si nõ essent ibi partes actu, non essent ibi assignabiles, assignari enim in aliquo vere nequit, nisi quod est in ipso actu.

Idem ad confirmationem respondet, solum haberi, quod in continuo sint partes, quoad entitatem, non vero quoad distinctionem.

Contra: quia eo ipso, quo habent entitates actu, habent actu quod vna non sit altera, & consequenter, quod sint distinctæ.

Probatur secundo: quia totum actuale in hoc distinguitur à toto partiali, quod hoc non habet partes actu, illud vero habet: sed continuum est totum actuale: ergo habet actu partes.

Confirmatur: quia totum, vt totum, dicit ordinem ad partes, ergo totum actuale ad partes actuales, & consequenter, quod est totum actuale, habet partes actu.

Confirmatur: quia ridiculum est dicere, quod Petrus, v.g. non habeat actu manus, pedes, caput: ergo continuum habet actu partes.

Aliqui respondent, continuum conflatum ex partibus heterogeneis habere partes actu, non vero quod componitur ex heterogeneis.

Sed contra: quia tam ridiculum est, Oceanum non habere actu plures amphoras aquæ, quam vnum dolium aquæ, ac Petrum non habere actu manus, & pedes: ergo etiam continuũ homogeneum habet actu partes. *Deinde* eadem est ratio de continuo heterogeneo, ac homogeneo quantum ad hoc: propterea enim homogeneum non haberet actu, quia vniuntur, & ipsum est vnum quid: sed partes heterogeneæ etiam vniuntur, & ipsũmet est vnum quid: ergo idem de vtroque dicendum.

Probatur tertio: quia quando continuũ diuiditur, vel diuiditur in partes, quas habet, aut quas non habet. Secundum dici non potest; neque enim partes, quas nõ habet, sunt eius partes: ergo dicendũ est primum, & consequenter fatendum, quod cõtinuum habeat actu partes.

Confirmatur primo: quia alias, qui diuideret partes ligni produceret illas, quod est absurdum.

Confirmatur secundo: quia duæ aquæ ante continuationem erant partes continui in potentia: ergo post continuationem erunt partes actu continui.

Confirmatur tertio: quia inter duas aquas, quæ erant discretæ, & postea continuantur, vel datur vnio realis, vel non datur; si datur: ergo dantur & ipsæ entitates aquarum actu; sed neutra ex ipsis est totum continuum: ergo est pars cõtinui, & cõsequẽter dabitur pars actu in continuo. Si nõ datur; ergo istæ aquę erunt iam actu post continuationem, sicut erant ante, quod implicat.

Probatur secunda pars Conclusionis: quia vna ex partibus continui potest esse à parte rei sine altera, & è cõtra ergo distinguentur realiter ante omnem designationẽ, quæ fieret per intellectum vel per aliquid extrinsecum ipsis.

Probatur secundo: quia duæ aquæ continuatæ antequam vniantur, erant distinctæ realiter: ergo & postquã vniuntur; quæ enim semel distinguuntur realiter, non possunt vlla virtute identificari.

Confirmatur: quia per continuationem nihil tollitur ab ipsis, nisi quod tollitur per vnionem suam ad inuicem, quã solum, vt continuẽtur, requirunt habere; sed per illã vnionem non tollitur distinctio quã habent, vt vna nõ sit altera, alias tolleretur ipsamet vnio, quia ipsa vnio nõ potest esse realis inter aliquas, nisi quorum vnum non sit alterum.

Confirmatur secũdo: quia vnio realis producta de nouo per actionem realẽ requirit extrema realiter distincta: ergo istæ duæ aquæ, si sint sic vnitæ realiter (pro vt esse debent, vt continuentur) distinguuntur realiter.

Confirmatur tertio: quia materia, & forma, non obstante vnione sua ante omnem designationem, & sunt duæ entitates & distinguuntur realiter: ergo duæ aquæ non

obstante

obstante vnione sua, & erunt duę entitates & distinguentur realiter: eadem enim prorsus est ratio.

Confirmatur quarto, duæ illę entitates aquæ per continuationem non perdunt suam entitatẽ: ergo non obstãte continuatione habẽt suas entitates: ergo & distinctionem, quia hęc est proprietas cuiuscumque entitatis.

Probatur tertio: aqua, quæ augetur, habet aliquid actu, quod non habuit antecedẽter, antequã augebatur, alias non augeretur; seu, quod idẽ est, aliquid actu accessit ipsi, quod non habuit ante: sed illud, quod accessit, nõ est tota aqua: ergo est pars aquę, & consequẽter habet actu iã illam partem simul cum entitate antecedente; sed illa pars est realiter distincta ab entitate antecedẽti, quãdoquidẽ entitas antecedens fuerit existens in rerum natura sine illa parte, quod est euidentissimum signum distinctionis realis: ergo habet partes realiter distinctas.

4 *Probatur quarto*, specialiter contra *Camerarium*: secundum ipsum partes secundum suam entitatẽ sunt actu in continuo: ergo & secundũ multitudinem. Probo consequentiam, quia illa habent multitudinem realem actu quæ habent multas entitates realiter distinctas: sed si sũt in cõtinuo partes actu secundũ entitatẽ, erunt ibi multę entitates realiter distinctæ; ergo erunt in cõtinuo partes actu secundum multitudinem. Probatur minor: quia entitas accedẽs de nouo est actu in aqua aucta, & illa distinguitur realiter ab entitate, cui accessit; ergo in illa aqua sunt plures entitates realiter distinctæ, & consequẽter multæ entitates, quia per multas entitates nihil aliud intelligimus quam plures entitates.

Camerarius quidem in solutione argumẽtorum videtur hanc difficultatem reducere ad quęstionem de nomine: nam videtur intelligere per partes distinctas actu, partes non vnitas actu, & hoc supposito certum est quod continuum non cõponatur ex partibus actu distinctis. At nos contendimus tantum partes in continuo actu sic distinctas, vt vna ex ipsis sit entitas actualis, quæ possit existere absque eo quod existat altera; & hoc plane cõuincunt prędictæ probationes, & in hoc sensu solũ ventilanda est hæc controuersia vt sit realis; nam in alio sensu Camerarij esset tantum de nomine; & in hoc etiam ipso ille peiorem partem habet; tum quia minus communem; tum quia compositum physicum habet partes suas actu distinctas, secundũ omnes non obstante vnione sua, & caput hominis dicitur esse actu distinctum à pede: ergo & partes continui non obstante vnione sua debent dici actu distinctæ.

Probatur vltimo conclusio generaliter: quia ideo negant aduersarij partes in continuo actu, & concedunt eas solum in potentia ad vitandas difficultates nostræ, & communis conclusionis: sed vel eæ difficultates non sunt vllius momenti, vel si quæ sunt, etiam premunt ipsosmet: ergo sine fundamento negant illas partes.

5 *Obiicies primo* secundum Philosophum 8. *Physicorum* & alibi sæpe, partes continui non sunt in ipso actu, sed potentia.

Respondeo per hoc eum velle quod non sint in continuo actu diuisę, & discontinuatæ à se inuicem, quemadmodum partes contiguæ, à quibus propterea per hoc distinguit Philosophus partes continui.

Dices cum Camerario: si quando Philosophus dicit respondendo ad argumentum *Zenonis*, motum posse pertransire quantitatem, quia in illo non sunt infinita actu, hoc intelligeretur de infinitis actu, quantum ad diuisionem, non tolleret vim argumenti, quia tam difficile est pertransire infinita actu non diuisa; quam diuisa: ergo sic nequit intelligi.

Respondeo primo eodem modo non soluendam obiectionem Zenonis, etiãsi intelligeretur de infinitis in potentia, quia tam difficile est motum pertransire actu infinita in potentia, quam infinita in actu; vnde soluit obiectionem explicatus modo nostro, vel non soluit ipsam explicatus modo *Camerarij*.

Respondeo secundo eum, quando dicit motum posse pertransire quãtitatẽ, quia in ea nõ sunt infinita actu, intelligẽdũ de infinitis actu categorematice, siue illa infinita sint diuisa; siue non sint diuisa; vnde hæc replica Camerarij non est ad rem.

6 *Obiicies secundo*: sequeretur quantitatem constare ex indiuisibilibus, quod est contra Philosophum, & cõmunem sententiã, ergo falsa conclusio. Probatur sequela: accipiatur certa aliqua pars quantitatis, de illa quæro vtrum distinguatur à qualibet alia parte, necne. Si secũdũ dicatur, habeo intẽtum. Si primum, sequitur non esse diuisibilem in semper diuisibilia, quandoquidẽ actu nemine cogitante, distinguatur ab illis, in quas est diuisibilis: illud autem quod distinguitur ab illis, in quæ est diuisibile, non est diuisibile in illa; nam ad hoc vt sit diuisibile in illa debet illa includere.

Confirmatur: Si continuum esset diuisum in omnes suas partes, illæ essent indiuisibiles: ergo si sit distinctum in omnes suas partes, illæ erunt indiuisibiles.

Respondeo negando sequelam, ad cuius probationem dico, quod quæcũque pars accipietur, illa erit distincta à qualibet alia parte continui, sed non eodẽ modo, nã ab aliquibus, ab illis scilicet quæ in ipsamet nõ includuntur, distinguetur eo modo, quo distinguuntur illa quorũ neutrum in altero includitur; ab aliis autẽ nimirũ illis, quæ includuntur in ipsamet, distinguetur tanquã includens ab incluso; nec verũ est quod illud, quod est distinctum ab aliquibus, non possit in illa diuidi, quando nõ distinguitur ab illis, nisi per modum includentis, & inclusi. Nec etiã est verũ, quod præterea addit *Camerarius*, hic non quęri vtrum vna pars continui distinguatur ab alia per modum includentis & inclusi: nam quando quęritur de distinctione vnius partis continui ab omnibus aliis partibus, necesse est, vt agatur de distinctione ipsius, etiam à partibus in ipsamet inclusis.

Ad confirmationem, nego possibile esse suppositum antecedentis, nempe continuũ posse esse diuisum in omnes suas partes, quia quælibet pars, in quã diuideretur, deberet esse diuisibilis, & consequenter non esset diuisum in omnes partes, quandoquidem remanerent aliquæ partes in quas posset vlterius diuidi. Quod si velit argumentum, quod si esset actu diuisum in omnes partes, in quas potest simul diuidi, quælibet pars esset indiuisibilis, negandum est antecedens iuxta sententiam communiorem de constitutione continui ex diuisibilibus.

Adde, hoc argumentum soluendũ esse aduersariis, quia tam bene sequeretur partes continui esse indiuisibiles ex eo, quod possit diuidi in omnes suas partes, & quod possint illæ partes distingui, ac ex eo, quod actu diuidatur ac distinguatur in omnes suas partes: sicut tam bene sequitur, quod quælibet pars ex tribus partibus æqualibus cõstituentibus lignum tripalmare, sit palmatis, ex eo, quod lignum actu diuidatur & distinguatur in illas, ac ex eo, quod possit diuidi, ac distingui in illas.

7 *Obiicies tertio*, sequeretur circulum maiorem æqualem esse minori, & multa alia similia contra sensum. Probatur sequela: quia quot puncta essent in maiori, tot essent in minori: ergo & tot partes.

Respondeo negando sequelam, & distinguo probationem: tot puncta determinabilia, ac tot partes æquales vni certæ, nego antecedens; indeterminabilia, concedo antecedens

Adde, hoc etiam argumentum esse contra aduersarios, quia circulus minor posset diuidi in infinitas partes, & puncta; tam bene, quam maior; ergo esset tam magnus si valet hoc argumentum: ergo sequitur, quod vnus circulus sit æqualis alteri ex eo, quod possit diuidi in tot partes æque ac ex eo, quod diuidatur actu.

Obiicies quarto: sequeretur omnes partes continui posse actu esse diuisas; quandoquidem enim Deus cognoscit omnes illas actu distinctas, posset illas diuidere actu simul: sed hoc est absurdum, quia sequeretur, quod constitueretur ex indiuisibilibus.

Respondeo primo, eodem modo secuturum, quod posset lignum diuidi in omnes partes simul ex eo, quod Deus cognoscat omnes partes, in quas potest diuidi, vt concedunt aduersarij eũ cognoscere, vnde si hoc nõ sequatur secundũ ipsos, nec sequi debet, quod inferunt cõtra nos

Respondeo secundo negando sequelam cum sua probatione, nam quemadmodum, si signarentur in ligno bipalmari tres partes, duæ non communicãtes, quarũ quælibet esset palmaris, & alia palmaris constans ex medietate vtriusque illius partis palmaris, licet illæ partes essẽt determinatæ, & actu distinctæ, propter signationem; tamen Deus non posset simul lignũ diuidere in illas partes, propter naturam particularem istarũ partium, quarũ vna includit aliquam partem aliarum partium; ita etiam propter naturam partium continui nequit in omnes simul diuidi, quamuis omnes sint actu, & cognoscantur à Deo.

Cæteræ obiectiones ex his & dicendis facile solui poterunt.

QVÆSTIO II.

Ex quibus partibus constet Continuum.

8 SVpposito, quod continuũ constet partibus actu, aut etiam potentia (nam sane perinde est quid dicatur quantum ad difficultates sequentes) non est dubiũ quin continuũ tripalmare constet tribus partibus determinatis palmaribus, quarum quælibet sit diuisibilis in plures alias partes; sed difficultas maxima est; an cõponatur vltimo ex indiuisibilibus sic, vt si omnes partes diuisibiles ipsius diuiderentur, tandem deueniretur ad indiuisibilia, ex quibus & ipsum continuum, & quælibet pars diuisibilis eius componitur.

9 *Prima sententia* est, continuum componi ex diuisibilibus. Hæc est *Zenonis*, quem nuper aliqui recentiores contra *Aristotelem* secuti sunt.

Secunda sententia, communissima *Scotistarum*, *Thomistarum*, ac recentiorum cum *Philosopho*, est continuum nõ componi hoc modo ex indiuisibilibus, sed ex partibus diuisibilibus in infinitum ita, vt nunquam possit dari tã minima pars continui, nec de potentia absoluta, quæ nõ possit saltem diuinitus diuidi in plures alias partes.

Ego sane quod ad me attinet, fateor difficultates vtriusque sententiæ huius meũ superare captum atque adeo quantum ad rationem attinet, nescire me quænã verior sit; sed quia Doctores communiter conueniunt cum Philosopho in secunda sententia, cui etiam fauet *Concilium Constantiense sess.* 15 dicens errorem esse in Philosophia, quod linea cõtinua componatur ex punctis immediatis; propterea iudico probabiliorẽ esse secundam sententiam; (quamuis *Arriaga* neget hanc censurã reperiri in ipso Concilio, vt nec in propositionibus, quas *Martinus v.* Cõcilij confirmator *VVicclefo & Hussio*, referens eorum errores, damnat; sed in appẽdice addita illi Concilio desumpta ex codice cuiusdam Canonici Colonienſis; & quidem eo ipso mẽdoso, vt fatetur Typographus, ac propterea nõ magnæ autoritatis) sed probabilitate tamẽ desumpta magis ex autoritate, quã ex ratione, non quod nõ habeat optimas pro se rationes, sed quod nõ possint meo iudicio solui bene rationes alterius sententiæ, sicut nec ipsius rationes à fautoribus alterius sentẽtiæ solui possũt; vnde quamuis operæ pretiũ sit vtriusque sentẽtiæ difficultates, ac fundamenta examinare, tamen non puto cõsultũ esse de alterutra publice disputare, nec ingenio tribuendũ quãcunque sufficienter probare, aut improbare; sicut nec ingenij defectui, si quamcumque ex illis defendens nequeat satisfacere argumentis opponendis, quandoquidem nemo possit illis satisfacere: & hæc sit conclusio mea. Modo difficultates proponam contra vtramque.

Ex quibus partibus constituatur continuum quantum ad rationem in certum.

Difficultates contra sententiam Zenonis.

Prima ratio cõtra constitutionem continui ex indiuisibilibus.

10 *Prima*, & mihi quidem principalissima est; quod si continuum constaret ex indiuisibilibus, nõ haberet extensionem partium extra partes contra sensum omnem & rationem. Probatur sequela: quia indiuisibile additũ indiuisibili non facit maius: ergo duo indiuisibilia vnita sibi inuicem non occuparent plus spatij, quã vnũ solum ex ipsis, nec consequenter infinita, quia est eadem ratio de duobus, ac de infinitis aut quantumlibet multis.

Quod autem vnũ indiuisibile additũ alteri indiuisibili nõ faciat maius, patet, quia deberet tangere ipsum secundum se totum: si enim non tangeret secundum se totũ deberet tangere ipsum secundum partẽ, & sic nõ esset indiuisibile, contra hypothesim: sed si tangat secũdum se totum, non poterit correspõdere vlli parti spatij, cui alterum indiuisibile nõ correspondet, & consequenter vtrũque non occupabit plus spatij, quam quodlibet seorsim sumptum.

Indiuisibile additum indiuisibili non facit maius.

Confirmatur hoc: quia si duo corpora diuisibilia tãgerẽt se mutuo secundum omnes partes, vt fit in penetratione, non occuparet plus spatij, quam vnum solum ex illis: ergo si duo indiuisibilia tangant se secundum se totum, ita vt nulla pars vnius correspondeat vlli parti spatij, cui non correspondet alterum, non occupabit plus spatij vtrumque, quam alterum.

Confirmatur secundo: quia si duo indiuisibilia immediate iuxta se posita occuparent plus spatij, quã vnum, si superaddatur tertiũ, vel deberet immediate se habere ad primũ indiuisibile, vel non deberet. Si deberet: ergo nõ occuparet plus spatij, quã secundum, vt euidens est, nec consequenter secundum deberet occupare plus spatij, quam occupat primum. Si nõ deberet: ergo non tangeret illud, quod tangit primum, secundum eandem partẽ, & sic non immediate tãgeret secũdum indiuisibile, quod tangitur à primo, contra hypothesim.

Confirmatur tertio: quia si duo puncta diuinitus penetrarent se, non magis tangerent se secundum se totum quam si ponantur iuxta se eo modo, quo debent, vt constituatur ex illis continuum: sed in tali casu non occuparent plus spatij: ergo nec in casu præsenti.

11 *Aliqui negant* puncta posse se tangere, quia tactus proprie spectat ad corpora: sed hoc est reducere rem ad nomen, & non facit ad propositum; quia per tactũ nihil aliud hic intelligi debet, quam ita se habere, vt nihil mediet inter illa; sic autem posse se habere duo puncta non est dubium.

Arriaga respondet, ex tactu duorum indiuisibiliũ non sequi eorum penetrationẽ, nec consequẽter occupationem eiusdem spatij: tũ quia aliàs superficies duarũ manuum tangentes se inuicem penetrarent se; tum quia penetratio requirit, vt vnum sit intra aliud, quod nequit fieri, quando vtrumque est indiuisibile.

Sed contra primam rationem est, quod falso supponat superficies manuum se mutuo tangentes non penetrare se: cum enim necessario debeant correspondere eidem parti spatij, debent etiam necessario penetrare se: & hinc Philosophus bene dixit contigua esse quorum extrema sunt simul; id est correspondentia eidem loco.

Contra secundam etiam rationem est, quod falso putet penetrationem exigere, vt vnum sit intra aliud, atque adeo non posse esse nisi inter diuisibilia: hoc inquam, & gratis dicitur, & contra ipsummet *Arriagam*, qui concedit duo puncta diuinitus penetrari posse, cum tamen in illo casu vnum non esset intra aliud, quandoquidem vtrumque esset indiuisibile, nec haberet partes interiores, intra quas alterum esse posset. Verum quidem est quando aliquid est diuisibile, illud ab alio diuisibili penetrari non posse, quin secundum aliquas saltem partes vnum intra alterum recipiatur, quia alias non possent occupare idem spatium: sed certe superficies extimę duorum corporum penetratorum, quamuis essent penetratę, non essent intra se inuicem: & idem est de duobus Angelis penetrantibus se.

12 *Idem Arriaga confirmat* suam responsionem hoc modo: si ponatur vnum indiuisibile in medio cubiculo, quãuis sit indiuisibile, respicit quatuor partes mundi, & habet dextram & sinistrã non quidem per intrinsecã, quia non habet partes, sed per extrinsecam denominationem desumptam ab aliis corporibus aut indiuisibilibus: ad huiusmodi punctum possunt duo corpora cedere, vnũ ab oriente, ab occidente alterum, sic, vt nihil mediet, nisi illud punctum. Sed in tali casu illa duo corpora essent cõtigua puncto, sed tamen non essent sibi inuicẽ contigua, nec secundum aliquid sui, corresponderent eidem spatio, cui corresponderet illud punctum.

Respondetur negãdo minorẽ: essent enim, vt & puncto,

ita

ita sibi contigua secundum quamcumque rationem, secundum quam tangerent punctum.

13 *Sed difficultas* est quod sequeretur diametrum quadri esse æquale costæ eius, contra sensum. Probatur sequela: quia si linea constet ex punctis, diametrum tot sola habebit puncta, quot costæ: ergo non poterit esse æquale ipsi. Probatur antecedens: quia ducendo à quolibet puncto costę vnius lineas ad quodlibet punctũ alterius costæ, & non plures, nec pauciores; cooperietur diametrum lineis, & consequenter non relinquetur vllum pũctum ipsius absque linea, alias non cooperiretur: sed hoc fieri non posset si constaret pluribus punctis: ergo non constat, & consequenter erit æquale.

Contra hanc instantiam vrgeri potest; quod simili argumento probari posset, quod haberet costa tot partes determinatas, & æquales vni certæ, quot diametrum, etiãsi dicatur diametrum non constare diuisibilibus: ergo cum hoc sit falsum manifeste, signum est quod argumentum non concludat. Probatur antecedens: quia si à costa constante duobus palmis determinatis ducantur superficies tot palmorum ad aliam costam, cooperietur Diametrum: ergo Diametrum non constat pluribus partibus determinatis quam duobus palmis, quia si constaret aliqua parte determinata vlteriori, nõ cooperiretur totaliter per superficiem duorum palmorum. Itaque quemadmodum ex situ lineæ diametralis oritur vt possit cooperiri totaliter per superficies minus longas, ex eadem ratione oriri potest, vt, quamuis constaret punctis, posset cooperiri per lineas non constantes tot punctis: & ratio cur vtrobique id fieri possit, est, quia duo puncta aliqua aut plura lineæ diametralis debent necessario tangi ab vna linea propter situm. Itaque quod ad me attinet non multum innitor huic difficultati.

14 *Tertia difficultas est*, quod sequeretur duos circulos, quorum vnus intra alium includitur, esse æquales contra sensum. Probatur sequela; quia à centro vtriusque circuli potest duci linea recta ad quodlibet punctũ lineæ superioris: sed illæ lineæ debent transire per circulũ inferiorem, & nullæ duæ poterunt transire per idem punctum; aliàs essent curuæ contra hypothesim; ergo tot erunt puncta in circulo inferiori, quot in superiori, & consequenter erit tam magnus quam superior.

Responderi posset necessario futurum, vt ex omnibus lineis, quę à circulo exteriori maximo ducuntur ad centrũ per circulum interiorem valde paruum, aliquæ transire debeant per idem punctum circuli inferioris absque curuitate, non quidem quia inferior non possit habere tot partes indeterminatas, quot superior, ac tot puncta; nam quamuis difficile valde sit quod habeat tot partes; tamen in sententia Aristotelica & communi tot habere debet: sed quia non potest habere tot puncta, seu partes determinatas, quot exterior: nec enim in circulo minimo prope centrum possumus assignare de facto centum mille puncta distincta, sicut possumus in circulo maximo, vnde quia à quocunque puncto determinato assignabili in circulo maximo possumus ducere lineam rectam per circulum minimum, necessario plures ex illis debent transire per idem punctũ circuli inferioris; aliàs potuissemus assignare ac determinare centum mille puncta distincta in inferiori, sicut in superiori.

Plures aliæ difficultates mathematicæ proponi solent contra *Zenonis* sententiã, sed in re coincidunt cum his, atque adeo qui has soluerit, æque illas possit soluere.

15 *Quarta difficultas est*, quia si continuum componeretur ex indiuisibilibus, tantum spatii percurreret media hora mobile velox, ac tardum, quod implicat. Probatur sequela: quia in vno instanti non potest tardum mobile minus acquirere loci noui quam vnum punctum si moueatur, nec mobile velox plus quam punctum: ergo si hora constat viginti instantibus, mobile velox non acquiret per horam plus quam viginti puncta, & totidem acquiret mobile tardum, atque adeo æque velociter mouebitur vtrumque.

Fautores Zenonis, negant sequelam, ad cuius Probationem negant suppositum, nempe quod mobile tardum moueatur tam continuo per horam, quam mobile velox; dicũt enim tarditatẽ motus prouenire ex morulis aliquibus aliquando per sensũ imperceptibilibus, quæ morulæ plures sũt, quo tardior est motus, & pauciores quo velocior. Sed omnino difficile est, quod quando aliquis homo minus fortis trahit aliquẽ lapidem impetu magno, lapis ille mouetur durante illa retractione; & tamẽ nõ mouebitur tã velociter quasi traheretur ab alio fortiori impetu maiori: & valde difficile est, quod lapis molaris descendens per aërem ex grauitate sua moretur aliquãdiu, cum nihil sit impeditiuum, nec potius impediri deberet quãdo moratur, quam quando non moratur. Deinde quando rota mouetur, quandoquidem pars interior tardius moueatur quam superior, deberet pars interior aliquando quiescere, non quiescente parte exteriore, quod absque discontinuatione fieri non posse videretur; ergo motus non habet semper tarditatem ex morulis.

16 *Alij recentiores* tenentes continuũ componi ex indiuisibilibus, vt soluant omnia hæc argumenta hactenus facta contra Zenonem, dicunt indiuisibilia, ex quibus constat, esse virtualiter diuisibilia, & occupare locum diuisibilem, sicut Angelus potest, cũ hac tamẽ differẽtia quod sint impenetrabilia, & quidem *Arriaga* dicit eos putare, quod etiam puncta illa sint indifferentia vt occupent nunc minus, nunc maius spatium.

Non dantur in continuo indiuisibilia virtualiter indiuisibilia.

Hæc sententia nunquam mihi apparuit vel probabilis, sed inutiliter ac gratis excogitata contra apparentes rationes: eam fuse & bene impugnat *Arriaga*.

Impugnatur primo, quia illud punctũ quod ponitur virtualiter diuisibile, propterea dicitur tale, quia occupat spatium diuisibile, & ideo quia potest occupare spatium diuisibile, possunt tolli præcedentes difficultates: sed omnes illæ difficultates æque currunt de ipso spatio occupato, ac de ipso continuo occupante spatium: ergo frustra ponuntur puncta illa virtualiter diuisibilia ad eu adendas illas difficultates.

Confirmatur, ac declaratur hoc: spatiũ illud quod occupatur à pũcto & est diuisibile, vel est diuisibile in partes diuisibiles in infinitũ, vel in indiuisibilia. Si in partes: ergo illud quod occupat ipsũ, potest dici similiter constare partibus: si ex indiuisibilibus, ergo idem potest de illo, quod occupat ipsum, quodcunque enim dicitur absque inconuenienti de spatio quantum ad hoc, potest dici de occupante ipsum: ergo illud, quod occupat spatium diuisibile debet esse diuisibile, & quidem formaliter eo modo, quo ipsum spatium. Nec prorsus refert quod spatium illud, per ordinem ad quod explicatur virtualis diuisibilitas puncti sit quid imaginarium, nam eodẽ modo loqui de ipso debemus quantum ad hoc, ac si esset quid reale, & quidquid esset inconueniens de eo, si esset reale, debet adscribi ipsi in esse imaginario; vnde nec corpus occupans superficiem realem trium pedum solummodo, debet dici occupare spatium imaginarium maioris extensionis.

19 *Impugnatur secundo*, & præcipue, ostendendo quod nõ satisfaciãt hi autores difficultatibus præmissis propter quas soluendas solum tenent hanc sententiam.

Ad primam difficultatem, quod indiuisibile additum indiuisibili non faciat maius, dicunt hoc esse falsũ quando indiuisibilia sunt virtualiter diuisibilia: quia quandoquidem secundum punctum non tangat adæquate primum punctum, quia scilicet non est in loco adæquato eius, primum enim punctum occupat tres partes spatij, secundum vero punctum non occupat illas tres partes, sed alias tres, & sic vtrumque facit maius quantum ad occupationem spatij.

Sed Contra: quia quæro de illis partibus spatij occupatis an sint indiuisibiles vel diuisibiles seper. Si indiuisibiles: ergo non faciũt maius, vel si posset facere maius, similiter indiuisibilia continui, quamuis non essent diuisibilia virtualiter. Si diuisibiles semper, ergo idem dicas de partibus continui: & ne longior sim, per hæc patet eos nõ sufficienter respondere, vlli fere ex prędictis difficultatibus, præterquã quod satis absurde imaginentur indiuisibile vnius lineæ, vel circuli occupare plus spatij, quã alterius

alterius lineæ aut circuli, cum nulla prorsus sit huius ratio, & cum eadem ipsa linea ex iisdem indiuisibilibus constans possit ad costam quadri, & ad diametrum extẽdi sine vlla extensione ipsius maiori aut minori, cum tamen de eadem sic extensa possint fieri prædictæ demõstrationes mathematicæ tam bene quam si diuersæ lineę proponerentur. Qui voluerit plura, videat *Arriagam.*

Aliqui impugnant constitutionẽ lineæ ex indiuisibilibus ex eo, quod inde sequeretur lineam non fore extẽsam, quia res inextensa non potest facere rem extensã.

At hæc impugnatio non valet: quemadmodũ enim plures vnitates indiuisibiles faciunt numerum diuisibilem, & plures partes physicæ incompositæ, & simplices faciunt compositum physicum: ita plura diuisibilia inextẽsa possent facere aliquod diuisibile extensum, modo essent extra se inuicem, & ratio est manifesta, quia vt sit extensum quid, sufficit quod habeat partes extra partes, sed hoc habere posset si haberet plures partes, etiamsi quælibet ex illis seorsim accepta esset indiuisibilis, modo tamen possent esse extra se inuicem; quod si non possint ita esse, non oritur ex hac difficultate, sed ex alia, quod indiuisibile additum indiuisibili non faciat maius.

Difficultates contra sententiam Aristotelis, & communem.

18 *Sententia Philosophi* asserens cõtra Zenonem, continuum non constare solis indiuisibilibus, dupliciter defendi solet ab authoribus. Aliqui enim putant continuũ cõponi ex partibus in infinitũ diuisibilibus, quæ inter se continuãtur entitatibus indiuisibilibus; vnde admittũt in cõtinuo præter partes diuisibiles indiuisibilia; sed adhuc autores huius sententiæ non conueniunt, nã quidam cõcedunt indiuisibilia tam continuatiua quam terminatiua, alij sola terminatiua, alij sola continuatiua.

Quidam vero alij negant vniuersim indiuisibilia, & quoad reliqua cũ aliis Peripateticis conueniunt. Hic examinandæ sunt difficultates principales contra hanc sententiã; quomodocunque explicetur; & postea quid ea supposita melius dicendũ sit circa indiuisibilia, proponam.

Prima difficultas cõtra constitutionem ex indiuisibilibus.

19 *Prima difficultas est*, quod sequeretur quantitatem palmarem habere tot partes quot tota mundi machina: quod incredibile prorsus ex terminis ipsis apparet, & videtur esse contra primũ principium, quod totũ sit maius sua parte: si enim quantitas palmaris, quæ est pars exigua mundi, tot partes habet quot ipse mundus, videtur debere esse tã magna quam mundus. Probatur sequela: quia illa quantitas in hac sententia est diuisibilis in infinitum, non minus quam totus mundus, & pro qualibet parte quæ potest assignari à Deo in toto mundo, poterit etiã ab ipso ex quantitate palmari aliqua pars assignari, alias deueniretur ad aliquam partem, quam Deus diuidere non posset, & quæ propterea esset indiuisibilis iuxta Zenonem contra hanc sententiam.

Respondetur communiter quod quantitas palmaris habeat tot partes syncategorematicas, seu proportionales ac communicantes, quot totus mundus, non vero categorematicas, ac determinatas, & æquales vni certæ parti: id autem non est inconueniens, nec inde sequitur, quod totum nõ sit maius parte, quia ad hoc requireretur quod pars haberet tot partes determinatas, ac æquales vni certæ parti, quot totum.

At contra hoc obiici posset quod imprimis non solum reperiuntur tot partes indeterminatæ, & proportionales, ac communicantes in quantitate palmari, quot in toto mundo; sed tot partes determinatæ, & assignabiles, vna post alteram: nã vt dixi, pro qualibet parte determinata, quam potest Deus assignare in mundo, potest in quantitate quacunque minima assignare aliquã partem, & eã à reliquis partibus seiungere, ac separatam conseruare: ergo non solum sunt tot partes syncategorematicæ, sed categorematicæ in parte, ac toto. Nec refert quod non possit assignare tot partes æquales vni certæ, sufficere enim videtur ad partes categorematicas, quod sint assignabiles vna post alteram, & separabiles.

Deinde, quandoquidem partes omnes determinatæ, & categorematicę quantitatis cõstent, & constituantur per partes proportionales, ac indeterminatas, si sint tot partes indeterminatæ, ac proportionales, in quãtitate minori ac maiori, videtur necessario dicendũ quod sint in illis tot partes categorematicæ, ac æquales vni certę: vnde licet ad sensum pateat quod non sint reuera in illis tot partes, tamen ex alio capite iuxta hanc sententiam deberent esse in illis tot partes, & in hoc consistit contradictio huius sententię.

Secunda difficultas.

20 *Secunda difficultas* præcedenti cognata est, quod sequeretur dari actu infinitũ in multitudine, & extẽsione; sed hoc reputatur absurdũ, quia quamuis de potentia absoluta multi probabiliter putent nõ repugnare quod detur; tamen plures id reputant impossibile, & cõmuniter negatur dari de facto, quidquid sit de possibili. Probatur sequela: quia numerus partiũ actualium quantitatis palmaris, v.g. (etiam loquendo de partibus nõ communicantibus, & quæ assignari possunt à Deo) non est finitus actu, alias posset determinari quantus esset; & sequeretur quod nulla ex partibus istius numeri esset diuisibilis, contra hanc sententiam: ergo est infinitus.

Respondetur sequi, quod detur infinitum syncategorematice, non categorematice.

Sed hoc est verba obtrudere, non rem: si enim sunt partes assignabiles quarũ vna post aliam assignari potest, quæ non habent terminum, cur non sunt infinitę categorematice? *Deinde*, non magis repugnat, aut est inconueniens Infinitum categorematicũ, quam huiusmodi infinitum; omnia enim argumenta, quę contra infinitum categorematicum in numero adduci solent, contra infinitatem hanc eque militant.

Confirmatur, ex eo colligo numerum omnium hominum posibilium fore infinitum simpliciter, si poneretur à parte rei; quia excederet actu quemcunque numerum finitum, nec vllus tam magnus assignari potest, quin eo accepto, adhuc plures homines essent accipiendi, ex numero omnium hominum: sed numerus omnium partiũ repertarũ actu in continuo, & distinctarũ actu à se inuicem excedit quemcumque finitum numerum; nec Deus ipse tam magnum numerum finitum assignare potest, quin eo accepto, ex illis partibus adhuc plures essent accipiendæ.

21 *Confirmatur*: quotiescumque quælibet pars ex illis partibus, quę conflãt numerũ simpliciter infinitũ, potest accipere partem ex alio numero simul, ille alius numerus debet esse infinitus simpliciter: sed numerus omniũ hominum posibilium, si existeret, esset infinitus simpliciter, & quilibet ex illis hominibus posset habere à Deo partem ex quantitate palmari, ergo numerus quantitatis palmaris esset infinitus simpliciter. Nec refert, quod omnes partes quantitatis palmaris faciunt numerum finitum partium æqualium vni certæ: & quod propterea numerus earum debet esse finitus: nam ex hoc capite id quidem verum est: sed ex alio capite sequitur, quod numerus ille sit infinitus simpliciter, & in hoc consistit implicãtia, quæ apparet in hac sentẽtia, vt dixi paulo ante.

Confirmatur secundo: quia in sententia admittente indiuisibilia in quolibet cõtinuo, sunt infinita entia æqualia vni certo enti, & quorum neutrum includitur in altero, nimirum infinita indiuisibilia, & quidem determinabilia, ergo iuxta rigorem illum, quo exigitur ad infinitum simpliciter, infinitas entium æqualium vni certo enti, daretur actu infinitum simpliciter.

22 *Tertia difficultas* est præcipue contra admittentes indiuisibilia continuatiua, seu vniones, quibus vniuntur partes continui, quia cum illa indiuisibilia sint entia positiua realiter inter se distincta, & etiam à partibus quas vniunt; ex vno capite videtur, quod Deus posset omnia separare ab illis partibus, & separata conseruare, ex alio vero capite id implicat, quia quælibet pars, à quibus separarentur, deberet includere vniones. Hæc difficultas potissimum vrget contra eos, qui dicunt indiuisibilia continuatiua esse entia absoluta; nã qui dicũt ea esse vniones relatiuas, negarent vllum ex ipsis conseruari posse absque parte, quam vnit, quia nulla relatio potest conseruari absque suis extremis.

23 *Quarta difficultas* contra eosdem, quia quandoquidem Deus ipse libere produxit omnia & singula indiuisibilia, quæ sunt in continuo, nec vllum prorsus ex illis sit, quod ipse non cognoscat, videtur sequi necessario, quod assignato quocumque indiuisibili, ipse possit assignare secundum indiuisibile, quod proxime sequitur illud indiuisibile: sed in hac sententia hoc non posset facere; quia assignato quocunque, inter illud, & sequens primum indiuisibile intermediat pars aliqua indiuisibilis, in qua propterea necessario inuoluitur aliud indiuisibile copulatiuum suarum partium: ergo illa sententia non est admittenda.

Confirmatur: quia omnia indiuisibilia in continuo sequuntur se inuicem, nec vlla duo sunt simul: ergo aliquod vnum ex omnibus immediatius sequitur ad primum indiuisibile, quam vllum aliud: ergo cognoscitur illud vnum à Domino Deo, & consequenter poterit ipsum assignare.

Dices: aliquod vnum indiuisibile immediatius se habere quam cætera, sed indeterminatum tamen & inassignabile:

Contra: quia si à parte rei aliquod vnum sic se habet, quandoquidem ipsum non includatur in vllo ex aliis indiuisibilibus, nec vllum ex ipsis includat; & producatur libere à Deo, omnino debet esse sufficienter determinatum, vt possit assignari à Deo.

24 *Ad hanc difficultatem* potest reduci alia, qua dicitur quod inter primum diuisibile, & reliqua sequentia, vel mediat aliquid, vel nihil mediat: si nihil mediat, ergo duo indiuisibilia sequuntur se inuicem immediate contra hanc sententiam: si aliquid; ergo vel pars diuisibilis, vel aliquid indiuisibile: non aliquid indiuisibile, quia comprehenderetur in numero cæterorum indiuisibilium, atque adeo non intercederet inter primum indiuisibile, & reliqua; non pars diuisibilis, quia illa pars deberet includere aliquid indiuisibile, & consequenter non posset intercedere inter primum indiuisibile, & reliqua omnia indiuisibilia.

Responderi solet communiter, quod inter primum indiuisibile, & reliqua distributiue accepta aliqua pars intercedat, quia nulla prorsus est ex cæteris seorsim accepta inter quam & primum indiuisibile non intercedat pars. Inter primum vero diuisibile, & cætera omnia collectiue accepta, nihil mediat, in quo non sit aliquod ex cæteris indiuisibilibus. verum cum cætera indiuisibilia collectiue accepta, sic enim in difficultate agitur de illis, sequantur primũ indiuisibile, videtur necessarium esse, quod aliquid vel nihil intercedat: & quia si nihil intercederet, sequeretur indiuisibilia se inuicem immediate sequi, concedendũ est ex vno capite, & quod pars diuisibilis intercederet, & ex alio capite id repugnat, quia illa pars includit indiuisibile; quæ est implicantia huius sententiæ.

QVÆSTIO III.

An admittenda sint indiuisibilia in continuo positiua realia.

PArtem affirmatiuam tenent *Scotist. Thomist. & recentiores* cum *Philosopho hic*: negatiuam vero *Nominales*, quos sequitur *Poerius lib. 10 c. 6. & Auersa q. 22 sect. 4.*

CONCLVSIO.

25 *Etiam in hac difficultate existimo incertum esse quid dicendum, quia sunt argumenta insolubilia pro vtraque parte.* Vt veritas huius conclusionis appareat, prius proponenda sunt argumenta pro parte affirmatiua.

Probari ergo solet primo, argumento mathematico, quia potest diuinitus dari corpus perfecte sphæricum, & corpus perfecte planũ, & corpus sphæricum potest tangere corpus planum: sed non potest tangere ipsum in parte aliqua diuisibili: ergo in aliquo indiuisibili, & consequenter datur in continuo aliquod indiuisibile. Probatur minor: quia non potest fieri contactus in indiuisibili nisi secundum vniformem figuram: sed superficies corporis sphærici non habet vniformitatem cum superficie corporis plani: ergo non possunt tangere se in parte diuisibili.

Respondent aliqui, talia duo non posse tangere se inuicem, aut si tangant, debere penetrare se. Sed primum est incredibile: quid enim detineret sphæricum corpus valde graue locatum in aëre supra corpus planum, à descensu super ipsum? Secundum autem est contra rationem quantitatis.

Respondent alij, sphæricum corpus tacturum corpus planum in parte diuisibili, sed indeterminata & inassignabili.

Quæ responsio, quamuis difficilis sit, quia præterquam quod durum sit, Deum non posse assignare quid, & quãtum tangatur vnius corporis ab alio corpore, adhuc illa ipsa pars diuisibilis plani, quantumuis indeterminata est plana, & pars indeterminata corporis sphærici est sphærica, aut non plana: ergo non habent proportionẽ sufficientem, vt tangant se. Sed quamuis inquam hæc responsio patiatur hanc difficultatem, adhuc videtur æque sufficere ac alia, quam dant Patroni indiuisibilium, quando obiicitur ipsis, quod indiuisibile continuatiuum partium lineæ, si daretur, deberet tangere partes diuisibiles, quas copulat, & inter quas collocatur. Solent enim respondere, quod tangat illas secundum partem aliquam indeterminatam; at non est difficilius partem aliquam indeterminatam corporis sphærici tangere partem corporis plani, quam quod indiuisibile tangat diuisibile; vnde existimo eos autores non debere multum vrgere hoc argumentum, quandoquidem ipsismet sit soluendum.

26 *Probatur secundo*: quia quando duo corpora tangunt se inuicem, tangunt se solum secundum aliquid indiuisibile quoad profunditatem, hoc est secundum superficiẽ indiuisibilem; alias penetrarent se: ergo dantur talia indiuisibilia: sed si dantur vlla indiuisibilia, nihil impedit quo minus reliqua dentur: ergo.

Confirmatur: quia lumen recipitur in superficie indiuisibili corporis colorati opaci, & in hoc distinguitur opacum corpus à diaphano: ergo datur superficies indiuisibilis.

Hoc argumentum meo iudicio non sufficit: quia quemadmodum qui ponunt indiuisibilia, dicunt ea tangere partes diuisibiles, quas copulant, aut terminant, quamuis non penetrent illas; aut si penetrent, non penetrant nisi secundum partem aliquam indeterminatã: ita posset dici, quod vna quantitas non includens aliquid indiuisibile tangeret aliam, aut non penetrando ipsam vllo modo, aut si penetraret, non penetrando nisi secundum partem indeterminatam. Tactus autem earum potest explicari per hoc, quod vna quantitas diuisibilis immediate ponatur post aliam, ita vt inter duas quantitates se tangentes nihil mediet.

27 *Confirmatur hoc*: quia si Deus afferret superficiem vltimã vtriusque quantitatis, vt bene posset facere quãdoquidem sit quid absolutum distinctum realiter ab illa quantitate, quæro vtrum illæ duę quãtitates possent tangere se inuicẽ. Si sic, ergo ex tactu nõ potest argui, quod habent superficies indiuisibles: si non, præterquã quod id sit incredibile potest dici eodẽ modo à negãtibus indiuisibilia, quod non tangant se de facto vlla corpora.

Ad confirmationẽ probationis respõdent aduersarij negãdo antecedens, & dicunt lumen recipi in aliqua parte diuisibilis quoad profunditatẽ, sed adeo minima, quãdo corpus est opacum, vt per sensũ nõ possit discerni, quod sit sic diuisibilis; in quo distinguitur corpus opacũ à diaphano, quod sensui appareat corpus diaphanum secundum partes diuisibiles quoad profunditatem, opacũ vero nõ ita. Quæ responsio satis mihi probabilis apparet, nisi aliunde probẽtur indiuisibilia: quod si aliunde probẽtur indiuisibilia; tũ melius est dicere quod lumen recipiatur in indiuisibili, quandoquidẽ posset in eo recipi, & quantum ad sensum apparet esse in eo, debemus enim sequi sensum, nisi quando per rationem corrigi debet.

28 *Probatur tertio*, quia possibilia sũt omnia hæc indiuisibilia tã continuatiua quã terminatiua: ergo de facto dãtur. Probatur consequẽtia primo quia omnia fere argumenta, quæ adducuntur contra actualem existentiam ipsorum, militant æque contra possibilitatem ipsorum; quia

quia si sint possibiles, possunt poni actu, & supposito quod Deus eos iam produxerit actu, illa argumenta omnia possunt vrgeri cõtra ipsos. Probatur consequẽtia secũdo quia si sint possibilia, debet esse possibile aliquod spatium ipsis proportionatum de facto, in quo ponatur, cui spatio nulla pars diuisibilis esset proportionata, & consequenter de facto illud spatium non esset repletum, nisi de facto admittantur indiuisibilia.

Auersa existimat consequentiam esse bonam, & propterea negat absolutè antecedẽs: nam sicut in spatio diuisibili correspondente parti diuisibili, quæ terminatur vel continuatur indiuisibili, non potest poni indiuisibile, quia est ipsi improportionatũ: ita nec in illa parte spatij potest poni, quia omnis pars spatij, & quidquid reperitur in illo, est diuisibile. Verum non potest *Auersa* dare repugnãtiam, quo minus possit Deus creare aliquod indiuisibile materiale, sicut potest creare, & creauit de facto indiuisibilia spiritualia, Angelos, & animam rationalem.

29 *Probatur quarto* quoad indiuisibilia continua: Prima pars quantitatis bipalmaris coniungitur cum secunda parte palmari per vnionẽ aliquam distinctam; neque enim à seipsis iuxta se immediate positis habẽt esse continuæ, quia possunt esse iuxta se immediatè positæ, etiãsi non essent continuæ, sed solum contiguæ; vt patet: sed illa coniunctio earum, seu vnio, non potest dari absque indiuisibili: ergo dãtur indiuisibilia continuatiua. Probatur minor: non coniunguntur per vnionẽ aliquam diuisibilem, nec per vnionẽ indiuisibilem subiectatã in ipsis partibus, siue vtrisq; siue alterutra ex illis, ergo vniuntur vel per indiuisibile intercedens inter illa, vel per vnionẽ subiectatam in tali indiuisibili, & terminatã ad illas partes, siue vnam ad vtramq; siue duas, quarum vna terminetur ad vnã partem, & altera ad alterã: cõsequentia patet, quia non potest imaginari, quo alio modo vnirentur ex suppositione antecedentis. Probatur ergo antecedens, quoad primam partem, nimirũ quod non continuentur per vnionẽ diuisibilem, quia vel interponeretur inter illas partes & nõ subiectaretur in ipsis, vel subiectaretur in ipsis partibus: nõ primum, quia sic illæ duæ partes non immediate vnirentur, quandoquidem aliquid diuisibile interiaceret; & præterea si vnio interiacẽs esset diuisibilis, destructa vna parte altera manere posset & deberet aliquid vnire: nihil autem posset vnire præter partes illas: ergo se sola sine altera parte destructa sufficeret, & frustra esset pars destructa. Non secundum, quia vel subiectaretur secundum se totam in vna ex partibus vel in vtraque parte secundum se totam, vel in vna parte secundum partem sui, & in alia secundum alteram partem; neutrum dici potest.

30 Probatur minor quoad primam partem, nimirum quod non in vna parte secundum se totam: tum quia non esset potior ratio quare in vna, quam in altera; tum quia vel subiectaretur in vna alia parte ita, vt coextenderetur toti illi parti cum proportione partis ad partem, vel ita vt coextenderetur parti alicuius istius partis: non itavt coextenderetur toti illi parti cum proportione partis ad partem; tũ quia quamuis aliqua pars illius vnionis, quæ scilicet correspõdeat initio primæ partis, nõ daretur manente parte vnionis correspõdente reliquæ parti, cõtinuarẽtur illæ duæ partes: ergo ad continuationẽ nõ requiritur coextensio vnionis ad omnes partes quãtitatis, quæ continuatur; tum quia alias quando continuaretur vnica gutta aquę totiOceano, produceretur ab agẽte hic applicato vnio in parte Oceani distante prope Indias, quod videtur incredibile, nec ita vt coextẽderetur cuicunque parti istius primæ partis, propter eandem rationẽ, quia quæcunque pars est diuisibilis, & ablata parte vnionis correspõdente primæ parti, manente parte correspondente alteri parti, adhuc fieret continuatio. Probatur eadem minor, quoad secundam partem, nimirum quod secundum se totam non subiectaretur in vtraque parte; quia sic esset forma spiritualis, vt est anima rationalis, contra omnes, & quia quamuis non subiectaretur in vtraque parte cum correspondentia ad illas omnes, adhuc continuarentur. Probatur denique illa ipsa minor, quoad tertiam partem, nimirum quod non subiectaretur secundum partem sui in vna parte, & aliam partem in altera; quia quælibet ex illis partibus esset diuisibilis, & consequenter haberet subiectum diuisibile: sed ablata prima parte adhuc esset continuatio: ergo frustra esset prima pars

Probatur nunc antecedens primarium quoad secundã partem, nempe quod non vniantur partes continuatæ per vnionem aliquam indiuisibilem subiectatã in ipsis, prout philosophatur *Hurtadus*; quia accidens indiuisibile materiale nequit esse in subiecto diuisibili, in hoc enim distinguitur forma materialis à spirituali. Per hoc patet efficaciter probari partẽ affirmatiuam: nunc proponenda sunt argumenta partis negatiuæ.

31 *Probatur ergo primo.* Ad vniendas partes continui non conducunt indiuisibilia positiua, & realia: ergo in ordine ad hoc poni non debent. Probatur antecedens quia vel vnirent illas partes se ipsis, vel vnirent illas mediantibus respectibus aut vnionibus aliquibus superadditis: nõ seipsis, tum quia sunt absoluta, tum quia potest indiuisibile terminatiuũ vnius quantitatis reperiri absque eo quod vniatur alteri quãtitati, cui posset vniri, quod fieri nõ posset si seipsa vniret illas quantitates: non etiam per respectus aut vniones superadditas, quia illi respectus possent sufficere sine indiuisibilibus.

Dices, antecedens esse falsum, quia indiuisibilia deseruire possunt ad vniendas partes continui, quatenus recipit in se vniones distinctas à se terminatas ad illas partes, quæ vniones non possent esse in alio subiecto, quam in indiuisibili, & consequenter non possent dari absque indiuisibili.

Contra: illæ vniones subiectatæ in indiuisibili, debent habere correlationes in partibus, ad quas terminantur: ergo possunt dari vniones continuatiuæ subiectatæ in alio subiecto quam in indiuisibili.

32 *Dices* etiam, hoc antecedens esse falsum propter incapacitatem partium ad recipiendam vnionem, per quam immediate coniungantur aliis partibus.

Contra: quia quemadmodum terminare possunt vnionem, per quam immediate vniantur non obstante diuisibilitate sua, ita etiam possunt subiectare vnionem per quam sic vniantur.

Et si dicas, hoc non esse verum, quia vel illa vnio esset diuisibilis, & sic pars ipsius sufficeret, vel esset indiuisibilis, & non posset subiectari in subiecto diuisibili.

Contra: illa pars, quæ immediate terminat vnionem, est diuisibilis; & quamuis media pars ipsius posset sufficere, tamen tota illa pars, vt supponitur, terminat immediate vnionem: ergo posset sufficere, tamẽ posset ipsa vnio diuisibilis de facto poni, per quam pars in qua subiectaretur immediate vniretur alteri parti tam bene, quam vnitur indiuisibili.

Confirmatur: quia non apparet quomodo pars diuisibilis posset per vnionem ad se immediatè terminatã immediate vniri, quia si terminatur vnio ad mediã partẽ ipsius, adhuc continuum tam bene continuaretur, quam si terminaretur ad illam totam, & cum pars diuisibilis continui constet duabus partibus sequentibus se inuicẽ non potest cogitari quomodo vna pars ex ipsis non debeat immediatius vniri quã altera pars, siue vnio ponatur subiectiue in illa parte, siue terminetur tantum ad ipsam.

33 *Probatur secundo*, per quartam difficultatem positam quæstione præcedenti contra eos, qui dicunt continuum componi ex diuisibilibus, & indiuisibilibus.

Probari solet tertio, quia indiuisibilia quantitatis debent habere aliquod subiectum: sed non potest assignari in quo subiecto sint, nõ enim possũt subiectari in partibus diuisibilibus, aut ipsius quantitatis, quas copulãt, aut substantiæ, in qua subiectatur illa quãtitas: quia indiuisibile materiale nequit esse instar formæ spiritualis, in subiecto extenso; nec etiam subiectatur in indiuisibili

substantiæ,

substantiæ, quia non datur tale; nam si daretur, sequeretur quoties diuisibilis continuaretur materia prima, verbi gratia, quod toties annihilaretur indiuisibile continuatiuum, & quoties continuaretur toties crearétur puncta continuatiua, & sic creatura crearet & annihilaret, aut recurreretur ad Deum absque necessitate.

Hoc argumentum non multum urget: Respondetur enim indiuisibilia quantitatis subiectari in indiuisibilibus substantiæ, & hæc esse in substantia, sed nec creari, nec annihilari à causa secunda, nec recurrendũ ad Deũ ad nouam creationem aut annihilationem eorum: nam duæ quãtitates, quæ terminantur indiuisibilibus, quando continuantur nõ perdunt sua indiuisibilia, sed ponitur vnio in vno iniudisibili terminata ad aliud indiuisibile, & è cõtra; nec producitur nouum aliquod indiuisibile. Rursus quãdo discontinuantur duæ quatitates aut substantiæ, non perdũtur indiuisibilia vlla, sed tollitur vnio vtriusque indiuisibilis remanentis, & terminantis partes separatas: & hinc habetur probabile argumentum ad probanda puncta terminata, quia si non darentur de nouo quando continuarẽtur quantitates separatæ, deberet produci per creationem nouum indiuisibile, quod est inconueniens, si potest aliter dici.

34 *Probat Arriaga* hanc partem: quia vel punctum additum parti facit maius, vel non facit maius. Si non facit maius, ergo non est extra partem, sed intra illã, & sic penetrat illam, & præterea ad nihil deseruit. Si facit maius: ergo etiam punctum additum puncto facit maius, & sic tollitur præcipuum argumentum contra *Zenonem*.

Respondeo non facere maius; sed immediate secũdum se totum sequi partem, & intercedere inter ipsam ac aliam partem simul cum indiuisibili alterius partis.

Probat idem Author alio modo: quia vel puncta sunt eiusdem rationis cum partibus, vel non; si primum, ergo pars non differt à puncto, nisi quod constet variis punctis: si secundum, ergo in igne & aqua sunt partes heterogeneæ.

Respondeo esse diuersæ rationis, quia impossibile est, quod punctum possit constituere per additionem punctorum continuum, supposito quod continuum non componatur ex indiuisibilibus. Ad illud autem, quod opponitur, dico in igne reperiri aliqua diuersę rationis, non tamen partes proprie loquendo, quia indiuisibilia non sunt partes continui, sed copulatiua partium ipsius.

Probat adhuc illo modo: quia sequeretur quod baculus, cuius pars esset in aqua, & pars in aëre contiguo, haberet duo indiuisibilia immediata, vnum correspondens superficiei aquæ, & alterum superficiei aëris.

Respondeo negando sequelam: quia quamuis vnicum tantum indiuisibile reperiretur inter duas partes baculi, quarum vna esset in aqua, & altera in aëre, adhuc duæ superficies contiguæ possent tangere ipsum, sunt enim simul illæ duæ superficies.

QVÆSTIO IV.

An indiuisibile separatum posset moueri.

35 NOn est dubium, quin si separaret Deus aliquod indiuisibile à continuo ipsumque separatum conseruaret, posset ipsum ab vno in alium deferre, & quod sic posset moueri; sed quæstio est, an posset successiue, & continue moueri ab vno loco ad alium locum, petransęundo spatium aliquod diuisibile.

CONCLVSIO.

Indiuisibile separatum potest moueri continue & successiue ab vno loco ad alium. Hæc est *Doctoris in 2. d. 2. q. 9.*: cum suis contra *Conimbricenses*, *Ioannem à S. Thoma*, & *alios*.

Probatur: quia quando sphæra tangens planum in puncto, mouetur super planum successiue, & continue, punctum illud, quod tangit planum, mouetur etiam successiue: imo quando mouetur quodcumque continuum solidum, vt lignum aut ferrum continue, omnia indiuisibilia ipsius mouentur continue & successiue; neque enim continuum tale potest moueri, quin omnia in ipso inclusa moueantur.

Dices: hinc sequi, quod indiuisibile possit moueri continue per accidens, ratione scilicet motus alterius; nõ vero, quod possit moueri sic per se: sed si esset separatum, non posset moueri alio modo, quam per se: ergo separatum nequit moueri, quamuis possit coniunctum.

Contra primo: quia si potest naturaliter moueri successiue, & continue per accidens, nihil impedit quo minus possit supernaturaliter moueri sic perse, quod nobis sufficit.

Contra secundo: quia quidquid est difficultatis in motu per se ipsius, etiam reperitur in motu per accidens ipsius: ergo si vnus concedatur, alter concedi debet.

Probatur antecedens: quia difficultas motus per se ipsius est quod non appareat quomodo, cum sit indiuisibile, possit pertransire partem diuisibilem: sed vt moueatur per accidens, debet pertransire partem illam diuisibilem æque, ac si moueretur per se.

36 *Dices secundo*: punctum sphæræ aut continui non moueri continue, sed discrete, quamuis ipsemet globus moueatur successiue, & continue.

Contra: quia præterquam quod hoc sit, & contra sensum, adhuc est contra duplicem rationem.

Prima est, quod impossibile sit moueri aliquod continuum præsertim progressiue, quin quidquid in illo sit moueatur: ergo puncta continui nunquam quiescunt dum mouetur ipsum continuum, & consequenter non mouentur motu discreto, inter cuius partes intercedit quies.

Secunda est, quod inde sequeretur, quod naturaliter aliquid transiret de loco in locum distantem, non tranęundo per medium, quod est absurdissimum.

Probatur sequela: quia si punctum continui in hoc instanti sit in hoc puncto loci, si debeat quiescere pro tempore immediate succedenti, & expectare aliud instans, in quo debeat poni in alio indiuisibili distanti (prout debet fieri secundum hanc replicam) ergo ab hoc puncto spatij ad illud punctũ spatij distans transit, non pertranęundo per partem diuisibilem interiacentem.

Quices primo, Sequeretur, quod indiuisibile posset commensurari parti diuisibili, quod implicat: ergo.

37 *Confirmatur*: quia si moueatur indiuisibile continue, immediate, postquam tangit hoc punctum, deberet tangere aliud punctum; neque enim vnquam potest tangere aliquid diuisibile.

Respondetur, distinguendo maiorem: quantum ad hoc quod possit ipsum pertransire in tẽpore, concedo maiorem; quantum ad hoc, quod sit diuisibile, aut quod in instanti possit esse præsens ipsi, nego maiorem: & similiter distinguo minorem: est absurdum, quod commensuretur ipsi primo modo, nego minorem: secundo modo, concedo minorem, & nego consequentiam.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam, quia cum immediate post instans sequatur tẽpus, in quo indiuisibile mouetur, non poterit tangere indiuisibile, sed aliquid diuisibile; nec est inconueniens, quod indiuisibile motum successiue tangat aliquid maius se: sicut enim ipsum corpus palmare motum per horam, potest tangere tota illa hora spacium decem palmarum, quod est multo maius, quam tale corpus, cum tamen non possit quiescere nisi in spatio palmari; ita indiuisibile motum per aliquod tempus necessario debet spatium maius tangere, & percurrere, quam ipsummet sit, & quam illud etiam, in quo potest quiescere.

indiuisibile potest in tempore esse tangere diuisibile.

Et hinc patet ad argumentum, quo ex tactu globi ad planum in indiuisibili inferre conantur aliqui, quod totum planum constaret indiuisibilibus; quia scilicet, si traheretur continue globus super planum illud continue, nihil plani relinqueret intactũ: ergo, cum non possit tangere vnquam nisi in indiuisibili, sequeretur quod planum constaret ex indiuisibilibus.

Respondetur, inquam, ad hoc ex iam dictis, quod licet non possit tangere aliquid plani in instanti, nisi indiuisibile, possit tamen & debeat in tempore successiuo tangere aliquid diuisibile.

38 *Obiicies secundo*, omne mobile est diuisibile secundum Philosophum: ergo punctum nequit moueri.

Respondeo, Philosophum loqui de iis mobilibus, quæ

per se mouentur de facto ; non vero de ijs quæ in quocumque casu supernaturaliter tantum possibili moueri possunt.

Obijcies tertio, quod mouetur debet partim esse in termino à quo, & partim esse in termino ad quam, dum mouetur : sed hoc non potest conuenire puncto : ergo nec moueri.

Confirmatur: quia mobile secundum Philosophum debet prius conficere, & acquirere spatium minus & æquale sibi, quam spatium maius.

Respondetur breuiter hæc debere intelligi de mobili, quod est diuisibile, non de indiuisibili.

Respondeo secundo, negando minorem obiectionis, quia indiuisibile dum in tempore mouetur est partim in prima parte, & partim in secunda, quatenus transit per primam, & secundam.

QVÆSTIO V.

Vtrum detur primum & vltimum mutatum esse in motu, ac prima & vltima pars eius?

HÆc quæstio solum habet difficultatem ex suppositione, quod continuum componatur ex partibus diuisibilibus in infinitum copulatis per indiuisibilia; nam si componeretur ex indiuisibilibus, posset assignari prima & vltima pars ipsius. Itaque suppono quantitatem vt sic, debere constare partibus indiuisibilibus in infinitũ syncategorematice, quę partes continuantur inter se indiuisibilibus, & consequenter quamlibet quantitatem siue successiuam, siue permanentem similibus partibus constare; & quemadmodum indiuisibile copulans partes lineæ, vocatur punctum, & indiuisibile copulans partes superficiei, linea; ita etiam indiuisibile copulans partes motus vocari mutuatum esse, & indiuisibile copulans partes temporis vocari instans. Quærimus ergo vtrum, quando aliquid mouetur successiue, possit assignari aut prima aut vltima pars istius motus, aut primum aut vltimum mutatum esse, id est, primum aut vltimum indiuisibile continuatium partium istius motus.

CONCLVSIO I.

39 *Non potest assignari prima aut vltima pars motus.* Est communis cum Philosopho : *Probatur* : quia nulla pars motus est, quæ non est vlterius diuisibilis : ergo non potest assignari prima aut vltima pars eius.

Probatur consequentia: quia illa pars non est prima aut vltima, qua potest assignari prior aut posterior: sed omni parte motus potest assignari prior & posterior ; nam omnis pars eius est diuisibilis in partes, quæ secundum prius, & posterius sibi succedunt : ergo, &c.

CONCLVSIO II.

40 *Non datur primum mutatum esse in motu, vltimum vero mutatum esse aliquando datur, aliquando non datur.* Prima pars est communis, & sequitur ex dictis : nam primum mutatum esse est indiuisibile motus præsupponens primam partem ipsius : sed ex dictis non datur etiam pars motus : ergo neque primum mutatum esse.

Vltimũ aliquando datur aliquando non.

Secunda pars non est tam communis.

Probatur tamen, quia omnis motus finitus habet terminum indiuisibilem, quo clauditur: ergo si mobile persistat in esse, donec acquirat illud indiuisibile, poterit assignari vltimum indiuisibile sui motus: verbi gratia si aliquod lignum moueatur ad calorem vt tria, quandoquidem iste calor vt tria habeat indiuisibile terminatiuũ suum in instanti, quo acquiret istud indiuisibile, finietur motus eius, & in eodem instanti reperietur vltimum mutatum esse motus.

Probatur tertia pars: quia si mobile desineret esse in illo instanti, in quo deberet acquirere vltimum indiuisibile formæ, ad quam mouetur: motus ipsius non haberet vltimum mutatum esse, vt patet: ergo, &c.

CONCLVSIO. III.

41 *Primum indiuisibile motus aliquando datur, aliquando non* : est contra *Ruuium lib. 6. Physic. c. 6.*

Probatur prima pars : non potest acquiri aliqua forma diuisibilis quin omnia indiuisibilia eius acquirantur ; sed calor vt quatuor sicut habet indiuisibile terminatiuum suæ vltimæ partis, ita habet indiuisibile initiatiuũ primæ partis, vt patet, eadem enim est ratio: ergo sicut non potest acquiri secundum se totum, nisi acquiratur illud vltimum indiuisibile terminatiuum, ita etiam non acquiritur perfecte, nisi acquiratur indiuisibile initiatiuum: sed illud indiuisibile initiatiuum acquiritur per indiuisibile initiatiuum motus, sicut indiuisibile terminatiuum acquiritur per vltimum indiuisibile motus : ergo datur quandoque in motu primum indiuisibile initiatiuum.

Probatur secunda pars: quod mouetur localiter ab vno loco ad alium continuum, non prius acquirit indiuisibile loco acquirendi, quam partem ipsius: ergo motus eius non habet indiuisibile initiatiuum. Cõsequentia patet, quia si motus ille haberet indiuisibile initiatiuum, deberet per illud acquiri indiuisibile initiatiuum loci, ad quem est motus. Probatur antecedens : quia indiuisibile initiatiuum sequentis loci est terminatiuum præcedentis ; sed dũ erat mobile in loco præcedentis, habuit illud indiuisibile iã acquisitum: ergo non acquirit illud per motum sequentem, neque per aliquid ipsius, & consequenter, quod primo acquiritur per illum motum est aliqua pars diuisibilis loci sequentis.

42 *Obijcies* contra primam partem Philosophus negat primum indiuisibile in motu: ergo, &c.

Respondeo, eum loqui de indiuisibili, quod vocatur mutatum esse.

Obijcies contra secundam partem : sequeretur illum motum non habere principium, & consequenter esse infinitum.

Respondeo, distinguendo antecedens : non habere principium intrinsecum positiuum, concedo : principium extrinsecum, in quo verificaretur, quod non esset motus, nego: & distinguo consequens: categorematice, concedo; syncategorematice, nego consequentiam.

Dices : si vllus motus potest initiari per diuisibile, quare non possit omnis sic initiari ?

Respondeo, quia aliquando supponitur ante motum esse acquisitum terminum acquirendum per indiuisibile ipsius, & aliquando non supponitur acquisitus : hinc enim potest aliquis motus habere indiuisibile initiatiuum suum, & aliquis non potest.

QVÆSTIO VI.

Quomodo incipiant & desinant res.

43 HÆc etiam quæstio supponit constitutionem continui, & tẽporis ex partibus diuisibilibus in infinitum : nam si cõponeretur ex indiuisibilibus, esset extra controuersiã, quod omnis res inciperet in instãti intrinseco, in quo verum esset dicere, quod iã est res vel secundum se totum, vel secundũ aliquid sui, & immediate ante non fuit, nec secundum se totum, nec secundũ aliquid sui, nec minus esset extra controuersiã, quod desineret in instan i, in quo verum esset: iam hæc res non est, nec secũdum se, nec secundum vllam partem sui, & immediate ante fuit, vel secundum se, vel secundum a iquam partẽ sui. Supponit etiam præterea secundum communem resolutionem, quod præter partes dentur in continuo indiuisibilia ; alias non posset esse verum, quod communiter supponitur, res incipere, & desinere in instãti extrinseco, vel intrinseco: neque enim in eo, quod non esset, incipere, aut desinere posset : Verum quidem est, eos, qui non admittunt indiuisibilia, adhuc conari explicare, quomodo res incipiant ac desinant: sed suppositio hæc est secundum communiorem sententiam.

44 In hac ergo communi sententia, quandoquidem non possit assignari nec prima, nec vltima pars tẽporis, in qua res vlla, aut incipere aut desinere posset, recurritur ad aliquod instãs, in quo res dicatur incipere aut desinere, & quia nec res successiua, nec quę successiue producitur, potest produci in instãti, quia si sic produceretur, non esset successiua, nec successiue produceretur, sed simul: propterea dicunt assignanda esse duo instantia, in quorum alterutro omnis res incipit produci; & duo alia instãtia, in quorũ alterutro incipit desinere : illa enim de quibus verum est dicere : *in hoc instanti sunt, & immediate*

Quomodo incipiant & desinant res.

ante

ante nõ erant, dicuntur incipere in instanti extrinseco, & per primũ sui esse; & talia solum sunt res, quæ non producuntur successiue: illa vero, de quibus non est verum dicere; *iam sunt, & immediate ante non erant*; sed potius de quibus verum est dicere, quod *iam non sunt, & immediate postea erunt*, dicuntur incipere per vltimum sui non esse: & hoc instans vocatur extrinsecũ, quia non est verum dicere de rebus, quod sint in illo; vocatur etiã vltimum non esse, quia est vltimũ instans ex omnibus, quibus non fuit poducta res. Vnde patet duo esse instantia inceptionis rerum, intrinsecum, in quo verum est: *iam primo res est*; & intrinsecum, in quo verum est, *iam vltimo res non est*. Similiter aut res desinũt in instanti: in quo verum est dicere: *iam non est, & immediate ante fuit*, & dicitur desinere per instans intrinsecum, non quidem desitioni, sed potius durationi rei; ac etiam per primũ sui non esse, quia illud instans est primũ ex omnibus, quibus res post existentiã non est. Aut desinunt in instanti, in quo verum est dicere: *iam res est, & immediate post nõ erit*: & quæ hoc modo desinunt, dicuntur desinere in instanti intrinseco, non tamen desitioni, sed durationi; & etiam per vltimum sui esse, quia illud instans est vltimũ ex omnibus, in quibus res existit. Quod si aliquis vellet dicere rẽ vllam posse incipere in instanti, in quo nõ est, nec desinere in instanti, in quo est, excitabit quæstionem de nomine tantum; nec enim de re ipsa dubitari potest; nam certũ est posse dici de aliquibus rebus, quod in hoc instanti non sint, & immediate post erunt; & hoc est, quod significatur per inceptionẽ in instãti extrinseco, & per inceptionẽ secundum vltimum sui non esse: nec minus certum est posse dici de aliquibus rebus, quod in hoc instanti non sint, & immediate ante fuerint; & hoc est quod significatur per desitionem in instanti extrinseco, ac per desitionem secundum primum sui non esse.

CONCLVSIO I.

45 *Non est necesse ad explicationem inceptionis ac desitionis rerum recurrere ad instantia extrinseca sic, quin æque bene possit explicari quando incipiunt ac desinunt, non recurrendo ad illa instantia ac recurrendo, etiam supponendo, quod dentur instantia temporis ac partes in infinitum diuisibiles.* Hæc est nullius, quod sciam.

Probatur: si esset recurrendum ad illa instantia, maxime propter entia successiua, quasi horum inceptio, & desitio aliter explicari non possit: sed potest: ergo non est necessario ad illa recurrendum.

Probatur minor: quia potest dici quod motus hodiernus inceperit hodie, & quod desinet post diem hodiernum.

Confirmatur primo: incipere rem aliquam est idem, ac esse pro aliquo tempore, ac immediate ante non fuisse; sed est verum quod motus hodiernus sit hodie, & quod non fuerit ante; ergo potest dici de ipso, quod hodie incipit.

Confirmatur secundo: qui dicunt quod motus incipit in instanti extrinseco, in quo verum est dicere, iam non est, & immediate post erit, debent admittere quod immediate post erit positiue quoad esse suũ; & quod ante illud tempus, quod immediate post erit, non fuerit: ergo possent dicere quod incipiat in illo tempore, quod immediate post erit, & sane non potest aliter dici de inceptione positiua intrinseca ipsius.

46 *Confirmatur tertio*: quia quando dicitur quod immediate post instans extrinsecũ, in quo motus non est, motus erit, supponitur esse aliquod tempus sequens: sed non est vllum tempus immediate sequens quoad omnes partes illius temporis, ita, vt quælibet pars ipsius temporis immediate sequatur, quia prior pars temporis immediatius sequitur quam posterior, sed solũ tempus immediate sequitur sic, vt inter instans illud, & omnes partes temporis sequentis collectiue acceptas, nihil mediet: ergo similiter quando diceretur quod motus incipere in tempore illo sequenti, nõ esset sensus quod motus inciperet in omni parte tẽporis sequentis, sed sensus esset quod motus quoad omnes partes suas habuerit esse in tẽpore illo, & quod non habuerit esse suum, nec vllius partis suæ ante omnes partes illius temporis collectiue acceptas: sed hoc est certum: ergo certum est quod incipiat in tempore illo immediate sequenti.

Confirmatur quarto: Quando quæritur de inceptione rei successiuæ, vel quæritur de inceptione eius quoad omnes suas partes collectiue acceptas, vel de inceptione ipsius quoad aliquam partem sui. Si primum, impossibile est assignare aliquod instans aut intrinsecũ, aut extrinsecum, in quo incipiat; quia alias non esset successiuum, cum suæ partes deberent necesario esse simul. Sed bene potest assignari tẽpus intrinsecum, in quo incipit, nimirum hora, aut dies, in quo verũ est dicere, motus ille habuit omnes suas partes in illa hora, & nunquam antea habuit omnes suas partes. Si secundum dicatur, cum vel quæritur de inceptione ipsius quoad partem aliquam determinatam, quæ secundum se totam accipit esse suum post non esse immediate præcedens ita, vt nunquam ante habuerit totum suum esse; & potest etiam assignari tempus intrinsecum, in quo sit, nempe si pars illa determinata, sit media pars motus horarij, potest dici quod incipiat motus horarius in prima media hora quoad primam partem simpliciter, ante quam non est vlla alia pars, & hoc modo non potest dici quod incipiat vnquam; quia non habet primam partem talem, vt patet ex dictis quæstione præcedenti.

CONCLVSIO II.

47 *Non potest assignari vllum instans, in quo successiua per se, aut illa, quæ acquiruntur successiue, incipiant, nisi instans extrinsecum, vnde si debeant dici incipere in vllo instanti, debent dici incipere in instanti extrinseco, & per vltimum sui non esse.* Hæc est certa apud omnes: & *ratio est manifesta*, quia eo ipso, quod sunt successiua, aut quod successiue acquirantur, non potest fieri quod vlla pars ipsorum simul producatur, & consequenter nequit dici pro vllo instanti de ipsis: iam primo sunt & immediate ante non fuerunt. Sed bene potest assignari instans, in quo verum sit dicere: iam non sunt, & immediate post erunt: & illud instans est vltimum ex omnibus, quibus non acceperunt suum esse, & est extrinsecum durationi ipsorum, quandoquidem in eo non sint: ergo solum possunt dici incipere in instanti extrinseco, & per vltimum sui non esse.

Non potest assignari vllum instans in quo successiua incipiant nisi extrinsecũ.

CONCLVSIO III.

48 *Non potest assignari aliquod instans intrinsecum, in quo successiua desinunt per vltimum sui esse, sed necessario debent desinere in instanti, in quo verum est dicere: iam non sunt, & immediate erant.* Hæc est extra controuersiam: *& patet*, quia cum sint successiua, nec secundum se tota, nec secundum vllam partem sui possunt esse in instanti; ergo nequit pro vllo instanti vere dici de ipsis, iam sunt, proprie loquendo: sed pro aliquo instanti potest dici de ipsis, iam non sunt, & immediate ante erant, & illud instans est primum instans, quo post esse non habuerunt esse: ergo non possent desinere per vltimum sui esse, sed per primum sui non esse.

Non potest assignari instans desitionis successiorum nisi extrinsecũ.

Dices contra has duas conclusiones: potest primum indiuisibile initiatiuum motus acquiri in instanti, & potest etiam vltimum indiuisibile terminatiuũ motus esse in instanti: ergo potest dici quod motus incipiat intrinsece in instanti intrinseco durationi eius, in quo verũ sit dicere: iam est motus, & immediate non fuit, & potest etiã desinere in instanti, in quo verũ est dicere, iam est motus, immediate post non erit. Probatur consequentia, quia in illo instanti, in quo acquiritur primũ indiuisibile motus, potest dici quod ipse motus sit, sicut & in instanti in quo acquiritur vltimum indiuisibile eius.

Respondeo distinguendo consequens: potest dici quod incipiat in tali instanti, quatenus aliquid spectãs ad motũ, sed quod non sit reuera motus, tum incipiat, concedo; & sic etiam potest dici quod desinat motus in tali instanti intrinseco, quatenus aliquid motus tum sit, & postea non erit, quod tamen non sit motus: potest dici quod motus secundum se tum incipiat, aut desinat,

quantenus aliquid, quod sit reuera motus aut successiuum sit in illis instantibus, nego consequentiam.

CONCLVSIO IV.

Successiue acquisita possunt desinere in instanti intrinseco. & extrinseco

49 *Quæ successiue acquiruntur, sed non sunt essentialiter successiua, sed permanentia, & conseruabilia, vt calor, & frigus, ac similia, possunt desinere aut in instanti intrinseco aut extrinseco ita, vt possit dici de ipsis, aut quod iam sint, & immediate postea non erunt, aut quod iam non sint, & immediate ante fuerint* De hac etiam nequit esse controuersia vlla realis: & *patet*: quia Deus potest conseruare calorem productum per horam vsque ad vltimum instans istius horæ inclusiue, vt certum est, & potest non conseruare ipsum vlterius: sed in tali casu esset verum dicere: iam calor est, & immediate post non erit: ergo potest calor desinere per vltimum sui esse.

Rursus, posset conseruare calorē per horam, vsque ad vltimum instans, exclusiue, & nō conseruare ipsum in illo instāti: sed in illo casu desineret, & verum esset dicere iam nō est, & immediate ante erat: ergo potest desinere per primum sui non esse.

Indiuisibiliter acquisita desinant aliquādo intrinsece.

CONCLVSIO V.

50 *Indiuisibilia quæcumque, & diuisibilia etiam indiuisibiliter acquisita, hoc est, quorum partes non producuntur successiue, incipiunt in instanti intrinseco per primum sui esse, ita, vt verum sit dicere: nunc sunt, & immediate ante non erant; desinunt etiam quandoque in instanti extrinseco per primum sui non esse; quandoque in intrinseco per vltimū sui esse.* Hæc quoad secundam partem est communissima: & *patet*, quia huiusmodi producta in instanti possunt nō conseruari vlterius, & sic desinerent in instanti intrinseco per vltimum sui esse: quia verum esset dicere, iam sunt, & immediate post non erunt; possunt etiam conseruari vlterius vsque ad aliquod instans, & in illo non conseruari: tum autem desinerent per primum sui non esse in instanti extrinseco, in quo verum est dicere; iam non sunt, & immediate ante erant: & sane hoc modo necessario debet desinere omnis forma substantialis, quæ per illam formam productam in instanti expellitur: nam in instāti, in quo producitur forma expellens, non potest existere altera forma, aliàs duæ formæ contrariæ essent simul in eodem instanti reali, in gradibus, in quibus opponuntur; & si possent esse pro vno instanti simul, possēt pro tota æternitate, & consequenter non essent cōtrariæ: ergo debet non esse tum forma expellenda, & eadem debet esse in tempore immediate antecedenti: alias materia prima naturaliter esset absque vlla forma substantiali pro aliquo tempore.

51 *Dices*: forma expellens est causa formalis expulsionis: ergo debet prius esse in materia, quam fiat expulsio; sed antequam fiat expulsio, debet esse forma expellens; ergo pro aliquo priori sunt simul forma expellenda, & expellens.

Respondeo, distinguendo subsumptum: debet esse forma expellenda ante expulsionem negatiue in prioritate aliqua naturæ, transeat subsumptum; debet esse prius positiue, nego subsumptū. Et ne difficilis hæc doctrina appareat, confirmanda est exemplis certis, & communiter admissis. Itaque, quemadmodum prius est negatio volitionis, ac nolitionis in potentia volitiua, quam exerceat actum, quia per actum formaliter expellitur illa negatio; & quemadmodum materia prima producta simul cum forma substantiali prius natura habet priuationē formæ substantialis, quam ipsam formam; cum tamen certū sit, quod negatio non sit positiue in voluntate ante actum, aut priuatio in materia positiue ante formam, quia alias contradictoria essent simul vera simpliciter loquendo de eodem subiecto, verbi gratia, habere formam & non habere formam pro aliquo instanti tēporis: quæ enim sunt positiue in aliquo subiecto pro aliquo instanti etiā naturæ, simpliciter dicuntur de ipso pro instanti temporis, in quo omnia instantia naturæ includuntur: ita forma expellenda potest esse negatiue in materia ante expulsionem, licet non possit esse positiue in illa.

Quid est formam esse ne.

Si autem quæras, quid est formam esse negatiue in materia, aut subiecto ante expulsionem.

Respondeo, non esse aliud, quam quod forma esset ibi, quantum est ex parte subiecti, & formæ, nisi aduenisset impedimentum alterius formæ incompatibilis, ac consequenter expulsionis. Vnde si intellectus cōsideraret subiectum sub aliqua forma in aliquo tempore, aut instāti, quia non habet ex natura subiecti, aut formæ rationem aliquam ob quam posset considerare formam nō manere in illo subiecto, nisi consideret aliam formā non manere in illo subiecto, nisi consideret aliam formam aduenire; propterea potest existimare, quod forma sit in aliquo priori in illa materia, & quod expellatur per formā posterius aduenientem. Reuera autem forma non est tū, sed esset; & alia forma non expellit ipsam per aliquem influxū positiuum, sed eatenus expellit ipsam, quatenus positio ipsius est causa, quare illa non ponatur in illo instanti. Vnde non debet proprie loquendo intelligi forma esse ibi pro illo instanti, quia reuera non est tum; sed debet intelligi quod esset, nisi altera forma poneretur: & in hoc consistit causalitas formalis expulsiua, quam exercet forma, quæ aliam expellit: de quo in re nequit esse difficultas.

Ga ine. in subiecto ineſſe positiuè.

54 *Probatur prima pars conclusionis*, quæ est etiam communis, licet aliqui putent tales formas, non tam necessario produci in instanti, quin possint produci in tempore.

Indiuisibiliter acquisita semper producuntur in instanti.

Probatur inquam, hæc pars: quia cum sint indiuisibilia, seu indiuisibiliter producibilia, nihil impedit quo minus in instanti semper producantur: & ex alio capite cōnaturalius est, quod sic producantur, quam quod producantur in tempore.

Probari solet secundo communiter quia implicat produci rem indiuisibiliter productam in tempore: ergo necessario debet produci in instanti.

Probatur antecedens: quia si producerentur in tēpore, deberet produci tota secundum omnes partes in toto illo tempore, & non secundum partem in parte tēporis, & aliam partem in alia parte tēporis. aliàs non produceretur indiuisibiliter: sed nō posset sic produci, quia eo ipso quo produceretur tota in prima parte temporis, non posset produci in secunda parte; nam productio dicit ordinem ad non esse præcedens rei productæ; sed productio rei in secunda parte temporis non diceret talem ordinē, quoandoquidem supponatur res producta in priori parte temporis: ergo non esset productio; sed potius conseruatio.

Hæc probatio, si valet, euidēter probat dari indiuisibilia in tempore, quia certum est res indiuisibiles, vt Angeli, & indiuisibiliter productas, vt lumen in aëre, & animæ viuentium, saltem perfectorum, posse produci, ergo cum nequeant produci in tempore, iuxta hanc probationem, debent necessario produci in instanti: imo illa ipsa productio ipsorum potest esse instans extrinsecum, quo durario aliarum rerum instantanearum mensurari possit. At reuera non caret difficultate hæc probatio: nam sicut post productionē instantaneā possunt conseruari in suo esse in tempore immediate sequenti, & hoc siue per eādem ipsam actionem, qua producebantur, vt multi putant, siue per aliam diuersam, vt existimant alij: ita videtur fieri posse, vt quamuis non producerentur in instanti antecedenti, possent produci primo in illo tempore.

53 *Confirmatur*: quia si actio illa, per quam producitur in tempore, sit illa, ipsa actio, per quam producitur in instanti, existentia ipsius in tempore illo nō videtur depēdere vlla ratione ab instāti antecedēti; neque enim assignari potest, in quo genere causæ dependeret, nec etiā ostendi potest quomodo existētia illa instantanea possit habere rationē conditionis sine qua non ad existentiā eiusdē actionis in tēpore post instans; & vniuersaliter loquēdo nō videtur, quod vlla res existens pro tempore posteriori possit habere necessariā, ac immediatā dependentiā ab vllo existente tēpore, aut instanti priori, vnde nec vlla causa per se effectus debet existere tempore ante ipsum effectum, &, si existat, id impertinens est ad productionem effectus. Quod si actio, qua ponitur res in tempore, sit illa actio, eadē ratione, & forte clarius

sequitur

sequitur, quod non possit habere dependentiam ab actione instantanea priori.

54 *Dices*: rem indiuisibilem conseruari posse in tempore, quia in hoc nulla est repugnantia; nam ad conseruationem non requiritur, nisi productio cũ respectu ad esse immediate præcedens. Supposito autẽ, quod res producatur pro instanti ante tempus, si maneat aut eadem productio, aut adueniat alia pro tempore sequenti, dicet respectum ad esse rei immediate precedens, & consequẽter potest habere rationẽ conseruationis. At talis res nõ potest produci primo in tempore: hoc enim implicaret, quia productio dicit respectum ad non esse immediate præcedens: sed in tempore illo nullũ est instans, nec pars temporis, in quo possit dici: iã est res illa, & immediate ante non fuit; quandoquidem non detur prima pars in tempore illo, nec primum instans: ergo res non potest produci in illo tempore, quamuis posset conseruari.

Contra: quia licet non posset assignari aliqua pars, aut instans, in quo primo producatur res; tamen potest ita produci in illo tẽpore toto sic, vt verum sit dicere, quod sit in illo tempore, & quod non fuerit in instanti immediate præcedenti. Deinde quamuis non posset propter hanc replicam incipere in instanti, aut tempore intrinseco, quemadmodum nec successiua incipiunt; posset tamen incipere in instanti extrinseco, in quo verum est dicere: iam non est, & immediate post erit.

55 *Confirmatur*: vt res permanens ac indiuisibi is producatur simpliciter, non est necesse, vt possit assignari aliquod instans, in quo dicatur, iam est, & immediate ante non fuit; vt patet manifeste in creatura, quæ produceretur ab æterno: ergo nec, si producatur in tempore, est necesse assignare tale instans.

Præterea, Angelus productus in instanti potest non conseruari vlterius, & ipsa non conseruatio ipsius est intrinsece in tempore sequenti; ergo productio etiam ipsius posset esse in illo tempore: quidquid enim difficultatis est de productione, est de desitione, meo iudicio. Hoc est quod occurrit mihi contra prædictam probationem; quam qui voluerit tamen amplecti, soluat hanc difficultatem.

CONCLVSIO VI.

56 *Non datur modus incipiendi aut desinendi, præter prædictos, supposito quod continuum componatur ex partibus diuisibilibus copulatis indiuisibilibus.* Hęc est communis contra quosdam recentiores, qui volunt etiam aliquas res incipere sic, vt verum sit de ipsis dicere: in hoc instãti est res, & immediate etiã ante fuit; sic tamen, vt nõ possit assignari aliquod determinatum instans, in quo verum sit dicere, quod fuerit, quia scilicet producta fuit in tempore indeterminato; & qui similiter volunt quasdam res sic desinere, vt verum sit dicere de ipsis: in hoc instanti non sunt, & immediate ante non fuerunt; sic tamen, vt inter instans, quo inceperunt, & instans huiusmodi, quo desinunt, non possit assignari aliquod instans, in quo verum sit dicere, quod non sint. Quod si quæratur quomodo possit dici incipere res in instanti, ante quod possit dici, quod fuerit; aut desinere in instanti, ante quod verum sit dicere, quod non fuerit; respondebũt fortassis, quod dicatur tum incipere, quia illud est primũ instans determinatum, in quo non sit; & dicatur tum desinere, quia illud est primum instans determinatum, in quo verum sit dicere, quod non sit.

Probatur conclusio: sicut assignari potest instans determinatum post tempus indeterminatum, in quo res antecedenter fuit, ita potest signari instãs determinatũ antecedenter ad tempus illud indeterminatum; neque enim est maior ratio de vno, quam de altero: ergo posset recurri ad illud instans antecedens, tanquam ad instans inceptionis rei, in quo verum esset dicere, iã res non est, & immediate post erit, iuxta vnum ex modis incipiendi supra specificatis, & communiter admissis; & sic frustra recurritur ad hunc nouum incipiendi modum.

Confirmatur: quia absurdum esset, quod Deus non sciret, quãdiu habuit negationem alicuius actionis successiuæ, quam habere debet in tempore: ergo potest assignare vltimum instans, in quo verum est dicere, iam nõ habuit illam actionem, & immediate post eã habebit: ergo non potest assignari aliqua actio ipsius aut res producta per actionem, quin verum sit dicere determinate, pro hoc instanti non est actio illa, aut res producta per actionem, & immediate post erunt.

57 *Confirmatur secundo*: quia si detur primũ instans determinatum post tempus indeterminatũ, in quo res sit, vt datur secũdum aduersarios, ac instans vltimum determinatum, in quo vltimo res non sit, vt debet dari ex iã dictis, sequitur quod tempus intermedium sit determinatum: tempus enim quodcumque, cuius extrema sunt determinata, est determinatum. Sed hinc vlterius sequuntur duo absurda; vnum quod tempus, quod volunt assarij esse indeterminatũ, nõ sit indeterminatũ, quod est contradictio; Alterũ, quod possit assignari aliquod instans ante instans inceptionis assignatũ ab aduersariis, in quo verum sit dicere, quod res sit, vel secundũ se totã, vel secundum aliquã partem sui, quia inter quęcumque duo instantia determinata potest Deus assignare aliquod aliud instans determinatũ: ergo in illo instanti potest dici, quod res sit; neque enim potest dici, quod res non sit; alias instans antecedens tẽpus illud non esset instans vltimum, in quo verum esset, iam vltimo res non est, cum daretur aliud instans posterius, in quo non esset: Hoc argumẽtum probat non dari modum inceptionis ab aduersarijs significatum, & simile potest fieri facile contra modum desitionis, de quo eadem est ratio, ac de altero inceptionis, quantum ad hoc.

Confirmatur tertio: quia absurdum videtur, quod Deus non sciat quantum temporis impenderit in productione alicuius rei, nec posset scire quantum excesserit duratio vnius rei durationem alterius: sed hoc non sciret secundum aduersarios, quia si non vellet rem, quæ incepit determinate in hoc instanti, & indeterminate in tẽpore indeterminato antecedente, vlterius conseruare, nõ posset ostendere quandiu extiterit, aut quamdiu res conseruata per integrã horam extiterit diutius, quam illa res: si enim posset id ostendere, iã tempus indeterminatum non esset indeterminatum. Adde ad hæc sine necessitate, aut fandamen o excogitati hunc modum incipiendi, aut desinendi, vt patebit ex solutione obiectionum.

58 *Obijcies primo*: Deus potest imponere homini præceptum amandi ipsummet aliquando ante mortem, non determinando aliquod tempus. Sed si talis non amaret, nisi immediate ante mortem, non transgrederetur præceptum; nec potest assignari, quando determinate obligabitur ante mortem, quia quodcumque instans assignaretur, adhuc remaneret tempus obseruandi præceptum: ergo peccatum ipsius incipiet indeterminate, & consequenter gratia ipsius expulsa per illud peccatum desinet indeterminate.

Respondeo, talem non posse obligari pro tempore indeterminato, vt volũt aduersarij: Sed obligabitur pro quocumque instanti, aut tempore determinato, pro quo aduertit periculum esse, nisi tum obseruet præceptum, non posse obseruare illud postea, aut timendũ esse probabiliter, quod non possit; nec in hoc est aliqua difficultas.

59 *Obiicies secundo*: Sacramenta, quæ sunt entia successiua, causant gratiã: sed non causant ipsam in instanti, in quo non sunt: ergo in parte indeterminata, in qua sũt secundum aliquam partem indeterminatã sui: ergo gratia incipit in instanti, in quo desinunt Sacramenta extrinsece; sic tamen, vt verum sit dicere, iam sunt, & immediate ante erant, licet non possit determinari instans aliquod, in quo ante erant.

Respondeo primo: si ideo Sacramenta non causant gratiã in instanti, in quo non sunt, quia non sunt in illo instanti, & quod non est nequit aliud producere; etiã ea nõ posse causare gratiã in parte indeterminata, quia neque sũt in parte illa indeterminata Et si dicas, quod sint in illa parte, quia sunt ibi secundũ partẽ aliquam sui, possunt etiam dici causare gratiã in instanti, in quo verũ est dicere, iã non sunt, & immediate ante erãt, quia sunt in illo

instanti secundum vltimum indiuisibile terminatiuum sui esse; vnde non est recurrendum ad partem indeterminatam.

Respondeo secundo directe, negando antecedens; cum enim causent moraliter, secundum veriorem sententiã, bene possunt causare quando non sunt. Quod si etiam causarent physice, adhuc causare possent, vt paulo ante dixi, tum ratione sui indiuisibilis terminatiui, tam bene quam possent causare in parte indeterminata temporis, ratione partis indeterminatæ suæ.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrum corpora continua habeant terminum suæ magnitudinis & paruitatis.

60 DVo sunt corporum continuorum genera, de quibus dubitari potest quantum ad hãc quæstionẽ; vnum enim est eorum, quę non sunt ordinata ad animam, vt sunt homogenea, verbi gratia ignis, aqua, oleũ, vinum. Alterum eorum, quæ sunt ad animam ordinata, vt sunt organica corpora, hominis, verbi gratia, leonis, formicæ, &c.

Terminus autem magnitudinis & paruitatis alicuius rei est duplex; vnus intrinsecus: extrinsecus alter.

Terminus intrinsecus magnitudinis est illa quantitas, sub qua res ita esse potest, vt non possit sub maiori esse, vt si homo possit esse quinque cubitorum, & non maior; tum enim si haberet quantitatẽ quinque cubitorum, haberet terminum intrinsecum magnitudinis suę; vocatur autem hic terminus à philosophis *maximum quod sic*, quia est maxima quantitas, quam res potest habere.

Terminus extrinsecus magnitudinis est illa quantitas, quam res habere non potest, sed habere possit quamcũque minorem; vt si homo habere non possit magnitudinem sex cubitorum, possit tamen habere quamcumque minorem, tum magnitudo sex cubitorum esset terminus extrinsecus magnitudinis hominis. Et hic terminus vocatur *minimum quod non*, quia ex omnibus quantitatibus, quas res habere nequit, maioribus sua quantitate, illa est minima.

Terminus intrinsecus paruitatis est illa quantitas, quam res habere potest, & qua minorem habere non potest, vt si homo possit conseruari sub magnitudine vnius cubiti, sed sub minori conseruari non possit; ista quantitas cubitalis esset terminus intrinsecus paruitatis eius. Hic terminus vocatur *minimum quod sic*, quia est minima quantitas, sub qua res potest esse.

Terminus extrinsecus paruitatis est illa quantitas, sub qua res esse non potest, sed sub quacũque maiori vsque ad terminum intrinsecum vel extrinsecum magnitudinis suæ possit esse: & hic terminus vocatur *maximum quod non*, quia ex omnibus quantitatibus minoribus quantitate sua, quam non potest res habere, illa esset maxima. Quæritur ergo modo, vtrum corpora naturalia siue viuentia siue non viuentia habeant terminos intrinsecos vel extrinsecos suæ magnitudinis, & paruitatis naturaliter, nam de potentia Dei absoluta non est alia difficultas hic præter eam, quam habuimus in disputatione de Infinito, in qua resoluimus Deum posse producere corpus infinitæ magnitudinis: quod si etiam non possit, non est vlla implicantia quocumque finito corpore maius vel minus producere: vnde in ordine ad ipsius potentiam non potest assignari terminus finitus determinatus magnitudinis aut paruitatis.

CONCLVSIO I.

61 *Corpora non viuentia seu non ordinata ad animam non habent terminum finitum determinatum magnitudinis aut paruitatis.* Hæc est *Scoti* 2. *d.* 2. *q.* 9. *n.* 31. quem præter suos sequuntur recentiores communiter, speciatim *Ruuius* 1. *Physic. cap.* 4. *qu.* 2. *Auersa q.* 38. *sect.* 1. *Amicus tract.* 16. *qu.* 2. *Arriaga disp.* 3. *de generat. num.* 51. contra *Thomistas* communiter, quorum tamen aliqui concedunt conclusionem quoad terminum magnitudinis, negant quoad paruitatem: alij eam negant quoad vtrumque vt *Complutenses disp.* 27.

Probatur prima pars: quia corpora aliqua huiusmodi quo maiora sunt, eo maiorem habent in se virtutẽ agendi, vt patet in igne: ergo assignata quacũque magnitudine finita ignis, si applicetur stupa, poterit ipsam cõburere, & conuertere in ignem, eoque igne sibi continuato se augere quoad magnitudinem, quantum est ex natura sua, nisi eousque creseeret, vt iam non esset amplius locus vlterius occupandus, nec plus materiæ in quam ageret; quo casu haberet quidẽ terminum, vltra quem non posset crescere, sed hoc non esset ex natura sua, sed ab extrinseco, & consequenter impertinenter ad quæstionem præsentem: ergo non datur terminus vllus determinatus, vltra quem ignis excrescere non posset naturaliter, quantum est ex se, si haberet locum quem occupare posset, & materiam in quam ageret.

Confirmatur hoc: quia ignis in minori quantitate, quam esset ignis maximus possibilis, posset augere suam magnitudinem per combustionem materiæ combustibilis sibi applicatæ: ergo & ignis ille maximus.

Probatur consequentia: quia ignis virtus non diminuitur vlla ratione per additionem partium ignis, quibus redditur maximus, vt manifestum est: ergo si in minori quantitate potest augere se, poterit in maiori; & sane oppositum videtur prima facie tam impossibile, vt mirum sit viros doctos id tenere.

62 *Complutenses respondent primo*, satis probabile esse, quod ignis maximus possibilis possit in se conuertere stupam applicatam; sed tum, inquiunt, ignis ille nõ esset in statu debitę dispositionis vel conseruationis, sed in statu corruptionis ac viæ ad interitum: quando autem ipsi dicunt corpora habere terminum intrinsecum magnitudinis, loquũtur de illis, vt sunt in statu debitæ dispositionis ac conseruationis.

Contra: quia adiunctio aliarum partium ignis non ponit ipsum in statu corruptionis, aut viæ ad interitum magis quam ante erat: tum quia, vt dictum est in probatione, & patet ad sensum, quo maior est ignis, eo magis resistit, & difficilius corrumpi potest; tum quia illa pars adiuncta non diminuit aliquid de qualitatibus conseruatiuis ignis, nec agit vllo modo in partes priores, nec auget virtutem actiuam agentium contrariorum: ergo non reducit ignem ad statum interitus, aut indebitæ dispositionis.

63 *Respondent secundo* ex *Caiet.* & *Nazario*, in eo casu ignem combusturum quidem stupam, sed non vniturum sibi ignem ex eo generatum vnione continuatiua, sed tantum contiguatiua; & quamuis oppositũ appareret sensui, corrigendus esset, sicut in alijs casibus corrigi debet.

Confirmant hoc: virtus, quam habet ignis ad vniendũ sibi nouam materiam, habet statum suum non minus, quam augmentatiua in homine: ergo sicut hæc quando pertingit ad statum suum, nequit vlterius aliquid homini adiungere, quo crescat, ita nec illa igni.

Hæc responsio non magis sufficit, quam præcedens, nec minus est incredibilis; quod probo: quia ignis minoris virtutis, aut saltem non maioris nempe ignis minor, non solum habet virtutem productiuam ignis, sed vnitiuam sibi, secundum aduersarios: ergo & ignis maximus, quem assignant ipsi, qui vel est maioris virtutis, vel certe non minoris.

Confirmatur: quia ignis non habet virtutem vnitiuam alterius ignis sibi, nisi producendo ipsum in parte propinqua ac contigua: ergo si ignis maximus producat ignem alium in parte sibi propinqua, habet virtutem continuatiuam non minus, quam ignis minor.

Confirmatur secundo: quia duo ignes non habent continuari ex se, ex eo, quod vnus alterum producat, sed ex eo, quod applicentur inter se contigue; vnde si sic applicarentur, quamuis vnus alterum non produceret, adhuc continuarentur, nec continuatio illa fit virtute magis vnius, quam alterius: ergo quando sic applicaretur ignis aliquis igni maximo, continuarentur; & quamuis non esset ad illam continuationem virtus sufficiens in igne maximo (quod tamen ridiculum esset

somnia

somniare) esset tamen in paruo igne applicato, modo sit in vllo igne.

64 Ad illud de corrigendo sensu, fateor eum debere sæpe corrigi, sed non nisi, quando vrget ratio: quod non contingit in proposito, vt patebit ex solutione obiectionum.

Ad confirmationem respondeo, negando antecedens cuius falsitas patet ex duobus capitibus. Primo, quia de facto videmus hominē quēque peruenire ad talem terminum, vltra quē nequit se augere virtute augmentatiua; sed de facto id non videmus de igne, vt fatentur ipsimet *Complutenses num.* 16. & patet experientia. Secundo quia iidem Authores concedunt igni virtutem productiuam ignis vlterioris vltra terminum suum, licet nō vnitiuam ipsius; sed tamē non admittunt hoc de virtute augmentatiua hominis.

Ratio etiam disparitatis est, quod augmentatiua virtus debilitetur per deperditionem partium, & acquisitionem partium imperfectiorum, ac actionem aliarum causarū successu temporis; & etiam propter indispositionem materiæ, quam augere deberet, verbi gratia, ossiū & neruorū, quæ, quo duriora sunt, eo minus sunt apta ad augmentum suscipiendum; ignis autem virtus non debilitatur per acquisitionem aliarum partium ignis; nec materia applicabilis, ideo redditur ineptior ad conuersionem sui in ignem.

65 *Probatur secunda pars conclusionis*, de termino parvitatis: quia assignata minima parte ignis, sub qua minori non posset existere secundū aduersarios, illa pars esset diuisibilis, alias non esset continua, aut continuum componeretur ex indiuisibilibus (cuius oppositum hic supponimus; nā si componeretur ex indiuisibilibus, pars illa, quæ constaret ex duobus indiuisibilibus, esset minima pars cōtinua, qua minor nō posset dari, quæ esset continua, & absolute, & simpliciter indiuisibile esset minima pars continui, qua minor non posset dari, quamuis non esset pars continua, cū non esset constans partibus) sed si diuideretur, non eo ipso præcise, quo diuideretur, deberet desinere ignis sub vtraque parte: ergo non potest assignari minimus terminus huiusmodi corporum.

Confirmatur: quia materia prima, quæ est sub quantitate ignis illius minimi, non potest annihilari, aut destrui facta diuisione illius ignis: ergo materia prima non habet terminum paruitatis suæ: sed certe, si materia non habet, nec alia corpora homogenea habent ex se talem terminum, quia est eadem ratio de ipsis, ac de materia prima quantum ad hoc.

Respondent Complutenses primo, retorquendo argumentum contra Scotum assignantem viuentibus terminum paruitatis: sed de hoc postea conclusione sequenti.

66 *Respondent secundo*, posse quidem ignem minimum diuidi; sed non futurum eum tum in termino debitæ dispositionis, ac conseruationis.

Contra: quia præterquam quod hoc sit euadere difficultatem, recedendo ab ipsa vera controuersia, quæ est, an reuera detur terminus magnitudinis, quoad paruitatem, qualem secundum hanc responsionē absolute concedūt Complutenses non minus, quā Scotistæ; præter, inquā hoc ex illa diuisione præcise non oritur, quod vlla pars ex illis partibus per se sit minus in statu debitæ dispositionis quam ante: neque enim ex diuisione præcise vlla pars ex partibus relictis, perdit aliquā qualitatem cōseruatiuam sui; & si non accederet actio aliqua causarū aliarum, semper cōseruaretur in esse quælibet pars post diuisionem; tam bene, quam pars ipsa diuisa: ergo ex se esset in statu debitæ dispositionis. Verum quidem est quod diuisio illa conduceret ad hoc, vt posset facilius corrumpi, quia vtraque pars simul sumpta fortius resisteret contrariis, quam alterutra seorsim sumpta: sed hoc est per accidens, & à nullo negatur.

Confirmatur: quia etiam illa pars, quā aduersarij dicunt minimā, potest dici esse in statu corruptionis, ac nō esset consequenter in statu debitę dispositionis ac cōseruationis, sicut ipsi dicunt de partibus, in quas diuideretur: ergo responsio est nulla. Probatur antecedēs: quia sine dubio ipsi assignabunt valde paruam partem, verbi gratia, scintillam aliquam exiguam ignis pro minima parte, quam assignent pro termino magnitudinis, quoad paruitatem sed certū est illam exiguam partem facile ab agentibus contrariis corrumpi, & eam naturaliter de facto non diu persistere: ergo potest dici, quod non sit in statu debitæ dispositionis, ac conseruationis.

67 *Respondent alij*, partem minimam ignis, verbi gratia, posse quidem diuidi, vt quanta est, non tamen vt est substantialis.

Contra primo, quia cuicumque conuenit essentia, cōuenit proprietas rei: sed illi parti minimæ conuenit esse quanta & extensa: ergo conuenit ipsi diuisibilitas consequens ad quantitatem, & extensionem.

Contra secundo, quia implicat illam quantitatem posse diuidi, quin distantia, quæ est sub ipsa, possit diuidi: sicut implicat quantitatem ligni bipalmarem diuidi, quin diuidatur ipsa substantia ligni.

Confirmatur tertio, quia cuilibet parti ex partibus ipsius quātitatis correspōdet sua propria pars substantiæ; nec enim est eadē pars, quæ est sub vtraque parte: ergo diuisa quātitate, maneret sub ipsa naturaliter sua propria pars istius substātiæ, nisi poneretur aliquod agēs extrinsecū, quod eā corrūperet; de quo casu nō loquimur, quia est per accidens, quod adesset tale agens, & desitio substantiæ nō oriretur ex eo quod substātia illa hāberet terminum magnitudinis quoad paruitatem ex natura, sed ex eo, quod adesset aliqua causa extrinseca corrumpens, quod valde hic aduertendum est.

Conimbricenses aiunt, posse quidem diuidi illam substantiam minimam, & quoad quantitatem, & quoad substantiam, sed non posse illam produci, aut conseruari in minore quantitate, quam sit quantitas illa minima; quia natura nequit generare, aut conseruare aliquid, nisi in ordine ad operationem; determinata autem magnitudo requiritur ad operationem.

Contra: quia quælibet pars in partibus inclusis in parte minima, est determinata, & habet etiam determinatam operationem sibi correspondentem: ergo quantum ad hoc nihil deest, quominus & produci & conseruari possit à natura.

68 *Probatur secundo* eadem pars conclusionis & simul impugnatur responsio Conimbricensium: agens naturale approximatum passo diuisibili, prius, & fortius agit in partes viciniores, quam remotiores: ergo quacumque minima parte stupæ applicata igni, v.g. ignis aget prius in parte viciniori ipsius, quam remotiori: ergo natura habet virtutem generatiuam formæ in minori magnitudine, quam sit minima vlla determinabilis: quod si possit generari in minori quantitate, poterit etiam & conseruari, quantum est ex natura sua.

Respondent Complutenses, nōn posse produci formam in parte viciniori, donec dispositio qualitatiua necessaria introducatur per totam partem minimam, quoad partes viciniores, ac remotiores.

Contra: quia dispositio qualitatiua requisita ad introducendam formam prius producitur in parte viciniori: ergo & ipsa forma.

Confirmatur: quia absurdum videtur, quod ad introductionem formæ diuisibilis, cuius pars reperitur in hac parte, sit dependentia vlla à dispositione alterius partis eiusdem rationis, in quam illa pars formæ introduci nequit, præsertim si forma non sit actus corporis organici. Adde gratis dici quod dispositio illa debeat introduci in totam illam partem minimam, & inde sequi quod agēs naturale non prius ageret in partem propinquam, quam remotam, dum producit formam homogeneam non respicientem essentialiter subiectum diuersarum partium heterogenearum.

Confirmatur: quia si ignis minimæ quātitatis poneretur extra Cælum, posset ab Angelo diuidi: & tum quęro, an maneret pars ignis sub qualibet parte quantitatis necne. Si sic, habeo intentū; si non, ergo annihilaretur materia prima, vel diuisa maneret sine forma, quod nequit fieri

secundum Thomistas diuinitus:& qua ratione materia potest esse sub minori quantitate,posset etiam esse ipsa forma:non posset autem annihilari virtute creata.

Caietanus respondet annihilandam, sed virtute tamen diuina.

Contra: quia nihil obligaret Deum ad ipsam annihilandam.

Respondent Conimbricenses: Angelum non posse diuidere illam.

Sed contra:quia nihil impedit, cum sit diuisibilis: si tamen Angelus potest diuidere aliquid continuum.

69 *Obiicies* contra primam partem Philosophum 2.de anima *tex.*41.dicentem: *Eorum omnium quæ à natura sunt,est finis tam magnitudinis,quam accretionis.*

Respondetur, eum loqui de viuentibus:neque refert, quod loquatur vniuersaliter de constā ibus natura, quia capit a iquando naturam pro vita, & quod ita capiat hoc loco manifestum videtur,quia alias falsū esset,quod dicit,nam inanimata, quæ constant natura in alio sēsu, non habent terminum,aut finem accretionis proprie loquendo,quandoquidem crescere proprie conueniat solis viuentibus.

Obiicies secundo:omnis forma naturalis est definita ad certam,ac determinatam perfectionem: ergo & ad determinatam quantitatem.

Confirmatur:quia ex eo,quod sit determinata ad certā perfectionem, petit qualitates conseruatiuas in certo termino:sed quantitas est dispositio conseruatiua: ergo petit illam in certo termino.

Respondeo distinguendo antecedens: quoad speciem, concedo antecedens, quoad extensionem,aut numerū effectuum à se producendorū,nego antecedens, & consequentiam:Quod autem non sit determinata ad certā perfectionem,quoad extensionem,aut numerum, patet, quia hic numero ignis potest producere infinitos,& ipsimet *Complutenses* concedunt,ignem maximum, qui potest dari,posse producere alias partes ignis.

Ad confirmationem respondeo similiter distinguendo antecedens:petit qualitates conseruatiuas in certo termino intensionis,transeat;extensionis,nego antecedens,& concessa minori, nego consequentiam: quia tam bene potest disponere ad conseruationem ipsius in maiori quantitate quacumque,quam in minori.

70 *Responderi potest secundo* ad obiectionem & confirmationem, omnem quidem formam finitam habere determinatam perfectionem & quantitatem,ac qualitates conseruatiuas tam quoad intensionem,quam quoad extensionem: ita vt eadem numero forma sine additione aliarū partiū nequeat esse sub maiori,ac minori quantitate in infinitū,saltem naturaliter loquendo:sed non ita quin possit esse sub maiori quātitate,modo adiungātur ipsi aliæ partes. In hoc autem sensu, in quo solum vera sunt antecedens probationis,& maior confirmationis,nō faciunt ad propositum, quia non contendimus, quod forma trium palmorū possit esse sub quantitate centū palmorū. Itaque bene potest ignis triū palmorū esse determinatus ad comburendum tanto tēpore tantum materiæ sibi applicatæ,ita, vt amplius pro eodem tempore nihil comburere possit;sed idem ignis auctus per ignem tum productum poterit sine dubio vlteriorē ignē producere. Imo argumentum aduersariorum retorqueri potest: formæ sunt ita determinatæ ad agendum, vt quo maiores sunt, plus possint cæteris paribus, quam quæ minores, ergo ignis maximus plus poterit quam minimus: ergo si minimus potest adiungere sibi alias partes, poterit & maximus,nisi ostendatur impedimentum.

Confirmatur:quia ignis quicumque haberet determinatam perfectionem, quamuis posset augeri in infinitum: ergo ex determinata sua perfectione non sequitur,quin fic possit augeri.

Probatur antecedens:quia haberet determinatā perfectionē:tum quia non posset quæcumque facere, nec esset infinitæ perfectionis; tum quia non posset agere, nisi intra certam,ac determinatā sphæram:tum quia non posset tanto tempore,nisi tot alias partes sibi vnire:tum quia non posset absque additione partium;nisi tantum quantitatis accipere,& tantum loci replere:sed non obstantibus his determinationibus posset augeri quicūque ignis finitus cuiuscūque magnitudinis. Quod autē vllus ignis habeat talē determinationē, vt augeri non possit, aut fieri minor extensiue, nunquam probari poterit ab aduersarijs.

71 *Obycies* contra secundam partem: potest esse tam exigua materia,in qua forma non viuentis, verbi gratia ignis, nequeat operari:ergo nequit naturaliter conseruari sub illa forma.

Respondeo negando antecedens, quia in quantumuis minima materia potest aliquam operationem minimam correspondentem exercere.

Obiicies secundo:si non viuentia possint esse sub quacūque minima quantitate, maxime quia essent homogenea:sed hæc ratio nihil probat,quia alias forma viuentium nata informare carnem homogeneam posset esse sub minori & minori quantitate:ergo,&c.

Respondetur distinguendo maiorem:quia sunt homogenea quomodocumque:nego maiorem; quia sunt homogenea non ordinata ad constitutionē corporis organici, nec nata informari ab anima,quæ est actus corporis organici, concedo maiorem, & nego minorem in sensu, quo conceditur maior,nec in illo sensu probatur, sed in alio sensu; & nego etiam consequentiam.

CONCLVSIO II.

72 *Viuentia habent determinatum terminum magnitudinis, ac etiam paruitatis sic, vt virtute sua propria non possint augere se vlterius, nec subsistere in quacumque minima quantitate.* Hæc est communis cum *Philosopho 4. de generatione animalium c.* 5.& 2.*de anima tex.*41 quem sequitur *Scotus* 2.*d.* 2.*q.*9. *D.Thomas* 1.*p. q.* 7. eorumque sequaces cum recentioribus.

Probatur prima pars,experientia, qua constat animalia nō crescere, quando perueniunt ad certum terminū:cuius ratio à priori potest esse,vel quod calor naturalis deseruiēs ad augmentū deficiat paulatim,fiatque remissior adeo,vt non posit tantum substantiæ producere,quantum possit sufficere ad augmentum;vel quod ossa,cartilagines,ac nerui successu temporis adeo indurentur, vt non sint apti ad recipiendū plus alimenti per intra susceptionem:Quod si per infirmitatē tumeat aliqua pars hominis,verbi gratia,vltra magnitudinē,quam haberet alias,adhuc datur terminus ipsiusmet magnitudinis,quā per tumefactionem acquirere potest:neque enim tumescere potest ad quācumque magnitudinē, proinde crepare solent quandoque partes tumefactæ,& homines mori, quia scilicet non patiuntur vlteriorem tumefactionem.

Probatur secundo quia nimia magnitudo officeret operationibus viuentiū connaturalibus:ergo non est verisimile datam esse virtutem à natura perueniendi ad illam magnitudinem.

Probatur secunda pars:quia viuentia constant anima & corpore organico habente partes,ac membra diuersæ rationis,quæ exigunt aliquam determinatam quantitatem,vt apta sint ad functiones vitæ:ergo nisi habeant illam quantitatem, non possunt viuere: sed illa non haberent in quacumque minima quantitate:ergo.

Confirmatur vtraque pars: quia nō est verisimile, quod possit homo esse tam paruus naturaliter loquēdo,ac formica,aut formica tam magna,quam homo magnus:ergo homo habet terminum paruitatis & formica magnitudinis:sed non est maior ratio de illis,quam de reliquis viuentibus:ergo de omnibus idem dicendum est.

73 *Obiicies*:si homo esset interminō magnitudinis suæ, adhuc posset per infirmitatem tumefieri;& si esset in termino paruitatis, posset extenuari:ergo non habet talem terminum.

Respondeo,ex dictis antea,hominem posse habere aliū terminum magnitudinis & paruitatis,quātum ad statum naturalem suppositā sanitate,& alium quantum ad statū violentū,& infirmitatis superuenientis ita, vt vltra magnitudinem,quā posset habere in statu sanitatis, posset

vlterius

vlterius habere maiorem magnitudinẽ in statu infirmitatis,sed non nisi vsque ad certam periodum:& similiter discurrendum de termino paruitatis. Vnde in forma respondeo distinguendo antecedens:si esset in termino magnitudinis,quoad statum connaturalem tantum,cõcedo antecedens,& nego consequentiam;si esset in termino magnitudinis quoad statum connaturalem,& statum etiam infirmitatis superuenientis,nego antecedẽs.

74 *Dices*,si homo existens in termino magnitudinis maioris,quam posset habere quoad vtrumque statũ,desineret per introductionẽ nouæ quantitatis,aut magnitudinis,deberet desinere in tẽpore,quod est contra omnes:sed deberet desinere per introductionẽ nouæ quantitatis,si haberet terminum magnitudinis , vltra quam crescere non posset:ergo non habet talem terminum.

Respondeo negando sequelam maioris;desineret enim in instãti extrinseco istius temporis,quo deberet acquiri noua quantitas ita,vt verum esset dicere : in hoc instanti est,& immediate post non erit.

Confirmatur hoc:quia certum est quod homo desinat esse de facto,propter introductionem dispositionũ contrariarum suis dispositionibus necessariis , quæ dispositiones producuntur in tempore non minus,quam quãtitas:ergo vel saluatur desitio hominis in tempore,& sic poterit saluari in casu obiectionis ; vel non obstante productione temporaria dispositionum illarum non fiet desitio hominis in tempore:& eodem modo potest dici in casu nostro;vnde quidquid dicunt aduersarij in hoc casu,nos poterimus dicere in casu ab ipsis obiecto. Et hæc sufficiant de libro sexto physicorum.

LIBER VII.

PHYSICORVM.

DE duabus difficultatibus, quas hoc Libro tractat Philosophus, agit etiam libro sequenti ; vnde non defuere qui hunc librum ipsius esse dubitauere. At eum ipsi ascribunt *Simplicius*, *Auerroes* & cæteri commentatores,& certe stylus ac doctrina correspondet , nec insuetum est eadem bis repeti in diuersis partibus.

DISPVTATIO XIX.

DE DVABVS CONDITIONIBVS requisitis , vt aliquid moueatur.

HAC disputatione quidquid ad duas difficultates hoc libro contentas spectat,examinabo: quarum prima est, vtrum omne quod mouetur, ab alio realiter distincto moueatur. Secunda:vtrum agens debeat simul esse cum passo.

QVÆSTIO I.

Vtrum quidquid mouetur , ab alio moueatur.

1 PRopositio hic in dubium reuocata,videtur esse expressa sententia Aristotelis hoc libro,quem sic intelligit *D. Thomas*,& plures Thomistæ,quos citant , & sequuntur *Complutenses* hic.

Oppositam tamen sententiam,nempe aliquid à se ipso moueri posse,tenet *Scotus in 2.disput. 2. quæstione* 10. quem præter suos sequuntur plures recentiores & nominatim *Auersa quæst.14.sect.5.& Arriaga dis.3. de generatione sect.10.*

Pro solutione difficultatis aduertendum,triplicem esse motum, de quo hæc difficultas examinari potest.Primus est intentionalis,quo scilicet potentiæ vitales mouent se ad actus vitales.Secundus emanatiuus, vt ita dicam,ille scilicet, quo mouetur subiectum ad formam, quæ emanat ab ipso,& non producitur.Tertius est physicus,& realis,quo subiectum mouetur ad formam, quæ nec emanat ab ipso,nec producitur intentionaliter,sed vere & physice.

Quidquid mouetur ab alio mouetur in aliquo sensu.

Vt autem certa ab incertis separẽtur suppono 1. quod quidquid mouetur,ab alio mouetur in eo sẽsu, vt nihil possit mouere se absq; dependẽtia ab aliquo alio distincto realiter,& vt idẽ non possit mouere se tanquã causa totalis.Hæc resolutio est communis,& certa,cuius ratio est,quia nihil potest moueri nisi creatura,sed nulla creatura potest mouere se,aut vllo modo agere absque dependentia à creatore:creator autem distinguitur realiter ab omni creatura:ergo quidquid mouetur,ab alio mouetur in hoc sensu;& hoc ipsum est quod aliis verbis dici solet nihil moueri à se ipso tanquam à causa totali.

Aliquid potest se mouere tanquam causa efficiens partialis, et.

2 *Suppono secundo*,quod aliquid potest mouere seipsũ, tanquam causa efficiens partialis secunda. Hæc resolutio est etiam communis & patet manifeste , quia intellectus sic mouet seipsum partialiter ad intellectionem, ad quam producendum concurrunt partialiter cum obiecto aut specie obiecti.

Suppono tertio , nullam causam naturalem secundam posse mouere se de nouo absque aliqua dependentia ab aliquo extrinseco, naturaliter loquendo, quia si absque dependentia ab aliquo extrinseco haberet mouere se, quandoquidem naturaliter agat , deberet æque producere effectum ante , ac tum cum producit ipsum de nouo,vt patet.

Confirmatur : quia quando graue descendit de nouo deorsum , tollitur impedimentum aliquod talis motus, quale non erat antea ablatum;& quando aqua producit in se frigus de nouo,remouentur agentia calefacientia, quæ antea erant applicata:& denique quãdo subiectum producit in se relationem intrinsecus aduenientem de nouo,ponitur de nouo terminus aut aliqua conditio noua,quæ ante non fuit posita.

Ex quibus patet,sensum controuersiæ esse,an aliquid possit à se moueri,tamquam à causa totali secunda absq; dependentia à concursu effectiuo alterius causæ secundæ concurrentis cum ipso immediate ad efficiendã formam ad quam mouetur, supposito solum concursu vniuersali Dei.Fortasis etiam esse posset controuersia cum Thomistis , an posset aliquid mouere se motu physico tanquã causa partialis secunda:quãuis enim id non possent negere de motu intentionali , propter exemplum intellectus ; tamen forte id negarent de motu physico: sed si ostendatur posse aliquid mouere se motu physico, tanquam causa effectiua totalis secunda , à fortiori sequeretur quod poterit mouere se,tanquã causa partialis.

CONCLVSIO.

3 *Potest aliquid mouere seipsum,tanquam causa effectiua totalis secunda,non solum motu emanatiuo , & intentionali,sed etiam physico.* Hæc est iuxta secundam sententiam præmissam, & quoad vltimam partem est contra primam Thomistarum sententiam.

Probatur primo,quoad motum emanatiuum ; talis est motus,quo subiectum mouet se ad relationem , quæ ab ipso emanat posito termino : sed illa relatio non habet aliam causam emanatiuam, quam illud subiectum , neque enim terminus habet alium influxum in illam,quam conditionis sine qua non,vt communiter asseritur:ergo aliquid potest mouere seipsum , tanquam causa totalis motu emanatiuo.

Probatur secundo,quoad motum intentionalem:quia, vt suppono ex dicendis in libris de anima , & communiter tenetur,voluntas est causa totalis efficiens volitionis:ergo mouet se motu intentionali tanquam causa totalis secunda,motus enim ad volitionem est motus intentionalis,vt omnes supponunt.

Probatur tertio,quoad motum realem physicum, quo

ad

ad quem est potissimum controuersia: Talis est motus localis physicus, & successiuus, & motus frigefactiuus successiuus: sed graue tanquam causa totalis efficiens secunda mouet se motu locali successiuo, quando aufertur impedimentum; & aqua, vt totalis causa, mouet se motu frigefactiuo successiuo, postquam est calefacta semel, & remouetur agentia calefacientia, vt patet quotidiana experientia; ergo aliquid potest mouere se motu reali physico, tanquam causa totalis efficiens.

Probatur minor: quia nulla causa secunda potest assignari, à qua proueniũt isti motus: ergo proueniũt ab istis causis, tanquam ab adæquatis causis secundis. Probatur antecedens: quia secluſis quibuscũque causis actiuis secundis præter causas auferentus impedimenta, esset isti motus: sed causę auferentes impedimenta non habent influxum aliquem positiuum in illos motus, tũ quia non sunt nisi causæ per accidens eorum, vt omnes fatẽtur etiã aduersarij: tum quia etiã si destruerentur illæ causæ, & impedimẽta, adhuc perseuerent illi motus: tum denique quia si remouerẽtur agẽtia calefacientia ab aliis corporibus aptis quidem ad recipiendum, sed non exigentibus frigus connaturaliter, non mouerentur ista corpora ad frigus: ergo signum est quod remouentia causas calefacientes non habeant producere frigus.

4 *Dices primo*, frigus produci in aqua à residuo frigoris remanente in ipsa vel aëre.

Contra: quia vel aliquãdo adeo calefit, vt nihil remaneat frigoris in ipsa, vel si quid maneat, tam exiguũ est, vt non possit producere tantum frigoris, quantum postea producitur. Quæ eadẽ ratio probat aërem non posse producere tantum frigoris, quia ipsemet non est tã frigidus, & quamuis non esset frigidus vlla ratione, modo non esset calidus, frigefieret aqua.

Dices secundo cum *Complutensibus* ac aliis *Thomistis*, grauia, & leuia (& idem est de reliquis, quæ videtur mouere se motu physico) moueri à generante, tanquam à causa principali, & grauitate ac leuitate vel tanquam à principio actiuo proximo, sed instrumentali tamen, vel tanquam à principio passiuo disponente mobile, vt melius moueatur à generante.

Contra primo: quia si grauitas & leuitas sit vllo modo principium actiuum talis motus, gratis dicitur quod nõ sit principium actuũ principale, & tam facile dici posset quod intellectus non sit principium principale intellectionis, nec volitionis.

Contra secundo: quia absurdissimũ videtur dicere quod aliquid sit causa principalis efficiẽs alicuius effectus, qui producitur, quando illa causa non existit in rerũ natura, & cuius existentia actualis est omnino impertinens ad illam productionem: sed generans potest existere realiter, quando grauia mouentur deorsum, & aqua ad frigus; & si existat, potest esse longissime distans, & existentia ipsius est prorsus impertinens ad productionẽ quæ ea non existente esset: ergo non debet dici causa principalis.

5 *Confirmatur*: quia causa instrumentalis non agit nisi mota à principali aut simul coagẽte causa principali, & in hoc distinguitur potissimũ à causa principali: sed grauia mouẽtur à sua grauitate, si sit principium actiuũ, nõ existente, & consequenter non agente generante: ergo grauitas nequit esse causa instrumẽtalis, sed si sit causa vlla ratione, debet esse causa principalis. Quod sit autẽ causa aliqua ratione, & quod non sit principiũ passiuũ disponens, vt probabile reputant *Complutenses* cum *Soto*, *Iauello*, *Toleto*, & aliis, patet manifeste, quia impossibile est esse aliquem effectum absque aliqua causa tum realiter influente, quando est effectus: sed generãs secũdũ se immediate realiter non influit, cum possit tũ non existere, ergo debet esse aliqua causa alia tũ influẽs saltem instrumentaliter: sed nulla assignari potest in motu grauium præter grauitatem, & virtutem motiuã corporis grauis, nec in aqua præter virtutẽ frigefactiuã identificarã ipsius substantiæ: ergo illa virtus aut grauitas nõ potest esse tantùm principiũ passiuũ disponens: & sane nihil absurdius excogitari potest, quam quod aliquid disponeret aliud ad hoc, vt moueatur ab eo quod non est.

6 *Dices* posse causam instrumentalem agere non agẽte principali, quando non est causa instrumentalis coniuncta; licet non posset quando esset coniuncta: Sed virtus motiua grauis, & frigefactiua aquæ est causa instrumẽtalis non coniuncta generanti, vt pote ab ipso separabilis: ergo potest agere non agente generante.

Contra: quia si instrumentum non coniunctum posset agere non agente causa principali, id etiam poterit dici de instrumento coniuncto; & si coniunctum non possit agere, non agente causa principali, nec poterit agere, ea nõ agente, instrumentum non coniunctum, quia prorsus est eadem ratio de ipsis, & gratis asseritur vlla disparitas quantum ad hoc, qualis assignari nequit.

Confirmatur tota hæc impugnatio: quia gratissime, & absque vlla prorsus necessitate recurritur in his productionibus ad generans, & æque posset ad ipsum recurri in omnibus causarum secundarum productionibus; quod absurdũ fatebuntur ipsi aduersarij. Probatur antecedẽs: quia vel ideo recurritur ad generans, tanquam causam principalem, quia communicauit hic mobilibus virtutẽ instrumentalem siue actiuam siue passiuã, vel quia repugnat idẽ moueri à se tanquam à causa principali, & quia alia caus principalis assignari nequit, propterea necessario ad generans sit recursus: sed neutrum ex his capitibus sufficit: non primum, quia etiam generans cõmunicauit agentibus quibuscumque omnẽ virtutem quam habent, & consequenter ipsi tanquam causę principali deberet omnis actio ab illis virtutibus procedens attribui. Non secundum, tum quia non magis implicat aliquid mouere se motu physico, quam mouere aliud, neque enim maiorem implicantiã vnius quam alterius assignare possunt aduersarij: tum quia ipsimet aduersarij fatentur aliquid posse mouere se motu intentionali, tanquam causa adęquata: vnde ex hoc

Probatur conclusio secundo, quoad eandem partem, & confirmatur iam dicta. Aliquid potest mouere se, tanquã causa totalis secunda motu intentionali: ergo & motu reali. Probatur consequentia: tum quia nõ potest assignari sufficiẽs disparitas, nec alterũ altero difficilius est tum quia, quod idem nõ possit mouere seipsum motu physico, tanquam causa principalis, nõ oritur ex ratione mouentis, & mobilis talis, sed ex ratione mouentis, & mobilis vt sic: sed non oritur ex ratione mobilis, & moũtis vt sic; alias idem nequiret se mouere motu intẽtionali: ergo. Probatur antecedens: quia voluntas potest mouere se ad volitionem, tanquam causa totalis.

Respondent Complutenses voluntatem non moueri à se, tanquam à causa principali ad aliquã volitionem, nisi vt afficitur alia volitione anteriori; primam autem volitionem determinatiuã ipsius ad alias volitiones in se producendas, esse volitionem finis, quæ volitio in ipsa producitur ab Authore naturæ: & similiter dicunt intellectũ moueri ab authore naturæ ad quamcumque cognitionem, ad quam non mouetur ab alio.

Sed cõtra primo, quia gratissime hic etiã recurritur ad authorẽ naturę, cũ ipsamet volũtas habeat sufficiẽtẽ virtutẽ ad volendum bonum sibi proportionatum ac propositũ.

Deinde intentio finis, quam posset habere volũtas hic & nunc, posset esse mala: ergo non est adscribẽda productio ipsius authori naturę, tanquam causæ principali, sed ipsimet voluntati.

Confirmatur hoc: quia saltem ipsamet voluntas, & intellectus etiam habent virtutem, saltem partialem effectiuam mouendi se intentionaliter: sed quidquid inconuenientis sequeretur ex eo, quod possent mouere se tanquam causa totalis effectiua, sequeretur etiam ex eo, quod mouerent se partialiter: ergo vt vnum, ita etiam concedi debet alterum.

8 *Obiicies primo* Philosophum, qui hic expresse non solum asserit, sed probat, idem à seipso nõ posse moueri. Et *lib. 8. tex. 33.* expresse ait grauia, & leuia non à seipsis, sed à generante, vel à tollente impedimentum moueri: ergo nostra conclusio est contra Philosophum.

Respondeo primo, fundamenta nostræ conclusionis,

quam

quantum est ex parte rationis esse tam manifesta, & aduersæ sententiæ tam leuia, vt quamuis Philosophus expresse oppositum teneret, potius ab eo recedendum esset, quam nostra conclusio deserenda.

Respondeo secundo, quando Philosophus ait, idem à seipso moueri non posse, intelligendum ipsum vel sic, vt non possit aliquid mouere se de nouo ad aliquid, ad quod non se poterat mouere ante, absque dependentia ab aliquo extrinseco; & hoc sane est certum, sed non contra conclusionem: vel intelligi potest sic, vt velit quod nihil possit moueri à se tanquam à causa totali independente ab omni causa distincta; & hoc etiam supra supposuimus esse verum, sed non facit ad propositum: vel denique intelligendus est velle tantum quod nihil possit se mouere, quin moueatur ab alio prius quantum ad recipiendum virtutem motiuam ab illo alio, & hoc est non minus certum sed non contra conclusionem.

9 Quando autem Philosophus negat, grauia, & leuia moueri a se, sed à generante aut tollente impedimenta, tantum vult quod grauia non mouerent se, nisi vel ideo quod tollatur impedimentum motus, vel ideo, quia à generante producantur in loco, qui cũ non sit ipsis naturalis, nec ponitur in eo obstaculum motus, ad locum naturalem propterea debent necessario moueri; vnde si essent in loco naturali primo producta, & relinquerentur ibi, nõ mouerentur; & si non essent in loco naturali, sed poneretur tamen impedimentum, quo minus possent mouere se ad locum naturalem, adhuc non mouerentur: quare motus ipsorum debet adscribi aut tollenti impedimentũ aut generanti ipsa extra locum naturalem, non tamen tanquam principiis influentibus physice & efficienter in illum motum, sed tanquam conditionibus sine quibus non. Contraponit autem grauia & leuia contra animata, quod grauia & leuia, si essent in loco naturali, non mouerentur, mouerentur autem animata, quamuis essent in statu naturali: & hinc optime deducit quod motus grauium & leuium oriatur vel ex generante vel ex remouẽte prohibens in sensu explicato iam; motus autem animaliũ ex neutro oritur in eodem sensu, sed ex seipsis, quandoquidem à loco naturali suo possint se mouere. Adde, ex hac authoritate, si quid valeret, argui posse contra *Cõplutenses*, quia ex ea Philosophus concedit animata moueri sine dependentia à causa extrinseca: ergo male dicũt Complutenses in productione primæ volitionis recurrendum esse ad causam extrinsecam.

10 *Dices*: Philosophus *secundo de generatione, & corruptione* ait grauitatem & leuitatem non esse actiuas: ergo ab ipsis non prouenit motus actiue.

Respondeo Philosophum solum velle, quod non sint actiuæ in ordine ad producendas alias similes formas, sicut est calor & frigus; quod non facit ad propositum.

Dices: si idem posset mouere seipsum in sensu nostro, non posse colligi primum motorem: sed Philosophus ex eo quod idem non possit mouere se, colligit primum motorem: ergo negat idem moueri à se in sensu nostro.

Respondeo negando sequelam: quia ex eo, quod non posset mouere seipsum tanquam causa totalis, & tanquam independens ab vllo extrinseco, siue independentia esset tanquam à conditione, aut tanquam à concausa, optime posset colligi primus motor, vt suo loco patebit. Quod si non colligeret Philosophus primum motorem, nisi ex eo, quod idem non posset mouere seipsum in sensu nostro, profecto pessime colligeret primum motorem. Vnde vel ex hoc ipso patet, quod non debeat intelligi Philosophus, vt volunt aduersarij, vt ab hac nota sit immunis.

11 *Obijcies secundo* fundamentum Philosophi: nihil idem est in actu & potentia respectu eiusdem; sed quod mouetur est in potentia, & quod mouet, est in actu: ergo nihil est respectu eiusdem formæ mouens & motum.

Respondeo distinguendo maiorem; nihil potest esse in potentia formali, prout potentia formalis dicit vltra potentiam susceptiuam, & productiuam, carentiam actus, & in actu simul; concedo maiorem: nihil potest esse in potentia virtuali, id est habere virtutem productiuã aut susceptiuam actus, & simul in actu formali, id est, simul habere actum formalem, nego minorem: similiter distinguo minorem: sed quod mouetur est in potentia ad illud ad quod mouetur, prout potentia dicit talem carentiam, pro illo instanti aut tempore quo mouetur; & quod mouet est in actu, id est, habet actum oppositum isti carentiæ, nego minorem: est in potentia, prout potentia non dicit talem carentiam & in actu, concedo minorem, & nego consequentiam. Quod si hoc argumentum aliquid valeret, probaret, quod idem non posset mouere se tanquam causa partialis actiua, quod absurdissimum est.

12 *Dices ex Complutensibus*: si aliquod mobile esse in potentia virtuali ad formam, ad quã esset mobile, sequeretur quod haberet simul potentiam formalem, & potẽtiam virtualem: ex eo enim, quod esset mobile ad formã, posset eam recipere, & consequenter haberet potẽtiam formalem ad ipsam, & ex alio capite supponitur, quod habet potentiam virtualem si posset se mouere: sed non potest esse in vtraque potentia simul: ergo, &c.

Probatur minor primo, quia Philosophus in omnibus, quæ habent potentiam formalem ad aliquid, recurrit ad aliud extrinsecum, tanquam ad motorem: quod non deberet facere, si illud ipsum simul cum potentia formali posset habere potentiam virtutalem.

Probatur secundo, quia ideo Philosopus potissimum negat, aliquid posse esse simul in actu, & potentia, quia nequit esse simul perfectum, & imperfectum: sed hoc magis sequeretur ex eo, quod haberet simul potentiam formalem, & virtualem: nam esse in actu virtuali est esse in actu perfectiori modo, quam esse in actu formali: ergo sicut sequitur ex eo, quod esset in potentia formali, & actu formali, quod esset perfectum, & imperfectum, idem sequitur ex eo, quod esset in potentia formali, & virtuali, à fortiori.

Probatur tertio eadem minor: quia quod habet potentiam formalem ad aliquam formam, debet illam posse recipere; sed quod est in potentia virtuali ad formam, nõ debet eam posse recipere, quia continet ipsã longe perfectiori modo quam si esset in actu formali; vnde Sol continens virtualiter calorẽ, nequit calorem habere formaliter, nec consequenter potest habere potentiam formalem in ordine ad illum recipiendum.

Confirmatur; quia saltem agentia naturalia nequeunt simul habere potentiam virtualem, & formalem; quod sufficit ad impugnandam solutionem nostram; nam agens naturale non impeditum habens virtutem productiuã formæ, debet ipsam necessariò producere pro quocumque instanti: ergo nequit esse vnquam sine illa, & consequenter nunquã erit in potentia formali: ergo potẽtia formalis & virtualis in eodem sunt incompossibiles.

13 *Respondeo* negando minorem: ad cuius primam probationem respondeo ex supradictis, Philosopum recurrere ad extrinseca, nõ quasi intrinseca illa semper debeãt esse causæ per se motus, sed quia vel debeãt esse tales causę, vel conditiones sine quibus nõ, quod nõ facit ad rẽ.

Ad secundam probationem respondeo negando minorem: ad cuius probationem dico quod aliquid potest esse in actu virtuali, seu cõtinere illud virtualiter duplici modo: primo sic, vt posit efficere sine ipsomet formaliter tãtum quantum posset formaliter; & in hoc sensu intellectus non est in actu virtuali respectu intellectionis, nec voluntas respectu volitionis, nec substantia aquę respectu frigoris. Alio modo, quatenus potest illud producere, quamuis sine ipso formaliter non posset efficere quidquid posset cũ ipso; & in hoc sensu intellectus continet intellectionem, voluntas volitionem, aqua frigus. Itaque cõtinere actum virtualiter primo modo est cõtinere ipsum perfectius quã si contineret ipsummet formaliter, & propterea si esset in potẽtia & in tali actu virtuali, esset in statu perfecto, & imperfecto, quod implicaret, nec sic se habent, quæ mouent se ad formam. Continere autem formam secundo modo est non continere ipsam perfectius, quã si haberet ipsam formaliter, sic quod non sit ipsi perfectius habere illam formaliter quam non habere: vnde habendo formam in actu virtuali hoc modo, & habendo simul potentiam formalem ad ipsam, non sequitur quod

sit

sit in statu perfecto, & imperfecto, loquendo de statibus oppositis. In casu autem nostro, quæ mouent se ad aliquam formam, non continent illam formam priori modo, sed posteriori tantum.

14 Hinc respondetur ad tertiam probationem, distinguendo minorem: quod continet ipsam virtualiter posteriori modo, negatur: quod continet ipsam priori modo, transeat. Sol autem continet calorem priori modo, quia potest in alio producere calorem sine calore formali, non minus, quam si haberet calorem formalem: calor autem formalis non iuuaret ipsum nisi ad producendum calorē in alio: vnde non esset perfectius Soli habere calorē formalem, quam nō habere: sed potius imperfectius, tū quia esset superfluum, tum quia argueret fortassis in sole corruptibilitatem aut aliquam aliam imperfectionem.

Adde ad vtramque hanc probationem, potentiam virtualem non excludere potentiam formalē respectu eiusdem formæ, nisi quando esset imperfectionis in habente potentiam virtualem, habere actū formalem, nec sequuturum in alio casu, quod habendo potentiam virtualem, & formalem esset in statu perfecto, & imperfecto incompossibili: per quod ruit totaliter vtraque illa probatio minoris, ad quam iam respondi.

Ad confirmationem respondeo negando antecedens cum prima consequentia suæ probationis, quia potest, poni impedimentum quo minus producat illum: & licet posito impedimento non possit mouere se, nisi eo ablato, atque adeo habeat dependentiam ab extrinseco, non tamen dependentiam tanquam à concausa concurrente ad effectum per influxum positiuum terminatum ad ipsum effectum, sed tanquam à remouente impedimentum.

Dices secundo, contra prædictam nostram responsionem ad fundamentum Philosophi. Philosophus vsus est illa probatione in ordine ad probandum dependentiam omnis mobilis à motore extrinseco, vt inde probaret primum motorem: sed si aliquid posset esse in potentia virtuali ad formam, ad quam posset moueri, non posset colligi talis dependentia: ergo signum est quod Philosophus non potuerit admittere aliquod mobile esse in tali potentia.

Respondeo negando minorem, quia quandoquidem motus naturales non liberi præsupponantur motibus liberis, quia voluntas non tendit in incognitum, & omnis motus naturalis habet dependentiam ab aliquo extrinseco impedimento, quod posset esse & abesse, & cuius absentia, & præsentia non est in potentia mobilis, quod mouetur naturaliter; hinc necessario deueniri debet ad aliquem primum motorem mouentem, & non motum. Quod si nō esset huiusmodi dependentia mobilis ad aliquod extrinsecum, quandoquidē haberet virtutem motiuam sui, sequeretur, quod necessario moueret se, & consequenter, quod nō esset vnquam in potentia formali ad actū, & sic quod esset in potentia formali, & non esset in potentia formali; quod cum sit absurdum, sequitur euidenter dependentia ad extrinsecum motorem, vt in Theologia fusius: & hic sane mihi videtur verus sēsus ac mens Philosophi, non ille, quem attribuunt ipsi aduersarij, tanto ingenio indignus.

16 *Obiicies tertio*. Quidquid ita mouetur, vt ad quietem alterius quiescat, non mouetur per se primo à se, sed ab alio: sed sic mouetur quidquid motu physico mouetur Probatur maior: quia si moueretur à se primo, non deberet habere dependentiam ab alio, & consequenter quamuis aliud illud quiesceret, non deberet quiescere. Probatur etiam minor: quia quod mouetur motu Physico, debet esse diuisibile in plures partes, Tunc sic: dato quod vna illarum partium quiescat, vel mouetur totum secundum se totum, vel non mouetur: primum implicat, quia supponitur pars quiescere. Si secundum dicatur, habetur intentum, quia motus ille totius dependet à motu partis, & sic est ab alio.

Confirmatur ex D. Thoma: aliquid mouere seipsum per se primo, est esse sibi ipsi per se primo causa sui motus: sed nullum mobile est huiusmodi: ergo debet necessario moueri ab alio. Probatur minor: quia id, cui primo conuenit motus, non debet in suo moueri pendere à motu alterius: sed omne mobile, cū sit indiuisibile, pendet in esse totius à partibus, & in motu suo à motibus partium: ergo non potest per se primo esse sibi ipsi causa motus.

Hæc obiectio, ac confirmatio nullius prorsus sunt momenti, non solum, quia supponunt falsum, nempe quod mouetur motu physico (id est motu reali etiam successiuo, sic enim hic loquimur de motu physico, quia capimus motum physicum, prout opponitur motui intentionali & emanatiuo ac etiam instantaneo) esse diuisibile; cuius oppositum patet de Angelis, ac puncto etiam, quod sic moueri posse supra ostendimus: sed etiam quia est facillimæ solutionis, vt iam patebit.

17 *Respondetur* ergo, distinguendo maiorem: si quiescat ob quietem alterius, ex eo, quod supposita illa quiete, mobile non haberet virtutē adæquatam mouendi se propter defectum alterius causæ quiescentis, quæ concurrere debet: transeat maior: si non quiescat ob illam rationem ad quietem alterius; sed ex eo, quod motus alterius esset conditio sine qua non, concedo maiorem. Distinguo etiā minorem: omne quod mouetur, sic mouetur, vt quiescat ad quietem alterius, ob primam rationem iam in distinctione maioris assignatam, nego minorem; ob secundam, transeat minor, & nego consequentiam.

Ad probationem autem minoris, quæ videtur probare ipsam in se: su negato, dico quod quiescente parte quiesceret totum: sed nego inde sequi aliquid contra nos; quando enim dicimus aliquid posse moueri à se ipso, & nō necesario debere per se moueri ab alio, non loquimur de alio, quod sit pars inclusa in illo ipso, quod mouetur, sed de alio, quod sit distinctum ab illo, & non sit pars ipsius: in hoc autem sensu non probatur hic quod mobile, quamuis diuisibile, moueri debeat ab alio. Plures alias solutiones ac instantias contra conclusionem adducunt *Complutenses* ex Suario & aliis, quæ & bonæ sunt, nec ab ipsis bene ad propositum soluuntur: sufficiet autem abunde præsens responsio, per quam etiam patet

Ad confirmationem, cuius minorem nego, & distinguo eius probationem: non debet dependere à motu alterius, quod non sit pars constitutiua sui ipsius, concedo: quod sit, nego. Nam quemadmodum in esse dependet ab omni sua parte, ita nihil ipsi debet per se primo competere, nisi cum tali dependentia. Et sane si hæc ratio aliquid valeret, probaret quod non posset allquid mobile per se primo moueri ab ipso Deo, quia non potest moueri à Deo, nisi cum dependentia à suis partibus; quod adeo verum est, vt si quiesceret vlla pars ipsius, repugnaret ipsummet totum moueri quoad se totum.

18 *Obiicies quarto*, ex Complutensibus iisdem specialiter id improbandum quod diximus de grauibus, & leuibus. Genitor alicuius grauis & leuis in instanti generationis tribuit ipsis suum proprium esse: ergo debet etiam tribuere ipsis quidquid ad naturalem eorum dispositionem in eo instanti spectat; alioquin in necessariis deficeret: sed esse in loco ipsis connaturali spectat ad eorum naturalem dispositionem: ergo hoc tribuendum est ipsis à generante, & consequenter motus, quo postea eò perueniunt, ipsi adscribendus est, quia ab eodem principio, à quo oritur aliquis terminus, debet esse motus ad illum, & quia alias deficeret generans in necessariis, non tribuens generato motum, qui est via ad acquirendum locum naturalem quem deberet ipsi tribuere.

Confirmatur: emanatio passionum tribuitur generanti, siue emanent in instanti generationis, siue postea: ergo & motus grauium ac leuium ad locum suum naturalem.

Respondetur negari posse consequentiam, quia posset impediri à dando illi illam perfectionem, & deficere in necessariis ob tale impedimentū: sicut enim generans hominē aliquando non generat ipsum cum omni perfectione connaturali ac substantiali debita, vt apparet in iis, qui nascuntur cum defectu alicuius membri; ita non est necessarium vt generans tribuat omnem dispositionem naturalem rei genitæ, nec est necesse vt non deficiat quantū ad hoc in aliquibus necessariis: & sane magis necessariū est homini habere suos oculos ac manus, quam lapidi esse in

centro

centro terræ, aut in quocumque alio loco suo naturali: modo in loco non naturali non adessent causæ corrumpentes illum.

19 *Respondeo secundo*, distinguendo consequens: debet dari ipsis quidquid ad naturalē dispositionē spectat vel immediate, vel mediate, hoc est quatenus dat ipsis virtutē qua mediante ipsamet possunt ablatis impedimentis, reducere se ad illū statum, concedo consequentiam, immediate, nego consequentiam: sufficit enim vt non deficiat in necessariis quod det ipsis illud vel immediate, vel mediate in sensu iam explicato: nec est necesse vt det illi illud immediate: & concesso subsumpto, similiter distinguo consequens: immediate, nego: immediate vel mediate, concedo consequentiam. Et eodem modo distinguo consequens: motus ille erit à generante immediate, nego; mediate, transeat.

Confirmatur hæc doctrina: quia non magis spectat ad complementum lapidis esse in loco naturali, quam hominis intelligere, & velle, & augere se, & generare etiam alium hominem: sed hę actiones non attribuuntur per se immediate generanti hominem, sed ipsimet homini tanquam principio quod, & solum mediate & quasi per accidens generanti: ergo similiter motus grauium, & leuium ad loca sua non debet immediate prouenire à generante tanquam principio quod, sed solum mediate, & remote: quo sensu nemo negat illos motus ab ipso prouenire.

Ad confirmationem, supposito quod passiones distinguantur realiter à suo subiecto, vt supponitur in confirmatione, de quo iam non curo, distinguo antecedens: immediate & proxime, nego, mediate & remote transeat: & similiter distinguo consequens.

20 *Obiicies quinto ex Ioan. à S. Thoma* ad idem: in grauibus, & leuibus quà talia, partes sunt eiusdem rationis, nec est alia mouens aliam, & alia mota ab alia; tū quia æque primo omnes mouentur; tū quia non est potior ratio cur vna diceretur alteram mouere, quàm è contra: sed quod mouetur à se debet habere partes diuersæ rationis, loquendo de motu physico non intentionali, & vna debet alteram mouere, vt patet ex Philosopho *lib.* 8. *cap.* 5. ergo nequeunt mouere se.

Respondeo negando minorem: nec id voluit Philosophus de alio motu quam de motu viuentium seu animalium, aut simili motu.

QVÆSTIO II.

Virum agens & passum debeant esse simul, seu vtrum possit dari actio in distans.

21 SEnsus quæstionis est, an aliqua causa possit producere aliquem effectum in loco à se distanti, seu aliquam formam in subiecto, inter quod & causam sit localis distantia.

Quot modis possit agi quis agere in distans.

Aduertendum autem variis modis posse cōsiderari causam agere in distans. *Primo* si agat in distans immediate: agendo tamen etiam in medium interiacens. *Secundo*, si ageret in distans tantum mediate, quatenus scilicet ageret immediate in medium, & medium ageret in illud quod esset ab agente distans. *Tertio*, si ageret in distās agendo simul in medium actione eiusdem rationis cū actione, qua ageret in distans. *Quarto*, si ageret in distans agendo etiā in mediū, sed actione diuersæ rationis ab actione, qua ageret in distans. *Quinto*, si ageret in distans agendo in medium actione diuersæ rationis, sed per se conducente ad actionem in distans. *Sexto*, si ageret in distans agendo in medium actione, quæ per se non conduceret ad actionem in distans. *Septimo*, si ageret in distans nullam actionem habendo im medio.

CONCLVSIO I.

Agens infinitum potest agere in distans non agendo immediate.

22 *Agens infinitum non debet ex ratione agentis esse ita præsens passo, aut secundum se, aut secundum suam virtutem, quin possit agere in passum distans, etiam si nihil ageret in medio.* Est *Scoti in 1. dist.* 37. cum suis, & *Nominalibus*, quos sequuntur *Vasquez* 1. *p. d.* 8. *disp.* 28. *Auersa q.* 14 *Physicæ sect.* 7. & multi alij contra *D. Thomam* 1. *p. quæst.* 8. *a.* 1. & *lib.* 3. contra gentes *c.* 68. *Suar. disp. met. sect. Conimb. Physi. cap.* 2. *q.* 1. *Rub.* ibidem, & Thomistas communiter, qui propterea colligunt præsentiam Dei vbique, ex operatione sua vbique.

Probatur primo, quia si per impossibile Deus non esset vbique, sed solum deberet esse in Cælo vt multi Philosophi existimarunt, haberet que infinitam virtutem agendi; potuisset agere in quacunque parte huius mundi, etiāsi non ageret in medio, hoc enim esset maioris perfectionis in ipso, vt etiam ipse *D. Thomas quodl.* 11. *a.* 2. licet parum consequēter, fatetur; ergo ex ratione causæ formaliter non oritur, quod non possit agere in distans, etiam si non ageret in medio. Dixi *ex ratione causæ vel agentis*, quia ex alio capite Deus non potest agere in distans, scilicet quia habet immensitatem, ratione cuius nihil potest esse ipsi distans.

Probatur secūdo: nulla prorsus est ratio, ob quam virtus infinita non possit agere in distans, & præterea posse ita agere conduceret ad maiorem perfectionem eius: ergo non debet asseri quod non possit sic agere. Consequentiam admittunt aduersarij. Antecedens probatur soluendo rationes ab ipsis assignatas.

23 *Prima est Capreoli, Sancij, & Suaris*, quod actus, & potentia debeant esse simul; sed agens, & passum se habent per modum actus, & potentiæ, ergo debent esse simul, quando reducuntur ad actum secundum.

Respondeo distinguendo maiorem: actus formalis, & potentia susceptiua, transeat (licet etiam id non sit verum, nā visio est actus formalis cōstituens parietem in esse visi, tamen non est simul loco cū ipso) actus effectiuus, & potentia susceptiua termini producti per talem actum: nego maiorem.

Et si dicas eandem est rationem de actu formali, & effectiuo; *Respondeo* id esse falsum, quia actus formalis cōmunicat se intime, & immediate; actus vero effectiuus non communicat se immediate, sed mediante aliquo alio, quod communicat illi.

Secunda ratio est *Molinæ*: sicut mobile non potest transire à loco in locum nisi transeundo per medium: ita agēs non potest transmittere actionem suam in distans, nisi transmittendo ipsam per medium.

Respondeo primo, hanc rationem esse ad oppositum quia Deus de potentia absoluta potest transmittere corpus de loco ad locum sine eo quod transeat per medium: posset enim rem hic existentem in instanti ponere in Indiis: ergo ex hac similitudine potius sequitur Deum posse agere in distans.

24 *Respondeo secundo* negando paritatem, quia eadem numero res, quæ est in vno loco, dum mouetur localiter ponitur in altero loco; non est autem eadē numero actio quæ est in medio, & in passo distanti, sed alia omnino distincta, quę sicut secūdum Aduersarios producitur in illo passo, licet nō ponatur in medio, posita tamē alia actione in medio; ita de Dei potentia absoluta, imo naturaliter etiam, vt dicemus conclusione sequenti, posset poni in passo, etiam si nulla actio poneretur in medio.

Tertia ratio est, quia agens debet esse simul tempore cum passo: ergo & simul loco.

Respondeo negando consequentiam: quia si non essent simul tempore, alterum non deberet existere realiter, & consequenter non posset dari actio; sed si non essent simul loco, possent existere realiter, & consequenter vnum in altero aliquid producere posset.

Obiiciunt præterea multa loca Scripturæ, & Patrum ex quibus colligitur immensitas Dei ab operatione eius vbique, quæ collectio non valeret iuxta nostram conclusionem.

Respondeo, ex illis locis non colligi immensitatem Dei ab eius operatione, consequentia formali, sed connaturali tantum, vt fusius tractari solet in Theologia.

CONCLVSIO II.

25 *Agens creatum agit immediate in distans, & non tantum mediate.* Hæc est communior contra *Valentiam* 1. *p. q.* 8. *a.* 1. *p.* 1 *Raunudum disp.* 7. *q.* 1. *a.* 7.

Probatur prime, quia corpora cælestia producūt mineralia

in viſceribus terræ,& ignis producit ignẽ in ſtupa à ſe diſtanti:nec dici poteſt quod mineralia illa aut ignis immediate producantur ab vlla virtute transfuſa ab his cauſis, quia virtus quæcunque transfuſa ab ipſis eſt accidens,& nullum accidens poteſt immediate producere ſubſtantiã abſque ſaltem concurſu immediato ſubſtantiæ,vt probatum eſt *diſp.9.num.*10.Et ſane mirum eſt *Auerſam* putate hac ratione meliorẽ eſſe,quam ipſe adducit ex experiẽtia effectuum,qui producũtur à corporibus cæleſtibus in locis diſſitis,quales non producuntur in medio;nam æque bene poteſt reſponderi illos effectus produci à virtute transfuſa per totũ mundũ,& non immediate ab illis corporibus;ac reſpondetur ad noſtram experientiam;nec eſt inconueniens quod tot virtutes transfundantur à corporibus illis per totum medium,quot ſunt requiſitæ ad illos effectus,qui producuntur in locis diſtantibus,modo poſſint prouenire ab illis virtutibus.

26 *Probatur ſecundo*,experientia alia : quia ſi quis applicet ſe igni abſq; alio corpore interpoſito,præter aerẽ,maiorẽ ſentiet calorẽ,quam ſentiret,ſi interponeretur aliud aliquod corpus:ſed huius non eſt alia ratio , quam quod ignis per ſuum calorem immediate agat in diſtans:ergo. Probatur minor:quia ſi iſte maior calor proueniret immediate à parte viciniori aeris,deberet cauſari non obſtante interiectione iſtius alterius corporis,neque enim calor in parte illa vicina productus debet deſinere ſtatim ac interponitur illud aliud corpus:ergo poſſet producere non obſtante illa interpoſitione tantum caloris quantum ante,& conſequenter,ſi ante produxit totum calorem in corpore,producet aut conſeruabit illum poſt interpoſitionem alterius corporis,ſaltem ad modicum tempus.

Verum hæc experientia mihi non ſufficit ; quia negari poteſt minor,& antecedẽs ſuæ probationis:quemadmodum enim calor productus in corpore applicato igni deſinit quoad magnam partem, interiecto alio corpore;inter ipſum & ignem;ita calor productus in parte illa vicina aeris poſſet deſinere ſtatim quoad magnam partem eodem corpore interiecto.

27 *Probatur tertio experientia*, qua conſtat,quod calor & lumen producantur in intenſiori gradu in parte remotiori,quam in parte viciniori ad agens principale, verbi gratia ad Solem:nam illa maior intenſio nequit totaliter prouenire à parte viciniori in qua nõ eſt tãta intenſio:abſurdũ enim eſſet quod minus intenſũ poſſet reddere aliquid magis intenſũ:ergo debet prouenire immediate ab agente principali remoto,verbi gratia, à Sole.

Confirmatur,quia nihil prorſus impedit,quo minus poſſit immediate agere in diſtans quodcunque contentum intra ſphæram actiuitatis , vt patebit ſoluendo fundamenta aduerſariorum infra poſt concluſionem quintam proponenda.

CONCLVSIO III.

Agens poteſt agere in diſtans,non agendo in medio actione eiuſdem rationis cum actione , qua agit in diſtans. Hæc eſt communiſſima, & *Probatur* ex iam dictis:quia quando Sol producit ſubſtantias mineralium & alias in patibus his inferioribus , non producit in toto medio tales ſubſtantias:ergo non agit in medium ſimili actione, qua agit in diſtans.

Confirmatur:quia quando Sol producit calorem ſub cælo Lunæ , non producit in partibus cæli interiacentibus inter ipſum & partes illas inferiores calorem , quia cæli ſunt incapaces caloris,vt omnes ſupponunt.

CONCLVSIO IV.

Quando actio in medium eſt requiſita ad actionem in diſtans.

28 *Quoties agens,ſi impeditum eſſet ab actione in medium, non poſſet agere in diſtans , actio in medium, ſiue ſit diuerſæ rationis, ſiue eiuſdem, eſt per ſe requiſita ad actionẽ in diſtans,taliter, vt quod producitur per actionẽ in medium ſit vel diſpoſitio ſubiecti diſtantis ad recipiendam formam quæ producitur in ipſo ab agente in diſtans ,vel comprincipium productiuum eiuſdem formæ.*

Probatur hæc concluſio , quæ videtur eſſe contra quoſdam Scotiſtas : quia ſi non eſſet hoc modo neceſſaria, quando impediretur , non deberet impediri actio in diſtans.

Confirmatur : quia quotieſcunque agens habet virtutem producendi diuerſos effectus , niſi vnus effectus ſit diſpoſitio ad alterũ , aut principium ipſis mediatum aut immediatum, non debent habere tam neceſſariam connexionẽ,quin vnus poſſit produci, non producto altero, & conſequenter quamuis impediretur agens ab vno producendo , non deberet impediri à productione alterius: ergo potens producere effectum in medio,& in ſubiecto diſtanti,quamuis impediatur à producendo effectu in medio non debet impediri ab effectu producendo in ſubiecto diſtanti,niſi effectus productus in medio ſit cauſa diſpoſitiua ſubiecti diſtantis,aut comproductiua formæ,quæ in ipſo producitur.

29 *Dices* , effectum productum in medio eſſe conditionem,ſine qua non poſſet produci effectus in remoto , & hoc ex natura agentis,quæ limitatur ad hoc,vt non poſſit producere effectum in remoto , niſi producat in medio,quæ natura colligitur à poſteriori ex eo , quod impedita effectus productione in medio , non produ atur effectus in remoto.

Contra:quia dicere quod aliquid ſit conditio ſine qua non ad aliquem effectum, niſi munus aliquod habeat cõducens ad talem effectum.eſt omnino præter rationem, cur enim eſſet talis conditio ? quod ſi approximatio non applicaret agens paſſo,&intellectio non eſſet propoſitio obiecti ad voluntatem,prof.cto non deberet nec approximatio dici conditio ſine qua non ad agendum in paſſum,nec intellectio ad voluntatem.

Dices actionem in medio eſſe quandam approximationem agentis ad paſſum remotum.

Contra quia poſita actione in medio, non redditur magis vicinum paſſo quam ante,& quam eſſet ſine ipſa.nec poteſt explicari qualem aliam rationem approximationis haberet.

Non poteſt ab obiecto diſtanti producere ſpecies viſibilis ſine actione in medio.

Ex hac concluſione, patet quod ſpecies viſibiles productæ ab obiecto viſibili in medio , vel ſint cauſæ totales partiales productiuæ ſpeciei viſibilis in oculo, quia poſito impedimento quo minus producantur in medio , non poſſũt produci in oculo,nec poteſt dici quod requiruntur in medio ad diſponendum oculum , quia oculus non requirit aliquam diſpoſitionem ad recipiendum ſpeciem viſibilem.

Patet etiam quod calor productus ab agente calefactiuo in medio,concurrat partialiter vel totaliter ad productionem caloris in loco remoto : & idem eſt de luce,ac ſimilibus, à paritate rationis.

CONCLVSIO V.

Incertum an agens creatum agat de facto in diſtans.

30 *Non repugnat agens creatum agere in diſtans, non agendo vllo modo in medium , an tamen de facto aliquod agens creatum id faciat , incertum eſt, præſertim ſi loquantur de cauſa totali , & non de parte quacunque iſtius cauſæ.*

Prima pars huius concluſionis eſt *Scoti in* 1. *d.* 37. cum omnibus ſuis,quos ſequitur *Veſques* 1.*p.diſp.* 28. *Auerſa quæſt.* 14. *ſect.* 7. *Arriaga* hic contra *Thomiſtas* communiter citatos in prima concluſione.

Secunda vero pars videtur eſſe contra *Scotiſtas*, qui de facto dari actionem in diſtans ſine actione in medium aſſerunt,& probant variis experientiis,quod refert & ſequitur *Camerarius parte* 2.*quæſt.*7.

Non repugnat agens creatum agere in diſtans.

Probatur prima pars : tum quia nulla poteſt aſſignari in hoc repugnantia,tum quia ex dictis de facto datur actio in diſtans, & quamuis de facto habeat dependentiã ab actione in medium , illa dependentia ſuppleri poteſt à Deo;eſt enim dependentia in genere cauſæ effectiuæ ſolummodo,ſaltem in multis caſibus(quidquid ſit de omnibus) qualem dependentiam Deum ſupplere poſſe omnes admittunt.

Confirmatur , quia experientiæ, quibus probatur non dari actionem in diſtans , ad ſummum id probant ſolummodo de creaturis de facto exiſtentibus:ſed poteſt à Deo creari creatura diuerſæ rationis,de qua non eſset neceſse, quod eadem eſset quantum ad hoc ratio,ac de creaturis actu

actu existentibus: ergo non est negandum quin possit aliqua creatura agere in distans, nullo modo agendo in medium.

Probatur secunda pars: quia experientiæ, quæ communiter afferuntur ad probandam actionem in distans, & ex quibus solis potest probari, non sufficiunt ad eam probandam: ergo non est certũ quod detur. Ex alia autem parte non est vlla experientia nec ratio, quæ vniuersaliter probat eam non dari: ergo non est certum, quin detur, & cõsequenter absolute incertũ reputari debet, detur-ne necne. Addidi autem huic parti conclusionis illam limitationem, præsertim si loquamur de causa totali, & non de parte ipsius; quia partes remotiores ignis magis cõcurrunt ad producendum calorem in longiori distantia quam alias produceretur, & tamẽ non agunt in alias partes intermedias ignis. simile enim non agit in simile vt communiter tenetur, & suo loco probabitur; quo argumento vtuntur Scotistæ ad probandum de facto dari actionem in distans.

Confirmatur vtraque pars huius conclusionis solutione argumentorum.

31 *Obiicies* contra primam partem: sequeretur agens creatum esse infinitæ virtutis: quia si ageret in aliqua distantia non agendo in medium, ageret in quæcunque; atque adeo in infinita.

Respondeo primo, hanc rationem destruere seipsam: nam vel requiritur maior virtus ad agendũ in magna distãtia, quam in parua, vel non requiritur; si requiritur maior, ergo non sequitur, quod si posset agens agere in aliqua distantia, quod posset in quæcunque, quia ex eo, quod conueniat ipsi minor virtus, nõ sequitur conuenire ipsi maiorem. Si non requiritur maior: ergo ex eo, quod posset agẽs agere in infinita distantia, non sequeretur quod esset infinitæ virtutis, quia non deberet esse maioris virtutis, quã requireretur ad agendum in distantia; ex hoc autem non sequeretur, quod esset infinitæ virtutis.

Respondeo secundo, absolute negando sequelam, quia agẽs finitum habet finitam sphæram actiuitatis, vltra quã nequit agere, & sane, sicut agẽdo in medium, potest agere in certam distantiam tantummodo; ita etiam non agẽdo in medium, potest tantummodo agere intra certam sphæram.

32 *Obiicies secundo* ex *Complutensibus*: necesse est virtutem actiuam esse coniunctam actioni: ergo & effectui, quia actio se tenet ex parte effectus. Probatur antecedens *primo* experientia omni quæ de facto habetur potest: *secundo*, quia causalitas est id, quo causa attingit effectum; impossibile autem est, id, quo attingit causa effectum, esse separatum a causa: *tertio* quia virtus actiua, & principium *quo* debent esse coniuncta causæ: ergo à fortiori causalitas: *quarto* quia actio, & causalitas est datio seu communicatio quia causa dat entitatem effectui: ergo debet esse coniuncta causæ, & effectui.

Respondeo primo, si actio sit in agente, vt Scotistæ tenemus, concedendo antecedens, & negando consequentiam cum sua probatione: & nulla fere est difficultas in concipiendo, quomodo aliquid per actionem in se subiectatam possit producere effectum in loco distanti, imo de facto ita contingit, licet præsuppositis actione in medium. Si vero actio se teneat ex parte effectus, & non subiectetur in agente,

Respondeo secundo, negando antecedens, ad cuius primam probationem nego vllam experientiam esse, quæ concludat actionem aliquam, saltem partialem, qua producitur effectus, non posse esse loco distantem à virtute causatiua.

Ad secundam probationem nego minorem: ad tertiam & quartam nego consequentiam.

33 *Obiicies contra secundam partem* ad probandum quod detur de facto actio in distans sine actione in mediũ: Magnes trahit ad se ferrũ distans, Torpedo mortificat manũ piscatoris distantem, Basilicus visu interimit homines distantes; nec videtur quod aliquid producatur ab his causis in medio, cum non sit vlla experientia effectus vllius producti in medio: ergo de facto datur actio in distans sine actione in medium.

Experientiæ pro. 1 pro. 2 actionem in distans.

Respondeo in omnibus his experientijs aliquid produci in medio, idque meo iudicio euidẽter colligi ex eo, quod si interponatur copus aliud densum, ac opacum inter magnetem, & ferrum non traheretur ferrum; & si manus piscatoris esset in eadẽ distantia, in qua mortificatur à torpedine, sine eo quod tangeret virgã piscatoriam, & quod torpedo non tãgeret filum piscatorium virgæ appensum, non mortificaretur; & si corpora opaca interponerentur inter Basilicum & homines, profecto non interficerentur. Sed huius sane nulla alia ratio reddi potest, nisi quod agentia illa sint limitata ad non agendum in distans, quin agant in medium.

Dices, Corpus interpositum impedire positiue, quo minus actio detur in distans.

Contra: quia non potest impedire actionem positiue, nisi per hoc, quod retardet aut debiliter virtutem causę, vel per hoc quod non sit capax actionis ab illo. Sed certũ est corpus interpositum inter magnetem, & ferrum, aut hominẽ, & Basiliscum, nihil agere in Magnetem aut Basiliscum; ergo ex hoc capite non impedit actionem: ergo impedit ipsam quatenus est incapax actionis, & consequenter vt habeatur actio distans, debet haberi actio in medio.

34 *Melior experientia* contra conclusionem est acus nauticæ; quæ [illegible] ictu magnetis ita disponitur, vt à stella polari distans non obstante quorumcunque corporũ interpositione, moueatur ad se, & detineatur in certo situ. *Alia similis experientia* est de ijs, qui in quacunque distantia sentiunt se moueri interius quando moriuntur aliqui amici aut cognati.

Respondeo tamen etiam ad primã ex his, posse dici quod agat stella polaris per totum aerem vsque ad acum nauticam, & inde fortassis si poneretur acus illa in loco tã occluso, in quem aer exterior non posset peruenire, non moueretur.

Ad secundam posset dici, quod quandoquidem nõ moueantur omnes in similibus occasionibus, nec ille idem semper, illa cõmotio attribui potius deberet Angelo bono aut malo, quam alijs causis. Fateor tamen, exemplum acus nauticæ si tr hatur à stella polari, vt communius asseritur, reddere incertum, an detur de facto actio in distans. Ad quod etiam facit alia experiẽtia de metallis in visceribus terræ productis, ad quæ loca incertum est, an trãsmittantur qualitates aliquæ occultæ per totum medium.

Obiicies vltimo ad probandum quod non detur actio in distans: propterea natura abhorret à vacuo, quia non posset actio transfundi per medium: ergo signum est quod non detur huiusmodi actio saltem de facto.

Respondeo, negando antecedens: quamuis enim daretur aliquod vacuum terminatũ; adhuc posset actio transfundi per medium planum: nempe superficiem, & corpora circumscribentia illud vacuum absque actione in distans. Deinde quamuis vacuum impediret actionem, & propterea natura ab ipso abhorreret, tamen inde non sequeretur, quin aliqua agentia de facto agerent in distans quamuis sequeretur quod aliqua non agerent.

LIBER VII.

PHYSICORVM.

QVæ in hoc Libro tractat Philosophus de æternitate mundi ac motus, de primo motore, ac conditionibus eius, commodius tractabuntur partim in libri de Cælo & Mundo, & partim in Theologia ac Metaphysica. Quare hic solum agendum de motu proiectorum, quod vnica disputatione satis commode fieri potest.

DISPVTATIO XX.

DE MOTV PROIECTORVM.

PEr *proiecta*, quorum motus hic examinabitur, intelligi debent illa corpora, quæ non mouẽtur localiter ex virtute sibi innata, vt mouẽtur grauia, & leuia; sed ex eo, quod aliqua causa extrinseca, non solum tollat impedimentum sui motus, sed etiam cum impetu quodam ea aliquò impellat: & hinc huiusmodi motus solet vocari violentus, non quod non possint eo moueri, etiam ad locum naturalem; quis enim non videat lapidem posse impelli deorsum ad locũ, quò ex sua virtute tenderet ablato impedimento? sed quod fiat ab agente extrinseco, & quod satis frequenter fiat contra inclinationem corporis moti.

QVÆSTIO I.

A quo moueantur proiecta.

1 NOn est dubium quin causa principalis secunda, vnde principium motus proiectorum oritur, sit ipsamet causa impellens; sed quæstio est, postquam semel sunt proiecta, & separantur à causa proiiciente, à quonam moueantur.

Quatuor de hac re sententias refert *Camerarius p. 2. q. 14.*

Prima est, quod motus ille proueniat quantum ad primam partem ab ipso proiici nte, illam vero partem producere aliam, & illam aliam vsque ad finem.

Secunda est, quod proueniat à grauitate aut leuitate, seu propria virtute motiua proiectorum, extrinsece tamen determinata à proiiciente: existimant enim hi authores, grauitatem, & leuitatem ex se ad quemcunque motum esse indifferentes, sed determinari tamen ea ad talem vel talem motum, vel à forma substantiali corporis, vel à proiiciente aut impellente: hæc adscribitur quibusdam recentioribus.

Tertia sententia est, quod ille motus proueniat proxime tanquem à principio quo, à qualitate aliqua impressa illis, quam vocant impulsum. Hæc est communissima sententia recentiorum, quos citat & sequitur *Auersa q. 40. sec. 6.*

Quarta sententia est, causam huius motus esse medium aerem, verbi gratia, vel quam, per aquam defertur proiectum. Hanc tenet ipsemet *Camerarius* ex *Pererio* potissimum, alios multos & inter illos *Philosophum*, *D. Thomam & Scotum in Physica* pro ea citans.

CONCLVSIO IV.

2 *Motus proiectorum non prouenit à motu, aut grauitate ac leuitate, aut solo medio.* Hæc est tertiæ sententiæ contra tres alias.

Probatur prima pars contra primam sententiam: quia motus formaliter loquendo est relatio: sed absurdum videtur vnam relationem esse causã effectiuam alterius relationis. *Præterea*, motus localis est ens successiuum, cuius partes simul non existunt; ergo dum existit pars posterior, non existit prior, & consequenter pars posterior non causatur à priori.

Probatur secunda pars contra secundam sententiã: quia non potest assignari nec intelligi; quomodo possunt grauitas & leuitas determinari per causam extrinsecam, nisi producatur aliquid in corporibus, quibus insũt, ratione cuius sic determinentur. Quod si admittatur aliquid in ipsis produci, illud solum sufficiet absque concursu grauitatis aut leuitatis, aut saltem grauitas & leuitas se solis nõ sunt causæ istius motus, quod est nostrum intentum in hac parte conclusionis. *Adde* ex hac sententia, grauitatem & leuitatem non fore distinctæ rationis: sed eandem qualitatem vocari grauitatem, quatenus coniungeretur cum forma, quæ peteret esse deorsum, & leuitatem cũ forma quæ peteret esse sursum; & præterea si eadem forma indifferens ad omnes motus determinaretur à forma substantiali aut proiiciente nunc ad hunc motum, nunc ad illum, eadem ratione ipsa res, quæ dicitur grauis aut leuis, absque illa qualitate posset sic determinari, & consequẽter absque necessitate diceretur esse grauitatem aliquam aut leuitatem in rebus distinctam à sua forma substantiali.

Probatur tertia pars cõtra quartam sententiã: quia omnino incredibile videtur, corpora grauissima, vt lapides grandes & globos ferreos, similiaque in altum proiecta, à solo aere mediante suo motu eleuari: ergo aliquid aliud concurrit ad illum motum.

3 *Confirmatur*: quia quantum ad omnem experientiam, & rationem fortius mouetur aer spirãte magno vẽto, quam quando proiicimus aliquid per ipsum sursũ: sed nec aer sic motus à vento aut se solo aut simul cũ vento, mouere potest corpora sursum proiecta ad partem illam, quo tendit ventus, tanto impetu, quanto mouentur sursum, ergo non mouentur sursum à solo aere moto.

Confirmatur secundo: quia si quis circa trochum in gyrũ velociter motum adhiberet omnem diligentiam impediendi motus aeris, eum ad alias partes contrarias impellendo, adhuc nisi tangeretur trochus, non desineret cõtinuare suum motum: ergo signum est, quod non perueniat ille motus ab aere solum. Ad quod etiam facit non experiri nos motum aeris tam vehementem post corpora proiecta, quam opus esset ad illum motum: imo, quod bene aduertit *Auersa*, si circa rotam velociter motam applicaremus chartam, aut aliam rem facile mobilem, non inueniremus quod admodum celeriter moueatur, cum tamen aer illa mouere deberet, si suo motu solo rotam moueret.

Confirmatur tertio: quia nauis contra aerem, ac ventum & ipsum aquæ fluxum, remorum impetu pulsa, desinẽte remorum motu adhuc ad illã par ẽ moueretur: sed dici nequit illum motum tum prouenire ab aere, aut aqua, quæ potius ipsum impediunt ad aduersam partem tendentia.

Confirmatur quarto: si ex agitatione aeris, quam facit impellens, oriretur motus proiecti, quamuis non tãgeret proiectum, concitando aerem maiori impetu, quam facit quando proiicit, deberet ipsum impellere, id hoc est contra experientiam: ergo non prouenit à solo illo motu.

Obiicies primo, contra hanc partem: non potest ostendi, ex quo alio capite oriretur hic motus, quam ex solo medio: ergo ab eo fit. Antecedens probant impugnãdo sententias alias, & præsertim tertiam sequenti conclusione proponendam.

Respondeo, negando antecedens, cuius ratio patebit soluendo obiectiones eiusdẽ sequentis conclusionis. Quod si etiam non posset assignari alia causa, adhuc non deberet dici, quod proueniret ab aere: sed potius dicendum esset quod ignoraretur causa eius. Vnde permisso antecedenti, negari debet consequentia.

Obiicies secundo: motus huiusmodi prouenit ab re solo sæpissim, & non à qualitate aliqua impressã: ergo dicendũ est semper, quod ab aere, vel alio medio, per quod fit, procedat. Probatur antecedens: quia compana ingens eleuata sursum ab eo, qui trahit chordã ipsius manubrio alligãta, & postea sibi derelicta, non solũ descendit deorsum ad perpendiculum, sed sursum ab altera parte, & postea ab altera, & huiusmodi motus continuatur diu: at non potest hic motus tribui qualitati alicui impressæ, ergo aeri. Qualis etiam experientia est de rota, & alijs multis corporibus.

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationẽ, nego minorem: ille enim motus, qua parte sursum est prouenit ab impulsu impresso ipsi à trahente chordam vnde quo fortius trahit, fortius mouetur & diutius; qua parte autem deorsum est, potest attribui grauitati campanæ, & potest dici, quod aer motus iuuet vtrumque motũ siue imprimendo impulsum, siue seipso expellendo, quamuis hoc secundum difficilius sit.

Dices: tollens campanam non potest, relinquendo ipsam suæ naturæ, imprimere qualitatem aliquam, ergo falsa nostra responsio.

Respon

Respondeo, impulsum non imprimi per hoc, quod relinquat suæ naturæ campanam, sed per ipsam attractionem; illa autem derelictio est conditio, sine qua non moueretur campana tali modo. Et per hoc patet ad quascunque huiusmodi experientias, & vniuersaliter mihi videtur non posse aliquod corpus aliud corpus trudere à loco suo, nisi imprimendo illi impulsum aliquem quod deseruit multum ad soluendas huiusmodi experientias.

Obiicies tertio Philosophum, qui huiusmodi motum adscibit aëri, ac medio.

Respondeo, eum solum velle, quod aer concurrat ad ipsum, non vero, quod sit causa adæquata ipsius: nec refert, quod non fecerit mentionem de alia causa illa, quam nos assignabimus; quia ad intentū ipsius sufficiebat concursus aeris. Fortassis etiam loquebatur ad hominem in sententia veterum, vt intentum suum principale quomodocunque concluderet, non immiscendo se aliis non necessariis difficultatibus.

CONCLVSIO II.

Motus proiectorum prouenit ab impulsu.

5 *Huiusmodi motus prouenit tanquam à principio quo, à qualitate proiectis impressa, & ab ipsis proiectis tanquam à principio quod.* Hæc est quoad primam partem, iuxta tertiam sententiam, & quoad secundam etiam exceptis *Thomistis*, qui attribuunt illum motum proiicienti tanquam principio quod, simili fere modo, quo adscribunt generanti motum grauium & leuium.

Probatur prima pars ex dictis: quia alia causa assignari non potest, nec in hac causa est magna aliqua difficultas vt patebit ex solutione obiectionum.

Confirmatur, quia debet prouenire ab aliquo illis impresso, sed non a relatione vlla, nec à quantitate, nec à substantia, vt patet: ergo à qualitate.

Et si quaras, ad quam speciem qualitatis pertineat. *Respondeo*, quod ad illam speciem, quæ vocatur dispositio, quia est insensibilis qualitas ab extrinseco veniens, & facile mobilis.

Impulsus spectat ad speciem qualitatis quæ est dispositio.

Probatur secunda pars: quia proiiciens potest esse destructum, durante adhuc motu proiecti: sed prorsus ridiculum est adscribere motum aliquem realem rei non existenti realiter, tanquam principio quod immediato, quamuis posset ipsi adscribi, tanquam principio mediato, sicut productio omnium hominum potest adscribi primis parentibus.

Obiicies primo: illa virtus impressa producitur cum motu, vel sine motu: neutrum dici potest: ergo non datur. Probatur antecedens: quia non sine motu, vt patet experientia: non etiam cum motu, quia motus ipse non producit illam, nec potest assignari ad quid iuuaret in ordine ad eius productionem.

Respondeo negando antecedens pro secunda parte: sicut enim sonus non producitur sine motu, & ad illum producendum propterea motus iuuat: ita in proposito dicendum est: nec in hoc est vlla difficultas, nec est necesse ostendere ad quid iuuet motus ad productionem hanc, alio modo quam quod à posteriori constet eum iuuare.

Obiicies secundo, quia vel produceretur successiue, vel in instanti: non in instanti, quia sic non produceretur cum motu: non successiue, quia sic haberet contrarium.

Respondeo, eam produci successiue sicut sonus, nec est necesse, vt quicquid successiue producitur habeat cōtrarium vt patet in eodem exemplo soni, qui non habet contrarium: sola ergo illa successiue producuntur ratione contrarij, quæ alias ex natura sua peterent produci in instāti, non vero, quæ ex natura sua petunt produci in tempore. Quod si etiam diceretur hæc qualitas produci in instanti quoad aliquam partem, & quoad aliam in alio instanti, & in hoc sensu diceretur produci successiue, & cum motu, non quod sine intermissione produceretur successiue, fortassis non esset inconueniens; quod magis iudico quam affero.

7 *Obiicies tertio*, illa virtus, vel esset eiusdem speciei in omnibus; vel diuersæ: non eiusdem speciei, quia alias eodem modo, & ad eandem partem propelleret proiecta semper, nempe vel semper sursum, vel semper deorsum, vel semper ad latus, aut circulariter: non diuersæ speciei, quia omnino incredibile videtur, quod ex eo quod proiiciens impellat sursum, producat aliquid distincte speciei ab illo quod produceret impellendo deorsum, & præsertim cum eodem impulsu possit mouere res sursum & deorsum vt patet in motu rotæ & resilientibus, de quibus postea.

Omnis impulsus est eiusdē speciei.

Respondeo, illam qualitatem esse semper eiusdem speciei, & indeterminatam ex se ad quemcunque motum, quo potest moueri proiectum; sed determinatur tamen ad talem, vel talem motum partim ex natura motus, quo mouetur proiectum, dum imprimitur illi ista virtus, & partim ex conditione subiecti, & aliis impedimentis eius, ac circunstantibus corporibus. Et sicut aduersarii dicunt illos motus prouenire ab aere eiusdem rationis, cur non posset prouenire à qualitate impressa eiusdem rationis? & quemadmodum aer potest aliunde determinari ad motum talem potius quam alium, idem dici poterit de qualitate illa impressa.

8 *Obiicies quarto*: nulla est qualitas, quæ non sit naturalis alicui subiecto; sed illa, qua impelleretur corpus non esset illi naturalis: ergo non datur.

Respondeo negando maiorem: nam sonus est qualitas & tamē nulli est naturalis subiecto. Quod si sonus sit naturalis, dicatur similiter hæc qualitas esse naturalis.

Obiicies quinto: si daretur illa qualitas, non esset distinctæ rationis à virtute motiua naturali, & consequenter additio ipsius esset superflua. Probatur antecedens: quia haberet impellere corpus eo ipso modo; quo virtus motiua naturalis.

Respondeo, negando antecedens cum sua probatione: nam virtus naturalis motiua est ex se determinata ad vnū certum motum; hæc autem qualitas est indifferens ad quemcumque, & determinatur ad talem, vel talem iuxta conditionem rei proiectæ, & modum quo applicatur.

Deinde, virtus motiua naturalis est quid omnino permanens, quod solet produci simul, & desinere simul: hæc autem qualitas petit produci successiue, & successiue perire solet, instar soni Et dico quod soleat successiue perire, quia fortassis etiam posset quandoque in instanti, vt si quis rem proiectam in instanti sic fortiter comprehenderet, vt non permitteret illam moueri ad vllam partem.

9 *Obiicies sexto*, non potest ostendi, quomodo desineret hæc qualitas: ergo non est asserenda. Probatur antecedēs quia nulla forma absoluta desinit in subiecto nisi per productionem contrariæ formæ, vel per destructionē subiecti, aut alicuius conditionis se tenentis ex parte subiecti ad illius conseruationem prærequisitæ; vel per defectum causæ conseruationis; sed subiectum huius qualitatis nō desinit nec aliqua conditio se tenens ex parte ipsius, nec habet forma contrariam, quæ produceretur; nec desinit aliqua causa conseruatiua, quæ ante fuit: ergo non potest assignari quo modo desinat.

Respondeo, simili modo eum desinere, quo desinit sonus, quem nemo negat, & esse, & desinere aliquando: & quacunque ratione dicent aduersarij desinere sonū, nos poterimus idem dicere de dissitione huius qualitatis.

Vt autem in particulari appareat quomodo desinat, quidam cum *Suario* dicunt eam desinere ex repugnantia virtutis natiuæ, verbi gratia, grauitatis, aut leuitatis, quæ est quasi contraria, licet non proprie contraria isti qualitati.

10 *Sed contra*, quia grauitas, ac leuitas compatiuntur simul cum illa qualitate, non solum pro instanti, sed pro tempore: ergo ex repugnantia, quam habent cum illa qualitate, non desinit illa qualitas.

Confirmatur: quandocunque aliqua forma introducitur in gradu, in quo habet repugnantiam, aut contrarietatem, siue propriam, siue improriam modo sit expulsiua, cum alia forma, debet aliam formam illam tollere; vel aliquam partem, aut gradum ipsius; alias non haberent repugnantiam; sed nihil grauitatis tollitur à corpore proiecto, dum imprimitur illi hæc qualitas: ergo non habet repugnantiam hæc qualitas cum grauitate, nec est illi quasi contraria.

Confirmatur secundo, contra eos, qui putant ad impressionem huius qualitatis aliquid tolli de grauitate natiua corporis proiecti: quia omnino absurdum videtur, quod quando lapis impellitur deorsum, aliquid perdat de grauitate sua; & præterea non minus absurdum est, quod aliquid requisitum tanquam conditio sine qua non ad productionem alicuius qualitatis, debeat formaliter tolli per illam qualitatem; sed grauitas est conditio, sine qua non potest tantus impulsus imprimi; vnde grauia fortius proiici possunt, quam leuia.

Sententia Vasquis refelli. tur.

11 *Vasquez* ait impulsum expelli, ac desinere ex eo, quod corpus impulsum producat ipsi contrarium. Sed certe ridiculum videtur produci à corpore graui deorsum proiecto impulsum contrarium illi impulsui; neque enim alium impulsum potest in se graue producere, nisi impulsum quo impelleretur deorsum, & talis impulsus non est contrarius impulsui, quo ab alio deorsum proiicitur.

Deinde; nec experientia, nec ratio probat graue habere virtutem productiuam impulsus in se, vnde fictitius est talis impulsus.

Plane autem inconueniens videtur, quod præterea in suo de hac re discursu addit idē auctor, quando lapis proiicitur in terram, totam terræ machinam simul moueri aliquantulum, & postea statim redire in suum locum, ac inde prouenire, quod impellatur sursum lapis. Nec enim ratio aut experientia id probat: & præterea incredibile videtur, tam ingens corpus ad motum tam exiguum integre moueri.

Confirmatur hoc, supponendo quod duo proiicerent simul duos lapides æquali impetu in terram, vnus ex hac nostra mundi parte, & alius ad Antipodas, in parte directissime opposita, qui casus est omnino possibilis etiam naturaliter, non solum per Angelos, sed per homines, & fortassis quandoque accidit. In hoc casu non propelleretur per lapidem proiectum terra ab hac parte propter resistentiā lapidis proiecti ab altera parte, nec propelleretur ab illa parte propter impedimentum lapidis hic proiecti: ergo quidquid diceretur in tali casu de lapidibus proiectis absque motu terræ, posset dici de facto, & consequenter non est necessarius motus terræ vlla ratione ad saluandum aliquid, quod de facto contingit.

Verior sententia.

Itaque melius dicitur hanc qualitatem desinere ex eo quod non petat connaturaliter conseruari nisi tanto tempore iuxta conditionem subiecti, & circumstantia um, sicut omnibus philosophandum est de sono, dē quo suo loco.

QVÆSTIO II.

A quo mouentur corpora, quæ resiliunt.

12 CErtum est quotidiana experientia corpora, quæ proiiciuntur, si occurat ipsis aliud corpus impediēs motum, quem ex proiectione haberent, resilire retro; & etiam æque certum est illum motum prouenire à qualitate aliqua ipsis impressa, ac motum vllum proueni e à tali qualitate; sed controuertitur, à quanam causa imprimatur illa qualitas, an à corpore, à quo resiliunt, vel à proiiciente in illud corpus, vel ab alia aliqua causa.

CONCLVSIO.

Impulsus resiliens à quo fit.

Probabilius videtur quod impulsus, quo proiectum resilit, causatur à proiiciente vel impellente, & non à corpore, à quo fit resultantia.

Probatur primo autoritate Philosophi hic *tex. 32.*

Probatur secundo, quia quo fortius impellitur, eo fortius resilit: ergo signum est quod impulsus, quo resilit, procedat ab impellente.

Confirmatur: quia non potest intelligi quo modo corpora, à quibus fit resultantia, fortius impellant corpora, quę fortius proiiciuntur, quam quæ debilius.

Dices, quia quo fortius impellitur, eo melius disponitur ad recipiendum impulsum.

Contra: quia nulla forma est dispositio ad formam sibi directe oppositam; sed secundum aduersarios impulsus deorsum, verbi gratia, est directissime oppositus impulsui sursum à terra: ergo ille impulsus non potest esse dispositio ad hunc; sed esset secundum hanc responsionem: ergo, &c.

Probatur tertio, quia quæcunque alia impellunt aliqua corpora præter illa, de quibus est controuersia non impellunt ea, nisi ipsa etiam moueantur: ergo verisimile est quod corpora de quibus controuertitur, id est, illa, quibus fit resultantia, non possint impellere, nisi moueantur: sed non mouentur quoties fit resultantia: ergo nec impellunt.

Confirmatur: quia reflexio luminis fit ab agente à quo actione directa productum est, & non à corpore, à quo fit reflexio, ergo & reflexio seu resultantia corporis reflexi fit à proiiciente.

13 *Obiicies primo*. Si pila descenderet ob suam naturalē grauitatem, nō haberet impulsum ab aliquo proiiciente, sed tamen resiliret à terra: ergo terra habet virtutem impellendi ipsam.

Respondeo negando maiorem, quia, vt dicemus postea aer impelleret illam vltra quam moueretur à sua grauitate; & eius resultantia proueniret ab impulsu aēris, quod si non impelleretur ab aliquo, vt si descenderet in vacuo, non fieret resultantia.

Obiicies secundo, motus sursum & deorsum distinguitur specie: ergo non possunt prouenire ab eodem impulsu: ergo est diuersus impulsus quo resilit pila à terra sursum, & quo proiicitur vel impellitur deorsum.

Respondeo negando consequentiam: quemadmodum enim eadem virtus loco motiua potest mouere sursum & deorsum, ita & idem impulsus, supposita diuersa determinatione.

Obiicies tertio: non eodem modo resilit pila à corpore molli, & duro: ergo signum est quod corpus durum imprimit aliquid illi, quod non imprimitur à corpore molli.

Respondeo negando consequentiam, nam prouenit potius ex eo, quod corpus molle minus resistat, quia magis cedit, quam corpus durum; quo enim magis continuatur motus directe; eo minus fit resultantia motus, præsertim si protendatur vltra illud tempus ad quod solet crescere motus eius.

14 *Obiicies quarto*. Impulsus à proiiciente emissus non manet nisi quamdiu manet motus, vt patet experientia: sed quando corpus resilit, quiescit in puncto reflexionis: ergo non manet impulsus à proiiciente immissus, & consequēter si resiliat debet accipere aliū impulsum ab aliquo alio. Probatur minor primo, quia alias duo motus contrarii possent continuari, quod vid tur absurdum. Probatur minor secundo, quia idem posset esse terminus à quo, & ad quem eiusdem motus localis.

Non fit quies in puncto reflexionis, sed motus.

Respondeo negando minorem, tum quia nihil cogit ad talem quietem asserendam, tum quia si pila minima proiiceretur sursum & occurreret maximo lapidi descendenti, efficeret vt quiesceret iste lapis, quod est absurdissimum. Ad primam autem probationem minoris *Respondeo* non esse absurdum, quod duo motus contrarii continuentur magis, quam quod ipsa loca sic continuentur.

Dices, id esse expresse contra Philosophum. *Respondeo* Philosophum non esse locutum vniuersaliter de omnibus motibus contrariis, sed de aliquibus; vel non nisi probabiliter ita sensisse. Ad secundam etiam probationem, dico id non esse absurdum in motu, cuius pars est directa, pars reflexa.

QVÆSTIO III.

Vnde oritur, quod motus grauium & leuium sit velocior in fine quam principio aut medio; motus vero proiectorum sit velocior in medio?

15 TEnetur communiter tanquā experientia compertum, quod supponitur in vtraque parte huius quæsiti. Sed *Arriaga* propria experientia edoctus negat primum suppositum *disputat. quarta de generatione num. 33.* & expresse tenet *Primo*, omnia grauia quantumuis inæqualis magnitudinis, æque velociter moueri per idē medium, præsertim si sint eiusdem naturæ, absque vlla differentia præter magnitudinis maioris, & minoris. *Secundo* grauia in fine motus non velocius moueri, quam in initio, aut medio.

Quod

Grauia inæqualia æquè cito mouentur per idem medium.

Quod ad me autem attinet, libenter cum eo conuenio quoad primam partem: facta enim experientia lapidis magni, & parui, quos simul ex eodem loco altissimo data opera proieci, non citius comperi vnum altero ad terram peruenisse. Nec satisfacit dicere, non æque cito eos descendisse, sed differentiam tamen fuisse tam exiguam, vt vix percipi potuerit: nam si nō percipiatur non debet asseri, quia aliunde probari non potest nisi experientia. & præterea si grauitas maior causaret velociorem motum, quando esset notabilis differentia inter duo corpora, deberet etiam notabilis esse differentia inter motus vtriusque. Ratio autem cur non debeat esse velocior motus vnius, quam alterius est, quia licet vnum habeat plus grauitatis, habet etiam plures partes conformiter ad hoc, quas mouere debet, & plures partes resistentes ipsi in medio, quam habet corpus minus graue: vnde grauitas minor corporis minoris æque cito poterit ipsum mouere ac grauitas maior corpus maius: nec vniuersaliter verum est quod grauitas maior velociorem causet motum quam minor, sed hoc solum intelligendum est respectu eiusdem corporis, & cæteris paribus, ita scilicet, vt idem corpus, quando haberet maiorem grauitatem, & cætera essent paria, velocius moueretur quam si haberet minorem grauitatem; quod quidem certum est, quia alias non haberet maiorem grauitatem.

An grauis velocius moueatur in fine motu

16 Difficilior est secunda pars huius doctrinæ, & magis contra communem Philosophorum opinionem, quæ potissimum fundatur in hac experientia, quod si lapis prægrandis caderet supra aliquem valde prope locum, à quo caderet, non tantopere læderet illum, quam si in loco valde distanti caderet: huius enim non videtur alia ratio assignari posse, nisi quod quo amplius progreditur, eo velocius moueatur, ac impellatur, & consequenter fortius impellat corpora occurrentia.

Doctrina Arriagæ.

Ad hanc autem experientiam respondet *Arriaga*, id non oriri ex eo quod velocius moueantur, sed ex eo quod maiorem impulsum imprimant corporibus occurrentibus, quia scilicet quo longius mouentur, eo habent maiorem vim ad imprimendum talem impulsum.

Hoc autē probat, quia si pila coriacea caderet velocius quam lapis, non offenderet tantum quantum lapis: ergo signum est quod læsio illa non proueniat à motu. Verum quidquid sit de ipsa sententia, hæc probatio nihil valet; & retorqueri potest. Nihil valet quidem,

Reicitur.

Quia nemo dicit solum motū esse causam læsionis, sed motum simul cū tali, vel tali grauitate, & figura, cæterisq; concurrentibus; vnde cum pila illa non habeat tantum grauitatis, quantum habet lapis, non debet tantum lædere, quamuis velocius moueatur. Retorqueri etiam potest, quia illemet fatetur, impulsum imprimi maior in loco distanti ob longiorem motum: sed si pila longius moueretur non imprimeret tantum impulsum quantum lapis: ergo si valet argumentatio ipsius, sequitur quod non proueniat impulsus ille maior à longiori motu.

17 Melius probari posset illa responsio *Arriagæ* ex eo quod non possit commode assignari vnde causetur motus velocior in fine, quam in principio, aut medio; & ex eo quod illa maior læsio prouenire posset ex maiori impulsu sine velociori motu. Primum patebit ex difficultatibus proponendis infra contra sententiam communem. Secundum patet, quia impulsus maior non videtur habere vllam connexionem cum motu velociori.

Dices, motum præteritum non posse esse conditionem ad hoc, vt agens aliquod iam fortius agat, quam si non fuisset præteritus, nisi per ipsum aliquid producatur in agente, ratione cuius fortius posset agere quam alias: sed nihil producitur: ergo quod impulsus sit maior, nequit oriri ex eo, quod motus sit longior.

Hæc est potissima difficultas, quam patitur hæc sententia. Ad quam dupliciter responderi potest ex doctrina *Arriagæ primo* negando minorem: posset enim dici, quod producatur in graui descendēte per ipsum motum aliquis impulsus seu aliqua qualitas, qua adiuuetur ad fortius agendum postea. *Secundo*, negando maiorem, posset enim secundum ipsum dici, quod motus præteritus sit cōditio sine qua non, sicut præextitisse in loco vicino est conditio, vt possit quis acquirere aliquem locum.

18 Ex his responsionibus secunda longe improbabilior est: neque enim potest assignari qua ratione motus præteritus sit conditio necessaria ad productionem impulsus postea producti, sicut potest assignari ratio cur præexistentia in loco vicino sit conditio, vt quis ponatur in alio loco: quia illa præexistentia applicat corpus ad locum alterum, sic, vt immediate in ipso posset poni absque eo quod transferatur corpus de loco in locum, non pertranseundo medium.

Contra primam etiam posset opponi, quod eo ipso quo produceretur talis impulsus, deberet graue ratione illius descendere velocius: tum quia omnia alia quibus imprimuntur impulsus etiam versus partem, ad quam naturaliter tendunt, velocius mouentur: tum quia aliàs frustra imprimerentur ipsis. *Deinde*, ipsemet motus, formaliter loquendo cum sit respectus, non habet virtutem productiuam qualitatis absolutæ, qualis esset impulsus, & ipsum graue non debet habere illam virtutem: cur enim nō sufficeret ipsi ferri deorsum iuxta' vim grauitatis suæ, & impellere alia corpora iuxta eandē virtutem sine noua aliquo impulsu à se producto in se?

Vnde oriatur quod motus grauis sit velocior in fine.

Sed quidquid sit de hac doctrina, supponendo quod communiter supponitur, motum grauium esse velociorem in fine quam in principio, examinemus à qua causa oriatur quod ita fiat.

Prima sententia.

Aliqui dicunt rationem istius maioris velocitatis in fine esse, quod grauia in alieno loco acquisierint aliquas qualitates resistentes motui deorsum, quas mediante motu paulatim superant. & sic velocius in fine mouentur, vbi minus habent de illis qualitatibus.

Reicitur.

Contra, quia non potest assignari à quo huiusmodi qualitates producantur, nec ob quem finem.

19 *Dices*, à proiiciente eas produci. *Contra*: quia possent grauia produci primo sursum absque vllo impulsu: deinde quiescunt sæpe sursum, & in illa quiete, præsertim si longior sit, perdunt quidquid producitur impulsus à proiciente.

Secunda sententia.

Alii dicunt propterea motum esse velociorem in fine, quia vigoratur in progressu motus.

Contra: quia hæc vigoratio nequit fieri, nisi mediante aliqua qualitate, quæ acquireretur: aut mediante aliqua causa, qualis causa iam examinatur, & non assignatur ab his auctoribus.

Tertia sententia.

Alii dicunt rationem esse, quod locus naturalis trahat ad se corpora illa, vt magnes ferrum, & quo magis accedunt, vt magis applicentur, ita magis trahere.

Contra: quia sic duo corpora saltem eiusdem rationis, & omnio similia, quando essent in æquali distantia à loco naturali, æqualiter deberent moueri quamuis alterum ab altiori loco moueretur, quod est contra experientiam hic suppositam. *Quæ etiam ratio* improbat aliorum sententiam dicentium motum esse velociorem in fine, quia aer prope locum naturalem minus resistit; nam sic æque cito deberet moueri corpus per illum aërem, siue ab altiori loco descenderet, siue à minus alto.

Quarta sententia reicitur.

Quinta sententia.

Alii dicunt causam esse, quod grauia producant in se qualitatem impellentem, quæ quo longior est motus, augetur.

Contra, quia, vt dixi ante, illa virtus frustra ipsis esset concessa, cur enim non sufficeret ipsis æquali motu semper tendere in locum naturalem iuxta suam grauitatem sine additione huius nouæ qualitatis?

Sexta sententia reicitur.

Alii volunt motum causare nouum impulsum in mobili.

Contra, quia est respectus formaliter loquendo, vt tenent Scotistæ, aut modus, vt tenent alij: sed nec respectus nec modus potest esse principium productiuum absolutæ qualitatis.

Septima sententia reicitur.

Alii putant rationem esse quod aer quo magis mouetur, eo minus resistit; quo longior autem est motus, magis mouetur.

Contra quia posset magis moueri aer per alia agentia: quando descēderet corpus à loco parum alto, quam mo-

ueretur quando descenderet corpus à loco magis alto; & tamen quod descenderet à loco magis alto, moueretur velocius : ergo signum est quod motus velocitas maior non proueniat à minori resistentia orta ex longiori motu.

Octaua & communior sententia.

20 *Communior sententia* tenet velocitatem maiorem prouenire ex impulsu aëris succedentis graui decedenti: succedit enim ipsi cum aliquo impetu iuxta proportionem motus ita, vt quo velocius mouetur, eo maiori impetu succedat; vnde quia prima pars aëris succedens impellit vltra, quam per naturalem virtutem descenderet, fit vt succedente illa parte velocius moueatur, quam incipiat moueri, & quia tum velocius mouetur, succedit alia pars, cum maiori impetu, & cogit ad velociorem motum, & ita deinceps vsque in finem.

Reiicitur

Contra hanc tamen sententiam facit *primo*, quod nõ appareat maior motus in aëre in fine, quam in medio; nec etiam apparet quomodo possit esse talis impulsus ab aëre, nam non fit ab aëre antecedente, potius enim ille resistere deberet: nec ab aëre sequenti, quia cum sit in loco naturali, non debet grauitare nec impellere corpus sub se positum: nec ad impediendum vacuum id est necessarium, sufficit enim ad hoc quod subsequatur immediate absque huiusmodi impulsu. *Adde*, quando nos ipsi cadimus non sentire nos impulsum aeris subsequentis; quem tamen si daretur, deberemus sentire, sicut sentimus impetum venti impellentis nos à tergo, qui tamen non impellit tantum, quantum supponitur impellere aer prope finem grauia descendentia.

Confirmatur: quia motus aeris non est verisimiliter tam magnus etiam impulsiuus, ac ventus valde vehemens: sed certe ille ventus non posset impellere tantum quantum impellitur graue in fine motus longi, ergo ille impulsus non oritur ex aere.

21 Hæ sunt præcipuæ, quas de hac re reperio sententias, quarum nulla non caret sua difficultate; nec ego aliam faciliorem inuenio: vnde ex hoc ipso potest assumi argumentum ad probandum quod motus non sit velocior in fine.

At si quis tamen velit ex his dicendi modis scire, quem putem faciliorem;

Respondeo mihi faciliorem esse illum, quo dicitur quod moueatur velocius, quia producunt in se ipsis quali atem aliquam impellentem, aut quia producitur in ipsis qualitas resistens motui; quod colligi potest experientia & finis eius erit vt eo modo expellant maiori impetu corpora distantiora ob beneficium vniuersi. Vltima etiam sententia ob auctoritatem probabilis censeri debet: & quia non absolute resoluo hanc quæstionem quoad hanc partem, propterea non propono Conclusionem.

Cur proiecta minus velociter mouentur post medium.

22 Nunc soluenda est quæstio quoad secundam partem & dico rationem esse cur proiecta minus velociter mouentur post medium quam in medio, quia vsque ad medium qualitas impressa ipsis non remittitur, tum autem incipit remitti. Ideo autem velocior in medio, quam in principio, (si tamen ita fiat) quia ipsum proiectum habet virtutem productiuam impulsus in se ex suppositione quod impellatur ab extrinseco; & hoc paulatim donec remitti incipit virtus ipsi impressa ab illo extrinseco, vel quia (vt communiùs tenetur conformiter ad vltimam sententiam de prima parte) quo velocius mouetur per impulsum, eo magis impellitur ab aere seruata simili proportione. qualis seruatur in motu grauis deorsum.

Queri hic solet, an elementa grauitent in locis proprijs: sed commodius tractabitur hæc quæstio in disputatione de Elementis. Vnde hæc sufficiant de octo libris Physicorum, ad primi Motoris, ad quem indagandum potissimum compositi sunt, honorem, & gloriam. Amen.

LIBRI DE COELO ET MVNDO.

QVæ vtiliora sunt, & magis indigent examine in quatuor libris, quos de Cælo & Mũdo scripsit Philosophus, quorumque obiectum adæquatum, seu attributionis est, vel vniuersitas rerum omnium de facto repertarum intra superficiem conuexam Cæli supremi; vel corpus simplex commune Cælis, & Elementis terrestribus; vel Cælum ipsum, quæ controuersia parui prorsus momenti est; hic pauc s disputationibus co nprehendere placuit, easque numero cum præcedentibus connectere.

DISPVTATIO XXI.

DE MVNDO.

PEr Mundum, qui & græce Κόσμος dicitur, vniuersitas rerum omniũ præsertim corporearum intelligitur, quæ inter se ordinem quendam habent ac sub rdinati nem, absque subordinatione, aut dependẽtia ab alijs corporibus, quæ extra illam vniuersitatem, seu multitudinem collocata essent. Dixi, *ordinem quendam, ac subordinationem habent*: quia mul itudo rerum, quæ non haberent huiusmodi ordinem, chaos potius, quam mundus appellari deberet; tum etiam quia si non caperetur hoc modo, non posset esse quæstio de pluralitate mundorum, quia absque dubio impossibilis esset; nam plures, qui excogitarentur mundi, vnicam vniuersitatem rerum omnium corporearum facerent, atque adeo essent necessario vnus mundus: Dixi etiam *absque dependentia ab alijs corporibus, aut subordinatione ad illa*, quia alias potuisset vocari mundus collectio creaturarum omnium sublunarium, & collectio etiam creaturarum cælestium posset vocari alius mundus, atque adeo de facto posset dici dari duos mundos; vtraque enim collectio est rerum corporearum inter se bene dispositarum.

QVÆSTIO I.

An Mundus sit vnus.

1 SI caperemus Mundum pro vniuersitate omnium rerum corporearum, quæ de facto fuerint, sunt, & erũt, certum est mundum esse vnum: illa enim vniuersitas est vna; posset tamen in hoc sensu dari alius mundus, quia alia vniuersitas rerum posset esse. Item si caperemus mũdum pro vniuersitate omnium rerum corporearum possibilium, adeo mundus esset vnus, vt nec essent plures possibiles, quia extra vniuersitatem rerum corporearum omnium, aliæ res non essent, ex quibus conflari posset alius mundus. Itaque controuersia hic examinanda est, an de facto præter vniuersitatem rerum omnium corporearum contentarum sub summo Cælo, detur alia rerum vniuersitas extra summum Cælum; aut an sit possibilis talis vniuersitas: si enim detur, de facto plures dantur Mundi: si non detur, sed sit tamen possibilis, non dantur de facto, sed sunt possibiles plures mundi.

CONCLVSIO.

De facto vnicus tantum est mundus; sed plures sunt possibiles. Prima pars est communis cum *Philosopho*. Secunda etiam pars est communis, sed videtur esse contra *Philosophum*, & *Platonem* etiam *in Thymæo*. Probat Philosophus primam partem tribus rationibus, quibus etiam ad negandam inducebatur secundam partem.

Vnus mũdus datur de facto: plures sint possibiles.

Probationes Philosophi.

2 *Prima ratio est*: si darentur plures mundi, terra vnius mundi moueri deberet naturaliter ad vniuscuiusque mundi centrum, sicut terra huius mundi de facto ad eiusdem mouetur centrum: sed hoc non solum inconue-

niens

niens est, sed prorsus implicat naturaliter: ergo nec datur nec dari potest pluralitas mundorum.

Secunda ratio est, quod mundus hic noster contineat omnem materiam possibilem: ergo nequit dari alius mundus constans saltem rebus materialibus.

Tertia est, quod sit tantum vnus primus motor: ergo vnum tantum primum mobile, & consequenter vnus mundus.

Verum hæ rationes parum aut nihil concludunt, nec tanti Philosophi ingenio dignæ videntur.

Responderi enim facillime potest *ad primam* negando maiorem: cur enim terra huius mundi, ad centrum alterius nullam cum eo connexionem aut subordinationem habentis, moueri deberet?

Ad secundam negatur antecedens: & sane si contineret omnem materiam possibilem, deberet constare infinita materia, quod est contra ipsum Philosophum mundo huic limitatos tribuentem fines.

Ad tertiam negatur consequentia, non obstante enim vno primo motore, possunt dari plura prima mobilia non subordinata inter se, quorum quodlibet in suo mundo esset primum.

Reiciuntur. 3 *Melius ergo probatur prima pars*, quia existentia rerum vllarum non debet asseri absque aliqua ratione à priori aut posteriori aut experientia, aut authoritate, sed nulla est ratio, aut experientia, aut authoritas magni facienda, vnde colligatur existentia alterius mundi, imo est authoritas omnium fere Philosophorum in contrarium: ergo non debet asseri,

Confirmant aliqui: quia poterat Deus omnes creaturas corporeas in vnico mundo collocare: ergo non debebat ad plures mundos recurrere.

At hæc confirmatio est difficilis: quia si loquatur de hoc mundo, qui de facto existit, id omnino falsum est: nam alius mundus eiusdem magnitudinis, & formæ qui possibilis est, non poterat intra hunc mundum contineri. Si vero loquantur de alio mundo maiori,

Contra est, quia quamuis in eo possent creaturæ alterius mundi, qui de facto diceretur existere, contineri; tamen quia ille de facto non est creatus, non sequitur quin de facto sit alius mundus ab hoc nostro distinctus. Deinde non est vllus mundus finitus tam magnus, cui non posset alius mundus æqualis creari, qui propterea intra terminos istius mundi quantumuis magni non posset contineri. Rursus Sol, Luna, Stellæ alterius mundi non possent intra vnum mundum, in quo essent aliæ similes, tam bene collocari.

Confirmant secundo, quia cum Deus ipse vnus sit, congruum erat vt opificium eius esset vnum. At hæc congruentia non est magni momenti: posset enim aliquis dicere non magis congruum esse vt opificium Dei esset vnum ad habendum aliquam proportionem cum Deo, quoad vnitatem, quàm quod esset multiplex ad ostendendam ipsius omnipotentiam. Deinde cur esset nec esse vt opificium totale Dei deberet habere proportionem vllam in vnitate cum Deo?

Probatur secunda pars conclusionis: quia in hoc nulla prorsus est repugnantia: quo argumento melius haberi non potest ad probandas similes conclusiones. Philosophus autem, qui sensit contrarium huius partis, valde leuibus, & extraneis ad id adducebatur principijs; vt propterea in hoc non sit curanda eius authoritas.

4 *Quares* quam vnitatem habet hic mundus noster in se.

Respondeo non nisi vnitatem ordinis & subordinationis: non enim vnitatem aliquam per se, aut metaphysicam, cum partes plures eius realiter distinguantur; aut physicam, cum etiam plures partes eius sint secundum se entia completa: quæ non actuant alias partes, nec actuantur ab alijs partibus, vt lapides, arbores, homines, elementa: non etiam continuationis, neque enim cæli inter se continuantur, nec pisces, cum mari aut alijs partibus, aut homines cum terra aut aere; nec etiam vnitatem mere per accidens, vt patet ex ordine & subordinatione partium mundi; ergo vnitatem ordinis & subordinationis.

QVÆSTIO II.

De perfectione Mundi.

5 CErtum est mundum esse perfectum; nam vt Scriptura ait, *Dei perfecta sunt opera, & vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Quod non quamcumque mundi perfectionem, sed eminentem aliquam denotat. Et sane multitudo, varietas, pulchritudo, proportio & connexio ordinatissima partium mundi maximam eius perfectionem abunde ostendunt, vt alia id probatione non indigeat. Et quamuis ex monstris, animantibus venenosis ac per se deformibus, infectionibus aeris, terræ motibus, tempestatibus, & similibus posset quis arguere aliquam mundi imperfectionem, vt pote qui sine iis perfectior appareret; tamen, præterquam quod hæc omnia deseruiant ad particulares aliquos fines; cum causentur à causis naturalibus, quæ si ea carerent virtute, non haberent aliam ad mundi vtilitatem requisitam, perfectioni potius mundi attribui debent quam imperfectioni. *Difficultas ergo hic examinanda* est solummodo, an mundus sit ita perfectus, vt perfectior esse non possit Quæ difficultas cõuenit in re cum alia in Theologia examinari solita, an Deus teneatur semper facere quod optimum est: si enim teneatur, non poterat perfectius quid facere quam mundum; alias eum faciendo non fecisset quod optimum est: si vero non teneatur, nihil impedit, quo minus posset mundum longe perfectiorem nobis condidisse. Mundus est perfectus.

An possit dari mundus perfectior.

6 *Prima sententia* est, quod non possit Deus perfectiorem mundum facere absolutè, & simpliciter, quam quem de facto fabricauit. Variæ sententiæ.

Secunda sententia, quod posset Deus absolute perfectiorem mundum facere, sed supposito tamen fine de facto intento, ob quem creauit mundum, quod non potuerit.

Tertia, quod potuerit perfectiorem, etiam supposito fine.

Vt autem clarius soluamus hanc difficultatem, aliquid dicendum videbitur de illa alia difficultate annexa, an scilicet Deus teneatur facere quod optimum est.

An Deus teneatur facere quod optimũ est.

Qua in re *Granadus* 1. *tract.* 2. *de volunt. Dei disp.* 3. distinguit inter duo genera rerum: sunt enim aliquæ res, in quibus assignari potest optimum ex illis, vt v. g. creatio mũdi & negatio creationis mũdi, redemptio generis humani & non redemptio: aliæ sunt res, in quibus nequit assignari optimum, vt sũt species alicuius generis, in quibus cũ sit processus in infinitum, & nulla species assignari possit, qua perfectior fieri nequit, non potest assignari quid sit ex illis optimum. Dicit ergo hic author, in priori genere rerum Deum non solum semper de facto facere, quod optimum est, sed ad id ex bonitate sua infinita ita inclinari, vt moraliter loquendo oppositum facere non possit, quamuis ad id faciendum potentiam physicam habeat.

Hanc sententiam data opera impugnat *Lugo disp.* 2. *de incarnatione sect.* 1.

CONCLVSIO. I.

Deus non tenetur facere quod optimũ est.

7 *Deus non tenetur facere, quod optimum est, etiam ex illis rebus, quarum optimum assignari potest.* Hæc est contra *Granadum*, & iuxta communia principia.

Probatio P. de Lugo.

Probat *Lugo*: quia potentia physica cum impotentia morali, quam haberet Deus in sententia opposita ad non faciẽdum optimum, est valde debilis, & arguens libertatem valde limitatam ac imperfectam in Deo: ergo non debet illi poni in Deo, sed potentia physica cum potentia morali. Hoc argumentum fusius prosequitur.

At facile responderet Granadus, licet in sua sententia magis limitata libertas in Deo poneretur in ordine ad non faciendum optimum, tamen hoc non arguere imperfectionem, sed potius perfectionem, in Deo, præsertim cum radix eius sit summa bonitas ipsius; & sicut nos sumus in statu perfectiori, quando habemus gratiam efficacem moraliter determinantem nos ad bonum, quam quando non haberemus ipsam, sed essemus eque indifferentes ad bonum, & malum absque gratia ad bonum incitante

citãte, aut tentatione ad malũ, quãuis tum magis limitatã haberemus libertatem: ita Deus posset dici quantum ad hoc esse in perfectiori statu, quando esset mor liter determinatus, præsertim ex perfectione sua intrinseca ad optimum, quam quando non esset, sed esse potius aq e indifferens ad maius bonum, & minus bonum.

Probat secundo, quia Incarnatio de facto, si non fuisset peccatum secundum *Thomistas*, & recentiores. quos ipse *Granadus* sequitur, non poner tur à Deo, sed tum esset æque excellens, & bona, ac est de facto, & sine dubio melior quam non incarnatio: ergo falsum est quod Deus necessitetur ad optimum in sensu Granadi.

Hæc etiam ratio non vrget, quia licet secundum se, Incarnatio esset æque semper bona, & melior quam negatio eius, sicut quodlibet positiuum est melius physice & secundum se, quam negatio ipsius; tamen *Granadus* negaret Incarnationem esse meliorem in o dine ad manifestandum gloriam Dei, aut alium finem quem Deus haberet, casu quo non esset peccatum, nec oppositum probat *Lugo*, quod tamen deberet facere, vt hæc probatio haberet vim.

8 *Probat tertio*, quia si Deus necessitaretur moraliter ad ponendam Incarnationem post peccatum, aut ad faciendum quod optimum est, frustra oraret quis Deum vt incarnaret Filium suum, aut vt faceret illud, quod optimum est, & sic omnes nostræ orationes saltem pro maiori parte essent inutiles, præsertum quantum ad doctos, qui cogn scerent Deũ moraliter necessitari ad id quod optimum est. Huc tendit totus discursus huius Au horis *num.* 11. Addidi autem ipse, *præsertim quantum ad Doctos*, quia quantum ad indoctos, licet frustra esset eorum oratio quantum ad assecutionem finis intenti, non tamen quantum ad meritum orantis, vt patet in oratione, quam facimus pro animabus, quæ damnatæ sunt, sed quarum damnatio nobis non constat.

Confirmat Lugo hanc probationem verbis Christi Marc. 14. *Omnia tibi possibilia sunt, transfer à me calicem hunc*: vbi Christus præmittit omnia possibilia Deo, & rogat pro translatione passionis, quæ tamen melior erat, qu m quod liberaretur ab illa.

Responderet Granadus multa esse, quæ secundum se non essent melius cuipiam facere, sed essent tamen, ex suppositione intercessionis aut orationis alicuius: sic quãuis non esset melius alicui non castigare seruum quàm castigare, nisi intercederet amici oratio; esset tamen melius intercedente amico non castigare ipsum; vnde quãuis ille teneretur ad optimum, amicus tamẽ non frustra intercederet, quia intercessione sua faceret optimum, quod alias non esset optimum. Et hinc in forma *respondetur* ad hanc probationem distinguendo sequelam: si incarnatio esset optima aut quodcũque aliud quod peteretur, esset optimũ, independenter ob oratione, transeat; si non esset, negatur sequela prima, & etiam secunda quia deseruirent ad faciendum optimum quod alias non esset optimum.

9 *Ad confirmationem* responderi posset quantũ ad possibilitatem omnium rerũ, quæ adscribitur Deo, eam si de morali intelligatur, extendendam ad res illas omnes, quarum productio non argueret aliquo modo imperfectionem, vnde quia productio rei imperfectioris, relicta perfectiori, talem argueret in sententia opposita, propterea illa possibilitas respectu totalis productionis non debet attribui D o sicut nec etiam possibilitas producendæ reuelationis falsæ, aut actus peccaminosi.

Quantum autem ad orationem Christi, habet difficultatem non solũ in sententia *Granadi*, sed in sententia ipsius *Lugo*. Nam non magis vtiliter potest aliquis orare pro re aliqua, quam ipse sciret certo non concedendam quam pro re aliqua, ad quã producendam videret causam moraliter determinatam esse applicatam: sed Christus, quà homo sciuit infallibiliter non transferendũ calicem; & tamen orauit, & quidem vtiliter: ergo quamuis infallibiliter sciret Deum determinatum moraliter ad non impediendam Passionem, poterat tamen vtiliter pro ea impedienda orare: aut si nõ poterat sic vtiliter orare, non poterat etiam, si vidit Deũ determinasse eã nõ impedire

Confirmatur: magis Deus determinatur per decretum absolutum de non impedienda Passione ad eam non impediendam, quàm in sententia *Granadi* determinatur ad id, supposito quod Passio Christi esset optimum, quod Deus posset statuere: ergo magis inutilis esset oratio Christi, si notum esset ipsi istud decretum, quam si notum esset ipsi Deum determinari ex bonitate Passionis. Probatur consequentia: quia inutilitas orationis oritur ex impossibilitate assecutionis finis cognita certo: ergo vbi maior est impossibilitas cognita, minus vtilis est oratio: sed vbi maior est determinatio ad vnum, minor est possibilitas ad oppositum, & maior impossibilitas, vt patet. Probatur antecedens: quia in sensu composito perfectionis maioris in effectu manet potentia physica ad oppositum effectum minus perfectum: at in sensu composito decreti absoluti non manet nec potentia physica ad oppositum effectum: ergo magis determinatur Deus per tale decretum, quam per perfectionem effectus in sententia Granadi.

10 *Quod si dicas*: Christum orasse pro translatione calicis, non vt suberat voluntati absolutæ Dei de ea ponenda sed secundum se abstrahendo ab illa voluntate, ita, vt sensus orationis esset: transfer à me calicem illum nisi sit talis voluntas absoluta in te: aut ita, vt voluerit significare, quod ipse haberet maximum desiderium transferendę Passionis, nisi esset illud decretum absolutum.

Quarto, an sic considerata Passione cognouerit ipsam absolute meliorem, an non. Si non cognouerit, tum patet orationem non esse inutilem; si sic: ergo imperfectionis erat in Christo desiderare, quod prius erat. Posset etiam dici, quod quamuis ex se esset melior, tamen supposita oratione Christi, non esset, & consequenter satis vtiliter poterat Christus orare pro ea transferenda. Sed de hac oratione Christi fusius agendum in materia de Incarnatione.

Probatur quarto: libertas illa tantum physica cum impotentia moraali inuoluit multas imperfectiones indignas omnipotentia Dei: sequeretur enim, quod ipse non esset Dominus suarum creaturarum omnium, quia non posset ponere, & non ponere aliquas ex illis, nempe illam, quæ esset optima, & ad quam producendam propterea necessitaretur.

Confirmatur: quia si Deus necessitaretur moraliter ad producendu m aliquem mundum, creato ante creationem alius mundi, Angelo, non posset reuelare se non creaturum vllum mundum; quæ tamen reuelatio est creatura possibilis, saltem possibilitate physica: ergo Deus non posset moraliter aliquam creaturam realem possibilem ponere à parte rei.

Confirmatur secundo: quia secundum *Aug. 13. de Trin. cap.* 10 potestati Dei cuncta æqualiter subiacent; sed hoc non esset verum, si ex creaturis suis aliquas posset, producere, & physice & moraliter; aliquas vero non posset, nisi physice tantum, vt tenet Granadus: ergo id non est asserendum.

11 *Hæc etiam probatio non sufficit*; negatur enim antecedens cum sua probatione, sufficit enim ad dominium potestas physica.

Ad primam confirmationem respondeo distinguendo antecedens: physice nego, moraliter concedo: nec est inconueniens in sententia Granadi, quod Deus non posset moraliter producere aliquam creaturam physice producibilem, quando productio ipsius impediret productionem creaturæ perfectioris, vt contingeret in proposito.

Ad secundam confirmationem respondet Granadus, æqualiter omnia possibilia subiacere potestati physicę, nõ tamen morali: & sane in principijs *Augustini*, Deus non posset potẽtia morali saltẽ absque culpa punire hominẽ pœna æterna dãnatorũ, & tamẽ illa punitio est possibilis saltem physice: ergo Augustinus non debet intelligi in illo rigore, quem prætendit *Lugo*.

Probatur quinto: impotentia moralis in nobis arguit debilitatem potentiæ nostræ: oritur enim ex difficultate faciendi rem physice nobis possibilem, quod est imperfectionis

ctionis:ergo talis non est adscribenda Deo.Hæc est summa probationis adductæ ab hoc *Authore num.* 14.

Sed nec hæc etiam sufficit: nec enim in nobis, vt antea dixi, impotentia moralis ad male agendum argueret debilitatem imperfectam, aut imperfectionem, licet talis impotentia ad bonum id arguerer;vnde nec in Deo etiam impotentia moralis ad minus bonam faciendum arguit imperfectionem quantum ad hoc;presertim cum illa difficultas faciendi maius bonum oriatur ex propensione ipsius ad maius bonum, & infinita sua bonitate.

12 *Probat sexto* ad hominem, quia sicut non necessitatur ad productionem mundi perfectissimi, quia ex mundis possibilibus non potest assignari optimus, quandoquidem possit dari melior,& melior in infinitum: ita etiã neque necessitari potest ad quodcũque optimum;v.g. ad Incarnationem, quia Incarnatione datur aliud melius medium ad gloriam Dei,& hoc in infinitum.

Sed neque hæc probatio sufficit, quia negari potest sequela,& ad eius probationem dici, quod non detur aliud medium melius, quã Incarnatio aliqua cũ aliquo modo; vnde sicut aliqua creatio mũdi alicuius est optimum medium manifestandi gloriam Dei, quo nullus alius æque bonus aut melior, in quo non inuolueretur creatio mundi, assignari potest, & consequenter Deus in sententia *Granadi* necessitatur moraliter ad volendum creationem aliquam mundi;non tamen ad volendum vllã creationẽ determinatam, quia quacunque dererminata posset dari alia melior:ita quia Incarnatione aliqua cum aliquo modo non posset assignari melius medium,in quo nõ inuolueretur aliqua incarnatio, necessitabitur Deus moraliter ad aliquam indeterminate ponendam;non tamen ad aliquam determinatam, quia quacunque determinata alia melior assignari potest:quam responsionem innuit ipsemet *Lugo*,nec sufficienter impugnatur ab ipso.

probatio melior conclusionis. 13 *Probatur ergo conclusio aliter*:quia non potest assignari,ex quo capite necessitaretur Deus etiam moraliter ad optimum facendum: non enim ex bonitate, seu perfectione maiori ipsius optimi, quia cum sit bonitas finita tantum,non potest habere virtutem allectiuã voluntatis infinitæ Dei;neque etiam ex infinita volũtate, ac bonitate Dei quia hæc non habet vllam proportionem cũ obiecto finito,ratione cuius necessitaret sic Deum ad producendum bonum vllum finitum,aliud autem caput, ex quo profluueret illa necessitas, assignari nequit;ergo non necessitatur sic Deus.

Confirmatur efficaciter: quotiescunque causa adæquata alicuius effectus est necessitata, siue moraliter, siue physice ad eum producendum, & sufficienter applicatur ad eum producendum absque vllo impedimento, producitur ille effectus infallibiliter,& si non producitur, est signum efficax, quod causa non sit sic necessitata:sed voluntas diuina ante productionem mundi erat causa adequata productionis mũdi, tã bene,ac in tempore productionis,& tũ erat æque bene applicata ad eius productionem, & æque inimpedita;ergo quandoquidem tum non produxit mũdum,nec Incarnationẽ, nec aliquid optimũ signum est quod non sit necessitata,nec physice nec moraliter ad eius productionem, sed quod liberrima sit ad eius productionem, tam libertate physica, quam morali.

Confirmatur secundo: quia non ex maiori perfectione præcisa deberet optimum producere,nec tanquam ex ratione motiua,nec tanquam ex conditione sine qua non: sed alia ratio assignari non potest cur necessitaretur etiã moraliter: ergo. Probatur minor: quia mundus perfectior mundo de facto existente habet maiorem perfectionem, quam de facto existens, & tamen Deus non necessitatur moraliter ad eius productionem, quandoquidem illum nec produxerit,nec producturus sit.

Dices,nõ ex maiori perfectione præcise id oriri,sed ex maiori perfectione, in qua sit status,iuxta responsionem ad probationem præcedentem *Patris de Lugo*.

Contra,quia quod sit ibi status nihil facit ad rem;si enim bonitas infinita non sit inclinata necessario ad volẽdum bonum perfectius, cur esset necessitata ad bonum finitũ vltra quod non est aliud bonum perfectius,in quo bonitas ipsius non includitur?& si ex eo, quod non sit status in perfectione vlla rerum,sequitur, quod Deus nequeat ad rem perfectissimã producendam necessitari, sequitur etiam inde, quod non necessitetur ad vllum bonum producendum ex maiori perfectione ipsius.

14 *Obiicies primo*: Quisquis aliquem efficaciter & perfecte amat, vult etiam omnem perfectionem, & bonum ipsius,& si necessitatur ad amandum necessitabitur consequenter ad volendum omnem perfectionem & bonũ ipsius:sed creatio mundi aliqua,& Incarnatio aliqua,suppositio saltem peccato, est maximum bonum Dei extrinsecum, cedunt enim ad magnum honorem ipsius;& præterea amat Deus seipsũ necessario amore efficaci & perfecto: ergo necessario vult creationem aliquam mundi, & Incarnationem aliquam, & consequenter quodcumque bonum maximum, in quo est status.

Confirmatur: quia qui homo efficaciter amat seipsum summo amore,vult sibi maxima bona,quæ potest acquirere sibi efficaciter:ergo idem dicendum de Deo.

Respondeo, si ex necessitate efficacis amoris ad cuius sequeretur necessario volunt s efficax perfection s maioris eiusdem,quando necessitas esset physica respectu amoris etiam talis necessitas esset respectu volẽdi efficaciter bona quæcunque ipsius, & consequenter quandoquidem Deus necessitetur physice ad sui amorem,sic etiam necessitaretur ad volendum mundum & Incarnationem, quod est contra *Granadum*, & omnes.

15 *Respondeo secundo* distinguendo maiorem, omnem perfectionem, & bonum intrinsecum eius, & etiam extrinsecum,sine quo non possent esse bona intrinseca, ut quibus indigeret persona amata,& quæ doleret aut moleste ferret sibi abesse,transeat; bona extrinseca, quibus non indigeret persona amata, & quorum absentiam non moleste ferret,sed eq; in se perfecta esset ac beata ijs positis ac non positis, nego maiorem. Cuius ratio est,quod ideo alia bona vellemus necessario personæ efficaciter amatæ, quotiens essent media necessaria, vel ad sui esse intrinsecum,vel ad felicitatẽ & consolationẽ eius. Minorem autem concedo simpliciter, & nego consequentiam, quia illa bona non sunt talia, quibus indiget Deus, nec molestiam vllam capere potest ex eorum absentia:& sane si necessitaretur ad illa volenda ex amore sui,deberet illa velle producere ab æterno saltẽ quantũ ad ea quę sic producibilia sunt. Hanc responsionem quę satis est communis,fuse proponit *Lugo*, sed hęc abunde sufficiunt.

Ad confirmationem respondet Lugo negando antecedẽs quia peccatores ardentissime se amant & non volunt sibi maiora bona, sed inferiora verbi gratia,bonum delectabile, relicto bono honesto, & bono delectabiliori temporalia relictis bonis æternis delectabilioribus.Cuius rationem assignat, quod non sit bonitas personę amatę trahens ad amorem efficacem ipsius, quę etiam sola mouet ad volenda alia bona,aut saltem ad volẽdo hęc bona præ aliis, sed etiam æstimatio & amor aliorum bonorum;vnde,quia peccator magis æstimat bonum delectabile temporale quam bonum honestum, aut delectabile æternum propterea vult sibi à se intensissime amato bonum delectabile temporale;non vero bonum honestum, aut delectabile æternum procurari.

16 *Contra* quam responsionem ipsemet plures instantias proponit,quas nec sufficienter soluit,& presertim in responsione ad instantiã quartã coincidere videtur cum principiis *Granadi*, quem impugnat:asserit enim Deum non necessitari moraliter ad volenda sibi perfectiora bona quę potest:licet beati necessitẽtur sic ex amore ipsius ad volenda ipsi perfectissima bona, quæ possunt, quia Deus inquit,non habet terminum in bonis quæ sibi possent efficaciter velle:beati vero habent: ergo secundum ipsum vbi Deus haberet terminum in bonis aliquibus, necessitaretur ad optimum ex illis,licet non necessitaretur quando non adesset talis terminus,quę est expressissima doctrina *Granadi*.

Deinde, quando immediate post,dicit *num.* 27. beatos necessitari ad volendum Deo maxima bona,quia necessitan

sitantur ad id, quod Deo magis placet, supponit quod maxima bona semper Deo magis placent; alioquin enim non sequeretur, quod beati ad placendum ipsi necessitarentur ad alia maxima bona volenda ipsi: hoc autem suppositum etiam est contra doctrinam quam defendit.

17 *Sed placet respondere melius ad confirmationem*, & non exponere nos difficultatibus huius responsionis absque necessitate.

Respondeo ergo negando consequentiam, & ratio disparitatis est quod homines propterea necessitarentur moraliter ad volenda sibi maiora bona proposita sibi, quia illa maiora bona vel redderet ipsosmet moraliter aut physice perfectiores, aut quia præsentia ipsorum esset ipsis delectabilis, aut absentia molesta: in Deo autem ita res se non habet, qui propterea bonorum nostrorum non indiget.

Obiicit secundo Granadus: ex eo quod creatura omitteret præstare Deo obsequia maiora, conuinceretur non amare Deum perfectissime: ergo necessitaretur ex perfectissimo amore Dei saltem moraliter ad ea præstanda: ergo similiter, si Deus ipse non faceret quæ meliora putaret ad honorem suum, conuinceretur non amare seipsum perfectissimo, & summo amore, & consequenter si amat se sic, necessitabitur ad volendum illa maiora bona.

Respondet Lugo primo, negando consequentiam, quia si creatura non præstaret meliora obsequia, non faceret quod magis placeret Deo: Deus autem faciendo etiam minus bonum, facit quod sibi magis placet.

Sed contra, quia, vt dixi antea, eatenus non faceret quod magis placeret Deo, non faciendo meliora bona, quia meliora bona magis placent Deo: sed hoc non est ita, si Deus non necessitetur ad volendum maius bonum, vt patet. Quæ impugnatio efficaciter currit, si responsio supponit colligi Deo placere meliora bona ex eo præcise, quod meliora sunt. At si sensus reponsionis sit, quod non facerent quod magis placet Deo, nisi præstarent meliora obsequia, quia Deo de facto magis placet quod faciant illa, non ex eo, quod ad hoc necessitetur, sed quia de facto id libere voluit, vt constat nobis ex cõsiliis suis propositis in Scriptura, & sanctis Patribus, responsio bona est. Posset autem absolute & simpliciter negari antecedens, loquendo ex natura rei independenter à declaratione vlla voluntatis Diuinæ.

18 *Obiicies tertio*. Voluntas Diuina debet conformari intellectui Diuino: sed intellectus Diuinus iudicat melius esse velle Deo maxima bona quam minora bona: ergo voluntas Diuina debet velle illa maxima bona.

Respondeo cum cõmuni sententia negando minorem, loquendo de ipsa volitione Diuina, quatenus intrinseca est Deo. Quod si loquamur de volitione Diuina ex parte obiecti ita, vt sensus sit, quod maiora bona sint meliora quam minora, est euidens quod ita sit: sed voluntas Diuina nõ debet ita se conformare intellectui, vt debeat velle, quæ intellectus iudicat meliora secundum se.

Obiicies quarto: de facto semper Deus facit quod optimum est: ergo necessitatur ad id faciendum.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia poterat illa facere libere absque vlla necessitate etiã morali.

Respondeo secundo, negando antecedens, quia fortasis multa sunt meliora, quæ Deus non fecit etiam in quibus est status, quam quæ facit.

19 *Obiicies quinto*; Partes semper dicunt Deum velle, & facere quod optimum est: autoritates citat *Granadus* & *Lugo*, nobis sufficit instar omnium vnicus Augustini locus libro de quantitate animæ *cap.* 33. *Iustitia Dei factum esse, vt non modo sint omnia: sed etiam sic sint, vt melius esse non possint*; ergo necessitatur Deus.

Respondeo primo negando consequentiam, quia posset meliora velle absque necessitate vlla. Verum quia si antecedens esset verum in sensu aduersarij, quem præ se ferunt Patrum verba, sequeretur conclusionem sequentem, principaliter in hac quæstione intentam esse falsam, illud explicare oportet. Et quidem *Lugo* quatuor explicationes dat: *Prima est*, quod significetur Deum omnia facere absque defectu aliquo positiuo, scilicet malitia aut imprudentia. *Secunda*, quod Deus faciat semper meliora in ordine ad finem à se intentum. *Tertia*, quod intelligenda sunt illa loca de perfectione cõnaturali ipsismet rebus ita, vt non potuerit maiorem perfectionem rebus de facto conditis tribuere, quam naturaliter exigerent, ea perfectione quam de facto ipsis tribuit. *Quarta* denique, quod fecerit omnia, perfectissimo modo non solum secundum conuenientiã naturalem, sed etiam secundum congruentiam, & proportionem pulchritudinis, & decoris, in ordine ad totum vniuersum.

Sed contra primã explicationem facit, quod non sit idem rem aliquam non habere defectum, ac ea re melius non posse produci; ergo cum Patres hoc dicant, non sufficienter explicantur per illud.

Contra secundam est, quod non minus repugnat Deo ex duobus medijs minus bonũ proportionatũ eligere, quã ex duobus finibus minus bonum intendere: ergo si hoc non repugnat, nec repugnabit illud de quo postea.

Contra tertiam facit, quod quamuis hoc vniuersum non posset reddi perfectius quantum ad perfectiones cõnaturaliter requisitas à partibus ipsius de facto existentibus, tamen redderetur perfectius si aliæ partes perfectiores in illo ponerentur, quæ exigerent perfectionem maiorem: & quis dubitat quin si totus mundus esset instar Paradisi, & homines in mundo existentes essent in tali perfectione constituti in qua erant primi parentes, melius esset totum vniuersum, quam de facto est, aut certe, si melius est iam, quam erat tum cũ illa parte; ergo tum non faciebat Deus, quod optimum est secundum se.

Quæ etiam impugnatio tollit vltimam explicationem: nam si maior pars mundi esset instar Paradisi, & in alijs partibus relinquerentur illæ diuersitates, quæ modo sunt, & esset maior perfectio substantialis, & sufficiens varietas ad pulchritudinem, & decorem vniuersi.

21 *Respondetur ergo aliter*, Partes velle quod Deus fecerit meliora, & quod non potuerit facere meliora quam ea, quæ fecit; quantum ad hoc quod non omiserit vllam perfectionem rerum, ex qua sequeretur quod ipse esset imprudens artifex aut malus, aut quod commiserit errorem aliquem moralem in dispositione aut creatione rerum: non potuit ergo facere meliora, quam quæ fecit quantum ad excludendam à se omnem suspicionem imprudentis, aut mali opificis, & gubernatoris: & in hoc sensu quæ fecit sunt perfectissima, quia sufficientissima.

Duæ aliæ obiectiones.

Duas alias obiectiones proponit Lugo, in quibus soluẽdis fusissimus est, cùm paucis res facile expediri possit. *Vna est* ex inclinatione infinita Dei ad bonum volendum, ex qua sequi videtur, quod tollatur eius indifferentia, & consequenter quod necessitetur ad bonum volendum. *Altera* ex eo quod homines committerent imperfectionem moralem eligendo bonum: ergo & Deus.

22 *Respondetur* facile ex dictis. Deum non habere inclinationem vllam actualem ad vllum bonum, nisi liberam: inclinatio autem eius in actu primo, quæ consistit vel in bonitate ipsius, vel in potentia, quæ posset tendere in bonum, nullam exhibet illi difficultatem in relinquẽdo bonum quodcunque, præsertim non infinitum. Per quod patet ad primam difficultatem.

Ad secundam respondeo negando antecedens, loquendo de imperfectione positiua.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia eo ipso quo relinqueret homines maius bonum, electo minori, carerent perfectione maiori quam haberet actus quo vellent maius supra actum quo vellent minus bonum. Actus autem Diuinæ voluntatis omnis est infinitus, tam ille quo vult maius bonum, quàm quo vult minus, & propterea non esset perfectior Deus habendo vnum actum potius, quam alterum: vnde non posset dici carere perfectione maiori, non habendo actum circa maius bonum.

CONCLV

CONCLVSIO II.

Deus potuit facere mundum perfectiorem & quoad accidentia & quoad substantias.

23 *Deus potuit facere mundum meliorem, ac perfectiorem quam præsens est, & quoad accidentia, & quoad substantiam, & hoc non solum absolute, sed etiam supposito quocumque fine à Deo de facto præfixo.* Hæc quoad primam partem est communissima contra *Durandum* 1.d.44.q.3. quoad secundam vero est contra *Auersam.* q.31.sect.5. & *Lugo supra.*

Probatur prima pars: quia Deus non necessitatur ad optimum, vt ex dictis patet; & ex alio capite nulla est implicantia quin mundus posset esse perfectior, & accidentaliter per hoc, quod auferrentur aliqua accidentia nociua, aut quod communicarentur aliqua accidentia proficua de facto non communicata; & etiam substantialiter per productionem aliquarum substantiarum perfectiorum loco aliorum, quæ de facto sunt producta; ergo debet dici, quod Deus posset vtroque modo reddere mundum perfectiorem.

Confirmatur per dicta supra de statu innocentiæ, & Paradisi: mundus enim, si duraret ille status, esset perfectior, aut imperfectior, quam modo est. Si perfectior, sine dubio potuisset modo mundum ad talem statum redigere, & sic faceret mundum perfectiorem. Si imperfectior: ergo quemadmodum mundum reddidit perfectiorem, quam tum fuit, ita posset ipsum reddere perfectionem, quam modo est. Nec in hoc est vlla prorsus difficultas, ex suppositione, quod Deus non teneatur semper ad meliora.

Deus nō tenetur ad meliora media.

24 *Probatur secunda pars*: quia sicut Deus non tenetur intendere meliorem finem, ita neque ad finem quemcunque intentum debet eligere meliora media: æqualiter enim determinari debet ad vtrumque: ergo non obstante quocumque fine, quem de facto habuit, potuit facere mundum meliorem, etiam in ordine ad acquisitionem talis finis. Quod Deus autem non teneatur intendere meliorem finem, patet ex dictis conclusione præcedenti; & præterea, quia si intenderet necessario meliorem finem, deberet intendere meliora etiam media, & consequenter non posset mundus absolute esse perfectior, quam modo est, quia non potest esse absolute perfectior, nisi possit conducere ad perfectiorem finem; sed non posset habere perfectiorem finem, si Deus necessitetur ad perfectissimum finem.

Confirmatur: quia sicut in finibus est processus in infinitum secundum aduersarios, ita vt nullus possit assignari perfectior, quo alius perfectior assignari nequit, & propterea Deus non potest intendere finem aliquem determinatum perfectissimum: ita etiam in mediis ad finem est similis processus in infinitum: ergo non potest Deus eligere medium perfectissimum, & consequenter quocumque medio assignabili posset adhibere melius, & perfectius.

Confirmatur secundo: quia quamuis daretur status in finibus adhuc Deus posset nō eligere perfectissimum: ergo quamuis daretur etiam status in medijs, idem dici posset de ipso.

25 *Obiicies* contra primam partem authoritates Patrū, quibus significatur Deum facere semper meliora, & non posse facere meliora, quam quæ fecit. Sed *Responsio* patet ex dictis supra num. 21.

Obiicies secundo ex *Durando*, omnes species possibiles cum ijs, quæ de facto sunt, habent ordinem superioris, vel inferioris: ergo faciunt cum ipsis vnum ordinem: sed iste ordo, aut classis est hic mundus: ergo mundus non potest reddi perfectior, saltem quoad perfectiores species, quam de facto sunt.

Respondeo, quamuis concederetur consequentia, non esse contra conclusionem; quia saltē posset hoc non obstante, mūdus reddi perfectior extensiue, & substantialiter, vt si fieret maior multo, quam modo est, & multiplicarentur in ipso aliquæ vtiliores creaturæ, aut omnes omnino, seruata proportione tali, qualis de facto obseruatur.

Respondeo secundo, negando maiorem: nam iste ordo, seu classis est mundus possibilis, quem posset decernere Deus, non qui de facto existit, & est decretus.

Confirmatur: quia Deus posset ab æterno nō decernere productionem speciei equinæ sine dubio, sed aliam aliquam speciem loco ipsius; & in tali casu species equina non spectaret ad hūc mundum, licet esset superior, aut inferior omnibus alijs speciebus in mūdo existētibus; ergo quamuis de facto esset aliqua species rerum, quam Deus decreuit nunquam producere, & quæ esset, vel perfectior vel imperfectior omnibus speciebus, quarum productio est decreta, adhuc non deberet spectare ad hunc mundum.

26 *Obiicies tertio*: si Deus potuisset perfectiorem mundum facere, & non fecisset, posset argui inuidiæ, iuxta illud *Sancti Augustini libro.* 83. *qq. quæst.* 30. *Si Deus Pater potuisset meliorem Filium gignere, & non genuisset, esset inuidus; si voluisset, & non potuisset, esset infirmus.*

Respondetur, negando sequelam: id enim non esset defectus bonitatis, sed effectus libertatis. Ad authoritatē Sancti Augustini responderi solet communiter, non esse paritatem de productione Filij & Mundi, quia Filius producitur naturaliter, mundus vero libere. Vnde, inquiunt, si Filius non produceretur perfectissimus, sequeretur defectus bonitatis in Deo.

Verum hæc responsio non placet; tum quia hypothesis Augustini est, quod si Filius produceretur libere, & non produceretur perfectissimus, qui produci posset, id adscribendum esset inuidiæ Patris nolentis id facere: & sane si non ex libertate oriretur, quod Filius non produceretur perfectissimus, sed ex alio quocumque capite, non posset dici Pater inuidus ob non productionem illius cum tali perfectione, inuidia enim proprie spectat ad voluntatem liberam.

Itaque respondeo primo, Augustinum discurrere ad hominem in sententia Philosophorum, qui simili argumento vtebantur ad probandum æternitatem mundi.

Soluit ur locus Augustini.

Respondeo secundo, negando paritatem vtriusque casus & disparitas est, quod si Pater non produceret Filium perfectissimum, cum posset ipsum producere, id alteri non posset adscribi, quam inuidiæ, aut alicui bonitatis defectui, quandoquidem bonitas Filij infinita inuitaret, & alliceret ad sui productionem. Si autem nō produceret Deus mundum perfectissimum, non posset hoc attribui tali defectui, quandoquidem mundus non habeat perfectionem infinitam, quę alliceret ad sui productionem; sed posset adscribi libertati Diuinę, & defectui infinitę bonitatis in mundo.

27 *Obiicies contra secundam partem*: non temere, aut casu Deus de facto decreuit mundum producere cum illa perfectione, quam habet, potius quam cum maiori, aut minori, sed ex eo, quod ad finem à se de facto intentum mundus cum perfectione, quam de facto habet, sit optimum medium: ergo supposita determinatione finis de facto intenti mundus non poterat produci perfectior in ordine ad acquisitionem talis finis.

Confirmatur: argueret imperfectionem in agente propter finem, non assumere perfectissima media in ordine ad illum acquirendum, præsertim si æque bene posset illa assumere, ac minus perfecta; ergo Deus fecit mundum perfectissimum ad acquisitionem finis de facto à se intenti. nec consequenter poterat in ordine ad talem finem perfectior mundus creari.

Respondeo, eodem modo, quo nec temere, nec casu fecit mundum cum hac perfectione, quam de facto habet potius, quam cum minori, aut maiori, non temere etiam, nec casu intendisse ipsum talem finem potius, quā etiam perfectiorem, aut minus perfectum. Vnde sicut hoc non obstante elegit hunc finem, cum tamen posset hæc media eligere potius, quam alia perfectiora, aut minus perfecta: sufficit autem ad hoc, quod non temere id fecerit, quod libere, & suppositā plena deliberatione determinauerit se ad hoc medium potius, quam ad aliud quodcumque.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam; sufficit enim quod applicet media valde conducentia, & sufficientia: & sane non magis arguit imperfectionem eligere media minus perfecta, quam eligere finem minus perfectum, vnde meo iudicio satis inconsequenter loquuntur Authores, qui tenent primam partem conclusionis, & negant secundam.

QVÆSTIO III.

Vtrum Mundus fuerit de facto productus ab æterno.

MVndum esse factum ab aliquo, & non esse ens simpliciter necessarium, ac independēs sicut Deus est, hic omnino supponendum est ex principiis Theologicis, ac metaphysicis, quidquid somniauerint aliqui olim Philosophi. Quæritur autem hoc supposito, an fuerit factus ab æterno absque principio durationis, vel in tempore aliquo determinato, ante quod posset Deus aliquid producere, si vellet.

Mundus fuit factus ab æterno.

CONCLVSIO

28 *Mundus nec quoad se totum, nec quoad vllam partem sui fuit factus, creatus, aut productus ab æterno.* Hæc est de fide contra Philosophum, & multos antiquos, quamuis multi ab eo errore vendicent Philosophum, rectene, an non, parum omnino refert; nec in mente ipsius explicando, aut vniuersa doctrina defendenda, quasi nullum impegerit in errorem, laboriosius hærendum videtur.

Probatur Genesis 1. *In principio creauit Deus Cælum & Terram.* Prouerb. 8. *Dominus possedit me ab initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.* Ioc. 17. *Clarifica me Pater ea claritate, quam habui priusquam mundus fieret.* Ephes. *Elegit nos ante mundi constitutionem.* Quæ loca non solum expresse videntur importare conclusionem, sed etiam à Conciliis, Patribus, & Theologis in eo sensu intelliguntur; vt non possit iam esse locus vllus dubitationi, aut altercationi.

Quamuis autem hoc fidei dogma euidenter demōstrari non possit, supposito præsertim, quod non repugnet productio mundi ab æterno; non desunt tamen aliquæ probabiles rationes, quibus id suaderi possit negantibus Scripturæ authoritatem.

Quatuor rationes Complutenſium

Complutenses quatuor adducunt congruentias ad probandam temporariam mundi productionem. *Prima est*, vt creatura non esset æqualis Deo duratione. *Secunda*, vt ostenderetur, Deum non indigere creaturis. *Tertia*, vt nemo dubitaret de creaturarum productione, nec eas putaret necessario à Deo productas. *Quarta*, vt vna cum libertate diuina ostenderetur eius potentia.

29 *Verum* hæ congruentiæ non multum vrgent.

Non prima: si enim creatura posset esse par Deo in duratione absque inconuenientia, cur esset inconueniens, quod ita esset de facto?

Non secunda quia eo ipso, quo constaret Deum esse ens infinite perfectum, & realiter distinctum à creaturis, eo gnosceretur facile, quod non indigeat illis.

Deinde, sicut per reuelationem, aut rationem de facto constat Deum ipsis non indigere; posset etiam id tum simili modo innotescere; nec sane posset dubitanti de facto, an Deus indigeret creaturis, persuaderi pars negatiua, per hoc medium, quod Deus fuerit aliquando absque creaturis, quia hoc medium esset æque ignotum ac id, ad quod probandum assumeretur: ergo productio æterna mundi non debuit ob hanc congruentiam omitti.

Non etiam tertia, ob eandem rationem, quia quamuis esset ab æterno, posset per reuelationem, & rationem ostendi, quod produceretur libere, non minus quam de facto ostenditur.

Non denique quarta, quia sicut posset cognosci, quod quāuis producerentur ab æterno, produceretur tamen libere, atque adeo sic, vt possent produci in tempore: ita non obstante tali productione, cognosci posset, quod Deus producens ipsas esset tam liber, ac potens, ac modo est.

Sed omisso aliarum congruentiarum examine, duas principaliores hic subiungere placuit, quibus tamen non tam fidendum est, quam authoritati.

30 *Prima est*, quod res humanæ successu decrescant, & peiorentur ita, vt ipsi homines non solum, quoad diuturnitatem vitæ, sed etiam quoad robur corporis, & magnitudinem notabiliter declinent: ergo si fuisset infinitū tempus transactum, per quod semper vixissent homines; sequeretur, quod aliquando viuerent homines incredibilis magnitudinis, & fortitudinis, & quod iam haberemus statum infinite imperfectiorem, quam antiqui olim homines habuerint: ergo non existit mundus per infinitum tempus, & consequenter non existit ab æterno.

Confirmatur: quia ante octo mille annos homines viuebant naturaliter per 600. 700. annos, & consequenter generabant multos filios: ergo cum in temporibus præcedentibus debebant naturaliter diutius viuere, si fuissent, & consequenter plures alios generare, sequeretur totum mundum fuisse repletum hominibus, imo non fuisse satis loci in eo pro illis, quod est ridiculum.

Secunda est, quia ex historijs non habemus memotiam vllarum rerum, quæ præcesserunt 8000. annos; sed non est verisimile, ex omnibus, quæ ante illos annos contigisse oporteret, si mundus fuisset ab æterno, nullam prorsus esse memoriam: ergo mundus non erat ab æterno.

Confirmatur: quia ex historiis habemus, qui, & quando fuerint omnium artium inuentores; sed si mundus fuisset ante illa tempora ab æterno, vel esset falsum hoc, vel sequeretur, quod longissimo tempore absque vllis artibus fuerit, quod est absurdissimum.

31 *Obiicies primo* ex Philosopho: omnis motus supponit mobile, cū sit actus eius, & omne mobile supponit motum, per quem fit: ergo ante quemcumque motum fuit mobile, & è contra, & consequenter nullus assignari potest primus motus, aut primum mobile, quod est falsum, si mundus non fuisset ab æterno.

Respondeo primo, distinguendo antecedens pro prima parte: supponit mobile in prioritate durationis, nego; in prioritate naturæ, concedo: similiter distinguo primum consequens, & nego secundam consequentiam.

Respondeo secundo, negando antecedens pro secunda parte: nam capiendo motum in rigore pro actu mobilis, quo mediante acquirit mobile aliquid aliud distinctum à se, & à sua existentia, quo modo accipitur in obiectione, falsum est, quod omne mobile præsupponat motum; quæ enim creātur, vt sunt materia prima, anima rationalis, & Angeli, possunt esse mobilia, & tamen non præsupponunt talem motum.

Obiicies secundo: primus motor est ab æterno: ergo & motus.

Probatur consequentia: quia si inciperet mouere in tēpore & antea non moueret, mutaretur realiter.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione, cuius oppositum patet quotidiana experientia.

23 *Obiicies tertio*: Cælum est sedes Dei: sed Deus est ab æterno: ergo & Cælum, alias Deus esset ab æterno sine sede.

Confirmatur primo: quia bonum est communicatiuum sui; sed Deus est summe bonus; ergo summe se communicat, & consequenter ab æterno creaturas produxit, quibus ab æterno se communicauit.

Confirmatur secundo: quia si non communicaret se cum posset, esset inuidus; cur enim alias se nō communicaret?

Confirmatur tertio; quia si produxit mundum in tempore, verum est dicere, quod ante illud tempus non fuerit productus; sed per illud *ante* designatur tempus, ergo antequam fuerit tempus, esset tempus, quod implicat.

Respondeo cælum non esse sedem Dei proprie loquēdo, quasi in eo solo contineretur; neque enim quantum ad se perfectiùs est in cælo quam in terra; sed dicitur cælū esse domicilium & sedes eius, quia ibi se magis communicat Beatis cum stabilitate ac firmitate status; nec est absurdū quod ab æterno fuerit absq; aliqua sede distincta à seipso

Ad

Ad primam confirmationem respondeo, Deum ab æterno summe se communicare Filio & Spiritui sancto, non vero creaturis quibus non tenetur communicare se, nisi pro suo arbitrio.

Ad secundam confirmationem respondeo, negando sequelam; sed ratio cur non se communicaret est, quia non necessitatur ad se communicandum; sed id libere & liberaliter facit, vnde poterat id omnino non facere, absque nota inuidiæ aut alterius defectus.

Ad tertiam confirmationem respondeo distinguendo minorem: tempus reale actualiter existens, nego minorem: tempus imaginarium seu possibile existere, concedo minorem: & similiter distinguo consequens.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Mundus potuerit esse ab æterno.

33 VT intelligamus, an mundus potuerit esse ab æterno, oportet considerare mundū constare ex duobus generibus rerum, nimirum ex rebus successiuis, vt motu, tempore, & quæ per motum ac successiue producuntur: & ex rebus permanentibus, quæ simul absque successione producuntur, vt sunt Angeli, materia prima, animæ rationales ac similia. Itaque si quoad vtrasque has res potest ab æterno produci, potest dici simpliciter de ipso quod ab æterno produci possit: si vero, nec quoad vtrasque nec quoad alterutras sic produci possit, negari debet simpliciter eius æterna productio: si autem denique possit, quoad aliquas & non quoad vtrasque vt verbi gratia quoad permanentes, non quoad successiuas, debet dici de ipso, quod potuerit esse ab æterno non simpliciter, sed quoad illas res permanentes.

Variæ sententiæ.

Prima sententia est, quod non potuerit esse ab æterno quoad vllas res siue permanentes siue successiuas. Ita *Albert. Magnus, Ru. Marsil. Henricus*, & plures moderni, ac antiqui, quos sequitur *Camerarius disp.* 2.

Secunda sententia est, quod potuerit esse ab æterno quoad res permanentes, non quoad successiuas: ita *Coimbric. Ruuius, Placa* 8. *Physic.* cum multis recentioribus & *Suario disp.* 20. *met. sect.* 6. quos sequuntur *Ioannes à Sancto Thoma quæst.* 24.

Tertia sententia est, posse esse mundum ab æterno quoad res permanentes, & successiuas infinitarum partium, qualis posset esse motus cæli ab æterno, ac similia.

Hæc quoad permanentes res est *Scoti in* 2. *dist.* 1. *qu.* 3. vbi etiam alteram partem relinquit sub dubio, nihil de ea resoluendo; eam tenent *Complutenses hic*, qui plures pro ea citant *Thomistas* cum *Sancto Thoma*, & addunt non implicare, generationes, & corruptiones totius vniuersi fuisse ab æterno, vnica excepta humana propagatione: videtur etiam *Arriaga* 8. *Physi.* tenere hanc sententiā, quandoquidem admittit posse esse res permanentes ab æterno cum duratione successiua.

CONCLVSIO I.

34 *Mundus potuit esse ab æterno quoad res permanentes.* Hæc est iuxta secundam, & tertiam sententiam contra primam.

Probari solet prima, quia secundum *Augustinum* 6. *de Trinit. cap.* 7. Si aliqua creatura esset ab æterno, produceret aliā creaturam ab æterno; si enim Sol esset ab æterno, ab æterno illuminaret: sed Deus existens ab æterno est multo potentior ad producendum aliquid quam creaturæ: ergo posset ab æterno producere creaturam.

Verum meo iudicio hæc probatio non sufficit; & ratio est, quia si creatura esset ab æterno, eo ipso nō repugnaret quod alia creatura esset ab æterno, & consequenter non repugnaret quod produceret ab æterno vna creatura alteram: imo necessario illam produceret, si esset applicata sufficienter: at in sententia aduersariorum illa hypothesis, ex qua procedit consequentia Augustini, est impossibilis, vnde non sequitur absolute quod Deus posset producere aliquam creaturam ab æterno ex eo, quod, si creatura esset ab æterno, posset aliam creaturam producere.

Confirmatur hoc clarissimo exemplo: hæc consequentia est optima: si homo esset spiritualis, & productiuus alterius hominis, posset producere alium hominem spiritualē: & tamen non sequitur: ergo Deus qui est maioris actiuitatis, potest producere hominem spiritualem: sed similis prorsus est hæc consequentia, ac illa, quæ infertur ex dicto Augustini: ergo non sequitur.

35 *Probari solet secundo*, quia non est necesse vt causa præcedat duratione effectū, sed sufficit prioritas naturæ: ergo Deus posset creaturam producere, quamuis non præcederet ipsum tempore, modò præcederet natura; sed si produceret ipsam ab æterno, præcederet ipsam natura: ergo potest illam sic producere; nihil enim aliud videtur impedire, quam quod deberet præcedere tempore aut duratione.

Hæc etiam probatio non placet; quia non ex eo Deus non posset producere creaturam ab æterno, quod præcessio durationis requiratur in causa ad effectum: sed ex eo, quod æternitas non posset competere creaturæ. Vnde in forma respondeo distinguendo primum consequens: quamuis non præcederet creaturam tempore ex ratione causæ, concedo: ex ratione infinitatis suæ, & limitationis creaturæ, nego consequentiam: nam ex infinitate, & necessitate Dei oritur quod ipse debeat esse ab æterno, & ex limitatione creaturæ secundum aduersarios oritur, quod non possit esse ab æterno; & hinc necesse est quod Deus præcedat tempore creaturam. Concedo autem subsumptum, & nego consequentiam cum sua probatione. Aliā autem causam iam assignaui in sententia aduersariorum, quæ aliunde debet impugnari, vt valeret hæc probatio.

36 *Probatur tertio*, quia si Deus esset causa naturaliter agens, necessario produceret creaturas ab æterno: sed non est minus potens iam, cum sit causa libere agēs, quā esset tum: ergo sicut tum necessario produceret creaturas ab æterno, iam potest ab æterno eas libere producere.

Non magis arridet hæc probatio, quam præcedentes; quia vel non sequeretur vlla ratione, quod Deus necessario produceret creaturas ab æterno, ex eo quod esset causa naturaliter agēs, quoniam creaturis repugnat talis productio secundum Aduersarios; vel certe, si ex vna parte id sequeretur, nempe ex potentia infinita Dei, & ex necessitate agendi, tamen ex alia parte id repugnaret; ex eo scilicet, quod repugnaret creaturæ talis productio, vt contendunt aduersarij. Vnde aliis rationibus persuadendum est ipsis, id non repugnare, vel certe hæc probatio non sufficiet.

37 *Melior probatio conclusionis* est, quod non possit assignari vlla repugnātia in productione æterna rei permanentis; sed Deus potest facere quidquid nō implicat; ergo potest producere ab æterno rem permanentem. Maior, in qua sola est difficultas non potest melius probari, quā soluendo obiectiones aduersariorum, in quibus proponuntur rationes implicantiæ.

Confirmari posset ex *D. Thoma*: nulla ratio naturalis docet mundum fuisse factum in tempore, quia id est dogma fidei, & quod fides docet, ratio naturalis non concludit: ergo nulla ratio naturalis docet mundum non potuisse esse ab æterno.

Verum hæc confirmatio satis infirma est: negari enim facile potest antecedens cū minori probationis. Licet enim multa, quę fides docet, nequeant probari euidenter ratione naturali, vt mysterium Trinitatis, Eucharistiæ, & simile naturali, vt mysterium Trinitatis, Eucharistiæ, & simile naturali, tamen multa etiam docet, quæ probari euidenter possunt, tamen multa etiam docet, quæ probari euidenter possunt, vt existentia vnius Dei, sapientissimi, optimi, &c. Et sane hoc ipsum quod fides docet, mūdum factum in tempore, potest probari ratione naturali quantum ad nō implicantiam. Et idē est de plurimis aliis, quæ reuelata sunt Itaque sistendum in ipsa non implicantia sola, tanquam vnico principio huius conclusionis.

38 *Obiicies primo*. Multi sancti Patres docent impossibilem esse creationem æternam vllius creaturę; eorū verba citat *Camerarius* supra, vbi etiam impugnat multas aliorum responsiones.

Sed respondetur breuiter & clare, eos tantum voluisse, creaturas nō potuisse esse ab æterno eo modo, quo à Philosophis quibusdā asserebatur æternitas earū, & eo modo,

quo Filius æternus est productus, nempe necessario: hoc autem verissimum est, sed non sequitur inde, quin possint esse ab æterno libere, sicut in conclusione asseritur.

Confirmatur hoc: quia Partibus sufficiebat impugnare tam Philosophos, qui asserebant æternitatem mundi, quam Arrianos, qui dicebant Filium esse creaturam: sed vtrosque sufficienter improbant, dicendo & probando creaturam non posse esse necessario ab æterno: hinc enim sequebatur manifeste falsum esse quod dicebant illi Philosophi; & præterea Filium non esse creaturam, quandoquidem necessario producebatur ab æterno: ergo non sunt trahendi Patres ad alium sensum non necessarium & contrarium ipsorum intento.

39 *Dices cum Camerario*, rationes Patrum probare quod nulla ratione possint produci ab æterno: arguunt enim ex eo non posse eas produci ab æterno, quia cum creaturæ sint, debent produci ex nihilo: quod autem sic producitur, nequit esse ab æterno, quia nihilum deberet præcedere, ex quo produceretur: id autem quod est ab æterno nihil præcedere potest, vt patet.

Confirmat Camerarius hanc Patrum rationem, quia quando aliquid resoluitur in nihil posterius est nihil illud, in quo resoluitur, quam esse rei resolutæ: ergo quando aliquid fit ex nihilo, posterius est esse ipsius, quam nihil ex quo fit.

Confirmari potest secundo, quia repugnat annihilationem esse ab æterno, ergo & creationem: Consequentia patet à paritate rationis: antecedens vero patet, quia res quę annihilaretur, deberet esse ab æterno producta positiue vt annihilaretur, & consequenter annihilatio eius non esset ab æterno, alias contradictoria essent simul ab æterno.

Respondeo, negando assumptum, ad cuius probationem dico, ex eo quod aliquid producatur ex nihilo, sequi solum quod non possit produci ab æterno necessario; non vero quod non possit sic produci libere: ergo potius ratio Patrum est iuxta, quam contra nostram præbationem. Consequentia est certa: probatur antecedens; quia ex eo quod præducatur ex nihilo, debet nihilum procedere vel tempore vel natura: sed si creatura necessario produceretur ab æterno, nec tempore, nec natura præcederet: ergo, probatur minor: non tempore, vt manifestum est: non natura etiam, quia si sic præcederet, deberet præcedere vel priuatiue, aut negatiue, vel positiue: nõ positiue, quia, quę sic præcedunt, sunt simul tempore seu duratione cum rebus quas præcedunt; sic enim animal est simul tẽpore cum rationalitate, causa est simul tempore, cum effectu: sed nihilum, ex quo fit creatura, debuit esse simul duratione cum creatura, alias contradictoria essẽt simul duratione: non etiam priuatiue aut negatiue; quia quæ sic præcedunt, posunt antecedere duratione, & sic priuatio cuiuscumque formæ, quę præcedit natura formam, potest esse tempore antecedens formam: sed si creatura esset necesario ab æterno, nihil, ex quo fieret, non posset esse duratione præcedens ipsam: ergo non esset negatiue aut priuatiue prior ipsa natura.

Creatura esset ex nihilo si produceretur ab æterno libere nõ vero si necessario.

40 Ex alio vero capite, si creatura produceretur ab æterno libere, nihil, ex quo fieret, licet non præcederet duratione creaturam, nec etiam natura positiue loquendo, tamen præcederet ipsam naturâ negatiue seu priuatiue, quandoquidem posset precedere duratione, & præcederet etiam actu, nisi Deus determinaret producere creaturam.

Confirmatur hoc: quia non magis nihilum debet præcedere creaturę productionem, quam priuatio debet præcedere in subiecto generationem, ac inductionem; sed non requiritur quod priuatio præc dat tempore formam nec etiam positiue loquendo, vt ostendimus primo Physicorum, sed sufficit quod præcedat natura priuatiue seu negatiue loquendo: ergo idem dicendum de præcessione nihili ad rem productam ex nihilo.

Ad confirmationem Camerarij respondeo negando consequentiam, quia ad hoc vt resoluatur aliquid in aliud debet illud aliud aliquando esse; vnde cùm non possit esse simul cum illo, quod resoluitur; quia alias non resolueretur, debet necesario subsequi etiam duratione: at vt aliquid fiat ex illo, non est necesse vt illud aliud aliquando sit, sed sufficit quod sit, vel quod esse posset & esset, nisi produceretur illud, quod ex illo fieri dicitur.

Ad secundam confirmationem respondeo, negando sequelam: & ratio disparitatis est: quod annihilatio præsupponat positiue rem, quæ annihilari dicitur, creatio vero non præsupponat positiue non esse sui, vnde potest esse ab æterno, vt patet in productione æterna Filij & Spiritus sancti. Nec refert has productiones esse necessarias, & nõ esse ex nihilo, quod non competit productioni creaturæ: nam hinc solum habetur quod creaturæ possint habere non esse ab æterno, non vero habetur, quod non esse debeat præcedere positiue ipsorum esse.

41 *Obicies secundo*, Creatura est finita, & limitata: ergo non est capax vllius rationis infinitæ, & consequenter nequit habere durationem infinitam, qualem tamen haberet si esset ab æterno, duratio enim finita ad hoc non sufficit.

Respondeo, negando sequelam: sicut enim, si esset locus infinitus, vna creatura finita posset poni per vbi infinitum in illo, nec hoc repugnat: ita etiam non repugnat, vt, cum sit æternitas de facto in Deo, creatura possit per durationem infinitam coexistere illi.

Obicies tertio, nulla perfectio Dei propria potest communicari creaturæ vlli: sed æternitas est talis perfectio, ergo nequit creatura esse æterna:

Respondeo distinguẽdo minorem: æternitas participat, & dependens, qualem solam haberet creatura si esset a Deo producta ab æterno libere, & non necessario, nego minorem: æternitas independens, & imparticipata, concedo minorem: sed talis non communicaretur creaturæ productæ ab æterno.

Confirmatur hoc: quia immensitas est tam propria Deo, quam æternitas: sed immensitas participata posset communicari creaturæ, si daretur locus iufinitus, vt paulo ante dixi: ergo æternitas etiam participata potest ipsi competere, quandoquidem de facto existat æternitas infinita Dei, cui posset coexistere.

42 *Alij confirmant* eandem responsionem: quia æternitas à parte post potest competere, imo de facto competet tam iustis in Cælo, quam peccatoribus in inferno: ergo communicari æternitatem creaturę non repugnat.

Verum hæc confirmatio non admodum placet, tum quia est aliqua disparitas inter vtramque æternitatem ab omnibus concedenda, ratione cuius de facto omnes concedunt congruum esse dari æternitatem à parte post, & non esse congruum dari æternitatem à parte ante: tum quia non sequeretur ex æternitate à parte post æternitas similis æternitati Dei: illa enim habet principium, licet non habet finem, hæc vero nec principium nec finem habet; at si æternitas à parte ante posset competere creaturæ posset etiã ipsi æternitas à parte post cõpetere, & sic posset competere ipsi æternitas carens principio & fine, quod magis sine dubio accedit ad similitudinẽ ęternitatis Diuinæ, quàm æternitas à parte post; vnde quamuis hæc posset cõpetere creaturę, non sequeretur eo ipso præcise quod illa posset ipsi competere. Quod etiam vlterius confirmatur ex eo, quod certum est motum à parte post posse esse, & de facto futurum æternum, & tamen valde dubitatur an possit dari motus ęternus à parte ante.

Facilius est æternitatem à parte post competere creaturæ quam à parte ante.

43 *Obicies quarto*. Si creatura esset ab ęterno, vel duraret duratione indiuisibili, vel diuisibili: sed neutrum dici potest; ergo non potest esse ab ęterno. Probatur minor pro prima parte: quia si duraret duratione indiuisibili natura istius durationis indiuisibilis esset facere creaturã eternali er durantem, atque adeo non posset esse, quin ipsamet existeret æternaliter: sed hoc est absurdum: quia inde sequeretur, quod aliqua creatura non esset sub perfecto dominio Dei, illa enim duratio non esset sub perfecto dominio eius: illud enim non est sub perfecto dominio Dei, quod est talis naturę, vt Deus non possit ipsum destruere pro quocumque instanti, pro quo voluerit ipsum destruere: sed non posset illam durationem destruere pro quocumque instanti, quandoquidem necesario deberet durare p r ęternitatem ex natura sua extrinseca.

Probatur

Probatur eadem minor pro secunda parte: quia si duraret ab æterno duratione diuisibili, tota duratio quã ab æterno ad hũc vsque diem durauit, deberet esse simpliciter infinita: & quandoquidem tota fuerit actu posita extra causas, sequeretur quod aliquod infinitum simpliciter sit actu productum.

Respondetur, eodem modo, quo res, quæ durat per horam, habet durare per illam horam siue duratione indiuisibili, siue diuisibili, habere etiam durare rem, quæ ab æterno existeret. Et si dicatur quod res durans per horam duret duratione indiuisibli, sicut non est absurdum quod duratio ipsius sit talis naturæ, vt si producatur necessario, debeat durare per horam, & hoc non obstante est sub tam perfecto dominio Dei quam potest esse, quamuis non posset destrui per totam illam horam: ita discurrendum de duratione, qua res duraret ab æterno, si esset indiuisibilis: Quod si duratio rei existẽtis per horã sit necessario diuisibilis, idem etiam dicẽdum de duratione rei æternæ, & tum concedatur infinitum actu esse possibile de potentia absoluta; & qui hoc negauerit, vel cui incertum est, neget etiam, vel incertam habeat hanc conclusionem.

Duratio creaturæ ab æterno durãs esset quid indiuisibile.

44 In mea autem sententia, si poneretur duratio esse aliquid distinctum à creatura se tenẽs ex parte creaturę, & in ipsa subiectata, admittendum esset quod duratio esset quid successiuum formaliter, & consequenter si implicaret infinitũ in actu, quod implicaret ob hanc rationem creaturam esse ab æterno. At si ponatur illud, à quo habet creatura à solo Deo durare tanto tempore, nõ esse quid distinctum à volitione Dei libera, duratio quidem esset formaliter indiuisibilis: & non est inconueniens quod ex suppositione quod Deus vellet creaturam existere ab æterno, non posset creatura illa ita per æternitatem destrui, quin necessario deberet durare æternum à parte ante, & etiam à parte post, si Deus id vellet; sicut non est inconueniens quod si Deus velit hominem conseruare per annum, non possit homo destrui per totum illum annum ex illa hypothesi: nec est inconueniẽs quod quod ipsa volitio libera Dei qua velit aliquid sit indestruibilis ex suppositione quod semel sit. Forma autem creata indiuisibilis, quę deberet ex suppositione quod produceretur à Deo pro hoc instãti, cõseruari pro aliis instantibus sequentibus, omnino mihi repugnare videtur: cum enim habeat totam suam existentiam, & omnes proprietates ac accidẽtia sibi necessario connexa in hoc instanti, nec durare in alio instanti sit connexum cum ipsa quandoquidẽ hoc non habeat in primo instanti; certe non potest vel cum vlla apparentia dici, quod debeat necessario à Deo conseruari, pro alio instanti, nec potest bene concipi, qua ratione posset hoc necessario exigere ex natura sua intrinseca, quandoquidem sit realiter distinctum ab ipsa, & ipsa possit absque hoc existere. Videantur, quæ dixi supra de hac re in disputatione *de duratione*.

Probatio Arriagæ.

45 *Arriaga* probat creaturam non posse ab æterno durare duratione indiuisibili, quia illa duratio deberet deperdi in tempore quam primum posset, & eius loco produci duratio successiua: sed non posset ostendi quando deperderetur: si enim dicatur deperdi hodie, non est verũ quod hodie primum deperdi potuit, quia quamuis deperderetur heri, adhuc esset æterna: & si diceretur deperdi heri, adhuc posset deperdi ante, & sic in infinitum sine eo quod desineret esse æterna.

Hæc probatio, quæ sufficiens videtur Arriagæ, nihil concludit: *Respondetur* enim durationem quamcumque indiuisibilem, qua creatura duraret ab æterno, non solum habere ponere rem ab æterno, sed vsque ad tale tempus vel instans; vnde tum primum poterit destrui, quando venit illud tempus vel instans, non ante. Itaque aliqua res posset ab æterno produci vsque ad hodiernum diem, & alia res vsque ad crastinum, & alia vsque ad tempora Christi: quælibet autem ex his rebus haberet durationes distinctæ rationis, nec vlla ex illis destrui posset vsque ad tempus illud ad quod vsque deberet res per illam durare: non vero est imaginandum, quod posset dari duratio æterna, quæ respiceret æternitatem tantum vt sic, sine ordine etiam ad hoc vel illud tempus finitum, vsque ad quod deberet res durare.

Daretur infinitũ actu si daretur duratio indiuisibilis æterna in creatura.

Multo melius impugnaretur illa duratio indiuisibilis per principia quibus probatur non posse dari infinitum in actu, nam illa duratio esset infinita actualiter, quia æquialeret durationibus infinitis successiuis; vnde tam implicaret quam illæ infinitæ durationes, vnde qui negaret infinitum in actu, deberet negare consequenter huiusmodi durationem.

46 *Obiicies quinto*: Si homo esset productus ab æterno, non posset vnquam ostendi, quando primo moueret manum suam, quia quocumque instanti vel tempore moueret manum, daretur aliud tempus vel instans, in quo prius posset illam mouere.

Confirmatur: quia posset ab æterno producere actum liberum ex vno capite, quandoquidem esset liber, & ex alio capite non posset, quia non posset cessare ab eius productione per infinitum tempus.

Respondetur, non esse inconueniens, quod non posset ostendi quando primo posset mouere manum, quia non posset assignari primum instans, aut pars temporis, in quo primo posset mouere manum, sicut non potest assignari prima pars vllius motus, aut vllius continui secundum sententiam communem, quæ asserit, quod continuum componatur ex diuisibilibus in infinitum.

Ad confirmationem dico, quod si esset inconueniens, quod posset ab æterno elicere actum liberum, quamuis homo esset liber ab æterno, non posset producere ab æterno actum liberum, nec libertas eius in hoc consisteret, sed in eo, quod posset in tempore producere actum liberum.

Homo ab æterno produci & posse habere actum æternum liberum.

Absolute autem dico, quod posset ab æterno producere actum liberum, nec libertatem talis actus impedit, quod necessario deberet esse æternus, sicut nõ impedit libertatem actuum diuinæ voluntatis, quod sunt ab æterno: & ratio vtriusque est, quia nõ sunt necessario ab æterno nisi ex suppositione, quod ab æterno libere producantur: & sicut si voluntas vellet per horam aliquid libere velle, ex hypothesi illa necessario ageret per horam, & tamen simpliciter libere ageret: ita in proposito dicendum est.

47 *Obiicies sexto*: si productus esset ignis ab æterno applicatus stupæ, vt bene poset, si vera est conclusio, sequeretur, quod combureret & non combureret stupam: sed hoc implicat: ergo nequit sic produci.

Probatur sequela maioris: quia combureret, quandoquidem esset causa naturalis naturaliter agens. & secundum Augustinum si creatura esset ab æterno, haberet effectus suos necessarios ab æterno: non combureret autem quia ante introductionem formæ ignis supponitur esse forma stupæ, & quidem positiue: sed nihil potest esse positiue ante illud, quod producetur ab æterno, vt patet: ergo non combureret ab æterno.

Ignis ab æterno applicatus stupæ non posset ipsam comburere ab æterno.

Respondeo, negando sequelam maioris cum probatione pro prima parte: quamuis enim causa naturalis possit habere effectum naturalem suum ab æterno, quando non poneretur impedimentum ipsius: non tamen quando poneretur impedimẽtum: In proposito autem casu esset impedimentum combustionis ab æterno, quia esset forma stupæ ab æterno, quæ est incompatibilis cum forma ignis. Itaque sicut ignis non potest in tempore producere formam suam in stupa applicata quomodocumque pro vllo instanti, pro quo forma stupæ existit in stupa, quia aliàs duæ formæ substantiales non subordinatæ essent simul in materia, quod naturaliter impossibile est secundum omnes, & secundum multos etiam supernaturaliter; quandoquidem in casu nostro supponatur forma stupæ esse in materia stupæ ab æterno, non potest in ea esse forma ignis ab æterno, alias ab æterno haberet vtramque formam.

Et si quæras, quando in tempore deberet produci forma ignis in illa materia.

Respondeo, quando determinaretur à Deo, ad quem solum illa determinatio spectaret, quia ignis ex se non esset magis determinatus in vno instanti quam in aliis antecedentibus, aut consequentibus.

48 *Obiicies septimo*: Creatura existens ab æterno

non solum conseruaretur, sed produceretur : at hoc fieri non posset, quia conseruatio præsupponit productionem & hoc non solum negatiue, vt non esse aliquando præcedit productionem, & priuatio formam, sed positiue, implicat enim rem conseruari, quę positiue non producitur: ergo implicat creaturam esse ab æterno.

Respondeo negando minorem: sicut enim actus liber Dei producitur ab illo libere ab æterno quatenus liber formaliter loquendo, & similiter ab æterno conseruatur, etiam libere : ita de creatura illa philosophandum est. Ad probationem autem minoris dicendum est, quemadmodum actio successiua, qua producitur res in tempore, habet rationem conseruationis, & productionis, productionis quidem quatenus comparatur ad non esse rei præcedés illud tempus, conseruationis vero quatenus res producta consideratur in ordine ad quamcumque partem illius tẽporis, ante quam est alia pars, in qua produceretur; ita etiam actio, qua producetur res ab æterno, haberet rationem productionis & conseruationis, productionis quidem quatenus comparatur res ad non esse quod haberet, nisi esset alia actio, & quod propterea præcedit natura illã actionem, & rẽ negatiue; cõseruationis vero, quatenus comparatur illa res ad quodcumque instans aut partem temporis siue realis siue imaginarij, ante quod daretur aliud instans, aut pars temporis cui illa res esset coëxistens, aut posset esse vi illius actionis: quod etiam cõfirmari potest exemplo volitionis liberæ Dei, & productionis æternæ Filij, ac Spiritus sancti.

49 *Obiicies octauo.* Si homo produceretur ab æterno cum gratia iustificante, posset elicere actum meritorium condignum vitæ æternæ, qui actus esset æquiualens durationi ac continuationi infinitis actibus, qui successiue producerentur, ergo esset infiniti valoris, atque adeo mereretur lumen gloriæ infinitum quo videretur Deus cõprehensiue. Probatur consequentia, quia quo magis continuatur actus, eo magis est meritorius ac maius præmium debetur illi.

Respondetur primo. Si esset inconueniens, quod daretur actus charitatis libere ab æterno productus, & conseruatus, negando sequelam antecedentis, propter eandem ipsã inconuenientiam: nec inde tamen sequeretur ipsum hominem cũ gratia non posse ab æterno creari, quia talis inconuenientia ex hoc non sequeretur.

Respondeo secundo, distinguendo consequens, quoad primam partem infiniti valoris extensiue, concedo; intensiue, nego : & similiter distinguo secundam partem: meretur lumen infinitũ extensiue, si tale esset possibile, trãseat (si autem non sit possibile, secunda pars est de subiecto non supponente, vt dici solet, & tota vis argumenti corruit) intensiue, nego consequentiam pro illa parte; & nego etiam quod comprehenderetur Deus per illud lumẽ infinitum extensiue, quia vt videretur Deus comprehẽsiue, requireretur lumen infinitum intensiue, & potentia etiam intellectiue infinita, alias enim visio nõ posset attingere ad perfectionem visionis increatæ, nec consequẽter posset esse perfectissima visio, quod requiritur ad visionem comprehensiuam, quando præsertim obiectum ex se est intelligibilitatis perfectissimæ.

CONCLVSIO. II.

Motus æternus infinitus non repugnat si non repugnet infinitũ in actu.

50 *Si repugnet infinitum in actu, repugnat motus æternus à parte ante. Si vero non repugnat infinitum in actu, non repugnat motus æternus à parte ante, qui sit infinitus, bene tamen repugnat motus æternus finitus.* Hæc conclusio est quoad primam partem contra *Complutenses*, Quoad secundam vero, & tertiam partem est iuxta tertiam sententiam, & contra primã, & multos ex Authoribus secundæ sententiæ. Dico vero *multos*, quia aliqui ex illis ideo negant successiua posse dari ab æterno, quia inde sequeretur dari infinitum actu, quod putant repugnare: contra hos autem non facit hæc conclusio, sed contra eos qui alias ob rationes negant possibilitatem successiuorum ab æterno. Propterea autẽ proposui conclusionem hanc conditionate, quia agendo de infinito dixi rem fuisse ab vtraque parte mihi incertissimam, & ab ea controuersia hic abstinere volui.

Probatur autem prima pars: quia motus ille successiuus, qui esset ab æterno vsque in hanc diem esset simpliciter infinitus, & quoad omnem partem sui productus actualiter, & includeret infinitas partes determinatas, & æquales vni certæ parti, tempus enim æternum includeret infinitos dies, & motus æternus infinitas partes correspondentes motui horario aut diurno : ergo esset infinitus simpliciter, & categorematice, atque adeo si repugnaret infinitum categorematicum, repugnaret talis motus. Nec prorsus refert quod omnes partes ipsius simul non existant; quia motus continuatus per annum est categorematice maior quam motus semi-anni, licet partes ipsius simul non existant, & categorematice potest dici de ipso quod includat tot partes determinatas æquales vni certæ; ergo similiter motus æternus potest dici categorematice includere infinitas partes determinatas, licet omnes partes eius simul non existant, de quo postea amplius.

51 *Probatur secunda pars* : quia præter implicantiam quæ oriretur ex eo quod esset infinitus, nulla alia peculiaris potest assignari in æternitate motus; ergo si non implicet infinitum actu, non implicabit talis motus, & consequenter dari potest dependentia absoluta.

Confirmatur primo, quia nulla afferri potest hic implicãtia, quæ habeat maiorem apparentiam, quam implicantiæ quæ afferuntur contra infinitum: ergo si iis non obstantibus tenetur dari posse infinitum categorematicum, etiam dari poterit motus æternus. Fateor tamen, si darentur tam apparentes implicantię particulares contra æternitatem motus à parte ante, quales dantur contra infinitum actuale, & illæ implicantiæ non haberent connexionem cum implicantiis infiniti; quemadmodum ob illas implicãtias, & rationes probantes possibilitatem infiniti, incertum videtur an posset dari infinitum; ita etiam ob has implicantias, & rationes probantes possibilitatem motus successiui, incertum similiter debere iudicari, an possit dari motus æternus à parte ante. Vnde absolute censeo, si consideremus motum æternum à parte ante secundum rationem suam particularem, quatenus non habet connexionem cum infinito, incertum esse omnino possit ne dari nec ne, quia reuera rationes vtriusque partis sunt meo iudicio insolubiles, si bene considerentur.

Incerta est possibilitas motus æterni.

Confirmatur secundo conclusio: quia rationes fere omnes, quæ adducuntur contra æternitatem motus à parte ante, militant aduersus æternitatem motus à parte post, & aduersus infinitas partes motus, quas Deus videt actu potuisse præcedere motum hodiernum: sed æternitas motus à parte post est sine dubio possibilis, & Deus videt posse præcedere infinitos motus motum hodiernum : ergo non obstantibus illis rationibus debet admitti possibilitas æterni motus à parte ante.

Motus finitus nequit esse ab æterno.

Probatur tertia pars, quæ est omnium : quia motus quicumque finitus habet principium ante quod posset esse alius motus, & aliæ res, non solum anterioritate naturæ, sed durationis, alias esset infinitus à parte ante.

52 Vt soluantur obiectiones contra secundam partem conclusionis, & illa ipsa secunda pars intelligatur melius, *aduertendum est* nos posse imaginari rem aliquam posse esse ab æterno duobus modis.

Quomodo motus possit esse ab æterno.

Primo secundum se, & omnes suas partes ita, vt quælibet pars ipsius sit ab æterno, aut aliqua pars secundum se totam, & in hoc sensu manifeste implicat motum aut aliquid successiuum posse esse ab æterno, quia omnis motus, & omne successiuum, qua tale essentialiter inuoluit prius, & posterius, & posterius debet præsupponere existentiam prioris; vnde ipsum posterius nequit esse ab æterno, nec consequenter totum, in quo inuoluitur, potest esse ab æterno, quoad omnes suas partes, quia nequit esse sic, quoad partem posteriorem : sed neque potest etiam esse ab æterno, quoad partem priorẽ, quia illa pars prior etiam est quid successiuum, vt suppono, & consequenter includens partes priores, & posteriores, & ita in infinitum producendo, numquam poterit eò deueniri, vt possit assignari, etiam ab ipso Deo,

aliqua

aliqua pars successiui, quæ possit esse secundum se totam ab æterno in hoc sensu: vnde hic sensus non potest esse sensus conclusionis, nec in controuersia apud Doctores.

Alio modo possumus imaginari rem aliquam esse ab æterno, quæ & ita se habeat, vt æternitas non possit coexistere vlli tempori imaginario aut reali, cui illa res secundum aliquid sui non coexistat, quamuis non coexistat ipsi secundum se totam; & ita etiam, vt nunquam possit assignari, quænam sit prima pars determinata ac finita eius, ante quam non præcessit alia pars: & in hoc sensu est controuersia, an quid successiuum possit esse ab æterno; & pars affirmatiua proponitur in conclusione.

51 *Obicies primo.* Illo, quod est æternum, nihil est prius: sed quacumque parte temporis vel motus aliquid est prius: ergo nec tempus, nec motus potest esse æternus.

Confirmatur: quia quod est æternum, debet manere idem in tota æternitate: successiuum non potest sic manere: ergo.

Confirmatur secundo. Ens successiuum debet incipere per vltimum sui non esse: sed quod est ab æterno, nequit sic incipere; quia alias non esse ipsius præcederet ipsum positiue, quod implicat.

Respondetur distinguendo consequens: quoad vllam partem, qua datur aliquid prius, concedo consequentiam; in hoc enim sensu tantum sequitur consequens ex præmissis; quoad vllam partem, qua non datur aliquid prius, vt est pars infinita, aut quoad se totum in sensu supra explicato, nego consequentiam: nec consequens in eo sensu sequitur ex præmissis illis in forma, in hoc enim sensu si intelligeretur consequens, syl ogismus totus constaret quatuor terminis, vt patet.

Confirmatur hæc responsio: sicut illo, quod est æternum à parte ante, nihil est prius, ita illo, quod est æternum à parte post, nihil est posterius: sed quacumque parte temporis à parte post datur aliquid posterius; & tamen hoc non obstante tempus potest esse æternum à parte post; ergo quamuis quacumque parte temporis à parte ante potest dari aliquid prius, adhuc potest esse æternum à parte ante.

54 *Ad primam confirmationem* distinguo maiorem: si sit permanens, transeat, si successiuum, nego ut, & concessa minori, nego consequentiam.

Responderi etiam potest aliter distinguendo maiorem alio modo: eo modo quo est æternum, concedo; alio modo, nego maiorem: similiter distinguo minorem: non manet idem eo modo, quo est in æternitate, id est, successiuo modo, nego minorem: alio modo, id est, permanenti, concedo minorem, & nego consequentiam.

Confirmatur hæc responsio: quia non magis, quod est æternum à parte ante, debet manere idem tota æternitate, quam quod est sic à parte post: sed id, quod est æternum à parte post, potest esse successiuum hoc non obstante: ergo & quod est à parte ante æternum, similiter potest esse successiuum.

Ad secundam confirmationem respondeo distinguendo maiorem: quando producitur in tempore, aut vere potest dici de ipso, incipit, hoc est quando potest dici de ipso nunc est & immediate ante non fuit, aut nunc non est, & immediate post erit, concedo maiorem: quando id nequit dici, vt cum producitur ab æterno, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

55 *Obicies secundo.* Si aliquis motus posset esse ab æterno, maximè motus circularis cæli: sed hic non potest: ergo nullus.

Probatur minor: tum quia ipsum cælum deberet esse prius suo motu, & quid in duratione, quia cælum producitur in instanti, motus autem in tempore, tum etiam quia sequeretur, quod Sol esset semper, & non esset in nostro hæmisphærio: esset quidem, quia ab æterno esset productus in aliquo hæmisphærio, & non esset maior ratio, cur in alio quam in nostro: non esset autem, quia moueretur ab æterno ab vno ad alterum hæmisphærium,

Respondetur negando minorem: ad cuius primam probationem dico, cælum productum ab æterno non esse prius motu æterno ipsius alio modo quam natura, nec quando producitur ab æterno, producitur actione instantanea, quia quod producitur tali actione habet solum vi actionis suæ coexistere instanti: sed actio, qua cælum producitur ab æterno, est actio à qua habet cælum posse coexistere tempori infinito, si daretur per possibile aut impossibile. Ad secundam probationem minoris dico, quod si Sol cum suo motu produceretur ab æterno, deberet esse ab æterno successiue in vtroque hæmisphærio, ita vt non possit vnquam assignari instans aut tempus, quo ita esset in vno, quin antecedenter fuerit in altero. Et sicut nō potest assignari hæmisphærium, in quo vltimo finietur motus cæli æternus à parte post, quia motus ille nunquam finietur; ita nec potest assignari hæmisphærium in quo incepit esse Sol motus ab æterno, quia talis motus non habet principium, nec vnquam incepit.

56 *Dices*: Sol debebat produci actione aliqua determinata, & in loco consequenter determinato: ergo vel in nostro, vel altero hæmisphærio determinate debebat produci.

Respondeo distinguendo antecedens: actione determinata instantanea, quæ nō esset nec virtualiter nec formaliter successiua, nego antecedens: quæ esset vel virtualiter vel formaliter successiua, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quandoquidem enim illa actio, qua produceretur Sol esset virtualiter successiua & æterna, ac infinita, non deberet determinate producere cælum in hoc aut illo hæmisphærio, sed in vtroque successiue absque principio successionis, sicut actio, qua conseruabitur, & mouebitur cælum in æternum à parte post, non debet determinate ponere cælum in alterutro hæmisphærio, sed in vtroque successiue in infinitum absque fine.

Confirmatur hoc: quia Deus videt de facto omnes circulationes Solis, quæ possunt haberi ante circulationem hodiernam, alias cognitio alicuius possibilis lateret Deum, & sic non esset omniscius: tunc sic: Vel videt primam circulationem, vel non videt: si videt, ergo ante illam primam non est possibilis alia circulatio, quod videtur absurdum; cum enim sit eiusdem rationis cum reliquis, non potius deberet esse prima quā reliquæ; nec potius deberet non posse præsupponere aliam, quam reliquæ. Si nō videt: ergo non datur prima circulatio, & huius ratio est, quia sunt infinitæ: sed qua ratione non datur prima circulatio, non potest ostendi in quo primùm hæmisphærio sit productus Sol, qui est motus motu infinito, quia alias posset assignari prima pars aut initiū istius motus, quod æque implicat ac assignare primam circulationem ex infinitis circulationibus à parte ante, aut primum hominem possibilem ex infinitis hominibus.

57 *Confirmatur secundo*, quia Deus ipse non videt in quo primum hæmisphærio sit producibilis Sol ita, vt non possit prius produci in alio hæmisphærio, quia res ita non est à parte re in vllo hæmisphærio sic producibilis; ergo quamuis de facto daretur motus æternus cæli à parte ante, non deberet videre in quo primum hæmisphærio productus sit Sol, quia reuera in motu æterno non datur prima pars determinata, sicut in motu finito non potest assignari prima pars, qua alia pars non sit prior, licet in eo possit assignari aliqua pars, qua alia pars tanta aut maior non sit prior, & in hoc differat à motu infinito, cuius nec prima pars determinata potest assignari, quin alia pars determinata tanta, ac etiam maior assignari possit, quę sit illa prior.

Cętere difficultates, quę contra hanc conclusionē opponi possunt, sunt illę, quę proponi solent contra infinitum in actu, vel habent connexionem cum illis; vnde hic omittendę sunt, & earum solutio ex dictis in disputatione de Infinito est petenda; vt omittam, quod non faciant contra hanc partem conclusionis, quandoquidem eam non tenemus nisi ex suppositione, quod possit dari infinitum actu, & quod consequenter possint rationes omnes, quæ contra tale infinitum adducuntur, solui.

CONCLVSIO III.

Generationes hominũ tam possunt esse ab æter. mo quam aliæ generationes.

58 *Si possunt fieri ab æterno aliæ generationes & corruptiones præter generationes hominum, etiam possunt esse generationes hominum ab æterno.* Hæc est directe contra *Complutenses, disp. 29. qu. 5. n. 70.* plures alios Thomistas pro se citantes, quos propterea merito *Ioannes à S. Thoma*, negat consequenter procedere *qu. 24. a. 2.*

Probatur manifeste, quia est eadem prorsus ratio de humanis generationibus, ac reliquis: ergo si reliquæ possunt esse ab æterno, humanæ etiam poterunt.

Replicat Complutenses.

Dices cum Complutensibus: si generationes hominum essent ab æterno, quandoquidem naturaliter loquendo animæ semel productæ semper deberent existere, de facto darentur infinitæ animæ actu existentes, sed hoc est impossibile: at si darentur infinitæ generationes aliarum rerum, non deberent formę earum simul manere, sed ad introductionem vnius aliæ desinerent, & consequenter non sequeretur dari infinitum actu, nec aliquid aliud impossibile: ergo est tanta disparitas inter has generationes, vt quamuis possibiles sint aliæ, non sint possibiles humanæ.

59 *Verum* contra hanc replicam facit, quod perinde prorsus implicat dari actu simul infinitas categorematice animas, ac productas fuisse infinitas categorematice formas, quamuis simul omnes non existerent: illa enim simultas existentiæ nihil prorsus facit ad rem, & omnes cõtradictiones, quæ opponi possunt contra infinitas animas actu simul existentes currunt quatuor, vt aiunt pedibus contra infinitas animas aut formas, quæ omnes productæ sunt, licet non simul existant; vnde vel vtrumque, vel neutrum repugnat.

Confirmatur hoc: quidquid est de facto productum à Deo, & secundum se conseruabile in perpetuum, potest conseruari ab ipso, non obstante productione cuiusque alterius vel quorumcumque aliorum, cum quibus non habet ex ratione sua formali incompatibilitatem in existendo: sed nulla forma ex infinitis, quę productę sunt, habet incompatibilitatem in existendo cum aliis formis, nisi in ordine ad idem subiectum; & quælibet ex illis est secundum se conseruabilis in perpetuum: ergo omnes quotquot sunt productę, possent simul conseruari à Deo extra sua subiecta, atque consequenter si de facto infinitę essent productę successiue vsque ad diem hodiernum, possent omnes simul hodierna die conseruari: sed non libet immorari in re clarissima.

CONCLVSIO IV.

Generationes omnes substantiales possunt esse successiuæ ab æterno.

60 *Generationes omnes substantiales tam humanæ, quam aliarum rerum possunt esse successiuè ab æterno.* Hęc est *Complutensium* supra quoad reliquas excepta humana, & authorum ab ipsis citatorum, cõtra omnes illos, qui negant successiua esse posse ab ęterno, & etiam contra *Arriagam*, qui quamuis concedat durationem successiuam ab ęterno, negat tamen expresse vllas generationes substantiales successiuas esse ab ęterno.

Probatur conclusio: quia si repugnaret huiusmodi generationes esse ęternas, repugnaret vllum successiuum esse ab ęterno: hoc est falsum, vt patet ex conclusione secunda: ergo & illud, vnde sequitur, & consequenter vera conclusio: quia si non repugnat generationes successiuas esse ab æterno, poterunt sine dubio esse ab æterno.

Probatur minor: quia implicantiæ omnes, quæ adduci possunt contra æternitatem harum generationum, possũt applicari æqualiter contra ęternitatem vllius successiui: ergo repugnat æque vtrorumque æternitas.

Probatur antecedens: quia omnes implicantiæ formaliter reducuntur, vel ad hoc quod sit contra rationem includentis prius & posterius esse ab æterno, vel quod ex æternitate generationum sequeretur processus in infinitum: sed ex vtroque hoc capite repugnaret quod vllum successiuum esset ab æterno, si in vllo ex illis esset repugnantia, vt patet, ergo.

Confirmatur specialiter soluendo rationes implicantiæ, quæ particulariter solent opponi contra hanc conclusionem.

61 *Obijcies ex Arriaga*: in serie eorum hominum, qui essent producti per generationes successiuas, deberet tandem deueniri ad aliquem, qui produceretur à solo Deo: vel ergo inter generationem illius & generationem alterius hominis ab illo factam intercessit finitum, vel infinitum tempus: si infinitum tempus, ergo alia generatio nõ fuit æterna nec vlla ad illam sequens, & consequenter successio generationum nõ est æterna, quod est intentũ: si finitũ, ergo nec secũda generatio fuit æterna, nec prima etiam, quæ enim non præsupponit nisi infinitum tempus non fuit æterna, nec etiam illa, quæ non antecedit aliam nisi finito tempore, potuit durasse ab æterno.

Respondetur negando posse assignari ab ipsomet Deo, quisnam sit primus homo qui esset productus à solo Deo ex suppositione, quod essent infiniti homines successiue producti, quia repugnat in infinito successiuo dari primũ, quod ante cætera omnia existeret saltem anterioritate temporis, aut durationis: & per hoc corruit tota argumenti huius vis.

Confirmatur hæc responsio: quia qua ratione Deus deberet videre primum hominem, qui esset productus ex infinitis successiue productis, deberet etiam videre vltimũ hominem ex infinitis, qui successiue sint producendi, eadem enim prorsus est ratio: ergo cum hoc videre non posit propter infinitum numerum eorum, qui sunt producendi, nec illud etiam poterit videre.

Confirmatur secundo: ex infinitis durationibus successiuis, quibus res ab æterno producta deberet durare in sententia *Arriagæ*, aliqua vna debebat esse cæteris prior, omnes enim illæ durationes nullam aliam præsupponũt, & nullæ duæ simul producuntur, quia alias nõ essent successiuæ: ergo posset Deus illam videre, & consequenter illa sola esset æterna, non autem cæteræ posteriores.

62 *Ad hoc argumentum* non potest responderi, nisi negando dari primam durationem assignabilem, & hoc ob infinitatem, & successionem illarum durationum: ergo ob infinitatem, & successionem hominum nequit assignari primus homo in tota illa collectione infinitorum hominum qui successiue producerentur.

Responderi posset secundo, quamuis ex substantiis aliqua determinata posset assignari, quæ à Domino Deo solo crearetur, illum tamen, verbi gratia, hominem non posse dici antecedere vllam generationem alterius hominis determinatam, antequam non darentur infinitæ generationes aliorum hominũ, & consequenter licet antecederet quamcumque determinatam generationem, non tamen omnes, sic, vt posset assignari aliquod instans tẽporis veri aut imaginarij, in quo existeret ille homo, quin antecedenter existerent infinitæ generationes. Vtraque quidẽ hęc responsio difficilis est, sed non difficilior tamen quam aliæ multæ responsiones, quæ dantur ad obiectiones contra infinitum actuale; vnde sicut tenet *Arriaga* infinitum illud non obstantibus illis difficultatibus, deberet etiam hanc conclusionem tenere non obstante difficultate huius obiectionis.

63 *Obiicies secundo*, non datur processus in infinitum in causis efficientibus, alias nõ probaretur ex motibus, & efficientia existentia Dei: sed si darentur infinitæ generationes, daretur huiusmodi processus, cum vna præsupponeret causam efficientem alterius, & illa alterius, ac ita in infinitum: ergo.

Respondeo distinguendo maiorem: in causis efficientibus essentialiter subordinatis, transeat; accidentialiter tãtum subordinatis, nego, & concessa minori, nego consequentiam.

Quæ sunt: causæ essentialiter subordinatæ.

Quod si quæras, quænam sint causæ essentialiter subordinatæ, & quæ accidentaliter.

Respondeo causas essentialiter subordinatas esse illas, quæ sunt talis naturæ, vt subordinata nequeat producere effectum non concurrente subordinante actualiter; accidentaliter vero subordinatæ sunt illæ, quarum vna quidem alteram præsupponit, sed non dependet tamen ab actuali cõcursu ipsius in sua actione, sed potest agere ea destructa: primo modo se habẽt creatura & Deus, secundo modo se habent pater, & auus respectu filij à patre immediate procedentis.

Et quæ accidentaliter.

Si

Si quæras iterum, cur non possit dari processus in infinitum in causis essentialiter subordinatis, possit vero in accidentaliter.

Cur nequeat dari processus in infinitum in causis essentialiter subordinatis.

Respondeo pro nunc breuiter rationem esse, quod absurdum videtur effectum finitum debere indigere per se concursu actuali infinitarum causarum, præsertim cum vna ex ipsis, nempe Deus sit infinitæ actiuitatis: sed si posset dari processus in infinitum in causis essentialiter subordinatis hoc deberet fieri: ergo non debet dari talis processus. Quamuis autem daretur processus in infinitū in causis accidētaliter subordinatis, quilibet effectus particularis posset produci independenter à concursu omnium istarum causarum, vt patet.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrum Mundus sit in æternum duraturus ex natura sua.

64 CErtum est mundum non esse, nec ex natura sua, nec ex alio capite duraturū quoad omnia indiuidua in ipso contenta; plurima enim quotidie naturalissima pereunt; nec etiam quoad omnes species sic, quin absque miraculo vllo integrę species possent destrui, nullo relicto individuo, vt si homines omnes concurrere vellent ad speciem equinam, aut bouinam, aut etiam ipsam humanam delendam. Nec minus certum est, mundum non esse ita ex natura sua semper duraturum, quin Deus possit ipsum libere destruere, ac in nihilum redigere, sicut ex nihilo ipsum libere fabricauit. Sed quæritur, an ex natura sua ita exigat perpetuo conseruari, vt non possit perire actione vlla causarum naturalium, aut defectu virtutis alicuius, quę ad eius conseruationem esset necessaria, & etiā, an exigat connaturaliter influxum conseruatiuum Dei, sic vt miraculum esset cēsendum, si Deus nollet illum cōcursum præstare, quemadmodum miraculum esset si non conseruaret semper Angelos, ac animas rationales semel productas.

CONCLVSIO. I.

Mundus nequit naturaliter perire.

65 *Mundus non potest naturaliter perire, nec quoad cælestia corpora, nec quoad sublunaria sic quin debeat naturaliter tota hæc sublunaris pars esse plena corporibus: nec etiam potest naturaliter loquendo immutari principalium partium eius, verbi gratia, Elementorum, ordo ille, quem de facto habent, atque adeo ex natura sua est in æternum duraturus in hoc sensu, & exigit connaturaliter influxum conseruatiuum Dei, & non nisi miraculose interire potest.* Hæc est communis cū Philosopho contra quosdam antiquos, quibus fauere videtur *Plato* in Tymæo.

Probatur manifeste: quia quantum ad corpora cælestia, animas rationales, & materiam primam, illa non depēdent ab vlla causa creata in fieri, aut conseruari, nec possunt destrui per actionem aliquam positiuam, sed solum per substractionē influxus, quo conseruaretur à causa prima, quem concursum æque connaturaliter petunt ex natura sua pro omni tempore futuro in æternū ac pro tempore præsenti aut præterito; est enim eadem ratio, vt patet: ergo quoad hæc non potest naturaliter perire mundus.

Rursus materia prima naturaliter nequit esse absque aliqua forma, & proinde quoties desinit vnum indiuiduum, debet produci necessario aliud: ergo fieri nequit quin pars sublunaris mundi sit repleta corporibus, sicut de facto est.

Præterea nō potest quis imaginari, qua ratione inuerti posset naturaliter ordo, quem de facto habent partes principaliores mundi, ita scilicet vt terra nō sit sub aqua, hæc sub aëre, aër sub igne, ignis sub Cælo Lunæ (si tamen ille sit locus naturalis ignis) & orbes cælestes eo loco, quo modò sunt.

66 *Obicies*: Deus ideo non habet finem in essendo, quia non habet initium; ergo quod habet initiū suæ existentiæ, debet habere finem existendi, naturaliter loquendo.

Confirmatur: quia quod non habet finē existendi naturaliter, debet habere virtutem conseruatiuam finitam talem non habet mundus: ergo debet naturaliter aliquando desinere.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia quantumuis Deus ex eadem necessitate essendi, ex qua habet carere principio, habeat etiam carere fine, tamen aliæ res possunt carere fine connaturaliter ex suppositione, quod sint semel productæ, quamuis habeant principium existentiæ suæ.

Rursus quamuis Deus ex eo quod careat principio, debeat carere fine; tamen ex alio etiam capite potest carere fine, nempe ex eo, quod non sint causæ quæ possint connaturaliter ipsum destruere; vnde quia non sunt causæ naturaliter destructiuæ mundi, non debet habere finem, quamuis habeat principium. & iuxta hoc.

Respondeo potest secundo, distinguendo antecedens: ideo solum, nego antecedens; ideo, sed non solum, concedo antecedens, & nego consequentiam: quia illud quod habet principiū potest habere alias causas, ob quas non debet desinere, aut habere finem.

Ad confirmationem respondeo negando antecedens *primo* quia sufficeret illa virtus in causa conseruatiua; illud autem ipsum, quod non habet finem, non debet habere virtutem conseruatiuam sui ipsius: *secundo*, quia ad conseruandum aliquid in perpetuum non requiritur virtus infinita: virtus enim quæ sufficeret ad conseruandum hodie sufficeret ad conseruandum semper, si ipsamet ab illo conseruaretur, aut à seipsa, nisi aduenirent impedimēta ab ipsa insuperabilia: non esset autem necesse, vt quāuis mundus duraret in æternum, aduenirent impedimenta suę durationis.

67 *Obicies secundo*: principium interitus est compositio ex contrarijs: mundus componitur ex contrariis; ergo naturaliter petit interire.

Confirmatur: quia virtus generatiua paulatim debilitatur: ergo successu temporis eo imbecillitatis deueniret, vt non posset amplius generare, & sic deficerent generationes, & consequenter cum vetera indiuidua nequeant semper durare, perire debebit mundus.

Confirmatur secundo: quia ab ipso initio mundi hucusque notabiliter minuta est virtus hominum, complexio, ac statura; vix enim pauci pertingunt ad centum annos, & nullus est giganteæ staturæ, cum in initio mūdi viuerent ad plusquam Nestoreos, vt aiunt, annos, & essent maximæ staturæ.

Respondeo, distinguendo maiorem: compositio ex contrariis est principium interitus sic, vt loco rei intereuntis non succedat alia res, nego maiorem: sic vt succedat, concedo maiorem, & concessa minori, distinguo consequens: petit interire quoad partes aliquas, quibus tamē succedere debent aliæ partes, concedo consequentiam; sic vt non debeant aliæ partes succedere, nego consequentiam.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem alio modo, compositio ex cōtrariis est principium interitus rei quoad illa ipsa, quæ sunt contraria, quando applicantur sufficienter, concedo maiorem: quoad alia, quæ non sunt contraria, aut quoad ipsa contraria, quamdiu non applicātur sufficienter ad destructionem mutuam sui, nego maiorē: & concessa maiori, distinguo consequens: quoad contraria sufficienter sibi inuicē applicata, transeat consequentia; quoad non contraria, aut contraria non applicata sufficienter, nego consequentiam.

68 *Ad confirmationem primam respondeo*, si virtus generatiua, quæ est in mundo, eousque debilitanda esset aliquando, vt non possint fieri generationes vlteriores, tum mundum permansurum in eodem statu in quo tum erit, nec desinēt vetera indiuidua, quia desinere nequeunt naturaliter, nisi per corruptionem: corruptio autem nequit esse absque generatione iuxta commune axioma *corruptio vnius est generatio alterius.*

Adde, licet virtus generatiua in aliquibus speciebus fortasis deficiat, vt in heterogeneis viuentibus, non tamen id verum esse in homogeneis non viuentibus, vt in Cælis, ac elementis; quis dubitet enim quin ignis hodiernus sit tam potens ad comburendum, quam qui fuit tempore Adami? Deind nec in viuentibus etiam debilitatur sic quin vnum indiuiduum ab alio productum possit esse tam potens, aut potentius ad generandum, quam

causa

causa à qua producebatur ob dispositionem accidentalem meliorem.

Ad confirmationem secundam, quamuis daremus hinc sequi speciem humanam aliquando perire debere naturaliter, hoc tamen non præiudicaturum conclusioni, vt patet ex dictis in principio huius quæstionis.

69 *Respondeo secundo*, virtutem hominum non perire cum proportione vlla ad decursum sæculi ita, quin eadem posset in æternum manere, sicut modo manet; nam certe alias deberet esse notabilis differentia inter ætatem hominum hac ætate, ac ætate Prophetæ Dauid; quod falsum tamen esse constat ex ipsomet Propheta Psalm. 89. *Si in potentatibus octoginta anni & amplius eorum, labor, & dolor*: quibus verbis innuit vitam hominum suo tempore solitam non pertigisse communiter vltra octoginta annos, quo etiam nunc pertingere solet.

Quod autem in initio sæculi diutius vixerint homines, & maioris fuerint staturæ, attribuendum est, vel particulari prouidentiæ Dei volentis eos tam diu conseruare ad propagationem generis humani; vel certe prouenit ex eo, quod tum perfectius calluerint homines Medicinam, ac Astrologiam, quam postea aut modo; & quod modus viuendi istius temporis erat accommodatior ad vitæ conseruationem, ac staturam grandiorem communicandum, quam temporum sequentium, quibus homines tamdiu non viuebant.

CONCLVSIO II.

Mundus in æternum durabit.

70 *Mundus in æternum durabit.* Hæc est communis Theologorum, ac Philosophorum cum *S. August.* 20. *Ciuitat. cap.* 14. *Gregor. lib.* 17. *moral. cap.* 1. *& aliis Patribus.*

Probatur primo ex Scriptura Eccl. 1. *Terra autem in æternum stat*: & Psal. 148. *Ipse dixit & facta sunt, statuit ea in æternum & in sæculum sæculi.*

Confirmatur: quia Beati erunt semper in Cælo, & damnati in Inferno; ergo erit semper Cælum & Infernus.

Probatur ratione: quia ex dictis mundus exigit ex natura sua conseruari in æternum adeo, vt miraculum esset, quod sic non conseruaretur: ergo cum non constet quod Deus sit facturus tale miraculum debet potius censeri, quod sit conseruandus, iuxta exigentiam connaturalem suæ naturæ.

Dices: mundus factus est propter homines; sed post diem Iudicij non potest esse hominibus vsui: ergo debet tum cessare, quia conseruatio eius esset inutilis.

Confirmatur hac ratione: secundum Thomistas communiter post diem Iudicij cessabit motus cælorum, & desinet mixta omnia: ergo similiter debent cessare cætera corpora mundi, saltem præter Cælum Empyreum, ac Infernum & sic non conseruabitur mundus, quoad plenitudinem illam creaturarum, quam de facto habet.

Respondetur, distinguendo antecedens: propter homines solummodo, nego: propter homines & alios fines, qui possunt manere post diem Iudicij, nimirum ad ostensionem bonitatis, ac potentiæ diuinæ, concedo antecedens, & nego consequentiam.

71 *Ad confirmationem respondeo*, meo iudicio eadem ratione, qua cessare deberet motus cælorum, ac mixta, reliqua etiam corpora præter Cælum Empyreum, ac Infernum, cessare debere à paritate rationis; nec scio ad quid magis seruirent alia corpora, quam motus ille cælorum ac mixta; vnde puto non debere cessare illos motus, aut mixta, quorum productio, & conseruatio potest habere alios fines, præter vtilitatem particularem hominum.

Motus Cælorum non debet cessare vnquam.

Nec refert, quod dicatur Isaiæ 60. *Non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur.* Et quod Apocal. 10. *Angelus iuret per viuentem in sæcula sæculorum non futurum amplius tempus.* Ex quibus locis pro certo colligunt *Complutenses* cessaturum Cæli motum post diem Iudicij. Non inquam refert hoc, quia ad primum locum respondetur facile, non debere ipsum vlla ratione intelligi de Sole materiali, quasi hic non deberet in hoc mundo cadere & oriri sed sensum esse, quod Beatis in Cælo non cadet Sol, nec minuetur Luna, quia in Cælo Empyreo nõ erunt Sol & Luna, *sed ipse Dominus*, vt in eodem loco dicitur, *erit illis in lucem perpetuam*, vt propterea non indigere possint alia luce Solis, aut Lunæ.

Soluuntur loca Scripturæ.

Confirmatur hoc efficaciter: quia sicut dicitur in eo capite, non casurum Solem, dicitur non futurum Solem ad lucendum; sed ipsimet *Complutenses* asserunt post diem Iudicij futurum Solem & Lunam, & quidem multo luciores, quam modo sunt: ergo non fit mentio in illo capite de Sole, quantum ad non lucendum, nec consequenter quantum ad non cadendum in hoc mundo.

Confirmatur secundo: quia non dicit Scriptura, quod non cadet Sol mundo, sed quod nõ cadet hominibus: Sed hoc esset verum, quamuis caderet mundo, quia homines non essent in hoc mundo inferiori quibus caderet, saltem illi homines, de quibus loquitur Scriptura, nempe homines iusti ac beati non erunt in hoc mundo, vbi cadere posset ipsis Sol, aut Luna minui: ergo ille locus non facit ad propositum.

72 *Confirmatur tertio*: quia ratio, quam affert Scriptura cur non debeat cadere Sol aut Luna minui, est quod ipse Dominus erit in lucem perpetuam: sed hæc ratio non sufficit vt non cadat Sol, aut minuatur Luna in hoc mundo inferiori; nam ibi Dominus Deus sine dubio non lucebit post diem Iudicij; ergo non loquitur Scriptura de casu Solis quantum ad hunc mundum inferiorem, & sublunarem: quod sane mihi certissimum est.

Quantum ad secundum locum *Respondeo* cum *Alcasar in illud ipsum caput*, sensum esse non quod non erit tempus concomitans motum Cæli, sed quod non erit tempus amplius pœnitentiæ, postquam obduratum erit cor Iudæorum ac aliorum peccatorum sic, vt Deus amplius nolit ipsis dare gratiam ad conuertendũ seipsos. Et sane cessatio motus Cæli ac temporis ipsum comitantis post diem Iudicij, si contingeret, non esset res tanti momenti, vt Angelus ad illud inculcandum deberet adhibere iuramentum tam solemne. Sed non est Philosophici instituti in explicatione Scripturæ diutius inhærere.

73 *Obiici* præterea possunt aliqua loca Patrum, quibus significatur destructio mundi post diem Iudicij, saltem quoad Cælum, & stellas.

Respondetur primo, ex illis locis solum haberi ad summum quod sint destruendi hi Cæli, qui modo sunt, sed nõ habetur quin alij Cæli sint succesuri, imo habetur quod sint: sed hoc sufficit ad conclusionem, quia sufficit ad eius veritatem quod nunquam sit futurum aliquod tempus aut instans, in quo non sit mundus quoad Cælum, & Elementa, siue idem numero Cælum sit futurum semper, siue diuersum: quod si diuersum physice Cælum sit futurum aliquando, adhuc mundus semper erit idem moraliter, sicut fluuius dicitur semper idem, licet non semper habeat easdem partes physice.

Responderi potest secundo cum communi sententia Sanctos Patres solũ velle quod Cælum, & Terra perficiẽtur post diem Iudicij tantopere, vt merito videri possint Cælum nouum, & Terra noua; lux enim Lunæ supponitur tum futura sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter maior, quam modo est, vt innui videtur *Isaiæ* 3. si tamen iste locus debet intelligi in hoc sensu literali, de quo modo nolo discurrere. Denique Elementa purgata omnibus sordibus, quibus modo abundant, in sua naturali ac perfectissima dispositione relinquentur. At hoc ipsum cõfirmat quod paulo ante dixi: sũ enim augenda sit perfectio mundi post diem Iudicij, quamuis tum illa maior perfectio nõ sit cessura in beneficium hominum; cur non deberet etiã durare motus Cæli, & esse conseruatio mixtorum? Deinde cur lux Solis deberet ad vnam partẽ terræ pertingere, altera eo beneficio priuata: aut quomodo posset naturaliter absque miraculo conseruari perfectio Elementorum, Sole semper remanente in eodem situ? Si vero quæras cur mundus debeat esse perfectionis status, postquam desinit habitari ab hominibus quam ante: non facile erit assignare rationem, nisi recurrendo ad liberam Dei voluntatem: quod tamen huc non spectat.

DISPV

DISPVTATIO XXII.

DE NATVRA ET ESSENTIA, numero & motu Cælorum.

1. PEr *Cælum* intelligimus in hac disputatione substantias illas extensas, in quibus residēt astra & si quę aliæ sunt supra ipsas. Quamuis autem non desint, qui has substantias *Cælum* dictas putent à *celando*, quod nobis celare videntur, quæ intra ac supra se fiunt; tamen quia sic potius cum e simplici, quam cum æ diphtōgo scribi deberet, potius existimarem hoc nomen deriuari à verbo *celo*, quod significat sculpere, quod scilicet ob varietatem syderum, quibus ornatur, sculptum appareat.

Cælum vnde dictum.

QVÆSTIO I.

Virum Cælum sit corpus simplex.

CErtum est, Cælum non esse ita simplex, quin constet pluribus partibus integrantibus, & quin consequenter sit compositum integraliter ex illis partibus. Præterea non est dubitandum quin constet pluribus partibns metaphysicis, genere scilicet, quo cum aliis substantiis materialibus conuenit, & differentia qua ab illis differt. Vnde controuersia est, an sit ita simplex, vt componatur ex partibus essentialibus physicis; materia scilicet, & forma substantiali: & præterea si non sit hoc modo simplex, sed compositum, alia difficultas est, an sit aliquod ex quatuor Elementis, an vero mixtum quid ex illis constans eo modo quo alia mixta corpora componuntur ex illis, vt ligna, lapides, metalla.

CONCLVSIO I.

Incertū quoad rationē an cælum sit simplex.

2 *Si ratio spectetur, incertum est an Cælum sit simplex an compositum: si auctoritas, probabilius est, quod sit compositum.* Hæc in terminis non est vllius, quod sciam, in re vero videtur esse *Auersa*.

Probabilius quod non quātum ad authoritatem.

Secunda pars patet quia Doctores communiter cum Philosopho 1. *Cæl. tex.* 92. contra *Simplicium*, *Auerroem* & *Durandum* tenent absolute Cælum esse compositum. ergo id probabilius asseritur spectando authoritatem, quam oppositum, præsertim cum nulla sit ratio, quæ oppositum vrgeat euidenter.

Confirmatur: quia S S. P P. communius tenent Cælos ex materia aquæ factos, & aliqui ex illis dicunt stellas ex igne confectas: videantur citati apud *Salianum tom. 1. die 2. & 4.*

Dices: facilius ostenderetur incorruptibilitas Cæli, si diceretur esse simplex quam compositum: si enim esset simplex, non solum naturaliter non posset destrui, sed nec supernaturaliter magis, quam Angeli: at si sit compositum, saltem supernaturaliter poterit destrui, & non adeo facile ostendi potest, quomodo non possit etiam destrui naturaliter; ergo cum certum sit Cælos esse incorruptibiles, melius dicuntur esse substantiæ simplices, quam compositæ.

Confirmatur: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed non est necessitas multiplicandi partes physicas distinctas realiter in Cælo: ergo non debent multiplicari in Cælo tales partes, & consequenter Cæli sunt substantiæ simplices.

Respondetur negando consequentiam, quia quamuis magis essent Cæli incorruptibiles, si essēt simplices, quā compositi, & facilius etiam incorruptibilias eorum sic ostendi posset; tamen possūt habere omnē incorruptibilitatem quæ ipsis attribui debet, quamuis sint compositi, & poterit ostendi quomodo sint sic incorruptibiles: vnde ad hōc non est aserenda eorum simplicitas.

Ad confirmationem respondeo necessitatem multiplicandi illas partes principalem esse authoritatis.

3 *Dices secundo*: argueret perfectionem vniuersi, quod Cæli essent simplices, quia sic darentur aliæ rerū species in ipso, quàm de facto dantur, & quidem perfectiores, nā Cælum si esset simplex, perfectius esset, quam si esset compositum, quandoquidem minus esset corruptibile, & præterea in cæteris perfectionibus conuenirent: ergo asserendum est Deum creasse Cælos simplices.

Respondeo negando consequentiam, quia Deus non tenetur omnem perfectionem tribuere vniuerso, quam potest, & sane in communiori sententia potest perfectiores species rerum producere, quam de facto produxit.

Dices tertio: materia quandoque est in potentia, quandoque in actu secundum Philosophum; sed hoc non esset verum de materia Cæli: ergo non datur.

Respondeo primo distinguendo maiorem: quantum est ex se, concedo; absolute ita, vt omnis materia de facto sit quandoque in potentia, quandoque in actu, nego maiorem: & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Respondeo secundo, etiam distinguendo maiorem: quantum ad omnia individua ipsius, aut omnem partem, nego maiorem; quantum ad aliqua individua, aut aliquas partes, concedo maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

Quod autem materia quoad omnes partes non sit quandoque in potentia, quandoque in actu, patet manifeste in aliquibus partibus terræ, & lapidibus, qui à creatione mundi hucusque semper perseuerauerunt, & quorum consequenter materia semper fuit in actu ad formam, quam habent, & nunquam fuit in potentia proxima ad vllam aliam formam.

4 *Dices quarto*: materia prima in sublunaribus dari colligitur ex transmutatione substātiali, quæ fit dum corrumpitur vna substantia, & ex ea alia generatur; qualis transmutatio, si non daretur, profecto non deberet asseri materia prima in sublunaribus: sed huiusmodi transmutationes non dantur supra Cælum Lunæ: ergo non debet asseri materia esse ibi.

Respondeo negando consequentiam: quia licet non posset colligi in sublunaribus, nisi per transmutationes, posset tamen esse, quamuis non essent transmutationes, & licet non deberet tum asseri, quamuis esset, quia nō esset fundametum asserendi, tamen posset asseri esse in Cælis absque transmutationibus, non solum, quia posset esse, sed quia ex suppositione quod sit in sublunaribus, & quod dicatur à communiori sententia esse in Cælis, hoc ipsum est sufficiens fundamentum ita dicendi, quando nihil conuincit oppositum.

Probatur tam prima pars: quia nulla potest efficax ratio adduci pro vna, aut altera parte, nec quidem congruētia aliqua magni momenti: ergo incertum est quantum ad rationem quomodo se habeant Cæli.

Probatur antecedens proponendo, & soluendo rationes vtriusque partis: & quidem rationes partis affirmantis Cælos esse simplices, & non compositos, iam propositæ, & solutæ sunt, vnde restant rationes partis affirmātis, quod sint compositi.

5 *Prima ratio est*, quod repugnet substantia corporea completa, simplex.

Probatur hæc propositio primo, quia esset immaterialis, & consequen er non corporea, quod implicat.

Probatur antecedens: quia non constaret materia.

Respondetur distinguendo antecedens: esset immaterialis, id est, non constans materia, concedo antecedens, sed nego consequentiam, quia non omne illud, quod est immateriale in hoc sensu, debet esse incorporeum: esset immaterialis in hoc sensu, debet esse incorporeum: esset immaterialis, prout substantia immaterialis opponitur substantiæ corporeæ, nego antecedens.

Probatur secundo eadem propositio: non potest dari corpus sine principijs, & partibus essentialibus corporis: sed partes physicæ sunt principia intrinseca & partes essentiales corporis: ergo nequit dari corpus absque illis, & consequenter nequit dari corpus simplex.

Respondetur negando minorem, loquendo de corpore materia

materiali, vt sic: ad hoc enim, quod detur huiusmodi corpus, sufficit quod sit substantia constans partibus integralibus petentibus esse extra se inuicem in ordine ad locum.

Probatur tertio eadem propositio: non potest dari substantia creata incapax formæ accidentalis: ergo nec substantia corporea incapax formæ substantialis.

Respondetur negando consequentiam: & certe ex hoc antecedenti tam bene inferri posset, quod nulla posset dari substantia incapax formæ substantialis, quod falsum esse patet in Angelis.

6 *Probatur quarto*: quia substantia corporea simplex nullam posset habere operationem; non enim immanentem, quia non esset viuens, vt supponitur; nec transeuntem, quia talis actio non competit vllis substantijs creatis.

Confirmatur: quia quantitas est proprietas materiæ: vel ergo tale corpus haberet quantitatem, & sic haberet materiam, vel non haberet, & sic non esset corpus.

Confirmatur secundo ex Hurtado: quia quantitas est accidens ordinatum per se ad formam substantialem: ergo non potest reperiri connaturaliter, nisi vbi potest reperiri forma substantialis, & consequenter materia prima.

Confirmatur tertio: quia sicut Cælum non est capax caloris, quia est incapax formæ ignis, ad quam ordinatur calor: ita substantia simplex deberet esse incapax quantitatis, quia esset incapax formæ substantialis illius, ad quam ordinaretur quantitas. Propter hæc dicit *Hurtado* tenentes possibile esse corpus simplex, tenere etiam debere, quod non sit extensum quantitate nostra, sed vel seipso, vel per quantitatem diuersæ rationis.

Substantia simplex potest habere actiones immanentes, & transeũtes.

Respondetur, illam substantiam posse habere actiones immanentes talis rationis, quales sunt illæ, quibus aqua producit in se frigus, & quælibet substantia in se proprias, & connaturales qualitates, nec ad hoc necesse est eam esse viuentem.

Deinde, posset habere etiam operationes transeuntes quibus produceret in alieno subiecto qualitates, siue per suam substantiam, siue per sua accidentia: nec sane quando volumus probare substantias sublunares esse compositas, ad id probandum, vtimur hac probatione, aut vlla ex præmissis, quod mihi signum est eas non multum ad hoc valere.

7 *Ad confirmationem respondeo*, negando antecedens in hoc sensu, quasi nulli alteri connaturaliter posset competere quam materiæ, aut rei ab ea dependenti: & sane id hic supponere est petere principium.

Deinde non est tam certum, quod substantia omnis corporea deberet esse capax quantitatis; vnde permisso antecedenti, negari posset, quod substantia simplex carens quantitate non esset corpus.

Et si quæras, quomodo distingueretur à spiritu.

Respondeo, per hoc, quod peteret habere partes extra partes connaturaliter, ita vt non posset eas habere penetratas naturaliter.

Ad secundam confirmationem respondeo, distinguendo antecedens: ita vt non habeat alium finem, nec possit esse absque tali forma, nego antecedens: ita vt habeat, concedo antecedens: & nego consequentiam.

Ad tertiam confirmationem, nego suppositum, nempe ideo cælum non esse capax caloris, quia non est capax formæ ignis; multa enim possunt esse capacia caloris, quæ non sunt capacia formę ignis, imo sane, si ignis esset impossibilis, non propterea aliqua non essent calida.

7 *Probatur quinto*: quia esset cognoscitiuum, & consequenter viuens.

Probatur sequela: quia esset perfectissima substantiarum corporearum: sed perfectissimæ substantiæ deberent competere operationes perfectissimæ, operationum autem perfectissima est cognitio.

Confirmatur: quia esse cognoscitiuum necessario sequitur ex immaterialitate, vel saltem cum ea habet necessariam connexionen: ergo competeret illi substantiæ.

Respondetur negando sequelam, & ad probationem dico, quod illa substantia, quamuis simplex physice, non esset tamen perfectior homine, nec consequenter ex perfectione sua deberetur ipsi cognitio vlla.

Dices cum Hurtado: saltem esset perfectior quam anima rationalis, quia esset actus completus subsistens: hoc autem est esse perfectius, quam esse actum informantem, qualis est anima: ergo deberet habere operationem perfectiorem.

Respondeo, quod esset perfectior anima, quatenus esset quid completum, sed esset imperfectior, quatenus non esset spiritualis, nec intellectiua, aut viuens, & nego consequentiam. Quod si ex eo quod esset quid completum, deberet dici simpliciter perfectior anima, & propterea deberet habere perfectiores operationes: sane idem sequeretur de lapide, quod est absurdum.

Ad confirmationem respondeo, distinguendo antecedens: ex immaterialitate, quæ dicit carentiam materiæ, aut ordinis ad illam, nego antecedens: ex immaterialitate substantiali, quæ coincidit cum spiritualitate, transeat antecedens, & nego consequentiam; quia substantia corporea simplex non esset immaterialis immaterialitate coincidente cum spiritualitate, licet esset in alio sensu immaterialis, id est non dicens ordinem ad materiam primam.

9 *Probatur sexto* ab *Hurtado* eadem propositio: quia tale corpus non esset vegetatiuum nec sensitiuum. Probat antecedens, quoad primam partem: quia vegetatio fit inter subiecta affecta qualitatibus contrariis quibus inuicem destruere se contendunt. Sed corpus simplex non habet contrariam qualitatem, quia non habet materiam capacem duarum formarum nec formam expellendam: ergo.

Probatur maior: quia augmentatio est ad resarciendas partes, per decretionem amissas: nec potest dici, quod augeri posset ab intrinseco, sicut augetur aqua, quia sic augeri possunt solum, quæ corrumpuntur ab intrinseco.

Confirmatur vlterius: quia corpora diuidua sunt corruptibilia, tandem enim perueniretur ad tam exiguam partem, quæ conseruari non posset: sed illud corpus esset diuiduum, & non posset esse corruptibile, cum non constaret materia.

Probat deinde idem antecedens quoad secundam partem: quia sensatio fit medio calore, cæterisque primis qualitatibus, vt patet experientia: sed tale corpus non haberet primas qualitates, hæ enim sunt dispositiones ex natura sua ad formas substantiales, & instrumenta ex natura sua data corporibus ad generanda sibi similia: tale autem corpus non haberet formam substantialem, nec posset generare sibi simile.

Confirmat; quia non posset illa substantia sentire qualitates, quas modo sentimus, hæ enim sentiri non possunt, nisi à potentiis formarum vitalium, quia non sentiuntur, nisi per species à se emissas, quæ ordinantur ad tales potentias, & quę indigent temperamento humido & calido, aut frigido & sicco.

Corpus simplex non necessario esset vegetatiuũ aut sensitiuum.

10 *Respondeo* illud corpus non necessario debere esse vegetatiuum, aut sensitiuum, aut cognoscitiuum; vnde frustra tã operose laborat in probando antecedente. Sed nec bene probat illud, quoad vlla n parte: non quidem quoad primam: tum quia licet quantum ad experientiam in sublunaribus habitam, vegetatio fiat i ter talia, tamen posset quis dicere possibilem esse vegetationem alio modo: & si id esset possibile, quis scit quin ita fiat, aut fieri posset à corporibus cælestibus? tum etiam quia corpora simplicia possent habere cõtrarias qualitates, nec ad hoc requireretur, quod haberent formas contrarias: nec etiã verum est, quod augmentatio solũ fiat ad resarciendas partes perditas, esset enim vtilis etiam ad substantiam augmentandam, quamuis nullas partes deperderet, & si fieret solum ad resarciendas partes perditas, non deberẽt plures partes acquiri, quam perderentur, & sic non augeretur substantia vlla vegetatiua. Illud autem quod dicit de augmento ab intrinseco instar aquæ, nõ intelligo: neque enim aqua ab intrinseco augeri potest, nisi quatenus

habet

habet virtutem productiuam alterius aquæ: hoc autem modo posset augeri res etiam incorruptibilis, non obstante incorruptibilitate, quæ prorsus est impertinens ad hoc.

Ad confirmationem respondeo primo: si vera esset maior, Cælos de facto futuros corruptibiles contra communiorem sententiam. Et si dicas, quod Cælum non sit diuiduũ, quamuis sit extensum, & propterea, quod nõ debeat ese corruptibile; similiter dici posset, quod corpus simplex non esset diuiduum, quamuis extensum, & sic minor confirmationis esset falsa.

Respondeo secundo negando maiorem cum sua probatione; quod si etiam peruenirtur ad tam paruam partem, vt non deberet vlterius conuersari, non corrumperetur, sed annihilaretur.

11 *Facilius multo posset probari antecedens quoad hanc partem*: quia non possent augere se, aut crescere, nisi per productionem partis sibi similis: sed hoc non possent facere nisi creando, supponitur autem communiter creaturam non posse creare: & sane si substantia simplex posset se augere creando de nouo alias partes, deberet se augere ad maximam quantitatem possibilem, neque enim posset assignari vnde limitaretur naturaliter loquendo.

Ad probationem antecedentis quoad secundam partem, respondeo primo negando maiorem, si intelligatur sic, vt aliter fieri non posset.

Respondeo secundo negando minorem, & ad probationem dico, quod illæ qualitates non sint solum modo ordinatæ ad formas substantiales, nec collatæ substantijs in ordine ad generandum sibi similia; & quidem hoc secũdũ est euidens, quia plura mixta habent qualitates primas, quæ non possunt generare sibi similia, vt metalla, gemmæ, lapides.

Ad secundam confirmationem respondeo negando antecedens cum sua probatione, in qua tota petitur manifeste principium.

Aliud fũdamẽtũ cõtra simplicitatem Cæli.

Secundum fundamentum ad probandum compositionem in Cælo de facto est, non quidem, quod repugnet substantia simplex, sed quod in eo reperiantur accidẽtia similia illis accidentibus, quæ reperiuntur in sublunaribus constantibus materia, vt quantitas, raritas, densitas: ergo verisimilius est, quod constet materia, & consequenter, quod sint compositi.

Respondeo, quidquid sit de antecedente, nego consequentiam, quia possent habere qualitates & accidentia eiusdem rationis cum ijs, quas habent substantiæ compositæ, quamuis non essent compositæ.

Dices: arum & densum describuntur per ordinem ad materiam: densum enim est, quod multum habet materiæ sub parua quantitate; & rarum quod parũ habet materiæ sub magna quantitate: ergo raritas & densitas nequeunt esse absque materia, & consequenter si in Cælo dentur, debet dari in Cælo materia.

Respondeo, vt definitio illa sit bona, per materiam non intelligi debere materiam primam, sed substantiam materialem, prout substantia materialis opponitur spirituali: sic autem intellecta æque posset dari raritas in Cælo simplici, ac in aqua composita.

Probabilius quoad rationẽ cælum esse simplex.

Ex his patet incertitudo compositionis ac simplicitatis Cælorum, quantum attinet ad rationem. Si vero quæratur, quænam pars probabilior appareat spectata solum modo ratione, *Respondeo* ex suppositione incorruptibilitatis Cæli minus probabilius esse, quod sit simplex, quia rationes motiua illius partis sunt vrgentiora quam oppositæ, vt patet ex replicis quæ contra probationem secũdæ partis conclusionis adductæ sunt, & præsertim ex confirmatione primæ replicæ, & ex quarta replica.

QVÆSTIO II.

An Calum sit corpus simplex eodem modo quo Elementa sunt simplicia, an vero mixtum quid?

13 PEr *Elementa* hic intelligimus substantias non exigentes connaturaliter quatuor primas qualitates vt sunt ignis, aër, aqua, terra: & per mixta intelligimus substantias exigentes illas, vt sũt metalla ac animata omnia: propterea autem illa vocãtur simplicia, quia nec virtualiter nec formaliter fiunt ex his aliis aut ex se inuicẽ: & hæc vocantur mixta quia fiunt ex illis vel virtualiter vel formaliter, de quo fusius suo loco. Itaque si Cælũ esset corpus physice simplex non constans materia, & forma, esset sine dubio simplex, & non mixtum: vnde supponit hęc quæstio quod non sit physice simplex, sed compositum. Quod si etiam esset quid compositum; & non factũ tamen ex quatuor Elementis, non esset mixtum sed simplex, & si non esset vllum ex quatuor Elementis, esset quinta quædam substantia simplex, quę tamen Elementum dici non deberet quia ex illa alia corpora mixta non fierent.

Prima sententia est Cælum non esse vllum ex quatuor Elementis, nec mixtum ex illis: ita *Philosophus* 1. *de Cælo, cap.* 2. & 3. quem communiter omnes fere Peripatetici & posteriorum ętatum Theologi, ac Philosophi secuti sunt.

Opposita sententia, nempe quod Cælum sit aliquod ex Elementis aut mixtum quid illis constans, erat cõmunis apud alios philosophos ante Aristotelem: cui sententię fauent multi ex sanctis Patribus quos in eo sensu citat, & sequitur *Camerarius p.* 2. *qu.* 4. Ex his autem authoribus, qui tuentur hanc sententiam, quidam dicunt Cælos esse ignę naturę, quidam aquęæ, quidam terreæ; & aliqui Solem putauerunt ignem proprium, sed purissimum, alij ferrum candens: alij denique existimauere Cælum esse compositum ex quatuor Elementis, siue ex floribus eorum, hoc est, perfectionibus eorum partibus: quam sententiam expresse *Camerarius* tenet supra.

CONCLVSIO.

14 *Verisimilius est Calum non esse vllum ex Elementa aut mixtum ex illis, sed quintam substantiam diuersa ab vtriusque natura.* Hæc est iuxta primam sententiam contra secundam. Cælum non est vllum ex Elemẽtis nec mixtum ex illis.

Probatur primo quod non sit vllum ex Elementis: non enim est terra, quia non habet vllam prorsus similitudinem aut proportionem cum terra; imo quæ parte incudit stellas, habet sine dubio diuersissimos effectus ab effectibus terræ, & cõsequenter qua ratione colligimus illa corpora distingui specie, debemus distinguere Cælum specie à terra: quæ etiam ratio probat, quod non sit ignis aut aqua, aut aër: non ignis quidem, quia humectat, & frigefacit, non aqua quia calefacit: non aër quia vtrumque facit.

Confirmatur: quia si esset vllum ex Elementis, esset corruptibile, sicut illa sunt, contra communiorem sententiam inferius probandam.

Confirmatur secundo, quia si esset terra aut aër aut aqua, deberet comburi nimio Solis ardore; & si esset ignis, deberet destrui per Planetas frigidas, & proterea cum sit tãtæ magnitudinis deberet comburere tandem vniuersum, aut saltem deberet tam notabiliter aërem vicinum calefacere, vt non possent generari in eo mixta frigida, nec ipsemet deberet tam frigidus esse quam in hyeme sẽtitur. Præterea nulla pars Cælorum minorem habet cum igne similitudinem quam stellę, quę tamen non suntignes vt patet ex earum effectibus.

Probatur secunda pars, quod scilicet non sit mixtum ex Elementis: quia si loquamur de partibus Cęli excludendo stellas, nulla experientia aut ratione cõstat quod habeat in se subiectatas quatuor primas qualitates: si vero loquamur de stellis v.g. de Sole; non apparet quod sit vllo modo frigidus, imo si sit calidus formaliter, vt tenent debẽt aduersarij, debet esse calidus intensissimè, & consequenter nequit esse frigidus vlla ratione magis quam ignis.

Probari posset vlterius conclusio: quia vnum Elementum non deberet tam incomparabiliter excedere reliqua, quàm Cælum excedit corpora omnia sublunaria: sed non me mouet hęc ratio, quia qua ratione ob bonum vniuersi quinta substantia Cæli asserta à nobis deberet excedere omnia alia: ita etiam vnum Elementum posset illa commodissime excedere.

15 *Probatur vlterius*: quia si esset Elementum, non deberet esse supra loca naturalia Elementorum: & eadem ratio viget quod non sit mixtum, quia mixta habent suum locum naturalem infra Elementa.

Confirmatur: quia mixtis omnibus debetur aliquis motus naturalis sursum aut deorsum, nec motus circularis competit ipsis.

Hæc etiam ratio parum probat: nam si diceretur cælum esse ignis, nõ esset supra loca naturalia omnium quatuor Elementorum, sed in suo loco naturali supra aërem: & si esse aër, eodem modo dicendum esset, & negari deberet locum naturalem ignis esse sub concauo Lunæ: si autem esset terra, dici posset, quod non esset ex se, & natura sua posita in illo loco, sed à Deo conditore ad bonum vniuersi, & posita ibi non posset mouere se naturaliter ad centrum mundi: quia cum esset globus solidus descendere non posset ab omni parte simul, vnde cum nec potius deberet ab vna parte quam ab alia descẽdere, non deberet descẽdere omnino. Nec refert quod esset extra locum suum naturalem, aut in loco violento: multa enim corpora diu extra loca naturalia conseruantur: quæ etiam ratio probat quod quamuis esset mixtum ex Elementis, modo esset solidum, non deberet, nec posset naturaliter descendere. Vnde solum sequeretur ex hac ratione, quod non esset aqua, quia non apparet quomodo aqua supra aërem aut ignem posita non deberet descendere, naturaliter loquendo.

Ad confirmationem dici posset motum circularem cæli non deberi ipsi naturaliter, sed sic moueri ab extrinseco sine inclinatione vlla ad talem motum aut auersione ab ipso: quod si esset terra, deberetur ipsi motus deorsum, vnde, si aliqua pars ipsius esset à cæteris sparata moueretur deorsum. Si autem esset ignis, & aliqua pars ipsius poneretur deorsum sub aëre, ascenderet sursum: quod si esset mixtum, & separaretur aliqua pars ipsius ab alijs partibus moueretur sursum aut deorsum iuxta naturam Elementi prædominantis donec perueniret ad locum naturalem suum.

Al qua substãtia mixta posset esse incorrup. tibilis.

16 *Probari posset præterea*, quod non sit mixtum ex Elementis: quia alias non esset incorruptibile quod videtur absurdũ. *Camerarius* negat minorem: sed de hoc paulo post, modo dico non videre me cur non posset esse incorruptibile quamuis esset mixtum: quamuis enim esset mixtum haberet formam diuersæ speciei à formis omniũ aliorum mixtorum, & illa forma posset habere aliquam qualitatem cõseruatiuam ex particulari ratione istius formæ, quæ non haberet contrarium, & quæ consequenter naturaliter non posset expelli: quod si it a fieret, mixtum illud esset incorruptibile; ergo ex eo quod sit mixtum nõ sequitur necessario quod sit corruptibile. quod autem cætera mixta essent corruptibilia non facit ad rem, quia cœlestia mixta non deberent in hoc conuenire cum sublunaribus mixtis.

Probatio quod cœlum sit substãtia simplex distincta ab elementis ex Philosopho.

Probari posset denique quod Cælum sit substantia simplex vt Elementa, ab illis distincta, ex principiis Philosophi: Tot sunt corpora simplicia distincta, quot sunt motus simplices distincti: sed sunt tres motus simplices distincti, nempe motus ad medium, & motus à medio, & motus circa medium: ergo tot sunt corpora simplicia: sed motus circa medium non competit vlli ex Elementis, & competit Cælo: ergo cœlum est substantia simplex distincta ab elementis.

Confirmatur: reperitur in vniuerso motus circularis: ergo reperitur aliquod corpus simplex, cui perse primo competit, & illud necessario debet esse distinctæ rationis ab illis corporibus, quibus per se primo non competit: sed nulli corpori per se primo competit, nisi Cælo; ergo Cælum est corpus simplex, & distinctæ rationis ab Elementis.

17 *Hæc probatio*, quamuis Philosophi, multas patitur difficultates. *Prima est*, quod si tres tantum sint motus simplices distincti, & tot tantum sint corpora simplicia, quot motus simplices: ergo tria tantum erunt corpora simplicia, & sic non dabuntur quatuor Elementa, contra eundem Philosophum.

Dices non esse tot tantum corpora simplicia quot motus simplices, quin motus simplex vnus potest competere corporibus simplicibus distinctis.

Contra, si vnus simplex motus potest competere per se corporibus simplicibus distinctis: ergo etiam duo motus simplices possent competere corporibus eiusdem rationis, & quod ita sit de facto patet, quia aër si sit infra terram mouebitur sursũ supra terrã, & si sit supra ignẽ mouebitur deorsũ: motus autẽ sursum, & deorsum sunt distincti motus simplices; alias non darentur tres motus simplices.

Secunda difficultas est, quod supponat motum circularem cõpetere Cælo per se ex natura sua, sicut motus simplices competunt Elementis: hoc autem falsum est, quia competit ipsi ab intrinseco, vt infra dicetur, & communiter tenent Philosophi, ac Theologi asserentes Cœlos moueri ab Angelis vel à Deo.

18 *Tertia difficultas est*, quod supponitur motus aliquis simplex non posse competere substantiæ mixtæ: si enim posset, quomodo sequeretur Cælum esse simplex ex eo, quod competat ipsi motus simplex circularis? quod autem posset motus simplex competere corpori mixto ex natura sua, patet in hominibus ac lapidibus, qui mouentur naturaliter ad medium.

Quod si dicas hoc ipsis competere ratione Elementi dominantis in illis: dici etiam potest, quod posset ipsis competere motus simplex alius non competens Elementis ex natura sua, & non ratione elementi dominantis; nec in hoc apparet vlla difficultas; vnde in forma responderi potest primo, negando minorem, quia vt iam dixi, motus simplex potest competere corpori mixto.

Responderi potest secundo, negando suppositum minoris, nimirum, quod dentur tres motus simplices qui per se competerent corpo ibus, motus enim ille circularis nulli corpori competit per se.

Respondetur tertio, distinguendo subsumptum,: competit Cælo per se, nego subsumptum; per accidens ex motione alterius extrinseci agentis quo modo posset competere tam elementis quam mixtis, concedo subsumptum, & nego consequentiam.

Ad confirmationem etiam respondeo negando consequentiam; nam sicut datur motus rectus simplex ab oriente ad occidentem, (vt cum sic proijcitur aliquid) qui nulli per se competit: ita sane posset motus circularis dari, quamuis non daretur aliquid, cui per se competeret; in quo etiam nulla prorsus est difficultas.

Quid motus simplex.

Vt melius autem intelligatur, & hæc Philosophi probatio, & responsio, aduertendum, motum vt sic localem, de quo loquimur, diuidi in simplicem, & compositum: *Simplex est*, qui fit per lineam simplicem; linea autem simplex dicitur esse illa, quæ ab vno ad aliud punctum, quam breuissime pertingit: & talis est linea recta, vel cuius omnes partes ab aliquo vno puncto æque distant, & talis est circularis.

Quid motus compositus.

Motus compositus est, qui non est simplex, & talis est omnis motus, qui fit per lineam curuam non circularem.

19 *Obijcies primo ex Camerario*: omne illud, quod est calidũ, vel est elementũ ignis, vel constat ex elemento ignis, aliisq; elementis: sed Cælũ est calidũ, & secundum nos nõ est ignis, nec potest esse, quia ignis est corruptibi is, Cœlũ verò incorruptibile: ergo est mixtum ex elementis. Probat minorem, qua parte asserit Cælum esse calidum: quia ita Scriptura asserit Psal. 18. de Sole: *Non est qui se abscondat à calore eius*: & quia id patet experientia.

Respondeo primo negando maiorem: nam aër est secundum communem sententiã calidus, & tamen non est nec ignis, nec mixtum ex igne; & præterea, quia nihil impedit quo minus detur aliqua alia substantia calida formaliter, quæ neque sit ignis, quia non haberet alias qualitates connaturales ignis præter calorem; neque mixtum quid ex igne, & alijs elementis, & hoc posset esse verum, siue illa substantia esset simplex physice, siue composita.

Respondeo secundo, iuxta communem sententiam, distinguendo minorem pro prima parte: est calidum formaliter, nego minorem; virtualiter, id est potens producere calorem, concedo minorem: nec experientia, aut Scriptura probat, aut dicit oppositum.

20 *Dices*

20 *Dices cū Camerario*: non aliūde colligimus aliqua esse virtualiter, & non formaliter calida, nisi quia experientia comprobamus multa calefacere, quę non sunt formaliter calida, vt patet de pipere, & vino formaliter frigidissimo: ergo vbi sensu non percipimus aliquod calefactiuum non esse formaliter calidum, non debemus dicere, quod sit virtualiter tantùm calidum, sed formaliter, alias non potuissemus colligere quod ignis esset calidus formaliter: at sensu non potest constare Cęlos non esse formaliter calidos, ergo cum calefaciant debent dici formaliter calidi.

Confirmat hoc ex sensu Ecclesię qui est, contineri in Cęlo calorem & ignem, vt patet ex hymno ferię secundę ad vesperas.

Immense cæli conditor
Qui mixta ne confunderes,
Atque fluenta diuidens
Cælum dedisti limitem,
Firmans locum cælestibus,
Simulque terræ riuulis,
Vt vnda flammas temperet,
Terræ solum ne dissipent.

Confirmat secundo ex patribus, qui hac de causa aquas supra Cælos à Deo positas asserunt.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione, quia possumus cognoscere ignem esse calidum non solum virtualiter, quatenus potest producere calorem, sed formaliter quia tangendo physice ipsum experimur illum esse sic calidum; quod si non potuissemus experiri ignem esse calidum formaliter, aut rationem ad hoc dicendum non haberemus, profecto ex calefactione pessime id colligeretur, quia posset calefacere per hoc, quod esset calidum virtualiter, sicut piper & vinum, & vt Deus ipse potest. Vnde retorqueri potest hic discursus: nisi constaret nobis alia experientia, aut ratione, aliquid esse calidum formaliter, quàm ex hoc, quod calefaceret, non deberemus dicere, quod esset calidum formaliter potius, quam virtualiter; sed non constat nobis experientia aut ratione, quod Cælum sit calidum formaliter, nisi ex eo quod calefaciat: ergo non debemus dicere, quod sit calidum formaliter.

Confirmatur directe simili discursu, quo vtitur *Camerarius*: non aliunde constat aliquid esse formaliter calidum, nisi quia experientia tactus constat aliqua esse sic calida, sed non potest haberi talis experientia de Cælis: ergo non debent dici formaliter calidi.

Ad primam & secundam confirmationem respondeo, tam verba illa hymni, quam dicta Patrum posse intelligi in sensu figurato, sic vt vocent Solem *flammam*, quia scilicet est tam virtualiter calidus, vt possit generare flammas, ac comburere, non secus quam si fuisset ignis, & possent etiam aquæ collocari supra Cælum, vt temperarent concursu suo ardorem, quem alias Sol causaret in terris, quamuis Sol non esset calidus formaliter.

21 *Obiicies secundo*: omnia accidentia Cæli sunt eiusdem naturæ cum accidentibus aliorum corporum: ergo & natura Cæli. Probatur antecedens in quantitate, raritate, densitate, motu locali.

Respondeo negando maiorem: ad cuius probationem transeat, quod illa accidentia sint eiusdem rationis, sed nego omnia tamen accidentia esse eiusdem rationis, Cælum enim habet aliqua accidentia propria. Rursus quamuis nulla haberet propria secundum speciem posset non esse eiusdem rationis cum elementis ex eo, quod determinaret sibi aliquas ex qualitatibus elementaribus in alio gradu, quam determinarent elementa, & distingueretur à mixtis per hoc, quod non peteret omnes quatuor primas qualitates.

Obiicies tertio: si pars Cæli poneretur in terra, vel moueretur supra, & sic esset ignis, aut aqua, aut aër, vel quiesceret, & sic esset terra.

Respondetur primo cum communi, quod in tali casu pars illa Cæli quiesceret, non tamen quiete sibi naturali orta ex inclinatione ad illum locum, sed ex eo, quod nec ab extrinseco moueretur, nec ipsamet haberet virtutem mouendi se, & ideo talis virtus non fuit ipsi ab initio communicata, quia esset frustranea, cum naturaliter Cælum nec secundum se totum, nec secundum partem vllam sui possit vnquam poni extra locum suum naturalem.

Respondeo secundo concedendo antecedens pro prima parte, & negando consequentiam, quia ascenderet supra ignem, quidquid autem sic ascendit, non debet esse ignis, aut aliquid aliud ex elementis consequenter.

22 *Obiicies vltimo*, Sanctos Patres communiter docere Cælos compositos esse ex materia aquæ, & aliqui ex illis dicunt Solem & Lunam esse naturæ igneæ: ergo sunt mixtæ ex elementis. Antecedens patet apud *Salianum to. 1. die 2. cō 4.* vbi multas ad hoc propositum adducit Patrum authoritates.

Respondetur negando consequentiam, quia possent ex aquæ materia fieri, quamuis non essent mixtæ, & similiter possent stellæ esse igneæ naturæ, quamuis non essent nec ignis nec mixtum propter similitudinem, quam habent cum igne quantum ad calefaciendum & lucendum.

Addo autem hic obiter, Patrum illorum testimonia valde confirmare sententiam communem Scotistarum, quod scilicet materia prima cælestium, & sublunarium sit eiusdem speciei: nam materia aquæ sine dubio est eiusdem speciei cum materia sublunarium: ergo & materia Cælorum factorum ex materia aquæ.

QVÆSTIO III.

An Cæli sint animati?

23 TAnta pertinacia Cælos animatos defenderunt antiqui aliqui Philosophi, vt *Anaxagoras*, teste *Laertio in eius vita*, & *S. August. 15. de Ciuit. cap. 14.* quod Solem inanimem asseruerit, impietatis apud Athenienses accersitus, ac deinde condemnatus fuerit; communis tamen iam Theologorum, ac Philosophorum sententia est Cælos ac Stellas inanimes esse, cum qua sit

CONCLVSIO

Cælum non est animatum.

Cælum non est animatum vlla anima, siue vegetatiua, siue sensitiua, siue rationali.

Probatur primo authoritate Patrum, Damasceni 2. *fid.* 6. Cyrilli *l. 2. contra Iulianum*, Ambrosij. 2. *Hexam.* 4. D. Basilij *in Psal.* 48. Augustini *lib. de duabus animabus, cap.* 4. qui etiam *lib.* 1. *retract. cap.* 5. retractat quæ de animatione mundi: & *lib. 2. cap.* 7. asserit quæ de animatione Cęlorū scripserat, posse figurate intelligi. Propter quas authoritates *D. Bonauentura* oppositum existimat erroneum: quæ sane censura non debet videri grauis, cum D. Hieronymus in *Deuteron.* illam sententiam inter *Origenis* numeret errores, & ab *Epiphanio*, ac *Irenæo* inter *Marcasiorum* dogmata damnata: & *Iouerius in Summa Conciliorum* refert hæc verba ex S. Synodo: *Si quis dicit Cælum, Solem, Lunam, Stellas, & aquas, quæ supra cælos sunt, animantes quasdam esse, ac materiales virtutes anathema sit.*

41 *Fundamentum principale* à ratione est, quod nullum sit vestigium animationis in illo, nec vlla prorsus ratio, aut experientia, aut authoritas, vnde colligi possit, quod sit animatum; gratis ergo id asseritur, præsertim contra torrentem Doctorum.

Probant Conimbricenses conclusionem: quia anima Cæli esset in qualibet eius parte: sed est absurdum, quod vna anima posset esse in tam vasto loco, quā occupatur à Cęlo, quia supremus Angelus non posset simul tantum spatij occupare.

Contra, quia si anima Cæli diceretur diuisibilis, aperte falsa est minor: sicut enim forma substantialis Cæli, imperfectior anima de facto, secundum omnes debet occupare illud spatium, cur anima similiter diuisibilis, id facere non posset? quod si anima Cæli diceretur indiuisibilis, etiam negari deberet minor, quia quandoquidē esset ordinata ad informationem tanti corporis, deberet etiam tantum locū occupare. Quod ad Angelum vero attinet, omnino incertum est quantum possit spatij tenere, & si

non posset tantũ quantum illa anima, non esset inconueniens, quia non esset ex natura sua ad hoc ordinatus.

25 *Probant secundo*, quia anima est actus corporis organici: Cælum non est tale corpus, neque enim habet varia organa, ergo.

Contra primo: quia quamuis definiatur à Philosopho anima esse *actus corporis organici*, propterea posset dici hoc feciſſe, quia existimauit Cælos non esse animatos, & aliarum animatum experientiam non habuit præter sublunarium, quæ omnes sunt actus talis corporis; oporteret autem hic probare quod bene definiuerit animam, quod sane facile fieri non potest, nisi probetur aliunde Cælos non esse animatos, aut si sint, nisi probetur, quod sint organizati. Vnde iuxta hoc supponendo minorem, negarent aduersarij maiorem, nec curarent authoritatem Aristotelis magis in definitione animæ, quam in hac ipsa conclusione.

Contra secundo: quia negari posset minor, tantam enim organizationem posset habere Cælum quoad sensum nostrum, quantam habet caro nostra, quæ si informaretur anima vt posset diuinitus contingere, sentire posset absque organizatione alia.

Deinde Cœli possent habere organa diuersa, quamuis sensibus nostris non appareant propter distantiã nimiam.

Probatur vlterius: quia cum proprium viuentium sit seipsa mouere, non indigerent Cæli Intelligentia assistente.

Contra: quia in primis non esset necessarium, quod cælum, si esset viuens vita vegetatiua tantùm, posset mouere se localiter, nisi augendo se, & acquirendo nouas partes, vt patet: ergo ex hoc non sequeretur quod non animarentur anima vegetatiua.

Deinde motus ille circularis tam velox posset exigere Intelligentiam assistentem, posset enim fieri, quod virtus propria cæli ad illum non sufficeret.

Denique eatenus constat Angelos assistentes, quatenus constat cœlos non esse animatos: ergo non debet probari ex assistentia Intelligentiarum inanimatio cœlorum. Aliæ probationes eorumdem Authorum coincidunt cum iam examinandis.

Probatio quod nõ habeant animam vegetatiuam.

26 *Probatur quarto* ab iisdem, & aliis descendendo ad omnes species animarum in particulari: & primo, quod non habeant animam vegetatiuam, quia alias deberent se augere, & sic tanto tempore porrigerent se in latiorem locum, & quotidie excrementa defluerent.

Confirmatur: quia quæ possunt nutriri, & augeri, possunt corrumpi.

Hæc probatio non sufficit; quia homines ipsi, qui habent sine dubio animam vegetatiuam, quando peruenĩut ad debitum terminum non possunt se vlterius augere; Cœli autem ab initio receperunt debitum terminum.

Deinde, quamuis possent se augere, si applicaretur debita materia, de facto tamen ob defectum talis materiæ non augerent se.

Præterea, quamuis augerent se de facto, non deberent excrementa vlla apparere, quia totam substantiam ex qua augerentur, possent in suam substantiam transmutare; & quia si eijcerent excrementa, possent euanescere antequam peruenirent ad cognitionem nostram.

Ad confirmationem, qui dicerent cælos esse animatos anima vegetatiua, possent concedere sequelam, imo multi de facto absolute id concedunt, de quo postea.

Præterea, quando augmentum fieret absque deperditione partium, & nõ in ordine ad restaurationem, vt posset in hoc casu dici contingere, non esset necesse, quod id, quod augmentari posset, posset corrumpi.

Melior probatio

27 *Melius probaretur* hoc de anima vegetatiua, quia inutilis esset cœlo, præsertim si esset incorruptibilis: quia quandoquidem ab initio debebat recipere iustam suam magnitudinẽ nec postea aliquã partẽ deperdat, ad nihil prorsus deseruiret illi virtus nutritiua aut augmentatiua: quod si etiam esset corruptibilis, ac de facto corrumperetur, sufficeret ipsi virtus generatiua, qualis assignatur igni & aquæ, quæ virtus non arguit vegetatiuam animam.

Secundo quod non habeant animam sensitiuam probari solet: quia sensatio indiget calore, qualem non habent cœli: deinde indiget organis particularibus.

Probatio quod nõ habeant animam sensitiuã

Confirmatur: quia sensitiua supponit vegetatiuam; sed cæli non habent vegetatiuam; ergo nec sensitiuam.

Confirmatur secundo: quia omnes sensus alij fundantur in tactu, & tactus in temperie primarum qualitatum, qualem non habent cæli.

Confirmatur tertio, quia sensus sunt dati animatis à natura vel propter disciplinam, vel propter salutem: ad neutrum deseruiunt cælis: ergo non sunt ipsis dandi.

28 *Responderi* facile potest imprimis, non esse certum, quod omnis sensatio indigeat calore: deinde non est certum, quin cæli sint calidi, & habeant organa sufficientia ad tactum, quemadmodum habet caro.

Ad primam confirmationem respondeo non esse certum, quod omnis anima sensitiua sit etiam vegetatiua, aut presupponat vegetatiuam: & quamuis in sublunaribus ita contingat; non propterea statim sequeretur, quod idem dicendum esset de cælestibus.

Ad secundam confirmationem respondetur non probari satis, an tactus omnis prærequirat talem temperiem, nec probatur sufficienter, quod talis temperies non sit etiam in cælo; nec inde sequeretur eius corruptibilitas; nec denique probatur sufficienter quòd alij sensus omnes fundentur in tactu.

Ad tertiam confirmationem dico, sensus non solum ad illos fines datos animalibus, sed etiam ad delectationem, quam percipiunt ex sensibilibus gratis.

29 *Tertio probant* de intellectiua, quia res omnino materialis nequit intelligere: tales sunt cæli: ergo.

Quod nõ habeant intellectiuam.

Confirmatur: alias essent capaces meriti, & demeriti, ac etiam visionis beatificæ, ad quam tamen soli Angeli, & homines sunt conditi.

Respondetur negando minorem: si enim constarent anima intellectiua, non essent omnino materiales, magis quam homines; & supponere, quod essent tales hic, est manifeste petere principium.

Ad confirmationem respondeo negando sequelam, quia non implicat creatura aliqua, quæ posset intelligere aliqua obiecta, quamuis non posset intelligere omnia, & quamuis non haberet voluntatem liberam; quod si tales dicerentur Cæli, manifestum est, quod neque deberent esse capaces meriti, ac demeriti, nec possent videre Deum.

Deinde quamuis possent videre Deum, non esset necessarium vt ad hoc eleuarentur aut ordinarentur de facto: est enim gratia particulariſſima, quod ipsi homines, ac Angeli sint ad hoc eleuati.

Rursus quamuis essent capaces meriti ac demeriti, non tamen meriti respectu cæli, nisi ad hoc eleuarentur aut ordinarentur.

Denique probandum esset cælos non posse videre Deũ, ratione aliqua; quam non facile adducent aduersarij.

Itaque probatio conclusionis consistit in authoritate potissimum, & quod non sit fundamentum vnde colligatur quod cæli sint animati vlla anima, & hoc est, quod intendit *Scotus in 2.d.14.qu.1.* dum ait, nulla euidenti ratione posse demonstrari, quod cœli non sint animati; vnde male eum propterea reprehendit *Auersa*.

Obijcies: Cæli mouent se localiter ab intrinseco motu locali, etiam quando non sunt extra locum suum naturalem: ergo viuunt.

Probatur consequentia; quia quamuis aliquid, quod non viuit, virtute intrinseca posset mouere se localiter, quando esset extra locum suum naturalem, vt patet in grauibus, & leuibus: tamen id non potest accidere, si non sint extra locum naturalem.

Respondeo negando antecedens: mouentur enim cæli ab Angelis assistentibus.

QVÆSTIO IV.

An Cælum sit corruptibile.

30 SI Cælum esset substantia physice simplex, hoc est, non composita ex materia prima, & forma substatiali, certum esset quod nulla ratione corrumpi posset, tam

nec quidem ab ipso Deo, capiendo corruptionem pro destructione rei, manente subiecto ipsius, hoc est, materia & quamuis possit simpliciter destrui, vt nihil eius maneat, sicut possunt Angeli, hoc tamen cõtingere non posset virtute creaturæ vllius, sed sola Diuina, quæ vt sola potest creare, sola etiam annihilare potest. Quod si Cælum sit compositum ex materia, & forma, simili modo extra dubium est quod possit à Deo, & destrui taliter, & corrumpi, etiam relicto subiecto, & ex eo aliam substantiam generando: vnde in ordine ad Diuinam potentiam esset corruptibile, etiam corruptione proprie dicta. Vnde tota difficultas huius quæstionis est, an Cælum ex suppositione quod constet materia, & forma sit corruptibile per aliquod agens naturale, quod posset naturaliter ex Cælo alias substantias generare.

Prima sententia tenet, Cælos esse corrptibiles ex natura sua intrinseca incorruptibiles, tm ab agente naturali, quam etiam à Deo, quantumcumque ad potentiam absolutam mirabiliter corrumpi possent. Hæc est communior sententia Peripateticorum, & Theologorum citatorum apud prædictos authores eamque videntur tenere ex Patribus *Dionysius de Diuinis nominibus cap. 4. August. 14. de ciuit. 24. Hieron. in Isaiæ c. 51. D. Gregor. 17. mor. cap. 5.*

CONCLVSIO I.

Cæli possent esse incorruptibiles quamuis constarent materia sublunari.

31 *Cæli possent esse incorruptibiles ex natura sua intrinseca, siue constarent materia eiusdem speciei cum sublunari, siue diuersa.* Hæc est contra eos authores qui putant materiam primam Cæli esse diuersæ speciei à sublunari: ideo enim id asserunt, quia putant alias non posse defendi incorruptibilitatem Cæli.

Probatur conclusio quoad vtramque partem breuiter, sed efficaciter: quia non obstante compositione ipsius ex quacumque materia, potest habere aliquas qualitates conseruatiuas, quæ non haberẽt contrarias qualitates, neque enim in hoc est vlla prorsus repugnantia: sed habebit, non posset corrumpi naturaliter, & hoc ob naturã suam intrinsecam; ergo esse posset incorruptibile ex natura sua non obstante compositione eius ex quacumque materia, siue eiusdem, siue diuersæ speciei cum sublunaribus. Probatur minor; quia agentia naturalia non possunt corrumpere substantias de facto, nisi prius destruendo qualitates conseruatiuas, aut nisi reperiant illas destructas, nec possunt destruere illas nisi introducẽdo formas cõtrarias: ergo si qualitates conseruatiuæ alicuius compositi non haberent qualitates contrarias, non possent illa composita corrumpi, & hoc ob naturam intrinsecam illius compositi exigentis qualitates non habentes vllas alias contrarias sibi.

32 *Confirmatur*: quia ideo substantiæ sublunares possunt corrumpi ex natura sua, quia exigunt ex natura sua qualitates habentes qualitates contrarias: ergo quod non exigeret qualitates contrarias non esset ex natura sua corruptibile.

Confirmatur secundo: si non obstante quod constarent materia diuersæ speciei exigerent ex natura sua qualitates conseruatiuas habentes contrarias qualitates, adhuc esset ex natura sua corruptibiles, quia possent recuperare tantum contrariarum qualitatum, vt non manerent qualitates propriæ conseruatiuæ in gradu requisito: nulla autem substantia potest naturaliter conseruari absque qualitatibus conseruatiuis in gradu necessario: ergo quamuis constaret materia eiusdem speciei cum sublunari, adhuc esset incorruptibile ex natura sua, modo exigeret ex natura sua qualitates conseruatiuas non habentes vllas qualitates sibi contrarias. Nec sane ad hoc facit quod compositi materia sit huius aut illius speciei, nisi quatenus ex hoc sequeretur, quod exigeret tales, vel tales qualitates, quæ non haberent contrarias, quod tamen non videtur posse competere composito ex ratione materiæ, sed ex ratione formæ.

33 *Obiicies primo*: materia prima sublunaris est radix corruptionis ob appetitum, quem habet ad omnes formas, ergo quidquid includit illam, debet esse corruptibile ex natura sua, & consequenter, si Cælum esset ex ea compositum, non posset esse incorruptibile.

Respondeo primo, absolute negando consequentiam quia ad hoc, vt dicatur aliquid corruptibile simpliciter, non sufficit, quod includat radicem corruptionis, sed requiritur vlterius, quod ex natura sua non habeat impedimentum aliquod corruptionis, quod habere posset cælum, quamuis includeret materiam primam, quæ esset radix corruptionis.

Respondeo secundo distinguendo maiorem: materia prima est sola radix corruptionis rei, negone radix partialis, concedo antecedens, & nego consequentiam, quia non sufficit, vt aliquid dicatur corruptibile, quod habeat causam partialem corruptibilitatis, sed debet habere totalem. Itaque corruptibilitas compositorum oritur, & ex eo, quod habeant materiam, quæ possit informari alia forma, & ex eo, quod habeant formam, quæ exigit dispositiones, quæ destrui possunt naturaliter; vnde si esset aliquod cõpositum, quod non haberet materiam primam, aut si haberet illam, non haberet formas exigentes dispositiones, quæ auferri possent naturaliter, illud non esset ex natura sua corruptibile, & hinc oritur vt quorum dispositiones difficilius destrui possunt, ea minus facile possint corrumpi.

Addo ad hoc appetitum ac inclinationem materiæ primæ ad alias formas nullo modo requiri ad corruptionem, quidquid dicatur communiter: nam quamuis non haberet talem appetitum, sed posset tamen motu, siue neutro siue violento, moueri ad alias formas: profecto cõstanter ipsa posset corrumpi, non minus quam potest corrumpi aqua frigida, vt frigida, per mutationem violentam ad esse calidum.

34 *Obiicies secundo* si cælum constaret materia prima eiusdem speciei cum sublunari, constaret etiam quantitate eiusdem speciei, & consequenter posset calefieri, ac frigefieri, ac recipere omnes dispositiones ad formas tam Elementorum quam mixtorum: ergo ex natura sua esset corruptibile, quod enim potest recipere dispositiones ad aliquam formam in gradu requisito, potest eius materia recipere illam formam, & consequenter ipsummet totum potest corrumpi.

Respondeo primo, quamuis poneretur habere materiam diuersæ speciei, adhuc non esse verisimile, quin quantitas cæli sit eiusdem rationis cum quantitate sublunari; vnde hæc difficultas æque applicari potest contra incorruptibilitatem cæli, quamuis diceretur constare materia diuersæ rationis.

Respondetur secundo, meo iudicio non posse negari quin cælum ex suppositione, quod habeat quantitatem, possit recipere colorẽ & alias qualitates primas, & quin de facto recipiat calorem & sit formaliter calidum: cum enim qualitas sit subiectum capax caloris, & Sol sit causa sufficiens productiua caloris, & applicentur sufficienter quantitates cælorum tam superiorum quam inferiorum, nec possit assignari vllum impedimentum, cum nihil possit impedire productionem formæ in aliquo subiecto capaci, quando applicatur causa totalis effectiua, præter formam incompatibilem cum forma illa introducenda, nulla autem sit forma incompatibilis cum calore præter frigus quale non potest reperiri in cælo, nisi calor in illo possit reperiri, sequitur cælum calefieri.

35 *Itaque respondeo* concedendo antecedens & negando consequentiam, & distinguendo probationem eius: quod potest recipere tales dispositiones modò per eas destruantur dispositiones propriæ cõseruatiuæ eius cõcedo:

si non destruantur, nego consequentiam. Ex suppositione autem, quod cælum esset incorruptibile ex natura sua, haberet qualitates conseruatiuas, quæ non possent destrui per vllas alias dispositiones ad quascumque alias formas, & consequenter quamuis introducerentur, non deberet corrumpi: cuius ratio esse potest optima, quod non deberet potius agens productiuum istarum dispositionum habere virtutem productiuam formæ, ad quam disponerent, quàm agens conseruatiuum aliarum dispositionum conseruatiuarũ alterius formæ, habere virtutẽ conseruatiuam illius alterius formæ; Imo potius deberet alterum agens conseruare priorem formam, quia melior est conditio possidentis ceteris paribus. Ex quo patet non esse inconueniens, quod dentur in eodem subiecto dispositiones diuersæ ad duas formas incompatibiles simul & semel quando ipsæmet dispositiones non sunt contrariæ, nec incompatibiles.

Hinc patet quomodo optime posset ostendi, qua ratione cælum haberet esse incorruptibile de facto ex natura sua intrinseca in ordine ad quamcumque causam naturaliter agentem, & in ordine ad ipsum Deum etiam quatenus agit secundum potentiam ordinariam, modo constaret de facto, quod esset incorruptibile: & sane melius hoc modo ostenderetur, quam recurrendo ad vnionem indissolubilem; neque enim vnio habet esse indissolubilis naturaliter, nisi quatenus naturaliter nõ potest introduci forma incompatibilis cum forma vnita in subiecto istius formæ, vt patet: non potest autem prouenire ab vnione formaliter quod alia causa non posset producere talem formam, sed ex eo, quod non detur talis forma incompatibilis, aut quod nulla causa possit ipsam producere, aut quod subiectum non sit capax ipsius: ergo ad aliquod ex his principiis recurrendum est potius quam ad illam vnionem.

Male assertur incorruptibilitas cæli ex vnione indissolubili.

CONCLVSIO II.

Quamuis cælum corrumperetur in die Iudicij per actionem ignis, posset esse ex natura sua incorruptibile.

36 *Quamuis cælum corrumperetur in die Iudicij aut postea, & hoc etiam mediante actione ignis, non sequeretur inde, quod cælum esset ex natura sua corruptibile.* Hæc est contra omnes Authores, qui tenent primam & secundam sententiam ex eo, quod Scriptura, ac Patres videantur dicere cælos esse corrumpendos de facto.

Probatur conclusio: quia illa corruptio posset fieri à Deo miraculose, sicut fieret corruptio eorum facta hodierno die.

Confirmatur: quia ex eo, quod habetur in Scriptura Dæmones, & animas damnatorum comburi ac torqueri ab igne, non sequitur, quod aut Angeli aut animæ sint ex natura sua cõbustibiles ab igne aut etiam receptiui caloris aut vllius qualitatis materialis ab igne producibilis: nec sequitur, quod ignis sit ex natura sua combustiuus eorum, omnes enim fatentur, aut eos nulla ratione pati posse physice ab igne, vt tenent Scotistæ; aut si possint ab eo physice pati, nõtamẽ virtute naturalis ignis, sed propter eleuationem aliquam supernaturalem eius: ergo quamuis habeatur in Scriptura, quod Cælum sit corrumpendũ aliquando, non sequitur inde quod sit corrumpendum ex natura sua, aut quod possit aliquod agens creatum aut etiam increatum secundum potentiam ordinariam ipsum corrumpere.

Confirmatur secundo, quia id quod fit magis ordinarie, & sæpius, potius deberet dici fieri naturaliter & secundum potentiam ordinariam, quam quod fit semel tantum: sed combustio damnatorum fit singulis diebus, & corruptio illa, si fiet, non fiet vnquam nisi semel tantum: ergo si illa non dicatur fieri naturaliter, nec hæc etiam debet dici fieri naturaliter, nisi id constet ex alio capite, quam ex eo quod aliquando constet esse futura.

Confirmatur tertio, habetur in Scriptura futuram resurrectionem mortuorum, homines visuros intuitiue, & beatifice Deum; tamen non inde sequitur alterutrum ex his futurum naturaliter: ergo ex eo, quod diceretur cælos corrumpendos, non sequitur id futurum naturaliter.

Probatur secundo: mutatio alicuius rei facta in vno instanti aut tempore; in quo non est dispositio aliqua noua ad illam, aut applicatio vllarum causarum naturaliũ, quæ ante non fuit, quando non erat illa mutatio, non debet censeri naturalis, sed supernaturalis ac extraordinaria: aut si sit naturalis, debet conseri supernaturale, quod ante nõ fuisset: sed non est verisimile vllam dispositionem aut applicationem causarum naturalium futuram in, aut post diem Iudicij, quæ exigeret corruptionem Cælorum physice, quæ dispositio aut applicatio non fuit antecedenter aliquando in decursu tot annorum, quo præcesserunt à condito mundo: ergo non est dicendum, quod illa corruptio oriatur tum naturaliter, aut ex natura Cælorum, aut ex actiuitate causarum secundarum, aut ex concursu ordinario physico Dei, quem præstare debet secundum legẽ ordinariam iuxta exigentiam causarum secundarum; aut si id dicatur, debet dici, quod miraculum sit, non præcessisse eam corruptionem antecedenter.

Confirmatur: inde colligi potest miraculum esse, quod ignis applicatus non comburat stupam dispositam, quia petit ex natura sua talem concursum; & inde hoc colligi potest, quia semper solet comburere sic applicatus, nisi in casu aliquo rarissimo: & inde colligi potest, quod annihilatio Angeli esset miraculosa si fieret hodie, quia si cõnaturaliter fieret, deberet fieri ante, cũ nõ sit maior ratio, cur fieret hodie quam ante: ergo quandoquidem Cælum ex natura sua petat conseruari vsque ad diem Iudicij, & non negetur ipsi concursus conseruatiuus, nisi semel tantum; nec maior ratio sit ex natura physica sua, aut aliarum rerum, cur tum potius quam ante corrumpi deberet, sequitur quod corruptio tum futura sit miraculosa, & consequenter ex ea non debet colligi, quod Cælum sit ab intrinseco corruptibile naturaliter, aut etiam ab intrinseco.

Hinc manifeste patet, male colligere dictos authores, contra quos est conclusio, corruptibilitatem naturalem, siue intrinsecam siue extrinsecam Cælorum, ex eo quod Scriptura, ac Patres dicant eos aliquando corrumpendos ac conflagrandos. Patet etiam male alios authores negare Cælos corrumpendos de facto, ex eo quod inde sequeretur Cælos esse ex natura sua corruptibiles naturaliter, quia quamuis corrumperentur aliquando, posset id contingere miraculose. Et sane id cõgruentius diceretur, quam quod fieret naturaliter si non esset a iud principium vnde alterutrum colligeretur, quam ipsa actualis corruptio aliquando futura.

CONCLVSIO III.

Cælum secundũ se totum est naturaliter incorruptibile.

38 *Cælum secundum se totum est naturaliter incorruptibile sic, vt supposita dispositione rerum, quæ est de facto, non possit naturaliter contingere, vt secundum se totum corrumpatur.* Hanc credo debere esse communem omnium, propter eos, qui dicunt, quod aliquando naturaliter corrumpetur.

Probatur autem manifeste; quia non possunt vllæ causæ ex iis, quæ de facto productæ sunt applicari Cælo sic, vt possent ipsum totum corrumpere; neque enim possunt, manente hac rerum dispositione, applicari alio modo, quam de facto aliquando applicatæ sunt: ergo cum de facto non potuerint corrumpere vllam notabilem partem Cælorum decursu tot mille annorum, non potest fieri vt vnquam sint applicandæ sic, vt possint totum corrumpere.

Confirmatur: quia de facto nec terra ipsa, nec aqua, nec mixta omnia possunt naturaliter quoad se totum corrumpi: ergo multo minus potest Cælum secundum se totum naturaliter corrumpi.

CONCLVSIO IV.

Probabilius Cælum non posse de facto corrumpi.

Probabilius est de facto Cælum non posse corrumpi quoad vllam etiam partem sui: sed inde tamen præcise non sequitur quin quantum est ex natura sua sit corruptibile, & quin dentur aliquæ causæ secundæ, quæ possent ipsum quoad aliquas partes corrumpere. Hæc quoad primam partem est communissima inter eos, qui absolute cælos incorruptibiles vocant, & speciatim est contra eos authores qui dicunt de facto factas fuisse corruptiones in cælo quos authores sequitur expresse *Camerarius qu. 24. nu. 5.*

Secunda

Secunda pars est contra multos ex ijs, qui tenent primam partem, & ex eo, quod de facto non fuit facta tot annis corruptio vllius partis cæli, colligunt illud ex natura sua esse incorruptibile, & ex defectu virtutis naturalis, quę possit ipsum quoad vllam partem destruere.

39 *Probatur prima pars*: si posset de facto corrumpi naturaliter per causas secundas vllas, possent de facto applicari tales causæ: sed si possent naturaliter applicari, verisimile autem potius certum est quod tot annorum decursu aliquando applicarentur: ergo si possunt applicari aliquando sunt applicatæ, neque enim apparet quomodo vllæ causæ naturaliter de nouo applicari possint ad corruptionem cæli, quæ aliquando nó sint applicatæ: sed non sunt hactenus applicatæ tales causæ: ergo nó possunt naturaliter applicari. Probatur subsumptum: quia alias de facto essent corruptiones factæ in cælo: quod est falsum, tum quia nulla prorsus experiętia habetur quod sint factę tales corruptiones, sed potius quantum ad experientiá & rationem apparet contrarium, vt patebit ex solutione experientiarum, & rationum, quibus mouentur aduersarij: tum etiam, quia communis sententia Patrum, Theologorum & Peripateticorum tenet oppositum.

Probatur alij hanc primam partę: quia si posset destrui, de facto destrueretur, quoad aliquas partes cælum Lunæ per elementum ignis sibi contiguum, imo quoad multas & notabiles partes: quod est contra experientiam.

Hæc probatio non valet, non solum, quia incertum est, an elementum ignis sit in concauo Lunæ de quo suo loco; sed etiá, quia quantumuis esset, adhuc posset cóingere quod non posset destruere cælú sicut nec potest destruere cineres, & sicut non destrait aérem sibi vicinú, quoad vllam notabilem partem, & hoc vel ex eo, quod nó possit destruere qualitates connaturales cæli, licet alia agętia possent si applicata fuissent: vel ex eo, quod sit valde rarus in eo loco ac paruus propterea actiuus, & quod cælum possit facile eius actiuitati resistere.

Non obstante quod de facto nó possit corrumpi probatur esse ex natura sua incorruptibile.

40 *Probatur secunda pars*: quia posset esse incorruptibile de facto ex eo, quod de facto non posset applicari illi aliqua causa, quæ alias esset corruptiua ipsius si applicaretur: ergo ex eo, quod de facto nó posset corrúpi non equitur quod ex se sit incorruptibile, aut quod nó sit aliqua causa, quæ posset corrúpere, si esset applicata.

Confirmatur: quia illa pars terręe, quę est vicina centro terrę, non potest corrumpi de facto ex eo, quod de facto non possit applicari naturaliter causa corruptiua, quátuis illa pars ex se sit eiusdé rationis ac partes aliæ terrę, quæ corrumpuntur, atque adeo ex se posset corrumpi, & quátuis detur causa corruptiua ipsius, si applicaretur: ergo ex eo, quod de facto Cælum non possit corrúpi quoad vllá partem, nó sequitur quin ex natura sua sit corruptibile.

41 *Obiicies primo*: Virtus finita nequit persistere infinito tępore: sed virtus cælorum est finita: ergo nequit persistere infinito tempore, & consequenter debet esse ex natura sua aliquando corruptibilis.

Hoc argumentum posset proponi etiam contra precedentem conclusionę, & si valeret probaret Angelum ac animas rationales posse naturaliter annihilari, quia naturaliter nequirent sęper persistere: *vnde nego antecedens*: qua enim ratione potest perseuerare duobus diebus, posset infinitis, & debet naturaliter nisi sit aliqua ratio disparitatis, cur tot diebus conseruetur potius, quá tot alijs.

Obiicies secundo, quod contrarias subit motiones, fugitur ac labefactatur; sphęræ cælestes contrarias subeunt motiones, mouentur enim ab Oriente ad Occidentem, & è conuerso.

Respondeo negando maiorem nisi ex illis cótrarijs mutationibus sequatur, quod perdát dispositiones conseruatiuas.

Experientia probantes corruptibilitatem cæli.

42 *Obiicies tertio*, & est fundamentum potissimum oppositę sententiæ: de facto visę sunt mutationes substantiales in cęlo, quæ saluari non possunt absque corruptione aliquarum partium cæli: visæ enim sunt in ipso nouæ stellę, tum olim tempore *Hypparchi*; tum nostra ętate anno 1572. & anno 1600. ac 1604. quin & *S. Augustin.* ex *Varrone* refert stellam Veneris mutasse colorem, magnitudinem, & cursum.

Respondetur communiter, negando antecedens cum sua probatione: ad illas autę experiętias dicunt aliqui illas non fuisse veras stellas, sed cometas productos infra cęlum Lunæ.

Sed contra, quia Stella visa anno 1572. in signo Cassiopeę semper tenuit eundem situm, ac distantiam cú stellis fixis in remotissimis mundi partibus, quod núquam accidit Cometæ. *Deinde* qua ratione per sua instrumęta Astrologi cognoscunt vllam stellam esse alia altiorem, cognouerunt illam stellam supra Lunam fuisse, vnde non potest dici, quod fuerit infra Lunam.

Alij dicunt illam stellam visam in Cassiopea (& idem de reliquis dicendum) non fuisse nouam, sed antiquam quæ tamen non poterat antea videri propter paruitatę, potuisse vero tum propter ingentem expirationú terrestrium copiam, quæ viguit eo tempore.

Contra, quia prętęrquam quod gratis asseratur tantam multitudinem expirationum fuisse tum, quæ nunquam ante fuit nec postea, & quod nó possit dari vlla causa naturalis, vnde id oriri posset: adhuc qua ratione posset deseruire, vt videretur illa stella, quæ ante nó poterat videri cum tanta claritate, debet etiam deseruire, vt aliæ stellæ claræ & magnæ viderentur: at hoc est falsum, ergo & illud.

43 *Respondetur ergo aliter primo* negando antecedens cum sua probatione, & dicendo, quod illæ stellæ potuerint produci à Deo in cælo sine destructione vllius partis ipsius, ponędo scilicet illas penetratiue in aliqua parte ipsius. *Deinde* posset fieri quod nó fuerit tú vlla substantia producta à Deo, sed quod produxerit tántú lucis in aliqua parte Cæli, quantum sufficeret, vt apparet et instar stellæ.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: quę non possent fieri absque corruptione aliquarum cęli partium, quæ fieret naturaliter, nego antecedens; quæ fieret naturaliter aut supernaturaliter, concedo antecedens, & nego consequentiam: quia ex eo, quod corrumperetur cælum quoad aliquas partes de facto supernaturaliter & miraculose, non sequitur quod posset corrumpi naturaliter, quoad vllam partem, vt est euidens.

Dices, iuxta has duas responsiones, recurrendum esset ad Deum, tanquam ad authorem extraordinarium & miraculosum illarum stellarú; sed hoc non est philosophicum, quoties potest saluari absque inconuenienti, quomodo produci possint naturaliter: potest autę assignari absque inconuenienti, quomodo fierét naturaliter, si dicatur cælum esse corruptibile, quoad aliquas partes: ergo non sunt bonæ responsiones.

44 *Respondeo* concedendo maiorem, quemadmodum recurritur ad ipsum, tanquam ad causam illius stellæ quę Magos perduxit ad Prædę, in quo Christus natus est: nego autem minorem pro secunda parte; quia quamuis Cælum esset naturaliter corruptibile, secundum aliquas partes, non apparet quomodo naturaliter illæ stellæ producerentur in ipso: neque enim excogitari potest aliqua applicatio particularis causarum illarum, quę fieret tum, & conseruaretur tanto tępore, quanto durauit illa stella, & nunquam ante, nec post facta fuit: & sane iuxta ipsos Cometas generatos sub Luna in aére corruptibili, non produci naturaliter, ab eandem rationem, saltem sęper.

Cometæ nó producuntur naturaliter.

Confirmatur hoc: quia Cometæ huiusmodi semper portendunt aliquos effectus futuros: ergo non potest ipsorú productio bene refundi in causas secundas, quæ ignorát futurition em talium effectuum; vnde sine dubio melius ad Deum ipsum recurritur tanquam ad eorum authorem. & ita tenent *Conimbricenses*, *Ruuius*, *Arriaga*, & *alij*.

CONCLVSIO VLTIMA.

45 *Probabilius est cælos esse ex natura sua quoad omnem partem incorruptibiles naturaliter*. Hæc est communior & *Probatur*: tum quia ad pulchritudinem maiorem vniuersi spectat sine dubio, quod sint in ipso corpora incorruptibilia naturaliter: tum quia nihil arguit oppositú, tum denique, quia id conformius est sanctis Patribus citatis pro tertia sententia, quibus in hoc nó aduersátur alij Patres citati pro prima sentętia. Nam quamuis dicát Cælos corrumpendos, non inde sequitur eos velle, quod sint

Probabilius cælos esse ex natura sua incorruptibiles.

naturaliter corruptibiles: imo si qui ex illis dicunt, quod sint ex natura sua corruptibiles, possunt commode exponi in eo sensu, vt velint tantum, quod sint ex natura sua corruptibiles, quatenus nō repugnat ipsis ex natura sua, quod corrumpantur: non vero vt velint quod sint ex natura sua corruptibiles sic, vt possint quantum attinet ad naturam suam, per actionem vllius causæ naturalis naturaliter agentis corrumpi.

46 *Queres*, an de facto cælum aliquando corrūpetur. *Respondeo*, quandoquidem plures sancti Patres teneant partem affirmatiuam, ij scilicet qui citati sunt pro prima sententia supra posita, & alij plures teneant negatiuā, & res ipsa sit dependens à voluntate Dei, nō vero à ratione naturali, difficile esse asserere absolute alterutram partē, ac propterea consultius esse vtramque pro probabili, aut incerta habere. Et sane vtraque pars habet fundamentum magnum in Scriptura: nam imprimis pars affirmatiua colligi posse videtur ex 2. Petri cap. vlt vbi habetur: *alij autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt igni reseruati in diem Iudicij*: & postea *Aduenit autem dies Domini, vt fur, in quo Cæli magno impetu transient Elementa vero calore soluentur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera exurentur*: & postea: *Cum igitur hæc omnia dissoluenda sunt, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus expectantes & properantes in aduentum diei Domini per quem Cæli ardentes soluentur, & Elementa ignis ardore tabescent, nouos vero Cælos & nouam terram secundum promissa ipsius expectamus.* Cum ergo dicat omnia, de quibus ante mentionem fecerat, dissoluenda, mentionem autem omnia fecerit Cælorum, & cum expresse dicat quod cæli ardentes soluentur, & cælos nouos dandos eorum loco, videtur colligi corruptio cæli; nec hæc dissolutio, nisi satis violenter potest intelligi de dissolutione aliqua, quæ fieret per transmutationē aliquam accidentalem, quatenus scilicet cæli & elementa tum ornarentur melioribus accidentibus; ex hoc enim non nisi impropriissime dicerentur dissolui. Neque etiam nisi satis violenter potest per cælum intelligi aër, tū quia aperte contraponitur cælum elementis, tum quia licet aër vocetur cælum, vt in illo loco volucres cæli, tamen non solet vocari cæli numero plurali.

Altera etiam pars fundatur in Scriptura, vt patet ex locis, quibus supra probauimus perpetuitatem mundi.

QVÆSTIO V.

An Cæli sint fluidi, vel solidi.

47 SEnsus quæstionis est, an cæli sint talis naturæ, vt per eos alia corpora trāsire possint absque penetratione, sicut per aquam transeunt pisces & aues per aëra; an vero sint ita solidi & duri, vt lapides, ferrum, similiaque, per quæ tali modo alia corpora transire non possint: si primum dicatur, erunt fluidi; si secundum, solidi.

Prima opinio est, cælum quoad illam etiam partem, qua stellatum est stellis fixis, hoc est ijs, quæ semper inter se eundem ordinem seruant, esse fluidum. Hanc tenuere multi antiqui Philosophi teste *Aristotele* 2. *de cælo*, quos sequitur *Camerarius q.* 24.

Secunda sententia est cælum stellatum esse solidum, reliquos vero inferiores esse liquidos. Hanc tenent cum aliquot antiquis *nonnulli iuniores.*

Tertia sententia est, cælum esse mediæ naturæ aliquid fluiditatis participans. Hanc videtur tenere *D. Bonauent. in* 2. *d.* 12.

Quarta sententia, eaque communissima est, cælos omnes esse solidos.

Quamuis Cælum esset fluidum posset esse corruptibile.

Antequam resoluatur hæc difficultas, aduertendum est soliditatem, aut liquiditatem cæli nihil prorsus iuuare aut impedire incorruptibilitatem, posset enim esse incorrupti bile, siue fluidum esset, siue solidum, & posset esse corruptibile, non obstante fluiditate aut soliditate.

CONCLVSIO I.

Non constat certo cælos esse fluidos, aut etiam solidos.

48 *Nulla ratione aut authoritate Scripturæ, aut Patrum conuincitur Cælum esse solidum, aut fluidum, aut partim solidum, ac partim fluidum.* Hæc res ipsa fortasis est communis: quamuis enim plures authores absolute dicant Cælos esse solidos, & plures alij fluidos, & aliqui, partim fluidos, partim solidos; tamen non reperio vllum dicere, quod id certo constet siue ratione, siue authoritate, quā quis non posset negare absque vlla mala nota.

Probatur soluendo rationes omnes ac authoritates, quę pro quolibet parte adduci solent.

Argumenta pro soliditate soluuntur.

Prima probatio pro soliditate cæli.

49 *Prima authoritas*, quę adducitur pro soliditate est, quod Cælum vocetur in Scriptura Firmamentum, & mentio fit de tota illa parte, in qua stellæ omnes tam fixæ, quā errantes reperiuntur: nam in firmamento dicuntur Sol, & Luna, ac Stellæ posita esse: sed hoc nomen Firmamentum solidit tem denotat: ergo.

Confirmatur ex illo Iob. 37. *Tu forsitan fabricatus es Cælos qui solidissimi quasi æs fusi sunt.*

Confirmatur secundo, quia ad *Hebræos* 4. Christus dicitur Cælos penetrasse: quod non esset necessarium, si essent fluidi.

Respondetur facile primo hinc non sequi, quin partes Cæli, per quæ mouentur astra, sint fluidæ, quia adhuc, hoc non obstante, Cæli possent dici simpliciter solidi, quia longe maior pars eorum esset solida.

Confirmatur hoc: quia per firmamentum secundum *Aversam*, qui vtitur hac probatione non solum intelligitur Cæli, sed etiam spērīat aër est fluidus: ergo non est necessarium, vt firmamentum quoad omnem partem sit solidum, prout de solido hic agimus.

Respondeo secundo negando consequentiam, quia nomē Firmamēti non necessario significat soliditatem oppositam fluiditati, sed posset optime significare firmitatem, & perseuerantiam in eadem dispositione absque alteratione aliqua eo ruptiua: hoc autem posset competere Cælo, quamuis esset substantia fluida.

Ad confirmationem respondeo similiter Cælum posse vocari solidissimum quasi æs fusum, propter stabilitatem incorruptibilem, continuationē, expansionem; quas tamen conditiones posset habere quamuis esset fluidum: ergo nō sequitur ex illo quod Cæli sint solidi in sensu presenti. Deinde verba illa sunt verba *Heliu* amici *Iob*, cui non cōstat astitisse Spiritum sanctum in omnibus, quæ locutus est sic, vt non potuerit errare.

Cameracius addit sequenti capite, ipsum à Deo increpatum tanquam inuoluentem sententias sermonibus imperitis. *Quis est*, inquit Deus, *Ille inuoluens sententias sermonibus imperitis*: quod si verū esset, profecto locus hic nō deberet vlla ratione vrgeri: sed omnino videtur potius argui eo loci *Iob* quam *Heliu*, ipsi enim loquitur, & ipse respondet.

Ad secundam confirmationem respondeo, Christum potuisse Cælos penetrare, quamuis essent fluidi, etiam penetratione proprie dicta, & sic citius peruenturū ad Cælum Empyreum, quam alias potuisset transeundo absque penetratione propter resistentiam corporis fluidi.

Deinde quando dicitur penetrasse, non est necesse; vt id intelligatur de penetratione proprie dicta, sed de tali, per quam transiret Cælos: quo sensu ferrum dicitur penetrare lignum, & milites dicuntur penetrare interiora alicuius regni. Sic autem intellecta penetratione, locus hic non est ad propositum.

50 *Probatur eadem soliditas* ratione; quia si cælum esset fluidum; non tenerent astra fixa inter se semper eādem distantiam, nec errantia tam vniformē ordinem in suo motu tam quoad se, quam quoad astra fixa; non enim apparet quomodo in corpore fluido, in quo facile possent vel eleuari vel deprimi, tam vniformis motus tanto tempore durare posset.

Quod si dicas hoc fieri per assistentiam Angelicam.

Contra, quia quamuis septem Planetarum motum adscribere possemus Angelis assistentibus, tamen omnino videtur distantiā illā immutabilem, quę seruatur inter tātam multitudinem syderum non errantium, non posse cōmode Angelis attribui, nisi multiplicentur plures Angeli, qui valde attendant ad eas conseruandas semper eo ordine, dum vel Cælum fluidum, in quo sint mouetur simul cum illis, vel illæ ipsæ moueantur in Cælo.

Deinde, difficile valde apparet quomodo Angelus deferret per spatium circulare tam ingens in corpore fluido

Planetam

Planetam motu tam regulari ac recto, & id omnino ingentem videtur exigere attentionem.

51 *Respondetur* hanc probationem non vrgere eos qui dicerent Cælum esse totaliter solidum quoad illam partem, in qua sunt stellæ fixæ, & etiam quoad reliquas partes præter Canales illos, in quibus mouerentur Planetæ; si enim hi canales essent repleti corpore fluido, facile motus illi Planetarum esse possent vniformes, nec Cælum totum quoad omnes partes esset solidum.

Deinde, quidquid sit, an possit motus tam vniformis fieri per corpus fluidum tam ingens virtute creata, certe increata Dei virtute fieri posse nemo dubitat: vnde ergo constat certo quod non moueantur ab ipso Deo immediate stellæ per Cælum? *Rursus* quamuis difficile sit vt ministerio Angelico motus ille ita gubernaretur per corpus fluidum, tamen non constat aliquo argumento certo, quin ita fieri possit.

Argumenta pro fluiditate soluuntur.

52 Iam veniamus ad argumenta probantia Cælos esse fluidos. *Primum* est ex authoritate Patrum, qui videtur dicere Cælos non moueri, sed astra, & hæc in Cælis non esse fixa, sed posita: Ita *Iustinus Martyr*, *Eusebius Emyssenus*, *Gregorius Nissenus*, *Chrysostomus*, & alij quos citat *Camerarius*, & *Arriaga*: sed hoc non esset verum, si Cæli essent solidi: ergo sunt fluidi.

Respondetur negando minorem, possent enim astra in Cælis solidis immotis moueri, modo in illis reperirentur canales, qui vel vacui essent vel pleni substantia aliqua fluida, & si ita moverentur non essent fixa in Cælis: sed non est adeo certum, quin possint in Cælo dari canales alterutro ex his modis.

Deinde sic possent moueri, & non esse fixa in Cælis, si penetrarent Cælos, nec adeo certum est quin penetrare possint ipsos, siue ex natura sua, siue ex dispositione Diuina ad bonum vniuersi.

Probatur secundo: non possunt commode cum solidit ate Cælorum explicari omnes mutationes, quę cernuntur in motibus Planetarum, qui nunc vicinius nunc remotius se habent ad inuicem, nunc propius ad terram, nunc à terra altius apparent.

Respondeo negando sequelam, quia possent saluari per canales, in quibus essent, vel non essent corpora fluida, vel per penetrationem, vt paulo ante dixi.

Probatur iam quod sint partim solidi, partim fluidi; quia alias non posset saluari commode motus Planetarū absque multiplicatione magna Cælorum, aut vacuo, aut penetratione: sed nec illa multiplicatio nec vacuum nec penetratio admitti debet: ergo dicendum est Cęlos esse partim solidos, partim fluidos.

Respondeo negando minorem quantum ad hoc quod non constet certo, quin minor sit falsa quoad quamcumque partem eius.

CONCLVSIO II.

Probabilius cęlos non esse liquidos, totaliter etiam quoad partem in qua sunt planetæ.

53 *Probabilius est Cælos non esse totaliter liquidos, etiam quoad illam partem, in qua sunt Planetæ.* Hæc est expresse contra *Camerarium*, & *Arriagam*.

Probatur: Probabilius est Deum non mouere immediate Planetas, sed adhuc adhibere ministerium Angelicū, nisi astra ex natura sua habeant virtutem mouendi se: sed si astra, siue à se, siue ab Angelis moueantur, est omnino valde difficile quomodo possint moueri tam vniformiter per corpus liquidum: ergo si potest excogitari alius modus facilior, ille modus probabilior censendus est: sed facilius moueri possunt cum illa vniformitate, si Cæli dicantur aut totaliter solidi ac multiplicati, aut quoad partem solidi, ac quoad partem fluidi: ergo probabilius est quod non sint totaliter fluidi, etiam quoad partem correspondentem omnibus Planetis.

54 *Obicies* pro *Camerario* loca Patrum asserentium stellas non esse fixas in Cælo: sed essent, si Cæli non essēt fluidi, neque enim alias possent moueri per Cælum, saltem Cælis immotis.

Respondeo negando minorem, quia possent moueri per canales aut vacuos, aut plenos corpore fluido, aut penetrando Cælos.

Dices non esse probabile quod astra possint penetrare Cælum, nec etiam quod detur in Cælo vacuum: ergo.

Respondeo, si non sit id probabile, tum dicendum quod astra moueantur per canales repletos corpore fluido, vnde nego consequentiam. An autem id sit probabile necne, postea dicam.

Obicies pro *Arriaga*. Si Cælum Planetarum non esset liquidum, quoties moueretur quilibet Planeta, deberet ingens machina totius Cæli, in quo esset, moueri: sed hoc videtur inconueniens: ergo non est dicendum.

Respondeo negando sequelam, quia posset in ipso moueri Planeta per loca sine vacua, siue repleta corpore fluido, siue per penetrationem.

Respondeo secundo negando minorem, de quo postea iterum *numero* 63.

CONCLVSIO III.

Probabilius est cælum esse totaliter solidum.

53 *Probabilius est Cælum esse totaliter solidum, quoad omnes partes.* Hæc est communissima sententia, eamque supponit *Doctor in* 2. *d.* 14. *q.* 4. in cuius commentario magnam partem doctrinæ huius antea tradidi. Est autem contra *Camerarium*, & *Arriagam* & cæteros authores trium primarum sententiarum.

Probatur primo, illa ipsa communis sententiæ authoritate, à qua absque ratione vrgenti, qualis assignari nequit non est recedendum, præsertim cum Sancti Patres apud *Tannerum tom.* 1. *de creatione mundi quæstione* 3. *dub.* 2. citati magis clare insinuent hoc, quam oppositum, vt ipsemet *Arriaga* fatetur.

Probatur secundo: si dicantur cæli esse solidi, quoad omnem partem, Planetæ poterunt moueri ab Angelo assistēte, quin ipsemet Angelus cum ipsis moueri debeat motu tam veloci ac ingenti. Si autem dicatur esse vel totaliter vel quoad partem fluidum, non poterit, neque enim motu locali potest mouere Angelus corpus à se distans, vt communiter tenetur.

Dices, posse Angelum mouere astrum per impulsum, quo impulsu mou bitur Angelo distāte antequam perueniat iterum ad ipsum Angelum. Fateor hoc posse dici, sed tam ingens impulsus, quo corpus tam magnum per tantum spatium moueatur, non est facile concedendus absque necessitate, qualis non est hic.

Obicies pro Camerario, quod stellæ non mouerentur cælis immotis, & quod essent fixæ in cælo, cuius contrarium insinuatur à Patribus.

Respondeo negando sequelam: quia possunt moueri per canales vacuos, aut penetrationem. Alia Responsio dabitur quęstione sequenti: hæc sufficit ad defendendā hanc conclusionem, prout iacet contra hanc obiectionem, & aliam supra positam ex *Arriaga*, nempe, quod quæreretur maximam partem cæli moueri debere vt moueretur vnicus Planeta longe minoris quantitatis: negatur enim sequela ob rationem iam datam.

QVÆSTIO VI.

Quot sint Cæli ac Astra.

56 DVo sunt genera astrorum, vnum eorum, quæ vocantur errantia, seu erratica, quæ scilicet inter se non tenent semper eandem distantiam: aliud eorum, quæ vocantur fixa, quia scilicet eandem inter se distantiam semper tenent. Priora illa vocantur etiā *Planetæ*, & sunt septem tantum, colliguntque ab Astrologis clarissima experientia: & quantum ad Solem & Lunam, nemo est qui non videat ea dari, ac huiusmodi esse. Hi septem Planetæ appellantur: primus nobis vicinior *Luna*; secundus *Mercurius*; terius *Venus*; quartus *Sol*; quintus *Mars*, sextus *Iupiter*; septimus *Saturnus*: & hunc ipsum ordinē eos inter se tenere tenent Astrologi communiter, quibus in sua arte credendū, quoties nihil habetur in contrarium. Hic autem Planetarum ordo comprehenditur hoc versu, quem memorię iuuandæ causa hic subiungere placuit.

Saturnus prior est, hinc *Iupiter*; inde *Gradiuus*,
Post sequitur *Phœbus*; Cypria quinta *Venus*:
Mercurius sextus, verum infima, & vltima *Luna* est.
Sed & comprehensus est ab alio hoc vnico carmine.
Post *sim sum* sequitur, proxima *Luna* subest.

Prima

Prima sententia quantum ad numerum Cælorum, est vnicum tantum esse cælum, in quo omnes stellæ sint. Ita omnes, qui tenent cælos esse totaliter fluidos, aut partim fluidos & partim solidos; & etiam ij, qui putant astra errantia moueri in cælo per canales vacuos aut per penetrationem.

Aduertendum autem, hos authores non negare dari alios cælos, nempe Empyreum ac aëreum; sed negant solummodo dari plures cælos, in quibus stellæ aliquæ sint.

Secunda sententia est dari plures cælos, in quibus sint stellæ, & ex his aliqui nimium multiplicant Cælorum numerum, asserentes tot esse cælos distinctos, quot sunt stellæ tam fixæ quam errantes; alij vero stellas fixas omnes collocant in vno cælo, & assignant cuilibet Planetæ cælum suum.

CONCLVSIO I.

Dantur plures.

57 *Absolute, & simpliciter plures cæli sunt admittendi* Hæc apud Catholicos est extra controuersiam.

Probatur aperte ex *Scriptura psal.* 148. *Laudate eum Cæli Cælorum* (id est omnes cæli) *& omnia, quæ sunt super Cælos sunt.* Ad Ephes. 4. *Ascendit super Cælos Cælorum*, Deinde Paulus Apostolus asserit se raptum fuisse ad tertium Cælum: ergo dantur tres Cæli. Nec hanc conclusionem, vt dixi, negant authores Catholici primæ sententiæ, qui solum volunt non dari plures Cælos, in quibus sint stellæ.

CONCLVSIO II.

Dantur octo cæli in quibus sunt stellæ.

58 *Dantur octo Cæli, in quibus sunt Stellæ, non vero plures.* Hæc est communissima cum *doctore in 2. d. 14. q. 4.* contra authores primæ sententiæ, & contra eos qui pro multiplicatione stellarum multiplicant Cælos.

Probatur secunda pars, in qua est minor difficultas: quia omnes stellæ fixæ possunt poni in vno cælo, nec ex motibus earum, aut alia ratione aut experientia vlla constat quod sint in cælis distinctis: ergo gratis multiplicantur cæli pro illarum multitudine: nec hæc pars indiget alia probatione.

Probatur prima pars: quia nullus ex Planetis potest esse in eodem cælo cum alio Planeta, aut stellis fixis: ergo quilibet ex Planetis habet cælum proprium distinctum, & consequenter sunt septem cæli eo respondentes septem Planetis, & præterea aliud cælum correspondens stellis fixis. Probatur antecedens; quia si esset in eodem cælo cum vllo alio Planeta aut cum stellis fixis, semper haberet eandem distantiam cum aliis Planetis aut stellis fixis, nisi vel penetraret cælos, vel pars aliqua cæli esset fluida; vel certe darētur in cælo canales vacui in quibus moueretur: sed neutrum ex his dici potest: ergo nullus Planetarum potest esse in eodē cælo cum aliis Planetis aut stellis fixis. *Probatur minor quoad primam partem*, nempe quod non debeat dici quod astra errantia moueantur in cælo penetrando ipsum, prout asseruerunt aliqui antiqui, quos sequitur *Petrus Ioannis Prouenzalis quodl. 3. q. 7.* Probatur inquam minor quoad hanc partem: quia quantitas est impenetrabilis naturaliter, ergo naturaliter loquendo astra non possunt sic moueri in cælo: nec dicendum est, quod supernaturaliter ac miraculose ita moueantur, quia non est recurrendum ad tam continuum miraculum absque necessitate.

59 *Contra* hanc communem probationem proposui tres replicas in commentario ad prædictam quæstionem Scoti; quarum præcipua est, quod non adeo constat cælos habere quantitatem, præsertim in sententia, quæ mihi quantum ad rationem probabilissima est, quod scilicet cælum sit corpus physice simplex: nam communiter quantitas dicitur proprietas materiæ, & hoc intelligitur communius de materia prima: ergo cum in illa sententia non constaret cælum materia, non deberet habere quantitatem. Nec refert quod habeat partem extra partem, quia hoc posset habere absque quantitate in nostra, & communiori iam sententia, asserente extensionem entitatiuam non haberi formaliter à quantitate, nec ita quin maneret in nostra substantia, quamuis separaretur quantitas: de quo in Prædicamento Quantitatis.

Confirmatur hæc replica: quia secundum communem sententiam Cæli non sunt calidi formaliter loquendo: sed certe si haberent quantitatem præsertim eiusdem speciei cum quantitate nostra, difficulter posset defendi, quod non esset sic calidum, vt patet ex dictis supra: ergo vt defendatur non esse sic calidum debet dici quod non sit quantum. *Et si dicas*, quod possit esse quantum quantitate distincte speciei à sublunari, quin esset calidum formaliter, quia natura talis quantitatis non esset esse receptiuum qualitatum primarum, sicut est quantitas nostra sublunaris: *eodem modo posset dici*, quod non esset illa quantitas impenetrabilis, licet nostra sit.

60 *Melius ergo probatur illa prima pars* minoris: quia si cæli essent hoc modo penetrabiles: eadem difficultas esset in modo quo mouerentur astra per ipsos ac si essent fluidi; vnde cum propter illam difficultatem sup adictum sit Cælos non constare partibus fluidis, per quos moueretur astra, debet consequenter dici, quod astra non mouentur per ipsos mediante penetratione.

Probatur eadem minor quoad secundam partem: quia non dantur tales partes fluidæ in cælo, vt probatum est quæstione præcedenti.

Probatur minor quoad tertiam partem, quæ est contra *Hurtadum* hic, non putantem absurdum esse, concedere vacuum in cælo, quia præterquam quod absque necessitate magna non debeat, contra torrentem authorum fere omnium ad nitti huiusmodi vacuum, adhuc contra est, quod astrū non posset per canales vacuos moueri magis, quam per canales plenos substantia fluida, absque eo, quod Angelus assistens comitaretur ipsum: sed inconueniens videtur, quod Angelus, tam perpetuo debeat localiter moueri tanta velocitate ac per tantum spatium, si potest saluari commode qua alia ratione astrum moueatur: potest autem si dicatur, quod habeat cælum sibi propriū, & quod moueatur eodem motu, quo mouetur illud cælū.

61 *Obiicies primo*, non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed non est necessitas multiplicandi cælos, ergo. Probatur minor: quia ideo multiplicarētur quia alias non possent saluari difformes astrorum motus: sed possent per quamcumque viam ex tribus assignatis in minori: ergo non est necessitas multiplicandi illos.

Respondeo negando minorem, ad cuius probationem distinguo maiorem: quia alias non possent æque bene saluari, & rationabiliter, ac per multiplicationem cælorum, concedo maiorem: quia alias non possent saluari vllo modo, nego maiorem: & similiter distinguo minorem: possent absolute, & simpliciter, concedo; possent æque bene ac rationabiliter, nego minorem, & consequentiam.

Obiicies secundo Chrysostomum homil. 4. in Genesim: *quomodo* inquit, *dicunt aliqui factos multos cælos? non ex Diuina scriptura hoc didicerunt, sed ex suis opinionibus, vt ita dicam, impelluntur.*

Confirmatur: quia si darentur plures cæli, quorum motu Stellæ mouerentur, vt asserimus in conclusione, stellæ essent fixæ in cælo, contra eundem *Chrysostomum hom. 6. & 13, in Genes.* dicentem: *Absit vt cogitemus Deum affixisse cælo astra; cernimus namque ea moueri, & de vno loco in alterum transferri.*

Deinde sequeretur non astra solum, sed Cælos moueri contra eundem hom. 12. ad Populum Antiochenum: vbi ait Cælum esse fixum & immobile, Solem vero & reliqua astra in ipso circumuolui continuo.

Confirmatur secundo: quia ex modo loquendi Scripturæ de Astris, colligitur illa moueri, non vero Cælos, vt patet Iosue 10. *Sol contra Gabaon non moueris, & Luna contra vallem Aialon: Steteruntque Sol & Luna. Steitque Sol in medio Cæli, & non festinauit occumbere.* Hæc obiectio cum his confirmationibus est fundamentum *Camerarii.*

62 *Respondetur* Chrysostomum esse explicandum ipsi Camerario, qui fatetur tres dari Cælos ex D. Paulo id asserente: quod tamen esset falsum, si non darentur plures Cæli. Quare sicut ipse explicat illum loqui de pluribus Cælis stellatis, cum tamen ipse absolute neget plures Cælos, ita debet permittere nobis adiungere aliā explicationem. Itaque dico Chrysostomum tantum velle, vltra aggregatum ex omnibus Cælis, in quibus videmus Stellas

tam

tam fixas, quam errantes, non esse alios stellatos, qui colligi possint ex Scriptura, aut ratione vlla; atque adeo, qui eos vellet aſserere, eũ ad hoc non nisi propria imaginatione absque fundamento sufficienti, impelli. Cum hoc autem stat, quod in hoc ipso aggregato ex omnibus his Cælis, in quibus cernimus Stellas, sint plures Cæli sibi inuicem subordinati. Et sane quemadmodũ amplum alicuius Principis Palatium includens plures domos inter se discontinuas, vocatur tamen commun ter vna domus; ita aggregatum ex omnibus his Cælis vocari potest vnum Cælum propter ordinem, quem habent inter se.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens quoad primam partem: esſent ita fixæ in Cælo, vt non possint moueri, nego antecedens; id enim est contra experientiam: ita esſent fixæ, vt possint tamen moueri, concedo antecedens, sed nego id esse contra *Chrysostomum*.

Ad secundam partem respondeo, eatenus Cælum dici esse immobile, quatenus totum Cælum nuquam relinquat locum totalem suum; non vero quatenus in eodem loco non moueatur circulariter, & in hoc distinguetur mobilitas Cæli à mobilitate astrorum, quia astra mouentur totaliter extra locum suum.

Ad secundam confirmationem nego id colligi ex Scriptura: quamuis enim dicat Solem stetisse; non inde sequitur, quod Cælum etiam Solis non steterit: & data opera fecit mẽtionem de statione Solis potius, quam de statione Cæli, tum quia illa erat magis sensibilis; tum quia erat statio, ratione cuius non mutauit locum totalem, quem alias mutaret; statio vero Cæli non erat talis, quia non mutaret alias locum totalem, licet mutaretur in illo loco totali circulariter.

63 *Obiicies tertio ex Arriaga*: si quilibet Planeta haberet Cælum suum, sequeretur, quod moueri deberet ad hoc, vt Planeta moueretur, & ita ingens machina Cæli septimi, quod magis, excedit Saturnum in eo positum quàm guttam maris excedit totus Oceanus, mouer deberet, vt moueretur Saturnus: sed videtur alienum à sapientia diuina ordinare, vt res tam magna moueatur ad solum finem, vt res tam exigua moueretur, sicut si quis ordinaret, vt totus Oceanus moueri deberet in ordine ad mouendam vnam guttulam in eo contentam.

Respondetur concedendo sequelam maioris, & negando minorem, præsertim quando alias res illa minor tam commode moueri non posset à causis secundis, nisi moueatur motu rei maioris; vt contingit in proposito ex fũdamentis conclusionis. Quod si gutta Oceani non posset moueri commode quin totus Oceanus moueretur, prudentissime ordinaretur motus Oceani ad hoc, vt moueretur illa gutta, quando motus guttæ esset necessarius, aut vtilis vniuerso.

Confirmatur efficaciter: quia non esset magis alienum à prudẽtia diuina ordinare motum machinæ istius grandis, vt moueatur stella in eo fixa, quam ordinare rem tam grãdem, vt in ea moueretur res tam parua, præsertim cum posset moueri absque illa machina, supra scilicet alios Cælos inferiores: ergo sicut non obstante hoc fecit machinã illam grandem in ordine ad hoc, etiam poterat eo nõ obstante ordinare motum illius, vt moueretur res illa parua.

Deinde posset fieri, quod motus ille Cæli non haberet pro fine solo motum stellæ suæ, sed quod alium vsum haberet, nobis quidem ignotum, sed vniuerso valde vtilem; hoc autem supposito deberet moueri ad illum alium finem, & consequenter melius ordinaretur, vt tam ipsum, quã stella vnico motu moueretur, quã duplici distincto.

64 *Obiicies quarto ex Auersa q. 32. sect. 5.* possent commode moueri stellæ errantes, quamuis non multiplicarẽtur Cæli integri, modo multiplicarentur in Cælo zonæ quædam; seu fasciæ prægrandes incluſæ in concauitatibus correspondentibus in ipso vnico Cælo, in quo sunt stellæ fixæ: ergo non sunt multiplicandi Cæli pro multiplicatione Planetarũ, sed sufficit multiplicare tales partes Cæli.

Respondeo primo, eos qui multiplicant Cælos, non curare, an Cæli isti sint integra corpora rotunda ex omni parte, sed sufficere ipsis, eorumque intento illam multiplicationem partium, quam concedit *Auersa*. Vnde frustra hoc argumento conatur infringere communem sententiam de Cælorum multiplicitate.

Respondeo secundo æque facile posse multiplicari integros Cælos, ac fascias illas; vnde cum communis sententia, vt ipse supponit, ita sentiat, non est recedendum ab illa absque vrgenti aliqua ratione, aut authoritate, qualem non affert pro se hic Author.

CONCLVSIO I.

65 *Præter hos octo Cælos non est necesse ponere alios Cælos mobiles nec immobiles præter Cælum Empyreum quod etiam ponendum est sicut & aer; qui nomine Cæli sæpe appellatus venit.* Hanc conclusionem colligo ex Doctore, quatenus tractando de numero Cælorum mobiliũ, non nisi octo Cælorum mẽtionem facit: eam expresse tenet *Arriaga*, & probabilem censet *Amicus* hic cõtra *Conimbricenses*, qui duos alios Cælos mobiles, vnum, quod vocant primum mobile, supra Cælum stellarum fixarum collocatum, & alterum supra ipsum, glaciale appellatũ ponunt, pro qua sententia plures alios authores citat *Amicus*, qui etiam ob authoritatem Astrologorum eam putat probabilem. Præter octo Cælos & empyreũ non esse. Contra plures.

Probatur prima pars conclusionis, quod scilicet non dentur plures Cæli mobiles quam octo: quia non est fundamentum sufficiens ad plures Cælos mobiles ponendos: ergo nõ sunt ponendi iuxta vulgatum axioma, quod nõ sint multiplicanda entia sine necessitate. Probatur antecedens quia fundamentum ponendi Cælum nonum, quod vocãt authores oppositæ sententiæ *primum mobile*, est quod obseruatum sit Cælum sydereum, in quo scilicet sũt stellæ fixæ, nõ solũ moueri ab oriente ad occidentẽ, sed ab occidente etiam ad orientẽ motu retrogrado, quo non conficitur nisi vnus gradus in centum annis, qui motus non posset ipsi conuenire ex se, nisi quatenus moueretur motu aliquo cæli superioris, quod totali motu moueretur: ergo datur cælum aliud superius cælo sydereo.

Rursus obseruauerunt alium motum trepidationis in eodem cælo sydereo, qui non posset ipsi conuenire nec ratione motus sui nec ratione motus cæli noni, à quo habet moueri retrograde ab occidẽte ad orientem: ergo debet poni aliud cælum decimum, quod totali motu moueatur per se, & propterea vocatur Chrystallinum, aqueũ & glaciale: hoc autem cælum putat esse nonum ordine, & præcedens cælum esse vltimum omnium cælorum mobilium, ac propterea primum mobile.

Sed hæc fundamenta non sunt sufficientia: nam non apparet quo modo motus tam tardus, quo non conficeretur nisi vnicus gradus centum annis, aduerti possit: & præterea posset commodissime fieri, sicut & ille motus trepidationis ab Angelo assistente, ac mouẽte cælum absque interuentu aliorum duorum cælorum: ergo non est sufficiens fundamentum asserendi illos duos cælos mobiles.

66 *Probatur conclusio*, quoad illam partem, qua negat alios cælos mobiles præter Empyreum, simili argumento: quia non est fundamentum aliquod vnde colligantur, & si absque fundamento posset quis asserere aliquos cælos, posset centum alios mobiles ac totidem immobiles asserere: quod est absurdum. Datur cælum empyreũ.

Probatur conclusio, quatenus asserit cælum Empyreum, tum communi Theologorum sententia cum *Magistro in* 2. *d.* 2. *ac* D. *Thoma* 1 *p. q.* 66. tum etiam quia datur cælum, in quo Beati vident Deum, & in quo Christus post ascensionẽ sedet à dextris Dei, vt est de fide: sed illud vocamus Empyreum. Quod autem sit immobile ac propterea distinctũ à cæteris cælis mobilibus, patet ex eo quod nõ sit vlla ratione cõueniens cælũ, in quo residẽt Beati, cõtinue moueri, quia in eo Beati etiam cõtinue mouentur.

Adde hic obiter, si cælum stellarum esset immobile, & præterea solidum secundum eam partem in qua residet stellæ fixæ, vt aliqui existimant, non esse necessarium, vt daretur cælum Empyreum distinctum ab ipso, quia illud ipsum cælum posset sufficere Beatis quantum ad partem superiorem eius, quæ posset esse tam magna quam de facto est cælum Empyreum. Dicitur autem hoc cælum *Empyreum*, id est igneum, non quod reuera sit nimis calidum, sed ob nimiam lucem, qua perfunditur. Cur sic dicatur.

Quares

Quæres, si habet tantum lucis, cur non videtur? *Respondeo*, vel quia à parte exteriori aut est opacum, aut non est tam lucidum; vel quia superficies extima seu conuexa vltimi cæli impedit transmissionem lucis ab illo ad nos; vel quia Deus aliqua alia via procurat, ne videatur à peccatoribus in hac vita.

67 Hic solet discurri de Epyciclis, & aliis Cælis excentricis, & concentricis; ex quibus supponunt Astrologi componi cælos Planetarum propter diuersas mutationes, quas obseruant in motibus Planetarum: sed quia res est dependens ab obseruationibus huiusmodi, & facilius capi potest experimentali directione peritorum in ea facultate, quam discursu, non videbatur mihi hic vlterius inhærendum in ea: videri tamen potest Doctor supra & recentiores. Ex his habetur quantus sit numerus Planetarum & cælorum, & quem ordinem inter se seruent. Restat aliquid addere de numero stellarum fixarum, & de earum ac Planetarum magnitudine.

Quantus numerus stellarū fixarum.

Itaque quantum ad numerum stellarum fixarum, omnes Astronomi fatentur eas omnes numerari non posse; quia non apparent distinctæ semper; dicunt tamen illas, quæ quouis anni tempore facile discerni possunt, esse mille viginti duas tantum, quas omnes in quadraginta octo constellationes redegerunt: per constitutionem autem intelligunt certum numerum stellarum quendam inter se ordinem habentium, quo distinguuntur à quocumque alio stellarum numero: Inter has constellationes principalem locum obtinent duodecim signa Zodiaci siue Cælestia quorum primum est *Aries*, secundum *Tauru*, tertium *Gemini*, quartum *Cancer*, quintum *Leo*, sextum *Virgo*, septimum *Libra*, octauum *Scorpio*, nouum *Sagittarius*, decimum *Capricornus*, vndecimum *Aquarius*, duodecimum *Pisces*: quæ his nominibus vocantur, vel quia effigiem præ se ferunt rerum, quarum ista sunt nomina, vel quia, dum Sol sub iis mouetur, actiones fiunt in mundo inferiori nostro aliquo modo correspõdentes naturis istarum rerum: verbi gratia, quia dum Sol est sub signo vel constellatione, quæ vocatur *Libra*, dies adæquantur noctibus, istud signum vocatur *Libra*: similiter; quia quando Sol mouetur sub signo, quod vocatur *Virgo*, terra nimiis caloribus adusta, nihil aut nisi parum parit, istud signum vocatur *Virgo*, & ita de cæteris.

Quantum autem ad magnitudinem stellarum, respondeo varias fuisse circa hoc opiniones Philosophorum veterum, nam teste *Plutarcho lib. 2. de placitis Philosophorum c. 2. Stoici* Lunam terra maiorem esse, asserunt. *Parmenides* æqualem Soli. *Anaximander* decies nouies terra maiorem *Heraclitus* Solem ipsum magnitudine humani pedis terra maiorem esse existimauit, *Anaximander* æqualem terræ, qui tamen putauit circulum, quo secundum ipsam fertur septies, & vigesies terra esse maiorem. Stellas Firmaméti quidam existimarunt esse eiusdem magnitudinis, sed inæquales videri, quia quædam consistunt in infima parte crassitudinis sphæræ, quædam in suprema, quædam in media. Verũ hæc priotis sæculi errata correxere peritiores Astronomi, tum ratione, tum artificiosa suę artis notatione. Itaque asserũt ex stellis fixis supra enumeratis minimam terra maiorem esse: illas autem omnes in sex classes diuidunt magnitudine inter se distinctas; quarum *Prima* complectitur 15. stellas maximas, & splendidissimas quas vocant stellas primæ magnitudinis, & harum quælibet terram superat centies, & septies. *Secunda* comprehendit 45. quę dicuntur secundæ magnitudinis, & harum quælibet superat terram nonagesies. *Tertia* 208 quarum quælibet terram superat septuagies & bis. *Quarta* habet 474. quarum quælibet terram superat quinquagies & quater, *Quinta* includit 227. ex quibus vnaquæque terram vincit magnitudine trigesies & nouies. *Sexta* habet 46. & earũ singulæ continent magnitudinem terræ decies & octies Præterea dicunt ex stellis errantibus *Saturnum* continere magnitudinem terræ decies & nouies: *Iouem* nonagies, & quinquies: *Martem* semel, & paulo amplius: *Solem* centies & saxagesies sexies: sed *stellam Veneris* dicunt superari à terra septuagies & ter. *Mercurium* quinquagies & bis. *Lunam* trigesies & nouies. Verum hęc omnia magis ex fide quam ratione aliqua certa corrigi posse censeo, ac propterea parum, aut nihil habere certitudinis.

QVÆSTIO VII.

Vtrum omnes Cæli, & Astra differant specie.

69 BReuiter hæc quæstio exp dienda est, quia ob distãtiam cęlorum à nobis, non nisi coniecturis pro maiori parte locus est, quæ vt plurimum incertissimæ sunt.

CONCLVSIO I.

Astra à suis orbibus distinguũtur.

Astra omnia tam fixa quam errantia à suis orbibus distinguuntur specie. Hæc est communis, & *Probatur* ex notabili differentia, quæ apparet quoad speciem externam inter cælos & astra.

Confirmatur: quia maior conuenientia apparet stellarum inter se quam cum cælis: sed inter se distinguuntur specie ergo & à cælis.

Confirmatur secundo: quia probabilius est cælos inter se esse eiusdem speciei, vt postea dicemus: sed astra inter se non sunt eiusdem speciei: ergo non sunt eiusdem speciei cum cælis.

CONCLVSIO II.

Stellæ errantes sunt distinctæ inter se, & à stellis fixis.

Omnes stellæ errantes sunt distinctæ speciei à se inuicem & à stellis fixis, & multæ etiam stellæ fixæ distinguuntur inter se speciei. Hæc etiam est communis.

Probatur quoad primam partem ex notabili diuersitate quæ est inter effectus ab ipsis procedentes, quæ diuersitas colligitur experientia. Saturnus enim frigiditatem, & melancholiam; Mars siccitatem & bilem; Venus sanguinem Mercurius subtilitatem influit: de Sole autem, & Luna manifesta apparet differentia.

Probatur secunda pars: quia alio modo influunt, quando sunt in vna positione ad stellas fixas, quam in alia: quod fieri non deberet, si essent eiusdem speciei cum ipsis.

Probatur prima pars: quia Vrsa minor trahit magnetem, quod aliis stellis non competit. Deinde si illæ stellę non distinguerẽtur specie, Planetæ sub illis in vna di positione non deberent producere dissimiles effectus illis, quos producunt in alia dispositione. Deinde, quãdoquidem varietas effectuum multorum in sublunaribus dependet potissimum ab illis, est verisimilius, quod in ipsismet sit maxima varietas quoad speciem: ob quam rationem probabile puto quod omnes stellæ fixæ sint distinctæ speciei, quamuis non sit certum, quin aliquæ ex illis sint eiusdem speciei: & propterea data opera in conclusione dixi *multæ stellæ fixæ*, non vero omnes.

CONCLVSIO III.

Probabilius, quod cęlestes omnes sint eiusdem speciei.

70 *Incertum est an Cæli mobiles sint distincta speciei inter se, sed probabilius tamen est, quod non, si spectetur præcise ratio*: Hæc est minus communis, sed eam docet expresse *Arriaga* & alij recentiores.

Probatur prima pars: quia imprimis non repugnat quod sint diuersæ vel eiusdem speciei, nec est vlla ratio aut authoritas certa, quæ euidenter probet alterutram partem.

Probatur secunda pars: quia imprimis quantum ad speciẽ externam non apparet notabilis differentia, nec vlla, quæ non posset refundi in accidentia: & quod vnum habeat astra distincta speciei aut locum superiorem, nihil probat, nam non est necesse quod ex natura sua intrinseca hoc ipsis competat: vniuersaliter autem quoties non datur ratio sufficiens authoritas pro distinctione specifica rerũ, potius neganda est, & fauendum vnitati, quamuis pro ea non haberetur ratio aliqua positiua.

Confirmatur: quia secundum ipsosmet aduersarios, partes omnes eiusdem cæli sunt eiusdem speciei & tamen in cælo stellato aliquæ partes habẽt distinctas speciei stellas ab illis, quæ sunt in alijs partibus: alias stellæ fixæ omnes essent eiusdem speciei contra eosdem aduersarios: ergo quod cæli habeant stellas specie distinctas, non arguit distinctionem specificam ipsorum.

Rursus in eodem cælo, sunt partes inferiores, & superiores, & tamẽ non sequitur propterea quod partes superiores distinguantur specie ab inferioribus: ergo quod vnũ cælum sit superius altero, non arguit distinctionem specificam vtriusque.

CONCLV

CONCLVSIO IV.

Etiamsi cæli distinguerentur specie incertū an superiores essent nobiliores.

17 *Quamuis cæli distinguerentur specie, incertum tamen esset an superiores sint perfectiores inferioribus.* Hæc est contra *S. Thomam 12. met. c. 8.* & *Conimbricenses*, qui tenent oppositum de omnibus cælis, excepto cælo Solis quod putant cæteris perfectius, vt Sol est præstantior Planetis reliquis.

Probatur: quia nulla prorsus ratio est, ob quam quod minus præstans est, non possit esse in superiori loco etiam ex natura sua: nec sane ex eo, quod aqua sit superior terra colligitur sufficienter quod sit ea perfectior, nec ex superioritate aeris ad aquam sequitur perfectiorem eum esse.

Confirmatur primo, quia licet si peterent superiorem locum ex natura sua, daremus superiores inferioribus in perfectione præferendos, tamen non constat quod id petant potius ex natura sua, quam quod cõpetat ipsis mere accidentaliter; & ex eo, quod habeãt maiorem quantitatem, ac propterea non possint contineri sub cælis, qui sũt inferiores, nisi augeretur eorum quãtitas: sed si id competeret ipsis accidentaliter, certum est, quod non argueret in ipsis distinctionem specificam.

Confirmatur secundo: quia ex Astris Sol est perfectissimum, & tamen non habet altiorem locum secundum aduersarios, & idem est de cælo ipsius secundum *Conimbricenses*: ergo altior locus non arguit maiorem dignitatem, nec humilior minorem.

QVÆSTIO VIII.

An Astra habeant lucem à semetipsis.

72 SVppono lucem esse accidẽs, & Solem ex semetipso esse lucidissimum, quod extra controuersiam facit quotidiana experientia, qua etiam probatur cætera astra, quæ videntur, lucida esse, neque alias viderentur; sed controuersia est, an cætera astra, quidquid lucis habent, Soli acceptum referre debeant, habeant ne vero ex natura sua aliquid lucis.

CONCLVSIO I.

Planetæ suam lucẽ principaliter à Sole participant.

Planetæ suam lucem principaliter à Sole participant. Hæc est communis & *Probatur*: tum quia ex diuersa approximatione ad Solẽ magis ac minus lucent; & hac de causa Sol medio inter Planetas loco cõstitutus dicitur, vt melius posset illis lucem communicare; tum quia alias interposita terra inter Solem, & Lunã dum fit Ecclypsis, deberet Luna apparere lucida contra experientiam. Dixi in conclusione *principaliter*, quia non improbabile est eos aliquid à se lucis habere, vt colligi videtur ex eo quod in Eclypsi lucem aliquam retineat Luna, quamuis nõnulli putent illam ipsam habere à Sole non quidem directe, sed indirecte, quatenus scilicet illuminat cælum, & hoc illuminatum Lunam etiam illuminat aliqualiter.

73 *Obiicies.* Alij planetæ non obscurantur propter interpositionem terræ ipsos inter & Solem, ergo suam lucem à se ipsis principaliter habent.

Respondetur communiter negando consequẽtiam: cuius ratio assignatur, quod vmbra terræ non perueniat nisi ad Venerem, & propterea interpositio terræ nequit impedire illuminationem altiorum planetarum, vt Saturni, Iouis, Martis. Ipsa autem Venus & Mercurius ad quorũm cælum pertingit vmbra terræ, nunquam à Sole tantum receduut, vt ex diametro ipsi opponantur, nec propterea potest interponi terra inter ipsos, & Solem, vt possint Eclypsari.

CONCLVSIO II.

Stellæ fixæ habẽt principaliter lucem suam à seipsis.

74 *Stellæ fixæ habent lucem suam principaliter à seipsis.* Hæc est communior, & *Probatur*: quia perfectionis est habere à seipsis lucem, & non constat vlla experiẽtia quod stellæ illæ mutuẽt à Sole suam lucem; imo potius suffragatur experientia opposito, nã in ipsa meridie ex altissimis puteis stellæ fixæ videri possunt; cũm tamen tum illuminari non possent à Sole, qui supponitur esse à tergo opticus, nec roteſt consequenter illuminare nisi quod aspicit: tum autem non aspicit illas stellas, nec potest dici quod indirecte eas illuminaret, sicut secundum multos illuminat Lunam in Eclypsi, quia sic non apparerent nisi parum lucidæ contra experientiam.

An lux sublunaris, & cœlestis sint eiusdem speciei.

75 *Quæres*, an lux corporum cælestium & sublunarium sit eiusdem speciei. *Resto deo*, quantum ad sensum nostrum & experientiã attinet, videri quod sic, tummã enim videntur habere similitudinem, nec est inconueniens quod cælestia & sublunaria sint affecta qualitatibus eiusdẽ speciei. Posset tamen fieri quod lux cælestium corporum sit diuersæ speciei, quia posset habere virtutẽ actiuam respectu multorũ effectuũ, quos attingere non posset lux sublunaris. Et ita sane dicendũ esset, si per lucem produceret Sol calorem, neque enim lux sublunaris est calefactiua: existimo tamen omnino falsum esse, quod Sol per lucem tanquam per instrumentum calefaciat: cur enim non produceret calorem immediate, siue per virtutem suam substantialem; siue per calorem formalem, si habeat talem?

Confirmatur: quia astra aliqua habent producere frigus, sed non per lucem, nec per aliam qualitatem, nisi dicãtur esse frigida formaliter; sed per virtutem suã substãtialem, ergo pari ratione virtutẽ producit Sol calorem, & non per lucem aut aliam qualitatem, nisi sit calidus formaliter: consequentia patet à paritate rationis.

76 *Dices*: si Sol produceret calorem, & non per lucem, ageret in distans, quia non producit calorem in orbibus intermedijs inter ipsum & sublunaria: ergo producit calorem mediante luce.

Respondeo primo, mihi valde incertum esse, an Sol producat calorem in cælis, & probabilius esse quod sic, modo habeant quantitatem eiusdem rationis cum quantitate sublunari, & modo hęc sit subiectum immediatum qualitatum primarum, vt communiter tenetur; vnde negari posset sequela cum sua probatione.

Respondeo secundo distinguendo sequelam: ageret in distans non habendo vllam actionem in medio, nego sequelam; ageret in distans, non habendo similem actionem in medio, nec aliam etiam, quæ esset principium actionis in distans, concedo antecedens.

Responderi posset tertio, concedendo absolute sequelam iuxta communia Scotistarum principia.

QVÆSTIO IX.

De motu Cælorum.

77 PLures in hac quæstione expediuntur difficultates motũ concernentes, vt an orbes inferiores moueãtur motibus orbium superiorum, an moueantur à seipsis, an motus sit ipsis naturalis, an per motum agant in hæc inferiora tanquam per principium *quo*: an cessante motu corporum cælestium cessarent omnes motus sublunarium.

Omnes cæli mouentur ab oriẽte ad occidentẽ.

Alium particularem motum habent planetæ.

Antequam resoluantur hæ difficultates, suppono omnes cælos moueri ab oriente ad occidentem, & quidem spatio vigiti-quatuor horarũ qui motus vocatur motus diurnus ac raptus, & ab Astronomis dicitur per se primo ire ad occidentẽ. competere primo mobili & per accidẽs cæteris inferioribus orbibus, ex eo scilicet quod eos trahat secũ primum mobile. Præter hunc autem motum omnibus cælis communem planetæ habeant suos proprios motus quibus curſum suum circa orbem pergunt, *Lunæ* quidem 29. diebus, septem horis, & 44. minutis. *Mercurius* & *Venus* 365. diebus, septem horis, 46. minutis, & totidem fere *Sol*. *Mars* vno anno, diebus trecentis, viginti vno, horis 23. *Iupiter* vndecim annis, 313. diebus, 20. horis. *Saturnus*, 29. annis, 162. diebus, 20. horis, vt Astronomi diuturna obseruatione notauerunt.

Terra non mouetur cælo immobili.

78 Fateor quidem *Copernicum* de reuolutionibus orbiũ cælestium, & quosdam alios negauisse cælos moueri, sed eos esse penitus immobiles, ac terram ipsam moueri, quamuis nobis immobilis appareat deceptis ea ratione, qua nauigantes iuxta terram putant terram potius quam nauem moueri. At hæc opinio prohibita est a Congregatione Indicis, & non solum Scripturæ aduersatur Eccl. 1. *Generatio præterit & generatio aduenit, terra autem in æternum stat; oritur Sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem:* & *Iosue* 10. vbi Sol stetisse refertur, &

4. *Reg.* 20. vbi Sol retroceſſiſſe fertur decem gradibus Non ſolum inquam Scripturæ aduerſatur, ſed etiam rationi: nam imprimis impoſſibile eſſet ſaluare quomodo Sol & Luna, & cæteri planetæ accederent, & recederent a ſe inuicem per quemcunque motum terræ, iiſdem immotis, ſicut nec poſſent ſaluari per quemcunque vnicum motum ipſiuſmet cæli: & hinc vel multiplicantur cæli, vel fluidi aut penetrabiles ſtatuuntur, vel canales in ipſis eſſe tenentur, in quibus ſtellæ mouentur: ſed nec *Copernicus* videtur negare moueri planetas.

Deinde: ſi terra moueretur tam velociter, quam volunt aduerſarij, vt nec percipi poſſet à nobis vlla experiẽtia, & ita vt poſſit ſpatio 24. horarum volui ab vno puncto cæli ad idem punctum, ſagitta in altum vi magna proiecta nõ poſſet in eundem locum cadere, ſed omnino deberet retro ad maximam diſtantiam cadere, quia pars terræ ex qua proiiciebatur valde multum ab eodem puncto debebat vltra procedere, quod eſt cõtra experientiam. Nec ſufficit dicere quod aer etiam moueatur motu propriõnato ad motum terræ, quia ſi ſic moueretur non poſſet contra ipſum aliquid leue proiici, & præterea non ſic mouetur, ſed potius contra.

Addo nullum eſſe fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quod reſponſione dignum ſit: ſed in re certiſſima non eſt vlterius immorandum.

CONCLVSIO I.

Cæli nõ mouentur à ſeipſis.

70 *Cæli non mouentur à ſeipſis: ſed vel à Deo ſolo, vel ab Angelis.* Hæc eſt communis cum *Sententiariis in* 2. *d.* 14. *& D. Thoma* 1. *p. q.* 78. *art.* 3. contra quoſdam antiquos Philoſophos, quos ſecutus eſt *Albertus à Saxonia* 8. *Phyſ. q. vltima*, & partim *Valleſius controu.* 11. qui motum cælorum partim ab Intelligentia, partim à propria forma prouenire putat, ac nouiſſime *Camerarius diſp.* 25. cui peregriniores viderentur placuiſſe ſententiæ.

Probatur prima pars: quia ſi mouerentur à ſeipſis vel mouerentur motu ſenſitiuo præſupponente cognitionẽ, ſicut mouentur animantia; vel motu naturali non ſenſitiuo tali, quali mouentur grauia deorſum, & leuia ſurſum, vt patet: ſed non mouent ſe primo modo, quia alias eſſent animata contra dicta *quæſtione* 3. nec ſecundo modo, quia alias motus eſſet ipſis naturalis contra dicenda.

Confirmatur: materia prima optime colligitur non habere virtutem adæquate productiuam vllius formæ ſubſtantialis, quia non magis deberet vnius quam alterius, & quia non poteſt ſimul omnes habere, nec quando habet vnam, producit in ſe alteram, aut produceret in æternum niſi adueniret agens extrinſecum; ſed cælum non magis eſt productiuum vnius vbi, quam cuiuſcunque alterius, & quando habet vnum ſtatim illud perdit, & acquirit alterum: ergo ſignum eſt, quod non ſit productiuum vllius ex ipſis, ſicut nec materia prima vllius formæ.

Confirmatur ſecundo, quia nullum aliud agens naturale quando producit vnam formam in ſe producit aliam formam incompatibilem cum ipſa, ex qua non ſequatur aliquod emolumẽtum ipſi magis quam ſequebatur ex priori ſed ex vno vbi acquiſito per motum cæli, non ſequitur ipſi aliquod emolumentum magis quam ex alio quocunque: ergo quando producit vnum, non deberet ipſum perdere, & acquirere alterum incompatibile.

Confirmatur tertio, ſpecialiter contra *Valleſium*: quia ſi cælum haberet virtutem partialem productiuam ſui motus, nihil impedit quo minus haberet totalem: ergo vel hanc habet, vel illam non habet.

Probatur ſecunda pars: quia nulla alia cauſa, à qua moueatur præſertim tanto ordine ac velocitate, aſſignari poteſt.

80 *Si autem quæras*, cuinam potius attribuendus ſit ille motus, Deo ne an Angelis? *Reſpondeo* cum cõmuni ſententia contra *Leſſium lib.* 11. *de diuin. perf. c.* 8. Angelis cum attribuẽdum, ſic enim ſignificatur in Scriptura Iob. 9. *Sub quo curuantur, qui portant orbem*, id eſt Angeli, qui etiam propterea *Lucæ* 21. vocantur *Virtutes cælorum*. Cuius ratio eſt, quod ſine dubio poſſint Angeli eos mouere & quod magis congruum ſit vt Deus per eos id faciat quam ſe ſolo, vt ſic maior ſit in toto vniuerſo ſubordinatio quoad omnes partes, dum corpora ſublunaria cæleſtibus, & hęc Creaturis ſpiritualibus ſubordinantur, & hę denique Deo, ne detur proceſſus in infinitũ. Quę tamen ratio non eſt cenſenda conuincens, aut per ſe ſufficiẽs ad probandũ quod dentur Angeli, quia ſicut Deus immediate eõſeruat ipſos Angelos, ita poſſet immediate mouere cælos abſque interuentu vllius creaturæ cum ipſo concurrentis, & hoc ſine vlla prorſus imperfectione aut inconuenientia, præſertim ſi non fuiſſent creati Angeli; vnde ſi iis creatis eſſet inconueniens, quod ſe ſolo cęlos moueret, ad hoc vt probetur quod id non faciat, debet probari prius quod dentur Angeli, quorum miniſterio vti ipſum deceret.

Obiicies primo, alia corpora inferiora minoris perfectionis habent ex ſe virtutem loco motiuam: ergo non eſt deneganda cæloo.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia aliis vtilis eſt illa virtus, ex eo, quod poſſint eſſe extra ſuum locum naturalem; cęlo vero non item ob contrariam cauſã, quia ſcilicet non poteſt eſſe extra ſuum locum naturalem; neque quicunque perfectio tribuitur rei imperfectiori, debet etiam perfectiori concedi, ſed ſufficit quod perfectior res, ſi non habeat illam, habeat aliam perfectionem maiorem.

Obiicies ſecundo, non repugnat cælum moueri à ſeipſo: ergo debet dici, quod ſic moueatur. Probatur antecedens: tum quia non poteſt aſſignari repugnantia, tũ quia de facto impulſus impreſſus corpori ſphærico habet virtutem mouendi ipſum circulariter: ergo non repugnat, quod cęlum ex natura ſua habeat virtutem mouendi ſe ad motu, qualem moueri poſſet vi impulſus. Probatur etiam conſequentia: quia quoties videmus effectum aliquem coniunctum cum aliqua re, & non conſtat nobis, quod illa res non poſſit eſſe cauſa illius, debemus exiſtimare quod ſit cauſa eius: ſed videmus modum circularem coniunctum cum cęlo, & non conſtat nobis quin cælum ſit cauſa eius ſi non repugnet quod ſit cauſa eius; ergo debemus dicere, quod ſit cauſa eius, & ſane alias potuiſſemus negare, quod grauia à ſeipſis deſcendant deorſum, aut quod ignis calefaciat, quod eſt abſurdum.

82 *Reſpondeo* negando antecedens cum ſua prima probatione; & repugnantia eſt clara, quia ſequeretur, quod illa virtus loco motiua eſſet cęlo naturalis, & non eſſet naturalis ipſi: eſſet enim quia conueniret ipſi ex natura ſua, vt ſupponitur: nõ eſſet autem, quia nulla virtus naturalis rei reſpicit aliquam formam ſpectantem ad ipſammet rẽ, niſi formam ſpectantem ad bonũ ipſius rei, & hac ratione nulla res naturaliter producit in ſe aliquam formam ſibi violentam, aut neutram: ſed illa virtus non reſpiceret talem formam, quia non reſpicit niſi vbi, aut locum, quæ non ſpectant ad bonum cęli, vt poſtea dicemus: ergo non eſſet virtus naturalis cælo.

Ad ſecundam probationem antecedentis nego conſequentiam: & ratio eſt, quod impulſus non ſit virtus naturalis rei, ſed violentus potius; atque adeo non implicat, quod moueat ipſum ad diuerſa vbi non ſpectantia ad bonum rei motæ: nec ex hoc ſequitur implicantia vlla, qualis tamen ſequeretur ex eo, quod res naturali virtute produceret in ſe talia vbi, vt patet ex iam dictis.

83 *Obiicies contra vtramque partem concluſionis*: poſſet motus cæli prouenire ab impulſu ipſi à Deo impreſſo ab initio ſuæ creationis; ergo aſſignari poteſt alia cauſa, ex qua proueniat ille motus, quam Deus aut intelligentia: & præterea ſi daretur ille impulſus ipſis impreſſus, mouerentur à ſe ipſis.

Reſpondeo mihi valde difficile apparere, cur Deus non poſſet talem impulſum imprimere, quo ſic mouerentur: ſicut enim agentia creata poſſunt imprimere impulſum, quo aliquandiu corpora circulariter moueãtur, cur Deus non poſſet imprimere impulſum quo cæli ſemper mouerentur, & quidem tali ordine & velocitate, quo de facto mouentur; haberet enim vnũ quodque cęlũ impulſũ ſuũ proportionatum ſuo motui: quod ſi daretur talis impulſus, non inde falſificaretur prima pars concluſionis, quæ

ſolum

solum vult quod cælum non moueatur à seipso, mediante aliqua virtute sibi connaturali; non vero, quod non moueat seipsum, mediante virtute non connaturali aliunde accepta absque exigentia suæ naturæ; quia tamẽ non constat eos accepisse à Deo talẽ impulsum, & non melius per ipsum moueri possunt, quam per Angelos aut solum Deum, communisque sententia teneat eos ab Angelis moueri; à potius dicendum est.

84 *Fortassis* aliquibus videretur huiusmodi impulsus implicare, quo cæli perpetuo mouerentur, quia sequeretur, quod esset infinitus. Verũ difficulter probabunt sequelam: sicut enim ignis potest producere infinitos ignes successiue absque infinitate; & graue, si daretur spatiũ infinitum inter ipsum, & locum naturalem, descenderet per totum illud spatium absque fine per virtutem suam finitam; & ipse Angelus per virtutem finitam mouebit perpetuos cælos, si perpetuo sint mouendi; cur ille impulsus non posset, non obstante finitate sua esse principium, quo mouerentur cæli semper dum mouebuntur.

Dices: de facto, quo motus impulsorum est longior, eo impulsus est maior, quando non occurit obstaculum: ergo si sit impulsus aliquis, cuius motus est infinitus, impulsus erit similiter infinitus.

Respondeo distinguendo consequens: si motus ille secundum omnem partem procedat ab eodem impulsu indiuisibiliter, nego consequentiam: si non procedat ab ipso indiuisibiliter, sed sic, vt pars impulsus concurrat ad partẽ motus, & alia pars ad alteram, concedo consequentiam.

Itaque impulsus censetur de facto esse maior, cuius motus est longior, quia impulsus est quid aliquantulum successiuum, cuius partes desinunt successiue; & propterea non posset vnus impulsus protrahere motum longius, quã alter, nisi plures partes haberet; impulsus autem ille, à quo mouetur perpetuo cælum, non esset quid successiuum, sed permanens. ac propterea non deberet habere infinitas partes, nec infinitam virtutem magis, quam virtus ignis aut virtus Angeli, vt dixi antea.

85 *Obiicies tertio ex Camerario*: in Scriptura habetur de Sole, quod exultauit vt gigas ad currendam viam: ergo tribuitur Soli virtus motiua.

Confirmatur: quia in præfatione Missæ virtutes cælorum ponuntur ab intelligentijs distinctæ: ergo non mouentur ab intelligentijs, sed à se ipsis.

Respondeo, præterquam quod ille locus posset optime explicari de agio, quam de Sole materiali, admisso quod agatur de eo Sole, negando cõsequentiam: quia sicut potest dici, quod Sol moueatur, quamuis à seipso non moueatur; ita potest dici, quod exultauit se vt gigas ad currendum, quamuis à se ipso non currat, & præsertim cum locutio tota sit figurata.

Ad confirmationem dico: si per virtutes cælorum intelligendum sit aliquid distinctum ab Angelis, & spectans ad cælos, non intelligendum esse virtutes motiuas sed productiuas aliarum rerum: vnde nego consequentiam.

Obiicies quarto pro *Lessio* ad probandum, quod ab intelligentijs non moueantur, si mouerentur ab intelligentijs, inteligeũ iæ deberen ipsi magna cum cura, & aduertẽtia assistere, & non possent nec inuisere homines in terra, nec adire cælum empyreum.

Confirmatur: quia inde sequeretur, quod Angeli possent cælos sistere, & vel celerius vel tardius pro libito eos mouere, ac sic perturbare facile ordinem vniuersi.

86 Hoc argumentum adducit etiam *Camerarius* pro se, sed inutiliter, quia quãuis sequeretur Angelos non mouere cælos, non inde sequeretur, quod mouerentur à se ipsis, possent enim commode à Deo moueri.

Respondetur igitur *Lessio*, concedendo totum, nec Angelis beatis est vllo modo incommodum esse affixos cælis ex imperio voluntatis diuinæ, cui ipsis se conformare summa est voluptas. Quod si conueniens esset, vt aliquãdo ea cura liberarentur, facile possent alij Angeli eorum loco substitui donec reuerterentur, neque necesse est vt idem Angelus semper assistat eidem cælo.

Ad confirmationem concedo etiã totum, si consideretur natura physica eorũ; at ex suppositione determinationis de facto habitæ à Deo, non est verendum ne id faciãt, nec possunt facere alio modo, quia non possunt non conformare se Deo.

CONCLVSIO II.

Motus cæli est ipsi neutralis.

78 *Motus cæli non est ipsi naturalis nec violentus, sed neuter, id est: non est secundum inclinationem ipsius, neque contra inclinationem, sed indifferenter se habet ad illum.* Hæc est *Doctoris in 2. d. 2. q. 6. & in 4. d. 48. q. 2.* cum suis omnibus, quem sequitur *Hurtadus hic disp 2. sect. 4. Arriaga sect. 5. Amicus tract. 5 dub 7. art. 2.* contra *D. Thom. 3. contra Gentes cap. 23.* cum suis e multis aliis, quos sequuntur & citant *Conimbricenses 1. de cælo, cap. 2. q. 3. a. 2. & Ruuius etiam cap. 2. q. 2.* quamuis hic concedat motum illum non esse ipsis naturalem, si considerentur secundum se præcise, sed solum, quatenus considerantur, vt partes vniuersi.

Probatur prima pars: quia ideo aliquis motus dici potest naturalis subiecto alicui, vel quia procedit à principio actiuo intrinseco, vel quia est cõformis ad inclinationẽ ipsius: sed motus cæli nõ prouenit a principio actiuo intrinseco cæli, vt fatentur aduersarij, & probatũ est conclusione precedenti, neque etiam est iuxta inclinationẽ, cæli: motus enim nihil aliud est, quam acquisitio termini per eum acquisiti, verbi gratia, motus localis est acquisitio loci: vnde eatenus potest esse iuxta inclinationem mobilis, quatenus terminus per eũ acquisitus, verbi gratia, locus est iuxta inclinationem mobilis; sed locus acquisitus per motũ circularem cæli non est iuxta inclinationem ipsius, ergo neque motus ille. Probatur subsumptum: quia locus quem hodie habet Sol, non cedit vlla ratione in emolumentum ipsius, neque enim iuuat ad conseruationem ipsius aut ad delectationem: non quidẽ ad conseruationem, quia quamuis non moueretur vlla ratione, nec haberet illum locum, sed alterum, quem ante medium annum habuit, æque conseruaretur, eo vel maxime quod sit incorruptibile etiam secundum aduersarios: non etiam ad delectationem, quia non est animatum, etiam secundum aduersarios; nihil autem, nisi animatum potest percipere delectationem vt patet; ergo ille locus non est ipsi naturalis: sed eadem est ratio de illo loco, ac de quocunque quem acquirit per motum; ergo nullus ex illis est ipsi naturalis.

88 *Probatur secundo* idem subsumptum, & ipsa conclusio directe: si cælum haberet inclinationem naturalem ad motum, aut motus ille esset ipsi naturalis, deberet habere virtutem productiuam istius motus, sed hoc est contra aduersarios & communem sententiam paulo ante probatam, dicunt enim cælos non à seipsis moueri, sed ab intelligentiis: ergo nec habet talem inclinationem, nec motus est ipsi naturalis.

Probatur sequela primo: quia grauia & leuia ex eo quod habent inclinationem ad motum sursum & deorsum, & quod illi motus sunt ipsis naturales habent etiam virtutem productiuam talis motus, aut saltem non requirunt aliam causam, à qua moueantur physice, tum actualiter existentem ut præsentem (quod addo propter Thomistas, qui existimant ea moueri à generantibus) ergo similiter dicendum de cælis: neque enim debent esse inferioris virtutis ad producendum motum sibi connaturalem, quam grauia & leuia.

Probatur eadem sequela secundo: quia nihil impedit quominus talis virtus ipsis concederetur, & quantũ ad experientiam & rationem potius ipsis attribui deberet, quam intelligẽtiis spiritualibus, quę superflue & gratis dicerẽtur in eo ministerio exercere quod posset commode ab ipsismet cælis sine ipsarum assistentia prouenire.

Dices cum Ruuio, his rationibus probari bene, quod motus circularis non sit cælo naturalis, si spectetur secũdum naturam suam particularem, quia vt sic non accipit beneficium vllum ab illo motu, sed si consideretur, vt est pars vniuersi, & vt consequenter habens inclinationem ad bonũ vniuersi, omnino accipit beneficiũ ab illo motu, quia vniuersum inde maximum capit emolumentum sine eo enim non fierent generationes & corruptiones rerum cum ea vicissitudine & varietate, cum qua

fiunt, & consequenter vt sic habet inclinationem ad illum motum, quia etiam propterea est ipsi naturalis.

89 Hæc sane est vnica via, qua posset cum aliqua apparentia defendi hæc sententia: & confirmari potest exemplo aquæ, quæ habet inclinationem ad motum sursum, vacui impediendi causa; non quidem secundum naturam suam particularem, sed secundum quod est pars vniuersi, & inclinata consequenter ad bonum vniuersi quærendum.

Impugnatur tamen primo: quia sicut conceditur aquæ inclinatio vniuersalis ad motum illum sursum cõtrarium inclinationi suæ particulari; ita etiam conceditur ipsi virtus actiua correspondens tali inclinationi, secundum quã mouet se tali motu, non minus quam mouet se deorsum iuxta inclinationem suã propriam, quando non est periculum vacui: ergo similiter si cælum haberet huiusmodi inclinationem vniuersalem ad motũ circularem, deberet habere virtutem actiuam conformem, & sic non esset recurrendum ad intelligentias; aut si recurrendum esset ad intelligentias, ex eo quod ille motus, licet sit iuxta inclinationem vniuersalem cæli, non est tamen iuxta inclinationem particularem: ergo similiter in motu aquę sursum recurrendum esset ad intelligentias, aut ad alias causas, quia, licet esset iuxta inclinationem vniuersalem; non tamen esset iuxta particularem inclinationem ipsius, sed potius contra.

Confirmatur hoc: quia ideo poneretur inclinatio hæc ad bonum vniuersale in qualibet parte vniuersi, quæ non esset distinctæ rationis ab inclinatione particulari, vt inde melius conseruaretur ipsum vniuersum cum omni perfectione sua: sed per inclinationem passiuam tantum absque actiua non sic conseruaretur, quia per inclinationem passiuam, quam haberet aqua ad motum sursum, aut cælum ad motum circularem, nec impediretur vacuũ, nec fierent vicissitudines & variationes generationum in vniuerso, nisi esset facultas actiua, quæ reduceret illam inclinationem passiuam ad actum, ergo talis facultas actiua est coniungenda cum passiua.

90 *Quod si dicas* ponendam quidem virtutem actiuam, sed non in ijs quibus est inclinatio passiua.

Contra: si ponatur virtus actiua productiua talis motus in aliis rebus, v.g intelligentiis, saluabitur eo ipso bonũ vniuersi, sine inclinatione passiua in rebus mouendis, verbi gratia, in cælo, aut aqua: quia intelligentiæ absque tali inclinatione passiua possunt ea mouere; ergo frustra ponitur illa inclinatio passiua; quod valde considerandum est: deinde quemadmodum in aqua & inclinatio & virtus actiua coniungitur, etiam in cælis coniungi pari ratione deberent.

Impugnatur secundo: quia non deberet res contra inclinationem propriam inclinari ad bonum vniuersi, nisi quia ex bono vniuersi conseruato, sequitur melius conseruatio boni proprij; & hinc aqua ascendere dicitur sursum, quia si non ascenderet, sequeretur vacuũ & ex hoc impedirẽtur influxus causarum conseruatiuarum partim corruptibilium vniuersi, & consequẽter nõ posset cõseruari ipsa aqua: quod si hoc non esset, aqua gratissime diceretur inclinari ad bonum vniuersi. Sed quamuis desineret motus cælorum, & desinerent vicissitudines generationum & corruptionum rerum, ac bonum vniuersi inde proueniens, tamen non sequeretur, quod cæli ipsi vllo modo desisterẽt aut perderent aliquid de perfectione sua substantiali aut accidentali: ergo non debent dici habere huiusmodi inclinationem ad bonum vniuersi.

91 *Confirmatur primo*: quia motus aquæ sursum, ex quo colligitur communiter inclinatio illa vniuersalis cõtra inclinationem propriam, fortassis non prouenit ab ipsamet aqua, sed ex aliis causis, hoc autem supposito non sufficiẽter ex illo motu colligeretur inclinatio aliqua in aqua ad talem motum.

Confirmatur secundo, quia si constaret motũ aquæ sursũ nõ prouenire effectiue ab ipsamet aqua, sed à causa aliqua extrinseca, posset dici, quod ille motus esset ipsi naturalis, imo tam deberet dici esse violentus, quam motus proiectorum contra inclinationem ipsorum: ergo cum cæli non moueantur effectiue à seipsis, non debet dici quod motus ille sit ipsis naturalis aut secundum inclinationem ipsorum.

Confirmatur tertio: quia ex motibus violentis, quibus moueretur terra ab aratoribus sursũ contra suam inclinationem sequitur bonum vniuersi, quia sequitur generatio multarum rerum, quæ alias non generarentur, & tamẽ nemo dicit illum motũ esse terræ naturalem: ergo quãuis ex motibus cælorum sequantur huiusmodi generationes, non debent dici naturales ipsis, quod sane valde facit ad hoc propositum.

92 *Probatur secunda pars conclusionis*: quia quemadmodum non recipit cælum ex eo motu emolumentum, ita nec est ipsi detrimẽto, & consequenter non debet habere auersionem ab ipso, nec debet ipsi esse violentus. Et hinc probatur facile tertia pars: quia omnis motus, qui non est mobili aut vtilis aut inutilis, est ipsi neuter, id est, nec naturalis nec violentus; talis est motus cæli si veræ sunt duæ primæ partes conclusionis, ergo est neuter.

Obiicies primo, omne corpus physicum vendicat sibi aliquam lationem: cælum est corpus physicum: ergo vendicat sibi aliquam lationem, non aliam quam circularem: ergo.

Confirmatur: natura est principium motus etiam localis ergo cum cæli sint constantes natura, debent posse principiare aliquem motum localem; non alium autem quam circularem: ergo.

Respondeo, quidquid sit de maiori, quæ negari posset, quando nulla latio esset benefica mobili: sed quidquid sit de hoc, nego subsumptum, quia exigeret vbi a iqaod indeterminatum in illo spatio, in quo circumuoluitur de facto, non tamen exigeret moueri in vllo spatio, nec lationes successiuas, quas requirit mediantibus illis motibus.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens: quoties ponitur extra locum suum naturalem, concedo, quoties non ponitur, nego. Et similiter distinguo consequens, & nego subsumptum, peterent enim motum rectum, si ponerentur extra illum locum.

Confirmatur responsio: non magis natura est principium passiuum motus localis ac lationis alicuius, quam actiuũ quãuis à passiuo dicatur natura secundum *Scotum*; & hinc omne aliud corpus, præter cælum habet principium passiuum, ac actiuum motus alicuius localis ac lationis: ergo cælum deberet similiter habere principium actiuum motus localis circularis tam bene, quam principium passiuum.

Quod si dicas non habere principium actiuum propter rationem aliquam particularem disparitatis inter ipsum & alia corpora; *similiter* propter eandem rationem potest negari, quod habeat principium passiuum, quamuis cætera corpora naturalia habeant tale principium.

CONCLVSIO III.

93 *Cæli inferiores non mouentur motu vno, quo trahuntur à motu primi mobilis ab oriente ad occidentem, & altero quo mouerentur contrario motu à sua intelligentia propria, & qui sit motus proprius eorũ.* Hæc iam est satis communis cum *Hurtado disp. 2. sec. 3. Arriaga sect. 5. Amico tract. 5. q. 6. dup. 9 a. 3.* qui *a. 2.* multos pro ea cita contra *Conimbricer. lib. 2. c. 5. q. 4.* & plures alios ab ipsis citatos. Cæli inferiores non mouentur duplici motu.

Probatur primo, quia nihil cogit ad ponendos diuersos illos motus, nisi diuersæ approximationes Planetarũ ad se inuicem & stellas fixas, & diuersæ apparentiæ ipsarũ stellarum fixarum: sed hoc totum potest saluari posito vno tantum motu in quolibet cælo aut planeta, ita tamẽ vt non moueantur æque celeriter, neque per eosdẽ axes: verbi gratia, quod Luna non apparet qualibet nocte in eodem puncto cæli, oriri potest ex eo, quod paulo tardius respectiue moueatur quam Sol.

Confirmatur: quia si differentia vlla sit, quæ per motum tradiorem saluari nequeat, illa attribui potest intelligentiæ assistenti, cui non est minus facile mouere cælum, quam ipsum tali vel tali modo mouere.

94 *Probatur secundo*, quia cum cæli non sint continui

sed

sed cõtig ui & solidi vt ex dictis suppono, non est vlla ratione necesse, quod superius moueat inferius; imo est valde difficile, quod id facere possit, si inferius contra moueatur, nam experientia potest constare quod in his inferioribus ex duobus circulis positis solum contiguis, quorum vnus sit infra alterum, inferius vel non mouetur omnino ad motum superioris, vel certe facile posset per quemcumque leuem impulsum à tali motu cohiberi; ergo non est dicendum quod ita fiat.

Probat *Arriaga*, *Ruuius* & alij: quia impossibile est vt vnum corpus moueatur simul ab oriente ad occidentem, & ab occidente ad oriens, quin sit in duplici loco simul, quod fieri nequit naturaliter.

At reuera experientia manifestum est posse aliquid moueri simul eodem tempore absque intermissione vlla, quę nostris sensibus pateat duobus motibus, vno ab oriente ad occidentem, & altero ob occidente ad oriens: nam si quis existens in puppi nauis motę ab oriente ad occidẽs traheret ad se tardissime, sed absque intermissione lapidem existentem in prora, ille lapis moueretur, & motu nauis, & motu proprio, quo moueretur ab illo homine; motus autem nauis esset ad occidens, & motus proprius esset ad oriens.

Potest aliquid moueri duobus motibus contrariis

Confirmatur: si non moueretur lapis motu illo proprio, sed maneret fixus in prora, remotior esset in fine motus nauis ab oriente, quã esset supposito illo motu, vt est euidens: ergo mouebatur ad oriens illo motu proprio, nullus enim motus posset efficere vt esset propius ad oriens; quam alias esset, nisi motus ad oriens: ergo mouebatur tali motu, sed etiam mouetur altero motu ad occidens, ergo eodem tempore mouetur vtroque motu sine eo, quod sit in duobus locis simul.

95 Fatetur tamẽ quod simpliciter debeat dici moueri ad occidens, quia simpliciter semper recedit ab oriente, licet propter illum motum, quo mouetur ad oriens ecundum quid, non tantum moueatur ad occidens, quantum alias moueretur. Et sane hoc ipso modo veteres dixerunt cælos inferiores duobus motibus moueri: vnde non videtur vlla impossibilitas in sententia ipsorum, & consequenter hæc probatio non sufficit pro cõclusione, nisi vigeatur vlterius. Itaque ex alio capite ostendendum est non posse cælos moueri hoc modo duplici motu. Illud quod mouetur supra nauim motam ab oriente ad occidens, non mouetur immediate motu nauis, sed mediante aliquo alio quod mouetur motu nauis, verbi gratia, mediante motu hominis sedẽtis in puppi & trahentis illud; vnde si ab aliquo homine non existente in naui traheretur lapis existẽs in prora ad oriens: quantumuis velocissime moueretur nauis, nullo modo moueretur ad occidens lapis, sed simpliciter moueretur ad oriens, vt patet & experiẽtia, & ratione: quia non posset moueri ad occidens, quin homo ipsum trahens, & existẽs in terra sic moueretur; supponimus autem quod non mouetur: ergo si cælum Lunæ verbi gratia, moueretur motu proprio ad oriens, non posset moueri ad occasũ nisi aliquid aliud præter cęlũ sub quo moueretur ad occasũ, simul cũ illo cælo moueretur: sed nihil aliud assignari potest præter intelligentiam, quæ nequit naturaliter moueri propter motum vllius corporis, vt est euidens: ergo si moueatur motu proprio ab occidente ad oriens, non potest moueri motu cæli superioris ab oriente ad occidens.

96 *Dices*: homo existens in prora potest seipsum mouere ad puppim quamuis ipsemet motu nauis moueatur ad occidens: sed tum non mouetur ad occidens ratione vllius alterius, qui moueretur motu nauis, ergo falsum supponitur in antecedenti huius probationis.

Respondeo, negando minorem: nam ille mouetur motu nauis ratione partis insistentis naui, neq; enim quãdo mouetur ad puppim habet omnes partes immediate insistentes naui, & si haberet, nunquã moueretur ad puppim; sed habet aliquas partes insistẽtes naui, & alias partes ab illa parte motas ad puppim, & eleuatas à naui vt patet: quod si omnes partes simul eleuaret à naui nullo modo moueretur motu nauis: sed quomodocunque homo moueatur in naui mota, id certum est quod res inanima, & quæ secundum omnes partes simul moueri debet eque primo, quale est cælum, non possit moueri motu nauis, & motu proprio contra motum nauis, quin aliquid aliud cum quo coniungitur moueatur motu nauis, & consequenter cælum non potest moueri, & motu proprio ad oriens, & motu cæli superioris ad occidens, si nihil aliud, cui m quo coniungitur, moueatur motu illo cæli superioris.

97 Ex hac doctrina potest ostẽdi ratio, cur a iquid possit moueri duplici motu, qui videntur oppositi, nimirũ ab oriente ad occidens, & è contra; quandoquidem enim ex eo quod coniũgitur cũ alio moto ad occidens, necessario debeat cũ ipso sic moueri, & cum nõ moueatur sic nisi quatenus coniũgitur cum illo, si ipsũmet alio motu proprio moueatur in oppositum, & possit esse coniũctũ cum illo non obstãte illo suo motu proprio in partẽ oppositam; hinc fit vt possit moueri in partem illam oppositam, quia motus in illam partem non tollit coniunctionẽ ipsius cum illo altero, quæ coniũctio est conditio sine qua non moueretur in alteram partem, & qua posita debet necessario sic moueri.

Quomodo possit quid moueri duplici motu qui videantur oppositi.

Fundamentum aduersariorum à ratione, desumptum ab experientia de diuersis apparitionibus Astrorum, olutum est in prima probatione.

Alterum fundamentum, ab authoritate plurimorum Philosophorum diuersos huiusmodi motus cęlis inferioribus adscribentium, solui debet vel negãdo ipsis autoritatem in hac re, quam ratione probare non possunt; vel si qui sũt tanti nominis, vt autoritas ipsis tribuẽda videatur, eos explicando sic, vt ve int tantũ cęlos habere duos motus quantum ad apparentiam & æquialẽter, quatenus sic scilicet mouẽtur, vt non minus inter se inuicẽ accedãt ac recedant varioſque situs subeant, quam si diuersis motibus mouerentur, cum tamen reuera non nisi vnico quodlibet moueatur. id quod in nostra sententia verissimum est.

Fundamenta aduersatiorum.

CONCLVSIO IV.

98 *Cæli non agunt in hac inferiora per motum, tamquam per virtutem actiuam, sed solum quatenus motus habet rationem applicationis agentium, aut quatenus per motum applicantur tali vel tali modo.* Hæc est *Doctoris in* 2. *d.* 14. *quæst.* 2. cum suis, quos sequitur *Ruuius* 2. *de cælo c.* 3. *q.* 3. *Vallesius*, *Toletus*, *& alij* contra *Bagn.* 2. *de gen. c.* 10. cui videtur fauere *S. Thomas*, *& plures Thomistæ*, teste *Ruuio*.

Cæli nõ agunt in inferiora per motũ tanquam per virturem actiuam.

Probatur manifeste, quia motus formaliter loquendo est respectus: ergo non potest esse virtus actiua: nullus enim respectus est actiuus secundum omnes. *Præterea* ignis licet nõ geret in hoc loco, nisi moueretur ad hunc locũ, tamẽ nemo dicit quod agat in hoc loco per motum, quo mouebatur ad hunc locum, tanquam per virtutẽ actiuam; sed omnes dicũt quod motus sit conditio applicans: ergo idem dicendũ de cælo à paritate rationis: nec sane hęc res indiget vlteriori probatione, præsertim cũ præter motum cælum habeat alias virtutes actiuas, vt lucem & formam suam substantialem, per quas posset agere, quamuis nullo modo moueretur, non minus quam ignis aut aqua.

99 *Obiicies*. Motus est causa caloris, vt patet experiẽtia, qua constat quod mouentes se per aerem frigidum calefiant, & quod cultellus alias frigidus motus fortiter supra lignum reddatur valde calidus: ergo motus est actiuus respectu formę absolutæ: hoc autẽ supposito & currit prima nostra probatio, & præterea nihil prorsus impedit quo minus cæli dicantur, aliqui saltem, agere per motum, tanquam per actiuam virtutem.

Respondeo negando antecedens, nisi capiatur causa large pro conditione sine qua non (quod si sic caperetur, concedendum esset, sed neganda consequentia) & ad probationem dico experientia constare quod cum motu, producatur calor, sed non constat quod producatur per ipsum motum alio modo quam per conditionem sine qua non, & sic concedo vltro quod causet calorem.

Calor nõ producitur per motum nisi tanquam per conditionẽ sine qua non.

Dices non posse assignari alias causas caloris in experientijs præmissis: ergo motus debet dici causa, & non conditio.

Respondeo negando antecedens: impulsus enim ille vehemens, qui imprimitur corpori dum mouetur suppositis aliis dispositionibus, est causa istius caloris: & hinc si leuiter moueretur culter supra lignum quamuis celerrime, non calefieret tantum, quantum si moueretur tardius sed fortiùs, vt patet experientia; ex quo sane patet quod calor ille non proueniat à motu solum. Quod si dicatur aliud concurrere, tum nihil restat ad probandum quod motus se habeat aliter quam tanquam conditio sine qua non.

CONCLVSIO VLTIMA.

Quamuis cessarent motus cælestes nõ cessarent omnes motus in inferioribus.

100 *Cessante motu cæli non cessarent omnes alij motus in his inferioribus siue locales, siue alteratiui, siue generatiui.* Hæc est communior cum *Doctore supra. D. Thoma 2. de cælo lib.* quos sequuntur *Suar. Rumus, Arriaga,* & plurimi alij contra *Capreolum, Soncinatem, Scotum,* & alios.

Probatur, quia nihil magis ridiculum videtur, quam si, stante Sole, ignis applicaretur stupæ, & non cõbureret, aut si lapis grandis poneretur in medio aeris, nec moueretur deorsum: ergo fierent alij motus tam locales, quam alteratiui & generatiui, non obstante quod cæli non mouerentur.

Confirmatur: quia quamuis poneremus subordinationem essentialem causarum sublunarium ad cælestes, adhuc possent causæ sublunares habere actiones multas suas, cessantibus cælis qui cæli quoad illas partes, quæ essent applicaræ inferioribus, possent concurrere cum illis absque motu.

Confirmatur secundo, quia quando cessauit Sol tempore *Iosue*, non cessauerunt eo ipso sine dubio omnes causarum inferiorum; nec est dicendum etiam, quod id per miraculum accidit; nam licet miraculum fuerit cessatio Solis, tamen non est dicendum, quod miraculose fiebant istæ aliæ actiones, quia id gratis, & absque fundamento diceretur. Verum quidem est, quod multæ actiones cessarent cessantibus cælis, quia per motum, alio modo applicantur, & ex varietate applicationis sequuntur varietates in effectibus, quæ propterea non essent cessante motu.

101 *Aduersarij* fundant suam sententiam in quibusdam locis *Philosophi*, quæ facilis sunt explicationis, vt propterea eos hic proponere piguerit: & sane si expresse teneret oppositum huius conclusionis, non esset sequendus, præsertim cum nullam habeat pro se rationem.

Obiicies à ratione ex *Iauello*: omnis motus reducitur in aliquod principium immobile: ergo & omnis actio generatiua in aliquam causam ingenerabilem, qualis non est assignabilis præter cælum.

Respondetur, quamuis totum concederetur, nihil contra conclusionem haberi, quia cæli possent absque motu concurrere ad aliquas actiones generatiuas.

Respondeo secundo negando minorem, quia posset recurri ad Deum.

Dices: Deus immediate non concurrit cum causis secundis. *Respondeo* hoc esse falsum: sicut enim immediate producit & conseruat Angelos, ita immediate concurrere potest ad effectus causarum secundarum, & non solũ per modum causæ vniuersalis, sed etiam aliquando per modum causæ particularis supplendo defectum concursus particularis quem deberet talis causa præbere, & sic communiter recurritur ad ipsum in productione animarum, non solum rationalium, sed etiam aliarum quotquot perfectiores sunt, quam formæ corporum cælestium.

QVÆSTIO VLTIMA.

De influxu cælorum in sublunaria.

Corpora cælestia influunt in sublunaria.

PLures difficultates comprehendit præsens quæstio, quas sequentibus conclusionibus breuiter expediam.

CONCLVSIO I.

102 *Corpora cælestia habent varios influxus in sublunaria.* Hæc est communissima cum *Doctore in 2. d. 14. q. 3.* & *D. Thoma in 2. dist. 15. q. 1.* contra quosdam antiquos, quibus fauere videtur *Damascenus de fide c. 6.*

Probatur primo authoritate non solum Philosophi, sed sanctorum Patrum, *Dionysij cap. 4. de Diu. nom. Aug. 13. Trinit. c. 4. Basilij homil. 6. Hexameron.*

Probatur secundo ratione: quia varietas illa corporum cælestium, & diuersitas maxima motuum, quam habent, non debebat esse absque aliquo fine ac vtilitate mundi: sed nullam afferret vtilitatem, nec haberet finem congruum, nisi conduceret ad hoc, vt alio, & alio modo influerent in corpora sublunaria: ergo sic influunt.

Probatur tertio experientia quotidiana, qua constat Solem illuminare, calefacere, siccare, & ex eius accessu, ac recessu cum tali vel tali ordine ad alias partes cæli variari quatuor anni tempora, quorum vicissitudine producuntur varij effectus alias non producendi; vnde & medici in morbis curandis, astrorum congressus obseruandos iubent longa experientia edocti. Sed in re clarissima probanda non est diutius immorandum.

103 *Obiicies primo*: agens & passum debent communicare in materia eiusdem rationis secundum Philosophum 1. *de Generat. tex.* 87. sed cælestia corpora non conueniunt cum sublunaribus in tali materia, aut enim non constant materia vlla ratione, aut si constant, materia ipsorum est diuersæ speciei à materia sublunarium.

Respondeo primo negando minorem: secundum enim communem sententiam constant materia, & secundum Scotistas materia illa est eiusdem rationis cum sublunari.

Respondeo secundo distinguendo maiorem: in materia, quæ sit materia prima pyhsica, nego maiorem; in materia, id est in subiecto capaci actionis, ac formę per illam producendæ, transeat maior. Et similiter distinguo minorem; non constant materia prima, transeat minor, non constãt subiecto capaci formæ producendæ per actionem, nego minorem, alias enim nec mouerentur, nec illuminarentur; & nego consequentiam.

Respondeo tertio, absolute negando maiorem, alias Deus ipse non posset agere in corpora vlla, nec Angeli. Philosophus autem solum vult quod agens & passum in sublunaribus debent conuenire in materia & disconuenire in forma, quia alias essent vniuoca & vniuoca non agunt in se inuicem; simile enim non agit in simile actione alteratiua aut corruptiua, de qua actione loquitur Philosophus.

104 *Obiicies secundo*: omne agens agit, vt assimilet sibi passum secundum Philosophum 1. *de generat. tex* 51. sed cælum nequit sibi assimilare sublunaria: ergo non agit in illa, quia non debet agere ad finem impossibilem.

Confirmatur: quia omne agens naturale agendo repatitur: sed cælestia corpora non repatiuntur à sublunaribus: ergo non agunt in illa.

Respondeo distinguendo maiorem: omne agens, quod potest producere sibi simile, & quod agit actione, quę possit ad hoc deseruire, concedo maiorem; quod non potest, nego maiorem: & concessa minori, nego consequentiam, neque intendit cælum, dum agit, illam assimilationem. An omne agens agat vt assimilet

Respondeo secundo distinguendo maiorem alio modo: sibi passum. quod agit actione vniuoca, concedo: quod agit actione æquiuoca, nego maiorem: & concessa minori, ex suppositione, quod cæli nõ habeant formaliter tales qualitates, quales producunt in inferioribus (quod si tales habeant negari debet minor) nego consequentiam.

Confirmatur vtraque responsio: quia si nihil posset agere, nisi in ordine ad assimilandum sibi passum, Deus ipse non deberet mouere cælos, nec Angeli etiam, quia sic agendo cælos non assimilant sibi ipsos.

105 *Respondeo tertio*, distinguendo etiam maiorem alio modo: omne agens sublunare, quod agit actione alteratiua, concedo maiorem, & de his loquitur Philosophus; omne agens omnino siue sublunare, siue non sublunare, & siue agat actione alteratiua, siue non, nego maiorem; quia alias, vt dixi, Angeli non possent mouere cælos, nec lapis cadens deorsum impelleret aliud corpus occurrens ipsi ante se, quia certum est, quod non impellat ipsum, vt

assimilet

assimilet sibi illud, loquendo de assimilatione proprie dicta. Quod si loquamur de assimilatione improprie dicta, secundum quam passum haberet illud formaliter quod virtualiter contineretur in agente, potest vniuersaliter concedi maior, & negari minor, vt patet: & hæc sit quarta responsio.

Ad confirmationem obiectionis respondeo distinguendo maior: omne agens actione alteratiua, & potens pati alias ab eo, in quod agit, concedo maiorem; si alias non posset pati, nego maiorem; & distinguo etiam minorem: si cælum supponatur non posse alterari à sublunaribus, vt supponitur in obiectione, concedo minorem, & nego consequentiam: si posit, nego minorem. Respondeo autem hoc modo conditionatè, quia mihi incertum est, an cæli possent calefieri, aut frigefieri à sublunaribus debite applicatis, & rationem dubitandi præmisi supra *nu* 34.

Confirmatur hæc responsio: quia si omne omnino agés deberet repati à passo, in quod ageret, Deus & Angeli non possent agere in cælos, quia ab ipsis repati nequeunt.

CONCLVSIO II.

Corpora cælestia producũt mineralia, ac gemmas.

106 *Corpora cælestia producunt mineralia, seu metalla, ac gemmas, ac cætera corpora vitæ expertia quorum non potest assignari alia causa particularis.* Hæc communis cum *Doctore supra Coimbricensibus tract.* 13. *in libros Meteororum c.* 2. *Rubio* 2. *de cælo. c.* 3. *tract.* 2. *q.* 1.

Probatur prima pars: quia metalla ac gemmæ mul æ de nouo producuntur, & debent habere aliquã causam effectiuam ſecundam: neque enim absque necessitate ad solum Deum debet, tanquam ad eorũ causam adæquatam, recurri; sed nulla alia causa conuenientius assignari potest, quam corpora cælestia; ergo.

Confirmatur: quia cæli habent sine dubio sufficientem perfectionem ad ea producenda: ergo non debet negari ipsis actiuitas respectu eorum, propter defectum perfectionis: sed ex alio capite non potest id ipsis negari; erga absolute non est negandum ipsis.

Confirmatur secundo, quia elementa non habent tantam perfectionem, vt possint ea producere, quandoquidem sint minus perfecta quam illa; ergo non potest recurri ad vllam aliam causam secundam, quam cælos.

Producũt cætera vitæ expertia, quorum non potest assignari alia causa secunda.

Probatur secunda pars: quia cætera vitæ expertia, quæ producuntur, & non habent causam particularem sublunarem, sunt imperfectiora cælo, ergo eorum productio commode in cælum refundi debet.

Dices, non ex eo, quòd aliquid sit alio perfectius sequitur quod ipsum possit producere, alias homo posset producere lapidem: ergo quamuis cælum sit perfectius rebus huiusmodi vitæ expertibus, non propterea debet dici quod illas producat.

Respondeo distinguendo consequens: non propterea tantum, concedo; non propterea, & ex suppositione quod alia causa aptior assignari nequeat, nego consequentiã. Itaque ex perfectione maiori colligitur optime, quod nõ repugnet ipsi ex defectu perfectionis talis productio, quemadmodũ repugnaret muscæ producere hominem, & quandoquidem non constet quod repugnet illi ex alio capite, & nulla alia causa possit assignari, bene recurritur ad cælum.

107 *Obiicies*; Sequeretur quod producerentur in omnibus locis, nam corpora cælestia possunt in omnibus locis habere suos influxus: sed hoc est falsum, vt patet experientia: ergo.

Respondetur negando sequelam, tum quia corpora cælestia non applicantur æqualiter omnibus locis, sunt enim aliquæ partes mundi, quæ semper magis distant à polis cælestibus, & stellis illis vicinioribus, quam aliæ partes; vnde nos nũquam videmus polum antracticum, nec Antipodes arcticũ; tum etiam quia non inueniunt in omnibus locis dispositiones determinantes ad formas metallorum aut gemmarum.

Quæres ex qua materia generẽtur metalla. *Respondetur* communiter cum Philosopho, quod ex vapore quodam humido intra terræ viscera lapidibus potissimum concluso, & ob terræ lapidumque siccitatem ac frigiditatem congelato. At certe mihi apparet coniecturis hic tantum locum dari, nec quidpiam certi posse concludi de materia aptiori ad horum generationem, donec aliquis experientia aliqua id comperiat, quæ non facile haberi potest.

CONCLVSIO III.

Corpora cælestia concurrunt ad generationem vniuersũ etiam hominũ.

108 *Corpora cælestia concurrunt ad productionem viuentium omnium, etiam hominum, disponendo materiam tali vel tali modo in ordine ad receptionem animarum: non tamen attingunt immediate productionẽ vllius animæ etiam animalium imperfectiorem, neque tanquam causa principalis neque tanquam instrumentalis.* Hæc est quoad primam partem communis, & quoad secundam est Scotistarum cõmuniter cum *Doctore hic*, quos sequitur *Fonseca 7. met. cap. 7. q.* 2. *Suares disp.* 18 *sect.* 2. cõtra *Marsilium. 1. q.* 1. *a.* 2. *Auersam q.* 35. *sect.* 8. qui putant animas animalium imperfectiorũ, eorum scilicet, quæ producuntur absque interuentu seminis, ex putri materia, vt sunt ranæ, vespæ, pulices, & similia, produci a cælis. Quoad tertiam vero partem est contra *Conimbricenses* & *Ruuium supra q.* 2. qui putant cælos producere animas animalium inperfectiorum, tanquam instrumentum Dei.

Probatur prima pars non solum authorita e Philosophi dicentis 2. *Physic. tex* 26. quod sol & homo generet hominem; sed etiam ratione quia cæli sine dubio habẽt virtutem productiuam dispositionum conducẽtium ad formationẽ fœtus, & experientia constat, quod partus productus sub tali cõstellatione habeat alias inclinationes, quam productus sub alia cõstellatione: & hinc aliqua astra merito censentur propria viuentium generationi, alia verò noxia.

109 *Probatur secunda pars*: quia anima quæcunque est perfectior formis cælestibus, ergo nõ possunt à corporibus cælestibus produci, quia imperfectius nõ potest producere immediate perfectius. Probatur antecedens authoritate *S. Augustini lib. de vera, & falsa religione c.* 29. *Non enim qualescunque moles, quamquam ista visibili luce præfulgeat si vita careat magni æstimanda est, quælibet namque viua substantia cuilibet non viuæ substantiæ naturæ lege præponitur.* Ex quo etiam principio in libro de duabus animabus dicit muscam Soli esse præferendam.

Rationem autem assignare cur cæli sint imperfectiores quolibet viuente, est mihi valde difficile, nec sane occurrit vlla quæ comprehendat viuentia vita vegetatiua tantum. Pro viuentibus autem sensitiuis adduci potest, quod perfectius absolute sit cẽsendum, quod potest delectationem concipere ex sua natura, quam quod non potest; sensitiua autem possunt, & cæli non possunt; ergo cæli sunt imperfectiores viuentibus saltem sensitiuis, de quibus forte intelligendus est *Augustinus*, quamuis indefinite loquatur, quod si sic intelligatur, productio animarum vegetatiuarum tãtum attribui potest cælis, & conclusio hæc restringenda est ad animas sensitiuas.

Confirmatur conclusio contra *Auersam*: secundum ipsum animalia perfecta, hoc est illa, quæ non generantur nisi medio semine, sunt perfectiora cælis, ergo & imperfecta. Probatur consequentia: quia non ex eo quod solũ fecta. Probatur consequentia: quia non ex eo quod solũ possint generati medio semine, sunt perfectiora, quid enim hoc facit ad propositum? non etiam ex eo quod sint perfectiora animalibus imperfectis, quia inter illa animalia, quæ vocantur perfecta, dantur alia alijs perfectiora, & hoc non obstãte omnia sunt cælis perfectiora, ergo quamuis animalia, quę dicuntur imperfecta, sint alijs animalibus imperfectiora, non sequitur quin sint cælis perfectiora: nec deniq; vlla ratio assignari potest, ob quam animalia imperfectiora sint imperfectiora cælis, & animalia perfecta non sint imperfectiora illis.

Dices colligitur ex eo quod producantur à cælis animalia imperfecta, & perfecta non producantur, illa esse imperfectiora, hæc non item.

Respondeo negando inde id bene posse colligi, non

solum ex eo quod falsum sit animalia imperfectiora à cœlis produci, sed etiam quia id concedendo, imprimis non constat quin similiter possent producere animalia perfecta, & quin de facto illa producant, præsertim cum alia causa secunda assignari non possit, quæ sit sufficiens. *Deinde* quamuis ea non possent producere, non sequitur quin essent ipsis imperfectiora, sicut homo est perfectior asino quamuis eum non possit producere.

Probatur tertia pars: tum quia eadem ratione, qua dicerentur producere tales animas, vt instrumẽta Dei, possent dici producere animas animaliũ perfectiorum præter hominum: sed hoc ipse non admittit: ergo nec illud admittere deberet; tum quia quando dicuntur producere illas animas vt instrumentũ Dei, vel hoc intelligendum est sic, vt recipiant à Deo aliquam virtutem distinctam à sua propria forma, & accidentibus ei naturaliter consequentibus, ratione cuius virtutis, & cõstituantur instrumentum Dei, & possint illas animas producere, vt tenẽt *Conimbricenses*; vel sic intelligendum est, vt non recipiãt talem virtutem, sed ipsamet sint instrumenta Dei ex natura sua, & propterea per naturam suam, quatenus habet rationem talis instrumenti, possint producere illas animas, vt vult *Ruuius*; sed neutrum dici potest. Non primum, um quia gratis fingitur communicata talis virtus; tum quia illa virtus vel est perfectior anima illa, & sic cælum habens illam erit perfectius anima contra hypoth sim: vel nõ erit perfector & sic nec poterit cælum ea mediante, illa producere magis quam sine ea Non secundum quia quamuis possint esse ex natura sua instrumentum Dei, tamen cũ ex natura eadem sint imperfectiores, non possũt producere illas animas, nisi concurrat cum illis aliqua alia causa, nimirum ipsemet Deus, vel aliquid aliud: quod si dicatur aliqua alia causa concurrere, illa sola sufficiet absque concursu cælorum, aut aliorum instrumentorum, quæ immediate influunt in ipsam animam.

Addo, per hoc quod cæli sint instrumenta Dei, nihil prorsus eos habere, per quod possint aliquid producere magis, quam si non essent, nisi per hoc sint distinctæ naturæ, aut habeant diuersa accidentia, nec diuersitas etiã naturæ aut accidentium sufficiet, nisi diuersitas sit tanta, vt propter eam reddãtur perfectiores, aut æque perfecti, ac illud, quod producere dicerentur.

111. *Dices cum Conimbricensibus*: cælum est nobilissima pars mundi, & nihilominus expers vitæ: ergo conueniẽs fuit dari ipsi fœcunditatem productiuam huiusmodi animarum, sicut semen habet virtutem generatiuam respectu eorum, quæ ex semine generantur.

Respondeo distinguendo consequens: si sit tam nobilis, vt sit perfectius animalibus imperfectis, concedo; si nõ sit, nego. Suppono autem cum aduersarijs, quod non sit: si enim esset, non tantum per modum instrumenti, sed per modum causæ principalis ea produceret; vnde absolute nego id fuisse conueniens, aut etiam possibile.

Obijcies contra secundam partem: si cæli non producerent animalia ex putri materia generata, nulla alia causa productionis illius posset assignari; ergo dicendum est, quod cæli illa producant.

Quæ sit causa animaliũ generatorum ex putri materia.

Respondetur negando minorem: Etsi quæratur quęnam alia causa ea producat: varie respondẽt autores. Quidã enim dicunt esse quandam formã abstractam & separatam, quam vocant datricem formarum: ita *Themistius* & *Auicenna* apud Auerroem 12. *met. com.* 18. sed si non intelligant per huiusmodi formã abstractam, intelligẽtiam, omnino cõmenticia est; & præterea aut est viuẽs, aut non. Si est viuens; ergo non potest esse forma vlla, quæ non sit intelligentia, aut anima rationalis. Si nõ sit viuens, ergo non magis poterit producere illa animalia, quam ipsimet cœli. Si autem intelligant per illam formã Angelum aliquem, non poterit producere illa animalia, quia, vt suppono hic ex materia de Angelis, Angeli nõ habent virtutem productiuam alicuius accidentis, aut formæ corporeæ præter motum localem: & si haberent talem virtutem, possent optime dici producere illa animalia, etiam absque alio concursu cælorum, quam dispositiuo.

Non forma abstracta, quæ non sit intelligentia.

S. Thomas 1. *p. q.* 100. probat Angelos non posse esse causas principales talium animalium, quia non sunt similes tali composito nec formaliter, vt patet, nec eminenter aut virtualiter, quandoquidem non contineant in virtute sua materiam.

112 *At hæc probatio non placet*, quia vt producerent talia composita animata, non esset necesse, vt essent similes aut continerent virtualiter aut eminenter materiam, sed sufficeret abunde quod continerent formas ipsorum, per hoc enim educerẽt ipsas, & ad illam eductionem sequerentur talia composita. Quod si dicas, non posse aliquid educere formam ex materia, nisi vel quod continet in se materiam similem formaliter, vel quod potest materiam creare: id tam facile negari debet, quam asseritur gratis & absque fundamento, & sane hoc dicere hic, est petere principium, & præterea inde sequeretur, quod non possent producere vbi in corporibus, quod est absurdum.

Alij dicunt causam principalem productiuã talium animalium esse alia animalia similia, verbi gratia, causam principalem productiuam ranæ esse aliam ranã, in cuius virtute cælum, tanquam causa instrumentalis, producit illam ranam.

Contra quia posset fieri quod nulla rana esset tum applicata sufficienter aut etiam existens in rerum natura: sed absurdum est tribuere actionem alicui, tanquam causę principali, quod neque applicatum est, neque existit, inde enim sequeretur quod causa non existens in se realiter nec applicata sufficienter ad passum haberet actionem realem physicam.

113 *Confirmatur primo*, quia causa principalis debet habere aliquem influxum realem in effectum, aut mediatum aut immediatum; sed nulla rana habet talem influxum in ranam productã ex puti materia absque semine, nam quamuis nulla vnquam rana ante fuisset producta, aut postea produceretur, produceretur illa rana; sed nihil possibile est, vt possibile præcise, potest habere influxum realem mediatum aut immediatum: ergo.

Confirmatur secundo: quia etiamsi rana non haberet virtutem productiuam alterius ranę, sed esset animal sterile, instar mulæ, adhuc produceretur rana ex putri materia non minus quam de facto producitur: sed in tali casu alia rana non posset dici causa productiua principalis eius: ergo nec de facto.

Confirmatur tertio, quia si virtus generatiua hominis tribueretur lapidi à Deo per possibile aut impossibile, & ea mediante lapis produceret hominem, alius homo non deberet dici vlla ratione causa productiua istius hominis producti, quamuis alicui homini connaturaliter deberetur illa virtus communicata lapidi; ergo quamuis alicui ranæ deberentur connaturaliter istæ qualitates, quibus disponitur materia ad formam ranæ, non debet tamen propterea dici producere illam ranam, quando istæ dispositiones producuntur à cælo.

Per quod patet, falsum esse fundamentum aduersariorum, qui propterea dicunt ranam esse causam principalem, quia exigit connaturaliter qualitates illas, quibus disponitur materia ad illam formam.

114 *Confirmantur omnia hæc*: quia si aliquid non existens posset esse causa principalis vllius effectus qui producitur, eo non existente, potest dici quod filius producat suum partem de facto, & quod primum animal productum à Deo fuit productum ab animali aliquo possibili, & mille alia absurda.

Deus ipse est causa principalis.

Itaque respondeo aliter causam principalem productiuam istorum animalium esse ipsum Deum, nisi Angelus habeat talem virtutem. Patet: tum quia nulla alia assignari potest; tum quia non est inconueniens recurrere ad Deum, deficiente causa secunda, tanquam authorem naturæ, sicut de facto recurritur ad ipsum communiter ad determinationem effectus, quoad individuum, & ad producendas animas rationales.

Obiicies pro Ruuio contra tertiam partem: quodcumque agẽs potest producere dispositiones ad aliquam formam substantialem requisitas, ac sufficiẽtes, potest educere

cere illam formam, aut eam vnire materiæ sic dispositæ, aut tanquam causa principalis, si forma non excedat perfectionem formæ istius agentis, aut tanquam instrumentum causæ alicuius perfectioris, si excedat: sed cælum potest disponere sufficienter ad formam ranæ: ergo potest illam educere, aut vnire altero ex illis modis; non tanquam causa principalis, quia forma cæli est imperfectior anima ranæ; ergo tanquam causa instrumentalis. Probatur maior: quia forma substantialis naturali sequela sequitur illas dispositiones: ergo quod producit illas dispositiones educit illam formam.

115 *Respondetur negando* maiorem, cum consequentia probationis; sufficit enim pro naturali sequela ipsius, quod vel ab illa causa disponente, vel ab alia educatur, quoties autem illa causa non sufficit tanquam principalis, debet adesse alia causa principalis, & illa ipsa sufficit absque concursu instrumentario istius causæ disponentis distincto à concursu dispositiuo.

Confirmatur: quia causæ secundæ disponunt ad animam; animam vero nullo modo attingunt immediate, quia ipsa um virtus non habet tantam activitatem; ergo non est vniuersim verum, quod attingens, dispositiones sufficientes ad aliquam formam, attingat ipsam formam immediate: nec refert quod anima creetur, aliæ vero non creentur; nam quemadmodum ex eo quod creetur, nequit produci ab illis causis, quamuis disponant ad eam, ita etiam ex eo, quod aliæ formæ eductæ excedant in perfectione formam agentis disponentis, non debent ab ipso educi, quamuis disponat ad ipsas, quia non magis difficile est causæ secundæ immediate attingere, formâ creabilem, quam agenti imperfectiori producere aliquid seipso perfectius.

An animalia generata ex putri materia sint eiusdem speciei cum similibus generatis ex semine,

116 *Quæres* hic obiter an animalia, verbi gratia, vespæ, ranæ, ex putri materia absque semine generata, sint eiusdem speciei cum animalibus, verbi gratia, cum vespis & ranis ex semine generatis?

Respondeo affirmative cum *Doctore* 1. *dist.* 2. *q.* 7. & *D. Thoma* 7. *met. sect.* 6. quos præter suos sequuntur *Ricardus* 2. *d.* 17. *quæst.* 2. *Occam.* 2. 3. *q.* 2. & recentiores communiter contra *Auerroem* 8. *Physic. com.* 46. *Iandun* 7. *met. q.* 15. *& alios.*

Probatur primo authoritate non solum Philosophi 7. *met. tex.* 23. *& sect.* 11 *problem. q.* 64. sed etiam *sanctorum Patrum Augustini* 3. *Trinit. cap.* 4. *Ambrosij lib. de incarnatione Verbi.*

Probatur secundo: quia nulla apparet ratio distinctionis specificæ inter illa; & omnia alia iudicia sunt, quod sint eiusdem speciei, non minus quam duo homines; ergo sunt eiusdem speciei.

Dices sufficere ad diuersitatem specificam eorum, quod non producantur à causis eiusdem rationis, & quod quæ ex putri materia generantur, non possint generare sibi similia, vt possunt illa, quæ proueniunt mediante semine.

Respondeo negando hoc, quia effectus eiusdem speciei facile possunt produci à causis diuersæ speciei; alias Deus ipse non posset se solo producere effectus causarum secundarum. *Deinde* sterilitas illa, quæ dicitur esse in animalibus sine semine productis posset oriri ex diuersitate aliqua accidentali, quam haberent ab animalibus generatis ex semine, & non arguit distinctionem specificam, sicut nec arguit inter ipsos homines, quorum aliqui sunt steriles, aliqui non. *Deinde* negari posset esse sterilitas talis in omnibus animalibus talibus, neque facile oppositum experientia, aut ratione probari potest.

CONCLVSIO IV.

Corpora cælestia non influunt directe in animam rationalé.

117 *Corpora cælestia non habent aliquam actionem directam in animam intellectiuam, bene tamen indirectam, tum quoad intellectum, tum quoad voluntatem.* Hæc est *Doctoris hic* cum suis, & *D. Thomæ* 1. *p. q.* 115. quos sequuntur Theologi & Philosophi communiter; & quoad primam partem est contra Priscillianistas, & iudiciariæ Astrologiæ professores, eosque qui illis fidem adhibent.

Probatur quoad illam primam partem, quia anima rationalis est omnino spiritualis & indiuisibilis: ergo nullam actionem habere potest in illam aliqua causa corporea. *Probatur secundo*: quia anima non est capax aliarum qualitatum, quam intellectionum, volitionum, habituum, specierum intelligibilium, & passionum lætitiæ, tristitiæ, similiumque, quæ causantur ab obiectis cognitis talibus, vel talibus; neque enim assignari potest, quas alias qualitates recipere possit, nec vlla est experientia, quod alias recipiat. Sed certum est, quod cælestia corpora non habent particulare vim directam ad huiusmodi qualitates producendas; species enim intelligibiles non sunt natæ produci, nisi ab obiectis, quorum sunt species; actus non sunt nati produci, nisi à potentiis mediantibus his speciebus. Habitus solum producuntur mediantibus actibus (loquendo de naturalibus, acquisitis; supernaturales autem a solo Deo sunt producibiles) & passiones demum solum produci possunt ab obiecto taliter, vel taliter proposito per intellectum.

Secunda pars conclusionis patet quoad intellectum, quia certum est corpora cælestia posse alterare organa sensitiua, & bene vel male illa disponere ad exercendas functiones suas; & hinc fit vt Luna habeat particularem influxum in phreneticos, qui propterea Lunatici vocantur. Sed non minus certum est, iuxta bonam vel malam sensuum dispositionem intellectum bene vel male posse discurrere, homines esse melioris, vel peioris ingenij; ergo indirectam habent corpora cælestia actionem in animam quoad intellectum, quatenus scilicet agendo in organa sensuum impedit vel iuuat intellectum in suis operationibus.

Probatur eadem pars quoad voluntatem, quia exploratum est, iuxta variam dispositionem corporis, aliquos esse magis inclinatos ad hæc, vel illa vitia, & virtutes, & his inclinationibus aliquo modo impelli voluntatem ad actus illarum virtutum, ac vitiorum: sed non minus compertum est corpora cælestia suis influxibus posse causare istas dispositiones; ergo agere possunt indirectè in animam rationalem quoad voluntatem.

CONCLVSIO V.

Non necessitant vllo modo voluntatem.

119 *Corpora cælestia non habent vllum influxum directum aut indirectum in voluntatem, ita vt necessitent ipsam ad suas actiones.* Hæc est communis cum *Scoto hic* & *patet* ex omnibus locis Scripturæ & Patrum, quibus probatur dari liberum arbitrium in hominibus pro hoc statu.

Et hinc patet quamuis Astrologi iudiciarij possint cognoscere ex influxu astrorum inclinationes particulares hominum, & hinc etiam prædicere multa futura coniecturalite; nullo tamen modo eos posse scire certo & infallibiliter vllum effectum determinate futurum, qui dependet à libera voluntate vllo modo. Quare cũ dignitatum collatio, mors etiam, & vita dependeat à tali voluntate, quatenus nullus est, qui non possit occidi ab aliquo, si vellet, omnino stupidum est credere Astrologis asserentibus aliquem victurum tot annis, moriturum morte naturali, consecuturum tot, & tales dignitates. Sed nec admodum certam possunt habere coniecturam ex influxu cælorum de illismet inclinationibus particularibus: quia multæ aliæ possunt adesse circumstantiæ particulares, & influxus aliarum causarum, quibus impediri possit influxus ille cælorum, qui alias esset: vnde vlterius patet ne probabilem quidem coniecturam posse prædictos Astrologos habere de effectibus liberis dependentibus vllo modo à voluntate. Quare merito Astrologia illa iudiciaria prohibita est, quoad se extendit ad iudicium ferendum de huiusmodi effectibus.

Per quas formas astra producũt suos effectus.

Quæres an astra habeant producere hoc effectus, quos ipsis adscribimus per lucem, & motum tantummodo, an vero habeant etiam aliquas influentias occultas, præter has qualitates sensibiles, quibus mediantibus illos producant.

Quod per solum lumen & motum sine vllis aliis occultis qualitatibus, tenent *Auerroes* 2. *Cali, com.* 42. *Zimaras theorem.* 45. *Mirandulanus, Sirenus, Zabarella, Piccolomi*

Piccolomineus, & alij.

Quod vero non agant per solum lumen & motum, sed etiam per calorem & frigus, & alias etiam qualitates occultas, communis est sententia Philosophorum cum *Doctore in 2. d. 1. q. 4. ac D. Thoma de cælo lect. 10. D. Bonauentura ac Ricardo in eadem distinctione secundi*, quos sequuntur *Conimbricenses 2. cæli cap. 3. q. 3. Ruuius tertia quæst. 2. Auersa q. 35.*

Probatur hæc communis sententia; quia primo incredibile prorsus est quod per vnam qualitatem lucis cum quocunque motu possint cæli producere tam varios effectus, quam producunt. *Secundo*, quia producunt minera lia in viscer ibus terræ; sed ad illa vi cera non pertingit lumen, aut lux.

Dices: pertingere tamen calorem, qui calor producitur per lucem à cælis. Sed quamuis *Conimbricenses* existiment calorem à cælis per lucem produci, id nullo modo videtur mihi credibile; tum quia nihil impedit quominus calorem ipsum immediate producerent; tum quia cæli eodem modo producunt frigus, quo calorem: sed frigus non producunt per lucem, vt patet: ergo nec calorem.

Confirmatur hoc: quia non est verisimile quod per vnam qualitatem lucis formas tam contrarias producant, quam sunt frigus & calor.

Probatur tertio, quia magnes trahit ferrum per qualitates aliquas occultas: ergo agere per tales qualitates conuenit corporibus sed certe nullis potius quam cælestibus.

Confirmatur, quia non est probabile quod vlla qualitate sensibili vrsus minor trahat ad se magnetem, aut Sol heliotropij, aut scorpinarij flores: sed isti motus omnino tam debent tribui qualitati alicui occultæ illis impressæ, quam motus ferri: & idem dicendum de motu, quo mare fluit, & aliis multis similibus effectibus.

Adde ad hæc, nullo prorsus fundamento inniti aduersarios, quod responsione dignum sit, vt mirum sit eos à communi recedere sententia.

Totam hanc conclusionem cum reliquis huc transtuli ex meo commentario ad quæstionem 3. d. st. 14. secundi Sententiarum, in quo etiam plura de influen ijs cælorũ in sublunaria videri possunt: sed hæc præ enti sufficiunt instituto. Cætera autem, quæ de Elementis in his libris tractantur, sequenti tractatu explicabuntur cõmodius.

TRACTA